BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
17 G
32

24.10

13-18.B.35

Digitized by Google

Applicatum Collegio Florentino a P. Angelo Alamanno.
[illegible] licentia [illegible]

JURIS CANONICI THEORIA ET PRAXIS,

AD FORUM TAM SACRAMENTALE
quàm Contentioſum, tum Eccleſiaſticum,
tum Seculare.

OPUS EXACTUM NON SOLUM
ad normam Juris Communis & Romani, ſed
etiam Juris Francici:

Authore JOANNE CABASSUTIO Aquiſextienſi,
Congreg. Oratorii Domini JESU Presbytero.

Editio poſtrema ab ipſo Authore recognita, & aucta.

Ad Usum Sacerdotis Congregationis Secularis

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

LUGDUNI,
Sumptibus PETRI BORDE, JOANNIS,
& PETRI ARNAUD.

M. DC. LXXXXI.
CUM PRIVILEGIO REGIS.

EMINENTISSIMO DOMINO
HIERONYMO GRIMALDO,
S. R. E. CARDINALI,
Aquarum - Sextiarum Archiepiſcopo:

JOANNES CABASSUTIUS Aquiſextienſis Oratorii Domini JESU Presbyter S. D.

ETSI commune omnium Chriſtianam Religionem profitentium officium in imitatione Chriſti conſiſtat, cujus Apoſtolus nos adhortatur ut ſimus imitatores ſicut filii chariſſimi; Sanctuſque Eccleſiæ Doctor Gregorius Nyſſenus toto ſuo ad Harmonium libro explorans quidnam rei ſit Chriſtianiſmus, nihil aliud eſſe commonſtret quàm imitationem Chriſti Domini: hoc tamen officio arctiùs præ cæteris adſtringuntur illi

quos, ut Divinæ Scripturæ verbis utar, poſuit Spiritus Sanctus Epiſcopos regere Eccleſiam Dei, quam acquiſivit ſanguine ſuo. Horum quippe vitam neceſſe eſt ſpecimen eſſe Chriſtianæ perfectionis, & lucernæ inſtar cæteris omnibus qui in domo Dei ſunt præfulgere, ut ſubditi horum Fideles eorum imitatione mores ſuos ad exemplum Chriſti ſanctiſſimè exigant, ſitque ſpectabilis inter eos Præſul, tanquam ſupremi Paſtorum Principis, noſtræque omnium ſalutis Authoris ſpirans ac vivens effigies. Hoc ipſum non inanis jactantiæ, ſed Divini Spiritus impulſu de ſe prædicat Gentium Apoſtolus: *Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti.* Hanc Tibi mentem inſidêre, hoc Te duci propoſito imitandi Jeſu Chriſti norunt quotquot vitæ tuæ rationem perſpectam habent; hoc mores, hoc actus tui, hoc inſtituta tua palam faciunt. Hoc ſolo ſpiritu ductus Eccleſiæ cultui & obſequiis vitam omnem & labores tuos conſecraſti, pro qua tuenda & ornanda perilluſtres diverſis temporibus tum Legationes, tum præfecturas magnâ ſolicitudinis, religionis & prudentiæ laude obiviſti. Summos etiam Pontifices indefeſsâ operâ, ſapientiſſimis conſiliis & laborioſis officiis demeruiſti, tum ante, tum poſt delatam Tibi ob inſignia merita Cardinalis Purpuram. In iſtis quidem omnibus à Te geſtis ſolam Dei gloriam expetiviſti; humanæ verò gloriæ nulla Tibi cupiditas inceſſit. Exploratum tamen eſt quod veteres Sapientes prodidêre, gloriam eſſe umbræ perſimilem, quæ inſequitur fugientes, cùm tamen fugiat inſequentes. Ita enim factum eſt, ut tua inter homines laus & perhonorifica

norifica

norifica fama quam deſpexiſti, virtutis tuæ comes & aſſecla fuerit, atque etiam invitus ſtabile fundamentum ad gloriam & dignitatem Nominis tui latiùs propagandam & altiùs exſtruendam ſubjeceris. Attamen in tanta negotiorum Tibi incumbentium mole mens tua ſublimis ad unicum propoſitum ſibi finem Deum inceſſanter aſpirabat, & ardenti affectu illas myſticæ Columbæ pennas cum Regio Pſalte deſiderabat, quibus ſublevata, ab omnium aſpectabilium rerum ſolicitudine libera, convolans ad Deum, ei ſoli tandem vacaret, in eoque deinceps conquieſceret. Atque hoc beneficium propitio votis tuis Numine conſequutus es ampliſſimum, ex quo noſtræ hujus Provinciæ, quæ prima Galliarum Chriſtianæ Fidei documenta à primis ipſis Domini noſtri diſcipulis excepit, creatus es Archiepiſcopus. Itaque ſtationi huic illigatus, juſtamque obtendens reſidendi neceſſitatem, tumultuoſis Aulæ tum Romani Pontificis, tum Chriſtianiſſimi Regis fluctibus Te ſubduxiſti, ut in iſto tranquillo portu conquieſceres ſoli Deo vacans, & commiſſi Tibi gregis ſaluti proſpiciens. Quanto verò ſtudio ferveat in Te zelus domus Dei, ejuſque quam decet ſanctitudo in longitudinem dierum, decorem diligas, teſtatur tuis impenſis fundatum illud celebratiſſimum Aquenſe Seminarium, ex quo velut ex Argonautarum navi, aut equo Trojano, tot ut ita dicam, Heroës Sacræ Militiæ addicti prodeunt. Teſtantur inſuper illæ Sacerdotum à Te inſtitutæ per univerſam Diœceſim excurſiones, claſſicum adverſus omnia peccata proclamantium, quorum indefeſſo labore flagitia quæque ſtirpitus evel-

luntur, ignorantia populorum diſcutitur, ſimultates extinguuntur, ſacrilegæ confeſſiones reparantur, & omnis plebs ad meliorem frugem revocatur. Teſtantur etiam eximiæ tuæ illæ Sanctiones, quibus Eccleſiæ Sanctæ diſciplinam undequaque ſuffulſiſti. Teſtatur & illa nunquam ſatis laudata proviſio tua, per quam videmus totâ Diœceſis amplitudine ad ſingulas metrocomias Clericorum concurſus ſtatis hebdomadæ diebus, ex circumjacentibus vicis & minoribus oppidis ad Eccleſiaſticas collationes & diſſertationes, quibus præficiuntur delecti Presbyteri virtutibus & eruditione inſignes. Quàm eſt ſpecioſa Te duce, Te auſpice hujuſce Diœceſis tuæ facies? Lubet hoc loco cum Regio Vate illo divinitus inſpirato ſic exclamare: *Quàm pulchra tabernacula tua Jacob, tentoria tua Iſraël! ut valles nemoroſæ, ut horti juxta fluvios irrigui, ut tabernacula quæ fixit Dominus, quaſi cedri prope aquas?* His verò tuis ſanctiſſimis inſtitutis quæ Tibi ad perennem felicitatem viam muniunt, Te verum probas imitatorem Jeſu Chriſti, ad hoc unum intenti ut nos ſanctificaret, exhiberetque ipſe ſibi Eccleſiam glorioſam, non habentem maculam, neque rugam, aut aliud hujuſmodi; ſed ut ſit ſancta & immaculata. Ad iſtam gregis tui ſub Te optimo & amantiſſimo Præſule cumulandam felicitatem quamplurimi Tibi ſubditi Sacerdotes creditas ſibi à Deo animi facultates & ſpiritualia dona, Te hortatore conferunt. In his ego, tametſi aliorum meritis impar, ſperans Tibi non injucundum fore, quidquid in me ſtu-

diorum

diorum ineſt, in Tui obſequium & Cleri utilitatem jampridem impendere inſtitui. Iſto ductus affectu ante aliquot annos Notitiam Conciliorum ſub Illuſtris Nominis tui præſidio edidi: deinde tuo juſſu brevem de Uſuris tractationem; eodemque ſtudio impulſus iſtam Juris Canonici Theoriam & Praxim quantâ valui diligentiâ contextam, tutelæ tuæ clypeo munitus, tuæ benevolentiæ dignatione fretus, tuis cohortationibus excitatus, publicæ tandem luci permitto. Faxit Deus ut iſte labor eam quam intendo frugem pariat, tuaque Eminentia ad gregis Dominici ſalutem diu perſtet incolumis.

AD

AD LECTOREM
Admonitio Authoris.

I. IN tradendis diſciplinis, maximè verò illis quæ ad morum inſtitutionem pertinent, multipliciter peccari contingit. Plerique ex quodam animi morbo receptas & probatas viris præſtantioribus, qui in diſciplinis inveſtigandis indefeſſo ſtudio, miraque ingenii felicitate verſati ſunt, ſententias amore novitatis faſtidientes, doctrinas recentes conſectantur. Quibus illud apprimè convenit quod in Athenienſibus divina Scriptura notat Act. 17. *Athenienſes autem omnes, & advenæ hoſpites ad nihil aliud vacabant, niſi aut dicere, aut audire aliquid novi.* Iſti ſanè quibus aures ad novitates pruriunt, cùm non ſincero judicio, ſed animi levitate ducantur, veram & ſolidam rerum cognitionem nullatenus aſſequi valent; & cum illa rudi materia quæ principium generationis corporum à Philoſophis cenſetur, hoc commune habent, ut quemadmodum iſta novæ, atque etiam ſæpenumerò vilioris formæ appetitu ingenito, veterem & nobiliſſimam formam animæ viventis rejiciendo, quaſi nimiæ excellentiæ pertæſa, formam cadaveris expetit; ſic etiam illi à ſapientibus traditam olim diſciplinam hoc ſolo faſtidiunt, quòd gratiâ careat novitatis, ut ſibi in abſurdis & paradoxis rerum novarum ſtudio complaceant: perinde ac ſi quis demens admiranda illa mundi luminaria, Solem, Lunam, cæteraque cœlis affixa ſydera, & in his infimis elementis perfectiſſimè efformata corpora dedignaretur, & horum vice cometas in cœlis, & corporum monſtra in terris ſubſtitui averet. Hujuſmodi furunt inſaniâ circumforanei quidam audaculi, & vix ſemieruditi, de ſummis & eximiis viris mirâ ingenii felicitate præditis, qui multos annos tum Theologiam, tum Juriſ-

prudentiam

prudentiam Canonicam in primariis totius Europæ Academiis magna nominis celebritate profeſſi ſunt, perversè judicantes; ex quibus ob inſignia merita nonnulli ad ſupremam Petri Sedem, ut duo Innocentii, III. & IV. & Adrianus VI. alii ingenti numero, non ſorte, non affinitatis reſpectu, non gentis nobilitate, non opibus, non ambitu, non aulicis artibus, ſed ſolo præcellentium meritorum delectu ad Cardinalium, Archiepiſcoporum, Epiſcoporum dignitatem provecti ſunt; quidam alii, ut S. Raymundus, qui juſſu Gregorii IX. Codicem Decretalium compilavit, & Summam Caſuum dictam Raymundinam conſcripſit; S. Thomas, S. Bonaventura, S. Antoninus, in Album Sanctorum qui publico Univerſæ Eccleſiæ cultu honorantur & invocantur, adſcribi meruerunt. Sancti quidem Antonini Florentinorum Archiepiſcopi Summam proponit legendam & addiſcendam primum ſub S. Carolo Borromæo Mediolanenſe Concilium provinciale, ſub titulo, *Qui libri potiſſimùm à Clericis legendi*. Alios Summi Pontifices etiam ex remotis & alienis ditionibus Romam acciverunt, ut eorum ſcientiâ & ſapientiſſimis conſiliis in arduis negotiis & difficultatibus decidendis uterentur; in iſtis eminet Martinus Navarrus, à quo præceptore alterum Juris Canonici decus Didacus Covarruvias Epiſcopus Segobienſis, & Supremus Hiſpaniarum ſub Rege Philippo II. Cancellarius, in lib. 4. Decretal. parte 1. cap. 1. num. 14. gloriatur ſe Juriſprudentiam didiciſſe, cùm ille non vulgari honorario Jus in Univerſitate Salmanticenſi prælegeret; quique Romam evocatus tanti habitus eſt, ut quandoque Viri ſapientiâ & longo uſu, ſtudiiſque conſummatiſſimi, occurrentibus gravibus quibuſdam difficultatibus Navarrum eſſe conſulendum, ejuſque conſilio ſtandum communiter deliberaverint: & præcellens ille Cardinalis Bellarminus ſuum de Scriptoribus Eccleſiaſticis librum commemoratione Martini Navarræ, cujus magnam doctrinam & pietatem commendat, quaſi aureâ quadam fibulâ concluſit. O ſi ad aliquorum malè feriatorum libidinem ſtellæ iſtæ, quæ in firmamento Eccleſiæ præfulgent, extinguerentur! quot ignorantiæ tenebræ, quot novarum opinionum monſtra, quot animarum laquei & conſcientiarum tendiculæ ad efformandam novam veteri diſciplinæ oppoſitam doctrinam in medium proferrentur? Quantæ inter novos Doctores exurgerent opinionum concertationes & ſimultates? Quantis

ambiguitatum tenebris obvolverentur piorum mentes? Quantis ſcrupulorum aculeis divexarentur illâ extinctâ luce, quam tot pientiſſimi & eruditionis præcipuæ Viri collatis laboribus, ſtudiis & frequentibus ad Deum precibus per annos ferè quingentos accenderunt? Expectanda eſſent plura ſecula donec pares exurgerent tum ſuperiùs nominatis, tum Dominico Soto Academiarum Hiſpaniæ, & Concilii Tridentini, in quo præfulſit, ornamento; & Sylveſtro Prierati Sacri Palatii Magiſtro, ambobus Dominicanis; tum nunquam ſatis laudato Cardinali Franciſco Toleto è Societate Jesu, & aliis.

II. Cùm tamen proclives ſint hominum ſibi nimis indulgentium animi ad oppoſita extrema, nec libenter in mediocritate, quæ utplurimùm virtutis & veritatis propria eſt ſedes, conquieſcere velint, æquale vitium eſt hominum ad opinionum morumque laxitatem, & aliorum in oppoſitam nimiamque rigiditatem deflectentium. Non me latet in ſingulis ac ſeorſim ſpectatis, quantumvis præſtantibus Scriptoribus, rariùs quidem, ſed tamen aliquando utrumque extremarum opinionum poſſe notari defectum. Nemo enim mortalis uſque adeò eruditus & perſpicax eſt, ut non aberret aliquando: ſed hujuſmodi ſingulorum defectus advertit & corrigit communis cæterorum gravium Authorum conſenſus, quo fit ut errare interdum aliquis poſſit inhærendo alicujus gravis & laude digni Scriptoris opinioni; non tamen peccabit inhærendo communi, vel majori graviorum & ſapientiorum Doctorum conſenſui, modò propria ipſius conſcientia, quanvis erronea, non adverſetur. Leves autem Authores, & novarum, ſuſpectarumque opinionum ſtudioſos opifices, quanvis mutuò initâ inter ſe factione pluſquam centeni occurrerent, nihil moror. De talibus admonet Evangelium: *Cæcus ſi cæcum ducat, ambo in foveam cadunt.* Præferendum eſſe gravium Authorum conſenſum unius, aut alterius etiam gravis alioqui Authoris ſingularibus placitis, ſapienter docent Joannes Andreas in cap. 1. de conſtitut. & Navarra cap. 27. num. 280. duo Canonici Juris columina.

III. Sanctus Joannes Damaſcenus in fine ſui hæreticorum catalogi quoſdam notat, quos vocat Ethicoproſcoptas, id eſt circa morum doctrinam errantes: horum verò duo invicem contraria, ſed tamen æqualiter pernicioſa dicit eſſe genera; eos ſcilicet qui nimia

nimia facilitate & ſegnitie res quæ illicitæ ſunt, dicunt eſſe licitas; & illos è contrario qui nimia ſeveritate res quæ licitæ ſunt, pronunciant illicitas. Utroſque eodem judicio, parique maledictione condemnat Deus Iſaiæ 5. *Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.* Præclarè quoque ait S. Bonaventura lib. 2. Compend. Theolog. Verit. cap. 52. *Cavenda eſt conſcientia nimis larga, & nimis ſtricta: nam prima generat præſumptionem, ſecunda deſperationem: item prima ſæpe dicit malum bonum, ſecunda è contra bonum malum: item prima ſæpe ſalvat damnandum, ſecunda è contra damnat ſalvandum.* Idemque Sanctus Doctor paulò poſt ſubjungit: *Error conſcientiæ cauſatur ex ſingularitate, quâ homo ſequens ſenſum proprium non conformat ſe aliis, nec ſequitur communes vias bonorum. His convenit illud Numer. 11. Extrema caſtrorum conſumpſit ignis.* En igitur ut Seraphicus Doctor extrema opinionum quaſi oppoſitos ſcopulos Scyllæ & Carybdis declinanda docet; auream verò conſectandam mediocritatem, quam ab illo inveniri monet, qui communes ſequitur bonorum vias, proprioque abdicato ſenſu, communi bonorum judicio ſe conformat.

IV. A quibuſnam ingeniis ultra modum aut ſeverioribus, aut indulgentioribus magis periclitetur animarum ſalus, difficile æſtimatu fuerit. Per indulgentiores quidem deducuntur animæ per ſpatioſam & latam viam quæ ducit in æternam perditionem, taliumque Directorum obſtetricante manu educitur coluber tortuoſus, concipitur, paritur & fovetur peccatum. Hinc apud Ezechielem cap. 13. Dominus indignatur & maledicit conſuentibus pulvillos ſub omni cubito, & facientibus cervicalia ſub capite univerſæ ætatis, ut ſcilicet molliter & blandè in peccatis ſuis conquieſcant homines ſeducti, ſibique de hujuſmodi Directoribus complacentes. Hos perſtringit Iſaias cap. 30. *Qui dicunt videntibus, Nolite videre; & aſpicientibus, Nolite aſpicere nobis ea quæ recta ſunt: loquimini nobis placentia, videte nobis errores.* Sapienter ait S. Hieronymus ad Euſtochium epiſt. 19. *Quoniam mel in Dei ſacrificiis non offertur, nimia dulcedo arte mutata eſt, & quadam, ut ita dicam, piperis auſteritate condita. Apud Deum enim nihil voluptuoſum, nihil tantùm ſuave placet, niſi quod in ſe habet aliquid mordacis veritatis.* Illud quidem à Domino ſignificatum

credo ubi mel à ſacrificiis prohibet, ſal verò naturali acrimoniâ præditum adhiberi jubet. Eccleſiam certè nuper ingemuiſſe vidimus à factione quorumdam novorum Caſuiſtarum, qui quum antiquos aſpernarentur, ſeque illis longè præferendos jactanter ſcriberent, eam morum relaxationem, & criminum etiam atrociſſimorum licentiam quamplurimis editis libris prædicabant & propugnabant, ut ſatis mirari nemo poſſit hæc opinionum portenta quæ Alexander VII. proſcripſit & anathematizavit, potuiſſe hominibus probari, quibus aliqua rationis & probitatis ſcintilla ſupereſſet: adeò intereſt communi Patrum & Doctorum conſenſui debitam ſervari laudem & approbationem.

V. Cæterùm ſicut noxia eſt laxior indulgentia, ita & immoderata in rebus conſcientiæ auſteritas; quæ hominum imbecillitatem nihil penſi habens, neque à præceptis conſilia diſcernens, dum illos ad nimis ardua compellit, viam ſalutis æternæ, quam Chriſtus illis aperuerat, præcludit; ſalvandos, ut ait D. Bonaventura, damnat, & conſcios propriæ infirmitatis ad deſperationem adigit. Accidit enim ut miſeri homines hac audita rigidiore doctrinâ credant vel dubitent ineſſe mortalem culpam ubi nulla eſt; ſed tamen rei difficultate victi, ex erronea conſcientia mortaliter peccent & damnentur. Suam ex oppoſito benignitatem Salvator hominum Jeſus Chriſtus nobis enixè commendat: *Venite ad me*, inquit, *qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Tollite jugum meum ſuper vos, & diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde; & invenietis requiem animabus veſtris: jugum enim meum ſuave eſt, & onus meum leve.* Idemque Scribas & Phariſæos hoc nomine criminatur, Matth. 23. *Alligant enim onera gravia & importabilia, & imponunt in humeros hominum.* Quem in locum vetus Operis Imperfecti Author, qui ſub nomine S. Chryſoſtomi prodiit, ita commentatur: *Tales ſunt nunc etiam Sacerdotes, qui grave pondus venientibus ad pœnitentiam imponunt; qui dicunt, & non faciunt: & ſic dum pœna præſentis pœnitentiæ fugitur, contemnitur pœna peccati futura. Sicut enim ſi faſcem ſuper humeros adoleſcentis, quem non poteſt bajulare, poſueris, neceſſe eſt ut aut faſcem rejiciat, aut ſub pondere confringatur: ſic & homini cui grave pondus pœnitentiæ imponis, neceſſe eſt ut aut pœnitentiam tuam rejiciat, aut ſuſcipiens, dum ſufficere non poteſt, ſcandalizatus amplius peccet.* Qui locus allegatur in can. *Alligant*, 26. quæſt. 7. His accedit

cedit S. Ambroſii prudens diſcretaque admonitio commentar. in Pſal. 118. ſerm. 5. *Sunt etiam in nobis qui timorem Dei habent, ſed non ſecundùm ſcientiam, ſtatuentes duriora præcepta quæ non poſſit humana conditio ſuſtinere. Timor in eo eſt, quia videntur ſibi conſulere diſciplinæ, opus virtutis exigere. Sed inſcitia in eo eſt, quia non compatiuntur naturæ, nec æſtimant poſſibilitatem.* Quapropter præclarè admonet in ſuis diſtichis S. Gregorius Nazianzenus:

Μὴ δικαιοσύνην τιν' ἀκάμπτεα μή τε φρόνησιν

Ἀγκυλοέσσαν ἔχειν. μέτρον ἄριστον ἅπαν.

Noli juſtitiæ rigidæ & inflexibili, neque prudentiæ verſatili addictus eſſe. Optima eſt in omnibus moderatio.

VI. Advertant quæſo illi qui omnia reprobare ſolent quæcumque non ſapiunt extremam rigiditatem, quàm directè adverſetur eorum propoſitum ſacro Canoni ſic admonenti: *In his verò ſuper quibus jus non invenitur expreſſum, procedas æquitate ſervatâ, ſemper in humaniorem partem declinando, ſecundùm quod perſonas & cauſas, loca & tempora videris poſtulare:* cap. ult. de tranſact. Diſcerni vix poteſt ex duabus extremitatibus relaxationum & rigiditatum, utra plures animas in infernum præcipitet. Prima quidem ſpatioſam illis viam aperit, quæ Chriſto atteſtante ducit ad perditionem: ſecunda verò quæ privato, non evangelico ſpiritu præſcribitur, eaſdem urget ad æternam damnationem duplici tramite, ſcilicet erroneæ conſcientiæ, & deſperationis ex nimia difficultate. Etenim perſuaſæ ſibi, eſſe mortale peccatum ubi nullum eſt, & aliunde rei difficultate deterritæ, mortaliter peccant ex erronea conſcientia, propriæque infirmitatis experimento: & ex deſperatione eò tandem labuntur, ut præcedentem, quâ antea afficiebantur, ſalutis ſuæ curam penitus abjiciant.

VII. Conſtat ex nimiùm pertinaci ad æquo rigidiorem illam, quæ ſuprà deſcripta eſt, diſciplinam affectu permultas hæreſes ortum duxiſſe, quales fuerunt Novatianorum, Encratitarum, Manichæorum, Montaniſtarum, Cataphrygum, qui pro ſuis ultra modum rigidis obſervationibus bellum Eccleſiæ indixerunt, & Fideles quoſque ſugillaverunt ut carnales, animales, ſenſuum voluptatibus addictos & indiſciplinatos. Novatiani pariter eadem tetrici ſpiritus rigiditate ſemel lapſos omni ſpe veniæ excludebant, & Chriſti Eccleſiam averſabantur hac ex cauſa, quia lapſos pœnitentiâ functos reconciliabat. Quis credidiſſet Tertullianum

præcellentis ingenii Scriptorem, qui tam ſtrenuè patrocinatus Eccleſiæ fuerat editis invictiſſimis ad Gentiles apologiis, & adversùs hæreticos libro illo de Præſcriptionibus, qui velut arx inexpugnabilis & munitiſſimum armamentarium vel ſolus ſufficiat ad omnes hæreſes debellandas; futurum tamen acerrimum hæreſis propugnatorem, & quod amplius admireris, inſulſiſſimi Montani, & duarum mulierculatum fanaticarum diſcipulum? Scilicet tetricum & ſuperbum ejus ingenium quidquid extremum rigorem & inflexibilem duritiem non ſapiebat, inſolenter & protervè dedignabatur. Fugam in perſequutione crimini vertit, præferens Montani dogma Chriſto ſuis ſuadenti diſcipulis, ut urgente perſequutione fugiant de civitate in civitatem, ut ex ejus libro de fuga in perſequutione liquet. Militibus Chriſtianis fas eſſe præfractè negat, coronam pro accipiendo (ut tunc moris erat) donativo in capite deferre: quâ futili & falsâ doctrinâ poterat facilè odium & perſequutio Gentilium in Chriſtianos recrudeſcere, ut contigit Chriſtiano militi cruciatibus addicto, qui hac imbutus perſuaſione incoronatus ad donativum recipiendum acceſſerat, ut patet ex ejus de Corona militis libello. Idem ſecundas nuptias pari cum ſtupris condemnatione criminatur, ut ex ejus Tractatibus compertum eſt de Monogamia, & de Pudicitia. In hoc ſecundo Romani etiam Pontificis Decretum illis qui fornicati aliquando fuerint pollicens veniam, ſi converſi canonicâ pœnitentiâ functi fuerint, proclamat propudioſum & infame, atque ad inſcriptiones amandat proſtibulorum januis præfigendas. Idemque in Orthodoxos, quos pro ſua modeſtia perpetuò vocat animales, acriter invehitur libro de jejuniis adversùs Pſychicos, hoc nomine, quòd multò minùs quàm Montaniſtæ jejunarent.

VIII. Quid Luciferum Caralitanum Epiſcopum commemorem? Illum enim poſt inſignia virtutum ſpecimina, poſt mirifica de Eccleſia in arduis negotiis & temporum difficultatibus merita, nimia inflexi animi ſeveritas in ſchiſma præcipitem egit. Quia nimirum præfractè averſabatur ſapientiſſimum tum Liberii Romani Epiſcopi, tum Alexandrinæ Synodi Decretum, cui magnus præſederat Athanaſius, prorſus ad Eccleſiæ tantoperè periclitantis pacem inſtaurandam, & reducendos ad orthodoxam Fidem Arianos neceſſarium. Iſto itaque pervicaci ſpiritu pernicioſum diuturnumque ſchiſma Antiochiæ excitavit in odium Meletii

Meletii laudatiſſimi Epiſcopi, hoc prætextu, quod antequam ejus urbis Patriarchatum iniret, exteriùs cum Arianis communicaverat; ideoque novum ibidem inſtituit Lucifer Epiſcopum Paulinum. Nec his contentus, nolens deinceps quidquam habere commune cum reconciliatis Arianis, neque cum Orthodoxis qui cum reconciliatis communicabant, omnem cum Eccleſia Catholica tanquam veterum Canonum infractrice communionem abrupit uſque ad vitæ ſuæ exitum.

IX. Multorum verò conſulens utilitati, Amice Lector, permultas tractationes in unum corpus redegi, quales antehac viſæ non fuerunt in unum compilatæ, ſed diſſitis ac ſejunctis voluminibus diſperſæ. Alii namque Scriptores Canonicam diſciplinam quâ methodo in Univerſitatum Scholis tradi ſolet, egregiè explicatam, non ad uſum forenſem, ſed ad theoriam, ſeu ſpeculativam notionem literis commendaverunt: alii ad praxim collimantes in ea ſola verſati ſunt quæ conſcientias dirigit, & ad uſum pertinet ſacræ Confeſſionis. Cæterùm alii diverſum ſibi ſcopum præfigentes, eam ſolam ſibi propoſuere praxim, quæ circa beneficiarias lites & contentioſas cauſas occupatur. Atque etiam ex Authoribus iſtis aliqui ſolius Juris Communis practicam diſciplinam tradidere, nihil eorum attingentes quæ ad Gallicanum uſum, conſuetudines ac leges Regni Francici, plerumque à Jure Communi diverſiſſimas, ſingulariter pertinent. Quocirca operæpretium non exiguum fore viſum eſt, ſi poſt diuturna in his ſtudia & indefeſſam perquiſitionem, harum cunctarum Eccleſiaſticarum rerum pleniorem tractationem ſuſciperem, quæ ſimul theoriæ principia umbratilis, & utriuſque fori uſum, tum ſecundùm Jus Commune, tum etiam ſecundùm Jura Gallicana complecteretur: quæ tam multiplex, atque diffuſior cognitio cùm hactenus hauriri non niſi ex multorum voluminum operoſa lectione poſſet, jam multò faciliùs & celeriùs per haſce lucubrationes noſtras compararetur. In his præterea curam adhibui, ut quæ ſæpenumerò alibi perplexè & obſcurè traduntur, quantâ potui perſpicuitate declararem.

EPISTOLA

EPISTOLA

A R.P.D. PAULUTIO Sacræ Romanæ Rotæ Auditore ad hujus Operis Authorem tranſmiſſa.

Admodum Reverendo Patri ac Domino, Domino JOANNI CABASSUTIO, *Congregationis Oratorii Domini JESU Presbytero.*

ADMODUM REVERENDE PATER AC DOMINE,

Vix prodiit ſummo Venetiis excepta plauſu Notitia tua ſacrorum Conciliorum, & vel ſolo excitatus titulo, ob quem (cum Plinio dicam) ſacri Juris cultor vadimonium deſerat, ſtatim eam mihi habendam cenſui. Legi, & opinioni Opus reſpondit: nihil enim reperi non in ea brevitate mirandum. Suſpexi diatribarum elegantiam, ac planè ſelectam Eccleſiaſticam eruditionem. Dimiſsâ benigno nutu Sereniſſimæ Reipublicæ Venetæ ſacrorum Canonum interpretatione, quam è prima Sede veſpertina in Patavino Lycæo profitebar, evocante Summo Hierarcha Clemente X. veni ad Jus reddendum in ſupremo Romanæ Rotæ Auditorio, vixque limina attigi ac Opus alterum à doctiſſimo Cabaſſutio vulgatum audivi. Pro contracto, mecumque delato in id nominis cultu, quæſivi anxiè, percurri avidè, & priſtinæ æſtimationi non modica facta eſt acceſſio; Theoriæ enim Canonici Juris junctam mirificè conſpexi Praxim, ac eâ non omiſsâ quæ in florentiſſimo Galliarum Regno obtineat; ac brevitatem ubique ſine diſpendio, ſine fuco elegantiam, ſine fallacia doctrinam. Indeque opportunum nactus interpretem Illuſtriſſimum Joannem Baptiſtam Chiavary, Abbatem S. Mariæ de Regali, Româ in comitatu Eminentiſſimi Cardinalis Hieronymi Grimaldi Aquas-Sextias remeantem, eidem obſervantiæ in Te meæ, ac ingenuæ æſtimationis delegavi officium, quod Tu ſic excepiſti, ut peruberem

uberem ſcriptionis tuæ repoſueris uſuram, quâ & propriam in me conteſtaris voluntatem, & Operum quæ moliris, rationem perhumaniter exhibes. Gaviſus ſum ſic in me affectum intuens Virum à pietate, à virtute magnum, novumque lumen accendi huic ævo per Operum quæ adornat gravitatem & elegantiam. Laudo augendam tuam Theoriam, Praximque Canonicam aliis additamentis, novamque admovendam Eccleſiæ facem per Notitiam hiſtoriarum, & Conciliorum ſelectorum, quam dare paras: nihilque non magnum expecto, quod ſtilo tuo, & tanti Cardinalis ſuaſione ac auſpiciis vulgetur. Gratias ex animo & habeo, & reddo; humanitatemque illam impensè revereor, quæ te ſic inclinat, ut & officia mea grata habeas, & literaria conſilia tua reveles. Invideo beatum quo frueris otium: quod ſi pars ejus mihi daretur modica, Opus ſacri Juris, quod jam ſatis provexi, ſperarem ad culmen perducere, cujus ſpecimen, ac lineamenta libare Tibi non audeo. At aliò vocavit Numen, & quò vocat eundum. Tu perge feliciter, meque tui cultorem eximium inſolubili devotionis nexu obſtrictum in reliquum vitæ habe.

Romæ IV. Idus Aprilis, MDCLXXVII.

Dom. tuæ admodum Rev.

Addictiſſimus, & ex corde Servus,

ANTONIUS PAULUTIUS.

APPROBA

APPROBATIONES Doctorum.

PErlegi Librum cui titulus, *Juris Canonici Theoria & Praxis, ad forum tam Sacramentale, quàm contentioſum, tum Eccleſiaſticum, tum ſeculare:* Opus exactum non ſolùm ad normam Juris communis & Romani, ſed etiam Francici, Authore JOANNE CABASSUTIO Aquiſextienſi, Congregationis Oratorii D. Jesu Presbytero. Datum Pariſiis decimoſeptimo Aprilis 1674.

M. GRANDIN, pro Illuſtriſſimo Domino Cancellario Franciæ.

JUris Canonici Theoria & Praxis ad forum tam Sacramentale quàm contentioſum, tum Eccleſiaſticum, tum Seculare, Authore JOANNE CABASSUTIO Aquiſextienſi, Congregationis Oratorii Domini Jesu Preſbytero, novis nunc acceſſionibus ab eodem locupletata, non ſolùm nihil continet quod Sacris Canonibus & Catholicæ Fidei adverſetur, ſed etiam cùm inſignem Authoris pietatem ubique ſapiat & doctrinam, ad Reipublicæ Chriſtianæ utilitatem & commodum plurimùm conferet, ſuoſque Lectores & in Eccleſiaſtico Jure exercitatiores reddet & meliores. Ita cenſeo, ita teſtor. Datum Aquiſſextiis die 9. menſis Maii, anno Domini 1684.

JAUBERT, in Univerſitate Aquiſextienſi Anteceſſor, & Sacrorum Canonum Profeſſor Regius.

Licentia Reverendiſſimi Patris Generalis Congregat. Oratorii Domini noſtri JESU-CHRISTI.

NOs ABEL LUDOVICUS DE SAINTE MARTHE, Congregationis Oratorii Jesu Christi Domini noſtri Preſbyter & Generalis Præpoſitus: Juxta Regium Diploma datum 22. Decembris 1672. quo Bibliopolis omnibus prohibetur, ne Libros ejuſdem Congregationis imprimant, & venales exponant citra licentiam noſtram: Viſis Doctorum approbatione & Diplomate Regio, permittimus Laurentio Arnaud, & Petro

Borde

Borde, Lugduni Bibliopolis, ut librum cui titulus, *Juris Canonici Theoria & Praxis, ad forum tam Sacramentale quàm contentioſum, tum Eccleſiaſticum, tum Seculare: Opus exactum non ſolùm ad normam Juris communis & Romani, ſed etiam Francici, Authore* JOANNE CABASSUTIO *Aquiſextienſi Congregationis Oratorii Domini Jeſu Presbytero*, Typis edere, ac liberè divendere poſſint. Datum Pariſiis 6. Kal. Julii 1674.

A. L. DE SAINTE MARTHE.

SUMMA PRIVILEGII REGIS Chriſtianiſſimi.

LUDOVICUS XIV. Dei gratiâ Galliarum & Navarræ Rex Chriſtianiſſimus, ſingulari privilegio ſanxit, ne quis per univerſos Regnorum ſuorum fines, intra decem annos à die novæ impreſſionis finitæ computandos imprimat, ſeu typis excudendum curet & venalem habeat librum qui inſcribitur, *Juris Canonici Theoria & Praxis, ad forum tam Sacramentale quàm contentioſum, tum Eccleſiaſticum, tum Seculare, Authore* JOANNE CABASSUTIO *Presbytero Congregationis Oratorii Domini Jeſu*, præter Petrum Borde, Bibliopolam Lugdunenſem, aut illos quibus ipſemet conceſſerit. Prohibuit inſuper eadem authoritate Regiâ omnibus ſuis ſubditis eundem librum extra Regni ſui limites imprimendum curare, vel quempiam ubicumque fuerit, ad id agendum impellere ac inſtigare, ſine conſenſu dicti Petri Borde: Idque omne ſub confiſcatione librorum, aliiſque pœnis contra delinquentes expreſſis, uti latiùs exprimitur in Literis datis Pariſiis die 20. Maii 1685.

Ex mandato Regis,

Signatum LEPETIT.

Peracta eſt hac poſtrema editio die 27. Februarii 1691.

SYNOPSIS
LIBRORUM ET CAPITUM THEORIÆ ET PRAXIS JURIS CANONICI

LIBER PRIMUS.

Cap. I. PRÆCIPUUS ac ultimus finis, ad quem collimare debet Juriſprudentia Canonica: materia circa quam verſatur, ejuſque partitiones. pag. 1

II. De diverſis ſacrorum Canonum collectionibus. 6

III. Juris diviſio. 10

IV. Quatenus lex humana liget ſecundum conſcientiam. 12

V. Juris Canonici & Civilis differentia, iſtiuſque Operis diviſio. 15

VI. De Summorum Pontificum reſcriptis generatim. 16

VII. De electione primùm in genere: deinde de Epiſcopòrum electione, poſtulatione, conſecratione, charactere: & de Archiepiſcopis. 21

VIII. De officio & poteſtate Epiſcoporum, & eorum jure diſpenſandi circa vota. 27

IX. Proſequutio poteſtatis Epiſcoporum. 33

X. De poteſtate Epiſcopi erga perſonas exemptas, aut loca. 38

XI. Proſequutio poteſtatis Ordinariorum erga exemptos Regulares. 49

XII. De tranſlationibus & renunciationibus Epiſcoporum. 60

XIII. De Vicario Epiſcopi, de Archidiacono, & de Coadjutoribus. 61

XIV. De literis Dimiſſoriis, & quarum literarum valor, & conceſſionum perpetuus ſit, aut ad ſolam limitetur concedentis vitam. 68

XV. De officiis & poteſtate Legati, & Delegati. 72

XVI. De Coadjutoribus Prælatorum. 76

XVII. De Vicariis in Gallia foraneis. 78

XVIII. De Parochis. 79

XIX. Eccleſiæ & Clericorum immunitates quædam, & jura recenſentur. 83

XX. De Regularibus & Regulari Profeſſione, & quatenus ab ea reclamare liceat. 92

XXI. De obedientia primùm generatim; tum in ſpecie de obedientia Regularium. 96

XXII. De paupertate Regularium. 105

XXIII. Quatenus ſit licitus ad alteram Religionem tranſitus. 108

XXIV. Utrum Beneficiarii, aut Epiſcopi olim Religioſi, aut alii etiam quilibet Regulares teſtari poſſint de fructibus à ſe perceptis. 111

LIBER

LIBER II.

Qui eſt de Beneficiis Eccleſiaſticis. pag. 115.

Cap. I. Quid ſint Beneficia, eorumque variæ diviſiones; & de jure Commendarum. ibid.
II. Diverſa & neceſſaria temporum præſcripta ſervanda in re Beneficiaria. 120
III. Quibuſnam competat jus providendorum Beneficiorum. 125
IV. De datis à Rege Galliæ Indultis, ac Expectativis. 131
V. De Regiis ad Prælaturas nominationibus, & aliis juribus Concordati Bononienſis. 135
VI. Jura Graduatorum circa vacantia Beneficia Regni. 137
VII. De Jurepatronatus. 140
VIII. De præſentatione proprii filii, & de Prioribus, ſeu Rectoribus Patronis. 148
IX. Conditiones aliquot, ut quis de Beneficio provideatur, requiſitæ diſcutiuntur. 150
X. De inſinuationibus. 155
XI. Beneficiariæ quæſtiones circa prælationem inter ſimul concurrentes. Litigantium ſubrogationes: Beneficiorum uniones: unionum præſcriptiones: Beneficiorum diviſiones: Beneficiorum in alium ſtatum mutationes. 156
XII. De Beneficiorum renunciatione, ſeu reſignatione. 163
XIII. De reſignationibus in favorem. 167
XIV. De penſionibus ſuper Beneficiis. 170
XV. Edictum Regium de penſionibus beneficiariis. 179
XVI. Proſequutio beneficiariarum penſionum, in primis ſecundùm Gallicanas conſuetudines, deinde ſecundùm Jus commune Canonicum. 180
XVII. De Beneficiorum permutatione. 185
XVIII. De jure regreſſus. 189
XIX. Ad regulam de infirmis reſignantibus. 194
XX. Proſequutio cæterarum Regularum Cancellariæ in Gallia vigentium. 197
XXI. De jure præventionis: de partibus ſupplicationis beneficialis, & de Signaturis. 204
XXII. Recenſentur ea quæ poſt proviſionem Beneficii facienda ſunt. 212
XXIII. Diverſi quidam vacationis Beneficiorum modi diſcutiuntur. 217
XXIV. De electione, ſimulque de Capituli jure & poteſtate. 224
XXV. De capitulari Beneficiorum proviſione, Sede non vacante; & de ſimultanea Epiſcopi cum Capitulo proviſione. 234
XXVI. Beneficiariorum hæredes & ſucceſſores ad quid teneantur. 237
XXVII. De Eccleſiarum ſtructuris & reparationibus: & de Æditius, ſive Matriculariis. 244
XXVIII. Beneficiariæ aliquot quæſtiones elucidantur. 246
XXIX. De Decimis & Oblationibus. 254
XXX. De rerum Eccleſiæ alienationibus. 257
XXXI. De celebratione feſtorum. 259
XXXII. Nonnulla de Divinis Officiis recitandis, & audienda Miſſa. 261

LIBER III.

In quo agitur de Sacramentis. pag. 265

Cap. I. De *Sacramentis generatim.* ibid.
II. *De Baptiſmo.* 268
III. *De Confirmationis Sacramento.* 271
IV. *De venerabili Euchariſtiæ Sacramento.* 274
V. *Quænam requiratur præparatio ad ſacræ Euchariſtiæ communionem.* 278
VI. *Utrum carentes rationis uſu capaces ſint iſtius Sacramenti.* 284
VII. *Utrum Sacerdos debeat denegare corpus Chriſti peccatori petenti.* 286
VIII. *De miniſtro Sacramenti Pœnitentiæ.* 289
IX. *De Contritione.* 297
X. *De Confeſſione.* 304
XI. *De cauſis ab integritate confeſſionis excuſantibus.* 314
XII. *De illorum confeſſione qui venerunt ex alia Diœceſi: & de caſuum reſervatione.* 318
XIII. *De opinione probabili.* 320
XIV. *De ſatisfactione.* 343
XV. *De Extremæ Unctionis Sacramento.* 345
XVI. *De Ordinis Sacramento.* 348
XVII. *De Sacramento Matrimonii, & de Sponſalibus.* 355
XVIII. *De materia, forma & Miniſtro Sacramenti Matrimonii.* 360
XIX. *De Matrimonio per procuratores contracto.* 363
XX. *De proclamationibus Matrimonio præmittendis.* 365
XXI. *De Matrimoniorum impedimentis: ac primùm de non dirimentibus.* 368
XXII. *Impedimenta Matrimonium dirimentia.* 372
XXIII. *Proſequutio impedimentorum dirimentium.* 376
XXIV. *De impedimento vis ac metus; ac generatim quænam conſenſus libertas requiratur ad Matrimonium, ad ſponſalia, & ad vota. Item de impedimentis Ordinis, ligaminis, publicæ honeſtatis, & aſſinitatis.* 380
XXV. *De impedimento impotentiæ.* 389
XXVI. *Reliqua duo impedimenta diſcutiuntur, clandeſtinæ conventionis & raptus.* 398
XXVII. *Ad quem pertineat poteſtas diſpenſandi in Matrimoniorum impedimentis.* 408
XXVIII. *De divortiis.* 415
XXIX. *Reſolutiones circa oſcula, alioſque ſimiles actus, ex S. Thoma & S. Antonino.* 418

LIBER IV.

De judiciis Eccleſiaſticis. pag. 421

Cap. I. *Quotuplex ſit Eccleſiæ juriſdictio.* ibid.
II. *De foro competenti, litis conteſtatione, proceſſu judiciario, procurationibus, & judicum ſuſpectorum recuſatione.* 426
III. *In cauſa criminis quemadmodum procedatur.* 431
IV. *De juridica inquiſitione, & teſtibus, & juramento.* 438
V. *Quandonam aliquis non tenetur teſtificari: & ad quid obligetur qui falſum teſtimonium dixerit.* 445
VI. *De reo criminis.* 450

VII. *De*

VII. *De Beneficiorum poſſeſſorio & petitorio judicio.* 453
VIII. *Alii proponuntur caſus, in quibus Judices ſeculares de Clericis & cauſis Eccleſiaſticis cognoſcere ſolent in Regno Galliæ.* 455
IX. *Si Judex tanquam ſuſpectus recuſetur: & aliqua materiæ recenſentur ad Eccleſiæ juriſdictionem ſpectantes.* 460
X. *De proviſionibus in forma* Dignum: *de examine, &* Viſa *Ordinarii, & de Devolutis ſecundùm Gallicanam praxim.* 462
XI. *De ſubrogatione collitigantium, & variis formis ad praxim Beneficiorum ſervandis.* 464
XII. *De appellationibus.* 467
XIII. *De appellationibus tanquam ab abuſu.* 473
XIV. *Quænam conceſſiones, vel acta morte Judicis aut Prælati, ejuſve abdicatione exſpirent, vel non exſpirent.* 476
XV. *Nova jura Gallicana circa judiciarios cauſarum proceſſus.* 480

LIBER V.

Qui eſt de delictis, eorumque pœnis canonicis. pag. 487

CAP. I. *De delicto non reſidentiæ.* ibid.
II. *De delicto violentæ manuum injectionis in Clericum vel Monachum.* 491
III. *De ſimonia.* 495
IV. *Varia circa ſimoniam difficultates ſolvuntur.* 505
V. *Altera elucidatur in materia ſimoniæ difficultas circa Monaſteriorum ingreſſum.* 512
VI. *Aliæ quædam circa ſimoniam difficultates elucidantur.* 522
VII. *Utrum ſimonia committatur in penſionibus Beneficiorum? Jura quoque harum penſionum diſcutiuntur, necnon Eccleſiaſticarum diſpenſationum.* 526
VIII. *Simoniacorum pœnæ canonicæ.* 531
IX. *De facienda reſtitutione rei ſimoniacè acceptæ.* 540
X. *De cenſuris Eccleſiaſticis generatim.* 543
XI. *De effectibus excommunicationis.* 552
XII. *De minori excommunicatione.* 558
XIII. *Quænam ignorantia excuſet à cenſuris.* 560
XIV. *De abſolutione à cenſuris.* 565
XV. *De caſibus reſervatis tum Papæ, tum Ordinariis.* 570
XVI. *De Suſpenſione.* 577
XVII. *Suſpenſiones latæ contra Epiſcopos, Conventus, & Capitula.* 583
XVIII. *De depoſitione & degradatione.* 589
XIX. *De irregularitatibus in genere, & de illis in ſpecie quæ exurgunt ex defectu.* 591
XX. *De irregularitatibus ex delicto.* 597
XXI. *De Eccleſiarum conſecratione, pollutione, ſeu profanatione, & reconciliatione.* 603
XXII. *Reſponſum Authoris ad conſultationem remotæ cujuſdam provinciæ Archiepiſcopi, de pœnis canonicis refractario cuidam Clerico debitis.* 607

LIBER VI.

Theoriæ & Praxis Juris Canonici. pag. 613

CAP. I. *Obligationes quæ reſtitutioni adſtringunt. Parentum & filiorum mutua officia, præcipuè circa alimenta, & ſucceſſiones.* ibid.
II. *Quibus ex cauſis oriatur obligatio reſtituendi: & de contractibus in in genere.* 619
III. *Utrum conventiones inter vivos, aut ultimæ bonorum diſpoſitiones valeant in conſcientia, etſi Jure Civili habeantur invalidæ ex defectu ſolemnitatum.* 623
IV. *Quænam perſonæ contrahere prohibeantur, & de filiisfamilias, eorumque peculio: de Senatuſconſulto Macedoniano: de mulieribus, & Senatuſconſulto Vellejano.* 626
V. *De mutuo.* 632
VI. *de duobus reis in eandem rem in ſolidum obligatis: & de hypothecariis actionibus.* 634
VII. *De uſuris.* 638
VIII. *De uſura fundata ſuper periculo ſortis.* 648
IX. *De emptione & venditione.* 650
X. *De cambiis.* 658
XI. *Utrum is qui ex re aliena lucrum retulit, quod dominus rei non retuliſſet, poſſit illud ſibi retinere.* 661
XII. *De cenſibus, & de contractu emphyteutico: & de feudis.* 662
XIII. *De ſocietatis contractu.* 671
XIV. *De Clericorum debitis reſtitutionibus.* 674
XV. *Quibus ex cauſis oriatur reſtituendi obligatio: & de acceptis ob turpem cauſam: & de impediente alterius bonum.* 684
XVI. *Quando, & quomodo teneatur reſtituere qui cooperatus eſt alterius damno.* 690
XVII. *Utrum ſecluſo dolo, aut conventione, quævis culpa obliget in conſcientia ad reſtitutionem.* 695
XVIII. *De quantitate obligante ad reſtitutionem, & de poſſeſſore bonæ fidei.* 697
XIX. *De vectigalibus.* 700
XX. *De quibuſdam hæreditariis obligationibus.* 704
XXI. *Quidnam reſtituendum ſit.* 710
XXII. *De cauſis à ſolutione debitorum excuſantibus.* 713
XXIII. *Ordo in reſtitutione ſervandus.* 718
XXIV. *De damno ex legitimo proprii juris uſu in alterum redundante.* 724
XXV. *De reſtitutione per moribundum facienda: & de reſtitutionis internunciis.* 725
XXVI. *De pactis quæ contractibus adjunguntur.* 728
XXVII. *De conditionibus, demonſtrationibus, & cauſis appoſitis.* 730
XXVIII. *Sponſarum, uxorum & viduarum jura: & de diverſorum creditorum concurſu ac prælatione.* 731
XXIX. *Selecta quædam & præcipua jura donationum.* 736
XXX. *De regulis Juris.* 739

JURIS CANONICI THEORIA ET PRAXIS.

LIBER PRIMUS.

CAPUT PRIMUM.

Præcipuus ac ultimus finis, ad quem collimare debet Canonica Juriſprudentia: materia circa quam verſatur, ejuſque partitiones.

STUPENDA prorſus, nec unquam ſatis deploranda eſt humani cæcitas animi, quem Divinus Spiritus ſuâ illâ ſupernaturali luce non colluſtraverit. Cùm enim nihil ita hominis interſit, eique tam neceſſarium ſit, ut eſt cognitio finis ac felicitatis ſuæ, ad quam omnis vita, omniſque actus dirigendus ſit; ipſi tamen Gentiles Philoſophi, qui omne ferè ſtudium ad hanc perquiſitionem contulerunt, à ſcopo iſto adeò infeliciter aberrarunt, ut veterum Romanorum doctiſſimus Varro, teſte Auguſt. lib. 19. de Civit. Dei, cap. 1. ducentas octoginta & octo diverſas de fine, ſummoque hominis bono ſententias collegerit: cùm tamen

ex tanto ſententiarum numero non niſi unica poſſit eſſe vera & complectenda, ea ſcilicet, quæ finem, ſummumque hominis bonum in unius Dei fruitione conſtituit. Hanc verò tanti momenti notitiam ſingulari felicitate ingenii Plato, quem Divinum cognominavit Antiquitas, aſſequutus eſt, de quo idem ſic teſtatur Auguſtinus lib.8. de Civit. Dei, cap. 5. *Plato Dei imitatorem, cognitorem & amatorem dixit eſſe ſapientem, cujus participatione ſit beatus.*

Hunc ſenſum diu ante Platonis ortum piorum animis infuderat Deus; Abrahamo quippe Fidelium patri ſic promiſerat: *Noli timere Abram, ego protector tuus, & merces tua magna nimis.* Idemque per Regium Prophetam pronuntiaverat: *Beatus populus, cujus Dominus Deus ejus.* Faceſſat illa Sapientium Chaldæorum inſipientia Regi Nabuchodonoſori aſſeverantium, nullam eſſe Deorum cum hominibus converſationem. Daniel. 2. Verum iſtud quidem de falſis & inanibus, quos colebant, Diis: ſed non de vero & unico, qui ſolus colendus eſt, Deo nobis aſſeverante delicias ſuas eſſe cum filiis hominum, & quem ſuus amor ad hoc impulit, ut juxta prophetiam Baruch, in terris tandem viſus ſit, & cum hominibus converſatus fuerit. Neque verò ſibi quiſquam perſuadeat, obſtare Dei cum homine conſortio infinitam illam, quæ inter ambos interjecta eſt, diſparitatem: quin potiùs illa tanta inæqualitas conciliatrix eſt admirabilis Dei nobiſcum commercii, hoc præſuppoſito, Deum eſſe infinitæ, immenſæque bonitatis. Eſt enim bonitas, ut divinus docet Dionyſius, ſui diffuſiva: & quo major eſt bonitas, eo ipſa magis appetit eſſe in alios benefica; ſicut quo major eſt ignis, eo latiùs ſuum diffundit ardorem. Hoc ipſum præclarè ſignificat illa inſignis Platonicorum veterum fabula de connubio Pori divitiarum Dei cum paupertate inito, ex quo progenitus ſit amor. Quæcunque enim natura conjunctam habet cum bonitate felicitatem, deſiderio afficitur locupletandi inferiorem naturam egeſtate laborantem; atque hæc viciſſim deſiderio ardet conjungi cum natura benefica & opulenta, cujus communione ſua ſuppleatur indigentia, ſuæque miſeriæ ſuccurratur. Hujuſmodi cernitur convenientia mutui amoris inter nutricem, cujus ubera lacte turgent, & infantem aviditate ſugendi præ fame laborantem, ex qua oppoſitione mutuus inardeſcit amor, quo nutrix infantem, & infans nutricem appetit. Hac ratione egeſtas ac miſeria humana Divinam provocat bonitatem & opulentiam, allicitque mirificè ad commiſerandum & opitulandum nobis, unde conciliatur æternum mutui amoris commercium ac fœdus.

Quanta verò inde fidelibus fiducia innaſcitur, quàm dulce ſolamen exurgit perſpicientibus non in terris, non in cœlis, non in hominibus, non in Angelis, non in ulla quantumvis præcellenti re creata, ſed in ipſo æterno, immenſo & infinito Deo, ejuſque perenni fruitione ſuam habere collocatam & ſtabilitam felicitatem! Huc ergo, & non aliò vitam omnem noſtram, omne ſtudium, omnes actus noſtros, omnemque rerum præſentium uſum

referamus,

referamus, dirigamus & intendamus : nec aliud appetamus & conſectemur niſi Deum, & pari cum Propheta cordis affectu exclamemus : *Quid mihi eſt in cœlo, & à te quid volui ſuper terram? Defecit caro mea, & cor meum: Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.*

Virtutes porrò, in quibus illi, qui minus hallucinabantur Philoſophi, hominis finem ac felicitatem collocabant, amor ipſe Dei, quo inardeſcere corda noſtra debent, ſibi adeò vindicat, ut ſuas eis conditiones & proprietates impertiat, faciatque illas ſuis conatibus & ſanctis affectibus ancillari. Charitatis namque perinde ac ignis proprium eſt, ut quæcunque attingit, in ſui obſequium, ac demùm immutata in ſuam naturam convertat. Egregiè itaque Auguſtinus in epiſt. 53. ad Macedonium: *Virtus* (inquit) *non eſt niſi diligere quod diligendum eſt. Id eligere, prudentia eſt: nullis inde averti moleſtiis, fortitudo eſt: nullis illecebris, temperantia: nullâ ſuperbiâ, juſtitia eſt. Quid autem eligemus, quod præcipuè diligamus, niſi quo nihil melius invenimus? Hoc Deus eſt.* Hactenus Auguſtinus.

Diſciplina ergo, quâ ad juſtitiam erudimur, tota ad dilectionem Dei traducenda eſt. Judicia etiam cauſarum, quæ ſunt ipſius juſtitiæ uſus ac exercitium, ad unum divini amoris ſcopum dirigi debent: atque omnium Judicum, ſive Eccleſiaſticorum, ſive Sæcularium auribus ſemper inſonare debent iſta verè aurea Regis Joſaphati monita 2. Paralip. 19. *Videte quid faciatis, non enim hominis exercetis judicium, ſed Domini. Et quodcunque judicaveritis, in vos redundabit. Sit timor Domini vobiſcum, & cum diligentia cuncta facite : non eſt enim apud Dominum Deum noſtrum iniquitas, nec perſonarum acceptio, nec cupido munerum.* Spectabilis eſt Juſtinianea lex *Rem non novam*, Cod. de judiciis, de jurejurando à Judicibus & cauſarum Patronis præſtando, & de habendo aſſiduè ſacrarum Scripturarum Codice in ipſo judicii loco.

Theologica diſciplina, & Juriſprudentia Canonica, quaſi germanæ ſorores & gemellæ, pleraque inter ſe communia ſimul habent : ambæ namque directè & immediatè ad religionem ſpectant, ambæ pariter circa eadem ferè ſubjecta verſantur, Scripturas ſacras & divinas traditiones, Conciliorum, Summorumque Pontificum conſtitutiones, Sanctorum Patrum ſcripta. Id tamen diſcriminis intercedit, quod Theologica diſciplina ex ſe merè ſpeculativa eſt, & in divinarum rerum cognitione quieſcit; cùm tamen Canonica Juriſprudentia referatur ad praxim, ſcilicet Eccleſiarum regimen, tum in ſpiritualibus, tum in temporalibus earumdem rebus.

Materia porrò Canonici Juris dividitur in res Fidei, & in res quæ circa diſciplinam verſantur. Res Fidei comprehenduntur partim ſacris utriuſque Teſtamenti paginis, partim Traditionibus Apoſtolicis, quæ ut unanimes docent SS. Patres, pari nituntur cum divinis Scripturis authoritate, ut tradit canon *Eccleſiaſticarum*, diſt. 11. deſumptus ex Baſilii libro de Spiritu ſancto, cap. 27. Circa res verò diſciplinæ, quædam ſunt per univerſam Eccleſiam

receptæ, aliæ non ubique, ſed certis quibuſdam locis invaluerunt. De illis quæ in univerſa ſervantur Eccleſia egregium eſt Auguſtini documentum epiſt. 118. ad Januarium: *Illa* (inquit) *quæ non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem toto orbe terrarum ſervantur, dantur intelligi vel ab ipſis Apoſtolis, vel à plenariis Conciliis, quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima authoritas, commendata atque ſtatuta retineri: ſicut quod Domini Paſſio, Reſurrectio, atque Aſcenſio in cœlum, & adventus de cœlo Spiritus Sancti anniverſaria celebritate veneratur.* Sed neque in rebus diſciplinæ, quæ univerſali authoritate ſtabilitæ, uſuque communi ubique receptæ ſunt, fas cuiquam fuerit abſcedere vel tranſgredi quidquam, ut eſt præfixus à Nicæna Synodo Paſchalis celebritatis dies. Accidunt nihilominus pro particularium Eccleſiarum ac locorum inſtitutis atque uſibus diverſi ritus conſuetudineſque, quibus ſoli locorum incolæ aſtringuntur: advenis autem conſilium datur à SS. Patribus Ambroſio & Auguſtino, ut dum in eiſdem verſantur locis, ſe his pariter uſibus accommodent; non enim ſunt à delicto immunes, ſi ſcandalum inferant, juxta monitum Apoſtolicum 1. Corint. 8. de uſu eſcæ alioqui licitæ, ſi frater inde ſcandalizetur.

Sanctus iſtis adſtipulatur Auguſtinus in eadem epiſtola 118. dicens: *Alia vero quæ per loca terrarum regioneſque variantur, ſicut eſt quod alii jejunant Sabbata, alii vero non: alii communicant quotidie corpori & ſanguini Chriſti, alii certis diebus; & ſi quid aliud adverti poteſt, totum hoc genus liberas habet obſervationes, nec diſciplina ulla eſt in illis melior gravi prudentique Chriſtiano, quàm ut eo modo agat, quo viderit agere Eccleſiam, ad quamcumque devenerit.* Additque ibidem, beatiſſimæ memoriæ virum Ambroſium illa conſuluiſſe, atque ita ſolitum agere, ut Romæ quidem hoſpitans Sabbato jejunaret; ſed non Mediolani degens, ubi nihil tale præceptum, aut moribus receptum erat. Huc pertinet alterius Auguſtini interrogatio, & ad ipſum Gregorii Magni Papæ reſponſio, eidem ſuadens, ut ex diverſis uſibus ac ritibus, quos ſive Romæ, ſive in Gallicanis Eccleſiis viderit ſervari, eos in novis Angliæ Eccleſiis inſtituat, quos magis ad populorum pietatem, & ad majorem Dei cultum conducere judicabit.

In ſumma, Jure duplici conſtat univerſa hæc Juriſprudentia, ſcripto ſcilicet, & non ſcripto, ſeu conſuetudine. Scriptum Jus ſacra utriuſque Teſtamenti volumina comprehendit, prætereaque ſcriptis exaratos Conciliorum Eccleſiæ Canones, Pontificum etiam Romanorum Conſtitutiones, itemque pro diverſis locis inferiorum Epiſcoporum Sanctiones, ſanctorum inſuper Doctorum ſententias. Divinarum porrò Scripturarum completus catalogus recenſetur in Concilio Carthaginenſi tertio, can. 47. & in altero Romano ſeptuaginta Epiſcoporum, cui præſedit Gelaſius Pontifex: prætereaque in Tridentino ſeſſ. 4. Refertur ſimul & ab Innocentio Papa I. in epiſtola ad Exuperium Toloſanum Antiſtitem, & ab Auguſtino lib. 2. de doctrina Chriſtiana, cap. 8. Item ab Iſidoro libro 1. Etymologiarum,

cap. 1.

cap. 1. & à Caſſiodoro lib. 1. divinarum Lectionum. Sanè vetuſtioribus quæ præceſſerant temporibus, hac de re non erat pari evidentiâ definitum. De quibuſdam quidem unus erat univerſorum Catholicorum conſenſus: at de quibuſdam aliis inter ipſos decertabatur, an ſacris accenſendi eſſent, an ad apocryphorum claſſem relegandi. Quæ cauſa eſt cur nonnulli ſilentio prætereantur libri in priſcis quibuſdam catalogis, qualis eſt Laodicenæ Synodi can. ult. Epiphanii libro de ponderibus & menſuris, Gregorii Nazianzeni in carmine de Sacris Scripturis, & Hieronymi in Prologo Galeato.

Conciliorum Eccleſiæ quadruplex numeratur diſcrimen, inter quæ primum authoritatis gradum obtinent œcumenica, ſeu generalia Concilia, in quæ univerſa diverſis ex nationibus confluxit Eccleſia. Horum convocatio ad Romanum Epiſcopum Petri ſucceſſorem pertinet, cujus ſolicitudini & poteſtati Chriſtus Dominus univerſum ovile commiſit. Secundum dignitatis gradum nationalia Concilia ſibi vendicant, ad quæ diverſarum provinciarum Epiſcopi conveniunt. Tertium gradum tenent provincialia, ad quæ convocantur circumvicini ſub uno Metropolitano Epiſcopi. Quartum, diœceſanæ Synodi ſub uno tantùm Epiſcopo. Attamen diœceſanæ Synodi antiquitus dicebantur illæ, in quas diverſi confluebant cum ſuffraganeis Epiſcopis Metropolitani diverſis ex provinciis profecti. Olim enim multò latiùs patebat Diœceſis nomen, complectebatur quippe plures provincias uni alicui Patriarchæ, aut Primati, aut Exarchæ ſubditas. De Exarchis vide Concilium Chalcedonenſe can. 9. & 17.

Contigit aliquando ut Concilium nationale plures numeraret Epiſcopos, quàm univerſalia, ſeu œcumenica nonnulla: nec tamen ex ampliore numero parem cum iſtis nanciſci poterat authoritatem. Semperque tenenda iſta eſt Auguſtini regula lib. 2. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 3. *Ipſa Concilia quæ per ſingulas regiones vel provincias fiunt, plenariorum Conciliorum authoritati, quæ fiunt ex univerſo orbe Chriſtiano, ſine ullis ambagibus cedunt.* Tenenda ſimiliter ejuſdem Sancti Doctoris ibidem relata regula eſt: *Ipſa pleniora Concilia ſæpe priora poſterioribus emendantur, quum aliquo experimento rerum aperitur quod clauſum erat, & cognoſcitur quod latebat.*

De indicta ab uno Epiſcopo intra proprios fines Synodo parum conſultè ſcripſit Gratianus initio diſtinctionis 18. eſſe invalidam ad definiendum & conſtituendum, & ſolummodò valere ad corrigendum & arguendum; eique meritò Gloſſa contradicit his verbis: *Iſtud non eſt verum, quia Epiſcopi benè condere Canones poſſunt Epiſcopales, & Archiepiſcopus Provinciales: quia quilibet Epiſcopus, & qualibet Eccleſia ſibi poteſt ſtatuere aliquod jus.* Idque multis Canonibus confirmat.

CAPUT II.

De diverſis Sacrorum Canonum Collectionibus.

I. NEc inutilis, nec injucunda erit iſta tractatio, cujus exemplum & ſpecimen dedêre tum Pomponius Juriſconſultus, tum illi, qui jubente Imperatore Juſtiniano Digeſtum Juris concinnantes tractatum præmiſerunt de origine Juris. Quod ſcribit Theodoritus comment. 1. Timoth. 5. ἀπὸ τῆς πείρας ἡ νομοθεσία γεγένηται, ab experientia leges ortum habent; id uſuvenit in Eccleſiæ politia & regimine. Ejus enim primordiis, conſuetudine ab Apoſtolis introducta, & ab Apoſtolorum ſucceſſoribns Epiſcopis ſolicitè conſervata, Chriſtianorum ſocietas regebatur, quæ conſuetudo nomine Traditionis ſignificatur ab Apoſtolo Paulo dicente 2. Theſſalonic. 2. *State & tenete traditiones, quas didiciſtis, ſive per ſermonem, ſive per epiſtolam noſtram.* Has deinde Apoſtolicas traditiones curaverunt aliqui Eccleſiarum Antiſtites, ne progreſſu temporum, aut incuriâ hominum deperirent, in ſcripturam redigi, ſub nomine Apoſtolicarum Conſtitutionum, quales primus compilavit Clemens Papa & Martyr: aut Canonum Apoſtolorum, quales ſuperſunt numero quatuor & octoginta. His acceſſere Synodorum Decreta ſcriptis edita, & Summorum Pontificum Conſtitutiones & reſcripta, Sanctorumque Eccleſiæ Doctorum collectæ ſententiæ: ex quibus omnibus conflatum eſt Jus Canonicum, cujus compilationi plerique diverſis temporibus ſuum laborem & induſtriam contulere, additis etiam alicubi quibuſdam Imperialibus Legibus ac Edictis.

II. Prima Canonum occurrit illa collectio, cujus in ſua præfatione meminit Dionyſius Abbas, quam refert continuiſſe Canones numero centum ſexagintaquinque, deſumptos ex Nicæna, cæteriſque Græcorum Synodis. Cujus etiam collectionis multiplex mentio fit in Synodo Chalcedonenſi, actione 4. 11. & 13. atque alibi paſſim. Prima ipſa collectio à Græcis procuſa fuit: deinde converſis in Latinum Canonibus Græcis, ad Occidentis Eccleſias pervaſit; quæ tamen Latina verſio haud ſatis accurata Dionyſio viſa eſt. Eaque illum cauſa impulit ad ſuam contexendam ex Græco fideliorem tranſlationem, ut idem in ſuæ collectionis præfatione fidem facit. Siquidem paulò ante Dionyſinianam collectionem præceſſerat Ferrandi Carthaginenſis Eccleſiæ Diaconi Canonum ex Græco in Latinum ſermonem converſio: Ferrandus verò & Dionyſius iiſdem vixerunt & floruerunt temporibus, ſub imperiis Juſtini I.

& Juſtiniani. Abbatis quidem Dionyſii editio defæcatior eſt, & tranſlatio accuratior quàm illa cujus Ferrandus eſt Author, in cujus lectione non pauci occurrunt nævi. Prætereà Dionyſius Canones inſcriptos Apoſtolorum,numero quinquaginta, Latinos à ſe factos ſuæ attexuit collectioni, quorum nullatenus meminit Ferrandus in ſua, ut vocat, Canonum breviatione, neque aliæ ullæ quæ præceſſerant collectiones. His adde, Ferrandum nullos ex celeberrimis œcumenicis Conciliis Epheſino & Chalcedonenſi proferre Canones, quia Græca ipſa, quam ſequitur, collectio nihil horum continebat. At verò ſuæ attexuit Dionyſius lucubrationi Latinitate à ſe donatos Canones Chalcedonenſes, quam etiam epiſtolis auxit Summorum Pontificum, à Siricio exorſus uſque ad Gelaſium. Quis autem exiſtimet, Ferrandum prudentiâ & pietate, omnique moderatione commendabilem virum, poſt accuratam Dionyſii collectionem, præſumpſiſſe circa idem ſubjectum operam ſuam impendere voluiſſe cum tantis defectibus, quos potuerat visâ Dionyſii editione facillimè emendare, quaſi poſt inventas fruges & munera Cereris, voluiſſet homines ad glandes revocare. Præceſſit ergo Ferrandi, ſucceſſitque Dionyſii editio, quam mox ſubſequuta fuit Martini Bracharenſis Epiſcopi collectio: quem Authorem Gratianus per inſcitiam ſub nomine Martini Romani Pontificis allegare ſolet. Iſtis quarto loco ſucceſſit Canonum compilator Creſconius Epiſcopus Africanus.

III. Romana verò Eccleſia ſuum habere cœpit Canonum codicem jam inde à Julii Romani Pontificis regimine, qui ſubinde temporum inſequentium decurſu aliorum Canonum acceſſione ſuccrevit ad Pontificatum uſque Gelaſii Papæ, cujus inibi aliquot decreta inſeruntur. Codicem iſtum, qui multis ſæculis delituerat,nuperrimè in lucem reſtituit Paſchaſius Queſnelius, Pariſinus Oratorii Domini Jesu Presbyter, ad trium vetuſtiſſimorum exemplarium, Oxonienſis, Thuanei, & Atrebatenſis fidem. Codex autem, quem Juſtellus ſub titulo Eccleſiæ Romanæ Canonum, de tenebris vindicaverat, non potuit eſſe quàm privati alicujus vetus lucubratio, ſed iſtâ Queſnelianâ tamen editione recentior. Quiſquis tamen utramque collectionem penitus inſpexerit,permultos in utraque tum ordinis temporum, tum ex Græco traductionum errores & hallucinationes deprehendet.

IV. Succedentibus ſubinde novis Pontificum, aut Conciliorum Conſtitutionibus, augebatur apud Romanum Tribunal Canonica Juriſprudentia, ſeu diſciplina, ut admonet Leo Papa IV. can. *De libellis*, diſtinct. 20. his verbis: *Quibus autem utimur in omnibus Eccleſiaſticis judiciis, ſunt Canones Apoſtolorum, Nicænorum, Ancyranorum, Neocæſareenſium, Gangrenſium, Antiochenſium, Laodicenſium, Conſtantinopolitanorum, Epheſinorum, Chalcedonenſium, Sardicenſium, Africanenſium, Carthaginenſium, & cum illis regula Præſulum Romanorum, Sylveſtri, Siricii, Innocentii, Zoſimi, Celeſtini, Leonis, Gelaſii, Hilarii, Symmachi, Hormiſdæ, Simplicii, & Gregorii*

gorii junioris. Iſti omninò ſunt per quos judicant Epiſcopi, & per quos Epiſcopi ſimul judicantur & Clerici.

V. Succeſſit iſtis Iſidori Hiſpalenſis collectio, ſive ſit ille Hiſpalenſis Epiſcopus ſcriptis & ſanctitate celeberrimus, ut exiſtimat Hincmarus Rhemenſis libro de Synodis, & Trithemius, aliique; ſive ſit alius quiſpiam ejuſdem nominis & civitatis, cognomento Mercator, ut cenſet Baronius. Hic ergo, qualiſcumque ſit, ſuam edidit Canonum collectionem, tum Apoſtolicorum, tum Synodicorum, tum Summorum Pontificum, eorum etiam qui Sylveſtrum & Siricium præceſſerunt: quamvis horum veritati diffidat Hincmarus Rhemenſis ſcribens contra nepotem ſuum Hincmarum Epiſcopum Laudunenſem, & autumet falſas & ſuppoſititias, quæ circunferuntur Conſtitutiones Romanorum Pontificum Siricio anteriorum. Sed ipſe tamen refelli poteſt Nicolai I. teſtimonio jubentis in can. *Si Romanorum*, diſtinct. 19. à cunctis recipi & obtemperari Decretalibus illis antiquitate venerandis Romanorum Antiſtitum illorum, qui crebreſcentibus Paganorum perſequutionibus Eccleſiam rexerunt. Etſi enim negari non poſſit, aliquas ſub illorum Pontificum nomine editas Decretales fuiſſe confictas; id quoque palam eſt, contigiſſe in aliis quibuſdam, quæ poſteriorum Pontificum nomine circumferuntur: neque conveniens eſt ob ſuppoſitionem quarumdam, omnibus in univerſum derogari fidem, quæ magnam ſapientiam præferunt, & rebus, ac temporibus illis apprimè quadrant. Eademque ratione omnes quoque Synodicæ Conſtitutiones exploderentur, quia harum aliquas conſtat eſſe falsò obtruſas. Iſta porrò Iſidori collectio deſinit in ſecundum Hiſpalenſe Concilium, cui præſediſſe compertum eſt Sanctum Iſidorum Hiſpalenſem Archiepiſcopum. Iſidori collectionem excepit altera Reginonis Abbatis Prumienſis, in duos diſtincta libros, quam penè deperditam eduxit in lucem vir eximiâ eruditione & diligentiæ laude præclarè de literis & literatis viris meritus Stephanus Baluſius. Hujuſce collectionis à Reginone cuſæ meminerat dudum Bellarminus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum. Floruit Regino ſub finem ſæculi noni: ſcripſitque prætereà Chronicum ſatis pervulgatum.

VI. Hoc idem Canones colligendi ſtudium capeſſivit, felicique ſucceſſu obivit inter Germanos Burcardus Vvormacienſis Epiſcopus, Ottonis III. & Henrici II. Bavari Imperatorum ætate. Hic primus non ordinem temporum, ut Dionyſius & Iſidorus; ſed rerum & cauſarum ſeriem quaſi in communes digeſſit locos. Nec minorem in Francia laudem adeptus eſt Ivo Carnotenſis Epiſcopus, à quo editum eſt egregium Decretum. Floruit Ivo deſinente undecimo à natali Chriſti ſæculo. Hujuſce verò Decreti quandam ſub nomine Pannormiæ, ſeu potiùs Pannomiæ edidit Epitomen incertus Author.

VII. In hac eadem Palæſtra deſudarunt Creſconius, Anſelmus, Deuſdedit

dedit Cardinalis, Gregorius Presbyter, qui volumen ſuum titulo *Polycarpi* inſcripſit.

VIII. Iſtis demùm omnibus ſucceſſit Gratianus monachus Benedictinus in Monaſterio Sancti Felicis, quod eſt in civitate Bononienſi, qui ſæculo duodecimo Decreti ſui opus exegit tempore Eugenii Papæ III.

IX. Conſultò ſilui collectionem Martini Bracarenſis Epiſcopi, quem Sanctus laudat Iſidorus Hiſpalenſis Epiſcopus in libro de Viris Illuſtribus, cap. 55. & in catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 22. Hic floruit circa annum Domini quingenteſimum ſeptimum. Sed etſi Latinus fuerit, ſolos tamen collegit Græcarum Synodorum Canones, quos Iſidorus Mercator in ſuam derivavit collectionem.

X. Græcorum diverſæ quoque viguere diverſis temporibus collectiones, quarum poſtrema, quâ etiam nunc in Oriente utuntur, his partibus conſtat, Canonibus ſcilicet qui nomine *Apoſtolorum* inſcribuntur, quinque & octoginta. Hos ſequuntur Græcæ octo Oecumenicæ Synodi, ſuppreſsâ ultimâ legitimâ, quæ Photio Conſtantinopolitanæ Sedis invaſore deturbato, Sanctum Ignatium reſtituit; ejuſque Synodi loco ſuppoſitâ ſchiſmaticâ Synodo, cui Photius ipſe denuò intruſus poſt Ignatii obitum præſedit. His adjunxere Græci ſolos ex omnibus Latinis Synodis Africanos in Græcum ſermonem converſos canones, pariterque Sardicenſes, & iſtis antiquiores provinciales Synodos in Oriente olim celebratas & orthodoxas; ſimulque Canones Antiochenos ab Arianis editos, necnon ſchiſmaticum Concilium Quiniſextum in Trullo congregatum ſub nomine Synodi Oecumenicæ. His accedunt pœnitentiarum canones authoribus editi Sanctis Patribus, Gregorio Neocæſarenſi, Dionyſio Alexandrino, & Baſilio Magno. In iſtam collectionem commentaria brevia ſcripſere Zonaras & Theodorus Balſamon pſeudo-Epiſcopus Antiochenus, ambo ſchiſmatici.

XI. Franci ſub prima ſuorum Regum progenie ſuam quoque habuere Canonum collectionem, quæ initio Canones Apoſtolorum nullos, ſed tantùm veterum Conciliorum Orientalium continebat, neſcio an pariter Occidentalium, ut ſunt Africana. Id admodum veriſimile eſt, cùm ipſi Græci eos quoque ſuis collectionibus inſeruerint. Sanè Pontifex Hormiſdas ipſiuſmet Clodovei primi inter noſtræ gentis Reges Chriſtiani coætaneus meminit collectionis Canonum Eccleſiæ Gallicanæ, in can. *Si quis Diaconus*, diſt. 50. aitque ibidem videri ſententias Patrum trecentorum decem & octo contentas eſſe. Neque verò ambigendum videtur, fuiſſe quoque ibidem inſertos veterum Gallicanorum Conciliorum Canones, quales plerique conſtituti fuere tum ante, tum poſt Clodovei Baptiſmum. Seriùs autem ad Gallicanam collectionem acceſſerunt Canones Apoſtolici, urgente hanc additionem Rege Chilperico, dum Prætextatum Rhotomagenſem Epiſcopum perſequitur reum apud ipſum Rhotomagenſe Concilium. Suam enim Rex accuſationem fundabat in tranſgreſſione Canonis Apoſtolorum vigeſimi-

quarti, cujus authoritate inſtabat, Prætextatum eſſe Epiſcopatu abdicandum. Iſtam ſcribens hiſtoriam oculatus ipſe teſtis Gregorius Turonenſis ita de Chilperico Rege loquitur lib. 5. hiſt. Franc. cap. 18. *Ipſe verò ad Metatum diſceſſit, tranſmittens librum Canonum, in quo erat quaternio novus adnexus habens Canones quaſi Apoſtolicos, continentes hæc: Epiſcopus in homicidio, adulterio, aut perjurio deprehenſus, à Sacerdotio divellatur.*

XII. Regnante poſtmodùm ſecunda progenie, Adrianus I. ad Carolum Magnum Francorum Regem librum Canonum tranſmiſit, quibus Romana Eccleſia utebatur, cujus viſitur eximium exemplar in Abbatia Sancti Germani Pariſienſi, conſcriptum, ut ibidem notatur, anno regni Caroli Magni trigeſimoſeptimo. Eaque collectio eadem prorſus eſt ac illa, cujus meminit Leo IV. in can. *De libellis*, diſt. 20. iiſdem namque partibus conſtat, ſcilicet Apoſtolorum Canonibus quinquaginta, & Canonibus Synodorum Orientis, & Africanarum, & Sardicenſis: prætereaque Decretis Siricii, & ſequentium Romæ Epiſcoporum uſque ad Gregorium II. Huic exemplari præfigitur Adriani ad Carolum epiſtola, cujus linearum primæ literæ iſtud componunt Acroſtichum, DOMINO EXCELL. FILIO CARULO REGI ADRIANUS PAPA.

CAPUT III.

Juris diviſio.

I. NON poteſt cum præſcriptis in Logica regulis perfectæ diviſionis convenire illa Juris diviſio, cujus eſt author Ulpianus in l. 1. D. de juſt. & jur. quâ ſcilicet Jus diſtinguit in publicum & privatum: & publicum quidem dicit eſſe, quod ad ſtatum rei Romanæ ſpectat, atque in Sacris, in Sacerdotibus & in Magiſtratibus conſiſtit. Privatum deinde tripartitò dividit, in Naturale, Gentium, & Civile. Cùm enim ratio doceat deducendam eſſe diviſionem ab univerſalibus ad particularia, & à genere ad ſpecies ei ſubjectas; Ulpianus tamen ipſum univerſaliſſimum genus ſub inferiori ſpecie commiſcet. Cùm enim nihil latiùs pateat ipſo Jure naturali, præſertim ſi ſpectetur ut commune brutis ſimul & hominibus; quâ ratione illud hîc ſpectat & definit; iſtud tamen collocat, ſimulque Jus gentium & civile in infima diſtributione. Præterea idem Juriſconſultus Jus Romanorum publicum, quaſi primam ſpeciem collocat immediatè ſub ſummo genere; cùm tamen nihil aliud ſit quàm una ex individuis partibus Juris civilis, quod idem Ulpianus collocat in ſuæ diviſionis ſpecie infima. Cæterùm quàm eſt alienum à recta ratione

tione quod ibidem his verbis affirmat: *Jus naturale eſt quod natura omnia animalia docuit: nam jus iſtud non humani generis proprium eſt, ſed omnium animalium quæ in terra, & quæ in mari naſcuntur, avium quoque commune eſt. Hinc deſcendit maris & fœminæ conjunctio, quam Matrimonium appellamus; hinc liberorum procreatio, hinc educatio. Videmus enim cætera quoque animalia, feras etiam, iſtius juris peritiâ cenſeri. Jus gentium eſt, quo gentes humanæ utuntur, quod à naturali recedere facilè intelligere licet, quia illud omnibus animalibus, hoc ſolis hominibus inter ſe commune eſt.* Hactenus Ulpianus. Verumtamen cùm ſolus homo rationis compos ſit, ſolus etiam ex animalibus Juris capax eſſe poteſt: ratio enim ipſa Legis anima eſt atque Juris, l. *Cum pater filios* 77. §. *Dulciſſimis*, D. de legat. 2. Quinimò hic idem Ulpianus l. 1. D. ſi quadrup. pauper. fec. dicat. diſertè loquitur: *Pauperies eſt damnum ſine injuria facientis datum: nec enim poteſt animal injuriam feciſſe, quod ſenſu caret.* Ergo dicendum eſt contra Ulpianum, neque poſſe quidquam jure facere quod ſenſu caret, atque ita bruta eſſe in ſeipſis incapacia juris.

II. Sic igitur Jus dividendum eſſe reor, in Naturale ſcilicet, & Civile. Deinde naturale Jus aliud eſt primævum, quod præceſſit humani generis propagationem; & ad Jus iſtud pertinent connubia, bonorum communio, mutua dilectio, & mutuum auxilium, & alia ſimilia: aliud verò naturæ Jus dicendum eſt poſterius, quod eſt ſubſequutum humanæ multiplicationem naturæ, quod eſt propriè Jus gentium, omnibuſque gentibus commune, cujuſmodi ſunt diviſiones terrarum atque bonorum, Rerumpublicarum conſtitutiones, jura civitatum, legationes, proprietates, dominiorum tranſlationes, contractus, aliaque non modò quæ in ſtatu primævæ innocentiæ (ſi hæc illibata diu perduraſſet) extitiſſent, ſed etiam poſt inductum in orbem terræ peccatum, ut ſunt jura belli, ſervitutes hominum, & criminum pœnæ: hæc enim jura cunctis gentibus promiſcua ſunt & communia. Jus autem Civile illud dicendum, quod quælibet Reſpublicæ ſeorſim ſibi conſtituerunt, ſive ſcriptum fuerit, ſive non ſcriptum, qualis eſt conſuetudo: ſive etiam ſacrum ſit, quale eſt Jus Pontificium & Canonicum; ſive commune, ut Principum Leges, Magiſtratuum Edicta.

III. De ſtatu primævæ innocentiæ, ſi perſtitiſſet poſt hominum multiplicationem, duo quæri poſſunt. Primò utrum ea perdurante fuiſſet introducta bonorum terræ diviſio, proprietates ac dominia? Secundò utrum fuiſſent in hominibus Regna ac Imperia? Quoad primum, poterat etiam poſt propagatum humanum genus conſtitui civitatum diviſio, & in ſingulis civitatibus rerum communitas, prudenti aliqua adhibita politiâ communium agrorum cultum, & fructuum ex agris naſcentium in ſingulas ſive familias, ſive perſonas diſtributionem diſpenſante: poterat ſimiliter induci agrorum diſtributio; nihil enim habet quidquam horum quod cum ſtatu communis innocentiæ repugnet. At verò de Regibus & Poteſtatibus hoc

cenſendum eſt poſt hominum propagationem, ſtante adhuc originali innocentia debuiſſe principatus & poteſtates quorumdam hominum in alios homines ſtabiliri. Aut enim introductæ fuiſſent prædiorum diviſiones, aut non fuiſſent : ſi primum, tunc neceſſaria poteſtas aliqua inter homines ſuperior fuiſſet, quæ diſtributioni præeſſet agrorum, quæque innumeras ambiguitates abſque etiam humanis cupiditatibus injuſtis ſubnaſcentes circa rerum in multis caſibus dominia, proprietates, uſusfructus, uſus, ſervitutes prædiorum , alienationes , permutationes , ſua poſſet authoritate judicioque dirimere. Si verò ſupponas ejus quæ ab initio extiterat communionis rerum ſtabilitatem, adhuc neceſſe fuiſſet Principes aliquos exiſtere, qui dum ſinguli propriis , aut ſuarum familiarum commodis invigilant , communem intereà utilitatem procurarent, eamque ſuis juſſionibus & legibus conſtabilirent, ac ſingulis ſuas partes ſuaque officia cum illo ad commune bonum reſpectu diſtribuerent : atque ita ſub ſe Magiſtratus & Officiales conſtituerent, aut communibus ſuffragiis eligi curarent. Sanctus Thomas in lib. 1. de regimine Principum , cap. 1. ſic ait : *Naturale homini eſt ut in ſocietate vivat multorum , & neceſſe eſt eſſe in hominibus per quem multitudo regatur. Nam cùm unuſquiſque id quod ſibi congruum eſt provideat, multitudo in diverſa diſpergitur , niſi ſit qui boni communis curam gerat. Unde Salomon ait : Ubi non eſt gubernator, diſſipabitur populus. Oportet ergo ut præter id quod movet ad proprium bonum uniuſcujuſque, ſit etiam aliud quod moveat ad bonum commune multorum : propter quod & in omnibus quæ in unum ordinantur, invenitur aliquid quod alia regat.* Hactenus Doctor Angelicus. Præterea docet Ariſtoteles lib. 3. Politic. cap. 4. hominem eſſe naturâ ſociale animal. Sanctus etiam Chryſoſtomus in Iſaïæ caput 3. ſic ait : *Nihil eſt intractabilius Republicâ quæ caret principatu , quemadmodum neque periculoſius quid , quàm eſt navis ſuo gubernatore deſtituta.*

CAPUT IV.

Quatenus lex humana liget ſecundùm conſcientiam.

I. SAPIENTISSIME diſſerit Apoſtolus Paulus , leges & decreta hominum in legitima poteſtate conſtitutorum , non tantùm aſtringere ſubditos ad obtemperandum , vinculo humano ac politico ſubdente humanis pœnis infractores ; ſed etiam divina lege, quæ ipſas animas & conſcientias liget, ſubjiciatque ſuppliciis poſt hanc vitam ab ipſo Deo decretis. Cujus rei iſtam rationem profert,

profert, quia iſtiuſmodi Poteſtates Deus approbat, eiſque ut Dei vicem gerentibus ſubeſſe ac parêre jubet: adeò ut his inobedientes, divinis juſſionibus refragentur. *Omnis anima* (inquit) *poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit; non eſt enim poteſtas niſi à Deo: quæ autem ſunt, à Deo ordinatæ ſunt. Itaque qui reſiſtit poteſtati, ordinationi Dei reſiſtit. Qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt.* Et mox: *Ideò neceſſitate ſubditi eſtote, non ſolum propter iram, ſed etiam propter conſcientiam.* Roman. 13. Quæ cùm valeant in Principibus & Magiſtratibus politicis, multò magis urgent in Præfectis Eccleſiaſticis, de quibus idem Apoſtolus ita præcipit Hebr. 13. *Obedite præpoſitis veſtris, & ſubjacete eis: ipſi enim pervigilant quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri.*

II. Duas hîc proſequor proprietates ſeu conditiones, quæ hujuſmodi ſunt, ut vel alterius harum defectu lex ipſa nullatenus liget. Prima eſt ut lex ſit rationalis & juſta. Lex enim dicitur inventum Dei ac munus ad coërcenda delicta, vitamque honeſtè inſtituendam, l.2. D. de legib. Præfectis enim tum Eccleſiaſticis, tum Sæcularibus poteſtatem Deus contulit, non in deſtructionem, ſed in ædificationem, 2.Cor.10. Et cùm ſacri Canones nullam & irritam ac inanem decernant eſſe excommunicationem quâ innocens aſtringitur, can. *Si quis non recto,* & can. *Cùm aliquis*, 24. quæſt.3. idem aſſerendùm pari ratione de legibus evidenter injuſtis, ſubditos his nullatenus aſtringi. *Deo enim obedire oportet magis quàm hominibus*, ut reſponderunt Petrus & Joannes Apoſtoli legalibus Sacerdotibus & Scribis, à quibus prohibiti fuerant Chriſtum prædicare. Act.5. Neque enim licitum eſt obedire ſubalternæ poteſtati in his in quibus opponitur ſuperiori poteſtati. Et ſapienter ait S. Thomas 2.2. quæſt.69. art.13. ad 1. Poteſtati inferiori intantum aliquis ſubjici debet, inquantum Superioris ordinem ſervat, à quo ſi exorbitaverit, ei ſubjici non oportet. Quod idem repetit 2.2. quæſt.104.art.5.in corp.

III. Itaque nulla uſque adeò ſublimis & univerſalis eſt authoritas, ſive in Civili, ſive in Eccleſiaſtica Republica, cui liceat obtemperare, ſi quid jubeat contra bonos mores. * Quod idem ſentiendum de pravis receptis conſuetudinibus, dicente S.Cypriano epiſt.ad Pompeianum: *Conſuetudo quæ apud quoſdam obrepſerat, impedire non debet quominus veritas prævaleat; nam conſuetudo ſine veritate vetuſtas erroris eſt: propter quod relicto errore ſequamur veritatem.* Et habetur diſt.8. cap.*Conſuetudo*. Vide cap.ult. de præſcript.]

IV. Secunda legis tam Eccleſiaſticæ quàm Civilis conditio eſt, ut promulgetur, alioqui non obligatura, utpote non ſufficienter populis notificata, l. *Leges ſacratiſſimæ*, Cod. de legib. item Authent. ut novæ factæ conſtitutiones, &c. Inſuper canon *In iſtis*, §. *Leges*, diſt.4. *Leges* (inquit) *inſtituuntur cùm promulgantur, firmantur autem cùm moribus utentium comprobantur.* His ſuffragatur S. Thomas 1.2. quæſt. 90. art.4. Ambigitur verò

ubinam promulgandæ ſint novæ leges, ſufficiátne in civitate primaria ampliſſimæ alicujus ditionis, an verò publicari quoque neceſſe ſit in ſingulis provinciis. In omnibus quidem ſæcularibus Regnis receptum videmus, ut in remotis provinciis leges neminem aſtringant, niſi ex quo in eiſdem publicatæ fuerint. Multò magis idem requiri videtur circa ſacra Decreta univerſo Chriſtiano orbi præcepta, ut remotas provincias non ligent hac ſola ratione, quia Romæ palàm fuere propoſita: Etenim talis promulgatio poterit fortaſſe ſufficere ad notificandum populis Italiæ, ſed non Galliæ, non Hiſpaniæ, non Germaniæ, non Poloniæ, non aliis remotioribus regionibus; cùm ne in ſingulis quidem his Regnis ſufficiat promulgatio Edicti Regii intra regiam ſolam civitatem facta. Cùm enim ideò lex feratur, ut populi univerſitatem obliget, neceſſe eſt eam ita publicari, ut univerſo populo innoteſcat: nec ſatis eſt ſi uni aut alteri nota ſit. Quæ ratio allegatur in lege *Leges ſacratiſſimæ*, Cod. de legib. *Quo* (inquit) *ab univerſis, quos conſtringunt, leges intelligantur.* Hæc eſt ſententia Angeli verb. *Lex*, q.12. Medinæ ad 1.2.q.90. art.4. Leſſii lib.2. cap.22. dub.13. in princ. ubi conſequenter affirmat diploma Pii V. de cenſibus, nullatenus obligare in Belgio, Gallia, & Germania, quia non fuit in his regionibus publicatum. Non me latet pleroſque graves Scriptores, præſertim Italos, favere unicæ quæ fit Romæ promulgationi, eo quòd aliqua Pontificia diplomata id præ ſe ferant.

V. Nec verò ſufficit competens promulgatio, ſi non ſequitur legis apud populum receptio, ut habetur apud Gratianum can. *In iſtis*, §. *Leges*, diſt.4. *Leges inſtituuntur quum promulgantur, firmantur autem quum moribus utentium comprobantur.* Quinimò ut ait lex *De quibus*, D. de legib. *Leges nullà alià de cauſa nos tenent, quàm quòd judicio populi receptæ ſunt.* Etſi verò Summorum Pontificum ſpiritualis poteſtas non ab hominibus, ſed ab ipſo Deo ortum ducat, ideoque non poſſit per homines limitari; quia tamen non præſumuntur hoc abſolutè velle, ut ſuæ conſtitutiones quamprimùm ſubditorum conſcientias aſtringant, ne contingat ut poteſtas illis divinitus in animarum ſalutem collata vertatur in earumdem perniciem, & vice debitæ ædificationis pariat deſtructionem, contra Pauli monitum 2.Corinth.13. ideò Bonacina de matrim. quæſt. 2.punct.7. cum Sanchez & aliis docet, hominem Italum & Catholicum licitè & validè contrahere matrimonium in partibus Græciæ ſine Parochi aſſiſtentia. Etſi namque ſchiſmatici & hæretici ſubjiciantur poteſtati Summi Pontificis & Concilii generalis; quia tamen Tridentinum Concilium requirens ad matrimonii validitatem proprii Parochi præſentiam, non fuit in hujuſmodi locis receptum, non ea eſt Eccleſiæ mens, ut is defectus nullitatem inducat in iis locis, ne iſta occaſione pro matrimoniis contrahantur fornicationes & ſtupra.

VI. At verò prorſus aliter judicandum eſt circa Decreta Fidei, quibus ligantur

ligantur quicumque privatim illorum habent ſufficientem notitiam, quanvis neque in Provinciis promulgata, neque publicè recepta fuerint. Ratio eſt, quia reliqua decreta ſunt humani vel Eccleſiaſtici juris, neque ad jus divinum pertinent niſi mediatè & remotè, ideoque non obligant niſi juxta modum civilem & humanum: nimirum primariò quidem populum, ſecundariò autem ſingulos particulares, quatenus ſub obligatione publica comprehenduntur. At verò divinæ leges ſeorſim ſingulos aſtringunt quibus plenè innotuerint, tametſi modo civili non fuerint promulgatæ vel receptæ; quippe quæ ſuum omnem vigorem immediatè à Deo ipſo habent, & non ab hominibus. Sic infidelis aſtringitur obligatione fidei, ſi ei ſufficienter, quanvis per privata colloquia, proponatur, ut contigit in eunucho Reginæ Candacis cum Philippo Diacono, Actuum 8. Et qui in Provincia diſſita certò ſciret unum aliquod Fidei decretum fuiſſe Romæ ad valvas Apoſtolorum publicatum, hoc ipſo illi acquieſcere ſufficienter teneretur.

CAPUT V.

Juris Canonici, & Civilis differentia, iſtiuſque Operis diviſio.

I. CONVENIT cum Jure civili Jus canonicum, quatenus ambo intendunt hominum ſocietatis directionem ad commune bonum. Hac enim in re verſatur ſcopus & finis juris & legum, can. 1. diſt. 4. Sapienter docet Ariſtoteles lib. 4. politic. cap. 1. Poteſtatem publicam ad commune bonum inſtitutam eſſe. Cicero quoque lib. 1. de legibus: *Salus* (ait) *populi ſuprema lex eſto.* Differunt verò duo Jura iſta ſecundùm modum finemque particularem. Jus quippe civile intendit commune bonum ut eſt conveniens humanæ in terris ſocietati, ſeu ſtatui politico. At canonicum reſpicit commune bonum ut ad vitam refertur æternam finemque ſupernaturalem.

II. Itaque Jure canonico Jus quoque divinum comprehenditur, Sacrâ Scripturâ diviniſque Traditionibus conſtans: Sanctiones pariter Eccleſiaſticæ à Pontificibus & Sacris Synodis profectæ: prætereà conſuetudines in Eccleſia receptæ. His adde civiles etiam leges, quas Eccleſiæ beneplacitum probavit & admiſit, cujuſmodi pleraſque legimus in Gratiani Decreto inſertas. Civiles namque conſtitutiones non aliter vim in Eccleſia obtinent quàm per ejuſdem Eccleſiæ approbationem, cap. *Eccleſia ſanctæ Mariæ*, de conſtitutionib.

III. Iſtam Canonici Juris tractationem in ſex libros diſtribuimus: quorum

rum primus aget de perſonis, in quo de Summi Pontificis reſcriptis, de Epiſcopis aliiſque Prælatis, de Beneficiariis, de Clericis, de Regularibus pertractabitur. Secundus res Eccleſiaſticas proſequetur, Præbendas, ſacra loca, Decimas. Tertius Sacramentorum doctrinam tradet, præſertim Pœnitentiæ & Matrimonii. Quartus verſabitur liber circa judicia & lites rerum Eccleſiaſticarum. Quintus proſequetur delicta eorumque canonicas pœnas, & cenſurarum ſylvam, & caſuum reſervatorum difficultates elucidabit. Sextus denique ad pleniorem Confeſſariorum & pœnitentium inſtructionem difficultates diſcutiet, quæ circa contractus & reſtitutiones verſantur.

CAPUT VI.

De Summorum Pontificum Reſcriptis generatim.

I. PETRUS Rebuffus in praxi benef. tit. different. inter privil. reſcr. & mand. ſcriptas diſpoſitiones quæ ab Apoſtolica Sede proficiſcuntur, diſtinguit in privilegia, mandata, & reſcripta: ipſa deinde reſcripta diſtinguit in reſcripta gratiæ, & reſcripta juſtitiæ; quæ utraque pro formarum, in quibus expediri ſolent, diverſitate dicuntur nunc Signaturæ, nunc Brevia, nunc Bullæ. Horum ſingula breviter & dilucidè hîc exponam.

II. In primis verò iſtud eſt præmonendum, ſcriptis conceſſa à Principe ſive Eccleſiaſtico, ſive Sæculari privilegia ſtrictè eſſe interpretanda, *l. Si quando*, Cod. de inoffic. teſtam. & cap. 1. & 2. de privil. in 6. ubi Gloſſ. in d. cap. 1. hanc adducit rationem, quia omnis receſſus à jure communi eſt odioſus. At verò privilegium eſt receſſus à jure communi in favorem ſingularis perſonæ, *l. Ius ſingulare*, D. de legib. & can. fin. 25. q. 1.

III. Mandatum Apoſtolicum in Jure frequens illud eſt, quo Papa ſignificat Ordinario ut certæ alicui perſonæ provideat de Beneficio, cap. *Mandatum*, cum duobus capp. ſequent. de reſcript. item cap. *Accepimus*, de ætate & qualit. ordinand. & cap. *Dilecto*, de præbend. & cap. *Si Capitulo*, de conceſſ. præbend. in 6. Mandata iſta pro odioſis habentur, quia opponuntur juri communi, & quia poteſtatem Ordinariorum canonicam reſtringunt. Iſtiuſmodi mandata & vacaturarum Præbendarum expectativas damnat Bonifacius VIII. cap. *Deteſtanda*, de conceſſ. præb. in 6. Concilium olim Lateranenſe ſub Alexandro III. in cap. *Nulla*, de conceſſ. præbend. prohibuerat omnem Beneficii promiſſionem & proviſionem, antequam vacet, utpote inducentem votum captandæ alterius mortis. Concilium Baſileenſe, & in regno Galliæ Pragmatica Sanctio, mandata omnia de providendo

dendo & beneficiorum expectativas, quas Galli dicunt *Survivances*, omninò ſuſtulerant. Concordatum verò Bononiæ initum inter Franciſcum Regem & Leonem Papam, atque in Lateranenſi Concilio approbatum, ita diſponit & moderatur, ut quilibet Summus Pontifex ſemel in vita ſua Ordinarium in hoc regno habentem collationem decem præbendarum gravare poſſit in una: & eum qui habet collationem quinquaginta, vel plurium, in duabus. Concord. in tit. de collat. in princ. & tit. de mandatis Apoſtol. Denique Tridentinum Concilium ſeſſ. 14. de reform. cap. 19. omnes expectativas, omniaque mandata de providendo prorsùs revocat.

IV. Signaturæ Apoſtolicæ verſantur circa diverſa, ſive circa beneficii per ſupplicationem petiti conceſſionem, ſive circa abſolutionem, aut diſpenſationem, aut rehabilitationem in favorem ſupplicantis. Scribuntur Signaturæ in papyro, neque ſigillo muniuntur, & utplurimùm his verbis expediuntur: *Fiat ut petitur.*

V. Breve Apoſtolicum eſt, ut deſcribit Rebuffus, ſcriptura modica in parvis conceſſa negotiis, quæ indifferenter in papyro, vel in membrana ſcribi ſolet, cera rubea aut viridi, Annuloque Piſcatoris ſigillata, & ſigno Secretarii ſubſcripta. Fit autem in Brevibus mentio Annuli Piſcatoris, non verò in aliis reſcriptorum ſpeciebus.

VI. Bullæ ſunt conceſſiones aut ordinationes in rebus gravioribus, nec niſi in membranis deſcribuntur, & ſunt aliquanto prolixiores quàm Brevia, utpote continentes præfationem & clauſulas quæ in Brevibus Apoſtolicis ſupprimi ſolent. Sigilla Bullarum plumbea ſunt, continentia Petri & Pauli Apoſtolorum effigiem. Et quoties Bulla expeditur in materia gratiæ, ſigillum appenditur è filis ſericis: ſi verò ſit Bulla in materia juſtitiæ, aut ſi ſit executoria, appenditur plumbum filis cannabis. Ideoque in Bullis Conſiſtorialium proviſionum, quæ Romæ pro Gallici Regni Prælaturis expediuntur, cannabinus laqueus inſeritur, quia poſt Concordatum ſuprà memoratum, illæ ad Regis nominationem quæ fiunt collationes, juſtitiæ ſunt & neceſſitatis.

VII. Reſcripta itaque, ſeu literæ juſtitiæ ſunt quæ debitum petentibus auxilium impertiunt, itaque utplurimùm ad litis ac juſtitiæ adminiſtrationem tendunt: cujuſmodi ſunt judiciorum evocationes, Judicum delegationes, & quæcumque literæ pro litibus vel inſtituendis vel reſtituendis impetrantur. Gratiæ verò reſcripta ex mera liberalitate & clementia procedunt, ut diſpenſationes, indulgentiæ, remiſſiones, abſolutiones, rehabilitationes, proviſiones de dignitatibus aut beneficiis, tam in forma gratiæ, vel pauperum, quàm in forma *Dignum.* Denique reſcripta juſtitiæ nihil juris attribuunt de novo, ſed jus antea quæſitum vel confirmant, vel de illo cognoſci jubent. Gratiæ autem jus novum attribuunt impetranti: neque exigunt cauſæ cognitionem, cùm ſint meræ voluntatis, niſi falſitatis aut obreptionis arguantur, aut niſi nominatim aliquam conditionis

clauſulam inſertam habeant, qualis hæc eſt, *Si dignus erit*, in commiſſoriis beneficiorum collationibus, ut in cap. *Cùm adeò*, de reſcript. aut iſta communis, *Si ita eſt.* Hoc demùm diſcrimen literarum juſtitiæ & gratiæ vel ex ipſo earum aſpectu dignoſcitur: Juſtitiæ quippe literæ ſignari ſolent per *Placet*: gratiæ autem per *Fiat*. Et in literis gratiæ nomen Papæ, quod primam literam inchoat, per capitales ſeu majuſculas literas ſcribitur integrum: at in literis juſtitiæ ſola nominis Papæ litera prima eſt majuſcula, reliquæ ejuſdem nominis literæ minuſculæ ſunt. In Bullis quoque ſpeciale adhuc diſcrimen viſitur, quod jam dictum eſt, laquei ſerici, & laquei cannabini, quo plumbum appendi ſolet.

VIII. Literæ inſuper gratioſæ impetrari poſſunt per aliquem Tertium ſine ſpeciali mandato, quanvis impetrans laicus ſit: ſic enim pro alio etiam inſcio impetrari Eccleſiaſtica beneficia poſſunt per laicum, aliæque gratiæ, cap. *Nonnulli*, §. *ſunt & alij*, de reſcript. Ad literas autem juſtitiæ requiritur mandatum. Verumtamen Rebuffus in praxi benef. tit. different. int. reſcr. num. 18. affirmat in Regni Franciæ Curiis admitti indiſcriminatim literas juſtitiæ, ſicut & gratiæ, per tertiam perſonam abſque mandato obtentas.

IX. Præterea literæ juſtitiæ, ſi non ſint exequutioni mandatæ, exſpirant ſtatim poſt annum, cap. *Si autem*, & cap. *Plerumque*, de reſcr. At literæ gratioſæ perpetuam vim habent, *l. falſo*, Cod. de diverſis reſcr. Gratiam quippe Principis decet eſſe manſuram, cap. *Si cui*, de præb. in 6. & cap. *Decet*, de regul. jur. in 6. Niſi quis ultra modum negligens fuerit, cap. *Si Clericus*, & ibi Gloſſa & Doctores, de præb. in 6.

X. Poſterius in eodem negotio reſcriptum ab altera parte impetratum invalidum eſt, ſi de priore mentionem non facit; & prius reſcriptum in ſuo robore permanet. Sed ſi poſterius reſcriptum mentionem faciat anterioris, illud abrogat in eo in quo eſt incompatibile cum poſteriori, cap. *Cæterùm*, de reſcr. Simile jus exiſtit in collatione beneficii per Papam, ut ſi contra ſuam proviſionem anteriorem, neque illius factâ mentione, confert alteri idem beneficium, iſta poſterior collatio habeatur pro ſubreptitia, atque ideo ſit invalida, c. *Cùm olim*, de ſent. & re judic.

XI. Expreſſio falſi, quæ obreptio dicitur; itemque ſuppreſſio veri, quæ ſubreptio dici ſolet, ſi ſit malitioſa, reſcriptum reddit invalidum, cap. *Decenti*, 25. quæſt. 2. Sed ſi ex ignorantia ſola vel ſimplicitate proceſſerit, ſic eſt diſtinguendum: vel enim impetrans, re etiam integrè & verè expreſsâ, obtinuiſſet judicio prudentis viri rem petitam, ſaltem in forma communi; eoque caſu judex per id reſcriptum delegatus procedere debet ſervato Juris ordine, non verò ſecundùm ſpecialem & extraordinariam reſcripti formam. Sed ſi delegatus judicet apud ſe, quod rei veritate planè manifeſtata, & abſque interventu obreptionis aut ſubreptionis, Papa non fuiſſet reſcriptum conceſſurus, eo caſu delegatus abſtinere prorſus debet

perinde

perinde ac ſi literæ nullæ impetratæ fuiſſent, cap. *Super literis*, de reſcript. Huic conformis exiſtit diſpoſitio legis 2. §. fin. ff. de donat. ut conditio donationi appoſita, ſi talis ſit ut ejus cauſâ & impulſu facta fuerit donatio, ex talis conditionis defectu donatio nulla judicanda ſit: ſi verò mens donatoris præſumatur talis, ut etiamſi conditio appoſita non exiſteret effectum nihilominùs donatio ſortiretur, adjudicetur res donatario ſine cujus culpa conditio defecerit.

XII. Per reſcriptum quo Papa mandat Ordinario ut corrigat ſuæ diœceſis Clericos, non datur eidem in exemptos juriſdictio, cap. *Grave*, de offic. Ordin. Quod capitulum (inquit ibi Fagnanus) facit contra Epiſcopos ſtudioſè procurantes ſibi mandari per literas Sacræ Congregationis Epiſcoporum, ut procedant in aliqua cauſa, ſive ſit civilis, ſive criminalis, aliàs ſpectante ad ipſorum juriſdictionem ordinariam, hoc ſolo fine ut excludant appellationem ad Metropolitanum. Patet enim per hanc Decretalem, eos hujuſmodi literis non conſtitui delegatos, ut neceſſe ſit ad delegantem appellare, ut docet Gloſſa finalis in cap. *Dilecti*, il 3. de appellat. Unde poterit ad Archiepiſcopum nihilominùs appellari, perinde ac ſi mandatum iſtud non extitiſſet, ut eſt caſus apertus in cap. *Licet*, de offic. Ordin. Attamen ſi eſſet in literis iſtis appoſita clauſula, *Noſtra authoritate*, eo caſu haberetur delegatus, & appellatio immediatè devolveretur ad Apoſtolicam Sedem.

XIII. Quum quis ad gratiam per reſcriptum reſtituitur, hoc ſemper intelligendum, ſalvo jure alteri ante hanc reſtitutionem quæſito, niſi contrarium diſertè exprimatur, cap. *Quamvis* 8. de reſcript. in 6. Quo loco addit Gloſſa, quod ſi ob perduellionis (quam feloniam vocant) crimen, bona alicujus fuerint fiſco Principis applicata, ejuſque feuda Princeps alteri contulerit, ſi poſtea contingat reum à Principe reſtitui priſtinis bonis, non tamen per hoc tolletur jus feudi alteri quæſitum, niſi hoc ipſum Princeps expreſſerit.

XIV. Statuit Innocentius III. in Concilio Generali Lateranenſi, & habetur in cap. *Nonnulli*, de reſcript. ne per literas Apoſtolicas quiſquam trahatur vltra duas diætas extra ſuam diœceſim, niſi vel conſtet has literas de partium conſenſu impetratas fuiſſe, vel huic conſtitutioni expreſsè in his literis derogetur. Quin etiam poſterior Bonifacii VIII. conſtitutio providet, ne cauſæ committantur ultra diætam unam à finibus diœceſis computandam: ubi verò actor & reus erunt diverſarum diœceſum, diæta iſta computetur à finibus diœceſis ipſius Rei, cap. *Statutum*, §. *Cùm verò*, & §. *Cùm autem*, de reſcript. in 6.

XV. Ubi quis contra adverſarios ſuos reſcriptum impetraverit, nec illud ſive ex malitia, ſive ex negligentia intra annum, ex quo judicum copiam habuit, produxerit, ſed poſteà illud idem proferre voluerit ad eludendum poſterius ab adverſa parte impetratum reſcriptum, quaſi invalidum

hac ratione, quia mentionem non facit oppoſiti anterioris reſcripti, ſtatuitur in cap. *Plerumque*, de reſcript. poſterius valere, & nullatenus primum. Nemini enim ſua fraus patrocinari debet.

XVI. Quoties Papa reſcripto ſuo demandat aliquem externæ juriſdictionis actum, non committit aliquem Clericum, niſi in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutum, vel habentem Perſonatum, aut ad minus Eccleſiæ Cathedralis Canonicum, frequentiùs verò Vicarium aut Officialem generalem, nunquam tamen Officialem foraneum, eo quòd ejus poteſtas ſit tantùm particularis. Hæc habentur in cap. *Statutum*, de reſcript. in 6. & in Clement. *Etſi*, eod. tit. & in Concilio Trident. ſeſſ. 2. cap. 10. de reform.

XVII. Notatu maximè dignum eſt caput *Significavit*, de offic. jud. ordin. ubi cùm aliqui nuptias in gradu prohibito contraxiſſent, & querela hujuſce ſcandaloſæ & inceſtæ conjunctionis ad Papam delata fuiſſet, delegatus ab eo fuit Judex Eccleſiaſticus in eadem diœceſi, ad inquirendum & definitivè judicandum in ea cauſa. Verùm delegatus exequi mandatum neglexit,parteſque in priſtino ſcandalo perſiſtere permiſit. Admonitus demùm Papa reſcripſit, Epiſcopum non in hac ſolùm, ſed generaliter in omnibus cauſis ſimilibus poſſe negligentiam vel malitiam Apoſtolici Delegati ſupplere, & cauſas iſtiuſmodi ex officio cognoſcere, parteſque ligare, aut ſolvere, prout judicaverit expedire.

XVIII. Reſcripta & literæ, tam Papæ quàm Legati, quæ communi Eccleſiæ diſciplinæ derogant, aut Ordinariorum minuunt authoritatem ac juriſdictionem, quales ſunt exempli cauſa diſpenſationes circa Monialium clauſuram, aut ea reſcripta quæ publicam habent exequutionem, debent ante omnia Ordinariis exhiberi, quorum officii eſt examinare utrùm ſuppreſſione veri, aut ſuppoſitione falſi, alióve gravi defectu literæ Apoſtolicæ vitientur: adeoque ſuum, ut vocant, *Viſa*, & approbationem ſcripto apponere, vel denegare ac recuſare, exequutionem permittere, aut prohibere, aut ſuſpendere, cap. *Quod ſuper his*, de fide inſtrum. & cap. *Porrò*, de privileg. Porrò Concilium Tridentinum in ejuſmodi literarum Apoſtolicarum examine decernit, Epiſcopos eſſe Apoſtolicos Delegatos, ſeſſ. 13. cap. 5. & ſeſſ. 22. cap. 5. & ſeſſ. 24. cap. 11.

XIX. Circa Apoſtolicas literas digniſſimum obſervatu eſt caput finale de offic. jud. deleg. decernens, ſi Delegati à Papa electa ſit induſtria, non poſſe hunc Delegatum ſubdelegare. Electa verò cenſetur particularis perſonæ induſtria, quando ea perſona proprio exprimitur nomine, & non tantùm officii aut dignitatis deſignatione in literis delegationis. Præterea ſi nudum ſine juriſdictione miniſterium alicui etiam proprio nomine non deſignato Papa injunxit, hic non poterit ſubdelegare: ut ſi mandaverit Crucem prædicare, certam aliquam perſonam ſui officii admonere, clam de aliquo facto inquirere, & ſimilia. In his enim cenſetur electa perſonæ induſtria

duſtria particularis. Denique abſolutionis beneficium etiam circa caſus Papæ reſervatos, poteſt ab Apoſtolico Delegato, ſi ejus electa fuerit dignitas vel officium, alteri ſubdelegari ab eodem: ſed non poterit, ſi proprio fuerit nomine appellatus, etiam cum dignitatis vel officii expreſſione, cap. fin. de offic. jud. ordin. Et ſtatuit pariter Concilium Trident. ſeſſ. 14. c. 4. de caſibus reſervatis: & ſeſſ. 24. cap. 6. de reform. hæc ferè eadem.

XX. In Regno Galliæ producenti Signaturas, aliaſve Romanæ Curiæ expeditiones nulla fides habetur, ſi non ſint certificatæ à duobus trapezitis aut expeditionariis in ipſo originali atteſtantibus & ſubſcriptis, ut ſtatuitur edicto Ludovici XIV. tit. 15. art. 8.

CAPUT VII.

De electione primùm in genere: deinde de Epiſcoporum Electione, Poſtulatione, Conſecratione, Charactere: & de Archiepiſcopis.

I. IN hoc Galliarum regno locum non habet priſca & canonica Epiſcopos eligendi forma, ex quo per Leonis Papæ X. & Regis Franciſci I. actum Bononiæ Concordatum, in uſu eſſe deſiit Pragmatica Sanctio, & attributum eſt Francorum Regibus jus nominandi ad vacantes Epiſcopatus, aliáque beneficia conſiſtorialia, retento ſibi à Summis Pontificibus jure inſtitutionis & annatæ. Quia verò electio Epiſcoporum eſt antiquiſſimi juris, adhuc ea locum quibuſdam in populis obtinet, maximè in Germania: & quia generaliſſimè per univerſam Eccleſiam regulares Prælati ac Superiores, necnon plerique ex Clero, ad Præbendas & Beneficia nonnulla ſolent per Capitula eligi, opportunum eſt ut hoc loco ea quæ ad canonicam electionem requiruntur exponam.

II. Ad canonicam electionem cunctos qui jus habent ſuffragii, neceſſe eſt admoneri & vocari, adeò ut ſi vel unius citatio neglecta fuerit, ad hujus ſolius querelam tota inſequuta electio nulla & irrita declaranda ſit per judicis ſententiam. Stabit tamen & valebit, ſi is qui vocatus non fuerit, ſuo ſaltem ſilentio videatur agnoſcere, cap. *Quod ſicut*, 28. de elect.

III. Legitimè abſens, nec intereſſe valens, poteſt per procuratorem uni de Capitulo demandare votum ac ſuffragium ſuum per ſcrutinium, cap. *Quia propter*, eod. tit. Verumtamen ut ſatisfiat juri novo decernenti ut ſuffragia adeò ſint ſecreta, ut nemini de Capitulo innoteſcant, debet iſto

[library stamp]

caſu ſuffragium mitti ſcriptum in charta complicata, & alterius chartæ ſigillato involucro incluſum, non antè aperiendo quàm intra Capitulum confuſa in unum ſcripta ſcrutinia aperiantur. Cæterùm in electione Papæ nihil horum ſervatur. Admonentur quidem abſentes Cardinales, ſed non expectantur, neque ulla recipiuntur abſentium vota.

IV. Tribus modis ad electionem procedi poteſt. Primò per inſpirationem, quâ eligentes derepentè quaſi divina quadam motione in aliquem conſentiunt. Secundò per ſcrutinium, eo quo paulò antè dictum eſt modo. Tertiò per compromiſſum, quo nimirum eligendi poteſtas in unum vel plures communi omnium conſenſu confertur, d. cap. *Quia propter*. Olim quidem forma ſcrutinii hæc erat, ut tres aſſumerentur de toto Collegio fide digni, qui ſingulorum vota recipiebant, & in ſcripturam redacta mox univerſo Capitulo referebant, ex Lateranenſis Concilii Conſtitutione d. cap. *Quia propter*. Verumtamen exactiùs providens ſecreto & libertati electionum Concilium Trident. ſeſſ. 25. cap. 6. de Regularib. abrogatâ & antiquatâ formâ illâ trium ſuffragia colligentium, ſtatuit fieri deinceps electiones per vota ſecreta, itaut nulla ratione cuiquam innoteſcant, alioqui nulla ſit & invalida electio. Quod quidem jus in Gallia & ubique terrarum uſu recipitur.

V. Poſtulatio eſt ejus qui non poteſt legitimè in Prælatum eligi, facta à Capitulo petitio. Hæc ergo gratiam ac diſpenſationem Superioris implorat, cùm tamen electio Juri innitatur. Itaque is qui ob aliquem defectum eligi canonicè non poſſet, ut eſt illigitimè natus, aut bigamus, poſtulari tamen poteſt. Sic decernitur c. *Cùm in cunctis*, de election. non poſſe in Epiſcopum eligi eum qui ſit minor annis triginta, ſed eundem poſſe à Papa poſtulari. Idemque de illegitimè nato decernit dictum caput *Cum in cunctis*, §. 1. Præterea Epiſcopus non poteſt per electionem in alium transferri Epiſcopatum, cap. *Inter corporalia*, de tranſlat. Epiſc. ſed poteſt ritè à Summo Pontifice poſtulari.

* VI. Jam quæritur intra quod tempus electio peragenda ſit? Reſpondeo, in Eccleſiis Cathedralibus, vel Regularibus peragendam eſſe intra trimeſtre, niſi Electores juſto fuerint impedimento detenti, cap. *Ne pro defectu*, de elect. Debent poſtmodùm Electores electo ſuam electionem notificare intra ſemeſtre, cap. *De multa*, de præb. & cap. *Nulla*, de conceſſ. præb. ad conſentiendum, vel diſſentiendum electioni de ſe factæ. Ipſi autem electo indulgetur menſis computandus à die notificatæ electionis, cap. *Quàm ſit*, de elect. in 6. Ubi verò Religioſus fuerit electus, tum vel ipſe, vel Electores debent, cùm primùm poterunt, Superioris aſſenſum vel confirmationem poſtulare. Gloſſ. ibid. Sed ſi intra trimeſtre non fuerit petita Superioris confirmatio, tum demùm electio, & quæ inde ſequuta ſunt, irrita, & inania erunt. Hæc omnia ſancivit Generale Concilium Lugdunenſe II. ſub Gregorio Papa X.]

VII. Electus

VII. Electus in Epiſcopum, aut à Rege nominatus, non poteſt ſpiritualia adminiſtrare antequam fuerit à ſuprema Sede confirmatus, cap. *Noſti*, 9. cap. *Qualiter*, 17. de elect. At verò poſtquam fuerit à Papa inſtitutus & confirmatus, quamvis nondum conſecratus, poteſt ea quæ ſunt Juriſdictionis quidem, ſed non ea quæ ſunt Ordinis Epiſcopalis exequi. Poteſt igitur in ſua diœceſi corrigere, excommunicare, ſuſpendere, interdicere, pro tribunali externo judicare, viſitare, juriſdictionem delegare, non ſolùm in externo ſeu contentioſo foro, ſed etiam in interno, quod eſt Pœnitentiæ Sacramentalis: ſed per ſe nequit illam exercere, niſi ipſe ſit Presbyter. Poteſt etiam Beneficia conferre, imò etiam Indulgentiam Epiſcopalem concedere, juxta Abbatem in cap. *Suffraganeis*, de elect. Sed non poteſt ea quæ ſunt Ordinis Epiſcopalis exercere, ut Sacrum Chriſma conficere, Ordinum aut Confirmationis Sacramenta conferre, Virgines benedicere, Altaria vel Eccleſias conſecrare. Hæc enim requirunt Ordinis Epiſcopalis poteſtatem, quâ ille caret, cap. *Tranſmiſſam*, 15. de electiion.

VIII. Epiſcopi conſecratio à tribus Epiſcopis facienda eſt, can. Apoſt. 1. & Nicæni Concilii can. 4. & can. fin. diſt. 66. ubi Anacletus Papa exemplum adducit Jacobi Apoſtoli fratris Domini, quem ait Jeroſolymæ Ordinatum Epiſcopum à tribus Apoſtolis, Petro, Joanne, & Jacobo Minore. Neque obſtat quod Apoſtolatui, quem ſolus Chriſtus contulerat, eſſet Epiſcopatus annexus: optimè namque reſpondet ibi Gloſſa, quod non propriè fuit Jacobus ordinatus, ſeu conſecratus ab illis tribus, ſed ſolùm eidem Eccleſiæ deputatus ob commiſſam ipſi Judæorum converſionem & ſalutem. Qua tamen in re viſum eſt Apoſtolis formam Epiſcopalis ordinationis deinceps in vniverſa Eccleſia ſervandam proponere. Hæc magis placet reſponſio Gloſſæ, quàm quæ ex Cardinali Joanne de Turrecremata deſumpta refertur, & approbatur à Cardinali Bellarmino lib. 1. de Summo Pontifice, cap. 23. ſcilicet Petrum à ſolo Chriſto Ordinem Epiſcopalem ſuſcepiſſe, reliquos verò Apoſtolos non immediatè à Chriſto, ſed per miniſterium Petri. Hæc enim novitas fruſtra & contra veterum Eccleſiæ Patrum mentem aſſeritur: & Paulus Galat. 1. profitetur apertè ſe Apoſtolum eſſe, non ab hominibus, neque per hominem, ſed per Jeſum Chriſtum.

IX. Circa Unctionem in Epiſcopi Conſecratione adhibendam, legendum caput unicum de Sacra Unctione, in quo tractatur pariter de Unctione minorum Sacerdotum, atque Regum, & cæterorum fidelium in Baptiſmo, & de myſteriis in Sacra Unctione comprehenſis.

X. Ex præſcripto canonis *Quoniam*, diſt. 75. & canonis 1. diſt. 100. & Concilii Trident. ſeſſ. 23. cap. 2. Epiſcopi electi, etiamſi Cardinales ſint, ſi Conſecrationem ſuam diſtulerint ultra tres menſes poſtquam à Summo Pontifice confirmati fuerunt, tenentur perceptos fructus reſtituere:

ſed

ſed ſi poſt alterum trimeſtre conſecrari adhuc neglexerint, privati exiſtunt ipſo jure ſuis Eccleſiis.

X I. Exiſtimant plerique Theologi, non imprimi in Epiſcopali Ordinatione diſtinctum à Sacerdotio characterem, ſed ſolùm advenire aliquam characteris Sacerdotalis extenſionem. Ex adverſo Canoniſtæ communiter ad can. *Cleros*, diſt. 21. & ad can. *Perlectis*, diſt. 25. aſſeverant novum Epiſcopis adjungi characterem. Et hos ſequimur unà cum Bellarmino lib. 1. de Sacris Ordin. cap. 5. ubi luculenter probat Epiſcopatum eſſe unum, non ſpecie, ſed genere Sacramentum cum Sacerdotio. Ordinum enim diſtinctio ſumitur ex eorundem ad Sacram Euchariſtiam habitudine. Et quia ſumma circa Euchariſtiam poteſtas in conſecratione verſatur, ideò primus Ordinum eſt Sacerdotium, nec alius iſto ſuperior aut major eſt Ordo. Quia tamen hanc ſummam poteſtatem diverſimodè participant Epiſcopi, & inferiores Sacerdotes, binæ hinc ſurgunt Sacerdotum ſpecies. Inferiores enim Presbyteri dependent ab Epiſcopis in ſuſceptione & uſu iſtius poteſtatis, utpote ab illis conſecrati, & à quibus quoad talis poteſtatis exercitium ſuſpendi, interdici, aut ſolvi poſſunt. Itaque Epiſcopatus ex duabus coaleſcit diſtinctis Ordinationibus, unâ quidem cum cæteris Sacerdotibus communi, alterâ ſolis propriâ Epiſcopis, atque adeò ſpecie à priori diſtinctâ. Quo fit ut character Epiſcopalis non ſit una ſimplex qualitas, ſed quoddam ex duplici charactere compoſitum. Et proinde duo etiam exiguntur ſpecie diſtincta Sacramenta ad unum conſtituendum Epiſcopum ſub eodem Ordinis genere. Ordo verò reſpectu inferiorum, de quibus inter ſe differentibus prædicatur *in quid*, rationem habet generis, non ſupremi, ſed ſubalterni, prout ſubalternatur Sacramento, quod eſt altius genus.

X I I. Quæritur quiſnam ex duobus his characteribus ſit major ac dignior? Reſpondendum, Sacerdotium præcisè ſumptum eſſe majus & dignius, quia major & divinior poteſtas eſt conficere & ſacrificare Chriſti corpus. Si tamen Epiſcopatum conjunctim & non diviſim à Sacerdotio ſpectemus, ſine dubio Epiſcopatus major eſt extenſivè, quia ad plura extenditur quàm ſimplex Presbyteratus, quanvis ſeorsùm & præcisè nihil contineat quod tanti Sacrificii dignitati par eſſe poſſit.

X I I I. Quod attinet ad Metropolitanos, hi non ſolùm cæteris Epiſcopis anteſtant ac præeminent, ſed etiam juriſdictione pollent in Suffraganeos, tum in appellationum cauſis, tum in jure diœceſes ipſorum viſitandi, tum in jure citandi eos ad Synodos Provinciales, quarum convocandarum poteſtatem habent. Poſſunt inſuper in tota provincia uti Pallio, & facere coram ſe Crucem elevatam geſtari intra Suffraganeorum diœceſes, Clement. *Archiepiſcopo*, de privileg. & cap. 1. de authorit. & uſu Pallii.

X I V. Verumtamen jus illud antiquiſſimum univerſam viſitandi Provinciam valdè nunc imminutum videmus, nec eſt illius uſus citra graves

cauſas

cauſas rarò evenientes. In primis Concilium VIII. Oecumenicum editionis Anaſtaſii Romanæ Eccleſiæ Bibliothecarii, qui eidem interfuit, can. 19. adimit Metropolitanis jus viſitandi ſuffraganeas diœceſes: ſed ille Canon minimè receptus eſt in Eccleſiis Occidentis. Enimverò Archiepiſcopus Ravennæ viſitabat Bononienſem diœceſim tunc temporis ſuffraganeam, ſed poſteriùs erectam in Metropolim, ut conſtat ex cap. *Sopitæ*, de cenſib. Idem jus Metropolitano Provinciam totam viſitandi aſtruit Innocentius IV. in cap. 1. de cenſib. & ante hunc Innocentius III. in epiſt. 85. Regeſti 15. Idemque caput *Cùm ex officii*, de præſcription. Abbatem Sancti Maglorii condemnat ad ſolutionem jurium procurationis erga Senonenſem Archiepiſcopum, viſitantem Abbatiam illam diœceſis Pariſienſis, quæ erat Senonenſis Metropolis ſuffraganea, noſtris verò diebus ex conceſſione Urbani VIII. facta eſt Metropolis. Quia tamen ſingulis Epiſcopis onus incumbit propriam diœceſim inviſendi, & quia ex diverſis viſitationibus diverſorum Prælatorum circa eaſdem Eccleſias, & ex diverſis aut oppoſitis circa rem eandem Decretis facilè naſci poſſunt diſſenſiones, & nimiis impenſarum ac procurationum oneribus Eccleſiæ prægravari, his providens Tridentium Concilium ſanxit ſeſſ. 24. cap. 3. ne Archiepiſcopi ſuorum ſuffraganeorum Eccleſias viſitent, niſi ex cauſis in Provinciali Synodo approbatis.

XV. Quoad verò jus Provinciales Synodos indicendi, olim quidem illas convocare tenebantur Metropolitæ bis ſingulis annis, ut liquet ex Apoſtolorum canone 37. & Nicæni Concilii canone 5. & Chalcedonenſis can. 14. & ex Sardicenſibus Decretis, aliiſque veteribus Synodis. Cùm verò multis ſeculis iſtud Officium ex Prælatorum incuria fuiſſet intermiſſum, edixit tandem Concilium Tridentinum, ut ſingulis trienniis per Provincias ad Synodum Epiſcopi convenirent, ſeſſ. 24. cap. 2. Hoc idem providetur in Galliæ Regno per Henrici III. Edictum anni 1580. art. 1. & Comitiorum Bleſenſium art. 10. & 24. Nihil utique ſanctius ac verius iſto Conſtantienſis Concilii oraculo ſeſſ. 39. *Frequens Conciliorum celebratio agri Domini cultura præcipua eſt, quæ vepres, tribulos & ſpinas hæreſum, & errorum, & ſchiſmatum exſtirpat, exceſſus corrigit, deformata reformat, & vineam Domini ad frugem uberrimæ fertilitatis adducit: illorum verò neglectus præmiſſa diſſeminat atque fovet.*

XVI. Archiepiſcoporum quoque privilegium in Pallii uſu verſatur. Extraordinario aliquando privilegio & ſpeciali favore quibuſdam ſuffraganeis Epiſcopis Pallium à Papa conceſſum legimus; ſic enim Siagrio Auguſtodunenſi Epiſcopo Pallium tranſmiſit Sanctus Gregorius Papa lib. 7. epiſt. 3. & 112. Epiſcopo etiam Quinqueccleſienſi ob ſingularia virtutum merita conceſſum fuiſſe ab Epiſcopo Romano Pallii uſum, teſtatur caput penult. de præſumpt. Quia tamen privilegia ejuſmodi gradus dignitatum confundunt, & æmulationes pariunt, ordinemque ac diſciplinam Eccleſiæ

labefactant, à talibus gratificationibus omnino ceſſatum videmus à pluribus ſæculis. Archiepiſcopis autem non ſatis eſt fuiſſe conſecratis, ſed Pallio quoque ipſis à Romana Sede tranſmiſſo opus eſt, quia nec nomen, nec authoritatem habent, nec eis licet Pontificalia exercere, antequam præſtito Sedi Apoſtolicæ juramento fidei & obedientiæ, Pallium ab eadem obtinuerint, cap. *Niſi ſpecialis*, de author. & uſu Pall. & cap. *Bonæ memoriæ* 2. in fine, de poſtul. Prælat. Et quia viduatis Eccleſiis periculum imminet ex dilatione, cautum eſt ut intra tertium à die conſecrationis ſuæ menſem Pallium petant Metropolitani; ipſa verò conſecratio non differatur ultra tres à proviſione ſeu confirmatione electionis de ſe factæ menſes, can. *Quoniam*, diſt. 100. Pallium deferre non licet eis niſi in Miſſarum ſolenniis, can. *Quoniam*, can. *Contra morem*, §. *Illud*, diſt. 100. Nec verò in omnibus Miſſis, ſed tantùm ſolennium feſtivitatum, cap. *Ad honorem*, & cap. *Cùm ſis*, & cap. fin. de author. & uſu Pall. Nec tantùm in diœceſi ſua Metropolitana, ſed etiam intra quamcunque ſubjectæ ſibi provinciæ Eccleſiam, cap. *Ex tuarum*, & cap. *Cùm ſis*, eod. tit. Soluſque Papa poteſt ſemper & ubique Pallium gerere, quoniam aſſumptus eſt in plenitudinem univerſalis ſupra omnes Eccleſias poteſtatis, d. cap. *Ad honorem*. Lateranenſe Concilium generale ſub Innocentio III. conceſſit quatuor Patriarchis, Conſtantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno, & Jeroſolymitano, ut poſtquam ipſi Pallium à Romano Pontifice acceperint, liceat eis deinceps Pallia ſuis ſuffraganeis largiri: at his quatuor exceptis, ſoli Romano Papæ Pallii dandi jus eſt, cap. *Antiqua*, de privileg. Denique Archiepiſcopus alteri Archiepiſcopo Pallium ſuum commodare non poteſt, neque quiſquam uti Pallio ſui prædeceſſoris: Pallium enim perſonæ cohæret, cumque illa debet ſepeliri, cap. *Ad hoc*, de author. & uſu Pallii.

XVII. Quod attinet ad jus præferendi vexillum ſanctæ Crucis, Concilium Viennenſe hoc privilegium Archiepiſcoporum ſic exponit: *Archiepiſcopo per quævis loca exempta ſuæ Provinciæ facienti tranſitum, aut ad eam forſitan declinanti, ut Crucem ante ſe liberè portari faciat, benedicat populo, Divina Officia privatim vel publicè ibidem audiat, & ea etiam in Pontificalibus celebret, & faciat in ſua præſentia ſine Pontificalibus celebrari, quovis privilegio contrario non obſtante, ſacro approbante Concilio, præſentis Conſtitutionis ſerie duximus concedendum.* Habetur in Clementina fin. de privileg. Hujuſce privilegii Archiepiſcopalis, faciendi Crucem erectam ante ſe deferri extra propriæ diœceſis fines, meminit Alexander Papa III. cap. 1. ut lite pendente nihil innovetur: & Innocentius III. cap. *Antiqua*, de privileg. ſtatuit, ut quatuor Orientis Patriarchæ poſſint hoc privilegio Crucis ante ſe deferendæ uti, non modò quàcunque eorum Patriarchiæ diſtenduntur, ſed etiam *ubique, ſolâ exceptâ Vrbe Romanâ, & ubicunque Summus Pontifex præſens extiterit, aut ejus Legatus utens inſignibus Apoſtolicæ dignitatis.* Si igitur id Patriarchis indulgetur in locis in quibus nihil poteſtatis aut juriſdictio-

nis

nis habent, gravior urget ratio in Metropolitis intra fines Provinciæ, in qua judiciariâ poteſtate pollent in appellationum cauſis, aliiſque fruuntur prærogativis. Atque ita judicatum vidimus in favorem D. Ludovici Bretelli Aquiſextienſis Archiepiſcopi, contra ſuffraganeum Aptenſem Epiſcopum.

CAPUT VIII.

De officio & poteſtate Epiſcoporum, & eorum jure diſpenſandi circa vota.

I. QUÆDAM de Epiſcoporum poteſtate accumulantur in cap. *Congruente*, de offic. jud. ordinar. & in cap. *Accedentibus*, de exceſſ. Prælat. Iſtud in primis tenendum, aliam eſſe juriſdictionem contentioſam, quæ nimirum exigit proceſſum judiciarium & forenſem ſtrepitum: aliam autem voluntariam, quæ non exercetur pro tribunali, neque cum ullo juridico ſeu contentioſo proceſſu. Porrò non valet Epiſcopus extra territorium ſeu fines Diœceſis ſuæ contentioſam exercere juriſdictionem, nec in ſuos quidem ſubditos, can. *Epiſcopum*, 9. quæſt. 2. At verò poteſt voluntaria juriſdictione uti extra Diœceſim, modò illam exerceat erga ſubditas ſibi res aut perſonas, non ſolùm per gratiarum conceſſionem, verùm etiam per ſententias pœnales: poteſt enim in externo ipſo foro extra ſuum territorium edicere, expedire citationem, modò trahat partes ad ſuum territorium, cauſas delegare, conferre Beneficia, abſolvere à Cenſuris, diſpenſare: Geminianus in cap. fin. de electіon. in 6. Zerola prax. Epiſc. 1. p. verb. *Juriſdictio*. Et multò fortiori ratione poteſt ſubditos ſuos in alieno territorio à peccatis & cenſuris in Pœnitentiæ Sacramento abſolvere.

II. Epiſcopus privatim poteſt in alieno territorio uni ac alteri ſibi ſubdito conferre Tonſuram, ſed non aliquem Ordinem, ut poſt Albericum docet Rebuffus tract. de nominationibus, quæſt. 14. num. 49.

III. Similiter Epiſcopus, quin etiam ipſius quoque Vicarius Generalis poteſt extra diœceſis fines exiſtens conferre ſubjecta ſibi Beneficia: Gloſſ. & DD. in cap. *Novit*, de offic. Legat. de Selva de benef. 3. part. quæſt. 40. & 63. Rebuffus d. tractat. de nominat. quæſt. 14. num. 49.

IV. Contentioſam verò juriſdictionem non poteſt Ordinarius exercere in alieno territorio, niſi quando impeditur illam exercere in proprio: quo caſu poterit jus dicere in alieno territorio convicino, petitâ priùs

tamen veniâ ab Epiſcopo loci, quanvis non obtentâ: Clement. 1. de foro compet. Quæ venia non eſt neceſſariò petenda circa exercendos actus juriſdictionis voluntariæ in aliena diœceſi.

V. Epiſcopus loci in quo admiſſum eſt crimen, poteſt ibidem alienum Clericum illius criminis reum judicare, cap. *Poſtulaſti*, de foro compet. conformiter ad ipſum jus Civile, leg. *Delegatorum*, §. *Interdicere*, D. de interdictis & relegat. Similiter Epiſcopus, in cujus Diœceſi ſitus eſt fundus, aut Eccleſia litigioſa, eſt competens Judex litis motæ inter partes alienæ Diœceſis, cap. *Sanè ſi Epiſcopi*, de foro compet.

VI. Omnia poſſunt in ſuis Diœceſibus Epiſcopi, quæ neque divino juri opponuntur, neque Papa ſibi reſervavit: Panormitanus in cap. *Quibuſdam*, de pœnis, Ioan. Andr. in cap. *Licèt Canon*, de electiōn. in 6. in verſ. *Carere*: & colligitur ex cap. *Nuper*, de ſent. excomm. ubi dicitur: *Quia tamen conditor Canonis ejus abſolutionem ſpecialiter non retinuit ſibi, eo ipſo videtur conceſſiſſe aliis facultatem relaxandi.*

VII. Epiſcopalis tum officii, tum poteſtatis pars præcipua in viſitatione Diœceſis poſita eſt, ad explorandos & reparandos occurrentes in rebus & in perſonis defectus, ad continendos in Officio Clericos, ad exſtirpanda ſcandala, atque ad ordinanda quæcunque ad Eccleſiæ cultum & Fidelium ædificationem pertinent. Hæc verò conſtituit Carolus IX. in Comitiis Aurelianenſibus, cap. 11. *Omnes* (inquit) *Canonici & Capitula Eccleſiarum, ſive Cathedralium, ſive Collegiatarum, indifferenter ſubjecta erunt Epiſcopo Diœceſis, adeò ut nullius privilegii prætextu poſſint ſe eximere viſitationi, aut correctioni, ac pœnis criminum ab Epiſcopo infligendis.* Id confirmatur Decreto Tridentinæ Synodi ſeſſ. 6. cap. 4. de reform. *Capitula* (inquit) *Cathedralium & aliarum Eccleſiarum, illarumque perſonæ, nullis exemptionibus, conſuetudinibus, ſententiis, juramentis, concordiis, quæ tantùm ſuos obligent auctores, non etiam ſucceſſores, tueri ſe poſſint, quominus à ſuis Epiſcopis, & aliis majoribus Prælatis, per ſeipſos ſolos, vel illis quibus ſibi videtur adjunctis, & juxta canonicas ſanctiones toties quoties opus fuerit, viſitari, corrigi & emendari etiam authoritate Apoſtolica poſſint & valeant.* Sacris Canonibus Epiſcopi aſtringuntur ad viſitandam quotannis, ſi providè fieri poſſit, univerſam diœceſim; aut ſi majoris ſit amplitudinis, ſingulis ſaltem bienniis. Et ſi nequeat Epiſcopus hoc totum per ſe exequi, tenebitur ſaltem hoc officium idoneis & probatiſſimis Clericis committere. Can. *Decernimus*, can. *Epiſcopum*, can. *Placuit*, 10. quæſt. 1. & Concil. Trident. ſeſſ. 24. cap. 3. de reform. His conformatur Bleſenſium Comitiorum articulus 2. Quid verò poſſit, vel non poſſit Epiſcopus in Viſitatione circa exemptorum Eccleſias, exponemus infrà cap. 11. hujuſce libri.

VIII. Beneficiorum collatio ita Epiſcoporum propria eſt, ut nec ad eam jus habeat Vicarius Generalis ſine ſpeciali ab Epiſcopo commiſſione, cap. fin. de offic. Vicar. in 6. Nemini verò poteſt ulla Præbenda ſeu Beneficium

ficium conferri nondum Clerico, cap. 2. de inſtitut. Sicut nec ſtipendium, nec militares Præfecturas illis attribui Leges permittunt, qui militiæ non ſunt aſcripti, l. *Fortiſſimi*, Cod. de erogat. milit. annon. lib. 12.

IX. Sine proprii Epiſcopi Dimiſſoriis nemo poteſt Eccleſiaſticis Ordinibus, imò neque Tonſurâ Clericali initiari, ſecundùm vulgatiſſimos Canones. Quiſquis verò à Papa Privilegium obtinuit recipiendi Ordines à quocunque Epiſcopo, hic non eſt ordinandus, niſi loco Dimiſſoriarum Literarum producat proprii Epiſcopi Literas de vitâ & moribus teſtimoniales.

X. Synodum Diœceſanam quotannis convocare, Epiſcoporum poteſtatis ſimul & officii eſt, ex præſcripto Concilii Tarraconenſis can. 8. & Tridentini ſeſſ. 24. cap. 2. de reform. In hujuſmodi autem Synodis poſſunt Epiſcopi ex juſta & urgente cauſa Miſſarum celebrandarum onera, etiam ex defunctorum fundatione conſtituta, moderari & reducere. Quemadmodum poſſunt pariter regularium Ordinum Generales in ſuis Capitulis generalibus Miſſas, quibus eorum Monaſteria fundationis lege aſtricta ſunt, ex rationabili cauſa reducere permiſſu Concilii Trident. ſeſſ. 25. cap. 4. Verùm edidit Sacra Congregatio poſterius Decretum anni 1625. ab Urbano VIII. confirmatum, prohibens Epiſcopis & Ordinum Generalibus reductiones Miſſarum.

XI. Item diſpenſandi jus & poteſtas ſpectat ad Epiſcopos, circa quaſcumque cenſuras & irregularitates ex occulto delicto provenientes, ſolis exceptis illis, quæ ex homicidio voluntario procedunt, aut ex delictis ad forum contentioſum deductis. De hac poteſtate fuſiùs diſſeremus infrà, ubi materiam Irregularitatum ex profeſſo tractabimus.

XII. Poſſunt pariter Epiſcopi circa Matrimoniorum impedimenta non dirimentia diſpenſare, excepto ſimplici Religionis aut perpetuæ Caſtitatis voto. Ita Sanctus Antoninus, Paludanus, Navarra, aliique communiter. Quin etiam poteſt quandoque Epiſcopus relaxare aliqua dirimentia impedimenta, cum his tamen reſtrictionibus & moderamine: Primùm, ut valeat iſta diſpenſatio circa ſolum interius ſeu conſcientiæ forum. Secundò, ut bona fide & ex ignorantia impedimenti contractum fuerit Matrimonium. Tertiò, ut impedimentum ſit occultum, nuptiæ verò palam contractæ. Quartò, ut Papa ſive Legatus adiri non poſſit ob conjugum paupertatem, ruſticitatem, aut infirmitatem; aut etiam quia abſque evidenti mortalis peccati periculo differri vel expectari nequeat Romanæ Sedis diſpenſatio. Ita Sanchez, Azorius, Coninch, Bonacina, aliique communiter Summiſtæ. Poteſt quoque Epiſcopus hanc aliis poteſtatem delegare, ex eorundem Authorum mente.

XIII. Diſpenſandi inſuper in votis poteſtatem habent Epiſcopi, ſive omninò ea relaxando, ſive in alia quædam bona opera commutando, etiam vota ipſa, vel juramenta promiſſoria, dummodo juſta cauſa ſubſit,

ſolis exceptis ſolennibus, ſive in Sacra Ordinatione, ſive in Regulari Profeſſione emiſſis, & quinque ſimplicibus votis, ſcilicet continentiæ perpetuæ, profeſſionis religioſæ promiſſæ, & trium peregrinationum, Jeroſolymitanæ, Romanæ ad limina Apoſtolorum Petri & Pauli, & Compoſtellanæ ad Sanctum Jacobum, quæ ſibi Papa reſervat.

XIV. Imò etiam hoc receptum eſt & in confeſſo apud Doctores, ut quando caſtitatis votum non eſt abſolutum, ſed ad aliquam circumſtantiam reſtrictum, poſſit in eo quoque ex rationabili & juſta cauſa Epiſcopus diſpenſare, ut ſi votum ſit ad tempus, & non perpetuum, aut ſi non ſit præcipuè intentum, ſed in alia re præcipuè intenta incluſum, cujuſmodi eſt ſi quis vovit Sacrum Ordinem ſuſcipere, cui utique annectitur perpetuæ continentiæ votum; ſi quis promiſit non inire Matrimonium, quo voto caſtitas omnimoda non continetur, poteſt in his per Epiſcopum diſpenſari. Is quoque qui vovit arctiorem ingredi, verbi cauſâ, Cartuſianorum Religionem, poteſt ab Epiſcopo diſpenſari ad mitiorem Religionem, cùm in eo ſubſiſtat adhuc ad Religionem obligatio, nec verſetur illa Epiſcopalis diſpenſatio niſi circa unam aliquam Religionis circumſtantiam. Hoc docent Sylveſter verb. *Votum* 4. num. 3. §. *Sextum*, Sanchez in Opere Morali, lib. 4. cap. 40. num. 74. Leſſius lib. 2. de juſtit. cap. 40. dub. 18. quæſt. 8. Azorius 1. part. lib. 11. cap. 18. quæſt. 8. Bonacina in 2. Decalogi præcept. diſput. 4. quæſt. 2. punct. 7. §. 4. num. 21. & Navarra cap. 12. num. 76. Præterea quiſquis ſub aliqua conditione voto ſe aſtrinxit in materia Papali diſpenſationi reſervata, poteſt Epiſcopi diſpenſatione relaxari, modò nondum ſit impleta conditio: ut ſi filius aut filia perpetuam voverit continentiam, ſi pater ex bello vel captivitate redeat incolumis: aut ſi quis voverit Jeroſolymam proficiſci, ſi rem amiſſam recuperaverit. Ratioque Summiſtarum communis eſt, quia abſoluta, & disertè concepta vota eſſe convenit, ut Papæ reſervata cenſeantur; & quia ita neceſſe eſſe compertum eſt ob gravia animarum pericula, quibus ſe quamplurimos implicare videmus ex nimia facilitate & præcipiti fervore ſe votis aſtringendi. At verò ſi voti conditio jam ſit adimpleta, non alia ſupereſt liberationis via præter recurſum ad Papam in aliquo ex quinque præfatis votis. Inſuper ſi votum circa reſervatam materiam non ſit principale, ſed acceſſorium, conſentiunt unanimes Doctores ſubeſſe quoque diſpenſationi Epiſcopali: ut ſi quis voverit nunquam aleâ ludere ſub pœna & obligatione ingrediendi Religionem; ibi enim non erit ei neceſſarius ad Papam recurſus, poteritque per Epiſcopum relaxari à Religionis ingreſſu, & ab illo nexu non ludendi aleâ, qui voto productus fuit, tametſi alia obligatione adhuc ſubſiſtente ei foret alea prohibita: poteſt enim ex duobus vinculis unum ſolvi, altero remanente, adeò ut ſequens tranſgreſſio non producat duplex, ſed unum duntaxat peccatum. Illa quoque valde notabilis eſt deciſio S. Antonini p. 3. tit. 11. cap. 2. §. 9. his ipſis

verbis:

verbis: *Hoc autem videtur, quod ſi quis in laxiori voverat arctiorem Religionem, quod Epiſcopus poſſit diſpenſare; quia non eſt votum perpetuæ continentiæ, nec votum Religionis ſimpliciter, cùm jam ſit obligatus ad utrumque, ſed ſolum eſt ſubrogatio voti: unde videtur, quod Epiſcopus poſſit diſpenſare. Et ſimiliter in voto ſimplici arctioris Religionis liceret in laxiorem tranſire* (ſcilicet per Epiſcopi diſpenſationem) *non autem liceret in ſeculo remanere.* Hæc S. Antoninus Epiſcopus ſimul & Regularis.

XV. Item poteſt Epiſcopus diſpenſare ubi dubitatur utrùm votum reſervationis Papalis fuerit obligatorium, ut ſi res in ambiguo ſit, utrùm ſufficiens intervenerit deliberatio circa votum quod quis ſe emiſiſſe certus eſt. In dubiis quippe benigniori parti favendum: & ipſa quæ Summo Pontifici reſervantur vota, debent eſſe indubitata. Sanè ſi quis dubitaret an votum emiſerit, non opus habet ulla diſpenſatione. In his enim dubiis quæ reſpiciunt ſubſtantiam voti, & non circumſtantiam, ut eſt, an ſufficiens deliberatio extiterit, ſeu an votum ipſum quoad ſubſtantiam emiſſum fuerit, non adimitur, ſed ſervatur incolumis priſtina libertas. In præfatis omnes ferè Doctores conveniunt, agnoſcentes quantum expediat animarum ſaluti eaſdem laqueis extricare, quibus ſe facilè & plerumque ipſo diabolo ſub ſpecie boni ſolicitante implicant, eaque occaſione ſuperadditis reſervationum difficultatibus novis ſe contraventionum ſacrilegarum laqueis involvunt, à quibus ex fragilitate humana vix poſſunt expediri.

XVI. Notandum porrò eſt, ſi quando diſpenſaverit Epiſcopus circa votum Pontifici Summo reſervatum, non quidem ob conditiones voti non abſoluti, aut indirectè concepti, aut conditionati, aut ambigui, aliiſve ſimilibus circumſtantiis affecti (quibus caſibus abſoluta, & perpetuæ validitatis indulgetur ab Epiſcopis diſpenſatio) ſed tantùm in aliis caſibus ob ſolam rationem gravis & imminentis periculi offenſæ Dei, aut ſcandali quod ſequuturum timetur ex diſpenſationis Papalis dilatione; hoc ſolo caſu notandum eſt diſpenſationem, quam interea indulget Epiſcopus, non perimere, ſed ſolùm ſuſpendere voti obligationem. Idcircò ille qui abſolutum perpetuæ caſtitatis votum tranſgreſſus fuit, dum ſe matrimonio alligavit, poterit ſubinde ab Epiſcopo diſpenſari circa debitum conjugale: ſed tamen ſoluto per conjugis mortem matrimonio, tenebitur priſtino voto, quandiu Papa cum illo non diſpenſaverit.

XVII. Quæritur, an poſſit Epiſcopus diſpenſare ſuper voto in alicujus Tertii gratiam emiſſo, ut ſi quis voverit eleemoſynam dare tali pauperi, vel Eccleſiæ, vel piæ domui? Diſtingui à Doctoribus ſolet inter votum acceptatum, & non acceptatum. Si acceptatum ſit, non licebit diſpenſare hac ratione, quia Tertius aliquis privaretur jure ſuo quod habet in re per acceptationem ac legitimam ſtipulationem; ſic enim ei fieret injuria. Sed ſi promiſſio illa votiva non fuit acceptata, ſive ab eo cujus intereſt,

tereſt, ſive ab alia perſona ejus vice ac nomine, tunc ſi rationabilis cauſa interveniat, poterit peti, & concedi ab Epiſcopo diſpenſatio.

XVIII. Ulteriùs quæritur, an ſi ejuſmodi votum in alterius gratiam emiſſum Confeſſarius exceperit, cenſeatur acceptaſſe nomine perſonæ vel loci per votum deſignati? Probabilis eſt iſta Bonacinæ reſponſio, cenſeri Confeſſarium acceptaſſe nomine Dei, cujus in confeſſionibus vicem gerit; non autem privato nomine loci vel perſonæ, quibus præcisè conſulere ac providere non aſtringitur ex ſuo officio; ac proinde illius acceptatio non parit novum jus in favorem Tertii. Bonacina tom. 2. diſput. 4. quæſt. 2. punct. 7. §. 4. num. 25.

XIX. Præterea quæritur, an requiratur diſpenſatio, ut quis ſolvatur voto quod ſe dubitat emiſiſſe? Reſpondendum non requiri, quia nulla ſubeſt obligatio. In dubiis enim juxta regulam juris, melior eſt conditio poſſidentis: & nemo in re dubia privandus eſt ſibi connaturali & ingenita libertate, etiamſi (ut Leſſius docet lib. 2. de juſtitia, cap. 40. dub. 17. num. 113.) tale ſit dubium, ut quanvis homo probabiliter opinetur non extare talem obligationis cauſam, magis tamen inclinetur ad opinandum extare cauſam obligationis; quia ad tollendam libertatem nulla ſufficit probabilitas, ſed requiritur abſoluta certitudo.

XX. In ſumma, competit ſolis Eccleſiæ Prælatis juriſdictionem externi fori habentibus, illa, ſive relaxandi ſive commutandi voti poteſtas. Et cùm ſit iſta diſpenſatio actus juriſdictionis, competit Epiſcopis ſtatim atque confirmati à Sede Apoſtolica fuerint, quanvis necdum fuerint ordinati, quemadmodum & reliquæ juriſdictionum ſpecies; ſolaque poteſtas Ordinis prærequirit conſecrationem. Quin etiam juriſdictionis poteſtatem poteſt confirmatus, & nondum ordinatus Epiſcopus aliis delegare, ut ſæpenumerò fieri videmus.

XXI. Differt autem à diſpenſatione irritatio votorum: & hæc aliis competit perſonis quàm Epiſcopis. Primò enim poteſt regularis Superior ſuorum Religioſorum vota quævis irritare, excepto voto arctioris Religionis ſubeundæ. Et diſertè dicit S. Thomas 2. 2. quæſt. 88. art. 8. ad 3. nullum Religioſi votum eſſe firmum, niſi de conſenſu ſui Superioris. Vota quoque impuberum poſſunt à patre vel tutore fieri irrita, ut colligunt Doctores ex can. *Mulier*, 31. quæſt. 2. & ex cap. 1. de Regular. in 6. Puberum tamen vota ut in irritum revocentur, etiam ab ipſorum patre, neceſſe eſt ut ordini, familiæ, vel patriæ poteſtati obſiſtant, ut ſunt jejuniorum, aut peregrinationum, aut ſimilia vota. Conjuges etiam poſſunt alter alterius vota irrita facere, quæ juri alterius incommodant, aut ſtatui vel adminiſtrationi familiæ; quanvis plus juris marito in uxoris vota tribuere videatur S. Thomas loco cit. dum ait, nullum uxoris votum eſſe firmum, niſi ſit de conſenſu viri. Et fundari videtur jus illud majus in eo, quod juxta Apoſtolum Epheſ. 5. vir caput eſt mulieris, & non mulier viri. Verumtamen

rumtamen non omnis ſubjectio ſecum infert illimitatam omnia vota invalida faciendi poteſtatem. Si verò opponas Numerorum caput 30. quo patri & marito tribuitur poteſtas quæcumque vota filiæ & uxoris irrita per ſuam contradictionem faciendi: Reſponſio in promptu eſt, legem illam eſſe ceremonialem, & ad ſolam pertinere Synagogam. Et verò compertum eſt, non competere patri adeò illimitatam in Eccleſia Chriſti poteſtatem circa vota filiæ, qualis illo capite ſancitur. Stet igitur eadem in perimendis filiorum & conjugum votis poſita ſuperiùs limitatio, nimirum ſi ordinem familiæ, aut patriæ, vel tutoriæ, vel conjugalis juris, aut poteſtatis perturbent. Ad poſtremum Abbatiſſæ poſſunt quidem Monialium ſuarum vota in irritum adducere, ſi quomodocunque regimini monaſtico, aut communi familiæ ordini, aut Monialis valetudini, aut debitæ ſibi ſubjectioni officiunt: ſed non poſſunt diſpenſatione relaxare, quia juriſdictione carent.

CAPUT IX.

Proſequutio poteſtatis Epiſcoporum.

I. POTEST Epiſcopus familiarem ſuum, quanvis non ſubditum, ſi ſecum triennio commoratus fuerit, ordinare, dummodo ſtatim Beneficium illi conferat. Concil. Tridentin. ſeſſ. 23. cap. 9. de reform. * Niſi ſic ordinatus patrimonium ſufficiens habeat; tunc enim ceſſante ratione legis, ceſſat illa Epiſcopi obligatio.]

II. Poteſt præterea diebus Dominicis, aut feſtis per annum, minores ſuis ſubditis, aut habentibus dimiſſorias, Ordines conferre, necnon Tonſuram uni, vel duobus extra tempora jejuniorum, can. *De eo autem*, de tempor. ordinat. Quinimmò primâ Tonſurâ initiare poteſt quocumque anni die illum qui mox ſuſcepturus eſt Eccleſiaſticum beneficium, ut docent Oſtienſis, Graffius, Bonacina, aliique aſſerentes id paſſim eſſe conſuetudine indubitatâ receptum.

III. Epiſcopus concedere poteſt unius anni Indulgentiam in die Dedicationis Eccleſiæ. At in anniverſario Dedicationis, & aliis quibuſcumque occaſionibus poteſt Indulgentiam concedere dierum quadraginta, can. *Cùm ex eo*, de pœnit. & remiſſ. ex Concilio Lateranenſi generali ſub Innocentio III. Exinde conſtat, Indulgentiarum conceſſionem non eſſe actum ordinis, ſed tantùm juriſdictionis; eo quòd poteſtas ordinis, cùm immediatè ab ipſo Deo conferatur, non poſſit ab Eccleſia, vel à Pontifice

limitari, atque ita Concilium non potuiſſet terminum Indulgentiis Epiſcopalibus præfigere. Exinde ſequitur, poſſe Epiſcopum electum & confirmatum Indulgentias concedere, licèt nondum ſit conſecratus; quia jam eſt aſſequutus poteſtatem juriſdictionis, ſed nondum ordinis, ut docet S. Thom. in 4. diſt. 20. quæſt.3. art. 3. Simili ratione Papa ſtatim poſt ſui canonicam electionem, quanvis nondum conſecratus, imò needum Epiſcopus, ſi ita contingeret eligi, poteſt Indulgentias per univerſum orbem concedere, ut ait Azorius p.2.lib.3.cap.55.

IV. Poteſtatem habet Epiſcopus jura pecuniaria Canonibus Sacris conſtituta à ſubditis ſibi Eccleſiis exigendi, exceptis Monaſteriis quæ non habent Parochiales Eccleſias, ſecus verò ſi habent, ut ſequenti capite videbimus. Hæc jura ſic referuntur in cap. *Conquerente*, de offic.jud.ordin. *Epiſcopus in Eccleſiis ſuæ diœceſis habet jus Synodi, & ſynodatici ſeu cathedratici nomine duos ſolidos: quartam decimarum, & mortuariorum: viſitationem quoque annuam, & moderatum charitatis auxilium, juxta Lateranenſe Concilium.* Hoc autem Lateranenſe decretum habetur in cap. *Cùm Apoſtolus*, de cenſib. Huc ſpectant etiam Bracarenſis Concilii ſecundi canon 2. & Toletani ſeptimi canon 4. & Cabilonenſis ſecundi ſub Carolo Magno canon 17. De cathedratici jure, ſeu de Epiſcoporum portione canonica, de quarta etiam decimarum, & de charitativo ſubſidio fuſiùs tractant Azorius p.2.lib. 9. cap. 12. & 14. & Barboſa de officio & poteſtate Epiſc. p. 3. alleg.86. & 87.

V. Communi & ordinario Epiſcoporum juri ſuperadditus eſt titulus Legatorum Apoſtolicorum, non tam ad extendendam eorum poteſtatem, quàm ad intendendam ſeu roborandam: pleraque enim jure ordinario poterant, quibus ſuperadditus eſt titulus Apoſtolicæ delegationis: qui titulus non officit eorum juri ordinario, ſed operatur ut faciliùs, & cum debita veneratione illis obtemperetur; præſertim ex eorum parte qui prætenderent ipſorum ordinariam poteſtatem minuere, aut in controverſiam revocare, aut ab ea ſe ſubtrahere. Unde iſtud quoque accuratè obſervandum eſt, quod licèt à judicis delegati ſententia vel proceſſu appelletur, non ad Metropolitam, ſed ad Papam delegantem, ejuſve Legatum, cap. *Super quæſtionum*, §. *Porrò*, de offic. jud. deleg. & cap. *Si delegatus*, & cap. *Is cui*, & cap. *Si à delegato*, eod.tit. in 6. & ſecundùm Jus quoque Civile l.1. in princ. & l.3. D. quis & à quo appell. Tamen quia ea quæ Epiſcopi faciunt quaſi Legati Apoſtolici ex jure communi, quod eis attribuit hanc qualitatem & titulum, non verò ex ſpeciali aliqua per Papam delegatione, id faciunt jure communi & ordinario; ideò interjecta ab eis appellatio devolvitur non ad Papam immediatè, ſed ad Metropolitanum, ut docet Oſtienſis in Summa, tit. de offic. Ordin. §. *Sunt autem quædam.* Ubi & hoc dicit, quod quando alicui committitur Epiſcopo id quod pertinebat ad ipſum jure ordinario, id fit ut magis timeatur. Et Zerola his ſuffragatur

tur 2. part. Praxis Epiſcop. verb. *Viſitatio* : idque confirmat declaratione, quam refert, Sacræ Congregationis, ut ab ejuſmodi, quæ Epiſcopi ordinant ex jure communi, tanquam Apoſtolici Delegati, devolvatur appellatio ad Archiepiſcopum.

VI. Hac ergo ſuppoſitâ proteſtatione, ne præjudicetur ordinariæ poteſtati, poſſunt Epiſcopi tanquam Sedis Apoſtolicæ Delegati ordinarii & perpetui prædicationem interdicere, etiam exemptis Clericis aut Regularibus errores prædicantibus, vel turbas, aut ſcandala in populo excitantibus, ut nec in ſuorum Monaſteriorum Eccleſiis, nec alibi ulteriùs prædicent. Immò ſi hæreſes prædicent, poſſunt contra eos Epiſcopi ſecundùm ſeveritatem Juris procedere. Concil. Trident. ſeſſ.4. cap.2. de reform. & ſeſſ.6. cap.3. & ſeſſ. 14. cap.4.

VII. Ubi Beneficia Curata olim, converſa fuerunt in Simplicia per aſſignationem novi & perpetui Vicarii, etiam à tempore immemorabili, ſi Vicario non ſuppetit congrua ad victum decentem portio, nec illa aliter ſuppleri commodè poteſt, Ordinarius poterit, cùm primùm per ceſſum, vel deceſſum, ſive Rectoris ac Prioris, ſive Vicarii, altera ex his duabus præbendis vacaverit, totum Beneficium ad Curam transferre animarum, & in antiquum ſtatum reſtituere, ſuppreſſa Vicaria. Concil. Tridentin. ſeſſ.25. cap.16.

VIII. Uniones perpetuæ ab annis quadraginta, etiam Apoſtolica authoritate factæ, poſſunt ab Epiſcopis tanquam Apoſtolicæ Sedis Delegatis examinari, & quæ per ſubreptionem obtentæ fuerint, irritæ fieri ac declarari. Concil. Trident. ſeſſ.7. cap.6. & ſeſſ.25. cap.9. de reform.

IX. Inſuper Epiſcopi ut Apoſtolicæ Sedis Delegati poſſunt, ſine præjudicio obtinentium, facere uniones perpetuas quarumcunque Parochialium Eccleſiarum, & aliorum Beneficiorum, ſiue Curatorum, ſive Simplicium cum Curatis Beneficiis, ob Eccleſiarum paupertatem, aliaſve juſtas cauſas, licèt dictæ Eccleſiæ vel Beneficia eſſent generaliter aut ſpecialiter reſervata, cap. *Sicut unire*, de exceſſ. Prælat. & Concil. Trident. ſeſſione 21. cap. 5. Idem confirmant Gallicanæ Conſtitutiones Comitiorum Aurelianenſium artic. 16. & Bleſenſium artic. 22. & Edictum Melodunenſe anni 1580. art. 27. & Edictum Henrici IV. anni 1606. artic. 18. Juſtæ cauſæ in ſupradictis unionibus debent eſſe probatæ per juridicam inquiſitionem, citatis & auditis partibus, aliiſque quorum intereſt. Rebuffus in praxi, 1. part. tractat. de unionib. benefic. num. 42. & 43. Præbendas unire poſſunt Epiſcopi in favorem Cathedralium Eccleſiarum, aut inſignium Collegiatarum, quarum redditus ſuſtinendo decenti Canonicorum gradui, Diviniſque Officiis & cultui minimè ſufficiunt. Concil. Trident. ſeſſ.24. cap.13. & 15. dum tamen ſerventur illic expreſſæ conditiones. Id confirmatur Bleſenſium Comitiorum art.23. Patronorum tamen Laicorum conſenſus requiritur circa unienda Beneficia nominationi eorum

ſubjecta, juxta d. Trident. ſeſſ. 24. cap. 15. & d. art. Bleſenſem 23. Quibus iiſdem locis permittitur quoque Epiſcopo reducere Præbendas Eccleſiæ Cathedralis aut Collegiatæ ad minorem numerum, ut hac reductione ſuppleatur modicitati ac inſufficientiæ proventuum aut diſtributionum congruarum : dummodò facta reductione numerus Canonicorum ſuperſit Divino Officio celebrando, atque illius Eccleſiæ dignitati ſufficiens.

X. Jus habent Epiſcopi ut Sedis Apoſtolicæ Delegati, in omnibus Baptiſmalibus & Parochialibus Eccleſiis, ubi unus Rector ſufficere nequit Sacramentis miniſtrandis & Divinis Officiis, Rectores cogendi, alióſve ad quos pertinet, ut tot adjungant Clericos adminiſtros aut Sacerdotes, quot ſufficiant his obeundis. Ubi verò parochiani propter nimiam diſtantiam citra gravia incommoda ad Eccleſiam accedere non poſſunt, Parochias novas, etiam Rectoribus invitis, erigere poſſunt Epiſcopi, noviſque Clericis congruam aſſignare portionem ex fructibus ad matricem Eccleſiam pertinentibus. Poſſunt inſuper (ſi neceſſe ſit) populum compellere ad ſufficienter ſubminiſtrandum unde Clerici vitam ſuſtentent. Concilium Trident. ſeſſ. 21. cap. 4. & in Decretalibus cap. *Ad audientiam*, & cap. fin. de Eccleſ. ædific. Sanè ubi non ſubeſt rationabilis cauſa, Canonibus vetantur Beneficiorum diviſiones, cap. *Majoribus*, cap. *Vacante*, & cap. *Cum cauſam*, de præbend.

XI. Pari poteſtate pollent Epiſcopi ut Apoſtolici Delegati, illiteratis & imperitis Eccleſiarum Rectoribus deputandi pro tempore Vicarios & Coadjutores, partemque fructuum eis aſſignandi, aliterve providendi ad ſufficientem victum, remota omni appellatione vel exemptione. Concil. Trident. ſeſſ. 21. cap. 6. & ſeſſ. 25. cap. 14. & in Decreto can. *Quicunque*, 26. quæſt. 5. & can. *Inventam*, 16. quæſt. 7. & Clem. *Multorum*, de pœnis. Idque pro Galliæ Regno ſancitur per Concordatum Bononienſe approbatum in ultima Lateranenſi Synodo.

XII. Epiſcopis ut Sedis Apoſtolicæ Delegatis, Beneficia ſimplicia transferre licitum eſt, etiamſi juriſpatronatus exiſtant, ex collapſis vetuſtate Eccleſiis, ſi ob earum inopiam nequeant inſtaurari (illis tamen quorum intereſt vocatis) in Matrices, aut in alias convicinas Eccleſias. Quin & ipſas Parochiales Eccleſias, ſi collapſæ nulla contributione, vel alia ratione inſtaurari poſſint, ad Matrices, aut viciniores Eccleſias transferre poſſunt, erectâ in loco ubi collapſæ ſunt, Capellâ vel Altari ſub invocationibus iiſdem. Concil. Trident. ſeſſ. 21. cap. 7.

XIII. Eò quoque extenditur poteſtas Epiſcopi tanquam Apoſtolici Delegati, ut certam fructuum portionem ex Beneficiis omnibus Cathedralis Eccleſiæ, vel Collegiatæ deducere queat in quotidianas chori diſtributiones, ubi nullæ ſunt, aut adeò tenues, ut pariter cum Divino Officio negligantur. Concil. Trident. ſeſſ. 21. cap. 3. & ſeſſ. 22. cap. 3.

XIV. Hoc eodem Apoſtolici Delegati titulo poteſt quilibet Epiſcopus

copus exequutionem curare & jubere piarum omnium diſpoſitionum, tam in ultimis voluntatibus, quàm inter vivos: & jus habet viſitandi Hoſpitalia, Collegia, Confraternitates, & Scholas (non eas tamen quæ ſub immediata Regum protectione ſunt, niſi de eorum conſenſu;) Montes quoque pietatis, piaque alia loca, quanvis horum cura ad laïcos pertineret, aut exemptionis privilegio munita eſſent. Atque in iſtis omnibus poſſunt Epiſcopi ordinare, cognoſcere, & exequi juxta Canonum præſcripta, nihil obſtante contraria Conſuetudine, Statutis, & Privilegiis. Concilium Tridentinum ſeſſione 22. cap. 8. & Clementina *Quia contingit*, de religioſ. domib. His conſonat Jus civile leg.45. de Epiſcop. & Cleric. & Orphanotr. & Xenodoch. His ſuffragantur Franciæ Regum Edicta, quæ requirito inferiùs lib.4.cap.9.art.7.

XV. Quod ſuperiùs dixi de poteſtate Epiſcopali providendi Coadjutorem, cum aſſignatione portionis ad victum, ubi Rector Eccleſiæ per imperitiam non poteſt munus officiumque ſuum obire, idem extendendum generaliter ad omnem, tam corporis, quàm animi defectum ac infirmitatem, ob quam Beneficiarius quivis, cui animarum cura incumbit, non poteſt ſuo munere defungi. Concil. Trident. ſeſſ. 21. cap. 6. & toto tit. de Cler. ægrot. vel debil. etiamſi contingeret talis beneficii collationem ad Epiſcopum non niſi conjunctim cum Capitulo pertinere. Cujus ratio eſt, quia cùm proviſio Coadjutoris diminuat liberam præbendati adminiſtrationem, necnon fructuum antea illi debitorum perceptionem, neceſſe eſt ab eo ſolo ordinari diminutionem iſtam jurium, cui cauſæ cognitio & juriſdictio competit: at Capitulo non competit juriſdictio vivente Epiſcopo.

XVI. Sanè nullatenus poteſt Epiſcopus Coadjutorem conſtituere cum ſpe aut jure futuræ ſucceſſionis, ſed ſolus Papa: quandoquidem jure communi damnantur pollicitationes & proviſiones, quæ votum inducunt alienæ captandæ mortis, can. *Petiiſti*, 7. quæſt. 1. & ex Concilio Lateranenſi cap. *Nullæ*, de conceſſ. præbend. Hoc itaque reſervatur Papæ, qui poteſt adverſus Jus commune diſpenſare. Quinimò in Regno Franciæ circa Prælaturas & Dignitates, quæ ſunt Regiæ Nominationis, non providet Papa de Coadjutore cum certitudine futuræ ſucceſſionis, niſi cum Regis aſſenſu. Hac enim in re Summus Pontifex pactionibus ſe aſtrinxit, quas violari jus gentium non permittit.

CAPUT X.

De poteſtate Epiſcopi erga perſonas exemptas, aut loca.

I. ISTA obſervanda diſtinctio eſt inter loca exempta, & loca nullius Diœceſis : multò enim magis ſubtrahuntur Ordinariorum poteſtati nullius Diœceſis loca, quàm exempta loca: & amborum diſcrimen in hoc verſatur, quod exempta loca in Diœceſi cenſentur; at loca nullius Diœceſis, quantumvis reipſa intra limites Diœceſis ſita ſint, Juris tamen exiſtimatione cenſentur prorsùs à Diœceſis finibus diſſita & remota. Jus itaque dum meminit exemptarum Eccleſiarum, eas tamen perhibet ſitas intra Diœceſim : ſic enim dicit caput *Grave*, de offic. Ordinar. *In tua Diœceſi exiſtentes*, loquendo de exemptis : & cap. *Cùm Epiſcopus*, eod. tit. in 6. ait : *In qualibet parte ſua Diœceſis, dummodo in loco non exempto.* Hoc igitur tenendum eſt, conſtitui locum nullius Diœceſis, non per ſimplicem exemptionem à juriſdictione Diœceſani, ſed etiam per divulſionem ac ſeparationem territorii, quæ vulgari ſermone dicitur *Démembrement.* Paulò poſt annum Chriſti quadringenteſimum quinquageſimum, Concilium Arelatenſe tertium ſub Ravennio Præſide, ſubortum inter Theodorum Epiſcopum & Fauſtum Abbatem Lerinenſem diſſidium his conditionibus compoſuit : Ut Monachi Clerici à nullo niſi à Theodoro Epiſcopo, vel ejus ſucceſſore, vel cui Theodorus vel ejus ſucceſſor injunxerit, ordinentur : Ut chriſma non niſi ab eodem Epiſcopo ſperetur : Ut neophyti non niſi ab eodem confirmentur: Ut peregrini Clerici abſque ipſius præcepto in communionem, vel ad miniſterium non admittantur : Laïca verò omnis multitudo Monaſterii ad ſolam & liberam Abbatis proprii, quem ſibi elegerit, diſpoſitionem pertineat, Regulâ quæ à Fundatore ipſius Monaſterii dudum conſtituta eſt, in omnibus cuſtoditâ. Quod autem ad Abbatiſſam & Moniales attinet, Sanctus Gregorius Magnus intendens privilegium, ut ipſe ait, indulgere Sanctimonialium Monaſterio Maſſilienſi, quod dicit in honorem Sancti Caſſiani conſecratum, lib. 6. epiſt. 12. ad Reſpectam Abbatiſſam, ſtatuit ut ſtatim poſt obitum Abbatiſſæ nova eligatur à Monialibus Abbatiſſa, quæ mox, ſi Epiſcopus dignam judicet, ordinanda erit ab Epiſcopo : qui tamen jus non habebit diſponendi de Monaſterio, ſed ipſa Abbatiſſa. Neque habebit jus celebrandi ſolenniter Miſſam apud Moniales, niſi die Natalis vel Dedicationis Monaſterii. Cæteris verò diebus Miſſarum officia per

Preſbyterum

Presbyterum, qui fuerit ab Epiſcopo deputatus, peragantur. Ipſe verò Epiſcopus ſolicitudinem geret circa vitam & mores, tum Abbatiſſæ, tum Monialium: earumque culpas pœnis canonicis coërcebit. Hactenus ſanctiſſ. Papa. At verò cur non niſi ſemel in anno, die ſcilicet anniverſario Dedicationis Monaſterii, permitteretur Epiſcopo Miſſæ ſolennis apud Moniales celebratio, cauſa eſſe videtur, quia Monialium ſeceſſui, ſilentio & quieti plurimùm incommodabat acceſſus ille, tum Clericorum ſolenni Miſſæ miniſtrantium, tum etiam famulorum, qui erant in Epiſcopi comitatu. Illis quippe temporibus Capellæ Monialium, in quibus iſtæ ſacrum audiebant, erant intra Monaſteriorum penetralia; nec ad Capellam erat aditus niſi Monaſtriis, & Sacerdoti cum Clerico ſubminiſtrante, cæteris excluſis, ut conſtat ex Concilio Turonenſi tertio, can. 29. & ex Cabilonenſi ſecundo, can. 16. & ex Arelatenſi ſexto, can. 7. & demùm ex Aquiſgranenſi ſub regno Ludovici Pii, part.2.can.27.

II. Porrò Eccleſiæ ſimpliciter exemptæ, vel Sæculares ſunt, vel Regulares: ſi Sæculares ſunt, poteſt illas Epiſcopus viſitare tanquam Sedis Apoſtolicæ Delegatus, ex Concilio Trident. ſeſſ.7. cap.8. ſive illis incumbat cura animarum, ſive non, ſeſſ. 21. cap. 8. Sed ſi Eccleſiæ exemptæ ſint Regulares, videndum eſt utrùm Curam habeant animarum, an non habeant: ſi Curam habent, ſubjiciuntur Ordinariorum viſitationi, ut patet ex Trident. ſeſſ.7. cap.7. & 8. de reform.

III. Verumtamen ſi illæ Regulares ſimul & exemptæ Eccleſiæ, neque animarum Curam habentes, ſub Commenda ſint, poteſt Ordinarius illas viſitare tanquam Sedis Apoſtolicæ Delegatus, ex Trident. ſeſſ. 21. cap.8. eo ſolo caſu, quo non vigeat in eis obſervantia Regularis, ut ibidem exprimitur. Ejuſque ratio eſt, quia ſolus Epiſcopus poteſt eis circa obſervantiam Regulæ providere, ac bonos mores: quandoquidem Commendatarii Superiores neque reſident, neque ulla pollent juriſdictione. Regulares autem Eccleſias exemptas, quibus annexa eſt animarum Cura, poteſt Epiſcopus viſitare, quoad omnia & ſola quæ animarum Curam & Sacramentorum adminiſtrationem concernunt, ex Trident. ſeſſ. 25. cap.11. de Regul. *Subſint* (inquit) *immediatè, in iis quæ ad dictam Curam & Sacramentorum adminiſtrationem pertinent, juriſdictioni, viſitationi & correctioni Epiſcopi, in cujus Diœceſi ſunt ſita. Nec ibi aliqui etiam ad nutum amovibiles deputentur, niſi de ejuſdem conſenſu, ac prævio examine per eum aut ejus Vicarium faciendo.* His etiam conformatur Tridentina ſeſſio 7. cap.7.

IV. At verò ſi nullius Diœceſis Eccleſia ſit, ea vel Regularis eſt, vel Sæcularis. Si ſit Regularis, quanvis annexa ſit ei animarum Cura, nullatenus eam poteſt Epiſcopus viſitare: etenim dictum caput 11. ſeſſ. 25. de Regul. locum non habet niſi in locis ſimpliciter exemptis, ut ex ejus verbis liquet, *Epiſcopi in cujus Diœceſi ſita ſunt:* & Sacra Congregatio ſecus judicare ſolet de nullius Diœceſis Eccleſiis, ut atteſtatur Proſper Fagnanus

Fagnanus. Sed ſi Eccleſiæ nullius Diœceſis Sæculares ſint, tunc diſpiciendum an ſint planè reipſa extra fines cujuſcunque Diœceſis, eoque caſu Epiſcopus ille, cujus Cathedralis Eccleſia proximior eſt præfatæ Eccleſiæ, poteſt hanc viſitare, non ut Ordinarius, ſed ut Sedis Apoſtolicæ Legatus, ex Trident. ſeſſ. 24. cap. 9. At verò ſi nullius Diœceſis Eccleſia includatur intra limites alicujus Diœceſis, & ſit Sæcularis, poterit eam Epiſcopus ille viſitare, intra cujus Diœceſim ſita eſt; ſoluſque poterit ejus Eccleſiæ ſubditos ordinare, & Dimiſſorias ad Ordines literas eis concedere, juxta Trident. ſeſſ. 23. cap. 10. ut ſæpiſſimè interpretata eſt Sacra Congregatio, eodem Fagnano teſte.

V. Nullus itaque Epiſcopus poteſtatem habet Regulares nullius Diœceſis Eccleſias, quantumvis Curatas viſitandi, ullamve in eas juriſdictionem exercendi. Conſtitutio autem Gregorii XV. declarans exemptorum privilegia, eorúmque limitationes aut abrogationes, neque loca, neque perſonas comprehendit nullius Diœceſis, ut Sacra declaravit Congregatio: quod idem dicendum de Bulla Clementis X. quæ incipit: *Supernâ magni Patrisfamilias præordinatione*. Cæterùm Regulares locorum nullius Diœceſis agnoſcere tenentur authoritatem Epiſcopi, quoad Ordines ſuſcipiendos: nec enim ad alium recurrere poſſunt Epiſcopum, ſine ejus qui vicinior eſt venia, juxta Concilium Lateranenſe ſub Leone X. & Tridentinum ſeſſ. 23. cap. 10. & Bullam Clementis VIII. anni 1596. apud Quarantam verb. *Ordo*. Enimverò Superiores Regulares locorum nullius Diœceſis ſubditis ſibi Regularibus Dimiſſorias concedentes, tenentur ex ſententia Sacræ Congregationis illas ad proximiorem Epiſcopum dirigere, aut ad eum intra cujus Diœceſis fines exiſtunt. Hæc omnia tractat & docet Proſper Fagnanus Apoſtolicæ Curiæ Referendarius in Commentariis ad cap. *Grave*, de offic. Ordinar. Ergo multò fortiori ratione Regulares non habentes privilegium iſtud nullius Diœceſis, non debent per remotum Epiſcopum ordinari, ſi non habent Dimiſſorias proprii Diœceſani Epiſcopi.

VI. Regulares exempti in ſpectantibus clauſuram ſibi ſubditarum Monialium ſubjiciuntur Epiſcoporum authoritati, tam ex diſpoſitione veteris Juris communis, cap. *Periculoſo*, de ſtatu Regul. in 6. quàm ex præſcripto Concilii Trident. ſeſſ. 25. de Regul. cap. 5. Quibus Bulla Gregorii XV. incipiens *Inſcrutabili*, adjungit exemptos, tam ſæculares quàm regulares, ſi deliquerint circa clauſuram, aut circa perſonas intra ſepta degentes, vel circa bonorum Monaſterii adminiſtrationem, ab Epiſcopo loci tanquam Apoſtolicæ Sedis Delegato puniri poſſe. Edictum etiam Caroli IX. Januarii menſis anni 1564. ſubmittit Epiſcopis Monialium clauſuram, ut ejus obſervationi provideant per cenſuras Eccleſiaſticas, invocato ubi opus erit, Brachii ſæcularis auxilio, non obſtante quacunque appellatione. Edicitque ne ulla Monialis profeſſa egrediatur Clauſtro,

néve

néve ulla perſona externa ingrediatur Clauſtrum, niſi de licentia & approbatione Epiſcopi.

VII. Iſtam Gregorii Bullam, quia multa edicit circa poteſtatem Ordinariorum erga Regulares, & ubique recepta fuit, ſummatim exequar, quam refert integram Fagnanus in cap. *Cùm capella*, num. 30. de privileg. Bulla *Inſcrutabili*, ſimulque Bulla *Supernâ*, confirmant ea quæ Concilium Trident. antea ſtatuerat de ſubjectione Regularium, etiam exemptorum, reſpectu Ordinariorum, circa Parochiales Eccleſias & functiones, & circa Confeſſionum perſonarum ſæcularium auditionem, etiam Sacerdotum: item circa Monaſteriorum Monialium Regularibus exemptis ſubjectarum clauſuram, circa prædicationem verbi Dei in ipſis etiam Regularium Eccleſiis, aliaque ejuſmodi. Statuit ergo Gregorius XV. ut deinceps tam Regulares, quàm Sæculares quomodolibet exempti, in omnibus prædictis juriſdictioni, viſitationi, permiſſioni, examini, correctioni Ordinariorum, tanquam Sedis Apoſtolicæ Delegatorum, ſubjiciantur. Et ſi quando deliquerint circa perſonas intra ſepta Monaſterii degentes, aut circa clauſuram, aut circa Monialium ipſis exemptis ſubjectarum bonorum adminiſtrationem, poſſint à locorum Epiſcopis, quoties opus fuerit, puniri & corrigi. Et ut non poſſint deputari Monialium Confeſſores, ſive Regulares, ſive Seculares, niſi poſtquam ab Epiſcopo idonei judicati & approbati fuerint. Item ut bonorum Monialium Exemptis ſubditarum rationes, ab eorum adminiſtratoribus & œconomis, ſive Seculares ſint, ſive Regulares, reddantur coram Epiſcopis, adjunctis, unáque aſſiſtentibus Superioribus Regularibus; & ut ad iſta remediis Juris compelli poſſint Regulares. Utque ſi quum viſum Epiſcopo fuerit, Regulares Superiores admoniti, ut prædictos Confeſſarios aut Adminiſtratores removeant, non paruerint, poſſit Epiſcopus illos removere quoties expedire judicaverit. Item ut Epiſcopus unà cum Superioribus Regularibus poſſit Abbatiſſarum aut Superiorisſarum eorundem Monaſteriorum electionibus per ſe, aut per Commiſſarium à ſe deputatum intereſſe & præſidere. Atque ut Epiſcopus authoritatem habeat coërcendi ac puniendi quoſcunque Exemptos, ſive Seculares, ſive Regulares, qui in alienis Eccleſiis abſque ipſius Epiſcopi approbatione & licentia, aut in propriis ſuorum Ordinum Eccleſiis, non petita ipſius benedictione, aut ipſo contradicente prædicare præſumpſerint, adeo ut in caſibus ſuprà expreſſis, adverſus præfatas perſonas, Epiſcopis quoties opus erit, per cenſuras Eccleſiaſticas, aliáſve pœnas procedere liceat ut Sedis Apoſtolicæ Delegatis: nihil obſtantibus Conſtitutionibus Apoſtolicis, aut Conſuetudinibus contrariis, aut Privilegiis, &c.

VIII. Gregorii XV. ſucceſſores Pontifices eadem iteratò ſanxerunt. Atque huc pertinet Innocentii Papæ X. Breve Apoſtolicum, in cauſa Palafoxii Epiſcopi Angelopolitani, & Regularium Jeſuitarum Provinciæ

Mexicanæ. *Innocentius Papa X. ad futuram rei memoriam. Alias à nobis emanarunt literæ, &c. Nos totum negotium Congregationi Venerabilium Fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium examinandum commiſimus, qui auditis, &c. reſponderunt prout ſequitur. Sacra Congregatio à S. D. N. deputata ſuper controverſiis vertentibus inter Epiſcopum Angelorum in Indiis Occidentalibus, & Religioſos Societatis Ieſu, ſæpiùs auditis procuratoribus Epiſcopi, necnon ipſius Societatis, cenſuit prædictos Religioſos nequaquam poſſe in civitate Angelopolitana Confeſſiones Secularium audire ſine approbatione Epiſcopi Diœceſani: nec verbum Dei prædicare in Eccleſiis ſui Ordinis, non petita ipſius benedictione, nec in aliis Eccleſiis ſine ejus licentia, nec in Eccleſiis etiam ſui Ordinis, ipſo contradicente: & contravenientes ab Epiſcopo tanquam Sedis Apoſtolicæ Delegato coërceri & puniri poſſe etiam cenſuris Eccleſiaſticis, in vim Conſtitutionis ſanctæ memoriæ Gregorii XV. quæ incipit, Inſcrutabili Dei providentiâ, &c. Proinde memoratis Religioſis, qui ejuſmodi licentiam ac approbationem ſe obtinuiſſe non docuerint, potuiſſe Epiſcopum ſeu Vicarium ejus generalem præcipere ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, ut à Confeſſionibus audiendis & prædicatione verbi Dei abſtinerent: nec eam ob cauſam licuiſſe dictis Religioſis quaſi à manifeſtis injuriis & violentiis eligere Conſervatores, &c. Ad quæſitum verò, utrùm Regulares quicunque, etiam Societatis Ieſu, poſſint adminiſtrare Secularibus Sacramentum Pœnitentiæ abſque licentia Epiſcopi Diœceſani, etiamſi ipſi Regulares in aliena Diœceſi approbati ſint? Reſpondit Sacra Congregatio, Regulares etiam Societatis Ieſu in una Diœceſi ab Epiſcopo approbatos ad Confeſſiones Secularium audiendas, nequaquam poſſe in alia Diœceſi ejuſmodi Confeſſiones audire ſine approbatione Epiſcopi Diœceſani.* Iſtud deinde Sacræ Congregationis judicium Summus Pontifex confirmavit Apoſtolico Brevi, apud Sanctam Mariam Majorem, ſub Annulo Piſcatoris, die 14. Maii, ann. 1648. Pontificatus anno 4. Quod idem Breve ſuum idem Innocentius, ad compeſcendam ſubortam tergiverſationem, confirmavit altero Brevi, die 27. Maii, ann. 1653. Prætereà Innocentii prædeceſſor Urbanus VIII. ita decernit in ſuo Brevi, die 30. Auguſti 1629. *Regulares à prædeceſſoribus Epiſcopis examinati & approbati ad Confeſſiones Secularium audiendas, à præſente Epiſcopo ſucceſſore pro majori conſcientiæ ſuæ quiete poſſunt iterum examinari, & ſi minùs idonei reperti fuerint, reprobari, ad præſcriptum Conſtitutionis ſanctæ memoriæ Pii V. hac de re editæ.* Illa verò Pii V. conſtitutio anni 1571. menſe Auguſti, incipit *Romani Pontificis*, de qua vide infrà cap. ſequenti, num. 3.

IX. Similiter Alexander Papa VII. aliud Breve direxit ad Epiſcopum Andegavenſem, circa propoſitionem iſtam quorundam ejus Diœceſis Regularium: Regulares Ordinum Mendicantium ſemel approbati ab uno Epiſcopo ad Confeſſiones audiendas in ſua Diœceſi, habentur pro approbatis in aliis Diœceſibus, nec nova Epiſcoporum indigent approbatione. Regulares habent poteſtatem abſolvendi à peccatis Epiſcopo reſervatis, etiamſi ab Epiſcopo ipſo authoritas illa ipſis indulta non fuerit. Hac

examinata

examinata propoſitione Breve Apoſtolicum ita reſpondit: *Propoſitio quoad primam partem eſt falſa, & ſaluti animarum pernicioſa. Quoad ſecundam partem eſt falſa, authoritati Epiſcoporum & Sedi Apoſtolicæ injurioſa. Hanc qualificationem & declarationem à cunctis tenendam, ſequendam, & in praxi obſervandam Sanctitas ſua declaravit, & mandavit ſub pœnis contra ſchiſmaticos, temerarios, ſeditioſos, ac de hæreſi ſuſpectos impoſitis, contrariis quibuſcunque non obſtantibus. Datum Romæ, apud Sanctam Mariam Majorem, ſub Annulo Piſcatoris, die 26. Februarii 1659. Pontificatus noſtri anno 4. Signatum F. Florentinus. Ioan. Lupus Sanctæ Romanæ & Univerſalis Inquiſitionis Notarius. Loco † ſigilli.*

X. His tam perſpicuis & ſæpiùs iteratis Supremæ Sedis declarationibus nulla poteſt bona fides tergiverſari, ut mirum ſit fuiſſe illas diſſimulatas à Joan. Bapt. Goneto Ordinis Dominicani Theologo Gallicano, qui in Tractatu de Pœnitentia, diſp. 9. circa finem, facta ſolius Concilii mentione Tridentini, dicit probabilius eſſe, ad audiendas Secularium Confeſſiones non ſufficere Regularibus approbationem petitam ab Epiſcopo, & ab illo injuſtè negatam: ſed tamen oppoſitam ſententiam, minùs quidem probabilem, non carere probabilitate. Cæterùm cùm idem ipſe Clypei ſui Theologici tom. 3. diſſertatione de opinionum probabilitate, art. 2. §. 2. ex veriſſima Sancti Thomæ doctrina probet & aſſerat, non eſſe licitum ſequi minùs probabilem opinionem relicta probabiliore, intendit neceſſariò teneri Regulares hanc ſequi ſententiam, quam dicit probabiliorem. Oppoſita verò opinio, ut probamus, nulla omninò probabilitate fulcitur.

XI. His omnibus ſucceſſit Bulla Clementis X. anni 1670. ſic incipiens, *Superna magni Patrisfamilias præordinatione*, perſpicuè declarans & decernens, primò quoad verbi Dei prædicationem: *Regulares qui in Eccleſiis ſui Ordinis prædicare voluerint, teneri ab Epiſcopo Diœceſano benedictionem petere, prædicare tamen poſſe, quamvis illam non obtinuerint. Quod ſi Epiſcopus benedictionem nedum non conceſſerit, ſed etiam contradixerit, nec in prædictis quidem Eccleſiis licere Regularibus prædicare: eoſque contravenientes, ab illo tanquam Sedis Apoſtolicæ Delegato, cenſuris aliiſque pœnis Eccleſiaſticis, in vim Conſtitutionis fel. record. Gregorii XV. prædeceſſoris noſtri, incipientis Inſcrutabili Dei providentiâ, coërceri & puniri poſſe, &c.* Et poſtmodùm: *Ad hæc Religioſos ab Epiſcopo ad Confeſſiones Secularium in ſua diœceſi audiendas approbatos, non poſſe in alia diœceſi eas abſque Epiſcopi Diœceſani approbatione audire, quamvis pœnitentes ſubditi ſint ejus Epiſcopi, à quo illi Religioſi jam fuerant approbati. Et generaliter approbatos ab Epiſcopo ad perſonarum Secularium Confeſſiones audiendas, nequaquam cenſeri approbatos ad audiendas Confeſſiones Monialium ſibi ſubjectarum, ſed egere quoad hoc ſpeciali Epiſcopi approbatione, &c.* Et paulò poſt: *Cæterùm in Monaſteriis, ac etiam Collegiis, ubi juxta regularia inſtituta vivitur, poſſe tam Prælatos Regulares, quàm Confeſſores Regu-*

larium eorundem Monaſteriorum aut Collegiorum audire Confeſſiones Secularium illorum, qui inibi ſunt verè de familia, & continui commenſales, non autem illorum qui tantùm ipſis deſerviunt. Et aliquantò pòſt: *Et habentes facultatem abſolvendi ab omnibus caſibus Sedi Apoſtolicæ reſervatis, non ideò à caſibus Epiſcopo reſervatis poſſe abſolvere. Poſſe autem Regularem Confeſſorem in ea Diœceſi in qua eſt approbatus, confluentes ex alia diœceſi à peccatis in ipſa reſervatis, non autem in illa ubi idem Confeſſor eſt approbatus, abſolvere, niſi eoſdem Pœnitentes noverit in fraudem reſervationis ad alienam diœceſim pro abſolutione obtinenda migraſſe, hac Conſtitutione decernimus ac declaramus.* Hæc eadem Bulla expreſsè declarat quæcunque his contraria conceſſa ab Apoſtolica Sede privilegia, quæcunque illa ſint, Regularibus cujuſcunque ſint Ordinis, Inſtituti, aut Societatis, etiam JESU, revocari & extingui. Iſta quæ ex ea Bulla hoc loco inſerui, conformia ſunt non modò aliis ſuperiùs relatis Conſtitutionibus Pontificiis, ſed etiam conſtanti hujuſce Regni uſui & praxi. Aliæ verò quædam ſunt hujuſce Bullæ partes, quæ poteſtatem Epiſcoporum coarctabant circa limitationes facultatum Confeſſionum audiendarum, aut verbum Dei prædicandi reſpectu Regularium, ita ut occurrentibus aliquando gravibus ſcandalis Epiſcopi ſuccurrere non valerent, ob evocationes crebras ad ſupremam Sedem, qua occaſione Epiſcopi inaniter fatigarentur, & offenſiones Dei & fidelis Populi licentioſiùs prorogarentur: his ex cauſis viſum eſt in Gallia iſtam Conſtitutionem, quæ quidem ibidem publicata non fuit, quoad illas ſaltem partes jura Epiſcoporum reſtringentes, non recipere. Qua de re Suprema Pariſienſis Curia decretum edidit die Septembris 11. anno 1670. ad requiſitionem Regii Procuratoris.

XII. Quum in Francia Ludovico XIII. regnante graves emerſiſſent contentiones inter Epiſcopos & Regulares, tandem amicè compoſitæ ſunt Armandi Richelei Cardinalis interventu, Pariſiis die 19. Februarii, anno 1633. Omnes namque ferè Religioſorum Ordines per Gallias diſperſi, interventu ſuorum Regularium præcipuorum Prælatorum, qui Pariſiis convenerant, ſequentem declarationem ediderunt & ſubſcripſerunt, quæ in publica Tabularia Gallicani Cleri redacta fuit. *Agnoſcimus & profitemur, nos minimè poſſe aut debere intra ullam Diœceſim verbum Dei prædicare ſine Dominorum Ordinariorum licentia & approbatione, quos fatemur poſſe nos examinare, & licentiam quam nobis conceſſerint revocare quum ipſis viſum fuerit. Profitemur etiam, nos nec poſſe, nec debere intra Diœceſes audire Secularium Confeſſiones, citra eorundem approbationem, quam poſſunt ipſi revocare quum id expedire judicaverint, ſive propter notoriam incapacitatem, ſive ratione publici ſcandali. Ipſis tamen ſupplicamus ut judicium ſuum ſuſpendant, donec Superiores Regulares admonuerint de cauſis ob quas ſit iſtiuſmodi revocatio facienda: ut poſt debitam inquiſitionem ipſi Superiores Regulares provideant pro ſuo officio, ſicut proviſuros ſperamus: & ſi providere neglexerint, tum demùm Domini Ordinarii*

pro

pro ſua authoritate providebunt. Huic ſubſcripſere declarationi præcipui Superiores & Provinciales Societatis Jeſu, & Carmelitarum, tum Conventualium, tum Diſcalceatorum; Dominicanorum pariter, tum ex vico Jacobeo, tum ex ſuburbio Sancti Honorati; & Franciſcanorum, tum Conventualium, tum Recollectorum; Fulienſium pariter, & Minimorum, & aliorum Ordinum; ſimulque Generalis Miniſter totius Ordinis Sanctæ Trinitatis Redemptionis Captivorum. Igitur quamlongiſſimè à vero aberrant illi Regulares, qui ut ſe ſubducant ab Ordinariorum authoritate, negant receptum eſſe in hoc Regno Concilium Tridentinum, & Pontificum circa hanc rem Conſtitutiones: contrarium enim liquidò conſtat, tum ex communi uſu, tum ex præcedenti Regularium Regni Declaratione. Præterea Bauni Religioſus Gallicanus Societatis Jeſu in ſua illa Canonica Praxi, quam ſe ad Conſuetudines hujus Regni procudiſſe profitetur, hæc eadem ſigillatim aſtruit & docet. Hoc aſtruunt Curiarum Regni Senatuſconſulta, ex quibus unum Pariſienſe paulò ſuperiùs retuli. Præterea generale Concilium Viennenſe in Regno iſto habitum, & conſtans majori ex parte Gallicanis Prælatis & Regularibus, eadem ſanxit quæ hîc attigimus circa Regularium erga Epiſcopos in caſibus præfatis ſubjectionem, præſertim circa Confeſſionum auditionem, & Divini verbi Prædicationem.

XIII. Poteſtatem habet Epiſcopus Regularibus exemptis, quemadmodum ſecularibus Sacerdotibus facultatem dare ad certum tempus limitatam audiendi Secularium Confeſſiones, quo finito non poſſint illas ulteriùs audire. Poteſtque idem ipſam facultatem à ſe indefinitè & ſine temporis limitatione conceſſam, quum ei viſa rationabilis cauſa fuerit, revocare: neque tenetur rationem reddere revocationis, quæ quandoque etiam prorsùs ſileri debet ad evitanda pertinacium contentionum aut aliorum graviorum peccatorum, quæ revocationi cauſam dederint, gravia ſcandala, & diffamationes. In cauſa Andegavenſis Epiſcopi & Regularium tum Societatis Jeſu, tum aliorum Ordinum, quæ tandem Romæ judicio Alexandri Papæ VII. & Cardinalium dirempta eſt, examinata fuit iſta Regularium prædictorum propoſitio: *Non poſſunt Epiſcopi limitare, ſeu reſtringere approbationes quas Regularibus concedunt ad Confeſſiones audiendas, neque ulla ex parte revocare.* Hanc propoſitionem idem Pontifex cum cœtu Cardinalium, declarat 30. Januarii, an. 1659. *falſam, temerariam, ſcandaloſam, & erroneam.* Et antea Urbanus VIII. Pontifex facultates audiendarum Confeſſionum reſtrictas ac limitatas poſſe Regularibus ab Ordinariis concedi, declaraverat ſuo Brevi, anno 1639. in cauſa moti litigii inter Cardinalem Sandovalem, & Regulares illius Diœceſanos: & expreſsè ſtatuerat, finito hujuſmodi limitatæ conceſſionis tempore, non poſſe à Regularibus Confeſſiones Sæcularium audiri citra novam Ordinarii approbationem. Et paulò antè memoratum Concordatum Pariſienſe

inter Epiſcopos & Regulares Regni, expreſſam continet Regularium declarationem, poſſe ab Epiſcopis revocari licentias audiendi Confeſſiones ſibi Regularibus datas, quando ipſis Epiſcopis viſum fuerit. Hoc idem declaraverat Nationalis Gallicani Cleri Conventus anno 1625. Sanctus inſuper Carolus, Pontificum decus eximium, atque Eccleſiaſticæ diſciplinæ norma & columen, his verbis decernit in Mediolanenſi ſexta Synodo: *Epiſcopus amoveat Confeſſarios, etiam Regulares jam approbatos, quos pro ſua timorata conſcientiæ religione viderit non in eo munere ita ſincerè, integréque, & cum ædificatione ſe gerere.* Eandem Religioſis circa audiendas Confeſſiones poteſtatem conceſſam revocari poſſe ab eodem qui conceſſerat Ordinario, tradunt qui poſt Concilium Tridentinum ſcripſere, Miranda ex Ordine Sancti Franciſci, Cardinalis de Lugo ex Societate Jeſu: item Barboſa, Proſper Fagnanus, allegans etiam Sacræ Cardinalium Congregationis declarationem, his verbis: *Quæſtio proponebatur, an Regulares approbati ab Ordinario ad audiendas Confeſſiones, prævio examine, ad tempus, exacto tempore, tanquam ſemel approbati poſſent invito Ordinario deinde audire confeſſiones? Congregatio cenſuit, non poſſe.* Ipſeque de Lugo tract. de Sacramento Pœnitent. diſput. 21. ſect. 3. §. 1. ait poſſe Epiſcopos juſta de cauſa revocare facultates quas ipſimet conceſſerunt Regularibus circa Confeſſionum auditionem, & poſſe contingere ut revocare teneantur ad animarum eis incumbentium ſalutem: & his caſibus præſumendum eſſe in favorem Epiſcopi, qui rationem facti ſui Religioſo reddere non tenetur, neque ejus Superiori. Et plerumque cauſæ ſunt occultæ, quas propalare non expedit: & quanvis certæ ſint apud Epiſcopum, non tamen juridicè probari poſſunt vel debent, non ſolùm ob litigia, jurgia, & ſcandala quæ inde naſci poſſent, ſed etiam quia pœnitentes, & qui à pœnitentibus audierunt diverſi Confeſſores, in rebus occultiſſimis, & quæ plerumque ſigillo Pœnitentiæ coarctantur, atque ipſis pœnitentibus damna, vel etiam infamiam inferre poſſent, non debent iſta in apertiorem notitiam proferri. Præterea facilè hoc contingeret, ut Confeſſarius de ſua in perpetuum approbatione ſecurus negligat deinceps debitis ſtudiis incumbere, ut qui anteà capax fuerat, deinde per neglectum & oblivionem fiat incapax. Hæ rationes majoris ponderis ſunt, quàm ut dignè poſſint æſtimari.

XIV. Denique Rex Chriſtianiſſimus pro ſuo officio providendi Sacrarum Eccleſiæ Conſtitutionum obſervationi, in ſuo ſacratiore Status Regni Conſilio, die 4. Martii, anno 1669. ſtatuit, ut Ordinariorum mandata & conceſſiones limitatæ ac reſervatæ Regularibus factæ, ſerventur ſecundùm limitationes ab iiſdem præfinitas: neque auſint Regulares in Eccleſiis etiam propriis concionari, aut Secularium Confeſſiones audire ultra terminos in Ordinariorum conceſſionibus præfixos: poſſeque ab Ordinariis ſolis præfixos limites amoveri, & ab iiſdem poſſe eoſdem

Regulares

Regulares iterum examini ſubjici; quin etiam ſi viſum eis fuerit, tempus jam conceſſum reſtringi, aut prorsùs revocari, cujus rei rationem nemini reddere teneantur: item poſſe Regulares contumaces canonicis pœnis & cenſuris coërceri ab Ordinariis. In caſibus autem ſimplicis per Regulares appellationis non licere eis ad aliud Tribunal provocare, præterquam ad Metropolitanum, conformiter ad Concordata Leonis Papæ X. cum Francorum Rege, aliaſque Regni Leges. Et quoniam cauſa tunc vertebatur inter Epiſcopum Agennenſem, & Regulares Societatis Jeſu, & alios Mendicantes, his omnibus prohibet, quos jam anteà cenſuris ſuis perculerat contumaces idem Epiſcopus, Sacramentum Pœnitentiæ, aut prædicandi munus in quibuſcunque Regni diœceſibus exercere, niſi poſtquam à præfatis cenſuris fuerint per Agennenſem Epiſcopum abſoluti & relaxati, aut intermedia appellatione per Metropolitanum. Prohibet denique, quod ab iiſdem Regularibus factitatum fuerat, ne deinceps per Syndicos aut Conſervatores in ſimilibus cauſis agere audeant: ſed ſolùm, ut eorum quilibet ſuo privato nomine, ſi quod jus habet, illud proſequatur. Edicit demùm Regia iſta Conſtitutio, ut in univerſis Regni diœceſibus præfata omnia promulgentur, & inviolabiliter ſerventur.

* XV. Poſt ſecundam iſtius Operis editionem aliæ ſimiles cauſæ in regno iſto Gallicano emerſerùnt. Biterrenſis namque Epiſcopus pro jure ſuo aggreſſus eſt, dum ex officio ſuam luſtrat diœceſim, viſitare in oppido Giniaco ipſam Minoritarum Conventualium Eccleſiam & contiguum cœmeterium. Huic ſe tumultuosè opponunt Franciſcani, commotaque plebe, vim adverſus Epiſcopum commovere moliuntur. Eam ob cauſam Epiſcopus omnes conceſſas hiſce Regularibus confeſſionum ſæcularium perſonarum audiendarum, verbique Dei prædicandi facultates revocat. Illi nihilo ſecius pergunt in confeſſionibus audiendis, omnemque plebem adverſus Antiſtitem concitant, qui ad iſtam coërcendam proterviam monitiones edicit tum excommunicationis in rebelles, tum localis interdicti. Ab his Conventuales cum rebelli plebe appellationem, tanquam ab abuſu, non ad Metropoliten, ſed ad Senatum Toloſanum interjiciunt. Sed cauſa penitus diſcuſſa, prodiit tandem Senatuſconſultum cuncta ab Epiſcopo geſta juſtificans, & appellantes gravi mulctæ pecuniariæ ſubjicit, gravioribuſque interminationibus ad parendum Epiſcopo adigit.

XVI. Non abſimilis haud multò poſt inter præpotentes alterius Ordinis Regulares, & Illuſtriſſimum Stephanum Camuſium Gratianopolis Epiſcopum, ſimultas exorta eſt. Hic cùm reſciviſſet de quodam ejuſdem Ordinis, quod intra diœceſim inordinatè ſe gereret, prudenter apud Superiores, ſcilicet Præpoſitum Domus Regularis & Provincialem egit privatim, ut in alterius Diœceſis familiam hominem transferrent. At illi freti, ut putabant, potentium amicorum præſidiis, & aliunde malè in Epiſcopum affecti, ejus monita & preces neglexerunt. Spe ſua eluſus Epiſcopus

Epiſcopus, Religioſum de quo agebatur, admonet à ſe revocari quaſcumque licentias ipſi conceſſas confeſſiones audiendi, Deique verbum prædicandi: eam ille prohibitionem nihil penſi habet, perſiſtitque in utroque ſolito, quanvis vetito ſibi exercitio. Qua rebellione motus Prælatus, qui hactenus privatis duntaxat monitionibus & prohibitionibus egerat, adigitur ad juridicas formas. Adhibito itaque Notario & teſtibus & ſcripto publico, ſuam tribus vicibus iterat prohibitionem, & cenſuras palam comminatur. Sed Regularis præfractè, tanquam ab abuſu provocat ad Senatum. Commodùm tamen acciderat, ut Antiſtitis cauſæ Regio diplomate ad Regii Conſilii judicium fuiſſent dudum evocatæ. Tres tamen admoniti Regulares confiſi ſe in Sanctiore quoque Conſiſtorio potentibus amicitiis fulciri, ad illud idem ſuam proſequuntur appellationem. Conſultò autem Romanæ cognitionis judicium declinabant, ſub quo ſe cauſâ caſuros non ignorabant, idque ex Summorum Pontificum Conſtitutionibus, & Romæ judiciis, in quibus ſæpe ſuccubuerant, augurabantur. Veruntamen Ampliſſimus Regii Conſilii Ordo ſapientiâ ſuâ indignum judicans, ſi aliqui Regulares, quorum præcipua laus in humilitatis profeſſione, & erga venerandos Eccleſiæ Prælatos obſervantia conſiſtere debet, adverſus eximiæ pietatis Antiſtitem inſoleſcere pergerent; & ſi dum iſte ſacro ſuo fungitur officio, rebellium ſubditorum aulicis artibus cum ignominia Domini Jesu ſuccumbere cogeretur, adegit appellantes, ut ad pedes Epiſcopi provoluti veniam præteritæ rebellionis expoſcerent, ſeque morem juſſionibus illius geſturos pollicerentur: idque reipſa præſente ſcriba & teſtibus præſtitere.

XVII. Neque verò Sacerdotibus etiam exemptis, aut Regularibus, quibus aliquando conceſſam confeſſiones audiendi, vel concionandi facultatem Ordinarius adimit, quidquam ſuppeditare præſidii poteſt Lugdunenſis Concilii decretum ſub Innocentio IV. Papa, vetans quibuſcumque Judicibus Eccleſiaſticis excommunicare, ſuſpendere vel interdicere quemquam, niſi cum expreſſione ter iterata, atque per ſcripturam cauſæ propter quam indicitur cenſura: quod habetur decretum cap. 1. de ſent. excom. in 6. Sed longè diſpar eſt ratio in inflictione cenſuræ Eccleſiaſticæ, atque in revocatione ſpontanei mandati, aut liberæ delegationis, vel cujuſcumque demandatæ per Superiorem poteſtatis vel commiſſionis. Mandata enim, re adhuc integra, ſimplici revocatione notificata, certum eſt exſpirare, cap. *Mandatum*, de procurat. & cap. *Quanvis*, eod. tit. in 6. & cap. *Ex parte*, il 3. de reſcript. Idemque ſtatuitur circa delegatam poteſtatem, cap. *Quanvis*, de offic. jud. deleg. in 6.]

CAPUT

CAPUT XI.

Proſequutio poteſtatis Ordinariorum erga Exemptos Regulares.

I. INTEGRIS duodecim ſeculis Epiſcoporum erga Monachos poteſtas nullis ferè limitibus circumſcripta permanſit, ut compertum ſit ex Dionyſii Areopagitæ libro de Eccleſiaſtica Hierarchia, & inſequentium ætatum monumentis, tum apud Concilia, tum apud Eccleſiaſticos Scriptores. Oecumenicum Chalcedonenſe Concilium canone quarto, quoſvis Monachos jubet Epiſcopis eſſe ſubditos & morigeros ſub excommunicationis interminatione. Sanctiſſimus verò Abbas ac Monachorum pater & inſtitutor Bernardus in epiſt. 42. hæc ita proteſtatur: *Certus ſum ego Monachus & Monachorum qualiſcumque Abbas, ſi mei quandoque Pontificis excutere à propriis cervicibus jugum tentavero, quod ſatanæ mox tyrannidi meipſum ſubjicio*. Hæc ille ſcribit ad Henricum Senonenſem Archiepiſcopum. Aurelianenſe quoque Concilium I. anno quingenteſimo undecimo, regnanteque Clodoveo I. celebratum, Abbates Monaſteriorum jubet Epiſcoporum poteſtati, correctioni & mandatis eſſe ſubjectos & morigeros, can. 9.

II. Noviſſimis porrò ſeculis Clerus Regularis pleraſque exemptiones à Summis Pontificibus impetraverunt, quas deinde alii Summi Pontifices, & quædam Concilia moderandas ob ſalubrius Eccleſiæ regimen, atque ex parte revocandas judicarunt. Bonifacius Papa VIII. in cap. *Super Cathedram*, in Extrav. com. de ſepulturis, Mendicantium Regularium exemptiones, quas prætendebant, certis limitibus coërcuit. Ejus ſucceſſor ex Ordine Prædicatorum aſſumptus Benedictus XI. illos ipſos limites ſuſtulit, cap. *Inter cunctas*, in Extrav. com. de privileg. Sed Benedicto qui ſucceſſit Clemens V. in generali Concilio Viennenſi abrogavit illam Benedicti Conſtitutionem, & Bonifacii dudum abolitam Sanctionem reſtituit, cap. *Dudum*, in Clement. de ſepulturis. Poſtremò generale Tridentinum Concilium ſeſſ. 23. cap. 15. de Reform. decernit, ut non obſtantibus quibuſcunque privilegiis & exemptionibus, nullus Regularis poſſit ſæcularium etiam Sacerdotum Confeſſiones audire ſine approbatione Ordinarii, qui poſſit illum, ſi velit, examinare. Et ſeſſ. 25. cap. 4. de Reform. ſtatuit, ut nullus Regularis, etiam in Eccleſia ſui Ordinis contradicente Epiſcopo prædicare præſumat. Tridentinæ quoque ſeſſionis 6. caput 3. renovat Concilii generalis Lugdunenſis ſub Innocentio IV. De-

cretum citatum in cap. *Volentes*, de privileg. in 6. quo Regulares ratione delictorum extra clauſtra commiſſorum, juriſdictioni ſubjiciuntur Ordinariorum. Idemque Concilium circa Monialium clauſuram, admiſſionem, & liberam profeſſionem, & extraordinarias Confeſſiones, & quorumcunque Regularium reclamationes ob profeſſionis invaliditatem, & circa alia nonnulla Religioſos ſubmittit Ordinariorum juriſdictioni, correctioni & poteſtati.

III. Poſtmodùm Pius Papa V. ex Dominicanorum Ordine, anno 1571. menſe Auguſto, in ea Conſtitutione quæ incipit, *Romani Pontificis*, expreſsè decernit Religioſos Mendicantes ab Epiſcopo ſemel approbatos non poſſe poſtmodùm ab eodem examinari, ſed tamen poſſe à ſucceſſore examinari. Hujus meminit Ægidius Coninch de Sacram. Pœnit. diſp. 8. dub. 7. num. 57. & ſeqq. atque indidem duas infert concluſiones. Primò, idem juris eſſe in diverſis diœceſibus, ut ſcilicet Mendicans Regularis in una diœceſi approbatus, neceſſe habeat ad audiendas in alia diœceſi Confeſſiones, necnon ad prædicandum Dei verbum, alteram ſumere ſpecialem approbationem ab ejus loci Ordinario, qui poterit ipſum examinare. Secundò, poſſe per ſucceſſorem Epiſcopi qui approbaverat, ab auditione Confeſſionum, aut à prædicatione excludi; quia fruſtrà jus haberet examinandi, ſi non poſſet prædeceſſoris ſui conceſſionem revocare. Docet hoc idem, ejuſdem cum Ægidio Coninch Societatis, Suarez de Pœnit. diſp. 28. ſect. 5. num. 11. & Layman. de Sacram. Pœnit. cap. 5. num. 5. Hæc verò Societas recenſetur per Pontificum Decreta inter Mendicantes Ordines, & horum gaudet privilegiis. Cùm autem iſta Pii V. Conſtitutio anni 1571. ſit poſterior illâ quam idem Papa cuderat anno 1567. in ampliſſimum favorem Mendicantium, & contrariam Tridentinis Decretis, derogat ſine dubio præcedenti Conſtitutioni, quemadmodum poſteriores leges prioribus, quibus opponuntur, derogare ſolent, eaſque antiquare. Sed quia pleraque adhuc ſupererant in priore Pii Bulla, quæ poſterior non abrogaverat, providit immediatus Pii ſucceſſor Gregorius XIII. totius illius prioris Bullæ abrogationi, & novam edidit Conſtitutionem anno 1567. quâ diſertis verbis primam Pii conſtitutionem prorſus obliterat, & teſtificatur Pium ipſum experientiâ incommodorum, quibus occaſionem prior illa ſua Bulla præbuerat edoctum, ſtatuiſſe illam integrè abolere, cujus exequutionem voluntatis ſuperveniens ejus mors prævenit: ſed tamen in vita ſua ex parte abrogaſſe, nimirum per illam poſteriorem anni 1571. cujus paulò antè memini. Deinde Urbanus Papa VIII. Conſtitutione ſua 30. Auguſti, anno 1629. ſic ordinavit: *Regulares à prædeceſſoribus Epiſcopis examinati & approbati ad Confeſſiones Secularium audiendas, à præſente Epiſcopo ſucceſſore, pro majori conſcientiæ ſuæ quiete poſſint iterum examinari: & ſi minus idonei reperti fuerint, reprobari, ad præſcriptum Conſtitutionis ſanctæ memoriæ Pii V. hac de re edita.* Quia verò

Regulares

Regulares Societatis Jesu, ob ſibi conceſſa ſpecialiter privilegia, quibus ſpeciatim ac nominatim derogatum non fuerat, prætendebant ſe illis Pii & Urbani Decretis non comprehendi, ſequuta eſt Innocentii X. Papæ Conſtitutio quæ incipit, *Cùm ſicut accepimus*, quæ ſic decernit art. 9. *Regulares etiam Societatis Jeſu in una Diœceſi ab Epiſcopo approbati ad Confeſſiones ſecularium audiendas, nequaquam poſſunt in alia Diœceſi hujuſmodi Confeſſiones audire ſine approbatione Epiſcopi Diœceſani.* Huc etiam ſpectant, & huc referto quæ ſuperiori capite, num. 13. & 14. adduxi de Sanctione Innocentii X. in cauſa Angelopolitani Epiſcopi, & Regularium Societatis Jesu: & de altera Sanctione Alexandri Papæ VII. in cauſa Epiſcopi Andegavenſis, & Regularium prædictæ Societatis, aliorumque in Diœceſi Andegavenſi commorantium. Et demùm de Concordato Lutetiæ Pariſiorum inter Epiſcopos & Regulares Gallicanos celebrato, cui Patres Societatis Iesu ſubſcripſere. Quinetiam antequam prodiiſſent Conſtitutiones illæ celebres Gregorii XV. Urbani VIII. Innocentii X. Alexandri VII. & Clementis X. quæ omnem ambiguitatem excludunt, docuerat Bonacina de Pœnit. Sacram. diſp. 5. quæſt. 7. punct. 4. §. 1. num. 16. poſſe ab Epiſcopo ex juſta cauſa revocari ſimplicem & abſolutam approbationem, quam Religioſo indulſerit ad audiendas Confeſſiones: ut enim ſileam ex neceſſitate deſumptas, & ex occaſione abuſuum & ſcandalorum ſupervenientium, nec antè præviſorum, urget illa communis regula; Omnis res, per quas cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur: cap. 1. de regul. jur. ut eadem poteſtas quæ facultatem indulſit, poſſit eandem retractare. Idemque aſtruitur citato ſuperiùs Concilii Mediolanenſis Decreto, cui Sanctus Carolus præſidebat; & allegatâ doctrinâ eruditiſſimi Cardinalis de Lugo, præfatæ Societatis Theologi conſummatiſſimi.

IV. At verò non licere cujuſcunque Ordinis Regularibus, quantumvis per Superiores proprios approbatis, verbum Dei prædicare, ne in propriis quidem Eccleſiis, inconſulto aut invito Epiſcopo ſeu Ordinario, non modò ſtatutum fuit à Tridentinis Patribus ſeſſ. 5. cap. 2. & ſeſſ. 24. cap. 4. de reform. atque ab inſequentibus Summis Pontificibus, verùm etiam hoc idem Francica Jura præſcribunt, ut videre eſt in Edicto Melodunenſi anni 1579. art. 6. ubi hoc ſtatuitur; & prætereà Regiis Magiſtratibus prohibetur ne committant vel introducant ullos in Eccleſias Concionatores, ſed hoc totum relinquant Epiſcoporum arbitrio, quibus ſolis eorumque Vicariis id ſolicitudinis incumbit.

V. De caſibus verò ab Epiſcopis reſervatis, Gregorius XIII. in Bulla incipiente, *Cùm à ſacra*, quam refert Quaranta lib. 4. cujus meminit Graſſius monachus Benedictinus, & alii plerique, declarat Regularem habentem privilegium à Papa abſolvendi à quibuſcunque caſibus ipſi Papæ reſervatis, non adipiſci hoc ipſo poteſtatem abſolvendi à caſibus, aut cenſuris per Ordinarios locorum reſervatis: adeò ut ſi Ordinarius reſervaverit

G 2 caſum

caſum aliquem ex iis qui recenſentur inter reſervatos à Papa, hoc ipſo reſtringi facultatem à Papa conceſſam circa talem caſum, ut neceſſarius ſit recurſus ad Ordinarium pro iſta impertienda abſolutione, ſive habeat ipſe Ordinarius facultatem à Papa ſibi conceſſam circa eum caſum, ſive non habeat: cùm poſſit ſemper Epiſcopus ſuas reſervationes, ut libuerit, tollere aut ſuſpendere. Porrò Graffii verba hæc ipſa ſunt, Deciſ. Aur. p. 1. lib. 1. cap. 13. de poteſtat. Confeſſar. num. 56. *Item quæri poteſt utrùm Religioſus, qui facultatem habet à Sede Apoſtolica abſolvendi à quibuſvis caſibus & cenſuris, ſi Epiſcopus alicujus civitatis particulari Conſtitutione reſervaverit ſibi unum vel plures caſus Papales, imponitque cenſuram abſolventi, an poterit Religioſus prædictus ab illo vel illis caſibus abſolvere. Reſpondeo quod non, ut eſt declaratum per Gregorium XIII. quemadmodum refertur per Car. Neapolit. lib. 4. incip. Cùm à ſacra.* Hactenus Graffius. Id verò ita rationi congruum viſum eſt, ut ante iſtam Gregorii XIII. Declarationem hoc idem aſſeruerit inſignis ex Ordine Prædicatorum Theologus Dominicus Soto in 4. Sent. diſt. 18. quæſt. 4. art. 3. §. *Quo ergo.* His ſucceſſit Sacræ Congregationis Decretum Clementis Papæ VIII. approbatione munitum, quo ſtatuitur neque Societatis Jesu Religioſos, neque alios quoſcunque Regulares, aut quomodolibet exemptos, etſi facultatem obtinuiſſent à quibuſcumque caſibus & cenſuris abſolvendi, etiam Papæ reſervatis, poſſe ullatenus hoc prætextu abſolvere à reſervatis per locorum Ordinarios. Illud refertur à Quaranta in Bullario, ſub tit. *Caſus reſervati.* Sanè hoc Decretum ſe quodammodò reſtringit his verbis, *Per univerſam Italiam:* attamen non ſolùm in ſuo robore perdurant præcedentes univerſaliter loquentes Conſtitutiones, ſed etiam ſubſequentes, quæ hoc illimitatè ac generaliter decernunt. Decretum enim Pauli V. confirmans Sacræ Congregationis judicium, omnibus Regularibus, aliiſque quantumlibet exemptis ſeu privilegiatis prohibet abſolutionem impendere à caſibus & cenſuris, quaſcunque locorum Ordinarii reſervaverint, niſi ex ipſorum licentia. Cujus Decreti mentio eſt apud Filliucium Societatis Jesu Scriptorem Tract. de Cenſuris in particulari, cap. 10. circa finem. Qui ibidem diſertè aſſeverat, virtute præfatorum Decretorum teneri indubitanter & aſtringi omnes Regulares, ac Exemptos. Succeſſit deinde Bulla Gregorii XV. Papæ, deinde Breve Alexandri VII. in quo damnatur iſta propoſitio: Regulares habent poteſtatem abſolvendi à peccatis Epiſcopo reſervatis, etiamſi ab Epiſcopo authoritas ipſa ipſis indulta non fuerit: & declaratur iſta propoſitio *falſa, authoritati Epiſcoporum & Sedis Apoſtolicæ injurioſa.* Hoc Breve direxit Summus Pontifex ad Epiſcopum Andegavenſem, die 26. Februarii, 1659. Hæc eadem docuerat olim Graffius Regularis Benedictinus Deciſ. Aurearum p. 1. lib. 1. cap. 13. num. 6. quanvis major pars harum Pontificiarum Conſtitutionum nondum in lucem, dum ille ſcribebat, emanaſſet. His demùm adjunge Bullam Clementis Papæ X.

anni 1670. quæ incipit, *Supernâ magni Patrisfamilias*; & ita decernit: *Habentes facultatem abſolvendi ab omnibus caſibus Sedi Apoſtolicæ reſervatis, non ideo à caſibus Epiſcopo reſervatis poſſe abſolvere, hac conſtitutione decernimus ac declaramus.*

VI. In cauſa pariter Fidei Regulares quantumvis exempti ſubjiciuntur Ordinariorum juriſdictioni, cap. *Ad abolendam*, de hæret. & Concilio Trident. ſeſſ. 5. cap. 2. §. *Si verò*. Præterea generaliter, quoties agitatur contra Regularem cauſa criminalis, conſtituit Generale Lugdunenſe Concilium ſub Innocentio IV. ut cognitio & judicium ſpectet ad Epiſcopum: & habetur in cap. *Volentes*, de privileg. in 6. his verbis: *Definimus quod quantumcunque Exempti gaudeant libertate, nihilominus tamen ratione delicti, vel contractus, vel rei de qua agitur contra ipſos, rectè poſſunt coram locorum Ordinariis conveniri.* Hoc ipſum jus inſtauravit Concilium pariter Trident. ſeſſ. 7. cap. 14. de reform. Quinetiam ipſo Francico jure hoc idem à Carolo IX. aſtruitur in Aurelianenſibus Comitiis, art. 11. in quo de appellationibus providetur in his cauſis: & declaratur pariter appellationes Regularium à ſententia Epiſcopi in cauſa criminis, non ſuſpendere ſententiam, ſed devolvere: *Omnes* (inquit) *Abbates & Abbatiſſæ, Priores & Prioriſſæ non exiſtentes Capita Ordinum, indifferenter ſubjecti erunt Archiepiſcopo vel Epiſcopo diœceſano, nec poterunt ullis uti privilegiis ac exemptionibus circa viſitationem aut punitionem criminum, non obſtantibus quibuſlibet appellationibus, aut oppoſitionibus, quarum nobis cognitionem reſervamus.* Atque ita tales appellationes evocantur in hoc Regno ad privatum Regium Conſilium, aliis excluſis Tribunalibus.

VII. Item quum Regularium exemptorum Præfecti ſuo circa ſubditorum correctionem officio deſunt, ſi admoniti intra ſex menſes non correxerint, aut diſciplinæ clauſtralis inſtaurationi non providerint, poſſunt Epiſcopi ut Sedis Apoſtolicæ Delegati, viſitare, ordinare, & corrigere, perinde ac poſſent Regulares Prælati juxta Ordinis inſtituta, quibuſvis exceptionibus & appellationibus remotis. Concil. Trident. ſeſſ. 21. cap. 8. Simile quid ſtatuitur in cap. *Quanto*, de officio Jud. ordinar. ut ſcilicet Ordinarius per ſe ſuppleat Abbatis negligentiam circa vagos & errones Monachos. Quod idem pariter in Gallia providetur memorato artic. 11. Aurelianenſi.

VIII. Curatæ item Eccleſiæ Monaſteriis & Religionibus adnexæ, viſitationi, juriſdictioni, & authoritati ſubduntur Ordinariorum, toto tit. de capel. monach. & cap. *Ex ore*, de privileg. & habent Ordinarii juriſdictionem ſupra Monachos ſeu Religioſos, qui eis deſerviunt: adeò ut poſſint ab Ordinariis ex cauſa ſuſpendi, interdici, excommunicari, ut ſtatuit Innocentius IV. in Concilio generali Lugdunenſi, cap. 1. §. *In eos*, de privileg. in 6. Eademque Jura confirmantur Concilii Trident. ſeſſ. 25. cap. 11. his verbis: *In Monaſteriis, ſeu domibus Virorum ac Mulierum,*

quibus imminet cura animarum perſonarum ſecularium, præter eas quæ ſunt de illorum Monaſteriorum ſeu locorum familia, perſonæ tam ſeculares, quàm regulares hujuſmodi curam exercentes ſubſint immediatè in his quæ ad dictam curam & Sacramentorum adminiſtrationem pertinent, juriſdictioni, viſitationi, & correctioni Epiſcopi in cujus Diœceſi ſunt ſita. Nec ibi aliqui, etiam ad nutum amovibiles deputentur, niſi de ejus conſenſu, ac prævio examine per Epiſcopum aut ejus Vicarium faciendo. Hoc ipſum jus viget & obſervatur in Gallia, ut multis Senatuſconſultis judicatum eſt, & nuper Suprema Curia Lutetiæ Pariſiorum judicavit anno 1668. pro Aquiſextienſi Epiſcopo adverſus Sammaximitanos Regulares Ordinis Prædicatorum, circa viſitationem, correctionem & ordinationem Eccleſiæ Parochialis Ordini Dominicanorum unitæ, & Regulares ejuſdem Inſtituti, per quos illa ſolet adminiſtrari: atque ut Monaſterium procurationes viſitationis exſolvat, & Parochus regularis Synodo annuæ interſit, ab Archiepiſcopo in omnibus functionibus curialibus dependeat, & Cathedræ quadrageſimali non alius provideatur, quàm quem Archiepiſcopus, ſive Secularem, ſive Regularem elegerit. Quæ omnia Sacris Canonibus conformia ſunt. Parochiales quippe Monachorum Capellæ debent à Parocho adminiſtrari, qui approbationem habeat ab Epiſcopo, ejuſque authoritati & juriſdictioni ſubjiciatur, can. *Sane*, 16. quæſt. 2. & cap. 1. de Capellis Monach. & cap. *De monachis*, de præbend. ubi & hoc ſtatuitur, de Capellis illis Monachorum Parochialibus perſolvenda eſſe jura Epiſcopalia. Quod idem habetur in cap. *Ex ore*, §. *In privilegio*, de privileg. In quo etiam d. cap. *Ex ore*, §. *Porrò*, decernitur debere eum qui præeſt Capellæ Monachorum Parochiali, quanvis ſit Regularis, aut etiam Abbas, ac teneri intereſſe Synodo Diœceſanæ.

IX. Jus quoque viſitandi Eccleſias quaſcunque quomodolibet exemptas non modò competit Epiſcopis, ſed etiam ut ſingulis annis eas viſitent, & opportunis remediis provideant earum reparationi, cultui, & miniſterio, diſtrictè eis præcipitur à Concilio Trident. ſeſſ. 7. cap. 8. appellationibus, privilegiis, inhibitionibus, & contrariæ conſuetudinis, etiam immemorialis oppoſitionibus omnibus excluſis. Hoc idem repetitur ſeſſ. 24. cap. 9. de reform. & extenditur non modò ad quaſcunque exemptas Eccleſias, ſed etiam ad eas, quæ nullius Diœceſis ex privilegio dicuntur eſſe, ſi ſint ſeculares. Imò etiam ſi ſint regulares nullius Diœceſis, ſimulque Parochiales, & Abbates aliive regulares Prælati circa illas Eccleſias negligenter ſe gerant, poterit non quidem Suffraganeus Epiſcopus, ſed Metropolitanus viſitare & providere, omni remota appellatione aut reclamatione, ſeſſ. 5. cap. 2. §. *Si quæ verò parochiales*.

X. Si contingat Regularem exemptum in excommunicationem labi, ſive à Jure prolatam, ſive à Judice, eaque ſit evidens, poteſt Epiſcopus illum hoc fine denunciare; ne proprii ſubditi communicent eidem. Clem. 1. §. 1. de privileg.

XI. Item

XI. Item circa Proceſſiones ita edicit Concilium Trident. ſeſſ. 25. cap. 13. *Controverſias omnes de præcedentia, quæ ſæpè cum ſcandalo oriuntur inter Eccleſiaſticas perſonas, tam ſeculares quàm regulares, tam in ſolennibus Proceſſionibus quàm in Exequiis, Epiſcopus amota omni appellatione, & non obſtantibus quibuſcunque componat. Exempti autem omnes, tam ſeculares quàm regulares Clerici, quicunque etiam Monachi ad Proceſſionem vocati accedere compellantur, iis tantùm exceptis, qui in ſtrictiori Clauſura perpetuò vivunt.*

XII. Quod attinet ad Eccleſias quibus animarum cura incumbit, Ordini Militum ſancti Joannis ſubditas, & quid in eis poſſint Epiſcopi, declarat Reſcriptum Pii V. incipiens: *Expoſcit. Decernimus, declaramus & ſtatuimus, omnes & ſingulos locorum Epiſcopos, & alios Superiores, tanquam Apoſtolicæ Sedis Delegatos, omnes & quaſcunque Parochiales Eccleſias, cæteraque Beneficia Eccleſiaſtica ſuarum civitatum & Diœceſum, quibus imminet animarum cura, ad dictam Religionem, ejuſque Milites, Capellanos, Miniſtros, Rectores, Vicarios quomodolibet pertinen. etiam quando in eis Epiſcopalem & temporalem Juriſdictionem Religio & Milites prædicti haberent, eorumque Eccleſias, Rectores, Vicarios, & Miniſtros quoſcunque (in his tamen duntaxat quæ animarum curam, illiuſque exercitium & Sacramentorum adminiſtrationem reſpiciunt) viſitare, omneſque actus viſitationem concernentes exercere poſſe ac debere: ac Rectores ac Miniſtros cæteros hujuſmodi curam animarum exercentes, minùs idoneos repertos, ſi quidem ad nutum amovibiles ſint, ſtatim amovere; ſin verò Titulares ſint, illicò ſuſpendere, ac Superiores regulares monere ut intra aliquem brevem terminum in locum amotorum ſubrogent alios idoneos, priùs tamen pariter examinatos & approbatos per ipſos Epiſcopos, & alios Superiores. Titularibus verò ſuſpenſis deputent alios idoneos pariter examinatos, & approbatos, ut ſuprà, in Coadjutores ſive Vicarios, juxta Decretum Concilii Trident. ſeſſ. 21. cap. 6. Intereà verò dum hæc ſubrogatio ſeu deputatio fit, ipſi Epiſcopi & alii Superiores pro neceſſitate curæ animarum provideant arbitrio ſuo. Quod ſi Superiores dictorum Rectorum & Miniſtrorum intra tempus præfixum non ſubrogaverint, aut deputaverint, ut ſuprà, tunc dicto termino elapſo ipſi Epiſcopi & alii Superiores, prævio examine alios, juxta ſupradicti Concilii formam, idoneos repertos in locum amotorum ſubrogent: Titularibus verò ſuſpenſis Coadjutores deputent, juxta dictum cap. 6. ſeſſ. 21. qui tamen in dictis Parochialibus perinde inſerviant, ac ſi ſubrogati ac deputati ab ipſis Superioribus Religionis & Militum prædictorum fuiſſent. Volumus autem quod Epiſcopi & alii Superiores prædicti viſitationem hujuſmodi, & alia prædicta omnia ſolùm tanquam Delegati Apolicæ Sedis gratis & abſque ulla dictæ Religionis Rectorum impenſa & onere faciant, &c. Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, ſub Annulo Piſcatoris, die 22. Septembris, 1571. Pontif. noſtri anno 6.*

XIII. Si lis adverſus Regularem intenditur, & in figura judicii cauſa terminanda eſt, aut ſi aliàs extra Regulam Regularis deliquit, Epiſcopus notionem ſuam interponere debet, juxta can. *De perſona*, 21. quæſt. 1.

Ita Bengæus de diviſ. benef. §. 8. num. 11. Aufrerius ad quæſt. 408. Capellæ Toloſanæ, Renatus Chopinus lib. 1. de ſacra Politia, cap. 4. numero 28. Papo collect. Placitorum, tit. de juriſd. Eccleſ. art. 14. & tit. de juriſd. temporali, art. 36. Cujacius ad cap. 9. de vita & honeſt. Cler. Scriptores Gallicani omnes: ipſumque Aurelianenſe Caroli IX. Edictum art. 11. Hoc ipſum aſſerit Panormitanus in cap. *Cum contingat*, num. 24. de foro compet.

XIV. Nova ædificari Eccleſia non poteſt, ſive per Sæculares, ſive per Regulares injuſſu Ordinarii, can. *Nemo Eccleſias* 9. de conſecr. diſt. 1. ne Capella quidem vel Oratorium, cap. *Authoritate*, de privileg. in 6. Eadem edicit Juſtinianus Authent. de Eccleſ. titulis, §. *Si quis autem*: præcipuè verò de Monaſteriorum conſtructione, Authent. de Monachis, §. 1. & Authent. Ut nullus fabricet Oratorii domos præter voluntatem Epiſcopi, §. 1. Quod idem olim ſtatuerat Concilium œcumenicum Chalcedonenſe can. 4. & noviſſimè Tridentinum ſeſſ. 23. in fine.

XV. Regularis non poteſt ſolvi à ſua religioſa profeſſione, adversùs quam reclamat titulo nullitatis, niſi allegatis coram Ordinario cauſis, & per ejus definitivam ſententiam, ex Concilio Trident. ſeſſ. 25. cap. 19. de Regul. Hac de re copioſiùs agam ſub titulo de Regularib. & Relig. profeſſ.

XVI. Ordinariis etiam jus competit viſitandi clauſuras Monialium ſubditarum Exemptis, tam ſæcularibus quàm regularibus, & quæcunque ad eam pertinent, ordinandi & exequendi. Ita ſanxit Jus ipſum commune cap. *Periculoſo*, de ſtat. Regular. in 6. & Concilium Trident. ſeſſ. 25. cap. 5. de Regular. His conformantur Leges Franciæ in Comitiis Aurelianenſibus ſub Carolo IX. artic. 11. ita decernente: *Omnes Abbates & Abbatiſſæ, Priores & Prioriſſæ non exiſtentes Capita Ordinum, indifferenter ſubjecti erunt Archiepiſcopo vel Epiſcopo Diœceſano, nec poterunt ullis privilegiis uti, ſeu exemptionibus circa viſitationem aut punitionem criminum, nihil obſtantibus quibuſcunque oppoſitionibus vel appellationibus, quarum nobis cognitionem reſervamus.* His ſucceſſit Bulla Gregorii XV. incipiens *Inſcrutabili*, eadem decernens.

XVII. Prohibet inſuper Concilium Trident. ſeſſ. 25. cap. 17. de Regular. admitti puellam, ſive ad Religionis habitum, ſive ad Religioſam Profeſſionem, antequàm per Monaſterii Præfectam Epiſcopus aut ejus Vicarius admonitus voluntatem puellæ admittendæ exploraverit, ſive per ſe, ſive per deputatum à ſe. Si verò Præfecta hoc neglexerit, ab Officio quandiu Ordinario videbitur ſuſpendetur. Hoc idem edixit in Francia Henricus III. in Bleſenſibus Comitiis, art. 28.

XVIII. Baſſæus ex Ordine Capucinorum Belga ita ſcribit: *Certum eſt Regulares non poſſe uti in foro conſcientiæ privilegiis, quæ ſunt expreſsè revocata per Concilium Tridentinum, & per Gregorium XIII. in Bulla quæ incipit: In*

In tanta negotiorum mole. Hæc Baſſæus verb. *Privilegium* 4.n.8. Idemque in verb. *Privilegium* 1. num.8. *Omnia* (inquit) *& ſingula privilegia, gratias & conceſſiones vivæ vocis oraculo factas quibuſlibet Ordinibus, revocaverunt Gregorius XV. in Bulla, Romanus Pontifex in ſpecula, die Iulii 2. anno* 1622. *& Urbanus VIII. in Bulla, Aliàs felicis, die* 2. *Decembris* 1631. *adeo ut Regularibus non liceat illis uti, niſi ſcripto firmata à Papa fuerint*. Ita Baſſæus. Adjunge his Gregorii XV. celebrem Bullam, quæ incipit *Inſcrutabili*, cujus tenorem, qui talis eſt ut ſequitur, viſum eſt huic loco intexere.

GREGORIUS EPISCOPUS, SERVUS SERVORUM DEI. Ad perpetuam rei memoriam.

„ INſcrutabili Dei providentiâ univerſalis Eccleſiæ regimini, meritis li-
„ cèt imparibus, præſidentes, paſtoralis noſtræ ſolicitudinis partes eſſe
„ dignoſcimus, in eam curam præcipuè incumbere, ut à dignis, & pro-
„ batis tantùm Sacerdotibus ſanctè adminiſtrentur Eccleſiaſtica Sacra-
„ menta, atque ut virginum Deo ſacrarum Monaſteria diligentiſſimè cu-
„ ſtodiantur, & viri aſſumantur idonei ad prædicationis officium ſalubri-
„ ter exequendum.

„ §.1. Sanè Tridentinæ Synodi decretis providè cautum eſt, nullum *Concil.*
„ Preſbyterum, etiam regularem, poſſe Confeſſiones ſecularium etiam Sa- *Trident.*
„ cerdotum audire, nec ad id idoneum reputari, niſi aut parochiale Be- *ſeſſ.* 23.
„ neficium habeat, aut ab Epiſcopis per examen, ſi illis videbitur eſſe *cap.* 15.
„ neceſſarium, aut aliàs idoneus judicetur, & approbationem, quæ gra- *de refor.*
„ tis detur, obtineat.

„ §.2. Necnon ut in monaſteriis, ſeu domibus virorum, ſeu mulie- *Concil.*
„ rum, quibus imminet animarum cura perſonarum ſecularium, præter *Trident.*
„ eas, quæ ſunt de illorum monaſteriorum, ſeu locorum familia, perſonæ *ſeſſ.* 25.
„ tam regulares quàm ſeculares ejuſmodi curam exercentes, ſubſint im- *cap.* 11.
„ mediatè in iis, quæ ad dictam curam, & Sacramentorum adminiſtratio- *de Regular.*
„ nem pertinent, juriſdictioni, viſitationi, & correctioni Epiſcopi, in *Concil.*
„ cujus diœceſi ſunt ſita. Itemque ut Epiſcopi univerſi ſub obteſtatione *Trident.*
„ divini judicii, & interminatione maledictionis æternæ in omnibus mo- *ſeſſ.* 25.
„ naſteriis ſibi ſubjectis Ordinariâ, in aliis verò Sedis Apoſtolicæ autho- *cap.* 5. *de*
„ ritate clauſuram Sanctimonialium, ubi violata fuerit, diligenter reſtitui, *Regular.*
„ & ubi inviolata eſt, conſervari maximè procurent; inobedientes, atque
„ contradictores per cenſuras Eccleſiaſticas, aliaſque pœnas, quacumque
„ appellatione poſtpoſita, compeſcentes.

„ §.3. Atque ut Regulares in Eccleſiis ſuorum Ordinum prædicare *Concil.*
„ volentes, ſe coram Epiſcopis præſentare, & ab eis benedictionem pete- *Trident.*
„ re teneantur; in Eccleſiis verò, quæ ſuorum Ordinum non ſunt, nullo *ſeſſ.* 24.
„ modo prædicare poſſint ſine Epiſcopi licentia; contradicente autem *cap.* 4 *de reform.*

„ Epiſcopo nullibi, etiam in ſuorum Ordinum Eccleſiis prædicare præ-
„ ſumant.

„ §.4. Verùm quia experientiâ compertum eſt, Eccleſiaſtici regiminis
„ rationes poſtulare, ut decretis ejuſmodi aliquid adjungatur: matura de-
„ liberatione noſtra, & ex certa ſcientia, ac de Apoſtolicæ poteſtatis ple-
„ nitudine, hac generali, ac perpetuò valitura Conſtitutione decernimus,
„ ſtatuimus, & declaramus, ut deinceps tam Regulares, quàm ſeculares,
„ quomodolibet exempti, ſive animarum curam perſonarum ſecularium
„ monaſteriis, ſeu domibus regularibus, aut quibuſvis aliis Eccleſiis, vel
„ beneficiis, ſive regularibus, ſive ſecularibus incumbentem exerceant;
„ ſive aliàs Eccleſiaſtica Sacramenta, aut unum ex illis miniſtrent, præ-
„ viâ Epiſcopi licentiâ & approbatione; ſive quoquo modo in dictæ curæ
„ exercitio, aut in eorumdem Sacramentorum, vel alicujus ex illis admi-
„ niſtratione de facto, abſque ulla authoritate ſe ingerant in his, quæ
„ ejuſmodi curam, ſeu adminiſtrationem concernunt, omnimodæ juriſ-
„ dictioni, viſitationi, & correctioni Diœceſani Epiſcopi, tanquam Se-
„ dis Apoſtolicæ Delegati, plenè in omnibus ſubjiciantur. Ad hæc tam
„ Regulares, quàm Seculares hujuſmodi nullis privilegiis, aut exemptio-
„ nibus tueri ſe poſſint quominus, ſi deliquerint circa perſonas intra
„ ſepta degentes, aut circa clauſuram, vel circa bonorum adminiſtratio-
„ nem monaſteriorum monialium, etiam Regularibus ſubjectarum, ab
„ Epiſcopo loci ſimiliter tanquam ad hoc Sedis Apoſtolicæ Delegato,
„ quoties, & quando opus fuerit, puniri, & corrigi valeant.

„ §. 5. Confeſſores verò, ſive ſeculares, ſive regulares quomodocun-
„ que exempti, tam ordinarii, quàm extraordinarii, ad Confeſſiones mo-
„ nialium, etiam Regularibus ſubjectarum audiendas nullatenus deputari
„ valeant, niſi priùs ab Epiſcopo Diœceſano idonei judicentur, & appro-
„ bationem, quæ gratis concedatur, obtineant. Sed & adminiſtrantes bo-
„ na ad eadem Monaſteria Sanctimonialium, ut præfertur, etiam Regu-
„ laribus ſubjectarum pertinentia, ſive regulares extiterint, ſive ſeculares
„ quomodolibet exempti, Epiſcopo loci, adhibitis etiam Superioribus Re-
„ gularibus, ſingulis annis rationes adminiſtrationis, gratis tamen exi-
„ gendas, reddere teneantur, ad idque juris remediis cogi, & compelli
„ queant. Liceatque Epiſcopo ex rationabili cauſa Superiores Regulares
„ admonere, ut ejuſmodi Confeſſores, atque Adminiſtratores amoveant:
„ iiſque Superioribus id facere detrectantibus, aut negligentibus, habeat
„ Epiſcopus facultatem prædictos Confeſſores, & Adminiſtratores amo-
„ vendi quoties, & quando opus eſſe judicaverit. Ac ſimiliter poſſit Epiſco-
„ pus, unà cum Superioribus Regularibus, quarumcunque Abbatiſſarum,
„ Prioriſſarum, Præfectarum, vel Præpoſitarum eorumdem monaſteriorum,
„ quocumque nomine appellentur, electionibus per ſe, vel per alium inter-
„ eſſe, ac præſidere; abſque ulla tamen ipſorum monaſteriorum impenſa.

„ §.6. Ac

„ §.6. Ac demùm habeat Epiſcopus, tanquam dictæ Sedis Delegatus, „ authoritatem coërcendi, ac puniendi quoſcumque exempto, tam Se- „ culares, quàm Regulares, qui in alienis Eccleſiis, aut quæ ſuorum Or- „ dinum non ſunt, abſque Epiſcopi licentia, & in Eccleſiis ſuis, aut ſuo- „ rum Ordinum, non petita illius benedictione, aut ipſo contradicente, „ prædicare præſumpſerint. Ita ut Epiſcopi in ſupraſcriptis caſibus in „ prænominatas perſonas, in præmiſſis omnibus, & ſingulis, aut circa „ ea quoquo modo delinquentes, quoties, & quando opus fuerit, etiam „ extra viſitationem, per cenſuras Eccleſiaſticas, aliaſque pœnas, uti „ ejuſdem Sedis Delegati, procedere, omnemque juriſdictionem exercere „ liberè, & licitè valeant.

„ §.7. Decernentes ſic per quoſcumque Judices quavis authoritate „ fungentes, etiam Sacri Palatii Auditores, necnon Sanctæ Romanæ Ec- „ cleſiæ Cardinales, ſublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judican- „ di & interpretandi facultate, & authoritate, judicari, & definiri debe- „ re: Irritum quoque & inane, ſi ſecus ſuper his à quoquam quavis au- „ thoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari.

„ §.8. Non obſtantibus Conſtitutionibus, & Ordinationibus Apoſto- „ licis in favorem quarumcunque perſonarum, atque Ordinum, tam „ Mendicantium, quàm non Mendicantium, Militiarum, etiam S. Joan- „ nis Hieroſolymitani, Congregationum, Societatum, ac cujuſvis alte- „ rius Inſtituti, etiam neceſſariò, & in individuo exprimendi, Monaſte- „ riorum, Conventuum, Capitulorum, Eccleſiarum, & aliorum quo- „ rumcunque, tam ſecularium, quàm regularium locorum, necnon illo- „ rum, etiam juramento, confirmatione Apoſtolica, vel quavis firmitate „ alia roboratis Statutis, vel Conſuetudinibus, etiam immemorabilibus; „ exemptionibus quoque, indultis, & privilegiis, etiam in corpore Juris „ clauſis, aut ex cauſa, & titulo oneroſo, vel in limine fundationis con- „ ceſſi, etiam *Mari Magno*, ſeu Bulla Aurea, aut aliàs nuncupatis, „ Conſervatorum deputationibus, eorumque, atque aliis inhibitionibus, „ quibus Epiſcopi deferre minimè teneantur, & quibuſvis aliis, ſub qui- „ buſcunque tenoribus & formis, ac cum quibuſvis etiam derogatoriarum „ derogatoriis, aliiſque efficacioribus, & inſolitis clauſulis, necnon irri- „ tantibus decretis, etiam motu proprio, & ex certa ſcientia, ac de Apo- „ ſtolicæ poteſtatis plenitudine, aut aliàs quomodolibet, etiam per viam „ communicationis, ſeu extenſionis conceſſis, & iteratis vicibus appro- „ batis, & innovatis, etiamſi pro illorum ſufficienti derogatione de illis, „ eorumque totis tenoribus, & formis ſpecialis & individua, ac de verbo „ ad verbum, non autem per clauſulas generales idem importantes men- „ tio, ſeu quævis alia expreſſio habenda, aut aliqua alia exquiſita forma „ ſervanda eſſet, tenores hujuſmodi, ac ſi de verbo ad verbum, nihil pe- „ nitus omiſſo, & formâ in illis traditâ obſervatâ, inſerti forent, præſen-

,, tibus pro expreſſis habentes, quibus quoad ea, quæ eiſdem præſentibus
,, adverſantur, illis aliàs in ſuo robore permanſuris, ſpecialiter, & expreſ-
,, sè derogamus, cæteriſque contrariis quibuſcunque.
,, §.9. Cæterùm quia difficile foret præſentes literas ad ſingula quæ-
,, que loca deferri, ut eæ tamen omnibus innoteſcant, mandamus illas ad
,, valvas Lateranenſis, & Principis Apoſtolorum de Urbe Baſilicarum,
,, atque Cancellariæ Apoſtolicæ, & in Acie Campi Floræ publicari, &
,, inibi affigi, & per aliquod temporis ſpatium dimitti, eiſque detractis
,, earum exempla eo in loco relinqui, &c. Datum Romæ apud Sanctum
,, Petrum, anno Incarnationis Dominicæ 1622. Nonis Februarii, Ponti-
,, ficatus noſtri anno 2.

CAPUT XII.

De Tranſlationibus & Renunciationibus Epiſcoporum.

I. MAtrimonium quoddam intervenit inter Epiſcopum propriamque Eccleſiam: initiatum quidem per electionem aut præſentationem: ratum per Summi Pontificis confirmationem: conſummatum per conſecrationem. Idemque connubium quatuor diſſolvitur modis, tranſlatione, renunciatione, depoſitione, & morte.

II. Tranſlationes Epiſcoporum ex una in alteram Eccleſiam fieri prohibentur Canonibus Apoſtolorum 15. & 16. & Nicæna Synodo can. 16. & Sardicenſi can. 1. & Carthaginenſi can. *Non licet*, de conſecr. diſt. 4. Verumtamen ubi juſta cauſa urget, ſed non aliter, permitti poteſt Epiſcopi in aliam Eccleſiam tranſlatio, idque ſolius Papæ, non autem Legati à latere authoritate, cap. *Niſi ſpiritualis*, & cap. *Quod tranſlationem*, de offic. Legat. At verò inferiorum Clericorum tranſlationi ſufficit proprii Epiſcopi authoritas. Simile jus viget circa Coadjutores, quos dare Epiſcopis ſolus Papa valet; at verò inferioribus Clericis etiam Epiſcopus, toto tit. de Cler. ægrot. vel debilit.

III. Renunciatio eſt propriæ Dignitatis vel Beneficii abdicatio. Et licèt quiſque juri ſuo renunciare poſſit, l.penult. Cod.de pactis: quia tamen, ut dixi, Matrimonium quoddam initur inter Epiſcopum & propriam Eccleſiam, non poteſt Epiſcopus Eccleſiæ ſuæ renunciare, niſi ob aliquam ex cauſis ſex relatis in cap. *Niſi*, de renunciatione. Sunt autem 1. Conſcientia criminis, ſi tale ſit ut poſt peractam pœnitentiam impediat

Officii

Officii Epiſcopalis exercitium. 2. Debilitas corporis ſimiliter impediens, ſive ex morbo ſit, ſive ex ætate decrepita. 3. Defectus ſcientiæ notabilis: nam mediocrem ſupplere poteſt (ut dicit d. cap. *Niſi*) perfecta Epiſcopi charitas. 4. Malitia Populi adverſus Epiſcopum, ſi ſpem excludat ut poſſit Epiſcopus apud Populum proficere. 5. Grave ſcandalum futurum inevitabiliter. 6. Irregularitas Epiſcopi perpetua, vt dementia, epilepſia.

IV. Nulla valet renunciatio, niſi ejus authoritate fiat, ad quem ſpectat confirmatio. Eodem namque genere unumquodque diſſolvitur, quo colligatum fuit, cap. 1. de regul. jur. & l. *Nihil tam naturale*, D. eod. Adeo ut nec Abbates qui Papæ immediatè ſubſunt, abdicare ſe poſſint, niſi de Papæ conſenſu, cap. vlt. de renunciat. Inferiores autem Clerici renunciare poſſunt in manus Prælati, à quo & confirmari potuerunt. Simplex tamen Electus, necdum confirmatus, renunciare juri ſuo in manibus Electorum poteſt, ut docet Abbas in cap. *Cùm veniſſent*, de reſtitut. in integr.

CAPUT XIII.

De Vicario Epiſcopi, de Archidiacono, & de Coadjutoribus.

I. EPISCOPI ſuos poſſunt conſtituere Vicarios, tum generales, etiam plures, & à ſe invicem independentes; tum particulares, qui etiam vocantur Vicarii Foranei, juriſdictione fungentes in aliqua Diœceſis parte. Hi omnes Epiſcoporum vices gerunt in illis rebus quæ ad juriſdictionem, non quæ ad Ordinem ſpectant, niſi & ipſi quoque Vicarii ordinationem habuerint Epiſcopalem, atque ad hoc pariter à locorum Epiſcopis deputentur. Ut enim ait Gloſſa in cap. *Quantò*, de conſuetud. verb. *Reſervata*, Epiſcopi demandare illa ſuis inferioribus poſſunt, quæ ſunt juriſdictionis, non quæ Ordinis, niſi ſolis illis qui jam Ordinem habent Epiſcopalem. Hac ratione cavit Concilium Ancyranum can. 13. ne Chorepiſcopi, quos in partem ſuæ juriſdictionis Epiſcopus admiſerit, audeant cuiquam Sacros Ordines conferre, etiamſi Ordinem ſuſcepiſſent Epiſcopalem, niſi ex proprii Epiſcopi voluntate. Officia Vicarii generalis & Officialis in hoc diſtinguuntur, quatenus Vicario competit voluntaria juriſdictio, Officiali autem contentioſa. Atque ideò non poteſt Officialis jus dicere extra fines Diœceſis, imò ne quidem extra proprium Auditorium, cap. 1. de conſtitutionib. in 6. At voluntaria juriſdictio poteſt ubique terrarum per Vicarium exerceri, ut fit in literis teſtimonialibus, diſpenſationibus & aliis

conceſſionibus gratioſis, abſolutionibus, Beneficiorum collationibus, ſi ad id habet facultatem ſpecialem. Hæc verò communia habent Vicarius & Officiales, 1. quia uterque ſuam habet ab Epiſcopo alióve Superiore poteſtatem, eoque mortuo, vel excommunicato, vel deſtituto, horum deſinit juriſdictio. 2. Uterque poteſt cenſuras infligere: nec ab his appellatur ad Epiſcopum, cum quo unum habent idemque tribunal, cap. 2. de conſuetud. & cap. *Romana,* in princ. de appellation. in 6.

II. Porrò Vicarius & Officialis generalis cenſentur in materia juriſdictionis una eademque cum Epiſcopo perſona, habentque cum eo unum idemque tribunal. Hinc fit, ut ab eorum ſententia non appelletur ad Epiſcopum cujus vicem ſuſtinenr, ſed ad Metropolitanum, cap. 2. de conſuet. & cap. *Romana,* in princ. de appellat. in 6. & vice verſa, certum eſt poſſe in cauſa appellationis Vicarium Metropolitani cognoſcere & judicare de Suffraganeorum ſententia.

III. Secus dicendum de Archidiaconorum judiciis. Ab iſtis enim ad Epiſcopum ſolet provocari, d. c. *Romana,* §. 2. Similiter de Foraneis Vicariis cenſendum eſt; ab iſtis namque ad Diœceſis Epiſcopum, aut ejus Vicarium Generalem appellatur. Quia ſcilicet horum Foraneorum juriſdictio non eſt ordinaria, qualis eſt Vicarii, vel Officialis Generalis, ſed ſolùm delegata. Zerola in praxi, p. 1. verb. *Vicarius.*

IV. Regulariter non poteſt Vicarius Generalis conferre Beneficia, niſi hoc ei ſpecialiter ab Epiſcopo conceſſum fuerit, cap. final. de offic. Vicar. in 6.

V. Diſceptatur, utrùm Vicarius Generalis, cui Epiſcopus facultatem conferendi Beneficia non indulſit, poſſit à Patronis præſentatos inſtituere? Affirmat Coſmas Guimier in gloſſ. ad Pragmat. Sanct. tit. de collation. §. *Item voluit*, verb. *Vicario*: & Joannes Deſelva de benef. p. 3. quæſt. 14. Doctores ambo Gallicani, & inſuper Abbas in cap. *Ex frequentibus,* de inſtitution. Romanus ſingul. 501. aliique. Negat autem Rebuffus lib. 1. praxis, tit. *Forma Vicariatus,* n. 126. hac fretus ratione, quia inſtitutio ad Patroni nominationem eſt vera collatio: ſupponitur verò Vicarium non habere collationis poteſtatem. Iſta Rebuffi ratio in theoria probabilis eſt; cæterùm in praxi attenditur magis conſuetudini, quæ eſt optima legum interpres, cap. *Cùm dilectus,* de conſuet. & l. *Si de interpretatione,* D. de legib. Conſuetudinem autem probat Doctorum Pragmaticorum conſenſus frequentior. Et Guimiero & Deſelva pro affirmativa ſententia plerique alii ſubſcribunt. Boërius Præſes Burdigalenſis deciſ. 30. num. 4. Bellamera deciſ. 39. §. *Licèt Vicarius,* Rota deciſ. 1. §. *Nota quod Vicarius*, tit. de renunciatione, in antiquis: Zerola in praxi, 1. p. verb. *Vicarius,* num. 15. & alii. Qui omnes diſtinguunt inter collationem liberam, & neceſſariam: & Vicariis liberam denegant, ſed eiſdem attribuunt neceſſariam: & fundantur præterea ſuper cap. *Ex frequentibus*, de inſtitutionibus,

nibus, ubi dicitur inſtitutionem Beneficiorum ſpectare ad Epiſcopos & eorum Officiales. Sed lubricum eſt fundamentum, ibi namque Inſtitutionis vocabulum aliam habet notionem ad jura Patronorum non pertinentem. Sed aliud multò ſolidius fundamentum ſtabiliri debet in cap. 1. de inſtitution. in 6. ſtatuente Capitulum Sede vacante non poſſe quidem intra annum Beneficia conferre, ſed tamen poſſe inſtituere præſentatos: at eadem, imò validior ratio militat pro Epiſcopi Vicario.

VI. Vicarius generalis, cui Epiſcopus Beneficiorum collationem ſpecialiter non indulſit, non poteſt Beneficiorum reſignationes, neque permutationes recipere. Ejuſdem namque poteſtatis eſt exuere, cujus eſt inveſtire: & aliunde permutatio requirit in Beneficiis duplicem collationem. Et Regula in utroque Jure continetur, unamquamque rem per eaſdem cauſas diſſolvi, per quas conſtituta fuit, cap. 1. de reg. jur. & l. *Nihil tam naturale*, D. de reg. jur. Ideóque non poteſt reſignationem admittere, qui non poteſt conferre: Rebuffus in praxi, tit. *Forma Vicariatus*, numero 110. Ancharanus in cap. unico, num. 2. de rerum permut. in 6. Zerola loco cit. numero 10.

VII. Præterea diſceptatur, utrùm ſi abſente & ignorante Epiſcopo præſentetur ejus Vicario mandatum Apoſtolicum de providendo, aut ſi eidem inſinuetur, juxta Gallicanum uſum, nominatio Indultarii, aut Graduati, cum exhibitione Gradus ad obtinendum Beneficium, poſſit Vicarius hæc omnia acceptare & conferre? Et poſſe affirmat præcitatus Coſmas Guimierus in verb. *Vicario*, affirmans inſuper, quod ſi inſcius hujus facti Epiſcopus hoc idem Beneficium alteri conferat, invalida ſit Epiſcopi collatio, eaque Vicarii prævaleat, quia prima adverſatur juri Mandatarii ac Indultarii aut Graduati: & quia cùm iſtæ collationes liberæ non ſint, ſed neceſſariæ, ad iſtas extendi debet Vicarii poteſtas.

VIII. Item quæritur, an Vicarius generalis, cui Epiſcopus poteſtatem dedit excipiendi reſignationes in cauſa permutationis Beneficiorum, poſſit eadem conferre? Docet præfatus Guimierus poſſe conferre, quia certa præſumptio ſit, Epiſcopum conferendo expreſsè illam poteſtatem admittendi reſignationes in cauſa permutationis, velle hoc ipſo id conferre quod eſt inſeparabile, ſcilicet collationem compermutandorum Beneficiorum: eodem namque tempore & contextu fieri debent utriuſque reſignatio, & utriuſque collatio. Urget quoque communis illa ratio, quia tunc illa collatio non libera, ſed neceſſaria eſt. Atque iſtud probabilius eſſe dico quàm oppoſitum aſſertum à Rebuffo lib. 1. praxis, tit. *Forma Vicariatus*, num. 105.

IX. Si plures in eadem Diœceſi conſtituti ſint Vicarii generales, ſufficere poteſt ſi uni eorum præſentetur Mandatum, aut inſinuetur Nominatio, neque alter Vicarius interveniat. Cùm enim ſingulis competat juriſdictio inſolidum, poteſt unus ſine altero procedere. Et quod paulò ſuprà

dixi

dixi de Vicario, cujus valet proceſſus ſine Epiſcopo, multò magis obtinet in Vicario gerente ſine Convicario: ambo quippe ſeorſim Epiſcopum repræſentant, à quo ſuam ſinguli poteſtatem acceperunt.

X. Quid ſi Epiſcopus & Vicarius, alter altero inſcio idem Beneficium diverſis contulerint? Tenendum eſt prævalere Epiſcopi collationem ob perſonæ dignitatem, & quia ab ipſo dependet Vicarii poteſtas, cap. *Dudum*, & cap. *Si à Sede,* de præbend. in 6. & quia cenſetur revocata Vicarii poteſtas quoad illam collationem: quemadmodum ille qui mandavit, ſi per ſe cauſam tractet, cenſetur quoad hoc limitare mandatum, & procuratoris ſui poteſtatem, cap. *Si quem*, de procurat. in 6. Et per cognitionem quam adhibet Legatus, cenſetur ſubdelegatum ſuum revocare, cap. *Intimaſti*, de appellation. Verùm ſi proviſus à Vicario miſſus fuerit in poſſeſſionem ante proviſum ab Epiſcopo, præferendus erit proviſus à Vicario. Non enim præferendus eſt ab Epiſcopo proviſus, niſi quando ambæ collationes æquo jure procederent, ut monet Rebuffus loco cit. num. 123.

XI. Vicarius ab Epiſcopo habens conferendi poteſtatem, poteſt etiam ſicut Epiſcopus Beneficia conferre, etiam extra fines Diœceſis. Eſt enim uterque Ordinarius, & collatio Beneficiorum eſt actus voluntariæ juriſdictionis, quam conſtat exerceri poſſe extra territorium, l. 2. D. de offic. Proconſulis.

XII. Quæres an poſſit Vicarius Generalis ſine ſpeciali & expreſſa Epiſcopi conceſſione Literas ad Ordines dare Dimiſſorias? Tenendum eſt non poſſe, ut docet Rebuffus loco cit. num. 47. & 48. ſic enim ſancivit cap. *Cùm nullus*, de temp. ordinat. in 6. Limitatur hoc tamen, ſi contingeret Epiſcopum in remotis agere, juxta idem cap. in fine, his verbis: *Epiſcopo autem in remotis agente, ipſius in ſpiritualibus Vicarius Generalis, vel Sede vacante Capitulum, ſeu is ad quem tunc temporis adminiſtratio ſpiritualium noſcitur pertinere, dare poſſunt licentiam ordinandi.*

XIII. Quoties Epiſcopus juſtè recuſari ut ſuſpectus poteſt, eo ipſo ſuſpectus & recuſabilis eſt ejus Generalis Vicarius & Officialis, cap. *Inſinuante*, de offic. jud. deleg. Recuſato autem Vicario aut Officiali, non recuſatur per hoc Epiſcopus; quia Officiales cenſentur addictiores Epiſcopo à quo dependent: ſed Epiſcopus non dependet ab illis in ſua dignitate & juribus. Ideoque recuſato hujus Officiali aut Vicario, diſcutienda cauſa eſt coram Epiſcopo, cap. *Si contra unum*, de offic. deleg. in 6. Poteſtque Epiſcopus alteri committere cognitionem & judicium loco ſuſpecti: Abbas in cap. *Super quæſtionum*, §. *Quem verò*, de offic. deleg. Felinus ibid. num. 15. Zerola in praxi, 1. p. verb. *Vicarius*, in fine. Excommunicato autem Epiſcopo, Vicarius & Officialis nullam poſſunt exercere juriſdictionem, quia fons exaruit unde dimanabat omnis eorum juriſdictio, cap. *Romana*, & ibi Gloſſa in verb. *Ipſi*, de offic. Vicar. in 6. Rebuffus loco cit. num. 217. & alii quos citat & ſequitur Zerola jam citatus.

XIV. Diſcep-

XIV. Diſceptant Canoniſtæ, utrùm Epiſcopus novum Vicarium Generalem conſtituendo præſumatur tacitè priorem revocare? Affirmant Geminianus, & Deſelva de Beneficiis 2. part. quæſt. 4. & inde probant, quia quum quis ſecundum procuratorem conſtituit, Jura decernunt eo ipſo primum revocari, l. *Si quis*, §. 1. D. de procurat. & cap. *Non injuſtè*, eod. tit. Sed negant Vicarium Generalem revocari Panormitanus in cap. *Volentes*, de offic. Legat. Boërius in deciſion. Burdigalenſib. quæſt. 347. Rebuffus in d. tit. *Forma Vicariatus*, num. 205. Melchior Paſtor de benef. lib. 1. cap. 11. in fine: iſtaque ſententia prævalet. Liquet enim Epiſcopum poſſe plures ſimul Vicarios Generales conſtituere; & ſolent plures in eodem officio decerni, ut faciliùs Reipublicæ conſuli poſſit, l. unica, D. de offic. Conſulis. Eſt autem diverſa ratio in diverſis procuratoribus circa idem negotium conſtitutis, quia ſæpius per concurſum ſeſe mutuò impediunt, & quod unus affirmat, alter negat, ut ait cap. penult. §. *Verùm ſi ambo*, de electión. in 6. Ideóque ibi Pontifex approbat quidem plures conſtitui procuratores inſolidum circa negotium canonicæ electionis; non tamen conjunctim, ut ſimul concurrant: ſic enim difficilè inter ſe convenient, & diſſentiendo invicem omnia perturbabunt. At verò compertum eſt, plures Vicarios Generales ſolidam ſeorſim habere poteſtatem, nec ſimul in eodem negotio concurrere, ſed ſingulos per præventionem ſeorſum agere à ſuo Collega & Convicario.

XV. Altera diſceptatur quæſtio, utrùm valida ſint acta per Vicarium poſtquàm ab Epiſcopo revocata ejus poteſtas fuit ipſo inſcio? Diſtinguunt aliqui cum Guimier: & valere acta negant, ſi facta ſit revocatio ob ipſius crimen; ſecus verò, eſſe valida aſſerunt. Et hanc partem ritè probant per l. *Si fortè*, D. de offic. Prætor. & per celebrem illam l. *Barbarius*, eod. tit. Huic tamen diſtinctioni refragantur Felinus in cap. *Cæterùm*, num. 24. de reſcript. & in cap. ult. in fine, de accuſat. & Rebuffus loc. cit. quibus aſſentiri in hac re juſtius duco: quandiu enim aliquis, quantumvis perverſus, ſuſtinetur in officio, valent ejus acta, ut communiter docent Juris Interpretes ad d. l. *Barbarius*.

XVI. Quæſtio etiam agitatur, an poſſit Vicarius ſine expreſſo Epiſcopi mandato reſignationes recipere? Negamus id poſſe. Ratio eſt, quia ſine ſpeciali mandato non poteſt Vicarius exercere actus voluntariæ juriſdictionis: ejuſmodi autem eſt reſignatio pura & ſimplex. Id aſſerit Philippus Probus alter à Guimiero Pragmaticæ Sanctionis Gloſſator & Scholiaſtes, ad d. verb. *Vicarius*. Quoniam ea quæ ſunt voluntariæ juriſdictionis, neceſſe eſt fieri coram proprio Judice, cap. *Per venerabilem*, qui filii ſint legit. Qua eadem ratione Exempti non poſſunt reſignare in manus Epiſcopi, cap. *Cum venerabilis*, de conſuetud. Quia ſolus Papa eſt Exemptorum Judex. Reviſe quæ paulò antè dixi num. 6.

XVII. Poſtquam Epiſcopus per legitimam authoritatem legitimè

I declaratus

declaratus eſt ſuſpenſus, interdictus, aut excommunicatus, ceſſat ſtatim omnis juriſdictio Vicarii & Officialis, ut antè dictum eſt, & in Capitulum transfertur eodem modo ac ſi Sedes vacaret per obitum, donec vel abſolvatur Epiſcopus, vel alius ei detur ſucceſſor. Prima hujus propoſitionis pars aſtruitur cap. 1. de offic. Vicar. in 6. Secunda verò pars liquet inde, quia excommunicatio & mors, quod attinet ad actus juriſdictionis, æquiparantur. Atqui mortuo Epiſcopo ſuccedit Capitulum in juriſdictionem, cap. *Cùm olim*, de majorit. & obed. Itaque ſi Vicarius, qui olim legitima pollebat conferendi poteſtate, poſtmodùm incidente in notoriam excommunicationem Epiſcopo, conferret aliquod Beneficium, illa Vicarii collatio nulla & irrita foret. Et plerumque is qui per ſe non poteſt, neque per Vicarium, aut à ſe ſubſtitutum poteſt. Clement. *Religioſus*, de procurat.

XVIII. Henrici III. Conſtitutio in Comitiis Bleſenſibus, art. 35. prohibet creari Vicarium aut Officialem Generalem qui non ſit ſimul Sacerdos & Graduatus. Concilium autem Trident. ſeſſ. 24. de reform. cap. 16. requirit, ut ſit ſaltem in Jure Canonico Doctor aut Licentiatus, vel aliàs quantum fieri poteſt idoneus. His addunt Edicta Henrici II. & III. ut ſit Regnicola.

XIX. Vicarius Generalis primum tenet poſt Epiſcopum dignitatis gradum: præcedit Archidiaconum, à cujus etiam judicio provocatio devolvitur ad Vicarium & Officialem, cap. *Romana Eccleſia*, §. *Ab Archidiaconis*, de appellat. in 6. cùm tamen ab his provocetur immediatè ad Metropolitanum. Sed ſi Vicarius Canonicus ſit, non alium ſeſſionis ordinem habebit in Choro & in Capitulo, quàm ſimplicis Canonici, juxta Rebuffum, Navarrum, & alios, quos allegat & ſequitur Zerola p. 2. verb. *Vicarius*.

XX. Archidiaconus vocatur Oculus Epiſcopi, ut pro eo inſpiciat, & emendet quæ corrigenda ſunt, can. *Diaconi*, diſt. 39. Hujus officium eſt Clericorum per omnem Diœceſim moribus, honeſtati, & decentiæ in habitu & tonſura proſpicere, Eccleſias ordinare, & ut reficiantur curare. Huic etiam multis locis incumbit onus Diœceſim viſitandi univerſam, ſingulis ſaltem trienniis, cap. 1. de offic. Archidiac. Debet quoque Sacrum Officium ordinare, ejuſque munia inter Clericos partiri, cap. 2. eod. tit. Non poteſt tamen animarum curam aliis committere; quod poteſt Vicarius Generalis, cap. *Cùm ſatis*, eod. tit. Archidiaconus vocatur à Sancto Clemente Papa epiſt. 1. ad Jacobum fratrem Domini, Oculus Epiſcopi, can. *Diaconus*, diſt. 91. Et eſt perpetuus Epiſcopi Vicarius, omnem habens ſolicitudinem & curam, tam in Clericis quàm in Eccleſiis, ſuper quibus redditurus eſt rationem in diſtricto Dei judicio, cap. *Ad hæc*, de offic. Archid. Et quanvis Nicæni I. Concilii can. 14. Diaconi Presbyteris declarentur inferiores, can. *Pervenit*, diſt. 93. & Concilii Laodiceni

canon

canon 20. Diaconis prohibeat ſedere in præſentia Preſbyteri, niſi hoc eis Presbyter ipſe jubeat, can. *Non oportet*, diſt. 93. de Archidiacono tamen declarat Innocentius Papa III. ipſum non modò habere ſolicitudinem Parochiarum, eaſque ordinare, & jurgia ſingulorum audire, ſed etiam Archipresbyteros & Decanos ſub ſua juriſdictione continere, & quæ ſunt in his omnibus corrigenda corrigere, & emendare : itemque Ordinibus Sacris initiandos examinare, & poſtmodùm illos præſentare Epiſcopis: præficiendos quoque Beneficiis examinare, & examinatos ſimiliter Epiſcopo præſentare, d. cap *Ad hæc*, & cap. *Vt noſtrum*, eod. tit. Licèt autem Concilium Trident. ſeſſ. 24. cap. 18. de reform. ſanciat ut deputentur ab Epiſcopo tres Examinatores, jus tamen habet Archidiaconus ſe his adjungendi. Zerola 2.p.verb. *Archidiaconus*. Licèt etiam ſtatuerit Concilium Trident.ſeſſ. 24.cap. 16. ut mortuo Epiſcopo eligatur à Capitulo Vicarius Generalis intra dies octo; quia tamen d. cap. *Ad hæc*, attribuit Archidiacono, ut ſit perpetuus in tota Diœceſi Vicarius Epiſcopi, eique de jure incumbat tum Eccleſiarum, tum Clericorum ſolicitudo & miniſterium, poteſt Archidiaconus authoritate fungi Generalis Vicarii toto illo octiduo, uſque ad novi electionem Vicarii, juxta Zerolam 1. p. verb. *Archidiaconus*; quoniam non eſt à Jure veteri recedendum, niſi quatenus ei per novum Jus derogatur, & non ulteriùs, juxta legem *Præcipimus*, C. de appellation. Hoc tamen liquet, multis juribus & prærogativis privatos nunc eſſe Archidiaconos, quæ illis antiquitus competebant, ob contrariam conſuetudinem, & ob novi Juris diſpoſitiones oppoſitas. Sanè nec Jure quidem veteri ullam habebant excommunicandi poteſtatem, cap. *Archidiaconis*, de offic. Archid. neque committendi animarum curam alicui, cap. *Cùm ſatis*: neque concedendi Literas ad Ordines dimiſſorias, cap. *Significaſti*: neque exercendi ullam in Monaſteria juriſdictionem, cap. ult. eod. tit.

XXI. Archidiacono, vel alio quovis in Eccleſiaſtica dignitate conſtituto in amentiam, vel in morbum, quo ſit inhabilis ad munia quæ ſibi attinent obeunda, incidente, non vacat ejus Dignitas, vel Officium, vel Beneficium, neque illo privandus eſt: ſed ei de coadjutore providendùm, deducta ex redditibus conveniente ad vitam coadjutoris portione. Navar. conſil. 1. de Cler. ægrot. Zerola 2.p. verb. *Archidiaconus*, Gomeſius tract. de Expectativis, num. 60. Covarruvias in cap. *Alma mater*, 1. p. §. 7. num. 4. not. 11. juxta diſpoſitionem cap. *Ex parte*, & cap. ult. de Cleric. ægrot. Et ubi inhabilis ex morbo habituali, vel ex ſuperveniente corporis defectu, reſtat tamen compos rationis, poteſt reſignando ſuam Dignitatem, aut Curatum Beneficium, excludere coadjutorem. Enimverò neque vacat Dignitas illa, vel Beneficium, neque coadjutori attribuitur ſucceſſio, niſi per ſolam Summi Pontificis diſpenſationem.

XXII. Coadjutor Epiſcopo providetur non valenti exercere ob ſene-

ctutem, vel ob diutinam ægritudinem, aliamve ſeu corporis, ſeu animi impotentiam. His caſibus Epiſcopus invalidus & Capitulum ſimul coadjutorem à Pontifice poſtulabunt, præterquam in caſu amentiæ, in quo id officium ad ſolum Capitulum ſpectabit. Sed ſi Epiſcopus mente quidem ſanus, ſed corpore omnino infirmus, nec poteſt exercere, nec ſibi coadjutorem dari conſentit, tunc ne detrimentum patiatur Eccleſia, ad ſolius Capituli petitionem Papa providebit, aut etiam ad Metropolitani petitionem, cap. *Ex parte*, de Cler. ægrot. Coadjutor autem cum jure futuræ ſucceſſionis non datur in Galliæ Regno, niſi ſit à Rege nominatus, juxta Concordata.

XXIII. Inferioribus quoque Clericis, quibus aliqua Cura vel Officium incumbit, de coadjutore providere debet Ordinarius, ſi ſuo munere defungi in futurum non poſſint, cap. *Ex parte*, cap. *De Rectoribus*, & cap.ult.de Cler. ægrot. ſed ut dixi, iſtiuſmodi coadjutoribus ſpes futuræ ſucceſſionis non poteſt ab Ordinario indulgeri, niſi à ſolo Papa, cap. *Nulla*, cap. *Relatum*, & cap. fin. de conceſſ. præbend. Coadjutori demùm moderati ſumptus & victus ita providendi ſunt, ut totum reliquum fructuum Prælato aut Beneficiario invalido remaneat, cap.1.de Cler. ægrot. & cap. unico, in fine, eod. tit. in 6.

CAPUT XIV.

De Literis Dimiſſoriis, & quarum Literarum valor aut conceſſionum perpetuus ſit, aut ad ſolam limitetur concedentis vitam.

I. ORDINARI, aut etiam Tonſuram ſumere Clericalem nemo poteſt niſi de manu proprii Epiſcopi, aut de ejus licentia Literis Dimiſſoriis expreſſa. Si ſecus fiat, Ordinans à Pontificalibus, & collatione Ordinum per annum ſuſpenſus erit; Ordinatus verò à ſuſceptorum ſine hac venia Ordinum executione ipſo facto, quandiu proprio Ordinario videbitur expedire, manet pariter ſuſpenſus ex decreto Concilii Trid. ſeſſ.14. c.2. & ſeſſ.23. cap.8. de reform. Quiſquis igitur ſic tonſuratus, vel ordinatus eſt, non poteſt ab hac ſuſpenſione ſolvi, niſi ex arbitrio proprii Epiſcopi. Exiſtimat Rebuffus in praxi, tit. *Formula dimiſſ. liter.* num. 5. & 11. non ſufficere ad hujus ſuſpenſionis abſolutionem, veniam ac remiſſionem proprii Epiſcopi, ſed eſſe præterea neceſſarium Summi Pontificis reſcriptum. Quam opinionem

tenet

tenet quoque Navarra loquens de irregularitate. Verùm quoad ſuſpenſionem Concilium Trident. nihil requirit, niſi proprii Epiſcopi diſpenſationem ; & licèt Sixtus V. in Bulla incipiente, *Sanctum & ſalutare*, hanc ſibi reſervaverit abſolutionem; revocavit tamen Sixti Bullam iſtam Clemens VIII. per ſuam Bullam quæ incipit, *Romanum Pontificem decet.* Quoad verò irregularitatem, quam is qui hanc incurrit ſuſpenſionem, potuit contrahere exercendo Ordinem ita ſuſceptum ante obtentam proprii Epiſcopi veniam, ſeu abſolutionem, diſtinguendum eſt: aut enim illa irregularitas eſt occulta, & tunc poteſt proprius Epiſcopus ab ea diſpenſare ex generali conceſſione Tridentini Concilii ſeſſ.24. cap. 6. de reform. aut illa irregularitas eſt notoria, quo caſu neceſſarius eſt ad Papam recurſus. Ita docet Bonacina tract. de ſuſpenſionibus in particulari, diſp.3. quæſt. 1. puncto 11. num. 28. Iſtaque eſt vera, & communiter recepta doctrina. Erit verò occulta illa irregularitas, ſi contractio, ſeu incurſio præcedentis ſuſpenſionis nonniſi paucis innotuerit, quanvis illa Ordinis executio publica fuerit.

II. Quatuor caſibus neceſſe non eſt ad Ordinationem habere proprii Epiſcopi Dimiſſorias. Primus contingit in Epiſcopo qui ſit ſuſpenſus, eo quòd alienum ſubditum ſine Dimiſſoriis requiſitis ordinaverit, cap. *Eos qui*, de tempor. ordin. in 6. Æquum enim eſt, ut in quo quis deliquit, in eo puniatur. Idemque capitulum jubet, ut ordinandi recurrant ad viciniores Epiſcopos. Hoc idem extendendum eſt contra quoſcunque Epiſcopos quacunque cenſura irretitos. Sed requiritur ut cenſuræ contractæ ab Epiſcopo cognitio ſit publicè nota vel per evidentiam facti, vel per judicis ſententiam. Secundus caſus eſt in eo qui privilegium à Pontifice impetravit, ut poſſit à quocunque Epiſcopo ordinari: quo caſu licèt non requirantur à proprio Epiſcopo Dimiſſoriæ, requiruntur tamen ab eodem Literæ teſtimoniales de vita & moribus, ſub iiſdem pœnis, ut conſtat ex Concilii Trident. ſeſſ.23. de reform. cap.8. in fine. Tertius caſus ſtatuitur in Concilio Trident. ſeſſ. 23. cap. 6. de reform. *Epiſcopus* (inquit) *familiarem ſuum non ſubditum ordinare non poſſit, niſi per triennium ſecum fuerit commoratus, & Beneficium, quacunque fraude ceſſante, ſtatim reipſa illi conferat.* Hoc verò ſciendum de ſtatim conferendo Beneficio, cùm ideò ſit appoſitum, ne ordinatus ob inopiam cogatur victum ſuum mendicare, nullius eſſe obligationis hanc conditionem, ſi ordinatus ſit proviſus ſufficienti patrimonio vel penſione; ſic enim ſufficiet Epiſcopo ſi familiarem triennalem ordinet ad titulum patrimonii vel penſionis, ut poſt Flaminium Pariſium, Barboſam, Garziam, & alios docet Bonacina d. diſp. 3. quæſt. 1. punct. 11. num. 11. Quartus denique caſus occurrit, dum vacat Sedes Epiſcopalis; poteſt enim Capitulum, completo primo vacationis anno, ſubditis diœceſeos Literas expedire Dimiſſorias ad Ordinationes. Quinetiam cùm quis arctatur ad Tonſuram, vel ad Ordines, ſive majores,

ſive minores, occaſione Beneficii, ſive ſuſcipiendi, ſive jam ſuſcepti, Capitulum poteſt etiam intra primum vacationis annum concedere hac occaſione per Vicarium à ſe electum Literas Dimiſſorias. Hæc ſtatuit Concilium Trident. ſeſſ. 7. cap. 10.

III. Debet primùm à proprio Prælato examinari, & ut idoneus approbari is qui Dimiſſorias petit, antequàm hæ illi concedantur, ut præſcribit Concilium Trident. ſeſſ. 23. cap. 3. de reform. idque ipſum debet Prælatus in ſuis Literis Dimiſſoriis exprimere: ſua namque intereſt multùm, utpote de proprio ſubdito, quem dimittit, coram Deo reſponſuri. Et ubi quis dimiſſus eſt ſine ſufficienti patrimonio, non tenetur Epiſcopus ordinator, ſed Epiſcopus dimittens, ipſi de victu ſufficienter providere ad totam vitam, cap. *Si Epiſcopus*, de præbend. in 6. Ipſe quoque Ordinator jus habet examinandi dimiſſum, quantumvis de capacitate, & à ſe facto examine fidem faciat in Dimiſſoriis Ordinarius dimittens. Imò verò etiam alienos & ad ſe dimiſſos Clericos ordinaturo prævium & diligens examen injungit Concilium Trident. ſeſſ. 7. cap. 11.

IV. Si qua pariter videatur concedenda Epiſcopalis diſpenſatio, qualis eſt ab interſtitiis, opus eſt ut in Dimiſſoriis exprimatur. Quod idem ſtatuendum de diſpenſatione illegitimè nati ad minores Ordines, aut ad Beneficium ſimplex.

V. Vicarium generalem non poſſe Dimiſſorias ad Ordines Literas dare, niſi hoc ſpecialiter Epiſcopus ei conceſſerit, traditum eſt capite ſuperiori. Capituli autem poteſtatem circa Dimiſſorias expendimus iſto capite, num. 2. ad finem. His adde, Capitulum Sede vacante ad effectum ſuſcipiendi aliquod Beneficium, poſſe in caſibus Epiſcopalibus diſpenſare, atque adeò ab irregularitate orta ex defectu natalium illegitimorum. Ita docent Abbas in cap. *Cùm olim*, num. 2. de majorit. & obed. Navarra conſ. 28. & 30. de tempor. ordin. Federicus de Senis conſ. 3. 4. & 30. Geminianus in cap. *Cùm ex eo*, num. 7. de elect. in 6. Piaſecius in praxi Epiſcop. p. 1. cap. 1. art. 2. num. 10. Capitulum enim Sede vacante regulariter ſuccedit in juriſdictione ordinaria Epiſcopi, niſi in ſolis caſibus à Jure expreſsè prohibitis: ideoque poteſt ſimiliter in Dimiſſoriis ab interſtitiis diſpenſare. Bonacina de ſuſpenſ. in particul. diſp. 3. quæſt. 1. punct. 4. §. 2. num. 5. Extra præfatos caſus ſi Capitulum concedat Dimiſſorias, incurret Eccleſiaſticum interdictum, ex Concil. Trident. d. ſeſſ. 7. cap. 10. Aliæ verò ſingulares perſonæ attentantes dare Dimiſſorias in caſibus prohibitis, ipſo facto ab Officio, & Beneficiis per annum efficiuntur ſuſpenſæ, ut idem Tridentinum decernit ſeſſ. 23. cap. 10.

VI. Superiores Regulares concedunt ſibi ſubjectis Religioſis Dimiſſorias: habent enim in ſuis Monaſteriis Epiſcopalem juriſdictionem. Tenentur verò ſervare formam à Clemente VIII. his verbis præſcriptam: *De mandato S. D. N. Clementis Divina Providentia Papa VIII. tenore præſentium*

ſentium mandatur omnibus & ſingulis quorumcunque Regularium Superioribus, ut de cætero obſervent, & obſervari faciant ea quæ in Decreto Sacræ Congregationis Concilii Tridentini continentur, cujus tenor eſt talis : Congregatio Concilii Tridentini cenſuit Superiores Regulares poſſe ſuo ſubdito itidem Regulari, qui præditus prædictis qualitatibus requiſitis Ordines ſuſcipere voluerit, Literas Dimiſſorias concedere, ad Epiſcopum tamen Diœceſanum, nempe illius Monaſterii in cujus familia ab iis ad quos pertinet, ille Regularis poſitus fuerit. Et ſi Diœceſanus abſuerit, vel non ſit habiturus Ordinationes, ad quemcumque alium Epiſcopum, dummodò ab eo Epiſcopo qui Ordines contulerit, examinentur quoad doctrinam, & ipſi Regulares non diſtulerint de induſtria conceſſionem Literarum Dimiſſoriarum in id tempus, quo Epiſcopus Diœceſanus vel abſuturus, vel nullas eſſet habiturus Ordinationes, vel Sedes Epiſcopalis vacaret. Verùm cùm à Superioribus Regularibus, Diœceſano abſente Epiſcopo, vel Ordinationes non habente, Literæ Dimiſſoriæ dabuntur, in eis utique cauſam abſentiæ Diœceſani Epiſcopi, vel Ordinationum ab eo non habendarum exprimendam eſſe. Quod ſi Regulares ordinandi morentur in Monaſterio nullius Diœceſis, hujuſmodi concedendas eſſe Dimiſſorias ad Epiſcopum viciniorem : in eoque procedere omnia quæ de Epiſcopo Diœceſano ſuperiùs præſcripta ſunt. Quod qui non fecerint, Officii, & Dignitatis, ſive Adminiſtrationis ſuæ, & vocis activæ & paſſivæ privationis, ac alias arbitrio ejuſdem Domini noſtri Sancti Papæ reſervatas pœnas incurrent. Datum Romæ, die 15. Martii, anno 1596. Iſta Clementis VIII. Conſtitutio conformatur antiquo & communi Juri in cap. *Cùm nullus*, §. *Religioſi*, de tempor. ordinat. ubi Epiſcopus Ordinationis Regularium aſſeritur ille, in cujus Diœceſi ſitum eſt Monaſterium, in quo verſatur ordinandus. Concilium porrò Trident. d. ſeſſ. 23. cap. 10. Abbates & quoſcumque alios Superiores Regularium quantumvis exemptos, aliis quàm ſibi ſubditis Religioſis Dimiſſorias concedentes, decernit eſſe ipſo jure ſuſpenſos per annum ab Officio & Beneficio.

VII. Quæritur an Literæ Dimiſſoriæ exſpirent per obitum concedentis, aut per ejus ab Officio dimiſſionem? Negant Doctores communiter deſinere. Rebuffus in praxi, tit. *Forma dimiſſoriarum*, circa finem, poſtquàm anceps animi utramque in partem vacillavit, tandem num. 43. concludit non deſinere. Conſentiunt Ancharanus in cap. 1. in fine, ne Sede vacant. Federicus de Senis conſil. 16. verb. *Capitulum :* Navarra in cap. *Placuit*, num. 34. & 162. de pœnit. diſt. 6. Zerola p. 1. tit. Dimiſſoriæ, num. 9. Azorius p. 2. lib. 3. cap. 49. num. 5.

VIII. Mors quidem omnia ſolvit, §. *Deinceps*, in Authent. de nuptiis, collat. 4. Et mandatum finitur morte mandantis, l. *Mandatum*, C. mandati. Id tamen non impedit, ne pleræque conceſſiones valeant eo etiam mortuo qui conceſſit, donec à ſucceſſore revocentur. Eſt enim communis paulò antè allegatorum Doctorum ſententia, & aliorum, quam etiam firmat paſſim Eccleſiarum conſuetudo circa Dimiſſorias. Hujus quoque

quoque generis ſunt, illimitata facultas Confeſſiones audiendi: item à caſibus ac cenſuris reſervatis abſolvendi, & à votis diſpenſandi conceſſio: licentia non reſidendi propter ſtudium, Miſſas in ædibus privatis celebrandi, Indulgentiarum conceſſio, & quæcunque aliæ non reſtrictæ ad concedentis vitam. Poteſt tamen ſucceſſor prædictas & ſimiles gratias revocare, ſive per generalem, ſive per ſpecialem revocationem: idque docet cap. *Si gratioſè*, de reſcript. in 6. His verbis: *Quia Sedes ipſa non moritur, gratia durabit perpetuò, niſi à ſucceſſore fuerit revocata.*

IX. Legati quoque Statuta in ſuo robore perdurant finitâ Legatione. Juriſdictio autem ejus, quem ſubdelegavit, deſinit finitâ Legatione. Sed ſi jam anteà facta fuerat citatio, durabit etiam finito Legationis tempore inchoata juriſdictio, donec ad definitivam ſententiam proceſſum fuerit, cap.fin.de offic.Legat.

X. In pœnalibus autem aliter ſtatuendum juxta regulam Juris: *Odia reſtringi, favores convenit ampliari.* Atque ita cenſuræ nondum incurſæ nullatenus ligare poſſunt, mortuo, vel ab officio ſoluto Prælato, qui eas decreverat. At verò ſi quis durante illius Prælati juriſdictione in cenſuram ab eo latam incurriſſet, nec obtinuiſſet ejus abſolutionem, permanebit alligatus etiam poſtquàm ejus deſierit, ſive per obitum, ſive per abdicationem juriſdictio. Huic doctrinæ locus eſt in cenſuris particularibus, quæ à Prælato tanquam ab homine, ſeu judice latæ fuerunt. Nam cenſuræ quæ à Prælato tanquam Legiſlatore generaliter decretæ fuerunt, quales continentur in Statutis & communibus Conſtitutionibus, perpetuam vim habent donec contrario jure, vel deſuetudine aboleantur; ſicut Leges aſtringunt populos etiam è vivis exempto Legiſlatore. Ita docet Gloſſa in cap. *A nobis*, 2. de ſentent. excommunic.

XI. Caſuum quoque ab Epiſcopo facta reſervatio inter odioſa cenſetur: ideoque reſervatio Prælati morte, vel amotione ab officio deſinit. Si tamen facta fuerit reſervatio per Synodalem deliberationem, vim habebit Statuti, nec extinguetur morte, vel amotione Prælati. Zerola p. 1. tit. *Caſus reſervati*, num. 4.

CAPUT XV.

De officiis & poteſtate Legati, & Delegati.

I. LEGATI & Delegati commune hoc habent, ut Superioris, à quo conſtituti ſunt, vicem gerant. At in eo differunt, quod Legatus ſolus is dicitur qui eſt à Papa conſtitutus, Delegati verò appellatio communis eſt, tum conſtitutis à Papa Judicibus, tum

etiam

etiam iis quos inferiores Prælati ſui vice ſubdelegant. Prætereà Delegati plerumque conſtituuntur ad procedendum in cauſa aliqua particulari : qua in re differunt à Legatis Papæ , & à Vicariis Generalibus Epiſcoporum, quibus impertitur generalior juriſdictio.

II. Legatorum Papæ tres diſtinguit differentias Gloſſa in cap. 1. de offic. Legat. in 6. Prima eſt Legatorum à Latere, quos Papa eligit de ſuo Senatu. Hi ſunt Cardinales miſſi cum poteſtate in Provincias, quorum præcipua eſt dignitas & poteſtas. Alii eliguntur ex inferiori Ordine, ut ſunt Nuncii Apoſtolici in Provincias tranſmiſſi. Alii dicuntur Legati Nati, qui aliqua dignitate inſigniuntur, cui cohæret jus aliquod Apoſtolici Legati, ut dicitur de Cantuarienſi Archiepiſcopo in cap. 1. de offic. Legat. & de Archiepiſcopo Eboracenſi, cap. 1. de appellat. Et communiter omnibus Epiſcopis pleraque tribuuntur tanquam Apoſtolicis Delegatis Natis, non verò ex ſpeciali commiſſione.

III. Legatis à Latere multa competit poteſtas ipſo jure, quæ plerumque etiam augetur in eorum Mandato, ſeu Literis Apoſtolicis. In hoc verò conveniunt cum veterum Romanorum Proconſulibus, qui cum pleno imperio ad regendas provincias mittebantur, quòd ſicut olim Proconſules ab egreſſu pomœrii Romanæ urbis uſque ad reditum Faſces, Lictores, Inſulas, & alia Imperii inſignia retinebant, ex Dione lib. 53. & ipſum quoque Imperium, ſed otioſum extra commiſſam ſibi Provinciam, ut docet Cujacius lib. 20. obſervationum, cap. 37. niſi quoad juriſdictionem voluntariam, quam ſolam in itinere exercebant, ex l. 1. 2. & final. D. de offic. Proconſ. & conſtat ex Plinio lib. 7. epiſt. 16. & penult. Sic Legatis à Latere ſimul atque Româ egreſſi ſunt, Cruces, & cætera Apoſtolicæ Dignitatis inſignia præferuntur, nec antequàm redierint ea deponunt : authoritatem quoque habent eò uſque efficacem, ut abſolutiones caſuum & cenſurarum omnium, & alia ad forum conſcientiæ pertinentia in itinere exercere poſſint, cap. *Quod tranſlationem*, & cap. *Excommunicatis*, de offic. Legat. & cap. *Ad eminentiam*, 20. de ſentent. excomm. Idcircò præclarè Clemens Papa IV. Legatos à Latere priſcis Romanorum Proconſulibus æquiparat, cap. *Legatos*, eod. tit. in 6. Cùm tamen cæteri Apoſtolici Legati, neque inſignibus utantur, neque quidquam poſſint extra provinciam ſibi commiſſam, d. cap. *Excommunicatis*, hoc tit. & cap. *Mandata*, de præſumptionib. & cap. *Cùm dilecti*, 18. de accuſat. & can. 1. diſt. 94.

IV. Legatorum à Latere, & Nunciorum Apoſtolicorum, & quorumcunque à Sede Apoſtolica cum juriſdictionis poteſtate miſſorum non durat Legatio ultra tempus illis à mittente præfinitum. Morte tamen ejus Pontificis à quo miſſi ſunt, non exſpirat : quia non tam ab eo, quàm à Sede Apoſtolica miſſi intelliguntur, cap. 2. de offic. Legat. in 6. & cap. *Si gratioſe*, de reſcript. in 6. Sedes enim ipſa non moritur, can. *Liberti*, 12.

quæſt. 2. Ac ne ipſorum quidem Legatorum mors aut deceſſus ea ſtatuta extinguit, quæ tempore Legationis ſuæ fecerint, cap.fin.de offic. Legat.

V. Legati à Latere poſſunt in provincia Legationis ſuæ conferre Beneficia; id verò cæteris Apoſtolicis Legatis non permittitur, cap.1. de offic. Legat.in 6. Eadem ratione poſſunt Legati à Latere, non verò cæteri Apoſtolici Legati, reſignationes admittere, cap. *Deliberatione*, §. *Prohibemus*, de offic.Legat. in 6. Abbas in cap. fin. num.4. de renunciation. Ancharanus in cap. *Dilecto*, num. 2. de præbend. Joan. Andreas in d. cap. *Deliberatione*, num.1. de offic. Legat. in 6. Rebuffus in praxi, tit.de reſign. condition. num.5. Pariſius lib.7. quæſt. 13. num.15.

VI. Hinc excipe collationes, aut reſignationes conditionatas. Ad iſtas quippe nec Legati à Latere ullam habent poteſtatem citra ſpeciale Papæ mandatum. Abbas in cap. *Accepimus*, de pactis. Felinus in cap. *Ad audientiam*, de reſcript. Navarra Manualis cap. 23. num. 107. verſ. *Ad ſecundum*. Rebuffus tract. de pacif. poſſeſſ. num.198. Boërius tract. de dignit.Legat. quæſt.ult.

VII. Poteſt Legatus à Latere conferre Beneficia juriſpatronatus, non quidem Laïci, ſed Eccleſiaſtici, etiam inconſulto Patrono, cap. *Dilectus*, de offic. Legat. & cap. *Cùm dilectus*, de jurepatron.

VIII. Legati à Latere non poſſunt transferre Prælatos, cap. 1. de tranſlation. Epiſcop. & cap. *Quod tranſlationem*, de offic. Legat.

IX. Collatio Legati à Latere nulla eſt, ubi non fit mentio Beneficiorum cæterorum quæ proviſus poſſidet, cap. fin. de offic. Legat.in 6. Clement. unica, de offic. Ordin. quemadmodum nulla eſt Papæ collatio ſine tali mentione, cap. *Ad aures*, & cap. *Cùm adeò*, de reſcript. cap. *Non poteſt*, de præbend. in 6. Non enim major eſt poteſtas aut jus delegati quàm delegantis, præſertim cùm talis poteſtas ſit odioſa, utpotè facta in diminutionem poteſtatis Ordinariorum.

X. Quod verò attinet ad delegatum, hoc ſciendum, delegatum Principis non agnoſcentis ſibi Superiorem, ut eſt Papa, Imperator, Rex, poſſe ſubdelegare, ut omnes Canoniſtæ docent juxta cap. fin. de offic. jud. deleg.adeò ut cæteri cum illo delegati non poſſint procedere ſine ejus ſubdelegato, d. cap. fin. Non poteſt tamen in aliquibus ſubdelegare caſibus. Primò quando ſibi delegatum eſt nudum miniſterium, d. cap. fin. §. ult. ut fit quando aliqua executio ſine juriſdictione demandatur à Papa vel Principe. Secundò non poteſt Delegatus ſubdelegare quando electa eſt ſingularis perſonæ delegatæ induſtria, ut quum alicui Papa mandavit fieri inquiſitionem, & Eccleſiis de Miniſtris idoneis provideri, d. cap. fin. §. *Is autem*. Colligitur autem fuiſſe electam perſonæ induſtriam, quando deſignatur proprio nomine, & non ſola Dignitatis vel officii expreſſione.

XI. Ubi verò commiſſio, ſeu delegatio facta fuit dignitati, non expreſſo

preſſo proprio nomine, tranſit delegatio ad ſucceſſorem ejus, cap. *Quoniam Abbas*, de offic. jud. deleg.

XII. Morte delegantis an exſpiret delegati juriſdictio, necne? Diſtinguendum eſt; ſi enim adveniente delegantis morte res adhuc integra eſt, fit caduca & irrita delegatio: Sed ſi jam facta fuerat per delegatum citatio ante delegantis obitum, non exſpirabit per ejus mortem delegatio, cap. *Relatum*, & cap. *Gratum*, eod. tit. Guido Papæ quæſt. 421. num. 2. aliique communiter.

XIII. Sæpè cauſam committit Sedes Apoſtolica duobus, vel pluribus Delegatis, cum clauſula, ut ſi ex duobus, vel pluribus aliquis intereſſe nequiverit, alter, ſeu reliqui in cauſa procedant: & iſto caſu neceſſe eſt priùs conſtare de abſoluta delegati impotentia, aut eundem priùs ſuam non procedendi voluntatem ſignificaſſe, quàm liceat reliquis delegatis ſine eo procedere, vel exequi, alioqui nihil & inaniter agent, cap. *Prudentiam*, eod.tit. Quod ſi abſolutè, & ſine prædicta clauſula plures in eadem cauſa Delegati ſint, aut in plures arbitros à Partibus, vel per Judicis decretum compromiſſum fuerit, nec in compromiſſo aliud fuerit expreſſum, morte unius delegatorum, vel arbitrorum exſpirat reliquorum poteſtas, cap. *Uno delegatorum*, eod. tit.

XIV. Delegatus à Papa ſententiam ſuam exequi poteſt intra annum, eoque elapſo non poteſt, cap. *Querenti*, eod. tit.

XV. Delegatus à Papa, qui ſubdelegavit in totum, poteſt re integra, hoc eſt ſi ſubdelegatus non proceſſerit; ſibi cauſam reaſſumere, cap. *Quanvis alicui*, de offic. deleg. in 6. Si Delegatus ſubdelegavit quoties abeſſet, vel donec revocaret; & mortuus ſit re non integra, poteſt ſubdelegatus procedere, ex quo juriſdictione uti cœperit vivente adhuc delegante, & inchoatum proceſſum proſequi. Porrò à ſubdelegato appellatur etiam poſt ejus definitivam ſententiam ad ſubdelegantem, ſi hic ſibi aliquid de juriſdictione reſervaverat: at ſi ſubdelegaverat in totum, jam non ad ſubdelegantem, ſed ad delegantem, ideſt ad Papam, devolvitur appellatio, cap. *Si delegatus*, eod. tit. in 6.

XVI. Delegatus debet in citatione deſignare locum Auditorii ſui, & prætereà inſerere tenorem reſcripti, ſeu Literarum ſuæ delegationis; alioqui non tenebitur pars citata comparere. Innocentius & Oſtienſis in cap. *Præterea*, de dilationib. Guido Papæ quæſt. 445. Zerola 1.p. praxis, verb. *Delegatus*, num.4.

XVII. Multa præcipiuntur, & prohibentur Delegatis ſub pœna nullitatis eorum, quæ in contrarium attentaverint, cap. *Statutum*, de reſcript. in 6. Et Ordinarius poteſt providere, ſi quis à Delegato gravetur contra diſpoſitionem d. cap. *Statutum*, ut docent Joannes Andreas & Geminianus in idem caput, & Zerola loco cit. in fin. Ubi notat pariter ex Capella Toloſ. quæſt.423. & ex Cino in Auth. *Qua in provincia*, C. ubi

de crim. agi oport. poſſe ab Ordinario loci puniri Delegatum à Papa, ſi in ſuo officio delinquat, ſi nimirum excederet fines mandati, ac procederet in caſu non incluſo in ſua commiſſione : item ſi vellet procedere vel exequi non exhibita ſua commiſſione. Zerola ibid.

XVIII. Concedit etiam Sedes Apoſtolica aliquibus Conſervatores, ut eos à manifeſtis injuriis, & violentiis tueantur. Iſti verò non poſſunt ſubdelegare, aut ſuas vices committere, niſi hoc eis ſpecialiter per Literas Apoſtolicas indultum fuerit. Poſſunt tamen committere ad citandum & intimandum partibus ſententias ſuas. Neque poſſunt quemquam ultra dietam à fine Diœceſis trahere, nec niſi de manifeſtis injuriis aut violentiis cognoſcere: alioquin non ſolùm eorum proceſſus irriti erunt, ſed etiam ipſo facto ſuſpenſi erunt per annum ab officio, & per conſequens à Beneficio : & Pars quæ hoc procuraverit, incidit in excommunicationem cap. *Hac conſtitutione*, eod. tit. in 6.

CAPUT XVI.

De Coadiutoribus Prælatorum.

I. DUplex poteſt eſſe cauſa providendi Epiſcopo Coadjutorem per Supremam Sedem, nimirum incapacitas ad omnia Epiſcopalia officia (qualis eſt, exempli gratiâ, incapacitas illa quæ provenit ex furore ac dementia) vel tantummodò incapacitas ad particularia officia, qualis provenit ex decrepita ætate, ex cæcitate, ex paralyſi, ex alio incurabili morbo, ſine detrimento uſus rationis. Porrò Coadjutor qui datur ob incapacitatem tantùm particularem, habet limitatam poteſtatem ad ſola miniſteria, quorum Epiſcopus impos & incapax eſt, niſi iſte velit Coadjutorem delegare ad ea quoque, circa quæ capacitate pollet, prout libuerit, ſive in totum, ſive in partem. Sed qui conſtitutus fuit Coadjutor ob univerſalem Epiſcopi incapacitatem, plenitudine fruitur poteſtatis, ita ut ſi ſit conſecratus, poſſit per ſeipſum omnia Pontificalia exercere, cap. *Is cui*, de elect. in 6. Si verò non ſit conſecratus, poterit alium Epiſcopum circa ea quæ ſunt muneris Pontificii delegare. Hæc omnia traduntur in can. *Qualiter*, & can. ſeq. & can. *Nihil*, in fine, & can.ſeq. 7. quæſt. 1. item in cap. *De Rectoribus*, & cap.penult. & ult. de Cler.ægrot.

II. Item Epiſcopo ab hoſtibus capto providet Papa de Vicario in temporalibus & ſpiritualibus, quandiu hoc durabit impedimentum, cap. *Si Epiſcopus*, de ſuppl. neglig. Prælator. in 6. & Clement. 1. de foro compet.

pet. Quod idem ſtatuendum in cæteris quibuſcunque impedimentis, ſi quando illa ceſſare contingat. Porrò licèt Vicarius per Epiſcopum conſtitutus careat poteſtate Beneficia conferendi, niſi id ſpecialiter ab Epiſcopo exprimatur; ſecus tamen judicandum de Vicario, quem Papa propter Epiſcopi captivitatem conſtituerit: poteſt enim durante captivitate conferre, præſentatos à Patronis inſtituere, atque illis quos Rex ad Beneficia nominaverit, necnon Univerſitatum Graduatis, perinde ac ſi Epiſcopus adeſſet, providere. Rebuffus tract. Nominationum, quæſt. 8. numero 44. & ſeqq.

III. Quoties etiam Coadjutor aſſignatus fuerit ob partiale, non verò ob totale Epiſcopi impedimentum, tunc non ipſe, ſed Epiſcopus jure potitur Beneficia conferendi. Sed ſi datus fuerit ob totale impedimentum, habet Coadjutor Beneficiorum collationem. Oldradus conſil. 44. addens poſſe hoc caſu per Coadjutorem committi, & ab eodem Literas ſub proprio ſigillo expediri. Idemque aſſerunt Joan. Deſelva de benefic. p. 2. quæſt. 4. & Rebuffus loco cit. Licèt enim Coadjutor immobilia non poſſit alienare, cap. 1. de cler. ægrot. in 6. & cap. *Is cui*, de electıon. in 6. hoc intelligi debet de alienatione libera, non de neceſſaria, qualis eſt Beneficiorum. Alioqui enim Eccleſiæ ex diuturna vacatione grave damnum ſuſtinerent.

IV. Porrò Coadjutor Epiſcopi cum futura ſucceſſione, non poteſt ab alio, quàm à Papa provideri. Quin etiam in hoc Regno conſenſus Regis requiritur, propter jus quod habet nominationis ad Epiſcopatus *Regni.*

V. Epiſcoporum poteſtatis ſimul & officii eſt proviſio Coadjutoris Parochorum, & Archidiaconorum juriſdictionem habentium, aliorumque Rectorum, quibus cura incumbit animarum, qui ſunt à ſuo miniſterio impediti: eoque caſu poteſt Epiſcopus congruam aſſignare penſionem ad victum Coadjutoris à ſe proviſi, cap. *De Rectoribus*, & cap. fin. de cler. ægrot. & cap. unico, in fin. eod. tit. in 6. Sed Epiſcopo ſimiliter impedito non poteſt ab alio, quàm à Summo Pontifice attribui Coadjutor, ut dictum eſt, eique ſimiliter attribuenda eſt pars de proventibus Epiſcopatus, d. cap. unico. Juſtum quippe eſt, ut illi conſequantur ſtipendium, qui pro tempore ſuum reperiuntur commodare obſequium, can. *Charitatem*, 12. quæſt. 2.

*CAPUT XVII.

De Vicariis in Gallia foraneis.

I. FRANCIGENÆ tam Laïci quàm Clerici, dum intra Regnum verſantur, minimè compelli poſſunt ad hoc ut extra Regnum litigent: id verò præſertim jus viget in Eccleſiaſticis perſonis; hæ ſiquidem proprios & determinatos habere Judices intra Regnum debent. Et quidem antiquus & celeberrimus Præſul Gallicanus Hildebertus, primùm Cenomanenſis Epiſcopus, deinde Turonenſium Archiepiſcopus, epiſt. 82. ad Honorium II. Romanum Pontificem, graviter expoſtulat quantam morum in Clero depravationem invehat facilior ab Ordinariorum judiciis ad Sedem Apoſtolicam provocationum admiſſio, ad quam recurrere ſolent ſcandaloſi omnes & incorrigibiles Clerici quoties à propriis Ordinariis intra limites officii coërcentur. Ex quo etiam innaſci neceſſe eſt ipſis Antiſtitibus puſillanimitatem & metum in perverſis Clericis reprimendis & caſtigandis, à quibus nihil expectant præter odia, detractiones, calumnioſas querimonias, & pecuniaria diſpendia in ſui apud Romanam Sedem defenſione. Sic enim (ut alia exempla ſileam) Apiarius Sacerdos Africanus admodum pervicax & flagitioſus, dum ſuam excommunicationem ab Urbano Epiſcopo Siccenſi juſta de cauſa illatam, reſcindi à Romano Pontifice, ad quem provocarat, ſatagit, tantopere ſuis fraudibus & calumniis adverſus Urbanum laudabilem Epiſcopum, Summum Pontificem concitavit, ut nationali totius Africæ Synodo mandaverit Urbanum ab Epiſcopatu dimoveri, vel excommunicari; cui tamen perſpecta erat virtus Urbani & ſanctimonia, ſicut & imprudens Apiarii perverſitas. Similes etiam querimonias S. Bernardus Claravallenſis Abbas paſſim iterat ſcribens ad Romanam Curiam & Summos ejus ætatis Pontifices, nullatenus ſacræ & univerſalis poteſtatis plenitudini obſiſtens, ſed ſapienter admonens de abuſibus iniquorum appellantium, & indiſcreta Curiæ credulitate. Deinde in Pragmatica Sanctione, tit. *De cauſis*, in princ. tandemque in Concordatis Bononienſibus inter Leonem X. Papam, & Franciſcum I. Galliarum Regem initis traditum eſt, perſonas Eccleſiaſticas Regni à nemine poſſe extra Regnum in jus vocari.

II. Atque ideo quando interjicitur appellatio à ſententia Officialis Gallicani, qui ſubeſt extraneo Metropolitæ, ſi Partes non conveniant de ſubeundo in partibus Regni Eccleſiaſtico Judice, à quo lis dirimatur, ſolent Curiæ Regni intra terminos proprii territorii Partes ad alterum Metropolitanum remittere, coram quo experiantur ut litigent. Id factum

fuit

fuit à Senatu Pariſienſi in appellatione mota de ſententia Officialis Barrenſis Gallicani, qui ſubeſt Trevirenſi Archiepiſcopo Germano. Ita judicatum die 15. Aprilis, anno 1614. ut refert Brodeus ad Louetum lit. *D*, tit.49. Qui ambo tradunt ex uſu Gallicano creditores Gallicanos nullatenus teneri bona immobilia debitorum ſita extra Regni fines diſcutere. Quinetiam Bonifacius Papa I. ſuſceptis gravium criminum accuſationibus à Valentinæ Gallicanæ civitatis Clero & Populo adversùs Maximum ejuſdem civitatis Epiſcopum, ſcripſit anno 419. ad Galliarum Epiſcopos, ut Synodum intra Galliam cogerent, in qua de Maximi accuſationibus cognoſcerent. Hujus epiſtolæ meminere Anſelmus, Burchardus, Ivo Carnotenſis, & Gratianus cap. *Decernimus*, 3. quæſt.9.

III. Ad hæc Senatus Pariſienſis tutelam gerens privilegiorum Galliæ, ſancivit Martii 9. anno 1619. ne Generales Ordinum Regularium extra Regnum degentes Francigenas Regulares ad ſe citent, edixitque ab ipſis providendos eſſe intra Regnum Vicarios qui de cauſis Monachorum cognoſcant & judicent. Brodeus apud Louetum lit. *D*, cap.49.

IV. Et in univerſum conſuetudo invaluit ut Epiſcopi extra regnum degentes conſtituant circa ſubjectas ſibi in Regno ſitas Eccleſias Vicarios foraneos regnicolas, ad quos Clerici Regni conveniant, ipſique Laïci & Clerici in cunctis juriſdictionis Eccleſiaſticæ cauſis diſceptandis. Id verò obſervari perſpicuum eſt in locis Venaiſſino Comitatui convicinis.

V. Quæſitum eſt, utrum neceſſe ſit ab hiſce Vicariis delegatis ſumere proviſiones beneficiarias, aut ipſis exhibere Signaturas Apoſtolicaſque literas, ab *iiſdem* aſſumere capacitatis Clericorum examina, alioſve proceſſus & decreta ſumendæ poſſeſſionis. Verùm has praxes nullatenus agnovimus, ſaltem ubi Epiſcopus non eſt in remotis, & facilis ad eum patet acceſſus. Si tamen ille in his ſuum recuſaret miniſterium, tunc jure adiri poſſet Vicarius foraneus; ad hoc enim conſtituitur ut vices Epiſcopi non regnicolæ gerat. Ipſius tamen primarium officium verſatur in litibus contentioſis, circa quas neceſſe eſt ſervari leges Regni, & non exterarum ditionum.]

CAPUT XVIII.

De Parochis.

I. SCIENDUM primò, quid ſit Parochia. Eſt nimirum Eccleſia ad quam convenit Populus ad recipienda Sacramenta & audienda Sacra diebus feſtis; (quod intellige ex officio & primitiva inſtitutione; cæteræ namque Eccleſiæ ſunt poſterioris & ſubſidiariæ inſtitutionis:) & in qua primitus conſtitutæ ſunt ſepulturæ,

ſepulturæ, & obligatio prædicandi verbum Dei, & docendi rudimenta Fidei. Clement. unica de Baptiſmo & ejus effect. cap. *Omnis utriuſque ſexus,* de pœnit. & remiſſ. cap. *Capellanus*, de feriis: & cui ex communi jure Decimæ debentur, cap. *Quoniam*, & cap. *Parochianos*, & cap. *Cùm contingat,* de decimis. Conſentiunt Doctores, non dici Eccleſiam Parochialem hoc ſolo, quòd ſit in ea Fons Baptiſmalis, ſed ad minus tria ſimul requiri, Fontem Baptiſmalem, Jura Sepulturæ, & Curam fori Pœnitentialis & Sacramentorum.

II. Jus commune exigit ut unius Parochialis Eccleſiæ unicus ſit Parochus titularis, can. *Sicut,* 21. quæſt. 2. quia ut ibi dicitur, unius Eccleſiæ debet unicus eſſe ſponſus. Reliqui verò Sacerdotes aſciſcuntur ut coadjutores. Rebuffus in praxi, tit. de non promot. intra ann. num. 69. Zerola 1. p. verb. *Parochus.*

III. Jure pariter communi debet eſſe Parochus ſtabilis ad vitam, & non amovibilis aut locatarius, quia Matrimonium ſpirituale, ſicut & carnale, debet eſſe ad vitam & indiſſolubile. Quod ergo requiritur in Epiſcopo ut ſit unicus, & non plures, & ad vitam, non verò ad certum tempus; exigitur quoque pari ratione in Parocho, cui ſua deſponſatur Eccleſia. Ideoque ſic ſtatuit canon *Præcipimus*, 21. quæſt. 2. *Præcipimus, ne conductitiis Preſbyteris Eccleſiæ committantur, & ut unaquaque Eccleſia, cui facultas ſuppetit, proprium habeat Sacerdotem.* Et cap. *Veniens,* de fil. Preſbyt. Alexander Papa III. mandat Londonenſi Epiſcopo, ut reſtituat Sacerdoti Eccleſiam, ad quam illum ordinaverat, & ex qua poſtmodùm illum expulerat ſine ejus culpa, licèt ob quendam defectum non debuiſſet ab initio illi Eccleſiæ præfici. Et deſumptus ex S. Gregorio Pontifice canon *Satis perverſum*, diſt. 56. *Satis perverſum* (inquit) *& contra Eccleſiaſticam probatur eſſe cenſuram, ut fruſtrà pro quorundam voluntatibus quis privetur, quem ſua culpa vel facinus ab officii, quo fungitur, gradu non dejicit.* Atque iſta eſt mens Concilii Tridentini ſeſſ. 21. cap. 6. prohibentis removeri Parochos ob eorum imperitiam, ſi alioqui honeſtè vivant; ſed jubentis ut eis Coadjutores, & Vicarii deputentur. His ſuffragatur Gallicana Conſtitutio Ludovici XIII. anni 1629. art. 12. jubentis ut Parochiarum aliis Eccleſiis unitarum Rectores titulum habeant Vicariatus perpetui. Hoc viguit inſtitutum ab exordiis Eccleſiæ: prohibent enim Canones Apoſtolorum 16. & 17. & Nicæni Concilii canon 15. & Chalcedonenſis canon 6. & Arelatenſis I. canon 21. Sacerdotes ab una Eccleſia in aliam commigrare. Eódem ſpectant canon *Non oportet Epiſcopum*, 7. quæſt. 1. & canon *Neminem abſolutè,* diſt. 7. ut obſervavi in noſtra Notitia Conciliorum.

IV. Ut animarum curæ præficiantur, quàm maximè fieri poteſt, idonei Paſtores, providit Concilium Trident. ſeſſ. 24. cap. 18. de reform. ut cùm Parochialis Eccleſiæ vacatio contigerit, ſtatim ac Ordinarius notitiam vacationis habuerit, Vicarium ſeu Oeconomum cum congrua ejus arbitrio,

arbitrio fructuum portionis aſſignatione conſtituat, qui onera ipſius Eccleſiæ ſuſtineat, donec de Rectore proviſum fuerit. Idemque Ordinarius Edictum publicum ad valvas Eccleſiæ Cathedralis ac Parochialis vacantis intra triduum affigat, quo vocentur omnes qui examinari volent, tranſacto conſtituto tempore; atque omnes qui ad concurſum venerint, præſtituto die ſe ſiſtant coram Ordinario & Examinatoribus in Synodo conſtitutis, non paucioribus quàm tribus: & qui Examinatorum judicio magis idoneus reperietur, Eccleſiæ vacanti præficiatur. Caveant autem concurrentes, ne quidquam prorſus hujus occaſione, ſive ante, ſive poſteà Examinatoribus dent; neque iſti accipiant, alioqui ſimoniæ vitium utrique incurrunt, à quo non abſolventur niſi dimiſſis Beneficiis quæ antè habebant, & fiunt inhabiles ad futura. Ita Concilium loc. cit. §. *Caveant*.

V. Iſta verò ſervari debent non tantùm in vacatione per obitum, ſed etiam per reſignationem. Concilium enim utitur verbo generali *Vacationis*, & urget eadem utrobique ratio ſalutis animarum. Quæ verò fit reſignatio in manibus Ordinarii, non poteſt eſſe in favorem certæ perſonæ. Sed ſi contingat reſignari in manibus Papæ, aut ſi aliter Papa de certa perſona providerit, eo caſu cùm ceſſet libertas ad concurſum, ſufficiet ſi facto debito examine Clericus ita proviſus judicetur idoneus, ut fuiſſe à Sacra Congregatione Romæ declaratum teſtificatur Zerola in praxi, 1. p. verb. *Parochia*, verſ. *Sextum dubium*.

VI. Officium Parochi ad omnia extenditur, quæ animarum ſibi ſubditarum ſalutem, & Eccleſiæ ſibi commiſſæ miniſterium & decorem ſpectant. Debet itaque ſingulis ſaltem diebus Dominicis prædicare ad populum de rebus Fidem, & morum integritatem, & pietatis officia concernentibus. Item pueros & rudiores perſonas Fidei rudimentis informare. Item Sacramentorum uſum, dies Feſtos, & indicta jejunia exponere. Pauperum etiam, & orphanorum, aliarumque miſerabilium perſonarum curam paternam gerere. Omnibus vitæ, bonorumque operum exemplo prælucere. Vitia publica & privata, præſertim blaſphemias, concubinatus, & uſuras prudenter corrigere: Feſtorum quoque violationes inhibere, lites componere, odia conciliare. Eos etiam qui in Paſchate non communicant obſervare, & admonere. Numerum animarum Parochiæ habere deſcriptum, pro quibus Deo rationem eſt redditurus. Libros inſuper habere, unum quidem Baptiſmorum cum expreſſione diei ſuſcepti Baptiſmi, & parentum, & patrinorum: alterum Confirmatorum: tertium Matrimoniorum: quartum Mortuorum in ſua Parochia. Magnam quoque ſolicitudinem gerat ægrotantium & morti proximorum. Statuta Synodàlia, & viſitationum Decreta diligenter obſervet.

VII. Poteſt Parochus ſecundùm aliquos Authores, extra Diœceſim ubique gentium audire confeſſionem ſui parochiani, eumque abſolvere,

non habitâ Ordinarii loci approbatione. Sylveſter verb. *Confeſſor* 1. n. 12. Armilla verb. *Confeſſio*, num. 34. Geminianus in cap. 2. §. *Statuto*, n. 58. de conſtitut. in 6. Ancharanus in cap. *Ea quæ*, num. 2. de regul. jur. in 6. aliique communiter.

VIII. Oblationes quæ fiunt in Eccleſia Parochiali acquiruntur Parocho: Sylveſter verb. *Decima*, Angelus verb. *Eccleſia*, Abbas in cap. *Nimis*, num. 3. de exceſſ. Prælat. & in cap. *Paſtoralis*, num. 2. de his quæ fiunt à Prælat. Edictum Bleſenſe art. 51. & Edictum Melodunenſe anni 1580. art. 27. oblationum jura omnia Parochis Gallicanis attribuunt. Diſtinguendum tamen cum Laurentio Bochello in annot. ad Collationes Regiarum Conſtitutionum, lib. 1. tit. 6. ſub finem: Oblationum enim quædam offeruntur ſuper Altari, aut dantur in Offertorio ad Miſſarum ſolennia; & Regni conſuetudo has omnes Parocho aſſignat. Aliæ oblationes parietibus Eccleſiæ appenduntur, aut in capſas, vel in diſcos extra Miſſarum ſolennia immittuntur; & iſtiuſmodi Eccleſiæ reparationi & cultui addici ſolent, teſte ibidem Bochello. His ſuffragatur Zerola part. 1. verb. *Parochia*: & part. 2. verb. *Oblationes*. Idemque utrobique dicit, oblationes, quæ in aliis Eccleſiis non Parochialibus apponuntur, pertinere ad earum Rectores.

IX. Decimæ ex novalibus nunc primùm debitæ pertinent ad Parochum, ejuſque redditibus accreſcunt, ut docet Bochellus in Summa Beneficiorum, verb. *Diſmes*, cap. 3. refertque pleraque Curiarum Regni judicia hoc jus Parochorum confirmantia: & ita paſſim ſervari perſpicimus. Dicitur autem Novale in Jure Canonico, ager de novo ad culturam redactus, de quo non extat memoria quod aliquando cultus fuiſſet, cap. *Quid per novale*, de verb. ſignif. Si tamen antequam ager coleretur, jam erat decimis obnoxius, tunc nihil Parocho acquiritur præter actionem quæ poteſt ei competere adversùs Rectorem ſeu Præbendatum ad augmentum congruæ portionis, ſi occaſione novæ culturæ onera Parochi accreſcant, ut ibidem dicit Bochellus. Quinimò non ſola Gallicana conſuetudo, ſed Jus ipſum commune hoc idem ſtatuit in novalibus in gratiam Parochorum, cap. *Cùm contingat*, de decimis. Ad hoc enim inſtitutæ ſunt decimæ, ut ſint in ſtipendium laboris & miniſterii Eccleſiaſtici, dicente Apoſtolo: *Si nos vobis ſpiritualia ſeminavimus, magnum eſt ſi carnalia veſtra metamus?* 1. Cor. 9. verſ. 11.

X. Notanda eſt Ludovici XIII. Conſtitutio anni 1629. art. 12. ſic edicens: *Les Cures qui ſont à preſent unies aux Abbayes, Prieurez, Egliſes Cathedrales ou Collegiales, ſeront doreſnavant tenuës à part en titre de Vicariat perpetuel, ſans qu'à l'advenir leſdites Egliſes puiſſent prendre ſur icelles Cures autres droits qu'honnoraires, tout le revenu demeurant au Titulaire, ſi mieux leſdites Egliſes & autres Benefices dont dépendent leſdites Cures n'ayment fournir auxdits Curez la ſomme de trois cents livres par an.* Hîc tria præſertim obſerva:

ſerva:

ſerva : primùm debere Parochos eſſe ſtabiles & confirmatos ad vitam. Præterea congruam eorum portionem annuatim tribuendam eſſe librarum trecentarum , præter oblationes & caſualia ſtipendia. Denique Eccleſiis quibus unitæ ſunt Parochiæ , deberi in Eccleſia Parochiali jura honoraria, quæ Rex idem in tribus conſiſtere poſteà declaravit : in primis, ut Eccleſiæ illæ principales, quibus unitæ fuere Parochiales Eccleſiæ, habeant nomen Curæ Primitivæ : ſecundò ut habeant jus præſentandi quem libuerit ad illas vacantes Curas : tertiò demùm, ut præfatæ Eccleſiæ poſſint intra Parochialem Eccleſiam Miſſarum ſolennia celebrare quatuor præcipuis Feſtis anni, & die Patroni ejuſdem Eccleſiæ Parochialis. Hæc legitur Conſtitutio in tomo 3. Actuum Cleri Gallicani.

XI. Cavetur per Concordatum Bononienſe inter Leonem Papam & Franciſcum Regem , & deinde per Edictum Henrici II. menſis Martii anni 1551. ne quis intra urbes & oppida murata Parochus conſtituatur, niſi in Theologia , vel ſacris Canonibus ſit Graduatus.

CAPUT XIX.

Eccleſiæ , & Clericorum immunitates quædam, & jura recenſentur.

I. IMMUNITATUM Eccleſiæ , & Cleri , quædam ſunt Divini, quædam humani Juris. Quæ Divini Juris ſunt , immutabiles ſunt & indiſpenſabiles , neque ullis hominum contrariis uſibus , aut præſcriptionibus temporum convelli , aut labefactari poſſunt. Quæ verò ſunt humani Juris , aut merè Eccleſiaſtici, poſſunt in contrarium longi temporis præſcriptione diminui, vel aboleri. Sed quandiu uſu vigent , nec prævaluit oppoſita legitimi temporis conſuetudo , nemo poteſt his privilegiis derogare citra gravem Dei offenſam, ſuæque animæ perniciem. Iſtud quod dixi , commune eſt cum omnibus quorumcunque hominum juribus merè civilibus , quorum poſſeſſio durat , ut non ſine injuſtitia , & gravi peccato aliquis ea infringat , etiamſi alioqui poſſint demùm per non uſum deperdi. Sed in Eccleſiæ privilegiis , quæ non divinum , ſed humanum Jus introduxit , ſi quis illa nondum longâ temporis præſcriptione abolita convellere aut violare intendat, tantò gravius adverſùm ſe judicium Dei provocat , quantò gravior eſt injuſtitia, quæ ſacrilegio conjuncta eſt. Ex præmiſſa diſtinctione jus eluceſcit , adeò ut qui de his Eccleſiaſticis immunitatibus diſceptantes non diſ-

cernunt quæ ſunt Divini, & quæ humani Juris; atque in his ipſis juribus humanæ atque mutationi obnoxiæ inſtitutionis non diſcernunt inter ea quæ adhuc uſu vigent, & ea quæ contrariâ conſuetudine prorſus antiquata & abolita fuerunt, omnia confundant, & Andabatarum more cæcutientes ſuos in aëre gladios ventilent neceſſe ſit.

II. Porrò extra omnem dubitationis aleam hoc ſtatuendum eſt, Eccleſiæ poteſtatem & authoritatem circa illa omnia, quæ ad Dei cultum, Cleri diſciplinam, rerum Fidei definitionem, morum ad Evangelii Chriſti præſcripta doctrinam, ad prædicandum verbum Dei miſſionem, Animarum internam & externam præfecturam, Beneficiorum & Eccleſiaſtici miniſterii proviſionem, & Sacramentorum adminiſtrationem ſpectant, oriri penitus à divina inſtitutione; atque in iſtis habere Eccleſiam immediatè à Deo ipſo juriſdictionem internam & externam, directivam & coërcitivam, utpote neceſſariam ad ſacri regiminis, quod ei Deus contulit, exequutionem. Cui enim data eſt juriſdictio, illa quoque conceſſa videntur, ſine quibus juriſdictio explicari non poteſt, l. *Cui juriſdictio*, D. de juriſdict. omn. judic. & cap. *Prætereà*, de offic. jud. deleg. Et utique non poteſt niſi ad externum, & contradictorium, ſimulque coërcitivum judicium pertinere iſtud, quod Apoſtolus Timotheo Epiſcopo præſcribit 1. Timoth. 5. *Accuſationem adversùs Presbyterum noli recipere, niſi ſub duobus aut tribus teſtibus.* Hujus ſacræ poteſtatis originem ad unum Deum referunt Divinæ Scripturæ: Chriſtus enim gregem ſuum, quo Fideles univerſi, & Eccleſiaſtici, & cujuſcunque ſtatus Laïci comprehenduntur, cùm omnes ſe Chriſti oviculas eſſe glorientur, paſcendum & regendum in ſpiritualibus Petro tradidit, Joan. 21. *Paſce agnos meos, paſce oves meas.* Ipſe verò Petrus hac Supremi Paſtoris accepta divinitus poteſtate, minoribus, ſibique ſibjectis Paſtoribus præcipit, 1. Petri 5. *Paſcite qui in vobis eſt gregem Dei.* Et ſacri Apoſtolatus conſors Paulus Paſtorum Eccleſiæ munus non aliò refert, quàm ad Spiritum Sanctum, quem Deum eſſe conſtat: ſic enim illos admonet Act. 20. *Attendite vobis & univerſo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei, quam acquiſivit ſanguine ſuo.* Munus igitur Epiſcopis injunctum, non ab hominibus, ſed à Deo ipſo, verſatur in eo ut regant Eccleſiam Dei. Munus verò reliquis omnibus ſine ulla exceptione Fidelibus, ſive publicam, ſive privatam perſonam gerant, demandatum ab ipſo Deo, iſtud eſt, ut Sacros Paſtores venerentur, eiſque in ſpiritualibus ſubjiciantur & obtemperent: quod idem attingit Apoſtolus Hebr. 13. *Obedite præpoſitis veſtris, & ſubjacete eis; ipſi enim pervigilant quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri.* Hæc ſunt indubitata Dei præcepta, & incommutabilia, planéque indiſpenſabilia inſtituta, quibus nulla poſſit aut hominum temeritas, aut temporum diuturnitas derogare.

III. Hac fretus fiduciâ Sanctus Gregorius Nazianzenus orat. 17. ad

cives

cives timore perculſos, ita Præfectum præſentem alloquitur : *Et tu quoque una es gregis mei ovicula, mea poteſtati, meoque tribunali ex ipſius Chriſti mandato ſubjecta : mea verò judiciaria poteſtas eo præſtantior eſt illâ poteſtate quam geris, quo Spiritus carni, & cœlum terræ præeminet.*

IV. Præter jura & immunitates Eccleſiæ, quæ ſunt divinæ, atque adeò immutabilis inſtitutionis, alia quædam ſunt, de quibus diſceptatur inter Catholicos ipſos, an ſint immediatè à Deo, an verò ab Eccleſiæ Canonibus, aut à Principum ſæculi Conſtitutionibus ab eorum pietate & liberalitate profectis. Hujuſmodi cenſentur immunitates bonorum Eccleſiæ temporalium, necnon Clericorum exemptiones & privilegia in cauſis eorum merè realibus & temporalibus. Si enim hæc ſint divinæ inſtitutionis, nefas erit eadem violari vel imminui : ſed ſi ſint à Jure tantùm humano & poſitivo exorta, poterit ſaltem diutina conſuetudo his derogare, cùm ipſa valeat etiam Generalium Conciliorum Canones Eccleſiaſticos, ſed non Divinos reſcindere. Bonifacius Papa VIII. cap. *Quanquam*, de cenſib. in 6. aſſerit, *Eccleſiam & Clericos eſſe unà cum rebus ſuis Jure Divino à Sæcularium oneribus & exactionibus exemptos.* Plerique tamen graves Doctores iſtud negant. S. Ambroſius orat. de tradendis Baſilicis, ſic ait : *Si tributum petit, tributum non negatur ; agri enim Eccleſiæ tributum ſolvunt.* Valentinianus etiam ſenior in epiſt. ad Epiſcopos Aſiæ, apud Theodoretum lib. 4. hiſt. Eccleſ. cap. 7. dicit, *Pios & Religioſos Epiſcopos tributa Regibus pendere.* Et Urbanus Papa can. *Tributum*, 23. quæſt. 8. *Tributum*, inquit, *in ore piſcis piſcante Petro inventum eſt, quia de exterioribus ſuis Eccleſia tributum reddit.* Sanctus prætereà Chryſoſtomus ad locum illum Rom. 13. *Omnis anima Poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit, ideò enim & tributa præſtatis* ; ſcribit obedientiam iſtam injungi quoque Prædicatoribus Evangelicis, & Prophetis, & Sacerdotibus, & Monachis. Divus etiam Thomas in eundem Pauli locum eadem edocet, necnon Innocentius Papa IV. in cap. 2. de majorit. & obed. Joannes Medina tract. de reſtitution. quæſt. 15. Cardinalis etiam Bellarminus tom. 1. de Clericis, lib. 1. cap. 28. & Covarruvias pract. quæſt. cap. 31. qui & hoc addit num. 5. ſuſtineri poſſe Galliarum uſum, quo Clerici in cauſis non quidem perſonalibus, ſed realibus conveniri ſolent coram ſæculari Judice, tametſi in aliis Catholicis Provinciis, atque adeò in Hiſpania, ubi ſcribebat, contrarius ſit uſus.

V. Nihilominus edicit lex *Placet*, C. de ſacroſ. Eccleſ. *Prædia Eccleſiarum libera eſſe ab omnibus, & ſordidis, & extraordinariis præſtationibus, ſoliſque ſubjici oneribus ordinariis.* Hanc ſubſequuti legem Canones Sacri prohibent etiam ſub excommunicationis pœna privatis perſonis, ſub interdicto autem Communitatibus quibuſcunque, tributa & onera perſonis Clericorum aut Eccleſiæ rebus imponi, can. *Benè quidem*, diſt. 96. cap. *Eccleſia*, de conſtitution. cap. *Adverſùs*, de immunit. Eccl. cap. *Noverint*, de ſent. excomm. cap. *Quanquam*, de cenſib. in 6. Legitur in Exodo, terras

Sacerdotum Ægypti fuiſſe liberas & immunes, eamque immunitatem eis fuiſſe à Patriarcha Joſeph conſervatam, etiamſi Ægyptiorum ſuperſtitiones abhorreret. Si tamen res Clericorum aut Eccleſiæ negotiandi causâ transferantur, ſubjicientur tributorum oneribus, d. cap. *Quanquam*. Exceptâ verò negotiatione non tenentur Clerici vectigalia pendere de frumento, vino, oleo, cæteriſque fructibus ex ſuarum Præbendarum fundis ac prædiis. Abbas in cap. *Non minùs*, de immunit. Eccleſ. Baldus in l. *Placet*, C. de ſacroſ. Eccleſ.

VI. Sanè quocumque titulo fundus aliquis de manu laïca in Eccleſiæ dominium transferatur, per hoc tamen non eximitur à ſervitutibus & oneribus quibus antea erat obnoxius. Quælibet enim res ad quemcunque transferatur, ſemper cum ſuo tranſit onere, can. *Si quis laïcus*, 16. quæſt. 1. cap. *Paſtoralis*, de decimis, cap. *Ex literis*, in fin. de pignor. & l. *Alienatio*, D. de contrah. empt. Tum etiam, quia nemo plus juris in alium transferre poteſt, quàm ipſe habeat, l. *Nemo plus juris*, D. de regul. jur.

VII. Prætereà patrimonium, ad cujus titulum aliquis Sacros Ordines ſuſcepit, non potitur privilegio aut exemptionibus rerum Eccleſiæ: non enim per hoc erigitur in Eccleſiaſticum Beneficium, neque amittit priſtinam rei merè temporalis conditionem, tranſitque cum reliquis profanis bonis ad hæredes. Prætereà ſi quid ex taliter affecto patrimonio alienatur, non requiruntur conditiones quas Jus requirit ad bonorum Eccleſiæ alienationem, quarum defectu irrita ſit alienatio. Covarruvias lib. 1. variar. reſolut. num. 4. Prætereà Gloſſa 2. communiter recepta in Clement. 1. de in integr. reſtit. & Speculator tit. de in integr. reſtitut. §. *Qualiter*, verſ. *Sed nunquid*, affirmant reſtitutionem in integrum competentem Eccleſiis quaſi jure minorum, nequaquam attribui Clericis ratione patrimonii, niſi ipſi reipſa ſint minores: atque res Clericorum patrimoniales eodem uſucapi tempore, quo uſucapiuntur res laïcorum.

VIII. Onerum quidem alia realia, alia perſonalia cenſentur: & à realibus quidem oneribus Clericos oſtendimus exemptos: nec minùs, imò multò magis à perſonalibus immunes ſunt ipſo jure, quæ à laïcis imponuntur. Perſonalia dicuntur onera, quæ animi proviſione & corporali labore abſolvuntur, ut ait lex ultima, §. 1. D. de munerib. & honor. Et ne quidem ad ea Clerici tenentur, quæ nullatenus ſordida, ſed honeſta ſunt, ut ſunt publici Magiſtratus, ſeculares Adminiſtrationes, Legationes, curæ, tutelæ, can. *Generaliter*, 16. quæſt. 1. niſi fortè ſponte recipere Clericus velit legitimam tutelam, can. *Pervenit*, 86. diſt. Eximuntur etiam Clerici ab obligatione militiæ quantumvis juſtæ, in qua etiam incurrerent irregularitatem, ſi fortè occiderent vel mutilarent, cap. *Præſentium*, de Cler. percuſſ. Poſſunt nihilominus in caſu neceſſitatis obligari ad excubias & murorum cuſtodiam, cap. *Pervenit*, de immunit. Eccleſ.

IX. Neque adigi poſſunt Clerici ad contribuendum pro murorum publicorum

publicorum reparatione, aut pro munimine Civitatis, aut Caſtri: neque cogi poſſunt ad recipiendos milites hoſpitio. Innocentius IV. in cap. 1 de immunit. Eccleſ. Abbas ibid. num. 1. Quin etiam famuli & coloni Clericorum eadem gaudent immunitate intra Clericorum ædes à ſe habitatas, can. *Generaliter*, 16. quæſt. 1.

X. Si tamen Clericus, Eccleſia, aut Monaſterium feudum obtinerent à laïco, tenerentur ad onera omnia feudo impoſita, & ad ea præſtanda cogi à Domino feudi poſſent. Innocentius in cap. *Verùm*, de foro compet. Adeò ut Papa leges clauſuræ monaſticæ præſcribens cap. 1. de ſtat. Regul. in 6. ſtatuat nihilominus, ut Abbatiſſa, vel Prioriſſa cujuſvis Monaſterii, ſi ab aliquo Principe, vel Domino temporali requiratur ad præſtandum per ſeipſam, & non per procuratorem homagium, ſeu fidelitatis ſacramentum ratione feudi à Monaſterio poſſeſſi, ipſa de Monaſterio honeſtè comitata egredi poſſit ad præſtandum ſubjectionis & fidelitatis ſacramentum: quo præſtito, debet ſine mora ad Monaſterium reverti.

XI. Jam verò hactenus exploratis Clericorum privilegiis ex Jure communi, progredior ad eadem commemoranda ex Regum Galliæ Conſtitutionibus. Sed in primis eſt præmonendum, ut quis in Gallia Clericus his fruatur privilegiis, non ſatis eſſe ſi Tonſurâ ſit inſignitus, geratque habitum Clericalem, quæ duo ſimul aliis in regionibus Catholicis ſufficiunt; ſed amplius requiri in hoc Regno, ut Clericus vel Beneficium Eccleſiaſticum habeat, vel ut ſacro ſit Ordine inſignitus, ſaltem Subdiaconatu, vel ut reipſa alicujus Eccleſiæ miniſterio ſit addictus, aut actu, & citra fraudem ſit præſtimonialis, atque in publico ſtudeat Collegio, vel Communitati Eccleſiaſticæ ſit adſcriptus: id enim multis Edictis ſtatutum fuit Caroli IX. in Edicto Pariſienſi, art. 21. anno 1563. menſe Januario; & Moliniis menſe Februario anni 1566. art. 21. rurſúmque Pariſiis menſe Julio ejuſdem anni, art. 8.

XII. Atque in primis, quoad ipſorum Clericorum perſonales exemptiones, Carolus idem IX. in Comitiis Aurelianenſibus, art. 28. & Henricus III. in Comitiis Bleſenſibus, art. 57. idemque in Edicto Pariſienſi menſis Julii anni 1576. edixerunt non poſſe Clericum ullum Sacris initiatum addici carceri propter nomina ſeu debita pecuniaria, ne quidem propter jura fiſcalia. Quin etiam addunt, non poſſe capi & oppignerari pro debitis pecuniariis veſtes ipſorum, neque libros, neque mobilia illa bona, quæ vel Divinis Miniſteriis, vel eorundem uſibus domeſticis & neceſſariis ſunt deſtinata. Ab oneribus præterea perſonalibus, tam privatis, quàm publicis, quæ ab Officialibus ſeu Magiſtratibus laïcis imponi ſolent, ut ſunt ſequeſtrationes, tutelæ, curæ, publica officia, & alia id genus, eximuntur in hoc Regno Clerici, non ſolùm ex Jure communi, ut jam vidimus, ſed etiam ex jure & conſuetudine Regni.

XIII. De ordine autem ſeſſionis, præſeſſio debetur Vicario Generali Epiſcopi

Epiſcopi ſupra quoſcunque Judices ſubalternos, quoties ſimul juridicè procedunt, ſicut ordinavit Ludovicus XIII. in ſuo ſacratiore ſedens Conſilio, die Novembris 27. anno 1642. ubi adjudicavit Vicario Generali Remenſi præſidentiam ſupra Juridicum Prætorem ejuſdem Civitatis, quem vocant Locumtenentem Generalem, in Conventibus concernentibus Hoſpitalium adminiſtrationem, aut redditiones rationum piarum cauſarum, & juramenti circa hæc receptionem.

XIV. Pertinet verò ad Jus Divinum prorſus indiſpenſabile Caroli IX. Conſtitutio anni 1571. in Senatu Pariſienſi verificata & recepta die 10. Auguſti anni ejuſdem, ſic jubens art. 11. *Non poterunt Ballivi, & Seneſcalli, aliive Judices, neque noſtræ Parlamentorum Curiæ Prælatos & Beneficiorum collatores compellere ad conferenda aliqua Beneficia Partibus prætendentibus: ſed eas remittent ad alios Superiores Prælatos, ut ſuper inferioris Prælati recuſatione ſecundùm jura provideant.* Hoc idem edixere Henricus III. Conſtitutionum Bleſenſium art. 64. & Ludovicus XIII. Conſtitutione anni 1629. art. 22. Cúmque attentaſſet Rhotomagenſe Parlamentum diem dicere Sagienſi Epiſcopo, ut cauſas allegaret ſuæ recuſationis circa petitam Præbendæ collationem, Rex in ſecretiore Conſilio hanc aſſignationem Juri contrariam judicavit, Epiſcopumque ab ea relevavit: prohibuit etiam Parlamento ſimile quidquam poſthac decernere, ſalvo tamen jure Partis ad Superiorem Prælatum provocandi. Regium hoc Decretum eſt anni 1630. die Julii 30. Edicta etiam Regum Franciæ in Codice Henriceo, & in Collationibus lib. 1. necnon in Compilatione Conſtitutionum Regiarum per Guenoſium & Theveneum, tit. de Xenodochiis, artic. 9. præſentiam requirunt Epiſcopi, aut ejus Vicarii, quemadmodum etiam Regii Officialis & Conſulum loci, in ratiociniis pecuniæ per adminiſtratores Xenodochiorum, & Noſocomiorum faciendis: idque edixit Carolus IX. ad Fontembellaqueum anno 1561. art. 6.

XV. Cauſæ Fidei in Gallia perinde ac in reliquis Catholicis regionibus ſunt Eccleſiaſtici fori, & agitandas eſſe coram Ordinario edixerunt publicis Conſtitutionibus Franciſcus I. Henricus II. & Carolus IX. relatis in Codice Henriceo, & in Collatione Regiarum Conſtitutionum. Cauſæ pariter Matrimoniorum, circa eorum validitatem, aut nullitatem, ſolis attribuuntur Judicibus Eccleſiaſticis, juxta Edictum Henrici IV. artic. 12. anni 1606. Judices quoque Eccleſiaſtici, non ſolùm de fœdere connubii, ſed etiam de ſponſalibus, ac promiſſionibus futuri Matrimonii, ut præambulis ad hoc Sacramentum, cognoſcunt & judicant in hoc Regno, ut ſcribunt Gallicani Juriſconſulti Bacquet des Juſtices, chap. 21. nombre 332. Paſtor de juriſdictione Eccleſ. cap. 13. num. 7. profertque Senatuſconſulta per quæ talium promiſſionum cauſæ ad Epiſcopos remiſſæ ſunt.

XVI. Edicto inſuper Franciſci I. anni 1539. confirmatur Eccleſiæ

Gallicanæ

Gallicanæ juriſdictio circa Divinorum Sacramentorum cauſas inter quaſlibet etiam laïcas perſonas. Eadem quoque ibidem juriſdictio aſſeritur Eccleſiæ in cauſis Clericorum perſonalibus. Laurentius Bochellus in Summa Benefic. verb. *Juſtitia Eccleſiaſtica*, in fin. docet duas eſſe regulas & Gallicani fori axiomata indubitata. In primis, cauſas tum Decimarum Eccleſiaſticarum, tum etiam Matrimoniorum pertinere ad Eccleſiæ Regni Forum. Secundò, cauſas criminum hæreſis & ſimoniæ etiam contra laïcos reos agitandas eſſe coram Judicibus Eccleſiaſticis: additque ita fuiſſe publicè in Parlamento Pariſienſi declaratum præſidente Thuano, poſtulante Regio Advocato Dumeſnil, die 29. Decembris anni 1562. Decimarum quidem cauſas attribuit Eccleſiæ Gallicanæ Foro Conſtitutio Philippi IV. anni 1302. & Faber C. de juriſdict. omn. judic. defin. 49. Apud Annæum Robertum lib. 3. rerum judicat. cap. 5. & lib. 4. cap. 10. referuntur Pariſienſia Senatuſconſulta, quæ partes litigantes tum circa ſponſalia, ſeu ſponſionem futuri matrimonii; tum circa judicium, & cognitionem impotentiæ ad contractum matrimonium, remittunt ad Ordinarium: quem tamen excludunt à cognitione, & judicio de damnis, & eo quod intereſt, utpote ſpectantibus ad ſolum laïcum Tribunal, tametſi emergant occaſione Matrimoniorum.

XVII. Quod demùm attinet ad realium munerum ac onerum exemptionem, Carolus IX. edixit Pariſiis, menſe Junio, anno 1568. eſſe immunes Clericos circa prædia, & proventus ſuarum Eccleſiarum, & Præbendarum, ab omnibus præſtationibus publicis ac vectigalibus: neque his aſtringi niſi in ſuis patrimonialibus bonis. Idemque altero Pariſienſi Edicto menſis Novembris anni ejuſdem ſeculi ſeptuageſimiſecundi, & altero inſequentis anni menſis Maii, ad Nemus Vincennarum: deinde Henricus III. Avenione, anno ſeptuageſimoquarto, menſe Decembri; & idem in Comitiis Bleſenſibus, artic. 58. idemque poſteà Pariſiis menſe Januario, anno 1580. art. 19. ſtatuunt Clericos in ſuorum Beneficiorum fructibus, & prædiis liberos eſſe ab omnibus pecuniariis contributionibus, & à Gubernatorum & militum hoſpitiis, & ab expenſis & ſumptibus præſidiorum militarium, munitionum, fortificationum, annonarum militarium, armorum, equorum; itemque ab excubiis & cuſtodiis, etiamſi mandatis Regiis aut inferiorum Poteſtatum declararetur comprehendi cunctas exemptas & privilegiatas perſonas. Admonet nihilominus Charondas multis Senatuſconſultis conſtitutum fuiſſe, non eſſe Clericos, tam regulares quàm ſæculares à cuſtodia portarum & urbium excubiis immunes tempore belli; quia tunc agitur de communi conſervatione etiam Eccleſiarum, & Clericorum, & facultatum ac rerum ad eos, eaſque pertinentium, urgetque periculum ſi minuantur excubiæ: præſertim cùm Pontifex ipſe declaret, non eſſe immunes ab excubiis Clericos tempore belli, cap. *Pervenit*, de immunit. Eccleſ. Ita Charondas ad Codicis Henricei lib. 1. tit. 18. art. 4.

XVIII. Henricus III. Bleſis, menſe Martio, anno ſupra milleſimum quingenteſimo ſeptuageſimoſeptimo, aſſumi declarat in ſuam protectionem Regiam omnes & ſingulos Eccleſiaſticos Regni, eorumque domos, prædia, opes ab eorum Beneficiis dependentes; ſeque eos eximere ab omnibus bellicis contributionibus, & militum hoſpitiis: & Clericis permitti, ut apponant in ſuis ædibus, terris, & villis Inſignia Regia ad ſalvamguardiam. Quam rem Carolus IX. pariter edixerat art. 15. Conſtitutionis Pariſiis editæ die 16. Aprilis, anno ejus ſæculi ſeptuageſimoprimo.

XIX. Suam verò beneficentiam latiùs diffudit etiam ad bona Clericorum patrimonialia Ludovicus XIII. qui Turonibus, menſe Decembri, anno 1619. edixit, Clericos, tam ſeculares quàm regulares, eximi à cunctis oneribus, præſtationibus, & collectis, à quibus Nobiles Regni exempti ſunt, atque à francis feudis, novis acquiſitionibus, donis gratuitis, commodatis à Rege ſumendis, aliiſque quibuſcunque ſubventionibus Regi præſtandis. Item à murorum publicorum reparationibus, fortificationibus, pontium ſubſtructionibus, aggerum, itinerum, fontium inſtauratione vel ſtructura. Itemque ab annonæ militaris contributione, à Gubernatorum & militum impenſis, victu, hoſpitio, ſive intra Beneficii Eccleſiaſtici, ſive bonorum patrimonialium ad Eccleſiaſticas perſonas pertinentium domos, ſive in urbe, ſive rure. Eximi pariter à publicorum debitorum ſolutione, à ſalariis, vectigalibus, à capitationibus, ſeu aſſignatis ad ſingula hominum capita impoſitionibus, ſive per Edicta Regia, ſive per Gubernatorum, aut aliorum Officialium Regiorum mandata, ſive per Communitates aut municipales Magiſtratus, etiam in favorem Hoſpitalium aut ſubventionum pauperum, niſi fuerint hæc onera ab ipſis Epiſcopis pietatis causâ liberè indicta. Hæc univerſa Rex idem altero confirmavit Edicto Compendii, menſe Junio, anno ejuſdem ſæculi vigeſimoquarto, quo decernit bona quidem Beneficialia & Eccleſiaſtica eſſe abſolutè immunia: ſed Clericorum patrimonialia bona, ſeu acquiſita eſſe pariter ab omnibus vectigalibus & communibus præſtationibus immunia illis in locis, in quibus vectigalia perſonalia exiſtunt, nullatenus autem ubi realia ſunt; dummodo ubi onera ſunt perſonalia Clerici ipſi per ſordidos actus gradûs ſui dignitati non derogent, exercendo mercimonia vel alienorum prædiorum locationes, etiam ſub aliorum nomine. Eadem iterantur ejuſdem alio edicto in Villa Sancti Germani ad Nemus, menſe Octobri, anno 1626. Eadem pridem edixerant Henricus III. & IV. Eademque innumeris placitis tum Supremi Conſilii Regii, tum etiam Subſidiorum Curiæ, quæ in tertio tomo Actuum & Titulorum Gallicani Cleri inſerta leguntur, confirmata ſunt.

XX. Carolus inſuper IX. Edicto Pariſienſi, menſe Novembri, anno ſupra milleſimum quingenteſimo ſeptuageſimoſecundo; & Villæ Sancti Germani

Germani ad Nemus, menſe Februario, anno ejuſdem ſæculi ſeptuageſimoquarto: & Henricus III. Pariſiis, menſe Julio, anno ſequentis ſæculi ſeptimo: Ludovicus quoque XIII. Pariſiis, menſe Auguſto, anno 1612. decernunt, cogi non poſſe Clericos ad exhibendum titulos poſſeſſionum aut proventuum Eccleſiaſticorum ſub ullo prætextu, ſive francorum feudorum, ſive novarum acquiſitionum, ſive alia quavis de cauſa; hoc enim in pleriſque impoſſibile eſſet ob tranſactorum bellorum clades, præſertim civilium, quæ Religionis prætextus toto Regno excitavit: ſed ſufficere ſi conſtet de poſſeſſione, nec probetur injuſta vis ac uſurpatio; ſicut Jus Civile & Canonicum conſtituunt in omni cauſa poſſeſſoria, ut fuſiùs ſuo loco explicabimus.

XXI. Cùm verò triplex ſit Eccleſiaſtica immunitas, ſcilicet perſonalis, realis, & localis; & de duabus primis ſatis ſuperque actum ſit, hoc ſciendum de locali, Jure quidem communi reos criminum & ſervos metu dominorum ad Eccleſiam confugientes, abſtrahi exinde non poſſe, ut conſtat ex pleriſque Canonibus, can. *Miror*, can. *Reum*, can. *Frater*, can. *Si quis contumax*, can. *Metuentes*, can. *Uxor*, can. *Definiuit*, can. *Id conſtituimus*, 17. quæſt. 4. Neque dimittebantur confugientes, niſi præſtito à perſequentibus ſacramento de perſonæ confugientis ſecuritate. Præſertim verò in ipſa Gallia ab ipſis Chriſtianæ Fidei exordiis hoc ſervatum conſtat ex Arauſicani Concilii I. can. 5. & Aurelianenſis I. can. 1. & quarti Aurelianenſis can. 21. Gregorius etiam Papa XIV. anno 1591. Conſtitutionem edidit incipientem, *Cùm aliàs nonnulli*, circa ea quæ ſpectant ad ſecuritatem reorum criminum ad Eccleſias confugientium: excludit verò ab iſta immunitate publicos latrones, & itinerum graſſatores, agrorum depopulatores, & eos qui intra ipſam Eccleſiam aut Cœmeterium homicidia vel mutilationes hominum commiſerunt, eoſque qui proditoriè hominem trucidaverint, quos vocant Aſſaſſinos: hæreticos etiam, & Majeſtatis reos, qui in ipſam Principis perſonam attentaverint. Reliquis verò reis jubet immunitatem Eccleſiaſticam ſuffragari. Statutum pridem fuerat lege *Præſenti*, & l. *Fideli*, C. de his qui ad Eccleſ. confug. & cap. *Inter alia*, de immunit. Eccleſ. cujuſcunque criminis reos, exceptis publicis latronibus, & nocturnis agrorum depopulatoribus, non poſſe de Eccleſia extrahi. Legimus etiam 3. Regum 2. Joab belli Ducem, eo quòd Abnerem & Amaſam proditoriè interemiſſet, occiſum juſſu Salomonis fuiſſe intra tabernaculum, juxta Altare in quod confugerat. Verumtamen in Gallia ne hac immunitate & impunitate licentia criminum ingraveſcat, vix ulla ſervatur in Eccleſia immunitas reorum confugientium, niſi eorum qui ære alieno gravantur, ut ibi neque capi, neque inde extrahi queant.

XXII. Altera localis Eccleſiarum immunitas excludit ab eis omnes profanos uſus, non modò abjectos & ſordidos, quales ſunt negotiationes, jumentorum aut bajulorum tranſitus, juxta Domini exemplum ejicientis

venditores & emptores columbarum ex porticu Templi, & proclamantis domum Dei eſſe orationis domum, Matth. 21. domum enim Dei decet ſanctitudo, Pſalm. 92. Sed inſuper excludit Eccleſiæ immunitas omnem forenſem proceſſum, & judiciorum ſtrepitum, etiam à Cœmeteriis, cap. 1. & cap. *Cùm Eccleſia*, de immunit. Eccleſ. & cap. *Decet*, eod. tit. in 6. Adeò ut quæcunque judiciales ſententiæ in Eccleſiis latæ nullæ ſint, ac irritæ, d. cap. *Decet*, in fin.

CAPUT XX.

De Regularibus, & Regulari Profeſſione, & quatenus ab ea reclamare liceat.

I. CHRISTIANA perfectio in charitate perfecta conſiſtit. Status autem religioſus, qui verſatur circa conſilia, eſt expeditior ad chriſtianam perfectionem via, quatenus obſervatio conſiliorum evangelicorum removet impedimenta charitatis, efficitque ut charitas perfectiùs exerceatur, ut docet Abbas Moyſes apud Caſſianum collatione 1. cap. 7. & S. Thomas 2. 2. quæſt. 1. De hoc ergo ad perfectionem chriſtianam adductivo ſtatu nunc agendum.

II. Per profeſſionem homo fit irrevocabiliter Regularis. Porrò veteri & abolitæ illi conſuetudini, quæ homines plerumque invitos Religioni aſtringebat, nullâ habitâ cujuſcunque ætatis etiam infantilis ratione, abjectâ quoque certi alicujus temporis probatione, ſive ex eo quod infantem parentes ejus monaſterio obtulerant, ſive quia aliquis lecto per ægritudinem decumbens religioſo habitu fuerat à circunſtantibus indutus; adeò ut Rex Hiſpaniæ Vamba multis victoriis de Saracenorum gente reportatis illuſtris, aſtrictus ad hoc fuerit, ut Regno ſe abdicaret, & monaſterio ſe includeret, ex hoc ſolo, quod gravi ægritudine in amentiam ſimul & vitæ diſcrimen adductus, habitu monaſtico veſtitus à quibuſdam Epiſcopis fuerat, citra ullum ipſius conſenſum, cujus tunc erat incapax; de qua veteri conſuetudine, quæ ſexcentis ferè annis viguit, copioſiùs tractavi in Notitia Conciliorum, ad Concilium Vormatienſe: illi, inquam, antiquatæ conſuetudini ſucceſſit rationabilior diſciplina, quæ liberam requirit ad profitendum deliberationem, & capacem deliberandi ætatem. Primùm quidem præfixa fuit ad eam rem eadem ætas, quæ ad validum matrimonium exigitur in maſculo annorum quatuordecim, & in fœmina duodecim completorum, ut decernit caput *Significatum*, & cap. *Cùm virum*, de Regular. Sed his demùm ſuccedens Concilium Trident. requirit in utroque ſexu

ſexu & integrum probationis annum, & annos ætatis ſexdecim adimpletos, ſeſſ. 25. de Regular. cap. 15. Idemque excommunicationis pœnam infert ſive parentibus, ſive quibuſcunque aliis, qui per vim aut metum quenquam ad religioſum ſtatum adegerint, vel etiam ad hoc fuerint cooperati, dicta ſeſſ. 25. cap. 17. & 18. Regium pariter in Comitiis Bleſenſibus Edictum huic Tridentinæ Sanctioni conformatur & quoad annum probationis, & quoad profeſſionis ætatem, art. 28.

III. Prohibet S. Gregorius Papa lib. 1. epiſt. 48. ad Antemium, ſuſcipi in quibuſdam inſulanis, & rigidioris Obſervantiæ Monaſteriis ad religioſam profeſſionem eos qui decimumoctavum annum, qui eſt perfectæ pubertatis, non attigerint. Idque refertur ut Palea, cap. *Quia autem*, 20. quæſt. 2. & repetitur in cap. *Quia in inſulis*, de Regular. Proprium ſanè Cartuſianorum eſt, ut non liceat apud eos profiteri, niſi adimpleto decimo octavo ætatis anno.

IV. Vota omnia ante profeſſionem emiſſa commutari propriâ authoritate poſſunt in vota religioſæ profeſſionis, ut cenſent communiter Doctores: & appoſitè ait caput *Scriptura*, de voto: *Reus fracti voti non habetur, qui temporale obſequium in perpetuam Religionis obſervantiam noſcitur commutare.* Unde eo ipſo, quod aliquis profitetur, etſi nihil de anteactis votis cogitet, diſpenſatur ſufficienter ab eis, niſi de his ita cogitet, ut explicitè horum obligationem perdurare intendat. Leſſius lib. 2. cap. 40. num. 106.

V. Sciendum porrò eſt, ſex recenſeri defectus, quorum ſinguli nullam & invalidam reddunt profeſſionem. 1. Legitimi conſenſus, ſive per vim, ſive per metum extorti. 2. Anni non expleti ad probationem requiſiti, etiamſi ante Tridentinum Concilium profeſſio fieri quidem ante annum completum prohiberetur, ſed tamen facta non dirimeretur. 3. Ætatis, ſi nondum finito decimoſexto ætatis anno emiſſa fuerit profeſſio. 4. Sexus, ſi vir inter mulieres, aut mulier inter viros profiteatur. Hermaphroditus verò ad evitanda ſcandala nullibi profiteri poteſt. 5. Defectus ſui juris, ut eſt in conjugatis, aut ſervis; niſi inter conjugatos cauſa legitima intervenerit perpetui divortii, ut eſſet adulterium unius partium legitimè probatum; aut niſi alter conjugum ſe quoque religioſa profeſſione, vel ſacris Ordinibus aſtringat, cap. *Cùm ſis prædictus*, cap. *Conſtitutus*, cap. *Mulier*, de converſione conjug. 6. Si fuerit acceptata profeſſio ab eo qui non eſt legitimus ad hoc Superior, neque à legitimo Superiore delegatus: neque hunc defectum poteſt reparare ſuccedens à legitimo Superiore facta ratihabitio. Quia ratum quis habere non poteſt quod ſuo nomine non eſt geſtum, cap. *Ratum*, de regul. jur. in 6. Ideoque neceſſe eſt eam profeſſionem renovari ad hoc ut habeatur profeſſus Religioſus. Leſſius lib. 2. cap. 41. dub. 7. num. 61.

VI. Quod attinet ad reclamationem adversùs propriam profeſſionem ex prætenſa ejus invaliditate, Concilium Trident. ſeſſ. 25. cap. 19. ita providit: *Quicumque Regularis prætendat ſe per vim aut metum ingreſſum eſſe Reli-*

gionem, aut etiam dicat ante legitimam ætatem profeſſum fuiſſe, aut quid ſimile, velitque habitum dimittere quacunque ex cauſa, aut etiam cum habitu diſcedere ſine licentia Superiorum, non audiatur niſi intra quinquennium tantùm à die profeſſionis. Et tunc non aliter, niſi cauſas, quas prætendit, deduxerit coram Superiore ſuo, & Ordinario. Quod ſi habitum antea ſponte dimiſerit, nullatenus ad allegandum quamcunque cauſam admittatur, ſed ad Monaſterium redire cogatur, & tanquam apoſtata puniatur.

VII. Iſtud quinquennium definitum ad reclamandum fundatur in præſumptione tacitæ ratificationis. Si tamen ſciret pro certo is qui ſic profeſſus eſt, eam præſumptionem in ſeipſo falſam eſſe, eo quòd toto quinquennio cauſam nullitatis ſuæ profeſſionis ex juris vel facti ignorantia neſciverit, vel quia continuatio cauſæ metus aut violentiæ, alteráve legitima cauſa hanc intra quinquennium reclamationem impediverit, in ejuſmodi caſibus ſi profeſſus tranſacto quinquennio reclamet, audiri poterit ſaltem extraordinario judicio, ut in integrum reſtituatur, ut docent Navarra comment.4. de Regularib. num.71. verſ.3. Azorius lib. 2. cap. 4. quæſt.ult. Leſſius lib.2. cap.41.dub.7. Barboſa in eum Tridentini locum, num. 8. aliique communiter contra Bonacinam tract. de clauſur. quæſt. 2. p.10. dub.4. Tempus quippe à jure præſtitutum non currit adversùs legitimè impeditum, cap. *Inter quatuor*, de Clericis non reſid. & cap. *Commiſſa*, de electione.in 6. Receptam verò hanc eſſe praxim docet Barboſa num.9. & 10. ut qui reſtitui vult adversùs elapſum quenquennium, recurrat ad Papam, vel ad Cardinalium Congregationem Concilii Tridentini, vel Regularium. Ubi autem non eſt elapſum quinquennium, nihil amplius efflagitat Tridentinum, quàm ut cauſa dijudicetur ab Ordinario & Superiore Regulari. Uſu tamen communi receptum videmus, ut antea impetretur à Papa vel Legato reſcriptum, per quod cauſæ cognitio committatur Ordinario. Quæres quiſnam Ordinarius, & quiſnam Regularis Superior ſit cenſendus, coram quibus cauſa reclamationis hujuſmodi diſceptanda ſit? Sacra Concilii Congregatio die 1. Decemb. 1593. declaravit agendum eſſe coram Superiore Monaſterii, in quo profeſſio emiſſa fuit, & ſimul coram ejuſdem Diœceſis Ordinario, ut refert ad hanc Tridentinam Sanctionem Joan. Gallemartus. Et ſanè rationi congruit, quia probationes & oppoſitiones ex eodem loco, in quo profeſſum fuit, faciliùs innoteſcunt. Sed ubi recurſus ad eum locum aut vix, aut nullatenus haberi poſſet, attendendus erit locus ultimæ ejus, qui reclamat, reſidentiæ. Hoc porrò ſciendum eſt, jus quinquennii, etiamſi intra ipſum quinquennium integrum perduraverit cauſa metus, nullatenus hoc ſenſu transferri, aut ita prorogari, ut ſuperſit alterum quinquennium; ſed ex quo ceſſavit quinquennium, ſimulque cauſa metus, ſi profeſſus intra ſequentem annum qui ad probationem computandus foret, non reclamaverit, nullatenus deinceps erit audiendus, argumento cap. *Ad id*, de ſponſalib.

VIII. In

VIII. In eo certè lubens Bonacinæ & Proſpero Fagnano conſentio, nequaquam licere illi, qui credat ſe invalidè profeſſum fuiſſe, neque ratificaſſe, quocunque tempore tranſacto fugam arripere, non deductis coram Superiore Regulari cauſis; quantumlibet contra Conſtitutionem Tridentinam loco citato docere auſint Navarra comment. 4. de Regular. numero penult. Henriquez, Sanchez & alii. Ratio namque boni communis præponderare debet præſumpto alicujus particularis juri, præſertim ubi Lex vel Canon diſertè loquitur, ut fit in iſta cauſa. In hoc autem conſiſtit commune bonum, quia inevitabile ſcandalum emerget, ſi Religioſus jamdudum profeſſus religioſum habitum, aut Monaſterium propria authoritate dimittat, ſine ulla cauſæ coram Superiore redditione præcedenti, quâ quodammodo voluntariæ apoſtaſiæ propoſitum excuſet. Deinde tam effrenis licentia aliis pleriſque Regularibus viam aperiret, ut hac adducti doctrina, & ſociorum exemplo, ſimile quoque attentare præſumerent. Commune verò bonum privatæ utilitati præferendum, & ratio docet, & ſimul caput *Scias frater*, 7. quæſt. 1.

IX. Præter expreſſam profeſſionem Jus commune alteram profeſſionis religioſæ ſpeciem admittit, quæ tacita dicitur. Hæc tribus modis fieri poteſt. Primus eſt, ſi ſuſcepto Religionis habitu, & tranſacto probationis tempore, faciat quis opus ſolis conveniens profeſſis, conſentiente Superiore, hoc ipſo inducitur tacita profeſſio, quamvis ille juraret ſe nullatenus intendiſſe hoc faciendo Religioni ſe aſtringere, cap. *Vidua*, de Regular. Secundus modus accidit, quum quis tranſacto pariter probationis tempore, *ſciens* volenſque triduo defert habitum profeſſi manifeſtè à novitiorum habitu diſtinctum, cap. *Ad noſtram*, eod. tit. & cap. *Conſtitutionem*, de Regular. in 6. Tertius denique modus eſt, quum quis habitum profeſſis ſimul & novitiis communem, aut occulta, non verò manifeſta diſtinctione diſcretum defert anno integro computato à die finitæ probationis, cap. *Ex parte*, de Regular. in 6. & Clement. *Eos qui*, de Regular.

X. Cæterùm in Regno Galliæ minimè prorsùs admittitur ulla tacita profeſſio. Et quando recepta fuiſſet illa Ludovici XIII. Conſtitutio, quæ exigit quinque annorum dilationem habitus religioſi ad tacitam profeſſionem inducendam, hæc ſola valeret in hoc Regno tacitæ profeſſionis forma: ſed nec iſta prorſus admiſſa fuit, & in univerſum viget in Gallia propoſitio, *Per habitum non effici Monachum*, ut cum pleriſque aliis, quos allegat, Deſpeſſeus affirmat tom. 2. tit. 1. ſect. 1. num. 36. adeo ut approbatum fuerit in Pariſienſi Senatu teſtamentum ab eo conditum, qui annos viginti octo habitum religioſum in Monaſterio ſine expreſſa profeſſione geſtaverat. His favet Molinenſis Conſtitutio art. 55. quæ nullam aliam approbat, admittitque religioſam profeſſionem, niſi eam quæ ſcriptis conſignata eſt, eo conſentiente, de cujus profeſſione agitur. Et verò prætextu tacitæ profeſſionis contra bonam fidem & æquitatem facilè poteſt

aliena

aliena calliditas ſimplicitati & ignorantiæ Novitii illudere, qui hac aſtutiâ inſcius & invitus religioſæ profeſſionis jugum ferre cogatur miſerè circumventus. Hanc denuò materiam pertractat idem Deſpeſſeus tom. 3. tract. de benef. Eccleſ. tit. 11. ſect. 5. num. 2.

XI. Libertati Monialium proſpiciens Concilium Trident. ſeſſ. 25. cap. 27. de Regular. ſtatuit ad regularem habitum non licere ullam admittere, neque poſteà ad ſolennem profeſſionem, niſi priùs ejus voluntas authoritate Ordinarii fuerit explorata: ideoque teneri Abbatiſſam Ordinarium admonere ad minus uno menſe ante deſtinatam profeſſionem, ſub pœna ſuſpenſionis. Quod idem Jure Gallicano decernitur Comitiorum Bleſenſium art. 28.

CAPUT XXI.

De obedientia primùm generatim; tum in ſpecie de obedientia Regularium.

I. QUANDOQUIDEM obedientia ordinem habet eſſentialem ad Superioris voluntatem, ubicunque legitimus Superior legitimè vel præcipit, vel prohibet, debet ſubditus morem gerere, ſi eum cauſa rationabilis non excuſet, cap. *Si quando*, de reſcript. Summus verò omnium Superior Deus eſt, cæterique omnes Superiores ita Deo ſubalternantur & ſubduntur, ut ſi contraria divinis juſſionibus jubeant, nequaquam eis obtemperandum ſit, ut Apoſtolico effato monemur Act. 5. verſ. 29. *Obedire oportet Deo magis quàm hominibus*. Cùm verò Deus neque errare, neque ignorare quidquam poſſit, ejuſque ſit univerſale & illimitatum dominium, quidquid præcipiat, eos indubitatò adſtringit, ad quos ſuum dirigit præceptum. At verò cùm poſſint creati Superiores errare aliquando, aut contra officium jubere aut prohibere, ſitque certis quibuſdam finibus poteſtas eorum circumſcripta, contingere poteſt ut inferiores poſſint, aut etiam quandoque teneantur non obedire. Poteſtati enim inferiori intantùm aliquis ſubjici debet, inquantùm ordinem altioris Superioris ſervat, à quo ſi exorbitaverit, ei ſubjici quoad hoc non oportet, ut docet S. Thomas 2. 2. quæſt. 69. art. 3. ad 1. Exempli causâ, Regibus debent ſubditi obedire, niſi quid jubeant contra evidentem Dei voluntatem: & Magiſtratibus aut Præfectis Urbium vel Provinciarum, præterquam in illis quæ Regis ipſius voluntati noſcuntur adverſari. Hoc docet S. Auguſtinus ſermone 6. de verbis Domini, & habetur in can. *Qui reſiſtit*, 11. quæſt. 3.

II. Sapienter

II. Sapienter etiam idem docet Angelicus Doctor, duplicem eſſe cauſam cur inferiores Superiori ſuo parêre non teneantur, 2. 2. quæſt. 104. art. 5. in corp. Prima quidem illa eſt, quam diximus, ſi altior Superior contraria, & oppoſita his velit. Secunda eſt, ſi quis Superior præcipiat aliquid inferiori, in quo ei non ſubjiciatur, & ſic excedat limites ſuæ poteſtatis.

III. Hæc igitur applicando Superioribus Eccleſiaſticis, contigit aliquando, & contingere ulteriùs poteſt, ut tranſiliendo indultæ ſibi à Domino Jeſu Chriſto poteſtatis fines, aliquid ab eorum aliquo præcipiatur divinæ legi oppoſitum, aut etiam nullatenus ad ſalutem animarum ſpectans, & extra fines poteſtatis ipſorum. Atque in priore quidem caſu neceſſitas Fidelibus incumberet ejuſmodi juſſioni refragandi, ne ordinem debitum pervertendo creata & ſubalterna Poteſtas Divinæ atque ſupremæ anteponatur. Poſteriore autem caſu, ſi eſſet prorsùs evidens nihil penitus ad bonum Eccleſiæ ac ſalutem animarum conferre, non obligaretur Fidelis ad conſentiendum: ſed exteriùs eatenus maneret obligatus ad abſtinendum non modò ab omni contemptu, ſed etiam ab omni illa diſſensûs ſignificatione, quæ poſſet vel turbas, vel ſcandalum ingenerare. Sapienter itaque reſcribit Alexander Papa III. his verbis: *Patienter ſuſtinebimus ſi non feceris quod prava nobis fuerit inſinuatione ſuggeſtum*, cap. *Si quando*, de reſcript.

IV. His alterum Canoniſtæ adjungunt non obediendi caſum, Panormitanus in cap. *Si quando*, de reſcript. & Angelus verb. *Obedientia*, num. 2. ſi nimirum ex obedientia mandati Papæ prævideatur ſcandalum grave ſequuturum; tunc enim præſtaret humiliter apud homines excommunicationem pati, quæ nulla ſit apud Deum, quàm ſic obedire, ut traditur in cap. *Literas*, §. *Porrò*, de reſtitut. ſpoliat. & in cap. *Inquiſitioni*, de ſent. excomm.

V. Prætereà quæri poteſt, utrùm omnis mortaliter culpabilis inobedientia cum pertinacia conjuncta, contineat in ſe crimen ſchiſmatis? Reſpondet S. Thomas, quem ſequuntur communiter Theologi, omne quidem ſchiſma involvere ſecum inobedientiam; ſed non omnem inobedientiam, quantumvis pervicacem & criminoſam adversùs Pontificem, vel Eccleſiam, poſſe dici ſchiſma, vel ſchiſmati adjunctam. Ergo S. Thomas 2. 2. quæſt. 39. art. 1. diſtinguit ſchiſma ab inobedientia, quatenus etiamſi inobedientia ſubtrahat ſe quodammodò à debita ſubjectione, illa tamen ſubtractio eſt ſecundùm quid, & per accidens; cùm tamen ſchiſma primariò & per ſe intendat ejuſmodi ſubtractionem à dependentia Papæ, ideſt ut ideò principaliter non obediat, quia non vult illum pro Capite agnoſcere: eoque ſenſu definit ſchiſmaticos, ut ſint quicunque ſubeſſe renuunt Summo Pontifici, & qui membris Eccleſiæ ei ſubjectis communicare recuſant. Hæc eadem fuſiùs docet Sylveſter in Summa, verb. *Schiſmaticus*: hiſque conſentiunt cæteri Theologi & Summiſtæ.

VI. Cardinalis Cajetanus in comment. ad d. art. 1. S. Thomæ, præclaram adducit diſtinctionem, quæ multa poteſt dubia reſolvere. Ejus hìc

N verba

verba ſubjicio : *Adverte diligenter , quod recuſare præceptum vel judicium Papæ, contingit tripliciter. Primò ex parte rei judicatæ, ſive præceptæ : Secundò ex parte perſonæ judicantis : Tertiò ex parte officii ipſius Judicis. Si quis enim etiam pertinaciter contemnat ſententiam Papæ, quoniam ſcilicet non vult exequi quæ mandavit, putà abſtinere à tali bello, reſtituere talem Statum, &c. licèt graviſſimè peccet , non tamen ex hoc eſt ſchiſmaticus. Contingit namque ſæpe nolle exequi præcepta Superioris, retenta tamen recognitione illius in Superiorem. Si quis verò perſonam Papæ rationabiliter ſuſpectam habet, & propterea non ſolùm præſentiam ejus, ſed etiam immediatum ejus judicium recuſat , paratus ad non ſuſpectos Judices ab eodem ſuſcipiendos , nec ſchiſmatis , nec alterius vitii crimen incurrit. Naturale namque eſt evitare nociva & cavere à periculis : poteſtque perſona Papæ tyrannicè gubernare, & tantò faciliùs quantò potentior eſt, & neminem in terris timet ultorem. Cùm quis autem Papæ judicium, vel præceptum ex parte ejus officii recuſat , non recognoſcens eum ut Superiorem , quanvis hoc credat , tunc propriè ſchiſmaticus eſt. Et juxta hunc ſenſum intelligenda ſunt verba literæ hujus & ſimilium. Inobedientia enim quantumcunque pertinax, non conſtituit ſchiſma , niſi ſit rebellio ad officium Papæ vel Eccleſiæ , ita ut renuat illi ſubeſſe, atque illum recognoſcere ut Superiorem.* Hucuſque verba Cajetani.

VII. Poſt conſtitutam à Deo Spiritualem in Eccleſia Poteſtatem, quæ omnium Sanctiſſima & Auguſtiſſima cenſenda eſt , & cui potior debetur obedientia, ſpectari debent Poteſtates legitimè circa temporalia conſtitutæ. Harum namque inſtitutionem à Deo eſſe docent Sacræ Literæ, Roman. 13. *Omnis anima Poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit ; non eſt enim Poteſtas niſi à Deo : quæ autem ſunt, à Deo ordinatæ ſunt. Itaque qui reſiſtit Poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Qui autem reſiſtunt, ſibi damnationem acquirunt.* Eædem tamen cauſæ quæ diſpenſant ab obedientia Superioribus Eccleſiaſticis debita, multò magis diſpenſare poſſunt ab ea , quæ Principibus & Magiſtratibus debetur. Summa porrò Principum poteſtas in condendis Legibus verſatur: circa quarum obligationem operæpretium eſt S. Thomæ ipſa verba hîc proponere ex 1.2.q.96.art.4.in corp. *Leges* (ait) *humanitus poſitæ juſtæ ſunt, vel injuſtæ : ſi juſtæ ſunt , habent vim obligandi in foro conſcientiæ à Lege æterna , à qua derivantur , juxta illud Proverb.*8. *Per me Reges regnant, & Legum Conditores juſta decernunt. Injuſtæ autem ſunt leges dupliciter , uno modo per contrarietatem ad bonum humanum , vel ex fine ; ſicut cùm aliquis Præſidens leges imponit oneroſas ſubditis , non pertinentes ad utilitatem communem , ſed magis ad propriam cupiditatem vel gloriam : vel etiam ex authore, ſicut cùm quis legem fert ultra commiſſam ſibi poteſtatem : vel etiam ex forma , putà cùm inæqualiter onera multitudini diſpenſantur, etiamſi ordinentur ad bonum commune. Et hujuſmodi magis violentiæ ſunt quàm leges , quia ſicut Auguſtinus dicit in lib.*1. *de libero arbitrio, cap.*5. *Lex eſſe non videtur quæ juſta non fuerit. Unde tales leges non obligant in foro conſcientiæ, niſi fortè propter vitandum ſcandalum, vel turbationem ; propter quod etiam homo juri ſuo debet cedere, ſecundùm*

illud

*illud Matth.*5. *Qui angariaverit te mille paſſus, vade cum illo & alia duo: & qui abſtulerit tibi tunicam, da ei & pallium. Alio modo leges poſſunt eſſe injuſta per contrarietatem ad bonum divinum, ſicut leges tyrannorum inducentes ad idololatriam, vel ad quodcunque aliud, quod ſit contra Legem Divinam: & tales leges nullo modo licet obſervare; quia ſicut dicitur Act.*4. *obedire oportet magis Deo quàm hominibus.* Hactenus verba S.Thomæ, quæ breviter & ſolidè multas elucidant difficultates. Quin etiam ipſæ juſtæ & rationabiles Leges civiles & humanæ neminem aſtringunt, ut ſuperiùs docuimus, niſi ex quo promulgatæ fuerint, & moribus utentium, majoris ſcilicet partis ejus, in qua quis verſatur, Univerſitatis confirmentur, can.*in Iſtis*, §.*Leges*, diſt.4. Navar. Enchir. cap.23.num.41.

VIII. Quæ dixi de legibus à Jure naturali vel à ratione alienis, ratio ſuadet ut locum habeant in ſententiis quoque & judiciis. Idcircò S.Gregor. Papa ſic ait lib.2.epiſt.6. *Sententia contra Leges, Canoneſque prolata, licèt non ſit appellatione ſuſpenſa, non poteſt tamen ſubſiſtere ipſo jure.* Habetur in cap.1. de ſent.& re jud. Cui conformatur ſub eod.tit. caput *Inter cæteras*, dicens: *Cùm aliqua cauſa appellatione remota committitur, & ſententia fertur iniqua, eam evacuari oportet, nec ei debet ſtari ſi iniquitatem contineat manifeſtam.*

IX. Nunc progrediendum ad Regularium obedientiam, quâ ex profeſſionis ſuæ voto tenentur. In primis pleræque eorum Regulæ minimè ſub mortali culpa inobedientes obligant niſi in duobus caſibus, nimirum ſcandali, & contemptus. Si namque in Monaſterio ubi viget obſervantia, videat aut prævidere debeat Religioſus ſe ex frequenti inobedientiæ ſuæ exemplo viam aperire novæ relaxationi inde in Monaſterio ſequuturæ, peccabit mortaliter ſi abſque rationabili cauſa in hoc perſiſtat inordinationis exemplo. Matth.18. *Væ homini illi per quem ſcandalum venit.* Nec eſt exiguum ſcandalum, quo benè conſtitutum Monaſterium, hoc eſt congregatio hominum, qui ex ſua profeſſione & inſtituto tenentur ad perfectionem eniti, cadit in notabilem & communem relaxationem. Eſt enim Religio, ut docet S.Thomas, ſtatus perfectionis acquirendæ. Illa autem perfectio debet conformari & dirigi ſecundùm Regulam, ſub qua quis profeſſus fuit. Inobedientia quoque ergà regulas cujuſque Regularis Ordinis, quæ procedit ex earum contemptu, mortifera eſt, etiamſi hac occaſione alii non depravarentur; quia nihil tam adverſatur acquirendæ perfectioni religioſæ, ſicut contemptus vel ipſius perfectionis, vel mediorum quibus acquiri poſſit & debeat. Hæc autem media in Regula cujuſque Ordinis propria continentur.

X. Quæſtio graviſſimi momenti nunc eſt diſcutienda, utrum Religioſus ſub mortali teneatur Regulam ſervare, qui profeſſus fuerit in Monaſterio in quo ipſa Regula communiter non ſervatur, neque ullam habuit à Suprema Sede mitigationem vel diſpenſationem: ut ſi ſit profeſſus in Monaſterio Benedictinorum, in quo carnes communiter comeduntur; aut Franciſcanorum, in quo pecuniæ recipiuntur, ſupponendo quod ille profeſſus hanc

introductam repererit conſuetudinem, nec ſe ulteriùs intenderit obligare: Circa hoc duæ ſunt Doctorum ſententiæ: prima quidem negat hunc Religioſum à mortali excuſari. Sic docet Angelus de Clavaſio Religioſus Franciſcanus, verb.*Religioſus*, num.32. Ad hanc verò objectionem, quod nemo ampliùs obligetur, quàm ſe intenderit obligare: reſpondet iſtum, licèt non intenderit explicitè ſe obligare, intendiſſe tamen implicitè, quatenus qui ſe ſponte obligat ad principale, quod eſt eſſe Religioſum in tali Ordine, obligat ſe hoc ipſo ad acceſſorium, hoc eſt ad Regulam talis Ordinis: ſicut accideret in eo qui ſe ſacris Ordinibus alligaret, non intendens continentiam, ad quam nihilominus teneretur ipſa vi ſuſcepti à ſe Ordinis ſacri. Idem docet Joan.Major in 4. diſt.38. q.20. ubi taliter profeſſum dicit ad ſervandam Regulam obligari in eodem Monaſterio, aut ſi ibi non poſſit, teneri ad aliud melioris obſervantiæ Monaſterium tranſire. His conſentit Proſper Fagnanus in cap.*Cùm cauſa*, de elect.num.33. addens omnes ferè Monachos, apud quos collapſa eſt Regula, ſi non ſit cum ipſis à Papa, vel à Concilio diſpenſatum, proficiſci in infernum. Hac ratione diſpenſatum fuit cum Religioſis Franciſcanis, exceptis Capucinis & Fratribus de Obſervantia, ut non aſtringantur ex parte Regulæ Fratrum Minorum, quæ prohibet Fratribus prædia, ſeu bona immobilia in commune poſſidere.

XI. Illa quidem vera eſt ſententia, quæ tamen limitanda videtur eatenus, dummodò relaxatio illa communis non ſit recèns introducta, ſed longi temporis duratione roborata fuerit: aut ſi recens fuerit, excuſandus ſit is qui profeſſus fuerit ex ſua bona fide & ignorantia non culpabili, tam Juris, quòd ſcilicet ignoraverat hanc obligationem, quæ non eſt Juris naturalis ita primitivi, quin poſſit ab uno aut altero inculpabiliter ignorari; quàm facti, quòd ſcilicet neſciverit fuiſſe actu ipſo ante breve tempus introductam in Monaſterium relaxationem. Utraque ignorantia facilè excuſabilis eſt in nonnullis adoleſcentibus idiotis, ac rudibus, qui profitentur bonâ fide, dummodò bona fides profeſſionem præcedat. Hanc exceptionem à peccato excuſantem, & à Regulæ ſimul obſervatione exactiore, quandiu nova reformatio non ſupervenerit, admittunt ut peccati excluſivam Abbas, S. Antoninus, Cardinalis Florentinus, Aufrerius Tolòſanus, quos citat & ſequitur Navarrus in Manual.cap.12. num. 50. item Lopez tom.1. cap.45. ubi ait, ut quis profeſſus non aſtringatur ad Regulas ſui Ordinis, quas conſuetudo contraria relaxavit, non eſſe neceſſe eam relaxationem fuiſſe à tempore cujus initii memoria non extet, Lopez & S. Antoninus hoc idem docent 3.p. tit.16. cap.1. §. 11. & 12. fuere ambo Religioſi Dominicani. Et verò conſtat inveteratam humanarum Legum, ſive Civilium, ſive Eccleſiaſticarum, quantumvis initio receptarum deſuetudinem vim ac obligationem earundem abolere, cap. ult. de conſuetud. Hæc de Regulis & Conſtitutionibus. Quæ enim pertinent ad trium ſolennium votorum ſubſtantiam, cùm eorum obligatio ſit divini juris, non poſſunt ulla deſuetudine

deſuetudine etiam immemoriali ullatenus perimi. Regula porrò non eſt de eſſentia voti obedientiæ, cùm conſiſtat regularis obedientiæ votum in ſubjectione Ordinis & Superiorum. Etiamſi verò dici ſoleat, conſuetudinem tranſgreſſionis præcepti eſſe argumentum contemptus, id non eſt uſquequaque verum: poteſt enim ea conſuetudo ex infirmitate animi vel corporis, aut ex defectu fervoris, aut etiam ex alia prava animi diſpoſitione proficiſci, citra contemptum qui malitiam habet comitem, ut rectè docet S. Thomas 2.2.quæſt. 186. art. 9. & ibidem Cajetanus. Iſtiuſmodi tamen conſuetudo frequenter contemptum parit.

XII. Igitur ratione voti obedientiæ tenetur Religioſus nihil agere, vel omittere, ſiue contra Regulam, ſive contra Superioris mandatum per contemptum, alioqui ſe mortiferi peccati reum conſtituit. Hoc docet S. Bernardus tract. de præcepto & diſpenſatione. *Venialis* (inquit) *eſt culpa inobedientiæ, ſi quidem tranſgreſſio non ſit ex contemptu.* Et S. Thomas loco cit. quem cæteri omnes ſequuntur. Cenſetur ex contemptu ille tranſgredi, qui hac mente ſive Regulam, ſive Superioris juſſionem violat, ut præfractè oſtendat ſe iſta nihili pendere, quanvis alioqui juſſio illa vel Regula non obligaſſent ſub mortali, aut ne quidem etiam ſub veniali culpa, ut ſunt conſultoriæ tantùm, aut exhortatoriæ præceptiones, juxta Navarrum cap.23.num.41. Leſſium lib.2. cap.46. dub. 6. contra Cajetanum in Summula, verb. *Inobedientiam*, & Lopez, & Valentiam, exiſtimantes poſſe eſſe venialem inobedientiam formalem, quæ ſcilicet ex contemptu naſcitur, aut materiæ parvitate: cui opinioni parum aut nihil eſſe fidendum reor. Sanè contemptum minùs deliberatum, ſubitaneum & imperfectum, non eſſe pluſquam venialem, univerſi eruditi conſentiunt. Animi namque ſubreptio in quacunque materia excuſat à mortali culpa, ut docet S. Thomas 1.2.quæſt.88.art.5. & 2.2. quæſt.33. art.5. & quæſt.58.art.3.

XIII. Ubicunque ſiue Lex, ſive Regula, ſive Superior præcipiens aliquid non intendit ad mortale peccatum obſtringere inferiorem, is qui ſimpliciter citra grave ſcandalum vel contemptum tranſgreditur, non pluſquam venialiter delinquit, ut ſuprà ex S. Bernardo, & ex S. Thoma docui. Prælatus autem non cenſetur cum tanto onere præcipere, niſi ſuis verbis hanc tam ſtrictam obligationem ſe intendere manifeſtet, ut ſi non obtemperaturo excommunicationem interminetur, aut ſi in virtute ſanctæ obedientiæ jubeat, quæ eſt communis in Cœnobiis formula, ex ſe quidem non ſignificans ſufficienter hoc tantum onus, cùm poſſit horum verborum vis exponi quoque pro exhortatione ad opus perfectioris & ſupererogatoriæ obedientiæ. Sed uſus invaluit, ut his verbis intelligatur aliquid mandari ſub obligatione mortalis delicti. Leſſius lib.2.cap.41.num.74.

XIV. Egregiè S. Bernardus, quem cæteri omnes in hac re ducem ſequuntur, tract. de præcept. & diſpenſat. ſic diſtinguit Superiorum præcepta, ut ſint vel ſecundùm Regulam, vel contra Regulam, vel ſupra Regu-

lam, vel infra Regulam. Ita ut in illis quæ ſunt ſecundùm Regulam debeant ſubditi morem gerere Prælato. Ex adverſo in illis quæ ſunt contra Regulam, debeant non obedire. At in illis quæ ſunt ſupra vel infra regulam, poſſint quidem obtemperare etiam cum virtutis & meriti augmento, atque ad majorem perfectionem; ad hoc tamen nulla teneantur obligatione. Cujus hanc rationem ille profert, quia Religioſus quum eſt obedientiam profeſſus, ad eam ſolam ſe aſtrinxit, quæ cum regulis Ordinis, ad quem ingreſſus eſt, conformitatem habet. Itaque ſi Superior in Ordine S.Franciſci præcipiat ſuis, vel alicui de ſuis perpetuam carnium abſtinentiam, quam Regula S.Benedicti injungit, nemo illi tenetur obtemperare, quia id eſt ſupra Regulam S. Franciſci, quam ipſe cum ſuis profeſſus eſt. Idemque neminem ſuorum obligabit ad parendum, ſi jubeat ut artem citharizandi addiſcant, quia iſtud eſt infra Regulam. Si verò idem ſubditis jubeat ut pecunias ad proprium vel Monaſterii uſum coacervent, omnes tenebuntur hoc reſpuere, quia eſt contra Regulam Ordinis Franciſcani. Idemque ſi quid præcipiat oppoſitum juſtis altiorum Superiorum mandatis, putà Summi Pontificis, aut Superioris Generalis, aut Capituli, aut Provincialis, tenebitur ſubditus obedientiam ei recuſare, quia hoc fieret contra debitum obedientiæ ordinem & normam. Sanè poteſt quivis Regularis Superior ſibi ſubditis quædam ob juſtas cauſas imperare, quæ licèt videantur ſupra Regulam, verè tamen non ſunt ſupra illam, quatenus Regula intendit bonum ac regulare Ordinis regimen. Tale verò regimen permittit, atque etiam flagitat aliquando, ut ſive ad pœnam delictorum, ſive ob publicas neceſſitates injungantur, pro Superiorum prudenti arbitrio, vel privatæ, vel communes ſive orationes, ſive pœnitentiæ, ac auſteritates, quanvis has ſpeciatim Regula non injungat. Atque in his ſi modum non excedant, incumbit parendi officium.

XV. Præterea juſta & rationabilis diſpenſatio non eſt contra Regulam, quatenus juſto regimini Regula ipſa ſuffragatur. Atqui juſtum regimen exigit ut Superiores diſcernant quandonam opus ſit diſpenſare, aut diſpenſatum declarare aliquem ex ſubditis; quo caſu debet ſubditus obtemperare. Angelus verb. *Religioſus*, num. 29. Navarra cap. 23. n. 39.

XVI. Hoc præterea ſciendum, Regularem qui ſancta ductus intentione inſtaurandæ collapſæ regularis diſciplinæ, molitur Ordinis aut Monaſterii reformationem, obſervatis debitis circumſtantiis, non teneri ea in re dependere à Superioribus relaxationi addictis, quia eorum in his prohibitio foret contra Regulam, contra quam non eſt illis obtemperandum. Atque ita ſe geſſit timoratiſſima virgo S. Thereſia, quæ de ſeipſa ſcribit vitæ ſuæ cap. 13. cùm Superior ſuus Provincialis recuſaret ei licentiam reformandi Monaſterium, ſe tamen à ſancto propoſito non deſtitiſſe; ſed interpoſita ſorore ſua novam domum ejus nomine coëmiſſe, inſcio Provinciali Prælato, ad novam Reformationis fundationem, quam ille ſi ſciviſſet, erat impediturus.

XVII. Quæres

XVII. Quæres num teneatur inferior obedire Superiori in dubio? Reſpondeo cum diſtinctione. Vel dubitat inferior, utrùm qui præcipit ſit verus & legitimus Superior, vel dubitat de materia præcepti, an ſit licita aut obligatoria. In primo caſu de dubio circa perſonam præcipientis, vel favet ei communis Regularium opinio, quanvis pauci aliqui diſſentiant, credentes non eſſe legitimum Superiorem; & tunc debet inferior ſic dubitans adhærere communi judicio, & ita obtemperare. Communis enim opinio facit jus, l. *Barbarius*, D. de offic. Prætor. Si verò non faveat communis Religioſorum opinio, non tenetur dubitans illi obedire; in dubio etenim melior eſt conditio ſuam poſſidentis libertatem, cap. *In dubio*, de regul. jur. in 6. De materia verò præcepti, ſi inferior dubitat num licita ſit, non ei licet in ea re obedire quandiu perdurat dubium: ſic enim peccaret dum ſe peccati periculo exponit. Hoc tamen dubium practicè convenit ei deponere, judicando hoc ſibi licere in hac ſaltem circumſtantia rei à Superiore ſibi injunctæ; ſeque determinando per illius, cui obtemperare tenetur, judicium & voluntatem. Cùm enim in re dubia homo ſe frequenter determinet per alterius ſuaſionem & conſilium, cui tamen non habet obtemperandi obligationem, multò major ratio eſt ſubmittendi ſe in re dubia illius arbitrio, cui debet ex officio ſubjici: non enim juſtum eſt ut ex inferiorum ambiguitatibus dependeat Superiorum jus & authoritas præceptiva, aut prohibitiva. Hæc eſt doctrina S. Thomæ 1. 2. quæſt. 96. art. 6. in corp. & ad 2. S. Bonaventuræ in 2. diſt. 39. art. 1. quæſt. 3. Angeli verb. *Obedientia*, n. 6. Sylveſtri verb. *Obedientia*, n. 2. Leſſii lib. 2. cap. 41. num. 76. Adeò ut *dubium* practicè deſinat in præſentibus circumſtantiis, quanvis fieri poſſit ut ſpeculativè perſeveret, hoc eſt dubitet utrùm extra præſentes circumſtantias hoc ſibi liceret. Ratio verò practicæ hujus determinationis eſt iſta, quia Superior eſt in poſſeſſione juris imperandi, quo jure non eſt ſpoliandus per ſibi ſubditorum dubitationes, quos jam conſtat in ejus arbitrium abdicaſſe propriam libertatem. Item Superiores ſingulari modo à Domino gubernantur in ſubditorum regimine. Præterea prudentis eſt in ambiguis Superiorum judicium ſequi, quos Deus ſui loco poſuit, & quos Dei loco ſubditus agnoſcit & colit. Denique exinde quod quis obedire renuat ſine evidenti, quam poſſit allegare, cauſa, poteſt naſci in ſubdito cauſa ſibi imputanda alieni ſcandali, & pravi exempli. His adde Sacros ipſos Canones nobis illuſtre documentum præſcribere, quomodo nos in ambiguis gerere teneamur, cap. *Inquiſitioni*, de ſent. excomm. ubi ſtatuitur conjugem qui certò ſcit impedimentum ſui matrimonii, quod tamen probare non poteſt, teneri ſuam recuſare obedientiam ipſi Eccleſiæ jubenti ſub pœna excommunicationis, ut debitum conjugale reddat, quia ſic obediendo peccaret mortaliter: ſed ſi credat tale impedimentum ex cauſa probabili & diſcreta fundante dubium aut opinionem probabilem, non poſſe illo caſu exigere, ſed tamen debere officium conjugale petenti reddere, ne

pare

pars altera ſuo jure fraudetur. Sed ſi hoc dubium vel opinio habeat leve aut temerarium fundamentum, poſſe ex Paſtoris ſui conſilio non ſolùm reddere, ſed etiam exigere debitum, poſtquam illi conſilio acquieſcens ſuam levem & temerariam credulitatem practicè ſaltem depoſuerit.

XVIII. Demùm adverte, nullum Superiorem, ſive regularem, ſive ſecularem, quinimò nec ipſum quidem Summum Pontificem, poſſe ad aliquid obligare ſub peccato mortali, niſi ex gravi cauſa & capaci tantæ obligationis, ſive per ſe, ſive ratione circumſtantiarum, quæ rationabilem ſic imperandi cauſam inducant. Poteſtas enim Superioribus à Domino collata fuit ad bonum, & non in perniciem animarum, & ut ait Paulus 2. Corinth. 13. in ædificationem, & non in deſtructionem. Unde nec ipſa divina præcepta obligant ſub mortali culpa, niſi gravis materia ſubſit. S. Bernardus tract. de præcepto & diſpenſat. Sylveſter verb. *Religio* 6. q. 6. Leſſius lib. 2. cap. 41. n. 75. addens hanc eſſe communem Doctorum ſententiam. Obedientia Eccleſiaſticæ inſtitutioni rependenda tria perſonarum genera recitationi Divini Officii, ſeu Horarum Canonicarum aſtricta tenet. Primò, Religioſos profeſſos choro deputatos: ſecundò Clericos ſacris initiatos Ordinibus: tertiò Clericos Beneficia poſſidentes. Non eximuntur ab hoc Officio ſacri aut beneficiati Clerici, ſive in exilium, ſive ad triremes, aut perpetuos carceres compulſi, aut degradati, juxta omnes ferè Doctores: non tamen his licet proferre, *Dominus vobiſcum.* Ratio eſt, quia vinculo alligantur indelebilis characteris. At verò Religioſi nullatenus ſacri, ad triremes amandati, aut ex Monaſteriis ejecti, ab hoc onere liberantur. Cùm enim in eis iſtud onus officii ex ſola Monaſteriorum conſuetudine, aut Regulæ Monaſticæ præſcripto ortum ducat, quoties Religioſi ex Monaſteriis & communi Regula ejiciuntur, tametſi votiva caſtitate adhuc adſtringantur, non tamen Regularibus obſervantiis: quippe qui tranſlati ſiut ex illo ſtatu & conditione, quæ ipſos Officio Divino tenebat devinctos, & monaſticis, à quibus amoti ſunt, inſtitutis. Ita Sotus lib 10. de juſtit. quæſt. 5. artic. 5. Bonacina tract. de privata Officii recitat. diſput. 1. quæſt. 2. punct. 2. num. 3. & 6. quanvis Suarez, aliique non pauci refragentur. Eadem pariter ratione Moniales, quæ diſſipatis, ſive ob extremam rerum omnium indigentiam, ſive ob belli calamitates cœnobiis, privatam ad ſortem, & ſocietatis cœnobiticæ expertem redactæ ſunt, exſolvuntur ab iſta Divini Officii privatim recitandi obligatione, quatenus à ſtatu illo removentur, in quo vigebat illa obligatio. Atque ita decerni, ac definiri vidimus ab Epiſcopis & Regularium Prælatis, ingruentibus hujuſcemodi caſibus. Sed ſi aliò communitas Monialium ſimul digrediatur, illa in eiſdem officii perſolvendi obligatio perdurabit, adhuc perſeverante regulari inter ipſas ſocietate. Ad hoc argumentum ſpectat caput *Ex multa*, §. *Quod autem*, de voto: ſanciens vxorem quæ viro ſuo adhærere tenetur, non tamen hac lege teneri, ſi vir ad tranſmarina etiam ex voti neceſſitate

proficiſca-

proficiſcatur; quia ſic mutato priſtino ſtatu, priſtina quoque deſinit, ac dirimitur obligatio.

CAPUT XXII.

De paupertate Regularium.

I. Duplex eſt Regularium paupertas; una quidem generalis ac eſſentialis, alia particularis & accidentaria. Generalis ea eſt, quâ omnes & ſinguli Religioſi, nemine excepto, aſtringuntur in vim communis voti paupertatis: & dicitur quoque eſſentialis, quia totum quod habet, ad eſſentiam pertinet paupertatis; & ſi quid inde minuas ac demas, hoc ipſo deperibit religioſa paupertas. At verò particularis ſeu accidentaria paupertas adjungit rigorem & obſervantiam particularem aliquam pro Regularum & Conſtitutionum diverſitate, ſupra id quod omni religioſæ paupertati eſſentiale eſt. Et ita facilè contingit, ut iiſdem in circunſtantiis aliquis Religioſus ſtrictioris Ordinis, exempli causâ Capucinus, aut Diſcalceatus Carmelita, peccet mortaliter contra profeſſam paupertatem; in quibus tamen circumſtantiis Religioſus aliquis laxioris aut mitioris Inſtituti, verbi gratiâ Benedictinus, proviſus de beneficio, vel de Penſione Regulari, nullatenus peccabit. Iſta diſtinctio planè eſt neceſſaria ad diſcernendum quid liceat, vel non liceat huic, vel illi Religioſo circa profeſſam à ſe paupertatem, & quodnam peculium vel iſte, vel ille Religioſus licitè, aut illicitè habere poſſit.

II. Tripliciter poteſt intelligi de quo tractamus peculium. Primò ut ſit in dominio & poteſtate poſſeſſoris: ſecundò ut verſetur in pleno uſu vel uſufructu, de quo poſſit quis ad ſuum libitum diſponere, atque independenter ab alio: denique tertiò ut ſit in uſu & adminiſtratione, quæ ad alterius arbitrium poſſit revocari. Duæ illæ priores peculii ſpecies ſecum involvunt proprietatem & independentiam, ideoque repugnant Regularium paupertati, cap. *Non dicatis*, 12. q. 1. & cap. *Monachi*, de ſtat. Monach. Quinetiam ſic decernit caput *Cùm ad monaſterium*, eod. tit. *Nec æſtimet Abbas quod ſuper habenda proprietate poſſit cum aliquo diſpenſare, quia abdicatio paupertatis, ſicut & cuſtodia caſtitatis, adeo annexa eſt Regulæ Monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex poſſit licentiam indulgere.* Hoc intelligendum eſt ſtante voto, nec ex rationabili, ſimulque urgente cauſa per diſpenſationem relaxato. Tertium porrò peculii genus religioſæ paupertati eſſentiali non adverſatur, dum conceditur uſus vel adminiſtratio per Superioris ſive expreſſum, ſive tacitum conſenſum; ſic tamen ut ejuſdem voluntate revocari queat. Tale namque peculium Religioſo conceditur, cap. *Monachi*, §. *Qui verò*, & cap. *Cùm ad monaſterium*, §. *Tales autem*, de ſtat. monach.

III. Tacitus Superiorum conſenſus plerumque colligitur ex uſu qui viget in Monaſterio, vel in ipſo Ordine, in quo peculia iſta permittuntur ſeu tolerantur à Superioribus, aut longo uſu robur acceperunt, aut etiam ubi Statuta & Conſtitutiones editæ ſunt circa hujuſcemodi. Tunc enim Religioſus his fundatus poſſidens aut alienans, non poſſidet vel alienat tanquam dominus aut proprietarius, ſed dependenter à Superiorum, aut ipſius Ordinis conceſſione. Id verò ſufficere ad conſcientiam tam Religioſi poſſidentis vel diſtrahentis, quàm ejus qui ab eo accipit, docent Navarra, Valentia, Molina, Sanchez, Leſſius, Azorius, & Bonacina tract. de largition. muner. puncto 6. propoſ. 2. num. 11.

IV. Norint autem Regulares, nullam eſſe præſcriptionem adversùs ea quæ ſunt Religioni eſſentialia, & cum votorum obſervatione incompatibilia, qualis eſt proprietas ac dominium. Rectè verò S. Baſilius conſtitut. monaſt. cap. ult. docet omnem ad hoc aſtringi Monachum, ut à ſe omnem abdicet privatam poſſeſſionem.

V. Clemens Papa VIII. in Bulla 28. incipiente *Religioſè*, prohibet Religioſis quidquam elargiri, niſi acceſſerit conſenſus Capituli generalis, ſolis exceptis levioribus eſculentis & poculentis, atque munuſculis ad devotionem pertinentibus, necnon pecuniis quæ ad cultum divinum aut in eleemoſynas magis neceſſarias impenduntur. Excipit antem ab hiſce prohibitionibus Religioſos Ordinum Miliarium, ut Sancti Joannis Baptiſtæ & ſimiles. Iſta tamen Conſtitutio per contrariam ubique ferè conſuetudinem videtur abrogata. Et qui eam commentariis illuſtravit Bonacina ſcribit, Regulares nequaquam illi contravenire, qui magnam etiam pecuniæ ſummam impendunt de Superiorum Ordinis ſui conſenſu in res divini cultus, aut in pauperum ſubſidium.

VI. Verùm à prædictis excipiuntur Regulares beneficiarii: ſi enim Bonacinæ fidem habemus in eodem Commentario, p. 2. n. 2. & Navarræ & aliis ab eodem adductis teſtibus, Beneficia diſpoſitioni Prælatorum aut Conventuum minimè ſubjiciuntur, ex quo particularibus Religioſis fuere aſſignata. Additque jus idem extendi ad penſiones attributas aliquibus Religioſis per Prælatos Regularium, aut per Monaſteria, ad eorum victum & proprios uſus, de quibus etiam nullas reddere ſolent rationes Prælatis aut Monaſteriis: ita ut ſcribat, de iis quæ victui ſuo moderato per parcimoniam ſubtraxerunt, poſſe iſtiuſmodi Religioſos beneficiarios pro ſuo libito ad quoſlibet non illicitos uſus impendere. Quod idem repetit in tract. de oblig. benef. diſp. 4. p. 2. num. 23. ibique diſertè aſſerit, Religioſos Beneficia habentes poſſe ad libitum inſtar Beneficiariorum ſecularium de illa fructuum parte diſponere, quam honeſtæ ſuæ ſuſtentationi parciùs vivendo ſubtraxerint.

VII. Verumtamen hæc tam abſolutè per Bonacinam & alios quoſdam aſſerta voto ſolenni paupertatis directè repugnant: cui nihil tam eſt oppoſitum ut proprietas vel uſusfructus independens, quæ quidem nec in

Mili

Militaribus quidem Ordinibus admiſerim. Magis itaque placet Azorii doctrina recipienda tam in beneficiatis Monachis, quàm in Militibus Religioſis. Sic igitur ille tom.1.lib.13. cap.4. quæſt.9. *Ulteriùs etiam quæritur, an Religioſi Militares, v.g. Hieroſolymitani Equites, redditaum ipſis commendatorum fructus ſibi acquirant, eoſque faciant ſuos, ac liberè in uſus quos voluerint, impendere poſſint? Quidam exiſtimant eſſe fructuum dominos, & paupertatem, quâ per votum aſtringuntur, non repugnare dominio uſusfructus, &c. Reſpondeo paupertatem quam Hieroſolymitani Milites & Equites S.Ioannis, S.Iacobi, & Calatravæ, & Alcantaræ in Hiſpania, & alii Commendatarii vovent, non eſſe æquè arctam ac Monachorum & Mendicantium; hi enim ſe abdicant dominio & uſu rerum, qui in jure, non in facto conſiſtit: illi verò Milites dominium quidem & proprietatem dimittunt, ſed non jus ad uſum. Ordo enim concedit eis ut annuos redditus percipiant ad vitæ tempus, ita ut de fructibus poſſint liberè diſponere ut jure ſibi debitis quoad uſum, eoſque locent, permutent, vendant, donent vel arbitratu ſuo abſumant, ut ex bonis ſui Ordinis & conſenſu ſuorum Superiorum jure perceptos. Etſi verò in facto parum quoad hoc à laïcis proprietariis differant; in jure tamen differunt, quia laici percipiunt propria authoritate quaſi domini: Milites verò Sacri ut ex alienis bonis, ſcilicet Ordinis, ſed ſibi commendatis, atque ex Superiorum nutu & voluntate percipiunt.* Hactenus Azor. Dicendum igitur, Beneficiarios Regulares, ſive Benedictinos, ſive Canonicos Regulares, quanvis habeant liberam fructuum diſpoſitionem, non tamen eſſe eorum dominos; quia libera illa fructuum diſpoſitio non eſt tanquam propriorum bonorum, ſed tanquam bonorum Ordinis, quorum diſpenſationem & adminiſtrationem ipſe Ordo ipſis indulſit. Atque iſtud eſt tertii generis peculium, cujus ſunt capaces aliqui quorundam Ordinum Religioſi.

VIII. Sed & hoc inſuper tenendum eſt, illam Beneficiariorum Religioſorum diſpenſationem ac uſum circa fructus, minùs liberam eſſe quàm quæ Militibus Regularibus competit. Cùm enim horum vivendi ratio in externis nihil à ratione differat, quam ſequuntur Nobiles opulenti ſeculares, cum quibus etiam verſari Sacri Milites ordinariè ſolent, eadem uti liberalitate poſſunt in rebus licitis, quâ ſolent alii paris conditionis Nobiles opulenti, peræquè ab avaritia & prodigalitate alieni. Ubi tamen Sacri Equites per exceſſum peccarent, gravius eſſet horum peccatum quàm reliquorum Nobilium Seculi: tum quia rebus ſacris, quales ſunt Commendarum fructus, abuterentur: tum quia pias fundatorum intentiones eluderent; non tamen harum ſuperfluarum & illicitarum expenſarum reſtitutioni obnoxii eſſent, cùm tamen reliqui omnes Regulares beneficiarii, qui Beneficiorum fructus malè conſumpſere, teneantur vel pauperibus, vel Eccleſiis reſtituere. Hæc ferè Azorius loco cit. Hac tamen parte Regulares Milites admonitos volo, ut meminerint, & altè animo infigant Apoſtolica verba: *Nolite conformari huic ſeculo.* Et, *Totus mundus in maligno poſitus eſt.* Et, *Ut non cum hoc mundo damnemur.* Divites ſeculares ſplendidiùs viventes, [illegible]genis erogantes, eidem cum divite illo, quem Lucas commemorat,

O 2 epulo

epulone damnationi ſe immergunt. Sed Equitibus Regularibus ſic viventibus fortior etiam inſtat cruciatio ex ſuperaddito votorum ſolennium arctiori nexu.

IV. Gravis quæſtio eſt, utrum cenſus vitalitius in favorem Religioſi conſtitutus, ſit licitus, necne? Reſpondeo cum Leſſio lib.2.de juſt. cap.4. dub.5. num.31. & Azorio tom. 1. lib. 12. cap. 9. q. 2. licitum eſſe, modò concurrant ſimul quatuor conditiones. 1.Ut cenſus aſſignetur propter alimenta uſuſque neceſſarios, & nullatenus ſuperfluos ipſius Religioſi. 2. Ut adminiſtratio pecuniæ cenſualis non committatur ipſi Religioſo,ſed aliis, putà Officialibus, per quos in uſum talis Religioſi pecuniæ expendantur, juxta Decretum Trid. ſeſſ.25. de Regular. cap.2. 3. Ut Religioſus, cujus gratiâ conſtitutus fuit cenſus,nihil ſibi juris in eum vendicare poſſit. 4.Ut Prælato Regulari liberum ſit illum etiam cenſum in alios uſus deſtinare, dummodo aliunde talis Religioſi neceſſitatibus certò & ſecurè provideat.

V. Quæritur prætereà, utrum Religioſus qui ſuam propoſuit indigentiam circa neceſſitates ſuas proprio Superiori, & hic ei injuſtè denegat, v.g. neceſſarium morbo medicamen, cibos, veſtes, ſtragula, unde grave patitur, aut proximè imminet incommodum, poſſit occultè de Monaſterio ſubripere ſibi neceſſaria? Poſſe affirmat Bonacina tract. de reſtitut. diſp.2. quæſt. 10. punct. 3. poſt Navarram, Azorium, alioſque, quos ibi citat. Tunc enim Superior iſte irrationabiliter invitus, & ſubditus illi Religioſus habet ab ipſa naturæ lege jus ſuis neceſſitatibus ſuccurrendi. Verumtamen Religioſus uſurpans ſibi neceſſaria abſque Superioris licentia, eoque inconſulto, peccat mortaliter ac dupliciter, tum ratione furti, tum ratione ſacrilegii, contra paupertatis votum uſurpando ſibi proprietatem & dominium. Itaque non poteſt Regularis quidquam pro ſuis neceſſitatibus ſubripere, niſi priùs urgentem, quam patitur, neceſſitatem Superiori expoſuerit, illeque providere neglexerit.

CAPUT XXIII.

Quatenus ſit licitus ad alteram Religionem tranſitus.

I. DUABUS primariis regulis tota iſta quæſtio expeditur. Primùm eſſe illicitum tranſitum à ſtrictiore ad laxiorem Religionem. Secundò neque licitum eſſe digreſſum ab Ordine Mendicantium ad alium Ordinem non mendicantem, excepto Cartuſienſium Ordine, ſub pœna excommuninationis Papæ reſervatæ,ipſo facto incurrendæ tam à tranſeuntibus quàm à recipientibus Religioſis, juxta extravag.communem 1.de Regularibus.

II. Conſtat ex cap. *Sanè de Canonico*, de Regular. Religioſum profeſ-

ſum

ſum poſſe ad ſtrictiorem Religionem tranſire, dummodo à ſuo Superiore licentiam petierit; quanvis eam ab eo non obtinuerit, nihil obſtante ſuæ Religionis privilegio de non tranſeundo in alium Ordinem. Docent verò Navarra conſil. 43. & Sà in exemplaribus emendatis, verbo *Religio*, n. 38. de quolibet Ordine poſſe quemlibet Regularem ad Cartuſienſem Ordinem ſe transferre, citra ullam Papæ diſpenſationem: quandoquidem hoc à Jure communi conceditur, d.extrav.1. quæ eſt Martini V. Idemque Navarra de Regularib. comment.4. n. 3. aſſerit, ſi ſit probabile dubium, quænam poſt Cartuſienſes ſit Religio ſtrictior, debere Religioſum qui tranſire in alium Ordinem prætendit, ſtare judicio proprii Superioris.

III. Etſi verò perfectio unius Religionis præ alia ex fine dijudicanda ſit, & ex mediis per quæ tendit ad finem, qui eſt amor Dei & proximi, præſertim circa procurandam animarum ſalutem, ut docet S.Thomas; attamen in foro Eccleſiaſtico ubi agitur de tranſitu in alteram Religionem, attenditur potiùs major vitæ aſperitas ſeu auſteritas, præſertim circa ſilentium & ſolitudinem. Layman. lib. 4. tract. 4. cap.6. num.10. addens majorem auſteritatem non eſſe penſandam dumtaxat ex primitivo Religioſi Ordinis Inſtituto, ſed ſecundùm præſentem obſervantiam: atque adeò Religioſum, qui ſtrictiorem Regulam profeſſus ſit, ſi jam illa Regula non ſervatur in Ordine, poſſe ad laxioris Inſtituti Religionem tranſire, in qua primitiva Regula ſervatur & viget. Layman. loc. cit. poſt Panormitanum ad c.*Licèt*, notabili 9.de Regular. qui etiam id probat ex verbis ipſis d.c.*Licèt*, & c.*Sanè*, de Regular. Sylveſtrum verb. *Religio* 4. n.2. & 6. Proſper etiam Fagnanus id confirmat ad c.*Non eſt vobis*,n.25.eod.tit. Quin etiam ante hos omnes S.Thomas 2.2.q.189. art.8. in corp. qui hanc doctrinam confirmat exemplo Sancti Joannis Abbatis apud Caſſianum collat.19.cap.2.5.& 6.

IV. Nemo Regularis abſque Summi Pontificis diſpenſatione tranſire poteſt ad laxiorem Ordinem. Concil. Trident. ſeſſ. 25. c. 19. de Regular. etiamſi (ait Navarra de Regularibus comment.4. n. 3.) ex infirmitate ac debilitate corporis Regulam ſuam ſervare non poſſit.

V. Diſputat prolixè Carolus Fevretus lib.2.de Abuſu, cap.3. de tranſlatione Monachi ad diverſum Monaſterium alterius Ordinis; aſſeritque hanc eſſe praxim Gallicanam, ut illa nullatenus valeat, niſi ex peculiari Papæ diſpenſatione. Utcumque res ea ſit, ipſe viderit: non tamen rectè hoc probat adducens Senatuſconſultum Pariſienſe, quo Abbas Sancti Petri Vivi, eo quòd habitum Benedictinum indulſiſſet quibuſdam Regularibus Franciſcanis, compulſus ſit eoſdem cum Franciſcano Habitu repetenti Franciſcano Prælato reſtituere. Id verò Senatuſconſultum nihil decernit, niſi communi Juri Canonum conforme, quod in univerſa viget Eccleſia, juxta Martini Papæ extravag.1. de Regularibus, quæ ſic incipit, *Viam ambitioſæ*, qua prohibetur Mendicantium Ordinum Regularibus ad alium quemcunque Ordinem tranſitus, excepto Cartuſiano, citra licentiam ſupremæ Sedis. Ea verò conſtitutio non revocat licentiam generalem Canone

O 3 indul

indultam pro tranſitu ad auſterioris obſervationis Ordinem, iis qui in Ordine Mendicantium profeſſionem emiſerint. Sic non rarò evenit, ut nonnulli præcipitato judicio ad jus Galliæ ſpeciale trahant Curiarum placita prorſus Juri communi conſentanea. Cùm igitur Fevretus nullâ aliâ probatione nitatur, ejus teſtimonium, ſi aliud argumentum ſolidius non occurrat, nihil in hac re convincit de Galliæ conſuetudine peculiari.

VI. Eidem tamen Fevreto in eodem capitulo lubens aſſentio, quæſtionem moventi de Abbatis Commendatarii poteſtate circa ſubditorum Monachorum tranſlationem in diverſa à ſe dependentia Monaſteria; eſt enim rationi congrua illius diſtinctio iſta: vel Monachum transfert per dependentis à ſe monaſtici Beneficii collationem, & ſic legitima eſt illa tranſlatio; quandoquidem Commendatariis Abbatibus competit libera Beneficiorum collatio, ex qua ſequitur in proviſo jus & obligatio reſidendi: vel Commendatarius aliâ, quàm collationis viâ illam transferendi poteſtatem ſibi vindicare intendit, verumtamen jus illud non aliter habet, niſi Cardinalis dignitate præfulgeat. Enimverò jus iſtud ſoli competit Commendatario Cardinali; necnon Priori Clauſtrali, qui ſolus profeſſiones ſolennes admittere poteſt, cui ſpondetur obedientia regularis, inhæret, utpote ad quem ſpectat interius ac regulare Monaſterii regimen. Ibidemque ita judicatum refert à Senatu Divionenſi adverſus quemdam Commendatarium, additâ etiam pecuniariâ multâ, Febr. 17. an. 1617.

VII. Commendatarius perpetuus, quanquam à ſolo Papa proviſus hac lege, ut per ceſſum aut deceſſum proviſi deſinat Commenda, tituloque redintegretur, poteſt nihilominus Commendæ ſuæ renunciare in favorem apud Papam, vel abſolutè ac ſimpliciter in manus Ordinarii, qui non poterit eandem alteri conferre Commendam, ſed ſolùm in titulum, niſi ſit Conſiſtoriale Beneficium, de quo ſolus Papa diſponendi poteſtatem habet. Etiamſi verò poſt Commendam Papæ finitam dicant Ultramontani Doctores, non poſſe ab Ordinario provideri in titulum, eo quòd Beneficium per eam, quæ præceſſit, Commendam ſit jam Summo Pontifici affectatum: in Regno tamen Franciæ contrarium jus uſu indubitato viget, ut poſſit Ordinarius poſtquam Commenda Papæ deſiit, de titulo providere ad libitum, ut ſcribunt unanimes Gallicani Juriſconſulti, Rebuffus tract. de pacific. poſſeſſ. num. 46. & ſeqq. Guido Papæ quæſt. 152. Ruzeus tract. de Commendis, quæſt. 6. Fevretus lib. 2. cap. 6. n. 24. Qui iidem docent præterea Gallicanam iſtam praxim fundari in Concordato Bononienſi, quo reſervationes ſublatæ ſunt in Gallia, tit. de reſervationib. Iidem quoque tradunt, in eodem Regno Commendas perpetuas ſolere permutari cum Beneficiis in titulum collatis, hiſque ſuffragatur Imola in cap. fin. de rer. permut. & Federicus tract. de Beneficiorum permut. quæſt. 15. Aſſeritque Rebuffus in praxi, tit. de Commenda, n. 53. ſæpius ſe vidiſſe Beneficium commendatum permutari cum alio in titulum, etiam coram Ordinario, tametſi oppoſitum jus in Ultramontanis partibus vigeat.

VIII. C

VIII. Cùm verò jus & ratio ſuadeant, ſolutâ per obitum Commendâ ad vitam conceſsâ, debere Beneficium in priſtinum ſtatum ac titulum reſurgere: ſimiliter ſi Clericus, ſive ſit Secularis, ſive Regularis, à Summo Pontifice perpetuam habens indultam ſibi Commendam, reſignet dum adhuc in vivis eſt, hoc ipſo illa, utpote diſpenſatoriè conceſſa, deſinet in titulum, quo potietur is, in quem ſive Papa, ſive Ordinarius providerit, ut idem tradit Fevretus num. 25.

IX. Quilibet Religioſus de licentia ſui Abbatis poteſt mutari & transferri ad aliud Monaſterium, quod ſub eodem Abbate regitur, eandemque profitetur Religionem. Cùm verò Summo ſubjiciantur Pontifici Monachi omnes, atque Monaſteria per univerſam Eccleſiam diffuſa, ſi Papa conferret, vel commendaret Religioſo Beneficium aliquod in alio Monaſterio, illius hoc ipſo perſonam transferret, quia unum horum ex altero conſequens eſt. Quia verò ad notitiam tranſlationis Monachorum multùm eruditionis confert caput *Cùm ſingula,* §.fin. de præbend.in 6. ideo huc verbatim transferendum duxi: *Prohibemus inſuper ne Prioratus, vel Eccleſiæ, aut adminiſtrationes, ſeu officia unius Monaſterii conſueta per ejuſdem Monachos gubernari, committantur deinceps abſque authoritate Apoſtolicæ Sedis alterius Monaſterii Monachis gubernanda, nec hactenus commiſſa dimittantur eiſdem, ſed per eos ad quos pertinet, liberè ordinentur; cùm illis non liceat habere locum in diverſis Monaſteriis, quorum unum ab alio non dependet; nec aliorum Monaſteriorum, niſi canonicè transferantur ad ipſa, Prioratus, Eccleſias, adminiſtrationes vel officia gubernare. Qui verò contra prohibitionem præſentem prædicta de cætero alienis Monachis commiſerint, vel dimiſerint jam commiſſa, ea vice ordinandi de ipſis ſint poteſtate privati, & de eis per Diœceſanos (ſi exempti non fuerint) alioquin per Sedem Apoſtolicam ordinetur. Ii autem qui ea ſuſcipere, vel ſuſcepta præſumpſerunt detinere, reddantur ineligibiles ipſo jure.*

CAPUT XXIV.

Utrum Beneficiarii, aut Epiſcopi olim Religioſi, aut alii etiam quilibet Regulares teſtari poſſint de fructibus à ſe perceptis.

I. FAs eſſe Religioſis poſſidere tertii generis peculium, quoad uſumfructum, cum dependentia Ordinis, vel Superiorum, de quo poſſint aliquatenus inter vivos, ad pias præſertim cauſas diſponere, ſuperiùs docui. Verumtamen teſtari nec licitè, nec validè poſſunt, can. *Quia ingredientibus*, 19.q.3. & authent. *Ingreſſi*, Cod. de Sacroſ.Eccleſ. Neque ullatenus diſpenſari in his poteſt, niſi ſubſit gravis

&

& juſta cauſa ; nec ab alio niſi à Papa, de iis quorum uſum adminiſtrationemque habet Religioſus. Cenſent aliqui diſpenſationem hac in re nihil eſſe quàm relaxationem voti paupertatis ſecundùm aliquam partem. Cæterùm cùm ad jus teſtandi non requiratur neceſſariò dominium, ſufficiatque conſenſus & adminiſtratio cum dependentia ad hanc rem, ſicut & ad Religioſi donationem ; ideò meliùs cenſet Leſſius hanc diſpenſationem non eſſe contrariam voto paupertatis : atque hac ratione poteſt Religioſus contra Juris regulam, plus juris in alium transferre, quàm ipſe habeat, nimirum dominium & proprietatem quâ ipſe caret.

II. Utrum verò Religioſus factus Epiſcopus ſolvatur ipſo jure voto paupertatis, ac efficiatur dominus reddituum, poſſitque condere teſtamentum, celebris quæſtio eſt. S. Thomas 2.2.quæſt.18.art.8.aliique plerique quos citat & ſequitur Sanchez in Summa, tom.2. lib.6. cap.6.num.8. negant hæc fieri ab Epiſcopo Religioſo poſſe citra Papæ rationabilem diſpenſationem, hoc argumento, quia non laxantur religioſæ profeſſionis vota per ſequentem Epiſcopatum, niſi quatenus muneri Epiſcopali tanquam majori bono obſiſtunt. Jus enim naturæ prohibet, ne ea quæ Deo ſanctè promiſſa ſunt, ſine ulla neceſſitate ſolvantur. Univerſaque ipſa Eccleſia, tam Orientalis in Synodo octava œcumenica contra Photium can. 14. quàm Occidentalis in Concilio generali Lateranenſi ſub Innocentio III. can. 16. Monachos ad Epiſcopatum promotos obligat ad deferendum regularem habitum : quæ ſanctio legitur & in cap. *Clerici officia*, de vita & honeſt. Cler. Atqui adminiſtratio bonorum Eccleſiæ quæ competit Epiſcopo, nihil obſtat paupertati religioſæ, ac abdicationi dominii.

III. Ex oppoſito, à votis Religionis immunem fieri Epiſcopum affirmant Dominicus Soto lib.7. de juſt. quæſt.4. art. 2. ad ult. Vaſquez in p. 2. quæſt. 96. art.4. diſp.165. cap. 8. num.91. in fin. & cap. 9. num. 104. ubi aſſerit Monachum factum Epiſcopum, dominium verum habere, & vinculo paupertatis ſolvi, atque multò magis à præceptionibus & abſtinentiis in Regula præſcriptis, quæ utique non pertinent ad ipſius Religionis eſſentiam, ad quam tamen pertinet paupertas. Huic ſententiæ favet canon *Statutum*, 18. quæſt. 1. diſertè dicens : *Monachus quem canonica electio à jugo Regulæ monaſticæ profeſſionis abſolvit, & Sacra Ordinatio de Monacho Epiſcopum facit, velut legitimus hæres paternam ſibi hæreditatem poſtea jure vendicandi habeat.* Quoad verò Jus Gallicanum, vetuſtiſſima & generalis in univerſo hoc Regno conſuetudo viget, ut Religioſi facti Epiſcopi nulla in re priſtinæ Religioni aſtringantur, niſi ut colorem Ordinis in habitu ſervent. Sunt quippe ſucceſſionum, aliarumque acquiſitionum capaces, dominia & proprietates ſibi acquirunt, diſponuntque tam inter vivos quàm per ultimas voluntates, pro libito teſtamenta condunt, & ſi inteſtati decedant, ſucceſſores habent non Monaſterium, non Eccleſiam, ſed propinquos.

IV. Prioribus quidem Eccleſiæ ſeculis fas erat Epiſcopis etiam Monachiſmum anteà profeſſis teſtamenta condere. Ex Latinis enim adhuc teſtamenta

teſtamenta ſuperſunt Sanctorum Epiſcoporum Cæſarii Arelatenſis, & Remigii Rhemenſis : ex Græcis verò Gregorii Nazianzeni, dum eſſet, ut ibidem commemorat, Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ Epiſcopus. His ſucceſſerunt intermedia ſecula, quibus vetitum fuit Epiſcopis & Clericis teſtari de proventibus Eccleſiæ, etiam ad pias cauſas, cap. *Quia nos*, & cap. *Relatum.* 12. & cap. *Cum in officiis*, de teſtam. quia in his rebus ſuccedebat illis Eccleſia. De patrimonialibus tamen, aut aliunde quàm ab Eccleſia comparatis facultatibus poterant etiam ab ipſis Eccleſiæ primordiis ad libitum ſuum diſponere, & inter vivos, & causâ mortis. Sic enim ſtatuitur Apoſtolorum canone 39. & 46. *Ut Epiſcopi* (inquit) *quæ propria ipſorum ſunt, valeant in quoſcumque placuerit hæredes transferre; ut tamen ad alios res Eccleſiæ minimè tranſeant.* Et Antiochenum Concilium Julio I. Pontifice habitum, ſancit can. 24. ut poſſit quidem moriturus Epiſcopus quæ ſui patrimonii ſunt, quibus ipſi libuerit relinquere, ſed ipſæ res quas habebat Eccleſiæ, ſine diminutione ipſi Eccleſiæ ſoli relinquantur. Refertur in can. *Quicumque*, 9. quæſt. 1. His concinit ac ſuffragatur canon 48. Concilii Agathenſis, & Concilium I. Hiſpalenſe, Sanctuſque Gregorius Papa lib. 10. epiſt. 42. ad Deuſdedit Epiſcopum Mediolanenſem, ac Concilium generale Lateranenſe ſub Alexandro III. can. 15. Sed in his poſtremorum ſeculorum fæcibus concidit demùm ſacra hæc diſciplina, invaleſcente contraria conſuetudine, ſecundùm quam ſcribit Covarruvias commentar. ad tit. de teſtam. num. 23. quoſlibet Clericos validè teſtari ex uſu communiter recepto de proventibus Eccleſiaſticis, etiam in gratiam cognatorum : ſoloſque Epiſcopos teſtari non poſſe, niſi de ſpeciali Summi Pontificis licentia. Sed & iſtud circa Epiſcopos repagulum tandem divulſum & abruptum fuit; & teſtatur Leſſius multis locis receptum eſſe, ut de proventibus Eccleſiaſticis indiſcriminatim teſtentur Epiſcopi & alii quilibet Clerici abſque diſpenſatione ulla. Atque hanc in univerſa Gallia vigere conſuetudinem cernimus. Sed non obſtat perverſa iſta conſuetudo quominus qui de proventibus Eccleſiaſticis in res profanas diſponunt, ſive inter vivos, ſive per ultimas voluntates, peccent mortaliter & æternæ damnationi ſe obſtringant.

V. In aliis quibuſdam locis introductum fuit jus Spolii, quo Epiſcopis & beneficiatis Clericis interdicitur ultima aliorum bonorum quàm patrimonialium diſpoſitio, ut his decedentibus ſuccedat in bona ex Eccleſia acquiſita non jam ipſa cui miniſtraverunt Eccleſia, ſed Fiſcus Pontificius. De hoc noviſſimo jure nihil legitur in toto corpore Juris Canonici : ſed prima quam comperi eius mentio habetur apud Guidonem Papæ deciſ. 110. Verùm non eſt receptum iſtud Spolii jus in Gallia, neque in Germania, neque in Belgio, neque in Luſitania. At verò in Regno Caſtellæ ſola Epiſcoporum, non autem aliorum Beneficiatorum ſpolia Cameræ Apoſtolicæ acquiruntur. In Italia verò tam Beneficiatorum inferiorum, quàm

Epiſcoporum ſpolia Fiſco cedunt Apoſtolico, ut teſtantur Martinus Navarra tract.de ſpoliis, §.14. Azorius part.2.lib.8.cap.4.

VI. Validè hoc fieri quidem videmus, ut per ultimam voluntatem Clerici de fructibus acquiſitis Beneficiorum liberrimè diſponant extra pias cauſas, atque in his etiam ſuccedant inteſtatis Clericis ſanguine propinquiores. Licitè tamen ac citra diſpendium ſalutis æternæ ita diſponere de hujuſmodi fructibus Clerici non poſſunt, niſi de ſolis illis quos parciùs vivendo ſibi aſſervarunt, cùm potuiſſent abſque peccato propriis uſibus ſtatui ſuo convenientibus eoſdem impendere. Diſtributiones autem cùm perſolvantur quaſi merces & ſtipendium quotidianæ operæ ac laboris, cap. *De cætero*, de cler. non reſid. & cap. *Licèt*, de præbend. nec in fructibus computari debent, nec habent obligationem adnexam, ut ad opera pia prorſus applicentur, non magis quàm bona patrimonialia, aut ex cauſis profanis quæſita, ut communiter tradunt Doctores. Decius conſil. 280. col.1. Ancharanus in Clement.unica, quæſt.5. de conceſſ. præbend. Rota deciſ. 134. in novis: Rebuffus tract. Nominationum, quæſt. 9. num. 39. & ſeqq. S. Antoninus p.2. cap.1. §.fin. Sylveſter verb. *Clericus* 4. quæſt.4. Barbatia in cap. ultim. de pecul.Cleric. Bonacina tractat. de obligat. Cleric. circa benefic. fructus, puncto 2. num.18. Tarradus in amplitudine Beneficiaria, diſp.8.quæſt.1.num.21.22.23.24. & alii.

VII. In hac verò quæſtione diſſentiunt ab invicem Doctores, utrum de fructibus qui congruum Beneficiatorum victum excedunt, diſponentes ſive inter vivos, ſive per ultimam voluntatem extra cauſam pietatis, ſive ad luxum, ſive ad locupletandos cognatos, teneantur reſtituere pauperibus, ſive Eccleſiæ? Quod enim graviter peccent, indubitatum faciunt multæ rationes & Sacri Canones, præſertim Lateranenſis ſub Alexandro III. Concilii canon 15. relatus in cap. *Cùm in officiis*, de teſtament. Diſſident etiam Doctores, utrum illi in quos indebitè Beneficiarii contulere Beneficiorum fructus, aut qui eos hæreditate acceperunt, teneantur ſe his abdicare, & in pietatis uſus transferre; an verò ſibi poſſint retinere? Sed has expediam quæſtiones infra lib. 6. ubi de reſtitutionibus Clericorum diſſeretur.

LIBER

LIBER SECUNDUS,
Qui eſt de Beneficiis Eccleſiaſticis.

CAPUT PRIMUM.

Quid ſint Beneficia, eorumque variæ diviſiones; & de jure Commendarum.

I. BENEFICIUM, quod etiam Præbenda vocatur, eſt jus percipiendi fructus ex bonis Eccleſiæ, Clerico conceſſum ob ſacrum & Eccleſiaſticum miniſterium. Duæ namque res in Beneficio comprehenduntur, ſcilicet fructus temporales, & Eccleſiaſticum miniſterium, cujus exercendi cauſâ fructus aſſignantur : unde regula, *Beneficium datur propter Officium*, cap. ult. de reſcript. in 6. In ratione Beneficii duo iſta ſunt ab invicem inſeparabilia, ut docet canon *Si quis objecerit*, 1. q. 3. Sicut igitur à Romanis Imperatoribus agrorum portiones ſub nomine Beneficiorum militibus attribuebantur, ut hoc quaſi vinculo Principis obſequio & Imperii militiæ ſtrictiùs addicerentur, unde & Beneficiarii Milites dicebantur, quorum meminit Lampridius in Alexandro Severo : quemadmodum etiam ſub nomine quoque Beneficiorum ſolebant Domini prædia vaſſallis ſeu clientibus in feudum largiri ſub hac conditione, ut ad militandum pro ipſis aſtricti eſſent, quorum fit mentio lib. 1. feudor.

dor.tit. *An mariti ſucced.uxor.in beneſ.* 15. & tit. *De beneſic.frat. & qualiter frat. in beneſ.fratr.ſucced.* 20. & lib. 2. tit. 12. & tit. 24. Ita etiam redditus & emolumenta annua ſub nomine Beneficiorum Clericis præſtare ſolet Eccleſia, cum obligatione ſtrictiori militandi Deo, & certæ Eccleſiæ obſequia præſtandi. Primis Eccleſiæ ſeculis ex Fidelium primitiis & oblationibus Eccleſiæ Miniſtris pecuniæ collectæ in ſportulis diſtribuebantur ad victum, ut conſtat ex Cypriani epiſtola 34. Quæ diſtributio in Eccleſia Carthaginenſi ſingulis menſibus iterabatur: ideoque ibidem eas vocat menſurnas, ideſt menſtruas, diviſiones. Sed progreſſu temporum, poſtquam diverſis prædiis auctæ ſunt Eccleſiæ, factum eſt, ut miniſtrantibus Clericis prædia paſſim aſſignarentur ad vitam, ut ſe fructibus ipſorum ſuſtentarent, manente penes Eccleſiam terrarum inviolabili proprietate. Quæ quidem aſſignatio noſtris beneficiis nomen ſimul & originem dedit. Hujuſmodi Eccleſiaſticæ inſtitutionis mentio prima legitur in duabus Symmachi Romani Papæ ad Cæſarium Arelatenſem Epiſcopum epiſtolis, ut Baronius obſervat ad annum Chriſti 502. n. 36. 37. & 38.

II. Ad conſtituendum Beneficium neceſſe eſt ab Epiſcopo in Titulum erigi: hinc fit ut privatæ Capellæ à privatis etiam in perpetuum dotatæ pro Miſſarum in eiſdem celebratione, quantumvis benedictæ, non cenſeantur inter Beneficia, ſed ſub ſola remaneant fundatorum & ſucceſſorum diſpoſitione, inſcio etiam Epiſcopo, qui ſolus poteſt eas intitulare ac ſpiritualizare, ut loquuntur Canoniſtæ, & eas deinceps ut Beneficia Eccleſiaſtica conferre, ſola Patronis relicta præſentatione. Atque ex tunc, & non antè, ſubjici incipiunt Papalibus Decimis, & ſimoniæ beneficialis cenſuras ſecum trahunt, atque in Beneficiorum impetrationibus coram Papa vel Legato exprimi debent, permutari cum aliis Beneficiis poſſunt, & regulis Cancellariæ fiunt obnoxiæ, inſuper & fructuum reſtitutioni, ſi Divini Officii recitatio fuerit omiſſa: ad quam reſtitutionem non tenebatur proviſus antequam Epiſcopus intitulaſſet, dummodò Miſſarum obligationi ſatisfeciſſet. Hæc verò obſervanda ſunt ad multorum caſuum occurrentium elucidationem.

III. Dividuntur primùm Beneficia in Secularia & in Regularia. Ad Secularia non niſi Secularibus Clericis; ad Regularia non niſi Regularibus patet acceſſus, cap. *Cùm ſingula*, de præbend. in 6. & Clement. 1. de electuon. Ea verò tribus diſcernuntur modis. Primò fundatione, can. *Quæ ſemel*, 19. q. 3. Secundò converſione ac mutatione ſtatus à ſeculari in regularem, & vice verſa à regulari in ſecularem, cap. *Ad audientiam*, de Eccleſ. ædif. Tertiò longa conſuetudine ac præſcriptione, quatenus per tempus legitimum regularia per Seculares Clericos, aut ſecularia per Regulares poſſeſſa fuerunt, cap. *Cùm de beneficio*, de præbend. in 6. Iſtud verò tenendum, ad hoc ut Beneficium regulare in ſtatum ſecularem præſcribi poſſit, atque ſeculare in regulare Beneficium convertatur, annos requiri quadraginta,

quadraginta, d. cap. *Cùm de beneficio*, juncta Gloſſa in verb. *Legitima.* Deſpeiſſeus de benef. tit. 3. num.31. & 37. Rebuffus 1.p. praxis, tit. *Quotuplex ſit benef.* n.5.

IV. Item ſolus Papa providere poteſt Regularem perſonam de Eccleſia Seculari, can. *Qui ſemel*, 19. q. 3. Cùm tamen quilibet Ordinarius poſſit in ſua Diœceſi conferre Beneficium Regulare Clerico Seculari, can. *Si Epiſcopus*, 2.q.2. Qui tamen Clericus ſic proviſus tenetur ſtatim Habitum Regularem ſuſcipere, & poſt annum profeſſionem emittere, ex præſcripto Concilii Trident.ſeſſ.14. cap.10. de reform. Hinc tamen excipiuntur Abbatiæ & Prioratus Regulares, de quibus nullo modo poſſunt Ordinarii providere.

V. Hoc pariter notandum, poſſe quoque Secularibus Clericis abſque obligatione aſſumendi Monaſtici inſtituti conferri Abbatias & Prioratus Clauſtrales & Canonicatus Regulares in Commendam,ſed non in Titulum. Navarrus hæc fuſiùs pertractat in comment. 3. de Regular. & Proſper Fagnanus in cap. *Cum in magiſtrum*, num.13. & ſeqq. de electiọn. ubi rectè monet, non eſſe in Jure novum, ut Beneficia certo perſonarum generi deſtinata conferantur illis etiam qui tempore proviſionis hujus non ſunt de illo genere. Primum exemplum eſt in Secularibus,qui providentur de portionibus & Beneficiis Monachalibus, aut Canonicatibus Regularibus, uti jam dixi. Secundum eſt in proviſionibus Parochialium Eccleſiarum, quæ fieri permittuntur reſpectu Clericorum needum Sacerdotum, qui tamen tenentur intra annum ad Sacerdotium promoveri, cap. *Licèt canon*, & cap. *Cùm ex eodem*, de electiọn.in 6. & cap. *Si pro Clericis*, cum ſua Gloſſa, de præbend. in 6. Tertium exemplum patet in Beneficiis, quibus certa onera ſunt annexa, quæ tamen ritè conferuntur Clericis needum habentibus Ordines requiſitos ad ea onera exercenda. Nam Præbendæ Diaconales & Sacerdotales conferri poſſunt illis qui intra tempus à Jure ſtatutum poſſunt præfatis Ordinibus initiari, Clement. *Ut ii*, de ætat. & qual.quam inſtaurat ac innovat Concilium Trident. ſeſſ.22.cap.4. & ſeſſ. 24. cap. 12. §. *Neminem.* Admonet idem Fagnanus loco cit. n.28. collationes Ordinariorum in ejuſmodi caſibus non eſſe faciendas ſub forma conditionata (ſoli enim Papæ jus conferendi ſub conditione competit) ſed eſſe ſimpliciter & purè faciendas: cum decreto tamen, ut teneantur ſive habitum aut profeſſionem, ſive Ordinem ſuſcipere ex præſcripto Canonum.

VI. Verumtamen Ordinarii nullum jus habent circa Beneficia certo alicui Monaſterio affectata, ubi in commune vivitur: horum namque proviſio pertinet vel ad Prælatum Regularem,vel ad Regulare Capitulum. Antonius Faber in ſuo Codice, lib. 1. tit. 2. definit. 65. Antonius Deſpeiſſeus tract. de benefic. tit. 1. num. 3. niſi (ut ibidem aiunt) tempore præſcripto non fuiſſet de tali Beneficio proviſum, & jus ad Ordinarium devolveretur.

VII. Secundò dividi ſolent Beneficia in ſimplicia, quibus non eſt adnexa adminiſtratio, vel Clerus, vel populus: & duplicia, quibus aliquid horum adnexum eſt.

VIII. Tertiò alia Beneficia curata, alia non curata dicuntur. Curatis ineſt vel juriſdictio erga Clericos, quæ cura ſpectat ad tribunal exterius: vel jus ineſt adminiſtrandi Sacramenta, quæ cura eſt interni fori.

IX. Quartò diſtribuuntur Beneficia in Dignitates, Perſonatus, & Officia, quæ ſic exponit Gloſſa in cap. 1. de conſuetud. in 6. ut Dignitati affixa ſit Eccleſiaſtica adminiſtratio cum juriſdictione ſupra Clerum: tales ſunt Epiſcopatus, Abbatiæ, Decanatus, Præpoſituræ, Archidiaconatus. Perſonatui cohæret præeminentia ſupra Clerum ſine juriſdictione, ut in Præcentore, Primicerio, Sacriſta primario. Officio demùm inhæret adminiſtratio ſine ulla juriſdictione & præeminentia: hujuſcemodi ſunt Canonicatus, Præbenda Theologalis, & Præceptoria, Theſaurarii, Cuſtodis ſeu Sacriſtæ inferioris officium, atque Oeconomi.

X. Quintò in manualia, quæ ad collatoris arbitrium revocari poſſunt, de quibus agit Clement. unica de ſuppl. negl. Prælat. & non manualia, quæ adimi non poſſunt, niſi certis de cauſis à Jure ſtatutis, ut ſunt delicta, irregularitates. Negat Rebuffus ulla eſſe in Gallia Beneficia manualia.

XI. Sextò in electiva, quæ per Clericorum, ſive Secularium, ſive Regularium ſuffragia; & in collativa, quæ per abſolutum Prælati arbitrium; & mixta, quæ ad Patronorum nominationem, ſeu præſentionem attribuuntur à Prælato.

XII. Sicut autem paulò ante pleniùs explicavi jura, tum communia, tum diſtincta inter ſecularia & regularia Beneficia; ſimilis hoc loco inſtituenda eſt tractatio, primùm quidem de diſtinctione Beneficiorum inter titularia & commendata: deinde de Beneficiis tam actu, quàm habitu curatis. Itaque conferri Beneficia ſolent in titulum, quando ſcilicet ad vitam, & cum plenitudine juris conferuntur: vel in commendam, ſi ſolius adminiſtrationis aut cuſtodiæ causâ conferantur. Ulteriùs poſſunt duobus modis Beneficia in commendam conferri: vel namque id fit in utilitatem Eccleſiæ, vel in utilitatem Commendatarii. Si fiat in utilitatem Eccleſiæ, non permittit Jus commendam iſtam ultra ſex menſes prorogari; quin etiam præcipit, ut Commendatarius rationes reddat fructuum commendati ſibi Beneficii, cap. *Nemo*, de electíon. in 6. habetur enim pro ſequeſtro, qui eſt reddendis rationibus obnoxius, cap. fin. de ſequeſtratione.

XIII. Ubi autem Epiſcopus Eccleſiam Parochialem commendat, eo quòd ejus Rector ſit mente captus vel abſens, nullo relicto Vicario vel Coadjutore, poteſt Epiſcopus talis Eccleſiæ Commendam conferre, donec amentia

amentia vel abſentia durabit, quanvis ultra ſemeſtre; etiamſi duratura eſſet totâ Rectoris vitâ. Ubi verò commendatum eſt Beneficium ad ſolam Commendatarii utilitatem, poteſt ea commenda eſſe perpetua, ideſt ad omnem ejus vitam. Perpetuo Commendatario omnia ferè jura permittuntur, quæ Titularibus competunt. Poſſunt enim de commendato Beneficio tranſigere, fructus ad plures annos locare, & eoſdem alienare, cùm ſint eorum domini. Poſſunt quoque permutare cum Beneficiis alteri in Titulum collatis, ut docet Rebuffus in praxi, tit. de commendis, n.53. Poſſunt quoque perpetui Commendatarii à Papa (ad quem duntaxat pertinet perpetuarum Commendarum collatio) proviſi circa Beneficia non Conſiſtorialia, ideſt quæ neque ſunt Epiſcopatus, neque Abbatiæ, de quibus Papa providere ſolet in Conſiſtorio; poſſunt, inquam, coram Ordinariis eadem commendata Beneficia reſignare, ſi ſint eorum collationi ſubdita, modò non reſignent in favorem, aut ſub conditione. Rebuffus d. tit. de commendis, num.51. Bleinianus lib.3. tit.8.

XIV. In Regno quoque Galliæ per Commendatarii perpetui obitum vacat Beneficium, & ita impetratur ac ſi fuiſſet in Titulum, ut locis citatis docent Rebuffus & Bleinianus: etiamſi alibi ex Jure communi, defuncto Commendatario non dicatur vacare per obitum, ut neque depoſito per depoſitionem, aut reſignante eodem per reſignationem; ſed ceſſare Commendam, novamque fieri Beneficii impetrationem, eo ſolo modo vacantis quo vacabat antequam commendaretur: hoc tamen adjuncto, quod vacare in Romana Curia perhibetur, quanvis ante Commendam verè vacaſſet extra Curiam, & apud Ordinarium. Cujus rei rationem allegant Canoniſtæ, quia per eam manus appoſitionem, quæ contigit per commendatum à Papa vel Legato Beneficium, remanſit affectum & reſervatum ipſi Papæ. Sed quia in Gallia reſervationes ad Romanam Curiam ſublatæ ſunt, Ordinarius circa iſtud commendatum Beneficium vacans uti poteſt jure ſuo: Beneficium tamen iſtud ab Ordinario collatum deſinet à Commenda, priſtinumque titulum reſumet.

XV. Poſſunt ſimiliter perpetui Commendatarii, quemadmodum & titulares, præſentare, eligere, conferre in Beneficiis à commendata ſibi Eccleſia dependentibus.

XVI. Itaque in alterius Beneficii impetratione tenetur perpetuus Commendatarius iſtud commendatum ſibi Beneficium exprimere, perinde ac ſi haberet in titulum: alioqui fiet irrita impetratio. Ruzeus tract. de commendis, quæſt.7. Rebuffus loco cit. n.52.

XVII. In Galliæ Regno, ſumpta poſſeſſione per Commendatarium æquè ac per Titularem, regalia clauditur. Qui plura de Commendis exquiret, conſulat ſuperiùs lib.1. ſub tit. *Quatenus ſit licitus ad alteram Religionem tranſitus*, articulis 5.6.7. & 8.

XVIII. Circa diviſionem porrò ſuperiùs adductam Beneficiorum curatorum

curatorum & non curatorum, ſciendum eſt, curata alia eſſe actu, alia ſolo habitu. Contingit enim plerumque, ut ob bellum, peſtem, aliamve ingruentem calamitatem Eccleſia Parochialis prorſus deſerta fiat, Parochianis partim morientibus, partim aliò commigrantibus: & tunc Eccleſia derelicta, dicitur habitu & non actu curata. De hujuſmodi habitu ſolo curatis Beneficiis quæritur, utrum legibus omnibus actu curatorum Beneficiorum ſubjiciantur? Reſolvit negativè Rebuffus 2. p. praxis, tit. de non promot. ante ann. num. 34. ubi docet, tales proviſos de Eccleſia ſolo habitu curata non teneri ad Sacerdotium intra annum promoveri, niſi ex quo regreſſis jure poſtliminii Parochianis, Eccleſia curam actualem recuperaverit. Addit Bleinianus lib. 3. tit. 2. num. 42. & 43. ſi poſt prædictum annum recuperatæ actualis curæ proviſus aliud Parochiale Beneficium habeat, non poſſe citra Papæ diſpenſationem utrumque retinere.

CAPUT II.

Diverſa & neceſſaria temporum præſcripta ſervanda in re Beneficiaria.

I. IN primis obſervare tempora convenit electionibus primùm, deinde electionum confirmationibus conſtituta. Nulla verò canonica actio tanti videtur eſſe momenti ac electio. Cùm enim Eccleſiæ ſtatus, animarumque ſalus aut exitium ex bonis maliſve miniſtrantium Clericorum qualitatibus dimanet ac diffluat; Miniſtri autem Eccleſiæ per electionem provideantur, electio fons & principium eſt omnis ferè boni aut mali advenientis in Eccleſia. Hoc egregiè admonet S. Papa Gregorius Magnus in lib. 1. Regum, ad hæc Samuelis verba, *Quæſivit ſibi Dominus virum juxta cor ſuum, & præcepit ut eſſet Dux ſuper populum ſuum*, dum ita ſcribit: *Quæſiſſe virum Deus dicitur, ut eligendorum Antiſtitum forma hominibus præbeatur. Deus enim, cui nihil eſt abſens, nihil latens, non dicitur quæſiſſe virum ut abſentem aut abſconditum; ſed quæſiſſe dicitur, ut omnis qui ad Sanctæ Eccleſiæ culmen eligitur, diſcutiendus ab hominibus eſſe doceatur: ſed quæri debet ſecundùm cor Dei, ut videlicet non ſolùm divinam voluntatem intelligat, ſed bonis operibus oſtendat.* Hactenus S. Gregorius.

II. Canonica electio nihil juvat, niſi eligentium vota ſuperioris approbatione confirmentur. Debet verò electus, ut rata fiat electio, eidem conſenſum

conſenſum præbere intra menſem à die notitiæ computandum; & poſt conſenſum confirmationem proſequi intra tres menſes, ne longior vacatio fiat Eccleſiæ diſpendioſa, ut ſancit Concilium Lugdunenſe Generale ſub Gregorio Papa X. & allegatur cap. *Quàm ſit Eccleſiis*, de election. in 6. Non eſt autem à Prælato electio confirmanda, niſi diligenter diſcutiatur electi conditio, ut ſapienter admonet S. Leo Papa Magnus epiſt. 85. ad Epiſcopos Africanos, & citatur cap. *Miramur*, diſt. 61. Electio porrò needum confirmata imperfectum dumtaxat jus electo tribuit ad rem, ſed nullum jus in re, niſi poſt confirmationem. Ideoque vetatur ante confirmationem miniſtrare; adeo ut ſi miniſtret, ſive per ſe, ſive per alium, ſive in parte, ſive in toto, privetur eo ipſo per electionem quæſito jure, ut definit præfatum Concilium Lugdunenſe citatum in cap. *Avaritia*, & dict. cap. *Quàm ſit Eccleſiis*, de election. in 6. Quod idem antiquiora quidem jura conſtituerunt, cap. *Qualiter*, cap. *Noſti*, & cap. *Bonæ memoriæ*, de election. in antiquis.

III. Sicut præfinitum electioni & confirmationi tempus, ita & collationi Beneficiorum præfixum quoque tempus internoſcendum eſt, quod eſt ſemeſtre auſpicandum à die notitiæ vacationis, juxta caput *Licèt Magiſter*, de ſuppl. neglig. Prælat. & cap. *De multa*, de præbend. & cap. *Quia diverſitatem*, de conceſſ. præbend. Quo lapſo termino, ſecundùm Lateranenſe ſub Innocentio III. Concilium, jus conferendi ad ſuperiorem devolvitur.

IV. Quod dixi de electione & confirmatione, hoc idem ob rationis omnimodam paritatem cenſendum de eo, cui abſenti & neſcienti collatum fuit Beneficium, ut ſcilicet menſem habeat à die notitiæ decurrendum, ad præſtandum collationi conſenſum, treſque inſuper menſes ad ſiſtendum ſe Prælato, edendamque Fidei profeſſionem, & ineundam Beneficii poſſeſſionem. Collationem namque Beneficii non eſt neceſſe fieri Clerico præſenti, ſed poteſt abſenti, alio mediante, conferri, juxta cap. *Accedens*, de præbend.

V. Proviſionem Beneficii ſequitur proximè immiſſio ad proviſi Beneficii poſſeſſionem. Iſtud enim ſolicitè curandum, ut collatio Beneficii præcedat ſumptionem poſſeſſionis; alioqui namque poſſeſſio iſta erit mera intruſio, excluderque poſſidentem ab hujuſmodi proviſione ex poſtfacto, cap. *Cùm jam dudum*, de præbend. & ibi Panormitanus. Rebuffus in praxi, tit. de miſſione in poſſeſſionem, num. 8. & 9. Et inconcuſſa eſt regula 1. Juris in 6. *Beneficium Eccleſiaſticum non poteſt licitè ſine inſtitutione canonica obtineri*.

VI. Mandatarius quando duo Beneficia per unius prædeceſſoris obitum vacant, ſi mandatum Pontificium clauſulam exprimit motus proprii, decem dies habet ad eligendum utrum è duobus velit acceptare, cap. *Si pluribus*, de præbend. in 6. Mandatarium hìc illum intellige,

in cujus gratiam Papa mandatum de providendo Beneficio indulſit. Sed in Regno Gallicano mandatarius requirere non poteſt, ut ſibi conferatur ante finitum præſentationis menſem, ut obſervat Rebuffus in praxi, p. 1. tit. de Devolutionibus, num. 2. & probat hiſce Concordati verbis, ſub tit. de forma mandati : *Si quod Beneficium poſt menſem poſtquam præſentes literæ vobis præſentatæ fuerint, extra Romanam Curiam vacare contigerit.*

VII. Canonibus conceditur annus ad Sacerdotii promotionem Clerico proviſo de Curato Beneficio, quo elapſo non promotus expellendus erat per ſententiam à Curato Beneficio, cap. *Cùm in cunctis*, de elect. Sed jus recentius, cap. *Licèt Canon*, eod. tit. in 6. decernit abſque ſententia vacationem ipſo jure. Cæterùm annus non currit adverſus legitimè impeditum. Neque in Gallia prærequiſitus ille ad promotionem Sacerdotii annus decurrere incipit, niſi finito pacificæ poſſeſſionis anno. Vide hanc materiam uberiùs à me tractandam hujus ſecundi libri titulo, *Diverſi quidam vacationis Beneficiorum modi diſcutiuntur*, art. 9. 10. & 11.

VIII. Is qui præbendam optandi jus habet, intra viginti dies optare debet, cap. fin. de conſuetud. in 6. Rebuffus in praxi, tit. de devolutionib. num. 3.

IX. Patronus laïcus intra menſes quatuor præſentare poteſt; Eccleſiaſticus verò Patronus intra ſex menſes, cap. *Eam te*, de jurepatr. & cap. unic. eod. tit. in 6.

X. Majores verò Dignitates, ut Epiſcopales, & ſimiles, debent intra tres computandos à notitia vacationis menſes conferri, cap. *Ne pro defectu*, de election. & cap. *Poſtquam*, diſtinct. 50. Rebuffus loco cit. num. 4.

XI. Aliæ inferiores dignitates, & quælibet Beneficia concedi regulariter debent intra ſex menſes, ſive per electionem, cap. *Cùm noſtris*, cap. *Dilectus*, & cap. *Poſtulaſtis*, ubi Panormitanus & alii, de conceſſ. præbend. ſive per collationem, cap. 2. eod. tit. & tam à primo collatore, quàm ab alio, in quem id jus devolutum fuerit. Rebuffus loco cit. num. 4. & 5.

XII. In inſtitutione verò & confirmatione, quoad confirmantem certum tempus nullum eſt Canone præſtitutum. Gloſſa & Doctores in cap. *Cùm in cunctis*, §. 1. de elect. Idemque in permutatione Beneficiorum, quoad approbationem. Rebuffus ibid. num. 6.

XIII. Præfigitur quoque ſemeſtre ad ineundam poſſeſſionem Beneficii in Romana Curia reſignati : ſed ſi reſignatum ſit extra Curiam, ineunda eſt poſſeſſio intra menſem, ut ſi tempore illo contingat mors reſignantis, valeat ipſa reſignatio. Cæteroqui enim emenſo illo præfixo tempore poſt reſignantis interitum, cenſebitur Beneficium vacans jam non per reſignationem, ſed per obitum, juxta receptam in Gallia regulam de reſignatio

reſignationibus publicandis. Atque utinam adverſus iſtius regulæ mentem nunquam in Galliam invecta conſuetudo fuiſſet Beneficium hac mente in alterius favorem reſignandi, ut reſignatario liberum ſit differre poſſeſſionem ad triennium, duobus minùs diebus, ut reſignans per omne id tempus integris proventibus perinde potiatur, ac ſi nunquam reſignaſſet; & tamen ſic teneat illa reſignatio, ut ab ea is qui reſignavit, reſilire non poſſit. Id quidem ſi ex mutua conventione fiat, nullâ obtentâ Romani Pontificis diſpenſatione, manifeſtam involvit realem ſimoniam & confidentiam. Quis enim ignorare poſſit omnem in hujuſmodi privatorum ex propria authoritate pactionibus conditionem, conventionem ac legem, ſimoniacam eſſe? cap. *Cùm pridem*, & cap. *Pactiones*, de pactis: cap. *Conſtitutus*, cap. *Super eo*, & cap. *Præterea*, de tranſact. Si neges ullum intervenisse pactum reale, ſed ſola mente hoc intellectum, ut reſignatario ex ſcriptis formis ſua tuta, & inconcuſſa maneret reſignatio, qui tamen gratuitâ & liberali voluntate differendo poſſeſſionem, fructus Beneficii ſuo dimitteret benefactori: verumtamen ſaltem mentali ſimoniæ, & fiduciariæ conventioni dabitur locus, fraudulentaque interveniet colluſio, quæ utrumque reddet Beneficio inhabilem. Reſignanti enim nullum ſupereſt jus ad Beneficium ejuſque ſtipendia, ex quo ejus eſt à Superiore admiſſa reſignatio, cap. *Ex tranſmiſſa*, cap. *In præſentia*, & cap. *Quidam*, de renunciat. Reſignatarius verò Eccleſiæ graviter præjudicat, tamdiu, & mala fide illam legitimo Miniſtro orbam relinquens: & ſic uterque ſe ſacri miniſterii inhabilem, & indignum exhibet, in Eccleſiæ detrimentum & ſcandalum. Ubi hæc abuſio invaluit, quam diverſis Senatuſconſultis, ipsâque Ludovici XIII. dictâ *du Controrolle*, articulo 17. & 20. Conſtitutione fulciri volunt Papo lib. 3. tit. 1. num. 6. & 8. Paſtor lib. 3. tit. 8. num. 6. Moſnier aux Alliances du Droict Francois, tit. *Benefice*, num. 89. hoc ipſum tamen obſervatur, ut ſi reſignans præmoriatur ante initam poſſeſſionem, aut ſi ſupervivat quidem reſignans ultra biennium, ſed reſignatarius omiſerit poſſeſſionem ſaltem biduo ante triennii finem, tam reſignans, quàm reſignatarius Beneficio prorſus excidant, vacetque iſtud, ſitque impetrabile titulo præſumptæ colluſionis, & ſimoniæ.

XIV. Denique in univerſo Galliæ regno, ſi quis de duobus incompatibilibus Beneficiis ſit proviſus, annus illi conceditur ad deliberandum utro ex duobus ſe abdicet. Jure quidem communi vacabat olim per Conſtitutionem Lateranenſis ſub Alexandro III. Concilii poſteriùs quæſitum Beneficium, cap. *Quia nonnulli*, de Cler. non reſid. Sed poſterior Juris communis diſpoſitio ſatius duxit, ut vacet priùs acquiſitum Beneficium, cap. *De multa*, de præbend. Clem. *Si plures*, & Clem. fin. eod. tit. & demùm Concilium Tridentinum ſeſſ. 7. cap. 4. de reform. Indulti verò in *Gallia*, ad alterum quod libuerit dimittendum, anni pacifici aſſertores ſunt Rebuffus tit. *De non promotis intra annum*, num. 45. & 46. & tract.

Q 2 dec

de pacif. poſſeſſor. num. 205. Antonius Faber Cod. de ſacroſ. Eccleſ. definit. 2. Louetus lit. *G*, num. 5.

XV. Ubi agitur de Beneficio Capitulari, ſive Collegiatæ, ſive Cathedralis Eccleſiæ, non cenſetur reſignatarius ſatisfeciſſe regulæ de publicandis reſignationibus, niſi literas proviſionis ſuæ Capitulo exhibuerit tempore in ipſa regula ordinato, argum. cap. *Cùm Eccleſia Vulterana*, de electıon.

* XVI. Quæritur intra quod tempus debeat nominatus vel Graduatus petere Beneficium vacans ſibi conferri? Doctores Gallicani ſemeſtre aſſignant, intra quod Ordinarius conferendi poteſtatem habet, cap. 2. de conceſſ. præb. & Patronus Eccleſiaſticus præſentandi jure potitur, quemadmodum laïcus intra tres menſes, cap. unic. de jurepatr. in 6. Hæc docent de Graduatis Joan. de Selva part. 3. quæſt. 64. & Rebuffus tract. de nominat. quæſt. 20. In præfatis tamen & aliis juribus tempus non currit adversùs impeditum aut ignorantem rei factum, cap. *Quia diverſitatem*, de conceſſ. præb.

XVII. Quod ex decreto Concilii Lugdunenſis ſub Gregorio X. refertur in cap. *Licèt canon*, de elect. in 6. vacare Beneficium curatum ipſo jure, eſſeque impetrabile ſi accidat eum qui illo proviſus erat, diſtuliſſe poſt annum ſuam ad Sacerdotium ordinationem: hac tamen exceptione limitatur, ſi ſic proviſus diſpenſatione fuerit præmunitus (quam idem Concilium declarat poſſe à proprio Epiſcopo indulgeri) ad vacandum ſtudiis per certos annos ab eodem Ordinario præfiniendos, dummodo ſeptennium non excedatur, & dummodo intra primum annum Subdiaconi Ordinem ſuſcipiat, ne in fraudem Eccleſiæ, poſtquam Beneficii fructus perceperit, abſcedat à Clero. Dilapſo verò ſive ad Subdiaconatum, ſive ad Sacerdotium præfixo termino, conditione non adimpleta, vacabit ipſo jure Beneficium. Quamdiu verò præfixus terminus in ſuſpenſo erit, Prælato incumbet officium providendi probum & idoneum Vicarium, qui ex ejuſdem Eccleſiæ proventibus in abſentis Titularis vicem adminiſtret. Hæc ſtatuuntur omnia cap. *Cùm ex eo*, de elect. in 6.

XVIII. Reſignatio Beneficii in vim reſignatorii ſeu procuratorii mandati facta, poſt emenſum anni curriculum exſpirat, ut Edicto Codicis Ludovici XIV. cautum eſt anno 1651. Aprilis 19. cui præluſerat Toloſanum Senatuſconſultum anni 1644. Quinetiam Romanam Cancellariam conſueviſſe hujuſmodi mandata ut irrita poſt anni lapſum rejicere, teſtatur Rebuffus in praxi, tit. *De procuratoris ad reſignandum conſtitutione*, num. 18.]

CAPUT

CAPUT III.

Quibuſnam competat jus providendorum Beneficiorum.

I. IN primis Summus Pontifex jus habet duplex circa Beneficiorum Eccleſiaſticorum collationem; poteſt enim jure præventionis quælibet per univerſam Eccleſiam Beneficia conferre, eoque titulo anticipare quaſlibet inferiorum Prælatorum collationes, eaſque ſequutas facere inanes & irritas, cap. *Propoſuit*, de conceſſ. præbend. & can. *Cuncta per mundum*, 9. quæſt. 3. Secundò idem, & ſolus poteſtatem habet Beneficia quæcumque conferendi vacantia in Romana Curia, cap. *Licet* 2. de præbend. Quorſum verò extendatur in his caſibus *Romanæ Curiæ* ſignificatio, docet apertè caput *Præſenti* 34. eod.tit. in 6. his verbis: *Præſenti declaramus Edicto, Statutum felicis recordationis Clementis Papæ prædeceſſoris noſtri de Beneficiis apud Sedem Apoſtolicam vacantibus per alium quàm per Romanum Pontificem minimè conferendis, locum habere in Beneficiis quæ Legati, aut Nuncii Sedis ejuſdem Apoſtolicæ, vel quivis alii ad Romanam Curiam venientes, vel etiam recedentes ab ipſa, obtinere noſcuntur, ſi eos in locis vicinis ipſi Curiæ mori contingat, quemadmodum ſi in loco ubi eadem Curia reſidet, mortui fuerint. Idem eſt ſi aliquis Curialis (etiam Eccleſia Romana vacante) peregrinationis, infirmitatis, aut recreationis, ſive alia quavis cauſa ad locum Curiæ vicinum ſecedens, in hujuſmodi loco vicino decedat: dummodo ibi (etiamſi erat ad ipſam Curiam reverſurus) ejus domicilium, ſeu domus propria non exiſtat. Loca verò vicina intelligantur eidem Curiæ in præmiſſis, quæ remota ultra duas dietas legales (quas hoc caſu ſic volumus ſpecialiter computari) à loco ubi moratur ipſa Curia, non exiſtant. Sanè ſi quis in loco ubi degit Curia, ſuæ originis domum habens, diem claudat extremum in ea, ipſius Beneficia non aliter ſub prædicto includantur Statuto, quàm ſi Curialis eſſet antea, & ibidem occaſione Curiæ moraretur. Porrò cùm Curiam transferri de loco in locum contingit, ſi Curiales in itinere (dum Curiam ſequuntur eandem) vel in loco unde recedit ipſa Curia, forſitan remanentes infirmi, rebus inibi eximantur humanis, præmiſſum Statutum (quantumcunque locus ubi decedunt, ab ipſa Curia ſit remotus) ad illorum beneficia ſe extendit.* Hujuſce Conſtitutionis duo loca, in quibus ſubeſſe poſſet difficultas, rectè exponit Gloſſa ibid. Primò domum propriam hîc pariter intelligendam eſſe de domo ſibi cum aliis communi; idque probat aliis conformibus ad hanc rem juris locis. Secundò dietam legalem exponit conſtare viginti milliaribus, juxta legem *Vicena millia*, D. Si quis caution.

II. Porrò fiunt Beneficiorum proviſiones in Romana Curia per Signaturas, quæ ſunt in duplici forma, ſcilicet in forma Gratioſa, & in forma Commiſſoria, quæ vulgò dici ſolet in forma *Dignum*. Is qui proviſus eſt in forma gratioſa, non eſt obnoxius poſteriori examini per proprium Ordinarium faciendo; quia Signaturam formæ gratioſæ jam præceſſerat ipſius Ordinarii ad Papam ſcripta atteſtatio de ſupplicantis idoneitate. Ideoque Signatura gratioſa habet clauſulam: *Orator teſtimonio Ordinarii ſui de vita, & moribus, ac idoneitate commendatur*. Signatura verò in forma *Dignum*, non confert Beneficium, ſed mandat Ordinario ut conferat. Sic autem vocari ſolet propter clauſulam ſpecialem, quam habet his verbis: *Dignum arbitramur & congruum.* Rurſus duplex eſt Signatura in forma *Dignum*, ſcilicet Noviſſima, & Antiqua. Noviſſima ſolùm mandat collationem Beneficii, & examen idoneitatis Oratoris. Sed antiqua mandat pariter Ordinario, ut inquirat, ſi Orator relatum Apoſtolicæ Sedi crimen commiſerit, propter quod ſit Beneficio fruſtrandus; & ita requirit novam cauſæ per Ordinarium cognitionem. Denique Edicti Bleſenſis art. 12. ſtatuitur nullitas proviſionis, & locus devoluto aperitur, ſi Ordinarius ſuum apponens (quod dicunt) *Viſa*, ad Signaturam in forma *Dignum*, non meminerit à ſe facti de impetrantis capacitate examinis: & hoc jus ſervatur inviolabile in cauſarum beneficiariarum judiciis Gallicanis. Vide Olivam *lib.* 1. *quæſtionum*, *cap.* 16.

III. Cardinalibus quoque jus competit amplum conferendi quæcumque Beneficia ab Eccleſiis Titulorum ſuorum dependentia, & ea pariter quæcumque dependent ab aliis Monaſteriis, Abbatiis, Eccleſiis, Dignitatibus etiam Conſiſtorialibus, quæcumque ab ipſis Cardinalibus poſſideri etiam in Commendam contigerit, ſive illa ſint regularia, ſive ſecularia Beneficia, ſive ſimplicia, ſive curata, per expreſſum privilegium Bullæ Clementis VII. incipientis *Sanctiſſimus in Chriſto pater*. Iſtud commune Cardinalibus privilegium uſque adeò amplum eſt, ut excludat præventiones Apoſtolicas, & Mandata, atque Expectativas, & reſervationes quaſcumque provenientes ab Apoſtolica Sede. De hoc privilegio Sacri & Apoſtolici Senatus Procerum nuper ſcripſit in ſuo Juris Eccleſiaſtici Specimine Joannes Doviatus Pariſienſis Sacrorum Canonum Regius Profeſſor. Quin etiam hoc privilegium eſt antiquius, ut ex teſtimoniis liquet vetuſtiorum Canoniſtarum S. Antonini, Abbatis, Felini, Dominici, apud Azorium p. 2. lib. 6. cap. 25. quæſt. 5. Inſuper caput *His quæ*, de majorit. & obed. attribuit Cardinalibus ſupra Clericos Titulorum ſuorum juriſdictionem Epiſcopalem. Vide tamen moderationem hujuſmodi indultorum in Conſtitutione 37. Pii V. quæ incipit *Sanctiſſimus*: & aliam Gregorii XIV. in ſua Conſtitutione 19. quæ incipit pariter *Sanctiſſimus*: & aliam Pauli V. quæ ſimiliter incipit *Sanctiſſimus*.

IV. Epiſcopis quoque jus eſt vacantia Beneficia in ſuis Diœceſibus ſita

ſita conferendi, cap. *Ex frequentibus*, de inſtitution. Adeo ut Gallicani Authores Coraſius in centuriis, cap. 65. & Deſpeiſſeus de Beneficiis, tit. 1. num. 2. & Rebuffus in praxi, 3. p. tit. de ſimon. in reſignat. à num. 27. ad num. 44. aſſerant Epiſcopum qui ſuam reſignavit Dignitatem, jure adhuc conferendi potiri antequam ſucceſſor ejus apprehenderit juridicam poſſeſſionem Epiſcopatus reſignati, argumento legis *Meminiſſe*, in princ. D. de offic. Proconſ. ubi ſtatuitur veterem Proconſulem validè adhuc adminiſtrare poſt datum ſibi ſucceſſorem, antequam ſucceſſor advenerit in Provinciam Proconſularem. Neque poteſt vivente ac ſuperſtite Epiſcopo reſignante ſucceſſor illius nondum apprehensâ poſſeſſione beneficia ulla conferre; id enim jus adhuc ſoli ei competit qui abdicavit Epiſcopatum. Idemque judicium eſt de cæteris Prælatis, poſtquam reſignarunt, donec ſucceſſor in poſſeſſionem miſſus ſit. Ac præter jam citatos Coraſium, Deſpeiſſeum, & Rebuffum illud aſſeritur ita judicatum in Senatu Pariſienſi apud Charondam in ſuis Pandectis, lib. 1. cap. 12. & in Senatu Toloſano apud Mainardum lib. 8. cap. 5.

V. Si verò jam obierit reſignator Prælatus, aut ſi de Prælatura proviſum ſit per obitum, aut per delictum præceſſoris, poterit is qui ejus loco proviſus fuerit, etiam nondum apprehensâ poſſeſſione Beneficia conferre; quia nemo præter ipſum hoc poteſt tanquam Ordinarius, & citra devolutionem aut præventionem: non utique mortuus, non etiam præceſſor ſuperſtes canonicè depoſitus, utpote incapax & indignus. Verumtamen ſi electus Epiſcopus (idemque judicandum de eo, quem Rex apud Summum Pontificem nominaverit ad Epiſcopatum) non modò in poſſeſſionem miſſus non fuerit, ſed quod prærequiritur, confirmationem aut proviſionem à Papa nondum obtinuerit, nullatenus Beneficia conferre poteſt, cap. *Noſti*, *de elect.*

VI. Epiſcopus excommunicatus caret jure conferendi, cap. *Poſtulaſtis*, de Cler. excom. miniſt. nec ſolùm ipſe, ſed etiam ejus Vicarius Generalis, quanvis ab omni cenſura immunis, ut definit cap. 1. de offic. Vicar. in 6. Qui enim per ſe non poteſt, nec per alium poteſt. Clement. *Religioſus*, de procur. Rebuffus 1. p. praxis, tit. *Requiſita ad collat. benef.* n. 1. Deſpeiſſeus loco cit. n. 3.

VII. Epiſcoporum Vicarii Generales ex ſua generali commiſſione non poſſunt Beneficia conferre, niſi id ſpecialiter Epiſcopus conceſſerit eis, ut monet caput ult. de offic. Vicar. in 6. Idque ſervatur & in Gallia, ut teſtantur Guido Papæ deciſ. 374. n. 5. Ranchinus deciſ. 1. parte, concluſ. 494. Antonius Faber in ſuo Codice, lib. 1. tit. 3. def. 3. Verùm hoc limitatur, ut etiam ſine ſpeciali conferendi facultate poſſit nihilominus in hoc Regno quilibet Vicarius Generalis inſtituere præſentatos à Patronis, eo quòd talis proviſio non ſit collatio libera, ſed neceſſaria inſtitutio. Atque ita judicatum in Pariſienſi Senatu referunt Papon. lib. 2. Placitorum, tit. de proviſionibus 9. art. 6. & Deſpeiſſeus loc. cit. num. 26.

VIII. Scien

VIII. Sciendum pariter de Vicario Generali facultate conferendi præmunito, quod ſi beneficium contulerit indigno, poterit Epiſcopus reparare, alteri digno idem Beneficium conferendo intra ſemeſtr. Rebuffus in praxi, 1. p. tit. *Forma Vicariatus*, n. 139. & ſeqq. idque fundat per caput *Si compromiſſarius*, de electión. in 6. ubi compromiſſario indignum eligente, redit jus ad compromittentes, ne alterius odio & culpâ prægraventur, niſi ipſi conſenſiſſent in perſonam indignam.

IX. Prælati quoque Regulares, ut Abbates, Priores clauſtrales, itemque Religioſorum Capitula jus habent Beneficia eorum juriſdictioni ac diſpoſitioni reſpectivè ſubjecta conferendi, cap. ult. §. *Præcipimus*, de ſtat. monach. Commendatarii quoque Abbates ac Priores eodem jure gaudent; ſi eis Commenda fuerit indulta, non ſolùm ad cuſtodiam & adminiſtrationem, ſed etiam illimitatè ad ea quæ ſunt muneris & officii ſpiritualis, ſive ad tempus, ſive ad vitam.

X. Capitulis quoque Beneficiorum quorundam competunt collationes, ſive ipſis ſolis, ſive conjunctim cum Epiſcopis vel Abbatibus ſuis. Sede quidem Epiſcopali vel Abbatiali vacante, non poteſt Capitulum Seculare aut Regulare Beneficia conferre ſolius Epiſcopi aut Abbatis collationi ſubjecta, cap. penult. ne Sede vacant. aliq. innov. & cap. 1. de inſtit. in 6. & cap. unico, ne Sede vac. in 6. Sede vacante poteſt ſtatim Capitulum illa conferre Beneficia, quæ conjunctim ad collationem ſpectabant defuncti Prælati ſimul & Capituli; huic enim jus defuncti accreſcit, d. cap. unico, ne Sede vac. in 6. Chopinus de ſacra Politia, lib. 1. tit. 5. num. 9. Charondas lib. 1. Pandectarum, cap. 10.

XI. Inſtituere quoque poteſt Capitulum Sede vacante præſentatos à Patronis, cap. 1. de inſtitution. in 6. & alias exercere collationes quæ ſunt præſentis neceſſitatis: atque ita Mandatariis, & Graduatis, & nominatis conferre, & inſinuationes nominum ſuſcipere, juxta uſum Galliæ. In his namque Collatores ordinarii non ſunt liberi, ſicut nec in Patronorum præſentationibus; ſed tenentur nominatos quos Canones non excludunt, admittere. Et cùm inſinuationes nominum in hoc Regno fieri neceſſe ſit tempore Quadrageſimæ, ſi contingeret vacare Sedem tota Quadrageſima, fruſtrarentur Nominati & Graduati toto illo anno. Probus in comment. ad Pragmaticam Sanctionem, tit. de collationib. §. *Item voluit*, verb. *Vicario*, Ranchinus p. 3. concluſ. 73. Simili ratione poteſt pariter Capitulum admittere Sede vacante reſignationes. Deſelva tract. de beneficiis, p. 2. quæſt. 11. num. 2. Zerola praxis Epiſcop. p. 1. verb. *Capitulum*, quæſt. 5.

XII. Quod verò attinet ad collationes liberas, plerique negant licitum eſſe Capitulo Sede vacante ſe his ingerere, ſed eſſe reſervandas futuro ſucceſſori. Alii diſtingunt, poſſe quidem conferre curata Beneficia, ne vacent diutiùs in periculum animarum; ſed negant poſſe Capitulum conferre ſimplicia, in quibus tale periculum non imminet; iſtaque eſſe reſervanda ſucceſſori,

ſucceſſori, qui vacantem Sedem Epiſcopalem replebit. Cæterùm Beneficiorum etiam ſimplicium vacatio diuturnior non caret periculo, intermittitur enim etiam hac parte Divinum Officium, & vbi annexa eſt fundatarum Miſſarum, aliorumve obſequiorum ac miniſteriorum fundatio, fruſtrantur longiore tempore piæ Fundatorum intentiones. Rebuffus in praxi benef. 1. p. tit. de devolutionibus, num. 77. & 78. huic damno occurrit aſſerens his caſibus poſſe per Capitulum provideri per Commendam, ſed non in Titulum; idque fieri debere quoties vacat Beneficium curatum, quod magis urget quàm ſimplex, ob miniſterium animabus impendendum: & poſſe, ſi poſt ſemeſtre adhuc vacet Beneficium, prorogari ultra ſemeſtre illam Commendam authoritate Capituli. Sed quidquid ſit de vacantibus ſimplicibus Beneficiis, ſaltem quoad curata Beneficia poteſt Capitulum, dum vacat Epiſcopalis Sedes, ſaltem in hoc Franciæ Regno providere Parochiis, conferendo eas in Titulum potiùs quàm in Commendam, ut affirmant Gallicani Doctores in praxi hujus Regni exercitatiſſimi, Bengeus tit. de modis acquir. benef. §. 16. num. 18. 19. 20. & 21. & Chenutius in collatione Decretorum, p. 1. cap. 4. qui ambo multa proferunt Gallicana Senatuſconſulta, per quæ ſummoti fuerunt proviſi Apoſtolici à Beneficiis curatis, & confirmata fuerunt jura proviſorum per Capitula Sede vacante. Ratio diſcriminis in hoc verſatur, quia cùm animarum curæ ſint graviſſimi momenti, certum eſt Capitula ex pluribus Clericis ſibi notis poſſe illos eligere, qui meritis excellant; quod tamen præſtare non poteſt Summus Pontifex, ad quem recurrere ſolent eidem ignoti Clerici. In ſimplicibus porrò Beneficiis ſervare debent Capitula viduatarum Eccleſiarum Cathedralium in hoc Regno Jus commune, cap. *Illa* 2. ne Sede vac. & cap. 1. de inſtitution. in 6. quibus inhibetur Capitulo vacante Sede conferre Beneficia, quorum proviſio ad ſolum Epiſcopum pertineret. Sciendum præterea, poſſe Capitulum Sede vacante recipere mutuas reſignationes ſeu permutationes Beneficiorum, quia eſt quid neceſſarium, ſicut inſtitutio præſentatorum. Ita Rebuffus tit. de devolutionib. num. 95. Zerola p. 2. verb. *Capitulum*, quæſt. 7.

XIII. Nunc diſpiciendum eſt intra quod tempus Eccleſiaſtica Beneficia conferri poſſint. Generalis & canonica regula eſt, conferenda eſſe intra ſex menſes computandos non à die vacationis eorum, ſed à die quo notitiam vacationis eorum Collator habuit, vel habere debuit: ita ut ſi intra id tempus non providerit, collatio jure devoluti pertineat ad proximum Superiorem, cap. *Licèt magiſter*, de ſupplend. neglig. Prælat. & cap. *De multa*, de præbend. & cap. *Quia diverſitatem*, de conceſſ. præbend. Itaque ſi Capitulum intra id tempus conferre neglexit, devolvitur hoc jus ad Epiſcopum, cap. *Poſtulaſtis*, de conceſſ. præbend. & cap. *A collatione*, de appellat. etiamſi Epiſcopus ipſe Capitulo interfuiſſet, non quidem ut Epiſcopus, ſed ut Canonicus, ut ibid. decernitur. Si autem Epiſcopus

neglexit providere ; aut quod idem juris habet, providit quidem , ſed de incapaci vel indigno, devolvitur judicium & proviſio ad Metropolitanum, & ex hoc ad Primatem , & hinc ad Summum Pontificem , cap. ult. de ſupplend. neglig. Prælat. & cap. *Nulla*, de conceſſ. præbend. Iſtud cap. *Nulla*, ex Concilio Lateranenſi ſub Alexandro III. deſumptum , conſtituit jus devoluti reciprocum inter Capitulum & Epiſcopum , altero amborum intra ſemeſtre non conferente. At in Regno Galliæ devolvitur quidem jus Capituli ad Epiſcopum , ſed non viciſſim ab Epiſcopo ad Capitulum , ſed ad ſolum Metropolitanum, ut tradunt Rebuffus in praxi, p. 1. tit. de devolutionibus , num.22. & 23. Brodeus ad Louetum lit. *R*, num. 56. Chopinus lib.1.de ſacra Politia,cap. 3. num. 13. Prætereà in hoc Regno unicus eſt Primas Lugdunenſis , ad quem ſolum jus conferendi devolvitur à quibuſdam Archiepiſcopis. Rebuffus d.num.23.& 24.

XIV. Si Ordinarius Beneficium non vacans falſo rumore aut nuncio deceptus contulerit , non ideò excidit jure ſuo , ſed idem poterit conferre beneficium, cùm poſtea vacabit. Item ſi abſens, cui Ordinarius contulerit, acceptare recuſet, poterit idem Ordinarius alteri conferre, cap. *Si electio*, de elect. in 6. & cap. *Si tibi abſenti*, de præbend. in 6. Rebuffus d. tit. de devolut. n.35. Collator enim non intendit conferre beneficium , niſi re ipſa vacet ; neque conferre niſi acceptaturo.

XV. Similiter Ordinarius ſi Beneficium patronatum ſine Patroni conſenſu ignoranter contulerit , poterit poſtmodùm à Patrono præſentatum inſtituere. Item ſi Beneficium vacans in menſibus Graduatorum non Graduato contulerit, non prohibebitur idem Beneficium Graduato petenti conferre , tanquam conſervator & exequutor privilegii Patronis & Graduatis conceſſi. Ita Rebuffus tract. Nominationum , quæſt.16. num. 13. & ſeqq. neque id præſtat ullum impedimentum, quod de jure nullum ſortitur effectum , cap. *Non præſtat* , de reg. jur. in 6. Cùm ergo prima illa collatio nulla ſit ipſo jure , nihil obſtabit ſecundæ , & juri conſentaneæ collationi.

XVI. Quando per inferiorum collatorum negligentiam jus devolutum fuit ad Papam , nunquam regreditur ad Ordinarios , quanvis Papa non contulerit intra ſex menſes. Rebuffus in praxi, 1.p. tit.de devolution. num.5. Coraſius in centur.cap.47. Mainardus lib.8.cap.6. Aitque Pontifex Symmachus in cap. *Aliorum*, 9. q. 3. *Aliorum hominum cauſas Deus voluit homines terminare ; ſed Sedis iſtius Præſules ſuo ſine quæſtione reſervavit arbitrio.* Similiter etiam Anterus Papa : *Facta ſubditorum judicantur à nobis, noſtra verò judicat Deus*, can. *Facta*, 9. quæſt.3. Verùm ſecus accidit in ſola collatione Beneficiorum in Romana Curia vacantium : debet enim Papa conferre illa intra menſem datæ ſibi notitiæ ; quo exacto , ſi non contulerit , habet Ordinarius , intra cujus Diœceſin ſitum eſt Beneficium , poteſtatem illud conferendi. Id jus viget in Regno Gallicano , teſtantibus Coraſio

raſio in centur. cap. 47. Rebuffo comment. ad Concordata, §. 1. verb. *Papæ*, verſic. *Intra ſex menſes*. Charonda in Pandectis, lib. 1. cap. 10. Mainardo lib. 8. cap. 6. Quin etiam hoc idem ſtatuit Gregorius Papa X. in Concilio Lugdunenſi, & refertur in cap. *Statutum*, de præbend. in 6.

XVII. Obſervandum poſtremò, non decurrere præfatos ſex menſes quandiu perdurat legitimum impedimentum. Antonius Faber in ſuo Codice, lib. 1. tit. 3. defin. 17. neque dum vacat Epiſcopalis Sedes, cap. penult. ne Sede vacant. his enim caſibus non incurritur negligentiæ culpa, ob quam locus devolutionibus aperitur; adeò ut Innocentius Papa III. cap. *Quia diverſitatem*, de conceſſ. præbend. ſanciat ſemeſtre nullatenus decurrere tempore ſuſpenſionis Collatoris, quanvis ejus culpâ contractæ; quia non potuit ei vitio verti negligentiæ culpa, cùm careret poteſtate.

CAPUT IV.

De datis à Rege Galliæ Indultis ac Expectativis.

I. POTITUR Rex Galliæ circa Beneficia jure Indulti, ſeu Expectativæ gratiæ. Eſt verò Indultum Regium, reſcriptum vel ſchedula, Gallicè *Brevet*, in favorem quorumdam Officialium. Hi ſunt Supremus Regni Cancellarius, Præſides & Conſiliarii Pariſienſis Parlamenti, quibus mandat Rex in vim Papalis gratiæ, quam Eugenius IV. & Paulus III. Romani Pontifices Regibus Franciæ indulſerunt, ut Prælati collatores ſinguli ſemel duntaxat in vita ſua, & non ultra, provideant nominato Indultario de proximè vacaturo Beneficio, cujus annui proventus, deductis omnibus expenſis & oneribus, pertingant ad taxam conſtitutam. Ea porrò taxa fuit hactenus ducentarum librarum Pariſienſium. Verùm cùm hæc ſumma pro dignitate perſonarum tenuior cenſeretur, Clemens Papa IX. eam demùm auxit ad ſexcentas annuas libras. Secretarii quoque ejuſdem Parlamenti, necnon Magiſtri libellorum ſupplicum, etſi nulla horum mentio fiat in reſcripto Pauli III. ex uſu tamen Franciæ fruuntur eadem gratia Indultorum Regiorum, quaſi Supremæ ejuſdem Curiæ aggregata membra. Bengeus tit. de canonicis inſtitutionum conditionibus, §. 4. n. 16.

II. Noviſſimè aucta ſunt Indultariorum Regiorum privilegia. Cùm enim Pauli III. Bullâ, quam in Niceenſi Colloquio anni 1538. Franciſcus I. impetraverat, excluderentur Pariſienſes Senatores à quibuſcunque Regularibus Beneficiis, niſi ipſi forent Regulares: & cùm plerumque non aliæ Præbendæ ipſis aſſignarentur à collatoribus quàm Parochiales tunc

temporis vacantes, quas acceptare munia Senatoria vetabant: & demùm cùm nimium exilis & modicus videretur pro perſonarum dignitate librarum ducentarum annuus redditus, ad Regis Ludovici XIV. rogatum Clemens IX. per Bullam anni *1667.* ſextodecimo Calendas Aprilis, quam refert integram Joannes Doviatus in ſuo Juris Eccleſiaſtici Specimine, indulſit Clericis Senatoribus, ut jure Regiæ nominationis poſſint in Commendam obtinere Regularia Beneficia antea commendata: Item ne ipſis Parochialia Beneficia collatores aſſignent: Poſtremò ne ulla Beneficia infra ſexcentarum librarum proventum annuum acceptare compellantur. Statuit inſuper, ut Indultarii poſt ſibi collata ſub titulo Commendæ Regularia Beneficia per ordinarios Collatores, teneantur intra octo menſes novam Commendam à Sede Apoſtolica impetrare, & jura Cancellariæ Apoſtolicæ perſolvere; alioqui vacabunt ea Beneficia, ceſſabitque præcedens ipſorum Commenda ipſo jure: his quoque accedet obligatio fructus perceptos reſtituendi. His adjungit confirmationem ejus quod Paulus III. conſtituerat, nimirum collatores Cardinales eximi ab illa obligatione Beneficia conferendi Regiis Indultariis. Præterea cùm Senatorum alii Clerici ſint, alii laïci, jus conceditur laïcis, quibus Rex Indultum conceſſerit, ut poſſint loco ſui nominare ad Beneficia pro ſuo arbitrio Clericum qui ſit de Pariſienſis Curiæ numero ac gremio, ut conceditur expreſsè per præfatas Pauli III. & Clementis IX. Literas.

III. Ubi ſimul concurrunt cum Indultariis Graduati, aut etiam cum Indultariis Apoſtolicis Regii Indultarii, ſervandus eſt hic ordo. Præferendi ſunt Regiis Apoſtolici Indultarii: ſed Regii Graduatos Univerſitatum quoſcunque excludunt, juxta Franciſci I. Edictum anni 1541. Utrobique enim æquum eſt inferiorem dignitatem eminentiori cedere, juxta cap. *Hi qui*, & cap. *Si à Sede*, de præbend. in 6. Et hoc idem declaratur reſcripto Pauli III. quoad concurſum Apoſtolicorum aut Regiorum Indultariorum. Id reſcriptum refertur integrum à Chopino lib. 1. de ſacra Politia, tit. 5. num. 16. & in volumine primo rerum Sacri Cleri Gallicani, tit. de indultis.

IV. Oblata ſibi litigioſa Beneficia poſſunt recuſare tam Indultarii quilibet, quàm Graduati; habentque jus alia non litigioſa requirendi. Chopinus d. tit. 5. n. 20.

V. Indultarii, tam Regii quàm Apoſtolici, qui utrique dicuntur quoque Mandatarii, ob mandatum de providendo, nullum jus habent ad Beneficia per reſignationem aut permutationem vacantia, cap. unico, de rerum permut. in 6. & cap. 2. de renunciat. in 6. & Clement. unica de rerum permutat. Concil. Viennenſe ſub Clemente V. Neque ad ulla beneficia patronatus laïcalis, can. *Decernimus*, 16. quæſt. 7. Concilium Trident. ſeſſ. 25. cap. 9. de reform. Quibus juribus neque Papa, niſi ex gravi & urgente cauſa, neque Rex derogare poſſunt. Ratio in promptu eſt de indultis

dultis Regiis : cùm enim hæc mandatis Apoſtolicis ſucceſſerint, in quibus cavetur de immunitate juriſpatronatus laïci, eodem quoque jure circumſcribi debent. Præterea mandatis, ac indultis non ſunt obnoxiæ Dignitates electivæ. Clement. 1. de præbend. Rebuffus in praxi, tit. de clauſulis mandatorum, n.33. Idque poſtremò decernitur Caroli IX. Edicto anni 1569. art. 2. quo ſimul eximuntur Præbendæ Theologales, Præceptoriales, atque Pœnitentiariæ à juribus Indultariorum & Graduatorum. De Graduatis tamen contrarius uſus invaluit circa Præbendas Theologales.

* VI. Circa Regia Indulta quæritur de Conſiliariis Curiæ Pariſienſis, qui ex vi Regii Indulti ſimul quoque proviſi ſunt de Eccleſiaſtico Canonicatu. Iſti quidem dum ſerviendo Curiæ miniſteriis abſunt à Choro, fruuntur quidem præbendarum ſuarum proventibus ſeu fructibus, ſed privantur diſtributionibus Chori, quæ non niſi aſſiſtentibus in Choro perſolvendæ ſunt. Ad hæc confirmanda multa proferuntur Curiæ ſupremæ Pariſienſis judicia, quæ referuntur à Loueto & Brodeo ejus Scholiaſte lit.*C*, cap.24. Quando tamen vacant à Curia, ſi Choro interſint, lucrantur diſtributiones. Idem juris fuerat olim attributum Regalis Capellæ Cantoribus per Diplomata Clementis VI. & Pii II. ut fructibus potirentur ſuarum, in quibus proviſi ſunt, aliarum Eccleſiarum ; ſint tamen privati manualibus diſtributionibus quandiu à Choro abſunt aliarum, quibus aggregati ſunt, Eccleſiarum ut inſerviant Regiæ Capellæ. Sed cùm per vices inſerviant Capellæ Regiæ, quo tempore deſinunt ipſorum miniſterii vices, tenentur aliarum Eccleſiarum Choro intereſſe, alioqui diſtributionibus fruſtrantur, nec eas faciunt ſuas. Idque ſtatuitur edicto Melodunenſi Henrici III. cap.7. *Cantores*, inquit, *noſtræ Capellæ, poſtquam ſervitii noſtri tempus expleverint, teneantur reſidere, & actu inſervire in Beneficiis & Præbendis quarum habent proviſionem, ſub pœna jacturæ fructuum Præbendarum & Beneficiorum reſidentiam exigentium.*]

VII. Quilibet in Gallia Beneficiorum collator non poteſt Regio indulto pluſquam ſemel gravari in vita ſua : & poſtquam ſemel ex indulto contulerit, jus habet quemvis poſteriorem indultarium repellendi. Capitula verò cùm non moriantur, poſſunt unico, & non ampliùs, indulto gravari ad ſingulas Regum mutationes, ex Conſtitutione Henrici II. anni 1550.

VIII. Stylus in praxi iſte ſervatur. In primis fit ſignificatio Regiæ nominationis (quam vocant *Brevet de nomination*) ab indultario ſeu mandatario, aut (ut vulgò dicunt) Brevetario, vel ab ejus procuratore, Notario præſente cum duobus teſtibus, qui ſubſcribunt proceſſui verbali, in quo apponitur acceptatio, vel alia quæcunque fuerit reſponſio Collatoris, cui fuerit ſignificatum. Poſtmodùm adveniente congruentis Beneficii vacatione, fit peculiaris eidem Collatori ſub iiſdem formulis altera ſignificatio,

catio, cum requiſitione vacantis Beneficii : qua requiſitione jus acquiritur ad idem quod vacat Beneficium. Debet verò iſtud indultum poſtremò inſinuari apud Tabularium publicum Eccleſiaſticum : quod ita neceſſarium eſt, ut per magni Conſilii Regii placitum deciſum fuerit , hujus inſinuationis omiſſione vitiari totam nominationem , ejuſque effectum præpediri. Tarradus diſp.3. quæſt.10. num.26. Ex quo facta eſt ſecunda iſta ſignificatio, non poteſt Papa deinceps prævenire, cùm jam res integra non ſit ob præviam Regiæ Manus appoſitionem. Rebuffus in Concord. rubrica de mandatis Apoſtolicis, §.*Declarantes* , verſ. *Iure præventionis*.

IX. Ubicumque non præceſſerit ſignificatio, ſive mandati Apoſtolici, ſive indulti Regii , ſive nominationis , aut Gradus Univerſitatis , nullum in rem jus acquiritur , cap. *Tibi qui ,* de reſcript. in 6. cap. *Si clericus ,* de præbend. in 6. Peleus lib. 1. Actuum forenſium , art.6.

X. Mandata Apoſtolica, & indulta Regia , quanvis fuerint collatori ſignificata, non annullant quidem poſteriorem Beneficii vacantis factam alii collationem , hæc enim collatio tenet : ſed collator compelletur providere mandatario aut indultario de penſione æqualis redditus cum illo inofficiosè collato Beneficio , donec illi alterum primum vacaturum congruum Beneficium contulerit , cap. *Inter cætera ,* & cap. *Dilectus , il* 1. & cap. *Dilectus,* il 2. de præbend. Sicque judicatum à Senatu Pariſienſi refert Louetus lit. *P*, tit. 6. Haud ita pridem jura Regiorum Indultorum pro Senatoribus aliiſque Officialibus Pariſienſibus amnem Ligerim non tranſiliebant ; ſed jam totâ Regni ditione diffunduntur.

XI. Alterum recenſetur Regiorum Indultorum genus pro felici ad Regnum adventu. Aulicorum ambitio & adulatio jus iſtud introduxit ; cui novæ introductioni Senatus Pariſienſis plerumque fortiter interceſſit , exiſtimans ſatis detractum Eccleſiæ fuiſſe per Regaliam & Indulta in favorem ſuorum Officialium conſtituta , nec patiens alios concurrentes ac rivales, per quos Beneficia , ad quæ aſpirant , ſibi detrahi poſſint ; ideoque novum iſtud Indultariorum genus frequentibus Senatuſconſultis ſubmovit ac repulit , ut teſtatur Brodeus in Louetum lit. *P*, tit. *Præbenda felicis ad Coronam adventus*. Bordenaus lib. de Curiis Eccleſiaſticis, cap.1.num.28. & 33. Mornacius ad l.4.§.4. D.de officio Proconſ. allegantes Pariſienſe Senatuſconſultum ſolennius in Togis purpureis , Januarii 7. an. 1616. præſidente Verduno, conformiter ad requiſitionem Advocati Regii Lebret, contra petitorem Canonicatus Conſtantienſis : & aliud ejuſdem Senatus , Decembris 13. anni 1612. quo fuit excluſus alter Indultarius fundatus ſuper prima vacatione poſt exhibitum Regi ab Epiſcopo ſacramentum fidelitatis: contra hunc concluſit Regius Advocatus Servinus , eoque requirente repulſus fuit petitor à Baionenſi Canonicatu. Circa duo iſta indultorum genera pro felici ad Coronam adventu, & pro præſtito per novum Epiſcopum ſacramento fidelitatis, diverſa ſibique invicem pugnantia prodierunt

Senatuſcon-

Senatuſconſulta, prout nunc petitorum gratia & favor, nunc ipſa petitionis iniquitas Judices in contrarios ſenſus impellebant. Ipſeque Louetus profert Pariſienſia aliquot judicia duorum illorum generum indulta confirmantia. Sanè Aulicorum avaritia & ambitio,niſi reprimantur,Eccleſiam miſerrimè diſſipabunt, novaſque adhuc artes ultra jam commemoratas excogitabunt, pro nuptiis Regis, pro natalibus Primogeniti Franciæ, aut etiam inſequentium liberorum; pro nova victoria, aliaque in infinitum.

XII. Regis indulta, quemadmodum mandata Apoſtolica exſpirant, illa Regis, hæc verò Pontificis morte, à quibus fuerat conceſſa gratia expectativa, cap. *Si ſuper gratia*, de offic. delegat. in 6. cap. *Si cui*, de præbend. in 6.

CAPUT V.

De Regiis ad Prælaturas nominationibus, & aliis iuribus Concordati Bononienſis.

I. CONVENIENTIBUS Bononiæ Leone X. Pontifice, & Franciſco Franciæ Rege, editum fuit amborum conſenſu quod vocant Concordatum, per quod abolitis in Regno Franciæ electionibus communibus ad Prælaturas majores, & rejectis Baſileenſis Concilii Decretis, Pragmaticaque Sanctione, attributum eſt Regi Galliæ jus nominationis ad vacatura Regni Beneficia Conſiſtorialia, Epiſcopatus, & Abbatias, de quibus Papa conſuevit in Conſiſtorio providere; eoque mediante privilegio Papa viciſſim obtinuit à Rege earundem Prælaturarum annatas, quas exſolvi prohibuerant Synodus Baſileenſis, & ibi procuſa Sanctio Pragmatica, recepta pridem & approbata in eodem Regno per Concilium Nationale Turonenſe, quæ conformis erat celebri illi & antiquiori alteri Pragmaticæ Sanctioni, quam Sanctiſſimus Rex Ludovicus IX. ediderat, quâ diſtrictè vetabat pecunias ex ſuo Regno ad Romanam Curiam transferri.

II. Hoc Bononienſe Concordatum mox approbavit ſub eodem Leone Papa Concilium Lateranenſe. Itaque non poteſt Papa de illis Gallici Regni Prælaturis diſponere ad libitum, ſed ſolùm in ejus gratiam, quem Rex nominaverit, modò ſit idoneus & capax. Secus verò agendo non admittetur collatio. Concord. tit. de Reg. ad Prælatur. nomin. §. 1. Et iſti Regiæ nominationi locus eſt, ſive vacet Prælatura per obitum, ſive per reſignationem, ſive per juridicam depoſitionem. Ne verò diutiùs Prælaturæ vacent, illi quos Rex nominaverit, tenentur obtinere Pontificiam

proviſio

proviſionem intra novem menſes à notitia habita ipſius nominationis; aut ſaltem probare tenentur ſuam ad impetrandas proviſionis Bullas diligentiam, alioqui caduca & irrita evadet nominatio, juxta Henrici III. Edictum in Comitiis Bleſenſibus, art. 5. & aliud Edictum anni 1580. artic. 12.

III. Regi ſex conceduntur menſes ad nominationem, computandi à die primùm vacantis Eccleſiæ. Sed ſi nominatus judicetur indignus, ideoque repulſam patiatur à Papa, relinquuntur adhuc Regi tres menſes recenſendi à die ſignificatæ à Papa repulſæ, intra quos poterit aliam perſonam magis idoneam nominare. Rebuff. in Concord. d. §. 1. verbo *Provideri.* Id officium ſi Rex negligat, tum demùm Papa conferet cui libuerit, d. tit. Concord. de Reg. ad Prælat. nom. §. 1.

IV. Cæterùm ſi Prælaturæ Gallicanæ vacent per obitum in Curia Romana, tum demùm poteſt Papa, non expectatâ Regis nominatione, pro ſuo arbitrio conferre perſonis, quæ nullatenus ſint Regi ſuſpectæ. Concord. d. tit. §. 1. Per vacationem in Curia Romana intelligitur etiam obitus Prælati in vicinia, ſive Romanæ urbis, ſive alterius loci in quo exiſtat Romana Curia. Hæc vicinia computatur duarum per circuitum dietarum, juxta cap. *Præſenti*, de præbend. in 6. Dieta verò computatur viginti milliarium, l. *Vicena millia*, D. ſi quis cautionib. ut obſervat Gloſſa d. cap. *Præſenti.*

V. At ubi vacabunt Prælaturæ Gallicanæ in Romana Curia aliter quàm per obitum, ſed per reſignationem, alióve modo, non poterit Papa eo caſu conferre, quàm per Regiam nominationem. Cùm enim ſibi ſoli reſervet Papa in Concordato abſolutam facultatem ſine Regia nominatione diſponendi de Dignitatibus Gallicanis in Romana Curia per obitum vacantibus, in cæteris verò jus Regiæ nominationis ſalvum fore promittat; hinc ſequitur ut ſi Romæ vacet Beneficium alia ratione quàm per obitum, jus Regiæ nominationis ſubſiſtat. Rebuffus in d. §. 1. verſ. *Per obitum.* Duarenus lib. 5. de benefic. cap. 12.

VI. Sunt & aliæ pleræque Concordati conventiones, quæ in hoc Regno vim habent. In primis omnes antiqui Juris reſervationes Beneficiorum ad Romanam Curiam, quæ multiplices in Jure Canonico leguntur, reducendæ ſunt in hoc Regno ad ſolam in Romana Curia vacationem per obitum in Beneficiis Conſiſtorialibus: in minoribus autem Beneficiis, etiam per reſignationem, & per depoſitionem in eadem Romana Curia. Concord. tit. de reſervationib. ſublatis. In eodem Concordato, tit. de mandatis Apoſtolicis, præterea reſervatur Papæ una expectativa gratia, ſeu mandatum Apoſtolicum unum de providendo erga Collatorem in Regno habentem ſub collatione ſua decem aut plura Beneficia uſque ad quinquaginta. Erga verò habentem quinquaginta, vel plures collationes reſervat ſibi Summus Pontifex duo mandata quoſcumque Graduatos excludentia. Sed Concordato poſterius Concilium Tridentinum ſeſſ. 24.

cap. 19.

cap. 19. de reform. abolet reprobatque mandata de providendo, gratiaſque expectativas & indulta. Alterum Concordati jus eſt, ut cauſæ omnes Ecclesiaſticæ in Regno emergentes, abſque citatione ad Romanam Curiam (exceptis majoribus) terminentur apud ordinarios locorum Judices. Tertiò, ut non liceat provocare, nec ad Papam quidem, omiſſo medio Tribunali Ecclesiaſtico. Id conformatur Civilibus Legibus edicentibus gradatim appellari, l. *Præcipimus*, C. de appellation. & in Authent. de appellation. & intra quod tempus, §. ult. collat. 4. Jus verò Canonicum commune permittit per ſaltum, omiſſoque medio appellari ad Papam, can. *Si quis*, can. *Omnes*, can. *Ad Romanam*, can. *Ideo*, 2. quæſt. 6. Quartò, ut irrita ſit appellatio à gravamine in quacumque inſtantia ante ſententiam definitivam, niſi tale ſit gravamen, ut in definitiva ſententia nequeat reparari. Quintò, ut ſi à Metropolitano, aut alio Judice Papæ immediatè ſubdito appelletur ad Supremam Sedem, cauſa ipſa judicetur in partibus Regni per commiſſos à Papa Judices uſque ad finem litis, ideſt uſque ad tertiam conformem ſententiam definitivam; niſi ob cauſam denegatæ juſtitiæ, vel ob juſtum in eo loco metum, quo caſu committenda erit cauſa in partibus convicinis. Sextò, ut Judices à Papa commiſſi ac delegati cauſas in partibus terminent intra biennium, ſub pœnis excommunicationis & propriorum Beneficiorum privationis ipſo facto incurrendis. Sanctæ tamen Romanæ Eccleſiæ Cardinales, & Romanæ Curiæ Officiales actu exercentes, licèt in Galliæ partibus degant, ſuas poterunt cauſas agitare in Curia Romana, ſi judicio conveniantur Rei, & ad ipſam ſuas, quibus impetuntur, lites evocare. Hæc omnia ſtatuuntur in Concord. tit. *De cauſis*.

CAPUT VI.

Jura Graduatorum circa vacantia Beneficia Regni.

I. DEus pro ſummo beneficio pollicitus olim fuit Eccleſiæ ſuæ Ierem. 3. *Dabo vobis Paſtores, ut paſcant vos ſcientiâ & doctrinâ.* Et ſapientiſſimè loquitur à Deo inſpiratus Propheta Malachias cap. 2. *Labia Sacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem de ore ejus requirent, quia Angelus Domini exercituum eſt.* Quocirca Pragmatica Sanctio in Baſileenſi Concilio edita, & in Galliæ Regno à Rege Carolo VII. à Clero univerſo, & à Pariſienſi Senatu recepta, providens ut eruditis viris præbendæ conferrentur, permulta in favorem Graduatorum

conſtituerat, quæ poſt hujus Sanctionis abrogationem retenta ſunt ac inſtaurata per Concordatum Bononienſe, & in Lateranenſi Concilio comprobata, ſicut hîc ſubjiciam.

II. Diſtinguntur Graduati in Simplices & Nominatos. Nominati dicuntur, quos privilegio decoratæ Regni Univerſitates expreſsè ad vacatura Beneficia nominaverunt. Iſti ergo debent tum has nominationis ſuæ literas, tum atteſtationem temporis ſtudiorum ſuorum, tum etiam Literas Gradus ſui Collatoribus exhibere. Graduati verò ſimplices ſunt qui carent Univerſitatis, in qua ſtuduerunt, nominatione, ſed proferunt Collatoribus Literas Gradus ſui, ſimulque temporis quo ſtuduerunt atteſtationem. Et quidem utriuſque generis ſimul comprehenſis Graduatis affectatur tertia pars Beneficiorum vacantium, adeo ut non ſit liberum Collatoribus ordinariis, aut etiam Patronis Eccleſiaſticis alteri cuiquam conferre, vel alterum præſentare inſtituendum. Secus eſt de laïcis Patronis, quorum libertas manet intacta. Igitur quæcumque Beneficia his quatuor menſibus anni, Januario, Aprili, Julio, & Octobri vacant, ſolis conferuntur Graduatis, niſi horum aliquos vel Apoſtolici Mandatarii, vel Regii Indultarii (qui ſanè jus habent ut Graduatis præferantur) excludant. Iſti porrò quatuor menſes ita inter Graduatos diſtribuuntur, ut Januarius & Julius ſolis Nominatis affectentur; Aprilis verò & October ſolis Graduatis ſimplicibus. Ita ſtatuit Concordatum tit. de collationib. §. *Præfatique Ordinarii.*

III. Ex utroque parente Nobiles Clerici privilegio decorantur, ut ſufficiat eis minus ſtudiorum tempus, modò debitis atteſtationibus hanc probent Nobilitatem. Sufficit enim illis triennio ſtuduiſſe in ea Jurium Facultate in qua Gradum Baccalaurei ſumpſerunt: cùm tamen in aliis Juris Civilis, aut Canonici Baccalaureis quinquennium ſtudii exigatur ſecundùm Ludovici XII. Regis Edicta anni 1498. artic. 5. & anni 1510. art. 8. 9. 10. 11. & 12. & Henrici III. anni 1585. ipſumque Concordatum tit. de collation. §. *Præterea.* Ubi etiam aſſignatur decennium ſtudiorum in Magiſtris Licentiatis, aut Baccalaureis formatis in Theologiæ Facultate. At verò in Doctoribus ac Licentiatis in Jure Canonico & Civili, aut in Medicina, ſeptennium. In Magiſtris ac Licentiatis Artium ab ipſa Logica inchoatorum, quinquennium. Excepto autem Jurium præfato Baccalaureatu, in cæteris omnibus Gradibus tam Plebeii quàm Nobiles Clerici pari jure gaudent.

IV. Quin etiam Beneficia curata locorum muratorum, quocumque anni menſe vacent, non niſi Graduatis conferri poſſunt. Concord. tit. de collation. §. *Statuimus quoque quod Parochiales*: & Edictum Henrici III. anni 1585.

V. Inter plures Graduatos ſimplices jus habent Collatores menſibus ipſis affectatis præferendi cæteris quemcumque libuerit. Sed inter Graduatos

duatos nominatos neceſſitas eis incumbit præferendi eum qui prior fuerit nominatus. Concord. d. tit. de collat. §. *Statuimus quoque & ordinamus*. At ſi uno eodemque anno plures Graduati nominati concurrant, præferendi ſunt Doctores Licentiatis, & hi Baccalaureis. In diverſis autem Facultatibus Theologi Doctores Jurium Doctoribus, & hi Medicinæ Doctoribus præferendi; ſicut etiam Canonum Doctor Juris Civilis Doctori, utpote dignior, d. §. *Statuimus quoque & ordinamus*. Ubi etiam præferri jubentur Theologiæ Baccalaurei Licentiatis in utroque Jure, vel in Medicina; & Baccalaurei in Jure Magiſtris Artium.

VI. Requiritur quod attinet ad Graduatos nominatos, ut ipſis conceſſa nominatio fuerit ab Univerſitate tempore Quadrageſimæ: aliis enim anni temporibus factæ nominationes nullius roboris ſunt. Quo etiam Quadrageſimali tempore neceſſe eſt tam ſimplicibus quàm nominatis Graduatis exhibere quotannis Collatoribus & Patronis Eccleſiaſticis copiam Literarum Graduum ſuorum, & temporis ſtudiorum atteſtationem, necnon (ſi occurrat) Nobilitatis, & Literas pariter nominationis, eaſque inſinuare. Quorum ſi quid neglexerint, jus ſuum pro anno illo amittunt, & aliis factæ collationes ſubſiſtunt. Quinimò ſi Graduato qui prædicta non exhibuerit, aut non inſinuaverit ſtatuto tempore, collatum fuerit Beneficium menſibus Graduatorum vacans, collatio illa reſcindetur juxta prædictas Ludovici XII. & Henrici III. Conſtitutiones, ipſumque Concordatum tit. de collat. §. *Præfatique*: Louetum lit. *G*, cap. 3. Deſpeiſſeum de benefic. tit. 3. num. 45. Porrò præfatæ Nobilitatis atteſtationes efflagitant quatuor teſtes, qui depoſuerint jurati coram Judice ordinario loci nativitatis, eoque abſente qui ſe Nobilem prætendit. Concord. tit. de collation. §. *Cum verò*: & Henricus III. in dicta Conſtitutione anni 1585.

VII. Graduatis quibuſcunque in ipſis etiam Beneficiis quæ Graduatorum menſibus vacant, præferuntur primò Mandatarii Apoſtolici. Concord. tit. de mandatis Apoſtolicis, §. *Declarantes*: etiam poſtquam mandatarius Apoſtolicus primùm vacans Beneficium recuſaverit, eo quòd incertum ac litigioſum eſſet; quod Senatuſconſultis Pariſienſibus judicatum refert Chopinus lib. 1. de ſacra Politia, cap. 5. num. 20. Secundò præferuntur quibuſcumque Graduatis Indultarii Regii de Senatu Pariſienſi aſſumpti, ſecundùm Franciſci I. Edicta annorum 1541. & 1543. ut tradit Louetus lit. *B*, num 16.

VIII. Ceſſat quoque Graduatorum privilegium, ſi Papa rebus integris in Graduatorum menſibus prævenerit Collatorem ordinarium, alicui conferendo. Concord. tit. de mandat. Apoſtolicis, §. *Declarantes*. Ceſſat pariter ſi Graduatus Beneficium poſſidet reddens annuos ducentos florenos, Concord. quam ſummam Louetus lit. *B*, num. 1. exponit æquivalere ducentis noſtri temporis nummis ſingulis trium librarum. Quam ob cauſam Graduati tenentur ſub pœna nullitatis Beneficia quæ habent, eorum-

que annuum valorem exprimere, quemadmodum & illi qui à Papa intendunt aliquod Beneficium impetrare. Concord.tit. de collation.§. *Volumus.* Ceſſat inſuper Graduatorum privilegium in Beneficiis per reſignationem aut permutationem vacantibus in menſibus ipſorum, d. §. *Volumus.* Eis enim ſola reſervantur quæ per obitum vacant Beneficia. Ranchinus Deciſionum part. 5. concluſ. 421. Deſpeiſſeus de Benefic. tit. 3. Denique ceſſat Graduatorum jus in Dignitatibus Eccleſiarum, tam Collegiatarum, quàm Cathedralium primariis, & in Præbendis Theologalibus, Pœnitentialibus, & Præceptorialibus, quas omnes eximi declarat à juribus Graduatorum & Indultariorum, omniumque gratiarum expectativarum, atque etiam à præventionibus Romanæ Curiæ Henricus Rex IV. Edicto Maii an. 1596. art. 2. & alio Edicto Decembris anni 1606. art. 1.

IX. Tempus intra quod Graduati, tam ſimplices quàm nominati debent vacans Beneficium petere, ſex menſibus terminatur: quibus exactis ab eodem Beneficio excludendi ſunt, niſi per eos non ſteterit, legitimumque obſtiterit impedimentum, juxta cap. *Quia diverſitatem*, de conceſſ. præbend. Deſelva tract. de Benefic. part. 3. quæſt. 64. Rebuffus de nominationib. quæſt. 20. num. 1. & 2.

CAPUT VII.

De Jure Patronatus.

I. QUEMADMODUM mandatis Apoſtolicis, indultis Regiis, Graduatorum privilegiis, ſic etiam Patronorum præſentationibus minuitur Collatorum ordinariorum libertas. Vacantem namque Præbendam juripatronatus ſubditam non poteſt Ordinarius alii conferre, quàm quem Patronus ei præſentaverit, modò non ſit incapax ratione canonici alicujus impedimenti.

II. Neque etiam poteſt reſignari in favorem, aut ſimpliciter reſignatum Beneficium juriſpatronatus alteri conferri citra Patroni conſenſum, juxta conſtantem omnium Doctorum ſenſum, ut ait Azorius p. 2. lib. 8. cap. 8. quæſt. 1. Excepto quod Papa & Legatus derogare poſſunt juripatronatus Eccleſiaſtico, ſed non Laïco, ut infrà declarabimus.

III. Tribus modis juſpatronatus acquiritur. Primò fundatione, per contributionem ſoli ſeu areæ ad ſuperædificandam Eccleſiam. Secundò ipſa Eccleſiæ ædificatione ac fabricâ. Tertiò dotatione ipſius Eccleſiæ, ut dicit Gloſſa in can. *Piæ mentis*, 16. quæſt. 7. Quanvis enim inconveniens ſit tractari à laïcis Eccleſiaſtica negotia, cap. *Quanvis*, de decimis; ipſa tamen

vult

vult Eccleſia hanc ſuis etiam laïcis benefactoribus referre gratitudinem, hominumque ad hæc pia officia voluntatem excitare, can. *Decernimus*, 16. q. 7.

IV. Dividitur communiter juſpatronatus in Eccleſiaſticum & Laïcum, inter quæ tres interveniunt differentiæ. Prima in eo eſt, quia Patronis laïcis Jura non amplius concedunt quàm quatuor menſes ad præſentandum: at habentibus Eccleſiaſticum Patronatum ſex menſes indulgentur, cap. unico, de jurepatron. in 6. Secunda differentia eſt, quia Patronis laicis conceditur variare ac retractare primam ſuam nominationem ad alterum præſentandum, ſive quia Ordinarius primam ejus præſentationem noluerit admittere, cap. *Paſtoralis*, de jurepatr. ſive quia ipſe Patronus ſponte retractaverit, antequam prior à ſe nominatus fuerit inſtitutus ac proviſus: enimverò ceſſat reſiliendi facultas poſt factam à Prælato inſtitutionem, cap. *Quod autem*, eod. tit. & cap. 2. ut lite pend. nihil innov. in 6. Tertium demùm diſcrimen eſt, quia poteſt Papa, ejuſque Legatus à latere propriâ authoritate de Beneficio vacante juriſpatronatus Eccleſiaſtici ad ſuum libitum diſponere citra Patroni conſenſum; cùm tamen hoc minimè poſſit citra conſenſum Patroni in Beneficio juriſpatronatus laici, cap. *Cùm dilectus*, & ibi Gloſſa in praxi recepta, de jurepatron. Et abſolutè juſpatronatus laicum eſt id quod fundatur à laica perſona, vel etiam ab Eccleſiaſtica perſona, ſed de bonis patrimonialibus, & non Eccleſiaſticis; quod etiam debet in ipſa fundatione proteſtari.

V. Proviſio Superioris ad Patroni præſentationem non dicitur propriè collatio, ſed inſtitutio; quia liberum ei non eſt de alia perſona providere, niſi de præſentata, modò non ſit incapax; & debet Prælatus prò ſuo officio de moribus præſentati prudenter inquirere, ejuſque examinare capacitatem. Sed ſi duo, pluresve Patroni diverſas perſonas nominent, & ſint æqualia horum ſuffragia, liberum eſt Superiori quem horum maluerit præferre; ſed ſecundùm conſcientiam debet præferre digniorem. Joan. Andreas, Panormitanus, Armilla.

VI. Tametſi Jure communi præſentatio quoque ipſa Patroni laici poſſit validè à Papa præveniri, dummodo per expreſſam clauſulam Papa eidem derogaverit; hoc tamen non recipitur in Regno Franciæ, in quò recipitur & approbatur in ejuſmodi caſu appellatio tanquam ab abuſu. Solaque præventio Patroni Eccleſiaſtici per Papam admittitur in hoc Regno, non tamen niſi cum clauſula expreſſâ hujus derogationis; quæ quidem extra Galliam, & de Jure communi non eſt neceſſaria, niſi contra Patronum laicum. Charondas lib. 7. reſponſorum, cap. 195. Bleinianus lib. 1. praxis, cap. ult.

VII. Patronus quantumvis Clericus aut Sacerdos ad Beneficia idoneus, non poteſt ſeipſum præſentare, cap. *Per noſtras*, de jurepatron. Etenim debet eſſe perſonalis diſtinctio inter dantem & accipientem, cap. *Ad noſtram*, de inſtitution.

VIII. Regula diſcernendi juſpatronatus Laicum ab Eccleſiaſtico hæc eſt. Si juſpatronatus acquiſitum fuerit contribuendo bona laica, ſeu patrimonialia in favorem Eccleſiæ, cenſebitur laicum, etiamſi contribuens ſit Clericus, aut etiam Sacerdos. Erit verò Eccleſiaſticum juſpatronatus, ſi de bonis Eccleſiæ quæſitum fuerit, quanvis Patronus ſit laicus, ut contingere poteſt in Eccleſiarum Æditnis ſeu Matriculariis, Gallicè *Marguilliers*, aut in Officialibus quibus jus illud ex fundatione quæſitum fuerit; ſi tamen Rebuffo credendum ſit lib. 1. praxis, cap. 14. num. 5. 6. 7. mihi enim non videtur fundari poſſe hac in re juſpatronatus: Matricularius enim eſt quidem adminiſtrator, ſed non dominus rerum Eccleſiæ. At ſi juſpatronatus ſit mixtum, partim ex bonis laicis, & partim ex bonis Eccleſiaſticis, quia favores ſunt ampliandi, præſertim in caſibus gratitudinis & remunerationis, favendum eſt illi parti in quam Jus majora privilegia cenſuit conferenda, ut liquet in jurepatronatus Laico comparato cum jurepatronatus Eccleſiaſtico, minùs quàm Laicum favorabili. Ideoque juſpatronatus mixtum iiſdem gaudere privilegiis, quibus merè Laicum, affirmant Pariſius conſil. 35. Rebuffus in praxi, tit. *Tertia pars ſignaturæ*: Melchior Paſtor lib. 1. de benef. cap. 19. n. 31. Nec refert ſi quis objectet majus dignum, qualia ſunt Bona Eccleſiaſtica, debere ad ſe trahere minus dignum, ut ſunt bona laica, cap. *Quod in dubiis*, de conſecr. Eccleſ. Hæc enim ceſſat regula, ubi minùs dignum favorabilius eſt digniore: ipſaque Gloſſa in hoc cap. *Quod in dubiis*, verb. *Conſecratio*, fundat contrariam propoſitionem in materia in qua verſamur juriſpatronatus, quod cùm ſit ſacrum, trahitur tamen ab ipſis profanis bonis cum quibus conjungitur; atque ita tranſit cum bonis profanis ad hæredes & ſucceſſores.

IX. Tempus verò præſentandi in jurepatronatus mixto eſt ſex menſium, ſicut in purè Eccleſiaſtico. Ea eſt enim mutua privilegiorum communicatio, ut ſicut jus Laicum tribuit juri Eccleſiaſtico patronatûs, ut Papa vel Legatus illi derogare non poſſit; ita in hac eadem materia jus Eccleſiaſticum tribuit juri laico patronatûs ſemeſtre ad præſentandum; in quo tamen variare non liceat, ne jus mixtum majora ſortiatur privilegia quàm jus merè laicum patronatûs. Rochus de Curte tract. de jurepatron. §. *Septimò quæro*: Paſtor d. lib. 1. cap. 19. n. 9.

X. Fieri à Patrono præſentatio poteſt, vel immediatè per ſe, vel per procuratorem cum ſpeciali mandato. Item per tutorem aut curatorem Patroni. Item per ſyndicum vel œconomum, ſi juſpatronatus ad Univerſitatem, vel ad Capitulum pertineat. Præterea per maritum Patronæ uxoris; & per uſufructuarium prædii vel hæreditatis, cui juſpatronatus annectitur. Similiter & per colonum conductum ad longum tempus, cap. *Ex literis*, de jurepatron. Quin etiam per ſequeſtrum. Deſelva p. 2. q. 6. Loiſellus de officiis lib. 5. cap. 2. Coraſius in centur. cap. 48. Mainardus lib. 2.

lib.2. cap.41. Deſpeiſſeus de beneficiis, cap. 3. n. 23. Creditori autem, qui rem ſequeſtrari fecit, præſentare non permittitur, cap. *Cùm Bertoldus*, de re judic. Et ſi proprietarius præſentaverit, præſentatus ab uſufructuario venit præferendus. Idemque ſentiendum de ſequeſtro & poſſeſſore bonæ fidei, quoniam non tam proprietas quàm poſſeſſio in præſentatione attendi debet, ex hac ratione, quia fructus ſequuntur poſſeſſionem magis quàm proprietatem; jus autem præſentandi cenſetur in fructibus fundationis. Deſelva p.2.q.7.

XI. Forma præſentandi hæc eſt, ut præſentatus, ſi fieri poteſt, exhibeatur Collatori: & ſi plures præſententur à pluribus Patronis, debent omnes exhiberi, ut Collator ex illis eligat quem ſibi viſum fuerit. Ubi tamen præſentatus non comparuerit, præſentatio à Patrono, ejuſve procuratore facta ſuſtinebitur, ſi pæſentatus ſit alioqui benè notus, & capax judicatus ab Ordinario. Riccius deciſ.156.& 158. Poſt exhibitionem præſentatio debet apud Acta Eccleſiaſtica inſinuari.

XII. Licèt Patronus ſeipſum præſentare non poſſit, cap. *Per noſtras*, de jurepatron. unus tamen Patronus, ſi plures ſint, poteſt ab aliis Compatronis validè præſentari, ut docet Gloſſa in cap. *Conſuluit*, verb. *Concedant*, de jurepatron. idque probat argumento cap. *Cùm in jure*, de elect. ubi approbatur electio quam plures compromiſſarii fecerunt in favorem unius de ſuo numero compromiſſarii. Panormitanus in d. cap. *Per noſtras*. Poteſt etiam procurator à Patrono indefinitè conſtitutus ad præſentandum prout ei viſum fuerit, ipſum à quo mandatum habet Patronum præſentare. Secus tamen ſi Patronus ipſe ſeipſum in mandato deſignaverit præſentandum; tunc enim perinde eſt, ac ſi ſeipſum immediatè præſentaret. Riccius deciſ.197. Paſtor loco cit. n.14.

XIII. Si plures ejuſdem Capituli, Univerſitatis, vel Collegii jus habeant præſentandi, debent collegialiter die conſtituta ſimul omnes convenire, & inter ſe de præſentando Clerico convenire. Electus à majori parte cæteris eſt præferendus & inſtituendus, cap. *Quoniam*, de jurepatron. Si plures præſentent tanquam unum collegium conſtituentes cum altero vel pluribus Patronis, illi qui præſentant pro collegio, quanvis ſint numero plures, unius tantùm vocis ſuffragio gaudent. Idemque judicium eſt, ſi unius ac ejuſdem familiæ, habitâ ratione ſtirpis unius ex qua univerſi deſcendunt, præſentent, juxta Clement. *Plures*, de jurepatron. & cap. *Scriptum*, de electíon.

XIV. Poſſeſſio juriſpatronatus acquiritur cum titulo colorato, & & bona fide poſſeſſoris per præſcriptionem, quam multæ præſentationes effectum ſortitæ roborarunt. Neque verò ſufficit una & altera præſentatio, etiam bonâ fide ſubnixa, quidquid in oppoſitum ſcribant Louetus lit. *P*, num.20. & ex illo Paſtor lib.3. tit. 19. num. 17. ſi ante legitimam *præſcriptionem* completam conſtet de vero alterius titulo. Quod enim noſtrum

ſtrum eſt, ſine facto noſtro ad alium transferri non poteſt, leg. *Id quod noſtrum*, D. de regul. jur. Sic enim inferretur injuria vero Patrono aut abſenti, aut proprium jus ignoranti, & deterrerentur homines ab Eccleſiarum fundationibus, ſi tam facilè Patronorum jura præripi poſſent. Sed ſi præſentator jus illud non poſſidebat, verùm per errorem exiſtimabatur Patronus, debet is qui ad ejus præſentationem inſtitutus fuit, Beneficio privari, ut ſancitur cap. *Conſultationibus*, de jurepatr. & poſt tres continuatas electiones excluduntur à jure eligendi illi Clerici, qui tempore ſufficienti non probant ſe præſcripſiſſe, cap. *Cùm Eccleſia Sutrina*, de cauſa poſſeſſ. & propr. Idemque cenſendum de collationibus Beneficiorum ſine præſentatione factis, quæ nullatenus Patronorum juribus officiunt, quando ſuperveniens Patronus jus ſuum ac titulum exhibet. Atque ita ſæpiùs Aquiſextienſis Senatus judicavit. Anno enim 1652. Martii 18. ad petitionem Patronorum nomine Pellencorum Richardus Aſſius ſpoliatus fuit Beneficio ſibi ab Epiſcopo Regienſi collato, qui bis illud idem aliis non præſentatis contulerat; remotoque Aſſio ſuffectus eſt Longius à Patronis præſentatus. Idemque Senatus anno 1652. Virollium ab Epiſcopo Ciſtaricenſi proviſum depulit Beneficio, inſtante Marchione Canilliaco Patrono, idque adjudicavit Caſſagnio: tametſi hoc ipſum Beneficium diverſis vicibus fuiſſet ab Antiſtitibus Ciſtaricenſibus collatum, nullo præſentante. Concilium item Tridentinum præclarè ſtatuit ſeſſ.25. de reform. cap.9. ubi de titulo non liquet, nullum ſufficere ad ſtabilienda jura patronatus temporum decurſum, præterquam illius, quod omnem hominum memoriam excedit, & cui præterea ſuffragentur multæ indubitatæ præſentationes, quæ ab annis ſaltem quinquaginta fuerint effectum ſortitæ. At verò illud forenſe axioma, *In Beneficiis ultimum ſtatum eſſe attendendum*, nihil juvat Loueti opinionem juribus allegatis & æquitati planè repugnantem. Ultimus enim ille Beneficiorum attendendus ſtatus ſupponit jus ambiguum, ſed nullatenus præjudicat ubicumque titulus evidens oſtenditur, ut conſtat ex cap. *Conſultationibus*, de jurepatron. quod utique in cauſa iſta eſt deciſivum.

XV. In Galliæ Regno poſſunt Hæretici tolerati, non per ſeipſos, ſed per Catholicos procuratores à ſe conſtitutos præſentare ad Præbendas, modò Patroni hæretici nullam certam perſonam præſentandam in mandato nominaverint vel deſignaverint, ex Regis Ludovici XIV. Edicto Julii 8. anni 1651. Bengeus de beneficiis, tit. de oneribus Eccleſiarum, §. 6.

XVI. Certi quidam ſunt caſus, in quibus jus Patroni ſuſpenditur, eique ad tempus derogatur. Primò ſi poſſeſſor Beneficii patronati ſit expellendus ob defectum tituli, incapacitatem, non reſidentiam, aſſequutionem alterius Beneficii incompatibilis, delictum, aut aliam juſtam cauſam, non eſt expectandus Patroni etiam laïci conſenſus, & valet derogatio

gatio, tametſi juſpatronatus ad Regem pertineat. Rebuffus in praxi, 3.p. tit. de ſignatura, num.37.

XVII. Secundò ſi inter collitigantes alter in alterius jus ſubrogetur in vim regulæ de ſubrogandis collitigantibus, aut novæ proviſionis, vel reſcripti *ſi neutri*, *ſi nulli*, non deſideratur Patroni, ſive laïci, ſive Eccleſiaſtici conſenſus. Riccius deciſ.150.

XVIII. Tertium caſum ponunt Rebuffus & aliquot alii, ſi videlicet fiat permutatio de Beneficio patronato, inconſulto Patrono, tam Laïco quàm Eccleſiaſtico, valet, & poteſt Epiſcopus hujuſmodi permutationes approbare. Rebuffus in praxi, tit. *Tertia pars ſignaturæ*, n. 40. Papo lib.3. placitorum, tit.9.n.1.

XIX. Quartò ſi in Regalia vacet in hoc Regno Beneficium, poterit à Rege, vel ab Oeconomo Regio conferri ſine patroni Eccleſiaſtici, non tamen Laïci conſenſu. Ut enim aiunt Pragmatici Gallicani, Rex utitur in Regalia non ſolùm jure Ordinariorum, ſed etiam Papæ. Renatus Chopinus lib. 1. de ſacra Politia, cap. 7. num. 1. Brodeus Loueti Scholiaſtes in lit. *R*, n.47.

XX. Non debet Ordinarius inſtituere præſentatum, niſi probè examinatum & exploratum circa doctrinam, mores & canonica impedimenta, cap. *Significaſti*, de jurepatron. Alioqui damnationem ſibi acquirit, & tenetur Eccleſiæ læſæ damnum ſarcire, inſtar Magiſtratus qui minùs idoneo tutelam pupilli commiſit, l.1. C. de Magiſtrat. conven. Hoc expreſsè docent à Rebuffo citati Ancharanus & Cardinalis in Clement. 1. de ætat. & qualit. Angelus de Clavaſio in verb. *Reſtitutio*: ipſeque Rebuffus in praxi, tit. de præſentat. & inſtitut.n.10.

XXI. Præter jus præſentandi alia etiam jura Patrono competunt, honor nimirum præſeſſionis in Eccleſia patronata; & ſi ad inopiam vergat, modeſtè ſubveniendum eſt ei ab Eccleſia, cap. *Nobis fuit*, de jurepatr. & 16. quæſt. 7. can. *Contra*, & ſeqq. Poteſt etiam Patronus, ſi ſit Clericus, de bonis Eccleſiæ rationes exigere, non autem ſi ſit laicus, cap. *Cùm & plantare*, §. *In Eccleſiis*, de privileg. & cap. *In Lateranenſi*, de præbend. Paſtor lib. 1. de beneficiis, tit. 19. num. 35. Poteſt Patronus in Eccleſia apponere ſua Inſignia, & honeſtam ſibi ſedem figere. Chopinus lib. 1. de ſacra Politia, cap. 2. num. 5. Honor verò proceſſionis quem Patronis ſacri Canones deferunt, can. *Pia mentis*, & can. *Frigentius*, 16. quæſt.7. & cap. *Nobis*, de jurepatron. nihil aliud ſignificat, niſi jus nominandi ac præſentandi, ut ex ipſis locis facilè colligitur, & rectè Gloſſa exponit in d. can. *Pia mentis*. Fundatoribus Eccleſiarum permittitur pro iis locis curam habere ſolicitam, can. *Decernimus*, 16. quæſt.7. Nihilque vulgatius aut receptius his verſibus apud Canoniſtas:

Patrono debetur honos, onus, utilitaſque:
Præſentet, præſit, defendat, alatur egenus.

XXII. Jure ſucceſſionis hæreditariæ juſpatronatus ad hæredes tranſmittitur, nullo habito ſexuum diſcrimine. Gloſſa in Clement. 2. de jurepatronat. Et licèt hæredes ſuccedant ex teſtamento, vel ab inteſtato ex æquis vel diſparibus portionibus, tamen in jurepatronatus omnes æqualiter ſuccedunt, nec pluris æſtimatur ſuffragium ejus qui ex ſemiſſe vel ex dodrante, quàm ejus qui ſucceſſit ex quadrante vel uncia. Nam in juribus honorificis omnes æqualiter ſuccedunt, quanvis portionibus diſpares, ut de jure ſepulchrorum definitur in l. *Vel quod*, D. de religioſ. & ſumpt. funer. Quando juſpatronatus hæreditarium eſt (quale eſſe ſemper præſumitur ubi nihil de oppoſito conſtat) hæredes quidem ſuccedunt in ſtirpes, Clement. *Plures*, de jurepatr. Si verò juſpatronatus probatur gentilitium, ſucceditur à ſolis viris in capita, ut docet Sanlegerius tom. 1. cap. 32. num. 4. & 6. & 28. & ſeqq. idemque tom. 1. cap. 107. num. 4. & 5. & Franciſcus de Roja, Anteceſſor Andegavenſis in prolegom. ad tit. de jurepatr. cap. 19. circa fin.

XXIII. Patroni vel præſentant ut ſinguli, vel ut componentes collegium, ſeu Capitulum, ſeu quamlibet univerſitatem, cui juſpatronatus ſit adnexum. Si præſentent ut ſinguli, nihil neceſſe eſt ut vocentur ſimul, etſi plures exiſtant. Sed ſi componant collegium cui juſpatronatus adhæret, neceſſe eſt, ut collegii jure ſimul conveniant; & ſi contingat unum aliquem ideo abeſſe, quia ab aliis convenientibus vocatus non ſit, reliquorum ſimul deliberantium præſentatio, & quæ inde ſequetur inſtitutio viribus omnibus deſtituetur. Si tamen res adhuc ſit integra, duretque adhuc tempus à Jure præſentationi præfixum, poteſt adhuc huic defectui ſuccurri, ſi Patroni collegiati ex condicto poſt canonicam ſingulorum citationem loco certo conveniant ad deliberandum ac eligendum; tunc enim ſi nemo ſit, qui ſe non fuiſſe vocatum conqueri poſſit, etiamſi non omnes convenerint, his etiam abſentibus reliqui collegialiter adunati validè eligent, & præſentabunt, cap. *Quod autem*, cap. *Cùm autem*, & cap. *Paſtoralis*, de iurepatr. Porrò nominatio Patronorum non tribuit niſi jus ad rem, ſed nullatenus jus in re, cap. *Cùm laici*, de jurepatr. Ideoque non eſt ſumenda Beneficii poſſeſſio, niſi poſt inſtitutionem, ſeu proviſionem, quâ jus in re ipſa quæritur, cap. *Cùm laici*, de jurepatr. Rota in antiq. de jurepatr. deciſ. 7. num. 2. Abbas in cap. *authoritate*, num. 7. de inſtitututionib. Lambertinus de jurepatr. lib. 2. p. 3. q. 1. art. 1. n. 1. Rochus de Curte de jurepatr. in verb. *Honorificum*, quæſt. 60. n. 94. & ſeqq.

XXIV. Conſuetudine quoque præſentandi acquiritur juſpatronatus, etiam quoad proprietatem, ſi accedat conſuetudo uſque ad longiſſimi temporis præſcriptionem. Ad iſtam conſuetudinem quatuor requiruntur. Primò titulus, ſaltem coloratus, aut præſumptus ex enunciatis in aliis inſtrumentis, ſimulque bona fides; hæc enim duo ſimul efflagitantur, cap. *Si diligenti*, in fine: & cap. ult. de præſcription. Secundò ſaltem duæ

vel

vel tres præſentationes, quæ præceſſerint, cap. *Cùm Eccleſia Sutrina*, de cauſa poſſeſſ. & propr. Tertiò poſſeſſio continua, nec interpolata. Quartò legitimi temporis decurſus, ſcilicet quadraginta annorum, cap. *Auditis*, & cap. *De quarta*, de præſcript. & Concil. Trident. ſeſſ. 25. cap. 9. de reform. Sed ſi non conſtet de titulo ſaltem colorato, requiritur præſcriptio temporis memoriam hominum excedentis, quæ hîc & in cæteris caſibus inſtar tituli eſt, l. *Hoc jure*, §. *Ductus aquæ*, D. de aqua quotid. & æſt. Rochus à Curte de jurepatron. ſub fin. Concilium Trident. loco cit. Ejuſmodi verò poſſeſſio probanda eſt inſtrumentis tantùm, & non teſtibus. Riccius deciſ. 224. Paſtor lib. 1. de benef. tit. 10. num. 14. Qui idem n. 16. allegat Senatuſconſultum Curiæ ſupremæ Aquiſextienſis anni 1637. quo excluſus fuit Clericus liberè ab Ordinario proviſus, quanvis probarentur multæ aliæ ſimiles ab Ordinario factæ ejuſdem Beneficii collationes intra ſpatium excedens annos triginta; ſed non probabatur quadragenaria præſcriptio, ideoque lis adjudicata fuit parti à Patronô præſentatæ. Neque verò quadraginta, vel plures anni ſufficiunt ubi extitit mala fides: nam poſſeſſor malæ fiei ullo tempore non præſcribit, cap. *Poſſeſſor* 2. de regul. jur. in 6.

XXV. Ut verò futuris diſſidiis providè obvietur, caveant Ordinarii ne ullas admittant præſentationes, niſi conſtet de jurepatronatus per titulum fundationis aut dotationis, aut per admiſſas anteriores præſentationes, quæ titulum ſaltem probabiliorem comprobent. Et ſi plures exiſtant Patroni, debet Prælatus ſingulorum præſtolari conſenſum, qui utique non debet euſque prorogari, ut tempus labi periclitetur à Canonibus ad id præſtitutum. Sin aliqui moram faciant, debet ad unius præſentationem inſtituere, neque ulteriùs expectanda erit abſentium ratificatio, ſi convenienti tempore à die notitiæ vacationis ſiluerunt. Vivianus de jurepatr. & alii. Sed ſi adeò remotè diſtent, aut in incertis locis, ut inde notitia vix dati, vel haberi poſſit, poteſt Ordinarius ſtatim ad præſentis nominationem, ſi ſit nominatus idoneus, providere, ne devolutioni ex mora, longæque vacationi locus aperiatur, aut debitum Eccleſiæ miniſterium retardetur.

* XXVI. Agitata ſæpenumero fuit quæſtio, utrum ſi Patronus ad Beneficium nominaverit Clericum abſentem, aut qui in remotis jam è vivis exceſſerit, aut qui nominatus mox ante inſtitutionem deceſſit, aut etiam qui vivens noluit ſibi tale Beneficium conferri, liberum ſit eidem Patrono alterum præſentare? hoc ſcilicet argumento, quia cùm ſemel jure præſentandi functus fuerit, jus iſtud hac vice exſpiraverit, eo quòd *Clementina* unica de renunciat. affirmet illuſionem & variationem maximè in perſonis Eccleſiaſticis evitandas eſſe. Cæterùm nulla poteſt hîc objici *variatio* vel illuſio, ſed tantùm caducitas ex accidente quod nullatenus potuerat prævideri. Itaque jus nominandi cùm nullum produxerit effe-

ctum, revertitur ad Patronum, eique integrum perdurat. Quali etiam jure donatio non acceptata revertitur ad donantis perſonam, & legatum recuſatum hæreditati redintegratur. Et favet apertè cap. *Si tibi abſenti*, de præbend. in 6. ubi deciditur, collatorem qui abſenti aliquam præbendam contulit, poſſe alteri eandem conferre, ex quo conſtiterit noluiſſe proviſum illam acceptare. Quin etiam in materia ipſa præſentandi, ſi præſentatio effectum non ſit ſortita integrum, eidem Patrono remanere jus ad ſecundam præſentationem Canones apertè definiunt, ut conſtat ex cap. *In Eccleſia*, il 2. de inſtitut. & cap. *Tranſmiſſæ*, fin. de jurepatr. & ibi Gloſſa: non enim, ait, præſtat impedimentum quod de jure non ſortitur effectum. Perſpicuè quoque docent Selva tract. de benefic. part. 3. q. 47. & Rebuff. tract. de nominat. quæſt. 17. num. 21. & 22. probantque Patronum non excidere jure alterius nominationis, ſi citra ipſius fraudem prior non ſucceſſerit. Rebuffus ipſe multiplici jurium inductione amplam fidem facit, id quod nulliter factum eſt nullatenus eſſe computandum, ſed pro non facto habendum.

XXVII. Notabilis quoque ac memoriæ inſigenda eſt deciſio tradita in cap. *Conſultationibus*, hoc tit. nimirum illum qui fuit inſtitutus ad præſentationem ejus qui cenſebatur Patronus, non eſſe à Beneficio removendum, licèt juſpatronatus ab alio poſtmodùm juſto legitimoque judicio fuerit evictum. Simile quid ſtatuit cap. *Querelam*, de elect. ſcilicet electo ſufficere ad tenendum beneficium electione adeptum, ut doceat electorem fuiſſe tunc in quaſi poſſeſſione eligendi, quanvis ex poſtfacto elector ille probetur jus eligendi non habuiſſe, eoque jure privatus ſit. Sufficit enim qualiſcumque poſſeſſio cum bona fide illius qui promotus fuit; unde orta ſunt iſta Juris axiomata: Legitimè factum non eſt reſcindendum, licèt in eum caſum devenerit, à quo non potuit incipere. Et, Legitimè factum cum bona fide proviſi prævalet, l. *Barbarius*, D. de offic. Prætor. & utique Barbarius ipſe non ignorabat ſe ſervum eſſe fugitivum & capite minutum, quando Præturam capeſſivit.]

CAPUT VIII.

De præſentatione proprii filii; & de Prioribus ſeu Rectoribus Patronis.

I. INDUBITATUM quidem eſt, neminem Patronum poſſe præſentare ſeipſum, cap. *Per noſtras*, de jurepatron. Exigitur enim perſonarum diſtinctio inter dantem & accipientem, cap. *Cùm ad noſtram*, de inſtitution. Sed gravis eſt diſceptatio, utrùm Patronus poſſit

poſſit proprium filium ad Beneficium præſentare? Id negare videtur cap. *Conſuluit*, de jurepatron. his verbis: *Cùm Sanctuarium Dei jure hereditario teneri non poſſit, non debet aliquatenus ſuſtineri, ut Clerici Eccleſias à parentibus ſuis fundatas propriâ authoritate detineant, aut laïci filiis vel aliquibus aliis concedant eaſdem.* Ipſa tamen in idem cap. Gloſſa, itemque Panormitanus ibid. & Conſil. 2.p. cap. 96. affirmant poſſe à patre patrono filium præſentari, neque ambos in Jure Canonico cenſeri unam eandemque perſonam, licèt ſecus decernatur in Jure Civili, Inſtit. de inutilib. ſtipulat. §.4. quia in bonis Eccleſiæ non dependet filius à patre, & ſunt ea bona quaſi peculium caſtrenſe, quod patri non acquiritur. Eſt enim Clericorum ſacra militia, can. *Quicumque*, 77. diſt. & can. *Presbyteros*, 16.quæſt. 1. can. *Reprehenſibile*, 23. quæſt. 8. & cap. *Epiſcopus*, 4.de præbend. Ideoque docet Panormit. in d.cap. *Conſuluit*, nihil acquiri patri ex filii proventibus Eccleſiaſticis, quanvis adhuc exiſtentis ſub patria poteſtate.

II. Neque obſtat dictum cap. *Conſuluit*; loquitur namque de intruſione, *quæ fit propriâ authoritate*: ibidemque negat, non ſolùm propriis filiis, ſed & aliis quoque poſſe hoc modo Eccleſias à Patronis concedi; quod utique non aliter intelligi poteſt, niſi hîc applicando verba eadem quæ paulò ante præceſſerunt, *propriâ authoritate*: ſecus verò per præſentationem factam coram Ordinario, & hujus ſubſequutam inſtitutionem. Non etiam obſtat cap. *Quia clerici*, eod. tit. quia diſertè loquitur de parentibus qui pretio emunt Eccleſias patronatas, ut eas ad ſuos liberos tranſmittant: quæ quidem emptio ſimoniaca eſt hujus prohibitionis cauſa, non autem ſimplex filii qualitas. Gloſſam prædictam, & Panormitanum ſequuntur Doctores Gallicani, Benedictus in cap. *Raynutius*, verb. *Mortuo itaque*, 2. num. 58.p.2. his verbis: *Pater & filius reverà ſunt duæ perſonæ: & inde eſt, quod pater Patronus poteſt filium, ſed non ſeipſum præſentare, ſecundùm Gloſſam in cap. Conſuluit, de jurepatr. licèt alibi Juris fictione cenſeantur eadem perſona.* His adſtipulatur Bengeus tit.ult.num.7.8.& 9.

III. Plerique Rectores tanquam Patroni potiuntur præſentandi jure pro ſubditis ſibi Eccleſiis Vicarios etiam perpetuos ad earum miniſterium & curam animarum obeundam, cap.3. §.*In Eccleſiis*, de privileg. & exceſſ. privil. & cap.2. de ſupplend. negl. Prælat. & cap. *De monachis*, & cap. *In Lateranenſi*, de præbend. & cap.1. eod. tit. in 6. & cap. ult. de capel. monach. in 6. Quæ tamen capitula omnia loquuntur de Rectoribus Regularibus habentibus ſub ſe curatas Eccleſias; & non de Secularibus Rectoribus. Sed tamen hoc idem juſpatronatus pertinet quoque ad Rectores Seculares habentes Dignitatem, Perſonatum, aut ſimplex Beneficium, cujus præbenda & fructus fundantur in Eccleſia Parochiali unita ſimplici illi Beneficio, Perſonatui, vel Dignitati, ut conſtat ex cap. *Exſtirpanda*, §. *Qui verò*, de præbend. quod caput deſumptum eſt ex Concilio generali Lateranenſi ſub Innocentio III.

IV. Sunt pariter alii primarii Rectores ſub ſe habentes Parochiales Eccleſias & Vicarios, quorum origo fuit ex neceſſitate auxilii & ſuccurſus Eccleſiæ Matricis multitudini & diſtantiæ plebis ſufficere non valentis; quæ fuit occaſio novæ ædificandæ Eccleſiæ, & Vicarii in ea conſtituendi. Sicque Matricis Eccleſiæ Rector titulo inſignitur Primarii, ſeu Prioris Rectoris, reſpectu geminarum quibus præeſt Eccleſiarum, Matricis & Filiæ. Iſtius generis Rector vocatur in Jure Plebanus. Eſt enim Plebania Eccleſia Parochialis, ex qua dependent eidem ſubjectæ Capellæ, ac minores Eccleſiæ, in quibus Vicarii ſive ad tempus, ſive perpetui conſtituuntur, cap. 1. ne cler. vel monac. in 6. Atque utrique Priorum generi competit utplurimùm tanquam Patronis honorariis jus præſentandi ad ſubditarum ſibi Eccleſiarum Vicariatus.

V. Tria ergo in Jure legimus Priorum ſeu Superiorum Rectorum genera, quibus Parochiales Eccleſiæ ſubjiciuntur. Primum eſt Regularium, qui curam animarum non per ſe, ſed per Vicarios exercent Seculares. Secundum eſt habentium Dignitates aut Præbendas, quibus unitæ ſunt Eccleſiæ Parochiales. Tertium eſt Plebanorum qui Matricibus Eccleſiis præficiuntur. Hi omnes jus habent præcedendi in ſubditis Eccleſiis Vicarios in eiſdem conſtitutos; non tamen habent jus miniſtrandi intra illas, hoc enim ſolis competit Vicariis. His tribus Prioratuum generibus aliquando competit juſpatronatus ad ſubjectos Vicariatus, aliquando minimè. Quibus verò competat vel non competat ut dignoſci poſſit, conſulendi ſunt fundationum tituli quid innuant, aut quidnam particularis conſuetudo ferat.

CAPUT IX.

Conditiones aliquot, ut quis de Beneficio provideatur, requiſitæ diſcutiuntur.

I. EXCOMMUNICATO quacunque majori excommunicatione neque conferre, neque recipere licet ullum Eccleſiaſticum Beneficium; ejuſque electio, præſentatio, inſtitutio & collatio prorſus invalida eſt, cap. *Poſtulaſtis*, de cler. excom. miniſt. Quo etiam capite ſcienter tali conferens à collatione Beneficiorum ſuſpenditur, ut in eo puniatur in quo peccavit. Suſpenſi quoque neque eligere poſſunt, neque eligi, can. *Nos in hominem*, 9. q. 1. cap. *Cum dilectus*, de conſuetud. & cap. *Cum inter R*, & cap. *Per inquiſitionem*, de electión. & cap. *Paſtoralis*, §. *Verùm*, de appellat. cap. *Cùm bona*, de ætat.

&

& qual. ordin. Atque etiam hæc locum habent in excommunicationibus occultis & toleratis. Veruntamen ſi excommunicatio vel ſuſpenſio poſterior ſit electione, præſentatione, collatione, non inducit Beneficii vacationem, deciſ. Rotæ 195. in novis. Gomeſius tract. Expectativarum, n.60. Covarruvias in cap. *Alma mater*, 1.p. §. 7. n.4. not. 11. Bonacina de excommunicatione diſp.2.q.2. punct.4. n. 9. Idem tradunt Canoniſtæ, Felinus in cap. *Inuſitatum*, de ſimon. Panormitanus in cap. *Cùm clerici*, n.2. de pactis: Ugolinus de ſimon. tab.1. cap. 19. & Gallicani Juriſconſulti Gregorius Toloſanus inſtit. benef. cap. 26. n. 2. Papo tom. 1. Notariorum, lib. 2. pag. 90. Paſtor lib. 3. de benef. tit. 18. n. 17. Bengeus de ſimon. in benef. n.43. Adeo ut caput *Ex literis*, de exceſ. Prælat. eum qui dum Beneficium poſſideret homicidii voluntarii factus eſt reus, ſimulque irregularis, non judicet eſſe ipſo facto depoſitum, ſed Judicis ſententiâ eſſe deponendum. Singulas cenſurarum ſpecies infrà lib.4. diſcutiam.

II. Illegitimè nati Beneficiorum incapaces regulariter exiſtunt; defectus quippe natalium irregularitatem inducit, cap. 1. & cap. ult. de fil. presbyt. cap. *Cùm in cunctis*, de elect. Concilium Trident. ſeſſ. 22.de reform. cap.20. juxta prohibitionem Deuteron. 23. *Non ingredietur manzer, hoc eſt de ſcorto natus, Eccleſiam Domini*. Ab iſta irregularitate ſolus Papa diſpenſat ad omnes Ordines, & univerſa Beneficia; ſed poteſt Epiſcopus diſpenſare ad primam Tonſuram, & ad minores Ordines, necnon ad Beneficium ſimplex: nullatenus verò ad ſacros Ordines, vel ad curatum Beneficium, cap.1.de fil.presbyt. in 6. Dubitat tamen Paſtor, an valeat in Francia iſta Epiſcopi diſpenſatio, lib.3. de benefic. tit. 25. n. 6. hac ſola ductus ratione, quia Bonifacius VIII. hoc conſtituit, cujus nomen Francis inviſum eſt & odioſum. Verumtamen iſtam valere in Francia diſpenſationem, hujuſce Regni Doctores indubitanter affirmant, quemadmodum & alias pleraſque celebres Bonifacii VIII. Conſtitutiones. Ita Deſelva Regius in Parlamento Pariſienſi Advocatus de Beneficiis p.3. quæſt. 16. Rebuffus in praxi, p.2. tit. de diſpenſatione circa natalia, n.8. & ſeqq. Charondas lib. 10. reſponſorum, cap. 7. Deſpeiſſeus tract. de beneficiis, tit. 3. n.66. aliique Gallicani Juriſconſulti.

III. Sed hoc unum diſputant, an iſta Epiſcopalis circa defectum natalium diſpenſatio locum habeat in Præbendis & Perſonatibus, non quidem Eccleſiarum Collegiatarum, in quibus ſupponunt valere, ſed Cathedralium. Et in his quoque valere affirmant non modò exteri Doctores Archidiaconus, Oldradus, Jaſon; ſed etiam Gallicanus Joannes Deſelva loco cit. Negat autem valere Rebuffus loc.cit. num.10.& 11. citatque pro ſua ſententia Deciſiones Rotæ, & antiquam Gloſſam Pragmaticæ Sanctionis.

IV. Neque ipſis quidem legitimis filiis poſſunt conferri Beneficia immediatè antea ab ipſorum patribus poſſeſſa, cap. *Moyſes*, & cap. *Apoſtolica*,

lica, 8. quæſt. 1. & cap. *Ad exſtirpandas*, & cap. *Dilectus*, de fil. Presbyter. ne videantur ſucceſſivæ, atque ita intra familias hæreditariæ Præbendæ: ſoluſque Papa poteſt contra jus iſtud diſpenſare, cap. *Dilecti*, eod. tit. Jam quæritur de nepotibus, an poſſint in Beneficium ab avo poſſeſſum ſuccedere? Gloſſa in dicto cap. *Apoſtolica*, tradit illam de filiis prohibitionem protendi quoque ad nepotes, ne avorum Beneficia poſſideant. Idemque altera docet Gloſſa in cap. *Ad exſtirpandas*, verſ. *Filii Presbyterorum*, de fil. Presbyt. His ſuffragatur lex *Liberorum*, & lex *Juſta*, de verbor. ſignif. quibus filiorum nomine comprehendi pariter nepotes decernitur. Ideoque Rebuffus in praxi, tract. de diſpenſat. ſuper defectu natal. num. 25. & 26. excludit abſolutè nepotes ſicut & filios ab ejuſmodi avorum beneficiis: citatque ad id confirmandum nonnullos Canoniſtas, atque ſententiam rejicit quorumdam nepotes admittentium, dummodò inter avum & nepotem vivat ſuperſtes pater: quæ tamen opinio fulcitur per §. *Sui autem*, Inſtit. de hæredum qualit. & differ. ubi deciditur nepotes non cenſeri nomine ſuorum hæredum reſpectu avi, quandiu vivit intermedius pater. Quam etiam circa Beneficia avita opinionem tuetur Gloſſa in can. 1. diſt. 56. & Paſtor lib. 3. tit. 26. n. 3. Cæterùm Rebuffus huic oppoſitum propugnat non modò in praxi, ſed etiam in tract. de pacific. poſſeſſ. n. 277. quo loco multa profert ad hoc firmandum Curiarum Regni Supremarum Judicia.

V. Severior eſt juris diſpoſitio contra illegitimos quàm erga legitimos Sacerdotum filios; filiis enim legitimis interdicitur ſola immediata in paternum Beneficium ſucceſſio: at verò illegitimis prohibetur inſuper qualecunque tenere Beneficium in eadem Eccleſia, in qua patres ipſorum aliud Beneficium habent. Adeo ut diſpenſatio generalis illegitimorum circa Beneficia non ſufficiat, niſi ſpecialem etiam à Summo Pontifice habeant ad hoc, ut poſſint tenere Beneficium in eadem Eccleſia, in qua ipſorum patres aliud Beneficium poſſident. Quæ tamen res permittitur à Jure communi liberis legitimis, cap. *Ad hæc*, de fil. presbyt. Quin etiam Concilium Trident. ſeſſ. 25. cap. 15. de reform. arcet illegitimos non modò ab Eccleſiis in quibus patres eorum ſunt de alio quopiam Beneficio proviſi, ſed etiam in quibus aliquod Beneficium patres habuerint aliquando, quanvis de præſenti nullum in ea habeant: nec illos in eiſdem Eccleſiis quoquo modo miniſtrare permittit, ut paternæ incontinentiæ memoria à locis Deo ſacris longiſſimè arceatur.

VI. Si pater reſignet ſuum Beneficium coram Papa in favorem filii ſui legitimi, & hanc reciprocam patris & filii qualitatem in ſua ſupplicatione exprimat, illius reſignationis acceptatio habetur pro diſpenſatione, quia Papa de hoc præmonitus, ſcienſque nihilominus contulit: quemadmodum in Jure Civili dominus ſervum inſtituendo hæredem manumittere creditur, Inſtit. quibus ex cauſis manumit. §. 2. Ita judicatum fuit in

Magno

Magno Regio Conſilio in cauſa Blainorum patris & filii, cui Papa præmonitus de hac reſpectiva qualitate, ut ex ſupplicatione ſcripta conſtabat, de paterno Beneficio providerat poſt reſignationem in ejus favorem. Paſtor lib.3.tit.26.n.1.

VII. Licèt jus prohibeat filium immediatè in Beneficium paternum ſuccedere, permittit tamen ex adverſo, ut filio pater immediatè in idem Beneficium ſuccedat. Rebuffus in praxi, p.2. tit. de diſpenſat. ſuper defectu natal. n. 29. Farinacius deciſ. p.4. cap. 128. Deſpeiſſeus d. tit. 3. n.84. tum quia nullibi hoc à Jure prohibetur; tum quia non præſumitur abuſio aut inordinatus affectus, ſi turbato naturæ ordine pater liberis ſuccedat, cùm ſit contra commune parentum votum, l. *Scripto*, §. *Non ſic*, D. unde liberi, l. *Nam etſi*, D. de inoffic. teſtam. l. *Julianus*, §. *Denique*, D. ſi quis omiſ. cauſ. teſtam.

VIII. Ætatis defectus reddit invalidam Beneficii collationem. In primis quod attinet ad Epiſcopatum, Synodus Neocæſareenſis can. 11. & Synodus Agathenſis allegata in can. *Epiſcopus*, diſt. 77. præterea cap. *In veteri*, & cap. *Cùm in cunctis*, de election. prohibent ordinari Epiſcopum ante trigeſimum ætatis annum. Quinimò Juſtiniani novella 123. cap. 13. & 22. & Authent. *Presbyterum*, C. de Epiſcop. & Cler. edicit Epiſcopatum conferri non debere ante trigeſimumquintum annum ætatis. Sed in Regno Galliæ ſufficit ad Epiſcopatum inchoatus annus ætatis vigeſimus ſeptimus, juxta Concordatum, tit. de Regia ad Prælaturas nominatione, §. *In monaſteriis*, & Edictum Bleſenſe Henrici III. art. 2. & ejuſdem aliud Edictum menſis Januarii anni 1580. art. 12. Quoad verò Abbates ſufficit annus vigeſimuſquintus, d. cap. *Cùm in cunctis*, de election. Garcia p. 7. cap. 4. num. 41. Quæ omnia de anno inchoato intelligenda ſunt. Rebuffus in Concord. loc. cit. §. 1. verb. *Conſtitutum*. In Dignitatibus, Perſonatibus, & Parochialibus Beneficiis annus vigeſimuſquintus inchoatus exigitur, d. cap. *Cùm in cunctis*: idemque ſtatuitur in Prioratibus Clauſtralibus habentibus curam annexam. Clement. *Ne in agro*, §. ult. de ſtatu monach. Ubi tamen cura per Vicarium exercetur, ſufficit ad Prioratum Clauſtralem annus vigeſimus, ex d. Clement. §. *Ceterum*. Attamen in Regno Galliæ in quibuſcumque Prioratibus electivis, etiamſi curam habeant annexam, annus vigeſimus-tertius inceptus ſufficit, juxta Concord. tit. de Regia ad Prælaturas nominat. §. *In monaſteriis*. Rebuffus ibid. Et in Dignitatibus & Perſonatibus, quibus non incumbit animarum cura, ſufficit annus vigeſimus-ſecundus, ex Concilio Trident. ſeſſ. 24. de reform. cap. 12. quod eſt pariter de anno incœpto interpretandum, quanvis dicat Concilium, *Non minores viginti duobus annis*. Eſt enim receptum axioma in Jure, annum cœptum haberi in honoribus pro completo. Et in Parochialibus Eccleſiis Jus antiquum ſervatur, hoc eſt, ut non conferantur ante vigeſimumquintum annum inchoatum,

V niſi

niſi per Vicarium cura exerceatur,quo caſu annus ſufficit decimuſquartus.

IX. In Beneficiis ſimplicibus, ut ſunt Capellaniæ, ſufficit ſeptennium, non quidem incœptum (ut in magis honorificis Beneficiis paulò antè dictum eſt,) ſed requiritur omninò completum, ut in Capellaniis, aliiſque vulgò dictis, *ad Simplicem Tonſuram*, ut ſunt quidam Prioratus ut vocant Rurales, qui nullatenus ſonant in nomen Rectoriæ. Deſelva 3. p. de benefic. quæſt. 5. Rebuffus de pacif. poſſeſſ. num. 175 Bengeus tit. de diviſ. benef. §. 29. num. 6. & 7. At verò in Beneficiis ſimplicibus, quæ in nomen Rectoriæ ſonant, ætas requiritur annorum quatuordecim completorum: non enim cenſentur impuberes capaces curæ & obligationis, quæ exercitio talium Præbendarum adnectitur, cap. *Indecorum*, de ætat. & qual. ordin. & cap. *Super inordinata*, de præbend. In Canonicatibus Collegiatarum Eccleſiarum requiritur & ſufficit non quidem inchoatum, ſed completum decennium. At in Canonicatibus Eccleſiarum Cathedralium & Metropolitanarum, annus eſt neceſſarius decimuſquartus pariter completus, juxta Regulam Cancellariæ 17. Deſelva loco cit. Rebuffus de pacif. poſſeſſ. num. 178. etiamſi Eccleſia Parochialis per Vicarium exerceri ſolita Canonicatui ſit unita. Rebuffus in praxi, p. 2. tit. de diſpenſat. ratione æt. num. 2. Garcia de benefic. p. 12. cap. 2. num. 24. Et Bengeus loc. cit. §. 26. num. 49. ſimulque Louetus lit. *E*, cap. 1. multa memorant Gallicana Senatuſconſulta, per quæ declaratæ fuere irritæ collationes Præbendarum Cathedralium impuberibus factæ. Hinc tamen excipiuntur collationes Regiæ in Regalia Sede Cathedrali vacante factæ in gratiam impuberum ad Canonicatus etiam Cathedralium Eccleſiarum, dummodo ſeptimum ætatis annum compleverint, ut ſuperiùs docui hujuſce libri cap. 4. num. 8. At verò extra Galliæ Regnum Jus commune viget, neque attenditur ad ullum acquirendum ſimplex Beneficium ætas ſive ſeptem, ſive decem annorum; ſed juxta Tridentinum Decretum ſeſſ. 23. cap. 6. de reform. nullus ante decimumquartum ætatis annum citra Pontificis diſpenſationem poteſt Beneficium obtinere.

X. Ex defectu Graduum quædam occurrunt ad Beneficia incapacitates. Atque in Galliæ Regno prohibetur eſſe Parochus oppidi murati quiſquis vel Graduatus non eſt, vel Artium Magiſter, vel ſaltem qui triennium ſtudii non compleverit vel Theologiæ, vel Juris Canonici in aliqua Univerſitate. Concord. tit. de collationibus, §. *Statuimus*. Idemque ſtatuitur circa omnes Cathedralium Eccleſiarum Dignitates, & circa ſaltem primarias Collegiatarum Dignitates Edicto Henrici IV. anni 1606. art. 31. Ad Præbendam Theologalem, non tamen ad Præceptorialem exigitur Gradus Doctoris in Theologia, ex Edicto Aurelianenſi Caroli IX. art. 8. & Bleſenſi Henrici III. art. 33.

XI. Pleraſque alias incapacitatum ſpecies, ſive ob cenſuras, ſive ob irregularitates, & quibus caſibus incurrantur, requirito inferiùs lib. 4.

XII. Alteram

XII. Alteram quoque ad Beneficium incapacitatem parit defectus Ordinis requiſiti, ſive ex præſcripto Canonum, ſive ex Statuto, ſive ex Beneficii particulari fundatione: qua de re vide inferiùs hujuſce lib. 2. cap. 19. quo diverſi modi vacationis Beneficiorum diſcutiuntur, num. 8. 9. & 10.

CAPUT X.

De Inſinuationibus.

I. PIGET Edicta referre inſinuationem omnium ad Beneficia Eccleſiaſtica quoquo modo pertinentium fieri jubentia, ut ſcilicet in tabularia Epiſcopatuum, in quibus illa Beneficia ſita ſunt, referantur: procurationes nimirum ad reſignandum, ſive coram Papa, ſive apud Ordinarios; præſentationes quoque Patronorum, concordata partium; penſionum ſive conſtitutiones, ſive extinctiones, Datarum atteſtationes, ſignaturas, examina, profeſſiones fidei, collationes Præbendarum, ac literas beneficiales, acta miſſionis in poſſeſſionem, & quaſcumque beneficiarias proviſiones. His adde literas Tonſuræ, ſingulorumque Ordinum, literaſque Vicariatus, vel Officialitatis, præſertim poteſtatem Beneficiorum collativam. Item fundationes, ſive inter vivos, ſive per ultimas voluntates, & alia pleraque cum diverſis temporum ad ſingula horum inſinuanda præfixorum deſignationibus, quæ continentur perplexis illis & quæſtuariis Edictis ad legendas Clericorum pecunias procuſis ab Henrico II. menſe Martio 1553. & à Ludovico XIV. anno 1646. art. 6. Quibus etiam ſub nullitatis pœna ſtatuitur, ut procurationes ad reſignandum inſinuentur antequam ad Papam, ad Legatum, aut Ordinarium referantur.

II. Si verò poſt mandatum, priuſquam admiſſa fuerit à quocumque Collatore reſignatio, ipſe reſignans revocet, debet hanc revocationem, readhuc integrâ, vel procuratori, vel reſignatario, vel collatori ſignificare: alioqui reſignatione ſemel admiſsâ ob juſtam revocationis ignorantiam, reſignator priſtino ſuo Beneficio excidit, ut ſtatuitur Clement. unica, de renunciationibus.

III. Inſinuandum porrò eſt apud Notarium Regium illius diœceſis in qua ſitum eſt Beneficium, ad diligentiam proviſi, aut illius procuratoris ſpeciale mandatum habentis, intra tempus illo anni 1553. Edicto præſtitutum. Literæ quidem Beneficiales, ſignaturæ ad Beneficia, vel ad penſiones, quæ in Romana Curia expediuntur, & concordata inter partes conventa, itemque Decreta Apoſtolica, quibus penſio vel conſtituitur, vel extinguitur: mandata quoque quæ procuratori fiunt ad reſignandum,

vel ad conſentiendum, vel ad inſinuandum, intra ſemeſtre inſinuari oportet cum ipſo mandato ad inſinuandum facto, juxta ejuſdem Edicti articulos 5. 6. & 7. Et hæc quoad Romanam Curiam? Quæ verò apud Legatum in Regno, vel apud Ordinarium loci geſta ſunt, inſinuanda ſunt intra bimeſtre, d. art. 6. Sed ſi actuarius, ſeu notarius in eodem conſiſtat loco, in quo literæ ſive Legati, ſive Ordinarii ſunt conceſſæ, inſinuatio fieri debet intra dies octo ſimul cum procurationibus, ab ipſa literarum data computandos, d. art. 3. Acta verò ſumptæ poſſeſſionis intra menſem inſinuanda ſunt à die poſſeſſionis ſumptæ computandum, art. 4. Literæ Vicariatus antequam Vicarius id officium ineat, art. 10. Literæ pariter Tonſuræ, Ordinumque requiſitorum debent inſinuari antequam acceptetur Beneficium, art. 19. Theveneus tamen ad Conſtitutiones Regias, tit. 28. teſtatur Edictum iſtud juſtè à bonis & æquis Judicibus deſpici, niſi urgeat aliqua fraudis, aut falſi ſuſpicio adversùs non inſinuantem. Et Paſtor ex hujus Edicti art. 3. infert concedi facilè in integrum reſtitutionem elapſo tempore inſinuationibus hujuſmodi præſtituto, dummodo jus alteri non ſit acquiſitum; atque ad hoc obtineri poſſe Literas Regias in Cancellaria, lib. 2. tit. 15. art. 10. & 11.

IV. Præterea eſt aliud in hoc Regno inſinuationis genus, quo Graduati aſpirantes ad Eccleſiaſtica Regni Beneficia aſtricti ſunt. Qua de re ſuperiùs tractatum eſt, ſub titulo *De juribus Graduatorum.* Iſtaque fit inſinuatio per actuarium, ſive Apoſtolicum, ſive Regium, duobus, tribuſve accitis teſtibus, in tabulario ejus Diœceſis, in qua ſita ſunt ipſa, quæ Graduatus ambit Beneficia.

CAPUT XI.

Beneficiariæ quæſtiones circa prælationem inter ſimul concurrentes. Litigantium ſubrogationes: Beneficiorum uniones: Vnionum præſcriptiones: Beneficiorum diviſiones: Beneficiorum in alium ſtatum mutationes.

I. SI QUANDO plures de eodem Beneficio proviſi fuerint, præferendus is eſt cujus proviſio tempore præceſſit, quanvis poſteriùs proviſus poſſeſſionem Beneficii priùs altero adiverit. Id verò multoties judicatum fuit, tum in Regalia, tum in quibuſlibet aliis beneficia

beneficiariis proviſionibus, ut atteſtantur Lebret lib. 1. de ſupremo Dominio, cap. 16. Loiſellus lib. 1. de offic. cap. 2. num. 53. & 54. Ferrerius quæſt. 112. Brodeus ad Louetum lit. *V*, cap. 2. Atque ita conſtitutum eſt cap. *Eum cui* 7. de præbend. in 6. Itaque lex *Quoties*, C. de rei vendicat. quæ præferri jubet eum qui prior poſſidet, non ſervatur in hac materia beneficiaria, in qua ut quis alteri præferatur, inſpicienda eſt impetrationis Data, ſi ſit anterior; non præſentatio, ſeu exhibitio proviſionis, aut receptio. Verba capituli ſunt iſta: *Eum cui Canonicatus alicujus Eccleſiæ à Sede Apoſtolica eſt collatus, licèt nondum ſit in ea receptus, decernimus in aſſequutione Prebendæ juxta ſuæ proviſionis ordinem omnibus præferendum, quibus ſimilis gratia poſtmodùm in ipſa Eccleſia eſt conceſſa; licèt iſti primò ſuas literas præſentaverint, & primò recepti ſuerint in eadem.* Ibique Gloſſa obſervat, ne quis in verbis cavilletur, collationem & proviſionem in hoc textu pro una eademque re uſurpari, & ita nihil eſſe inter illa diſcriminis.

II. Ubi plures de uno Beneficio proviſi eodem die fuerint, præferendus eſt ille, qui hora anteriore proviſus eſt. Sed ſi expreſſa ſit hora in una, non verò in altera ejuſdem diei proviſione, præferendus erit is cujus in proviſione notata fuit hora. Id multis Gallicanis judiciis confirmat Brodeus in Louetum lit. *V*, cap. 2. Sed ſi nullibi legitur expreſſio horæ, præferendus ille erit, qui ab eo proviſus fuerit, quem conſtat eſſe dignitate ſuperiorem: hoc tamen diſcrimine ac limitatione, ut ſi is qui à minoris Dignitatis collatore Beneficium accepit, poſſeſſionem prior altero inierit, tum demùm præferri alteri debebit, qui vel nullatenus, vel poſteriùs ſumpſerit poſſeſſionem, quanvis ab altiori Dignitate proviſus fuerit, juxta cap. *Si à Sede Apoſtolica*, de præbend. in 6. Rebuffus in praxi, tit. de reſcript. ad benef. vacant. num. 30. Papo lib. 2. placitorum, tit. de proviſion. 9. artic. 9. Deſpeiſſeus de benefic. cap. 4. num. 3. Lebret lib. 4. deciſ. 1.

III. Circa verò litigantium ſubrogationes require infra libri 4. cap. 9. in quo diffusè hanc materiam pertractabo.

IV. Quantùm ad unionem Beneficiorum: Si proventus Eccleſiæ vel Beneficii minimè ſufficiant ad ſacrum Miniſterium, aut ad victum Beneficiati condecentem, provideri ſolet his defectibus per unionem alterius minoris Eccleſiæ vel Beneficii; atque ita congrua Miniſtris portio aſſignari, cap. *Expoſuiſti* 33. de præbend. Quæ poteſtas non modò Papæ, aut Legato, ſed etiam Epiſcopis competit, cap. *Sicut unire*, de exceſſibus Prælat. *Sicut unire* (inquit) *Epiſcopatus, atque poteſtati ſubjicere alienæ ad Summum Pontificem pertinere dignoſcitur, ita Epiſcopi eſt Eccleſiarum ſuæ Diœceſis unio, & ſubjectio earumdem.* Idemque ſtatuit Concilium Viennenſe Clement. 1. §. *Ad hæc*, de ſtatu monach. Idem rurſus ſtatuit Concilium Trident. ſeſſ. 21. cap. 5. ut poſſint Epiſcopi, ſine præjudicio tamen obtinentium, facere uniones perpetuas quarumcunque Eccleſiarum Parochia-

lium, & aliorum quorumcunque Beneficiorum, ſive curatorum, ſive non curatorum cum curatis, ob Eccleſiarum paupertatem, aliaſve juſtas cauſas; licèt dictæ Eccleſiæ, vel Beneficia eſſent generaliter aut ſpecialiter reſervata. Hoc ipſum confirmant Gallicanæ Conſtitutiones Henrici III. in Comitiis Aurelianenſibus art. 16. & in Comitiis Bleſenſibus art. 22. Juſtæ autem iſtarum unionum cauſæ ante omnia probari debent per juridicam inquiſitionem, aliæque debent intervenire ſolennitates, de quibus tractat Rebuffus in praxi, p. 1. tit. de union. benef. Hoc idem poſſunt Epiſcopi in favorem Cathedralium ſuarum Eccleſiarum, aut inſignium Collegiatarum, quarum fructus ſuſtinendo decenti Canonicorum gradui, aut ſacrorum Officiorum cultui impares ſunt, ex Concilio Trident. ſeſſ. 24. cap. 13. & 15. dum ſerventur expreſſæ ibidem conditiones: quod idem ferè aſtruitur in Comitiis Bleſenſibus, artic. 25. Quàm ergo fœdâ & Juris communis peræquè atque Gallicani ignoratione laborant, qui hujuſcemodi uniones ad ſolam Apoſtolicam authoritatem exiſtimant pertinere! Certè Collatores omnes Epiſcopis inferiores ab hac uniendi Eccleſias poteſtate excluduntur, d. cap. *Sicut unire*, de exceſſ. Prælat. Rebuffus titul. de union. benefic. num. 32.

V. Beneficium quod Patrono laïco ſubeſt, unire alteri nemo poteſt, niſi de ipſius conſenſu, ut edicitur in Comitiis Bleſenſibus art. 23. & antè docuerat Rebuffus d. tit. num. 28.

VI. Denique ab iiſdem qui facere poſſunt, ab iiſdem juſta ex cauſa revocari & diſſolvi queunt iſtiuſmodi uniones, ut ſi damnoſæ ipſis Eccleſiis comperiantur, aut ſi paupertas deſierit quæ eis cauſam dedit. Rebuffus tit. de union. revocat. Nihil eſt intra Chriſti Eccleſiam optabilius, quàm ut denuò uniantur diviſa illa Beneficia, quorum unum annexam habet animarum curam, alterum porrò diviſum eſt, & ſejunctum à ſacra illa cura, ut conſtitueretur ſimplex, iners, ac otioſum Beneficium, reſervatâ exiguâ dumtaxat portione pro Sacerdote Eccleſiæ miniſterio, animarumque ſolicitudini deſtinato, dum alter ille Prioris titulo inſignitus otioſitati, quæ omnium vitiorum fons eſt, ganeæque addictus, majora & opima Eccleſiæ ſtipendia ſolis laborantibus debita in luxum, aleam, cupedias profundit, aut avarè recondit ad conſanguineos, vel affines locupletandos. Horum pravitas Catholicis ſimul & hæreticis ſcandalo eſt. Domus interim Dei meritis operariis deſtituitur ob ſtipendiorum, quæ divino miniſterio reſervantur, exilitatem. Inertes hi Clerici ſunt in Eccleſia quaſi in alvearibus fuci, qui nihil operantes apum labores comedunt, & mellificia abſumunt. Quàm eſt hoc ab Eccleſiæ ſpiritu alienum, ſecundùm quem ordinat Apoſtolus Paulus, ut qui non laborat, non manducet! Quàm denique hoc ipſum Sanctis Canonibus diſſentaneum eſt! quos inter Concilii Agathenſis canon 36. ſic decernit: *Clerici omnes qui Eccleſiæ fideliter diligenterque deſerviunt, ſtipendia ſanctis laboribus debita ſecundùm ſervitii ſui meritum,*

vel ordinationem canonicam à Sacerdotibus conſequantur. Eadem ratione Tridentinum Concilium ſeſſ.25.de reform. cap. 16. *Statuit ſancta Synodus, ut Eccleſiaſtica Beneficia ſecularia, quacumque nomine appellentur, quæ curam animarum ex primæva eorum inſtitutione, aut aliter quomodocumque retinent, illa deinceps in ſimplex Beneficium, etiam aſſignatâ Vicario perpetuo congruâ portione, non convertantur, non obſtantibus quibuſcumque gratiis, quæ ſuum plenarium effectum non ſunt conſequutæ. In iis verò, in quibus contra eorum inſtitutionem, ſeu fundationem cura animarum in Vicarium perpetuum tranſlata eſt, etiamſi in hoc ſtatu ab immemorabili tempore reperiantur, ſi congrua portio fructuum Vicario, quocunque nomine is appelletur, non fuerit aſſignata, ea quamprimùm, & ad minus intra annum à fine hujus Concilii, arbitrio Ordinarii, juxta formam Decreti ſub fel. rec. Paulo III. aſſignetur. Quod ſi id commodè fieri non poſſit, aut intra dictum terminum factum non fuerit, cùm primùm per ceſſum, vel deceſſum Vicarii, ſeu Rectoris, aut quomodolibet alterum eorum vacaverit, Beneficium curam animarum recipiat, ac Vicariæ nomen ceſſet, & in antiquum ſtatum reſtituatur.* Unionum Beneficiorum modum & conditiones fusè proſequitur Carolus Fevretus lib. 2. de abuſu, cap.4. Additque majorem impendi favorem unionibus per quas Beneficia contra veterem ſtatum & fundationem diviſa, cùm à primordiis unicum dumtaxat fuiſſet, redintegrantur in unum: profertque num. 35. Pariſienſe Senatuſconſultum adversùs appellantem de abuſu in oppoſitionem reunionis duarum Præbendarum Eccleſiæ Sancti Mederici, quæ contra primævam inſtitutionem, cùm unicam conſtituiſſent curam, fuerant progreſſu temporis in duas diſſectæ curas, ſed authoritate Apoſtolica in unam rurſum coaluerant. Curia verò Pariſienſis appellantem ſubmovit, & reintegrationem in unum ſuo judicio firmavit, Martii 17. an. 1625. Sed multò majori digna favore eſt unio, ubi ex unico curato Beneficio pars ſtipendiorum ſejuncta fuit ad ſimplex, otioſum, nulliuſque frugis Beneficium conſtituendum. Utinam Regibus, Epiſcopis, & iis qui ſunt in Eccleſia Proceribus mentem iſtam Numen inſpiret, ut de ipſis prædicetur quod de apibus Virgilius Poëta commemorat: *Ignavum fucos pecus à præſepibus arcent.*

VII. Ad requiſitam juſtæ unionum cauſæ juridicam inquiſitionem neceſſariò exigitur ut vocentur Eccleſiarum Rectores, & Capituli œconomus, & ſi qui ſunt Patroni; & Regius inſuper Procurator, ac civitatum Adminiſtri, non quidem ut conſentiant: ſolo enim excepto Patrono laïco, cujus neceſſarius eſt conſenſus, ut dixi, cæteris etiam laïcis diſſentientibus, dummodò vocatis & auditis, poteſt ad unionem procedi: nec alia ratione vocandi ſunt, quàm ut rationes, ſi quas habent, oppoſitionum proponant, cap. *Cum olim*, de arbitris.

VIII. Cumque faciendæ ſint uniones ob commune Eccleſiæ commodum & publicam utilitatem, non debet illis obſiſtere ulla ſive generalis, ſive ſpecialis reſervatio, excepto laïco Patrono. Concil. Trident. ſeſſ. 24.

de

de reformat. cap. 15. Nulla itaque habenda hîc ratio Graduatorum, aut Indultariorum, aut ſimilium. Rebuffus d. tit. de union. benefic. num. 31. ubi poſtquàm aliquot deciſiones Rotæ allegavit editas in gratiam Expectativarum, ut ſcilicet unio nullatenus præjudicet expectativas gratias habentibus, ſed ejus ſuſpendatur executio uſque ad obitum ejus qui hoc privilegium impetravit; ipſe tamen poſtea in oppoſitum ſic ait: *Sed generalis reſervatio, vel mandata, ſeu nominationes non impediunt unionem, per Gloſſ. in Clement. finali, de reſcriptis; quia Beneficium per unionem dicitur ſuppreſſum,* & ob id non dicitur amplius Beneficium, cap. *Cùm acceſſiſſent,* de conſtitut.

IX. Papa, vel Legatus non poſſunt in Galliæ Regno per ſe immediatè de cauſis unionum inquirere, neque Delegatos de Curia mittere ad hoc munus, ſed ſolùm juxta Bononienſia Concordata committere in ipſis partibus inquiſitores, qui ad hoc inquirant & procedant. Horum exempla profert Thuanus lib. 3. hiſtor. Galliæ.

X. Cùm ſit præſcriptio ad commune bonum inſtituta, ne lites multiplicentur, rerumque dominia in incerto ſint, l. 1. D. de uſurpat. & Inſtitut. de uſucap. in princ. ſitque neceſſe litibus aliquos præſcribere fines, & litigioſorum hominum omnia perturbantium cupiditates coërcere, ex occultis & vetuſtate immutatis pridem rebus, quaſi ex abdito & inſperato inſidiantium, & lucra captantium conatus reprimere, cæterorumque hominum bona fide poſſidentium quieti conſulere; præſertim cùm annorum multorum decurſu rerum præteritarum memoria aboleatur, exceptionum ac defenſionum adminicula diſperdantur, inſtrumenta conventionum, compoſitionum, tranſactionum, & veterum litigiorum proceſſus innumerorum caſuum, tum publicorum, tum privatorum & domeſticorum concurſu diſpereant; nihil præterea facilius ſit, quàm falſa inſtrumenta quaſi antiqua & authentica cudere ac ſupponere; quæ tamen falſitatis coargui vix poſſint, ac ne vix quidem, ob mortem & partium & teſtium & ſcribarum in eis deſignatorum. Compertum eſt autem quod illa Juſtiniani lex *Vt inter,* C. de ſacroſ. Eccleſ. quæ indiſtinctè omnem excludebat contra Eccleſias præſcriptionem, præterquam illam quæ centum annos excederet, & quam idem poſteà Juſtinianus meliore conſilio abrogavit, fuerit à Triboniano edita, & magno pretio vendita œconomo Emiſſenæ Eccleſiæ, poſtquam plurimas veterum obligationum tabulas & chirographa per inſignem falſarium Priſcum Emiſſenum cudi curaverat in Eccleſiæ commodum iniquiſſimum, ut tradit Suidas in verbo *Priſcus Emiſſenus.* Abrogatæ autem illi centenariæ præſcriptioni ſubſtituit in Eccleſiæ favorem quadraginta præſcriptionem annorum, authent. *Quas actiones,* C. de ſacroſ. Eccleſ. & l. *Sicut in rem,* C. de præſcript. 30. vel 40. ann. Ipſaque Synodus œcumenica octava can. 18. non longiorem attribuit Eccleſiæ quàm triginta annorum præſcriptionem; qui Canon inſertus legitur

gitur in Gratiani Decreto ſub falſo Gelaſii nomine, in can. *Placuit*, 16. quæſt. 3. Concilium verò Tridentinum ſeſſ. 7. cap. 6. de reform. præfigit unionum Eccleſiarum aut Beneficiorum præſcriptioni numerum annorum quadraginta, ultra quem non ſit procedendum ad eas diſſolvendas ac dirimendas, niſi ob evidentem neceſſitatem.

XI. Canonica unionum Eccleſiarum ac Beneficiorum cauſa eſt vel neceſſitas, vel evidens Eccleſiæ utilitas, cap. *Expoſuiſti*, de præbend. Atque canon *Etſi Eccleſia*, 1. quæſt. 7. *Quis dubitet irritanda, quæ nec Eccleſiaſtica utilitas, nec ulla extorſit neceſſitas?* Ejuſmodi cauſas Canones adhibent & approbant in duabus Parochialibus Eccleſiis, quarum fructus ſuſtentandis duobus Curionibus minimè ſufficere queunt, modò ambæ parum ab invicem diſtent. Clement. *Ne in agro*, §. *Ad hæc*, de ſtatu monach. Aut quando tam exiguus eſt Parochianorum numerus, ut unus Paſtor duarum miniſterio facilè ſufficiat; aut earum una belli calamitate deſtructa fuit, can. *Poſtquàm*, 16. quæſt. 1. Cumque ſoleat unio duabus viis procedere, ſcilicet in forma ſolenni, & per juridicam cauſæ probationem & ſolennitates à Jure præſcriptas, vel alio modo in forma gratioſa, & motu proprio: ſola prior via in Galliæ Regno admittitur; forma verò unionum gratioſa nullatenus recipitur, ut fidem faciunt Rebuffus in praxi, tit. de unionib. Chopinus de ſacra Politia, lib. 2. tit. 6. Lucius lib. 2. Placitorum, tit. de appellationib. art. 2. Antonius Faber in Cod. tit. de appellationib. ab abuſu, defin. 48. Fevretus lib. 2. de abuſu, cap. 4. qui omnes pariter teſtificantur, præſcriptione pluſquam centenaria nullatenus apud Curias Regni firmari Eccleſiarum uniones, ſi vitioſus titulus, quantumvis vetuſtiſſimus proferatur. Atque hoc eſt receptiſſimum effatum forenſe, præſtare ad unionem effectum, ſi ſola proferatur longi temporis præſcriptio, ſcilicet quadraginta, vel quinquaginta annorum, vel ea cujus initii memoria non extet; quia in præſcriptionibus omnia præſumuntur ſolenniter acta. Sed ſi conſtet de titulo vitioſo etiam annos centum excedente, diſcindi quamlibet unionem; quia ceſſat præſumptionis favor ubi de oppoſito vitio liquet. Innumera proferuntur ad hoc Senatuſconſulta, inter quæ famoſum valdè eſt Divionenſe, in cauſa evocata inter Henricum Robertum Sacerdotem, & Annibalem Raſcaſſium Eccleſiæ Metropolitanæ Aquiſextienſis Archidiaconum. Iſte quidem tuebatur, Decanatum Draguiniacenſis Eccleſiæ fuiſſe Archidiaconatui Aquiſextienſis Eccleſiæ olim ante annos centum unitum, eamque unionem ſine interruptione ad ſe uſque continuatam fuiſſe liquebat. Et id quidem ſufficiebat ad excludendum Robertum, qui ſibi Decanatum Draguiniacenſem vindicabat, quaſi contra jus & prohibitionem Concilii Conſtantienſis in Gallia receptiſſimi divulſum à propria Eccleſia: ideoque ejus obtenta qualicumque proviſione, ſe in poſſeſſionem Decanatus immitti curaverat. At Raſcaſſius, cui tanta ſufficiebat præſcriptio, quaſi obruturus titulorum mul-

titudine, diplomata Summorum Pontificum in forma gratioſa, & ſolennitatibus conſuetis vacua, jamdudum ante annos centum expedita produxit, per quæ cauſâ ſuâ cecidit. Senatus enim Divionenſis ſecundùm Robertum judicavit ab his diplomatibus tanquam abuſivis provocantem, die 11. Aprilis, an. 1641. illaque tunc reſciſſa unio fuit, atque Actori adjudicatus Decanatus. Præter Summum Pontificem poſſunt etiam Epiſcopi Beneficia ſuæ diœceſis unire: at non horum Vicarii, niſi hoc ſpecialiter ab Epiſcopo in mandatis habeant, tametſi haberent in mandatis Beneficiorum collationem; ſunt quippe res diſpares ac disjunctæ, cùm poſſit quidem Epiſcopus unire, ſed non conferre viventium Beneficia: & decernitur in cap. *Qui ad agendum*, de procurat. in 6. generali mandato non comprehendi ea, in quibus ſpeciale requiritur. Rebuffus in praxi, in forma Vicariatus, n. 102. Fevretus loco cit. n. 19.

XII. Unionibus Beneficiorum ſuccedere par eſt tractationem de diviſionibus eorundem. Diviſiones Beneficiorum regulariter prohibitæ ſunt, cap. *Majoribus*, cap. *Vacante*, & cap. *Cùm cauſam*, de præbend. Valetque Generalis Rubrica, *Ut Eccleſiaſtica Beneficia ſine diminutione conferantur.* Aliquando tamen ſuadet hanc fieri diviſionem neceſſitas, aut evidens & juſta Eccleſiæ utilitas; in quibus cauſa illa præcipua habenda eſt, quum contingit ob Populi frequentiam, aut ob Eccleſiæ diſtantiam, ut una omnibus Eccleſia non ſufficiat ad publicum Dei cultum & Sacramentorum adminiſtrationem. Quo caſu proviſum eſt tum Conſtitutione Alexandri III. in cap. *Ad audientiam*, de Eccl. ædif. tum Decreto Tridentino ſeſſ. 21. cap. 4. de reform. ut poſſit Epiſcopus novas inſtituere Parochias, etiam juxta Tridentinam Sanctionem Rectoribus invitis: illis autem Sacerdotibus qui noviter erectis Eccleſiis erunt præficiendi, competentem aſſignare portionem ex fructibus ad Eccleſiam Matricem pertinentibus; & vbi neceſſe fuerit, liceat Epiſcopo compellere Populum ad ſubminiſtranda quæ ad victum Sacerdotum præficiendorum ſpectant.

XIII. Erectione pariter mutatur ſtatus Eccleſiarum. Interdum enim ſimplex Eccleſia mutatur in Curatam, atque in Parochialem erigitur, propter neceſſitatem, aut majorem plebis commoditatem. Quod ut ritè fiat, vocandi ſunt quorum intereſt. Conſenſus quoque Rectoris deſideratur. Si autem gravis urget neceſſitas, proceditur ad erectionem vocato quidem, ſed invito ac renitente Rectore, compenſando damnum quod illi infertur, ſtatutâ annuâ aliquâ penſione. Atque ad iſta ſufficit Epiſcopi authoritas, cap. *Ad audientiam*, de Eccleſ. ædif. & can. *Si Epiſcopus*, 12. quæſt. 2.

XIV. Similiter Eccleſia curata erigitur interdum in Collegiatam, ſtatuto certo Canonicorum numero. Idque poteſt Epiſcopi authoritate fieri, cum conſenſu Rectoris, d. can. *Si Epiſcopus*, 12. quæſt. 2. & cum conſenſu patroni. Abbas & Felinus in cap. *Suggeſtum*, de jurepatron.

XV. Erigitur etiam aliquoties Eccleſia Regularis in Secularem, aut Secularis in Regularem, cap. *Inter quatuor*, de reb. Eccleſ. non alien. In erectione Secularis in Regularem authoritas Epiſcopi ſufficit debitas adhibentis ſolennitates, d. can. *Si Epiſcopus*. Ut verò Regularis in Secularem erigatur, reſcriptum efflagitatur Summi Pontificis, can. *Quæ ſemel*, 19. quæſt. 3. Et utroque caſu Canonicis in Religionem tranſire nolentibus, vel Regularibus qui militiam cui adſcripti fuerant, deſerere nolunt, certa penſio annua ad vitam ſervanda eſt. Rebuffus in praxi, p. 1. tit. de erect. Eccleſ. in Cathedr. Secul. vel alium ſtatum, n. 10.

XVI. At verò Collegiatam Eccleſiam erigere in Cathedralem ſeu Epiſcopalem nemo poteſt niſi Papa, cap. 1. ne Sede vacant. cap. *Quod tranſlationem*, juncta Gloſſa, de offic. Legat. quo loco eadem poteſtas Legato denegatur.

CAPUT XII.

De Beneficiorum renunciatione, ſeu reſignatione.

I. SCIENDUM ante omnia, factam reſignationem per mandatum poſſe à reſignante revocari antequam fuerit à Superiore admiſſa. Sed ſi revocatio procuratori aut reſignatario non innotuerit, atque ita fuerit reſignatio admiſſa, nihil juvabit revocatio, niſi dolo impeditum fuerit, ne revocatio innoteſceret, Clement. unica de renunciat. Hic jam explorandum eſt, quinam Beneficiarii reſignare poſſint. Atque in primis diſceptatur de Beneficiariis criminum reis. Circa crimina vacationem Beneficii cauſantia, quædam ſunt atrociſſima, quæ cauſant Beneficii vacationem ipſo facto, ſeu ſtatim atque admiſſa ſunt; alia non cauſant, utpote minùs atrocia, niſi poſt Judicis ſententiam: atque in his valet reſignatio ante Judicis factā ſententiam, in illis verò nullatenus valet reſignatio contingens poſt ſcelus perpetratum, quanvis necdum deductum ad forum contentioſum, dummodo ſive ab initio, ſive ex poſtfacto de ſcelere certò conſtet. Hujuſmodi ſunt crimen læſæ Majeſtatis in primo (ut aiunt) capite, aſſaſſinium, ſodomia. Mornacius ad l. 6. D. de his qui not. infam. Bengeus tit. quib. mod. vacent & amit. benef. §. 6. num. 16. 17. 18. 19. Mainardus lib. 1. cap. 61. Senatuſconſultum referens quod reſignatarium accuſati de crimine ſodomiæ excluſit. Quia in odium deteſtabiliorum criminum

minum cenſetur vacaſſe Beneficium ab ipſo momento quo fuit perpetratum. Ex homicidio citra aſſaſſinium non vacat ipſo facto Beneficium ante Judicis ſententiam, can. *Studeat*, diſt. 50. & cap. *Henricus*, de Cler. pugnant. in duello.

II. In cæteris verò delictis, quanvis capitalibus, poteſt horum reus validè reſignare antequam criminis accuſetur. Bengeus loco cit. Charondas lib. 1. reſponſorum, cap. 22. multa referens ad id Senatuſconſulta. Quin etiam poteſt idem reus reſignare etiam poſt accuſationem & condemnationem, ſi ipſe à condemnatione appellaverit & poſt appellationem reſignet; quemadmodum reo ad mortem damnato pendente appellatione teſtamentum condere jura permittunt, l. *Qui à latronibus*, D. de teſtam. Charondas lib. 1. Pandect. cap. 20. Mainardus, Mornacius, Bengeus locis citatis, Duarenus de beneficiis lib. 8. cap. 2. §. 1. Verùm ſi ante admiſſam reſignationem ſententia capitalis intervenerit, quæ non ſit appellatione ſuſpenſa, tum demùm irrita erit reſignatio, ut dixi.

III. At verò ſi quis devolutarius Beneficium ut vacans per Judicis ſententiam impetraverit, & reſignatarium prævenerit, ipſa tunc reſignatio & jura ſimul reſignatarii & devolutarii erunt in pendenti, adeo ut ſi ſententia depoſitionis à Judice appellationis confirmetur, præferendus ſit devolutarius: ſi verò ſententia reformetur, & reus à pœna depoſitionis abſolvatur, prævalere debeat reſignatarii proviſio; quemadmodum de teſtamento, vel de donatione à reo criminis facta ſtatuitur in l. *Poſt contractum*, D. de donation. & l. *Si aliquis*, D. de donation. cauſ. mort. & d. l. *Qui à Latronibus*, D. de teſtament.

IV. Ille cenſetur Beneficiarius qui proximum jus acquiſivit ad Beneficium vacans, etſi nondum ejus poſſeſſionem ſit adeptus. Tale verò jus nullatenus habent Indultarii, Graduati, Mandatarii Apoſtolici, nihil aliud habentes præter ſpem, ut nec ille qui parvam ſolummodò Datam impetravit: ſed idem poſtquam Signaturam obtinuerit, etſi neque examen, neque profeſſio fidei ſubſequuta fuerit, neque poſſeſſio apprehenſa, poteſt validè, ſive purè & ſimpliciter, ſive in alterius favorem reſignare. Gratia enim per ſolam Signaturam & verbum *fiat* perficitur. Ranchinus p. 4. concluſ. 290. Papo lib. 2. placitorum, tit. de reſignatione 8. art. 5. Neque cenſetur conditionalis & quaſi ſuſpenſum habens effectum in futurum, ſed abſoluta & de præſenti efficax illa quæ per Signaturam fit Beneficii collatio, quanvis ſic proviſus necdum valeat conceſſo Beneficio utifrui, niſi poſtmodùm dignus fuerit judicatus. Is verò cui nondum eſt collatum Beneficium, quantumcunque proximè conferendum, ut eſt ille qui impetraturus eſt coram Ordinario, etiam poſt examen & verbalem collatoris approbationem, necdum tamen Literas Beneficii proviſorias obtinuit, non poteſt reſignare. Boërius deciſ. 300.

V. Nunc videndum quâ formâ fieri debeat reſignatio. Ea vel eſt ſimplex,

ſimplex, vel in favorem, aut aliter conditionata; vel ſit ex permutatione, vel non; vel ſit mediatè per procuratorem, vel immediatè per ipſum reſignantem. Et quidem ſi fiat per procuratorem, obſervari debent circumſtantiæ omnes præſcriptæ in Conſtitutione Henrici II. anni 1550. art. 3. Primùm enim facienda eſt procuratio ad reſignandum apud Notarium publicum: nec referre docent Scriptores Gallicani, an ſit Notarius Eccleſiaſticus, an Regius. Secundò debet reſignans actui ſubſcribere; & ſi per infirmitatem non poſſit, debet Notarius in eodem actu id exprimere. Tertiò duo teſtes intereſſe debent, non domeſtici, non cognati, non affines ipſius reſignantis, aut reſignatarii. Quartò debet procuratio ſpecialiter fieri ad tale Beneficium, non enim ſufficeret generale mandatum. Quintò procurator ita aſtringitur mandati ſui terminis, ut ſi aliter ſe gerat, futura ſit invalida tota reſignatio; nec enim poteſt validè mandati ſui fines excedere, l. *Prætereà*, in princ. D. mandati. Si ergo conſtitutus ſit ad reſignandum coram Papa aut Legato, invalidè reſignabit in manus Ordinarii; & ex adverſo. Item ſi conſtitutus ſit ad reſignandum ſimpliciter, nihil aget ſi reſignet in favorem; & è contra. Rebuffus in praxi, p. 3. tit. de procurat. conſt. ad reſign. num. 21. & tit. de reſignat. conditionata, in fin. Sed ſi ipſimet procuratori, qui juxta fines mandati ſimpliciter reſignavit, Prælatus idem ipſum Beneficium contulerit, valebit illa collatio, quia procurator intra mandati fines ſe continuit. Rebuffus d. tit. de reſign. condition. num. 23. & 28. Porrò nihil refert ſi procurator ſit Clericus, an Laïcus. Guimier ad pragm. Sanct. tit. de collationib. §. *Statuit autem*, verb. *Procuratorem*. Rebuffus in d. tit. de procurat. conſt. ad reſign. n. 17. aliique communiter.

VI. Revocato autem mandato non poteſt procurator ullatenus reſignare, modò revocatio non ſolùm præceſſerit, ſed etiam ſignificata procuratori fuerit, aut ipſi collatori. Si enim non fuerit ſufficienter ſignificata, tenebit poſteà admiſſa reſignatio, & inutilis erit revocatio, niſi dolo procuratoris, aut collatoris effectum ſit, ut non notificaretur revocatio illa. Clement. unica de renunciat. Rebuffus p. 3. tit. de revocat. procur. Charondas lib. 1. Pandect. cap. 10. Quin etiam ſi Notarius nondum expedivit mandatum in manus procuratoris, ſufficere poteſt notificata revocatio ipſi Notario. Etenim cùm ex memorato Henrici II. Edicto anni 1550. procurator admitti non poſſit ad reſignandum, niſi exhibendo ſcriptum ipſum manu publica mandatum, neceſſe ipſi erit recurrere ad Notarium antequam Prælatum conveniat.

VII. Eadem Henrici II. Conſtitutio invalida & inania declarat omnia ad reſignandum mandata, ſi annum excedant. Quæ itaque poſt annum fieret reſignatio in ejus mandati vim, & ſubſequuta collatio prorſus irritæ forent.

VIII. Ut pleniùs hæc reſignationum tractatio elucidetur, diſpicien-

 dum

dum nunc eſt, quinam poſſint illas admittere. Certum eſt ab illo admitti debere, cui jus competit Beneficii conferendi, cap. *Admonet*, de renunciat. Si verò ſit patronatum Beneficium, debet pariter approbari à Patrono, alioquin erit irrita reſignatio & collatio. Duarenus lib. 8. de benefic. cap. 2.

IX. Non poteſt quiſquam in manus inferioris, aut ſibi æqualis reſignare, ſed tantùm Superioris. Ideoque facta per Abbatem vel Priorem reſignatio in manus Vicarii ſui aut Capituli nulla eſt, cap. ult. de renunciat. ſicque judicatum in Magno Regio Conſilio referunt Charondas lib. 1. Pandect. cap. 10. Deſpeiſſeus de benefic. tit. 11. ſect. 2. art. 3. Neque poteſt Epiſcopus reſignare niſi in manus Papæ, cap. 2. & cap. *Quantò*, de tranſlation. Epiſc. Rebuffus in praxi, p. 3. tit. *Ratione perſon. & rei vitiat. reſign.* n. 11. Si quis reſignet in manus laïci, amittit Beneficium, quod ſtatim vacat, nec reſignatarius ullum jus habet, cap. *Quod in dubiis*, de renunciat.

X. Reſignatio ex cauſa permutationis Beneficiorum valet coram Epiſcopo, ſed nullatenus coram inferiore, cap. *Quæſitum*, de rer. permut. Rebuffus d. tit. *Ratione perſon.* n. 10. idemque tit. de permutation. n. 20. Charondas lib. 1. Pandect. cap. 10. Hoc etiam extendit Bellamera tract. de permutatione, quæſt. 3. & Paſtor lib. 3. de Beneficiis, tit. 11. ad Vicarium Epiſcopi habentem ab ipſo ſpeciale mandatum: adeò ut poſſit Vicarius Generalis in hoc ab Epiſcopo delegari, ut Beneficiorum reſignationes ex cauſa permutationis admittat. Etenim quæcumque poteſt in materia juriſdictionis Epiſcopus, eadem omnia Vicario ſuo Generali delegare poteſt, paucis quibuſdam exceptis, quæ jus prohibuit delegari. Sic enim Concilium Tridentinum amovit ab Epiſcopis poteſtatem delegandi circa conceſſam ipſis abſolutionem ab hæreſi.

XI. Beneficia quæ coram Epiſcopis, aliiſve Superioribus compermutantur, nullatenus ſubjacent mandatis, aut Indultis, ſeu Expectativis, cap. unico de rer. permut. in 6. neque aliis quàm permutantibus conferri queunt. Clement. unica, eod. tit. Non enim ad permutationem ventum eſſet niſi permutantes eam crediaiſſent valituram, cùm liberum cuique eſſet ſua priſtina Beneficia retinere. Neque ratio, vel bona fides patitur, ut quis ſine ſua culpa & contra propriam intentionem ſua re ſpolietur; nam id quod noſtrum eſt, ſine facto noſtro ad alium transferri non poteſt, l. *Id quod noſtrum*, D. de regul. jur.

XII. Reſignationem in favorem jus prohibet, can. *Plerique*, 8. q. 1. Ideoque omnes in favorem factæ reſignationes nullius ſunt momenti, niſi fuerint admiſſæ à Papa, cujus poteſtatis eſt de Communi Jure diſpenſare. In Gallia tamen multorum ſeculorum uſu & conſuetudine præſcriptum eſt, ut tempore Regaliæ fiant Beneficiorum reſignationes in alterius certæ perſonæ favorem coram Rege, qui ſolus ac pleno jure vacantia in Re-

galia

galia Beneficia confert. Chenutius cent. 1. quæſt. 4. Louetus lit. *R*, cap. 47. Secluſo Papa & Rege, nullus poteſt reſignationes in favorem admittere, nec ipſe Papæ Legatus, niſi hoc ſpecialiter in mandatis habeat. Rebuffus in praxi, p. 3. tit. de reſignat. condition. à num. 5. uſque ad 12. Charondas lib. 1. Pandect. cap. 10. Alias quoque ſub conditione renunciationes, maximè ſub onere penſionis, ſolus Papa purgare & admittere poteſt, ut infrà videbimus.

CAPUT XIII.

De Reſignationibus in favorem.

I. RESIGNATIONES in favorem, quia ſapiunt quandam velut hæreditariam in Beneficiis ſucceſſionem, & quia communiter cenſentur canonicæ ſimoniæ labe fœdari, adeo in Jure prohibentur, can. *Plerique*, 8. q. 1. ut nec ab Apoſtolico Legato, niſi hoc ſpecialiter habeat in mandatis, admitti poſſint, ſed à ſolo Supremo Pontifice, qui poteſt in iis quæ Juris poſitivi ſunt, ex juſta cauſa diſpenſare, cap. *Significaſti*, de election. & cap. *Propoſuit*, de conceſſ. præbend. Longiſſimâ tamen præſcriptione ſubnixus Galliæ Rex hujuſmodi reſignationes ſolet admittere, & ſecundùm eas conferre ubicunque viget jus Regaliæ, ut ſuperiore capite notavi, n. 12.

II. Reſignatio in favorem, & alia quæcunque conditionata coram Papa habet annexam ſibi conditionem *ſine qua non*; adeò ut ſi Papa aliter provideat, ea proviſio futura ſit irrita, maneatque reſignans in priſtina reſignati Beneficii poſſeſſione, quia ſequens proviſio fuit contra mandatum & mentem reſignantis expreſſam. Gloſſ. in cap. *Olim*, in 1. verb. *Traditam*, de reſtitut. ſpoliat. Rebuffus in praxi, tit. de reſignat. condit. n. 3. Clauſula hîc apponi ſolita ſic exprimitur: *In favorem N. nec aliter, nec alio modo, nec aliàs*. De hoc eſt notabilis textus in cap. *Cùm univerſorum*, de rer. permut. ubi cùm duo præbendati privatâ auctoritate, ac per hoc illicitè de mutua præbendarum ſuarum commutatione conveniſſent, unuſque illorum ſuam alteri Præbendam reſignaſſet, alter verò contra pactam fidem in tertiam perſonam Præbendam ſuam contuliſſet, jubet Papa ut primus ille præbendatus, qui contra jus & propriâ autoritate ſuam Præbendam in favorem ſocii conventionis reſignaverat, non amitteret, ſed recuperaret, eo quòd deceptus fuiſſet, non adimpletâ conditione ſub qua, & non aliter, reſignaverat. Ergo multò magis eadem urget ratio in eo

qui

qui non privata authoritate, ſed reverenter conveniens & conſulens Supremam Sedem reſignaverit ſub conditione, quæ tamen non adimpleatur.

III. Si contingat reſignari in favorem coram Legato vel Ordinario, quæcumque collatio ſequuta nulla erit, ſive conferatur nominato, quia excedit Collatoris legitimam poteſtatem; ſive conferatur alteri, quia id fit ſine ulla Beneficii vacatione; non enim vacat per reſignationem, cùm deficiat conditio appoſita, ſine qua reſignans nullatenus intendit reſignare. Rebuffus d. tit. de reſign. condit. n.7.& ſeqq.

IV. Si procurator ad reſignandum coram Ordinario conſtitutus in favorem Titii reſignet purè & liberè, & Ordinarius poſtmodùm ad procuratoris preces conferat Titio, valebit illa proviſio, quia Ordinarius propriam authoritatem non exceſſit dum liberè contulit, & reſignans ſuum obtinuit intentum legitimo & juridico modo, quanvis modum illegitimum elegiſſet: neque cenſendus eſt procurator exceſſiſſe mandati fines, cùm retulerit mandantis intentum. Pariſius conſil. 15. circa n.12. in 4. volum. Rebuffus d.tit.n.23. Sed ſi Ordinarius aut Legatus in ſua libertate relictus contulerit alteri quàm ei qui nominabatur in mandato, ſub illa clauſula, *non alii, nec aliter*, tunc irrita erit ejus collatio, utpote facta contra mandati fines, ita ut fruſtrata ſit mandantis intentio, l. *Diligenter*, D.mandat. & d. cap. *Cum univerſorum*, de rer. permut.

V. Si reſignans cum clauſula, *non aliter*, *nec aliàs*, *nec alio modo*, retinuerit ſibi penſionem, aut aliquid aliud, & hoc non fuerit proſequutus procurator apud Papam, non valebit reſignatio, neque ſequuta proviſio, per cap. *Cùm dilecta*, de reſcriptis; quia mandati forma ſervata non fuit, etiamſi reſignans mortuus fuerit: ſed nullâ ratione habitâ novæ proviſionis, utpote nullius & irritæ, Beneficium non niſi per obitum vacabit, ideoque reſignatarius ipſe, vel quivis alius poterit impetrare ut vacans per obitum: & dum vivit ipſe reſignans, vel retinendus eſt in poſſeſſione Beneficii, vel reſtituendus. Sed ſi procurator proſequutus fuerit omnes conditiones in ſuo reſignationis mandato contentas, quas Papa noluerit approbare, non habet reſignans cur de Suprema Sede conqueratur, modò ſuum ſibi maneat Beneficium: non enim libertas, vel authoritas Papæ quibuſcumque privatorum conditionibus aſtringi debet, cùm ſit legibus etiam Eccleſiaſticis ſolutus, quando juſta & urgens diſpenſandi cauſa occurrit. Sed ſi idem reſignationem quidem admitteret, conditiones autem rejiceret, ſub quibus, & non aliter reſignatio intenditur, quidquid in contrarium aſſeverare videatur Rebuffus d. tit. de reſignat. condit. n. 24. & ſeqq. Summus Pontifex injuriam inferret, quia jus gentium, cui proculdubio Papa ſubjectus eſt, non permittit quemquam invitum & ſecundùm juris formas indemnatum propriis bonis exſpoliari. Atque id quod noſtrum eſt ſine facto noſtro ad alium transferri non poteſt, l. *Id quod noſtrum*

ſtrum, D.de regul. jur. Et quando fit unus aliquis actus cum conditionis haud irrationabilis adjectione, non poteſt pars ejuſdem actus recipi, parte aliâ rejectâ, l. *Aurelius*, §. *Idem quæſiit*, & ibi Bartolus, D.de liberat.legat.

VI. Ubi fit reſignatio in manus Ordinarii, poteſt quidem in mandato apponi ut rogetur collator id Beneficium alicui Clerico ibi nominato conferre, & procurator qui iſtud in ſe recepit officium, poteſt preces adhibere. Sed quoniam precibus non oneratur, neque adimitur libertas, l. 5. D. ſi quis aliquem teſtari prohib. liberum erit Ordinario iſtam admittenti reſignationem de perſona nominata, aut de aliqua alia, in quam magis propendeat, providere de Beneficio renunciato.

VII. Non obſtat reſignatio quominus reſignans teneat adhuc reſignatum à ſe Beneficium, donec per ipſius reſignatarii immiſſionem à poſſeſſione expellatur. At verò reſignatario conceditur ex uſu Galliæ triennium, intra quod tenetur Beneficii ſibi reſignati poſſeſſionem adire; alioqui vacabit beneficium, eoque tam reſignans quàm reſignatarius ſpoliabitur ob præſumptam amborum confidentiam. Vacabit quoque ſi reſignatarius adeat quidem poſſeſſionem nondum finito triennio, ſed reſignans non ſupervixerit biduo poſt aditam poſſeſſionem, ut docent, & ex frequentibus Senatuſconſultis probant Papo lib. 3. placitorum, tit. de publicandis reſign. num.8. Peleus lib.1. forenſium, cap.29. Moſnerius tract. *des Alliances du Droit François*, ſub voce *Benefice*, num. 29. Paſtor lib. 3. de Benef. tit. 8. num. 5. Denique Rex Ludovicus XIV. in Edicto *du Contrerolle*, art. 20. triennium reſignatario indulget ad ſumendam Beneficii poſſeſſionem.

VIII. Hinc tamen excipiuntur concurſus Beneficiorum incompatibilium, utrovis modo, ſive à reſignante, ſive à reſignatario poſſeſſorum; non enim fas eſt tenere ſimul incompatibilia Beneficia ultra annum pacificæ poſſeſſionis, intra quod tempus tenetur alterum è duobus dimittere, alioqui impetrabile erit ab alio. Louetus lit. *B*, n.3. in Schol. Brodei. Antonius Faber C.de ſacroſanct. Eccleſ. defin.2. Rebuffus tit. de non promotis intra annum, n. 45. & 46. Itaque reſignans debet ſuum reſignatarium negligentem urgere apud Ordinarium, ut poſſeſſionem ſumere atque miniſterium Eccleſiæ obire compellatur, aut de aliquo alio Clerico provideatur. At Jus commune, & extra Galliam praxis exigit, ut ſtatim atque ſecundi incompatibilis Beneficii adita fuerit poſſeſſio, vel ſteterit per proviſi dolum quominus adita fuerit, vacet ſtatim primum Beneficium, cap. *De multa* 28. de præbend. & Joannis Extravag. *Execrabilis*, §. *Qui verò deinceps*, de præbend. Fagnanus in d. cap. *De multa*, num. 1. & ſeqq. Garcias de beneficiis p.11.cap.5. num.100. ipſumque Conc. Tridentinum ſeſſ.7.cap.4. Sed Papa quoties alicui Beneficium habenti providet de ſecundo incompatibili Beneficio, dare ſolet ſex menſes per hanc clauſulam: *Quod orator habita pacifica poſſeſſione Beneficii, primum quod obtinet,*

intra ſex menſes dimittere omnino teneatur, alias utrumque vacet Beneficium. Sed proviſis ab Ordinario nullum tempus indulgetur poſt initam poſſeſſionem. Maſſobrius in praxi habendi concurſum, requiſit. 1. dub. 2. num. 4. & 5.

CAPUT XIV.

De Penſionibus ſuper Beneficiis.

I. IN reſignationibus fieri in Romana Curia conſuetis plerumque reſignantes ſibi reſervare penſiones ſolent, quarum dilucidanda jura capite iſto intendo. Generalis regula eſt, ut Eccleſiaſtica Beneficia ſine diminutione conferantur, de qua tamen, modò urgeat rationabilis cauſa, diſpenſare poteſt Suprema Sedes, quæ ſecundùm poteſtatis plenitudinem poteſt de jure ſupra Jus diſpenſare, ait Innocentius III. cap. *Propoſuit*, de conceſſ. præbend. atque ita providere ut conferatur Beneficium cum diminutione, ex illo penſionem detrahendo.

II. Praxis ordinaria hæc eſt, ut reſignare intendens in alterius favorem, concordatum cum futuro reſignatario apud Notarium præſentibus teſtibus minimè ſuſpectis ineat in ſcriptis faciendæ hujus in manibus Pontificis reſignationis, ſub hac lege ut reſignatarius, & qui ei in Beneficio ſuccedent, ſolvant reſignanti dum vivet certam annuam penſionem: atque ad purgandam ſimoniæ ſuſpicionem & labem adjungitur clauſula, *Sub beneplacito & approbatione Summi Pontificis, & non alias, neque aliter.* Simili modo & clauſula fieri quæcunque concordata neceſſe eſt quoties in reſignatione in favorem aliqua conditio alia apponitur, ut ſolutionis expenſarum, regreſſus juris in idem Beneficium, reparationis Eccleſiæ. Concordatum deinde in Romanam Curiam tranſmittitur approbandum & exequendum.

III. Tres rationabiles cauſæ communiter aſſignantur conſtituendæ ſuper Beneficio penſionis. Prima, ſi Beneficium dimittatur ex cauſa permutationis, retentâ penſione ad compenſandum valorem fructuum dimiſſi Beneficii cum fructibus tenuioribus alterius compermutati, cap. *Ad quæſtiones*, de rer. permut. Secunda, ſi reſignans ex Beneficii dimiſſione patiatur diſpendium, ut non ſuperſit ei congrua ad vitam honeſtè ſuſtentandam portio. Tertia, ſi in judicio, vel extra de jure litigioſo circa Beneficium fuerit tranſactum, reſervata penſione ad bonum pacis ac redimendam vexationem, cap. *De cætero*, de tranſaction. cap. *Niſi eſſent* 21. de præbend.

IV. Sapien

IV. Sapienter admonet Toletus lib. 5. inſtruct. Sacerd. cap. 83. tria requiri ad hoc ut licitè conſtituatur penſio ſuper Beneficio. Primùm quidem diſpenſationem Summi Pontificis. Secundò juſtam cauſam, ſine qua, ut aiunt Toletus loc. cit. Leſſius lib. 2. de juſt. cap. 34. dub. 38. n. 204. ex communi Theologorum ſententia graviter peccarent & Summus Pontifex, & impetrantes, ſicut malè res domini ſui diſpenſans œconomus, & qui pecuniam recipit ab œconomo malè diſpenſante, præſertim ille qui nullum pro Eccleſiæ miniſterio ac obſequio præſtiterit officium. Tertiò modum penſionis, ne per eam fructus alioqui proviſo debiti exhauriantur, néve ita accumuletur hoc onus, ut congruam excedat Clerici penſinarii ſuſtentationem, aut Beneficiarii diminuatur.

V. Certis quibuſdam caſibus permittitur Epiſcopis Eccleſias quaſdam & Beneficia certis penſionibus onerare. Sic enim Concilium Tridentinum Epiſcopis providè permittit abſque ullo ad Apoſtolicam Sedem recurſu Seminaria inſtituere ad educationem & inſtructionem Clericorum, & vocatis quibus opus eſt, illorum expenſis, ſuſtentationi, aliiſque oneribus providere, aſſignando ex Beneficiis ac Eccleſiis ſuæ Diœceſis certas annuas contributiones & penſiones ad Seminarii ſubſiſtentiam. Concil. Trident. ſeſſ. 23. de reform. cap. 18. * Iſtam Concilii Tridentini ſanctionem, quâ poteſtas datur Epiſcopis ad fundanda Seminaria deducendi ex beneficiis ſuæ collationis penſiones aliquot, confirmant Regiæ conſtitutiones comprehenſæ in Codice Henriceo ſub tit. de Archiepiſcopis & Epiſc. lib. 1. ubi Rex ipſe ſtatuit ordinari per beneficiorum aut penſionum attributionem Seminaria, jubetque ſuis Officialibus & Curiis hæc conſtituta tueri ac confirmare.] Poteſt etiam propriâ authoritate Epiſcopus penſionem de Beneficio quod ab aliquo illiterato, vel etiam valetudine animi aut corporis impedito poſſidetur, reſervare ad providendum victui coadjutoris pro illo exercentis, can. *Quicunque*, 26. quæſt. 5. & can. *Inventum*, 16. quæſt. 7. & Clement. *Multorum*, de pœnis. Concil. Trident. ſeſſ. 21. cap. 6. & ſeſſ. 25. cap. 14. Idemque ſancitur in Concordatis Bononienſibus approbatis in ultimo Lateranenſi Concilio. Poteſt etiam Epiſcopus admittere, propriaque authoritate inter Partes diſſidentes ad bonum pacis approbare tranſactionem, ut altera Partium Beneficio fruatur ſub onere ſolvendi cenſum, ſeu penſionem alteri colligiganti, cap. *De cætero*, de tranſaction. cap. *Niſi eſſent*, de præbend.

VI. Certi exploratique juris eſt Romanum Pontificem poſſe ſuper beneficiis penſiones imponere. Jam hîc quæritur, an deductis cauſis ſuperiore art. 5. expreſſis, id pariter poteſtatis habeant cæteri à Papa Epiſcopi. Diſſentiunt inter ſe Canoniſtæ, quibuſdam aſſerentibus, aliis negantibus. Communior reſolutio eſt affirmativa, quam tuentur Gigas de penſionib. quæſt. 6. Petrus Ancharanus conſil. 279. Ant. Butrius in cap. *Audivimus*. de colluſ. deteg. Decius conſil. 439. Caccialupus de penſionib. quæſt. 5.

Gambar. de offic.& poteſt. Legat. lib.2. num.77. & ſeqq. idque probat ex cap. *Niſi*, de præbend. Item Azorius part. 2. lib. 8. cap. 6. idque probat ex cap. *Ad quæſtiones*, de rer. permut. ubi in Eccleſiarum permutatione decernit Epiſcopus, eum qui opulentiorem Eccleſiam nactus eſt in permutatione, alteri compermutanti certam penſionem exſolvere ad compenſationis æqualitatem. Inſuper Gloſſ. in cap. *Audientiam*, verb. *Penſionem*, de colluſ. deteg. ſic ait: Hæc penſio conſtitui non poteſt ſine authoritate Epiſcopi, ut vitam ejus qui ſolvit, non excedat. Et ad hoc allegat textum expreſſum cap. *De cætero*, de tranſaction. ubi declaratur quod cenſus pro beneficio affectus, vitam ejus qui ſolvit, non excedat, dummodo ab Epiſcopo conſtitutus fuerit. Item cap. *Niſi*, de præbend. ſtatuit cenſum non ex colluſione partium, ſed authoritate Epiſcopi ſuper Eccleſia quadam conſtitutum ita valere, ut poſt obitum Rectoris, cui adjudicata fuerat Eccleſia, non debeat continuari in ſucceſſore illius qui fuerat penſione oneratus. Item cap. *De rectoribus*, de Cleric. ægrotant. ſancit poſſe Epiſcopum ſibi ſubdito Clerico ægrotanti, vel alioqui impotenti, aſſignare coadjutorem cum aliqua parte proventus.

VII. Jam quæritur utrum penſio extinguatur, ſi contingat ut Clericus penſione oneratus recipiat idem Beneficium, ſuper quo conſtituta erat penſio? Sciendum verò, aliud eſſe penſionem extingui, aliud conſolidari cum Beneficio: ſicut ſolet uſusfructus aliquando, ſuperveniente in uſufructuarium proprietate. Quo ſuppoſito præclarè reſpondet Gigas de penſionib. quæſt. 49. ſic diſtinguens; Vel enim penſionarius adepto Beneficio ipſum dimittit ex cauſa neceſſaria, putà quia aliquis alter prætendens in id Beneficium potius jus, ipſum evincit; tunc enim penſionis jus non extinguitur, ſed poteſt qui erat antea penſione proviſus penſionem à novo beneficiario exigere, quemadmodum uſufructuarius ab eo qui proprietatem ſibi aſcivit, poteſt uſumfructum ſibi vendicare, l. *Dominus*, D. de uſufr. & quemadmodum quis utatur: ubi habetur, ſi uſufructuario proprietas fundi legata fuerit, & demùm uſufructuarius, alio evincente, proprietatem amiſerit, adhuc penes ipſum manere priſtinum uſumfructum. Simile quid edicit lex *Si maritus tuus*, C. de inoffic. teſtam. adjudicans viduæ hæredi inſtitutæ priſtina ejus jura poſtquam hæreditatem amiſit per querelam inofficioſi teſtamenti à filia defuncti intentatam. Ex diverſo ſi Clericus jus habens penſionis ad Beneficium, ſpontaneè Beneficium recuperatum dimittat, jus penſionis pariter amittet; quia in ſimili caſu uſusfructus amittitur, abdicata vel alienata ſponte proprietate, quæ ipſo actu ceſſat conſolidari cum uſufructu, l. *Cùm filius*, §. *Dominus*, D. de legat. 2. Ratioque paritatis eſt, quia penſio beneficiaria de fructibus ipſius Beneficii deducitur. Itaque penſio extinguitur ſi Beneficium cui conſolidata fuit, ſponte abdicetur, alioqui autem perdurat.

VIII. Ut verò proſequamur quæſtionem, an Epiſcopis aliis à Papa competat

competat poteſtas ſtabiliendi beneficiarias penſiones, cùm paulò antè teſtimonia & rationes Doctorum id affirmantium produxerim ſuprà art. 6. ne quid deſit in hujus quæſtionis elucidatione, referendi ſunt Doctores hanc Epiſcopis poteſtatem amoventes. Inter hos ſpectabilis eſt Cardinalis Toletus, hæc docens lib. 5. cap. 83. Tres ſunt conditiones, quibus omnibus, aut earum una deficiente, non poteſt aliquis penſionem habere. Prima eſt diſpenſatio: hæc autem non pertinet ad ullum Prælatum, niſi ad ſolum Papam; quanvis hoc ex Jure ſcripto non conſtat, ſed ex conſuetudine ſola. Idem ſentit Cajetanus tom. 1. tract. 17. & 31. quæſt. 10. Hæc autem conſuetudo inolevit in univerſo ferè Galliæ Regno, quod ſcitu operæpretium eſt. Appellatur enim ut ab abuſu ab omnibus aliunde conceſſis penſionibus, exceptis illis quas ex neceſſitate Ordinarii provident coadjutoribus in caſu ægrotationis vel impotentiæ Rectoris, ne plebs fidelis fraudetur debitis ſibi miniſteriis: magnaque naſceretur animarum pernicies, ſi in oppoſitum via litibus aperiretur, cap. *Ex parte*, de Cleric. ægrot. Hæc unanimes docent Gallicani Juriſconſulti, Corraſius part. 1. cap. 4. Chopinus lib. 3. de ſacra Polit. cap. 32. Louetus & Brodeus lit. *C*, art. 40. Concilium inſuper Tridentinum non modò hoc Epiſcopis jus competere, quacumque appellatione, vel exemptione remota, ut provideant Eccleſiis de coadjutoribus, propter corporis, vel animi impotentiam Rectorum Beneficii, vel etiam quando ſuſpenduntur ab exercitio propter inſcitiam, vel ob ſuas culpas ad aliquod tempus, decernit ſeſſ. 21. cap. 6. de reformat. Hæc eadem omnia Prælatis præſcribit Rex Carolus IX. in Comitiis Aurelianenſibus, cum aſſignatione convenientis penſionis pro coadjutore.]

IX. Quod attinet ad penſionis modum, taxatur nonnunquam in Romana Curia ad fructuum medietatem, ut conſtat ex Joannis extrav. *Suſcepti*, de election. & ex communi extrav. unica, ne Sede vacant. Sed in Galliæ Regno quando penſio videtur exceſſiva, reducitur ſæpe ad tertiam fructuum partem, propter iſtam canonicam rationem: Quando privilegium conceſſum vergit in damnum, reducendum eſt ad convenientiorem modum, cap. *Suggeſtum*, de decimis. Rebuffus praxis 1. p. tit. de reſervationib. num. 17. Verùm in cauſa reſignationis non ſolent penſiones reduci, quia odioſum judicatur ſi reſignatarius qui conſentit certam annuatim penſionem exſolvere, & hac lege fruitur reſignato ſibi Beneficio, mox adversùs pactum & approbatam in Romana Curia fidem à ſe præſtitam benefactorem ſuum eludere, & fruſtrare promiſſis non erubeſcat. Brodeus ad Louetum lit. *P*, cap. 30. Citra verò reſignationis ex mutuo concordato cauſam facilè in Gallia reducuntur penſiones Eccleſiaſticæ ad tertiam fructuum.

X. Penſiones Eccleſiaſticæ aliquando extinguuntur per ſolutionem quæ ſemel fit abundantioris pecuniæ. Cave tamen ne hac in re Toleto

conſentias dicenti lib. 5. inſtit. Sacerd. cap. 92. penſiones ſuper Beneficio poſſe per reſignatarium redimi propriâ authoritate abſque ſimoniæ labe, dummodo redimantur ſolutione facta quinque annatarum ad ſummum: hoc eſt ſi penſio ſit (exempli gratiâ) viginti aureorum annuorum , non eſſe redimendam ultra centum aureorum ſemel factam ſolutionem ; quinquies enim multiplicatus vicenarius numerus pertingit ad centeſimum. Sed bonâ pace duorum præſtantiſſimorum & optimè de Eccleſia meritorum Cardinalium Toleti , & quem ſequutus eſt in hoc ducem , Cajetani tom.1.opuſc. tract. 31. hoc licitè citra Papæ diſpenſationem fieri nequit, aut factum tenere, ut meliùs docent Gigas de penſionib. quæſt. 45. & 87. Martinus Navarra conſil.59. num.1.de ſimonia. Bonacina tract. de ſimonia , diſp. 1. quæſt. 4. §. 13. num. 7. Fagnanus in cap. *Ad audientiam* 31. de reſcript. * Flaminius de reſignationib. lib. 6. quæſt. 2. num. 128. Rebuffus de pacific. poſſeſſor. num.134. Navarra conſil. 52. Forget tract. de penſion. num 30. Blainianus de penſionib. beneficiar. num. 16.] & alii communiter.

XI. Extinctio itaque , ſeu redemptio beneficiariæ penſionis duplicem prærequirit Romana ex Curia ſumptam diſpenſationem, quæ tamen utraque uno tenore poteſt ab initio impetrari. Prima eſt ipſa penſionis conſtitutio : ſecunda eſt jus ac poteſtas ipſius extinguendæ penſionis ; quod jus aliquoties conceditur in ſolutione quinque annatarum, aliquando verò plurium. Sæpe enim Romana Curia aſſignat ſex, ſeptem , & aliquando octo annatas, rariùs novem, & rariſſimè decem. Hæc enim fieri taxatio conſuevit ſecundùm præſentem penſionarii , quæ probanda eſt , ætatem, quia quo junior eſt, eo major decurrendarum annatarum numerus præſumitur , & econtrà minor , quo ſenior eſt & provectior penſionarius.

* XII. Quæſitum eſt , poſſitne Legatus à Latere penſiones beneficiarias imponere intra provinciam ſuæ delegationis ? Et poſſe affirmat Gigas quæſt.6. num.19. Azorius part.1.lib.8. cap.6. qui ſcribit ſolere Papam Legato poteſtatem facere conſtituendi penſiones ſuper beneficiis per reſignationem dimiſſis , ea tamen conditione ut tertiam fructuum partem non excedant. Quin etiam refert Bonifacius in Collectione Senatuſconſultorum Curiæ Aquenſis , judicatum diei 19. Octobris an.1658. in cauſa Boquii Arelatenſis & Croſeti, nullum fuiſſe abuſum in conſtitutione penſionis ſuper beneficio reſignato conceſſæ à Vicelegato Avenionenſi ; fuiſſeque appellantem beneficiarium repulſum cum onere expenſarum. In Gallia quidem non admittuntur reſignationes in favorem in manus Vicelegati, teſte Sanlegerio part.2.cap.3. §. 6. num. 18. Sed validitate nituntur factæ & admiſſæ coram Vicelegato cum onere penſionis , idque confirmavit Romana Rota deciſ. Cavallicenſi 108. & 109. in novis : ita teſtatur Sanlegerius ibid num.31.Bulla quoque Sixti V.quarto Kalend.Maii 1584. firmat eaſdem proviſiones beneficiorum inæqualium permutatorum cum

ſupplemento penſionis, ibid. n. 29. Poteſt inſuper Vicelegatus derogare juri patronatus Eccleſiaſtici ac Clericalis: ibid.num.27. Quod idem docent pariter Gigas, Covarruvias, Rebuffus in praxi, 3. part. Signaturæ, verb. *Necnon juris patronatus*, cap. *Dilectus*, de offic. Leg. & cap. *Cùm dilectus*, de jurepatr. Sanlegerius loc. cit.num. 27.]

XIII. Dubitatur, vtrum ſucceſſor in Beneficio penſione onerato ſit obligatus reliqua penſionum ſolvere, quæ decurrerunt tempore prædeceſſoris, qui eas decurrentes ſolvere non curavit? Obligatum eſſe ſucceſſorem ſcribit Garcias 1. p. cap. 25. & probat ex juris analogia & conformitate, quo novus poſſeſſor vectigalia temporis anteacti pendere tenetur, l. *Imperatores*, D. de publicanis. Et quia ſucceſſor in Beneficio debita prædeceſſoris præſtare tenetur, quæ prædeceſſor in Eccleſiæ utilitatem contraxit, cap.1.de ſolutionib. Attamen prævalet ſententia quæ Beneficii ſucceſſorem anteacti temporis ſolutione penſionum liberat, dum alius poſſidebat. Ratio eſt, quia penſionarius non habet jus in Beneficio, ſed in ſolis Beneficii fructibus. Cùm igitur ſucceſſor neque jus, neque proprietatem, neque uſum habuerit fructuum qui ſuam Beneficii poſſeſſionem præceſſerunt, nullâ poteſt obligatione circa iſtiuſmodi fructuum ac penſionum reliqua adſtringi, quanvis ex poſtfacto beneficium poſſideat. Louetus lit. *A*, cap.15. Faber C.de ſacroſ.Eccleſ. defin.86. Neque obſiſtit dicta lex *Imperatores*, cùm loquatur de realibus oneribus: at hîc agitur de perſonali conjunctim & reali onere, quod utique non aliter perſonam afficit, niſi quatenus rem poſſidet. Nec magis obſtat dictum cap.1. quia debitum iſtud penſionum eſt tantùm ad utilitatem privatæ perſonæ, & non Eccleſiæ,ut in d.cap.1. At utilitas Eccleſiæ majorem quàm privatæ perſonæ favorem demeretur. Verumtamen oppoſitæ iſtæ opiniones ita conciliandæ ſunt, ut primò quidem hæres ad præteritas illas penſiones teneatur, nec detur recurſus ad Beneficii ſucceſſorem, niſi poſtquam diſcuſſus hæres evidenter ſolvendo non eſt; penſiones enim illæ non ſunt pro Eccleſiæ utilitate, ſed pro privato unius perſonæ commodo aut indemnitate. Si verò ageretur de contracta pro Eccleſiæ neceſſitate vel utilitate à defuncto obligatione, ſucceſſor beneficii primariò ad ſolvendum teneretur, juxta cap.1. de ſolution.

* XIV. Jam hîc quæritur, an regreſſus ad beneficium reſignanti concedatur, in cujus gratiam Papa conceſſit penſionem ſuper reſignato beneficio, per conſuetam in Romana Curia clauſulam iſtam: *Necnon reſignatario, necnon ejus ſucceſſore in ſolutione dictæ penſionis deficiente, ſeu illam ad minorem ſummam reduci petente, liceat eidem penſionario liberum habere regreſſum ad idem beneficium, ipſius corporalem poſſeſſionem propria authoritate per ſe, vel per alium liberè apprehendere.* Reſpondendum hujuſmodi regreſſui locum ex propria penſionarii authoritate nullum indulgeri toto Galliæ regno, ut admonent Mandoſius in praxi Signaturæ Gratiæ, in verbo *Regreſſus*,

greſſus, ſub finem, Azorius part.2.lib.7. cap.14. quæſt. 8. aliique Canoniſtæ. Etenim in Gallia nemini licitum eſt ſe in alicujus rei poſſeſſionem propria ingerere authoritate, priuſque de penſionis ſecuritate experiundum judicio eſt, quàm lis de Beneficio intentetur, ſi fortè pertinax adversùs rem judicatam rebellio, aut adhibita vis pœnam iſtam regreſſus mereatur. Sanè poſtquàm conſtiterit de reſignatarii negligentia vel mala fide in ſolvenda penſione beneficiaria, ratio juſta erit in vim clauſulæ hujus Pontificiæ aperiendi regreſſum, non utique ſola conquerentis authoritate, ſed in vim novi judicii, citata parte.]

XV. Nunc diſpiciendum quibuſnam modis penſiones iſtæ extinguantur. Primò finiuntur naturali morte penſionarii, quemadmodum & uſusfructus morte uſufructuarii, & cæteræ perſonales ſervitutes. Neque unquam in Regno Galliæ transfertur penſio Beneficii in alteram perſonam, licèt intra alias regiones per diſpoſitionem Papæ transferri ſoleat in aliam quoque perſonam. Rebuffus 1.p.praxis, tit. de reſervationib. tam general. quàm ſpecial. num. 20. Verumtamen non finitur penſio morte Beneficiarii hac onerati, ſed ad ejus tranſit ſucceſſores ejus ſolvendæ obligatio dum vivit penſionarius. Gloſſ. & Doctores in cap. *Niſi*, de præbendis.

XVI. Secundò perimitur penſio capitis diminutione penſionarii, ſi degradetur. In quo differt penſio beneficialis à temporali penſione conſtituta pro alimentis, quæ non deperit per capitis diminutionem, ſed relinquitur ipſis deportatis, l. *Is qui*, D. de alim. & cib. legat. Quod diſcrimen inde procedit, quia penſio beneficiaria eſt jus ſpirituale & clericale, qualium jurium inducitur in degradatis plena incapacitas. Gigas de penſion. cap. 13. Navarra conſil. 63. de ſimon. Garcias 1. p. quæſt. 5. Quin etiam non reſtituuntur hæ penſiones, quanvis degradatus, aut capite minutus Clericus fuerit reſtitutus à Principe, ſeu rehabilitatus à Papa, uti judicatum in hac Provincia Narbonenſi Aquiſextiis refert Paſtor lib.3. de Benef. cap. 12. n. 20. contra Sacerdotem qui poſt ſuam in integrum reſtitutionem, beneficio Regis obtentam ex condemnatione ad triremes, & obtentis etiam à Summo Pontifice Literis rehabilitationis, ſubmotus eſt ab intentata petitione penſionis ſibi olim ante omnem criminis accuſationem ſuper Parochiali Beneficio oppidi Gardanæ conſtitutam. Cujus judicii ratio eſt, quia reſtitutio non tollit jus poſſeſſori quæſitum per conſolidationem aut liberationem, l. *Quod ſi minor*, §. *Scævola*, D. de minorib. & l.fin.C.de ſentent.paſſis.

XVII. Tertiò extinguitur penſio per delictum hæreſis, cap. *Ad abolendam*, de hæret. Item læſæ Majeſtatis, aut Sedis Apoſtolicæ, cap. *Felicis*, de pœnis in 6. Item ſi quis percuſſerit Cardinalem, d.c. *Felicis*: aut Epiſcopum in cujus diœceſi penſionem habeat, Clement. 1. de pœnis. Per cætera delicta penſio antè conſtituta non extinguitur, ne quidem per homicidium, niſi acceſſerit ſententia condemnationis. Riccius in praxi irregularitatis, deciſ. 524.

XVIII. Quartò

XVIII. Quartò per Matrimonium, aut per profeſſionem Religionis in Ordine Mendicantium. Gigas de penſion. quæſt. 54. & 57. Garcias 1. p. cap. 5. Etſi verò vacet Beneficium per adeptionem Epiſcopatus, non tamen penſio, quæ iſto caſu non venit comprehenſa nomine Beneficii.

XIX. Quintò per conſolidationem, ſi penſionarius idem ſic oneratum Beneficium adipiſcatur. Nam res ſua nemini ſervit, l. *Utifrui*, D. uſufructuar. quemad. caveat. & l. *Si tibi fundi*, D. quibus mod. uſusfruct. amittitur. Sed ſi Beneficium evincatur ſine penſionarii dolo, penſio de novo exurgit, quæ priore intervallo ſopita fuerat, & Penſionario redintegratur. Gigas de penſion. quæſt. 49. Paſtor lib. 3. tit. 12. n. 23. Sicuti actiones activæ reſtituuntur hæredi, hæreditate evicta, quæ per aditionem confuſæ, extinctæque videbantur, l. *Debitor*, D. ad Trebellian.

XX. Sextò penſio deſinit quum interpoſita Papæ auctoritate debitor liberatur, ſicut fieri paulò antè dixi per annatarum à Papa præſcriptarum ſemel factam ſolutionem.

XXI. Septimò extinguitur, vel minuitur penſio interitu rei, ſi jura, aut prædia Eccleſiæ evicta ſint, aut incendio, ruinâ, vel inundatione perierint. Sed ſi poſtmodùm augeantur Eccleſiæ proventus, penſio quæ vel minuta fuerat, vel prorſus extincta, redintegratur, ut de cenſu emphyteutico ſancitur l. 1. C. de jure emphyt. Rebuffus tract. de pacificis poſſeſſorib. num. 123.

XXII. Denique fit penſionis remiſſio iiſdem ex cauſis propter quas facienda eſt remiſſio mercedis in locatione, ut ſi calamitoſa tempeſtas in fructibus acciderit, l. *Licet*, & l. *Ex conducto*, D. de locat. his enim caſibus & locationis merces, & penſionis quantitas minuenda eſt, cap. *Propter ſterilitatem*, de locat. & conduct.

XXIII. Quando Beneficii poſſeſſor privatur juridicè fructibus Beneficii, tunc ipſa Eccleſia, cui fructus applicantur, penſionis ſolvendæ onere aſtringitur, quemadmodum de cæteris fructuum oneribus Leges diſponunt, ob rationis paritatem in utriſque, l. *Si ut proponis*, C. de bonis proſcript. l. penult. C. de ſentent. paſſ. & reſtitut. l. unica, C. pœnis fiſcalib. creditor. præf. Nunquam enim præſumendum eſt, Papam voluiſſe obligare Beneficii poſſeſſorem, ut penſionem de ſuo ſolvat, ſi fructibus Beneficii fruſtretur. Riccius in praxi, deciſ. 334. Garcias 1. p. cap. 5. n. 226.

XXIV. Si Beneficii poſſeſſor reſignet, transfert penſionis onus ad ſucceſſorem, quia penſio Beneficiaria non aliter perſonam aſtringit, niſi quatenus rem ipſam poſſidet. Reſque obligata, ad quemcunque deveniat, tranſit cum onere, l. *Si debitor*, C. de diſtract. pign. l. *Alienatio*, D. de contrah. nd. empt. cap. *Ex literis*, de pignoribus.

XXV. Scire permultùm refert, quâ parte anni ſolvendæ ſint penſiones. Et quidem ubi non fuerit expreſſum, ſive à Partibus in mutua conventione, ſive per Superioris decretum, inſpicitur generaliter caput anni,

l. *Nec ſemel*, §. 1. D. quando dies legat. ced. Sed quia utplurimùm conſtituuntur penſiones in fructibus, eo caſu terminus intelligendus eſt, quo fructus Beneficii recipiuntur, juxta l. *Firmio*, §. *Pater*, D. quando dies legat. ced. Annus autem penſionis incipit ab adepta per reſignatarium poſſeſſione, vel à die intimationis reſcripti, quo penſio conſtituitur, factæ poſſeſſori Beneficii; non verò abſolutè à Calendis Januarii, ne penſionarius qui anteà ceſſerit, fruſtretur jure ſuo.

XXVI. Quod ſi in conventione vel in reſcripto penſionis adjecta ſit dies, diſtinguendum ſic eſt. Aut enim dies adjicitur ad præciſam obligationem; & ſic mortuo penſionario ante diem, non debetur penſio hæredibus illius, ob defectum conditionis non impletæ, mortuo ante illum diem penſionario: vel dies adjicitur differendæ ſolutionis causâ, ne poſſeſſor Beneficii initio ſui ingreſſus, nondum perceptis fructibus aut exactis redditibus, ad ſolutionem cogatur; atque iſto caſu, mortuo ante ſolutionis terminum penſionario, ſolvenda eſt penſio hæredibus ejus pro rata temporis ejuſdem quo vixit anni: & integra debetur penſio, ſi poſt terminum interierit, ut docet Gigas. At ſi penſio diviſa ſit in duas ſolutiones per ſemeſtria, mortuo poſt primum ſemeſtre penſionario, debetur hæredibus ejus integra illius ſemeſtris penſio: alterius verò ſemeſtris portio debetur hæredibus eiſdem pro rata temporis quo penſionarius intra illud poſterius ſemeſtre vixit; ſi menſe uno, ſexta pars; ſi duobus menſibus, tertia pars; ſi tribus menſibus, dimidia. At verò ſi dies non fuerit adjecta, tunc dies cedit initio cujuſlibet anni (ut dixi) à die poſſeſſionis Beneficii computandi, & penſio integra hæredibus debetur totius anni, tametſi ante finem anni penſionarius exceſſerit è vita, ut dicitur de annuis legatis in l. *A vobis*, & in l. *In ſingulos*, & l. *Filiæ meæ*, D. de annuis leg.

XXVII. Penſiones Beneficiariæ olim quidem habebantur pro re temporali, ſed eas in ſpiritualem Statum Pius V. erexit. Nec enim earum voluit eſſe capaces, niſi Clericos non excommunicatos, neque irregulares. Et qui non aliunde aſtringuntur Eccleſiaſtico Officio perſolvere præcepit ſingulis diebus parvum B.V. Mariæ Officium. Pii V. Bullam refert Navarra Manual. cap. 25. n. 122. Cujus omiſſione penſionarii non faciunt fructus ſuos, & reſtituere tenentur quos indebitè perceperint.

XXVIII. Non tenetur penſionarius ad onera procurationum Epiſcopis pro viſitatione debitarum. Gigas de penſion. quæſt. 38. Sed eodem teſte quæſt. 28. n. 19. & Fagnano in cap. *Ad audientiam* 31. de reſcript. aliiſque communiter, obligatus manet penſionarius ad charitativum ſubſidium contribuendum pro modo penſionis; itemque annatæ in nova proviſione partem, & univerſim quamcunque collectam ex Beneficiorum fructibus ſolvendam, ut ſunt decimæ, quas Regi vel ſpontaneè, vel Summi Pontificis juſſione Clerus Regni perſolvit, aliaque etiam temporalia,

quæ

quæ pro modo fructuum ſubſidia contribuuntur ab Eccleſiaſticis, juxta Rebuffum tract. de pacif. poſſeſſ. num. 138. & 139. Paponem lib. 3. tit. 5. Ratio communis eſt, quia cùm penſio pars ſit fructuum beneficialium, ſubjicitur hoc ipſo contributionibus ex fructibus Beneficiorum colligendis. Conciliumque Tridentinum ſeſſ. 23. cap. 18. Penſionarios ſimul cum Beneficiariis obnoxios facit contributionibus ab Epiſcopo taxandis pro conſtructione & ſtabilimento Clericalis Seminarii.

XXIX. Alexander Papa III. cap. *Audivimus*, de colluſ. deteg. colluſionem illam damnat ut flagitioſam, per quam ex mutuo partium conſenſu movetur lis ſuper Beneficio, hoc fine ut per litis occaſionem tranſactio fiat, per quam una pars pacificè Beneficium poſſideat, alteri verò penſio ex eodem Beneficio conſtituatur: jubetque Epiſcopo ut utramque Partium ſpoliet Beneficio & penſione.

XXX. Noviſſimè in Gallia, rogantibus pleriſque Præſulibus, Ludovicus XIV. menſe Octobri, anno 1670. ad multos reſecandos abuſus edixit de penſionibus ſuper Præbendis Eccleſiarum Cathedralium, aut etiam Collegiatarum aut Parochialium, ſeu ſuper Beneficiis Curatis, hæc tria. Primum, ne liceat reſignanti ullam ſibi reſervare penſionem, niſi poſtquam ſolidis quindecim annis Beneficio deſervierit, aut ſaltem infirmitate laboret, quanvis breviori tempore deſervierit, ob quam nequeat ulteriùs deſervire. Secundò, ne penſio ulla tertiam fructuum partem poſſit excedere. Tertiò, ut deductâ penſione, adhuc ſuperſit proviſo ſolidus trecentarum librarum proventus, non computatis in hoc emolumentis caſualibus, & deductis cunctis Beneficii oneribus. Nec tantùm providet circa futuras, ſed etiam circa jam antè conſtitutas penſiones, ut ad triplicem hanc Sanctionem reducantur: uno tamen excepto caſu, ſi is qui olim reſignaverat, eâ prematur inopiâ, ut ei nec Eccleſiaſticæ, nec patrimoniales opes ſuppetant ad ſufficientem victum.

*CAPUT XV.

Edictum Regium de Penſionibus beneficiariis.

I. LUDOVICUS Dei gratiâ Rex Franciæ & Navarræ, præſentes Literas inſpecturis Salutem. Fideli relatione accepimus complures Eccleſiaſticos ſatagere ſibi provideri de Beneficiis curæ animarum annexis animo lucra capeſſendi inde provenientia, ſimulque ſemetipſos oneribus & laboribus eximendi per reſignationes in favorem, retentis ſibi opimis penſionibus, quarum ope deinceps

otio indulgeant: unde contingit ut reſignatariis onera ſuſtinentibus congrui redditus minimè ſuppetant. Quo contigit ut huic damno tum Epiſcopi, tum Curiæ Regni noſtri, pro locorum & temporum diverſitate diverſis remediis & judiciis mederi ſtuduerint. Quia tamen Antiſtites & Conſiliaril noſtro Regno paſſim diſperſi rogarunt nos, ut uniformi lege per univerſam noſtram Ditionem uſque adeò noxios abuſus reſecaremus; illorum ſupplicibus monitionibus inclinati, & ſoliciti providere ut Divinus cultus à ſacris Eccleſiarum Miniſtris convenienti decore, & dignitate celebretur, præſenti Edicto in perpetuum valituro decernimus, neminem præbendis Eccleſiarum Cathedralium, aut Collegiatarum, aut etiam Curis animarum proviſum ullatenus poſſe præbendas aut Curas reſignare cum penſionis reſervatione, niſi poſtquam eiſdem annos quindecim ad minus deſervierint, aut certè in eum infirmitatis gradum corruerint, ut deinceps talibus Curis aut Præbendis miniſtrare amplius nequeant. Quibus etiam caſibus reſignantes nihil amplius ſibi titulo penſionis reſervare poterunt quàm tertiam fructuum partem: hac etiam adhibita præcautione, ut reſignatariis ac titularibus trecentæ annuæ libræ ad minus ſuperſint integræ ad victum, emolumentis caſualibus in his minimè comprehenſis, deductis etiam quibuſcumque oneribus Parocho incumbentibus. Statuimus pariter ut etiam antehac conſtitutæ Eccleſiaſticæ penſiones ad hanc quoque præſentem formam reducantur; hac tamen adhibita exceptione, ut teneant penſionum obligationes quandocumque anteriores reſignantes illis deficientibus eò redigerentur, ut eis victus neceſſarius non poſſet ſuppetere, ſive ex aliis Eccleſiæ proventibus, ſive ex patrimonialibus bonis. Diſtrictè autem præcipimus omnibus quibus in noſtris Ditionibus officium juriſdictionis incumbit, ut præſentis edicti obſervationi ſolicitè invigilent. Datum Sangermani ad Nemus, 4. Octobris die, anno poſt milleſium ſexcenteſimo ſeptuageſimo.]

*CAPUT XVI.

Proſequutio beneficiariarum Penſionum, inprimis ſecundùm Gallicanas conſuetudines, deinde ſecundùm Jus commune Canonicum.

IN primis penſionum Eccleſiaſticarum ſuper Beneficiis renunciatis Jura Gallicana conformantur Ludovici XIV. paulò antè commemoratæ Conſtitutioni.

I. Secundò Curiæ Regiæ nullam admittunt beneficiariam penſionem, niſi

niſi ex Summi Pontificis authoritate dimanarit: eaſque omnes obliterant & pro ſimoniacis habent, quas locorum Ordinarii conſtituunt, ſolis exceptis quas Epiſcopi Vicariis à ſe conſtitutis aſſignant, ut vicibus fungantur Præbendatorum aut Curatorum, qui ſive ob delictum, ſive ob imperitiam, ſive ob ingruentem morbum, vel irregularitatem, vel dementiam ſuſpenſi ſunt ab exercitio Eccleſiaſtico. Cùm enim hujuſmodi caſus ſint inevitabiles, nec remedium aliunde quàm ab ordinariis locorum Prælatis adhiberi poſſit, abſolutæ neceſſitatis eſt hanc ſaltem juriſdictionis partem illis conſervari, cap. *De Rectoribus*, & cap. *Tua nos*, de Cler. ægrot. & cap. *Quamvis triſte*, 7. quæſt. 1. At verò cæteras omnes penſiones ab Epiſcopis conſtitutas pro irritis & ſimoniacis habent Curiæ Gallicanæ, ut ſcribunt Rebuffus in Praxi, part. 1. tit. de reſervat. tam gener. quàm ſpeciali, num.28.& 29. Chopin. lib.3. de Sacra Polit. tit.2.num.17. Louetus & Brodeus lit.*C*, num.40.aliique Gallicani. Idque contigiſſe ſcribit Rebuffus ex ignoratione Juris Canonici.

II. Doctores Gallicani qui ante promulgationem Edicti paulò antè memorati de penſionibus conſcripſerunt, docuerunt unanimes hunc eſſe Curiarum Regiarum uſum, ut nunquam admittant reductionem earum penſionum, quas ſe exſoluturos reſignatori in ſui favorem polliciti ſunt reſignatarii, quandiu vivet; hæc enim petita reductio judicabatur odioſa, vitioque laborans ingratitudinis & perfidiæ. Solumque admittebant ejus poſſe poſtulari reductionem & diminutionem, eo mortuo, adverſus illius hæredem vel ſucceſſorem aduſque tertiam redditâuum partem, ex Jure Gallicano. Sic enim non infringi datam fidem, ſublato ex vivis reſignatore, cui ſoli de Beneficio erat obſtrictus. Hoc docent Louetus & Brodeus lit.*P*, tit.30. & Gigas tract. de penſionib. quæſt. 9. Anneus Robertus lib. 1. rer. judicat. cap. 7. Imbertus in Praxi, tit. *Penſio*: Chopinus lib. de Sacra Polit.tit.2. num.15. & ſeqq. At verò novum Edictum ſancit & jubet ob publicum Eccleſiæ bonum, ut cunctæ etiam quæ præceſſerunt de penſionibus beneficiariis conventiones ad tertiam fructuum portionem reducantur, deductis etiam Titularium oneribus & impenſis, ut ſcilicet prævaleat Eccleſiæ ſacra & communis diſciplina oppoſitis privatorum noxiiſque pactionibus: niſi quis inſiſtat id officium à Legiſlatore injungi ſolis Judicibus & publicis Requiſitoribus, ſed non reſignatariis, illo adhuc ſuperſtite, cui eſt obſtricta fides.

III. Quandoquidem ſola hæc viget in Galliæ Regno conſuetudo, ut non alia recipiatur per Epiſcopum conſtituta penſio Beneficii Eccleſiaſtici diminutionem inducens, ſola hac excepta, quam exigit neceſſitas inſtituendi per Epiſcopum Vicarii qui onera ſuppleat proviſi Titularis, qui ob impedimentum canonicum illa exequi prohibeatur: quæſtio inter Canonum Profeſſores in cæteris Chriſtianis provinciis ventilari ſolet, utrum conſtitutæ ab Epiſcopis penſiones tranſeant ad Beneficii ſucceſſorem, vi-

vente adhuc penſionario; an verò extinguantur morte illius cui primùm impoſita fuit ſolvendæ penſionis obligatio? Et iſtius quidem morte deſinere: poſſitque ſolus Papa ejuſmodi penſiones decernere, quæ tranſeant ad Beneficii ſucceſſorem, nec niſi morte penſionarii extinguantur. Negant iſtam Epiſcopis competere poteſtatem tranſmittendæ ad Beneficiarium ſucceſſorem Eccleſiaſticæ penſionis Gloſſa ſimul & Imola in cap. *Niſi eſſent*, de præbend. in quo Summus Pontifex approbat quidem factum judicium pacis conciliandæ gratiâ, ut inter duos de uno Prioratu contendentes unus eorum de Prioratu provideatur cum onere ſolvendæ penſionis quadraginta librarum ſuo competitori; prohibet tamen illius penſionis onus extendi ultra vitam proviſi de Prioratu illo, & Beneficium ipſum afficere, ſed tantummodò perſonam primi Titularis, etiamſi penſionarius ſupervivat. Idem docent Anan. in cap. *Audivimus*, de colluſ. deteg. Azorius part. 2. lib. 8. cap. 6. quæſt. 1.

IV. Oppoſita verò ſententia ſuos quoque graves habet Authores, poſſe nimirum ab Epiſcopo conſtitui penſionem, cujus onus in Beneficii quoque ſucceſſores derivetur, ſuperſtite penſionario. Idque docet Gambarus lib. 6. de offic. & poteſt. Legati, num. 385. & Pariſius lib. 1. de reſignat. quæſt. 8. num. 44. Garcias num. 182. & Bonacina tract. de iis quæ ad Divin. Offic. in Choro publ. recit. pertin. quæſt. 6. punct. 3. num. 15. ubi quoque profert Rotæ Romanæ deciſionem 699. num. 1. part. 1. diverſor. ſuumque intentum hac ratione probat: Quia penſiones ſuper Beneficiis, cùm ſint onera realia fundata ſuper fructibus & diſtributionibus, ſubſiſtunt quamdiu vivit penſionarius, & obligant quoſcumque Titulares qui fructus ejuſmodi percipiunt. Suadere pariter videtur æquitas, ne Epiſcopi interventu & ſuaſione is qui ſuum jus ad beneficium ſub onere penſionis reſignaverit, decedente mox reſignatario videat ſe ſimul & Beneficio & penſione excidiſſe. Diſertè ſtatuitur id cap. *Præterea*, de cenſib. *Præterea illi qui* EPISCOPO IGNORANTE, *authoritate ſua penſionem annuam de Eccleſiis quadam illuſione ſolverint, ſive receperint, eis defunctis in receptione penſionis non ſunt aliquatenus audiendi, ſi Pontificis, aut alterius qui de jure facere potuerit, authoritatem & aſſenſum ſuper hoc non interveniſſe conſtiterit. Non enim ſimplices Sacerdotes vel Clerici poſſunt Eccleſias, quibus præſunt, authoritate ſua, præſertim poſt deceſſum ſuum, efficere cenſuales.* Unde ritè infert Gambarus: Si igitur conſenſiſſet Epiſcopus, potuerat facere illam Eccleſiam, etiam poſt ſuum obitum, cenſualem. Et canon perſpicuè ſupponit, ideo poſt obitum illorum qui propriam Eccleſiam ſervituti cenſus ſubjecerant, non poſſe cenſum impoſitum continuari, quia nulla intervenerat Epiſcopi authoritas vel approbatio. Sanlegerius qui magna laude Avenione tum Jus dicendo, tum de Jure reſpondendo conſenuit, parte 2. Quæſtionum Beneficialium, cap. 1. §. 4. num. 7. oppoſitas Canoniſtarum ſententias ſimul approbat & conciliat his verbis: *Inter penſionem authoritate Summi*

Ponti

Pontificis impoſitam, & illam quæ authoritate Epiſcopi nititur, hæc eſt notabilis differentia, quod illa quæ fit authoritate Pontificia, etiam ſucceſſores in Beneficio ligat: quæ autem fit approbatione Epiſcopi, ſucceſſores in Beneficio non ligat, neque afficit. Limita, niſi penſio impoſita & creata fuiſſet ab Epiſcopo pro bono pacis, & ad ſedandas lites; quia tunc etiam afficit Beneficii ſucceſſores, quantumvis ſolius Epiſcopi authoritas in illius creatione intervenerit. Allegatque ad hoc Ebatianum diſcept. forenſ. cap. 17. n. 16. Quæ ſanè Pontificiorum doctrina mihi admodum arridet; hoc enim præſtat ut Epiſcopalis ſolicitudo utiliter adhibeatur ad ſopiendas Clericorum ſubditorum lites: quæ ſolicitudo iners & inanis eſſet, ſi cenſus conventus eſſet deſiturus proxima reſignantis morte. Scitè namque & prudenter alius quidam admonet canon: *Nullâ enim ratio hoc veriſimile reddit, ut quiſquam Beneficium multis fortè expenſis & laboribus acquiſitum, quo ſuſtentari debet, facilè, ſine cauſa ſua magna, ſponte reſignet:* atque ita illud abdicet in commutationem penſionis, quæ fortaſſis poſt paucos dies, unius interitu caduca ſibi, & infructuoſa ſit futura, cap. *Super hoc,* de renunciat.

V. Communes autem qui ab Epiſcopis, aut ab inferioribus Prælatis cenſus ac penſiones in re beneficiaria conſtitui permittunt ſacri Canones (etſi in Gallia non vigeant) ne tamen quidquam Juris communis ignoretur, iſtos huc ſelegi.

Can. *Niſi eſſent*, de præbend. poſſunt Judices arbitrarii, in quos duo electi compromiſerunt, adjudicare uni quidem Prioratum cum onere penſionis annuæ alteri electo perſolvendæ: *Sic tamen ut non aſſignetur cenſus ipſi Prioratui, ſed ſoli perſonæ Prioris*; quo demùm vitâ functo, ſucceſſor ejus nulli præſtationi teneatur obnoxius.

Can. *De cætero*, de tranſact. ſi pro bono pacis Judex delegatus cenſum imponat alteri litigantium, Epiſcopus ſine quo tranſactum fuerit, poterit tranſactionem approbare ſine ſe factam: *Sic tamen ut cenſus annuus vitam ejus qui ſolverit non excedat.*

Can. *Ad quæſtiones*, de rer. permut. decernit Epiſcopum approbantem aliquam commutationem coram ſe factam, confirmare poſſe cum hac obligatione, ut ei qui locùpletius Beneficium dimittit perſolvatur pecuniæ ſumma, quæ exceſſum dimiſſi opimioris Beneficii compenſet.

Can. *Cùm veniſſent*, de reſtit. ſpoliat. de authoritate Eborenſis Epiſcopi Rector cujuſdam Eccleſiæ ſolvebat alteri Eccleſiæ certam penſionem quamdiu viveret: quod factum iſto canone approbatur.

Can. *Conſtitutus*, de religioſ. domib. Epiſcopus remittendo jura Epiſcopalia cuidam Eccleſiæ, poteſt ſibi cenſum ſuper eadem Eccleſia reſervare.

Can. *De Rectoribus*, & cap. *Tua nos*, de cler. ægrot. & debilit. legitima propriaque authoritate aſſignat Coadjutori à ſe conſtituto propter ægritudinem Clerici non valentis ſuum exequi miniſterium, penſionem ſuper præbenda Clerici invalidi ſive corpore, ſive mente. Quæ diſpoſitio Epiſcopalis

palis eouſque neceſſaria & inevitabilis eſt,ut ea deficiente Divinum miniſterium, Sacramentorum collationem, Populi fidelis inſtructionem, Eccleſiarum cultum deficere neceſſe ſit,ovesque Chriſti in apertum ruere interitum.

VI. Jam quæritur utrum regreſſus ad Beneficium reſignanti concedatur, in cujus gratiam Papa conſtituit penſionem ſuper reſignato Beneficio per conſuetam in Curia Romana clauſulam iſtam : *Necnon reſignatario, necnon ejus in eodem Beneficio ſucceſſore in ſolutione penſionis deficiente, ſeu illam ad minorem ſummam reduci petente, liceat eidem penſionario liberum habere regreſſum ad idem Beneficium, ipſiuſque corporalem poſſeſſionem propria authoritate, per ſe vel per alium apprehendere ?* Reſpondendum, quidquid in aliis ſervetur regionibus, illam propria authoritate ſumptionem poſſeſſionis alienam eſſe ab uſu Gallicano, qui & partium auditionem, & in judicio litis conteſtationem, & Judicis ſententiam prærequirit. Servatis autem judiciorum formis locus erit regreſſus adjudicandi contra contumacem ac perfidum debitorem.

VII. Movetur quæſtio, utrum Legatus poſſit admittere reſignationem Beneficii ſub onere penſionis ? Id fieri poſſe negat Rebuffus. Quatenus enim in ſua Praxi, tit. de reſignatione conditionali, num. 1. & ſeqq. negat Legato Pontificio hanc poteſtatem competere admittendi reſignationes conditionatas, niſi ſpecialem à Papa obtinuerit poteſtatem, inde infertur, ex mera & generali Legationis conceſſione hoc jure uti non poſſe. Sed omnis amovetur difficultas ſi Literæ Delegationis ſpecialem illi authoritatem iſtam indulgeant : iſtud quippe perſpicuè ſancitur c.*Prætereà*, de offic.jud. deleg. Atque ita judicavit Suprema Curia Aquenſis die Octobris 10. anno 1658. in gratiam Brochii Arelatenſis contra Groſſetum, qui abuſionem prætexebat in admiſſione renunciationis Beneficii cujuſdam ſub reſervatione penſionis apud Vicelegatum Avenionenſem facta : quam tamen Senatus expertem omnis abuſionis pronunciavit. Id refert Bonifacius tom. 1. Senatuſconſultorum Provincialium, pag. 115. Haud certò ſcitur, utrum Diploma Pontificiæ tunc Legationis hanc ſingularem poteſtatem explicuiſſet, an verò implicitè dumtaxat. Caſus autem dicti capitis *Prætereà*, non explicitè quidem, ſed implicitè in literis Pontificiis delegatam juriſdictionem mandantibus involvebatur, ut cuivis legenti liquet.

VIII. Canonicæ approbandi beneficiarias penſiones cauſæ Gallicano uſu approbatæ, atque in ſolis Romanorum Pontificum, non verò in Prælatorum inferiorum proviſionibus approbatæ, tres numero recenſentur à Rebuffo in Praxi, lib. 1. tit. de reſervationibus, cæteriſque paſſim Gallicanis Juriſconſultis. Prima cauſa eſt ob bonum pacis & ſedandas lites inter Clericos, cap. *Niſi*, de præbend. Secunda ne reſignans nimium ſuſtineat diſpendium, cap. *Super hoc*, de renunciat. Tertia in permutatione Beneficiorum, quorum redditus ſunt inæquales, ut ubertas unius præ alio aſſignatione penſionis compenſetur, cap. *Ad quæſtiones*, de rerum permut.]

CAPUT

CAPVT XVII.

De Beneficiorum permutatione.

I. BONIFACIUS VIII. cap. unico de rer. permut.in 6. non modò approbat Beneficiorum permutationes fieri coram Epiſcopis locorum, in quibus ſita ſunt Beneficia, ſed etiam præfert jura ſic permutantium omnibus Expectativis aliorum ab Apoſtolica Sede impetratis. Et Clement. unica eodem tit. irritas facit quaſcunque Beneficiorum commutatorum collationes in præjudicium compermutantium factas. Poſſunt itaque Epiſcopi, eorumque Vicarii, dummodò habeant ſpeciale ab Epiſcopo Beneficia conferendi mandatum, haſce permutationes admittere, & pro permutantium voluntate eiſdem mutuò & reſpectivè conferre: reliqui autem inferiores Prælati carentes Epiſcopali authoritate, non poſſunt in favorem compermutantium conferre. Poterunt nihilominus, ſi hoc jus præſcriptione adepti fuerint. Rebuffus in praxi, p. 3. tit. de permutatione, n. 20. Bellamera tract. de permutatione, cap. *Tertiò quæritur*.

II. Si compermutanda Beneficia in diverſis Diœceſibus ſita ſint, neceſſe erit intervenire utriuſque Epiſcopi authoritatem: ſed ad majus commodum & facilitatem alter eorum poterit vicem ſuam & poteſtatem admittendi & conferendi alteri Epiſcopo committere, ut omnia procedant coram uno eodemque collatore. Gloſſ. in cap. unic. de rer. permut. in 6.

III. Propriâ authoritate Beneficia permutantes eadem amittunt ipſo jure, cap. *Cùm olim*, de rer. permut. Itaque tanquam vacantia poſſunt ſtatim ab aliis impetrari.

IV. Præter Prælati interventum Epiſcopalem authoritatem habentis, quæ eſt prima à nobis jam examinata conditio, requiritur ſecundò illorum notitia ad quos ſpectat vel electio, vel præſentatio Beneficiorum quæ permutantur: aliàs enim invalida erit permutatio. Gloſſ. in d. Clement. unica de rer. permut. Qui debitè interpellati ſi conſentire ſine juſta cauſa recuſant, tunc eis invitis, ſi permutatio nullo impediatur canonico obſtaculo, poterit Collator eam admittere & conferre. Abbas in cap. *Nullus*, de jurepatron. Federicus tract. de permut. benef. quæſt. 24. Rebuffus d. tit. de permut. num. 22. aſſerens hunc eſſe communem Galliæ uſum circa Patronos Eccleſiaſticos: ſed Laicorum Patronorum prorſùs eſſe conſenſum neceſſarium, alioqui fore irritam permutationem, aſſerit ibid. num. 31.

Quod idem cenſendum de neceſſario Regis conſenſu, ſi Beneficium Regiæ nominationis permutetur.

V. Tertiò requiritur ut permutatio fiat rerum ejuſdem generis, ſpiritualium cum ſpiritualibus, juris in re cum jure in re, & non cum jure ad rem; ſic enim mutare non licet mandatum vel nominationem ad Beneficium cum præſenti Beneficio, cap. fin. de rer. permut. Federicus in d. tract. de permut. benef. q. 13. Matthæus de Afflictis deciſ. Neapol. q. 17. Neque mens hæc Papæ fuit, ut literæ ſuæ & mandata extendantur ad aliam quàm quæ ibi deſignatur, perſonam. Neque etiam aliquis decimas vel juſpatronatus cum Beneficio validè permutaverit, juxta Doctores ad d.cap. fin. de rer. permut. & Rebuffum loc. cit. num. 24. Plura tamen Beneficia cum uno Beneficio poſſunt & validè, & licitè permutari, argumento legis *Cùm Prætor*, D. de judic. ſunt enim res ejuſdem naturæ, neque Jus ullibi prohibet. Ratio verò æqualitatis, quæ juſtas reddit permutationes, locum hîc habere poteſt: plura enim minoris proventus Beneficia æquivalent unico opulentiori. Federicus loc.cit. quæſt. 12. Rebuffus d.tit. de permut. num.40.

VI. Quartò requiritur, ſi fiat permutatio coram Summo Pontifice, ut cætera ſimul compermutantium Beneficia ſigillatim exprimantur, ut à Romana Rota judicatum, & à pluribus Doctoribus traditum refert Rebuffus ibid. num. 34. quanvis Federicus loco cit. quæſt. 18. neget id eſſe neceſſarium in permutationibus. Saltem tutius eſt contra litigatores Beneficiorum avidiſſimos aut cuncta exprimere, aut clauſulam referre, ut tacita pro expreſſis habeantur.

VII. Valida Beneficiorum permutatio eſt non modò inter ſe conformium, ſed etiam difformium, exempli causâ Dignitatum cum Perſonatibus, ſimplicium cum curatis, Commendarum ad vitam cum titularibus; quia Commenda perpetua vicem habet Tituli. Panormitanus in cap. *Cùm olim*, de rer. permut. Federicus loco cit. quæſt. 6. & ſeqq. Rebuffus num. 51.

VIII. Admiſſa reſignatione ex cauſa permutationis, Beneficia non aliis poſſunt quàm permutantibus conferri, d.cap. unico, de rer. permut. in 6. & Clem. unic. eod. tit. Et ſi ſecus fiat, invalidè conferuntur; quia non aliàs aut aliter intendunt permutantes reſignare, niſi ad hunc permutationis finem.

IX. Si evinci contingat Beneficium permutatione quæſitum, datur regreſſus ad alterum dimiſſum, ratione tacitæ conditionis in illa dimiſſione incluſæ, Si permutatum beneficium non fuerit evictum: ſine qua nemo proprium dimitteret beneficium. Rota deciſ.9. in antiquis. Rebuffus tract. de pacif. poſſeſſ. num. 145. Papo lib. 2. placitorum, tit. 7. num. 2. Faber Cod. de ſacroſ. Eccleſ. defin. 53. Et apertè favet cap. *Si beneficia* 20. de præbend. in 6. Atque conceditur iſte regreſſus ſine nova proviſione, &

ſine

ſine nova in poſſeſſionem immiſſione. Requiritur tamen in hoc Regno ſententia declaratoria apertionis regreſſus per Regios Judices, qui ſibi poſſeſſoria Beneficiorum judicia ita vindicant, ut ſine horum cognitione & decreto vacaturum procul dubio ſit Beneficium, & alienæ impetrationi aditus aperiatur. Papo lib. 2. placitorum, tit. 7. num. 2. Faber Cod. de ſacroſ. Eccleſ. def. 53. Duarenus lib. 8. de benef. cap. 3. Regreſſus etiam locum habet mortuo compermutante, adeo ut hujus Beneficium tanquam per obitum vacans non poſſit impetrari ab alio in præjudicium illius qui jus habet regreſſus in illud. Rebuffus d. tit. de permutat. num. 13. ubi ſæpe ita deciſum ſe vidiſſe affirmat. Charondas lib. 1. reſponſorum, cap. 24. & idem lib. 1. Pandect. cap. 10. & 11. Deſpeiſſeus tract. de benef. Eccl. tit. 11. ſect. 2. art. 4. num. 4. quibus etiam locis iidem aſſerunt, non eſſe opus ad hunc regreſſum nova collatione, ſed neceſſariam eſſe Regii Judicis ſententiam in cauſa poſſeſſorii.

X. Ex eo quod admiſsâ reſignatione ex cauſa permutationis non poſſint Beneficia aliis quàm permutantibus conferri, juxta Clement. unicam de permutat. inferunt Rebuffus p. 3. praxis, tit. de permutatione, num. 28. Louetus lit. *B*, num. 13. aliique, quod admiſsâ per Epiſcopum reſignatione in cauſa permutationis, ſi uni fuerit collatum Beneficium antequam ejuſdem permutantis fuerit admiſſa reſignatio, ejuſque viciſſim Beneficium alteri compermutanti collatum fuerit, & inter has moras iſte compermutans moriatur, jus accreſcere ſuperſtiti, ut utrumque Beneficium retineat. Non enim priore excidit quod pridem poſſidebat, quia adhuc illud tenet, cùm non reſignaverit: manet itaque in priſtina ejus poſſeſſione; & aliunde ſocii compermutantis debetur ei Beneficium, quia non vacat per ſocii obitum, quandoquidem ante ejus mortem jam fuerat reſignatum, & legitimè ſuperſtiti ſocio collatum.

XI. In permutandis Beneficiis aliiſque ſpiritualibus rebus pacta quædam aliquoties apponuntur illicita. Ejuſmodi eſt conventio, ut permutatum Beneficium alicui tertio conferatur non habenti jus in illo, vel etiam ut ei penſio aſſignetur. Non poſſunt hæc fieri, neque conveniri coram Ordinario, quia quæcunque in reſignatione adhibita conditio cenſetur ſimoniaca, ſaltem Jure Canonico: quod ſimoniæ genus cùm non vetetur Divino Jure, à Summo Pontifice ex poteſtatis plenitudine purgari poteſt. Navarra Manual. cap. 23. num. 107. Leſſius lib. 2. de juſt. cap. 35. dub. 14. num. 87. Nec legitur in toto jure Papam aut Concilium indulſiſſe poteſtatem Ordinariis purgandi conditiones reſignationibus appoſitas, niſi in ſola Beneficiorum permutatione. Eſt verò generalis prohibitio cap. ult. de pactis: *Pactiones* (inquit) *factæ à vobis pro quibuſdam ſpiritualibus obtinendis, cùm in hujuſmodi omnis pactio, omniſque conventio debeat omninò ceſſare, nullius penitus ſunt momenti.*

XII. Iſta quoque pactio in permutatione pravitate ſimoniacâ fœda-

tur, cùm promittitur aut permutatur fundatum Beneficium cum Beneficio fundando; quo enim tempore ita convenitur, unicum exiſtit Beneficium, ſimulque pecunia, quæ res eſt merè temporalis & profana, quanvis futuro alicui Beneficio deſtinetur quod actu non exiſtit. Itaque præter defectum illum generaliter prohibitum pactionis circa ſpiritualia, cap.ult. de pact. gravior hîc defectus intervenit ſimoniæ à Jure Naturali Divinoque, ſimulque à Concilio generali Chalcedonenſi can.2. prohibitæ, ne pecunia detur, accipiatur aut promittatur pro ſacris Ordinationibus, aut pro Eccleſiaſticis miniſteriis: & habetur in can. *Si quis Epiſcopus*, 1. q.1. Expreſſior etiam eſt ad hunc caſum can. *Ex multis*, 1. q. 3. damnans ſimoniacæ pravitatis eos qui pro Beneficiis acquirendis paciſcuntur fundationes Eccleſiarum à ſe faciendas, aut donaria Eccleſiis aut pauperibus contribuenda. Huc etiam ſpectat cap. *Tua nos*, de ſimon. declarans ſimoniam committi, ſi quis de bonis ſuis conferat ad novi Beneficii fundationem, eâ conditione, ut ſibi id Beneficium, aut alicui ſuorum conferatur. Et ſic judicavit Aquiſextienſis Senatus. Cùm enim Parochus Eccleſiæ Oliolenſis in Tolonenſi Diœceſi Curam ſuam dimiſiſſet ex cauſa permutationis pro Capellæ Rectoria, quam reſignatarius ſe ſpoponderat fundaturum cum jurepatronatus, & ſuper iſta fundatione impetratum fuiſſet Apoſtolici Legati reſcriptum, Præbenda illa Parochialis adjudicata fuit devolutario, qui illam ut vacantem per ſimoniam impetraverat contra reſignatarium, & à reſcripti executione tanquam ab abuſu appellaverat, ut refert Paſtor lib.3.de benef. tit.11.n.7.

XIII. Pacta quædam recenſentur in hiſce permutationibus apponi ſolita, ſed non aliter valida, niſi ſummi Pontificis diſpenſatione roborentur, ut ſi conveniant permutantes de ſolvendo alieno ære contracto propter Beneficium compermutatum; alioquin enim ſucceſſor in Beneficio ſolvere tenetur nomina ſeu debita contracta pro Eccleſiæ neceſſitate ab anteceſſore ſuo, cap. 1. de ſolution. Expenſas verò quas præceſſor Beneficii fecit, non in Eccleſiæ, ſed in propriam utilitatem, paciſci à ſucceſſore prorſus eſt ſimoniacum: item de ſolvendis Bullarum ſeu expeditionum impenſis. Navarra conſil.7. & 14. de ſimonia.

XIV. Si verò Beneficiorum permutatio fiat in periculo mortis, aut in decrepita ſenectute; item ſi fiat cum conſanguineo, proximo aut familiari, aut ſi citra inæqualitatem Beneficiorum reſervetur penſio, aut ſi uterque ſibi penſionem reſervet, aut ſi conveniatur de penſione in gratiam tertiæ perſonæ, iſtis caſibus permutatio ac reſervatio fieri præſumitur in fraudem, vel animo negotiandi; & talis reprobatur permutatio. Idemque præſumendum & damnandum, ſi penſio ſuper alio quàm compermutato Beneficio conſtituatur, & ſi ſit magna Beneficiorum ſine ulla compenſatione inæqualitas, aut ſi fiat permutatio cum ficto Beneficio, quia propria bona ſine aliqua urgente cauſa diſperdere velle nemo præſumitur,

mitur, l.*Cùm de indebito*, D. de probation. Nullaque ratione veriſimile ſit, ut quiſquam Beneficium multis fortè expenſis, & laboribus acquiſitum, quo ſuſtentandus eſt, ſine aliqua gravi cauſa ſponte reſignet, ut dicit cap. *Super hoc*, de renunciatione. Præterea dolus præſumitur, ſi quis poſt reſignationem in ejuſdem à ſe reſignati Beneficii poſſeſſione perſeveret. Hæc docet Rebuffus d. tit. de permutatione, n.42. & ſeqq. & in gloſ. ad Concordata, tit. de collationibus, §. *Volumus*, gloſ. ult.

XV. Denique in caſu permutationis Beneficiorum, quemadmodum & in aliis reſignationibus, ſervanda regula eſt de publicandis reſignationibus, de qua inferiùs tractabitur hoc ipſo lib. 2. cap. 18. Hoc denique tenendum, certiſſimam eſſe regulam, ſi remittatur Beneficium, ad cujus compenſationem promittatur titulo permutationis aliud indefinitè Beneficium ſimilis ac paris proventus, id non cenſeri permutationem, ſed nudam & inefficacem pollicitationem, quam nunquam confirmat Papa, neque licet Ordinariis admittere. Unde ſi alter à quo reſignatum ex ea cauſa fuerit Beneficium, moriatur, vacabit Beneficium per obitum. Ita Mornacius ad l. *Rebus*, C. de rerum permut. Permutationes enim eſſe debent de certo & determinato Beneficio ad aliud peræquè certum & determinatum.

CAPUT XVIII.

De jure Regreſſus.

I. GENERALIS regula Canonici Juris hæc eſt, eum qui ſemel Beneficio ſuo renunciavit, non poſſe illud repetere, cap. *Ex tranſmiſſa*, cap. *Super hoc*, & cap. *In præſenti*, de renunciat. Ideò revocatio ſemel admiſſæ reſignationis nulla & irrita eſt; etiamſi ſucceſſor poſſeſſionem abdicati ab alio Beneficii nondum ſumpſerit. Sic judicatum Pariſiis refert Charondas lib. 1. reſponſorum, cap. 21. Idemque juris eſt etiam cùm reſignatarius reperitur incapax Beneficii, ut aliis Supremarum Curiarum judiciis confirmat Brodeus in Louetum lit. *B*, cap.13. Neque reſumi Beneficium poteſt, quanvis conditio in renunciatione illius addita fuerit, ut ſi vivo reſignante vacaverit ſive per ceſſum, ſive per deceſſum reſignatarii, revertatur Beneficium ad reſignantem abſque nova proviſione. Iſtiuſmodi namque proviſiones ſub forma regreſſus obtentas jubet eſſe irritas Carolus IX. in Aurelianenſibus Comitiis, art. 22. Verumtamen ſi accedat nova ejuſdem Beneficii collatio in gratiam reſignantis, poterit idem reſumere, non ex illa conditione re-

greſſus, ſed ex vi novæ proviſionis, quanvis juraſſet ſe idem Beneficium non repetiturum, ut dicit expreſsè cap. *Cùm inter,* de renunciat.

II. Regreſſus porrò ad idem Beneficium conceditur reſignanti. In primis in mutua compermutatione, ſi contingat unum ex compermutatis Beneficiis evinci. Nam is qui iſtud ſic amiſit, jus habet reſumendi abdicatum à ſe in cauſa permutationis Beneficium, ut proximè ſuperiori capite, num. 9. dictum eſt: etiam citra novam proviſionem, non tamen in hoc Regno citra Regii Judicis declarationem, cui in his attribuitur judicium poſſeſſorium. Rebuffus in praxi, p. 3. tit. de permutation. num. 11. 12. 13. & 16.

III. Regreſſus pariter admittitur ubicumque aliquis ſuo priſtino renunciavit Beneficio ad novi Beneficii ſuſcipiendam collationem, vel quia ambo ſimul ſunt incompatibilia, vel quia noluit plura ſimul tenere Beneficia contra Eccleſiaſticos Canones, vel quia noluit Collator aliter conferre, niſi prius dimitteretur, aut alia ex cauſa. Si ergo contingat iſtud noviſſimè collatum Beneficium evinci, is qui priſtinum Beneficium pro hoc ſecundo capeſſendo dimiſerat, jus habet regrediendi ad primum Beneficium, quanvis fuerit alteri collatum & poſſeſſioni datum, cap. *Si beneficia* 20. de præbend. in 6.

IV. Tertiò etiam conceditur regreſſus, ſi contingat unum ex permutatis Baneficiis vel nova penſione onerari, vel etiam veteri penſione, modò id quando permutavit ignoraverit, ut plurimis tum Senatuſconſultis, tum Regii Conſilii Placitis judicatum refert Papo lib. 2. tit. de permutatione beneficiorum 7. art. 4. & 5. Etiam excludendo poſſeſſorem, qui per reſignatarii obitum impetraverat, ut ſolenni omnium Camerarum convocatione in Purpureis Togis decidit Pariſienſis Senatus die 7. Septembris anno 1565. teſte Charonda lib. 1. reſponſorum, cap. 24. & lib. 1. Pandectarum, cap. 11.

V. Quartò admittitur regreſſus, ſi reſignatarius conventam & à Papa approbatam penſionem non ſolvat, modò ſaltem clauſula regreſſus fuerit appoſita in literis Papæ, quibus iſta conſtituta fuit penſio. Gigas de penſionib. quæſt. 99. n. 18. Azorius p. 2. lib. 8. cap. 9. quæſt. 4. In Gallia clauſula regreſſus, licèt non appoſita, ſubintelligitur ad regreſſum adjudicandum contra reſignatarium non ſolventem penſionem. Brodeus in Louetum lit. *B*, n. 13. Bonifacius lib. 2. tom. 1. Senatuſconſultorum Provinciæ, tit. 10. cap. 6.

VI. Quintò in toto Galliæ Regno ei qui in infirmitate gravi conſtitutus reſignaverit, datur regreſſus poſt valetudinem recuperatam, aut periculi ceſſationem, ſive purè reſignaverit, ſive in favorem, ſive ſimpliciter, ſive ſub penſionis reſervatione, ſive coram Legato, ſive coram Ordinario, ut declaratur Edicto Ludovici VIII. anni 1638. art. 20. nec tantùm contra ſuum reſignatarium, ſed etiam contra reſignatarii ſucceſſorem, ut declaravit

declaravit Toloſana Curia in gratiam Ganſardi Præcentoris Eccleſiæ Aquiſextienſis, qui metu mortis Præcentoriam cum reſervatione penſionis reſignaverat in favorem, cujus reſignatarius mox ſe eodem Beneficio abdicaverat in alterius tertii favorem. Paſtor lib. 3. tit. 9. num. 2. Quum enim aliquis non ſponte renunciavit, Clemens Papa III. concedit ei regreſſum ad Beneficium. *Nulla enim ratio* (inquit) *hoc veriſimile reddit, ut quiſquam Beneficium multis fortè expenſis & laboribus quæſitum, quo ſuſtentari debet, facilè ſine magna cauſa, ſuâ ſponte reſignet*: cap. *Super hoc*, de renunciat. Et formido urgentis in ægritudine mortis, ſi non adimit, ſaltem valde minuit hominis libertatem, & adigit ad ea quæ nunquam alioqui in animum induceret, cap. *Literaturam*, de voto. Præterea cùm omnis qui in ægritudine periculoſa renunciat, nequaquam hoc faceret ſi ſciret ſe ex illa infirmitate convaliturum, omnis quæ tunc fit renunciatio hanc ſecum tacitam involvit conditionem jure præſumptam, Niſi de hoc morbo convaluero. Præterea rationabilior eſt cauſa ſuccurrendi ſic reſignanti quàm ei qui in ſimili conſtitutus infirmitate vovit; hic enim vovens intendit promiſſum exequi ſi convaleſcat: reſignans autem non intendit renunciare ſi convaleſcat; & nullatenus renunciaret, ſi ſe convaliturum ſciret. Et tamen d. cap. *Literaturam*, de voto, illam remittit promiſſionem expreſſis verbis Deo nuncupatam in illo qui ægritudine decumbens, mortis pavore Religionem vovit, ſi ſoſpes exurgeret. Multò ergo magis videtur remittenda reſignatio quæ nullatenus fieret, ſi quis mortem ſe ſciret evaſurum. Bonifacius tamen d. tom. 1. lib. 2. tit. 10. cap. 2. refert aliquando judicatum non eſſe regreſſui locum, ſi fuerit reſignatum coram Ordinario: ſed communis ſententia hoc etiam extendit ad Ordinarium; licèt enim liberè conferat, non tamen confert vivente Beneficiario, niſi hic liberè reſignet: atque ita manet hîc etiam communis & fundamentalis ratio regreſſus, quod ſcilicet non reſignaſſet æger ſi ſe ſuperſtitem & convaliturum præſciviſſet.

VII. Sexta juſti regreſſus cauſa eſt criminis capitalis accuſatio, cujus incerti ſucceſſus formidine aliquis proprium Beneficium abdicat, quod repetendi jus habet poſtquam judicium condemnationis evaſerit. Sed ne repetitionibus indulgeam, conſulito quæ hac de re accuratè pertractavi hoc ipſo lib. 2. cap. 10. num. 1. 2. 3. tam de reſignatione quæ fit pendente criminis lite, quàm quæ fit poſt condemnationis ſententiam, ſed appellatione ſuſpenſam.

VIII. Olim ad regreſſum novâ ab Ordinario proviſione opus erat, ſed hodiernâ praxi res ita geritur. Regredi volens in Regno Galliæ Judicem Regium oblato libello convenit, ejuſque decreto reſignatarium citari curat, infirmitatem præteritam Medicorum atteſtatione probat, aliamve cauſam propter quam regreſſum petit. Demùm auditis partibus & examinatis probationibus, Judex cui more Gallicano judicium poſſeſſorium attributum

tributum eſt, reſignatarium poſſeſſione per ſententiam dejicit, eamque petenti regreſſum adjudicat. Hic verò Ordinarium adit, à quo admittatur in priſtina quibus ante reſignationem potitus erat jura ordinis & ſeſſionis & vocis in Capitulo, ſine ullo retroceſſu aut diminutione fructuum, atque miniſterii, perinde ac ſi nunquam renunciaſſet; neque tenetur ullum pro novo ingreſſu vectigal Capitulo exſolvere. Louetus lit. *B*, num. 13. nec ullatenus ullâ proviſione aut collatione opus habet. Oliva lib. 1. placitorum, cap. 19. Deſpeiſſeus tract. de benefic. tit. 11. ſect. 2. art. 6. Rebuffus in praxi, p. 3. tit. *Ratione perſonæ & rei vitiatur reſignatio*, num. 19. Chopinus lib. 1. de ſacra politia, cap. 8. num. 8. aliique communiter. His ſuffragatur lex *Qui ad tempus*, §. *Reſtitutus*, D. de decurion. ubi ſtatuitur reſtitutum Decurionem tenere ordinem, non quaſi nunc primùm nanciſcatur, ſed quem pridem habuit. Neque verò his obſtat cap. *Ex tranſmiſſa*, de renunciat. dum ſic ait: *Illum non tanquam unum de Eccleſia, ſed quaſi de novo recipiant in ſocium & fratrem.* Reſpondetur enim illum de novo mandari recipiendum à Papa, non ex jure, ſed ex liberali gratia & pura commiſeratione; quia diuturno elapſo poſt ſuam renunciationem tempore eandem confirmaverat, dum ea quæ liberaliter illi Eccleſiæ contulerat, repetere, atque per inſignem atque indebitam indulgentiam ſibi ſolo pacis ſtudio relaxata, ſibi reſumere non erubuit, ut ibidem dicitur.

IX. Reſignatio vi aut metu extorta nulla eſt, cap. *Super hoc*, de renunciat. Ideoque datur reſignanti regreſſus in Beneficii dimiſſi poſſeſſionem, cap. *Abbas*, & cap. *Ad aures*, & cap. *Ad audientiam*, de his quæ vi metuſve cauſ. fiunt. Si tamen metus cauſa levis fuerit, nec cadens in virum conſtantem, reſignatio facta ſtabit, cap. *Cùm dilectus*, eod. tit. Et ſi qui metu adactus fuerat liberè poſtmodùm conſenſerit, reconvaleſcet reſignatio. Rebuffus tit. de reſignat. metu extort. n. 7. 8. 9. & 10.

X. Idem juris eſt in reſignatione, cui fraus aut dolus cauſam dedit. Ratio eſt, quia illa reſignatio non poteſt cenſeri voluntaria. Voluntarium enim, ut ab Ariſtotele definitur, eſt quod proficiſcitur à principio intrinſeco cognoſcente ſingula in quibus eſt actio. Ea verò cognitio non poteſt eſſe in animo cui fraus aliena per mendacium aut fictionem illuſit. Rebuffus in praxi, p. 3. tit. de cauſis reſignat. irritant. à n. 1. ad 12. In his cauſis opus ei qui reſignavit incumbit probandi vim, metum aut dolum, d. cap. *Super hoc*, de renunc. Atque his caſibus reſignatio adeò nulla cenſetur ex defectu conſenſus, ut nec literis opus ſit in integrum reſtitutionis; ſed reſignans obtinet tamen in judicio poſſeſſorio literas Regias, quibus Judici mandatur, ut ſi probetur vis aut metus, aut dolus qui cauſam reſignationi dederint, nulla ejus reſignationis habitâ ratione, confirmet in poſſeſſione Beneficii reſignantem, aut eundem in poſſeſſionem vindicet, ſi fuerat ſpoliatus. Sed literæ iſtæ non ſunt reſciſſionis, neque hîc agitur reſciſſorio judicio, ſed perinde ac ſi nulla fuiſſet reſignatio facta, cùm ſit ipſo

ipſo jure nulla & inanis. Rebuffus d. tit. de cauſ. reſignat. irritant. n. 11. & 12. Deſpeiſſeus tit. 11. ſect. 2. art. 5. num. 8.

XI. Renunciatio à minore annis vigintiquinque facta, non eſt quidem hoc ipſo invalida, ſed caſſa fiet per reſtitutionem in integrum, ſi velit reſignans ab ea reſilire. Rebuffus d. tit. *Ratione perſon. & rei vitiat. reſignat.* n. 1. 2. 3. 4. 5. 6. Papo lib. 3. placitorum, tit. de reſtitution. major. & min. in re benefic. 11. art. 1. Charondas lib. 1. Pandect. cap. 10. Louetus cum Brodeo lit. *B*, cap. 7. Deſpeiſſeus art. 5. num. 10. penes quos hæc adſtruuntur quamplurimis Senatuſconſultis. Neque his obſtat cap. *Si annum*, de judiciis in 6. ſtatuens puberem poſſe in cauſis beneficialibus perinde ac ſi major eſſet annis vigintiquinque, admitti in judicio. Hoc enim conceſſo reſtat adhuc ei reſtitutionis beneficium, & donec obtinuerit, res per eum actæ valebunt. Si enim per ſe nullæ ac irritæ forent, ſuperflua eſſet reſtitutio, ſicut paulò antè monui non opus eſſe reſtitutione aut reſciſſione contra reſignationem vi, metu, dolóve extortam, quia talis reſignatio per ſe nulla & irrita eſt. Et hæc quidem de jure communi, ſed non de jure Francico, in quo prævalet iſtud effatum forenſe, *Nullitas in Gallia locum non habet*, ſed quæcumque illa ſit, reparanda eſt per Regias reſtitutionis Literas.

* XII. In actis Cleri Gallicani, tom. 2. tit. 22. commemoratur Supremæ Pariſienſis Curiæ Senatuſconſultum, ut ſit norma & ſpecimen tum juris regreſſus in Regno Galliæ recepti, tum reſumptionis jurium omnium capitularium ſuccedentium poſt reſignationem ejus qui per regreſſum reſtituitur, ita ut regrediens præferatur in ordine ſeſſionis & jure optandi, cæteriſque privilegiis, prævaleatque cæteris qui poſt reſignationem in idem Collegium recepti fuere. Ipſum verò factum eſt hujuſmodi. Franciſcus Verjuſius Cathedralis Eccleſiæ Matiſconenſis Canonicus periculoſa ægritudine conflictatus, purè & ſimpliciter præbendam ſuam abdicavit in manus Capituli ſui, quod jure veteris conſuetudinis, & juxta cap. *Cùm Eccleſia Vulterana*, de elect. potitur privilegio Præbendas Canonicas conferendi. Conſenſu autem communi Capitulum reſignatam præbendam contulit reſignantis nepoti Philiberto Verjuſio. Sed tranſactis aliquot menſibus, Franciſcus ex gravi morbo convaleſcens abdicatam à ſe præbendam reſumit. Cúmque poſt ejus in morbo reſignationem alii de novo fuiſſent diverſis proviſi Canonicatibus antequam Franciſcus fuiſſet ad priſtinum Canonicatum regreſſus, eidem Franciſco in cauſa contradictoria idem Senatus adverſus quatuor contendentes Canonicos intermedio tempore admiſſos, & præſeſſionem, & vocis prærogativam, & jus optandi, omnemque aliam prærogativam adjudicavit perinde ac ſi nunquam ſe Canonicatu demiſiſſet.]

CAPUT XIX.

Ad regulam, De infirmis reſignantibus.

I. PLERÆQUE ſunt circa rem beneficiariam regulæ Cancellariæ. Nos hic præcipuas exequemur, quæ uſu vigent in Galliæ Regno. Sunt verò iſtæ. 1. De infirmis reſignantibus. 2. De triennali poſſeſſore. 3. De annali poſſeſſore. 4. De publicandis reſignationibus. 5. De non tollendo jure alteri quæſito. 6. De veroſimili notitia.

II. Regula de infirmis reſignantibus his verbis concipitur: *Item voluit, quod ſi quis in infirmitate conſtitutus reſignaverit aliquod Beneficium, dimiſerit, aut illius commendæ ceſſerit, ſeu ipſius Beneficii unionis diſſolutioni conſenſerit, etiam vigore ſupplicationis dum eſſet ſanus ſignatæ, poſtea infra viginti dies à die per ipſum reſignantem præſtiti conſenſus computandos de ipſa infirmitate deceſſerit, ac ipſum Beneficium quavis authoritate conferatur per reſignationem ſic factam, collatio hujuſmodi nulla ſit, ipſumque Beneficium nihilominus per mortem cenſeatur vacare.*

III. Ut autem certa habeatur notitia diei obitus, providit Franciſcus I. Edicto anni 1539. artic. 50. & 51. dum jubet in Eccleſiarum regiſtro conſcribi diem ſepulturæ Beneficiarii defuncti ipſius Parochi manu, aut alterius qui tunc exiſtat illius Eccleſiæ Superior; necnon ſubſcriptio adjungatur publici Notarii ad ſubſcriptionem Parochi vel alterius Superioris. Iubet præterea art. 54. domeſticis Beneficiarii defuncti ſub pœna corporali, ut veniant notificatum ſincerè dictis Eccleſiis prædicti obitus diem. Ipſis verò corporis defuncti recelatoribus laïcis pœnam mortis indicit, Clericis verò omnimodam excluſionem à Beneficiis defuncti, & præterea graves pecuniarias mulctas Judicis arbitrio infligendas, art. 55. Quod ſi ad hunc finem corpus exenteraverint, incurrunt per extrav. 2. de ſepultur. in communib. in locis in quibus hæc extravagans recepta eſt, excommunicationem Papæ reſervatam, nec ſolùm facientes, ſed etiam efficaciter fieri mandantes aut conſulentes. In hoc Regno, aliiſque pluribus locis ea pœna non eſt recepta: paſſim enim & citra ſcrupulum exenterantur etiam à timoratis perſonis defunctorum corpora, hoc eſt viſcera eorum eruuntur, ne corpus tam citò fœteat & corrumpatur, poſſitque commodiùs aliò transferri. ἔντερα vox Græca nihil aliud ſignificat, quàm viſcera & inteſtina: Græcumque ἐξεντερίζειν nihil eſt quàm inteſtina de animali eximere, & metaphoricè medullam de planta eruere. Et ait Raphaël Tobiæ 6. *Exentera*, hoc eſt, eviſcera hunc piſcem.

IV. Iſtam

IV. Iſtam de infirmis reſignantibus regulam primus ediderat Innocentius Papa VIII. cum hac clauſula, *Reſignaverit ſive ſimpliciter, ſive ex cauſa permutationis.* Sed eam Julius III. obliteravit. Nihilominus tradit Rebuffus p. 3. tit. de infirmis reſignantib. gloſ. 4. valere hanc regulam in caſibus etiam reſignationum, quæ fiunt ad permutanda mutuò Beneficia; ſicque judicatum in Curia Pariſienſi die Julii 12. anno 1578. refert Lepreſtre centur. 2. cap. 39. Bengeus item tract. de canonicis inſtitutionum conditionibus, §. 10. num. 9. aſſerit pariter valere hanc regulam in caſu etiam permutationis Beneficiorum. Addit Rebuffus loco cit. eum qui permutavit Beneficium cum ægro qui intra viginti dies exceſſit, non habere jus priſtinum Beneficium ſuum recuperandi, hac ratione, quia qui cum graviter ægrotante ſic permutat, præſumitur fraudem moliri in præjudicium expectantium & Ordinariorum: neque jura intendere quempiam in vitæ confinio de beneficiis Eccleſiæ tanquam de hæreditaria portione ac ſucceſſione diſponere, can. *Epiſcopo* 1. & 2. & can. *Plerique*, & can. *Moyſes*, 8. quæſt. 1. Præterea huic iſtâ occaſione permutanti imputandum eſt quod ſe ultrò huic periculo expoſuerit, ſiquidem cogitare debuit fore, ut hic moreretur quem videbat ægritudine laborare. Itaque cap. 2. in fine, de renunciat. in 6. de renunciantibus ac permutantibus in fraudem his verbis edicit, *Ut & habita præbenda, & ambita ſimul omninò careant.*

V. Non ſunt Doctores unanimes, valeatne regula de infirmis reſignantibus, quando in reſignatione clauſula iſta inſerta fuit, *vel aliàs quovis modo vacet?* Et remedio hujus clauſulæ ceſſare regulam iſtam, & reſignatario jus acquiri, quanvis intra viginti dies reſignans de eadem infirmitate moriatur, docet Gomeſius ad regulam de veroſimili notitia, num. 54. & Paſtor lib. 3. de benef. tit. 2. num. 6. dummodo per fraudem non fuerit cadaver occultatum ad antevertendos omnes per obitum impetraturos. Ex adverſo nullatenus per illam clauſulam impediri hujus regulæ effectum docet Rebuffus d. tit. gloſ. 14. num. 13. & Charondas, qui libro 1. Pandect. cap. 10. ita fuiſſe judicatum refert à Senatu Pariſienſi: & Mainardus, qui lib. 1. cap. 59. ſimile profert Senatuſconſultum Curiæ Toloſanæ. His accedit ratio. Cùm enim tempore reſignationis non vacaret Beneficium per obitum, præſumi non poteſt voluiſſe Papam conferre Beneficium per obitum dum vivit reſignans, aut voluiſſe conferre Beneficium vacaturum; ſed tantùm actu & de præſenti vacans per ſolam reſignationem. Aliud quidem juris eſſet, ſi poſt mortem reſignantis Papa reſignatarium illum de eodem Beneficio provideret tanquam per mortem vacante, dummodo jus alteri non fuerit antea quæſitum; ſic enim fieret ut taliter proviſus vero titulo niteretur, & non irritæ & caducæ reſignationis.

VI. In Regno Galliæ illi viginti dies non ſolent computari à die præſtiti per reſignatorem conſenſus, ut vult iſta regula; ſed à die admiſſæ per Collatorem reſignationis. Atque ita ſæpius in Supremis Regni

Curiis judicatum teſtantur Boërius quæſt. 358. & Rebuffus d.tit. gloſ. 10. num. 10.

VII. Quid ſi ſanus aliquis reſignaverit, & poſt reſignationem in morbum inciderit, cujus vi deceſſerit intra viginti dies ab ipſa reſignatione computatos? Iſto caſu non eſt huic locus regulæ expreſſis verbis dicenti: *Si quis in infirmitate conſtitutus reſignaverit.* Valebit itaque reſignatio. Rebuffus d.tit. gloſ. 2. n. 2. & 14.

VIII. Regula iſta etſi expreſsè dicat, *Si Beneficium quavis authoritate conferatur per reſignationem ſic factam,* non admittitur intra Regnum Galliæ in reſignationibus quæ fiunt coram Ordinariis, ſed ad eas ſolas reſtringitur quæ fiunt coram Papa vel Legato. Idque firmatur innumeris Supremarum Galliæ Curiarum judiciis, quibus ab Ordinario in vim reſignationis proviſus excluſit proviſum per obitum qui contigerat intra viginti dies factæ in morbo reſignationis. Sic tradunt Gallicani Authores Papo lib. 3. placitorum, tit. de infirm. reſign. 2. art. 2. Imbertus in Enchiridio, verb. *Regula Cancel. de* 20. *dieb.* Duarenus lib. 8. de benef. cap. 2. §. 5. Chopinus de ſacra Politia, lib. 1. tit. 6. num. 3. Charondas lib. 1. reſponſorum, c. 19. & lib. 1. Pandect. cap. 10. Peleus lib. 2. action. forenſ. cap. 10. Louetus lit. *I*, cap. 5. Ratio differentiæ hac in re inter Papam & Ordinarios hæc eſt, quia plus eſt ſuſpicionis fraudis coram Papa in remotis agente, nec locorum Clericos cognoſcente, quàm coram Ordinariis exactiorem notitiam habentibus & rerum & Beneficiorum & Clericorum ſuæ Diœceſis. Quæ eadem cauſa eſt, cur non ſit neceſſaria in Ordinariorum collationibus expreſſio cæterorum, quæ proviſus poſſidet, Beneficiorum; quæ tamen omiſſio collationem quæ à Papa fit, invalidaret.

IX. Eadem regula nihil obeſt reſignationibus à Rege Galliæ admiſſis, quando contulit jure Regaliæ. Charondas lib. 1. Pandect. cap. 1. Louetus lit. *R*, cap. 47.

X. Eidem regulæ non eſt locus in morte civili, ſeu capitis diminutione reſignantis. Rebuffus ad hanc regul. gloſſ. 11.

XI. Obſervanda ſunt verba Regulæ, *De ipſa infirmitate deceſſerit.* Si enim in infirmitate reſignans novo occurrente caſu deceſſerit, ſive gladio, ſive veneno, ſive laqueo, ſive ruina aliqua poſt paucos dies, ipſa valebit reſignatio, quia de ipſa infirmitate non deceſſit. Itaque duo probanda ſunt ad excludendum reſignationis effectum: primò defunctum reſignaſſe tempore infirmitatis ſuæ: ſecundò de eadem infirmitate interiiſſe intra vigeſimum ab admiſſa reſignatione diem. Rebuffus dict. gloſſ. 11.

XII. Quid verò juris, ſi reſignatum fuerit dum febris intermittebat, ut fit in tertianis & quartanis febribus? Ritè declarat Rebuffus gloſſ. 2. num. 6. ad hanc regul. hanc procedere regulam ſive febris continua ſit, ſive intermittens ac interpolata: licèt enim acceſſus intermiſerit, perdurat tamen habitus morbi quamdiu morbificus humor perſiſtit intra corpus.

Neque

Neque refert ſi tempore reſignationis fuerit levis febricula, quæ non exiſtimabatur periculoſa; ſufficit enim ſi ſecundùm verba regulæ decedat ex ea infirmitate: & plerumque mors ſequitur ex infirmitate quæ principio levis, deinde ingraveſcit. Ibid. num. 5.

XIII. Summus Pontifex poteſt huic regulæ derogare, idque facere ſolet ad reſignatarii petitionem, itaut in Galliæ quoque Regno iſtiuſmodi admittatur ob Papæ derogationem reſignatio. Rebuffus ibid. gloſſ. 2. à n. 24. ad 27. Charondas lib. 1. Pandect. cap. 12. Etiam in menſibus Graduatorum nominatorum. Rebuffus d. gloſſ. 2. à num. 27. ad fin. Charondas lib. 1. reſponſ. cap. 20. & lib. 1. Pandect. cap. 12. Papo d. tit. de infirm. reſignant. 2. art. 5. Chopinus lib. 1. de ſacra Politiæ, cap. 5. num. 5. Quin etiam valet derogatio iſta in præjudicium Indultariorum Curiæ Pariſienſis, ut ex multis ſupremis Judiciis affirmat Bengeus de canonicis inſtitutionum conditionib. §. 10. num. 14. Omnis enim res per quas cauſas conſtituitur, per eaſdem diſſolvitur, cap. 1. de regul. jur. Ejuſque eſt diſſolvere cujus eſt & ligare, l. *Si puella*, D. de ſponſalib. Et nihil tam naturale, quàm eodem genere quodcunque diſſolvere, quo colligatum eſt, l. *Nihil tam naturale*, D. de regul. jur. Igitur cùm Papa jus condiderit, poteſt etiam circa idem jus ex æquitate diſpenſare.

XIV. Circa hoc tamen ſciendum eſt, non eſſe locum derogationi aut diſpenſationi regulæ de viginti diebus in præjudicium ejus Ordinarii qui Cardinalitiâ dignitate præeminet. Docent enim Louetus lit. *C*, cap. 15. Bengeus de canonicis inſtitutionum conditionibus, §. 10. num. 17. & 18. & tit. de variis mod. acquir. benef. §. 10. num. 22. & 23. initum fuiſſe inter Paulum Papam IV. & Cardinales, ut in eorum ordinariæ collationis præjudicium neque Papa, neque Legatus diſpenſare valeant circa regulam iſtam. Iidemque affirmant indultum iſtud ac privilegium Cardinalium admiſſum fuiſſe & inſinuatum in Magno Regio Conſilio. Etenim immunitaet digni ſunt quos lateris Supremi Principis comitatus exornat, l. unica, Cod. de Præpoſ. labor.

CAPUT XX.

Proſequutio cæterarum Regularum Cancellariæ in Gallia vigentium.

I. VIM habet pariter in Regno regula de publicandis reſignationibus, ſic ſtatuens: *Item Dominus ſic ſtatuit & ordinavit, quod quæcumque Beneficia Eccleſiaſtica, ſive in Romana Curia, ſive extra eam reſignata (niſi de illis factæ reſignationes, ſi in eadem Curia, intra*

ſex menſes à data ſupplicationis, & non præſtiti conſenſus computandos; ſi verò extra dictam Curiam facta ſint, intra menſem, ex tunc ubi talia beneficia conſiſtunt, publicata fuerint, vel poſſeſſio illorum ab eis quos id continget, petita fuerit) ſi reſignantes ita poſtmodum in eorundem Beneficiorum reſignatorum poſſeſſione deceſſerint, non per reſignationem, ſed per obitum hujuſmodi vacare cenſeantur. Collationes quoque, & alia quavis diſpoſitiones illis tanquam per reſignationem vacantibus factæ, & inde ſequuta nullius ſint roboris, vel momenti. Obſerva cum Flaminio lib. 2. de reſignationib. quæſt. 2. num. 12. & cum Azorio part. 2. lib.7. cap.24. quæſt.4. verba iſta, *A data ſupplicationis, & non præſtiti conſenſus computandos*, fuiſſe huic regulæ ex poſtfacto addita per authoritatem Pii IV. & Pii V. & Gregorii XIII. Antea enim concertabatur inter Doctores, undenam eſſet iſtud ſemeſtre inchoandum: de qua re apud Gomeſium longiſſima extat diſputatio, antequam verba illa eſſent huic regulæ addita.

II. Ratio regulæ iſtius eſt, ut evitetur multiplex collatio, quæ fieri poſſet ex ignoratione præcedentis, de qua agitur, reſignationis & collationis. Prætereà ut populo innoteſcat quis ſit ejus Paſtor, aut quis Eccleſiæ Miniſter, ad quem ubi fuerit, recurratur. Eſt enim utrimque mutuæ cognitionis officium, ut paſtor ſuas oves agnoſcat, juxta illud Proverb.27. *Diligenter agnoſce vultum pecoris tui*: & oves paſtorem ſimul agnoſcant & ſequantur, dicente Domino noſtro, Joan. 10. *Ego ſum paſtor bonus, & cognoſco oves meas, & cognoſcunt me meæ, & ſequuntur me.* Alia item regulæ hujus cauſa eſt, ut evitentur illæ reſignationes, quæ ideo occultè fiebant, ut reſignanti facilis eſſet ad dimiſſum Beneficium regreſſus. Huic diſpoſitioni conformantur ſubſequutæ Conſtitutiones Pii IV. & Pii V. in Gallia receptæ contra ſimoniacam confidentiam.

III. In Gallia tempus ſex menſium, aut unius menſis hac regula præſtitutum computatur à die admiſſæ reſignationis, & non à die præſtiti à reſignante conſenſus. Papo lib. 3. tit. *Ad regul. de publicand. reſign.* 1. art. 4. Charondas lib. 1. Pandect. cap. 12. Poteſt verò id tempus à Papa prorogari ad Partis petitionem, etiam in Galliis. Boërius deciſ. 312. Papo dict. tit. art.5.

IV. Quia verò dum Rex Franciæ confert per Regaliam, confert tanquam Ordinarius, proviſiones ab eo conceſſæ publicandæ ſunt intra menſem, ut ſæpiſſimè judicatum fuit à Magno Conſilio Regio. Charondas lib. 1. Pandect. cap. 12. Reſignatio quoque à Legato admiſſa publicanda ſimiliter eſt intra menſem. Charondas lib. 1. reſponſorum, cap. 18.

V. Liquet ex illis regulæ verbis, *ubi talia Beneficia conſiſtunt*, fieri debere publicationem in loco Beneficii, ſive fiat in ipſa Eccleſia præſente populo, ſive in foro, ſive in publico auditorio, ad præſentiam ſive Clericorum, ſive Magiſtratuum, ſive Æditruorum, quos vulgus Matricularios & *Marguilliers* appellat, ſive multorum de plebe: has enim ſingulas publicandi

blicandi formas admittit & probat Rebuffus p. 3. tit. *Ad regul. de public. reſignat.* gloſ. 10. Et ſi ſit impedimentum ex peſte, bello, aut ex ipſius oppoſitæ Partis factione, vel ex juſto metu, fieri poteſt publicatio in vicinia, juxta cap. *Quoſdam*, & cap. *Quanto*, de præſumption. Rebuffus d. loco, num. 9. Ritus & forma publicationis hæc eſt communior & certior, ſi Notarius convenienti & publico in loco, præſertim (ſi fieri commodè poteſt) in Eccleſia, ſpectante & audiente multitudine, voce elata dicat, reſignationem talis Beneficii à tali factam fuiſſe admiſſam à Papa, vel Legato, vel Ordinario, qui talem de hoc Beneficio providit; idque ſcripto conſtare, quod habet ad manum. Deinde publicationis iſtius actum expedit ſua manu & duorum ſaltem teſtium ſubſignatione communitum.

VI. Non eſt huic regulæ locus ſi reſignatarius ſuam purgaverit moram, ipſamque reſignationem publicaverit etiam poſt ſemeſtre, vivente adhuc tamen reſignante. Papo loco cit. art. 6. Charondas lib. 1. reſponſorum, cap. 21. Bengeus de canonicis inſtitutionum conditionibus, §. 10. num. 23. & 24. Ad hoc verò requiritur ut iſta publicatio diem mortis reſignantis præceſſerit. Licèt enim ante obitum facta ſit publicatio moræ purgativa, ſi tamen eodem die facta ſit primùm publicatio, & mox inſequuta fuerit mors ipſa reſignantis, nihil proderit talis publicatio, & invalida cenſebitur, juxta Charondam loco cit. & Rebuffum ad tit. de publicand. reſignat. gloſſ. 13. num. 10. & 11. Quod ſi aliter quàm per reſignationem Beneficium vacet, non eſt neceſſaria iſta publicationis ſolennitas, quam jus requirit in ſolis reſignationibus ut neceſſariam.

VII. Quæritur utrum huic regulæ locus ſit, non ſolùm in ſimplici reſignatione, verùm etiam in Beneficiorum permutatione? Probabilior eſt apud Doctores Gomeſii reſponſio affirmativa, & apud Doctores Gallicanos receptior: cui evidens ratio ſuffragatur, quia permutatio nihil eſt aliud, quàm geminata & reciproca Beneficiorum reſignatio. Quod autem in uno præſcribitur, idem peræquè in pluribus ſtatuendum, l. *Singularia*, D. ſi cert. pet. Secundò, quia regulam iſtam patet ideo eſſe ſancitam, ut occurratur fraudibus, quæ in reſignationes clandeſtinas irrepunt, ne ſcilicet reſignantes poſt admiſſam reſignationem in Beneficium reſignatum ſe denuò ingerant, & ne faciliùs minimè ad ſe pertinentis Beneficii munia & fructus ſibi vendicent, néve Prælati in dignoſcendis ſubditarum Eccleſiarum Miniſtris decipiantur ac errent; & ne circumveniantur plebes in recipiendis Sacramentis ac miniſteriis Beneficio annexis. Fit etiam fraus habentibus Expectativas, dum expectato in quod jus habent Beneficio fruſtrantur, quod proprietarii obitu jam vacare potuit, dum intruſus illud occupat. At verò eadem, imò majora emergunt incommoda, utpote duplicata, in permutationibus clandeſtinis.

VIII. Quæritur utrum hæc eadem procedat regula in Beneficiis pariter

riter commendatis? Approbamus Gomeſii reſponſionem quæſit. 4. diſtinguentis inter Commendas ad tempus certum limitatas,& eas quæ conceſſæ ſunt ad vitam, ſeu perpetuas. Primæ ſunt ad Eccleſiæ utilitatem inſtitutæ: ſecundæ non ad Eccleſiæ, ſed Commendatarii emolumentum. Iſtæ titulis æquiparantur, & publicandæ ſunt; non verò primæ.

IX. Præterea quæritur, an eadem regula vim habeat in Conſiſtorialibus Beneficiis? Placet negativa Gomeſii reſponſio quæſit. 5. Cùm enim iſtius generis Beneficia in Conſiſtorio ad præſentiam Principis renuntientur, ſatis ea ratione publicantur, argumento legis *Omnium*, C. de teſtam. *Omnium*, inquit, *teſtamentorum ſolennitatem ſuperare videtur, quod inſertum merâ fide precibus inter tot nobiles, probataſque perſonas, etiam conſcientiam Principis tenet.*

X. Quanvis autem regulæ contextus loquatur diſjunctivè, *ſi reſignationes publicatæ fuerint, vel poſſeſſio ab eis quos id contingit, petita fuerit*; quæ cauſa eſt ut Gomeſius comment. in hanc regul. affirmet alterum ex his duobus ſufficere: Praxis tamen Gallicana hoc exigit, ut utrumque ſejunctim fiat, ſcilicet publicatio reſignationis, & ſumptio poſſeſſionis, ut admonent Rebuffus in ſuis ad hanc regulam commentariis, & cum eo Bengeus loco citato. Et utique in Regno Galliæ tempus præfixum ad ſumendam poſſeſſionem non eſt unius menſis aut ſemeſtris, ſicut ad publicandam reſignationem, ſed triennii. Publicatio itaque fit per publicam literarum exhibitionem, atque inſinuationem apud acta publica, & petitionem poſſeſſionis Beneficii, ut ibidem Rebuffus obſervat. Sed ſi ad publicandum aut exhibendum in loco ubi ſitum eſt Beneficium, non ſit tutus acceſſus, aut apud Ordinarium, aut ſi Capitulum nolit admittere, ſufficiet eo caſu publicatio & proteſtatio facta apud Notarium cum duobus aut tribus teſtibus, quæ in tabulas publicas redigatur. Ita ſtatuit Gallicum Edictum de parvis Datis, art. 13. juxta Rebuffum ad hanc regul. gloſſ. 9. alioſque Gallicanos Juriſconſultos.

XI. Agendum nunc de Regula Cancellariæ de annali poſſeſſore, ſic ſtatuente: *Item Sanctus Dominus noſter, ut improbi motus lites exquirentium reprimantur, voluit & ordinavit, quod quicunque Beneficium Eccleſiaſticum tunc per annum immediatè præcedentem pacificè poſſeſſum, & quod certo modo vacare prætendit, deinceps impetraverit, nomen, gradum & nobilitatem poſſeſſoris ejuſdem, & quot annis ipſe poſſedit, & ſpecificam & determinatam, ex qua clarè conſtare poſſit quod nullum ipſi poſſeſſori in dicto Beneficio jus competat, cauſam in hujuſmodi impetratione exprimere, & intra ſex menſes ipſum poſſeſſorem in judicium evocari facere, cauſamque ex tunc deſuper infra annum uſque ad ſententiam definitivam incluſivè proſequi debeat & teneatur. Alioquin impetratio prædicta, & quæcunque inde ſequuta nullius exiſtent firmitatis, & idem impetrans de damnis & intereſſe poſſeſſorem prædictum propterea contingentibus ei ſatisfacere ſit adſtrictus.* Regula iſta nullum annali poſſeſſori jus attribuit, vel titulum, nec

eundem

eundem à peccato (ſi quod contraxit) eximit : ſed ei tantùm ſuppeditat exceptionem adverſus actorem, atque repulſam, ſi quæ hîc mandantur, non ſervaverit. In quo differt à regula de pacifica triennali poſſeſſione, quæ novum jus ac titulum impertit, ne quis deinceps litibus divexari poſſit, cùm annalis poſſeſſor hoc unum habeat, ut non ei lis intentetur, niſi ſervatis ab actore præfatis conditionibus.

XII. Regula hæc procedit in collationibus à Papa vel à Legato factis, non autem ab Ordinariis, ut docet Gomeſius in hanc regul. q. 9. & Azorius p.2. lib. 7. cap. 34. quæſt. 5. Huic quoque Regulæ Papa & Legatus derogare poſſunt per has clauſulas : Quod verus vacationis modus pro expreſſo habeatur : aut, Quod major expreſſio non obſtante dicta regula ſuppleatur.

XIII. Quod verò eadem Regula ſtatuit, ut intra ſex menſes poſſeſſor in jus vocetur, & ut intra annum lis terminetur uſque ad ſententiam definitivam, diverſa his eſt Gallicana praxis ex Caroli IX. Edicto Aurelianenſi, art.4. & Henrici III. Edicto Bleſenſi, art.46. itemque Melodunenſi, art. 17. Scilicet ut contra devolutarium lis intentetur intra tres ab adepta poſſeſſione menſes, electo priùs ab actore domicilio, & data, conſignatave pro litis ſumptibus ſatiſdatione: atque ut intra biennium lis inſtruatur, alioquin repellatur actor. Qui tamen excuſabitur ſi legitimum intervenerit in proſequenda lite impedimentum, aut ſi reus non petierit ſatiſdari ante litis conteſtationem. Hæc enim exceptio, ſicut reliquæ dilatoriæ aut declinatoriæ, in ipſo litis limine apponenda eſt, l. final. C. de exceptionib.

XIV. Exploranda nunc eſt Regula de triennali poſſeſſore : *Voluit & ordinavit Dominus noſter, ut ſi quis quæcumque Beneficia Eccleſiaſtica, qualiacumque ſint, abſque ſimoniaco ingreſſu, ex Apoſtolica vel Ordinaria collatione per triennium pacificè poſſederit, ſi ſe non intruſerit, ſuper hujuſmodi Beneficiis moleſtari nequeat, necnon impetrationes de Beneficiis ſic poſſeſſis factas, irritas & inanes cenſeri decrevit.*

XV. Hæc ipſa Juris diſpoſitio habetur pariter in Concordatis initis inter Leonem Papam X. & Franciſcum I. Galliæ Regem, tit. de pacificis poſſeſſoribus. Cæterùm non juvatur hoc privilegio Regularis Clericus qui ſeculare beneficium triennio pacificè poſſederit. Illa namque triennii poſſeſſio non poteſt ſtatum & incompatibilitatem mutare Beneficii, ut multis & ſolennioribus Senatuſconſultis judicatum referunt Montolonus cap.122. Brodeus ad Louetum lit. *B*, cap.12. Paſtor lib.3.tit. ult. num. 25. Deſpeiſſeus tit. 11. ſect. 3. num. 6. Idemque ſtatuendum de Seculari, qui triennio regulare Beneficium poſſederit in titulum, niſi ſtatus Beneficii fuerit annorum quadraginta præſcriptione mutatus, cap. *Cùm de beneficio*, de præbend. in 6.

XVI. Olim jus Regaliæ ab hac Regula liberum erat; reſervatio enim

vacantis in Regalia Beneficii durabat annos triginta, ſecundùm Conſtitutionem Ludovici XII. atque ita docent veteres Francici Juriſconſulti Rebuffus, Papo, & alii. Verùm ſucceſſit Edictum Henrici IV. anni 1606. quo Regula iſta ad Regaliam extenditur, & declaratur proviſum quemque poſt triennii poſſeſſionem tutum eſſe contra Regaliſtas. Vide Brodeum ad Louetum lit. *V*, n. 2.

XVII. Ad triennium iſtud pacificæ poſſeſſionis non poteſt conjungi tempus præceſſoris cum tempore ſucceſſoris; ut ſi hic biennio poſſedit, non poteſt conferre ad ſuum biennium annum poſſeſſionis præceſſoris ſui: quanvis in poſſeſſionibus rerum profanarum conjungi ſoleant ex juris diſpoſitione tempora duorum ſucceſſivè poſſidentium, ad complendam præſcriptionem. Ratio hujus differentiæ in promptu eſt, quia in materia profana poſſeſſor jus habet à ſuo authore, ideoque utitur acceſſione temporis ejus, l. *Pomponius*, §. *Cùm quid*, D. de acquir. poſſeſſ. At in Beneficiis poſſeſſor jus habet non à præceſſore, ſed à Collatore; ideoque amborum tempora jungi non poſſunt. Ita docent Gloſſa pragmaticæ Sanctionis, tit. de pacif. poſſeſſ. Gomeſius in regul. iſtam, quæſt. 13. Mainardus lib. 1. cap. 64. Rebuffus tract. de pacif. poſſeſſ. num. 321.

XVIII. Qui ſimoniacè Beneficium accepit, non juvatur iſtâ Regulâ, cùm expreſsè talem excludat. Imò verò qui per alterius ſimoniam, quam ignorabat, proviſus fuit, ſtatim atque reſciverit, tenetur ſic acquiſito Beneficio ſe abdicare, can. *Præſentium*, 1. quæſt. 5. cap. *Ex inſinuatione*, de ſimon. Attamen Gomeſius ad hanc regul. quæſt. 12. & Rebuffus tract. de pacif. poſſeſſ. num. 243. & Riccius deciſ. 225. affirmant ſimoniacè proviſum ſine ſua notitia vel culpa gaudere privilegio triennalis poſſeſſoris, cùm habeat cum bona fide titulum coloratum. Cæterùm cùm ipſa regula generaliter & indiſtinctè excludat ſimoniacum ingreſſum, crediderim potiùs non poſſe juvari niſi decennii poſſeſſione, ſecundùm Mainardum lib. 1. cap. 58. Charondam in ſuis obſervat. ad regul. Cancel. ad verbum *Beneficium*, & lib. 1. reſponſorum, cap. 44.

XIX. Si quis ob juſtum impedimentum, cùm vellet, non potuerit iſtam interrumpere triennalem poſſeſſionem, quale eſt tempus hoſtilitatis, captivitatis, epidemiæ, diutini morbi, ei tamen ſubvenitur ut triennalem poſſeſſorem poſſit judicio convenire, dummodo triennio illo vel ſemel de ſuo jure & intentione proteſtatus ſit eo modo quo potuit, ſive coram ipſa Parte, ſive coram Judice loci per Notarium cum duobus teſtibus: quæ proteſtatio ipſi Parti intimanda eſt, niſi publica impediat calamitas; alioqui enim non interrumperetur triennalis præſcriptio, cap. *Cauſam*, *de* elect. & l. *Cùm quidam*, D. de appellation. His ſuffragantur Bononienſia Concordata, tit. de pacif. poſſeſſ.

XX. Si quis à me permutatum Beneficium evincat, potero alterum à me per compermutationem abdicatum Beneficium, etiam à triennali pacifico

ciſico poſſeſſore repetere, juxta cap. *Si beneficia*, 20. de præbend. in 6. Duarenus de benef. lib.7.cap.12.

XXI. Sine titulo ſaltem colorato præſcriptio iſta triennalis jus nullum tribuere valet, juxta Concordata Bononienſia, tit. de pacif. poſſeſſ. His conſonat cap.1. de regul. jur. in 6. Beneficium Eccleſiaſticum non poteſt licitè ſine canonica inſtitutione obtineri. Poſſeſſio itaque illa triennalis non attribuit titulum, ſed illum roborat, qui alioquin invalidus eſſet. Titulus verò coloratus eſt qui ſpeciem habet juſti & canonici tituli; ſed tamen per ſe inutilis eſt, & inefficax ad juris attributionem, propter aliquod juris impedimentum. Et ſine titulo, vel juſto & canonico, vel ſaltem colorato, triennalis poſſeſſor habetur pro intruſo. Papo lib. 8. placitorum, tit.9. Antonius Faber in ſuo Codice, lib.1. tit. 2. definit. 5. Ut diſcernatur titulus coloratus à non colorato, qui ſanè ad hujus Regulæ Beneficium non pertineret, Gomeſius ad hanc regu. quæſt. 27. ſapienter aſſerit, poſſeſſionem illam titulo niti colorato, ubicumque defectus non ineſt in conferente; ſed ſi conferens caret poteſtate, nullum fore titulum coloratum, ſed prorſus irritum ac inanem, ut ſi conferens ſit laïcus, aut ſi ſit Epiſcopus alienus, tunc ab illo proviſus cenſebitur intruſus, neque poterit iſtius Regulæ præſidio juvari. Idem docet Rebuffus tract. de pacif. poſſeſſ.num.45.* In ſumma Rebuffus tract. de pacif. poſſeſſor. num. 206. & ſeqq. docet, ſpurium, laïcum, fœminam, digamum, conjugio alligatum, hæreticum, corpore vitiatum, Clericum ſæcularem regulari, aut regularem ſæculari beneficio proviſum, homicidam, excommunicatum, alioſque irregulares non poſſe juvari regulis ſive annalis, ſive triennalis poſſeſſionis pacificæ. Non enim Jura Eccleſiaſtica illos intendunt favoribus proſequi, & à gravioribus irregularitatibus eximere, quas eadem jura iis qui graviorum delictorum rei ſunt inflixere. Hæc eadem docet pariter Azorius part. 2. lib. 7. cap. 35. Et prorſus indignum ac pernicioſum eſſet, ſi Prælati cum graviſſimo Eccleſiarum ſcandalo tolerare cogerentur quoſcumque procaces, irregulares, ſcandaloſos & incorrigibiles, in ipſis etiam ſacratioribus Sanctæ Eccleſiæ miniſteriis.]

XXII. Alia receptiſſima, utpote manifeſtam referens æquitatem & juſtitiam, Regula Cancellariæ eſt de non tollendo jure alteri quæſito: quâ ſancitur ut ſi Papa aliquam Præbendam à ſe alicui adhuc viventi collatam alteri de novo conferat, nec ille cui priori contulit, fuerit juridicè depoſitus, ſecunda iſta collatio prorſus irrita ſit. Et conformatur juri communi, quo reſcriptum ſecundum ab aliquo in uno eodemque negotio obtentum in præjudicium antecedentis reſcripti ab altero obtenti, invalidum ſit, & præſumatur indubitanter ſubreptitium, cap. *Cæterùm*, de reſcript. cap. *Cum olim*, de ſent. & re judic.

XXIII. His ſubjungimus in Gallia quoque receptam Cancellariæ Regulam de veroſimili notitia, quæ collationem vacantis per obitum Be-

neficii reddit invalidam, ſi inter obitum & collationem non interfuerit ſufficiens intervallum ad habendam obitus notitiam, eamque collatori notificandam. Et procedit hæc Regula in quibuſcumque collationibus, tum Apoſtolicis, tum Ordinariorum. Deſelva 3. p. quæſt. 46. Renatus Chopinus lib. de ſacra Politia, cap. 3. num. 16. & Philippus Decius conſil. 398. Alioqui nulla eſt collatio: & valet Regula iſta non ſolùm in vacatione per obitum, ſed etiam in vacatione per ſententiam depoſitionis aut privationis: à qua ſententia quemadmodum & à momento obitus, decurrere incipit tempus veroſimilis notitiæ, habita ratione locorum diſtantiæ.

XXIV. Ne fraus ulla huic Regulæ fiat, cautum fuit Edicto Erancisci I. annó 1539. ut in Eccleſiæ tabulario conſcribatur dies ſepulturæ defuncti Beneficiarii, cui ſubſcribat Parochus, aliuſve Superior Eccleſiæ, necnon Publicus Notarius, art. 50. & 51. Jubet inſuper art. 54. domeſticis defuncti Beneficiarii ſub pœna corpori infligenda, ut Eccleſiæ ſincerè ſignificent diem ac horam obitus. At ipſis corporis recelatoribus laïcis pœnam mortis indicit. Clericos autem cadaveris recelatores, aut recelationis cooperatores & conſcios excludit penitus à quibuſcumque defuncti Beneficiis, mandatque Judicibus ut mulctas pecuniarias eiſdem infligant, art. 55.

*CAPUT XXI.

De jure Præventionis: de partibus Supplicationis beneficialis, & de Signaturis.

I. POTESTATE gaudet Summus Pontifex in collatione Beneficiorum Eccleſiaſticorum quoſlibet Ordinarios præveniendi; adeo ut ſi ambiguum ſit quænam fuerit prior proviſio, an Papæ, an Ordinarii circa idem pluribus collatum Beneficium, præferendus quidem ille ſit qui prior inivit poſſeſſionem. Sed ſi hoc quoque ipſum ſit ambiguum, aut ſi neuter poſſeſſionem adivit, præferendus ille ſit, qui à Majori, hoc eſt Apoſtolica Sede proviſionem habuit, cap. *Si à Sede Apoſtolica*, de præbend. in 6. Jus iſtud omne aboleverat Concilium Baſileenſe, & in eo procuſa Sanctio Pragmatica, tit. de collation. §. *Item circa*, eo quòd omnia referret ad electionem, & non ad unius arbitrium. Sed per Concordatum jus iſtud præventionis revixit, tit. de Mandatis Apoſtolicis, §. *Declarantes*.

II. Hoc idem jus Ordinarios præveniendi competit pariter Legatis Apoſtolicis in provinciis ſibi commiſſis, d. cap. *Si à Sede Apoſtolica*. Sed non

non extenditur ad Nuncios Apoſtolicos, niſi mittantur cum poteſtate Legatorum à latere. Gloſſ. in d. cap. *Si à Sede Apoſtolica.*

III. Ceſſat præventio ſi coram Ordinario res inchoata ſit, quanvis nondum integra; ut ſi coram eo Beneficium reſignatum ſit, necdum collatum; aut ſi ab eo collatum ſit Beneficium vacans, ſed is cui collatum eſt, ſive per abſentiam, ſive alia ex cauſa, nondum acceptaverit, cap. *Si tibi abſenti*, de præbend. in 6. Debet verò intra tempus ab Ordinario præfixum acceptare, ſed non ultra ſemeſtre, alioqui jus devolvitur ad Superiorem. Et ſi ab Ordinario intra ſex menſes collatum fuerit incapaci Beneficium, vel contra formas juris, non recurritur ad Papam, neque ad Legatum, jure præventionis, ſed ad proximum Superiorem jure devoluto.

IV. Patronus Laïcus intra tempus præſentandi præveniri non poteſt, ſed poteſt à Papa præveniri Eccleſiaſticus Patronus cum derogatione pro illa vice. Tempus præfixum Patrono Laïco ad præſentandum eſt quadrimeſtre, Eccleſiaſtico autem ſemeſtre, cap. unico de jurepatron. in 6. Sed ſi Patronus intra debitum tempus Ordinario præſentaverit, non admittitur ulla præventio, quanvis ſit juſpatronatus Eccleſiaſticum, cui poteſt Papa vel Legatus derogare. Summa ratio eſt, quia præventio non procedit quando jam res fuit inchoata, quanvis nondum integra, ſeu ad Perfectum adducta. Louetus lit. *P*, num. 15.

V. Graduati etiam poſtquam inſinuaverint, nondum tamen Beneficium vacans petierint ac requiſierint, poſſunt à Papa præveniri. Rebuffus in Concordatum, tit. de Mandatis Apoſtolicis, §. *Statuimus*. Brodeus ad Louetum lit. *P*, num. 43. Sed poſtquam Graduatus requiſiverit coram Ordinario, nullus eſt præventioni locus, ut ſanxit Ludovicus XII. Edicto anni 1498. artic. 14. Quia ſcilicet res alibi jam inchoata fuit. Requiſitio porrò fieri debet à Graduato intra ſemeſtre, quo elapſo non ampliùs audietur. Rebuffus tract. nominationum, quæſt. 17. num. 3.

VI. Indultarii eodem jure potiuntur quo Graduati; à ſummo enim Pontifice præveniri poſſunt etiam poſt inſinuationem indulti ſui, ſed nullatenus poſtquam Beneficium vacans requiſierint. Debet verò Indultarius Beneficium vacans requirere intra menſem à die notitiæ vacationis, ut præventionem excludat. Clement. unica, de conceſſ. præbend. quo loco Gloſſ. in verb. *Intra menſem*, dicit terminum menſis invaluiſſe de ſtylo, & more Curiæ. Papo lib. 2. placitorum, tit. 6. Conceditur tamen ſemeſtre ad conferendum.

VII. Ordinarii collatores, ſi Cardinalitia dignitate præfulgeant, non poſſunt à Papa vel Legato præveniri, juxta Indultum eis privilegium à Paulo IV. quod fuit in Magno Regio Conſilio Lutetiæ publicatum & receptum, ut ſcribit Louetus lit. *C*, num. 15. Chopinus de ſacra Politia, lib. 2. cap. 6. n. 1. Hujus Indulti verba latè ſe extendunt. *Non poſſunt*, inquit, *Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales præveniri in Beneficiis ad collationem*

eorum conjunctim vel diviſim, nominationem, electionem, præſentationem, inſtitutionem, & aliam quamcunque diſpoſitionem pertinentibus. Ex his itaque infertur, quod à præventione ſervatur juſpatronatus etiam Eccleſiaſticum, ubicumque Cardinalis poteſt inſtituere. Item quod Capitulis & Monaſteriis quibuſcumque ſervatur immune à præventione jus eligendi & conferendi, quoties idem cum eis conjunctim jus competit Cardinali. Atque in his magis dignum trahit ad ſe minùs dignum, ſuoque roborat & exornat privilegio, cap. *Quod in dubiis*, de conſecr. Eccl. & l. *Quæ religioſis*, D. de rei vindicat. & l. *Quæritur*, D. de ſtat. hom. * Iſtud verò Eminentiſſimorum Cardinalium privilegium, ut in collatione Beneficiorum præveniri non poſſint, hoc ipſo quo hæc ſcribo anno 1684. judicio Ampliſſimi Regii Conſilii confirmatum fuit, vacante per Curionis obitum Peliſſana Parochia. Abbas Montis Majoris ad eam Eccleſiam tanquam Patronus primùm nominavit Morieſum Sacerdotem, deinde Jacobum Michaëlem. Morieſus nominationis ſuæ ſchedulam Vicelegato Avenionenſi obtulit, Michaël verò Aquiſextienſi Archiepiſcopo Hieronymo Grimaldo Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinali, qui ipſum conjunctim cum Metropolitano inſtituit, Morieſus autem à Vicelegato Literas retulit collationis ejuſdem Parochiæ. Inde inter ambos lite mota coram Supremo Regis Conſilio, adjudicata eſt Michaëli Parochia Peliſſana, Morieſus autem in omnes expenſas damnatus die 25. Septembris, an. 1684. hac addita ratione, quia intra ſex annos vacans Beneficium, adversùs indultum Cardinalibus privilegium præveniri non poteſt, etiam coram Papa, ſive Cardinalis ſolus conferat, ſive cum Capitulo conjunctim; minùs enim dignum à digniore ſecum conjuncto trahitur & elevatur.]

VIII. Non admittitur præventio tam Papæ quàm inferiorum collatorum, ubi ſtatuto, conſuetudine, vel privilegio jus conferendi diviſum eſt inter Epiſcopum, vel Abbatem & Capitulum, vel inter Papam & Epiſcopum aut Abbatem; & alternatim, aut per turnum, ut dicunt, ſeu per vices fit collatio, ut eſt uſus in Britannia Armorica provincia Gallicana, ubi Papa collatione Beneficiorum potitur ſolus, quæ menſibus octo vacare contingit; Ordinarii verò conferunt reliquis quatuor anni ejuſdem menſibus, ut ait Chopinus lib. 1. de ſacra Politia, tit. 7. num. 21. Similes quædam menſium anni partitiones circa collationes Beneficiorum aliis quibuſdam in locis vigent inter Papam & Ordinarios, ita ut ſeſe invicem prævenire non poſſint. Gonzalez ad regul. de alternativa, gloſ. 10. n. 30. Mohedanus deciſ. 72. de præbendis.

* IX. Plerumque fit, ut Clericus dum extrema conflictatur ægritudine ſucceſſorem ſibi quærat, beneficium in illius favorem reſignando apud Papam vel Legatum, & deinde moriatur necdum expletis viginti à renunciatione diebus: interim verò provideat Ordinarius de eodem Beneficio per obitum; ſed non multò poſt perlatis à ſuprema Sede proviſionibus in

favorem

favorem reſignatarii, cum diſpenſatione à regula viginti dierum, naſcatur litigium inter reſignatarium & proviſum per obitum, utri ex duobus ſit Beneficium adjudicandum? Joannes quidem Papo lib. 2. Placitorum, tit. 8. art. 15. Paſtor lib. 2. tit. 17. num. 4. Rebuffus in Praxi Benefic. ad regul. de infirm. reſignant. gloſſ. 14. num. 6. & 7. idemque tract. de pacific. poſſeſſor. num. 391. unanimes adſtruunt præferendum eſſe reſignatatarium à Papa, Legatove proviſum, ob ſuperioris Sedis prærogativam, conformiter ad cap. *Si à Sede*, de præbend. in 6. His adſtipulantur pleraque Senatuſconſulta; Rebuffus enim profert in tract. de pacific. poſſeſſor. Pariſienſe anni 1542. in vigilia S. Matthæi Apoſtoli, quanvis in illa cauſa proviſum per obitum ab Epiſcopo conſtaret eam retuliſſe proviſionem horâ ſextâ matutinâ, eodemque die (ſed nihil de hora conſtaret) reſignatarius fuiſſet à Summo Pontifice promotus. Papo quoque tribus aliis nititur Senatuſconſultis, uno Toloſanæ Curiæ, duobuſque aliis Curiæ Burdigalenſis, uno quidem Maii 23. an. 1514. altero Februarii 1. an. 1532. Sanè ubicumque certò non conſtat admiſſam eſſe à Summo Pontifice reſignationem mortuo reſignante, jura præſumunt fuiſſe ab eodem admiſſam, illo adhuc vivente.

X. Cæterùm ubi liquidò conſtaret de oppoſito, nulla eſſet habenda ratio Pontificiæ proviſionis, quantumvis in ejus Literis appoſita foret clauſula, *Vel aliter quocumque modo vacet Beneficium*; ſed prævaleret proviſio per obitum ab Ordinario facta, ut rectè docet Rebuffus in Praxi, loco cit. num. 13. hac ratione, quia tempore reſignationis Beneficium non vacabat per obitum: ergo non videtur, neque præſumitur, Papam per obitum contuliſſe, qui nondum contigerat; aut intendiſſe Beneficium conferre vacaturum, ſed tantummodò vacans, juxta cap. 1. de conceſſ. præbend. quo viventis Beneficium conferri prohibetur: totaque illius clauſulæ vis ad eum dumtaxat extenderetur effectum, quo prætenderetur incapacitas ad id Beneficium in perſona reſignantis ob contractam excommunicationem, irregularitatem, aliudve impedimentum.]

XI. Sive jure præfato præventionis, ſive jure devoluti, ſive ex neceſſitate diſpenſandi recurratur ad Papam aut Legatum in cauſis beneficiatiis, contexenda primùm eſt in ſcriptis ſupplicatio, in qua deſideratur Collatoris aut diſpenſatoris ſignatura. Primùm quidem in ſupplicatione fit rei, de qua Collator certificandus eſt, narratio; proponitur deinde ſupplicis deſiderium, & ſubjiciuntur demùm clauſulæ ad effectum gratiæ quæ poſtulatur neceſſariæ. Collatori ante omnia notificatur ſupplicis perſona nomine proprio & cognomine, loco originis, diœceſiſque, & Clericaturæ ac Ordinum, ſi quos habet, deſignata. Hoc tamen ultimum de Ordinibus non eſt ſemper neceſſarium, ut neque Nobilitatis, aut Gradus Doctoratus, alteriuſve licentiæ expreſſio, niſi fortè petitum Beneficium hujuſmodi qualitates requirat.

XII. Hoc

XII. Hoc tamen in genere præmonendum duco, quod error nominis, aut falſa demonſtratio quæ contingere facilè in ſupplicationibus poſſunt, non officiunt, modò ſatis de re, vel perſona conſtet, cap. *Significante*, de reſcript. & l. *Falſa demonſtratio*, D. de condition. & demonſtr. l. *Patronus*, §. 2. D. de legat. 3. & l. *In venditionibus*, D. de contrahend. empt.

XIII. Si petitur reſcriptum in forma gratioſa, non verò in forma pauperum, debent neceſſariò in ſupplicatione ſigillatim exprimi cætera Beneficia, quibus ſupplicans eſt proviſus; dignitaſque, & valor eorum, quantulacunque ſint, cap. *Ad aures*, de reſcript. cap. *Si motu proprio*, de præbend. in 6. Gloſſa pragmat. Sanctionis, tit. de collation. §. *Item quod univerſitas*. Rebuffus in praxi, tit. *Forma nova proviſionis*. Louetus lit. *B*, num. 3. ſive orator de beneficiis illis proviſus ſit in titulum, ſive in perpetuam commendam; non eſt enim neceſſe exprimere commendam ad tempus, cap. *Poſtulaſti*, de reſcript. Inſuper neceſſe eſt ut exprimat orator Beneficia ſibi collata, quorum proviſionem nondum acceptavit, niſi eum probabilis ignorantia facti excuſet. Debet pariter Beneficia quibus ſpoliatus fuit, exprimere, ſi ſpes ei affulget poſtliminii; ſed non ea, quibus per Judicis ſententiam depoſitus fuit, ſi ſententiæ acquieverit. Felinus in cap. *In noſtra*, de reſcript. alioqui ſubſequens collatio impugnari poterit ut obreptitia.

XIV. Præſtimonia verò, ſi qua habet, non tenetur exprimere, neque penſiones Eccleſiaſticas quas habet etiam ad vitam; hæc enim propriâ Beneficiorum appellatione minimè comprehenduntur. Rebuffus tract. de pacif. poſſeſſ. num. 133. Nec etiam tenetur exprimere Nominationes, Expectativas, aut Indulta, per quæ jus habet ad Beneficium acquirendum; hæc enim non attribuunt jus in re, ſed ſolùm ad rem, neque Beneficii appellatione cenſentur. Neque obſtat, quod iſtorum expreſſione poteſt fieri difficilior Collator ad annuendum; non enim omnia quis tenetur exprimere quæ remoram aliquam poſſent ingerere, ſed ſola illa quorum reticentia invehit juris impedimentum.

XV. Sed ſi reſcriptum, vel ſignatura petitur in forma pauperum, debent non ſolùm exprimi ſigillatim quæcumque aliquis habet Beneficia, ſicut requiritur in forma gratioſa communi, ſed præterea quæcumque penſiones, præſtimonia, Beneficia manualia, hoc eſt, quæ ad nutum Superioris adimi, & in alios transferri poſſunt: itemque Indulta, Nominationes, præſentationes ad futura Beneficia. Præterea ipſum oratoris patrimonium exprimi neceſſe eſt; alioquin erit obreptitium reſcriptum, utpote contra formam privilegii & Collatoris intentionem obtentum, cap. *In noſtra*, & cap. *Poſtulaſti*, de reſcript.

XVI. Multis tamen caſibus etiam in gratioſa conceſſione non exigitur Beneficiorum expreſſio, aut certè omiſſa ſuppletur. Primò ſi collatio fiat

ſit à Papa motu proprio, ac ſine prævia ſupplicatione, cap. *Si motu* 23. de præbend. in 6. & Clement. *Si Romanus,* eod. tit. Quæ enim Papa per ſe ac motu proprio largitur, arguunt ejus propenſum & benevolum animum diſpenſandi ſuper formis Juris, & ut conceſſum ſponte à ſe Beneficium ſit permanſurum, cap. *Decet,* de regul. jur. in 6. Verumtamen ſi per conceſſionem factam motu proprio Papæ concurrant duo ſimul incompatibilia Beneficia, non cenſebitur voluiſſe in iſto canonico impedimento diſpenſare. Neque etiam quando proviſus eſt inhabilis, diſpenſari præſumitur ab inhabilitate per iſtiuſmodi proprium motum. Ancharanus conſil. 137. Decius in cap. *Ad aures,* de reſcript. Rota deciſ. 112. in noviſ.

XVII. Secundò in collationibus Ordinariorum Prælatorum Papâ & Legato inferiorum non exigitur aliorum Beneficiorum expreſſio. Clement. unica, de offic. jud. ordin. Quia præſumunt Jura de Ordinariis, quod Clericos ſibi ſubditos, & ſibi ſubjectarum Eccleſiarum ſtatum accuratè cognoſcant. Id verò non præſumitur de Papa vel Legato ob ipſorum diſtrictûs amplitudinem.

XVIII. Tertiò ſi collatio fiat à Rege jure Regaliæ, non deſideratur aliorum Beneficiorum expreſſio. Rex enim his regulis non adſtringitur. Joan. Galli quæſt. 170.

XIX. Quartò ſi Beneficium petatur ex cauſa permutationis, reticentia cæterorum Beneficiorum nihil nocet impetranti. Joan. Galli ibid. Quià cùm præcedenti Beneficio ſe abdicet, non augetur numeroſiore quàm antea Beneficio apud Papam. Tutiùs tamen ſibi conſulet, ſi cætera recenſeat Beneficia, ad præcavendum etiam cavillationes & injuſta litigia.

XX. Si clauſula apponatur in Signatura, quod obſtantia oratori habeantur pro expreſſis, poterit omiſſio iſta ſuppleri in Bullis, modò jus non ſit alteri quæſitum. Et iſta clauſula de ſtylo Curiæ in Signaturis apponi ſolet.

XXI. Sextò juſta & probabilis ignorantia facti impetrantem excuſat, ut ſi Beneficium tacuerit quod nondum acceptaverat, & ſibi collatûm ignorabat. Id exprimit cap. *Gratia*, de reſcript. in 6. Juris autem ignorantia, & procuratoris culpa minimè excuſant. Gloſſ. in c. *Si motu proprio,* de præbend. in 6.

XXII. Septimò Beneficium alteri Beneficio unitum, ut eſt Præbenda Canonicatui unita. Expreſſo enim principali veniunt acceſſoria. Rota deciſ. 319. in antiquis. Rebuffus in Concord. tit. de collationib. §. 1. Deſelva p. 3. quæſt. 17.

XXIII. In ſupplicatione debent explicari qualitates vacantis quod petitur Beneficii, locus, diœceſis, titulus, redditus annui, ſi Beneficium ſit curatum, aut non, ſi Dignitas, ſi Perſonatus, ſi ſit Eccleſiæ Cathedralis, cap. *Ad aures,* de reſcript. cap. *Quamvis*, de præbend. in 6. Erronea tamen annui valoris expreſſio nihil nocet, & juxta ſtylum Curiæ

 ſufficit

ſufficit expreſſio communis valoris. Idque præſertim obtinet in Gallia, ubi Regula de exprimendo valore creditur introducta ad taxandas annatas quæ non recipiuntur in Galliæ Regno, niſi quoad ſola Beneficia Conſiſtorialia. Si dixerit orator eſſe Beneficium curatum, quod tamen eſt ſimplex, non obſtabit hic error; quia Papa illud faciliùs contuliſſet ut ſimplex, cùm contulerit ut curatum. Rota deciſ. 563. in antiquis.

XXIV. Quando Beneficium eſt juriſpatronatus, id exprimi in ſupplicatione neceſſe eſt, ſive ſit juriſpatronatus Eccleſiaſtici ac Clericalis, ſive Laïcalis. Ratioque eſt, quia juri laïcali Papa non derogat, can. *Decernimus.* 16. quæſt. 7. Juri verò Clericali non præſumitur velle derogare, niſi hoc fuerit in ſupplicatione expreſſum & poſtulatum, cap. *Dilectus*, de offic. Legat.

XXV. Mentio quoque facienda eſt obſtantis conſuetudinis, Statuti, Indulti, & ſi Beneficium ſit electivum aut reſervatum, ſive generali, ſive particulari reſervatione. Rota deciſ. 257. in antiquis. Alioqui enim Papa non cenſetur his voluiſſe derogare, cap. *Cùm in illis*, de præbend. & cap. *Cùm in aliquibus*, de reſcript. in 6. Item ſi beneficium pertineat ad familiarem Papæ vel Cardinalis, id neceſſe eſt exprimi, quia Cardinalibus indultum eſt ut de Beneficiis familiarium ſuorum provideant. At Papa non cenſetur velle derogare reſervationibus, indultis, aliiſve privilegiis, niſi fuerit expreſſum.

XXVI. Si Beneficium datum ſit in commendam, facienda eſt oratori qui petit de eo provideri, Commendæ mentio, ſive illa ſit ad tempus, ſive ad vitam. Alioqui non cenſetur Collator velle commendam revocare, & Commendatario præjudicare. Deſelva p. 3. quæſt. 11. num. 14.

XXVII. Si petitum Beneficium ſit regulare, & ſupplicator ſit Secularis; aut ex adverſo, ſi Regularis petat Beneficium ſeculare, hoc diſcrimen eſt neceſſariò in ſupplicatione exprimendum. Cùm enim hæc ambo Canonibus prohibeantur, nunquam cenſebitur Collator his voluiſſe derogare, niſi contrarium per diſertam horum impedimentorum expreſſionem comprobetur. Idemque ſtatuendum, ſi Regularis regulare quidem Beneficium, ſed diverſi à ſuo Ordinis ac inſtituti, ſibi poſtulet conferri, cap. *Cùm de beneficio* 5. & cap. *Cùm ſingula* 32. §. *Prohibemus*, de præbend. in 6. Non enim confundenda ſunt diverſorum Ordinum aut Monaſteriorum jura, & ſinguli Monachi ſuis Monaſteriis ſunt adſcripti.

XXVIII. Ordinarii provident Eccleſiis nullâ ſupplicatione porrectâ. Papæ verò, vel Legato neceſſe eſt fieri in ſcriptis ſupplicationem. Ordinarii item provident expeditione Literarum, in quibus præmiſſo proprio nomine & dignitate, ſalutant nominatim Clericum proviſum cum ſuis qualitatibus deſignatum: ejus bonos mores & habilitatem commendant, quibus meritis adducti Beneficium ſeu Eccleſiam expreſſione tituli & loci & modi quo vacat, deſignatam prænominato conferunt cum ſuis

omnibus

omnibus juribus & pertinentiis. Quapropter omnibus & ſingulis perſonis Eccleſiaſticis, necnon publicis Notariis & Tabellionibus, mandant ut præfatum proviſum facto acceſſu ad eandem Eccleſiam inducant in Beneficii poſſeſſionem, amoto quolibet injuſto detentore. Denique clauduntur Literæ clauſulâ iſtâ: *In quorum omnium & ſingulorum fidem præſentes literas collationis & proviſionis fieri, & per Secretarium noſtrum infraſcriptum ſubſcribi & publicari fecimus ac mandavimus, noſtrique ſigilli magni juſſimus appenſione muniri. Datum Aquiſſextiis, die 6. Martii, anno 1650. præſentibus teſtibus Joanne Lutro Presbytero*, & *Petro Rutino mercatore, vocatis teſtibus ad præmiſſa. Ludovicus Bretellus Archiepiſcopus Aquenſis. De mandato Illuſtriſſimi Domini Archiepiſcopi: Jacobus Faber, Secretarius.*

XXIX. At verò apud Papam vel Legatum circa Gallicana Beneficia jus ſolâ Signaturâ quæritur, quæ ad ſupplicationem apponitur, & ſcribitur in papyro ſine ullius ſigilli appoſitione. Cæteris verò in locis ſervanda eſt Cancellariæ regula 28. declarans Signaturam ſine Bulla nullam facere fidem. Ipſa verò Bulla ſcribitur in membrana, & ſigillo munitur. Sed in Gallia non recurritur ad Bullas poſt obtentam Signaturam, quæ ſufficit apud nos ad Beneficii poſſeſſionem impetrandam, & ſic evitantur magni ſumptus. Verumtamen ad Conſiſtorialia Galliæ Beneficia Bullæ neceſſariæ ſunt.

XXX. Ad evitandam falſitatem vel fraudem noviſſimè conſtitutum fuit Edicto Ludovici XIV. menſis Aprilis anni 1667. ut nulla fides habeatur Signaturis, Bullis, aliiſve Romanæ Curiæ expeditionibus, niſi verificatæ ſint duorum Nummulariorum, ſive Expeditionariorum certificatione ad ipſum originale ſcripta, tit. 15. art. 8. ejuſdem Edicti.

XXXI. In Gallicano foro iſtud uſu receptum eſt, ut ſi Datarius latitet, aut librum Datarum exhibere recuſet, neque velit parvam Datam poſtulanti concedere, ipſa ejus evaſio & negatio pro Data ſumatur, modò de recuſatione illius conſtet per aſſertionem ſive Apoſtolici, ſive Regii Notarii, duobus teſtibus roboratam. Paſtor lib. 2. de Benefic. tit. 1. num. 5.

XXXII. Jus verò illud per Datam quæſitum conditioni ſubjacet, Si impetrans intra præfinitum tempus oblatâ ſupplicatione, ſignaturam Collatoris, & gratiam obtineat; cujus conditionis defectu fit caducum. Id tempus olim menſe finiebatur apud Legatum, & quatuor menſibus apud Sanctiſſimum. Sed hodie in Gallia non niſi bimeſtri definit apud Legatum, & ſemeſtri apud Papam, juxta Regis Henrici II. Conſtitutionem, quâ tempus inſinuationis Literarum Beneficialium eodem ſpatio circumſcribitur. Rebuffus lib. 1. Praxis, tit. de parva Data, num. 3.

XXXIII. Inſuper caduca fit Data morte impetrantis, aut capitis diminutione, quæ eſt juridica infamia, aut ſuperveniente excommunicatione. Data quippe ipſa nihil attribuit juris in re, ſed tantùm ad rem,

quemadmodum ſimplex electio, aut Patroni præſentatio. Idcircò ante ſignaturam obtentam impetrator Datæ nihil prorſus agit cedendo, aut in alterius gratiam renuntiando. At verò morte Papæ aut Legati, Datæ ab his conceſſæ non fiunt caducæ, quia Dignitas nunquam deperit, cap. *Quoniam*, de offic. judic. deleg. & l. *Quod Principi*, D. de legat. 3. Sed ſolent literæ à ſucceſſore expediri, commemoratione facta Datæ anterioris, à qua tempore retroacto vires ſumunt: quemadmodum Papâ aut Legato mortuo poſt Signaturam conceſſam, literæ ſolent à ſucceſſore expediri juxta tenorem Signaturæ, in forma, *Rationi congruit*.

CAPUT XXII.

Recenſentur ea quæ poſt proviſionem Beneficii facienda ſunt.

I. POST habitam de Beneficio proviſionem debet curare proviſus, ſive à Papa vel Legato, ſive ab Ordinario, ut hæc proviſio inſeratur in Acta publica apud Tabularia illa, quæ Gallicè vocantur *Greffes des inſinuations*, ſtabilita ab Epiſcopis intra ſuas Diœceſes, juxta Edictum Henrici II. anni 1553. art. 1. Et ſiquando iiſdem proviſionibus duo pluráve diverſis in Diœceſibus ſita Beneficia collata fuerint, fieri debet inſinuatio, Gallicè *l'Enregiſtrement*, in tabulariis totidem diœceſum, quot fuere collata diſſita hujuſmodi Beneficia, ut ibid. edicitur, art. 2. Hæc verò inſinuatio, ſi proviſio fuerit expedita in Romana Curia, facienda eſt intra ſex menſes à die proviſionum computandos, d. art. 2. Sed ſi facta ſit proviſio per Legatum, vel Ordinarium, debet inſinuari intra duos menſes, art. 4. ejuſdem Edicti. Sed ſi proviſum fuerit de Beneficio in ipſo loco ubi conſtitutum eſt illud inſinuationum Tabularium, neceſſe eſt fieri hanc inſinuationem intra dies octo ab ipſius proviſionis Data, d. art. 4. Theveneus ſcribens in hoc Henrici II. Edictum ſapienter admonet, non ideo vacare Beneficium, ſi intra præſcriptos illos temporum terminos omiſſa fuerit inſinuatio, ſed facilè iſtam purgari moram, depromendo ex Cancellaria Regias reſtitutionis Literas adverſus temporum lapſum.

II. Secundo loco curandum eſt, ut publicetur reſignatio facta in Curia Romana intra ſex menſes, facta verò extra Curiam Romanam intra unum menſem à die reſignationis admiſſæ, ſecundùm Galliæ praxim, quanvis alibi juxta quod exprimitur in Regula de publicandis reſignationibus, computandum ſit utrumque, & menſis, & ſemeſtris tempus à die,

ſeu

ſeu à Data ipſius ſupplicationis, ut ſuprà monui, cap. 10. num. 5. Si verò extra Curiam Romanam facta ſit reſignatio, computandum eſt ſpatium unius menſis, quemadmodum & in collationibus quæ à Rege fiunt per reſignationem tempore Regaliæ, aut quocumque tempore quoad illa Beneficia quæ Rex pleno jure confert. At verò ſi aliter quàm per reſignationem Beneficium vacet, ſive per mortem, ſive propter delictum, ſive per defectum promotionis ad Ordinem requiſitum, ſive alio quovis diverſo à reſignatione modo, nullus erit huic publicationi locus.

III. Tertiò is qui proviſionem Beneficii impetravit, tenetur antequam poſſeſſionem adeat, ſe proprio Prælato præſentare, ut eſt Epiſcopus, aut hoc abſente Vicarius Generalis, ad ſubeundum examen, & obtinendum quod vocant *Viſa*, vel Annexam. Teſtatur Oliva lib. 1. placitorum, cap. 16. & ex eo Deſpeiſſeus, fuiſſe declaratam irritam Beneficii proviſionem in eo, qui hac neglecta obligatione poſſeſſionem Beneficii adiverat. Ibidem Oliva ſcribit, & poſt eum Deſpeiſſeus, judicio ſupremi Toloſani Senatus fuiſſe decretum eum, quem alibi proviſum, putà in Romana Curia, noluit Ordinarius ſuus admittere ad examen, aut concedere *Viſa*, poſſe recurrere ad quemvis Epiſcopum, ad evitandas graviores impenſas, neque adſtringi ad recurrendum ad Superiorem, putà Metropolitanum aut Primatem. Verumtamen foret hæc licentia peſſimi exempli, omnemque hierarchicum ordinem ſuſdeque everteret. Quis enim talem contulit poteſtatem alieno Epiſcopo erga Clericum ſibi non ſubditum? Quidquid verò ſit de illo unico Toloſano Senatuſconſulto, nullatenus illud trahi debet ad jura & conſuetudinem, ſive Regni, ſive Toloſani diſtrictus; neque fas eſt Catholico & ſapienti viro tantam perverſionem approbare, aut in exemplum proponere. Idque perinde eſſet ac ſi actor, cui ſuus immediatus Iudex ſuperiori tribunali ſubalternus non ſatisfaceret, cùm ex Juris ordine poſſet ad Toloſanum Senatum appellare, prætexeret longiores moras & impenſas, eoque prætextu attentaret provocare ad alterum ſibi commodiorem Judicem ſubalternum, qui neque in ipſum actorem, neque in Judicem, de quo conqueritur actor, ulla polleret juriſdictione. Adeo neceſſe eſt, ut cum magna diſcuſſione & maturitate, præſertim verò in Eccleſiaſticis cauſis, judicia procedant. Porrò examinis ad proviſionem Beneficiorum tanta eſt neceſſitas, ut Edictum Molinenſe Caroli IX. anni 1566. jubeat articulo 5. ipſos quoque Graduatos ab Univerſitatibus nominatos, in quibus illi Gradus ſuſceperunt, examinari ab Ordinariis antequam de beneficiis provideantur. Iſta proceſſus pars dicitur *Viſa*, quia ex officio teſtatur Prælatus viſum à ſe atque examinatum Beneficii impetratorem aut petitorem. Et ſi contingat iſtum à Prælato rejici ut incapacem, nec iſte velit huic repulſæ acquieſcere, debet proviſus à Papa vel Legato, aut etiam is qui petit à ſuo Ordinario de aliquo Beneficio provideri, actum repulſæ ab eodem petere, ut ſibi per appellationem provi-

deatur. Debetque Ordinarius petitum actum concedere, cauſaſque ſuæ repulſæ allegare ſpeciatim, ut Superior ad quem provocatur, cauſas repulſæ agnoſcat, & his diſcuſſis de appellatione pronunciet. Id ſancitur Edicto Bleſenſi ab Henrico III. art. 13. Sed quum Ordinarius proprio motu aliquem promovet ad Beneficium, non opus eſt examine, neque id fert conſuetudo; non enim niſi benè notos & probatos eligit ad regimina Eccleſiarum, ut non ſit opus eos de novo diſcutere.

IV. Quartò edenda eſt à proviſo profeſſio fidei in manus Ordinarii, quæ poſtmodùm in actis publicis inſinuetur. Et ſi agatur de Dignitate, Perſonatu, Officio, vel Præbenda Eccleſiæ Cathedralis vel Collegiatæ, iteranda erit ſimilis profeſſio fidei coram Capitulo. Hæc præcipit Concilium Trident. ſeſſ. 24. cap. 12. de reform. & memorata Conſtitutio Bleſenſis art. 10. Facienda verò eſt iſta fidei profeſſio à præſente ante aditam poſſeſſionem, ab abſente autem duobus ſaltem menſibus poſt ſumptam poſſeſſionem.

V. Quintò proviſus debet ſolenniter in poſſeſſionem mitti, alioqui nulla erit & irrita proviſio, juxta Edictum Henrici II. anni 1550. art. 13. Quicumque vi Regiæ Nominationis obtinuere proviſionem in Romana Curia, non poſſunt in poſſeſſionem mitti beneficiorum iſtiuſmodi Conſiſtorialium in vim Bullæ Pontificiæ, ſed neceſſe habent præterea obtinere Literas magni Sigilli Regii, mandantes Judici Regio loci, aut cui alii ibi deſignato, ut proviſum in poſſeſſionem inducat. Qua ex cauſa vulgò dicitur in Gallia, Plumbum nihil valere ſine cera. Hæc verò commiſſio non antè decernitur, quàm ex quo Regio Conſilio conſtiterit, Bullam proviſionis nihil oppoſitum continere Regis intentioni aut Eccleſiæ Gallicanæ privilegiis. Hæc verò ſolennis aditio poſſeſſionis neceſſaria eſt, quanvis Prælatus proviſum inveſtierit per traditionem pilei aut pennæ: quod genus inveſtituræ eſt quidem initium poſſeſſionis, quæ poſtmodò publicè compleri debet. Rebuffus in praxi, p. 1. tit. de collationibus, n. 10. & 11. & tit. de miſſion. in poſſeſſ. n. 6.

VI. Miſſio in poſſeſſionem fieri debet per Clericum ejuſdem Diœceſis, adjuncto Notario cum duobus tribuſve teſtibus, qui fidem ſcripto faciant, juxta Henrici IV. conſtitutionem. Eaque fit per ingreſſum in Eccleſiam, ſumptionem aquæ benedictæ, oſculum ad Altare majus, contactum Miſſalis, ſeſſionem in ſtallo, ſonitum campanæ, quanvis aliquæ ex his ſolennitatibus ſufficere queant, nec omnes ſimul requirantur. Ubi verò non conceditur ingreſſus Eccleſiæ, ſufficit contactus ſeræ vel forium. Rebuffus in praxi, tit. de miſſion. in poſſeſſ. paſſim. Quod verò attinet ad Beneficia quæ ad Capitula vel Collegia nullatenus pertinent, publicari ſolet poſſeſſio ad Miſſam Parochialem, vel etiam in foro, in platea publica, in cauſarum publico auditorio, quorum unum ſufficit præſente Clerico Diœceſis, qui in poſſeſſionem immittat cum Notario & teſtibus, adhibitâ ſcripturâ

turâ debitè ſubſcriptâ. Acta porrò poſſeſſionis ſunt inſinuanda ac referenda in Archivum Eccleſiaſticum, juxta memoratum Henrici II. Edictum anni 1550. art.6.13. & 14.

VII. Cum verò aditio poſſeſſionis non ſit actus perſonalis, indifferens eſt ut fiat aut per proviſum, aut per procuratorem. Rebuffus d. tit. de miſſion. in poſſeſſ. n. 44. Atque abſenti conferri poſſeſſio Beneficii vel Eccleſiæ poteſt, cap. *Accedens*, de præbend. Quin etiam jure civili acquiri poſſeſſio per alterum poteſt, non modò abſenti, verùm etiam ignoranti, l.1. C.de acquir. vel retin. poſſeſſ.

VIII. Si obtenta proviſio vitietur aliquo defectu, ob quem reddi poſſet inutilis, impetrandum tunc eſt à Papa reſcriptum *Perinde valere*, quo proviſio invaleſcit perinde ac ſi non interveniſſet ille defectus. Ejus enim reſcripti vis retrotrahitur etiam ad geſta præcedentia, eiſque valorem conciliat. Rebuffus in praxi, p.2. tit. de reſcripto Etiam, & Perinde valere, n. 2. & 3. Hoc tamen reſcriptum non aliis, quàm iis quos expreſſit, defectibus medetur. Itaque reſcriptum ab eo obtentum qui minor eſt, & illegitimè natus, ſi ſolùm exprimit natalium defectum, non verò minorem ætatem ejus qui proſequitur curatum Beneficium, nequaquam reparabit defectum minoritatis. Rebuffus d. tit. num. 38. & 39. Et ſi occurrant alii defectus, ut cæcitas, dementia, nequaquam hoc reſcripto reſarcientur, ibid. n.14.

IX. Si plures de eodem Beneficio proviſi fuerint, & lis inter eos agitetur, impetrari poſſunt Literæ ſubrogationis, ut alter in alterius locum & jura ſubrogetur per ceſſum aut deceſſum utriuſlibet horum, ex Cancellariæ regula 27. ad ſuccidendas lites excogitata, quæ ab exurgentibus novis adverſariis poſſent in infinitum creſcere & propagari. Hac Regula reſervatur Beneficium collitiganti conditionaliter, ſi petat ſubrogari intra menſem numerandum à die mortis, ſi beneficium vacat per obitum: ſi verò vacat per ceſſum, à die præſtiti conſenſus. Quo fit ut ſi aliquis tertius intra id tempus proviſus fuerit de eodem Beneficio per ceſſum vel deceſſum poſſeſſoris, vel inſtitutus fuerit ad patroni præſentationem, atque intra idem tempus collitigans petierit ſubrogari, hujus ſubrogatione proviſio tertii irrita fiat ipſo jure; adeo ut neque poſſit convaleſcere morte, vel ceſſione, vel depoſitione ſubrogati. Quia obſtat regula iſta, *Quod ab initio non valet, tractu temporis non convaleſcit*. Gomeſius ad Regul. de ſubrog. collitigant. quæſt. 10. & 13. Collitigantium ſubrogatio non ab alio fieri poteſt quàm à Papa vel à Legato, à quibus tam in ſignatura, quàm in reſcriptis clauſula ſubrogationis inſeritur. Huic Regulæ 27. Cancellariæ ſuffragatur cap.1.& cap.2. ut lite pend. nihil innov. in 6.

X. Hæc Regula ſic intelligenda eſt, teſte Rebuffo in praxi, p. 2. gloſ.3.in regul. de ſubrogand. collitig.quod ſi collitigans intra menſem à die quo alter collitigans ceſſit vel deceſſit, petierit in jura cedentis vel

defuncti

defuncti ſubrogari, ſit omnibus aliis præferendus, tametſi alii impetrantes fuerint in Data priores. Idemque tit. de ſubrogationib. num. 13. docet conſuetudinem receptam hanc eſſe, ut Regula iſta prodeſſe indifferenter valeat tam actori, quàm reo ſeu defenſori: quanvis cap. 2. ut lite pendent. in 6. prohibeat ne in jus petitoris aliquis ſubrogetur, ſed tantùm defenſoris.

XI. Et licèt vindiciæ, ſeu poſſeſſio beneficii fuiſſet defuncto adjudicata, tamen ſaltem in Gallia poſſeſſio illa non continuatur ad ſubrogatum, juxta legem *Cùm hæredes*, D. de acquir. poſſeſſ. quæ luculenter dicit jura omnia defuncti ad hæredem tranſire, ſed non poſſeſſionem, quia hæc ſimul cum defuncto interit; & ſic opus eſſe ut hæres adeat de novo poſſeſſionem hæreditatis. Rebuffus d. tit. de ſubrog. collitig. n. 27. Qui idem num. 28. teſtatur hanc eſſe in Gallia praxim, ut poſt ſubrogationem reſcripto Summi Pontificis obtentam intra menſem, impetrentur quoque intra annum literæ Regiæ ad ineundam poſſeſſionem jure ſubrogationis: hac ratione, quia Rex & Regii Judices cognoſcunt in Gallia de omni poſſeſſorio; & quia aliunde Interdicta poſſeſſoria anno terminantur ac perimuntur, l. 1. in princ. D. uti poſſidetis: & l. *In honorariis*, D. de obligat. & action. Et ſi quis per Literas Regias non petierit & proſequutus fuerit intra annum hanc in beneficio ſubrogationem & poſſeſſionem, nullâ poterit reſtitutione adverſus hunc anni lapſum juvari, ut multis Gallicanis Senatuſconſultis probat Papo lib. 8. placitorum, tit. 7. §. 3. 4. & 5. Hinc annus decurrere incipit à die notitiæ proviſionis; ſed ſi non probetur anterior notitia, computabitur ſaltem à die initæ poſſeſſionis: ibid. §. 5.

XII. Quando duo proviſi ſunt de eodem Beneficio, poteſt alter horum novam proviſionem impetrare in clauſula & forma iſta: *Si alteri jus non ſit quæſitum.* Nihil enim impedit plures titulos accumulare, ut unus alteri ſuppleat. Atque in hac forma neceſſe eſt ab oratore in ſupplicatione exprimi litigantium nomina, ſtatum & qualitatem beneficii, ſtatum quoque ipſius cauſæ, cum vacationis modo. Felinus in cap. *Noſtra*, verb. *Titulus*, de reſcript.

XIII. Sed ſi inter duos, pluresve collitigantes novus adverſarius exurgit, poterit etiam admitti ſub clauſula iſta: *Si neutri*, vel *Si nulli jus ſit quæſitum.* Adeo ut his cauſâ cadentibus, Tertius iſte ſubrogetur; ſed ſi quid juris habent, Tertius iſte ſubmoveatur. Non enim reſcriptis ſuis intendit Papa quæſito alterius juri præjudicare, cap. *Quanvis*, de reſcript. in 6.

CAPVT

CAPUT XXIII.

Diverſi quidam vacationis Beneficiorum modi diſcutiuntur.

I. EXPENDIMUS hujus libri capite 8. ſpectabiliora Beneficii acquirendi impedimenta: iſto nunc capite tractationem ſuſcipimus præcipuarum cauſarum, quæ vacationem Beneficiorum inducunt, quarum una eſt ſubſequens matrimonium. Ex quo enim proviſus de Beneficio matrimonium contraxit, vacat Beneficium ipſo jure & facto, cap. 1. & cap. *Diverſis*, & cap. *Cùm decorem*, de Cler. conjug. Nec obſtat quod iſti Canones dicunt, Clericos qui uxores duxerunt, eſſe compellendos ad Beneficia dimittenda; id enim de dimittenda poſſeſſione dicitur, non de dimittendo Beneficio jam per matrimonium contractum dimiſſo.

II. Ut huic vacandi modo locus ſit, debet eſſe matrimonium per verba de præſenti contractum, quod Ratum vocant; non enim ſufficiunt ſponſalia de futuro: Canones enim loquuntur de uxoribus ductis, & matrimoniis contractis. Nec requiritur ut nuptiæ fuerint conſummatæ, cùm id Canones minimè requirant. Ranchinus deciſionum p. 5. concluſ. 96. & 463. Rebuffus in praxi, p.1. tit. *Requiſ. ad collat. bon.* n. 55. & p. 3. tit. *Regula de public. reſignat.* gloſ. 18. n.45.

III. Vacant præterea ipſo jure beneficia ejus, qui in Epiſcopum electus & confirmatus, & in poſſeſſionem miſſus, tandemque conſecratus eſt, aut ſaltem tempus exegit, quod Jus ad conſecrationem requirit, cap. *Cùm in cunctis* 7. §. *Cùm verò*, de election. Tempus autem illud ad conſecrationem Epiſcopi requiſitum eſt trium menſium, can. *Quoniam*, diſt. 100. Concilium Trident. ſeſſ. 23. cap. 2. Hæc autem vacatio de quibuſcumque Beneficiis intelligitur, Dignitatibus, Perſonatibus, Officiis, Beneficiis curatis, ſimplicibus, in Titulum, in Commendam. Quin etiam hoc jus ad penſiones extendunt Garcias p.11.cap.6. & Gigas de penſionib. quæſt. 56. Sed hoc minùs probabile eſt: penſiones enim non comprehenduntur nomine Beneficiorum, de quibus ſolis loquitur dictum cap. *Cùm in cunctis*. Poteſt autem Papa cum novo Epiſcopo diſpenſare ſuper iſta præcedentium Beneficiorum vacatione. Gloſſ. in can. *Si quis*, verb. *Tranſlatus*, 21.q.2.

IV. Vacant præterea ipſo jure Beneficia ejus, qui per ſolennia Religionis vota profeſſionem legitimam emittit, nimirum liberè, & legitima ætate, & poſt annum probationis, & coram legitimo Superiore, cap.

Beneficium, de Regularib. in 6. Non enim licitum eſt cuiquam duplici fungi militia, & duobus cingulis ac ſtipendiis mereri, l. *His quidem*, C. qui milit. non poſſ. lib. 12. Nec ſufficit ad Beneficiorum vacationem ſumptio & geſtatio religioſi habitus citra veram profeſſionem. Quin etiam in Gallia non ſufficit tacita profeſſio, ſed requiritur expreſſa, & in ſcripturam ab ipſo profitente ſubſcriptam redacta. Cùm enim Conſtitutio Molinenſis ſub Carolo IX. art. 55. nullam admittat religioſam profeſſionem etiam teſtibus & plurium annorum habitus geſtatione probatam, niſi de eadem per ſcripturam à profitente ſubſignatam conſtet, monachus in Regno Franciæ profeſſus non excidit juribus priſtinis quoad forum externum circa poſſeſſa beneficia & ſucceſſiones, niſi ſcripto ejus profeſſio completa fuerit. Brodeus in Louetum lit. *B*, cap. 12. Deſpeiſſeus tract. de Benefic. tit. 11. ſect. 5. num. 2.

V. Quæritur ſi profeſſus Regularis ad ſæculum redeat, an poſſit dimiſſa Beneficia recuperare? Diſtinguendum hîc eſt; ſi enim poſt legitimam & validam profeſſionem, etiamſi poſtea cum eo Papa diſpenſaverit, etiam ob cauſam legitimam, qualis eſt notabilis infirmitas, exeat licitè de monaſterio, non poteſt nihilominus antea liberè dimiſſa Beneficia recuperare: quin etiam inhabilis manet ad quævis ſæcularia Beneficia aut penſiones ſuper illis obtinendas, niſi ad hæc etiam fuerit expresſè per Papam rehabilitatus. Rebuffus tit. de diſpenſatione cum Regularib. Exiſtit enim verè Religioſus, & ita incapax eſt Beneficii ſecularis, imò & regularis alterius Ordinis quàm ubi profeſſus fuit, cap. *Cùm ſingula*, §. *Prohibemus*, de præbend. in 6. Atque hoc ſtatuendum ad primum diſtinctionis membrum.

VI. Si verò redeat profeſſus ad ſeculum ob nullitatem ſeu invaliditatem ſuæ profeſſionis juridicè probatam & declaratam, eo caſu ſi alia non obſtent impedimenta, capax eſt ſuſcipiendi Beneficia & penſiones, poteſtque bona temporalia & priſtina Beneficia, penſiones, aliaque ſpiritualia jura quæ per invalidam profeſſionem abdicaſſe viſus fuerat, reſumere, ſaltem obtentis in integrum reſtitutionis Literis. Sanè obſtare huic poteſt exceptio pacificæ triennalis poſſeſſionis; talis enim poſſeſſor juvatur titulo, neque poteſt ipſi vis, aut intruſio, aut ſimonia objectari, quibus ſolis fruſtrari poteſt triennii pacifici privilegium. Sed ſi non interceſſit triennium, haud dubiè invalidè profeſſo competit jus regreſſus ad priſtinum Beneficium; nullitatem enim profeſſionis comitatur nullitas renunciationis Beneficiorum, penſionum, & bonorum temporalium; cùm omnis hæc abdicatio fundetur in ſola profeſſione, quæ prorſus irrita & nulla fuit; ſublatâ enim cauſâ tollitur effectus, & ſubverſo fundamento corruit omne ſuperſtructum. Confirmatur etiam hæc deciſio his Concilii Tridentini verbis ſeſſ. 25. de Regular. cap. 16. *Nulla renunciatio effectum intelligatur ſortiri, niſi ſequutâ profeſſione.* Igitur cùm nulla fuerit renunciationem

conſequuta

conſequuta profeſſio, nullam habet vim præcedens renunciatio. Præterea in collationibus factis ex cauſa vacationis Beneficiorum ob religioſam profeſſionem, iſta juris conditio neceſſariò involvitur, Si ſit valida profeſſio. Huc etiam ſpectant juris diſpoſitiones & rationes quæ habentur D. de condictione cauſa data & cauſa non ſequuta, & D. de condictione ſine cauſa, & l. ultima, C. de revocand. donation.

VII. Hoc tamen conſtanter tenendum, quod ſi quis invalidè profeſſus redeat in Clerum ſecularem, & inopiâ laboret, poterit Ordinarius detrahere de fructibus Beneficii priſtini, unde per exceptionem triennii pacifici repellitur, moderatam penſionem ad ipſius ſuſtentationem. Paſtor lib.3.tit.17.num.6.ad fin.

VIII. Vacat pariter Beneficium Sacerdotio annexum, ſi proviſus ad Sacerdotium integro anno non curaverit promoveri, cap. *Cùm in cunctis*, §. *Inferiora*, de electión. & cap. 1. de ætat. & qual. & ord. præficiend. & cap. *Ei qui*, de præbend. in 6. & Clement. *Ut ii*, de ætat. & qual. præfic. & Concilium Trident. ſeſſ.22. cap.4. & ſeſſ.24. de reform. cap. 12. §. *Neminem*. His conforme eſt Edictum Henrici IV. anni 1606. menſis Decembris, art. 1. Itaque electus aut proviſus de Beneficio curato, non eſt neceſſe ut jam ſit actu Preſbyter, ſed ut poſſit eſſe Presbyter intra ipſum annum. Idem juris eſt circa beneficia quævis Diaconatum, aut Subdiaconatum requirentia. Tridentinum ſic ſtatuit in d. §. Neminem. *Neminem etiam ad dignitatem, Canonicatum aut portionem recipiant Collatores, niſi qui aut eo Ordine ſacro ſit initiatus, quem illa Dignitas, aut Præbenda, aut portio requirit; aut in tali ætate ſit, ut intra tempus à jure & ab hac Sacra Synodo ſtatutum initiari valeat*. Quibus ex verbis perſpicuè infertur, poſſe aliquem inchoato ætatis anno vigeſimoquarto provideri de Beneficio curato, cùm ex Tridentino Concilio duo iſta conſtent, & anno inchoato vigeſimoquinto poſſe aliquem ordinari Sacerdotio, & inſuper tale illi Beneficium conferri qui poſſit intra eundem annum Sacerdos fieri: & ex conſequenti conferri poſſe tale beneficium illi qui jam annum ætatis vigeſimumquartum incœpit. Enimverò ſeſſ.24. cap.12. §. *Nemo*, ſic decernunt Tridentini Patres: *Nemo ad Dignitates quaſcunque, quibus animarum cura ſubeſt, promoveatur, niſi qui ſaltem vigeſimumquartum ætatis annum attigerit*.

IX. Vel igitur Beneficio annexi ſunt Ordines ſimpliciter & abſolutè, & tunc ſatis eſt ut qui providetur in ea ſit ætate, ut ad requiſitum Ordinem promoveri intra annum poſſit: aut certè Ordines ſunt Præbendis annexi, ut conferri Præbendæ non aliis poſſint, niſi illis qui jam actu eoſdem Ordines ſuſceperint, ſive jure id exigente, ſive ſpeciali ſtatuto, ſive conſuetudine, ſive fundatione; & iſto caſu talis conferri Præbenda non poteſt, niſi illi qui jam actu requiſitum Ordinem ſuſceperit. Proſper Fagnanus in cap.1.de ætat. & qual. & ord. num. 52. refert ſacram Congregationem Concilii judicaſſe & declaraſſe, ſi ex fundatione Capellaniæ

cautum ſit ut Rector, ſeu Capellanus per ſe Miſſas celebret, id non obſtare quominus conferri ſimplici Clerico poſſit, modò in ea ſit ætate ut intra annum fieri Sacerdos poſſit; ſed tamen hoc impedire ne conferri Clerico quatuordecim annorum poſſit, quæ ætas requiritur à Tridentino Concilio ad minora Beneficia ſimplicia: adjungo, neque in Gallia Clerico ſeptenni, qui minorum ſimpliciorum Beneficiorum & Capellaniarum in hoc Regno capax eſt, dummodò provideatur ut ſervitium & onus per virum debito Ordine initiatum exerceatur; quatenus qui per alium facit, per ſeipſum facere videtur, ex regul. juris in d. cap. *Qui facit.*

X. Verumtamen in Gallia annus iſte promotionis ad Ordinem non incipit dinumerari niſi poſt annum pacificæ poſſeſſionis, adeò ut poſt ſumptam Beneficii collati poſſeſſionem duo anni excurrant. Sic enim Edictis Bleſenſibus art. 9. ſancivit Henricus III. de Abbatiis & de Conventualibus Prioratibus, ut his proviſi ſe ad Sacerdotium promoveri faciant intra annum. Et mox ſubjungit: *Et ubi illi poſt biennium nonfuerint Sacerdotio initiati, eo ipſo vacabunt, & ab aliis impetrari eiuſmodi beneficia poterunt: illi verò tenebuntur fructus omnes perceptos reſtituere ad pias cauſas applicandos.* Confirmatur quoque Henrici IV. Edicto anni 1606. art. 1. in fine, his verbis: *Ut habentes Dignitates in Eccleſiis Cathedralibus teneantur ſub pœna amiſſionis earum promoveri ad Sacerdotium intra annum à die pacificæ poſſeſſionis inchoandum.* Præterea Clement. *Ut ii qui*, de ætat. & qual. & ordin. præfic. prærequirit expreſſis verbis ante annum promotionis ad Ordinem pacificam poſſeſſionem. Idque æquitati conſentaneum eſt, ne ſi contingat Beneficium evinci, is qui poſſederat, adſtrictus hac occaſione Ordini ſacro cogatur inops, cum ſtatus Eccleſiaſtici dedecore, famelicus, lacerus & mendicans vitam degere; quod evitandum eſſe docet can. *Diaconi*, diſt. 93. Itaque in Galliæ Regno primus annus poſſeſſionis Beneficii non connumeratur cum anno ad Ordinis ſacri promotionem requiſito, eoque duorum annorum ſpatio decurſo vacat confeſtim Beneficium ejus, qui requiſitum Ordinem ſumere neglexit. Ita docent ex juribus citatis, & ex quamplurimis Gallicanis Senatuſconſultis Rebuffus tit. de non promotis intra annum, num. 44. & 45. Papo lib. 3. Placitorum, tit. 15. Bochellus in praxi benef. verſ. *An de promotion.* Paſtor lib. 3. tit. 16. num. 3. Deſpeiſſeus tract. de benef. tit. 9. ſect. 8. num. 6. Hinc ſequitur, Curatum necdum Sacerdotem poſſe ad finem anni ſibi ad ſumendum Sacerdotium indulti ſuam illam Curatam Eccleſiam cum alio Beneficio permutare, ut docet ibid. Rebuffus num. 37. & 38. quia ſcilicet habet plenum jus etiam nunc in Beneficio, donec integer annus exſpiraverit. Idem docet Bengeus tit. quibus mod. vacent vel amittantur benef. §. 3. num. 31. & 32. In omnibus enim temporalibus actionibus, niſi noviſſimus totus dies impleatur, jus integrum perdurat, nec finitur obligatio, l. *In omnibus* 1. D. de action. & obligat.

XI. Excuſat

XI. Excuſat tamen ab hac ad Ordinem Sacrum intra annum promotione legitima impoſſibilitas, ut adverſa valetudo, peſtis, bellum, captivitas: item diſpenſatio, quæ poteſt etiam ex rationabili cauſa concedi non modò à Papa, ſed etiam ab Ordinario. Vide ad hæc d. art.9. Edicti Bleſenſis. Hæc eadem tradit Rebuffus p.2. praxis, tit. de diſpenſation. de non promovendo, num. 1. & 2. & Deſpeiſſeus d. tit. 9. ſect. 8. num. 10. Quin etiam disertè cap. *Licèt canon*, §. *Super reſidentia*, de elect. in 6. iſtam in hac ipſa materia ſpecifica diſpenſandi poteſtatem Epiſcopis attribuit, ſimulque providè admonet, debere ab eiſdem provideri de Vicario, qui hoc temporis intervallo aſſignatâ ſibi de proventibus Beneficii congruente portione Curæ miniſterium exequatur.

XII. Alius vacationis Beneficiorum modus eſt incompatibilitas cum altero Beneficio. Quiſquis igitur de Beneficio proviſus novum poſtea Beneficium acquirit cum priori incompatibile, alterum horum amittat neceſſe eſt. Primitus quidem ſtatuerat Lateranenſe ſub Alexandro III. Concilium, ut taliter proviſus amitteret poſteriùs acquiſitum Beneficium, cap. *Quia nonnulli*, de Cler. non reſid. Sed poſterior juris diſpoſitio, quæ nunc viget, ſatius duxit ut privetur priùs acquiſito Beneficio, cap. *De multa*, de præbend. Clement. *Si plures*, & Clement. fin. eod. tit. & demùm Concilium Trident. ſeſſ.7. cap. 4. de reform. Poteſt ipſo jure Epiſcopus prius illud, utpote ipſo jure vacans, alteri conferre, d. cap. *De multa*, & cap. *Licèt Epiſcopus*, de præbend. in 6. Ab iſta tamen Beneficii vacatione Papa diſpenſare poteſt, d.cap. *De multa*, de præbend. Rebuffus in praxi, p.2. tit. de diſpenſat. ad plura benef. à num. 26. uſque ad num. 35. quo loco docet, poſſe quoque Epiſcopum ex rationabili cauſa diſpenſare ad plura ſimplicia Beneficia, ſed non ad curata. Invalida porrò eſt Papæ diſpenſatio, cujus impetrator omiſerit vel unum tenue Beneficium exprimere quod poſſidet, cap. *Non poteſt*, in princ. de præbend. in 6. Verumtamen electus in Epiſcopum, etſi adeptus fuerit novi Epiſcopatus poſſeſſionem, non tamen ſtatim excidit antehabitis Beneficiis etiam incompatibilibus cum Epiſcopatu, niſi poſt conſecrationem, cap. *Cùm in cunctis*, §. *Cùm verò*, de electìon. In aliis verò Dignitatibus aut Beneficiis fit jactura ex incompatibilitate ſecundùm jus commune ſtatim ab indepta corporali poſſeſſione; ſecundùm autem Galliæ praxim, finito pacificæ poſſeſſionis anno, neque opus eſt ut Collator ad conferendum Beneficium ex incompatibilitate vacans requirat, vel citet ejus poſſeſſorem; ſic enim docent Joan. Andr. in cap. *De multa*, de præbend. num.10. & Proſper Fagnanus ibid. num. 16. probantque ex hiſce Canonis verbis, *Liberè conferat*, ideſt ſine ulla admonitione. Quod idem ſervari poteſt in omnibus aliis quoque caſibus, ubicumque beneficium quodvis ipſo jure vacat, teſte Innocentio in d.cap. *De multa*, num. 3. & Fagnano ibid. num.16. Si quæras utrum Regula de triennali poſſeſſore faveat huic incompatibilia poſſidenti? Nego

 cum

cum Fagnano ibid. num.48. & ſeqq. eo quòd ſcienter promotus ad incompatibilia habeatur pro intruſo, quem verba ipſa Regulæ excludunt à Beneficii triennalis poſſeſſione: atque ita refert judicatum à Sacra Congregatione Concilii, & approbatum à Papa hoc judicium die 28. Januarii an.1587. Quoad porrò alteram Regulam de annali poſſeſſore, docet ibid. Fagnanus hac juvari poſſeſſorem incompatibilium. Ratio eſt, quia Regula iſta nihil intendit, quàm excluſionem novi impetrantis negligentis adimplere, quæ Regula eidem facienda præſcribit: neque tamen jus ullum præbet illegitimæ poſſeſſioni; quâ ſumptâ, ſtatim locum eſſe vacationi incompatibilium docet Gloſſ. in d.cap. *De multa,* quæ voces, *poſt receptionem alterius,* exponit corporalem poſſeſſionem. Quin etiam hoc idem diſertè ſancitur cap. *Licèt Epiſcopus,* de præbend. in 6. & conſentit Fagnanus in d.cap. *De multa,* num.9.

XIII. Beneficia incompatibilia ſunt duæ Dignitates, duo Perſonatus, duo Officia quæ reſidentiam requirunt, duo etiam Curata Beneficia, duo conformia intra eandem Eccleſiam Beneficia, ut duo Canonicatus; item duæ Vicariæ perpetuæ, regulare quoque Beneficium cum altero ſeculari. Poteſt tamen unus & idem ſimul eſſe Canonicus & Curatus in eadem Eccleſia. Iſta omnia fusè tractat & probat Rebuffus p. 2. tit. de diſpenſation. ration. ætat. in verb. *Incompatibilia.* Uſus denique generalis obtinuit, ut duæ ſub eodem tecto, ſeu Eccleſia teneri poſſint Capellaniæ ſimul.

XIV. Ab hiſce incompatibilitatibus excipiuntur Beneficia unita, cap. *Dudum*, de electìon. cap. *Eam te,* de æt. & qual. & ord. præfic. Excipiuntur pariter commendata Beneficia ad tempus, ſcilicet ſex menſium. Iſtudque genus Commendæ poteſt Epiſcopus conferre ex juſta cauſa, ut eſt neceſſitas, aut evidens utilitas, cap. *Nemo deinceps*, de electìon. in 6. Rebuffus p.1. praxis, tit. de commend. num. 29. 30. & 31. Commendam verò perpetuam, ſeu ad vitam ſolus conferre ſummus Pontifex poteſt. Et in univerſum Commendatum Beneficium, ſive ad ſemeſtre, ſive ad omnem vitam, non eſt incompatibile cum alio quovis in titulum collato Beneficio, can. *Qui plures,* 21. quæſt.1.

XV. De pluribus Beneficiis ſimplicibus Doctores in cap. *Exſtirpandæ,* §. *Qui verò*, de præbend. communiter affirmant ſimul teneri poſſe per Epiſcopi diſpenſationem; quanvis nullam prorſus requiri ob contrariam ubique uſitatam conſuetudinem, tradat Rebuffus p.2.tit. de diſpenſat. ad plur. benef.num.29.

XVI. Obſervandum eſt, etiamſi poſſeſſione Beneficiorum incompatibilium vacet primum ipſo jure, non tamen prohiberi his proviſum reſignare alterum horum, dummodo jus non fuerit alicui tertio quæſitum. Nam ſi ex illa ſecundùm jura vacatione Papa vel Ordinarius alteri de primùm adepto Beneficio providiſſet, jam non relinqueretur reſignationi locus.

locus. Aliud verò eſt vacare Beneficium jure ipſo duntaxat, & aliud vacare idem ipſo facto. Ubi enim vacat ſolo jure, poteſt adhuc Beneficii poſſeſſor ipſi renunciare, ſive ſimpliciter, ſive in favorem, re adhuc integra, ſi alius nemo impetraverit. Et hac ratione poteſt unum reſignare, qui plura poſſidet incompatibilia; poteſtque ſimiliter reſignare re adhuc integra is qui ad Ordines requiſitos non eſt toto anno promotus. Et Epiſcopus pariter reſignare poteſt beneficia ante Epiſcopatum adepta. Ubi verò Beneficium vacat ipſo facto, non relinquitur novæ renunciationi locus. Vacat verò ipſo facto Beneficium per ceſſum aut deceſſum, per matrimonium, per religioſam profeſſionem. His enim caſibus involvitur vel expreſſa, vel tacita renunciatio juris & poſſeſſionis præhabiti Beneficii.

XVII. Plura de incompatibilibus Beneficiis, & quandonam unius acceſſu alterum vacet, ſive ex jure communi, ſive ex jure Gallicano, require ſuperiùs in hujuſce libri titulo *De reſignationibus in favorem*, art. 8. ad finem.

XVIII. Vacationem quoque Beneficii nonnunquam inducunt cenſuræ, aliæque pœnæ Eccleſiaſticæ, necnon permulti canonici defectus. Sed de his inferiùs peculiari libro diſſeretur.

XIX. Quando quis ſive per reſignationem, ſive jure devoluto Beneficium impetrare cupit, conſultiſſimum eſt ut clauſulam ad titulum quem proponit, ſuperaddat iſtam, *Sive quocumque alio modo Beneficium vacet.* Fortaſſis enim alius petitor conſurget, qui propter alium quemcunque defectum, aut incapacitatem poſſidentis, ſibi Beneficium hoc idem depoſcat, contendatque, neque potuiſſe ab illo poſſideri, neque ab eodem in alterum tranſmitti; cùm nemo plus juris in alium transferre poſſit, quàm ipſe habet, cap. *Nemo poteſt*, de reg. jur. in 6. & l. *Nemo plus juris*, D. eod. ut ſi erat illegitimè natus, aut aliter irregularis, vel excommunicatus, nec diſpenſatus quando Beneficium adivit. Nihil autem inhibet ad pleniorem ſecuritatem jura plura accumulare: & quando plures eandem in rem concurrere poſſunt actiones, una alteram non excludit, & una deficiente, altera jus quæſitum roborat, §. ult. Inſtit. ſi quadrup. pauper. fec. dicat. & l. penult. D. de obligat. & actionib. & cap. *Nullus pluribus*, de regul. jur. in 6.

CAPUT

CAPVT XXIV.

De Electione, ſimulque de Capituli jure & poteſtate.

I. CAPITULORUM jura ſingularia neque proſequi velim, neque ſi vellem poſſim, cùm ſæpenumero contrariis ſtatutis & oppoſitis conſuetudinibus regantur. Sed ea ſola attingere mens eſt, quæ ſunt communis juris. Electio facienda eſt omnibus vocatis & præſentibus, qui poſſunt commodè intereſſe. Et ſi unus, aut alter jus habens ſuffragii vocatus non ſit, ad ejus proſequutionem irrita fiet electio etiam confirmata. Sed eadem valida erit, ſi non vocatus eidem ſtudio pacis acquieverit, cap. *Quod ſicut* 28. de electiou. Hic ergo caſus excipitur ab illa regula juris, *Quod ab initio non valet, tractu temporis non convaleſcit*, leg. *Quod initio*, D. de regul. jur. Et, *Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non ſubſiſtit*: cap. *Non firmatur*, eod. tit. in 6. Ceſſat hîc etiam alia regula: *Ratum quis habere non poteſt, quod ſuo nomine non eſt geſtum*, cap. *Ratum*, eod. in 6. Similiter in Jure Civili teſtamentum patris alioqui irritum & inofficioſum valet, ſi filius præteritus non conqueratur, l. *Filio præterito*, D. de injuſt. rupto vel irrito teſtam.

II. Abſens legitimè impeditus ne poſſit Capitulo intereſſe, procuratorem conſtituere poteſt de corpore ipſius Capituli in negotio electionis, cap. *Quia propter*, §. *Illud autem*, de election. & cap. *Cupientes*, §. *Inſuper*, & §. *Electos*, eod. tit. in 6. & cap. *Si quis juſto impedimento*, eod. in 6. Valetque hîc illa juris regula: *Poteſt quis per alium, quod poteſt facere per ſeipſum*, cap. *Poteſt quis*, de reg. jur. in 6. Quanvis fuerit olim Galliæ conſuetudo, ut abſentes vocandi eſſent ad Capitulum de toto Regno, ut teſtatur cap. *In Geneſi*, de election. illa tamen conſuetudo prorſus antiquata eſt, nec ullibi ſervatur, adeò ut non vocentur niſi ſoli qui ſunt in civitate vel oppido, in quo Capitulum convocatur: & ſi ſecus agendum eſſet, excideret ſæpe Capitulum juribus ſuis, & per ejus moram aperiretur locus aut præventioni Papæ vel Legati, aut devolutioni ad Superiorem, maximè cùm in electione Vicarii Generalis Sede vacante Capitulum non habeat pluſquam octo dies, ut infrà docebimus, num. 18.

III. In Capitulis ſive Cathedralibus, ſive Collegialibus, ſive Regularibus virorum nemo vocem ac ſuffragium habere poteſt, qui non ſit Subdiaconus, ut ſtatuit Concilium Viennenſe in Clement. *Ut ii qui in divinis*

divinis, de ætat. & qual. & ord. & Concilium Trident. ſeſſ. 22. cap. 4. de reform.

IV. Triplicem canonicæ electionis formam proponit caput *Quia propter*, de elect. deſumptum ex Concilio Generali Lateranenſi ſub Innocentio III. ſcilicet per Scrutinium, ut præſentibus omnibus qui debent, & volunt, & poſſunt commodè intereſſe, aſſumantur tres de collegio fide digni, qui ſecretè & ſigillatim vota cunctorum diligenter exquirant, & in ſcriptis redacta mox publicent in communi, ut is collatione habitâ eligatur, in quem omnes, aut major & ſanior pars Capituli conſenſerit: vel per Compromiſſum, quo poteſtas eligendi aliquibus viris idoneis committitur, qui vice omnium provideant & eligant: vel per Inſpirationem, quum ſine fraude & vitio omnes communi ſenſu conveniunt in unam perſonam, & ſic eam eligunt.

V. Cæterùm prædictam ſcrutinii formam quia non ſatis ſecreta erat, Concilium Tridentinum abrogavit ſeſſ. 25. de Regul. cap. 6. ſanciens *fieri deinceps per vota ſecreta, ita ut ſingulorum eligentium nomina nunquam publicentur.* Vetat Prætcrea voces & ſuffragia abſentium ſuppleri. Et addit: *Si verò contra hujus decreti conſtitutionem aliquis electus fuerit, electio irrita ſit.*

VI. Circa electionem Abbatiſſarum idem Tridentinum ſeſſ. 25. cap. 7. ſic providet: *Abbatiſſa, & Prioriſſa, & quocunque nomine præfecta vel præpoſita appelletur, eligatur non minor annis quadraginta, & quæ octo annis poſt expreſſam profeſſionem laudabiliter vixerit. Quod ſi his qualitatibus non reperiatur in eodem monaſterio, ex alio ejuſdem Ordinis eligi poſſit. Si hoc etiam incommodum Superiori, qui electioni præeſt, videatur, ex iis quæ in eodem monaſterio annum trigeſimum exceſſerint, & quinque ſaltem annis poſt profeſſionem rectè vixerint, Epiſcopo vel alio Superiore conſentiente eligatur. Duobus verò monaſteriis nulla præficiatur.* Et paulò poſt: *Is verò qui electioni praeſt Epiſcopus, ſive alius Superior, clauſtra monaſterii non ingrediatur, ſed ante cancellorum feneſtellam vota ſingularum audiat vel excipiat. In reliquis ſerventur ſingulorum Ordinum vel Monaſteriorum conſtitutiones.*

VII. Ex his liquet Concilium in hoc maximè intendere, ut electiones liberæ omninò ſint & ſecretæ quoad eligentium perſonas ac nomina, & ut ſi ſecus fiat, pro nullis habeantur. Et Suarez tom. 4. de religione, lib. 2. cap. 5. n. 12. refert & ſequitur declarationes Congregationis Cardinalium, necnon deciſiones Romanæ Rotæ, quibus ſtatuitur nullam fore electionem, ſi vel unius vocalium nomen etiam fortuitò innotuerit. Paria ſcribit etiam Barboſa ad citata paulò antè Tridentini loca.

VIII. Suffragiorum libertati ſuffragatur Concilium Lugdunenſe, cui præſedit Gregorius X. & refertur in cap. *Ubi periculum*, §. *Cæterùm*, de elect. in 6. *Quum arbitrium* (inquit) *vel inordinatus captivat affectus, vel ad certum aliquem obligationis cujuſque neceſſitas adigit, ceſſat electio, dum libertas adimitur eligendi.* Et diſtrictè prohibetur illis qui electionibus præſunt, ne

libertatem eligentium reſtringant ad unum de duobus vel tribus, quos propoſuerint, eligendum, cap. *Cum terra*, de electione. Quo loco Panormitanus ait conſuetudinem illam nullâ temporum præſcriptione valere poſſe, quâ Capitulum eligat aliquem ad alterius nutum, nec ſit in plena libertate electorum electio ipſa; nam libertas eſt de electionis eſſentia. Sylveſter hoc idem aſtruit verb. *Electio* 1. n.26. Rodericus in quæſtionibus regularibus, art.10. allegat Pii V. Bullam anni 1571. quæ conſtituit, ut ſi Commiſſarius, aliúſve qui præeſt electioni, convictus fuerit quocumque modo impediviſſe libertatem eligentium, removeatur ab officio. Idemque Rodericus art. 11. ſcribit ſe vidiſſe tres electiones annullatas, eo quòd ii qui illis præſederant, eas reſtrinxiſſent ad tres, aut quatuor perſonas eligendas.

IX. Et certè cùm Sacri Canones electionem irritam & nullam declarent, in qua vel unus vocalium neglectus fuerit appellari, cap. *Quod ſicut*, de elect. quantò major erit invaliditatis cauſa, ſi plures habentes jus paſſivæ vocis ſimul excludantur, ut duo treſve duntaxat ad idem jus admittantur paſſivi ſuffragii, & omnium ſimul vocalium jus & libertas activi ſuffragii adimatur quoad reliquorum omnium electionem, ut reſtringatur ad duos, vel tres tantummodò eligendos? Navarra etiam lib. 1. conſil. cap.5. & Manual. cap. 22. n. 51. docet ex metu reverentiali erga perſonam quæ polleat authoritate ſupra vocales, non minùs irritam fieri electionem, quàm matrimonium ex ſolo reverentiali metu contractum. Conſtitutiones Ordinis Prædicatorum diſt.2.cap.2. §.4. prohibent in electionibus proponi à Superioribus certas perſonas eligendas, & jubent acceptari indifferenter aliarum perſonarum electiones, ſi ſint idoneæ & ſuffragii paſſivi capaces. Rodericus verò Ordinis Franciſcanorum loco cit. refert iſtam ſui Ordinis Conſtitutionem, quod nulla electio poſſit coarctari; & ſi fuerit ad certum eligendorum numerum coarctata, ſit irrita & nulla, niſi fortè ceciderit electio in aliam non propoſitam perſonam.

X. Quod attinet ad electionem per compromiſſum, tenentur compromittentes electum à compromiſſario acceptare, ſi ſit idoneus, cap. *Cauſam*, de election. in quo agitur de quadam electione quam Moniales in Epiſcopum compromiſerant.

XI. Procuratores, quales ſunt deputati ſingulorum Conventuum ad Capitulum, ſive Generale, ſive Provinciale, quantumvis habeant generale mandatum, non poſſunt compromittere, neque tranſigere ſine ſpeciali mandato, cap. *Per tuas literas*, & ibi Gloſſa, de arbitris: l. *Mandato*, D. de procurat. l. *Tranſactionis*, C. de tranſact. Rebuffus in Concordata, ad fin. tit. de electionis derogatione, refert quadragintaſeptem caſus, ad quos non poteſt generale mandatum extendi, atque in his refert compromiſſum & tranſactionem. Additque generaliter in omni occurſu difficili & gravis momenti requiri in procuratore ſpeciale mandatum, idque multis teſtimoniis confirmat.

XII. In

XII. In omni electione quæ fit per compromiſſum, duo hæc neceſſariò requiruntur. Primò neceſſe eſt omnes & ſingulos vocales conſentire ad compromiſſum, nemine excepto, alioqui nihil agitur, cap. *Quia propter*, §. *Vel ſaltem*, & ibi Gloſſa verſ. *Vice omnium*, de electiоn. Rodericus in quæſtionibus de Regularib. quæſt. 54. art. 12. aſſerit omnes Doctores in hac re conſentire. Secundò poſt factam & publicatam ex compromiſſo electionem interponendum eſt aliquod tempus ad explorandum num electæ à compromiſſariis perſonæ ſint idoneæ. Non enim compromittentes tenentur electos à compromiſſariis acceptare, niſi ſub hac conditione, cap. *Cauſam quæ*, de electiоn. cap. *Cùm dilectus*, eod. cap. *Cùm olim*, de arbitris, & cap. *Si compromiſſarius*, §. *Si verò*, de elect. in 6. habentque compromittentes idem jus quod habet Superior antequam admittat & confirmet præſentatam ſibi ab inferioribus electionem, cap. *Poſtquam*, de elect.

XIII. Is qui non eſt profeſſus, non poteſt eligi in Abbatem, cap. *Cùm in magiſtrum*, & cap. *Cùm cauſam*, & cap. *Cùm ad noſtram*, de elect. Miſerum enim eſt, eum fieri magiſtrum qui formam diſcipuli non aſſumpſit, can. *Miſerum*, 61. diſt. & d. cap. *Cùm in magiſtrum*.

XIV. Obſervandum ubi jus requirit majorem & ſaniorem Capituli ſeu eligentium partem; ut in d. cap. *Quia propter*, partem minùs ſanam non aliter intelligendam eſſe, niſi ſi eligat, vel ſtatuat contra Sacrorum Canonum præſcripta. Exempli causâ, ſi major Capituli pars ſit interdicta vel ſuſpenſa, aut ſi major Capituli pars conſentiat in electionem perſonæ ſecundùm jura incapacis & inhabilis; tunc enim jus eligendi ad minorem partem, quæ ſanior eſt, devolvitur, cap. *Gratum*, de poſtulat. Prælat. Hæc eſt doctrina Gloſſæ in cap. *Ea noſcitur*, verſ. *Majori & ſaniori*, de his quæ fiunt à Prælat. ſine conſ. Capit. Præclaréque dicit cap. *Indemnitati*, §. *Vt autem*, de elect. in 6. in electione non zeli ad zelum, neque meriti ad meritum, ſed numeri ad numerum faciendam eſſe collationem. Et utique ſi aliter res eſſet, injiceretur inter vocales pomum diſcordiæ amaricantis zeli, mutuarum accuſationum & contumeliarum, & implacabilis odii fomenta, ſi merita vel demerita eſſent exploranda, & invicem comparanda vocalium.

XV. Invalida prorſus eſt rei Eccleſiæ alienatio per Epiſcopum facta ſine Capituli conſenſu, cap. 1. de his quæ fiunt à Prælat. ſine conſ. Capituli. Neque debet Epiſcopus negotia Eccleſiæ tractare, ſtatuere, immutare, corrigere ſine conſilio Capituli, cap. *Novit*, & cap. *Quantò*, eod. tit. Ibique ait Panormitanus, Capitulum eſſe hoc idem reſpectu Epiſcopi, quod Cardinales Eccleſiæ Romanæ reſpectu Papæ, ut ſic Canonici ſint Senatus Aſſeſſores, & Conſiliarii ipſius Epiſcopi. Addit ibidem, Epiſcopum non poſſe inconſulto Capitulo nova ſtatuta condere. Similiter Abbates & Abbatiſſæ nihil poſſunt de monaſterii temporalibus alienare ſine Capituli proprii conſenſu, cap. 2. eod. tit. In alienatione quoque rerum

Eccleſiæ quilibet de Capitulo jus habet contradicendi cæteris omnibus vocalibus,& alienationem ſolus impedire, aut factam revocare poteſt, cap. *Si quis*,de reb.Eccl.non alien. Atque hîc valet juris regula : *In re communi potior eſt conditio prohibentis*, cap. *In re communi*, de regul. jur. in 6.

XVI. Iſtud hîc in primis ſciendum, valdè differre conſilium à conſenſu. Multa enim poteſt Epiſcopus ſine conſenſu Capituli, quæ tamen non poſſet irrequiſito Capituli conſilio. Et Capitulum habet plerumque jus conſultivæ vocis, & non deciſivæ : plerumque etiam habet jus ſimul conſultivæ & deciſivæ vocis cum Epiſcopo. Quando igitur jura præſcribunt Epiſcopo ut agat cum conſenſu Capituli, non poteſt Epiſcopus à Capitulo diſſentire, ut diximus in alienatione rerum Eccleſiæ, quam facere non poteſt Epiſcopus, niſi cum Capituli conſenſu. Ubi verò jus exigit Capituli conſilium ab Epiſcopo exquiri, ut in cap. *Novit*, & cap. *Quantò*, de his quæ fiunt à Prælat. ſufficit ſi Epiſcopus Capitulo proponat, ejuſque conſilium exquirat, quod tamen ſequi minimè tenetur. Ad hæc textus eſt expreſſus in cap. *Cùm olim*, de arbitris: & Gloſſ. in cap. *Si pro te*, verb. *Aſſenſus*, de reſcript. in 6. & in cap. unico, §. *Cùm verò*, in verb. *Aſſenſum*, ne Sede vacant.

XVII. Si collatio ad Epiſcopum & Capitulum conjunctim pertinet, cùm primùm vacabit Sedes Epiſcopalis, jus Epiſcopi Capitulo accreſcet, non verò ſi collatio pertineat ad Epiſcopum cum conſilio Capituli: quo caſu vacante Sede non poterit Capitulum conferre. Rebuffus in praxi, tit. de devolut. num. 4. Zerola praxis Epiſcopalis p. 1. verb. *Capitulum*, quæſt. 5. Idque ipſum clarè decidit cap. unic. ne Sed. vacant. in 6. quo pariter ſtatuitur, ut ſi conſuetudine, aut particulari ſtatuto Capitulum conferre debeat cum conſilio Epiſcopi, & contingat Epiſcopum mori, aut impediri per ejus in remotis partibus abſentiam, aut etiam eſſe ſuſpenſum, iſtis caſibus totum conferendi jus accreſcat Capitulo.

XVIII. Sede vacante Capitulum intra dies octo debet de Vicario Generali, & de Officiali viduatæ Eccleſiæ de novo providere, aut priùs exiſtentem, cujus juriſdictio ſimul cum Epiſcopo interiit, confirmare de novo. Si iſtud officium à Capitulo negligitur, tranſacto octiduo jus hoc ad Metropolitanum devolvitur. At ſi viduata ſit Eccleſia Metropolitana aut exempta, tunc antiquior Epiſcopus ex ſuffraganeis in Metropolitana, & propinquior Epiſcopus in exempta Eccleſia de Vicario & Officiali debet providere. Concilium Trident. ſeſſ. 24. de reform. cap. 16.

XIX. Electio ejus qui aſſumendus eſt ad Præbendam Theologalem, & ſimiliter ejus qui providendus eſt ad Præbendam Præceptorialem, pertinet ad Epiſcopum, adhibito tamen Capituli conſilio, ut ſtatuit Concilium Trident. quoad utramque Præbendam ſeſſ. 5. de reform. cap. 1. §. *Eccleſiæ verò*, ubi per hæc verba, *Ab Epiſcopo cum conſilio Capituli eligendum*, dilucidiùs explicat id quod ſtatuerat pridem Concilium Lateranenſe in

in cap. *Quia nonnulli*, de Magiſtris, hiſce verbis: *A Prælato cum Capitulo, ſeu majori & ſaniori parte Capituli eligendus*. De iſtis quoque conſtituendis Præbendis ſancivere Gallicana Edicta Comitiorum Aurelianenſium art. 8. ſub Carolo IX. & Bleſenſium ſub Henrico III. art. 33. & 34. ſtatuentia debere Theologum ab Epiſcopo, vel à Capitulo provideri. Id verò quoad Capitulum neceſſe eſt intelligi de electione, quandoquidem jure communi, & ſecluſis particularibus ſtatutis, vel uſibus, Capitula vivente præſertim Epiſcopo jus non habent Beneficia conferendi, cap. *Illa*, ne Sede vacant. & cap. 1. de inſtitutionibus in 6. Quia verò dicente Apoſtolo, *Omnes quæ ſua ſunt quærunt, non quæ Jeſu Chriſti*, abuſus paſſim in hoc Regno invaluit, ut his proviſi Præbendis eas vel cum aliis commutent, vel cum onere penſionum reſignent in eorum favorem, qui munia docendi & prædicandi vel nunquam, vel rariſſimè perſolvent: Meminerint quicunque ſic agunt, aut agentibus favent & opitulantur, quale judicium apud Chriſtum Eccleſiæ ſponſum & animarum tremendo ſanguine redemptarum zelatorem his immineat, qui ſanctiſſimas œcumenicorum Conciliorum proviſiones circa Cleri & Chriſtianæ plebis per divini verbi prædicationem & ſacrarum literarum expoſitionem eludunt & abolent, ſolo retento Theologalis Canonici nomine & ſtipendiis, ſine ſpirituali uſu aut fructu.

XX. Quod verò attinet ad Pœnitentiarium Eccleſiæ, ejus electio & inſtitutio à ſolo dependet Epiſcopo, nec ullus Capituli conſenſus requiritur, ut cenſuit ſacra Cardinalium Congregatio declaratione 479. quam refert & ſequitur Zerola in praxi Epiſc. part. 1. verb. *Pœnitentiarius*, quæſt. 3.

XXI. Sunt aliqui in Cathedralibus Eccleſiis Beneficiarii, quos Gregorius IX. cap. *Cùm ad hoc*, de Cler. non reſident. vocat Aſſiſios, & à Canonicis diſtinguit. Ibi verò Gloſſa dicit Aſſiſios eſſe quoſdam Beneficiarios non Canonicos, ſed tamen adſtrictos Eccleſiæ quotidiano miniſterio: non tamen vocantur ad deliberationes Capituli. Hi præterea vocantur Manſionarii. Porrò genus hoc Beneficiariorum eligi ſolet à ſolo Capitulo, & ſi interveniat ibi Epiſcopus, nil amplius habet quàm unius vocalis ſeu Canonici ſuffragium. De his providè ſtatuit Synodus Provincialis Aquenſis anno habita 1585. tit. de beneficiatis, ſeu manſionariis. *Beneficiaturæ ſeu Manſionariæ prædictæ, tam Eccleſiarum Cathedralium quàm Collegiatarum dictæ Provinciæ, antiquioribus, & in cæremoniis & muſica peritioribus Clericis Eccleſiæ & Capitulo inſervientibus, adinſtar Metropolitanæ Eccleſiæ, tantùm conferantur*. Et quanvis ſit ita proviſum antiquiſſimis ſingularum Eccleſiarum ſtatutis perpetua conſuetudine firmatis, & ſpeciatim Eccleſiæ Metropolitanæ Aquiſextienſis, etiam roboratis per Bullas Martini V. & Leonis X. Pontificum, & per diploma Regis Franciſci I. menſis Novembris anni 1533. contigit tamen aliquando, ut aliqui Manſionarii

affectu adducti carnis & ſanguinis, ſuas Manſionarias in favorem coram Papa vel Legato reſignare voluerint. Attamen injuſtæ iſtæ prætenſiones protinus repreſſæ ſunt Supremarum Curiarum judiciis, ſcilicet Senatus Provinciæ die Martii 18. an. 1552. item ultima die Junij an. 1632. præterea Maii 21. an. 1635. inſuper menſe Junio an. 1646. Cumque cavillandi & tergiverſandi ſtudio contra poſtremum iſtud Senatuſconſultum ſumptis literis in formâ civilis libelli, ut vocant, *par lettres de Requeſte civile*, reclamaſſent, fuiſſetque caſa iſta commiſſa Sanctiori Regis Conſilio, ſubſequutum eſt ſupremum poſt Partium conteſtationem Judicium, quo declaratum & ſancitum eſt, iſtiuſmodi Beneficia dependere omninò ab electione Capituli, neque ullum in his locum eſſe præventionibus. Præterea deciſum, non ſolùm aſtringi Manſionarios Divinis in choro Officiis, ſed etiam quibuſvis aliis intra Eccleſiam præſtari ſolitis miniſteriis & muſicis cantibus. Simulque repulſi ſunt à petito ſtipendiorum annuorum ſolitorum augmento.

XXII. Jure communi quando Beneficii collatio ſpectat ad Epiſcopum & ejus Capitulum, ſive conjunctim, ſive diviſim, altero horum negligente quod ſui officii eſt, devolvitur collatio ad alterum, ſcilicet à Capitulo ad Epiſcopum, & ab hoc ad Capitulum, cap. 2. de conceſ. præbend. & cap. unico, ne Sede vacant. in 6. Jus verò conferendi ſemper devolvitur elapſo ſemeſtri, ſive quia nullatenus proviſum fuit, ſive quia proviſum de incapaci, d. 2. cap. In Gallia tamen nulla admittitur devolutio ab Epiſcopo ad Capitulum, ſed ſolùm à Capitulo ad Epiſcopum, ab Epiſcopo verò ad Metropolitanum ſolum, ut monet Rebuffus in praxi, p. 2. tit. de devolutionib. n. 22. & 23.

XXIII. Sede vacante Capitulum Epiſcopo ſuccedit, non in Ordine, ſed in juriſdictione, exceptis tamen quibuſdam à Jure reſervatis, qualis eſt Beneficiorum collatio, & literarum dimiſſoriarum expeditio.

XXIV. Antiquitus Sede vacante poterat abſolutè Capitulum literas ad Ordines dimiſſorias concedere, cap. *Cùm nullus*, §. *Epiſcopo*, de tempor. ordinat. in 6. Sed aliter providet Concilium Trident. ſeſſ. 7. cap. 10. de ref. nimirum ut anno à vacatione Sedis numerando non liceat Capitulo Dimiſſorias cuiquam concedere, niſi hoc ſolo caſu, cùm quis Beneficii Eccleſiaſtici, ſive recepti, ſive jam recipiendi occaſione arctatur ad Ordinem aliquem recipiendum. Elapſo autem vacationis anno, & necdum repleta Sede, poteſt deinceps Capitulum ejuſmodi licentias & dimiſſorias literas concedere indifferenter.

XXV. Sedes verò vacat donec novus Epiſcopus adeptus fuerit poſſeſſionem, ut poſt Oſtienſem, Felinum & Piſanum tradit Rebuffus in praxi, 1. p. tit. de devolutionibus, n. 72.

XXVI. Inſuper Sede vacante non poteſt Capitulum Beneficia conferre, nec uſquam invenitur cautum in Jure, quod Capitulum Sede vacante

cante fungatur vice Epiſcopi in collationibus Præbendarum, ut loquitur & decidit cap. *Illa*, ne Sede vacant. etiamſi eſſent de genere Beneficiorum, quorum collatio ſpectat ad ſolum Epiſcopum cum conſilio & aſſenſu Capituli, cap. *Vno*, §. *Cùm verò*, ne Sed. vac. in 6. Rebuffus loco citato, n.71. Hinc excipiuntur inſtitutiones præſentatorum à Patronis, cap. 1. de inſtitution. & collationes Beneficiorum quæ conjunctim ad collationem pertinebant Epiſcopi & Capituli; tunc enim per Sedis vacationem jus Capitulo accreſcit. Multò magis retinet Capitulum jus conferendi Beneficia, quod ei ſoli competebat vivente Epiſcopo. Poteſt etiam vacante Sede conferre Beneficia quæ ſunt præſentis neceſſitatis, atque ita Mandatariis & Graduatis conferre, & nominum inſinuationes, quæ per quadrageſimales dies fiunt, ſuſcipere. Quod jus collationis etiam curatarum Eccleſiarum vacante Sede Capitulis aſſerunt in hoc Regno Chenutius & Bengeus ex multis quæ proferunt Senatuſconſultis, ut pleniùs retuli hujus lib. 2. cap. 2. n. 10. & 11.

XXVII. Comperti juris eſt, ubi collatio ſimul ſpectaret ad Epiſcopum & Capitulum, poſſe à Capitulo conferri, ſi contigerit obiiſſe, aut depoſitum vel excommunicatum fuiſſe Epiſcopum, ſive debuiſſet Epiſcopus intereſſe ut Prælatus, ſive ut Canonicus in Capitulo, cap. unico, ne Sede vac. in 6. Rebuffus d. tit. de devolution. n.74. Zerola p. 1. verb. *Capitulum*, q. 5. Conferre quoque poteſt Capitulum vacante Sede, ſi collatio ſpectet ad Capitulum cum conſenſu Epiſcopi, d. cap. unico, in fine, ne Sed. vacant. in 6. Præterea Capitulum, dum vacat Sedes, poteſt Beneficia conferre quæ ad Epiſcopum devolverentur propter culpam aut negligentiam inferioris Collatoris. Zerola ibid. Ratio eſt, quia Jus non permittit devolvi jus collationis, niſi ad proximum & immediatum Superiorem, qualis non eſt iſto caſu Metropolitanus. Id ergo competit Capitulo immediatè. Inſuper multùm intereſt Eccleſiæ, ne diu Beneficia vacent, ut contingeret ſi eſſet expectandus futurus in Epiſcopatu ſucceſſor, cap. unico, in fin. ne Sed. vacant. in 6.

XXVIII. Pari ratione appellationes, de quibus Epiſcopus jure ordinario cognoſceret, devolvuntur Sede vacante ad Capitulum, atque ita ab ipſis Epiſcoporum ſuffraganeorum judiciis provocatur ad Capitulum Metropolitanæ Eccleſiæ viduatæ. Cujus ſumma & generalis ratio eſt, quia Capitulum vacante Sede Epiſcopo ſuccedit in his quæ ſunt juriſdictionis, ſolis exceptis caſibus expreſſo jure prohibitis. Federicus conſil. 30. Panormitanus in cap. *Cùm olim*, de majorit. & obed. Panuinus tract. de Capituli poteſt. Sed. vac. p. 1. q. 1. Rebuffus in praxi, p. 1. tit. de devolution. n.58. & Joannes Andreas in d. cap. *Cùm olim*, teſtatur hunc eſſe communem Doctorum ſenſum.

XXIX. Sede vacante Capitulum confirmat, vel infirmat electiones, ſicut poſſet Epiſcopus, d. cap. *Cùm olim*, de majorit. & obed.

XXX. Simi

XXX. Similiter poteſt Capitulum Sede vacante præſentatos à Patronis Clericos admittere & inſtituere, ſicut poſſet per ſe Epiſcopus, ac ſine Capituli conſilio, cap. 1. de inſtitution. in 6. Si quæras diſcriminis cauſam, cur poſſit Capitulum inſtituere præſentatos, & confirmare electos ad Beneficia, cùm tamen non poſſit idem Beneficia conferre? Reſpondet Gloſſ. & Panormitanus in d. cap. *Cùm olim*, cauſam hanc eſſe, quia conferre eſt liberæ voluntatis, ſed inſtituere præſentatum, aut confirmare electum, eſt neceſſitatis; non enim poteſt Epiſcopus rejicere præſentatos aut electos, modò non ſint incapaces.

XXXI. Et ſi non ſuccedat Capitulum Epiſcopo in iis quæ ſunt Ordinis, ſed in ſola juriſdictione, poteſt tamen Epiſcopo committere intra viduatam diœceſim ea quæ ſunt Ordinis: nam committere alteri eſt ſolius juriſdictionis, non Ordinis actus. Panuinus 1.p.q.3. Azorius tom.2. lib.3. cap.37. quæſt.8.

XXXII. Poteſt item Capitulum Sede vacante admittere mutuas Beneficiorum permutationes & reſignationes. Rebuffus d. tit. de devolution. num.95. Zerola p. 2. verb. *Capitulum*, quæſt. 7. Ratio eſt, quia quanvis non poſſit Capitulum reſignationes liberè recipere & conferre, cap. unico, §. *Cùm verò*, ne Sede vac. in 6. poteſt tamen recipere & conferre in iis quæ ſunt neceſſitatis, ut eſt Beneficiorum permutatio, ad quam admittendam ipſe aſtringeretur Epiſcopus, nec poſſet alteri conferre: ſicut paulò antè dixi de inſtituendis præſentatis, ob eandem neceſſitatis rationem, & de confirmandis electis.

XXXIII. Spectat etiam ad Capitulum dum vacat Sedes, dare Eccleſiam ſeu Beneficium in Commendam temporalem ad ſex menſes, quos etiam poterit ex juſta cauſa prorogare, donec proviſus fuerit, & in poſſeſſionem miſſus Epiſcopus. Ita Panormit. in d. cap. *Cùm olim*, de majorit. Innocentius in cap. *Illa*, ne Sede vacant. Ancharanus & Joan. Andreas in cap.1. eod.tit. in 6. Rebuffus tit. de devolution. num.77.& 78.

XXXIV. Pertinet quoque ad Capitulum Beneficiariorum depoſitio, ſeu privatio à Beneficiis. Panuinus d. tract. de Capit. poteſt. Sed. vac. p.2. quæſt. 6. num. 1. & 2. Teſtatur affirmativam ſententiam eſſe communem Azorius 2.p.lib.3. cap.38. q.11. quia juriſdictionem habet Epiſcopalem ad puniendum facinoroſos Clericos, & inquirendum.

XXXV. Poteſtate etiam potitur Capitulum vacante Sede diſpenſandi cum illegitimis ad minores Ordines, & ad Beneficium ſimplex habendum. Navarra conſil. 7. de fil. presbyt. Zerola p.2. verb. *Capitulum*, q.5. Ratioque eſt, quia Capitulum Epiſcopo ſuccedit in iis quæ ſpectant ad juriſdictionem ordinariam & voluntariam, niſi Canone quid excipiatur: at exceptio talis in Jure non legitur.

XXXVI. Capitulum Sede vacante ſupplet Epiſcopi vices in his quæ ſunt neceſſitatis; ideoque inſinuationes nominum Graduatorum Clericorum

rum recipit, & Graduatis & Mandatariis affectata ipſis Beneficia confert. Probus in pragmat. Sanction. tit. de collationib. §. *Item voluit*, in verb. *Vicario*: Ranchinus 3.p.concluſ.73.

XXXVII. Dum vacat Sedes, poteſt Capitulum eoſdem omnes à caſibus & cenſuris reſervatis, ſive ab homine, ſive à jure ſolvere, quos poſſet vivens Epiſcopus abſolvere, cap. unico, de major. & obed. in 6. Poteſt ſimiliter excommunicare, ſuſpendere & interdicere, quos poſſet Epiſcopus, cujus vicem gerit in rebus juriſdictionis. Panuinus loco cit. aliique communiter.

XXXVIII. Sede vacante poteſt & debet Capitulum intra dies octo Vicarium Generalem creare, qui in Theologia vel in Jure Canonico Doctor ſit, vel ſaltem Licentiatus. Concilium Trident. ſeſſ.24. cap.16. de reform. Eadem præſcribuntur Edicto Bleſenſium ſub Henrico III. Comitiorum, quæ hoc adjungunt, Generalem Vicarium oportere eſſe Sacerdotem. Tranſactis diebus octo devolvitur hæc poteſtas & officium ad Metropolitanum.

XXXIX. Licèt Capitulum Sede vacante poteſtate polleat circa canonicas pœnas per univerſam Diœceſim, nihil tamen habet hujuſmodi poteſtatis Epiſcopo ſuperſtite, ne in ipſos quidem, qui de ſuo corpore ſunt, Canonicos, neque in inferiores ejuſdem Eccleſiæ Beneficiarios, aut deſervientes. Verumtamen jus habet prædictorum exceſſus corrigendi, dum id fiat ſine ſtrepitu, vel forma judicii. Atque ita poteſt adminiſtros contumaces expellere: quinimò de ſuo corpore Canonicos alioſve ſuæ Eccleſiæ Beneficiarios ex juſta cauſa ad certum & definitum tempus diſtributionibus privare, & ab officio Eccleſiæ citra judiciarias cenſurarum formas, & citra effectum irregularitatum, quæ contumaces cenſurâ notatos afficiunt, ſuſpendere, cap. *Irrefragabili*, de offic. Ordinarii, maximè ubi ſic dicit: *Exceſſus Canonicorum Cathedralis Eccleſiæ, qui conſueverunt corrigi per Capitulum*. Hoc etiam addens: *Executionem ipſorum nulla conſuetudo, vel appellatio valeat impedire, niſi formam in talibus exceſſerint obſervandam*. Conformatur cap. *Ad noſtram*, de appellation. Cenſuras verò cuiquam infligere dum vivit Epiſcopus, Capitulum non poteſt, niſi ubi Capitulum conſuetudine jam præſcriptâ, vel aliquâ indulgentiâ aut conceſſione acquiſierit in perſonas deſervientes juriſdictionem, aut poteſtatem cenſurarum Eccleſiaſticarum, ut ſtatuitur cap. *Cùm contingat*, de foro compet. In quod caput ſcribens Panormitanus aſtruit in Capitulis generatim prædictum jus moderatæ citra juriſdictionem correctionis, quale habent parentes, tutores, magiſtri, qui tamen juriſdictione carent. Hac ratione apud Paponem lib. 1. placitorum, tit. 3. ſect.4. Pariſienſi Senatuſconſulto Decanus ipſe Carnotenſis Eccleſiæ, qui ob contumeliam uni de Canonicis intra Capitulum illatam, fuerat ab eodem Capitulo diſtributionibus per dies octo privatus, & appellaverat quaſi ab abuſu, remiſſus fuit, ejuſque ſub-

mota, rejectaque appellatio. Non poteſt tamen Capitulum procedere ad incarcerationem, ſed ſolus Ordinarius: docetque ibidem Papo ſect. 3. Clericum qui ab incarceratione per Capitulum decreta appellaverat, fuiſſe Senatuſconſulto remiſſum ad carceres Epiſcopales & Epiſcopi judicium.

XL. Hoc denique tenendum circa res Capituli, majorem Capituli partem, quæ in omnibus deliberationibus prævalere debet, ſumendam eſſe (niſi contraria invaluerit alicubi conſuetudo) non per comparationem ad minores partes, ſed ad totum ipſum, juxta Panormitanum in cap. *Quia propter,* de election. & in cap. 1. de his quæ fiunt à major. part. Capitul. & Bellameram deciſ. 275. & Zerolam p. 1. verb. *Capitulum,* quæſt. 13. & Boërium deciſ. 3. Exempli gratiâ Capitulum conſtat ex duodecim Canonicis ſuffragii jus habentibus; horum tres eligunt Caium, alii tres Titium, reliqui ſex Sempronium: nulla ex his tribus cenſeri poteſt major pars, ſed ut talis ſit, neceſſe eſt in unam partem conſentire ſeptem vocales. Idque ritè colligitur ex cap. *Cùm in Geneſi,* & cap. *Eccleſia,* de elect. Id verò locum non habet in pluribus Patronis, ſive Clericis, ſive laïcis præſentantibus, in quibus pars major ſpectari debet non per comparationem ad totum, ſed ad ſingulas partes, ut ait ibid. Zerola cum multis Authoribus, quos allegat & ſequitur.

CAPUT XXV.

De Capitulari Beneficiorum proviſione, Sede non vacante: & de ſimultanea Epiſcopi cum Capitulo proviſione.

I. JURE ordinario, neque contraria conſuetudine loci, vel ſtatutis ſpecialibus, aut concordatis, aut particularibus fundationibus abrogato, Capitula non modò Cathedralia, ſed etiam Collegiata providere ſolent de præbendis quæ ſunt de ipſorum gremio, aliquando conjunctim cum Epiſcopo, & aliquando diviſim ab illo. Secundùm has diverſitates diverſos quoque Canones legimus in corpore Juris. Innocentius Papa III. in cap. *Cùm Eccleſia Vulterana,* de election. refert in Tuſcia generalem vigere conſuetudinem, ut in Cathedralibus Eccleſiis ſolum Capitulum, irrequiſito Epiſcopo, Canonicos eligendi poteſtatem habeat. Præterea cap. *In cunctis,* §. *Clerici,* eod. tit. loquitur de ſolo Capitulo eligente. Inſuper Celeſtinus Papa III. cap. *Propoſuit,* de conceſ. præbend. mandatum de providenda Præbenda direxit ad

ad ſolum Præpoſitum & Capitulum Cameracenſe. Quandoque jus devolvitur à Capitulo negligente ad Epiſcopum, ut provideat; & ex oppoſito, ab Epiſcopo negligente providere, ad Capitulum, cap. *Nulla*, de conceſ. præbend. Aliquando alternatim, ſeu (ut aiunt) per turnum, proviſio ſpectat nunc ad Epiſcopum, nunc ad Capitulum, cap. *Cùm in illis*, de præbend. in 6. Alias etiam jus iſtud ſoli reſervatur Epiſcopo, cap. *Omnes Baſilicæ*, & cap. *Nullus omninò*, 16.q.7.

II. Ad quemcunque, ſive ad Epiſcopum, ſive ad Capitulum pertineat jus iſtud providendi, exercetur generaliter circa Canonicatus, d. cap. *Cùm Eccleſia Vulterana*, de electíon. quinimò circa Dignitates Capituli quæ vacant, qualis eſt Præpoſitura, cap. *Dudum ad audientiam*, de election. Et utique communi nomine Præbendæ involvi Dignitates, Perſonatus & Canonicatus, docent Cujacius ſuper rubrica de præbend. Lotterius lib. 2. de re benefic. q. 21. ubi & alios pleroſque Doctores profert: item Paſtor lib. 1. de benefic. tit. 9. n. 2.

III. Si quæris de Capitulorum Præbendis, ad quem jure communi pertineat earum vacantium proviſio, præciſis & ſecluſis particularibus, ſive conſuetudinibus, ſive fundationibus, ſive ſtatutis? Reſpondemus juris communis diſpoſitionem hanc eſſe, ut hæc poteſtas ad Epiſcopum ſimul & Capitulum Cathedrale, cujus Præbenda vacat, pertineat, juxta cap. finale, de ſupplend. neglig. Prælat. & cap. *Poſtulaſtis*, & cap. *Nulla*, de conceſſ. præbend. & cap. *A collatione*, de appellation. in 6. Atque hoc expreſsè tenet Gloſſa in d. cap. *Cùm Eccleſia Vulterana*, de elect. & Gloſſa in d. cap. fin. de ſupplend. neglig. Prælat. item Rebuffus conſil. 70. & Garcias de Beneficiis p. 5. cap. 4. n. 42. Lotterius loco cit. aliique. Summa horum ratio eſt, quia Præbendæ præſumuntur ex communibus Eccleſiæ bonis inſtitutæ. At nomine Eccleſiæ comprehenduntur ſimul Epiſcopus, qui capitis; & Capitulum, quod corporis vice fungitur, ut ait præclarè cap. *Novit*, de his quæ fiunt à Prælat. ſine conſenſ. Cap.

IV. Hinc deducitur hæc reſolutio, ut ſi Epiſcopus & Capitulum ita diſſideant, ut eandem Præbendam diverſis Clericis conferant, neutri ex illis jus quæratur, & geſta utrimque corruant. Ita Federicus conſil. 232. & Joan. Andreas in cap. *A collatione*, de appellat. in 6. Adeo ut ſi interim Papa, vel Legatus jure concurſus provideat, teneat iſta proviſio, ut latè diſputat & decidit Probus, & qui eum ſequitur Lotterius d. lib. 2. q. 21. num. 41.

V. Docet præterea Garcias loco cit. ubi collatio Præbendarum communis eſt inter Epiſcopum & Capitulum, valere factam ſeorſim ab uno ex duobus, altero horum per ſex menſes non contradicente: pluresque ad hoc Doctores profert. Eſt enim ſemeſtre terminus devolutionis ab uno ad alterum Collatorem, cap. *Nulla*, & cap. *Poſtulaſtis*, de conceſſ. præbend.

VI. In Collegiatis verò Eccleſiis inferioribus à Cathedrali, quia in

his non eſt tanta communio, ut conſtituant cum Epiſcopo unum corpus unumque Senatum, collatio illa ſimultanea prætendi non poteſt. Proinde ſoli competit Capitulo collegiato jus præſentandi, ſeu eligendi ad Præbendas, quæ de ſuo gremio ſunt. Ad Epiſcopum verò pertinet jus inſtituendi, ſeu confirmandi. Ita docent Joan. de Lignario, & Abbas in cap. *Cùm Eccleſia Vulterana*, n.8.de election. & Rota Romana ſic decidit apud Caſſadorum deciſ. 22. n.2. & 3. de præbend. & Lotterius d. q.21. n. 135. Sanè ſi tale Capitulum eligere intra ſemeſtre neglexerit, aut ſi incapacem elegerit, Epiſcopus tum demùm jure devoluti, prout ſibi viſum fuerit, providebit.

VII. A Capitulo cui interfuit Epiſcopus tanquam unus ex Canonicis, appellari poteſt ad ipſum Epiſcopum, ſed non ſi interfuit ut Epiſcopus, cap. *Poſtulaſtis*, de conceſſ. præb. & cap. *A collatione*, de appellation. in 6. Ubi Gloſſa ſapienter admonet intereſſe tanquam Canonicum, ſi ſtatutum id præſcribat, quanvis honoratiore loco ſedeat: hoc enim defertur ejus dignitati. Sed ubi ſtatútum nihil decernit, cenſebitur interfuiſſe ut Epiſcopus, ex honoratiore ſeſſionis loco. * Sed ſi Epiſcopus ſedeat, vel ſubſcribat ſub Archidiacono aut alio Capituli Præſide, Gloſſa ibidem aſſerit Epiſcopum intereſſe tanquam unum ex Canonicis.

VIII. Duos eventus hîc adnoto, quibus Capitulum jus ſuum non amiſit, à quo tamen excidiſſe videbatur. Primus eſt in cap. *Eccleſia*, de inſtitutionib. ubi Capitulum Canonicorum aliquod vacans Beneficium, in quod ei competebat jus vel patronatûs, vel collationis, perſonæ laïcæ contulit. Super quo admonuit Papa, ut dejecto cui contulerant laïco, provideant de Clerico. Alter eventus eſt in cap. *Tranſmiſſa*, de jurepatr. Ibi patronus laïcus, aut etiam Capitulum contulerat Beneficium cujus habebat patronatum alicui Clerico: ſed poſtmodùm meliore judicio (quatenus advertit ſe conferendi poteſtate carere) Clericum alterum Epiſcopo præſentavit. Quanvis Clericus ille, cui præter jus contulerat, à poſteriore Capituli deliberatione appellaſſet, prævaluit tamen poſterior Capituli deliberatio, quam Summus Pontifex ſuo reſcripto roboravit. Unde collige, Capitulum per utramque indebitam deliberationem jus ſuum non amiſiſſe, eo quòd quamprimùm agnitum errorem ſponte ac ultrò purgaverit, & correxerit. Non enim præſtat impedimentum (ut ibid. dicit Gloſſa) quod de jure non ſortitur effectum.]

CAPUT

CAPVT XXVI.

Beneficiariorum hæredes aut ſucceſſores ad quid teneantur.

I. EXAMINANDÆ primùm hîc ſunt obligationes ejus qui in Beneficium ſucceſſit, deinde hæredum Beneficiarii. Sciendum in primis, ſucceſſorem qui ſuper ſuo Beneficio inquietatur propter defectum vel incapacitatem ejus cui ſucceſſit, non teneri ſui præceſſoris jus tueri, ejuſve titulum exhibere, niſi dolus & colluſio inter utrumque probaretur, aut de jure præſumeretur, qualis præſumitur ſi poſt litem conteſtatam præceſſor reſignaverit. Sed citra fraudem non tenetur ſuccedens Beneficiarius de præceſſoris defectu, licèt talis fuiſſet, ut potuiſſet ejus Beneficium canonicè impetrari dum poſſidebat. Felinus in cap. *Venerabilem*, de exception. Laurentius Bouchellus in praxi benef. verb. *Permutatio*. Ratio fundamentalis eſt, quia non per reſignationem, ſed per collationem jus in Beneficio attribuitur, cap. *Si tibi abſenti*, de præbend. in 6. & Clement. unica, §. *Porrò*, de præbend. Itaque proviſus non habet jus ſuum à reſignante cui ſuccedit, ſed ab ipſo collatore.

II. Verumtamen ſucceſſor in Beneficio tenetur illa præceſſoris ſui debita ſolvere, quæ pro Eccleſiæ neceſſitate contraxit, ut decernit cap. *Ad hoc*, de ſolution. Sicut enim hæres ſuccedit in univerſum jus defuncti, l. *Hæreditas*, D.de regul.jur. ita ſucceſſor præceſſori ſuccedit in univerſum Eccleſiæ ſeu Beneficii jus, cap. *Relatum*, il 2. §. *Nomine*, de teſtam. & ſimiliter æquiparantur quoad ſolvenda debita (ſicut hæres & defunctus) à præceſſore contracta, ut ibid. dicitur. In his tamen notanda hæc differentia, quia hæres tenetur defuncti debita exſolvere qualitercunque contracta: ſed ſuccedens in Beneficium, non ad alia tenetur, quàm quæ contraxit præceſſor pro Eccleſiæ neceſſitate, aut utilitate. Licèt autem Innocentius in d. cap. *Ad hoc*, requirat prætereà ut probetur verſum eſſe in Eccleſiæ utilitatem, textus tamen id unum requirit, ut contractum fuerit debitum in Eccleſiæ neceſſitatem. Et Oſtienſis in tit. de ſolution. num. 3. & Proſper Fagnanus in d.cap. *Ad hoc*, meliùs dicunt, non requiri ut reipſa verſum ſit in utilitatem Eccleſiæ: atque à paritate rationis probari poteſt per legem *Lucius*, D. de exercitor. act. Allegatque Fagnanus complures hujus ſententiæ Doctores, additque hanc oppoſitam Innocentio ſententiam eſſe inter Canoniſtas communem.

III. His adjunge, quod ſi Prælatus debita quædam pro ſui ſuſtentatione contraxit, tenetur ſucceſſor illa perſolvere, cùm teneatur Eccleſia Prælato ſuo alimenta ſuppeditare, cap. *Cùm ſecundùm Apoſtolum*, de præbend. Ita poſt Panormitanum, alioſque permultos docet Fagnanus, addens hoc ita judicatum in Romana Rota fuiſſe in cauſa Caurienſis Epiſcopi, quem damnavit ad ſimilem ſolutionem pro prædeceſſore Epiſcopo.

IV. Succeſſor itidem in Beneficio ſolvere tenetur penſiones tempore prædeceſſoris decurſas, nec tamen ſolutas, d.cap. *Ad hoc*, & ibi Fagnanus n.12. & ſeqq. modò penſionarius probet diligentias à ſe contra prædeceſſorem factas, ejuſque hæredes; & modò remaneat ſucceſſori congrua portio, quæ in primis & ante omnia deduci debet. Eadem docet Paſtor lib.3.tit.12. & Garcias 1. p. cap. 25. Sic enim novus poſſeſſor vectigalia quoque temporis anteacti præſtare compellitur, l. *Imperatores*, D.de publicanis, & cap. 1. de ſolution. Sed ſi hæredes ſolvendo ſint, hi primariò tenentur, ut ſuperiùs jam notavi.

V. Quod verò attinet ad Beneficiarii hæredes, receptum jus eſt, ut fructus Beneficii, ſive jam percepti, ſive percipiendi, dividantur inter hæredes ſimul & ſucceſſores in Beneficio, eadem ratione quâ Jus Civile conſtituit dividi fructus dotales inter maritum & uxorem, ſoluto matrimonio, eorumque amborum hæredes. Ut nimirum fructus ultimi anni ea ſola parte marito adjudicentur ejuſque hæredi, quæ parti anni æquiparatur quâ ipſe ſuſtinuit onera matrimonii; reliquum autem uxori, l. *Fructus*, D. ſolut. matrim. quemad. dos pet. Eſt quippe inſignis convenientia inter conjugium corporale & ſpirituale, & inter amborum onera, cap. 2. de tranſlat. Epiſc. Sic igitur fructus ultimi anni poſſeſſi Beneficii competunt inter ſucceſſorem Beneficii, & hæredem defuncti, pro rata temporis intra eundem annum computati, quo defunctus onera ſuſtinuit Beneficii. Reliquum verò, etiamſi jam ab hærede perceptum eſſet, reſtituendum eſt ſucceſſori Beneficii. Itaque ſi defunctus poſſedit Beneficium ejuſque onera ſuſtinuit quarta parte poſtremi anni, hæres ejus reportabit quartam fructuum ejuſdem anni partem, reliquum verò fructuum ſucceſſor in Beneficio ſibi vindicabit. Alioqui enim hoc iniquum ſequeretur, ut qui de Beneficio fuiſſet proviſus, & in poſſeſſionem immiſſus menſe Junio, & ſequentibus menſibus omnes ejuſdem anni proventus & decimas percepiſſet, eiſque perceptis, ſi menſe Octobris decederet, cogeretur ejus ſucceſſor eodem Octobris menſe per obitum, aliterve proviſus toto anni reſiduo deſervire ſine ullis fructibus, cùm ejus præceſſor, qui ne anni quidem medietate deſerviſſet, totius anni fructibus potitus eſſet, quibus ejus etiam hæredes indebitè potirentur. Bleinianus in praxi benef. tit. de patrimon. Eccleſ. permultas ad hoc firmandum authoritates, & Tribunalium deciſiones allegat. Idemque docent Covarruvias lib. 1. var. reſolut. cap. 15. num. 12. Chopinus lib. 3. de ſacra politia, cap. 1. n. 33.

Louetus lit. *F*, num. 12. Joan. Baquet tract. de juſt. & jure, cap: 15. num. 60.

VI. Rurſus quæritur in dividendis illis pro rata temporis fructibus, à quo tempore annus ſit inchoandus? Reſpondeo à menſe Januario, ut ex multis Senatuſconſultis docent & probant Chopinus, Louetus, & Baquet locis citatis, & Bengeus tit. de peculio Clericorum, §. 19. n. 9. 10. 11. Annæus Robertus lib. 3. rerum judicatarum, cap. 4. Papo lib. 18. placitorum, tit. 4. art. 11. At verò jus commune ſtatuit ut œconomus conſtituatur, qui vacantis Eccleſiæ fructus percipiat, eoſque futuro ſucceſſori reſervet, cap. *Cùm vos*, de offic. jud. ordin.

VII. Opponet aliquis, Beneficiarium quæ de fructibus ſuperſunt teneri non modò ex charitatis officio, ſed etiam ex lege juſtitiæ ad pias cauſas erogare. Unde ſequitur omnes fructus qui poſt ejus obitum ſuperſunt, non poſſe ad hæredes tranſmitti, ſed ad Eccleſiam vel pauperes dumtaxat, & oppoſitam conſuetudinem meram eſſe corruptelam: quod etiam conſtanter affirmat Navarra in ſuo libello de redditibus Eccleſ. tota quæſt. 3. His reſpondendum cum Azorio p. 2. lib. 7. cap. 9. hanc legem non eſſe Divino aut Naturali Jure introductam, ſed Eccleſiaſtico, ac proinde poſſe ac potuiſſe contraria conſuetudine aut Eccleſiæ diſpenſatione ſolvi ac remitti: Neque verum eſſe quod ſcribit Navarra, oriri hanc obligationem ex pacto vel obligatione cum fundatoribus inita, ut ſubductis ad Clerici modeſtum victum neceſſariis, reliquum omne in Eccleſiam vel egenos impenderetur. Non enim convinci poteſt aliquid tale à fundatoribus fuiſſe vel cogitatum, nedum in pactionem adductum. Præſumendum quidem eſt, noluiſſe illos, ut fundationum redditus luxui Clericorum inſervirent; non tamen voluiſſe adſtringere ad hoc officium ulla obligatione nova, vel conventione ſupra Dei legem communem: quemadmodum teſtator nequaquam intendit ab hærede ſuo diſſipari opes hæreditatis; ſi tamen contingat eas ab hærede per luxum diſſipari, non ideò peccat hæres contra juſtitiam, nec reſtituere diſſipata tenetur; quia ſcilicet illa teſtatoris præſumpta intentio non fuit in pactum aut conditionem deducta. Minimè tamen excuſandi ſunt Beneficiarii ſic abutentes à mortali delicto, & damnationis apud Deum reatu. Eſto enim ſint redditum Eccleſiaſticorum domini, attamen hujus dominii uſus debet ex pietatis & charitatis obligatione regulari, tametſi non lege (ut objiciebatur) juſtitiæ, aut mutuæ conventionis cum fundatoribus initæ: & qui in ſuperflua impendit, indubiè violat Dei intentionem, quatenus à nobis officia charitatis exigit; quemadmodum in Divite epulone obſervat Chryſoſtomus, eum fuiſſe damnatum, non quia aliena uſurpaverit contra juſtitiam, ſed quia ſuas opes malè impendit, nec pauperibus opem tulit, contra charitatem. Et inſuper peccat talis Beneficiarius contra intentionem præſumptam fundatorum, & contra Eccleſiæ ſacros Canones; & tantò graviùs peccat quàm

quàm Dives epulo, quia iſte profanas opes, Beneficiarius autem diſſolutus aut avarus ſacras opes malè expendit, aut malè retinet, & adeptis ſibi per Eccleſiæ beneficium bonis, contra ipſius Eccleſiæ intentionem abutitur. Sic verò abutentis valida quidem eſt ſecundùm juſtitiam diſpoſitio, propter dominium; ſed tamen illicita & damnabilis ſic abutenti: ſicut laïcus in luxum opes ſuas prodigens validè alienat, nec tamen immunis eſt à peccato & damnatione.

VIII. An igitur peccent hæredes dum oblatos ſibi, ſive jure conſuetudinis ab inteſtato, ſive ex Beneficiarii teſtamento fructus iſtiuſmodi recipiunt? Reſpondeo, ſi ipſi teſtatorem ad hoc induxerint, non eſt dubium peccaſſe, dum rem ſuaſerunt illicitam, quam ille teſtator ſine mortali culpa exequi non potuit. Sed ſi iidem ſponte oblata recipiunt, ante trecentos & amplius annos conſuetudine conſtanti obſervabantur Canones, qui vetant Clericis de bonis ex Beneficiis acquiſitis, ſive inter vivos, ſive per ultimas voluntates aliter quàm ad pias cauſas diſponere. At ſubſequutâ diſciplinæ ſacræ relaxatione factum eſt, ut promiſcuè Clerici de his ſive inter vivos, ſive teſtamento diſponant ad libitum, perinde ac de patrimonialibus: quinimò ut ſi inteſtati decedant, vocentur proximi agnati ad hujuſmodi bonorum ſucceſſionem. Cui praxi ſeſe accommodantes Summiſtæ, fatentur quidem Clericum ſic diſponentem peccare mortaliter, nec licitum eſſe agnatis eoſdem ad ſic diſponendum ſolicitare, quia hoc agentes ſuadent Clericis ut mortaliter peccent, quod æterna & indiſpenſabili lege vetitum eſt. Hæc docent Covarruvias de teſtamentis in cap. *Cùm in officiis*, num. 9. Leſſius lib. 2. de juſtitia, cap. 19. dub. 4. num. 44. & ſeqq. Bonacina de contractib. diſp. 3. q. 17. punct. 2. num. 4. aliique communiter. His tamen adverſantur Sacri Canones, qui opes & proventus Eccleſiaſticos non aliis quàm pietati, ſive ad Dei cultum, ſive ad inopum ſuſtentationem, deductis Clericorum victui neceſſariis, impendi licere aſſeverant. Vide in Decreto cauſam 12. per totam. Et ſapienter dicit S. Auguſtinus epiſt. 50. ad Bonifacium Comitem: *Si privatim quæ nobis ſufficiant poſſidemus, non illa noſtra ſunt, ſed pauperum, quorum procurationem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis damnabili uſurpatione vendicamus.* Atque in Decretalibus vide cap. 1. cap. *Filius*, cap. *Cùm in officiis*, cap. *Quia nos*, de teſtamentis. Secundò quia quæ fuerunt onera & obligationes defuncti, tranſeunt ad hæredes, & in ejuſmodi una & eadem perſona cenſentur defunctus & hæres, idemque jus ſubire compelluntur; & is qui in jus ſuccedit alterius, eodem quoque jure uti debet, cap. *Is qui*, de reg. jur. in 6. & l. *Qui in jus*, D. eod. Igitur quæ obligatio adſtringit Clericum Eccleſiaſticos fructus impendere ad officia pietatis, eadem adſtringit ejus hæredem. Tertiò quia res quælibet ad quamcunque perſonam tranſeant, ſimul cum ſuo onere tranſeunt, cap. *Ex literis*, de pignorib. & l. *Si debitor*, C. de diſtract. pign. & l. *Alienatio*, D. de contrah. empt. At fructibus Eccleſiæ

cohæret

cohæret deſtinatio ad pietatis opera : igitur eadem tranſmittitur deſtinatio & onus ad hæredes ; quemadmodum obligatio reſtituendi , quæ uſurario inhærebat, tranſit ad ejus hæredem, in quantum ad ipſum de bonis defuncti pervenerit , cap. *Tua nos* , de uſur. Concludendum itaque , poſſe quidem hæredes ad quos fructus Beneficii pervenerint, illa retinere, quæ defunctus Clericus poterat ex Canonum permiſſu ad ſuos hæredes tranſmittere, ſive ex titulo retenta rationabilis compenſationis ſibi Clerico debitæ , aut officioſæ mercedis intuitu, aut etiam titulo pietatis & eleemoſynæ, ſi hæredes eorumque familia egeſtate premantur. Poteſt inſuper , quanvis commodus & dives hæres , ſibi illa retinere , quæ defunctus parciori victu , cùm licuiſſet plura inculpatè expendere , ſibi coacervaverat , aut quæ intuitu laboris proprii ſuo dominio , ſuæque liberæ diſpoſitioni comparaverat, ut ſunt emolumenta diſtributionum , Anniverſariorum , Miſſarum , adminiſtrationis Sacramentorum , aut verbi Dei. At reliquos extantes fructus Eccleſiaſticos tenetur hæres lege conſcientiæ ad pietatis opera providè diſtribuere , obligatione ſi non juſtitiæ , certè charitatis. Nec tamen dixerim hæredem ſtatim debere exequi iſtas omnes ad pietatis opera diſtributiones , alioqui enim ſeſe gravi rerum propriarum damno exponeret, quando ex poſtfacto repeterentur ab eo diverſa defuncti debita quæ ignorabat , & ſic poſt effuſas in Eccleſiam & pauperes facultates hæreditatis, novas expenſas de propriis bonis ſuſtinere cogeretur circa poſtmodùm emergentes hæreditatis lites & impenſas litium.Igitur hac in re neque ſibi adblandiendo , neque etiam ſibi damna indebita arceſſendo, quod ſanè iniquius eſſet , poteſt hæres ſibi cavere judicio probi & prudentis conſiliarii, atque aliquas cæteroqui debitas ad pia opera diſtributiones in tempus futurum differre.

IX. Quænam verò ſit Angelici Doctoris ſententia , perſpicuum eſt 2. 2. quæſt. 185. art. 7. ubi duplicem adducit bonorum , quæ Epiſcopus habere poteſt , diſtinctionem , ſcilicet bonorum propriorum , & bonorum Eccleſiaſticorum : de propriis ſeu patrimonialibus dici poſſe Epiſcopum illa ſibi retinere , vel aliis pro libito elargiri. De bonis autem Eccleſiaſticis ſic diſtinguit, facta diviſione quatuor partium reddituum Eccleſiaſticorum , qui juxta can. *De redditibus Eccleſiæ* , 12. quæſt.2. debent unà cum oblationibus Fidelium diſtribui in quatuor, ſcilicet in partem Epiſcopi, in alimoniam miniſtrorum Eccleſiæ , in fabricam & cultum Eccleſiæ , & in alimoniam pauperum : & eo caſu ſi Epiſcopus retineat ſibi aliquid de iis quæ deſtinata erant ad tres reliquas partes , concludit S.Thomas , Epiſcopum & peccare mortaliter , & teneri ad reſtitutionem : vel tres aliæ partes legitimè, & ſine fraude fuerunt iis quibus debebantur attributæ, ita ut Epiſcopo nihil amplius ſuperſit ultra debitam ſibi Eccleſiaſticam portionem ; & huic membro diſtinctionis S. Thomas immediatè ſubjungit hæc verba : *De his autem quæ ſunt ſpecialiter ſuo uſui deputata, videtur eſſe eadem*

ratio quæ eſt de propriis bonis, ut ſcilicet propter immoderatum affectum & uſum peccet quidem ſi immoderata ſibi retineat, & aliis non ſubveniat, ſicut requirit debitum charitatis. Cùm verò omnis diſtinctio fieri debeat per oppoſitas differentias, non alia hîc intelligi poteſt differentia quàm oppoſitum membri contradiſtincti, in quo Epiſcopus ſibi contra juſtitiam uſurpat de portionibus quæ aliis Clericis ſibi inferioribus ac ſubditis, & fabricæ atque cultui Eccleſiæ, & pauperum ſubventioni deſtinatæ erant: ad quod membrum dixit S. Thomas, Epiſcopum peccare contra bonam fidem, quod idem eſt ac contra juſtitiam: in hoc autem altero membro ait S. Thomas, peccare contra charitatem. Item in illo deteriore & oppoſito bonæ fidei membro dicit, Epiſcopum ad reſtitutionem teneri. Ergo in altero minùs culpabili membro, in quo dixit Epiſcopum peccare contra debitum charitatis, inſerendum neceſſariò eſt iſtud oppoſitum, quod eo caſu Epiſcopus non teneatur obligatione reſtituendi; quod etiam ſatis ſignificatur his ejus verbis: *Sicut requirit debitum charitatis.* Certum enim eſt, obligationem reſtituendi non ſequi debitum charitatis, ſed tantùm debitum juſtitiæ. Ejuſdem Doctoris Angelici mens non minùs limpidè effulget ibid. in reſp. ad 2. his verbis: *Et ideò ſi de eo quod uſui Epiſcopi, vel alicujus Clerici eſt deputatum, velit aliquis ſibi ſubtrahere, & conſanguineis vel aliis dare, non peccat, dummodo illud fiat moderatè.* Illa verò ſibi facta ſubtractio, de qua loquitur, non eſt intelligenda de ſuperfluis redditaum Eccleſiaſticorum; conſtanter enim tenendum ex ipſius Eccleſiæ mente & communi omnium Orthodoxorum Doctorum ſenſu, peccare damnabiliter Clericum, qui de ejuſmodi ſuperfluis aliter quàm ad pias cauſas diſponit, quanvis reſtituere non teneatur. Sed iſte Sancti Thomæ locus intelligendus eſt de eo quod Clericus ſuo congruo & decenti victui ſubtraxit parciùs vivendo, cùm liceret ei ſine labe ſaltem mortalis culpæ circa ſe impendere

X. Hæredes tenentur primariò penſiones Eccleſiaſticas exſolvere, quas debuit, & non ſolvit defunctus Beneficiarius, ut tradunt Louetus lit. *A*, num. 11. Faber Cod. de Sacroſ. Eccleſ. definit. 86. aliique communiter contra Garciam 1. part. cap. 25. Prima ratio eſt, quia penſionarius non habet jus ullum in Beneficio, ſed in ſolis fructibus Beneficii. At verò ſucceſſor in Beneficio nullam contraxit obligationem circa penſiones quæ ſuam proviſionem anteceſſerunt, neque (ut alibi probavimus) ſuum mutuatur jus ad Beneficium à ſuo prædeceſſore, qui tantummodò potuit ſe abdicare Beneficio, ſed nullatenus in alterum transferre, ſicut potuit ſuam transferre hæreditatem. Itaque ſucceſſor non aliunde jus in Beneficio habet quàm à Collatore, neque tenetur ad præcedentia ſui præceſſoris debita, quæ non fuere ad Eccleſiæ utilitatem contracta, cap. 1. de ſolution. Secunda ratio eſt, quia quælibet actio ad hæredem & adversùs hæredem tranſmittitur, l. *Veteris*, & l. ult. Cod. de contrahend. & commit. ſtipulat. & l. unica, Cod.

Cod. ut actiones ab hæred. & contra hæred. incipiant. Præterea ex defuncti contractu vel quaſi contractu hæres indiſtinctè tenetur, l. *Ex depoſiti*, Cod. de action. & obligat. & l. *Ad ea*, §. *In Contractibus*, D. de re judic. Fruſtra verò Garcias adducit legem *Imperatores*, D. de publicanis, in qua novus poſſeſſor ſolvere cogitur vectigalia temporis anteacti. Sed ea lex loquitur de meris realibus oneribus; hîc autem quæſtio agitatur de onere perſonali conjunctim & reali, quod non aliter perſonam afficit, niſi quatenus rem poſſidet. Præterea jura Fiſci certis quibuſdam privilegiis & ſeveritatibus fulciuntur, quæ non ſunt in conſequentiam trahenda rerum privatarum. Nec minùs fruſtranea objectio erit cap. 1. de ſolution. quo damnatur ſucceſſor in Beneficio perſolvere debita prædeceſſoris pro Eccleſiæ neceſſitate contracta. Ad hoc enim eſt duplex reſponſio: & prima eſt, quia penſio privata nullatenus dici poteſt contracta pro neceſſitatibus, ſed potiùs in detrimentum Eccleſiæ, quæ ſic oneratur. Secundò quia tempore illius Canonis nulli poterant eſſe defuncti Beneficiarii hæredes circa bona de Eccleſia percepta, niſi ipſamet Eccleſia, ut paulò ante oſtenſum eſt: nunc verò ſuccedunt ubique hæredes cognati, tam ab inteſtato, quàm ex teſtamento, in ipſas etiam facultates ac opes, quas Beneficiarius ex propriis Beneficiis conſequutus fuit; & in hoc ipſo tota fundatur præſens quæſtio, an hæredes teneantur, an ſucceſſor in Beneficio? Hæredum tamen defectu poterit intentari adversùs ſucceſſorem Beneficiarium ſubſidiaria actio.

XI. Ob eandem pariter rationem tenentur hæredes reparationibus & ornamentis Eccleſiæ, quæ contribuere debuit, & neglexit defunctus Beneficiarius; ad hæc enim hypothecæ ſubjiciuntur bona defuncti ad ſuos tranſlata hæredes. Quod jus firmatum fuit Senatuſconſultis à Loueto & Scholiaſte Brodeo relatis lit. *R*, num. 5.

XII. Quanvis Gloſſa in cap. fin. ne Prælati vices ſuas, ſcribat ſucceſſorem in Beneficio non teneri ſtare locationi præceſſoris ſui, æquius tamen eſſe docet Renatus Chopinus lib. 3. de ſacra Politia, cap. 7. num. 6. ut teneatur ſtare, modò exinde nihil damni ſuſtineat. Idque confirmat placito Curiæ Pariſienſis die 14. Auguſti 1574. itemque authoritate Baldi in l. *Iubemus*, Cod. de ſacroſanct. Eccleſ. Et verò qui in alterius locum ſuccedit, eodem jure, quo ille, uti debet, cap. *Is qui in jus*, de regul. jur. in 6. & l. *Qui in jus*, D. eod. tit. Idemque Chopinus num. 7. contra Ruzeum opinantem in lib. Privilegiorum Regaliæ, privil. 30. Eccleſiaſticas locationes à defuncto Epiſcopo contractas reſcindi poſſe ab Oeconomo Regaliæ, propugnat in oppoſitum, non poſſe reſcindi: Oeconomus enim conſtante Regaliâ debet cuſtodire, ſed non immutare ſacræ œconomiæ ſtatum, cùm ſit inſtar curatoris bonis dati, cui pactitiam fundi conductionem non licet convellere, niſi fraudulenter contractam eſſe appareat: profertque Pariſienſe Senatuſconſultum menſis Auguſti anni 1568. ſecundùm

conductorem Epiſcopalem molendini Divi Clodoaldi. Aliàs enim deciperentur conductores authoritate Juris : quod fieri iniquum eſt, l. 1. Cod. de his qui veniam ætatis impetr. Traditque Rebuffus de alienatione rerum Eccleſiæ, num. 62. veteres colonos, ubi Eccleſia nihil damni ſuſtinet, novis eſſe præferendos : idque firmat Senatuſconſulto Pariſienſi anni 1528. die 26. Martii.

CAPUT XXVII.

De Eccleſiarum ſtructuris & reparationibus : & de Æditu ſive Matriculariis.

I. PRimis Eccleſiæ ſeculis ea viguit conſuetudo, ut ex illius redditibus quarta pars Epiſcopo cederet, ipſius perſonæ & familiæ, atque hoſpitalitatis officiis impendenda : altera pars inter Clericos ad victum diſtribueretur : pars alia in pauperes & viduas erogaretur : altera demùm portio fabricis & decori Eccleſiarum deſtinaretur, can. *Conceſſo*, can. *Quatuor*, can. *De redditibus*, can. *Cognovimus*, & can. *Mos eſt*, 12. quæſt. 2. Nunc verò pro locorum diverſitate variæ conſuetudines circa obligationes contribuendi ad fabricam Eccleſiæ invaluerunt.

II. Laurentius Bochellus Scholiaſtes magnæ Collationis Conſtitutionum Regum Franciæ, ad lib. 1. Collationis, tit. 5. §. 24. ſcribit uſu eſſe receptum in Gallia, ut non ſolùm Epiſcopi & Abbates propriis Eccleſiis, ſed ipſi etiam Parochi & Rectores teneantur ſinguli contribuere ad propriarum Eccleſiarum fabricam & reparationem, ſi modò ipſi quoque redditus copioſos percipiant : & ad hoc multa profert Curiarum Regni Judicata. Id confirmant priſca Conſtitutione Caroli Magni, inſerta in dicto lib. 1. Collationum, tit. 5. §. 9. deſumpta ex ejuſdem Capitularii libro 5. cap. 146. ubi ſtatuitur, debere Beneficiarios qui decimas de frugibus aut animalibus percipiunt, aut qui cenſibus Eccleſiæ perfruuntur, contribuere ſuarum Eccleſiarum operi & inſtaurationi. His conforme eſt Jus Commune in cap. 1. de Eccleſ. ædificand. *Quicunque Eccleſiaſticum Beneficium habent, omninò adjuvent ad tecta Eccleſiæ reſtauranda, vel ipſas Eccleſias emendandas.* Item cap. *De his*, eod. tit. *De his qui Parochiales Eccleſias habent, duximus reſpondendum, quod ad reparationem & inſtitutionem Eccleſiarum cogi debent quum opus fuerit, de bonis quæ ſunt ipſius Eccleſiæ, ſi eis ſuperſint, conſerre, ut eorum exemplo cæteri invitentur.* Hîc obſerva verba iſta, *Si eis ſuperſint*; quia ſi Parochi ſolam habeant congruam portionem, aut parum quid ultra

eam, nullatenus tenentur. Denique in Concilio Arelatenſi ſub Leone Papa III. regnante Carolo Magno, ſtatuitur can. 25. ut Beneficium Eccleſiaſticum habens, ad tecta ipſius Eccleſiæ reſtauranda, vel ad ipſas Eccleſias ædificandas omninò adjuvet. Denique hoc idem ſancivit Henricus III. Edicto anni 1586.

III. Nec verò ſoli Beneficiarii, ſed etiam ipſi Parochiani, quorum utilitati conſulitur, in partem horum contribuere tenentur, ut decernit Concilium Trident. ſeſſ.21.de reformat.cap.7. Idque innumeris judicatum eſt Galliæ Senatuſconſultis, quæ referunt Charondas, Mornacius, Expillius & Deſpeiſſeus de Benef. Eccleſ. tit. 9. ſect.12. Quin etiam præfatum Henrici III. Edictum eximit Beneficiarios à majoribus Eccleſiarum reparationibus & ſtructuris, niſi ipſorum culpâ & notabili negligentiâ ruinæ contigiſſent.

IV. Communior Gallicani Regni uſus multis Judiciis confirmatus, quæ referunt Charondas lib.1. Reſponſorum, cap. 57. Antonius Bleinianus lib.1. Prax. Benef. tit. 1. ad fin. hic eſt, ut Eccleſiæ chorus, ubi ſunt Clericorum ſedilia, ab ipſis Clericis; navis autem à laïcis debeat inſtaurari, niſi fortè alicubi diverſa vigeat conſuetudo vel ſtatutum. Et quia plures eſſe poſſunt, quorum interſit Eccleſiam vel ejus chorum reparari, docet ibi Bleinianus incipiendum eſſe à Curatis ſeu Rectoribus percipientibus fructus decimarum, ut pro rata redditüum contribuant, niſi ſint Curati, aut Vicarii amovibiles, aut tenues eorum redditus congruam ſuſtentationem non excedant: his diſcuſſis, Prælatos quibus illæ ſubjiciuntur Eccleſiæ, eſſe ſecundo loco compellendos; qui enim ſentiunt emolumentum, onus pariter ſentire debent. Denique tertio loco Parochianos, aut oppidi communitatem, quoties largæ requiruntur expenſæ, ſive ad ædificandam, ſive ad reparandam Eccleſiæ ſtructuram: ad minores autem impenſas laïci non ſunt adigendi. Multis locis, atque adeò in hac Narbonenſi provincia conſuetudo habetur, ut Eccleſiæ ædificandæ & inſtaurandæ tertiam partem contribuant Eccleſiaſtici, reliquas duas Populus. Hic uſus aliquatenus accommodatur uſui, quo ſtructura vel reparatio chori ſpectat ad Clerum; navis autem, quæ utplurimùm duplo chorum excedit, ad Populum.

V. Structura quoque & inſtauratio domus habitationis Parochi ad Populum ſpectat, cujus intereſt, quique participat Sacramentis, ut pleriſque ſtatutum fuit Senatuſconſultis apud Expillium, Chenutium & Deſpeiſſeum dicta ſect.12.

VI. Ad Eccleſiarum fabricam & cultum pertinent Æditui, quos vulgus Matricularios vocat, quorum confraternitates & ſodalitia poteſtati ac directioni Ordinariorum ſubjiciuntur. Pecunia quippe quam Fideles pro Eccleſia contribuunt, ſacra eſt, & à profanis impenſis aliena. De hac mentio fit lib. 4. Regum, cap.12. & 22. & lib. 2. Machabæorum, cap.3.

& apud Sozomenum lib. 8. Eccleſ. Hiſtor. cap. 12. Concilium Tridentinum ſeſſ. 22. de reformat. cap. 9. ſtatuit hujus pecuniæ rationes coram Ordinario, aut eo quem Ordinarius commiſerit, reddendas. Idemque ſancitum Francicis Edictis Caroli IX. Bleſis 3. Octobris an. 1571. & Henrici IV. 16. Martii an. 1609. & Ludovici XIII. Turonibus 4. Septembris an. 1619. quo etiam Edicto diſtrictè vetatur Judicibus Regiis, ne ſe his rationibus immiſceant. Tria Regia hæc Edicta inſerta ſunt integra ad finem Codicis Henricei.

CAPUT XXVIII.

Beneficiariæ aliquot quæſtiones elucidantur.

I. IN primis quæritur, quibus in impetrationibus neceſſe ſit mentionem facere omnium Beneficiorum, quæ quis poſſidet? Reſpondeo faciendam eſſe coram Papa aut Legato, quoties aliquis intendit obtinere reſcriptum ad aliquod Beneficium: alioqui reſcripta, utpote obreptitia, erunt invalida, cap. *Si proponente*, de reſcript. in 6. Quin etiam ab ipſis in Curia Romana permutantibus Beneficia mentio fieri debet aliorum omnium Beneficiorum quæ permutantes poſſident, juxta Rotæ deciſ. 15. de reſcriptis, aliàs 622. in antiquis. Atque ita in Galliis pluries judicatum referunt Joannes Galli, Louetus & Bleinianus lib. 3. prax. benef. cap. 1. num. 32. Hujuſmodi porrò Beneficiorum expreſſiones non exiguntur apud Ordinarios, Clement. 2. de offic. Ordinar. Ratio eſt, quia Ordinarius ex officio ſcire debet Diœceſis ſuæ Beneficia, & à quibus poſſideantur. Idem cenſendum de Patrono. Atque in univerſum in aliis quibuſcumque, excepto Papâ & Legato, non eſt neceſſe reliquorum Beneficiorum in impetrationibus meminiſſe. Quinimò neque apud Papam & Legatum, quoties ipſi non ex præcedenti ſupplicatione, ſed motu proprio conferunt, cap. *Si motu*, de præbend. in 6. Hunc tamen expreſſionis debitæ defectum reparare poteſt appoſita in reſcripto clauſula: *Alia quæcumque Beneficia pro expreſſis habentes.*

II. Quæritur præterea, utrum penſiones Eccleſiaſticæ Beneficiis impoſitæ pro Beneficiis habeantur, ita ut harum quoque neceſſaria ſit expreſſio? Reſpondeo, ſi penſio ſit perpetua, id eſt ad vitam penſionarii, diverſimodè ſentiunt Doctores. Rebuffus ſibi ipſi oppoſitus tract. de pacif. poſſeſſ. num. 233. hanc ponit concluſionem: De penſione quæ finitur cum perſona, non eſt ponenda mentio in Beneficii impetratione; ſecus ſi penſio transferatur de perſona in perſonam, hoc eſt, ſi à Papa ſic decernente

nente (qui eſt in Romana Curia uſus non infrequens) mortuo penſionario transferatur ea penſio in alium ſuperſtitem Clericum ; quia eo caſu penſio videtur naturam induere beneficii. Et tamen ibid. addit q amlibet penſionem, quæ eſt ad vitam ſuſcipientis, vicem tenere Beneficii], ideoque faciendam eſſe illius mentionem in impetratione Beneficii, niſi hic defectus ſuppleatur in literis per clauſulam iſtam, *pro expreſſis habentes*. Plerique Doctores tradunt penſionem non modò non eſſe nomine Beneficii comprehendendam, ſed eſſe jus temporale & profanum : quam opinionem eſſe omnibus Juris Canonici Interpretibus communem, aſſerit Azorius p. 2. lib. 8. cap. 5. quæſt. 4. & 6. & Gambarus lib. 6. de officio & poteſt. Legati, num. 633. qui & teſtatur ſæpius in Rota judicatum fuiſſe, penſionem rem eſſe profanam. Idque conſtat ex Rotæ deciſ. 425. in novis, p. 1. Item Ancharanus, Cardinalis Imola in Clem. 1. de ſupplend. neglig. Prælat. Gigas quoque de penſionibus, quæſt. 7. num. 2. & quæſt. 16. num. 1. & quæſt. 99. num. 7. pro quo allegat Baldum, Felinum, & alios. Item Aufrerius in deciſionibus Capellæ Toloſanæ, quæſt. 472. Cæterùm Azorius loco cit. cenſet in fine, verum eſſe, quod penſio ſit jus rei ſpirituali annexum : tum quia ex Beneficii fructibus deducitur : tum quia ſolis Clericis indulgetur : tum quia ad eam requiritur Papæ approbatio, ſive ut conſtituatur, ſive ut redimatur ac extinguatur, ſive ut transferatur in alium : tum quia per ſubſequens matrimonium extinguitur : tum quia de penſione quoque ſolvitur annata : tum quia ubicumque recepta eſt Bulla Pii V. penſionarius, ſi aliunde non eſt adſtrictus magno Breviarii officio, tenetur recitare quotidie parvum Beatiſſimæ Virginis Officium, cujus omiſſione non facit fructus ſuos. Quid juris olim de penſionibus fuerit, nihil moror. Sed poſt Pii V. Bullam editam anno 1571. quæ incipit *Ex proximo*, quæ in Galliæ Regno uſu viget, penſiones clericales, tametſi propriè Beneficia non ſint, eſſe tamen ſacras ac ſpirituales, & ſufficientem ſimoniæ materiam ob ſupradictas rationes. Ita Suarez tom. 1. de religion. lib. 4. cap. 26. num. 9. Valentia tom. 3. diſp. 6. q. 16. punct. 3. Bonacina de ſimon. diſp. 1. quæſt. 4. §. 13. num. 4. Jacobus Graſſius tom. 1. lib. 2. cap. 50. num. 12. hoc addens, ſimoniam in penſione clericali non inducere excommunicationem, quia penſio non eſt beneficium.

III. Etſi autem penſio permulta illa, quæ dixi, communia habeat cum Beneficio, non tamen appellatione Beneficii continetur : quam ſententiam amplectitur Azorius loc. cit quæſt. 4. aitque omnibus communem eſſe Doctoribus, quoniam ſicut uſusfructus eſt quoddam jus à proprietate diſtinctum, ſic & penſio à Beneficio : & ſicut uſusfructus morte uſufructuarii finitur, §. *Finitur*, Inſtitut. de uſufruct. ſic & penſio morte penſionarii. Item quia Beneficium datur primariò & per ſe propter Divinum Officium & Sacrum Miniſterium ; penſio verò in vitæ ſubſidium & commodum temporale, quod eſt quid profanum. Verumtamen ad cautiùs agendum,

agendum, & ad evitandos omnes litium anfractus & prætextus tergiverſationum, conſultius erit ad impetrationem Apoſtolici pro Beneficio reſcripti, non ſolùm Beneficia quæ quis poſſidet, ſed etiam penſiones ſuper Beneficiis recenſere; quanvis id ſecundùm Jus exactius non ſit neceſſarium, niſi ad obtinendum reſcriptum in forma pauperum; quia tunc agitur de informatione circa vitæ ſubſidia. Diſertè ait caput *Quanvis pleniſſima* 4. de præbend. in 6. penſionem non comprehendi ſub nomine Beneficii. Nec obſtat caput *Ad audientiam*, il 2. de reſcript. ubi is qui literas Papæ impetraverat ad aliquod Beneficium, huic renunciavit acceptâ pro Beneficio penſione: deinde alterum obtinuit reſcriptum pro alio obtinendo Beneficio, à quo tamen ideò excluditur, quia in hoc ſecundo non fecit mentionem priorum literarum. Nec etiam obſtat Gloſſa in cap. 1. de reſcript. verb. *Mandatum*, ſub finem. Nam dictum caput, & dicta Gloſſa invalidum dicunt ſecundum reſcriptum, non ob reticentiam penſionis, ſed ob reticentiam præcedentium literarum de conferendo Beneficio. Præterea illa obtenta penſio erat fraudulenta, & jure prohibita, & præter intentionem ipſius Papæ, ut expreſsè ait Gloſſa in d. cap. *Ad audientiam*, verb. *Penſiones*. Atque ita juſta cauſa erat privandi penſionarium jure ſecundi reſcripti, eo quòd abuſus fuiſſet priore, quod tacuerat, reſcripto. Quia privilegium meretur amittere is qui conceſſa ſibi abutitur poteſtate, cap. *Tuarum*, de privilegiis.

IV. Itaque ubi agitur de obtinendo Beneficio per reſcriptum in forma pauperum, hoc eſt ut impetretur à Sede Apoſtolica mandatum proviſionis de Beneficio, fundatum ſuper ſupplicantis paupertate, neceſſe prorſus eſt & penſiones, & omne quod quis habet patrimonium exprimere, ut conſentiunt omnes Doctores poſt Panormitanum in cap. *Poſtulaſti*, de reſcript. num. 3. Præterea eadem incumbit neceſſitas penſionum, quas quis habet, exprimendarum volenti novæ penſionis gratiam impetrare. Boërius in deciſion. Burdegal. quæſt. 162. Rebuffus tract. de pacific. poſſeſſ. num. 142. quia non facilè præſumitur Romanus Pontifex velle novo oneri Eccleſiam ſubjicere jam oneratam, argum. cap. *Mandatum*, de reſcript. & ſic deciſum in Rota refert poſt Caſſadorum Rebuffus. His favet lex *Navis*, §. *Cùm autem*, D. ad leg. Rhod. de jactu, in his verbis: *Quia non debet duplici onere onerari*. Et lex *Titia* 34. §. *Qui invita* 5. D. de legat. 2.

V. Tertiò quæritur, liceátne plura tenere Beneficia? Reſpondeo cum S. Thoma quodlibeto 9. art. 15. quem communiter cæteri ſequuntur, Navarra Enchir. cap. 25. num. 128. Leſſio lib. 2. cap. 34. dub. 27. plura quidem ſimul tenere Beneficia non eſſe intrinſecè malum, nec tamen prorſus indifferens, ſed ſpeciem quandam mali præ ſe ferre; quæ tamen mali ſpecies deſinat ubi adhibentur debitæ circumſtantiæ, aut rationabilis diſpenſatio, aut ſine diſpenſatione conſuetudo recepta. Nam ut ait S. Thomas, & poſt eum Navarra loco cit. conſuetudo perinde ac diſpenſatio poteſt humano

humano juri derogare, ſed non naturali & divino. Non hîc ſermo eſt de Beneficiis incompatibilitatem habentibus primi generis, ut ſunt duo Epiſcopatus, duæ Eccleſiæ Parochiales, duæ Dignitates, duo Perſonatus, aut etiam duo ſimplicia ejuſdem generis ſub eodem tecto Beneficia, ut duo Canonicatus. De hujuſmodi ſtatuitur, quod acceptâ pacificâ poſterioris poſſeſſione, primum ipſo jure vacet, cap. *De multa*, de præbend. & extravag. *Execrabilis*, eod. tit. Quin etiam non hîc loquor de Beneficiis incompatibilitatem ſecundi generis habentibus, quanvis in iſtis non vacet primum per pacificam ſecundi Beneficii poſſeſſionem adeptam, qualia ſunt duo Beneficia ſimplicia, quorum ſingula reſidentiam requirunt, ut ſunt Dignitas in una Eccleſia, & Canonicatus in alia Eccleſia; quæ tamen in una eademque Eccleſia non haberent primi generis incompatibilitatem, quatenus ſunt difformia, & non conformia, ſeu ejuſdem generis Beneficia: neque etiam incompatibilitatem ſecundi generis, quia non ſunt diverſarum reſidentiarum, ut docent Navarra lib. 3. conſil. 29. de præbend. & Leſſius dub. 27. n. 144.

VI. De cæteris verò Beneficiis utraque incompatibilitate carentibus, ſi neutrum ſeparatim ſufficiat ad decentem victum, non eſt dubium quin utraque ſimul teneri poſſint, juxta Concilium Trident. ſeſſ. 24. cap. 17. Ubi verò ſingula ſeorſim ſufficiunt ad decentem victum, ibi ſpectantur diverſæ ſpecies mali. 1. Quia minuitur Dei cultus; Clericus enim tribus proviſus Beneficiis, non niſi unum quotidianum perſolvit officium, quod à tribus proviſis ſeorſim perſolvendum eſſet. 2. Minuuntur Eccleſiaſtici Operarii. 3. Fundatores ſua fruſtrantur intentione. 4. Fruſtrantur ſubſidio alii pauperes Clerici, & forſan magis idonei ac Eccleſiæ utiliores futuri. 5. Suppeditatur materia avaritiæ, luxus, & ſcandalorum occaſiones. Hæc aliaque damna commemorat dicta extravag. *Execrabilis*, de præbend. Quæ tamen ſpecies mali poſſunt compenſari & cohoneſtari quandoque per Eccleſiæ utilitatem ſpectabilem, ut contingit in ſummis Dignitatibus & perſonis illuſtribus, quarum conditio aliquem efflagitat ſplendorem. Item in quibuſdam viris ſcientiarum & virtutum dote præcellentibus, & in illis præſertim qui ſanctiſſimè redditus Eccleſiaſticos diſpenſant, quorum rarus eſt hoc infeliciſſimo tempore numerus præ illis qui ſacris redditibus nequiter abutuntur. Ubi cauſæ iſtæ non exiſtunt, ne juſta quidem, ſed abuſiva eſt diſpenſatio. Verùm ubi prorſus juſta cauſa exiſtit, atque ipſi Eccleſiæ conducibilis, ſufficit (ut loco citato docet S. Thomas & alii communiter) ipſamet conſuetudo; quæ tamen nullatenus ſufficeret ubi Eccleſia grave pateretur detrimentum vel ſcandalum, ne quidem adhibita diſpenſatione, quia tunc læderetur Jus Divinum, contra quod prævalere non poteſt conſuetudo vel diſpenſatio Eccleſiaſtica. Porrò interdicta plurium Beneficiorum poſſeſſio comprehendit etiam Beneficia in Commendam conceſſa, ut diſertis verbis exprimit Concilium Trident. d. ſeſſ. 24.

cap.17.his verbis : *Beneficia tam ſecularia, quàm regularia quæcunque, etiam commendata.* Hoc tamen non derogat diſpoſitioni priſcorum Canonum permittentium duo ſimul poſſidere Beneficia, quorum unum ſit in Titulum, & alterum in Commendam, non perpetuam, ſed temporalem ad ſex menſes, cap. *Nemo*, de elect. in 6. can. *Qui plures*, 21.quæſt. 1.

* VII. Cæterùm quantumcunque conſuetudo plura beneficia tenendi non incompatibilia inoleverit, certum eſt huic licentiæ repugnare ſpiritum Eccleſiæ, qui non alius eſt à ſpiritu Sponſi ejus Jesu Christi, ut conſtat ex innumeris Eccleſiæ Canonibus, & gravibus damnis paulò antè commemoratis. Et videmus eos qui plures habent præbendas, non ideò liberaliùs in eleemoſynas & opera pietatis expendere, ſed luxum & familiares expenſas adaugere, ſibique damnationem aſciſcere, quantumvis comminetur Chriſtus, Luc.12.verſ.21. *Sic erit omnis qui ſibi theſaurizat, & non eſt in Deum dives.* Et quidem tremenda eorum qui plures præbendas poſſederunt, exempla legimus apud Dionyſium Cartuſianum, ut mirum ſit graves & inſignes Doctores adeò negligenter in hac parte ſuæ æternitati providiſſe. Et quidem peccare etiam mortaliter eos qui plura vel poſſident ſine rationabili cauſa Beneficia, vel aliis procurant, vel conferunt, eximii Doctores aſſerunt, Navarrus in miſcellaneo 60. Gabriel Biel in 4. diſt. 15. q. 8. Joan. Major diſt.24. quæſt.12. Azorius part.2. lib.6. cap.11. Toletus lib. 5. cap. 81. Binsfeldius part. 4. cap. 3. Lopez part. 2. cap. 101. & 102. Sylvius in 2. 2. quæſt.63. art.2. concluſ.9. Quia digni ſunt morte non ſolùm qui prohibita faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus. Roman.1. Ait verò Concil.Trident. ſeſſ.7. cap.2. *Qui plures Eccleſias, ſive in titulum, ſive in commendam, contra præſentis decreti tenorem nunc poſſident, unâ quam maluerint retentâ, reliquas infra ſex menſes, ſi ad liberam Sedis Apoſtolicæ diſpoſitionem pertineant, alias infra annum dimittere teneantur : alioqui Eccleſiæ ipſæ, ultimò obtentâ duntaxat exceptâ, eo ipſo vacare cenſeantur.* Idemque Concilium ſeſſ.24.cap.17.de reformat. hoc ipſum decretum ad S.R.E. Cardinales extendit.]

VIII. Quartò quæritur, ubi conſtaret de certo quodam fundatarum Miſſarum numero, ſed non de Fundatoris intentione circa Miſſarum applicationem, utrum libera ſit Rectori ſeu Capellano harum Miſſarum applicatio, atque ita poſſit pro his applicandis ſtipendia recipere? Reſpondeo, non licere illi ſtipendia alia recipere, ſed aſtringi ad applicandum pro anima Fundatoris. Etenim in obſcuris inſpici ſolet quod veriſimilius eſt, aut quod plerunque fieri ſolet, l. *In obſcuris*, D. de regul. jur. Atqui veroſimilius eſt hanc fuiſſe Fundatoris mentem, ut Miſſæ ſibi applicarentur; & eſt frequentiſſima talium Fundatorum intentio, ut Miſſæ pro ſeipſis celebrentur. Ergo hoc idem de propoſito Fundatore, ubi nihil aliud liquet, præſumi debet, ut voluerit ſibi omni meliori modo providere. Bonacina de Sacram. Euchar. diſp.4. quæſt. ult. punct. 7. §. 2. Ulteriùs hoc

confirma

confirmatur per legem *Cùm res legata*, D.de legat.1. ubi dicitur, ibi præſtandam rem eſſe ubi teſtator voluerit, vel ubi veriſimilius eſt eum voluiſſe. Quibus etiam ex verbis infertur, eadem ratione Capellanum teneri celebrare præcisè in Eccleſia vel Altari quod Fundator expreſsè deſignaverit, ſi non excuſet neceſſitas, vel juſta admodum cauſa: neque ſufficere Patronorum vel hæredum conſenſum; his enim non licet intentionem Fundatoris intervertere. Qua in re ſi ſæpiùs ſe diſpenſet abſque cauſa Capellanus, peccat mortaliter, & ſecundùm Graffium, Azorium, alioſque tenetur aliquam redditaum partem reſtituere. Alii quidam, ut Poſſevinus, & Bonacina, probabile judicant, non teneri reſtituere, ſi alibi Miſſas quas debebat, celebraverit.

IX. Quæritur quintò, utrum in caſibus fundationis perpetuæ & quotidianæ Miſſæ ſit aſtrictus Capellanus ad quotidie celebrandum, ſive per ſe, ſive per alium? Pro reſponſione approbo communem hanc Doctorum diſtinctionem. Vel Fundator velle ſe declaravit, ut proviſus de Capellania ſit actu Sacerdos & per ſe quotidie celebret; atque in hac parte conſentio communi Doctorum ſuffragio, hunc diſpenſari ab iſto quotidiano onere, duobus advenientibus caſibus, ſcilicet corporis infirmitate, & ſpeciali aliqua cauſa honeſtatis & devotionis debitæ: in utroque enim caſu diſertè declarat caput *Significatum*, de præbend. quotidianarum Miſſarum onus licitè intermitti poſſe. Cùm verò intermiſſio illa debeat certis limitibus circumſcribi, qui tamen non determinantur in ipſo Jure, duplex adhuc reſtat diſcutienda quæſtio, ſcilicet quot diebus liceat intermittere quotidianum illud onus propter ægritudinem corporis; & quot etiam diebus propter honeſtatem & debitam devotionem? Et quidem quod ſpectat ad cauſam honeſtatis & devotionis, opinio multorum eſt, ut poſſit hac ex cauſa Capellanus Miſſam intermittere fundationis uno die per ſingulas hebdomadas. Panormitanus in d.cap.*Significatum*, Imola ibid. Sylveſter verb.*Miſſa* 1. quæſt.7. verſic. *Quintum*, Angelus verb.*Miſſa*, quæſt.45. Navarra conſil.7. de præbend. Zerola part.1. verb. *Miſſa*, ad 9. idemque part.2. verb. *Miſſa*, §.9. Suarez in part.3. tom.3. diſput. 86. ſect.1. col.3. verſic. *De beneficiis*, Barboſa de officio & poteſt. Epiſc. part.2. alleg.24. num.31. Horum etiam aliqui, ut Navarra & Zerola, adjungunt poſſe ad ſingularum hebdomadarum diem unum interdum diem alterum ſuperaddi. Ego tamen ut lubens quod canone illo *Significatum*, permittitur, dies aliquos intermiſſionis Miſſarum conceſſerim, nequaquam tamen ita frequentes, ut unus & alter dies de ſingulis hebdomadis eximatur: unum tamen de ſingulis menſibus diem demi poſſe, aut duodecim ex toto anno, indubitanter conceſſerim. Gloſſa quidem in d.cap.*Significatum*, exponit cauſam *devotionis debitæ*, contingens Sacerdoti peccatum mortale, ratione cujus debeat à Sacrificio abſtinere. Ego verò latiùs iſtam devotionis cauſam exponendam duco, ut interdum etiam ſacrificet ob aliam quàm fundationis cauſam, etſi rariſſimè

id ei liceat. Duriſſimum enim & indecorum, & debitæ devotioni oppoſitum nimis eſt, ſi Sacerdos tam iniquo vinculo aſtringatur, ut totius vitæ tempore non poſſit niſi pro uno aliquo defuncto, nunquam verò pro ſeipſo, nunquam pro ſancta Eccleſia, nunquam pro urgentibus populi calamitatibus, nunquam pro parentibus aut fratribus defunctis ſacrum celebrare. Quum verò allegatur honeſtatis aut debitæ devotionis cauſa illa Canone præfato approbata, procul excluditur cauſa avaritiæ; nec enim tali Capellano licebit vel unam diem de toto anno demere ad celebrandum ſtipendii cauſâ pro alia quacumque intentione.

X. Nunc eſt diſcutienda altera, nimirum corporeæ ægritudinis cauſa, quæ juxta dictum caput *Significatum*, de præbend. diſpenſat à quotidianæ Miſſarum celebrationis obligatione, adeo ut opus non ſit alterius Sacerdotis ſubſtitutione. Iſtas Miſſarum inducias Summiſtæ & Canoniſtæ diverſimodè aſſignant. Qui eas ſtrictiùs reſtringunt, limitant ad decem dies, quibus exactis, ſi infirmitas duret, volunt alterum ſubrogari Sacerdotem ad Miſſarum onus. Ita ſentit Barboſa loco cit. Quod enim datum ob cauſam fuit, repetitur ſi ex recipientis infirmitate non poteſt cauſa adimpleri, l. *Si pecuniam*, in princ. D. de condict. cauſ. dat. cauſ. non ſequut. Qui verò latiùs has extendunt inducias, menſem ægritudinis aſſignant, Hurtadus de Sacramentis diſput. 4. Layman, & Bonacina, qui ipſe Mediolanenſis civis Concilium provinciale ſeptimum Mediolanenſe, tit. de Miſſis, in teſtimonium adducit, poſſe integrum ſtipendium à Sacerdote recipi, qui ex vera infirmitate uno menſe non celebraverit. Media denique, meoque judicio juſtior & æquior ſententia, quam tuentur Petrus Navarra lib. 2. de reſtitut. cap. 2. num. 211. & Bonacina de Sacram. Euchar. diſp. 4. quæſt. ult. punct. 8. num. 17. aliique Doctores, concedit ex morbo dierum quindecim inducias. Improbabilis eſt autem opinio Sylveſtri verb. *Miſſa* 1. quæſt. 7. num. 7. ad fin. & Azorii part. 1. lib. 10. cap. 24. quæſt. 7. teneri detentum paucorum dierum valetudine Sacerdotem ſupplere per alium, aut pro rata de ſtipendio reſtituere. His enim apertè refragatur dictum caput *Significatum*, de præbend. & naturalis æquitas reclamat, ſecundùm quam dicit Gloſſa in l. *Arboribus*, §. *De illa*, D. de uſufr. non eſſe denegandum ſalarium famulo, qui exiguo tempore ægrotavit.

XI. Prædictis quidem Miſſarum induciis abſque ſtipendii diminutione locus eſt, quando voluit Fundator celebrari Miſſas ab ipſo eodem qui de Capellania proviſus fuit, atque ita qui ſit actu Sacerdos. Sed ut reſumamus alterum primævæ diſtinctionis membrum, ſi Fundator non providerit ut teneatur Capellania ab eo ſolùm qui ſit actu Sacerdos, poterit Clericus annorum quatuordecim, aut etiam ſecundùm Galliæ uſum annorum ſeptem completorum provideri, qui teneatur per alium Miſſas perſolvere; eoque caſu non licebit ullo die Miſſas intermittere, neque valebunt ad ullas inducias prædictæ ſive corporis infirmitatis, ſive honeſtatis, aut de-

bitæ

bitæ devotionis cauſæ. Ubi enim libertas relinquitur alium ſubrogandi per eum, qui non Sacerdos fundatione proviſus fuerit, jam non admittitur excuſatio, quia uno impedito, nunquam deerit Sacerdos ſubſtituendus. Hac in re unanimes ſunt prææallegati Doctores, Abbas, Imola, Sylveſter, Angelus, Navarra, Zerola, Suarez, Barboſa.

XII. Quæritur denique, quænam requiratur expreſſio ad hoc ut Capellania aliqua cenſeri debeat Sacerdotalis, hoc eſt, ut non poſſit niſi Sacerdoti, aut ſaltem juxta ſupradicta, ei qui poſſit intra annum fieri Sacerdos, conferri. Idem quoque quæri poteſt de aliis Beneficiis cæteroqui ſimplicibus, ſi de intentione Fundatoris diſceptetur. Reſpondeo, ſi ſtatutum aut fundatio jubeat provideri de Capellano qui teneatur Miſſas celebrare, aut ut Capellanus ad tale Beneficium promotus toties ſacrificet, nec addat ut teneatur per ſeipſum ſacrificare, aut aliquid evidenter æquipollens, cenſeri debere Capellaniam non eſſe Sacerdotalem actu, qualis eſſet, ſi juberetur eum qui promovebitur, eſſe actu Sacerdotem, & per ſeipſum ſtatim celebrare: neque etiam aptitudine, qualis eſſet ſi juberetur provideri de Capellano qui teneatur per ſeipſum celebrare: quo caſu, ut paulò ſuperiùs dixi, ſufficeret provideri de Clerico non actu Sacerdote, ſed qui talis eſſet, ut intra annum fieri Sacerdos poſſit, quo intervallo teneatur Miſſas per alium ſupplere. Ubi verò fundatio diſertè non exprimit ut provideatur de Capellano qui teneatur Miſſas præſcriptas per ſeipſum celebrare, tunc illa Capella erit ſimpliciter Clericalis, & ad eam promovere licebit Clericum ſufficientem & idoneum, hoc eſt nullo præpeditum canonico impedimento, quanvis in hoc Regno ſeptem dumtaxat ætatis annos impleverit, aut alibi quatuordecim. Hoc verò diſcrimen, quo dignoſci poſſit ex verbis fundationis, quænam cenſenda ſit Capellania Sacerdotalis, & quænam ſimpliciter Clericalis, tradunt unanimes Doctores, Garcias de Beneficiis part.7. cap.1. num.87. & ſeq. Auguſtinus Barboſa in remiſſionib. ad Concil. ſeſſ. 24. cap. 12. num. 62. Emmanuel Sà verb. *Beneficium*, num.28. Bonacina de Sacram.Euchar. diſput.4. quæſt.ult. punct.7. §.1. n.1. Layman lib.4. tract.2. cap.14. num.2. Hi tres ultimi allegant reſponſiones Congregationis Cardinalium, quibus etiam Bonacina expreſſas Rotæ deciſiones adjungit. Porrò Sacerdotalis Capellania proviſum adſtringit ad reſidentiam, quandiu Miſſarum onus certo loco perſolvendum eſt; non verò ſimplex, ſeu Clericalis, niſi ſubſtitutum Sacerdotem. Obligatio tamen reſidendi ad Capellaniam Sacerdotalem non eſt ſtrictior quàm Parochi, cui licitum eſt brevi tempore abeſſe, relicto ſubſtituto; aut etiam longiore, ubi neceſſitas, vel juſta cauſa adigit.

CAPUT XXIX.

De Decimis, & Oblationibus.

I. DECIMÆ, & Oblationes ad bona & jura Eccleſiæ pertinent. Decimarum triplex genus cenſetur: prædialium, quæ ex prædiis, locatione agrorum vel domorum, piſcinis, lacubus, moletrinis, &c. perſonalium, quæ ex perſonarum negotiatione, famulatu, artificio, &c. miſtarum, quæ ex animalium fœtu, lana, lacte, &c. educuntur; harum enim rerum fructus partim ex prædiis, partim ex hominum induſtria prodeunt. In his omnibus, tum quoad res ipſas, tum quoad taxationem ſpectanda eſt locorum conſuetudo, quâ etiam pluribus in locis, præſertim in Gallia, ceſſarunt decimæ perſonales.

II. Fraudantur decimæ, ſi quis ad ipſas ſeponat fructus deteriores, quo caſu mortaliter peccatur cum obligatione reſtituendi, quemadmodum etiam quando infra receptam taxationem præſtantur. Non tamen tenetur quiſque optima pro decimis ſeligere, ſed mediocria ex bona fide, prout occurrunt. Joan. Major in 3. Sentent. diſt. 37. quæſt. 36. col. 2. Navarra Manual. cap. 21. num. 31. Similiter ſtatuit lex *Legato generaliter* 37. D. de legat. 1. legato generaliter relicto, veluti ſervi unius, neque optimum, neque peſſimum eſſe accipiendum.

III. Deducendæ ſunt decimæ ex integris fructibus ante omnem expenſarum, cenſuum, tributorum & aliorum quorumcunque onerum deductionem: tum quia decimarum jura ſunt antiquiora: tum etiam, quia jura Dei & Eccleſiæ humanis juribus anteferri debent, cap. *Cùm non ſit*, & cap. *Tua nobis*, de decimis.

IV. Quæritur de jure decimarum, an poſſit Laïcis competere? Non poteſt Laïcis primariò competere, cùm ſit jus ſpirituale, contractum ob Eccleſiaſticum miniſterium; ideóque neque poſſideri, neque præſcribi à Laïcis poſſunt, cap. *Ad hæc*, de decim. & cap. *Cauſam*, de præſcription. Poteſt verò Laïcis competere jus decimarum ab illo primario exortum, quatenus poteſt Eccleſia jus laïcis ad fructus, prout temporales ſunt, concedere, putà donatione, locatione, venditione. Hoc enim jus ſecundarium cùm proficiſcatur ex humano contractu, temporale eſt. Leſſius lib. 2. de juſt. cap. 32. dub. 4. num. 19.

V. Galliæ uſus eſt, ut à Laïcis ſine juſto & probato titulo decimæ præſcribi non poſſint, ne quidem poſſeſſione, cujus initii memoria non

extet, ut docet Laurentius Bochellus in Summa Beneficiaria, verb. *Decimæ*, cap.3. num.3. fuiſſe ſæpiſſimè in Supremis Curiis judicatum conformiter ad Clotarii Regis Conſtitutionem in legibus Alemanorum, cujus verba ſunt: *Res Eccleſiæ de laïcis abſque charta nullus præſumat poſſidere. Et ſi chartam non oſtenderit, quod comparaſſet à Paſtore Eccleſiæ, poſſeſſio ſemper ad Eccleſiam pertineat.* Alter Galliæ vſus eſt, vt ibidem tradit Bochellus num.4. Charondas ad Codicem Henrici lib. 1. tit. de decimis 14. art. 1. Chenutius centuria 2. q.6. Deſpeiſſeus de Benef. Eccleſ. tit. 9. ſect. 1. n.6. multa proferentes Judicata, quod decimæ à laïcis infeudatæ ante Lateranenſe ſub Alexandro Papa III. Concilium debentur laïcis. Concilium iſtud anno 1180. concluſum & publicatum fuit. At verò quinque ferè ante id tempus ſeculis Carolus Martellus, urgente periculoſiſſimo Saracenorum bello, qui magnam Galliarum partem invaſerant, multarum Eccleſiarum decimas Ducibus exercitus ſui attribuerat, ut eos in tanto Chriſtianorum diſcrimine fidos & ſtrenuos haberet hoc novo auctoramento. Atque hæ dicuntur decimæ feudales, ſeu infeudatæ, utpote à Principe in feudum converſæ. Præfatum Concilium decernit laïcos decimas detinentes, non poſſe illas in alios transferre laïcos, ſed debere Eccleſiæ reſtituere, cap. *Prohibemus*, de decim. Idque ſervatur quidem in Gallia circa decimas poſt id Concilium infeudatas, aut quovis modo à laicis acquiſitas; ſed non circa decimas ante id Concilium infeudatas, quæ ſolent ad hæredes alioſve laïcos transferri, ſive voluntariâ, ſive coactâ alienatione. Louetus lit. *D*, cap.9.

VI. Decimæ ex novalibus procedentes pertinent ad Parochum, ejuſque redditibus accreſcunt, cap. *Commiſſum* 4. cap. *Quoniam* 13. cap. *Ex parte* 27. cap. *Cùm contingat* 29. de decim. Idque ſervatur in Gallia multis firmatum Senatuſconſultis, quæ refert Charondas lib. 1. reſponſorum, cap. 18. Lepreſtre centur. 1. cap. 15. Bochellus Sum. Benef. verb. *Decimæ*, cap.3. Novale hoc loco intelligimus terram nunc primùm ad fructificandum proſciſſam, cap.1. §. *Novale*, & cap. *Quid per novale*, de verb. ſignif. quanvis alibi quoque ſignificet terram coli ſolitam, ſed quæ uno vel altero anno interquieſcere ſinitur, l. *Sylva*, §. *Novalis*, D. de verb. ſignif. Sed ſi antequam novale excoleretur jam erat decimis obnoxium erga Rectorem vel Prælatum, nihil novi Parocho acquiritur. Huic tamen competet actio adversùs Rectorem vel Præbendatum ad congruæ ſuæ portionis augmentum, ſi occaſione novæ culturæ curialia ei onera ſuccreſcant, ut tradit Bochellus loc. cit. & ſi lis in longum protelanda videatur, poteſt initio petere ut per proviſionem tale ſibi interea ſupplementum decernatur. Congrua enim portio cedit in alimenta & victum Parochi, quæ dilationem in jure non patiuntur, l. 1. C. de aliment. pupil. præſtand. atque initio litis, & extra communem Juris ordinem petuntur & providentur, l. *Cùm unus*, §. fin. D. de aliment. & cibar. legat. & l. penult. D. de his qui ſunt ſui vel

alieni

alieni jur. Eoque jure utendum circa congruam Parochi portionem, docet quoque Rebuffus tract. de congrua portion. n.62. Sed ſi Parochis ſuppetit ex Beneficii fructibus ſufficiens victus, non eis competit jus ſupplementi, ac repelluntur à petitione congruæ portionis, cùm jam illam habeant. Louetus lit. *D*, cap.8.

VII. Jure communi, quod in Gallia quoque receptum eſt, immunes ſunt à ſolutione decimarum, tum Religioſi Hoſpitalarii ac Militares Sancti Joannis, tum Ciſtercienſes, tum Cœleſtini, cap. *Ex parte*, cap. *Licet*, cap. *Ad audientiam*, de decim. & privilegium iſtud Cœleſtinis indulſerunt Bullæ Cœleſtini V. & Gregorii XI. quas roborarunt in Gallia pleraque Senatuſconſulta apud Deſpeiſſeum tract. de benefic. tit. 10. ſect. 3. Sed exemptiones iſtæ non extenduntur ad terras quas præfatæ Religiones tradunt aliis excolendas in emphyteuſim, Gallicè *Bail à ferme*, vel in cenſum, ut tradit dictum cap. *Licèt*, de decim. Verumtamen ne horum privilegiorum occaſione Eccleſiæ graventur, Innoc. III. in Concilio generali providè decrevit circa Ciſtercienſes, Templarios & Hoſpitalarios (nondum enim erat inſtitutus Cœleſtinorum Ordo, qui poſteriùs emerſit) ſi quod prædium acquirant poſt idem ipſum generale Concilium, ut non hac à decimis exemptione fruatur, quanvis ab ipſis Religioſis poſſideatur & excolatur; ſed privilegium ſolis inhæreat prædiis anteà quæſitis, cap. penult. de decim. Et generaliter omnes Religioſi de novalibus ſuis, quæ propriis manibus vel ſumptibus excolunt, & de nutrimentis animalium ſuorum, & de hortis ſuis decimas ſolvere non tenentur, cap. *Ex parte*, eod.

VIII. Quanvis nomine Oblationum generaliter comprehendi poſſint quæcunque liberè, ſive per diſpoſitionem inter vivos, ſive mortis causâ offeruntur Eccleſiæ; communior tamen hujus vocis ac propria uſurpatio duorum genera donorum comprehendit, quorum alia vel imaginibus, vel Altaribus, vel parietibus Templi appenduntur, vel in capſas & arcas Eccleſiæ projiciuntur: alia verò vel in celebratione Miſſarum, vel in Sacramentorum miniſterio, vel ad manus Sacerdotis, vel in pelvim coram ipſo contribuuntur. Conſuetudo frequentior, & paſſim uſitatior, teſtante Bochello ad Collat. Regiarum Conſtitut. lib. 1. tit. 6. ſub fin. hæc eſt, ut iſtæ ſecundi generis oblationes Parochi lucro cedant: ea verò quæ appenduntur, ut dictum eſt, vel in capſas immittuntur, fabricæ & reparationi & ornatui Eccleſiæ deſtinentur; neque ſerventur niſi paucis in locis Edicta Henrici III. duo, ſcilicet Bleſenſe art. 51. & Melodunenſe anni 1580. art. 21. quibus oblationum integra jura Parochis attribuuntur, cum derogatione Aurelianenſis Edicti Caroli IX. quo pars aliqua Parochorum lucris ſubtrahebatur. Hæc Bochellus tradit, quanvis illo anterior Rebuffus tract. de decimis, q. 1. n. 29. & 30. ſcribat oblationes etiam ipſas quæ imaginibus aut parietibus appenduntur, deberi Eccleſiæ illius Parocho; ſed ſi

Eccleſia

Eccleſia indigeat, eſſe oblationes iſtas judicio Epiſcopi impendendas ad reparationem. Zerola denique in praxi, p.2. verb. *Oblationes*, teſtatur oblationes quæ in Parochiali Eccleſia fiunt, pertinere ad Parochum: eas verò quæ in alia fiunt Eccleſia, pertinere ad ejus Eccleſiæ Rectorem, ſeu Præpoſitum; ſed eas, quæ in parietibus affiguntur aut ſuſpenduntur, eſſe ipſius Eccleſiæ.

CAPUT XXX.

De rerum Eccleſiæ alienationibus.

I. NEque ullus Epiſcopus, neque Abbas, ac ne ipſe quidem Summus Pontifex rerum Eccleſiæ alienandarum poteſtatem habet, ut diſertè dicunt can. *Monemus*, can. *Quiſquis Epiſcopus*; can. *Non licet Papæ*, 12. q.2. neque poſſunt Preſbyteri alienare inconſulto Epiſcopo, neque Epiſcopus inconſulta Synodo vel Capitulo prædium Eccleſiæ vendere, aut aliter alienare, can. *Placuit*, 12. q.2. & cap.1. de his quæ fiunt à Prælat. ſin. conſ. Capit. Neque tantùm Capituli ſimul & Epiſcopi conſenſus, ſed eorum quoque requiritur ſubſcriptio, can. *Sine exceptione*, 12.q.2. Decernit tamen can. *Terrulas*, 12.q.2. terrulas aut vineolas exiguas, & Eccleſiæ minùs utiles, aut longè poſitas poſſe Epiſcopum, ſi neceſſitas fuerit, ſine conſenſu Capituli diſtrahere. Alienationis prohibitæ nomine comprehenditur donatio, venditio, permutatio, perpetua emphyteuſis, cap. *Nulli liceat*, de reb. Eccleſ. non alien.

II. Clericus alienans rem Eccleſiæ, & quiſquis eam recipit, excommunicatus eſt ipſo facto: præterea Clericus remanet ipſo facto privatus Beneficio & Eccleſiâ, cujus rem alienavit, cap. *Ambitioſæ*, in extrav. commun. de reb. Eccl. non alien. Taleſque alienationes prorſus irritæ ſunt, ibid. & cap. *Si quis*, eod. tit. & Concil. Trid. ſeſſ. 25. de reform. cap. 11. Adeo ut res alienatæ unà cum fructibus reſtitui debeant, d.c. *Si quis*. Ratio eſt, quia præbendatus non eſt proprietarius, ſed uſufructuarius rerum Eccleſiæ. Ergo non poteſt niſi fructus ſolos alienare. Secundò, quia talis licentia res Eccleſiæ diſſiparet, ipſaque Eccleſia ſpoliaretur ſuis. Tertiò, quia Deo ſemel dicatum non eſt ad humanos uſus transferendum, cap. *Semel Deo*, de regul. jur. in 6.

III. Proceræ nemorum arbores ad Eccleſiam pertinentes, dejici prohibentur Edicto Henrici II. anni 1558. & Edicto Aurelianenſi Caroli IX. art.29.

IV. Tres juſtæ alienandi cauſæ recenſentur per Gloſſam in procœmio Cauſæ 12. quæſt. 2. Eccleſiæ utilitas vel neceſſitas evidens, ut ſi fructus non ſufficiant impenſis Eccleſiæ, aut Clericorum ſuſtentationi, aut debitorum ſolutioni, pretium verò alienationis hunc defectum compenſet, can. *Hoc jus porrectum*, 10. q. 2. Secundò ad ſubſidium pauperum in gravi neceſſitate, aut redemptionem captivorum, vel ad ſepulturam Fidelium, ex S. Gregorio Magno lib. 5. epiſt. 17. & lib. 7. epiſt. 4. quibus ex cauſis ſacra Vaſa frangi & diſtrahi approbat: aurum enim habet Eccleſia, non ut ſervet, ſed eroget, & ſubveniat in neceſſitatibus, can. *Aurum*, 12. q. 2. Tertia cauſa eſt evitandi damni, quando Eccleſiæ prædia ſterilia & inculta manerent ratione gravium pro iis reparandis impenſarum, & longæ diſtantiæ, can. *Sine exceptione*, can. *Terrulas*, 12. q. 2. & cap. *Ad aures*, de reb. Eccl. non alien.

V. Solennitates omnes in Gallia neceſſarias ad validam rerum Eccleſiæ alienationem recenſet Chenutius tract. de alien. rerum Eccleſ. Prima eſt, ut interveniat Cleri ſeu Capituli conſenſus in ſcripturam redactus, cui ſinguli ſubſcribant, d. can. *Sine exceptione*, 12. q. 2. Secunda ſolennitas eſt, ut ex deputatione per Capitulum certæ perſonæ committantur ad inquirendum de neceſſitate aut utilitate hujus alienationis. Eaque inquiſitio deinde referri ad Capitulum debet ſub forma ſcripta & juridica, ut de illa conſtet ſine fraudis ſuſpicione. Tertia, ut publicè per Parochos, tum illius, tum vicinorum locorum, & per affixas locis publicis ſchedulas denuncietur futura alienatio per licitationem ac ſubhaſtationem, ut qui ampliùs licitaverit & ſatiſdederit, rem habeat. Quarta, ut accedat Epiſcopi aut Vicarii Generalis conſenſus: aut ſi de re agitur Monaſterii vel Eccleſiæ Regularis, conſentiat Abbas ac Prælatus Regularis; imò & licentia Summi Pontificis, adeo ut nec ipſa Superioris Generalis aut Provincialis authoritas ſufficiat. Ubi verò agitur de bonis Secularis Eccleſiæ, non ſunt receptæ in Gallia recentiorum Pontificum Sanctiones, quæ hujuſmodi requirunt Supremæ Sedis diſpenſationem. Prædictæ verò adhiberi debent ſolennitates, licèt non foret alienatio perpetua, dummodò procedat ultra novennium prædii Eccleſiaſtici emphyteuſis, ut admonet Chenutius, addens ex defectu unius harum conditionum Senatuſconſultis Gallicanis multas reſciſſas fuiſſe alienationes rerum Eccleſiæ factas ab annis ampliùs centum.

VI. Obſerva duplicem competere actionem Eccleſiæ ad hanc reſciſſionem & recuperationem, ſcilicet actionem perſonalem adversùs alienatorem, ſi eſt ſolvendo; & actionem realem adversùs poſſeſſorem rei, argumento legis 3. & ult. C. ſi tutor vel curat. & can. *Apoſtolicos*, 12. q. 2. Sed ſi obtineret contra unum iſtorum, ceſſaret actio Eccleſiæ, l. 1. §. *Si plures*, D. de eo per quem fact. erit. Et ſi unum conveniat, non fit Eccleſiæ præjudicium quoad alterum; ſola enim ſolutio imponit ei ſilentium, l. 1.

§. *Si*

§.*Si apud*, D. depoſiti: & l.ult. C. Si tutor vel curat. ut docet Gloſſa in cap.*Si quis*, verb. *Alienata*, de reb.Eccleſ.alien.

VII. Denique ſciendum, contra rei Eccleſiæ alienationem ſufficere ut impediatur, vel ut facta revocetur, oppoſitionem etiam unius ſolius de Capitulo, contra communem reliquorum conſenſum, d.cap.*Si quis*, de reb. Eccleſ.alien. Etenim in re communi potior eſt conditio prohibentis, cap. *In re communi*, de reg. jur. in 6.

CAPUT XXXI.

De celebratione Feſtorum.

I. ADDISCIMUS ex capite 1. & cap. *Conqueſtus*, de feriis, opera Dominicis, feſtiſque diebus prohibita, duplicis eſſe generis, ſcilicet ſervilia & mechanica, ad quæ nulla competit neceſſitas, vel quæ rationabili diſpenſatione non juſtificantur. Ex illis etiam quæ neque ſervilia, neque mechanica ſunt, prohibentur juramenta publica, acta pariter Notariorum publica (exceptis tamen conventionum connubialium actis, & ultimarum voluntatum.) Vetantur inſuper omnes judiciarii proceſſus & ſtrepitus forenſes. Verumtamen privata ſtudia & privatæ ſcripturæ, quanvis dirigantur ut præparatoriæ ad cauſas forenſes, nullatenus diebus ſacris prohibentur. Hæc enim neque ſervilia opera ſunt, neque acta publica, neque ſtrepitum judicialem præ ſe ferunt ullum. Merces verò quæ pro ejuſmodi ſcriptionibus exſolvitur, cùm ſit operi debita nullatenus ſervili, non poteſt eſſe vilis, ſed potiùs honoraria.

II. Artificum delineationes in charta, quales ſunt architectorum, pictorum, ſculptorum, acupictorum, fabrorum lignariorum, nullatenus ſerviles cenſeri debent, quia ſunt magis ingenii quàm corporis operationes: ideoque ſtudii loco cenſentur, modò in charta ſola exarentur; ideoque ſacris diebus fieri non vetantur. Soto lib.2.de juſtitia, quæſt.4. art.4. Navarra cap.13. num.12. Toletus lib.4. cap.24. num.7.

III. Neceſſitas quoque, ſive publica, ſive privata, remoto quoad fieri poteſt ſcandalo, facit licita diebus feſtis opera ſervilia, cap.*Licèt*, cap. *Conqueſtus*, in fine, de feriis.

IV. Concilium Aurelianenſe tertium nationale viginti & ſex Epiſcoporum, habitum ſub Vigilio Papa, regnante Childeberto, Anno Domini 540. recenſet quatuor ſpecies operum etiam ſervilium, quæ diebus etiam Dominicis licita declarat. 1. Aurigarum. 2. Coquorum & Piſtorum.

3. Famulorum domum adornantium. 4. Eorum qui corpora hominum adornant. Ejus verba hæc ſunt can. 2. *Quia perſuaſum eſt populo, die Dominico agi cum caballis, aut bobus, aut vehiculis itinera non debere, neque ullam rem ad victum præparare, vel ad nitorem domus, vel hominis pertinentem ullatenus exercere, quæ res ad Judaïcam magis quàm ad Chriſtianam obſervantiam pertinere probatur: Statuimus ut die Dominico quod antè fieri licuit liceat. De opere autem rurali cenſuimus abſtinendum.* Adeo periculoſum judicabant Sancti Antiſtites hominum conſcientias peccatis implicare per duriores & rigidiores præceptiones, atque doctrinas, quibus rudis populus per alienas perſuaſiones fuerat imbutus.

V. Obſerva poſt Sanctum Antoninum 2.p.tit.9. cap.7. §.5. verſ. *Item viatores*, & Suarez de Religione lib. 2. cap.27. itinerationem, ſive pedibus, ſive jumento, ſive vehiculo, ſive remigio fiat, non eſſe abſolutè diebus Dominicis aut feſtis prohibitam, ſed ſolùm ratione accidentium, aut circumſtantiarum quarumdam, ut ſi abſque neceſſitate auditio Miſſæ omitteretur, aut beſtiæ onuſtæ, vel currus onerati agerentur, ac ſervilia munia in onerando & exonerando impenderentur. Sed licere feſtis diebus itinerari, beſtias onere ſolutas, vel currus vacuos agere, equites, aut curru vectos comitari, eoſque qui lecticâ, aut vehiculo, aut navigio deferuntur, juvare, lecticam mulis, & vehicula navigiis ſuperimponere ad trajiciendum amnem aut mare, onera ad itineris uſum neceſſaria beſtiarum dorſo imponere, atque levare. Addit his Suarez lectum Domini alicujus tranſmigrantis, ſi itinerando in hoſpitiis commodum non eſſet reperturus. Muliones quoque, & quoſcumque currus oneratos agentes, dummodo primo profectionis die non feſto iter ingreſſi fuerint, ſi poſtquam itinere provecti ſunt dies Dominicus, aut feſtus occurrat, non teneri ſubſiſtere, quòd eis magno damno & jacturæ foret; ſed iter antea cœptum cum mulis & curribus onuſtis proſequi, modò Sacrum audire curent diligenter; adeo ut poſtquam prima diſceſſio licita fuit ob diem non feſtum, ſit quoque itineris proſequutio in hujuſmodi licita, occurrente Feſto: tum ob publicam neceſſitatem, quia intereſt Reipublicæ ne frugum, piſcium atque mercium comportatio retardetur: tum etiam ad grave incommodum mulionum & aurigarum evitandum, qui ob quietis expenſas jacturam incurrerent, ut non valentes arte, laboreque ſuo victitare, præſertim ſi plura Feſta, Dominicæque dies ſequerentur, neceſſe eſſet cum publico, priuatorumque gravi damno prorſus ab hujuſmodi comportationibus deſiſtere. Hæc Suarez authoritatibus confirmat ſapientiſſimorum Caſuiſtarum, Cajetani, Angeli, Roſellæ, Navarri, quibus adde Sanctum Antoninum loco ſuprà laudato, cujus hæc ſunt verba: *Item vectores, tum alimentorum, tum perſonarum ad loca remota, cùm aliàs non poſſent ſine gravi incommodo vitam tranſigere, creduntur exempti die Feſto.*

CAPUT

*CAPUT XXXII.

Nonnulla de Divinis Officiis recitandis, & audienda Miſſa.

I. DEum nobis exemplar eſſe vitæ activæ ſex hebdomadæ diebus, quibus Mundum fabricavit; ſeptimo autem quo ab opere creationis requievit, formam nobis & exemplum contemplativæ perhibuiſſe, docet Philo Judæus in ſuo de Decalogo tractatu, ut ſive laborantes, ſive quieſcentes Deum imitari ſtudeamus, diemque ſeptimum, quem Mundi Opifex cultui ſuo conſecravit, religiosè ſacris precibus & meditationibus ſanctis impendamus. Tranſacta verò veteris Legis nocte, atque illuceſcente novæ per Chriſtum gratiæ luce, ſucceſſit in locum Sabbathi ſubſequens feria, quæ in Evangelio nominatur prima Sabbathi, & in Apocalypſi dies Dominica, quâ Chriſtianis ab omni opere ſervili feriandum eſt, & ſacris orationibus incumbendum, præſertim autem ſacroſancto Sacrificio attendendum.

II. Obligatio de audienda devotè Miſſa diebus Dominicis, aliiſque occurrentibus per annum feſtis, habetur de conſecrat. diſt. 1. cap. *Miſſas*, quæ duplex ab omnibus Chriſtianis exigit officium, ut ſcilicet niſi ægritudine, aliove neceſſario impedimento diſtineantur, corpore interſint, & animo intenti ſint, id eſt ne homo aliò divagetur voluntaria mentis diſtractione.

III. Quæritur utrum Miſſæ auditioni ſatisfaciat, qui ſimul obligationi ſatisfacit Divini Officii recitandi, vel injunctæ à Confeſſario pœnitentiæ precibus? Et quanvis negativam tueantur Sylveſter & Angelus, longè tamen probabiliùs affirmant Toletus lib. 6. cap. 6. & quos allegat Authores, Adrianus, Medina, Cajetanus, Navarra, Sotus, Roſella, Armilla: item Suarez, Azorius, Lopez, Bonacina de Sacram. Euchar. diſp. 4. quæſt. ult. num. 25. Graffius, Henriquez, Filliucius. Ratioque in promptu eſt, quia hîc reperitur & corporis & animi præſentia, quæ ad Miſſam exigitur, quoties per devotas preces mens ad Deum erigitur, ut fit in recitatione ſatiſfactoriæ pœnitentiæ vel Divini Officii, cùm ad utramque obligationem una eademque attentio poſſit ſufficere. Hoc idem pariter docent Adrianus tract. de ſatisfactione, quæſt. 7. Medina tract. 2. de pœnit. injuncta, & Toletus lib. 6. cap. 6. num. 4.

IV. Quæritur etiam, utrum Miſſæ audiendæ præcepto ſatisfaciat qui tempore celebrationis Miſſæ peccata ſua confitetur ſacramentaliter? Ne-

gativa pars mihi omninò placet cum Suarez & Azorio, quos ſequitur Bonacina retractans ſuam priſtinam opinionem affirmativam tract. de Sacram. Euchar. diſput.4. quæſt. ult. puncto 11. num. 26. Ratio eſt, quia quanvis Confeſſio ſacramentalis ſit actus religioſus, tamen talis actus cum colloquiis quæ fiunt inter Sacerdotem & pœnitentem ad explorandas peccatorum circumſtantias, aliam exigit attentionem quàm quæ in Miſſa requiritur; attentio enim quam Miſſa requirit, debet eſſe per modum orationis, qualis non adeſt in perſcrutandis culparum momentis & circumſtantiis, & in dialogiſmis intervenientibus inter pœnitentem & Confeſſarium, & in prolixis narrationibus jurgiorum.

V. Quæritur tandem an ſatisfaciat qui duas Miſſæ medietates à duobus Sacerdotibus audiit, ut ſi Eccleſiam ingreſſus inchoatâ jam Miſsâ, conſecrationi, & iis quæ ſubſequuntur interfuit, deinde ſequentem Miſſam uſque ad conſecrationem audit & diſcedit? Satisfacere affirmant Major, Navarra, Soto: hæret Toletus ſuper non ſervato partium Miſſæ ordine, & ſuper diverſitate Sacerdotum, non quidem ſecundùm ſpeciem, ſed ſecundùm individuum: quæ diverſitas cùm ſit merè accidentaria, non videtur impedire adimpletionem præcepti, ut contingere etiam poſſet in Miſſa inchoata ab uno Sacerdote, qui provectus uſque ad Canonem incidit in deliquium, aut moritur, quæ unum & idem ſacrificium conſtituit cum proſequutione quæ per ſuccedentem alterum Sacerdotem fit, à quo Sacrum inchoatum perficitur. Nec dubium eſt quin is qui utrique parti ſub duobus Sacerdotibus interfuit, audiendæ Miſſæ præcepto ſatisfaciat. Quapropter ipſe Toletus opinionem illam Majoris, Navarræ & Soti, quos allegavit, judicat eſſe probabilem. Bonacina verò num. 13. cum aliis quos ibi citat Authoribus hunc ſcrupulum aufert.

VI. Satisfaciunt pariter qui Sacro inſervientes diſcedunt ut deferant thus, vinum, aquam, hoſtiam, candelas, vel quid ſimile. Toletus loco cit. & alii.

VII. Diſceptatur inter Summiſtas, quænam pars Miſſæ omiſſa pertingat uſque ad mortale peccatum? Et quanquam diverſi diverſa ſentiant, communior tamen & probabilior ſententia eſt docentium, omiſſionem auditionis à principio uſque ad Epiſtolam excluſivè, non eſſe partem notabilem; ſed ſi ipſa quoque omittatur Epiſtola, neque ulla excuſet neceſſitas, materiam eſſe mortalis delicti. Ita cenſent Tabiena, Navarrus, Suarez, Graſſius, Henriquez, aliique quos citant & ſequuntur Toletus lib.6.cap.7. num.4. & Bonacina dicta diſp.4. quæſt. ult. puncto 11. num. 16. Nonnulli tamen cum Sà & Bartholomæo ab Angelo, materiam notabilem non ponunt niſi ab initio Evangelii.

VIII. De privata Miſſæ celebratione temporibus Officiorum Chori, Panormitanus in cap. *Cùm olim*, de ſent & re judic.num.6. Azorius part.2. lib.3.cap.11. quæſt.19. Auguſtinus Barboſa ad Concil.Trid. ſeſſ.24.cap.12. num.57.

num.57.Bonacina tract. de his quæ ad Divini Officii recitat.pertin. diſp.2. quæſt.5.punct.3.§.4.num.1.Riccius in Prax.diſtrib. deciſ. 492. num. 2. ubi etiam allegat decretum Sacræ Congreg. Cardinalium, aliique Canonum periti docent unanimes, Canonicum celebrando Miſſam in Eccleſia propria lucrari non poſſe diſtributiones ejus Officii quod tunc in Choro canitur, niſi hoc fiat ex rationabili cauſa approbata à Præfecto, putà ob ſupervenientem advenarum Proceſſionem, aut ſublimis dignitatis perſonam. Et perniciosi quidem exempli foret, ſi laborantibus in Choro deſtinata ſtipendia, prætextu Miſſæ quæ in aliam horam remitti poſſet, aliò transferre fas eſſet, cum publici cantus diminutione, propter quem diſtributiones diariæ ſunt inſtitutæ.

IX. Præcipit verò Clericis Officio Divino aſtrictis Concilium IV.Lateranenſe Generale, ſub obligatione ſacræ obedientiæ, *ut Divinum Officium nocturnum pariter & diurnum, quantum eis Deus dederit, ſtudiosè celebrent pariter & devotè.* Ita cap. *Dolentes*, de celebr. Miſſ. Devotio porrò nulla eſt ſine animi attentione: fruſtra verò quis oppoſuerit Eccleſiam nihil præcipere de internis; quandocumque enim exterior præcipitur actus ſecum involvens actum aut diſpoſitionem interiorem, illa interior actio eodem præcepto continetur. Atque ita dum mandatur recitatio Divini Officii, non aliter mandatur quàm ut actus religioſus, ſeu ut oratio in Deum directa. Similiter lex annuæ confeſſionis obligationem complectitur actuum internorum pœnitentiæ, ſine quibus ſacrilega eſſet ejuſmodi apud Sacerdotem confeſſio. Præterea dum jubet conferri aliquod Sacramentum, intendit ut miniſter neceſſariam adhibeat animi intentionem, exeratque actum humanum ac liberum, non autem eluſorium aut belluinum, qualis eſſe poſſet hominis ebrii, aut amentis vel impii, prorſuſque ab Eccleſiæ intentione alieni.

X. Triplex diſtingui ſolet intentio, ſcilicet actualis, quâ reipſa mens cogitat eodem momento quo actus producitur externus: virtualis, quâ homo liberè actum exerit exteriorem in virtute deliberationis quæ præceſſit, ut cùm quis ex vi præcedentis decreti proficiſcendi Maſſiliam itineri ſe accinxit, etſi proficiſcendo in alias res diſtrahatur, neque de Maſſilia cogitet: & habitualis, quâ homo ex habitu repetitis actibus aut aliter acquiſito aliquid agit. Habitualis attentio neque humana verè eſt, neque rationem ſequitur, neque ſufficit ad ullum Officium: ut ſi quis ex habitu pridem acquiſito ebrius aut mente captus baptizaret, aut ſi noctambulus dormiens aliquid de Canonicis Horis recitaret. Actualis autem aut virtualis ſive attentio, ſive intentio, ſufficere ſeorſim ac ſingulæ poſſunt ſive ad Sacramentorum, ſive ad Officiorum & Orationum Divinarum miniſterium. Actualis attentio habetur ſi quis actu exercito advertat ad verba ipſa, vel ad ſenſum & intelligentiam verborum, vel ad Deum ipſum aut ad Divina Myſteria. Virtualis attentio ea eſt, quæ ex ea, quæ paulò antè

antè præceſſit, deliberatione actuali movetur, tametſi cogitatio illa actualis interrupta mox fuerit ſuperveniente indeliberata diſtractione animi ac divagatione mentis. Hoc enim commune habent agentia naturalia cum moralibus cauſis, ut operentur non ſolùm immediatione, ut vocant, ſuppoſiti; ut quum ignis agit in lignum ſibi conjunctum mutuo contactu: ſed etiam immediatione virtutis, ut ſi quis lignum haud procul diſtans calefaciat, aut ſi ſtupas conſumat modico intervallo diſtantes. Ita etiam cauſæ morales ſuam promovent virtutem ad aliquos diſtantes effectus; ſed tamen limitatam habent ſuæ activitatis circumferentiam, ut neque ignis in remotiora ſubjecta quidquam poſſit operari, neque expreſſa intentio animi pertingere queat multiplices, aut nimium diuturnas remotaſque interruptiones & intercapedines: quas animadvertens quiſquis Orationi vacare ſtudet, priſtinam debet intentionem revocare, ne hac indignantis Dei voce notetur: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè eſt à me.*

XI. Iſtud quoque tenendum, eos qui ſunt ſimul Canonici & Conſiliarii Curiæ Parlamenti, dum Curiæ interſunt juriſdictione fungentes, potiri quidem ſuarum fructibus Præbendarum, ſed privari diſtributionibus quæ ſolis reſervantur Clericis qui Divinis interſunt Officiis. Verumtamen temporibus quibus vacat Curia, poſſunt Regii Conſiliarii canendo in Choro diſtributiones lucrari. Ad hæc confirmanda jura multa congerunt Supremæ Pariſienſis Curiæ judicia Louetus ejuſque Scholiaſtes Brodeus lit. *C*, num. 24. Simile quid obſervatur circa Regiæ Capellæ Cantores, qui poſtquam ſervitii ſui vices compleverint, ejuſque ſcriptam atteſtationem retulerint, niſi quamprimùm ad Eccleſiarum reſidentiam, quarum Præbendas poſſident, revertantur, amittunt illarum fructus, quibus tamen potiebantur quandiu præfixis ſibi vicibus Regiæ Capellæ inſervierunt, juxta Edictum Melodunenſe anni 1580. Regia Capella Regem quocùmque ierit ſequitur. Sancta verò Capella Pariſiis affixa eſt.]

LIBER

LIBER TERTIUS,

In quo agitur de Sacramentis.

CAPUT PRIMUM.

De Sacramentis generatim.

I. QUod ſapientiſſimè docet S. Dionyſius lib. de Divinis Nominibus, cap. 4. Dei bonitatem atque in res à ſe creatas dilectionem circulum efficere admirabilem, dum extra ſe ſuam in nos effundit beneficentiam, noſque mirificæ bonitatis ſuavibus illecebris, quaſi hamo illaqueatos trahit ad ſe in funiculis Adam; in vinculis charitatis, ut loquitur Propheta, pellicit ad ſeipſum, qui eſt rerum omnium principium & finis, ut ab ipſo profecti per creationem, ad ipſum regrediamur per amorem & gratiam, atque in ipſo æternùm conquieſcamus, qui finis noſter eſt, ſummumque bonum & felicitas conſummata: id experimento in Divinis comprobatur Sacramentis, quorum Deus author eſt & inſtitutor; per hæc enim ut ſanctitatis inſtrumenta Deus omnipotens ſuum in nos Spiritum effundit, quo veluti nexu nos ad ſe pellicit, ſibique tam feliciter copulat, ut cum eo (juxta Apoſtolicum teſtimonium) unus idemque ſpiritus efficiamur. *Qui enim adhæret Deo, unus ſpiritus eſt.* Idemque Apoſtolus alio loco dicit: *Charitas Dei diffuſa eſt*

in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum, qui datus eſt nobis. Itaque non modò per aliquam virtutem aut habitum creatum Deo conjungimur, ſed inſuper eodem ipſo Spiritu Sancto, quo Divinæ inter ſe Perſonæ ab æterno copulantur. Sicque impletur in nobis illa Chriſti pro nobis ad Patrem deprecatio: *Ut ſicut tu Pater in me, & ego in te; ita & ipſi in nobis unum ſint,* Joan. 17. Ibidemque: *Ego charitatem quam dediſti mihi, dedi eis, ut ſint unum, ſicut & nos unum ſumus: ego in eis, & tu in me, ut ſint conſummati in unum.* Omnia iſta feliciſſimè complentur in nobis, ut admonet S. Auguſtinus tract. 111. in Joan. in fine, quatenus membra Chriſti efficimur, unumque cum ipſo corpus conſtituimur: ſic enim Sancto Chriſti Spiritu quaſi membra Chriſti vegetamur ac vivimus, ut nos edocet Apoſtolus Gal. 4. *Quoniam autem eſtis filii, miſit Deus Spiritum Filii ſui in corda veſtra, clamantem Abba Pater.* Hoc tamen ſubeſt diſcrimen, quia Chriſtus Jeſus verè Filius Dei eſt naturalis in ſua etiam humanitate, quatenus in ſolo Verbo ſubſiſtit, ut adversùs Elipandi Urgelitani errorem definivit Eccleſia: Nos verò per Spiritus Sancti gratiam, atque ipſummet in nobis inhabitantem Spiritum Chriſti, promovemur in filiorum Dei adoptivorum dignitatem & conditionem.

II. Hoc enim omnibus novæ Legis Sacramentis commune eſt, ut vel ſuſcipientes juſtificent, quod proprium exiſtit Sacramentorum Baptiſmi & Pœnitentiæ; vel jam præexiſtentem gratiam novo adaugeant incremento, quod ad cætera pertinet Sacramenta. Iſtam inconcuſſam veritatem Sacræ nos Literæ docent. De Baptiſmo enim legimus Joan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non poteſt introire in regnum Dei.* Et Epheſior. 5. *Emundans eam* (Eccleſiam) *lavacro aquæ in verbo vitæ.* De Confirmatione verò, Act. 8. *Cùm vidiſſet autem Simon, quod per impoſitionem manus daretur Spiritus Sanctus.* De Euchariſtia, Joan. 6. *Qui manducat me, vivet propter me.* De Pœnitentia, Joan. 20. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* De Extrema-Unctione, Jacobi 5. *Et ſi in peccatis fuerit, remittentur ei.* De Ordine, 1. Timoth. 4. *Ut reſuſcites gratiam quæ data eſt tibi cum impoſitione manuum Presbyterii.* De Matrimonio denique Epheſ. 5. *Sacramentum hoc magnum eſt; ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia.*

III. Eadem nobis priſci Eccleſiæ Doctores tradidere. In primis Tertullianus lib. de reſurr. carnis: *Caro abluitur, ut anima emaculetur. Caro ungitur, ut anima conſecretur. Caro ſignatur, ut anima muniatur. Caro manûs impoſitione adumbratur, ut anima Spiritu illuminetur. Caro corpore Chriſti & ſanguine veſcitur, ut anima de Deo ſaginetur.* S. Ambroſius lib. 1. de Sacram. cap. 5. exponit ablutionem Naaman in Jordane, per quam à lepra mundatus eſt, præfiguraſſe animarum à peccatis emundationem, quam efficiunt Eccleſiæ Sacramenta. Idemque ſignificatum ait per Spiritus Sancti deſcenſum in ſpecie columbæ, quando Jeſus in Jordanem deſcendit baptizandus. Idem lib. 2. de Sacram. cap. 2. confert cum gratia Sacramentorum ſanationem

ſanationem unius hominis infirmi, qui prior deſcendebat in piſcinam; & ſubjungit: *Quantò major eſt gratia Eccleſiæ, in qua omnes ſalvantur quicumque deſcendunt.* S. Auguſtinus tract.80. in Joan. in illa Chriſti verba, *Jam vos mundi eſtis propter verbum quod loquutus ſum vobis*, hæc tradit: *Quare non ait, Mundi eſtis propter Baptiſmum, quo loti eſtis; ſed ait, Propter verbum, quod loquutus ſum vobis? Niſi quia & in aqua verbum mundat. Detrahe verbum, & quid eſt aqua, niſi aqua? Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum. Unde iſta tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat, niſi faciente verbo? non quia dicitur, ſed quia creditur; nam & in ipſo verbo aliud eſt ſonus tranſiens, aliud virtus manens.*

IV. Neque verò requirit eo loco Auguſtinus, ut neceſſariò adhibeatur à Sacramenti miniſtro aliqua elementaris ſubſtantia, cui verba Sacramentum conſummantia applicentur. Etſi enim hoc ipſum in aliquibus, ut in Baptiſmo, requiratur, non tamen in omnibus Sacramentis. Sed omnia & ſingula Sacramenta id requirunt, ut conſtituatur in eis pro materia aliquid ſenſibile, cujus ſignificatio ſacramentalis determinetur, ſive quibuſdam verbis, ſive alia quapiam re ſenſibili, quæ verborum loco ſit, & formæ vicem teneat, cujuſmodi ſunt in Pœnitentiæ Sacramento pœnitentis actus, qui locum tenent materiæ: & in Matrimonio ſigna conſenſus, quæ ſunt loco formæ. Ita exponit hanc Auguſtini ſententiam S. Thomas 3.p.quæſt.84.art.1.

V. Sacramenta omnia conſiſtunt in communi genere ſigni. Signum definit S. Auguſtinus lib. 2. de doctr. Chriſt. cap.2. rem quæ præter ſpeciem quam ingerit ſenſibus, aliquid aliud facit in cognitionem venire. Sic fumus dum ſe oculis prodit, deducit animum in latentis ignis cognitionem. Cùm verò Sacramenta non ſint naturalia ſigna, qualis eſt fumus reſpectu ignis, ſed ex inſtituto Chriſti, propterea exigunt aliquam ſimilitudinem externi ſigni cum operatione interna, quam ſignificant. Qua ex cauſa idem Auguſtinus epiſt. 23. ad Bonifacium, ait: *Si Sacramenta quandam ſimilitudinem earum rerum, quarum Sacramenta ſunt, non haberent, omninò Sacramenta non eſſent.* Sic per aquam ablutio ſimilitudinem refert ablutionis peccatorum, quam Baptiſmus operatur. Ideóque à Patribus Græcis Sacramenta vocari ſolent ἀντίτυπα, eo quòd ſimilis ſint ſpeciei ac formæ cum re quam ſignificant.

VI. Neque ſolùm gratiam interiùs productam ſignificant, ſed eandem ipſam producunt Sacramenta novæ Legis Gratiæ: quippe quæ id habent, ut ſint gratiæ practica, ejuſque ſub genere inſtrumenti operativa. Quod ſanè non ſemper verificatur ſecundùm actum, ſed ſecundùm aptitudinem; ut ſi quis Baptiſmum ſuſcipiat cum affectu, aut intentione peccati mortalis, id Sacramentum non producit pro eo tempore gratiam, ob ſuſcipientis incapacitatem, & pravæ voluntatis obicem; ſed ſatis eſt ad Sacramenti rationem, quod ex ſe habeat aptitudinem gratiæ productivam, quam ſi non

 producat,

producat, id contingit per accidens ex oppoſito obice. Ex hactenus diſputatis colligitur iſta Sacramenti definitio, ut ſit Signum gratiæ ſenſibile ad noſtram ſanctificationem divinitus inſtitutum.

VII. Hoc denique memoriâ tenendum eſt, ad cujuſlibet eſſentiam Sacramenti tria exigi, materiam, & formam, & miniſtri operationem hoc facere intendentis, quod in ſimili facere conſuevit Eccleſia: quorum trium ſi vel unum deſit, nequaquam erit Sacramentum. Hæc docet ac definit Florentina Synodus in Decreto Unionis.

CAPUT II.

De Baptiſmo.

I. TRIA Sacramenta characterem indelebilem in anima imprimunt, ideoque nunquam iterari poſſunt, ſcilicet Baptiſmus, Confirmatio, & Ordo. Sic enim ſanxit Concilium Trident. ſeſſ.7. de Sacramentis in genere, can.9. *Si quis dixerit in tribus Sacramentis, Baptiſmo, Confirmatione & Ordine, non imprimi characterem in anima, hoc eſt ſignum quoddam ſpirituale & indelebile, unde ea iterari non poſſunt, anathema ſit.*

II. Triplex recenſetur Bapiſmi genus. Primum aquæ, qui ſolus ad Sacramentum pertinet. Secundum flaminis ac ſpiritus, qui eſt perfectus à Deo ipſo infuſus amor Dei, aut perfecta, & à Spiritu Sancto excitata contritio cordis. Tertium eſt ſanguinis ac martyrii, qualis fuit ſanctæ Emerentianæ, ſancti Geneſii & aliorum Martyrum, quos aquæ Baptiſmus non abluerat. Horum enim ſingula Baptiſmata poſſunt ad ſalutem æternam ſufficere, can. *Baptiſmi vicem*, de conſecrat. diſt.4. modò contineant Baptiſmi Sacramentum in voto.

III. Quando probabiliter dubitatur, an fuerit aliquis baptizatus, hic erit ſub iſta conditione baptizandus: *Si baptizatus es, ego non te baptizo; ſi non es baptizatus, ego te baptizo in nomine Patris, &c.* cap.2. de Baptiſmo.

IV. Quamvis forma Baptiſmi, aut aliorum Sacramentorum non ad Grammatices amuſſim ex balbutie aut imperitia linguæ, aliòve ex caſu pronunciaretur, ſi tamen ſervetur juxta communem intelligentiam verborum ſenſus & ſignificatio, non ideo minùs erit validum Sacramentum, neque quidquam debet iterari. Idcircò in can. *Retulerunt*, de conſecrat. diſt.4. declaratur validus Baptiſmus, in quo fuerat ita pronunciatum: *Ego te baptizo in nomine Patri a, & Filia, & Spiritua ſancta.* Proclivius tamen eſt ut irrita ſit forma Sacramenti, ſi verborum immutatio contingat in

ipſo

ipſo initio vel medio, quàm in fine dictionis; ut ſi diceretur, *In nomine Matris, & Milii, & Miritus manℓti*; quia in fine non immutatur verbi ſubſtantia, ſed caſus; atque ita immutatio iſta ſolùm eſt accidentaria, nec ſubſtantialis, juxta S. Thomam 3.p.q.60. art.7.ad 3.

V. Effectus Baptiſmi quinque recenſentur: 1. Gratia ſanctificans cum donis Spiritus Sancti, & virtutibus infuſis ac ſupernaturalibus. 2. Remiſſio omnis culpæ, & originalis, & actualis quoad adultos ſuſcipientes. 3. Remiſſio totius pœnæ quoad futuram vitam, & temporalis quæ luenda eſſet in purgatorio, & æternæ quæ in inferno. 4. Characteris in anima impreſſio. 5. Subjectio ſub Eccleſiæ poteſtate, ad quam Baptiſmus quaſi janua introducit.

VI. In adultis Baptizandis prærequiritur fides ad hujus Sacramenti gratiam ſuſcipiendam, necnon voluntas Baptiſmi ſuſcipiendi: item dolor de peccatis cum propoſito futuræ emendationis, juxta illud Act. 2. verſ. 38. *Pœnitentiam agite, & baptizetur unuſquiſque veſtrûm.* Aitque Auguſtinus lib. de vera & falſa pœnit. cap. 18. *Baptiſmus ſine pœnitentia nunquam profuit ei qui ſpontaneè peccavit.*

VII. Diſpoſitioni ad Baptiſmum neceſſariæ opponitur fictio, ut idem docet Auguſtinus. Sicut autem diſpoſitionum ad Baptiſmum quædam neceſſariæ ſunt ad valorem Sacramenti, ut eſt in adulto voluntas ſuſcipiendi Baptiſmum; aliæ ad effectum duntaxat & gratiam Sacramenti, ut fides, & pœnitentia: ſimiliter fictionum aliquæ impediunt ipſam Baptiſmi ſubſtantiam, aliorumque Sacramentorum, ut quum aliquis ex ſola diſſimulatione & ſine intentione interna abluitur; aliæ validitati Sacramenti minimè obſiſtunt, ſed quibuſdam ejus effectibus, ut gratiæ, remiſſioni peccatorum, debitæque eis pœnæ; ſed non characteri, aut ſub Eccleſia ſubjectioni: Attamen cum primùm fictio iſta deſinet per ſequentem veramque pœnitentiam, tum demùm, ut docet S. Auguſtinus lib. 1. de Baptiſmo, cap. 12. effectus omnes Sacramenti qui fuerant in ſuſpenſo, reſultabunt & de novo producentur. Hoc fictionis genus conſiſtit in defectu pœnitentiæ, aut in affectu ad aliquod lethale peccatum.

VIII. Diſputat idem Sanctus Doctor de fictione, lib. 1. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 11. 12. & 13. occaſione objectionis Donatiſtarum quærentium, an per Baptiſmum ab ipſis Donatiſtis collatum remitterentur peccata, & Spiritus Sanctus daretur, an non? Si enim remittantur peccata: ergo in ſchiſmate Donatiſtarum fit peccatorum remiſſio, & confertur Spiritus Sanctus; quæ res arguit veram eſſe penes Donatiſtas fidem & Chriſti Eccleſiam. At ſi non remittuntur peccata per Donatiſtarum Baptiſmum: ergo denuò baptizandi ſunt à Catholicis quotquot à Donatiſtis baptizati ad unitatem redeunt Catholicæ Eccleſiæ. Hoc argumentum diſſolvit Auguſtinus cap. 12. hac reſponſione: Valere quidem in Donatiſtarum ſchiſmate collatum Baptiſmum, non tamen ſalutem operari quo

tempore confertur, ſed tunc primùm duntaxat, quando ſic baptizatus ad pœnitentiam & unionem Eccleſiæ Catholicæ convertetur.

IX. Utrum verò aliorum à Baptiſmo Sacramentorum, abſque debita diſpoſitione, atque indignè ſuſceptorum gratia reviviſcat, diſputant Scholaſtici Theologi, atque in varias diſcinduntur opiniones, aliis hoc ſoli Baptiſmo proprium aſſerentibus ob ſummam ejus neceſſitatem, quæ aliunde reparari non poſſit; alii hoc extendunt ad alia duo Sacramenta quæ characterem inſigunt, neque poſſunt iterari; alii denique id omnibus Sacramentis aſtruunt eſſe commune: ipſeque S. Thomas diverſis locis diverſa & oppoſita docet; quæ cauſa eſt ut in quæſtione iſta diſcipuli ejus inter ſeſe diſſentiant. Hoc unum à cunctis citra exceptionem Catholicis aſſeritur, indignè ſuſcepti Baptiſmi gratiam reviviſcere per ſubſequentem pœnitentiam: in cæteris verò Sacramentis nihil de hac re indubitatum referri, ſed omnia niti conjecturis & rationibus ambiguis.

X. Non modò collatus ab hæretico Baptiſmus valet, neque permittitur iterari, juxta editam à Sancto Stephano Pontifice & Martyre definitionem adverſùm aliquot Africana Concilia, ipſoſque ſanctos Epiſcopos Cyprianum Carthaginenſem, Dionyſium Alexandrinum, & Firmilianum Cæſareenſem ex Cappadocia, qui oppoſitum dogma tuebantur: ſed valet etiam Baptiſmus à non baptizato quovis homine, etiam Judæo vel Pagano collatus, dum habuerit intentionem id faciendi quod facit Eccleſia. Sanè quæſtionem iſtam de miniſtro Baptiſmi non baptizato ac infideli ſeriùs dijudicavit Eccleſia, neque hac de re quidquam aſſerere auſus fuit Sanctus Auguſtinus, ſic dicens lib. 2. contra epiſt. Parmeniani, cap. 13. *Et hæc quidem alia quæſtio eſt, utrum & ab his, qui nunquam fuerunt Chriſtiani, poſſit Baptiſmus dari: nec aliquid temerè inde affirmandum eſt ſine authoritate tanti Concilii, quantum tanta rei ſufficit. De iis verò qui ab Eccleſiæ unitate ſeparati ſunt, nulla jam quæſtio eſt, quin & habeant, & dare poſſint.* Hactenus Sanctus Doctor. Cæterùm quæſtio hæc ipſa poſtmodùm ſoluta fuit à Nicolao I. Pontifice, cap. 104. reſponſionis ad conſulta Bulgarorum; valere ſcilicet Baptiſmum ab infideli non baptizato datum, qui cætera adhibuerit quæ ſunt neceſſaria, ut refertur de conſecrat. diſt. 4. can. *A quodam Judæo.* Quod idem ante Nicolaum definiverat Concilium Compendienſe articulo 9. anno Chriſti 757.

XI. Id quod ſuperiore art. 3. dixi de dubio facti, an aliquis fuerit baptizatus, extendi poteſt ad reliqua Sacramenta, & ad Eccleſiarum conſecrationes, de quibus ambigitur. Sic enim decernit Concilium Carthaginenſe V. can. 6. itemque Africanum generale: *Si de facto Baptiſmi, Confirmationis, Conſecrationis dubitetur, nec poſſit ulla probatio inquiſitione facta ſuccurrere, perinde agendum eſt ac ſi nihil horum factum fuiſſet.* Citatur à Gratiano in can. *Placuit de infantibus*, diſt. 1. de conſecr. Concilium pariter Quiniſextum can. 88. necnon Meldenſe can. 8. ut habetur can. *Eccleſiæ*, de conſecrat.

conſecrat. diſt. 4. eadem tradunt: Sanctus item Leo Magnus epiſt. 35. ad Leonem Ravennatem, cap. 1. eadem ſancit, & allegatur can. *Cum itaque*, de conſecrat. diſt. 4. Sanctus Gregorius lib. 12. epiſt. 31. ad Felicem Epiſcopum Siciliæ, circa med. ita ſcribit: *De dedicationum verò Eccleſiarum dubitatione, ſuper qua inter cætera nos conſuluiſtis, hoc vos ritè tenere debetis, quod nos ab Anteceſſoribus noſtris traditum accepimus, id eſt quoties tam de Baptiſmo aliquorum, vel de Confirmatione, quàm de Eccleſiarum conſecratione dubitatio habetur, & nec ſcriptis, nec teſtibus certa ratio habetur, utrum baptizati, vel confirmati, ſive Eccleſiæ conſecratæ ſint, ut baptizentur tales, vel confirmentur, atque Eccleſiæ canonicè dedicentur, ne talis dubitatio Fidelibus ruina fiat: quoniam non monſtratur iteratum, quod certis indiciis non oſtenditur ritè peractum.* Eódem ſpectant can. *Solennitates*, de conſecr. diſt. 1. & can. *Presbyteri*, diſt. 68.

CAPUT III.

De Confirmationis Sacramento.

I. QUID conferat Confirmationis Sacramentum, tradit Pontifex Melchiades can. *Spiritus Sanctus*, de conſecr. diſt. 5. *Spiritus Sanctus, qui ſuper aquas Baptiſmi ſalutifero deſcendit illapſu, in Fonte plenitudinem tradit ad innocentiam, in Confirmatione augmentum præſtat ad gratiam. Et quia in hoc mundo totâ ætate victuris, inter inviſibiles hoſtes & pericula gradiendum eſt, in Baptiſmo regeneramur ad vitam, poſt Baptiſmum confirmamur ad pugnam: in Baptiſmo abluimur, poſt Baptiſmum roboramur.* Id commune inter ſe habent Eccleſiæ Sacramenta, ut dignè ſuſcipientibus gratiam conferant habitualem, & præterea convenientibus occaſionibus & temporibus gratias quaſdam actuales, ſive ſpecialia quædam auxilia ad peculiares ſingulorum Sacramentorum fines pertinentia, quæ dici ſolent gratiæ Sacramentales, cujuſmodi ſunt in Confirmatione prævenientia quædam, & concomitantia auxilia ad Chriſti fidem conſtanter profitendam: idque ſignificatur per ſacri unctionem Chriſmatis ex oleo balſamoque compoſiti, quaſi quæ luctatores corroboret, & cor hominis ad pugnam animet atque confortet.

II. In canone *Ut jejuni*, de conſecr. diſt. 5. præſcribitur, ut jejuni accedant qui ſunt confirmandi, & admoneantur ut priùs confiteantur delicta. Neutrum tamen eſt abſolutè neceſſarium; conſuetudo enim paſſim invaluit ut differatur hoc Sacramentum poſt horas pomeridianas, atque etiam poſt veſpertinam horam. Et prætereà ille ſufficienter eſt diſpoſitus,

qui

qui nullius eſt ſibi conſcius mortalis culpæ; atque ubi conſcius eſſet mortalis culpæ, ſufficere poteſt ſi conteratur, quia de ſola perceptione venerabilis Euchariſtiæ præcipitur confeſſionem præmitti. Concil. Trident. ſeſſ. 13. cap. 7. Ideoque d. can. *Ut jejuni*, non præcipit confeſſionem confirmandis, ſed ſolùm ait eſſe monendos ad confeſſionem.

III. Jubet can. *Non plures*, 101. de conſecr. diſt. 4. ut unicus ſit ſuſceptor confirmati, ſeu vir, ſeu mulier. Et can. *In baptiſmate* 102. ibid. ſtatuit, ut nemo ſuſcipiat confirmandum, niſi ſit ipſe confirmatus. Et contrahitur à ſuſcipiente in Confirmatione ſpiritualis cognatio, quæ poteſt eſſe matrimonii contrahendi impedimentum dirimens.

IV. Ordinarius Confirmationis miniſter eſt ſolus Epiſcopus, can. *De his verò*, & can. *Manus quoque*, de conſecr. diſt. 5. Sic definit Concilium Trident. ſeſſ. 7. de Confirm. can. 3. Probatur Act. 8. ubi ad Samaritanos dudum baptizatos mitti quoſdam de Apoſtolis oportuit, qui baptizatis per manuum impoſitionem Spiritum Sanctum conferrent. Attamen ſimplex Sacerdos ex magna & urgente cauſa cum Summi Pontificis immediata delegatione conjuncta poteſt fieri Confirmationis miniſter extraordinarius: Sanctuſque Pontifex Gregorius Magnus lib. 3. epiſt. 26. hanc permiſit poteſtatem Presbyteris Sardiniæ: & habetur in can. *Pervenit*, diſt. 95. In Decreto quoque Eugenii IV. quod eſt ad finem Concilii Florentini, habetur, poſſe aliquando per Summi Pontificis diſpenſationem, cum rationabili & urgente cauſa, ſimplicem Sacerdotem chriſmate ab Epiſcopo conſecrato adminiſtrare hoc Sacramentum. Idem docet S. Thomas. Allegantur ad hoc ipſum antiqui Commentatoris, ſub nomine Sancti Ambroſii, verba iſta in cap. 4. ad Epheſ. *Apud Ægyptios confirmant Presbyteri, ſi non ſit Epiſcopus.* Quidam tamen explicant hunc locum de ceremoniali Chriſmatione quæ Baptiſmo ſolet adhiberi.

V. Sciendum eſt enim, non licuiſſe olim ſimplici Sacerdoti quemquam linire chriſmate, imò neque baptizare, niſi jubente, aut procul abſente Epiſcopo, & aliqua urgente neceſſitate: apertéque ait can. *Omni tempore* 24. de conſecrat. diſt. 4. *Presbyter verò præſente Epiſcopo non ſignet infantes, niſi ei fuerit ab Epiſcopo præceptum: nec liceat Presbytero priùs Epiſcopo intrare in Baptiſterium.* Et Concilium Toletanum primum can. 20. itemque Arauſicanum cap. 2. & Innocentius I. epiſt. 1. §. 6. decernunt Presbyteros ex venia Epiſcopi, aut ex neceſſitate premente, dum Epiſcopus abeſt, poſſe alios chriſmate inungere. Sanctus quoque Leo Papa epiſt. 88. ſub fin. ita dicit: *Sed neque coram Epiſcopo licet Presbyteris in Baptiſterium introïre, nec præſente Antiſtite infantem tingere, aut ſignare.* Quæ loca omnia intelligenda ſunt non de Confirmationis unctione, ſed de unctione baptizatorum, qui conſignandi erant adhibitâ chriſmatis unctione in vertice. Iſtam enim confirmandi poteſtatem ſolus Papa concedere Sacerdoti poteſt, neque ullatenus poteſt hoc jus alteri, qui non ſit Epiſcopus, delegare niſi

ut

(ut decernit Eugenius Papa IV. in Decreto Unionis (ex rationabili & urgente admodum cauſa.

VI. Quin etiam ne ipſe quidem Papa poteſtatem habet committendi ſimplici Sacerdoti Chriſmatis ſacri confectionem ſeu conſecrationem, ſed neceſſarium eſt fuiſſe ab Epiſcopo confectum Chriſma, quo uſurus eſt Sacerdos ab ipſo Papa delegatus ad Confirmationis Sacramentum. Si ſecus fiat, nullum erit Sacramentum. Sanctus enim Papa & Martyr Fabianus tradit, Jeſum Chriſtum in ultima cœna docuiſſe Apoſtolos ritum Chriſmatis conficiendi, eodemque Chriſti Domini inſtituto conficiendum ab Epiſcopis Chriſma eſſe feriâ quintâ majoris Hebdomadæ. Sanctus præterea Dionyſius in ſua Eccleſiaſtica Hierarchia ritum & confectionem exponens ſacri Chriſmatis, apertè tradit eſſe ab Epiſcopo conſecrandum. Concilium Toletanum I. cap. 20. ſtatuit à ſolis Epiſcopis eſſe Chriſma conficiendum. Præallegatum Eugenii IV. Decretum ea quæ ſunt de ſingulorum Sacramentorum eſſentia pertractans, ait Confirmationis materiam eſſe Chriſma ex oleo & balſamo ab Epiſcopo benedictum. Et ſubinde monens, fuiſſe nonnunquam ab Apoſtolica Sede urgente ex cauſa diſpenſatum, ut poſſet Sacerdos confirmare, eo tamen ipſo caſu exigit ut adhibeatur Chriſma ab Epiſcopo Benedictum. Quam Epiſcopalem Chriſmatis conſecrationem eſſe de Confirmationis eſſentia, aſſerit S. Thomas 3. p. q. 72. art. 3. & cum eo communis Doctorum conſenſus. Exiſtimant tamen nonnulli, balſami admixtionem non requiri ad hujus Sacramenti eſſentiam, ſed eſſe tantùm de præcepto, adducti præcipuè authoritate cap. 1. de ſacra unct. ubi interrogatus Innocentius Papa III. de illo qui fuerat in Confirmatione non Chriſmate, ſed oleo ſolo delibutus, reſpondet nihil ibi iterandum eſſe, ſed cautè ſupplendum id quod fuerat incautè prætermiſſum. Ita cenſent Cajetanus in d. q. 72. Sancti Thomæ, & Navarra Manual. cap. 22. num. 8.

VII. Formam Confirmationis iſtam tradit præallegatum Eugenii ad Armenos Decretum: *Signo te ſigno crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* Multorum perſuaſio eſt, Apoſtolum vel ad formam, vel ad effectum Sacramenti hujus alludere 2. Cor. 1. ubi dicit: *Qui autem confirmat nos in Chriſto vobiſcum, & qui unxit nos Deus, & qui ſignavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus noſtris.*

VIII. Quæſtionem movet S. Thomas d. quæſt. 72. art. 8. utrum debeat hoc Sacramentum omnibus fidelibus conferri? Et affirmativè reſpondet. 1. Quia Actuum 2. omnes qui erant in eadem cum Apoſtolis domo accepere Spiritum Sanctum: per eam verò domum Eccleſia ſignificabatur. 2. Quia ſicut natura quos generat intendit ad perfectum ſtatum deducere, ita Deus & Eccleſia quos genuerunt per Baptiſmum, intendunt per Confirmationem ad ſtatum perfectum adducere, quod fit per Confirmationem, atteſtante Urbano Papa I. can. 1. de conſecrat. diſt. 5. his verbis: *Omnes fideles*

per manus impoſitionem Epiſcoporum Spiritum ſanctum poſt Baptiſmum acciper *debent, ut plenè Chriſtiani inveniantur.* Ex multis ſanè veterum teſtimoniis compertum habemus, quoties citra urgentem neceſſitatem ſolenniter baptizabantur catechumeni, morem fuiſſe, ut ſtatim à Baptiſmo confirmarentur per impoſitionem manus ab Epiſcopo; & ſubinde Sacramento Euchariſtiæ communicarent, etiam infantes ipſi recèns baptizati, ut ex S. Cypriano liquet in libro de lapſis.

IX. Quâ verò ætate conveniens ſit baptizatos confirmari, præſtat audire, & ſequi monitum Catechiſmi Romani ſic docentis: *Illud etiam obſervandum eſt, omnibus quidem poſt Baptiſmum Confirmationis Sacramentum poſſe adminiſtrari; ſed minùs tamen expedire hoc fieri antequam pueri rationis uſum habuerint. Quare ſi duodecimus annus expectandus non videatur, uſque ad ſeptimum differre hoc Sacramentum maximè convenit.* Catechiſmo aſtipulatur ratio, quia facilè contingit ut plerumque infantes, quin etiam ipſi eorum parentes ſuſcepti hujus Sacramenti recordationem nullam habeant poſt aliquot annorum decurſum, nutentque inter duo pericula, vel non providendi de hoc ſuſcipiendo Sacramento, vel illud per oblivionem iterandi, quod nullatenus fas eſt iterare. Non enim ſolent Confirmationes in acta referri, ut ſolent Baptiſmi & Matrimonia, quia major obſtat difficultas in promiſcuo multorum confirmandorum concurſu.

X. Cùm dicat Concilium Trident. ſeſſ. 23. cap. 4. de reform. *Primâ Tonſurâ non initientur qui Confirmationem non ſuſceperint*; quærunt Doctores, an ſi ſecus fiat, incurratur mortalis culpa? Et quidem communiter negant de mortali, & concedunt de veniali, quia nullum hîc verbum exprimitur, quo ſtrictum præceptum imponatur. Ita quoque ulteriùs ſentiunt, etiam ulteriùs progrediendo ad Ordinum collationes, modò contemptus abſit, Navarra cap. 22. num. 9. Candelabrum Aureum de Confirmatione num. 41. Victoria de Sacramento Ordinis num. 232. Suarez in 3. p. quæſt. 72. art. 8. diſp. 38. ſect. 1. Coninch de Confirmatione art. 8. num. 90. & 91.

CAPUT IV.

De venerabili Euchariſtiæ Sacramento.

I. EUCHARISTIA duplicem habet rationem, & Sacramenti, & Sacrificii; ſed non conſtituitur ſub ratione Sacramenti niſi per Sacrificium: ut enim exiſtat hoc Sacramentum, prærequiritur conſecratio; ipſa verò conſecratio eſt ipſummet Sacrificium, quo Chriſtus immolatur

immolatur, ut docet S. Thomas q. 83. art. 1. Sciendum porrò utrumque, & Sacramentum, & Sacrificium cenſeri nomine ſigni externi & ſenſibilis, diverſo tamen reſpectu: Sacramentum enim eſt ſignum gratiæ quam Deus confert ſuſcipienti; Sacrificium verò eſt ſignum exterius ejus cultus interioris, quem Deo deferimus ſpectato tanquam rerum omnium ſupremo Domino. Quâ ratione ſapienter dicit S. Auguſtinus lib. 10. de civit. Dei, cap. 4. *Multa denique de cultu divino uſurpata ſunt, quæ honoribus deferuntur humanis, ſive humilitate nimia, ſive adulatione peſtifera: ita tamen ut quibus ea deferuntur, homines habeantur, qui dicuntur colendi & venerandi; ſi autem iis multùm additur, & adorandi. Quis verò ſacrificandum cenſuit, niſi ei, quem Deum aut ſcivit, aut putavit, aut finxit?* Nec verò ſtat tota Sacrificii ratio in illa ſupremi dominii recognitione, cùm poſſit illa recognitio dominii ſupremi fieri à nobis per ſimplices proteſtationes, orationes, alioſque diverſos à Sacrificio actus. Aliquid aliud igitur requirit Sacrificii ratio, ejus ſpecificæ differentiæ conſtitutivum. Iſtud porrò eſt alicujus creaturæ religioſa deſtructio facta in ſignum & proteſtationem ſupremi dominii & excellentiæ Dei valentis deſtruere quæcunque creavit, & pro cujus gloria nulla creatura eſt quæ deſtrui non debeat, ſi ſit opus, aut ſi Deus ita velit; ſive ſit illa deſtructio realis & phyſica, qualis contigit humanitatis Chriſti in crucis Sacrificio cruento; ſive ſit deſtructio ac immolatio myſtica, qualis evenit in Sacrificio Euchariſtiæ incruento, mortis Chriſti cruentæ commemorativo.

II. Antiqui Eccleſiæ Sanctæ Patres iſtud myſterium ſimpliciùs ſpeculantes, non aliam in Sacrificio Euchariſtiæ ſacratiſſimæ prædicant immolationem Chriſti, quàm illam quæ facta fuit in cruce, cujus exhibet commemorationem ſacra Euchariſtia. Horum menti adhæret S. Thomas 3. p. q. 83. art. 1. cujus hæc eſt inſcriptio, *Utrum in hoc Sacramento Chriſtus immoletur?* Cui affirmativè reſpondet, duaſque profert reſponſionis ſuæ rationes. Primam quidem, quia hujus celebratio Sacramenti, imago quædam eſt paſſionis Chriſti: ſolent verò imagines earum rerum nominibus appellari, quas repræſentant. Secundam verò rationem ſubjungit, quia per iſtud Sacramentum participamus fructibus paſſionis Chriſti. Authoritateque ſubnititur Sanctorum Auguſtini & Ambroſii. Ait enim S. Auguſtinus apud Proſperum in libro Sentent. *Semel immolatus eſt Chriſtus in ſemetipſo, & tamen quotidie immolatur in Sacramento.* Qui locus deſumptus eſt ex Auguſtini epiſt. ad Bonifacium, & habetur in can. *Semel immolatus*, de conſecrat. diſt. 2. Ambroſius verò, ſeu potiùs Commentator epiſtolarum Pauli, qui nomine Ambroſii circumfertur, ſic ait in cap. 10. ad Hebr. *In Chriſto ſemel oblata eſt hoſtia ad ſalutem ſempiternam potens: quid ergo nos? Nonne per ſingulos dies offerimus? Sed ad recordationem mortis ejus.* Denique allegat S. Thomas Eccleſiæ Collectam Dominicalem dicentem: *Quoties hujus hoſtiæ commemoratio celebratur, opus noſtræ redemptionis exercetur.* Et

quia inſtare quis poſſet, Sacramenti immolationem quam memorat, eſſe tantùm ſecundùm imaginem, & non ſecundùm rem; rectè ibid. reſpondet, hoſtiam Sacramenti eſſe realiter & in individuo eandem ipſam hoſtiam, quæ immolata fuit in Cruce: & ſic quod ubique immolatur in Eccleſia, eſſe idem corpus cum immolato & oblato in Cruce, & non diverſa corpora; atque ita eſſe unam eandemque victimam & ſacrificium in Altaribus, commemorativum Sacrificii Crucis, eadem præſente victima.

III. Placet admodum Gabriel Vaſquez diſp. 222. cap. 7. 8. & 9. iiſdem cum veteribus Sanctis Patribus & Angelico Doctore veſtigiis inſiſtens. Nam cap. 8. in princ. duplex diſtinguit ſacrificium: unum quidem abſolutum, aliud commemorativum. Porrò abſolutum, quale fuit in Cruce, requirere ait realem hoſtiæ immutationem, ſeu deſtructionem; non verò commemorativum, quale eſt Euchariſticum, quod Chriſtus de ſe obtulit in ultima cœna in memoriam inſtantis paſſionis ſuæ, & quod offert quotidie Eccleſia in memoriam ejuſdem præteritæ paſſionis. Addit ſubinde Vaſquez, non ſatis eſſe ad rationem ſacrificii, quod fiat commemoratio mortis, ſed inſuper neceſſe eſſe, ut interveniat eadem numero victima; alioqui enim non fore ſacrificium, ſed tantùm ſignum & quaſi larvam ſacrificii: ſic enim non offerretur Deo res eadem, cujus mors repræſentaretur. Itaque ſi vera eſſet hæreticorum opinio, quod Chriſti corpus non contineatur ſub ſpeciebus, poſſet quidem fieri commemoratio mortis Chriſti in tali Sacramento, ut ipſi fatentur; ſed nullatenus ſacrificium verum. Itaque ſacrificia veteris Legis, per quæ etiam fiebat aliqua ſacrificii Chriſti futuri commemoratio, non ideo erant vera ſacrificia per illam commemorationem, eo quòd aliam haberent hoſtiam quàm Chriſti corpus: ſicque illa myſtica commemoratio, ſeu repræſentatio non erat niſi accidentaria Legis veteris ſacrificiis, quæ in hac ſola re veri ſacrificii rationem ac eſſentiam habebant, quia realiter immutabatur ac deſtruebatur res oblata, ſive per mactationem & occiſionem, ut in pecudibus; ſive per cremationem, ut in panibus; ſive per effuſionem, ut in liquoribus. Idemque Vaſquez cap. 7. veterum Patrum pleraque profert teſtimonia, non aliam veri in Euchariſtica oblatione ſacrificii rationem agnoſcentium, quàm quatenùs idem in Eccleſia offertur Chriſti corpus, quod repræſentat factam ſui in Cruce immolationem, cujus eſt memoriale ſacrificium Euchariſtia.

IV. Recentiores Scholaſtici conantes argutiùs Sanctis Patribus & Thomâ hanc indagare quæſtionem, diverſis inter ſe ſententiis diſſident. Quidam, ut Suarez, abſolutè negant eſſe de ratione ſacrificii, ut res oblata realiter immutetur. Alii collocant immolationem in verbis conſecrationis, quatenus Corpus & Sanguis ſeorſim ponuntur, quatenus myſticè fieri poteſt ex verbis conſecrationis, quæ ſolius corporis meminerunt ſuper hoſtia,

hoſtia, & ſolius ſanguinis ſuper calice ; adeo ut niſi obſiſteret neceſſaria concomitantia , reipſa corpus & ſanguis ſepararentur ſicut in cruce. Hos verò refellens Bellarminus inſtat , concomitantiam dum impedit illam ſeparationem, impedire hoc ipſo immolationem. Quemadmodum nullum fuiſſet ſacrificium ſi Sacerdos Aaronicus , dum intentabat ictum , qui tauro mactando ſufficiebat , fuiſſet ſuperveniente caſu ictus averſus, ita ut eum taurus non excepiſſet ; illa utique ictus deſtinatio non ſuffeciſſet ad ſacrificium aut mactationem.

V. Ipſe verò Bellarminus lib. I. de Sacrificio Miſſæ , cap. ult. circa fin. aſſignans in ipſo conſecrandi actu Euchariſticum Sacrificium , fundat immutationem quæ eſt Sacrificio eſſentialis , in horum trium concurſu. Primùm quatenus res profanæ panis & vinum mutantur in res ſacras carnem & ſanguinem Chriſti. Secundò quia per eandem conſecrationem res iſtæ Deo offeruntur. Tertiò quia per hanc ipſam conſecrationem res oblatæ ad veram , realem & externam deſtructionem ordinantur , quatenus accipiendo formam cibi & potus deſtinantur ad manducationem & potionem. Quanvis enim Chriſtus per hanc manducationem non amittat ſuum eſſe naturale , amittit tamen ſuum eſſe ſacramentale , deſinitque eſſe cibus ſenſibilis. Alii Doctores collocant Chriſti Euchariſticam deſtructionem in eo, quod etſi vitam non amittat, amittit tamen vitæ uſum dum alligatur Sacramento : non enim poteſt in illo ſtatu ſeipſum movere, neque videre , neque audire, neque tangere, neque alias exercere operationes, ad quas eliciendas neceſſariæ ſunt ſpecies ſenſibiles , quæ diviſibile ſpatium efflagitant ; cum tamen Chriſtus in Sacramento contineatur modo prorſus indiviſibili. Alii recurrunt ad Euchariſticam manducationem, neque admittunt rationem ſacrificii in conſecratione , niſi inchoativè & imperfectè. Alii recurrunt ad verba oblationis , quæ poſt conſecrationem proferuntur in Miſſa. Nec deſunt qui pro ipſa immolatione aſſignant ſpecierum hoſtiæ fractionem , quæ fit ante conſumptionem. Alii , his exploſis , alias comminiſcuntur immutationum in Euchariſtia formas. Nobis ſufficiat immutatio quam ſolam agnovere priſci Eccleſiæ Patres & Sancti Doctores,quibus ſuffragatur S.Thomas,ſcilicet facta olim in Cruce immolatio, quam in Altari commemoramus per oblationem ejuſdem numero victimæ, quæ litata eſt pro nobis in Cruce.

CAPUT V.

Quænam requiratur præparatio ad Sacræ Euchariſtiæ communionem.

I. ALIA requiritur circa Euchariſtiæ perceptionem quoad animam, alia præparatio quoad corpus. Quoad animam præcipitur ut communicaturi ſibi conſcii, vel ambigui admiſſi alicujus mortiferi peccati, non antè ad Communionem accedant, quàm peccata expiaverint per Sacramentalem Confeſſionem, ut ſancit Concilium Tridentinum ſeſſ.13. cap.7. declarans ſic eſſe intelligenda Apoſtoli monita 1. Cor.11. *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, judicium ſibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini.* Circa ipſius diſpoſitionem animæ ad hoc requiſitam, ne quis indignè communicet, tres ſequentes regulæ ſervandæ ſunt. Prima, ut quis habeat moralem quaſi certitudinem ſe in ſtatu gratiæ eſſe, qualem habere cenſetur qui poſt diligens examen nullum advertit mortale peccatum à ſe commiſſum, quod non confeſſione expiaverit. Huic regulæ non obſtat ſcrupulorum anxietas, quando mens judicat vel proprio lumine, vel ex alterius ſapienti directione, nequaquam eſſe his ſcrupulis attendendum. Secunda regula, ut qui advertit aliquam in ſe mortalem culpam, non accedat ad Communionem, quantumvis contritus ſibi videatur, niſi præmiſſa Confeſſione ſacramentali. Tertia, ut qui officio celebrandi urgetur, nec tamen Confeſſarii copiam habet, præmittat contritionem, & poſt celebrationem quamprimùm poterit confiteatur. Hæc præcipit d.cap.7. Tridentinæ ſeſſ.13. Loquitur verò ſpeciatim de celebrantibus ex officio, vbi non eſt Confeſſarii copia, quia rarò evenire poteſt in ſimpliciter communicantibus, cùm facilè poſſint & debeant à Communione abſtinere, ſi Confeſſarii copia deſit.

II. Itaque neceſſitas communicandi ſine confeſſione poteſt occurrere quando Sacerdos tenetur ex officio celebrare. Præterea quando Sacerdos non poteſt citra ſcandalum vel infamiam omittere Sacrum, etiamſi ad hoc non teneatur ex officio, ut ſi Sacerdos pluribus notificaſſet mox à ſe Miſſam celebrandam; præſertim verò ubi huic rationi altera accederet ex circumſtantia diei feſti, vel Dominicæ, & circumſtantia loci, in quo non ſuperſit alia Miſſa. Item ſi Sacerdos in publico inchoaſſet Sacerdotalibus veſtibus ſe induere, ibique veniret ei in mentem recordatio peccati mortalis, nec habens Confeſſarii copiam, grave murmur excitaret, criminiſque

que ſuſpicionem pareret exuendo ſe & abſcedendo. Inſuper ſi ſacris operans, factaque conſecratione recordetur criminis à ſe admiſſi, quanvis copiam habere poſſit Confeſſarii, non tenetur accerſere: quia indecens eſt tunc interrumpi Sacrificium, tametſi nulla ſequeretur Sacerdotis accerſentis nota. Ita Sylveſter verb. *Euchariſtia* 2. num. 9. Soto in 4. diſt. 12. art. 9. Navarra Manual. cap. 21. num. 4. Suarez ad 3. p. q. 80. diſp. 66. ſect. 4. & alii communiter. Sed ſi ante conſecrationem Sacerdos recordetur ad Altare peccati mortalis, tenetur confiteri, ſi fieri ſine nota poſſit, ut quando privatim celebrat. Alioqui ſufficiet ſi conteratur, ad notam vel infamiam declinandam. Si quæras, utrum teneatur ante conſecrationem diſcedere, dum fieri poteſt abſque nota, nec præſto eſt Confeſſarius? Reſpondent S. Bonaventura in 4. diſt. 13. Soto ibid. q. 2. art. 6. Victoria de Euchariſtia n. 79. Navarra cap. 25. num. 76. non teneri poſt inceptam Miſſam diſcedere. S. verò Thomas p. 3. q. 83. art. 6. ad 2. dicit eſſe tutius eo caſu Miſſam cœptam deſerere, non tamen eſſe neceſſarium.

III. Porrò non eſt aſſentiendum Cajetano in 3. p. quæſt. 80. art. 4. dicenti cum quibuſdam aliis, nullum ad ſuam uſque ætatem extitiſſe præceptum iis qui ſibi conſcii ſunt culpæ mortalis, confeſſionem præmittendi ante ſacram Communionem, dummodo aliunde contriti ſint; atque præmiſſionem confeſſionis non eſſe in hoc caſu de præcepto, ſed de conſilio. Etiamſi enim nullum ſcriptum præceptum hac de re ſupereſſet, tamen conſtans & univerſalis Fidelium conſuetudo hæc fuit, ut non niſi confeſſi auderent ad ſacram accedere Communionem, quoties lethalis noxæ ſibi conſcii erant. Et apertè declarat Concilium Trident. hunc eſſe ſenſum præcepti divini apud Apoſtolum, *Probet autem ſeipſum homo.* Et, *Qui manducat & bibit indignè.*

IV. Quæritur de pollutionibus nocturnis, an impediant ſacram Communionem? S. Thomas quæſt. 80. art. 7. ſic diſtinguendo reſolvit. Vel illa pollutio quæ per ſomnium accidit, procedit à cauſa mortali, vel non: ſi à cauſa mortali, ut ſunt antecedentes cogitationes turpes, quibus ſe vigilans oblectavit, conſequens nocturna impuritas impedit à Communione ex neceſſitate, quanvis interveniat pœnitentia ſubſequens pollutionem, & præcedens Communionem: ſed ſi culpa nulla fuerit cauſa ejus pollutionis, aut etiam ſi fuerit quidem, ſed venialis, non impedit Communionem ex neceſſitate, ſed ex decentia. Quæ decentia abſtinendi fundatur tum in fœditate corporis, tum in evagatione animi, quæ pollutionem ſequi ſolet. Hæc tamen decentia poſtponenda eſt neceſſitati communicandi, aut Sacrum celebrandi, ut in die feſto, ubi alius deeſt Sacerdos qui celebret.

V. Sed ſi comperiatur cauſari pollutiones ex malitia diaboli, ut per hoc arceat aliquem à Communione, non eſt deſerenda Communio propter talem infeſtationem, modò quis ſe à peccato cuſtodiat, ut ex collationibus Patrum adducto exemplo probat ibidem S. Thomas.

VI. Idem

VI. Idemque ad ſecundum argumentum de congreſſu conjugum ait juxta S. Gregorii reſponſionem ad Auguſtinum, quæ habetur in can. *Vir cum propria*, 33. q. 4. ſi non voluptatis cauſâ, ſed prolis generandæ, vel debitum reddendi conjugale petenti id factum ſit, non alia ratione Communionem impediri, quàm ſicut dictum eſt de pollutione quæ contigit alicui ſine peccato: hoc eſt, non ex neceſſitate, ſed ex decentia, propter corporis immunditiam & animi diſtractionem rectè aliquem à Communione abſtinere, dicente S. Hieronymo: *Si panes Propoſitionis ab his qui uxores tetigerant, comedi non poterant, quantò magis ille panis qui de cœlo deſcendit, non poteſt ab illis qui conjugalibus paulò antè hæſere complexibus, violari atque contingi? Et vult Apoſtolus* (1. Cor. 7.) *conjugatos abſtinere à complexu ad tempus, ut vacent orationi, quantò magis ut comedant carnes Agni immaculati, debent à carnalibus operibus abſtinere?* Sed quia hoc ſecundùm congruitatem (ait S. Thomas) & non ſecundùm neceſſitatem; ex conſilio, & non ex præcepto eſt intelligendum, S. Gregorius dicit quod talis ſuo judicio eſt relinquendus. Si verò non amor procreandæ ſobolis, ſed voluptas dominatur in opere (ut ibidem Gregorius ſubjungit) tunc prohiberi debet ne accedat ad hoc Sacramentum. Hæc S. Thomas.

VII. Altera requiritur in communicaturo diſpoſitio, ut ſit perfectè jejunus, hoc eſt, nihil cibi aut potus à media nocte in ſtomachum trajecerit. Sic enim decernunt Concilii Carthaginenſis quinti canon 29. & Africani canon 9. *Ut Sacramenta Altaris non niſi à jejunis hominibus celebrentur.* Habetur in can. *Sacramenta Altaris*, de conſecrat. diſt. 1. Cui ſuffragatur S. Auguſtinus epiſt. 118. ad Januarium: *Placuit Spiritui Sancto, ut in honorem tanti Sacramenti priùs in os Chriſtiani corpus Dominicum intraret, quàm cæteri cibi.* Ibidemque dicit: *Per univerſum orbem mos iſte ſervatur, ut corpus Chriſti à jejunis ſumatur.* Idque ſtatutum ab Eccleſia eſt, tum in Euchariſtiæ ſacratiſſimæ venerationem, tum etiam ad eliminandas omnes occaſiones vomitus aut intemperantiæ. Reliquiæ tamen cibi heſterni in ore remanentes, ſi caſu poſt mediam noctem deglutiantur, non impediunt hanc Communionem, quia non per modum cibi, ſed ſalivæ trajiciuntur in ſtomachum. Eademque ratio eſt, ſi dum os aquâ alióve liquore abluitur, aliquæ guttæ deglutiantur, dum ſit parva earum quantitas, ut ait S. Thom. ad 4. argum. Eadem ratio eſt de ſanguine qui ex cerebro vel ex gingivis ſalivæ permixtus in ſtomachum defluit, neque conſultò deglutitur.

VIII. Secus exiſtimandum de iis qui ut faucium raucedinem, aut pectoris tuſſim, aut defluentium ex cerebro humorum acrimoniam leniant, antequam ſomnum capeſſant ori imponunt ſaccarum aliamve materiam, quam paulatim liquefactam deglutiunt: his enim non licet poſtridie communicare, niſi certum habeant, omnem illam electuarii ſubſtantiam fuiſſe in ſtomachum trajectam ante mediam noctem. Nec refert ſi objicias, deglutitas

glutitas poſt mediam noctem cibi reliquias, quæ dentibus hæſerant vel gingivis, non impedire ſacram hanc Communionem: In hoc enim differunt, quia illæ reliquiæ cibi non intenduntur tanquam nova refectio, ſed fortuitò hæſerunt, & poſt completam, quæ præceſſit, refectionem trajectæ ſunt: At verò electuarium ſponte ſumitur tanquam refectio, vel tanquam medicina, cujus in ſtomachum trajectio ex intentione ſumentis vel perduravit, vel perduraſſe dubitatur ultra mediam noctem. Atque hic eſt generalis Summiſtarum conſenſus.

IX. Non jejunus poteſt communicare, ſi urgeat periculum mortis. Tenetur namque in extremis communicare ex divino præcepto, quod eſt gravioris momenti quàm Eccleſiæ lex, ne communicet aliquis non jejunus. Patet verò ex Eccleſiæ uſu, eam non intendere ut abſtineat à Viatico qui non eſt jejunus, ubi periculum eſt decedendi ſine Viatico, & fruſtrandi tanto præſidio Fidelem in extremo certamine. Sanè æger dum commodè poteſt, debet curare ut jejunus communicet; non debet tamen propterea ſuas vires in diſcrimen adducere, neque in poſterum diem ea de cauſa Communionem differre, ſi ſit rationabilis metus ne præmoriatur, aut accedente nova ſeu animi, ſeu corporis infirmitate exequi non poſſit quod diſtulerat: quæ ſanè res majoris ſunt momenti quàm circumſtantia illa jejunii. Pia enim Mater Eccleſia cupit liberis ſuis in diſcrimine mortis conſtitutis quacunque ratione opem ferre, & oppoſitas difficultates amovere.

X. Quæres, utrum in eadem ægritudine liceat ſæpius non jejuno communicare? In primis certum eſt, non licere, abſolutè loquendo: ſed tamen licere duobus his caſibus. Primò, quum ſæpiùs occurrit ægrum conſtitui in mortis diſcrimine præſenti, ſi nempe nunc remittat, & nunc ad extremum periculum ingruat vis ægritudinis. Secundò, quando quis eundem aut diverſum in morbum ſucceſſivè incidit, cùm ferè convaluiſſet. Attamen neceſſe eſt intervallum plurium dierum intercedere, ut quis pluries eodem lecto detentus communicet non jejunus, quale aſſignant communiter Summiſtæ trium hebdomadarum, aut unius menſis intervallum.

XI. Celebrare non jejunum ut infirmus communicetur, non eſt licitum, eſſetque ſæpe occaſio gravis irreverentiæ. Et in hoc omnes ferè conveniunt Doctores. Neque obſtat divinum de communicando præceptum in vitæ diſcrimine. Deum enim reſpondemus pleraque præcepiſſe non ita abſolutè, quin reliquerit præceptorum ſuorum modificationem in iis quæ ſunt poſitivi juris prudentiæ Eccleſiæ, in caſibus aut periculis vel circumſtantiis gravium incommodorum, quæ ex rigidiore præcepti obſervatione naſcerentur: præſertim ſi talium incommodorum evitatio ſpectet quoque ad Jus Divinum in materia diverſa. Exemplo ſit illa Dei prohibitio, ne quis niſi ſit Sacerdos, panes Propoſitionis comedere auſit.

Levit. 24. verſ. 8. & tamen Matth. 12. Chriſtus Dominus modificationem hujus divinæ prohibitionis, admiſſam à ſummo Sacerdote Achimelech, approbat, quando deficientibus laïcis panibus, Davidem ejuſque comites, quos premebat fames, ſacris illis panibus veſci indulſit. Et in lege Gratiæ poſtquam ex divino inſtituto fuerant abolitæ veteris legis ceremoniæ, reliquit tamen Deus Apoſtolorum providentiæ earum uſum vel permittere, vel damnare; adeo ut licuerit Paulo Apoſtolo, Act. 16. Timotheum cum rationabili cauſa circumcidere; qui tamen alibi juſtè Petrum Antiochiæ reprehendit ritus Moſaïcos obſervantem, neque ullatenus permittere voluit Titum circumcidi, Gal. 2. Una enim eademque diſcretionis lex dictabat eſſe uno eodemque tempore ritus legales Jeroſolymis, ubi ſtabat Judaïcum Templum, Summumque Sacerdotium Legale, & ſummum Legis Concilium; non verò Antiochiæ extra Judæam ſitæ, in qua urbe pauci Judæi, & innumerabiles Gentiles habitabant. Idem cenſendum de obligatione communicandi inſtante mortis periculo, quam Chriſtus Eccleſiæ directioni commiſit quoad executionis circumſtantias, præſertim eas quarum neglectus gravem plerumque contemptum & ſcandalum pareret, quod utique aliunde violaret primarium ac præcipuum Divini Juris mandatum. Circumſtantiæ namque Divinæ Euchariſtiæ celebrandæ omnes ferè ſunt Eccleſiaſticæ præceptionis ac inſtitutionis, fundamentum habentes venerationis tantis debitæ myſteriis ſecundùm Jus Divinum. Eſto enim nulla adhibeatur circumſtantiarum Eccleſiaſticarum remora, ubi urget fidelis jam moribundi communicatio, facilè continget ut Sacerdos ſemiebrius, poſt opiparam cœnam de periculo admonitus, ſine animi præparatione, ſine ſacris veſtibus, ſine precibus, panem vulgarem præcipitanter conſecret in eadem profana menſa, & poſt ciborum & verborum diſſolutionem, poſt hauſtam vini aut cerviſiæ immodicam copiam tremendum Sacrificium ſemiebrius conficiat, & præcipitanter deferat ad ægrotum cum morte luctantem.

XII. Aliis pluribus caſibus poteſt non jejunus hoc ſumere Sacramentum, ut ſi contingat loco vini fuiſſe fuſam in calicem meram aquam, & poſt hoſtiæ communionem de calice hauſtam, quod facilè poteſt ex inadvertentia evenire. Tunc enim debet Sacerdos vinum in calicem infundere & conſecrare incipiendo à verbis, *Simili modo*; deinde illud bibere poſtquam dixerit, *Sanguis Domini noſtri Jeſu Chriſti, &c.* Præterea ſi poſt conſecrationem recordetur Sacerdos ſe non eſſe jejunum, debet nihilo ſecius perficere ſacrificium & communicare. Eſt enim procul dubio ſtrictior obligatio perficiendi cœptum Sacrificium & communicandi, quàm jejunum ſumendi hoc Sacramentum. Sed ſi ante conſecrationem Sacerdos meminerit ſe ad Altare acceſſiſſe non jejunum, docet S. Thomas 3. p. q. 83. art. 6. ad 2. tutius eſſe ut deſiſtat à Sacrificio, ſi fieri citra ſcandalum poſſit; non tamen affirmat ad hoc teneri. Vnde colligo Sacerdotem clam & ſemotis

ſemotis arbitris celebrantem poſſe ab Altari diſcedere ante conſecrationem, ſed non convenire ut diſcedat, ſi publicè & coram pluribus celebret: ſic enim ſcandalo erit, & infamiam ſibi accerſet.

XIII. Si celebrans poſt conſecrationem, ſive unius ſpeciei, ſive duarum, cordis deliquium pateretur, ut proſequi non poſſet, ſi nullus præſto ſit Sacerdos jejunus, debet non jejunus Sacerdos perficere Sacrum & communicare, propter majorem & antiquiorem divini præcepti obligationem perficiendi Sacrificium, præ Eccleſiaſtica prohibitione non communicandi, ſi quis non eſt jejunus, can. *Nihil*, 7. quæſt. 1.

XIV. Si Sacerdos ante communionem offendat in Altari particulam aliquam conſecratam, aut de qua dubitet an ſit talis, debet illam ſumere ſtatim atque Sanguinem ſumpſerit, ne ſe exponat periculo communicandi non jejunum, ſi particulam ſumat ante Calicem, aut poſt ablutionem. Sed ſi particulam poſt ablutionem advertat, debet eam etiam poſt ablutionem ſumere, eique nonniſi poſt Calicis ſumptionem advertenti indulgetur ad particulæ ſumptionem totum tempus quo ſtat ad Altare. Sic enim cenſetur unum totum, unaque Communio quidquid diverſis vicibus ſubit dum ſtat ad ſacrum Altare, ut ait Cajetanus tom. 2. opuſcul. tract. 3. quæſt. 1.

XV. Sacerdos qui inter celebrandum debet purgare Ciborium, in quo multæ ſuperſunt exiguæ particulæ, debet primùm eas in Calicem in quo ſacratiſſimus Sanguis continetur, infundere poſt ſumptionem ſacratiſſimæ Hoſtiæ, ut particulas ſimul cum ſanguine ſumat. Et quia non poſſunt aliquando omnes ſimul cum ſanguine hauriri, debet vini novam ablutionem toties infundere in Calicem, ſacris etiam digitis particulas diſperſas in unum Calicis locum colligentibus, donec omnes illas reliquias ipſe Sacerdos hauſerit. Eaque eſt generalis Eccleſiæ praxis & præceptio.

XVI. Si quando hoſtia conſecrata palato communicantis adhæſerit, nec poſſit per linguam ſeparari, toties multiplicandæ ſunt intra palatum ablutiones, donec hoſtia ſejungatur, & cum ablutionibus integrè degluttiatur.

XVII. Denique ſi periculum impendet ne Sacramentum irruptione ſacrilegorum in eorum incidat manus, debet etiam à non jejunis reverenter ſumi, ſi jejuni præſentes non occurrant: aliter enim ſe gerens non averteret ac impediret, prout jure naturæ tenetur, injuriam Diviniſſimi Sacramenti. Non enim exponendum eſt Sanctum canibus, nec margaritæ projiciendæ ante porcos.

CAPUT VI.

Utrum carentes rationis uſu capaces ſint iſtius Sacramenti.

I. HANC tractat diſputationem S. Thomas art.9. & optimè concludit cum diſtinctione. Aliqui dicuntur non habere rationis uſum dupliciter: uno modo, quia debilem habent rationis uſum; & quia tales poſſunt aliquam hujus Sacramenti devotionem concipere, non eſt eis denegandum hoc Sacramentum. Alii verò nullum prorſus habent rationis uſum; & hi quidem aut nullum rationis uſum habuerunt, ſed ſic à nativitate permanſerunt: & iſtiuſmodi hominibus non eſt hoc Sacramentum exhibendum, quia in his nulla præceſſit Sacramenti devotio. Aut verò aliquando rationis compotes fuerunt, & tunc ſi quando erant rationis compotes, apparuerit in eis hujus Sacramenti devotio, debet eis in articulo mortis hoc Sacramentum exhiberi, niſi fortè timeatur periculum vomitus vel exſpuitionis; hoc enim conformatur canoni 76. Concilii Carthaginenſis IV. quo decernitur, ut is qui pœnitentiam in infirmitate petiit, & mox infirmitate oppreſſus obmutuit, vel in phreneſin incidit, accipiat à Sacerdote pœnitentiam, & ſi continuò creditur moriturus, reconcilietur per manûs impoſitionem, & infundatur ori ejus Euchariſtia. Habetur iſte canon 26. quæſt.6. can. *Is qui pœnitentiam.* His adde caput *Majores*, §. ult. de Baptiſmo, quo ſtatuitur, dormientes & amentes validè baptizari, dummodò antea Baptiſmi ſuſcipiendi propoſitum habuerint, & non aliter.

II. Infantibus olim tribuebat Eccleſia Euchariſticam Communionem. Id compertum eſt ex Sancti Cypriani tractatu de lapſis, in quo miraculum refert circa puellulam, cui poſt ſumpta idolothyta, quæ nutrix Gentilis ei procuraverat, data fuit in Eccleſia de ſacro Calice communio. Itemque ex S. Dionyſio Eccleſ. Hierarch. cap.3. dicente: *Illud verò quod pueri quoque, qui non poſſunt intelligere divina, ſacri Baptiſmatis, altiſſimorumque Communionis ſacroſanctæ ſignorum participes fiant, &c.* Concilium pariter Trident. ſeſſ. 21. cap. 4. expreſsè docet, antiquis ſæculis in more poſitum fuiſſe, ut quibuſdam locis parvulis rationis uſu carentibus ſacramentalis Communio daretur, & ſanctiſſimos illorum temporum Patres rationabilem facti ſui cauſam habuiſſe, quanvis nullâ ſalutis neceſſitate id fecerint, quoniam parvuli per lavacrum Baptiſmi regenerati, adeptam in ea regeneratione gratiam amittere in illa ætate non poſſunt. Prodeſſe quidem eis

eis poſſet Euchariſtia ad gratiæ augmentum, ſed eam illis ſubtrahere ſatius eſſe duxit præſentium temporum Eccleſia, magis proſpiciens tanti Sacramenti venerationi. Quod verò Chriſtus proteſtatur Joan. 6. *Niſi manducaveritis carnem Filii hominis*, &c. imponit quidem adultis neceſſitatem præcepti, nemini verò neceſſitatem medii, qualis eſt Baptiſmi, ſine quo ne infantes quidem ſalvantur.

III. Eccleſia illis qui prorſus amentes ſunt, non ſolet ſacram largiri Communionem, niſi in articulo mortis, & hoc rariſſimè, ob neceſſarias præcautiones, ne ſit exſpuitionis aut vomitus periculum, alteriuſve gravis irreverentiæ & contemptus; ſitque admodum probabile, hominem non eſſe in mortali culpa, commiſſa dum olim eſſet compos mentis, ut poſt S. Thomam admonet Coninch in d. art. 9. Cæterùm Eccleſiæ receptior conſuetudo eſt, ut amentibus ſacrum Viaticum denegetur, ſi nulla in eis ſuperſit rationis ſcintillula, nec ullus ſaltem exiguus pietatis ſenſus. Sed ſi tantiſper aliqua advertitur erga Sacramentum devotio, quantumvis rationis uſus ſit imminutus, ſi non eſt juſtus metus præcedentis mortalis culpæ, cujus eum non pœnituerit, minimè privandus eſt æger ſalutifero Viatico.

IV. Utrum arreptitii, ſeu energumeni Communione ſint privandi, ambigi poteſt. Diverſa fuit olim variis locis & temporibus obſervatio in Eccleſiis. S. Dionyſius Eccleſ. Hier. cap. 3. apertè docet tum catechumenos, tum energumenos, tum publicè pœnitentes à ſacris Myſteriis fuiſſe excluſos. Itaque videtur improbabilis reſponſio iſta S. Thomæ, ſermonem ibi eſſe de ſolis energumenis non baptizatis. In oppoſitum autem decernit Concilium Arauſicanum I. cap. 14. admittendos eſſe ad Euchariſtiæ communionem energumenos, ſi ſe Clericorum ſolicitudini tradant, & obtemperent muniendi virtute Sacramenti adversùs dæmonum inſultus. Hoc idem cenſuerunt olim ſancti veteres per Ægyptum aliaſque regiones diſperſi Abbates apud Caſſianum, quem refert & ſequitur S. Thomas d. art. 9. ad 2. *Eis qui ab immundis vexantur ſpiritibus, Communionem ſacroſanctam à ſenioribus noſtris nunquam meminimus interdictam.* Et utique non ſunt hoc tanto præſidio privandi energumeni, ſi agnoſcantur ad hoc ſuſcipiendum diſpoſiti. Ubi namque majus periculum intenditur, ibi pleniùs eſt conſulendum. cap. *Ubi periculum*, de election. in 6.

CAPUT VII.

Utrum Sacerdos debeat denegare Corpus Chriſti peccatori petenti.

I. HAnc movet quæſtionem S. Thomas quæſt. 80. art. 6. Tota hæc difficultas tribus regulis dijudicanda eſt. Harum prima ſit: Publico peccatori, ſive publicè, ſive privatim hoc Sacramentum petenti prorſus denegandum eſt. Ratio eſt, quia Sacerdotes (ut dicit Apoſtolus) ſunt diſpenſatores myſteriorum Dei: debet autem eſſe fidelis diſpenſator, eodem ſubjungente: *Hic jam quæritur inter diſpenſatores, ut fidelis quis inveniatur*, 1. Cor. 4. Atque ita cavere tenetur, ne bona quæ diſpenſanda recepit, diſſipet in immeritos & indignos. Vetatur enim Matth. 7. *Nolite ſanctum dare canibus, neque mittatis margaritas ante porcos.* Notatu dignus in primis eſt locus S. Cypriani epiſt. 10. *Pro dilectione tua conſulendum me exiſtimaſti, quid mihi videatur de hiſtrionibus & mago illo, qui apud vos conſtitutus adhuc in artis ſuæ dedecore perſeverat, an talibus ſacra Communio cum cæteris Chriſtianis dari debeat? Puto nec Majeſtati Divinæ, nec Evangelicæ diſciplinæ congruere, ut pudor & honor Eccleſiæ tam turpi & infami contagione fœdetur.* Refertur in can. *Pro dilectione*, de conſecr. diſtinct. 2.

II. Secunda regula hæc eſt: Peccatori occulto non eſt deneganda Communio coram illis, quibus ignotum eſt ejus peccatum. Ita poſt S. Thomam communiter Doctores ſentiunt. Rationem tradit S. Thomas, quia quilibet Chriſtianus ex hoc ipſo quod eſt baptizatus, admiſſus fuit ad Dominicam Cœnam, ita ut jus ſuum illi adimi non poſſit, niſi ex aliqua manifeſta cauſa. Alii verò has rationes adjungunt, quia non eſt diffamandus peccator occultus; & quia ſecus agendo gravia naſcerentur ſcandala. Alii quidam totam rationem ad Chriſti voluntatem referunt ab Apoſtolis ad nos uſque traditione tranſmiſſam, ipſo etiam Chriſti facto roboratam, qui Judæ tunc occulto peccatori ſuum dedit in ultima cœna corpus & ſanguinem. Ait denique S. Auguſtinus: *Non prohibeat diſpenſator pingues terræ, id eſt peccatores, in menſa Domini manducare, ſed exactorem moneat timere.* Id habetur de conſecrat. diſt. 2. can. *Non prohibeat*, quo loco Gloſſa adjungit, *Si occulti ſint.*

III. Ut autem ſciatur, quinam publici, & quinam occulti peccatores habendi ſint, dicit D. Thomas loc. cit. eos eſſe manifeſtos peccatores, quorum peccata innotuerunt per evidentiam facti, quales ſunt publici uſu-

rarii,

rarii, publici concubinarii, publici raptores: vel quorum innotuerunt peccata per publicum ſive Eccleſiaſticum, ſive ſeculare judicium. His adjungitur tertium notorietatis genus, quando ipſe peccator de ſuo ſe crimine jactat, & paſſim ac manifeſtè illud confitetur. Si ergo unâ aliquâ de tribus notorietatibus peccator factus fuerit manifeſtus ac diffamatus apud majorem civitatis partem, neganda eſt ei Communio, etiam coram illis qui ejus crimen ignorant. Cùm enim famam eo loco amiſerit, non habet jus ullum ampliùs ut ſuum delictum ibi celetur: & exigui momenti eſt ſi unus aut alter id ignoret, qui ex aliorum relatione facilè cogniturus erat. Quin etiam Suarez diſp. 67. ſect. 5. concluſ. 3. quem ſequitur Coninch q. 80. art. 16. n. 28. aſſerit ei qui alicubi per judicis ſententiam declaratus eſt criminis reus, denegandam eſſe Communionem, etiam in alio diſſito loco, in quo id penitus ignoretur. Sed hanc ſententiam ſequi valdè inconveniens & periculoſum foret, etiam ſuppoſita illa communiori opinione, quam tradunt & probant Cajetanus opuſc. 31. reſp. 9. Navarra Manual. cap. 18. n. 26. Leſſius lib. 2. cap. 10. dub. 13. n. 75. quod licet in alio loco, in quo ignoratur delictum, revelare hoc idem quod in aliqua alia civitate publicè innotuerit per unam aliquam ex tribus notorietatibus prædictis: ſuppoſita enim hujus opinionis veritate, poteſt nihilominus homo ex eo tempore quo infamiam alibi incurrit, ſuam emendaſſe vitam, & vetus peccatum per veram pœnitentiam diluiſſe, præſertim cùm tranſmigratio loci converſionem priſtinæ vitæ valde facilitet, priſtinaſque malæ conſuetudinis occaſiones reſcindat. Præterea ex tali repulſa (cujus cauſa in eo loco prorſus ignoratur) eadem omnia detrimenta & ſcandala naſcentur, quorum evitandorum cauſâ illicitum eſt Sacerdoti occultum peccatorem à ſacra Communione repellere: & præter turbas & ſcandala inde naſcentia, Sacerdos ipſe plus ſibi vituperii & odii apud Chriſtianum populum, quàm infamiæ peccatori repulſo, qui probus exiſtimabatur, accerſeret.

IV. Difficilior quæſtio ventilatur, an ſit deneganda Communio peccatori occulto illam occultè poſtulanti? Sanctus quidem Thomas in Summa ſuam hac de re mentem non aperit, quanvis evidens occaſio ſe in hoc art. 6. offerret: ex quo convinci poteſt, non exiſtimaſſe ſibi perſiſtendum eſſe in opinione quam tradiderat in 4. diſt. 9. art. 5. ad 1. ubi abſolutè concludit eſſe occulto peccatori occultè petenti recuſandam communionem, quanvis Sacerdos id occultum crimen non ſciat aliter, quàm per ejuſdem ſacramentalem Confeſſionem. Sotus tamen oppoſitam tuetur opinionem, quando non alia habetur notitia, quàm ex ſacramentali Confeſſione, in 4. diſt. 12. q. 1. art. 6. exiſtimans & ſcribens S. Thomam ab illa ſua priſtina ſententia deſciviſſe, dum Summam Theologicam conſcriberet. At cæteri Thomiſtæ communiter tuentur illam, quam tradit S. Thomas in librum 4. Sent. eo quòd nihil directè contrarium ſcripſiſſe appareat. Cæterùm communis

munis eſt, eaque juſta & vera Summiſtarum conſenſio, jam eſſe ſtrictam ſigilli Confeſſionis obligationem, ut nulla ex cauſa liceat Confeſſario peccatum ſibi confeſſum aperire pœnitenti extra confeſſionem, ſine expreſſa pœnitentis licentia, niſi quantum aliunde extra confeſſionem potuerit ejus habere notitiam, ne confeſſio reddatur odioſa, ſi vel ipſi pœnitenti extra confeſſionem improperetur eo invito. Igitur in hac quæſtione ita diſtinguendum cum communi. Vel Sacerdos occultum peccatum Communionem occultè petentis cognoſcit per ipſius ſolam Confeſſionem, eoque caſu non debet ei denegare, propter ſigilli religionem: Vel aliunde notitiam ejus habet: quo caſu, ſi ea notitia certa ac indubitata ſit, debet ei occultè petenti denegare, eidemque cauſam notitiæ ſuæ ſine cujuſquam, à quo acceperit, deſignatione ſignificare; modò audienti conſtet eam quam ſignificat notitiam, habitam extra ſacramentalem Confeſſionem fuiſſe.

V. Tertia demùm ſtatuatur regula: Sacerdos, ſive Paſtoris fungatur officio, ſive non, qui ſcit extra Confeſſionem occultum petentis Communionem delictum, tenetur eidem petenti abnegare; ſi verò ſciat per ſolam petentis Confeſſionem ſacramentalem, tenetur ei petenti concedere, quantumvis occultiſſimè petat. Ita Gabriel Biel in 4. diſt. 9. q. 2. art. 3. dub. 1. Paludanus ibid. q. 2. concluſ. 3. Navarra cap. 21. n. 55. Primæ partis hujus concluſionis ratio eſt, quia ille poſtulans nullum habet jus Communionem petendi, ceſſantque hìc omnia incommoda, quorum evitandorum causâ admitteretur accedens publicè ad Communionem: Ideoque ligat Sacerdotem illa prohibitio Chriſti in iſto petitionis occultæ caſu, *Nolite Sanctum dare canibus.* Ratio porrò ſecundæ partis eſt illud inviolabile & indiſpenſabile ſecretum Confeſſionis, de quo loquitur can. *Sacerdos*, de pœnit. diſt. 6. & canon *Omnis utriuſque*, in fin. de pœnit. & remiſſion. Sacerdos enim negando Communionem, indirectè commemoraret atque exprobraret auditum in confeſſione illius peccatum, quod eſt penitus Divino Jure, eoque duplici, nimirum naturali & poſitivo illicitum. Et quanvis alias fortaſſe cauſas Sacerdos prætexeret, ille tamen qui petit, facilè adverteret repulſæ cauſam eſſe peccatum in confeſſione expoſitum.

VI. Deinde obſervandum ex S. Thoma in corp. art. 6. poſſe Sacerdotem habentem criminis aliunde quàm ex Confeſſione ſacramentali notitiam, occultè admonere peccatorem occultum, vel etiam univerſos generaliter ad Communionem accedentes, ne ad menſam Domini accedant antequam peccata per veram pœnitentiam expiaverint, & Eccleſiæ, ſi ſint excommunicati, reconciliati fuerint. Hac enim ex cauſa olim à Diacono inter ſacratiſſima Myſteria proclamabatur, *Sancta ſanctis*, ut refert in catecheſibus myſtagogicis S. Cyrillus Hieroſolymitanus.

VII. Sapienter admonet Ægidius Coninch ad art. 6. num. 27. ut publico peccatori Communio publicè dari poſſit, neceſſe quidem eſſe, ut publicè conſtet ipſum emendatum eſſe: ut autem privatim dari poſſit, ſuffi-

cere

cere ſi Sacerdoti conſtet, quod privatam egerit pœnitentiam. Verumtamen hoc ſolicitè cavendum, ne illa privata Communio deveniat in aliorum notitiam; perinde enim eſſet ac ſi ad publicam fuiſſet admiſſus. Accidit enim aliquando, ut qui poſt privatam pœnitentiam de publico delicto fuerat ad ſecretam Communionem admiſſus, poſt præſtitam ab ipſo ſecreti promiſſionem ſolicitior propriæ apud plebem exiſtimationis quàm promiſſæ fidei, eodem ipſo ſumptæ Communionis die rem ipſam tota urbe divulgaverit. Itaque prudentius & religioſius dixerim, ſi is qui à publica Communione repellendus eſt, arceatur pariter, nullâ habitâ ratione privatæ pœnitentiæ, ab occulta communione. Sic enim præfatum ſequentis manifeſtationis incommodum devitabitur, & is qui publici ſcandali author fuit, in humilitate & diſplicentia peccati continebitur, diſciplinaque Eccleſiaſtica ſervabitur illibata.

CAPUT VIII.

De Miniſtro Sacramenti Pœnitentiæ.

I. POENITENTIÆ Sacramentum per modum judicii adminiſtratur. Itaque requirit cauſæ cognitionem, & juriſdictionem completam. Incompleta quidem juriſdictio immediatè à Chriſto Sacerdotibus in ipſorum ordinatione confertur, quibus ab Ordinante dicitur: *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta ſunt.* Completam verò juriſdictionem tribuunt Eccleſiæ Prælati, quando ipſis viſum fuerit. In Ordinatione Sacerdotali juriſdictio datur ſecundùm habitum dumtaxat; Ordinatio enim non attribuit ſubditos erga quos poſſit collata ibi juriſdictio exerceri. Sed Eccleſia poſtmodùm per ſuos Prælatos attribuit Sacerdoti ſubditos, in quos ille judiciariam exerceat poteſtatem, ſive pleniorem, ſive reſtrictiorem, prout Prælatis viſum fuerit; poſſunt enim certos caſus & certas perſonas reſervare. Hoc docet Concilium Trid. ſeſſ. 23. cap. 15. *Quanvis Presbyteri in ſua ordinatione à peccatis abſolvendi poteſtatem accipiant, decernit tamen Sancta Synodus nullum, etiam Regularem, poſſe Confeſſiones ſæcularium etiam Sacerdotum audire, nec ad id idoneum reputari, niſi aut Parochiale Beneficium, aut ab Epiſcopis per examen, ſi illis videbitur eſſe neceſſarium, aut aliàs idoneus judicetur, & approbationem quæ gratis detur, obtineat, privilegiis & conſuetudine quacumque, etiam immemorabili, non obſtantibus.*

II. Iſtud unum Concilii caput multa decreta comprehendit. In primis; neminem poſſe ex ſola vi Sacerdotii ſui Sacramentum Pœnitentiæ

miniſtrare circa mortalia peccata, ſed requiri præterea Prælati approbationem & conceſſionem, nimirum Epiſcopi, aut ejus Vicarii quoad diœceſanorum ſubditorum Confeſſiones, aut Superioris Regularis quoad Confeſſiones dumtaxat ſubditorum Regularium. Secundò, Parochos actu Sacerdotes, hoc ſolo quod eis confertur Parochialis Eccleſia, citra aliam conceſſionem poſſe ſuos Parochianos confitentes abſolvere. Tertiò, non licere Epiſcopis aliiſve Ordinariis cuiquam permittere aut delegare confeſſionum juriſdictionem, niſi ei quem idoneum ad id munus judicaverint. Neque Concilium hac in re jus ullum novum conſtituit, ſed Epiſcopos Juris Divini commonet, prohibentis quemquam ad ſacra miniſteria, & præſertim ad iſtud quod periculoſiſſimum eſt, admittere, niſi quem ipſi miniſtrum idoneum agnoverint. Quartò non ſufficere Epiſcopi tale de Preſbyteri capacitate judicium, ſive interiùs formatum, ſive exteriùs ſignificatum; neque enim hoc ipſo quod Prælatus aliquem dignum judicat, confert ei miniſterii poteſtatem: ſed neceſſariam præterea eſſe approbationem, quæ nihil aliud hìc eſt quàm admiſſio ſeu ſignificatio conſenſus ſui, ut Preſbyter poſſit abſolvere in foro pœnitentiali. Hanc verò conſuetudinem per omnes Eccleſias receptam cernimus, ut hoc ipſo quod Ordinarii delegant confeſſionum audiendarum poteſtatem, cenſeantur hoc ipſo citra ullam aliam expreſſionem, aut examinis formam judicium ferre de Sacerdotis capacitate. Et ſi tali non præmiſſo judicio delegant, mortaliter peccant Prælati, niſi aliqua eos ſubreptio excuſet: ſubſiſtit tamen, vireſque habet talis delegatio, neque intendit Concilium laqueis animas pœnitentium implicare, eoſque expetita abſolutione & Sacramenti gratiâ fruſtrari. Et perperam aliqui Authores novum aliquod jus comminiſcuntur à Concilio fuiſſe introductum, quod pœnitentium & Confeſſariorum delegatorum bonam fidem eludat, & irritas faciat pœnitentium confeſſiones & abſolutiones.

III. Perperam alii quidam, ut Coninch de pœnit. diſput. 8. dub. 7. num. 50. negant poſſe ab Epiſcopo in Confeſſarium approbari eum quem ſubditum non habet, ſed neceſſe eſſe ut conferendo ei Beneficium, aut aliâ ratione faciat eum ſibi ſubditum antequam deleget. Gratioſæ conceſſiones non prærequirunt juriſdictionem ſtricti juris, ſed poſſunt liberè illis concedi qui ſub aliena juriſdictione ſunt. Falſo itaque nititur fundamento illa Ægidii Coninch propoſitio; totaque univerſæ Eccleſiæ praxis eſt in oppoſitum. Atque ubique videmus advenas Sacerdotes, quos virtus & ſcientia commendant, aut etiam ex alienis Diœceſibus ad Eccleſiæ obeunda miniſteria, ad confitendum, prædicandum, docendum accitos, ſine ullius Beneficii præcedente collatione validè applicari Concionibus, Miſſionibus, Confeſſionibus Monialium aut populi, ſubminiſtrationibus Eccleſiarum, ſive ruralium, ſive urbanarum. Iſtæ namque ad ejuſmodi munia applicationes planè liberæ ſunt & gratioſæ, nec præcedentem exigunt

gunt in perſonam juriſdictionem: ſufficit enim quod aliunde adveniens Clericus ſit ejuſmodi munia ſeu miniſteria per delegationem obiturus intra territorium, ad quod ipſe delegans habet plenam juriſdictionem. Et ſi ſecus res eſſet, illud expediens quod proponitur, priùs novum intra diœceſim Beneficium conferendi, eadem involveretur difficultate: cùm enim collatio ipſa Beneficii ſit extra omnem controverſiam actus veræ ac propriè dictæ juriſdictionis, eodem Coninchii argumento aſſeverandum quoque eſſet, non poſſe Epiſcopum conferre alterius diœceſis Sacerdoti Beneficium ſuæ propriæ diœceſis; eo quòd collatio Beneficii, cùm ſit actus juriſdictionis, non poſſit exerceri ab Epiſcopo erga Clericum, quem nondum habet juriſdictioni ſuæ ſubjectum. Nullatenus demùm præjudicatur alteri Epiſcopo, cui jampridem Clericus ille ſubditus fuit: cùm totum iſtud jus de novo collatum coarctetur intra fines, ac territorium Ordinarii concedentis.

IV. Viguit aliquandiu obligatio confitendi ſoli proprio Sacerdoti, aut alteri cuidam, ſed ex proprii tamen Sacerdotis licentia, & non aliter, juxta cap. *Omnis utriuſque ſexus*, de pœnit. & remiſ. procuſum in Concilio generali Lateranenſi ſub Innocentio Papa III. Is autem proprius Sacerdos multò ſtrictiùs quàm nunc temporis intelligebatur. Omnium enim intra fines Parochiæ, ſive Sacerdotum, ſive inferiorum Clericorum, ſive laïcorum proprius Sacerdos, cui confiteri tenebantur, non alius erat quàm Parochus, qui vel per ſe confeſſiones audiebat, aut quem ſibi libitum erat Sacerdotem deputabat. Parochorum autem proprius Sacerdos erat ſolus Epiſcopus: ipſis etiam Epiſcopis confiteri volentibus neceſſe erat recurrere ad Metropolitanum, donec Gregorius IX. cap. fin. de pœnit. indulſit eis, ut non requiſitâ proprii Superioris licentiâ eligere ſibi poſſent diſcretum aliquem Confeſſarium; cæteroqui enim id fieri non poterat, niſi cum ſpeciali proprii Sacerdotis ſeu Superioris proprii licentia, d. cap. *Omnis*, & d. cap. finali. Cardinales etiam ſanctæ Romanæ Eccleſiæ non alii confiteri poterant, niſi Papæ ſoli, ejuſve majori Pœnitentiario, aut ei quem iſti ad hoc delegaſſent, ut notat Fagnanus in cap. *Ne pro dilatione*, de pœnit. & remiſ. Sed poſt dicti cap. conſtitutionem poſſunt ex privilegio ſibi eligere alium Confeſſarium, modò ſit approbatus: comprehenduntur enim Cardinales ſub his verbis, *Aliis Superioribus*, *necnon minoribus Prælatis exemptis*. Tres enim illæ qualitates Cardinalibus ſimul aptantur. Sunt enim Superiores, & Prælati, & Exempti. Nam ut Prælati juriſdictionem habent Epiſcopalem in Titulorum propriorum Eccleſiis: & ut Exempti Cardinales ſolius Papæ juriſdictioni ſubjiciuntur, cap. unico, de ſchiſmaticis in 6. Addit Fagnanus Presbyteros in una diœceſi approbatos, non poſſe abſolvere ad ſe accedentes ex aliis diœceſibus pœnitentes, eo quòd eorum juriſdictio ab Epiſcopis propriis delegata nequeat extendi ad illos qui ſubſunt alterius Epiſcopi juriſdictioni. Idemque refert reſpectivè de

Parocho circa alienos Parochianos, niſi per ſpecialem delegationem fuerit ampliata illius poteſtas. Ibidemque addit, Epiſcopum non obſtante privilegio eligendi ſibi Confeſſarium, dummodo iſte ſit à ſuo Ordinario approbatus, ſi ex aliena diœceſi ſumptus ſit, non modò poſſe illi in ſua Diœceſi confiteri, cùm ibi jus habeat, utpote intra proprium territorium, confitendi poteſtatem delegare; ſed etiam poſſe in aliena diœceſi confiteri eidem Sacerdoti, qui antequam à ſe eligeretur jam erat ibi ab Epiſcopo loci ad Confeſſiones approbatus: ſed ſi Epiſcopus qui ſibi Confeſſarium illum elegit velit ulteriùs ad alias diœceſes, intra quas electus ille nullam habuit approbationem, proficiſci, non licere ulteriùs Epiſcopo peregrè eunti confiteri eidem electo à ſe Sacerdoti, quanvis eum ſecum circumducat; cùm ſupponatur illum Sacerdotem non eſſe approbatum ab Ordinariis in quorum territoriis ipſe Sacerdos, & qui eum circumducit Epiſcopus peregrè vadunt. Si verò Epiſcopus ſuæ Diœceſis Sacerdotem approbaverit, & Confeſſarium eundem ſibi elegerit, poſſe vbique locorum, & in omnibus Diœceſibus eidem confiteri, nullatenus petita Ordinariorum apud quos tranſit, approbatione. Idem tradit Fagnanus de Cardinali non Epiſcopo, qui ſi Romanæ Diœceſis Sacerdotem ibi approbatum eligat, poteſt ubique locorum confiteri, quia hic Sacerdos approbationem à Papa habet, cujus protenditur juriſdictio toto terrarum orbe. Sed ſi Sacerdotem alterius Diœceſis à ſuo Epiſcopo approbatum, ſive Epiſcopus, ſive Cardinalis ſibi elegerit, non poſſe ullatenus eo uti in diœceſibus in quibus nullam ſpecialem approbationem Sacerdos habet, niſi accedente Ordinariorum ſingulorum, per quorum Diœceſes proficiſcuntur, licentiâ: ſed tamen juxta eundem Fagnanum poterunt ſine alio recurſu confiteri Sacerdotibus locorum ibi approbatis. Quod tamen non poſſent, eodem teſte Fagnano, cæteri omnes non habentes privilegium eligendi ſibi Confeſſarium, quantumvis ibi ab Ordinario approbatum.

V. Cæterùm ut jura quæ nunc temporis vigent, ab iis quæ jam inde à longo temporis tractu abolita & antiquata ſunt, diſcernamus, ex his quæ hactenus ex diverſis Canonibus & Doctoribus congeſſi, aliqua priſtinum adhuc ſervant vigorem, alia prorſus abolevit contraria conſuetudo, quæ ubique ferè recepta vim juris jam inde ab aliquot anteactis ſeculis obtinuit. Quotus enim quiſque eſt ſive pœnitens, quantumvis ſcrupuloſus, ſive Sacerdos, qui vel alienæ diœceſis homines ad ſe confeſſionis causâ accedentes hoc ſolo repellat, quòd ſint alienigenæ, dummodo linguam ipſorum ſufficienter intelligat? Quem nunc reperias eruditum & ſapientem Confeſſarium, qui hoc fine devitandi nullitatem Sacramenti diſcernere ſatagat ab indigenis alienigenas, dummodo eo loco in quo à pœnitente extraneo compellatur, ſciat ſe eſſe approbatum, nec ſe à pœnitente fraudulenter hoc animo conveniri, ut declinet proprii Epiſcopi aut Parochi juriſdictionem? Quiſnam pœnitens eruditus, ſive Clericus ſit, ſive laïcus,

eus, in eo loco ubi plures ab Ordinario delegati ſunt Sacerdotes Confeſſarii, credat ſe adſtrictum confiteri Parocho, nec poſſe alium convenire niſi de Parochi licentia? Et nonne res plena periculi foret, ſi peregrè euntes, qui innumeris diſcriminibus obnoxii ſunt, latronum, fluminum, torrentium, tempeſtatum, præcipitiorum, aberrationis itinerum, conſulentes animæ ſuæ & ſtudioſi gratiæ per confeſſionem reparandæ antequam incidant in tot pericula occurrentia, nemini toto peregrinationis etiam longiſſimæ tempore confiteri poſſent, eo quòd à proprio Parocho longè diſſiti nullum reperire poſſint Sacerdotem, quantumvis à locorum Ordinariis approbatum, à quo validè abſolvi poſſint? Hæc ſumma & palmaris ratio eſt ſalus animarum, quam profert cap. fin. de pœnit. & remiſſ. ad indulgendum Prælatis jus ſibi Confeſſarium eligendi, quæ peræquè valet in ſingulis Fidelibus, ſic dicens: *Ne pro dilatione pœnitentiæ periculum immineat animarum.* Imò verò Prælati multò rariùs, privatæ verò perſonæ multò frequentiùs illis præfatis periculis opprimuntur, quia Prælati & comitantium obſequiis, & propriâ quâ præcellunt aliis prudentiâ, & majori vitæ ac ſalutis inſitâ, quam habent, ſolicitudine, & aliis vitæ humanæ ſubſidiis magis præmuniti peregrè proficiſci ſolent quàm vulgares homines, quorum tamen æterna ſalus peræquè pretioſa eſt coram Deo. Etſi autem dictum cap. fin. ſolorum meminerit Prælatorum, tamen non modò paritas rationis in re tanti momenti & diſcriminis, ſed etiam juris paritas, ſcripti quidem in Prælatis, longæ verò & univerſalis conſuetudinis in privatis cæterorum Fidelium perſonis hanc rem adeò neceſſariam & ſalutiferam obtinuit, ut ſepoſita omni fraude poſſit quivis Chriſtianus per Chriſtianorum loca incedens animæ ſuæ ſaluti æternæ conſulere, & adversùs tot occurrentia vitæ pericula ſe præmunire per ſalutiferum & maximè neceſſarium pœnitentiæ Sacramentum.

VI. Et verò vetuſtioribus Eccleſiæ ſeculis illæ perſonarum diſtinctiones quæ remoram animarum præſertim plebeiarum ſaluti pernicioſiſſimam objiciunt, penitus erant ignotæ, quando pluribus paſſim exiſtentibus Presbyteris, quos adire pro Sacramento Pœnitentiæ liberum erat, Sancti Patres hortabantur Fideles, ut inter multos quærerent, atque ex pluribus eligerent Sacerdotem ſcientem ligare & ſolvere, ut habetur in can. *Quem pœnitet*, de pœnit. diſt. 1. & can. 1. diſt. 6. qui Canon erutus eſt ex lib. 2. de vera & falſa pœnitentia. Simile quoque monitum legimus in tract. de viſitatione infirmorum, qui ambo tractatus cenſentur inter opera Sancti Auguſtini. Certum verò eſt, non eſſe locum electioni, ubi aliquis eſt uni ex neceſſitate aſtrictus; neque poſſe quemquam eligere niſi inter plura eligibilia conſtitutum. Deterrimum verò eſt non modò non poſſe ex pluribus eligere, ſed ne unum quidem poſſe occurrere, ad quem recurri, niſi quis actu conſtitutus ſit in extremo diſcrimine, ullatenus poſſit; quod occurreret inter peregrinandum.

 VII. Objiciet

VII. Objiciet forſan aliquis, poſſe à peregrinantibus adiri Religioſos, quibus conceſſere Summi Pontifices poteſtatem abſolvendi quoſcunque, & undecunque advenientes pœnitentes. Huic argumento facilis eſt reſponſio? Primò enim in quibuſque etiam minimis oppidulis obvii ſunt Sacerdotes Parochiales, non autem Religioſi. Secundò, plures Religioſi ab audiendis Confeſſionibus ultrò ſe abſtinent, præſertim verò reſpectu ignotorum & exterorum hominum. Tertiò, multis Religioſis etiam ex Ordinis inſtituto non permittitur aliorum quàm proprii Ordinis audire Confeſſiones, quales ſunt Capucini, quorum Conventus ſunt magis obvii proficiſcentibus, utpote numeroſiores. Quartò, neque verum eſt Regulares habere à Summo Pontifice immediatè iſtiuſmodi abſolvendi poteſtatem. Satis enim ſuperque multorum Summorum Pontificum multiplicia protuli integris libri noſtri primi capitulis Decreta, quibus diſertiſſimè conſtituitur, nullibi poſſe à Regularibus abſolvi ſeculares, niſi conceſſione Ordinariorum, quam iſti poſſint prout eis viſum fuerit limitare: Et prætereà Religioſos, quos in una Diœceſi Ordinarius approbaverit, ſi ſe in aliam Diœceſim transferant, omni abſolvendi poteſtate ibi carere, niſi hujus alterius Diœceſis Ordinarius hanc illis indulſerit poteſtatem.

VIII. Objicies rurſus hæc verba cap. *Si Epiſcopus*, de pœnit. & remiſſ. in 6. *Nulla quoque poteſt conſuetudine introduci, quod aliquis præter ſui Superioris licentiam Confeſſorem ſibi eligere valeat, qui eum poſſit abſolvere, vel ligare.* Ergo introducta præfata conſuetudo nullam habere poteſt juris firmitatem. Reſpondetur jura iſta, de quibus loquitur dictum cap. *Si Epiſcopus*, negari non poſſe quin ſint humana & Eccleſiaſtica, unde ſequitur, & liquidò conſtat, poſſe contrario jure & præſcripâ conſuetudine revocari, ſive in toto, ſive in parte. Senſus autem dicti cap. *Si Epiſcopus*, talis eſt, quamdiu permanet jus illud univerſale, quod tunc vigebat, non poſſe per alicujus particularis hominis aut loci conſuetudinem aut introductionem illi communi & univerſali juri derogari. Secus verò ſi introducatur univerſalis & diuturna in oppoſitum conſuetudo, quæ priorem abroget. Et aliunde conſtat ex cap. *Dilecti*, de arbitris, poſſe acquiri ex conſuetudine novam juriſdictionem.

IX. Igitur quanvis tempore quoque iſto ſubſiſtat obligatio & neceſſitas confitendi proprio Sacerdoti, tamen proprii Sacerdotis notio & ſignificatum latiùs multò quàm olim extenditur. Quidquid enim Coninch & Fagnanus in oppoſitum opinati fuerint, conſtantiſſima praxis eſt ubique recepta, atque in eam omnes propemodum Doctores qui poſt ejus introductionem floruerunt, conveniunt poſſe quoſcumque aliarum diœceſum ſubditos, ſi ſe aliò transferant, confiteri apud quoſcumque Sacerdotes ab Ordinariis locorum approbatos. Bonacina de pœnit. diſp. 5. q. 7. punct. 2. n. 1. 4. & 5. Et multò potiori ratione poſſunt ipſimet diœceſani quem libuerit approbatum in eadem diœceſi Sacerdotem, cui confiteantur,

tur, eligere. Nam Epiſcopus non minùs eſt proprius per totam Diœceſim Sacerdos quàm Parochus loci. Ergo quos Epiſcopus delegaverit, eandem perinde quoad hoc Sacramentum poteſtatem habent. Indubitata quoque viget praxis ubique locorum, ut Ordinarii quilibet circa Confeſſionum in ſuis Diœceſibus auditionem approbent aliarum Diœceſum Presbyteros. Et nihil obſiſtit quominus idem Epiſcopus, qui alterius Diœceſis Sacerdotem approbat ad ſuorum ſubditorum Confeſſiones excipiendas, valeat ſeipſum eiſdem Sacerdotibus ſubjicere, & ex eis aliquem ſibi eligere Confeſſarium, ſicut poteſt pro ſuo libito ſibi Sacerdotem Diœceſis ſuæ indigenam eligere. Et ſanè Joannes Papa XXII. inter devios à ſacra doctrina errores, quos Joannes de Poliaco Univerſitatis Pariſienſis Theologus aſſerebat, hanc ejus notat, & damnat propoſitionem: Quod confeſſi Sacerdotibus habentibus facultatem generalem audiendi confeſſiones, teneantur eadem quæ confeſſi fuerint peccata iterum confiteri proprio Sacerdoti, quem dicebat eſſe Curatum propriæ Parochiæ. Cujus erroris damnatio habetur in cap. *Vas electionis*, in Extravag. commun. de hæreticis. Ipſeque Joannes de Poliaco veræ doctrinæ acquieſcens ſuos revocavit errores. Indubitatum quoque nunc eſt, poſſe Cardinales, alioſque quoſcumque Prælatos ſine ulla ſpeciali diſpenſatione aut licentia confiteri apud quoſcumque approbatos Confeſſarios, ſive Seculares, ſive Regulares, in locis in quibus ſunt approbati, ſive præfati Cardinales ac Prælati in ſuis verſentur ædibus, ſive peregrinentur. Quod idem de Parochis cenſendum eſt, etiamſi olim proprius eorum Sacerdos fuerit Epiſcopus, nec potuiſſent alteri niſi de Epiſcopi licentia confiteri. Ex quibus conſequens eſt, multò minùs requiri quàm antiquitus illud privilegium eligendi ſibi confeſſarium aliquem, modò ſit in eo loco approbatus.

X. Non tamen ex hactenus dictis aliquis jure poſſit affirmare, hujus antiqui privilegii conceſſionem eſſe penitus abolitam; quippe quæ tranſiverit in jus commune. Id quidem poteſt de Secularibus affirmari, ſed non de Regularibus, quos etiam nunc videmus priſtina illa diſtrictione ligari, ut non aliis quàm Superioribus, aut iis quos Superiores ad hoc deſignaverint ac permiſerint, confiteri poſſint. Ideóque plurimùm juvantur utriuſque ſexus Regulares clauſulis Jubilæorum, quibus ex antiqui ſtyli forma Summus Pontifex indulget omnibus Fidelibus, ut citra aliam licentiam, atque inſciis Superioribus poſſint ſibi Confeſſarios, tam Seculares, quàm Regulares eligere pro tempore, modò ſint in ipſis locis approbati ad confeſſiones.

XI. Poteſt ſibi Confeſſarium eligere quiſquis habet ſola venialia peccata quæ confiteatur, aut etiam mortalia, ſed jam antea bona fide confeſſa. Ad hæc enim Eccleſia generalem quibuſcumque Confeſſariis, & Secularibus & Regularibus authoritatem confert erga quoſcumque pœnitentes indiſcriminatim ſeculares & regulares. Et hæc eſt ubique recepta &

approbata

approbata conſuetudo. Cajetanus in Summa, verb. *Abſolutio à peccatis* 2. Suarez de pœnit.diſp.21. ſect.2. ad fin. & diſp.27. ſect.2. & 3. Bonacina de pœnit. diſp.5. quæſt.7. punct.3. num.1.

XII. Privilegium iſtud eligendi Confeſſarii, concedendum quoque illis eſt etiam Regularibus, qui in eo ſtatu exiſtunt, ut ſpes vel nulla, vel exigua ſit nanciſcendi Confeſſarium ibi habentem ſive ordinariam, ſive delegatam excipiendi confeſſiones poteſtatem, ut in illis occurrit qui privatâ & rigidâ cuſtodiâ ab infenſo aut infideli inimico occultè detinentur, aut in ergaſtulis apud infideles vel hæreticos, in iis locis, in quibus non eſt Confeſſarii approbati copia: nec dubitare licet hanc eſſe in tanta calamitate piæ Matris Eccleſiæ mentem. Ibi namque multò fortior urget ratio, quàm in ſupradictis ſolarum culparum venialium reis, & par occurrit neceſſitas cum illis quos mortis periculum premit.

XIII. Hæc ubique, nulloque contradicente conſuetudo invaluit, approbantibus communiter ab annis ducentis Doctoribus, Cajetano in Sum. verb. *Abſolutio à peccatis ex parte abſolventis*, §. *Licentia*, ubi ait Paſchalem Confeſſionem fieri poſſe à quocumque apud quemcumque Sacerdotem ab Ordinario approbatum: & addit quod ex Extravaganti Eugenii IV. poteſt extendi ad alias per diverſas anni partes Confeſſiones, eoque magis cùm ſint liberiores, nec præcepto adſtrictæ. Franciſco Victoria in Summa Sacram. quæſt.54. Flor.Theol. in 4.Sent. tract.de confeſſ. fol.245. S.Antonino in Sum. 3.p. tit.17. cap.1. Angelo verb. *Confeſſio* 3. num.3. Soto in 4. Sent. diſt.18. quæſt.4. art.2. Bonacina de pœnit. diſp.5. quæſt.7. punct.2. num.1.4. & 5. Zerola in praxi, 1.p. verb. *Confeſſio*, quæſt.2. ubi tamen hoc addit optandum eſſe, ut qui tempore Paſchali confeſſi ſunt apud alium à Parocho Sacerdotem, aut etiam citra abuſum in alia Diœceſi, referrent ſchedulam ab eo cui confeſſi fuerunt Sacerdote, ut ſciatur quis fuerit confeſſus, vel non confeſſus tempore ſaltem Paſchali. Idemque quæſt.5. poſt Cajetan.& Flor.Theol. locis citatis aſſerit vagabundos poſſe confiteri cuicumque Sacerdoti approbato ab Ordinario illius Diœceſis in qua contingit eos verſari.

XIV. Facultatem eligendi Confeſſarium Papa indulget aliquando pro una tantùm vice, ſive publicâ, ut in Jubilæis, ſive privatâ conceſſione. In quo quidem conceſſionis modo definit facultas ſtatim à prima electione, & data abſolutione: idque habet locum in Religioſis qui ferè ſoli proprio Confeſſario ſecundùm rigidiorem intelligendi modum adſtricti nunc videntur. Verumtamen ſi pœnitens oblitus ſit alicujus peccati, vel circumſtantiæ in ſua illa privilegiata confeſſione, poterit eidem denuò confiteri; non enim definit conceſſum privilegium, niſi ex quo actus privilegiatus fuerit perfectè completus. Ubi autem facultas fuerit indefinitè, & ſine reſtrictione conceſſa alicui perſonæ, nullatenus definit per primam aut ulteriorem confeſſionem, ſed perpetuò durat etiam poſt concedentis mortem,

niſi

niſi interveniat revocatio; quemadmodum & aliæ quævis gratioſæ conceſſiones, ut diſpenſationum, literarum ad Ordines dimiſſoriarum, approbationum illimitatarum ad Confeſſiones audiendas, aliæque conſimiles, niſi ex poſtfacto ab eodem Prælato vel ejus ſucceſſore revocentur. Ita Sotus in 4. diſt. 18. quæſt. 4. art. 3. Suarez de pœnit. diſput. 26. ſect. 3. num. 7. Bonacina de pœnit. diſput. 5. quæſt. 7. punct. 3. & plerique alii contra Sylveſtrum verb. *Confeſſor* 1. q. 7. qui videtur limitare ad concedentis vitam.

CAPVT IX.

De Contritione.

I. POENITENTIA eſt genus, cujus ſpecies ſunt Sacramentum Pœnitentiæ, & virtus pœnitentiæ, quæ conſiſtit in contritione peccatorum citra realem apud approbatum Sacerdotem confeſſionem. Cùm verò ad Sacramenti eſſentiam juxta Eugenii IV. Decretum Concilio Florentino adnexum, tria neceſſariò requirantur, materia ſcilicet, forma, & Miniſter intendens facere ac miniſtrare Sacramentum; Pœnitentia quatenus ſpectatur ut Sacramentum, tribus his conſtare debet, materia, & forma, & Miniſtri intentione. Materia alia remotior eſt, quæ ſunt actualia pœnitentis peccata, ad differentiam originalis culpæ, quæ Baptiſmo diluitur: alia eſt materia proximior, quam docet Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 3. conſiſtere in his tribus pœnitentis actibus, contritione, confeſſione, & ſatisfactione: qui actus prout requiruntur in pœnitente ad integritatem Sacramenti, dicuntur partes Pœnitentiæ. Ex his contritio & confeſſio ſunt partes eſſentiales, ſine quibus ſimul junctis nullum exiſtit Pœnitentiæ Sacramentum. At ſatisfactio pars eſt, non quidem eſſentialis, ſed integrans: ſicut digitus, vel auris non eſt pars eſſentialis noſtri corporis, quod poteſt eſſe cum horum privatione; ſed eſt pars integrans ſimul & ſubſtantialis, cùm ſit de ſubſtantia corporis humani, pertineatque ad ejus integritatem. Ita Sacramentum Pœnitentiæ in ſua conſtituitur eſſentia, quam complet abſolutionis forma, tametſi nondum ſit peracta ſatisfactio, aut etiam ex culpa, vel inadvertentia Confeſſarii nulla fuerit injuncta. Forma denique hujus Sacramenti, eique planè eſſentialis, eſt ipſa abſolutio per approbatum Sacerdotem collata.

II. Contritio, ut definiunt Tridentini Patres d. ſeſſ. 14. cap. 4. eſt animi dolor ac deteſtatio de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cætero. Iidemque duplicem diſtinguunt contritionem, quæ in utravis ſui

ſpecie ſufficiat ad validitatem Sacramenti hujus. Eſt igitur alia perfecta, alia imperfecta contritio. Contritio perfecta ex divino amore naſcitur, & charitate perficitur, hominemque Deo reconciliat priuſquam hoc Sacramentum actu ſuſcipiatur: ſed iſta perfectior contritionis ſpecies includit votum Scramenti ſuſcipiendi, ſi non actuale, ſaltem virtuale. Contritio imperfecta nuncupari ſolet attritio, quæ (ut aiunt Tridentini Patres) communiter concipitur vel ex turpitudinis peccati conſideratione, vel ex gehennæ ac pœnarum ex parte Dei metu. Iidemque hanc ad Sacramenti hujus gratiam percipiendam ſufficere declarant, ſi voluntatem peccandi excludat, & veniæ ſpem habeat: eſſe quippe donum Dei & impulſum Spiritus Sancti, non adhuc quidem inhabitantis, ſed tantùm moventis, quo pœnitens adjutus viam ſibi ad juſtitiam parat. Et quanvis ſine Sacramento Pœnitentiæ per ſe ad juſtificationem perducere nequeat, tamen ad Dei gratiam in Sacramento ſubſequente Pœnitentiæ impetrandam diſponit peccatorem. Hæc Trident.

III. Quia tamen præfata illa attritio imperfecta procedit ex timore Dei, non quidem filiali, qui magis pertinet ad perfectam contritionem, ſed ex ſervili; ſciendum eſt timorem ſervilem eum eſſe, quo peccator ita pœnam imminentem formidat, ut ejus vitandæ causâ deteſtetur peccatum. Oritur iſte timor ex proprio noſtri amore, quemadmodum & mercedis deſiderium. Idem namque principium, quo impellitur homo ad proſequutionem proprii commodi, inclinat pariter ad fugam proprii incommodi, ſive id principium impellens excitetur à gratia, ut in Sacramento requiritur, ſive à ſola natura. Sicut enim, ut docet S. Auguſtinus lib. 14. de civit. Dei, cap. 7. & 9. omnes affectus & paſſiones animorum ab amore prodeunt, & amor Dei efficit proſequutionem boni Deo grati, ſimulque averſionem & fugam mali Deo diſplicentis: amor ſimiliter noſtri ſpem inducit & appetitionem noſtri commodi, necnon timorem & fugam ejus quod nobis noxium & incommodum eſt.

IV. Cúmque Sanctus Dei Spiritus ſummum jus habeat & poteſtatem in omnes hominis potentias & facultates, poteſt per ſuam prævenientem ac præparantem gratiam pro ſuo libito movere ac impellere nunc iſtam, nunc illam facultatem ad finem ſupernaturalem, adeo ut harum facultatum operationes, quæ ſecundùm ſe merè naturales eſſent, fiant ex ipſius Dei motione & fine ſupernaturali à movente Spiritu Sancto intento ſupernaturales, atque ita eleventur ad ordinem divinæ gratiæ. Ita fit ut ſervilis timor, aut mercenarius amor, qui ſecundùm ſe non poſſent ad juſtificationem diſponere, prout ejuſmodi timor, vel amor in ſolius naturæ viribus ſpectantur; ad illam tamen juſtificationem accedente Sacramento diſponant, quatenus fuit ille timor proprii incommodi, aut amor proprii commodi per Spiritum Dei excitatus, propoſitis animo pœnis quas Deus peccatoribus infligit, aut bonis quibus idem juſtè & piè viventes remuneratur.

ratur. Iſte porrò timor quatenus à peccato deterret, ſemper bonus & ſalutaris eſt: ad eum quippe nos adhortatur Dominus Luc. 12. *Timete eum qui poteſt corpus & animam mittere in gehennam: ita dico vobis, hunc timete.* Prout verò timor iſte impulſu Divini Spiritus excitatur, eſt ejus ſupernaturale donum, & juſtificationis principium, excludens omnem peccandi voluntatem. Quæ ſanè conditiones illi timori convenire nequeunt, quo homo ex formidine æterni ſupplicii ita declinat à malo, ut tamen malum lubens exequi vellet, niſi metus ille obſtaret; reſtat enim in ejus voluntate perverſus affectus, quo ſeparatur à Deo.

V. Obſiſtet aliquis: Quicumque peccatum hoc fine devitat, ut pœnam æternam effugiat, averſatur magis æternam pœnam quàm peccatum ipſum; etenim ordinat majus bonum, quod eſt fuga peccati, ad minus bonum, quod eſt evaſio ſupplicii. Hoc verò ulteriùs probatur, quia finis plus amatur quàm media ad finem; nam media ideò eliguntur propter finem conſequendum. Ergo illa ſervili metu cauſata peccati fuga eſt mala, quia inordinata, magiſque amans evaſionem pœnæ quàm peccati fugam. Reſpondetur minus quidem ibi exiſtere bonum, nihil tamen mali, dum hæc duo abſint, ne ſcilicet ad fugiendum malum pœnæ conſentiatur in malum culpæ, & ne quis ita pravè afficiatur, ut peccare velit, niſi pœna immineret. Quod verò quis præciſiùs moveatur in fugam pœnæ, quàm in fugam peccati, actus iſte nihil habet inordinatum, quanvis ſit minùs ordinatus quàm ſi meliore motivo excitaretur, qualis eſt amor Dei, aut filialis timor. Cùm enim poſſint plura eſſe ad eundem finem motiva, nemo tenetur præſtantius ſemper eligere, dummodo præſtantius motivum non excludat actu aliquo poſitivo: ſed licitum eſt vel minimum motivum quod primùm animo occurrit apprehendere, ut ſe aliquis à peccato & tentationibus quibus impugnatur, expediat. Et facilè contingere poteſt homini ſanctiſſimo, ut urgentem tentationem recordatione gehennæ elidat, ut de ſeipſis teſtantur Sancti Gregorius Nazianzenus, Hieronymus, & alii; qui tamen de aliis perfectioribus motivis nihil actu cogitantes, ſimul temporis ſic erant habitualiter ita diſpoſiti, ut optione propoſitâ gehennam ignis æterni mortali culpæ prætuliſſent.

VI. Celebris inter Theologos quæſtio agitatur, utrum ad juſtificationem in Sacramento conſequendam ſufficiat ſupernaturalis attritio, quam metus excitat pœnarum à juſtitia Dei infligendarum; aut alicujus turpitudinis conſideratio, diverſæ ab illa quæ ſpectatur in peccato quatenus eſt offenſa Dei; an verò præterea requiratur neceſſariò, non quidem perfecta contritio, quam Dei amor excitat (ut aliqui imperitè præſupponunt, ex quorum errore ſequeretur pœnitentiam non eſſe Sacramentum mortuorum, nec unquam producere juſtificationem, ſed eam priùs acquiſitam præſupponere;) ſed hoc diſputatur, an requiratur ſaltem aliquis initialis ac imperfectus Dei amor, aut dolor ſaltem imperfectus, ex oppo-

ſitione naſcens ipſius peccati adversùs Deum, quæ eſt præcipua peccati turpitudo. Qui hanc tradunt opinionem illam ſic tuentur.

VII. Primò, quia reliqua omnia motiva, cum verſentur omninò circa proprium ſui ipſius amorem, nec ullum actualem ad Deum reſpectum habeant, nullam videntur habere proportionem ſeu habitudinem ad veniam ab ipſo Deo impetrandam. Eſto enim cogitetur Deus tanquam caſtigator, Deus tamen non attenditur ut finis, ob quem aliquis peccatum averſatur; ſed ipſa quam Deus infligit, pœna attenditur ut motivum ac finis peccatum fugiendi: ipſique damnati ſimul & pœnam quam ſentiunt, & cauſam efficientem ejus quod patiuntur ſupplicii, Deum attendunt; nec tamen Deum ibi attendentes ullum dici poſſunt elicere religionis actum, hoc ipſo quia Deum non amant.

VIII. Secundò producunt S. Auguſtini teſtimonia dicentis ſerm. 7. de temp. *Pœnitentiam certam non facit niſi odium peccati, & amor Dei.* Idemque lib. de pœnitent. cap. 17. *Oportet ut pœnitentia ad hoc fructificet, ut mortuo vitam impetret. Scriptum eſt enim, ſine charitate neminem ſalvum eſſe. Non itaque in ſolo timore vivit homo. Quem verò ſeriò pœnitet, oportet non ſolùm timere Deum judicem, ſed & juſtum diligere: non timeatur pro pœna, ſed ametur pro gloria. Debet enim dolere de crimine & de omni ejus prædicta varietate. Credo quidem illi qui dixit, Quacunque hora peccator ingemuerit, & converſus fuerit, vitâ vivet. Dixit converſum, non tantùm verſum, vitâ vivere. Verſum quidem puto qui dolet de crimine, converſum qui dolet de omni ejus, quam expoſuimus, varietate. Vertitur à peccato qui jam vult dimittere peccatum; convertitur qui jam totus & omninò vertitur: qui jam non tantùm pœnas timet, ſed ad bonum Domini contendere feſtinat. Quæ converſio ſi contigerit alicui etiam in fine, deſperandum non eſt de ejus remiſſione.* Hæc Auguſtinus relatus quoque in can. *Nullus expectet*, de pœnitent. diſt. 7.

IX. Tertiò proferunt ipſam Concilii Tridentini authoritatem: cùm enim compertum ſit, non minorem requiri animi pœnitentiam ad gratiam Pœnitentiæ Sacramenti, quàm ad gratiam Baptiſmi in ætate adulta ſuſcipiendam; ſi ad iſtam prærequiritur aliquis Dei amor in adulto baptizando, non minùs prærequiri debet in pœnitente abſolvendo. Prærequiri porrò ad Baptiſmum, declarare videtur Concilium ſeſſ. 6. cap. 6. ita dicens: *Diſponuntur ad ipſam juſtitiam, dum peccatores ſe eſſe intelligentes, à divinæ juſtitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, ad conſiderandam Dei miſericordiam ſe convertendo, in ſpem eriguntur, fidentes Deum ſibi propter Chriſtum propitium fore, illumque tanquam omnis juſtitiæ fontem* DILIGERE INCIPIUNT, AC PROPTEREA *moventur adverſus peccata per odium aliquod & deteſtationem, hoc eſt per eam pœnitentiam*, QUAM ANTE BAPTISMUM AGI OPORTET. *Denique dum proponunt ſuſcipere Baptiſmum, inchoare novam vitam, & ſervare divina mandata.*

X. Hac etiam ratione probant illius ſententiæ aſſertores: quia ſicut per

per mortalem culpam peccator indebitè avertitur à Creatore, & ejus ſancto amore propter inordinatum creaturæ amorem, oportet ſimiliter ut idem homo per ordinatum Creatoris amorem, ſaltem initiativè & incompletè revocetur à ſuo peccato.

XI. Nec ideo minùs cenſebuntur, tam Baptiſmus quàm Pœnitentia in numero Sacramentorum pro mortuis animabus præcipuè inſtitutorum. Non enim hîc neceſſariam ducunt contritionem illam perfectam, quam excitat ille ſuper omnia perfectus amor Dei, cujus ea ſit efficacia, ut hominem Deo ante Sacramentum reconciliet, conſtituatque in vitæ ſupernaturalis ſtatu, ut docet Concilium ſeſſ. 14. cap. 4. Sed eam dicunt attritionem, quæ ut aiunt ibidem Tridentini Patres, ex turpitudinis peccati conſideratione concipitur. Maxima namque peccati turpitudo inde dimánat, quòd ſit offenſa Dei. Illa porrò Dei dilectio, quæ attritionis metas non tranſilit, non eſt talis ut actu perfecto diligatur Deus ſuper omnia, ſed in remiſſiore gradu conſiſtit, ſine tamen ulla actuali alicujus creaturæ prælatione ſupra Deum, quæ quidem eſſet criminoſa. Iſtam attritionis ſpeciem hiſce verbis exponit Valentia tom. 4. diſp. 7. q. 8. punct. 2. ubi diſputat contra Sotum. *Quod contritio* (inquit) *verſetur circa peccatum ut eſt offenſa Dei, id non ita proprium eſt contritioni, quin conveniat etiam alicui attritioni, nempe illi quæ oritur ex dilectione Dei, tametſi non ſuper omnia.* Idemque paulò poſt: *Si igitur ex parte objecti, & ex parte cauſæ volumus diſcrimen inter contritionem & attritionem aſſignare, rectiùs dicemus ex parte quidem objecti ea re differre, quòd contritio eſt ſemper de peccato ut eſt ſummè malum, atque adeò ſuper omnia deteſtabile, quatenus videlicet eſt offenſa Dei qui ſuper omnia diligitur. Attritio non item, etiamſi non tantùm virtualiter, ſed etiam actu eſſet de peccato, ut eſt offenſa Dei utcumque dilecti.* Præterea Viguerius de Sacram. Pœnit. verſu 10. inter ſpecies diverſas attritionis recenſet eam, quæ cauſatur non ex metu pœnæ, ſed propter Deum non ſummè dilectum. Toletus quoque lib. 3. cap. 4. duas agnoſcit ſpecies attritionis: unam ex parte cauſæ, quam dicit eſſe dolorem aliunde procedentem quàm ex motivo offenſæ Dei: ſecundam ex parte modi, quæ deteſtatur peccatum ut eſt offenſa Dei, ſed non illud deteſtatur ſupra omne deteſtabile. Inſuper Navarra cap. 1. num. 36. admittit, valere ad Sacramenti gratiam conſequendam, illam pœnitentis attritionem, quam movet amor Dei, non tamen tanquam ſupra omnia amabilis, neque peccatum deteſtans ut ſupra univerſa mala deteſtabile: additque ad pœnitentiæ Sacramentum requiri amorem Dei, qui dolorem excitet de peccatis. Suarez quidem hanc affirmativam opinionem non modò probabilem & ad majorem perfectionem inducere dicit, ſed eſſe tutiorem & omninò conſulendam monet, quanvis ipſe negativam dicat probabiliorem, eamque propugnet, cùm tamen neget eſſe certam, & fieri poſſe ut apud Deum vera non ſit, qui Sacramentorum virtutem determinavit ab humanis opinionibus independentem.

Quocirca admonet, non eſſe huic negativæ confidendum, ne periculo exponatur animæ ſalus, præſertim cùm quis verſatur in vitæ diſcrimine. Eadem quoque admonet Gamachæus tract. de Pœnitentia. Ego verò adductus rationibus ſuperiùs recenſitis, & authoritate decreti Tridentini circa initium divinæ dilectionis, quod expreſſis verbis ſupponit in eo qui Baptiſmi gratiam ſuſcepturus eſt, & perſpicuis etiam teſtimoniis Divi Auguſtini, hanc in ſententiam propenſiùs feror, quæ ad attritionem Sacramento Pœnitentiæ præviam judicat neceſſarium non quidem perfectum amorem Dei, qui poſſit extra Sacramentum juſtificare, ſed actum tamen divini amoris imperfectum, qui cùm per ſe non poſſit peccatorem Deo reconciliare, elevetur tamen accedente Sacramento ad habitum ſanctificantis charitatis. Quin etiam adverſantem opinionem oppugnat ipſius quod prætenditur munimen, ex Tridentinæ ſeſſionis 14. cap. 4. quo decernitur neceſſaria voluntas non peccandi de cætero. Enimverò attritio peccandi voluntatem excludens includit neceſſariò pium aliquem erga Deum affectum, quatenus peccatum nihil eſt aliud quàm injuria in Deum facta. At verò iſtiuſmodi attritio ex ſola pœnæ formidine concepta non deteſtatur factam in Deum injuriam, ſed ſolam pœnam quæ à vindice Deo proficiſcitur: atque ita non excludit peccatum ſecundùm propriam & formalem ejuſdem contra Deum malitiam, ſine qua utique non ſubſiſtit, ſed in qua conſiſtit formaliter peccatum, cùm iſtud ſolummodò exhorreat propter pœnam & vindictam quam ſolo proprii amoris motivo expaveſcit. Quæ quidem pœna bona & juſta eſt, atque peccato prorſus extrinſeca; peccatum verò ex adverſo totum malum & injuſtum eſt. Iſta ergo attritio non excludit peccati voluntatem prout peccatum eſt, ſed ſolùm refugit commeritum juſtumque ſupplicium. Nihil tamen repugnat hanc quoque excitari à Spiritu ſancto, qui noſtram etiam philautiam ad meliorem finem dirigit.

XII. Ipſa verò contritio eſt dolor de peccato ſuper omnia cætera mala propter Deum ſummè dilectum, cum propoſito non peccandi de cætero. Quemadmodum enim Deus eſt ſummum bonum, increatum, infinitum & perfectiſſimum, creatis quibuſcumque bonis longè præferendum; ita peccatum, quoniam eſt offenſa Dei, ſummum exiſtit malum, cæteris quibuſcumque malis longè deteſtabilius. Hæc contritio deſcribitur Deuter. 4. verſ. 29. *Cùm quæſieris Dominum Deum tuum, invenies eum: ſi tamen toto corde quæſieris, & tota contritione animæ tuæ.* Et Joël. 2. verſ. 12. *Convertimini ad me in toto corde veſtro, in jejunio & fletu & planctu, & ſcindite corda veſtra.* Et Luc. 10. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis.* Quibus Divinis Oraculis addiſcimus Deum ex toto corde & ſuper omnia diligendum; peccatum verò ex toto corde & ſuper omnia fugiendum & abhorrendum, utpote Deo oppoſitum & injurioſum.

XIII. Non

XIII. Non tamen neceſſe eſt, quinimò impoſſibile eſt, amorem Dei aut peccati odium pertingere ad ſummum gradum intenſivè ac phyſicè, ſed tantum moraliter atque appretiativè, hoc eſt, ut præeligat homo Deo obtemperare, quàm cæteris quibuſcunque bonis perfrui; & alia potiùs quæcunque mala ſubire, quàm in peccatum conſentire. Itaque facilè contingit, ut homo citra ullam Dei offenſam ferventiùs & intenſiùs diligat proprios liberos aut conjugem, quàm Deum ipſum; & tamen legi ſatisfaciat divini ſupra omnia amoris, Deum appretiativè, ſeu æſtimativè pluſquam liberos aut conjugem diligendo, ut ſi detur optio, orbari malit propriis liberis & conjuge, quàm Dei dilectione & gratiâ. Sapienter tamen admonent Theologi, particulares hujuſmodi comparationes non eſſe omnibus promiſcuè proponendas vel conſulendas, cùm poſſint eſſe multis occaſio tentationis & ſcandali; ſed ſolùm in genere. Diſtinctionem iſtam amoris Dei ferventioris ac ſenſibilioris, ad quem non obligamur; & amoris præ reliquis omnibus ſecundùm æſtimationem ſeu appretiationem, atque in eligendo præferentiam, ad quam omnes obligamur; & reſpectivè majoris odii, ſive intenſioris ac ſenſibilioris, ſive ſecundùm præferentiam æſtimativam, tradit S. Thomas in 4. Sent. diſt. 15. quæſt. 2. art. 3. quæſtiuncula 3. itemque quodlibeto 1. quæſt. 5. art. 9. item 1. 2. quæſt. 109. art. 3. quam diſtinctionem Theologi omnes complectuntur.

XIV. Quanvis perfecta contritio, valens ſtatim ſine Sacramenti ſuſceptione juſtificare, deteſtetur peccatum propter Deum ſuper omnia dilectum, non tamen ſemper naſcitur ex charitate. Non enim poſſibile eſt cauſam ex ſuo effectu naſci; & illud quod prius eſt, proficiſci non poteſt ex eo quod eſt poſterius. Perſpicuum enim eſt, contritionem à peccatore elicitam producere in ejus anima charitatem, quâ priùs carebat. Statuendum eſt igitur, contritionem quidem ab homine juſto elicitam naſci ex præcedente charitate, accedentibus novis actualis gratiæ auxiliis: at verò elicitam à peccatore contritionem naſci ex motione Spiritus Sancti per gratiam ejus prævenientem, quæ vicem ſupplet charitatis, & eſt ſecundùm naturæ ordinem anterior charitate quam producit: ſunt tamen, ac fiunt iſta ſimul eodem inſtanti temporis. Sanctus quidem Thomas 1. 2. q. 113. ad 1. requirit charitatem ad juſtificationem peccatoris, juxta illud Luc. 7. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm*: & quia non oritur dolor niſi ex aliquo amore; nec poteſt diſplicere malum, niſi placeat oppoſitum bonum. Sed ibi S. Thomas intelligi ac exponi debet de charitate actuali, non de habituali præcedente.

CAPUT

CAPUT X.

De Confeſſione.

I. PECCATORUM Confeſſio Sacramentalis inſtituta Divino Jure fuit in ſtatu novi Teſtamenti, & neceſſaria eſt neceſſitate præcepti ad impetrandam peccatorum poſt Baptiſmum commiſſorum remiſſionem, ſecundùm id quod ait Apoſtolis Dominus Joan. 20. *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta ſunt.* Omne autem prudens & juſtum judicium efflagitat plenam cauſæ cognitionem. Ut igitur rectum judicium circa peccata vel remittenda, vel retinenda fieri queat, neceſſe eſt ea per confeſſionem ejus qui abſolvi cupit, manifeſtari. Eòdem ſpectat 1. epiſt. Joan. 1. *Si confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt & juſtus Deus, ut remittat nobis peccata noſtra.* Et Jacobi 5. *Confitemini ergo alterutrum peccata veſtra.* Iſtamque viguiſſe praxim naſcente Eccleſia, teſtatur Actuum cap. 19. *Multique credentium veniebant confitentes, & annuntiantes actus ſuos.* Hujus Sacramenti figura præceſſit in veteri Lege jubente ut leproſi ſe oſtenderent Sacerdoti, ad quem pertineret judicium de lepra, vel exorta, vel ſanata. Levit. 13. Matth. 8. Luc. 7. Cum hac tamen inſigni inter Legales & novi Teſtamenti Sacerdotes differentia, quam obſervat S. Chryſoſtomus lib. 3. de Sacerdotio, cap. 6. quia corporis lepram non ſanabant, ſed utrum ſanata eſſet judicabant Judaïci Sacerdotes: At verò, inquit, lepram animæ non ſanatam judicant, vel explorant, ſed prorſus ſanant & emundant novæ legis Sacerdotes. Tertullianus antiquorum temporum Scriptor, & teſtis omni exceptione major, lib. de pœnitentia, neceſſitatem Confeſſionis his verbis aſtruit: *Pleroſque tamen hoc opus ut publicationem ſui, aut ſuffugere, aut de die in diem differre præſumo, pudoris magis memores quàm ſalutis, velut illi qui in partibus verecundioribus corporis contracta vexatione, conſcientiam medentium vitant, & ita cum erubeſcentia pereunt.* Et inferiùs: *Grande planè emolumentum verecundiæ occultatio delicti pollicetur, videlicet ſi quid humanæ notitiæ ſubtraxerimus, proindè & Deum celabimus? Adeòne exiſtimatio hominum, & Dei conſcientia comparantur? An melius eſt damnatum latere, quàm palam abſolvi.* His verbis prodit Tertullianus, confeſſionem iſtam eſſe ad ſalutem animæ neceſſariam, atque in ea nullum, quantumvis occultum delictum licere humanæ notitiæ ſubtrahere.

II. Conditiones confeſſionis ſexdecim communiter recenſentur, quarum tres tantummodò ſunt neceſſitatis, ad eaſque cæteræ ferè reducuntur.

1. Ut

1. Ut ſit pura, id eſt vera. 2. Ut ſit lacrymabilis, id eſt adjunctam habeat contritionem, ſeu attritionem. 3. Ut ſit integra, ideſt ne conſultò ſileatur aliquid mortalem culpam faciens circa ſpecies, numerum & mortiferas circumſtantias. Ultima iſta conditio præexigit examen propriæ conſcientiæ, cujus neglectu certum ſit fore, ut peccata mortalia memoriæ non occurrant, atque ita confeſſioni deſit integritas. Idcircò Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 5. prærequirit examen, dicens oportere à pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum poſt diligentem ſui diſcuſſionem conſcientiam habent, in confeſſione recenſeri, etiamſi occultiſſima illa ſint. Ratio patet; quo enim jure aliquis ad aliquod opus obligatur, eodem pariter obligatur ad media tali operi neceſſaria. Ex quo ſequitur, obligatum ad mortalia confitenda, eſſe ſimul obligatum ad illorum examen & diſcuſſionem.

III. Patet ex ſupradictis, tantam eſſe debere examinis diligentiam, quantùm judicio probi & prudentis viri convenit, habitâ ratione tum temporis ab ultima, quæ valida fuerit, confeſſione tranſacti; tum multitudinis culparum confitendarum, tum negotiorum geſtorum, in quibus peccare quis potuerit; tum etiam occaſionum plus minuſve frequentium, quæ potuerint ad varia peccata impellere pœnitentem. Quo fit ut quibuſdam breve poſſit examen ſufficere, in aliis verò prolixius requiratur. Poteſt tamen mediocris ad ſupradictorum proportionem adhibita diligentia ſufficere, etiamſi (inquit Bonacina diſp. 5. quæſt. 5. ſect. 2. punct. 2. §. 1. n. 3.) probabiliter conjiciat pœnitens, fore ut poſt prolixiſſimam perquiſitionem occurrerent animo alia aliqua peccata. Quod dico ad præcautionem ſcrupuloſorum, quibus nunquam ſatisfactum eſt, & qui animi & corporis vires exhauriunt ad ſuperfluas diſquiſitiones: quibus convenit illud Proverb. 30. *Qui vehementer emungit, ſanguinem elicit.* Ex oppoſito qui debitum & diſcretum ſuæ conſcientiæ neglexit examen, ſi eum ruſticitas & animi ſtupiditas non excuſet (quæ ſanè poteſt quoſdam valdè ſimplices & per ſe incapaces excuſare) indignè ad Sacramentum accedit, neque validè abſolvi poteſt, niſi hunc defectum, ſimulque contritionis, prudens & ſolers Confeſſarius interrogando, & admonendo ſuppleat in charitate Dei (ut cum Apoſtolo loquar) & patientia Chriſti. Caveatque Sacerdos ne pœnitentem, ſive ob ejus ſtupiditatem aut imperitiam, ſive ob ejus etiam indiſcretionem aut malam indolem, ſive ob peccatorum ejus gravitatem duriùs excipiat: ſed charitate & patientiâ, quaſi obſtetricante manu (ut verbis utar patientiſſimi Job) educat colubrum tortuoſum, hoc eſt in noſtro propoſito, peccatorum ſinceram confeſſionem, & pœnitentis emendationem.

IV. Integritas confeſſionis in tribus conſiſtit, in declaratione omnium peccatorum mortalium, quorum memoria occurrit pœnitenti, ſecundùm ſpecies, numerumque, & debitas circumſtantias. Hæc enim triplex

accuſatio adeò neceſſaria eſt, ut horum aliqua voluntaria & culpabilis omiſſio non modò informem reddat confeſſionem, ideſt gratiæ effectu carentem, ſed etiam nullam & Sacramenti expertem; quia pœnitens, cùm in ipſa confeſſione mortaliter peccet, non poteſt ſimul habere neceſſariam contritionem, quæ eſt pars eſſentialis, ſine qua nullatenus exiſtere poteſt Pœnitentiæ Sacramentum: nullaque res ſubſiſtit ſine ſuis eſſentialibus. Quæ ratio cùm deficiat in illo qui habet juſtam alicujus peccati reticendi cauſam, & in quo ex conſequenti illa reticentia non impedit veram attritionem, perfectè diſtinguit caſus in quibus voluntaria peccati mortalis reticentia obſiſtat, vel non obſiſtat Sacramento pœnitentiæ, etiam quoad valorem, nedum quoad effectum, ſeu gratiam. Sufficere enim poteſt confeſſionis integritas formalis, ubi ex juſta cauſa omittitur integritas materialis, de quibus tractabit proximè ſequens caput.

V. In primis explicanda ſunt peccata ſecundùm ſpecies ſuas, non phyſicas, ſed morales, quibus conſtituuntur ſub ratione tranſgreſſionis talis aut talis legis ac mandati, & oppoſitionis ad talem, vel talem virtutis ſpeciem. Exempli gratiâ intendens aliquis hominem occidere, parat gladium, eo ſe accingit, proficiſcitur ad deſtinatum occiſioni locum, adverſarium præſtolatur, adoritur, gladio transfodit. Hîc multi interveniunt phyſicè diſtincti actus, & tamen ſi non interceſſerit inter eos notabilis intermiſſio, ineſt una tantùm moralis ſpecies confitenda, ſcilicet homicidium. Et quemadmodum in hoc exemplo ſunt multi actus phyſicâ ſpecie diſtincti, & unica tamen ſpecies moralis; ex adverſo is qui furatur rem ſacram, elicit unicum actum ſecundùm ſpeciem phyſicam, qui tamen duas habet morales ſpecies, furti ſimul & ſacrilegii. Stuprum quoque virginis Deo conſecratæ, cùm ſit unicus phyſicus actus, duplicem tamen ſpecie diſtinctam involvit malitiam, unam quidem oppoſitam caſtitati, alteram religioni.

VI. Plerumque fit ut occurrant multi actus, quorum ſinguli ſeorſim ſpectati conſtituerent totidem numero peccata mortalia; ſed quia ſerie quadam & morali quaſi continuatione conjunguntur & referuntur ad unam peccati ſpeciem, ideò non ſunt ſigillatim exprimendi: & ita is qui patravit homicidium, non tenetur omnes actus ad homicidii hujus finem deſtinatos exprimere, niſi eos in quibus ineſt diſtincta malitiæ ſpecies, qualis eſt, verbi gratiâ, ſi alterum ad ejuſdem ſceleris ſocietatem aſciverit: ſunt enim ſpecie morali diſtinctæ res occiſio animæ complicis, & occiſio corporis inimici. Idem eſto judicium de pluribus turpibus actibus, qui proximè præcedunt, vel comitantur completam fornicationem; non enim ſunt exprimendi in accuſatione conſummatæ fornicationis, niſi involvant, ut dixi, alterius malitiæ ſpeciem.

VII. Concilium Trident. *ſeſſ.* 14. *cap.* 5. definit omnia peccata mortalia in ſpecie & ſigillatim eſſe declaranda: & ibid. can. 7. omnia & ſingula eſſe confi

confitenda. Quæ voces *ſigillatim*, & *ſingula*, docent eſſe peccatorum mortalium numerum exprimendum. Ratioque eſt, quia alioquin Sacerdos non poſſet ſufficienter ſtatum pœnitentis agnoſcere ad juſtum ferendum judicium: quantum enim diſcrimen eſt ejus qui ſemel, & ejus qui centies ejuſdem ſpeciei mortalem culpam committit? Nam ſingulæ iterationes ſunt per ſe ac ſeorſim materia hujuſce Sacramenti neceſſaria, cùm in ſingulis toties de novo mortaliter Deus offendatur, novaque damnationis cauſa congeratur.

VIII. Itaque is qui ſæpius actus odii erga proximum repetiit cum morali interruptione, tenetur numerum iſtorum actuum exponere; vel certum, ſi poteſt; vel veriſimilem. Item is qui numerum certum expoſuit, & poſtea recordatur alicujus actus ſupra numerum quem expreſſit, debet hunc, vel hos actus qui numerum illum excedunt, accuſare in alia confeſſione, niſi in priore confeſſione numerum expreſſerit addendo vocem *circiter*, aut *pluſminus*; hac enim vocis adjectione fit ut actus qui poſtea in recordationem venit, comprehendatur: ſed ſi ſint multi actus quorum fuerat oblivio, non poterit eorum numerus per vocem *pluſminus*, verificari, ideoque ſeparatim confitendi erunt. Sic qui dixit decies pluſminus, & deinde recordatur fuiſſe duodecies; non tenetur ſeparatim duos actus illos confiteri; ſed ſi recordetur quinque actuum, tenebitur confiteri. Sed ſi majorem numerum expreſſerat, verbi gratiâ triginta pluſminus, poterunt ibi ſufficienter includi tres aut quatuor actus, quorum poſtea recordatus fuerit. Creſcente namque numero expreſſo, augetur eadem proportione numerus incluſus & ſignificatus his vocibus *circiter*, aut *pluſminus*, ut fert communis hominum uſus ac notio. Porrò ad ineundam rationem numeri alicujus peccati ſæpiùs ex mala conſuetudine aut pernicioſæ occaſionis præſentia commiſſi, via expeditior eſt explorare quoties in die vel hebdomada fuerit peccatum iteratum, & quanto tempore perverſa illa peccati conſuetudo duraverit.

IX. Meretrix expreſſioni numeri ſatisfacit, ſi dicat ſe tanto tempore fuiſſe proſtitutam. Sed aliquas graviores impudicitiæ ſpecies tenetur cum earum numero quoad fieri poteſt exprimere, nimirum ſacrilegia cum adſtrictis voto continentiæ, & inceſtus admittendo patres & filios, aut plures fratres, & coitus quos habuit contra naturam.

X. Concubinarius pariter ſatisfacit dicendo ſe tanto tempore uſum fuiſſe concubina, nec tenetur numerum illicitarum cum illa conjunctionum explorare. Bonacina diſput. 5. de pœnit. quæſt. 5. ſect. 2. puncto 2. §. 3. difficult. 2. num. 19. & docet Suarez de pœnit. diſput. 22. ſect. 5. num. 37. ei qui commiſit multa unius ſpeciei peccata, nullo modo expedire ea ſigillatim ſingula enarrare: tum quia hoc longiſſimi negotii eſt, nec ullo modo neceſſarium: tum quia inde ſeges ampla naſcitur ſcrupulorum, quia poſtea ſemper occurrunt aliqua peccata, de quibus meritò dubitat, an ſit con-

feſſus. Conſentit Navar. Enchir. cap. 6. num. 15. expenditque Sancti Auguſtini verba hæc: *Quantum perſeveraverit conſideret, & defleat quod perſeveranter peccaverit.* Et habentur in cap. *Conſideret*, de pœnitent. diſtinct. 5.

XI. Denique ſumma ratio ac regula numerum peccatorum diſcernendi & confitendi, meo quidem judicio hæc eſt, numerum eſſe computandum ex multitudine actuum interruptorum, non autem actuum continuatorum, ſive continuitas ſit formalis, ſive virtualis. Continuitas formalis cenſetur quandiu peccator reipſa intendit interiùs, vel aliquid agit exteriùs, quod tendit ad actum malum. Sic ille qui, ut diximus, gladium parat ad occidendum inimicum, equum conſcendit, viam capeſſit, ſtat in inſidiis, & tandem occidit, unicum peccatum committere cenſetur, quia ab initio intendit homicidium, & illos omnes actus ad id unum dirigit, & ita formaliter hi actus conjunguntur cum homicidio, ut non ſit opus illos confiteri. Sed ſi illi præambuli ac præcedentes actus aliis ad eorum finem minimè ſpectantibus actibus interrumpantur, ſomno, confabulationibus, aliorum negotiorum geſtione, tunc non formaliter continuari cenſentur cum homicidio intento, ſed ſolùm virtualiter. Simili ratione is qui ſuis in ædibus concubinam tenet, hoc ipſo habet intentionem continuandi in malo propoſito cum eadem; & per illam quæ fit ad hunc finem cohabitationem, omnes actus luxurioſi, quos cum ea habet, continuantur ſaltem virtualiter in continuatione illius ad hunc malum finem convictûs, adeò ut non teneatur numerum illorum actuum exprimere, ſi tempus expreſſerit quo id malum perduravit, niſi ut ſuperiùs dixi de meretrice, alios actus ſpecie à fornicatione diſtinctos commiſerit; hi namque ſigillatim cum ſuo quique numero exprimendi erunt, quales ſunt actus luxuriæ contra naturam.

XII. Jam hîc agendum de peccatorum circumſtantiis exprimendis à pœnitente. Circumſtantiarum quadruplex eſt differentia; vel enim ſunt augentes, ſeu aggravantes peccatum, ut eſt actus odii deliberatus unus & individuus, ſi duraverit per ſeſquihoram aut duabus continuis horis, ſi una eademque illicita copula brevior fuerit aut longior, ſi ad eam oſcula quoque adhibita fuerint, necne; vel ſunt circumſtantiæ minuentes peccatum, ut ſi mulier conſenſit in ſtuprum ſemel requiſita, aut poſt multas & importunas preces; vel ſunt impertinentes, ut ſi quis longo aut brevi gladio alterum occidit, dextera manu, an ſiniſtra, & iſtas nemo diffitetur eſſe ſilendas ut inutiles & ſuperfluas: vel ſunt ſpeciem peccati mutantes, & iſtas affirmant omnes eſſe neceſſariò confitendas juxta præſcriptum Tridentinæ Synodi ſeſſ. 14. cap. 5. his verbis: *Colligitur præterea etiam eas circumſtantias in confeſſione explicandas eſſe, quæ ſpeciem peccati mutant, quòd ſine ipſis peccata ipſa neque à pœnitentibus integrè exponantur, nec judicibus innoteſcant.* Hujuſmodi verò ſunt quæ peccatum mortale conſtituunt, quod alio

alioqui veniale, aut etiam nullum eſſet: ut ſi quis levem & venialem culpam alterius retulit, hac tamen mente, ut infenſiſſimum illi concitaret inimicum; ibi enim venialis alioqui detractio redditur mortalis: aut ſi quis laïcus manu tangat mappam Altaris, dum credit per erroneam conſcientiam ſe hoc faciendo peccare mortaliter; ſic enim actio indifferens, & ne quidem venialiter culpabilis, degenerat in mortalem culpam. Sciendum namque, ex conſcientia erronea naſci peccatum in actibus etiam per ſe licitis: hac ratione, quia quiſquis hoc agit quod judicat illicitum, determinat ſe, & conſentit in malum, & proinde peccat. Idque confirmatur Rom. 14. his verbis: *Scio, & confido in Domino Jeſu, quia nihil commune per ipſum, niſi ei qui exiſtimat quid commune eſſe, illi commune eſt.* Et ſubinde: *Qui autem diſcernit, ſi manducaverit, damnatus eſt, quia non ex fide: omne autem quod non eſt ex fide, peccatum eſt.* Fidem hoc loco interpretantur S. Chryſoſtomus, S. Thomas, aliique communiter, perſuaſionem & dictamen conſcientiæ. Speciem etiam peccati mutant circumſtantiæ illæ quæ ita peccato de ſe mortali conjunguntur, ut per eas accedat actui alia quoque peccati mortalis ſpecies. Sic circumſtantia Clerici percuſſi facit ut ea percuſſio, quæ eſſet mortalis in perſona laïci, induat quoque ſacrilegii crimen: & ſtuprum cum conſanguinea augetur crimine inceſtus. Cùm verò nihil dubii ſit circa circumſtantias impertinentes, & circa eas quæ peccati ſpeciem mutant in materia mortali, tota ſupereſt difficultas circa circumſtantias intra unam eandemque ſpeciem tantùm aggravantes, & circa circumſtantias peccatum diminuentes.

XIII. Circumſtantiæ minuentes non ſunt neceſſariò exprimendæ in confeſſione, qualis eſt in eo qui metu morbi pollutionem procuravit, aut in eo qui injuriâ provocatus odium proximi concepit, aut qui conſenſit in crimen longa & urgente alterius perſuaſione & minis adactus. Sed tamen ſi minuens circumſtantia peccati ſpeciem immutet, faciendo veniale quod alioqui eſſet mortale, à pœnitente exprimenda neceſſariò eſt, ut ſi cui grave damnum illatum fuerit per ſubreptionem & imperfectam inadvertentiam; ut ſi quis per ludum venialiter culpabilem hominem terræ alliſit, eoque caſu incautè caput ei effregit; aut ſi quis venator telum in hominem vibravit & occidit, credens eſſe feram. Quæ hactenus de circumſtantiis minuentibus dixi, communi Doctorum conſenſu firmantur, etiam illorum qui ſecus judicant de aggravantibus circumſtantiis, quanvis eadem utrobique videatur eſſe ratio non confitendi utraſque. Sanè ſimplicitas pœnitentis, ejuſque bona fides facilè illum excuſat à peccato, ſi has minuentes circumſtantias, & ſpeciem peccati mutantes ſubticuerit ignorans, & credens id ſibi eſſe per humilitatem convenientius in ſtatu pœnitentis conſtituto excuſationes peccati ſubticere.

XIV. Circumſtantias, quanvis notabiliter aggravantes, ſi per eas ſpecies peccatorum non mutentur, minimè neceſſe eſt confiteri, ut docet

gravior & communior Doctorum pars. Sanctus Thomas in 4. diſtinct.16. quæſt.3. art.2. quæſtiunc.5. Sanctus Bonavenrura ibid. diſt. 17. quæſt. ult. Paludanus in 4. diſt.16. quæſt.3. art.3. Durandus quæſt.4. Medina de pœnit. tract. 2. quæſt. 7. Vaſquez quæſt. 91. art. 1. dub. 2. num.6. Valentia tom.4. diſput.7. quæſt. 11. puncto 1. aſſertione 5. Navarra Enchir. cap. 6. num.6. Toletus lib.3. cap.7. num.7. Reginaldus lib.6. num.135. Bonacina de pœnit. diſp.5. quæſt.5. ſect.2. puncto 2. §. 3. difficult.3. num.5. contra Sotum in 4. diſt.18. quæſt.2. art.4. concluſ.7. Suarez diſp.22.ſect.3.num.5. Coninch diſput. 7. dub. 3. num. 13. & alios. Ratio hujus concluſionis eſt primùm, quia Tridentinum loco cit. tradens accuratè illa quæ neceſſaria ſunt ad Pœnitentiæ Sacramentum, non alias exigit confitendas peccatorum ſpecies, quàm quæ peccati ſpeciem immutant. Secundò, quia conſentiunt etiam adverſantis ſententiæ Authores, non eſſe neceſſe, ut circumſtantiæ peccatum minuentes exprimantur, niſi quando ſpeciem mutant peccati; ſed non minùs influunt ad notitiam ſtatus pœnitentis, & rectum judicium Miniſtri, expreſſiones quibus peccatum notabiliter minuitur, quàm quibus notabiliter aggravatur. Tertiò, quia omnes ferè confeſſiones de validitate nutarent, & pœnitentes etiam peritiores & prudentiores inter innumeros ſcrupulos anxii fluctuarent, cùm neſciatur quis ſit ponendus limes inter illiuſmodi circumſtantiarum differentias notabiliter, & non notabiliter aggravantium, neque poſſint certæ tales regulæ aſſignari, ubi nulla eſt ſpecifica differentia: & ſi quis proprio ingenio proprios ſibi limites præfigat, alius aut reſtrictiores, aut remotiores ſibi præſcribet, & à pœnitentibus exiget. Cúmque nullâ certâ nitatur regulâ, cras terminos pro humani ingenii inconſtantia aliò transferet, quos heri alio loco poſuerat, nihilque incertius aut vacillantius erit quàm ipſæ neceſſariæ, & ad Sacramenti validitatem & effectum requiſitæ conditiones. Quartò denique fruſtra & indebitè requiruntur ad hoc Sacramentum ut neceſſariæ conditiones, de quibus nullum extat, aut uſquam extitit, ſive Chriſti, ſive Eccleſiæ præceptum; atque ita injuſtè adſtringitur pœnitentium libertas. Objiciunt adverſarii Concilium ipſum Tridentinum d. ſeſſ. 14. cap. 5. dicere, eam peccatorum confeſſionem eſſe neceſſariam, quæ ſufficiat ut Sacerdos de eorum gravitate rectè judicare poſſit. At idem locus pariter convinceret ad obligationem exprimendi quoque circumſtantias notabiliter minuentes, cùm æqualiter influere poſſint ad ejuſmodi notitiam & rectum de peccatis judicium: contrariorum enim eadem eſt diſciplina. Sed Patrum Tridentinorum longè alia mens eſt, hoc enim dumtaxat intendunt, ut diſcernatur ſingulorum peccatorum gravitas ex regulis quas ſolas diſertè ibi proponunt, nimirum quatenus cognoſci poteſt ex confeſſione peccatorum ſecundùm illorum ſpecies, numerum & circumſtantias illas, quibus eorum ſpecies immutatur. Dices inde ſequi, quod ſufficiat ei qui mille aureos ſubripuit, ſi ſolùm confiteatur ſe aliquid

furatum in notabili quantitate, quæ tamen quantitas poteſt ſufficere in furto unius aurei. Reſpondendum & hanc potuiſſe accuſationem ſufficere, niſi officium eſſet Sacerdotis providere reſtitutioni faciendæ; quam ad rem opus eſt ut ſciatur exactiùs quantum fuerit furto ablatum, & intra quod tempus, & quibus modis exigenda ſit illa reſtitutionis exequutio. Quin etiam ipſi adverſantes nobiſcum ſentiunt, unicam unius fornicationis confeſſionem ſufficere, vel homicidii, etiamſi multi actus præceſſèrint, qui ſinguli ſeorſim ſpectati ſint totidem peccata mortalia, & advenire poſſunt ſine completa fornicatione vel homicidio; & hæc viciſſim ſæpe adveniunt ſine illis actibus præambulis: & illi quidem actus præcedentes & concomitantes fornicationem vel homicidium magis procul dubio & à ſeipſis invicem, & à duobus illis conſummatis multò plus differunt, quàm nummus aureus ab alio aureo, qui ſimul uno furto ablati ſupponuntur; & tamen illorum diverſorum actuum inordinatorum expreſſionem non eſſe in Sacramento neceſſariam, omnes admittunt.

XV. Quæritur utrum confeſſio dubiorum peccatorum requiratur ad integritatem neceſſariam? Concludendum eſt abſolutè, eum qui dubitat ſe peccatum aliquod commiſiſſe, aut qui ſciens quidem ſe commiſiſſe, dubitat an ſit mortale necne, aut eum qui ambigit utrum illud aliàs confeſſus fuerit, teneri illud confiteri. Stat enim in caſu dubitationis poſſeſſio certa pro lege confeſſionis, ut omnes conſentiunt, & Concilium Tridentinum dum ſeſſ. 14. cap. 5. & can. 7. excipit ab obligatione confitendi ſola peccata venialia, & ſubdit huic obligationi peccata, de quibus an ſint mortalia, dubitatur. Nec obſtat illud, quod is qui dubitat ſe voviſſe, non aſtringitur ad ejus impletionem: & ſimiliter is qui anceps animi eſt, utrum damnum intulerit, non tenetur damnum reſarcire. Id quidem verum eſt, quia in illis ſtat poſſeſſio pro libertate dubitantis, at in confeſſione dubiorum ſtat poſſeſſio pro lege confeſſionis. Si dicas, in dubiis meliorem eſſe conditionem poſſidentis, cap. *Ex literis*, de probationib. concedo id quidem; ſed nego hunc pœnitentem poſſidere hanc libertatem. Ubi enim conſtat de præcepti obligatione, & dubitatur de exemptione ſeu excuſatione à præcepto, ſubſiſtit poſſeſſio pro lege aut præcepto.

XVI. Cæterùm aliud cenſendum de eo qui probabili ratione ductus opinatur, quantumvis cum aliqua in oppoſitum formidine, ſe id peccatum non commiſiſſe, aut à ſe commiſſum confeſſum fuiſſe, qui non aſtringitur ad ejus confeſſionem; favet enim ei ſua, quam probabilem rectè judicat, opinio. Et ſanè quis tam felicis memoriæ eſt, ut certiſſimè recordari poſſit particularis à ſe factæ confeſſionis ſingulorum peccatorum veterum, quæ poſt multos annos in mentem ejus redeunt? Hac ſanè ratione via latiſſima aperiretur innumeris ſcrupulis & repetitionibus anxiis priſtinarum accuſationum. Is verò qui ſolitus fuit accuratum examen ſuis confeſſionibus anteactis præmittere, eoque magis ſi generales confeſſiones

nes quamexactiſſimè ediderit, cauſam habet admodum probabilem animo quieſcendi & credendi ſe talem accuſationem non omiſiſſe; aut ſi fortè in individuo omiſerit, perſuadendi ſibi quod eam ſub ſpecifica ſaltem expreſſione comprehenderit. Exempli causâ, ſi fuerit aliqua famæ alienæ detractio, quod eam ſaltem comprehenderit quando non tantùm includere intendens quindecim particulares detractiones, quarum ſigillatim recordabatur, intendens tamen cæteras comprehendere detractiones, quarum in individuo non recordabitur, ex judicio probabili, ut fieri à cautioribus ſolet, numerum præfatum auxit, ſeque triginta detractionum accuſavit: & ita de cæteris accuſationibus tam numerum actualis recordationis, quàm oblitorum aliorum probabilem exprimentibus. Id enim ſufficit ad oblitorum expreſſionem, quandoquidem talis expreſſio id habet omne quod à Concilio requiritur, ſpeciem ſcilicet, & quoad accuratè fieri potuit numerum peccatorum. Hanc doctrinam circa dubia & probabilia tradunt Suarez de pœnitentia, diſp. 22. ſect.9. num.6. Sanchez in Summa, lib.1. cap. 10. num. 66. Bonacina diſp. 5. quæſt. 5. ſect.2. punct.2. §.3. diffic. 4. num.4. & alii.

XVII. Ex parte defectuum ipſius pœnitentis requiritur iteratio confeſſionum, in quibus iſte ſcienter, & citra juſtam cauſam omiſit accuſationem peccati alicujus, vel cogniti, vel ab eo dubitati mortalis, aut circumſtantiam neceſſariò confitendam. Ratio eſt, quia ibi deficit integritas confeſſionis, atque bona fides pœnitentis. Item ſi defectu debiti examinis factum ſit, ut peccata mortalia non occurrerint in mentem, quæ alioqui occurriſſent, ſi congrua perquiſitio præceſſiſſet, ſaltem mediocris pro ratione temporis ab ultima confeſſione decurſi, & multitudinis ac gravitatis culparum confitendarum. Item ſi nullus extiterit de peccatis dolor aut propoſitum emendationis. In his quippe defectibus violatur id quod eſſentiale eſt huic Sacramento; bonaque fides, ipſaque confeſſio, & perperam acceptæ abſolutionis forma vertuntur in ſacrilegium. His & adjunge, ſi pœnitens noluit ſolitam ac proximam mortaliter peccandi occaſionem deſerere. In his confeſſio, utpote invalida, repetenda eſt.

XVIII. De omiſſione autem peccatorum quæ pœnitens neque credebat, neque dubitabat eſſe mortalia, communiter Doctores ſentiunt, non involvere confeſſionis invaliditatem, aut eam iterandi obligationem; ſed ſufficere ſi pœnitens poſt diſcuſſam, quæ præceſſerat, ignorantiam non affectatam, exprimat illud in altera confeſſione cum debitis circumſtantiis, ſimulque peccata reliqua poſt confeſſionem ultimam commiſſa, abſque præcedentium confeſſionum iteratione, in quibus & bona fides, & reliqua ad hoc Sacramentum neceſſaria concurrerunt. Ita Sylveſter verb. *Confeſſio* 1. quæſt. 3. Navarra cap. 9. num. 15. Toletus lib. 3. cap. 10. num. 7. Vaſquez quæſt. 92. art. 3. dub. 1. num. 7. Reginaldus lib. 6. num. 153. Bonacina de Pœnitentia quæſt. 5. ſect. 2. puncto 3. num.6. Sic excuſantur à confeſſio-

num

num reiteratione pueri & puellæ, qui quæve accedente meliori inſtructione agnoſcunt pro mortalibus actus quoſdam, in quibus nihil tale ſuſpicabantur. Quod etiam uſuvenit plerumque in adultis & provectioribus poſt diſcuſſam priſtinam, quâ tenebantur, ignorantiam. Suprà citati Authores, aliique hoc præterea docent, quoties repetendæ ſunt neceſſariò præcedentes confeſſiones apud alium Confeſſarium, ſi tamen fiat confeſſio ſecunda penes illum qui præcedentem audierat ab eodem pœnitente, nullatenus eſſe neceſſariam repetitionem, ſi modò recordetur gravium aliquot peccatorum in ea confeſſione quæ præceſſit auditorum, ſtatuſque ipſius pœnitentis, ſaltem in confuſo; & ſufficere eadem ſimul peccata in genere, non verò ſigillatim confiteri, cum expreſſione tamen ſecundùm ſingulas ſpecies peccatorum non antè confeſſorum, & numeri eorum, etiamſi Confeſſarius ille aliquorum mortalium anteà ſibi confeſſorum recordationem amiſerit.

XIX. Probabiliſſima eſt Doctorum ſententia, qui graves omnes ac mortaliter culpabiles contumelias tradunt ejuſdem eſſe ſpeciei, ac proinde ſufficere accuſationem gravium contumeliarum, numerique expreſſionem generalem, non trahendo moram quoties hanc numero contumeliam, & quoties hanc aliam in individuo protulerit; quæ res innumeros pareret ſcrupulos, & ad tribunal Confeſſarii frequentes reverſiones, præſertim rixoſarum fœminarum, quæ ſolent ad iracundiam frequenter proſilire, & quidquid in buccam venerit exprobrare. Hoc docent Cajetanus in S. Thomæ 2. 2. quæſt. 71. art. 1. Sanchez in Selectis, diſput. 6. num. 2. Sotus de Juſtit. lib. 3. quæſt. 9. art. 1. Molina tom. 5. tract. 4. diſput. 19. num. 3. ſeu diſput. 21. num. 6. Baſſæus verb. *Contumelia*, num. 4. & verb. *Peccatum* 4. num. 8. Reginaldus lib. 24. cap. 5. num. 102. niſi in aliquibus occurrat circumſtantia vel perſonæ, vel cauſæ moventis, vel eventus inde conſequuti aut conſequuturi, aliave ſimilis, quæ ſpeciem immutet; ea namque neceſſariò erit exprimenda.

XX. Eademque ratio contumeliarum quæ proficiſcuntur ab iraſcibili appetitu, multò fortiùs prævalet in obſcœnis verbis, quæ impulſu appetitus concupiſcibilis proferuntur. Et ſufficit accuſatio in genere verborum turpium mortaliter culpabilium, ſine illorum individua expreſſione; hoc enim propudioſum nimis foret, adeò ut quo turpiora eſſent verba, eo ſtrictior incumberet obligatio eadem, utpote gravitatem culpæ augentia, iterum ad aures Confeſſariorum importunè repetendi: atque ita propudioſum, impudens, & periculis innumeris obnoxium redderetur Confeſſionis Sacramentum, eſſetque ſacrum Tribunal odioſum, & Prætextatorum, Feſcenninorumque verborum fœdiſſima colluvies. Omnia itaque mortalia turpiloquia, pariterque mortifera convicia in eandem ſingula ſpeciem conveniunt, & omiſſis individuis expreſſionibus, ſufficit horum gravium ſpeciem cum mutantibus ſpeciem conditionibus confiteri cum

neceſſariis tantummodò circumſtantiis, quæ ex ſingularitate perſonæ, vel ex perverſitate intentionis, vel ex ſcandalo, aut aliunde ducuntur.

XXI. Idem ſimiliter aſſerendum de pleriſque fœdis & libidinoſis cogitationibus; ſufficit enim earumdem generalis ac ſpecifica accuſatio, cum numero & circumſtantiis ſpeciem mutantibus: an ſcilicet intervenerit conſenſus ad actum exteriorem, an verò ſola moroſa delectatio abſque propoſito exequutionis. Item exprimendum, ſi ſit orta pollutio ex præcedentibus, ſi motiones carnis ex cauſa voluntaria. Deſignandæ quoque ſunt perſonarum qualitates iſtæ, ſi ſolutæ, ſi ligatæ matrimonio aut voto continentiæ, ſi ſpiritualiter aut carnaliter affines, ſi conſanguineæ, quóve in gradu. Cæteræ autem multiplices ac individuantes circumſtantiæ ſufficiunt ſub generali expreſſione turpium cogitationum, deſideriorum, actûum, propter Sacramenti hujus honeſtatem; neque plura exprimi neceſſe eſt ultra ſpecies aſpectus libidinoſi, tactus, oſculi, coïtus. Turpia verò, quæ coïtum immediatè præceſſere, conſentiunt unanimes Doctores, non eſſe neceſſe confiteri, cùm ſint cohærentes ad actum illum ultimum diſpoſitiones: ſicut neque qui hominem occidit, tenetur proximos ad id homicidium apparatus exprimere, quanvis ſeorſim ſpectati ſint peccata mortalia, ut armorum ad id præparatio, aliique ſimiles actus anteriores proximè ad patratum homicidium relativi. Attamen peccata contra naturam, qualis eſt pollutio, cùm ſpeciem diſtinctam, & majorem in ſeipſis nequitiam præ aliis libidinibus comprehendant, ſi contigerint ante coïtum, confeſſione ſunt exprimenda.

CAPUT XI.

De cauſis ab integritate confeſſionis excuſantibus.

I. Confeſſionis integritatem diſtinguunt communiter Doctores in materialem & formalem. Materialem dicunt quâ ita omnia peccata exprimuntur, quorum reus eſt pœnitens, ut nullum prætermittatur. Formalem verò, quâ omnia peccata ſua pœnitens exprimit quæ tenetur exprimere, quanvis aliqua taceat quæ hîc & nunc non tenetur exprimere. Materialem porrò non eſſe præceptam ad hoc Sacramentum, ſed formalem dumtaxat integritatem. Cumque veriſſima ſit doctrina iſta, reſtat nunc inveſtigandum, quibus caſibus ſufficiat formalis integritas.

II. Primus caſus contingit in oblivione peccati mortalis, aut in ejus inadvertentia vel ignorantia, vel inculpabili prorſus, vel ſaltem non mortali

taliter culpabili, qualis non eſſet in eo qui ſuæ conſcientiæ examen neglexiſſet ante confeſſionem; ſic enim eſſet iſta omiſſionis culpa mortalis: ſed ſi tantùm venialis negligentia intervenerit, non fruſtrabitur pœnitens fructu hujus Sacramenti.

III. Secundus caſus eſt in Sacerdote, qui non poteſt aliquod ſuum peccatum confiteri niſi manifeſtando peccatum & peccati authorem, cujus ipſe confeſſionem audivit: abſolutè enim tenetur illud reticere, ſi neceſſitate urgetur confeſſionis, nec habeat Confeſſarii copiam cui ſit pœnitens ignotus: ſed ſi non urgetur præſenti neceſſitate confitendi, tenetur differre, atque etiam aliò proficiſci ad integrè confitendum. Tertius caſus eſt in muto nutibus confitente Sacerdoti nutus ejus non intelligenti; nam impotentia loquendi excuſat ab integritate materiali. Quartus eſt in extraneo, cujus idioma non ſatis intelligitur, modò non ſit copia alterius Confeſſarii qui ejus linguam benè intelligat. Quintus caſus eſt quum pœnitens ex juſta ratione conjectatur vel proprium, vel Confeſſarii detrimentum, ſi deficiente alterius Confeſſarii commoditate, & urgente animæ propriæ ſalute confiteatur reticendo aliquod mortale peccatum, ne id inde ſequatur detrimentum: ut ſi juſta ſit metuendi cauſa ne Confeſſarius ipſe ex inſita malitia aut innata levitate, linguæque incontinentia notificet id peccatum, aut odium adversùs pœnitentem, vel vindictam concipiat, aut etiam ad turpia ſolicitet. His enim prævisis tenetur ipſe pœnitens reticere, ne propriam, aut Confeſſarii ſalutem prodat. Sed ubi ratione ſufficienti non nititur illud judicium aut ſuſpicio, non poteſt pœnitens ſilere aliquod mortale peccatum.

IV. Sextus caſus eſt quum infirmus morbo laborat contagioſo, nec poteſt à longè confeſſio ejus audiri; tunc enim auditis uno aut alio peccato, ſi ſit grave ex diuturniori aſſiſtentia periculum, poteſt à Sacerdote ſtatim abſolvi, ut docent Vaſquez, Coninch, Bonacina. Septimus caſus contingit quando infirmus nimis fatigatur, adeò ut ejus vires periclitentur in exactiori peccatorum explicatione, ſive ipſe per ſe admoneat, ſive id prudens Confeſſarius advertat. Henriquez, Bonacina. Octavus caſus eſt in mortis imminente periculo, ut incendio, naufragio, ruina: poteſt enim Sacerdos audito à ſingulis uno peccato omnibus ſimul unam abſolutionem impendere dicendo: *Ego vos abſolvo.* Eadem ratio eſt in repentina hoſtium irruptione. Ubi verò inſtat periculoſus cum hoſte conflictus, poſſunt omnes ſimul oſtendere ſigna doloris de peccatis, ſimulque omnes aliqua peccata confiteri, & ſic ſimul abſolvi, ſaltem ſub conditione, ſi talis confeſſio valeat ad Sacramentum. Sylveſter in verb. *Confeſſio* 1. n. 23. Angelus ibid. num. 29. Reginaldus in praxi, lib. 8. n. 23. Coninch diſp. 7. dub. 9. num. 74. Item quando periculum eſt ne confitens ſubitò moriatur antequam detur abſolutio.

V. Utrum verò licitum ſit peccatum reticere quod exprimi aliter non

poſſit niſi manifeſtando peccatum complicis, ubi non adeſt alius Confeſſarius cui complex ipſe ſit ignotus; duæ ſunt oppoſitæ ſententiæ, quarum Authores utrimque damnant peccati mortalis ſecus facientes quàm ipſi opinantur. Obligant enim in iſto caſu ad particularis iſtius peccati ſilentium eum qui confitetur, Marſilius in 4. diſt. 16. quæ. 12. art. 4. ad 7. Armilla verb. *Circumſtantia*, num. 11. Navarrus cap. 7. num. 3. Viguerius Inſtitut. Theolog. cap. 16. §. 4. verſ. 17. Ex adverſo teneri pœnitentem iſto caſu ad integritatem materialem, docent S. Thomas opuſc. 12. q. 6. & in 4. diſt. 16. quæſt. 3. art. 2. ad 4. Durandus ibid. quæſt. 4. lit. *V*, item S. Antoninus, Adrianus, Suarez, Coninch. Ratio primæ ſententiæ eſt, quia ubi concurrunt oppoſita præcepta, quorum unum eſt juris naturalis, quale eſt de conſervanda proximi fama; alterum juris poſitivi, ut eſt materialis integritas confeſſionis, oportet ut naturale præceptum prævaleat poſitivo. Ratio autem ſecundæ ſententiæ eſt, quia nullus caſus occurrit obligans reum ad fatendum proprium delictum alicui judici, qui non eundem pariter obliget ad prodendum complicem, ſi nequeat aliter proprium delictum manifeſtare ſufficienter, aut ſi de illo juridicè interrogetur. At Confeſſarius eſt judex; & circumſtantia complicis eſt quandoque prorſus neceſſaria ad competentem in interiore tribunali cauſæ cognitionem. Socius verò delicti ſe huic legi per ſuum crimen ſubjecit. Cùm itaque hac in cauſa jus amittat ad propriam famam, ſequitur per ejus manifeſtationem non violari jus naturale, atque ita corruit contrariæ partis argumentum. Conſentiunt tamen in hoc uno oppoſiti Doctores ubi eſt alterius Confeſſarii copia, qui complicem non cognoſcat, aſtringi pœnitentem obligatione recurrendi ad illum, atque ita conſulendi æſtimationi complicis; ſimulque confeſſionis integritati materiali.

VI. Communis olim opinio fuit, pœnitentem reſervatorum caſuum reum abſolvi poſſe ab inferiore Sacerdote, & deinde remitti ad ſuperiorem pro reſervatorum abſolutione directa, cùm jam eſſet ab inferiore ab iiſdem abſolutus indirectè. Sed ſi primùm recurrerit ad ſuperiorem, poſſe ab eo ejus audiri confeſſionem circa ſola reſervata peccata, & ab hoc abſolvi, & poſtea ad Sacerdotem inferiorem remitti pro confeſſione & abſolutione non reſervatorum. Ita cenſuerunt Dominicus Soto, Cajetanus, Paludanus, Joannes Major, S. Antoninus, Gabriel Biel, Durandus, Angelus, Navarrus, Graffius, Emanuel Sà verb. *Abſolutio*, Toletus lib. 3. cap. 8. Sed his opponuntur communiter recentiores, qui illud primum de inferiori Sacerdote jure merito negant, eo quòd careat juriſdictione circa reſervata. Secundum etiam de Superiori, quia integritas confeſſionis citra caſum neceſſitatis eſt divini ac indiſpenſabilis juris. Ita Suarez, Vaſquez, Becanus, Coninch, Laiman, Bonacina, Filliucius, aliique. Id luculenter probant verba iſta Concilii Trident. ſeſſ. 14. cap. 7. *Extra articulum mortis Sacerdotes, cùm nihil poſſint in caſibus reſervatis, id unum pœnitentibus perſuadere*

dere nitantur, ut ad ſuperiores & legitimos judices pro beneficio abſolutionis accedant. Verumtamen in caſibus neceſſitatis, in quibus valeret etiam dimidiata confeſſio, poſſet Sacerdos carens poteſtate circa reſervatos caſus abſolvere hos quidem caſus indirectè, cætera autem non reſervata peccata directè. Suarez diſput. 31. ſect. 3. num. 2. Henriquez lib. 6. cap. 15. num. 1. Coninch diſp. 8. dub. 13. num. 101. & 103. Id etiam iidem extendunt extra caſum neceſſitatis, quando pœnitens bona fide confitetur, etiamſi Confeſſarius peccaret per ignorantiam aut malam fidem.

VII. Celebris agitatur inter Doctores quæſtio, utrum ille poſſit abſolvi qui Confeſſorem accerſiri mandavit urgente mortis periculo, & antequam Sacerdos advenerit loquelam amiſit, aut mente vel ſenſibus deſtitutus repentè fuerit. Negant poſſe eo caſu abſolvi Sotus in 4. diſt. 18. quæſt. 2. art. 5. Lopez 1. p. cap. 18. & nonnulli alii. Sed ex adverſo abſolvi poſſe affirmant S. Antoninus 3. p. tit. 10. cap. 2. circa med. Sylveſter verb. *Confeſſio* 3. quæſt. 3. Navarra cap. 26. num. 27. Bellarminus lib. 2. de pœnitentia, cap. 7. ad finem, Suarez de pœnit. diſput. 23. ſect. 1. num. 5. Bonacina de pœnit. diſp. 5. quæſt. 5. ſect. 2. punct. 2. num. 7. Coninch de pœnit. diſput. 7. dub. 10. num. 97. Toletus lib. 3. cap. 8. & plerique cæteri, quibus ſuffragamur. Ratio eſt, quia impotentia diſpenſat ab integritate materiali confeſſionis; hic autem æger confeſſus eſt ut potuit in genere, ſe habere peccata, deque eis dolere dum petiit Confeſſorem, aut ſigna exhibuit doloris. Adeſt igitur qualis exhiberi potuit materia, atque ut ſuppono, intentio miniſtri & forma. Eſt igitur validum Sacramentum. Præterea accuſatio unius peccati in genere, cujus ſpeciei nullatenus pœnitens recordatur, & dubitat fueritne mortale, an veniale, eſt materia neceſſaria & pœnitentem obligans ad ejus in genere confeſſionem, ut cum Navarra cap. 10. num. 5. tenent communiter Doctores. Ergo & iſta generica accuſatio per ſigna præcedentia ægroti, qui mox loquelam aut ſenſum amiſit, poteſt eſſe ſufficiens materia ad abſolutionem. Et ſicut valet confeſſio per interpretem, ita & iſta antè exhibita pœnitentiæ ſigna valent ad Sacramentum, ſi qui tunc præſentes erant, affirment & atteſtentur.

VIII. His adducti rationibus prææallegati Doctores, Suarez aliique ſapienter affirmant, Confeſſorem in conſcientia obligari in tanto ægroti de ſalute æterna periculo abſolutionem ei ſub conditione impendere. Urgent etiam veterum Conciliorum decreta. Nam Carthaginenſe quartum, cui Sanctus interfuit Auguſtinus, ſic ſtatuit can. 7. *Is qui pœnitentiam in infirmitate petit, ſi caſu dum ad eum Sacerdos invitatus venit, oppreſſus infirmitate obmutuerit, vel in phreneſin verſus fuerit, dent teſtimonium qui audierint, & accipiat pœnitentiam. Et ſi continuò moriturus creditur, reconcilietur per manus impoſitionem, & infundatur ori ejus Euchariſtia. Si ſupervixerit, admoneatur à prædictis teſtibus petitioni ſuæ ſatisfactum, & ſubdatur ſtatutis pœnitentiæ legibus quandiu Sacerdos qui pœnitentiam dederit probaverit.* Hoc idem ferè ſancivit

Concilium Arauſicanum primum can. 12. dicens : *Subitò obmuteſcens, prout ſtatutum eſt, baptizari aut pœnitentiam accipere poteſt, ſi voluntatis præteritæ teſtimonium aliorum verbis habet, aut præſentis in ſuo nutu.*

IX. Argumentum adverſantium hoc eſt : Non debet quis ſacramentaliter abſolvi, niſi accedat peccatorum confeſſio, quæ nulla hîc ineſt, cùm peccata non magis cognoſcantur quàm antè illa edita ſigna ; ſcitur enim in genere quemlibet hominem eſſe peccatorem. Sed facilis eſt reſponſio; adeſt enim confeſſio qualis adeſſe in illo eventu poteſt : & quanvis anteà hic æger agnoſcebatur ut peccator, jam agnoſcitur ut peccator ſe accuſans per petitionem confeſſionis, aut per ſigna contritionis, vel præſentia, vel à circumſtantibus atteſtata. Et aliunde ex illo qui tenetur ſe accuſare peccati in genere, cujus ſpeciem oblitus eſt, liquet genericam confeſſionem eſſe aliquo caſu ſufficientem & neceſſariam materiam ſacramentalis abſolutionis. Signa quæ Sacerdos poteſt ab ægroto expetere loqui non valente, ſunt ſtringere expetentis Sacerdotis manum, aut oculos vel manus ſurſum elevare, aut pectoris percuſſio, aut oblatæ crucis exoſculatio. Et quanvis ſufficere aliquando poſſit præſentium hominum atteſtatio, conari tamen debet Sacerdos exprimere ab ægroto ſigna præſentia, ut communes hujus Sacramenti leges quoad fieri poteſt obſerventur.

X. Sed ubi nulla moraliter proxima ſigna præceſſerunt petitæ confeſſionis aut contritionis, neque à Sacerdote perſpecta, neque à circumſtantibus atteſtata, nullatenus debet impendi abſolutio ubi nulla prorſus exhibetur materia Sacramenti ; ideoque contraria opinio nihil habet probabilitatis, ſed eſt planè improbabilis. Coninch diſput. 7. num. 6. Navarra in Manuali, cap. 26. num. 27. Bonacina diſp. 5. quæſt. 5. ſect. 2. puncto 2. num. 10. Vaſquez quæſt. 92. art. 2. dub. 1. num. 36. Henriquez lib. 6. cap. 10. num. 9.

CAPUT XII.

De illorum Confeſſione qui venerunt ex alia diœceſi : & de Caſuum reſervatione.

I. SUPPONITUR in primis quod ſuperiùs dixi, poſſe quem abſolvi in aliena diœceſi à Sacerdote in hac diœceſi approbato. Nunc quæſtio eſt circa reſervatos in una diœceſi caſus, & non in alia : ut ſi Titius Maſſilienſis commiſerit peccatum ab Epiſcopo Maſſilienſi reſervatum, & profectus Aquas-Sextias ad litigandum coram ſupremo Senatu Provinciæ ibi reſidente, confiteatur

apud

apud Sacerdotem diœceſis Aquis-Sextienſis, in qua ille caſus non eſt reſervatus, an poſſit per eundem ab illo caſu abſolvi? Negant poſſe abſolvi Sotus in 4. Sentent. diſt. 18. quæſt. 2. art. 4. Medina lib. 1. cap. 10. Graſſius lib. 4. deciſ. cap. 18. num. 56. Sed meliùs affirmant poſſe abſolvi Cajetanus verb. *Abſolutio*, Henriquez lib. 6. cap. 14. num. 9. Suarez diſp. 20. ſect. 1. num. 4. Vaſquez quæſt. 93. art. 1. dub. 4. ad fin. Bonacina diſp. 5. quæſt. 7. punct. 5. §. 2. num. 9. Quæ affirmatio duplici ratione fundatur. Primò, quia juſta cauſæ cognitio non eſt aſtringenda ſub conditionibus impoſſibilibus, ſic enim judicia tollerentur: ſed eſſet conditio impoſſibilis, & proinde iniqua, ſi Confeſſarius quilibet aſtringeretur ad ſciendum omnes & ſingulos caſus reſervatos in diœceſibus eorum qui ad ſe confeſſionis causâ confluunt, cùm teneatur Confeſſarius ſcire in quibus poſſit, vel non poſſit abſolvere. Secundò, quia conſtans uſus ac regula receptiſſima eſt, in omni cauſa delicti judicandum eſſe reum ſecundùm jura ipſius loci in quo idem judicatur reus. Authent. *Qua in provincia*, C. ubi de crimine agi oport. & cap. *Placuit*, 6. quæſt. 3.

II. Hoc tamen limitatur in excommunicationibus reſervatis, ſive ſint à jure, ſive ab homine. In his enim pœnitens indiſcriminatim remittendus eſt ad Superiorem proprium, ut ab eo legem accipiat & abſolvatur, itaut ad ipſius arbitrium proprium ſatisfaciat. Et quia cùm ex Nicæni Concilii can. 5. excommunicatio per proprium Epiſcopum inflicta, reum alliget in quamcunque ſe parœciam aut diœceſim transferat, quod etiam renovatur in cap. *Curæ ſit*, 11. quæſt. 3. ſi illa ſit excommunicatio ab homine ſeu judice, nullus alius Epiſcopus poterit ab ea ſolvere, niſi ejus judicis, à quo lata eſt, Superior, ut eſt reſpectu Suffraganeorum Metropolitanus, ſed in ſolo appellationis caſu; citra verò appellationem Papa, vel Legatus. Sed ſi cenſura reſervata, quam pœnitens incurrit, lata ſit à jure, diſtinctione opus eſt: vel enim Sacerdos judicaturus hunc alienæ diœceſis pœnitentem, habet ab Epiſcopo proprio, vel à Papa poteſtatem abſolvendi à cenſuris, ſive in ipſa diœceſi, ſive generaliter ac ſine præfixione reſervatis; & his caſibus poterit abſolvere his irretitum diœceſanum alienum ſibi confitentem, modò parti læſæ aut Eccleſiæ pro delicti qualitate ſatisfaciat, quemadmodum poſſet legitimè proprium condiœceſanum in pari cauſa ſolvere à cenſura.

III. Circa reſervata hoc pariter obſervandum: Si contingat ut quis oblitus alicujus peccati ſui reſervati, abſolutus in confeſſione ab eo fuerit qui facultatem obtinuerat abſolvendi à reſervatis, idem pœnitens in alia confeſſione poterit abſolvi ab iiſdem caſibus reſervatis per alium Sacerdotem approbatum, etiamſi facultate careat abſolvendi à reſervatis. Nam abſolutio collata antè à Confeſſario facultate circa reſervata munito abſtulit reſervationem, quatenus idem abſolverat quidem directè à confeſſis non reſervatis; ſed (cùm gratia Sacramenti dimidiari non poſſit, ſimulque

quæ omnia mortalia peccata deleat) idem abſolverat indirectè à non confeſſis, in quibus erant caſus reſervati. Ita docent Sanctus Antoninus, Cajetanus, Sylveſter, Navarra, Suarez. Idemque communiter Doctores affirmant de illo qui reſervata quidem confeſſus eſt, & cui abſolutionem pronunciavit Confeſſarius habens circa reſervatos caſus facultatem; ſed ipſe pœnitens ſine mala ſua fide erat animo incapax ad gratiam & abſolutionem Sacramenti. Hic enim confitens poſtmodùm alteri carenti facultate circa reſervata, poterit per eum validè abſolvi, juxta S. Antoninum 3.p. tit 14.cap.19. Cajetanum verb. *Caſus*, Angelum, Armillam eod. num.4. Sylveſtrum verb. *Confeſſio* 1. num.21. Suarez diſp.31. ſect.4. n.9. Coninch diſp.8. dub.12. num.91. 92. 93. qui hoc affirmant non ſolùm in confeſſione facta ordinario Superiori, ſed etiam Sacerdoti habenti hanc poteſtatem delegatam. Et his innituntur rationibus: Tum quia talis pœnitens ſatisfacit reſervationis fini, qui alius non eſt quàm ut Superiori ſe præſentem ſiſtat, à quo poſſit meliùs dirigi & monita ſalutaria cum pœnitentiali ſatisfactione ſuſcipere: at verò pœnitens iſte hæc præſtitit, atque ita ablatâ causâ reſervationis tollitur effectus, hoc eſt ipſa reſervatio. Præterea ſic abſolvens intendit abſolvere quantum fieri poteſt ſecundùm præſentem confitentis diſpoſitionem, quæ quidem eſt incapax abſolutionis à peccato, ſed eſt capax abſolutionis à reſervatione. Tertiò, quia cùm tam multi atque adeo graves Authores hoc aſſerant, nec Superiores ac Prælati Eccleſiæ ullatenus contradixerint, cenſentur conſentire.

IV. Licèt autem prædicti Authores abſolutè loquantur, his tamen adjungendum cenſui, neceſſe eſſe ut pœnitens, quantumvis aliunde indiſpoſitus, accedat cum bona fide, hoc eſt ſciens & volens non abutatur confeſſione. Nullatenus enim præſumi debet, Superiores velle favoribus proſequi eos qui animo ſacrilego & cum aperta malignitate Sacramentis abutuntur: ut enim ſancitur in l. 177. D. de regul. jur. nemo ex ſuo delicto meliorem ſuam conditionem facere poteſt. Atque cap. *Si vir*, de cognat. ſpirit. Nemini ſua fraus patrocinari debet, vel dolus.

CAPUT XIII.

De Opinione probabili.

I. PRÆSUPPONENDUM eſt, variè quidem accipi nomen Conſcientiæ; ſed quod ad præſentem diſquiſitionem attinet, conſcientiam eſſe judicium, quo aliquid bonum aut malum eſſe judicamus. Etſi enim lex, ſive naturalis, ſive poſitiva, ſive divina, ſive humana, ſit prima ſive bonitatis, ſive malitiæ operatio-

num

num noſtrarum regula; at proxima regula eſt ipſum conſcientiæ judicium, ſeu rationis dictamen proponens voluntati objectum tanquam honeſtum vel turpe. Porrò conſcientia iſta, ſeu rationis judicium variè diſtinguitur: vel enim rectè judicat, & dicitur Conſcientia recta: vel errat, & dicitur Conſcientia erronea: vel neque aſſentit, neque diſſentit, & dicitur dubia Conſcientia: vel aſſentit quidem uni parti, ſed cum formidine circa partem oppoſitam, & dicitur Conſcientia opinans: vel nullum præbet aſſenſum, ſed tamen magis in unam partem inclinat quàm in alteram, & dicitur ſuſpicioſa: vel ducitur in formidinem ac vehementem apprehenſionem peccati, ſed tamen ex levibus fundamentis, quæ vir prudens ſpernenda eſſe judicet; & dicitur Conſcientia ſcrupuloſa, quæ quidem ut rectificetur, quantumcunque formidet, aut violenter aliquid apprehendat, debet firmum judicium cohibere, & ſibi tanquam incapaci recti judicii diffidendo, aliorum prudentiorum doctrinæ ac judicio ſe committere & obtemperare, ut omnes Theologi Scriptores conveniunt. Itaque ſcientia aut fides habet firmum aſſenſum; opinio habet aſſenſum non planè certum ac firmum, ſed cum formidine oppoſiti: ſuſpicio nullum præbet aſſenſum, ſed magis in unam quàm in alteram partem propendet. Dubium quoque expers ita eſt omnis aſſenſus, ut ſit in æquilibrio, nullamque in partem magis aut minùs inclinet. Fides igitur, ſcientia & opinio aſſenſum habent; ſuſpicio autem & dubium aſſenſu vacant. Atque ſuprà memoratæ diſtinctiones iſtæ ab omnibus admittuntur.

II. Scientia, opinio & dubium diſtingui ſolent in ſpeculativa & practica. Speculativa dicuntur quando intellectus in communi dictat ut certum, vel opinatur, vel dubitat aut ſuſpicatur aliquid eſſe licitum aut illicitum. Practica quando in ſingulari, ſeu hic & nunc, ſeu perpenſis particularibus circumſtantiis intellectus judicat aliquid ut certum, vel opinabile, vel dubium. Ex ſcientia, vel dubio, vel opinione, vel ſuſpicione ſpeculativis oriuntur ſcientia, vel dubium, vel opinio, vel ſuſpicio practica; valet enim ductum argumentum ab univerſalibus ad ſingularia ſub illis comprehenſa, niſi aliqua ratio ſpecialis aut particularis conditio judicium practicum à ſpeculativo faciat differre, judicando propterea hic & nunc licitum quod in communi judicatur illicitum, aut de eo dubitatur. Itaque quando adeſt ſcientia, opinio ſeu dubitatio ſpeculativa, licitum eſt quandoque contrarium operari, eo quòd adſit cognitio practica ſuadens oppoſitum hic & nunc ex ſpeciali circumſtantia. Hoc modo ſciens ſpeculativè non licere in feſtis ſervilia exercere, poteſt practicè formare conſcientiam, ſibi hoc licere, quia egeſtate premitur. Similiter dubitans ſpeculativè, an hæc res ſit ſua, poteſt practicè non dubitare, licere ſibi eam retinere, eo quòd poſſideat, & in dubiis melior ſit poſſidentis conditio. Unde conſtat id quod in communi eſt illicitum, aliquoties in particulari eſſe licitum ratione ſpecialis circumſtantiæ. Sic docent Cajetanus

opuſc. 17. reſponſ. 13. dub. 7. Medina de reſtitut. quæſt. 17. §. *Aliter tamen.* Soto in 4. diſt. 27. quæſt. 1. art. 3. §. *Imò verò:* Sanchez lib. 2. de matrim. diſp. 41. num. 8. idem in Decalog. lib. 1. cap. 9. Suarez tom. 5. in 3. p. diſp. 40. ſect. 5. num. 14. Vaſquez in 1. 2. quæſt. 19. art. 6. diſp. 65. cap. 1. num. 2. * Sylvius in 1. 2. quæſt. 19. art. 8. concluſ. 3. quo loco negat in dubiis eligendam eſſe tutiorem partem, dum tuta & probabilior apparens eligatur: addens prævalere debere haſce juris regulas: *In pari cauſa potior eſt conditio poſſidentis: &, Cùm partium jura ſunt obſcura, reo potiùs favendum eſt quàm actori.* Aut ſi partem unam eſſe conſectandam ſuadeat vitatio gravis damni in oppoſitum ſequuturi, &c. Hæ namque rationes pondus augent; multaſque & graves adducit Doctorum authoritates ad hoc ut ſufficiat poſſidenti diſcutere, num ad oppoſitam partem aliqua illuceſcat certitudo, quâ non apparente, ſecurè in priſtina poſſeſſione perſiſtet. Addit tamen contra Covarruviam, quod infans repertus expoſitus non poteſt licitè ordinari, niſi accedat debita diſpenſatio, quia rariſſimè exponuntur legitimè nati, ſpurii autem frequenter.]

III. Res ita diverſæ ſunt, opinionem eſſe probabiliorem, aut eſſe tutiorem, ut opinio probabilior poſſit eſſe minùs tuta, & opinio tutior poſſit eſſe minùs probabilis. Tutior enim ea dicitur quæ à periculo peccati remotior eſt; probabilior autem quæ fortioribus innititur fundamentis. Ut ſi controverſia ſit, an aliquid liceat, vel an ad aliquid obligemur, opinio negans licere, & dicens nos obligari, eſt tutior, etſi minùs probabilis, ſi debiliori fundamento innitatur.

IV. Quando poſt adhibitam diligentem inquiſitionem, quam ego poſt ſapientiores & graviores Doctores contra quoſdam neotericos prærequirendam & neceſſariam ad hoc exiſtimo, ut quis prudenter & tutâ conſcientiâ poſſit judicare & agere, ſi nihil certi & planè perſpecti (quod frequenter in rebus humanis occurrit) compareat, tunc, & non aliàs poteſt quis agere ex opinione probabili. Concluſio iſta eſt contra Fagnanum in cap. *Ne innitaris*, de conſtitut. num. 59. qui in morali quacunque materia negat licitum eſſe opinari, eo quòd opinio (ſic enim argumentatur) verſetur circa rem incertam, & ei conjuncta ſit formido oppoſiti; ipſe verò conſtanter affirmet neceſſariam eſſe in omni actione morali certitudinem, ſine qua nemo poteſt agere niſi cum peccato, ob periculum cui ſe exponit, quemadmodum & omnis agens cum conſcientia dubia. Verùm ſuperiùs oſtendi latum diſcrimen quod intercedit inter conſcientiam probabilem atque opinativam, & inter dubiam: & ita ſubvertitur ejus fundamentum. Quin etiam illa moralis certitudo, quam ipſe circa incertam materiam minùs cautè exigit, reipſa nihil differt niſi verbis ab ipſa, quam amoliri nititur, probabili opinione; cùm poſt illam omnem quam exigit cautionem in illa quam ſupponit certitudine morali, adhuc permaneat illa ipſa, quam tantoperè averſatur, formido circa oppoſitum.

V. Ille

V. Ille utique Doctor plus exigit in actibus humanis quamplurimis quàm permittit humana & inculpabilis ignoratio circa res, quarum certam notitiam Deus conferre homini noluit. Illa verò quam effingit moralis certitudo nulla eſt. Etenim ut quis rem aliquam ita ſe habere certò & citra omnem in oppoſitum ſuſpicionem ſibi certò perſuadeat, debet niti certo fundamento, certaque ac infallibili ratione, non quidem mathematicâ, quæ omninò aliter nunquam ſe habere queat, ſed morali tamen quæ ſit prudentiæ conformis, ita ut animus rationabiliter circumſpectus & prudens judicet rem juxta communes & frequentiſſimas occurrentias aliter eſſe non poſſe, neque prudenter pertimeſcendum in re præſenti oppoſitum. At verò in illa quam dicit Fagnanus morali certitudine, imprudenter judicaret qui omnem contrarii metum aut ſuſpicionem dimovendam judicaret. Aſſumere enim rem de ſe incertam, ſibique velle perſuadere quod certa ſit; & ſuper falſa iſta perſuaſione velle fundare moralem aliquam actionem, eſt propriè aſſumere pro fundamento circa moralia errorem & falſitatem: quod ſanè eſt omni rationi & rectitudini, ac ipſi bonæ fidei legique æternæ ex diametro oppoſitum. Illa namque fictio intellectus ſeipſum fallere conantis, ſibique perſuadere quod res aliqua certa ſit, quam tamen non poteſt ſecundùm rationem aliter quàm probabilem judicare, non excludit formidinem de oppoſito, quandoquidem ipſa poteſt aliter ſe habere, ut omni rectè judicanti compertum eſt, ipſeque Fagnanus cogitur fateri. Ergo illud quod hîc aſtruit de morali certitudine judicium, eſt neceſſariò irrationabile, imprudens, & à rectitudine devians.

VI. Id quod eſt ſolummodò probabile, non poteſt rectè judicari certum, ſed probabile, idemque opinabile, juxta receptam ab univerſis Theologis Ariſtotelis doctrinam, qui paſſim probabile judicium vocat Opinionem, atque adeò cap. 1. lib. 1. Topicorum, quinquies uſurpat opinabile pro eo quod eſt probabile, vocans probabile ἔνδοξον, ideſt opinabile, deducto nomine à radice δόξα, quod opinionem ſignificat. Quinetiam prudentiæ virtus, circa quam maximè verſatur morum diſciplina, pro ſuo reſpicit objecto res ipſas opinabiles, quæ aliter ſe habere poſſunt, eodem Ariſtotele teſte lib. 6. Ethic. ad Nicomach. cap. 5. his verbis: *Omninò prudens eſt qui ad conſultandum eſt aptus; conſultat autem de iis nemo, quæ aliter ſe habere non poſſunt: & de iis quæ ſunt neceſſariò, conſultatio fieri non poteſt.* Deinde ſic proſequitur: *Cum autem duæ ſint animæ partes rationem habentes, alterius erit ipſa prudentia virtus: ipſius, inquam, opinativæ partis; nam opinio circa id verſatur quod aliter ſe habere poteſt, & ipſa prudentia.* Hæc Ariſtoteles qui diſtinxerat paulò antè prudentiam à ſcientia. *Quia* (inquit) *ſcientia quidem eſt cum demonſtratione; quorum autem principia ſe aliter habere poſſunt, eorum non eſt demonſtratio.* Ita Philoſophus.

VII. Nullatenus licet ex duabus opinionibus oppoſitis, quarum ſin-

gulæ ſint probabiles, illam præferre quæ ipſi eligenti minùs probabilis exiſtimetur, probabiliore relictâ. Hoc docent S. Antoninus 1.parte, tit.3. cap. 10. §.10. regul.4. Gabriel in 4. diſtinct.15. quæſt.8. art.3. dub.2. in 3. probatione 1. concluſionis. Sylveſter verb. *Dubium*, quæſt. 2. Conradus de contractibus, tract.7. quæſt.110. concluſ.1. Corduba in ſuo Quæſtionario, lib.2. quæſt.5. Martinus Navarra in Summa Hiſpanica, cap.28. addit. ad num. 183. capitis 27. ut citat contrariæ opinionis aſſertor Sanchez in Decalog.lib.1. cap.9. num.13. illam enim Summam Hiſpanicam nunquam in manu habui. Hæc doctrina eſt contra Sanchez loco cit. & Bonacinam de legib. & peccatis diſput.2. quæſt.4. puncto 9. num.4. Medinam in 1.2. quæſt. 19. art.6. Suarez 5. tomo in 3.part. diſp.40. ſect.5. num.6. Vaſquez in 1. 2. quæſt. 19. diſp. 62. cap.4. Petrum Navarram lib.3. de Inſtitution. cap.1. dub. 13. num. 237. Noſtræ hujus concluſionis ratio eſt, quia omnem rectam & honeſtam operationem neceſſe eſt conſequi ex recto & juſto, quod præceſſerit, judicio. Intellectus enim cujus objectum eſt veritas, prælucet voluntati ad omnem moralem actionem, ut paſſim docent Ariſtoteles & D. Thomas. Eſt ergo veritas in primis inveſtiganda antequam voluntas ſeſe moveat ad agendum, ut præcipitur Eccleſiaſtici 32. *Ante omnia opera verbum verax præcedat te, & ante omnem actum conſilium ſtabile.* At verò quiſquis ab ea, quam probabiliorem judicat, recedit opinione, ut minùs probabilem ſectetur, ſponte ac propria electione recedit ab eo quod judicat propiùs ad veritatem accedere, hoc fine & intentione, ut oppoſitæ parti adhæreat, quam judicat à vero remotiorem, atque perverſa intentione agit, & ſciens ac volens ſe in majus erroris periculum agit præcipitem, & adversùs propriam conſcientiam rebellat, quod ſine peccato fieri nequit. Eadem ratione Judex ſuo prævaricatur officio, ſi ſponte cauſam adjudicet Parti cujus videt jus eſſe minùs probabile: & Medicus, ſi cæteris paribus circumſtantiis recuſet remedium efficacius, quod habet ad manum, ut aliud ægroto adhibeat, quod minùs probabiliter proderit: item is à quo petitur conſilium, ſi ſupprimens probabiliorem quam ipſe judicat opinionem, pro ea parte conſulat quæ ſibi minùs videtur probabilis; in his quippe omnibus inſincerè & contra bonam fidem proceditur, atque à recto ſcopo voluntariè aberratur, majuſque periculum præ minori eligitur.

VIII. Vbi verò æqualis ex utraque parte probabilitas apparet, adhibenda eſt diligentior diſcuſſio, adhibendæ quoque devotæ ad Deum preces, qui eſt Pater luminum, à quo deſcendit omne datum optimum, & omne donum perfectum. Jacobi 1. A quo ſi nulla illuſtratio, aut ſpecialis inſpiratio obtineatur; tum demùm pars eligenda eſt quæ tutior videtur, aut quæ graviores habet Authores ac aſſertores. Huc omnes unà conſpirant graves Authores præter Fagnanum, qui omnem ubique averſatur opinionem, ut ſuam ubique aſtruat, quam vocat moralem certitudinem, ad

d.cap.

d. cap. *Ne innitaris*, num. 123. de conſtitut. Ad ejus autem argumentum, quod judicare de probabilitate non ſit idem ac judicare de veritate, quoniam ſæpe contingit ut quod reipſa falſum eſt, ſit tamen ſecundùm hominis judicium probabile, unde facilè naſcitur error circa veritatem, ſtante judicio probabilitatis ac veriſimilitudinis; & quod æqualiter ex utraque parte dici probabile poteſt, non poſſit eſſe ex utraque verum, quandoquidem impoſſibile eſt ut contradictoriæ propoſitiones ſint ex utraque parte veræ, quanvis nobis ambæ videantur etiam æqualiter probabiles: quo fit ut poſt judicium probabilitatis ſuperſit dubium de veritate, quæ quidem, ut vidimus, eſt quid diſtinctum ab ipſa probabilitate; quiſquis autem in dubio veritatis ſe determinat ad aliquid, eſto habeat certum judicium de probabilitate, non tamen per hoc habet certum judicium de rei veritate, ſed dubius & anceps fluctuat de veritate: quinimò ſi velit de rei veritate ex ea, quæ ſibi videtur, probabilitate judicare, & tamen parem utrobique ineſſe probabilitatem judicet, multò minùs habebit unde ſeipſum in alteram partium determinet, ſive quoad ipſam probabilitatem, ſive quoad intrinſecam rei veritatem; quia cùm æqualiter utramque in partem propendeat, neceſſe eſt eum æqualiter dubitare, nec poteſt ſe etiam ad opinandum, & multò minùs ad certum judicium ferendum determinare: & ſi velit in alterutram partium, quas æqualiter videt eſſe probabiles, determinare ſeipſum, adverſabitur proprio judicio, ſeque temerè effundet in alteram partium, dum conſcientiam habet æqualiter dubiam; & conſequenter ſe peccato temerè implicabit, quod inſeparabiliter dubiam conſcientiam operantem comitatur. Reſpondemus ad hæc, aliud juris eſſe quando nulla eſt neceſſitas ſe ad alterutrum determinandi; aliud autem quando occurrit ratio & via ſe expediendi aliunde. Quemadmodum enim imprudenter agit peregrinus in bivio poſitus & æqualiter dubitans utra pars bivii eò ducat quò pervenire intendit, ſi temerè ſtatim ſe uni viarum committat, quando pauliſper differendo ſpes eſt occurſus alicujus hominis à quo edoceatur; ſed idem imprudentiùs aget ſi nulla talis ſpes affulgeat, neque valens retrocedere ſive ob itineris longinquitatem, ſive ob occurrentia retrò præcipitia aut periculoſa torrentium aut fluminum vada nocte trajicienda retrocedenti, atque in hac ambiguitate poſitus præeligat ibi in bivio conſiſtere, noctemque hibernam, hoc eſt longiſſimam & frigidiſſimam, impaſtus ſub dio tranſigere, quàm ſe incertæ, & tamen probabili viæ cum dubio committere. Itaque in ambiguis & æqualiter incertis nemo ſe prudenter determinabit ad alterutrum, ſi id evitari poſſit; ſed ſi prorſus neceſſarium ac inevitabile ſit ut ſe determinet, ſuadet Chriſtiana prudentia ut id eligatur, vel quod eſt probabilius, vel quod eſt æquè probabile, cùm nihil aliud poſſibile occurrat; non tamen ut eligatur illud quod eſt minùs probabile. Si verò inſiſtas, exiſtere peccatum ubi quis animo dubius alterutrum eligit: id ita eſſe nego in caſibus inevitabilis neceſſi-

tatis ; huc enim peccatum nullatenus pertingit, modò adſit bona hominis intentio : neque cauſam habet ſive credendi , ſive dubitandi quod peccet, ſed potiùs certitudinem quod in his rerum circumſtantiis nullatenus peccet. Deus enim impoſſibilia non jubet , neque ullam inducit peccandi neceſſitatem. Sic quippe decernit Concilium Trident. ſeſſ.6. de juſtificatione , can. 18. *Si quis dixerit , Dei præcepta homini etiam juſtificato , & ſub gratia conſtituto eſſe ad obſervandum impoſſibilia , anathema ſit.* His concordat utraque Juriſprudentia, Impoſſibilium obligatio nulla eſt , l. *Impoſſibilium*, D.de regul. jur. cap. *Erit autem lex* , diſt. 4. l. *Titius*, §. fin. D. de excuſat. tutor. l. *Quæ ſub conditione*, §. *quoties*, D. de condit. inſtit.

IX. Præterea jura ipſa in rebus lege non definitis permulta relinquunt Judicis arbitrio , ut ſuam, dum ſit probabilis , ſequatur opinionem, cap. *De cauſis*, §. *Illis etiam,* de offic. delegat. & l. 1. §. 1. D. de jure deliber. cum multis ſimilibus. Sed maximè urget cap. *Inquiſitioni* , de ſent. excommunic. ubi Papa tria decernit. Primò , ſi uxor certò ſciat impedimentum proprii matrimonii , quod tamen ipſe nullâ ratione poſſit probare , ipſam teneri abſtinere ab omni carnali commercio , & potiùs humiliter excommunicationis ſententiam ſuſtinere, quam ipſi non obedienti infligit Eccleſia , apud quam non poteſt illud impedimentum probare , quàm peccare mortaliter per conſenſum ad conjugale commercium. Secundò , ſi uxor ex levi credulitate exiſtimet ineſſe impedimentum , debere ex ſui Paſtoris conſilio illam levem ac temerariam credulitatem abdicare , & poſſe non ſolùm reddere, ſed etiam petere debitum conjugale. Tertiò , ſi probabilis & diſcreta ſit illa uxoris credulitas , eo caſu poſſe ab ea reddi debitum, non tamen exigi , ne peccet contra propriæ conſcientiæ judicium. Prima harum definitionum docet , non licere aliquid agere contra propriæ conſcientiæ certum judicium. Secunda , non eſſe habendam ſcrupuloſæ conſcientiæ rationem. Tertia , non eſſe procedendum adversùs opinionem probabilem , quam vocat ibi Papa credulitatem probabilem & diſcretam; cum hac tamen moderatione, ne alterius jus offendatur. Ergo ubi nihil ſuppetit certi , neceſſe eſt adhærere probabili opinioni. Atque ita docent S. Antoninus 1. p. tit. 3. cap. 10. reg. 4. & Angelus & Sylveſter in verb. *Opinio* , Martinus Navarra in Manuali , cap. 27. num. 281. 282. & ſeq. aliique graves Scriptores. Et S.Thomas 1.2.quæſt.57. art.4. ad 2. ſic dicit: *Prudentia magis convenit cum arte quàm habitus ſpeculativi, quantum ad ſubjectum & materiam : utrumque enim eſt in opinativa parte animæ , & circa contingens aliter ſe habere.*

X. His ita ſuppoſitis & probatis , Confeſſarius jure merito poteſt abſolutionem recuſare pœnitenti ſic affecto , ut ſciens alteram opinionem eſſe probabiliorem , & tutiorem , eligat tamen agere ſecundùm eam, quam ipſe pœnitens exiſtimat minùs probabilem , & minùs tutam : quandoquidem, ut ſuperiùs dixi , agit contra propriam conſcientiam , ſeque-

lubens.

Jubens exponit peccati periculo, imò peccat contra rectam judicii regulam. Sed ſi pœnitenti perſuaſum non ſit eſſe majorem in oppoſita opinione probabilitatem, & ſecuritatem, non debet Confeſſarius illum ad oppoſitam, quam tenet, opinionem adigere, niſi Confeſſario compertum ſit, illam pœnitentis opinionem eſſe improbabilem; quo caſu indebitè ageret Confeſſarius illum abſolvens, quem videt aut judicat eſſe incapacem. Sed ſi in materia non omninò certa agnoſcit Confeſſarius opinionem illam, præ qua pœnitens non agnoſcit probabiliorem, eſſe verè probabilem, non debet illum dimittere non abſolutum. Ratio eſt, quia in pari cauſa Confeſſarius alterum condemnaret, ſimulque ſibi blandiretur ac indulgeret; cùm propria opinio, quam vult eſſe probabiliorem, poſſit alteri perito & probo judicari minùs probabilis, & oppoſita probabilior. Si itaque judicat Confeſſarius oppoſitam pœnitentis opinionem eſſe probabilem, videtque eundem nullam agnoſcere probabiliorem ac tutiorem, incurret Confeſſarius in illam Scribarum & Phariſæorum condemnationem: *Alligant onera gravia & importabilia, & imponunt in humeros hominum; digito autem ſuo nolunt ea movere.* Matth. 23. Et ſi Confeſſario iſti iſtud jus competeret erga ſuum pœnitentem, idem Confeſſarius dum viciſſim confitetur, & pœnitentis vicem agit, poſſet ab alio, cui confitetur, Sacerdote oppoſitam opinionem ſequente adigi ad abjurandam propriam illam opinionem, etſi hactenus illam exiſtimaverit eſſe probabiliorem. Huc pertinet laudatiſſimus ille canon *Alligant*, 26. quæſt. 7. Non tamen omnem Sacerdotem in prædicto caſu recuſantem abſolvere, protinus inſimulandum duxerim mortalis culpæ; nam bona fides, pia intentio, præoccupatio opinionis quæ multùm invaluit, inadvertentia quoque & ignoratio venialis poſſunt à mortali excuſare Sacerdotem. Sed ejuſdem pervicacia eſſet mortaliter criminoſa, ſi per eam periclitaretur ſalus æterna pœnitentis, & locus daretur Apoſtolicæ querimoniæ 1. Cor. 8. *Et peribit infirmus in tua ſcientia frater, propter quem Chriſtus mortuus eſt? Sic autem peccantes in fratres & percutientes conſcientiam eorum infirmam, in Chriſtum peccatis.*

XI. Quando tamen ex oppoſitis opinionibus una quidem tutior eſt, ſed altera probabilior, licitum eſt ſequi probabiliorem, quæ hoc ipſo tuta eſt & ſecura. Cùm enim ad rectè agendum requiratur præcipuè veritas atque erroris fuga, inde fit ut major probabilitas in re ambigua ſit præferenda, quia magis accedit ad ſcopum veritatis. Hoc docent Sylveſter in verb. *Opinio*, num. 1. & clariùs in verb. *Dubium*, quæſt. 2. num. 2. verbis iſtis quæ noſtris concluſionibus conformantur: *Si detur caſus, quod opinio ſecurior ſit minùs probabilis notabiliter, non eſt eligenda neceſſariò, quia ceſſat ratio dubii. Si autem probabilitas hinc inde eſſet æqualis, tutior eligenda eſt neceſſariò, quando ex electione alterius imminet periculum peccati mortalis.* Hæc Sylveſter. Navarra quoque illud juris axioma, *Tutior pars in dubio eſt eligenda*

genda, judicat valere quidem in eo quod eſt propriè dubium; ſed prævalere in opinando & agendo probabilitatem, ſive à ratione, ſive à ſufficienti authoritate ductam. Nav. cap.27. num.283. & S. Antoninus 1.part. tit.3. cap.10. §. 10. de Conſcientia, regul. 4. negant eſſe ſemper imperandam tutiorem viam. Quin etiam Fagnanus ipſe (quod mirum ſit) tam infenſus probabilium opinionum hoſtis ultrò tandem fatetur in cap. *Ne innitaris*, de conſtitut. num. 225. licere ſequi etiam opinionem probabiliorem, quando contraria eſt tutior, eo quòd vehemens ex tali probabilitate opinio pro certitudine habeatur: ſicque ibidem adjungit, eum qui exiſtimat probabiliorem eſſe opinionem, quam docent Sanctus Thomas, S. Bonaventura, Scotus, Durandus, Paludanus, Gabriel, Adrianus, Turrecremata, S. Antoninus, Sylveſter, Covarruvias, Navarra, aliique, non eſſe neceſſariò exprimendas circumſtantias notabiliter aggravantes in confeſſione, poſſe contrariam (quanvis ſit tutior) opinionem neglectui habere, quanuis eam propugnent Antiſſiodorenſis, Alenſis, Marſilius, Cajetanus, Victoria, Sotus, Suarez, Coninch, & plerique alii. Addit Fagnanus ſententiam Divi Thomæ hanc eſſe, non teneri eum qui mortaliter peccavit, confiteri ſtatim habitâ Confeſſoris copiâ, niſi in quibuſdam caſibus ubi ſubeſt grave & urgens periculum. At Hugo à S. Victore, & Sanctus Bonaventura contrarium docent. Opinio S. Thomæ videtur probabilior ſimul & communior; oppoſita verò tutior eſt. Is ergo qui magis probat opinionem priorem, poteſt eam ſequi, rejecta tutiore, ſed minùs probabili oppoſitâ ſancti Bonaventuræ ſententiâ. Hoc exemplum profert S. Antoninus loco cit. & approbat cum eo Proſper Fagnanus num. 227. Quin etiam Concilium Triburienſe can.48. qui citatur in Decreto, can.fin.30. q.3. nihil auſus generatim definire, eo quòd multi contrariam ſequerentur opinionem, ut ipſum teſtatur Concilium; providet nihilominus ut conjuges de quibus incertum erat an validè contraxiſſent, contracto antea matrimonio liberè utantur. Contraria quidem de nullitate opinio tunc temporis erat tutior, ſed iſtam de validitate Patres Synodi exiſtimarunt probabiliorem.

* XII. His ſubjiciendum duxi locum Franciſci Sylvii eruditiſſimi Commentatoris Summæ Theologicæ D.Thomæ, in 1.2. quæſt. 19. art. 5. concl. 3. tum ob authoritatis ejuſdem additamentum, tum quia alias obiter reſolvit difficultates in praxi occurrentes. Hæc ejus verba ſunt: Petes utrum hæc regula Juris, *In dubiis eligendam eſſe tutiorem partem*, vera ſit abſque exceptione? Reſpondeo: Negativa veriſimilior eſt, quando enim contingit utramque dubii partem eſſe tutam, non videtur eſſe neceſſarium quod eligatur ea quæ eſt tutior. Ac rurſum quando ad ſequendam partem minùs tutam invitat aut hæc regula Juris, *In pari cauſa potior eſt conditio poſſidentis*: aut iſta, *Cùm partium jura ſunt obſcura, reo favendum eſt potius quàm actori*; aut idem ſuadet evitatio gravis damni, quod incurreret vel

inferret

inferret is qui partem tutiorem ſequeretur, non eſt neceſſe illam ſequi, uti neque ſi pars illa, quæ judicatur tuta, ſit probabilior tutiore alterâ, quemadmodum colligi poteſt ex Sylveſtro verbo *Dubium*, quæſt. 2. Medina hujus quæſtionis art. 6. dubitat. 4. concl. 3. Sayro lib. 1. Theſauri, cap. 13. Hallo lib. 2. cap. 3. Peſantio hujus quæſtionis art. 6. dub. 4. & 5. Suar. tom. 5. in 3. part. diſp. 40 ſect. 5. & 6. Unde ſi quis agrum poſſideat, qui ab alio revocetur in dubium, debet quidem poſſeſſor diligenter examinare, ſitne ager iſte ſuus, an alterius? Manente tamen dubio non tenetur agrum alteri abdicare, quanvis hoc tutius foret; ſed eum retinere, ac illo uti poteſt. Et ſimiliter quando dubitatur de aliquo, ſitne legitimus, an ſpurius; neque poteſt certò cognoſci quod ſit ſpurius, ſed remanet dubium etiam poſt adhibitam diligentiam, ipſe poteſt ſe habere pro legitimo, & hæreditatem adire tanquam legitimus, quemadmodum oſtendit Sayrus d. cap. 13. imò & Ordines ſuſcipere; quanquam conſultius foret diſpenſationem petere, quam in tali caſu poſſe Epiſcopum concedere tradit Covarruvias ad Clement. *Si furioſus*, part. 1. num. 9. & Suarez diſp. 5. ſect. 4. in 3. part. tom. 5. Et ex his quidam inferunt, expoſitum de cujus parentibus dubium eſt, habendum eſſe pro legitimo, etiam ad Ordines ſuſcipiendos: quod quidem ſi conſtiterit, natum eſſe in matrimonio legitimo, ſolùm autem dubitetur, an de illo natus ſit, facilè admittimus: ſi autem non ſciatur, utrum in matrimonio natus ſit, Covarruviæ dicto num. 9. Alfonſi Vivaldi tit. de illegitimitate, & aliorum ſententiæ accedimus, exiſtimantium quod non poſſit ordinari abſque diſpenſatione ſaltem Epiſcopi. Cùm enim frequentius ſit quod illegitimè nati exponantur quàm legitimi, major præſumptio eſt quod qui fuit ita expoſitus ut ignoretur quomodo ſit natus, utrum in matrimonio, an extra; utrum ex conjugatis, an ex ſolutis, ſit natus illegitimè, quàm quod legitimè. Hæc Sylvius.

XIII. Quivis Confeſſarius abſolvere debet eum pœnitentem, qui non vult ab opere abſtinere, quod ſecundùm probabilem piorum & doctorum aliquot hominum non reprobatam in Eccleſia authoritatem eſt licitum, quanvis juxta probabilem pariter aliorum authoritatem, quam ipſemet ſequitur Confeſſarius, habeatur minùs probabilis, ut oſtendunt graves Theologi & Canoniſtæ. Medina in 1. 2. quæſt. 19. art. 6. Soto in 4. diſt. 18. quæſt. 2. art. 5. Navarr. cap. 26. num. 4. Sylvius ſuprà citatus, aliique inſignes. Neque verò inde ſequitur poſſe quemquam operari contra ſuam conſcientiam, quia hæc non ſunt eadem, aliquem agere erga alterum bona fide & probabili opinione nixum, atque ita qui hac in re nullum ponit obicem ſacramentali abſolutioni; & agere ſponte ſua, abſque ulla ad alium ſecus liciteque opinantem relatione. Eſto aget Confeſſarius erga alterum non ſecundùm propriam opinionem, non tamen contra propriam conſcientiam, quia judicare debet eſſe illum hîc & nunc & practicè capacem abſolutionis: & cùm nullum abſolutioni ponat obicem,

 injuſtum

injuſtum eſſe ſi velit illum benè in ſuo ſenſu morali fundatum ad ſuam, id eſt Confeſſarii adigere opinionem. Eſt verò D. Thomæ, aliorumque Theologorum communis & approbatiſſima ſententia, illicitum eſſe agere contra dubium ſpeculativum in communi, ſed plerumque occurrere obligationem conſentiendi in oppoſitum, ob certas occurrentes circumſtantias, quæ actum reddunt rationi conſentaneum. Præſcribat ſibi quiſque quaſcunque libuerit auſteræ vitæ leges: caveant tamen tetrici iſti cenſores aliorum apud Deum licitam libertatem tyrannicè opprimere; conſiderentque, cùm ipſis ſibi opus ſit pœnitentium vices ſubire, aliiſque Sacerdotibus interdum ſe abſolvendos ſubjicere, moleſtè laturos ſi pari jure & poteſtate compellerentur propriam illam abrogare opinionem, quam aliis ingerere volebant, ſi Sacerdos cui ſe ſubjiciunt, cogere illos attentaret ad ſuſcipiendam contrariam probabilitatem, cui renunciare ſuos ipſi pœnitentes indebitè compulerant. Huc pertinet lex illa Evangelica Luc. 6. *Eadem menſura, quâ menſi fueritis, remetietur vobis.* In univerſum porrò admonemur ſacris Canonibus, cap. *Per tuas*, il 2. de ſimonia, & cap. *Inquiſitioni*, de ſent. excom. nullatenus fas eſſe contra conſcientiæ dictamen agere, niſi poſt ſincerè depoſitum dubium vel contemptum, tametſi non diſcuſſum ſcrupulum.]

XIV. Hoc tamen conſtanter obſervandum, quod ubi Sacramenti alicujus conficiendi valor periclitaretur, aut alicujus animæ ſalus, tutior pars ſemper eſt eligenda. Ideoque in cap. *Veniens*, de Presbytero non baptizato miniſt. cùm quis omnibus Ordinibus, ipſoque Sacerdotio initiatus comperiſſet ſe non fuiſſe baptizatum, ideoque Baptiſmum poſt Sacerdotium ſuſcepiſſet, graviſque ideo eſſet diſputatio utrimque rationibus multis agitata, utrum ille Ordines validè ſuſcepiſſet ante Baptiſmum, proteſtatur Papa hunc eſſe dubitabilem caſum, ſed id tamen agendum quod tutius eſt; ideoque mandat ut per ſingulos Ordines uſque ad Sacerdotium vir ille promoveatur. Aitque cap. *Eccleſiæ*, de conſecrat. diſt. 1. *Eccleſiæ, vel Altaria, quæ ambigua ſunt de conſecratione, conſecrentur.* Et Synodi Quiniſextæ canon 8. *Quoties* (ait) *non inveniuntur teſtes firmi, qui citra omnem dubitationem affirment infantem eſſe baptizatum, debet ſecundùm veterem & canonicum uſum citra omnem haſitationem baptizari.* Sanctus quoque Gregorius Magnus lib. 12. epiſt. 37. ita ſcribit: *Hoc ritè tenere debetis, quod & nos ab anteceſſoribus noſtris traditum accepimus, ut quoties tam de Baptiſmo aliquorum, quàm de Confirmatione, quàm de Eccleſiarum conſecratione dubitatio habetur, & nec ſcriptis, nec teſtibus certa ratio habetur, ut baptizentur tales, vel confirmentur, atque Eccleſiæ canonicè conſecrentur, ne talis dubitatio fidelibus ruina fiat: quoniam non monſtratur iteratum, quod certis indiciis non oſtenditur ritè peractum. Hæc nos vobis tenere, & mandare docemus.* Quæ de Baptiſmi, Confirmationis & Eccleſiarum conſecrationis incertitudine providit Sanctus Gregorius Papa, hoc idem docet de collatione Ordinum dubia & incerta

Sanctus

Sanctus Raymundus lib. 3. Summæ, tit. de ætat. ordinand. §. 1. Item ſi Sacerdos in dubia & incerta materia, putà in pane hordeacco conſecraverit, aut ſi quis in aqua diſtillata (quæ dubia quoque materia eſt) baptizaverit: docent unanimes Doctores univerſi, baptizandum eſſe denuò, vel conſecrandum.

XV. Probabilitatum fontes geminos communiter indicant Doctores, vel enim ex ratione dimanant, eaque probabilitas dicitur interna; vel ex aſſerentium numero & authoritate, quam vocant externam probabilitatem. Probabilitas iſta quæ ab authoritate ſumitur, debet proficiſci à viris pietate, eruditione & prudentiâ eximiis, quales difficilè reperias in illa Scriptorum caterva, quæ ante annos circiter triginta ut denſiſſima nubes locuſtarum ſeſe quaquaverſum effudit, criminoſarumque opinionum portenta diſſeminavit, quibus eorum Authorum quilibet magnam & in tuto poſitam probabilitatem vel ſuo unius ſuffragio, authoritateque ſe conciliare præſumebat: imò jactabat ſibi genus humanum vinculo ampliſſimæ beneficentiæ aſtrictum ob ſublata peccata mundi; quia quæ olim habebantur pro criminibus, ſuæ authoritatis pondere reddidiſſet licita & honeſta; viamque illam arctam & arduam quæ ducit in cœlum, in ampliſſimam aream & planitiem convertiſſet, quà tutò & indiſcriminatim univerſi abſque ulla difficultate in cœlum devenirent, ſolis exceptis qui tantum beneficium non agnoſcerent, divinaſque iſtas probabilitates non exoſcularentur, quorum dumtaxat eſt deſperata ſalus, & certiſſima damnatio. Iſtis cæcis ducibus, eorumque ſectariis ad amuſſim quadrant Iſaïæ iſtæ querimoniæ cap. 30. *Populus ad iracundiam provocans eſt, filii mendaces nolentes audire legem Dei: qui dicunt videntibus, nolite videre; & aſpicientibus, nolite aſpicere nobis ea quæ recta ſunt: loquimini nobis placentia, videte nobis errores.* Et his conveniunt quæ Chriſtus enunciat Matt. 15. *Sinite illos, cæci ſunt, & duces cæcorum.* Cæcus autem ſi cæco ducatum præſtet, ambo in foveam cadunt. Quamplurimis libris & ſaluberrimis decretis huic peſti ſeſe effundenti primi obſtiterunt eruditiſſimi Doctores & Parochi Gallicani, quorum claſſico exciti plerique Regni Præſules laudatiſſimam operam adverſus hanc perniciem contulerunt. Eadem lues per Italiam aliquandiu ſerpſit ut cancer. Sed tandem ſurrexere viri pii & eruditi, qui intrepidè Novatores iſtos adorti ſunt. Et poſtremò Alexander Papa VII. illos ſuis obtrivit fulminibus hac ſubjectâ Bullâ, ex qua perſpectum fiet, quàm immania, atque ipſis Scythis, nedum Chriſtianis deteſtanda invexerint circa morum diſciplinam dogmata, quanquam pauca dumtaxat attigerit, aliaque quamplurima æquè, aut magis horrenda, quæ horum libris continentur & aſſeruntur, prætermiſerit. Non enim unus Hercules ſuffecerit ad iſtas ſtabulorum Augiæ ſordes evacuandas.

Feria V. die 24. Septembris 1665.

In Congregatione generali Sanctæ Romanæ & Univerſalis Inquiſitionis, habita in Palatio Apoſtolico Montis Quirinalis coram Sanctiſſimo D. N. D. Alexandro Divinâ Providentiâ Papa VII. ac Eminentiſſimis, & Reverendiſſimis DD. Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus in tota Republica Chriſtiana adversùs hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus à Sancta Sede Apoſtolica ſpecialiter deputatis.

SAnctiſſimus D. N. audivit non ſine magno animi ſui mœrore, complures opiniones Chriſtianæ Diſciplinæ relaxativas, & animarum perniciem inferentes, partim antiquatas iterum ſuſcitari, partim noviter prodire, & ſummam illam luxuriantium ingeniorum licentiam in dies magis excreſcere, per quam in rebus ad conſcientiam pertinentibus modus opinandi irrepſit alienus omninò ab Evangelica ſimplicitate, Sanctorumque Patrum doctrina; & quem ſi pro recta regula Fideles in praxi ſequerentur, ingens eruptura eſſet Chriſtianæ vitæ corruptela. Quare ne ullo unquam tempore viam ſalutis, quam ſuprema Veritas Deus, cujus verba in æternum permanent, arctam eſſe definivit, in animarum perniciem dilatari, ſeu veriùs perverti contingeret, idem Sanctiſſimus D. N. ut oves ſibi creditas ab ejuſmodi ſpatioſa, lataque, per quam itur ad perditionem, via pro paſtorali ſolicitudine in rectam ſemitam evocaret, earumdem opinionum examen pluribus in Sacra Theologia Magiſtris, & deinde Eminentiſſimis, & Reverendiſſimis DD. Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus ſeriò commiſit. Qui tantum negotium ſtrenuè aggreſſi, eique ſedulò incumbentes, & maturè diſcuſſis uſque ad hanc diem infraſcriptis propoſitionibus, ſuper unaquaque ipſarum ſua ſuffragia Sanctitati ſuæ ſigillatim expoſuerunt.

PROPOSITIO I. Homo nullo unquam vitæ ſuæ tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei & Charitatis ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.

2. Vir Equeſtris ad duellum provocatus poteſt illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.

3. Sententia aſſerens, Bullam Cœnæ ſolùm prohibere abſolutionem hæreſis, & aliorum criminum, quando publica ſunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus ſermo eſt, anno 1629. 18. Julii in Conſiſtorio Sacræ Congregationis Eminentiſſimorum Cardinalium viſa & tolerata eſt.

4. Prælati

4. Prælati Regulares poſſunt in foro conſcientiæ abſolvere quoſcunque ſeculares ab hæreſi occulta, & ab excommunicatione propter eam incurſa.

5. Quanvis evidenter tibi conſtet Petrum eſſe hæreticum, non teneris denunciare, ſi probare non poſſis.

6. Confeſſarius qui in Sacramentali Confeſſione tribuit Pœnitenti chartam poſteà legendam, in qua ad venerem incitat, non cenſetur ſollicitaſſe in confeſſione, ac proinde non eſt denunciandus.

7. Modus evadendi obligationem denunciandæ ſollicitationis eſt, ſi ſollicitatus confiteatur cum ſollicitante; hic poteſt ipſum abſolvere abſque onere denunciandi.

8. Duplicatum ſtipendium poteſt Sacerdos pro eadem Miſſa licitè accipere, applicando petenti partem etiam ſpecialiſſimam fructus ipſimet celebranti correſpondentem; idque poſt Decretum Urbani VIII.

9. Poſt Decretum Urbani poteſt Sacerdos, cui Miſſæ celebrandæ traduntur, per alium ſatisfacere, collato illi minori ſtipendio, aliâ parte ſtipendii ſibi retentâ.

10. Non eſt contra juſtitiam pro pluribus ſacrificiis ſtipendium accipere, & ſacrificium unum offerre: neque etiam eſt contra fidelitatem, etiamſi promittam promiſſione etiam juramento firmatâ, danti ſtipendium, quod pro nullo alio offeram.

11. Peccata in confeſſione omiſſa, ſeu oblita ob inſtans periculum vitæ, aut ob aliam cauſam, non tenemur in ſequenti confeſſione exprimere.

12. Mendicantes poſſunt abſolvere à caſibus Epiſcopis reſervatis, non obtentâ ad id Epiſcoporum facultate.

13. Satisfacit præcepto annuæ confeſſionis, qui confitetur Regulari, Epiſcopo præſentato, ſed ab eo injuſtè reprobato.

14. Qui facit confeſſionem voluntariè nullam, ſatisfacit præcepto Eccleſiæ.

15. Pœnitens propriâ authoritate ſubſtituere ſibi alium poteſt, qui loco ipſius pœnitentiam adimpleat.

16. Qui Beneficium curatum habent, poſſunt ſibi eligere in Confeſſarium ſimplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario.

17. Eſt licitum Religioſo, vel Clerico calumniatorem gravia crimina de ſe, vel de ſua Religione ſpargere minantem occidere, quando alius modus defendendi non ſuppetit, uti ſuppetere non videtur, ſi calumniator ſit paratus vel ipſi Religioſo, vel ejus Religioni publicè, & coram graviſſimis Viris prædicta impingere, niſi occidatur.

18. Licet interficere falſum accuſatorem, falſos teſtes, & etiam Judicem à quo iniqua certò imminet ſententia, ſi aliâ viâ non poteſt innocens damnum evitare.

19. Non peccat maritus occidens propriâ authoritate uxorem in adulterio deprehenſam.

20. Reſtitutio à Pio V. impoſita Beneficiatis non recitantibus, non debetur in conſcientia ante ſententiam declaratoriam Judicis, eo quòd ſit pœna.

21. Is habens Capellaniam collativam, aut quodvis aliud Beneficium Eccleſiaſticum, ſi ſtudio literarum vacet, ſatisfacit ſuæ obligationi, ſi Officium per alium recitet.

22. Non eſt contra juſtitiam Beneficia Eccleſiaſtica non conferre gratis, quia Collator conferens illa Beneficia Eccleſiaſtica pecuniâ interveniente, non exigit illam pro collatione Beneficii, ſed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

23. Frangens jejunium Eccleſiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, niſi ex contemptu, vel inobedientia hoc faciat, putà quia non vult ſe ſubjicere præcepto.

24. Mollities, ſodomia, & beſtialitas ſunt peccata ejuſdem ſpeciei infimæ, ideoque ſufficit dicere in confeſſione, ſe procuraſſe pollutionem.

25. Qui habuit copulam cum ſoluta, ſatisfacit confeſſionis præcepto, dicens: Commiſi cum ſoluta grave peccatum contra caſtitatem, non explicando copulam.

26. Quando litigantes habent pro ſe opiniones æquè probabiles, poteſt Judex pecuniam accipere pro ferenda ſententia in favorem unius præ alio.

27. Si liber ſit alicujus junioris, & moderni, debet opinio cenſeri probabilis, dum non conſtet rejectam eſſe à Sede Apoſtolica tanquam improbabilem.

28. Populus non peccat, etiamſi abſque ulla cauſa non recipiat legem à Principe promulgatam.

Quibus peractis, dum ſimilium propoſitionum examini cura & ſtudium impenditur, interea idem Sanctiſſimus re maturè conſideratâ ſtatuit, & decrevit prædictas propoſitiones, & unamquamque ipſarum, utminimùm tanquam ſcandaloſas eſſe damnandas, & prohibendas, ſicut eas damnat, ac prohibet: itaut quicumque illas aut conjunctim, aut diviſim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam diſputativè publicè, aut privatim tractaverit, niſi forſan impugnando, ipſo facto incidat in excommunicationem, à qua non poſſit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacunque etiam dignitate fulgente, niſi à pro tempore exiſtente Romano Pontifice abſolvi.

Inſuper diſtrictè in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub interminatione divini judicii prohibet omnibus Chriſti Fidelibus cujuſcumque conditionis, dignitatis, ac ſtatus, etiam ſpeciali, & ſpecialiſſimâ notâ

notâ dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipſarum ad praxim deducant.

Joannes Lupus Sanctæ Romanæ, & Univerſalis Inquiſitionis Not. &c.

Feria V. die 18. *Martii* 1666.

In Congregatione generali Sanctæ Romanæ & Univerſalis Inquiſitionis, habita in Palatio Apoſtolico Montis Quirinalis coram Sanctiſſimo D. N. D. Alexandro Divinâ Providentiâ Papa VII. ac Eminentiſſimis & Reverendiſſimis DD. S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Chriſtiana adversùs hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus à Sancta Sede Apoſtolica ſpecialiter deputatis.

Sanctiſſimus D. N. poſt latum Decretum die 24. Septembris proximè elapſi, quo viginti-octo propoſitiones damnatæ fuerunt, examinatis ſedulò & accuratè uſque ad hanc diem infraſcriptis aliis quadrageſimumquintum numerum implentibus per plures in Sacra Theologia Magiſtros, ac per Eminentiſſimos & Reverendiſſimos DD. Cardinales adversùs hæreticam pravitatem Generales Inquiſitores, eorum ſuffragia ſingillatim ſuper unaquaque ipſarum audivit.

Propositio 29. In die jejunii, qui ſæpiùs modicum quid comedit, etſi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium.

30. Omnes Officiales, qui in Republica corporaliter laborant, ſunt excuſati ab obligatione jejunii, nec debent ſe certificare, an labor ſit compatibilis cum jejunio.

31. Excuſantur abſolutè à præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiamſi iter neceſſarium non ſit, & etiamſi iter unius diei conficiant.

32. Non eſt evidens, quod conſuetudo non comedendi ova, & lacticinia in Quadrageſima obliget.

33. Reſtitutio fructuum ob omiſſionem Horarum ſuppleri poteſt per quaſcumque eleemoſynas, quas anteà Beneficiatus de fructibus ſui Beneficii fecerit.

34. In die Palmarum recitans Officium Paſchale ſatisfacit præcepto.

35. Unico Officio poteſt quis ſatisfacere duplici præcepto, pro die præſenti & craſtino.

36. Regulares poſſunt in foro conſcientiæ uti privilegiis ſuis, quæ ſunt expreſsè revocata per Concilium Tridentinum.

37. Indu

37. Indulgentiæ conceſſæ Regularibus, & revocatæ à Paulo V. hodie ſunt revalidatæ.

38. Mandatum Tridentini factum Sacerdoti ſacrificanti ex neceſſitate cum peccato mortali, confitendi quamprimùm, eſt conſilium, non præceptum.

39. Illa particula, *quamprimùm*, intelligitur cùm Sacerdos ſuo tempore confitebitur.

40. Eſt probabilis opinio, quæ dicit, eſſe tantùm veniale oſculum habitum ob delectationem carnalem, & ſenſibilem, quæ ex oſculo oritur, ſecluſo periculo conſenſus ulterioris, & pollutionis.

41. Non eſt obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, ſi hæc nimis utilis eſſet ad oblectamentum concubinarii, vulgò *regalo*, dum deficiente illa nimis ægrè ageret vitam, & aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficilè inveniretur.

42. Licitum eſt mutuanti aliquid ultra ſortem exigere, ſi ſe obliget ad non repetendam ſortem uſque ad certum tempus.

43. Annuum legatum pro anima relictum non durat plus quàm per decem annos.

44. Quoad forum conſcientiæ, reo correcto, ejuſque contumaciâ ceſſante, ceſſant cenſuræ.

45. Libri prohibiti donec expurgentur, poſſunt retineri uſquedum adhibitâ diligentiâ corrigantur.

Quibus maturè penſatis, idem Sanctiſſimus ſtatuit, ac decrevit, prædictas propoſitiones, & unamquamque ipſarum, utminimùm tanquam ſcandaloſas eſſe damnandas, & prohibendas, ſicut eas damnat, ac prohibet; ita ut quicumque illas aut conjunctim, aut diviſim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam diſputativè, publicè, aut privatim tractaverit, niſi forſan impugnando, ipſo facto incidat in excommunicationem, à qua non poſſit (præterquàm in articulo mortis) ab alio, quacunque etiam dignitate fulgente, niſi à pro tempore exiſtente Romano Pontifice abſolvi.

Inſuper diſtrictè in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub interminatione divini judicii prohibet omnibus Chriſti Fidelibus cujuſcunque conditionis, dignitatis ac ſtatus, etiam ſpeciali & ſpecialiſſima notâ dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipſarum ad praxim deducant.

Joannes Lupus Sanctæ Romanæ, & Univerſalis Inquiſitionis Not.

* XVI. Tertium ab Alexandro VII. (mediantibus Clemente IX. & X.) Pontificatum iniit Innocentius XI. qui ſtudio ductus componendæ pacis

pacis inter Doctores Catholicos acriter nimis diſſentientes, cenſurâ perſtrinxit laxas quæ ſupererant opiniones, intactas in Alexandri Bulla; novamque procudit Bullam die 2. Martii anni 1679. in cujus fine prohibuit in virtute ſanctæ obedientiæ privatis quibuſcumque nova excitare diſſidia & cenſuras aliarum propoſitionum, quas Suprema Sedes non proſcripſerit. Tenor autem Bullæ Innocentianæ is eſt ut ſequitur.

Feria V. die 2. *Martii* 1679.

In generali Congregatione Sanctæ Romanæ & Univerſalis Inquiſitionis, habita in Palatio Apoſtolico Vaticano coram Sanctiſſimo D. N. D. Innocentio Divinâ Providentiâ Papa XI. ac Eminentiſſimis & Reverendiſſimis Dominis S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Chriſtiana contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus à Sancta Sede Apoſtolica ſpecialiter deputatis.

Sanctiſſimus D. N. Innocentius Papa XI. prædictus ovium ſibi à Deo creditarum ſaluti ſedulò incumbens, & ſalubre opus in ſegregandis noxiis doctrinarum paſcuis ab innoxiis, à fel. record. Alexandro VII. prædeceſſore ſuo inchoatum proſequi volens, plurimas propoſitiones partim ex diverſis vel libris vel theſibus ſeu ſcriptis excerptas, & partim noviter adinventas, Theologorum plurium examini, & deinde Eminentiſſimis & Reverendiſſimis Dominis Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus ſubjecit. Quibus propoſitionibus ſedulò & accuratè ſæpiùs diſcuſſis, eorumdem Eminentiſſimorum Cardinalium & Theologorum votis per Sanctitatem ſuam auditis, idem Sanctiſſimus D. N. re poſteà maturè conſiderata, ſtatuit & decrevit pro nunc ſequentes propoſitiones & unamquamque ipſarum ſicut jacent, utminimùm tanquam ſcandaloſas & in praxi pernicioſas eſſe damnandas & prohibendas, ſicuti eas damnat & prohibet: non intendens tamen Sanctitas ſua per hoc decretum alias propoſitiones in ipſo non expreſſas, & Sanctitati ſuæ quomodolibet, & ex quacumque parte exhibitas, vel exhibendas ullatenus approbare.

1. Propositio. Non eſt illicitum in Sacramentis conferendis ſequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, niſi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc ſententia probabili tantùm utendum non eſt in collatione Baptiſmi, Ordinis Sacerdotalis, aut Epiſcopalis.
2. Probabiliter exiſtimo Judicem poſſe judicare juxta opinionem etiam minùs probabilem.

3. Generatim dum probabilitate ſive intrinſeca, ſive extrinſeca, quantumvis tenui, modò à probabilitatis finibus non exeatur, conſilii aliquid facimus, ſemper prudenter agimus.
4. Ab infidelitate excuſabitur infidelis non credens ductus opinione minùs probabili.
5. An peccet mortaliter qui actum dilectionis Dei ſemel tantùm in vita eliceret, condemnare non audemus.
6. Probabile eſt, ne ſingulis quidem rigorosè quinquenniis per ſe obligare præceptum charitatis erga Deum.
7. Tunc ſolùm obligat quando tenemur juſtificari, & non habemus aliam viam quâ juſtificari poſſimus.
8. Comedere & bibere uſque ad ſatietatem ob ſolam voluptatem, non eſt peccatum, modò non obſit valetudini, quia licitè poteſt appetitus naturalis ſuis actibus frui.
9. Opus conjugii ob ſolam voluptatem exercitum omni penitus caret culpâ ac defectu veniali.
10. Non tenemur proximum diligere actu interno & formali.
11. Præcepto proximum diligendi ſatisfacere poſſumus per ſolos actus externos.
12. Vix in Sæcularibus invenies, etiam in Regibus ſuperfluum ſtatui: & ita vix aliquis tenetur ad eleemoſynam, quando tenetur tantùm ex ſuperfluo ſtatui.
13. Si cum debita moderatione facias, potes abſque peccato mortali de vita alicujus triſtari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere & deſiderare, non quidem ex diſplicentia perſonæ, ſed ob aliquod temporale emolumentum.
14. Licitum eſt abſoluto deſiderio cupere mortem patris, non quidem ut malum patris, ſed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura eſt pinguis hæreditas.
15. Licitum eſt filio gaudere de parricidio parentis à ſe in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hæreditate conſequutas.
16. Fides non cenſetur cadere ſub præceptum ſpeciale & ſecundùm ſe.
17. Satis eſt actum Fidei ſemel in vita elicere.
18. Si à Poteſtate publica quis interrogetur, Fidem ingenuè confiteri, ut Deo & Fidei glorioſum conſulo: tacere, ut peccaminoſum per ſe non damno.
19. Voluntas non poteſt efficere ut aſſenſus Fidei in ſeipſo ſit magis firmus, quàm mereatur pondus rationum ad aſſenſum impellentium.
20. Hinc poteſt quis prudenter repudiare aſſenſum, quem habebat ſupernaturam.
21. Aſſenſus fidei ſupernaturalis & utilis ad ſalutem ſtat cum notitia ſolùm

ſolùm probabili revelationis, immò cum formidine quâ quis formidet ne non ſit loquutus Deus.

22. Non niſi fides unius Dei neceſſaria videtur neceſſitate medii, non autem explicita Remuneratoris.

23. Fides latè dicta ex teſtimonio creaturarum, ſimilive motivo, ad juſtificationem ſufficit.

24. Vocare Deum in teſtem mendacii levis non eſt tanta irreverentia, propter quam velit aut poſſit damnare hominem.

25. Cum cauſa licitum eſt jurare ſine animo jurandi, ſive res ſit levis, ſive gravis.

26. Si quis vel ſolus, vel coram aliis, ſive interrogatus, ſive propria ſponte, ſive recreationis causâ, ſive quocumque alio fine juret ſe non feciſſe aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra ſe aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, reverà non mentitur, nec eſt perjurus.

27. Cauſa juſta utendi his amphibologiis eſt quoties id neceſſarium aut utile eſt ad ſalutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio cenſeatur tunc expediens & ſtudioſa.

28. Qui mediante commendatione vel munere ad Magiſtratum vel Officium publicum promotus eſt, poterit cum reſtrictione mentali præſtare juramentum, quod de mandato Regis à ſimilibus ſolet exigi, non habito reſpectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.

29. Urgens metus gravis eſt cauſa juſta Sacramentorum adminiſtrationem ſimulandi.

30. Fas eſt viro honorato occidere invaſorem qui nititur calumniam inferre, ſi aliter hæc ignominia vitari nequit: idem quoque dicendum ſi quis impingat alapam, vel fuſte percutiat, & poſt impactam alapam, vel ictum fuſtis fugiat.

31. Regulariter occidere poſſum furem pro conſervatione unius aurei.

32. Non ſolùm licitum eſt defendere defenſione occiſiva quæ actu poſſidemus, ſed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos poſſeſſuros ſperamus.

33. Licitum eſt tam hæredi quàm legatario contra injuſtè impedientem ne vel hæreditas adeatur, vel legata ſolvantur, ſe taliter defendere, ſicut & jus habenti in Cathedram vel Præbendam, contra eorum poſſeſſionem injuſtè impedientem.

34. Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehenſa gravida occidatur, aut infametur.

35. Videtur probabile omnem fœtum, quandiu in utero eſt carere anima rationali, & tunc primùm incipere eandem habere cùm paritur,

ac conſequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi.

36. Permiſſum eſt furari, non ſolùm in extrema neceſſitate, ſed etiam in gravi.

37. Famuli & famulæ domeſticæ poſſunt occultè heris ſuis ſurripere ad compenſandam operam ſuam, quam majorem judicant ſalario quod recipiunt.

38. Non tenetur quis ſub pœna peccati mortalis reſtituere quod ablatum eſt per pauca furta, quantumcunque ſit magna ſumma totalis.

39. Qui alium movet aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad reſtitutionem iſtius damni illati.

40. Contractus *Mohatra* licitus eſt, etiam reſpectu ejuſdem perſonæ, & cum contractu retrovenditionis præviè inito cum intentione lucri.

41. Cùm numerata pecunia pretioſior ſit numerandâ, & nullus ſit qui non maioris faciat pecuniam præſentem quàm futuram, poteſt creditor aliquid ultra ſortem à mutuatario exigere, & eo titulo ab uſura excuſari.

42. Uſura non eſt dum ultra ſortem aliquid exigitur, tanquam ex benevolentia & gratitudine debitum; ſed ſolùm ſi exigatur tanquam ex juſtitia debitum.

43. Quidni non niſi veniale ſit detrahentis authoritatem magnam ſibi noxiam falſo crimine elidere?

44. Probabile eſt non peccare mortaliter eum qui imponit falſum crimen alicui, ut ſuam juſtitiam & honorem defendat: & ſi hoc non ſit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.

45. Dare temporale pro ſpirituali non eſt ſimonia, quando temporale non datur tanquam pretium, ſed duntaxat tanquam motivum conferendi vel efficiendi ſpirituale, vel etiam quando temporale ſit ſolùm gratuita compenſatio pro ſpirituali, aut è contra.

46. Et id quoque locum habet etiamſi temporale ſit principale motivum dandi ſpirituale; immò etiam ſi ſit finis ipſius rei ſpiritualis, ſic ut illud pluris æſtimetur quàm res ſpiritualis.

47. Cùm dixit Concilium Tridentinum, eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui niſi quos digniores & Eccleſiæ magis utiles ipſi judicaverint ad Eccleſias promovent, Concilium vel primò videtur per hoc *digniores*, non aliud ſignificare velle niſi dignitatem eligendorum, ſumpto comparativo pro poſitivo; vel ſecundò loquutione minùs propria ponit digniores, ut excludat indignos, non verò dignos; vel tandem loquitur tertiò quando ſit concurſus.

48. Tam clarum videtur fornicationem ſecundùm ſe nullam involvere malitiam, & ſolùm eſſe malam quia interdicta eſt, ut contrarium omninò rationi diſſonum videatur.

49. Molli

49. Mollities jure naturæ prohibita non eſt : unde ſi Deus eam non interdixiſſet, ſæpe eſſet bona, & aliquando obligatoria ſub mortali.

50. Copula cum conjugata, conſentiente marito, non eſt adulterium, adeoque ſufficit in confeſſione dicere ſe eſſe fornicatum.

51. Famulus qui ſubmiſſis humeris ſcienter adjuvat herum ſuum aſcendere per feneſtram ad ſtuprandam virginem, & multoties eidem ſubſervit deferendo ſcalam, aperiendo januam, aut quid ſimile cooperando, non peccat mortaliter, ſi id faciat metu notabilis detrimenti, putà ne à domino malè tractetur, ne torvis oculis aſpiciatur, ne domo expellatur.

52. Præceptum ſervandi feſta non obligat ſub mortali, ſepoſito ſcandalo, ſi abſit contemptus.

53. Satisfacit præcepto Eccleſiæ de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, immò quatuor ſimul à diverſis celebrantibus audit.

54. Qui non poteſt recitare Matutinum & Laudes, poteſt autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad ſe minorem.

55. Præcepto Communionis annuæ ſatisfit per ſacrilegam Domini manducationem.

56. Frequens Confeſſio & Communio, etiam in his qui gentiliter vivunt, eſt nota prædeſtinationis.

57. Probabile eſt ſufficere attritionem naturalem, modò honeſtam.

58. Non tenemur Confeſſario interroganti fateri peccati alicujus conſuetudinem.

59. Licet ſacramentaliter abſolvere dimidiatè tantùm confeſſos, ratione magni concurſus pœnitentium, qualis v. g. poteſt contingere in die magnæ alicujus Feſtivitatis aut Indulgentiæ.

60. Pœnitenti habenti conſuetudinem peccandi contra legem Dei, Naturæ, aut Eccleſiæ, etſi emendationis ſpes nulla appareat, nec eſt neganda, nec differenda abſolutio, dummodo ore proferat ſe dolere & proponere emendationem.

61. Poteſt aliquando abſolvi qui in proxima occaſione peccandi verſatur, quam poteſt, & non vult omittere; quinimmò directè & ex propoſito quærit, aut ei ſe ingerit.

62. Proxima occaſio peccandi non eſt fugienda, quando cauſa aliqua utilis, aut honeſta non fugiendi occurrit.

63. Licitum eſt quærere directè occaſionem proximam peccandi pro bono ſpirituali, vel temporali noſtro, vel proximi.

64. Abſolutionis capax eſt homo, quantumvis laboret ignorantiâ Myſteriorum Fidei, & etiamſi per negligentiam etiam culpabilem neſciat Myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini noſtri Jeſu Chriſti.

65. Sufficit illa Myſteria ſemel credidiſſe.

Quicumque autem cujuſvis conditionis, ſtatus & dignitatis illas, vel illarum aliquam conjunctim vel diviſim defenderit, vel ediderit, vel de eis diſputativè publicè aut privatim tractaverit vel prædicaverit, niſi forſan impugnando, ipſo facto incidat in excommunicationem latæ ſententiæ, à qua non poſſit, præterquam in articulo mortis, ab alio quocumque, etiam dignitate fulgente, niſi à pro tempore exiſtente Romano Pontifice abſolvi.

Inſuper diſtrictè in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Chriſti Fidelibus, cujuſcumque conditionis, dignitatis & ſtatus, etiam ſpeciali & ſpecialiſſima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipſarum ad praxim deducant.

Tandem ut ab incurioſis contentionibus Doctores, ſeu Scholaſtici, aut alii quicumque in poſterum ſe abſtineant, & ut paci & charitati conſulatur, idem Sanctiſſimus in virtute ſanctæ obedientiæ eis præcipit, ut tam in libris imprimendis ac manuſcriptis, quàm in Theſibus, Diſputationibus ac Prædicationibus caveant ab omni cenſura & nota, necnon à quibuſcumque conviciis contra eas propoſitiones, quæ adhuc inter Catholicos hinc inde controvertuntur, donec à Sancta Sede recognitæ, ſuper iiſdem propoſitionibus judicium proferatur.

Franciscus Riccardus, Sanctæ Romanæ & Univerſalis Inquiſitionis Notarius.

XVII. Advertant hanc prohibitionem, ſuarumque animarum ſaluti conſulant ardentes illi ſpiritus, à quibus certò ſcimus interpellatum fuiſſe Innocentium quo tempore hanc procudebat Conſtitutionem, ut ipſis inviſas propoſitiones cenſurâ perſtringeret; quas tamen permulti eruditiſſimi ac ſapientiſſimi Eccleſiæ Doctores accuratè examinatas ſuis libris approbarunt, quaſque iſti Novatores ultrà modum privatis ſuis affectibus & opinionibus indulgentes, apertè publiceque damnare audent tanquam ſceleratas, & quantas poſſunt colligationes & factiones per Diœceſes excitant, ut ſimplices & timoratas conſcientias ſuis erroribus involvant, Eccleſiam dilacerent, multoſque ex erronea & falſa conſcientia in tartarum detrudant, alioqui ſalvandos. Deſinant illi ab exitiali pertinacia, eoſque damnare, quos neque Chriſtus, neque Eccleſia damnat, niſi ipſimet falſis deluſi perſuaſionibus damnationem ſibi acquirant: ſciantque ſanctiſſimum illibatæque vitæ Pontificem, cujus admirantur virtutes ipſi Chriſti, Eccleſiæque hoſtes, dum quid jubet, aut prohibet quidquam in virtute ſanctæ obedientiæ, non minùs obligare Chriſtianos quoſlibet ſub pœna ſempiternæ damnationis, quàm ſubditas ligent perſonas Prælati Regulares, ipſæque Monialium Prioriſſæ, dum hac eadem formula jubent aliquid, vel prohibent ſibi ſubditis.]

CAPUT

CAPUT XIV.

De Satisfactione.

I. POENITENTI poſt confeſſionem incumbit onus ſatisfaciendi. Concilium Trident. ſeſſ. 14. cap. 8. & 9. definit Satisfactionem Sacramenti Pœnitentiæ partem eſſe, non quidem eſſentialem, ſed integrantem; ideóque Confeſſarium obligat ad illam juxta peccatorum numerum & gravitatem pœnitentibus injungendam. Tenetur enim ut miniſter Eccleſiæ ad Sacramenti ſervandam integritatem: eoque magis quàm miniſter Baptiſmi Sacerdos ad præſcriptas in Baptiſmo ceremonias, quatenus cùm hæ ſint merè accidentariæ, neque partem Baptiſmi conſtituant, ipſa tamen ſatisfactio pars eſt integrans & ſubſtantialis Sacramenti Pœnitentiæ: quemadmodum manus pars eſt integrans hominis, tametſi non eſſentialis, cùm qui manum amiſit non deſinat eſſe homo, ſed partem tamen propriæ ſubſtantiæ amiſit. Nec ſolùm ut Miniſter, ſed præterea ut Medicus debet Sacerdos ſatisfactionem injungere pro pœnitentis ſalute; & inſuper ut Judex pro juſtitiæ ſpiritualis officio, quo fungitur. Ipſe verò pœnitens rationabiliter injunctam pœnitentiam ſubire tenetur. Reducitur ſatisfactio ad unum aliquod ex his tribus, jejunium, orationem, & eleemoſynam, ut advertit S. Thomas. Ad jejunium autem reducuntur pœnales quæque ſatisfactiones juxta prudens Sacerdotis arbitrium. At verò ſatisfactio, ſeu reſtitutio rerum injuſtè ablatarum aut detentarum, non eſt arbitraria, ſed ſtricti juris, quam Sacerdos pœnitenti tenetur ex officio injungere.

II. Uſus & praxis communis Eccleſiæ Confeſſariis poteſtatem impertit, juſtâ interveniente causâ, ſatisfactionem à ſe, vel ab alio impoſitam diminuendi, vel commutandi; quia plerumque id expedit animarum ſaluti, pro quibus hoc Sacramentum fuit inſtitutum. Non tamen id fieri poteſt extra Sacramentum, cujus eſt pars debita, utpote juriſdictionis Clavium, quæ non niſi in Sacramento exercetur. Hæc docet S. Raimundus lib. 1. tit. de pœnitentiis & remiſſionibus, §. 66. cujus hæc ſunt verba: *Item ad id quod quartò quærebatur, utrum Sacerdotes poſſint facere commutationes jejuniorum, vel alterius ſatisfactionis, ad petitiones ipſorum pœnitentium? Credo breviter quod ſic, dum tamen diſcrete, & propter cauſam, & circa ſubditos ſuos, aliàs non, diſt. 81. cap. Presbyteros. Non tamen hoc extendo ad vota, in quibus ſtrictiùs proceditur.* Quo loco Petrus de Friburgo vetus Summæ Raimundinæ Scholiaſtes, ſic ſcribit: *Si pœnitentia injuncta fuerit occultè,*

occultè, poterit ſecundus Confeſſor relaxare, vel commutare. Eadem tradunt Navarra cap. 26. num. 22. Suarez de pœnit. diſt. 38. ſect. 10. Reginaldus lib. 7. num. 2. & 93. aliique communiter.

III. Cùm ſint juſtorum hominum bona opera tribus donata prærogativis. ſunt enim meritoria, impetratoria & ſatisfactoria: meritum quidem ita perſonale eſt, ut non alii quàm operanti applicetur, ſolis exceptis Chriſti meritis, quæ cunctis applicari voluit. At verò quorumlibet Juſtorum opera cæteris ad impetrationem, & ſatisfactionem prodeſſe poſſunt, ratione ejus, quam in Symbolo profitemur, Sanctorum Communionis, dicente quoque Regio Pſalte, *Particeps ego ſum omnium timentium te:* & ſcribente Apoſtolo Coloſſ. 1. *Adimpleo ea quæ deſunt paſſionum Chriſti, in carne mea, pro corpore ejus, quod eſt Eccleſia.* Cæterùm illa unius pro altero ſatisfactio non eſt ſacramentalis, cùm non alius quàm pœnitens Sacramentum iſtud ſuſcipiat: & ſiquando ex juſta cauſa permittat Confeſſarius, ut injuncta ſatisfactio poſſit ab alio præſtari, aliquam tamen partem, quæ poſſit à pœnitente præſtari, debet eidem in propria implendam perſona præſcribere, ne ſit mutilum aliqua ſui parte Sacramentum. Sapienter enim definit Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. can. 3. materiam Sacramenti Pœnitentiæ eſſe ipſos pœnitentis actus, qui virtute Clavium elevantur ad ipſum eſſe Sacramenti, contritionem, confeſſionem, & ſatisfactionem.

IV. Eſt verò quoddam ſatisfactionis genus ex ſtricta juſtitiæ obligatione pœnitentem ſimul & Confeſſarium arctiùs adſtringens: circa quod providè admonet Concilium Mediolanenſe primum ſub S. Carolo Borromeo Archiepiſcopo, anni 1565. part. 2. cap. 6. cujus verba ad Confeſſariorum majorem cautionem hìc viſum eſt adjungere. *Caveant Confeſſores, ne ante debitam ſatisfactionem illos abſolvant, qui cùm facultas adſit aliena reſtituendi, vel legata quæ ad pias cauſas facta ſunt, perſolvendi, illiſque ut id facerent, ſuperiori confeſſione præceptum ſit, præſtare neglexerint: exceptis iis qui periculosè ægrotant, quos tamen moneant, ut quod debent, quamprimùm perſolvant. Et quia interdum in falſi teſtis manu eſt, ut non ſolùm facultatibus homines, ſed etiam exiſtimatione ac vita ſpolientur; idcircò neminem abſolvant, qui falſum teſtimonium in judicio cum alterius detrimento dixerit, niſi priùs dato damno, quatenus id farciri poterit, & violatæ illius exiſtimationi ſatisfecerit. Nec illum quidem abſolvant, qui poſt publicum Epiſcopi monitum de indicandis rebus amiſſis, quid de iis ſciat indicaverit, niſi hoc officium antè perſolverit. Iidem omni adhibitâ diligentiâ conſcientiam examinent ſingulorum qui fœnerantur, & iniquos contractus exercent: neque quemquam in his caſibus abſolvant, niſi debita reſtitutio, aut ſatisfactio ex Canonum præſcripto priùs intercedat.*

V. Supradictis adjungendum, ſimilem à Confeſſoribus adhibendam eſſe cautionem, & ſuſpendendam abſolutionem pœnitentibus, qui cùm commodè injunctas in præcedenti confeſſione ſatisfactiones adimplere potuiſſent,

tuiſſent, per ſocordiam neglexerunt. Remittendi enim ſunt, ut quamprimùm ſatisfaciant, ſaltem ex notabili parte, priuſquam nova eorum confeſſio excipiatur, aut abſolutio indulgeatur. Idcircò ſciendum eſt ab initio confeſſionis, utrum pœnitens præſcriptæ ſatisfactioni ab ultima confeſſione paruerit, ne tempus in audienda confeſſione inutili teratur, & ut pœnitentis querela præveniatur, ſi poſt editam à ſe confeſſionem inabſolutus remittatur. Denique obſervatu digniſſimus eſt circa falſas pœnitentias, quibus nulla impertienda eſt abſolutio, Canon 22. Concilii Generalis Lateranenſis ſub Innocentio II. Pontifice, qui etiam attexitur in Decreto Gratiani de Pœnit. diſt. 5. cap. *Falſas pœnitentias.* Sed hunc Lateranenſem Canonem fuſiùs quàm Gratianus proferam. Falſas declarat pœnitentias, primùm quidem ſi quem pœniteat cæterorum peccatorum, uno tamen aliquo mortali excepto. Secundò, ſi quis non proponat firmiter unius peccati mortalis emendationem, etſi de aliis polliceatur: quo in numero cenſendi ſunt quicumque proximam peccati alicujus occaſionem non abdicant, aut qui officium, vel negotium, quod ſine gravi peccato gerere non valent, minimè derelinquunt. Tertiò quicumque odium aut vindictam proximi in corde retinent. Quartò qui offenſam alteri à ſe illatam reparare, aut pro ea ſatisfacere renuunt. Quintò qui arma ſcienter contra juſtitiam ſumpta deponere nolunt, aut alioqui cauſæ injuſtæ ſcienter patrocinantur. Has ſingulas cauſas Canon Lateranenſis exprimit, quarum aliquas Gratianus improvidè ſuppreſſit, & olim expreſſerat Melfitanum Concilium anni 1089. can. 16. Et ſapienter S. Auguſtinus dicit epiſt. 54. ad Macedonium: *Si res aliena propter quam peccatum eſt, cùm reddi poſſit, non redditur, non agitur pœnitentia, ſed fingitur. Si autem veraciter agitur, non remittitur peccatum niſi reſtituatur ablatum.* Et poſt pauca interjecta proſequitur: *Si juſtitia ſinceriùs conſulatur, juſtiùs dicitur Advocato, Redde quod accepiſti quando contra veritatem ſtetiſti, iniquitati adfuiſti, judicemque feſelliſti, juſtam cauſam oppreſſiſti, de falſo viciſti.*

CAPUT XV.

De Extremæ Unctionis Sacramento.

I. ISTIUS Sacramenti doctrinam breviter tradit Sanctus Jacobus Apoſtolus his verbis: *Infirmatur quis in vobis? Inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus; & ſi in peccatis ſit, remittentur ei.* Hîc exprimitur Sacramenti

hujus ſubjectum, ille ſcilicet qui infirmatur: Et materia in olei unctione: Et forma in oratione fidei ſuper infirmum: Et miniſter in Presbytero Eccleſiæ: Et gratia in peccatorum remiſſione, aliique effectus particulares in ſalvatione, & in alleviatione infirmi. Hujus unctionis cum nomine Sacramenti meminit Innocentius Papa I. in epiſt. 1. ad Decentium, cap. 8. & habetur in cap. *Illud ſuperfluum*, diſt. 95.

II. Literæ Eugenii Papæ IV. Concilio Florentino adnexæ, & pariter Concilium Trident. ſeſſ. 14. declarant hujus materiam Sacramenti eſſe oleum ab Epiſcopo benedictum. Omnes verò Catholici Doctores, qui Concilium iſtud vel præceſſerunt, vel ſubſequuti ſunt, conveniunt eſſe de eſſentia Sacramenti, ut illud oleum fuerit ab Epiſcopo benedictum, excepto Cajetano, qui in 3. p. quæſt. 72. art. 3. hac de re ſubdubitat. Sed cùm ſtrictè & dogmaticè Eugenius Pontifex & Concilium Tridentinum loquantur, & oleum exprimant ab Epiſcopo benedictum, nihil planè requirunt ad materiam, quod non pertineat ad Sacramenti eſſentiam. Etenim cùm aqua Baptiſmi ex Eccleſiæ præſcripto debeat eſſe ſolenniter benedicta, quia tamen benedictio iſta non ſpectat ad Baptiſmi eſſentiam, nuſquam Concilia affirmant debere in Baptiſmo adhiberi aquam benedictam, ſed ſolùm aquam naturalem. Si tamen ſit metuendi cauſa, ne oleum benedictum aliquando deficiat, concedunt ipſa Ritualia Summorum Pontificum juſſu edita, & communiter Doctores, poſſe cum oleo benedicto aliud ſimplex oleum à Sacerdote commiſceri.

III. Unctiones hujus Sacramenti ſeptem recenſentur ab Eugenio Pontifice in inſtructione Armenorum, ſcilicet oculorum, aurium, narium, oris, manuum, propter quinque ſenſus; deinde ſextò pedum, propter greſſus; ſeptimò renum, propter carnis delectationem. Sed ſolæ quinque ſenſuum unctiones exiguntur de neceſſitate, ſi non Sacramenti, ad minùs præcepti, ex omnium Fidelium conſenſu & praxi; adeò ut ſi ex his quinque una aliqua unctio omittatur, reddatur dubius & incertus valor Sacramenti: plerique namque aſſeverant, pertinere omnes quinque ad hujus Sacramenti eſſentiam. Sexta verò in pedibus alicubi eſt de præcepti obligatione, & alicubi non eſt, quatenus in multis Eccleſiis omitti ſolet, ut notat Suarez in 3. p. diſput. 40. ſect. 2. n. 6. Neſcio tamen, an ſit aliquis in hoc Regno locus, in quo ſoleat pedum unctio omitti. Septima verò, quæ eſt renum unctio, in omnibus ferè Eccleſiis ſolet omitti, nec eſt de obligatione præcepti. Unctiones porrò quinque ſenſuum ubique ex præcepti neceſſitate debent adhiberi. Cujus præcepti ratio eſt, quia cùm nihil ſit in intellectu quod non præceſſerit in ſenſu, inde fit ut omnia peccata ex ſenſibus corporis originem ducant: atque ita per curationem & corroborationem omnium ſenſuum ſanatur à peccato, & corroboratur integer homo.

IV. Porrò aliorum diſputationi relinquo, utrum eſſentia iſtius Sacramenti

menti perficiatur in quavis unctione, quæ prima de quinque ſupradictis adhibetur, ita ut reliquæ ſint ſolummodò partes integrales Sacramenti, quemadmodum ſeptem Ordines complent unum Ordinis Sacramentum, tametſi ſeorſim ſinguli Ordines ex multorum ſententia rationem ac eſſentiam in ſe contineant Sacramenti Ordinis; & quemadmodum ſingulæ partes ſpecierum Sacræ Euchariſtiæ ſeorſim continent totam Euchariſtiæ eſſentiam: an verò quinque unctiones ſint collectivè, ſeu conjunctim de Sacramenti eſſentia. Secundùm priorem ſententiam ſufficere poſſet una unctio ad Sacramenti eſſentiam, quamvis non ſufficeret ad præcepti obligationem. Altera verò ſententia oppoſita communior eſt: nihil tamen certi in utramvis partem aſſeri poteſt.

V. Etiamſi plures ſint Extremæ Unctionis effectus ultra peccatorum remiſſionem, hæc tamen ſola tanti momenti eſt, ut ille etiam inungendus ſit, qui cæterorum effectuum ſit incapax. Nam is qui uſu rationis prorſus excidit, non opus habet ut adversùs tentationes adverſarias roboretur, neque ut ejus animus ſive torpore, ſive terrore depreſſus erigatur; & nihilominus inungi debet ut peccatorum præcedentium, ſive mortalium, ſive venialium reliquiæ in eo aboleantur. Poteſt namque Sacramentum iſtud primam etiam ac juſtificantem gratiam conferre illi qui vel ex oblivione, vel ex impotentia loquendi, vel ex ſuperveniente dementia nequit confiteri, dummodò poſt ultimum mortale peccatum fuerit ſufficienter attritus. Adeoque fieri poteſt juxta Navarrum cap. 22. num. 13. ut quis moriens inunctus damnetur, qui unctus ſalutem æternam fuiſſet conſequutus. Quod idem docent Suarez diſp. 42. ſect. 1. num. 10. Coninch diſp. 19. dub. 5. num. 19. & alii.

VI. Plures exiguntur conditiones, ut poſſit aliquis Extrema Unctione liniri. 1. Ut ſit baptizatus; eſt enim Baptiſmus aditus Eccleſiæ, & janua Sacramentorum. 2. Ut aliquando fuerit rationis compos, & peccaverit, alioqui enim incapax erit eorum effectuum, quorum causâ fuit hoc Sacramentum inſtitutum. 3. Ut inungendus ita ægrotet, ut de morte imminente periclitetur, idque inſinuat S. Jacobus per vocem κάμνοντα, quæ ferè oppreſſum morbo ac deficientem ſignificat. Ideoque non eſt miniſtrandum hoc Sacramentum damnatis ad mortem adhuc corpore ſanis, neque in periculo naufragii conſtitutis; de ſolis enim infirmis loquitur Apoſtolus: ſed poteſt miniſtrari illis quos extremæ ſenectutis languor in periculum imminentis interitus adduxit, quamvis alius in eis morbus non deprehendatur, ut communiter aſſerunt Doctores.

VII. Minimè debet hoc Sacramentum iterari, dum idem perdurat mortis periculum & morbi ſtatus. Poteſt verò iterum miniſtrari, ſi morbi ſtatus immutetur, ita ut licèt morbus non abſceſſerit, ceſſaverit tamen aliquo temporis intervallo periculum mortis, quod tamen poſtea ingraveſcente vi morbi redierit. Debetque illud intervallum eſſe notabile, atque

ejus interruptionis, ut duo illa intermiſſa pericula verè ac certò disjuncta dici poſſint. Atque hæc eſt unanimis Doctorum ſententia, & conſtans Eccleſiæ praxis.

VIII. Reſpectu infirmi nullum ei præceptum imponitur petendi hoc Sacramentum, quanvis peccare per venialem negligentiam poſſit, non tamen mortaliter, niſi per contemptum. Deus enim & Eccleſia non judicaverunt propter alias quidem rationes, ſed maximè propter conflictus quos excitat una ex parte inſuperabilis aliquibus etiam bonis & piis imminentis mortis cogitatio, aliaque ex parte conſcientiæ timoratæ formidines, ne quod in ultimum ſubſidium divina charitas introduxit animarum, vertatur illis in laqueum & ſalutis æternæ obſtaculum. Verumtamen is Sacerdos cui incumbit animarum cura & Sacramentorum adminiſtratio, ligatur præcepto, & rogatus tenetur utroque titulo, juſtitiæ & charitatis, vel per ſe, vel per alium Sacerdotem adminiſtrare hoc Sacramentum. Imò verò etiam non rogatus, ſi advertit ægrum in eo ſtatu eſſe, ut hoc indigeat Sacramento: maximè verò ſi aliàs ſine ullo omninò Sacramento ſit ex hac vita diſceſſurus, dubitandum non eſt, Parochum hæc advertentem & negligentem peccare mortaliter. Peccat denique mortaliter quiſquis ſibi mortalis peccati conſcius ſuſcipit iſtud Sacramentum, nullâ præmiſsâ vel confeſſione, vel dolore peccati. Eſt enim gravis injuria & merum ſacrilegium erga Sacramentum, & damnabilis incuria ſalutis æternæ.

IX. Nemini Sacerdoti licet præter Parochum, aut de Parochi licentia, Sacramentum Extremæ Unctionis miniſtrare, etiam prætextu extremæ neceſſitatis: & Religioſus incurrit ipſo facto excommunicationem Papæ reſervatam, qui id facere præſumpſerit. Clement. 1. de privileg.

CAPUT XVI.

De Ordinis Sacramento.

I. SACRAMENTUM Ordinis ita definitur à Magiſtro Sententiarum in 4. diſt. 24. lit. *K*. Signaculum quoddam ſacrum, quo ſpiritualis poteſtas traditur ordinato ad officium. Septem Ordinum ſpecies numerantur: Sacerdotum, Diaconorum, Subdiaconorum, Acolythorum, Exorciſtarum, Lectorum, Oſtiariorum. Hos enim ſingillatim recenſet Clemens Pontifex epiſt. 2. ad Jacobum fratrem Domini, & Cornelius Papa epiſt. ad Fabianum Antiochenum, apud Euſebium lib. 6. hiſtor. Eccleſ. cap. 42. & Caius Pontifex epiſt.

ad

ad Felicem, Concilium Romanum ſub Sylveſtro, can. 3. & Carthaginenſe IV. can. 3. 4. 5. 6. 7. 8. & 9. cui ſubſcripſit S. Auguſtinus; & noviſſimè Concilium Trident. ſeſſ. 23. cap. 2. Tres horum priores, Sacerdotium, Diaconatus, Subdiaconatus, per antonomaſiam vocantur Sacri, quia cæteris quatuor in ſacro Altaris miniſterio & prærogativa aſſiſtentiæ & officii circa Divinum Sacrificium antecellunt, & ſimul Clericos à quibus ſuſcepti ſunt, perpetuæ continentiæ lege aſtringunt, ut non modò impediatur in eis futurum matrimonium, ſed etiam dirimant ſuſcepto jam Ordine contractum, ex Apoſtolicis traditionibus & Eccleſiaſticis inſtitutionibus: quanquam Subdiaconatus non fuerit olim ſacris Ordinibus accenſitus, ut perſpicuum eſt ex cap. *Nullus in Epiſcopum*, diſt. 60. & apertè docet Innocentius III. cap. *A multis*, de ætat. & qualit. & ordin.

II. Non opus eſt ut hîc recenſeam cæterorum Ordinum officia vulgo notiſſima, ſed ſolius Diaconatus, in quo gravior eſt difficultas. Huic Ordini adnexum officium ſic exprimitur in Pontificali: *Diaconum enim oportet miniſtrare ad Altare, baptizare, & prædicare.* Baptiſmi & prædicationis Diaconorum exempla proferunt Acta Apoſtolorum in Stephano & Philippo primis Eccleſiæ Diaconis. Verumtamen nunc temporis officium baptizandi non competit Diaconis, niſi ex commiſſione Sacerdotis, aut ex neceſſitatis cauſa. Sic enim decernit Papa Gelaſius in cap. *Diaconos*, diſt. 93. *Abſque Epiſcopo vel Presbytero Diaconi baptizare non audeant, niſi prædictis Ordinibus fortaſſe longiùs conſtitutis, neceſſitas extrema compellat.* Præterea cap. *Conſtat*, de conſecrat. diſt. 4. *Conſtat* (inquit) *Baptiſma ſolis Sacerdotibus eſſe tractandum, ejuſque miniſterium nec ipſis Diaconis explere licitum.* Itaque Baptiſmi adminiſtratio non pertinet de jure ordinario ad Diaconum, ſed vel titulo commiſſionis, vel jure neceſſitatis. Præſens Eccleſiæ praxis, & jam inde à multis ſeculis inveterata conſuetudo præcipuum ac ordinarium Diaconi officium in eo conſtituit, ut Evangelium in Miſſa ſolenniter decantet, Sacerdotique ſacrum facienti proximè aſſiſtat. Sub primitiva tamen Eccleſia præcipuum & ordinarium Diaconi miniſterium in hoc verſabatur, ut communicantibus ad ſacram menſam Fidelibus ſacrum Calicem porrigeret, ex quo Chriſti ſanguinem biberent, quemadmodum Sanctus Ambroſius illuſtrem Diaconum & Martyrem Laurentium introducit lib. 1. Officiorum, cap. 41. ſic compellantem Sixtum Pontificem ad martyrium properantem: *Experire utrum miniſtrum idoneum elegeris, cui commiſiſti Dominici Sanguinis diſpenſationem.* Sanctus quoque Cyprianus tract. de lapſis, loquens de puellula infante, cui juxta primitivæ conſuetudinem Eccleſiæ tradebatur myſtica Communio, ſic ait: *Solennibus adimpletis, calicem Diaconus offerre præſentibus cœpit.* Et poſt pauca: *Perſtitit tamen Diaconus, & reluctanti licèt de Sacramento calicis infudit.* Quin etiam aliis quàm Sacerdotibus poterant olim Diaconi ipſum Sacramentum ſub ſpecie panis miniſtrare, ut docet Nicænæ Synodi canon 14. Et S. Juſtinus Martyr in extrema

apologia ſecunda teſtatur moris fuiſſe, ut Diaconus ſacram Euchariſtiam ad Fideles abſentes deferret.

III. Omninò indubitatum eſt apud cunctos Fideles, Sacerdotalem ordinationem, ad quam reducitur quoque Epiſcopalis, eſſe verum & perfectum Sacramentum. De Diaconatu porrò pauci negant, Durandus in 4. diſt. 24. quæſt. 2. art. 1. Cajetanus tom. 1. opuſc. tract. 11. At reliqui communiter aſſerunt eſſe Sacramentum. Quæ utique aſſertio tenenda eſt. Conſtat enim ex Act. Apoſt. cap. 6. & ex Concilio Carthaginenſi IV. can. 4. & ex Pontificali Romano, & ex Græcorum Euchologio, conferri Diaconatum per manuum Epiſcopi impoſitionem, dicentis: *Accipe Spiritum Sanctum.* At hujuſmodi manuum impoſitiones in ordinatione, præſertim verò ſi accedat expreſſio collationis Spiritus ſancti, gratiam conferunt certam & indubitatam, ut patet ex 1. Timoth. 4. & 2. Timoth. 1. & Actuum 8. verſ. 17. 18. & Joan. 20. verſ. 22. 23. Inſuper Anaſtaſius Papa II. in epiſt. ad Anaſtaſium Imperatorem, cap. 7. expreſſis verbis Sacramenti gratiam attribuit Sacerdotum & Levitarum ordinationi. Denique iſta Diaconorum ordinatio deſtinatur ad ſancta & ſublimia officia, qualia paulò antè commemoravi, tam ſecundùm primitivæ, quàm hodiernæ Eccleſiæ conſuetudinem. De Subdiaconatu autem probabiliùs ambigi poſſet, an ſit Sacramentum: perſpicuum eſt enim, non fuiſſe olim ab Eccleſia inter ſacros Ordines reputatum. Enimverò dictum Carthaginenſe Concilium IV. apertè declarat, neque Subdiaconatum, neque inferiores Ordines conferri per manuum impoſitionem, eo quòd neque de majoribus ſint, neque de ſacris Ordinibus. Et can. *Nullus in Epiſcopum*, diſt. 60. Subdiaconatus nominatim excluditur ab Ordinibus ſacris. Synodus quoque Ancyrana, can. 13. decernit, non licere Chorepiſcopis ordinare Presbyteros & Diaconos: nihil verò prohibet de Subdiaconis. Ipſaque Synodus Antiochena can. 10. disertè aſſerit, ordinari à Chorepiſcopis poſſe Lectores, Exorciſtas & Subdiaconos; at nullatenus Diaconos vel Presbyteros. Denique Innocentius Papa III. cap. *A multis*, de ætate & qual. & ord. præfic. negat Subdiaconatum eſſe ſacrum ex divina, ſed ex Eccleſiaſtica dumtaxat inſtitutione. Communior tamen Doctorum conſenſus judicat, non modò Subdiaconatum, ſed etiam ſingulos quoſque minores Ordines vera eſſe, ac propria Sacramenta. Cœlibatus verò obligatio Subdiaconatui annexa, non eſt novæ, ſed antiquiſſimæ inſtitutionis. Etenim antiquiſſimum omnium quæ ſuperſunt Occidentis Conciliorum, ſcilicet Eliberinum can. 33. deinde Agathenſe can. 28. & Turonenſe ſecundum can. 20. Sanctuſque Epiphanius in hæreſi Catharorum, quæ eſt 59. idemque in fine Operis adversùs hæreſes, disertè negant licitum eſſe Subdiaconis uxorem habere vel ducere.

IV. Ordinarium Miniſtrum Ordinis Epiſcopum eſſe, in confeſſo eſt apud omnes, eaque fuit conſtans Eccleſiæ ab initio praxis, & definiunt

runt antiqui Canones, deinde Florentini, ac noviſſimè Tridentini Concilii ſeſſ.23. can.7. Attamen eâdem ſeſſ. 23. cap. 10. de reform. permittitur quibuſdam Abbatibus, ut ſubditis ſibi Religioſis conferant Tonſuram & minores Ordines: idemque permiſerant anteriores Canones Abbatibus Sacerdotibus & ab Epiſcopo benedictis, cap. *Quoniam videmus*, diſt.69.& cap. *Cùm contingat*, de ætat. & qual. & ord. præfic.

V. Ordinari nemo debet niſi per proprium Epiſcopum, aut cum ejus licentia, de qua conſtet per Literas dimiſſorias ab eo conceſſas. Proprius Epiſcopus conſtituitur triplici ratione, vel originis, vel domicilii, vel Beneficii quod Clericus poſſidet intra ejus diœceſis fines: ſic enim decernitur cap. *Cùm nullus*, de tempor. ordin. in 6. *Cùm nullus Clericum Parochiæ alienæ præter Superioris ipſius licentiam debeat ordinare, Superior intelligitur in hoc caſu Epiſcopus, de cujus Diœceſi eſt is qui ad Ordines promoveri deſiderat, oriundus; ſeu in cujus Diœceſi Beneficium obtinet Eccleſiaſticum, ſeu habet (licèt alibi natus fuerit) domicilium in eadem.* Porrò illud cenſeri debet domicilium, in quo quis inhabitat ſaltem majore anni parte, aut in quo habet majorem rerum ſuarum partem, ut ibi docet Gloſſa verb. *Domicilium.* Idque liquidò ſtatuitur l.1. & Auth. *Qua in provincia*, C. ubi de crim. agi oport. & l. *Senatores*, C. ubi Senatores & clariſſ. conven.

VI. Quod attinet ad Epiſcopum originis, duplex cenſeri poteſt origo ex jure communi, quod nunc etiam viget in Italia: nam alia eſt origo reſpectu loci in quo aliquis natus eſt, & alia reſpectu loci in quo pater ejus natus eſt. Sic is qui natus eſt Mediolani à patre qui natus fuerat Genuæ, duplicem habet originis Epiſcopum, poteſtque horum alterum pro libito ad Ordines ſuſcipiendos eligere, vel Mediolanenſem, vel Genuenſem Antiſtitem. Ita docent Zerola prax. Epiſc. p. 2. verb. *Dimiſſoriæ*, Bonacina de Sacrament. diſp.8.quæſt. unica, punct. 4. num. 13. Barboſa de officio & pot. Epiſc. p. 2. alleg. 4. num. 4. & ſeqq. Idque fundatur in l. *Aſſumptio*, §.1. D.ad municip. & l. *Filios*, C. de municip. lib.10. In Galliæ tamen Regno non alius agnoſci ſolet originis Epiſcopus, quàm is in cujus diœceſi quis natus ſit.

VII. Alio præterea titulo poteſt aliquis proprium nanciſci Epiſcopum à quo poſſit ordinari, ſcilicet continuato, nec interpolato triennio familiaritatis, hoc eſt commorationis cum Epiſcopo, tanquam unus de ejus familia, dummodo ſtatim reipſa Epiſcopus ei Beneficium Eccleſiaſticum conferat, ut ſtatuit Concilium Tridentinum ſeſſ.23. cap.9. de reform.

VIII. Is qui à Sede Apoſtolica privilegium obtinuit ad ſuſcipiendos Ordines à quocunque Epiſcopo communionem habente Sedis Apoſtolicæ, non indiget Dimiſſoriis, ſed tamen ad ſuſcipiendos Ordines debet eſſe præmunitus literis teſtimonialibus proprii Ordinarii de vita & moribus, & quod non ſit aliquo impedimento aut irregularitate, de qua conſtet, præpeditus. Bonacina de Sacramentis diſp.8. quæſt. unica, punct. 4. num.27.

num. 27. Joan. Bapt. Ciarlinius controv. forenſ. lib. 1. cap. 46. num. 25. Barboſa de offic. & pot. Epiſc. p.2. alleg.7. num.15. Si ſecus, & ſine teſtimonialibus ordinetur, remanet ſuſpenſus ab exercitio Ordinis taliter ſuſcepti : & qui eum ordinavit Epiſcopus, ſuſpenſionem incurrit per integrum annum à collatione Ordinum, juxta Concilium Trident. ſeſſ. 23. cap.8. ad fin. de reform.

IX. Epiſcopus qui alterius Epiſcopi ſubditum laïcum clericali Tonſurâ citra ejus licentiam initiavit, æquè ſuſpenſus eſt ac ſi alienum Clericum ſine Dimiſſoriis ordinaſſet, ut declaravit Urbanus Papa VIII. in ſua Conſtitutione quæ incipit *Secretis*, 11. Decembris 1624. & refertur ad longum à Barboſa loc. cit. alleg. 8.

X. Eadem Vrbani Conſtitutio pœnam ſuſpenſionis illis infligit, qui ſcienter ſe fecerint ordinari cum falſis, aut fictis, aut fiduciariis titulis. Quod idem fuerat anteà decretum per cap. *Neminem*, & cap. *Sanctorum*, diſt.70.ſtatuentia talem ordinationem eſſe vacuam & irritam : ubi Gloſſa id exponit ſecundùm Ordinis exequutionem. His ſimile decernitur à Concilio Trident. ſeſſ.21. cap.2. de reform. Cæterùm duplex opinio agitatur circa iſtud Tridentinum Decretum. Prima aſſerit hîc innovari pœnas per d.cap. *Neminem*, & cap. *Sanctorum* conſtitutas, eo quòd Concilium ibi dicat pluraliter, *pœnas innovando* : quod non poteſt in unica pœna verificari ; & ideo fatendum eſſe, quod ille ex Decreto Concilii ſuſpenſus ſit, qui ſine vero titulo fuerit ordinatus. Alii verò aſſeverant, fuiſſe à Concilio ſolam illam renovatam pœnam, quam exprimit cap. *Cùm ſecundùm*, de præbend. in quo Innocentius III. abrogat illam ſuſpenſionis pœnam decretam in d. cap. *Neminem*, & cap. *Sanctorum* ; idque ſolùm ſtatuit, ut teneatur Epiſcopus ordinator, ejuſque ſucceſſores providere de alimoniis à ſe ſine titulo ordinatum, donec ei congruum Beneficium contulerit. Hanc tuetur ſententiam Barboſa d.p.2. alleg.20.num.27. quam dicit à Doctoribus magis receptam ; & allegat ita fuiſſe judicatum à Sacra Cardinalium Congregatione. Dicta verò Urbani conſtitutio ſuſpenſione afficiens ordinatum, non eſt extendenda ultra falſos, fictos & fiduciarios titulos, de quibus loquitur ; quia in eis plus eſt malæ fidei, & graviùs peccatur ob mendacium & deceptionem, quâ Epiſcopo illuditur.

XI. Pii II. Bulla incipiens, *Cùm ex ſacrorum*, ſuſpendit in perpetuum Clericos qui ſe ordinari faciunt in aliquo ſacro Ordine, vel extra tempora à jure ſtatuta, vel ante legitimam ætatem, vel ſine licentia aut Dimiſſoriis proprii Ordinarii. Idque confirmant inſequentium Pontificum Bullæ, Julii III. Clementis VIII. & Pauli V. ut ſileam veterum Conciliorum, & noviſſimi Tridentini ſanctiones. Quæ ſuſpenſiones perpetuæ ſolâ tolluntur Papæ diſpenſatione. Barboſa d.p.2.alleg.18.n.14.

XII. Circa violata interſtitia nullam cenſuram in jure decerni contra ordinatum & ordinantem, docent Navarra, Henriquez, Suarez, Sayrus,

Barboſa,

Barboſa, & alii. Permittit verò Concilium Tridentinum ſeſſ.23.cap.11.12. 13. & 14. ut Ordinarius ac proprius Epiſcopus, ubi ſubeſt neceſſitas, aut Eccleſiæ utilitas, poſſit circa Ordinum interſtitia diſpenſare. Idemque interſtitia unius anni aſſignat à minoribus Ordinibus ad Subdiaconatum, alteriuſque anni à Subdiaconatu ad Diaconatum, & ab hoc ad Preſbyteratum alterius pariter anni.

XIII. Ad primam Tonſuram prærequirit Tridentinæ ſeſſ.23. cap.4. ut eâ initiandus Confirmationis Sacramentum ſuſceperit, Fidei rudimenta ſciat, itemque legere & ſcribere. Ad minores autem Ordines, ut his initiandi linguam Latinam intelligant, cap. 11. Ad Subdiaconatum præter alias laudabiles qualitates, ut annum vigeſimumſecundum ordinandus attigerit, cap.12. Ad Diaconatum, ut vigeſimumtertium: & ad Presbyteratum, ut vigeſimumquintum ætatis annum attigerit, cap.12.

XIV. Quod attinet ad tempora ordinationum à Jure Canonico præſcripta, fas eſt Epiſcopo diebus feſtis & Dominicis unum duoſve dumtaxat minoribus Ordinibus initiare. Ad Subdiaconatum porrò, alioſve majores Ordines neminem licet promoveri, niſi Sabbatis quatuor Temporum, vel Sabbato ſancto, vel etiam Sabbato ante Dominicam Paſſionis, niſi ex Papæ diſpenſatione ac reſcripto, quod vocant *Extratempora*, cap. de eo autem, de tempor.ordinat. Prima verò Tonſura poteſt conferri ab Epiſcopo quovis die, juxta Oſtienſem, Graſſium, Bonacinam, & conſtat ex ipſius Eccleſiæ conſuetudine.

XV. Si ante Ordinum collationem palam proteſtetur Epiſcopus, ſe non intendere ordinare illos qui talem, aut talem habent contra Canones defectum, ut tituli, ætatis, falſarum Dimiſſoriarum, is qui ſibi conſcius ejuſdem defectus promiſcuè, nec ſine peccato mortali ſe ſiſtit ordinandum, & ordinatur, cenſendus eſt verè & validè ordinatus, ut docet Ludovicus Bail Pariſienſis Theologus & Pariſienſis Eccleſiæ Propœnitentiarius in ſuo Examine ordinandorum. Ratio eſt, quia Epiſcopus ille per proprium ſequentis ordinationis actum ſuam illam intentionem revocavit. Non enim cenſeri poteſt voluiſſe ſacrilegium committere, & materiam ſimul applicando cum forma Sacramenti hoc intendere, ut nullum fiat Sacramentum. Et Jus declarat irritam eſſe proteſtationem illius qui ex poſtfacto eidem proprio actu contravenit, cap. *Solicitudinem*, de appellat. & cap. *Olim cauſam*, juncta Gloſſa, de cenſib. Similem caſum ponit Gloſſa in cap. *Tua nos*, verſic. *Mulierem*, de ſponſalibus. Si aliquis (inquit) proteſtetur coram pluribus, quod omnia quæ dicet vel faciet, non faciet animo contrahendi matrimonii, & poſteà publicè dicat, *Conſentio in te*; in iſto caſu dico, quod Eccleſia judicare debet pro matrimonio, quia recurrendum eſt ad communem verborum intelligentiam, & potuit recedere à prima voluntate. Hoc idem docet ibidem Joannes Andreas. His adde præter memoratum ſacrilegium, quod nemo intendere præſumitur, horrenda

etiam inſequutura damna. Ex quo enim Epiſcopus Clericum in Sacerdotem non habens intentionem conſecraverit invalidè, omnes ejus inſequentes Miſſæ erunt idololatriæ, omnes particulæ quas conſecrare ad populi Communionem, aut etiam ad morientium Viaticum voluerit, non erunt Sacramenta, nullamque participantibus cauſabunt gratiam: Extremæ-Unction s quas conferet, irritæ prorſus erunt, omnes abſolutiones pœnitentium inanes & invalidæ; & ſi eundem contingat fieri Epiſcopum, ejus ordinationes omnes & conſecrationes nullius erunt momenti: quanta inde ſequeretur animarum ſtrages & perditio? Non enim poteſt Eccleſia ſacram poteſtatem & internam juriſdictionem ſupplere, ne quidem in mortis articulo, in eo qui non eſt Presbyter. Itaque hoc ſentiendum in propoſito caſu, Ordinatorem qui ſic proteſtatus fuerat, quanvis nihil poſteà cogitaverit in oppoſitum præfatæ proteſtationis, hoc ipſo ſolo ſuam illam proteſtationem revocare, quatenus reipſa materiam & formam Ordinis applicat, niſi per ſummum ſcelus, dum materiam & formam Ordinis applicat, ſimul intentionis actum produceret de ordinationis in individuo nullitate.

XVI. Suſcipiens duos ſimul Ordines ſacros incurrit ſuſpenſionem ab Ordine poſteriori, cap. *Literas*, de temp. ordinat. Suſcipiens quatuor ſimul Minores cum Subdiaconatu, ſuſpenſus eſt à Subdiaconatu, cap.2. de eo qui furt. ord. ſuſc. Suſcipiens Ordines minores ante legitimam ætatem, nullam cenſuram incurrit, ut neque is qui interſtitia non ſervat, quanvis indubiè peccet.

XVII. Ordines ſacri, ipſumque Sacerdotium validè, ſed non licitè conferri poſſunt infantibus baptizatis, ipſiſque adultis qui nec habeant, nec unquam habuerint rationis uſum. Decernit quippe cap.1. de ætat. & qual. & ordin. validè fuiſſe ordinatum Subdiaconum eum qui necdum attigerat diſcretionis annos. Et Theologi ſimul cum Canoniſtis conſentiunt valere Sacerdotium infanti baptizato collatum, Magiſter ſententiarum lib.4. diſt.25. & ibidem S.Thomas, S. Bonaventura, Scotus, Paludanus, Dominicus Soto & alii communiter. Idem aſſerendum de Confirmatione & Sacra Euchariſtia; nam liquet ſub Eccleſia primitiva ipſis etiam infantibus Baptiſmum & Confirmationem & Euchariſtiam ſimul miniſtrari ſolita fuiſſe; & infantibus olim baptizatis porrigebatur bibendus de calice Chriſti ſanguis, teſte Cypriano de lapſis. Infantibus tamen non poteſt conferri Sacramentum Pœnitentiæ, neque Extremæ Unctionis, neque Matrimonii. Ratio eſt, quia Pœnitentia conſiſtit in actionibus liberis contritionis, confeſſionis, ſatisfactionis: Matrimonium in libero conſenſu: Extrema verò Unctio præſupponit peccata quorum reliquias deleat. Ideò adulti quoque qui nunquam rationis uſum habuere, ſunt trium horum Sacramentorum incapaces. Sed poteſt inungi inſanus, qui fuerit aliquando rationis compos, atque ita peccaſſe potuit. Invalidè autem baptizaretur

aut

aut ordinaretur inſanus qui fuiſſet aliquando rationis compos, nec unquam Sacramentum expetiviſſet; cenſetur enim habitualiter diſſentire. Qui verò nunquam ratione uſus fuit, baptizari quidem & validè, & licitè poteſt; ordinari autem validè quidem poteſt, ſed nullatenus licitè.

XVIII. De coactione porrò circa ordinatum diſtingui debet duplex coactio: una abſoluta, factaque per vim cui reſiſti non poteſt; iſtaque coactio reddit nullam & irritam ordinationem: altera coactio dicitur conditionata, & libertatem quidem reſtringit, ſed non perimit; ut ſi quis ad evadendam ſibi comminatam præſentaneam mortem conſenſit ſe ordinari, qui aliter non conſenſiſſet, talis ordinatio valet, ut docet Gloſſa in Clem. *Pleriſque*, verſ. *Vel aliquod*, de election. & Barboſa de offic. & poteſt. Epiſc. p. 2. alleg. 2. n. 6. Libertas enim auferri poteſt quoad actus externos ac imperatos, non tamen quoad internos ac elicitos. Nam & in illis quos tyranni excruciabant uſque ad mortem, ſupererat libertas ad gloriam vel ad damnationem commerendam ſufficiens. Iſte tamen extortus per metum conſenſus qui ſufficit ad ordinationis validitatem, non ſufficit ad validum matrimonium, ut pleniùs in cauſis matrimonium dirimentibus explicabimus; neque etiam ſufficit ad validam profeſſionem Religionis, in quibus duobus Eccleſia exigit abſolutam libertatem, & probato iſtiuſmodi metu vel coactione, actus illos declarat irritos.

CAPVT XVII.

De Sacramento Matrimonii, & de Sponſalibus.

I. MATRIMONIUM eſt viri & mulieris conjunctio individuam vitæ conſuetudinem continens. Inſtit. de patria poteſt. in princ. Initiatur per ſponſalia de futuro, ratificatur per conſenſum de præſenti, perficitur per conſummationem ſeu copulam corporum. Propriè tamen loquendo magis conſiſtit matrimonium in animorum quàm in corporum conjunctione, cap. *Matrimonium*, & cap. *Cùm initiatur*, 27. quæſt. 7. & l. *Nuptias*, D. de regul. jur.

II. Sponſalia ſunt futuri matrimonii mutua promiſſio. Ea contrahuntur vel re, ut per ſubarrationem, vel annuli traditionem ad hunc finem; vel verbis, vel nutu, vel ſcripto, etiam inter abſentes; vel per internuntium aut procuratorem, vel etiam conſenſu de præſenti, quum ſcilicet pubes ſimul & impubes, vel duo impuberes, in quibus malitia, id eſt congrediendi potentia non ſupplet ætatem, nuptias contrahunt per verba de

 præſenti,

præſenti, non ineunt quidem matrimonium ratum, ſed eorum conventio tranſit & reſolvitur in ſponſalia de futuro, cap. *Tua nobis*, de deſponſ. impub. atque ideò quanvis poſtea in annos pubertatis provecti à matrimonio ex mutuo conſenſu reſilirent, remaneret tamen ſicut in omnibus legitimis ſponſalibus impedimentum publicæ honeſtatis; cùm tamen non ſit huic impedimento locus quando irrita ſunt ipſo jure ſponſalia, putà contracta infra ſeptennium, aut citra ſufficientem conſenſum, alióve interveniente impedimento, cap. *Acceſſit*, eod. tit. Nequeunt autem impuberes ab initis inter ſe ſponſalibus recedere donec annos pubertatis attigerint, qui incipiunt in pueris deſinente anno decimoquarto, in fœminis autem anno exacto duodecimo. Quin etiam ſi horum alter annos attigerit pubertatis, ei tamen nondum reſilire permittitur donec pars altera ad pubertatem pariter devenerit; tunc enim ambobus liberum erit contracta ſponſalia revocare, alterâ etiam parte invitâ, cap. *De illis*, eod. tir.

III. Sponſalia de futuro etiam juramento firmata multis diſſolvuntur modis. 1. Ex mutuo conſenſu, cap. *Præterea* 2. de ſponſal. 2. Per longam unius abſentiam poteſt pars altera novas inire nuptias, cap. *De illis*, eod. ubi Gloſſa requirit triennium abſentiæ. 3. Per ingreſſum Religionis, cap. *Commiſſum*, eod. 4. Per ſecunda ſponſalia de præſenti cum alio illicitè quidem, ſed tamen validè contracta. Verùm ſi ſecunda cum alio ſponſalia ſint pariter de futuro, hæc non valent, perduratque priorum obligatio, cap. *Sicut* 22. eod. 5. Per Ordinis ſacri ſuſceptionem, cap. unico, de voto in 6. Præterea 6. per ſubſequentem fornicationem, idque in favorem ſolius innocentis partis, cap. *Quemadmodum*, de jurejur. 7. Per ſuperveniens impedimentum, exempli gratiâ novæ affinitatis inter ſponſos ex fornicatione cum conſanguineo unius ex partibus in primo, vel ſecundo gradu. 8. Per ſupervenientem notabilem infirmitatem aut deformitatem, quæ ſit durabilis, ut ſunt lepra, paralyſis, amiſſio oculi vel naſi, d. cap. *Quemadmodum*. 9. Ex ſubortu capitalium inimicitiarum inter ſponſos, quia coactiones frequenter ſiniſtros exitus pariunt, cap. *Requiſivit*, de ſponſal.

IV. Jure veteri ſponſalia de futuro duobus modis tranſibant in matrimonium de præſenti. 1. Per copulam inter ſponſos animo maritali habitam, cap. *Is qui fidem*, de ſponſal. 2. Per mutuum conſenſum de præſenti, etiam clandeſtinum, cap. 1. de clandeſt. deſponſ. Sed per Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. cap. 1. de matrim. iſtud revocatum fuit. Unicus ergo ſupereſt modus; ſcilicet conſenſus verbis de præſenti expreſſus coram Parocho & teſtibus duobus.

V. Ex præſcripto Concilii Lateranenſis cap. ult. de clandeſtin. deſponſ. & Tridentini ſeſſ. 24. cap. 1. de reform. matrim. præmittendæ ſunt ante nuptias denunciationes in Eccleſia; atque ad unius honeſti viri aſſertionem, affirmantis certum dirimens impedimentum, inhibendæ ſunt

ſunt nuptiæ contrahendæ, cap. *Præterea*, & cap. *Cùm in tua Diœceſi*, de ſponſal.

VI. Si quis verbis uſus eſt ambiguis quaſi fœminam deſponſaret, & ita deceptam carnaliter cognovit ſine animo deſponſandi, ille non judicabitur (ſaltem in foro conſcientiæ, in quo tamen deceptam fœminam aliâ ſaltem ratione indemnem præſtare tenebitur) matrimonium aut ſponſalia contraxiſſe ob defectum conſenſus, cap. *Tua nos duxit*, 26. eod. tit. Sed ſi nulla ſupereſt alia indemnitatis ratio in eo qui fœminam malitiosè decepit, nec ſit notabilis admodum inæqualitas conditionum, ducere illam in foro conſcientiæ tenebitur.

VII. Sponſalia clandeſtina ſine præſentia Parochi & teſtium contrahi poſſunt non ſolùm validè, ut omnes concedunt, ſed etiam licitè. Fruſtra autem objicitur à quibuſdam, quod quibus abſolutæ nuptiæ prohibentur, his etiam prohibentur ſponſalia, ut dicit lex *Oratio*, D. de ſponſalibus: & lex *Si quis tutor* 60. §. *Quamuis*, D. de ritu nupt. Legum enim illarum intentio huc collimat, ut nefas ſit ſponſalia inire iiſdem perſonis quibus non licet nuptias contrahere; ſic enim promittitur adimpletio rei omninò prohibitæ: at hîc per ſponſalia clandeſtina promittitur adimpletio rei licitæ; ſupponimus enim ambas partes poſſe matrimonio legitimè conjungi. Nec ſequitur quod illa clandeſtina deſponſatione promittatur matrimonium clandeſtinum; mens namque deſponſantium, & juris præſumptio eſt, ut promittant futurum matrimonii contractum ea formâ & modo quem Jura præſcribunt, ut ſit verum & validum.

VIII. Si parentes pro filiis, ſive puberibus, ſive impuberibus ſponſalia contrahunt præſentibus & ſcientibus ipſis filiis, ſed tamen tacentibus, horum taciturnitas pro conſenſu habetur. Idemque jus eſt ſi ſponſalia illa à parentibus conventa fuerint, filiis abſentibus & ignorantibus; ſed re ipſis poſtmodùm ſignificata filiis, ſi hi tacuerint, neque verbis ullis aut ſignis abnuerint, cenſentur filii tacitè factum parentum ratificaſſe. Utraque deciſio habetur perſpicuè in cap. unico, §. ultimo, de deſponſ. impub. in 6. Hanc juris deciſionem nonnulli extendunt quoque ad tutorem. Sanè lex *Si puella*, D. de ſponſalibus, hoc unum edicit, non poſſe tutorem ſponſalia vel conſtituere, vel diſſolvere, niſi id fiat ex impuberis puellæ voluntate. Quanvis autem tutoris poteſtas detur in perſonam, ſanctius tamen & naturalius ſimul & antiquius jus eſt patriæ poteſtatis. Et prætereà præſumitur pater ob naturalem affectum ſemper conſulere propriis liberis; cùm ex adverſo facilè contingere poſſit, ut tutor ſua abutatur in perſonam pupilli poteſtate ad proprium vel ſuorum commodum. Multò verò minùs attribuenda videtur in re matrimoniali authoritas curatoribus, cùm eis non ſit conceſſa in perſonas minorum, ſed ſolùm in eorum opes & rem familiarem authoritas & miniſterium, ut præclarè dicit lex *In copulandis*, C. de nuptiis: quæ eadem negat eandem po-

teſtatem cognatis & affinibus circa matrimonia. Itaque placet magis opinio Innocentii Papæ & Bernardi, qui prædictum jus reſtringunt & limitant in ſolo patre, ut filius tacens conſentire judicetur; quàm opinio Oſtienſis & Gloſſæ ad d.cap. unicum, §. *Porrò,* verb. *Sponſalia,* hanc juris diſpoſitionem extendentium ab ipſo patre ad quemvis alium, etiam non tutorem, neque cognatum.

IX. Ex matrimoniis clandeſtinis nulla naſcitur obligatio ſponſalium; cùm enim hæc matrimonia ſint decreto Concilii Tridentini ſimul nulla & illicita, perinde eſt ac ſi contracta non fuiſſent, atque ita nullam pariunt canonicam obligationem. Idem ſtatuendum de matrimonio ficto & ſimulato; cùm enim ibi deſit conſenſus, non poteſt rationem habere ſponſalium, quippe quæ ſine conſenſu non ſubſiſtunt. Reſtat ergo ut ſola impuberum matrimonialis per verba de præſenti conventio rationem induat ſponſalium, & ita pariat publicæ honeſtatis impedimentum, per d. cap. *Tua nobis,* de deſponſ. impub.

X. Si anteacto tempore aliquis voverat caſtitatem aut Religionem, non dubium quin ſubſequuta ſponſalia ſint irrita. Quod enim Deo ſemel conſecratum eſt, non poteſt ſine ſacrilegio alteri promitti aut donari. Sed ſi poſt contracta ſponſalia velit Religionem ingredi, poteſt ea de cauſa conventionem ſponſalium retractare eo magis, quia Jus permittit poſt ratum etiam, nec conſummatum matrimonium ingredi Religionem invitâ alterâ Parte, cap. 2. de converſ. conjug. Sed ſi poſt inita ſponſalia ſine propoſito ingreſſus in Religionem una Partium voveat ſimpliciter caſtitatem, aut ſacros Ordines ſuſcipere intendat, gravis eſt difficultas inter Doctores, an jus habeat alterâ invitâ Parte ſponſalia retractandi. Quidam enim affirmant, in quibus ſunt S. Thomas in 4. diſt. 38. quæſt. 1. art. 3. quæſtiunc. 2. ad 1. Richardus diſt. 27. art. 3. quæſt. 2. Cajetanus verb. *Perjurium,* cap. 2. Sotus in 4. diſt. 6. quæſt. 2. art. 5. §. *Verùm:* Paludanus diſt. 38. quæſt. 3. art. 3. Major diſt. 27. quæſt. 5. Volunt enim excipi à futuri matrimonii promiſſione ſtatum perfectiorem, qualis eſt cœlibatus ac perfecta continentia, etiamſi ſponſalia fuerint juramento firmata; id enim juramentum comprehendi ſub eadem exceptione. Hanc ſanè opinionem tam multi graves aſſertores reddunt probabilem. Nihilominus negans opinio videtur Juri & rationi magis eſſe conſentanea; illa enim ſuppoſita exceptio, neque ſignificata, neque in mente ſpondentium formata fuit, neque uſquam in Jure legitur introducta; ideóque illius prætextu non videtur derogandum alterius acquiſito juri, nec licitum eſt in præjudicium alieni juris ad altiora aſpirare; hoc enim prætextu etiam liceret alteri conjugum altero invito continentiam profiteri poſt matrimonium conſummatum. Caſus verò profitendæ Religionis ante conſummationem eſt in Jure ſingularis, nec debet ultra limites expreſſos extendi, aut protrahi ad quævis continentiæ vota; non enim major ratio hîc eſt admittendi tacitam exceptionem:

nem ex prætextu majoris perfectionis, quàm in eo qui abſolutè daret centum nummos alicui, ſubintelligendo hoc majus bonum, de quo donans ipſe nihil cogitaſſet, niſi placuerit aliquando eoſdem nummos repetere ad eleemoſynas pauperum. Quinimò contrarium in Jure deciditur; nam in cap. *Veniens*, qui clerici vel voventes matrim. contrah. poſ. reprobatur votum continentiæ à muliere emiſſum poſt ſponſalia, inconſulto ſponſo, eique permittitur matrimonium. Citatur etiam à nonnullis cap. *Ex literis* 10. de ſponſalib. quo prohibetur ſponſo migrare ad alia vota: ſed perperam; ibi namque per alia vota nihil intelligi debet niſi aliud matrimonium. Alius eſt formalis textus in extrav. Joannis XXII. cap. unico de voto, ubi decernitur, eum qui nondum conſummato, quod contraxerat, matrimonio, ſuſcepit Ordinem ſacrum, in quo votum ſolenne emiſit continentiæ, cogendum eſſe ſub excommunicationis pœna ad petitionem uxoris matrimonium conſummare, niſi malit Religionem ingredi. Denique hanc negativam de voto continentiæ contracta ſponſalia præcedentia non dirimente, ſententiam docent & aſſerunt Oſtienſis, Innocentius, Joannes Andreas, Panormitanus, Archidiaconus in cap. *Rurſus*, qui clerici vel voventes, & S. Antoninus 3.p. tit.1. cap.18. §. 2. Fumeus verb. *Matrimonium*, num.2. Navarrus cap. 22. num. 27. Leſſius lib. 2. cap. 41. num.54. Coninch diſp.23.dub.3.num.25.

XI. Eum qui poſt contracta ſponſalia vovit caſtitatem, ſi huic voto nolit ſponſa acquieſcere, ſcribit Sylveſter verb. *Sponſalia*, q.7. citans Paludanum, teneri ingredi Religionem, eo quòd votum ſuum aliter ſervare non poſſit. Sed veriùs eſt, hunc non onerari graviore debito quod nullatenus vovit: ſed ſi Pars nolit obligationem ſponſalium remittere, obligatione aſtringi contrahendi & conſummandi matrimonii. Id perſpicuum eſt ex prædicta extrav. unica de voto, quæ loquens de ingreſſu in Religionem, ſic dicit de eo qui poſt contractas, necdum verò conſummatas nuptias, caſtitatem ſolenniter vovit in Ordinis ſacri ſuſceptione: *Quod ſi forſan renuerit adimplere.* Ad quæ verba Gloſſa ita infert: *Supponit expreſsè quod poſſit renuere, ut in ſervo dicitur, qui licèt juſſus per dominum poteſt nolle hæreditatem adire, l. Cùm proponas, C. de hæred. inſtit.* Hoc igitur caſu, qui ſe continentiæ voto poſt ſponſalia nuncupavit poſt duos menſes à Jure conceſſos, nec poteſt à deſponſata obtinere ut ſibi promiſſio illa remittatur, poteſt, imò debet nuptias conſummare, & omninò debitum petenti reddere; ſed ipſi viciſſim petere non licet, ut continentiam ſervet quantùm poteſt. Deinde ſi conſors prædecedat, non poteſt ſuperſtes continentiæ voto aſtrictus ad ſecundas nuptias convolare, juxta cap. *Placet*, de converſ. conjug. Sed ſi dum vivit uxor, periculum graviſſimum urgeat incontinentiæ, expediet omninò id votum authoritate Superioris relaxare: quale exemplum habetur in cap. *Veniens*, qui clerici vel voventes.

CAPUT

CAPUT XVIII.

De materia, forma, & Miniſtro Sacramenti Matrimonii.

I. PAuci quidam neoterici, Melchior Canus lib. 8. de locis Theologic. cap. 5. Eſtius in 4. diſt. 26. §. 10. & 11. ſcripſere hujus Sacramenti Miniſtrum eſſe Sacerdotem, ejuſque verba eſſe formam: contrahentium autem verba aliáve ſigna conſenſus eſſe materiam; & quando deeſt Sacerdos, nihil geri inter ambas Partes præter civilem contractum. Contraria opinio eſt omnium aliorum Theologorum & Canoniſtarum communis, ipſos contrahentes eſſe miniſtros, Sacerdotem autem poſt Concilii Tridentini decretum non aſſiſtere ut Sacramenti hujus miniſtrum eſſentialem, ſed ut teſtem ad hoc neceſſarium, ut conventio Partium habeatur pro legitimo contractu & ſufficiente ad rationem Sacramenti. Sed ante Tridentinum Decretum non fuiſſe neceſſariam Parochi præſentiam ad rationem Sacramenti, quod in ſolo Partium baptizatarum conſenſu de præſenti mutuò ſignis ſufficientibus de mutua corporum traditione expreſſo ſubſiſtebat: Sacerdotem verò non interfuiſſe niſi tanquam miniſtrum accidentarium & ceremonialem, & hujus Sacramenti teſtem. Idque eſt quod verbis Tertulliani ſignificatur dicentis lib. 2. ad uxorem, in fine, matrimonia Fidelium conciliari ab Eccleſia. Ambroſius quoque epiſt. 70. meminit Fidelium matrimoniorum per Sacerdotem benedictionis, & per eundem in Eccleſia impoſitionis velaminis ſuper Sponſum & Sponſam. Concilium Carthaginenſe IV. can. 13. præcipit conjugatos benedici à Sacerdote, eiſque propter hujus benedictionis venerationem præcipit inſequentis noctis continentiam. Quod autem Evariſtus Papa, 30. quæſt. 5. can. *Aliter*, vult cenſeri pro ſtupris matrimonia in quibus neque dos, neque cognati, neque Sacerdotis benedictio intervenerit, hoc unum intendit, clandeſtina matrimonia, ſi nullâ probatione eorum veritas declaretur, ita eſſe ſuſpecta, ut eorum nullitas præſumenda ſit, donec nuptialis utrimque conſenſus probationibus omni exceptione majoribus eluceſcat.

II. Apertè verò fallitur Bannes, qui 1. p. quæſt. 1. art. 8. dub. ult. in reſponſ. ad 3. affirmat Magiſtrum, & D. Thomam, & Scotum dubitaſſe de hac quæſtione; ipſi enim apertè ſuam explicant ſententiam. Magiſter quidem in 4. diſt. 28. §. *Præmiſſe autem*, ſic ait: *In hujus autem Sacramenti celebratione, ſicut in aliis, quædam ſunt pertinentia ad ſubſtantiam Sacramenti,*

ut

ut conſenſus de præſenti, qui ſolus ſufficiat ad contrahendum matrimonium: quædam vero pertinent ad decorem & ſolennitatem Sacramenti, ut parentum traditio, Sacerdotis benedictio. D. Thomas mentem quoque ſuam clariſſimè profert in 4. diſt. 26. art. 1. ad 1. his verbis: *Ad primum dicendum, quod verba quibus conſenſus matrimonii exprimitur, ſunt forma hujus Sacramenti; non autem benedictio Sacerdotis, quæ eſt quoddam ſacramentale.* Atque hoc idem repetit diſt. 28. art. 3. in corpore: atque inde concludit, matrimonium clandeſtinum eſſe verum Sacramentum. Similiter Scotus in 4. diſt. 26. quæſt. unica, §. *Sed hîc eſt dubium*, perſpicuè ait hujus formam Sacramenti eſſe verba quibus contrahentes conſenſum ſuum exprimunt, eoſdemque ſic exprimentes eſſe miniſtros Sacramenti.

III. Matrimonium habet quidem pro materia remota, ſeu circa quam verſatur, contrahentium corpora; ſicut Pœnitentia pro ſua remota materia habet peccata pœnitentis. At verò Matrimonii materia proxima & intrinſeca eſt ipſe mutuus conſenſus ſignis externis expreſſus, quatenus habet rationem traditionis: qui idem conſenſus mutuò ſignificatus, quatenus habet rationem acceptationis eſt ejuſdem Sacramenti forma. Omnis etenim promiſſio & traditio donec acceptetur eſt ex ſe inefficax & indeterminata, ut rata ſit vel irrita: per acceptationem autem determinatur ad eſſe ratum, & efficaciam ſortitur ad inducendam obligationem: formæ autem proprium eſt determinare materiam, eique vim agendi impertiri. Illa igitur traditio eſt proxima iſtius Sacramenti materia, acceptatio verò formæ rationem ſortitur.

IV. Magna quæſtio eſt, utrum ad validitatem matrimonii requiratur mutuus conſenſus ad copulam; utrimque enim gravia urgent argumenta. Nam pro affirmativa favere ejus aſſertoribus videtur, quod ad valorem matrimonii neceſſariò requiritur conſenſus in id quod eſt de matrimonii eſſentia, cùm omninò conſiſtat matrimonium in conſenſu Partium. Ex quo etiam ſequitur, requiri pariter conſenſum circa ea quæ matrimonii eſſentiam neceſſariò conſequuntur. Quiſquis enim rem aliquam abſolutè vult, idem quoque ſaltem virtualiter ac implicitè vult ea omnia quæ ejus rei eſſentiam neceſſariò conſectantur. Atqui matrimonio eſſentialis eſt, ut ſuprà vidimus, corporum mutua traditio & acceptatio, quo fit ut neuter ſeorſim ſui corporis poteſtatem habeat, teſte ipſo Apoſtolo 1. Corinth. 7. *Mulier*, inquit, *ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir. Similiter autem & vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier.* Sed illa utrimque tranſlatio poteſtatis ac dominii in proprium corpus refertur eſſentialiter ad copulam: Ergo non poteſt ſubſiſtere matrimonium ſine intentione ad copulam, & obligationis ſuſceptione ad illam, quoties pars altera debitè requiret. Prætereà ſacri Canones definiunt, non pertinere ad conjugium eos eaſve inter quos non intervenit ſexuum commiſtio, can. *Non dubium*, can. *Cùm ſocietas*, 27. quæſt. 2. Et ibid. can. *Sic quippe*, qui

Z z ex

ex D. Gregorio Papa deſumptus eſt, diſertè negat B. Joſeph propter ſexuum continentiam ad nuptias B. Virginis perveniſſe, ſed ſolùm ad ſponſalia ejuſdem.

V. Ex parte autem negativa maximè atque invictè urget verum quod interceſſit inter Beatiſſimam Virginem, & Sanctum Joſeph connubium; cùm tamen ſacratiſſima Virgo nunquam de propoſito remiſerit ſervandæ virginitatis. Qua de re ſapienter Auguſtinus lib. 1. de nuptiis & concup. cap. 11. ſic atteſtatur: *Conjux vocatur ex prima fide deſponſationis, quam concubitu non cognoverat Joſeph, nec fuerat cogniturus, nec petierat: nec mendax manſerat conjugis appellatio, ubi nec fuerat, nec futura erat ulla carnis commiſtio. Propter quod fidele conjugium parentes Chriſti vocari ambo meruerunt, non ſolùm illa mater, verùm etiam ille pater ejus, ſicut conjunx matris ejus; utrumque mente, non carne.* Idque habetur 25. quæſt. 2. can. *Conjunx vocatur.* Idem ſanctus Auguſtinus iteratò hoc docet lib. de conſenſu Evangel. cap. 1. ubi obſervans quod Evangeliſta dicat Joſeph virum Mariæ, ſic ſcribit: *Neque enim fas erat ut ob hoc eum à conjugio Mariæ ſeparandum putaret, quòd Virgo peperit Chriſtum. Hoc enim exemplo magnificè inſinuatur fidelibus conjugatis, etiam ſervatâ pari conſenſu continentiâ, poſſe permanere vocarique conjugium, non permixto corporis ſexu, ſed cuſtodito mentis affectu: præſertim quia potuit eis naſci filius ſine ullo complexu carnali, qui propter ſolos filios gignendos adhibendus eſt.*

VI. Eadem pars negativa probatur, quia ſi talis conditio ſeu obligatio invicem continendi eſſet contra matrimonii ſubſtantiam, nullum & irritum eſſet matrimonium quod contrahitur per unam Partium, cum hac intentione & obligatione nunquam matrimonium conſummandi. Et tamen oppoſitum ſancitur in cap. *Commiſſum*, de ſponſalib. Cùm enim aliquis ſponſalia de futuro firmata juramento contraxiſſet, deinde votum emiſiſſet Religionem ingrediendi, mandat Pontifex ut ille promiſſum matrimonium contrahat, nec tamen conſummet, ſed mox Religionem ingrediatur. Præterea cap. *Verùm*, de converſ. conjug. definit poſſe conjugatum per verba de præſenti Religionem alterâ invitâ Parte ingredi, dummodo matrimonium non ſit conſummatum; & alteri Parti licere ad aliud matrimonium tranſire, quia prius matrimonium per religioſam conſortis profeſſionem quaſi per mortem ſolutum ſit. Atque ut non pauca ſileam ſanctorum conjugum exempla, qui virginitatem in matrimonio illibatam ſervaverunt, Elzearii & Delphinæ, Eduardi Anglorum Regis & Edithæ, Henrici Imperatoris & Cunegundis, celebratur Græcorum hiſtoriis conjugium Marciani Imperatoris & Pulcheriæ initum poſt datam utrimque fidem mutuæ continentiæ.

VII. Ad ſuperius argumentum de mutua corporum traditione, quæ eſt de matrimonii eſſentia, ab eoque inſeparabilis: reſpondendum, dominium illud mutuum quod alter in alterum nanciſcitur per corporum traditionem, perdurare ad vitam utriuſque conjugis, ſubſiſtente nihilominus

obliga

obligatione ad promiſſam continentiam ſervandam. Eſt enim axioma Juris Canonici, poſſe uſum ab ipſo dominio ſeparari, cap. *Exiit qui ſeminat*, §. *Nec quidquam*, verſ. *Nec per hoc*, de verbor. ſignific. in 6. & extravag. *Ad Conditorem*, in princip. eodem tit. Quin etiam in Jure Civili plerumque contingit, ut dominus ac proprietarius rei careat ejuſdem uſu, ad quem ſolum jus habet uſuarius aut uſufructuarius. Tales ergo conjugati retinent dominium in mutua corpora, ſed tamen ligatum & impeditum quoad uſum, quo fit ut habita inter eos copula ſacrilegii crimine macularetur ob voti tranſgreſſionem; non tamen crimine ſtupri aut fornicationis, quia non eſſet acceſſus ad non ſuam. Ad Canones paulò antè in oppoſitum citatos facilis eſt reſponſio, Authores ſcilicet horum Canonum ut diſtinguant intemeratum Virginis Mariæ conjugium ab aliis communibus matrimoniis ad ſexuum commiſtionem deſtinatis, ſtrictiùs ibi uſurpant nomen matrimonii aut nuptiarum, & latiùs extendunt ſponſaliorum notionem ac ſignificatum; cùm tamen ſponſalia propriè ſumpta ſint promiſſio de futuris nuptiis, & conventio ſanctæ Mariæ cum ſancto Joſeph fuerit de præſenti, & non de futuro. Oppoſita verò aliorum Canonum & Patrum teſtimonia, quibus affirmant verum fuiſſe inter ambos matrimonium, loquuntur juxta propriam ejus vocis ſignificationem.

CAPUT XIX.

De Matrimonio per procuratores contracto.

I. MINIME dubitatur valuiſſe matrimonium per procuratorem contractum ante Tridentinum Decretum ſeſſ. 24. cap. 1. de reform. matrim. quo hæc requiritur conditio tanquam eſſentialis, ut contrahentes ſuum conſenſum coram Parocho & teſtibus exprimant. In veteri Teſtamento matrimonium Iſaaci cum Rebecca contractum fuit per Eliezer internuntium, cap. *Honorantur*, 32. quæſt. 2. & cap. *Ex parte* 14. de converſ. conjug. & cap. *Veniens*, qui cler. vel vovent. & cap. ultimo de procur. in 6. & l. *Sufficit*, & l. ult. D. de ſponſal. & l. *Mulierem*, D. de ritu nupt. omnes enim contractus qui conſenſu perficiuntur, poſſunt inter abſentes ac per procuratores contrahi, l. 1. §. *Eſt autem*, D. de contrah. emption. Sed hoc jus nullatenus abrogatum eſt per Tridentinum Decretum, ut communiter ſentiunt Doctores, & præſens quoque Eccleſiæ praxis docet: neque Tridentinum exigit ut contrahentes per ſeipſos ſuum conſenſum coram Parocho exprimant, ſed ſimpliciter ac generatim, ut exprimant coram Parocho & teſtibus; id verò

præſtant abſentes, qui per conſtitutos à ſe procuratores exprimunt: & qui per alium facit, per ſe facere videtur. Et poteſt quis per alium quod poteſt facere per ſeipſum, cap. *Poteſt quis*, de reg. jur. in 6. & qui facit per alium perinde eſt ac ſi faciat per ſeipſum, cap. *Qui facit*, eod.

II. Præfatum illud cap. ultimum de procur. in 6. tria decernit notatu digniſſima circa procuratorem ad nuptias conſtitutum. Primò eſſe neceſſarium ut procurator habeat mandatum circa hoc ſpeciale; non enim ſufficeret generale: nemo enim cenſetur in re tanti momenti, à quo ſtatus totius vitæ futuræ dependeat, velle cum aliqua contrahere, niſi priùs illam noverit & in eam conſentiat, l. *Generali*, D. de ritu nupt. Secundò exigit ut procurator per ſe rem gerat, nec poſſit alium ſibi ſubrogare, niſi hoc quoque ſpecialiter habeat in mandatò. Tertiò requirit ut conſtituens mandatum ſuum non revocaverit antequam res mandata geratur, alioqui nullum erit illud à procuratore actum matrimonium, tametſi tam ipſe quàm ea cum qua contraxit, revocationem hujuſmodi penitus ignoraverit, cùm ibi deficiat alterius Partis conſenſus, ſine quo nuptiæ conciliari nullo modo poſſunt. Id verò ſpeciale eſt in matrimonio; cæteri enim contractus per conſtitutum procuratorem validè fiunt, & obligationem inducunt, ſi revocatio mandati non antè innotuerit procuratori & Parti, l. *Si mandaſſem*, D. mandati: & l. 1. §. 2. D. quod juſſu: & cap. *Ex parte* 12. de reſcript. & adhuc clariùs in Clement. unica de renunciatione.

III. Tribus iſtis conditionibus quarta demùm adjungenda eſt, ne conſtitutus ad matrimonium procurator mandati fines excedat ſui: ſi enim exceſſerit, irritum eſt quod agit; non enim cenſetur mandans conſentire, niſi ſervetur præſcripta ab eodem conditio, l. *Diligenter*, D. mandati. Ut ſi mandatum fuerit de contrahendo cum Cecilia matrimonio certa dote conſtitutâ, invalidè contrahet mandatarius ſi nulla, vel minor dos conſtituatur. Quod idem cenſendum de cæteris conditionibus appoſitis. Coninch diſput. 24. dub. 9. num. 69.

IV. Quæritur an valeat initum per procuratorem matrimonium, ſi poſt mandatum ipſe mandans inciderit in amentiam, quæ perduret quo tempore procurator contrahit? Reſpondendum eſt, valere; non enim requiritur ut qui mandavit ratione utatur, dum procurator mandatum exequitur; nam alioqui ſi tunc temporis dormiret, aut ebrius eſſet, dicendum quoque eſſet irritum eſſe id omne quod à procuratore geritur, quatenus qui mandaverat jam uſu rationis caret: ſufficit enim quod rationis compos mandaverit, & procurator ipſe dum exequitur, ratione utatur. Si inſtes, quod is tamen qui per ſe immediatè contrahit tempore ebrietatis ſuæ vel amentiæ, nihil validum efficiat, etiamſi anteà rationis compos hunc actum intendiſſet; id quidem verum eſt, magna tamen in utroque caſu intervenit differentia, quia procurator validè agit, quia ratione utitur ad conſenſum & contractum indiſpenſabiliter & ipſo actu neceſſariâ. At verò dum

quis

quis ebrius vel amens eſt, incapax eſt & contractus & conſenſus omnis per ſeipſum. Ita Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 4. num. 4. Sanchez lib. 2. diſp. 11. num. 12. Nullatenus verò eſt admittendus procurator, niſi mandatum exhibeat. Nullatenus quoque fides mandanti adhibenda eſt in externo foro, ſi mandati ſui anteriorem contractui revocationem prætexat, niſi juridicè & ſufficienter probet ſe revocaſſe.

CAPUT XX.

De proclamationibus Matrimonio præmittendis.

I. STATUTUM eſt in primis ab Univerſali Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. can. 51. qui citatur in cap. *Cùm inhibitio*, de clandeſt. deſponſat. & deinde à Tridentino ſeſſ. 24. de reformat. matrim. cap. 1. ut antequam matrimonium contrahatur, ter à proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus feſtivis in Eccleſia inter Miſſarum ſolennia publicè denuntietur inter quos matrimonium ſit contrahendum; quibus denunciationibus factis, ſi nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonii procedi poſſit. Sed ſi probabilis apparuerit conjectura impedimenti, contractus interdicatur expreſsè, donec quid fieri debeat ſuper eo manifeſtis conſtiterit documentis, d. cap. *Cùm inhibitio.*

II. Si contrahentes ſint diverſarum Parochiarum, faciendæ ſunt denunciationes in utriuſque Parochia, non enim ſufficienter alioqui poſſent impedimenta dignoſci. Idemque ſentiendum de diverſis Diœceſibus. Alteruter enim contrahentium ſive Parochus, ſive Epiſcopus, poteſt eos matrimonio jungere, & uterque Epiſcopus poteſt intra fines Diœceſis ſuæ circa has proclamationes diſpenſare. Bonacina de matrim. quæſt. 2. punct. 6. num. 7. Barboſa de poteſt. Epiſc. part. 2. alleg. 32. num. 10. & 35. Quod verò dicit Tridentinum de tribus continuis diebus feſtis, non eſt aliter intelligendum, niſi de feſtis non longo intervallo diſtantibus, non verò de feſtis ſibi immediatè ſuccedentibus. Suadet enim id ratio dignoſcendi ſi qua ſint impedimenta; ad quem finem conducit ut tempus populo concedatur, in mentem ſi quæ ſunt obſtacula revocandi, & ea Parocho denunciandi. Quocirca haud ita feſtinanter urgenda res eſt, niſi gravis ſuccurrat cauſa; ſed interponendi ſunt certi dies ab una ad alteram proclamationem: eaque eſt recepta ubique ferè praxis interſtitii ab uno ad aliud feſtum unius ſaltem aut duorum dierum. Sanchez de matrim. lib. 3. diſput. 6. num. 8. Coninch diſp. 27. dub. 5. num. 47.

III. Ad Epiſcopum ejuſque Vicarium ſpectat diſpenſatio harum proclamationum, hoc enim Ordinarii prudentiæ committit Concilium Trident. d.ſeſſ.24. cap.1. ut vel una tantùm denunciatio fiat ante contractum coram Parocho ineundum, vel etiam poſt contractum coram Parocho initum interdicatur conſummatio, & provideatur ne ſimul cohabitent Partes donec factis denunciationibus in Eccleſia nihil impedimenti cognoſcatur. Cùm autem requirat Concilium, ut Ordinarius judicet diſpenſationem expedire, ſatis declarat non niſi ex juſta cauſa licitum eſſe in hac re diſpenſare.

IV. Juſtas in hac re diſpenſandi cauſas colligunt Summiſtæ. Atque hæ ferè ſunt quæ ſequuntur, quaſque referunt S. Antoninus 3. p. tit. 1. cap.16. Sylveſter verb. *Matrimonium* 6. quæſt.7. Sanchez lib.3.diſp.9. Coninch diſp.27.dub.6. Barboſa de poteſt. Epiſc. p.2. alleg.32. n.35. & ſeqq. Prima cauſa diſpenſandi eſt quoties aliàs creditur impediendum matrimonium, ſive per ſortilegium, ſive per injuſtam cognatorum, aliorumve factionem. Secunda cauſa eſt quando non niſi cum contrahentium infamia fieri proclamationes poſſent, ut ſi qui vixerunt in concubinatu, habiti ſint veri conjuges. Tertia quando ſine gravi animæ, aut etiam rerum temporalium diſcrimine non poſſunt nuptiæ ulteriùs differri, ut ſi vir ſit in periculo mortis, aut debeat extemplò longiùs proficiſci, & neceſſe ſit contrahere connubium, ut proles jam nata, vel concepta legitimetur; aut ſi veriſimiliter non ſit depoſiturus affectum erga concubinam, & ſic perſeveraturus in ſtatu peccati. Quarta cùm duobus, ad vitandum peccatum, vel ſcandalum, vel infamiam, vel odia & periculoſas lites & querelas ex parte parentum, expedit quamprimùm nuptias inire, & periculum eſt ſi tantiſper differatur, ne alterius animus ex levitate, infidelitate aut aliorum ſuaſionibus immutetur. Caſus iſte tum alibi, tum ibi maximè occurrit, quum ambæ ſimul partes in flagranti ſtupro deprehenſæ conſentiunt in matrimonium. Sanchez lib. 3. diſp. 9. num. 15. Quinta cauſa, quando tempus inſtat quo nuptiæ celebrari prohibentur, nec tamen differri poſſunt citra grave incommodum, aut animæ periculum ex incontinentia. Sexta quando altera Partium eſt ſub poteſtate tutoris, curatoris, vitrici, novercæ, aliorumve cognatorum aut affinium, qui ejus nuptias intendunt impedire, ut ipſi in ejus bona ſuccedant, aut eam in Monaſterium detrudant, vel imparibus & indignis conjungant. Barboſa d.p.2. alleg.32. n.43. & 44. Coninch diſp. 27. dub. 5. num. 52. & alii communiter. Septima quando ſummi Principes contrahunt: tùm quia his aliquæ prærogativæ concedendæ ſunt; tum quia ceſſat periculum occultum impedimenti, cùm eorum genus & facta cunctis comperta ſint. Octava ſi inter volentes nuptias contrahere ſit magna diſparitas, propter quam gravia inſtabunt obſtacula ex parte æmulorum aut conſanguineorum. In his, aut ſaltem quibuſdam prædictorum caſuum, affirmant Sanchez, Barboſa, Coninch, aliique,

aliique, teneri etiam Ordinarium diſpenſare à denunciationibus ad Partium petitionem, ſi non aliqua ſuſpicio, aliáve rationabilis cauſa diſſuadeat à diſpenſatione. Ratioque eſt, quia Prælatus ex officio tenetur quoad fieri commodè poteſt, ovium ſuarum periculis occurrere, ſi gravia & urgentia ſint.

V. Quin etiam ubi urgeret gravis & aperta neceſſitas ſine proclamationibus contrahendi, nec poſſet per temporis anguſtias Epiſcopus adiri, quia citò dilaberetur occaſio; aut etiam ſi rogatus Prælatus præ ſua malitia aut manifeſta & iniqua pertinacia diſpenſare recuſaret, poſſet ſine proclamationibus contrahi matrimonium, ut ſi aliqui vixerint in concubinatu, qui putabantur conjuges: vel ſi vir exiſtat in vitæ periculo præſenti, ſeu mortis articulo, & vult ducere concubinam ad ejus abolendam infamiam, aut ad prolem legitimandam; vel quia id utriuſque ſaluti expedit. Item quando cognati, affines, tutores aut potentes perſonæ nuptias impedire moliuntur eorum quorum bonis inhiant, aut quos inæqualibus conjungere intendunt, ut non poſſint aliis palam nubere. His caſibus aliiſve, ſi qui ſimiles exiſtunt, poſſe abſque proclamationibus, aut circa eas diſpenſatione procedi ad matrimonium, docent Sotus in 4. diſt. 28. q... art. 2. concluſ. 3. §. *Ex his primùm intelligitur*. Lopez 1. p. Inſtructorii de matrim. cap. 39. §. *Ex prædictis:* Sanchez lib. 3. diſp. 10. n. 27. Coninch diſp. 27. dub. 5. n. 52. & communiter cæteri.

VI. Porrò aſſertione unius fide digni, & non ſuſpecti circa matrimonii impedimentum impeditur matrimonium contrahendum, donec oppoſitum probetur. Idemque ſtatuendum de fama communi circa impedimentum, cap. *Præterea*, & cap. *Cùm in tua*, de ſponſal. & cap. *Super eo*, de conſang. & affinit. His additur in d. cap. *Cùm in tua*, non admitti oblatum à parentibus juramentum contra unius gravis & non ſuſpectæ perſonæ denunciationem, aut contra communem famam, quia ipſimet ſuſpecti ſunt, utpote parentes, niſi probationem in oppoſitum proferant.

VII. Eos qui intra quatuor menſes poſt peractas denunciationes matrimonium non contraxerunt, non poſſe poſtmodò contrahere, niſi novæ fiant arbitrio Epiſcopi proclamationes, affirmant Rebellus, Poſſevinus, Bonacina, & Barboſa de poteſt. Epiſc. part. 2. alleg. 32. num. 55. Qui ibidem ſcribit, ſi non præmittantur denunciationes, ſaltem eſſe ſupplendas adhibitâ unâ vel alterâ poſt ratum matrimonium antequam conſummetur, donec elapſi fuerint dies octo poſt ultimam proclamationem. Atque ita judicatum refert Barboſa à Cardinalium Congregatione.

CAPUT

CAPUT XXI.

De Matrimoniorum impedimentis: ac primùm de non dirimentibus.

I. MATRIMONIORUM impedimenta ſunt duplicis generis; quædam enim nuptias dirimunt, hoc eſt invalidas reddunt; quædam autem contractas nuptias non dirimunt, ſed eas contrahi prohibent. Prima ſunt ſimul impedientia & dirimentia: ſecunda verò impediunt contrahendum matrimonium, faciuntque illicitum, quanvis valeat contractum. Atque iſtius ſecundi generis quinque ſunt impedimenta. Primum eſt votum ſimplex, ſive caſtitatis, ſive Religionis ſuſcipiendæ. Secundum eſt Catechiſmus. Tertium ſponſalia cum alio adhuc vivente conventa. Quartum eſt Prælati, ſeu Judicis interdictum contrahendi, donec plenior de impedimentis notitia acceſſerit. Quintum eſt tempus intra quod prohibet Eccleſia matrimoniorum ſolennia. Reliqua verò quæ nonnulli cenſent impedimenta, vel nulla ſunt, vel à Concilio Tridentino abolita, vel à conſuetudine.

II. Qui vovêre ſimpliciter aut caſtitatem aut Religionem, illicitè contrahunt, niſi ex juſta cauſa cum eis fuerit diſpenſatum; cùm enim promiſſionis fides hominibus ſervanda ſit, multò magis Deo. Hoc tamen intercedit diſcrimen inter hæc duo vota, quoniam qui caſtitatem ante matrimonium voverat, poteſt petenti debitum reddere conjugale, ne alia pars innocens ſuo jure fraudetur; ſed non poteſt debitum exigere. At is qui voverat Religionem, utrumque licitè poteſt, ſcilicet reddere & exigere. Navarr. Manualis cap. 12. num. 80. §. *Cui conſequens*. Soto, Toletus, Coninch locis mox citandis. Licèt enim iſte quoque caſtitatem implicitè voverit, quæ virtualiter in voto Religionis includitur; attamen eam non vovit niſi in ſolo Religionis ſtatu ſervandam. Sed uterque tamen priſtini, ſive caſtitatis, ſive Religionis voti plenæ obſervationi reddetur adſtrictus ſoluto per mortem alterius matrimonio, aut etiam viventis alterius Partis conſenſu, vel fornicatione ſuperveniente, propter quam reddatur immunis etiam à debito nuptiali ſolvendo. Soto lib. 8. de juſt. & jur. quæſt. 2. art. 1. Coninch diſput. 30. dub. 3. num. 33. Toletus lib. 7. cap. 14.

III. Circa ſimplex continentiæ, vel Religionis votum multa ſuppeditat documenta D. Auguſtinus in epiſt. 70. ad Bonifacium Comitem, qui ſimplex votum perpetuæ continentiæ & monaſticæ profeſſionis nuncupaverat. Sed quia Bonifacio Præfectura Africæ incumbebat, quæ tunc & Barbaro

Barbarorum, præſertim Vandalorum armis, & hæreticorum factionibus infeſtabatur, eundem à monachiſmi, quem voverat, propoſito diſſuaſit Auguſtinus. Deinde Bonifacius priſtinum remittens pietatis ardorem duxit uxorem. Quare ipſum ſuis literis coarguit Auguſtinus infracti voti, quo tamen dicit eum jam non aſtringi dum ſtat matrimonium, niſi uxor quam voti hujus inſciam duxerat, conſentire velit in mutuam continentiam. Ex his colligitur primò juſtam eſſe & licitam ſuaſionem, ut quis ab ineundæ religioſæ vitæ voto emiſſo abducatur & diſpenſetur, ſi manifeſtè majus bonum excludat, ut ſuaſit Auguſtinus. Secundò, eum qui ſimplici voto continentiæ ſe obſtrinxit, ſi matrimonii jugum ſuſcipiat, graviter peccare: quod idem teſtatur Apoſtolus de viduis nubere volentibus, & idcirco habentibus damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt, 1. Timoth. 5. non tamen peccare ſi conjugi innocenti ac petenti debitum reddat. Nihil tamen diſtinguit Auguſtinus ibidem, an voti continentiæ reus poſſit idem debitum petere; ſive quia ſatius duxit nihil inſinuare hac in parte, virumque in ſua bona fide relinquere, ubi grave periculum & occaſio inevitabilis urgebat; ſive quia ipſe exiſtimabat multùm de jure innocentis uxoris diminui, ſi nullum habere poſſit matrimonii uſum, niſi cum damno pudoris & verecundiæ, quæ decet ſanctè educatas & pudicas fœminas. Tertiò, ſi alter conjugum qui non eſt voto aſtrictus, conſentiat in mutuam continentiam, aut ſi ejus morte dirimatur conjugium, teneri alterum, qui voverat, conjugem priſtino continentiæ voto, nec poſſe ſecundis nuptiis alligari.

IV. Gravis quæſtio eſt, utrum qui poſt votum ſimplex caſtitatis aut Religionis contraxit per verba de præſenti matrimonium, teneatur ante conſummationem ingredi monaſterium? Affirmativè quidem reſpondendum eſt de illo qui voverat Religionem; ab hoc enim voto non eſt ſolutus, neque ſuſpenſus per illud matrimonium, cùm conſtet, eum etiam qui nullo modo vovit, poſſe ante conſummationem à matrimonio reſilire hoc fine Religionem ingrediendi. Sed major eſt difficultas in eo qui non Religionem, ſed continentiam vovit ante matrimonium. Videtur enim, ſi nondum conſummaverit contractum matrimonium, obligari ad Religionis ingreſſum, cùm hoc unico modo poſſit adhuc ſuum continentiæ votum adimplere, & quia omne votum oblatâ opportunitate perſolvendum eſt; hîc autem unica ſupereſt illa opportunitas, quâ neglectâ, non erit ampliùs locus voti obligationi perſolvendæ: ideoque teneri ad ingreſſum monaſterii, docent Sylveſter verb. *Matrimonium* 7. quæſt. 5. & Navarra cap. 12. num. 80. Sed veriſimilior eſt ſententia Dominici Soto in 4. Sent. diſt. 38. quæſt. 2. art. 1. quem ſequitur communior Doctorum conſenſus, non teneri Religionis ſubeundæ obligatione, quam nullatenus vovit; nec ad ſervandam caſtitatem obligari ad eligendum medium tam durum & extraordinarium. Id confirmatur per extrav. *Antiqua*, Joan. XXII. de voto,

Aaa ubi

ubi uxoratum ante matrimonii conſummationem ſine conſenſu uxoris ſuſcipientem ſacros Ordines, dicit eſſe inducendum ut Religionem ingrediatur; quod ſi nolit, cogendum eſſe matrimonium conſummare petente uxore. Atqui hæc ipſa coactio ad conſummandum eſſet prorſus illicita, ſi uxoratus ille qui in ſacri Ordinis ſuſceptione caſtitatem ſolenniter vovit, non poſſet licitè conſummare. Poteſt verò licitè matrimonio aſtrictus, quia uxor ſaltem implicitè petit matrimonii conſummationem primâ concubitus nocte, quatenus id expoſcit, & ad id refertur contractus matrimonii inter ipſam & virum initus. Mortuâ autem, vel fornicante uxore, tenebitur abſolutè, ut dictum eſt, ſervare caſtitatem.

V. Secundum quod eſt Catechiſmi impedimentum, ordinariè contingit eſſe conjunctum cum alio impedimento quod eſt dirimens, nimirum ſpiritualis affinitatis; quia ordinariè iidem patrini aut matrinæ qui ſuſcipiunt baptizatum vel confirmatum, ſuſcipiunt quoque in Baptiſmo. Sæpe tamen fit ut infans ſine ſolennitate quidem, ſed validè baptizatus ratione urgentis vitæ periculi, poſtmodùm ad Eccleſiam deferatur, ut in eo ceremoniæ omiſſæ ſuppleantur, quarum una dicitur Catechiſmus, ſcilicet inſtructio ac profeſſio fidei, quæ ſolenniter fit præ foribus Eccleſiæ, ex qua ſequitur cognatio ſpiritualis, quam cum baptizato contrahit is qui puerum in eo Catechiſmo tenuit. Cenſent tamen aliqui, ut Sanchez & Diana, hanc ceſſaſſe cognationem & impedimentum, quia Concilium Tridentinum dicit ſeſſ.24.in decreto de reform.matrim. *Omnibus inter alias perſonas hujus cognationis ſpiritualis ſublatis omninò impedimentis.* Quæ tamen verba alii plerique reſtringunt ad ſolam cognationem quæ ex ipſis Sacramentis, de quibus ibi loquitur, non verò ex ſolis ceremoniis contrahitur. Sacræ tamen Cardinalium Congregationis decretum refert Antonius Diana p.3. tract. de Sacramentis, reſol.26. quo declaratum fuit iſtam quoque ex Catechiſmo cognationem ceſſaſſe per Tridentinum illud decretum, quæ antea vigebat per cap. *Contracto*, de cognat. ſpirit. & per cap. *Per catechiſmum*, eod. in 6.

VI. Tertium impedimentum ex ſponſalibus naſcitur cum alia perſona conventis; idque fundatur in ipſo naturali jure prohibente fidem alicui datam infringi. Sed is cui data fides eſt, poteſt ſuo conſenſu hanc obligationem relaxare; nihil enim tam naturale eſt quàm eo genere quidque diſſolvi quo colligatum eſt: ideo verborum obligatio verbis tollitur; nudi conſenſus obligatio contrario conſenſu diſſolvitur, l. *Nihil tam naturale*, D. de regul. jur. & cap.1.eodem tit.

VII. Quartum impedimentum eſt interdicti per judicis ſententiam aut decretum, ne nuptiæ contrahantur donec aliqua ſuperveniens difficultas fuerit pleniùs dilucidata, cap. 1.2.& 3. de matrim. contract. contr. interd. Imperitè aliqui crediderunt, tempore pœnalis interdicti illicita eſſe matrimonia; ſed licita eſſe communis eſt Doctorum ſententia, quatenus matrimonium

monium ex ſua primæva conditione eſt merus & civilis contractus, nec habet Sacramenti rationem niſi per accidens & acceſſoriè; ideoque non cenſetur in numero Sacramentorum illorum, quæ caput *Si ſententia* 16. de ſent. excomm. in 6. prohibet interdicti tempore miniſtrari; cujus etiam miniſtri non ſunt Sacerdotes, ſed ipſimet contrahentes ac laïci. Poſſè itaque tempore interdicti pœnalis fieri matrimonia, dummodo non eis benedicatur per Eccleſiam, docet Gloſſa recepta in cap. fin. de ſent. excom. verb. *Sacramentis.* Navarr. cap.27. num.179. Oſtienſis in cap. non eſt, de ſponſalib. Panormitanus ibid. Sylveſter verb. *Interdictum* 5. n. 9. Coninch diſp.17. num.48.

VIII. Quintum impedimentum eſt tempus intercurrens à prima die Adventus uſque ad diem Epiphaniæ; & à die Cinerum uſque ad Octavam Paſchatis incluſivè. Nam ob temporum iſtorum venerationem Eccleſia prohibet ſolennitatem nuptiarum. Concilium Trident. ſeſſ.24. de reform. matrim. cap.10. Plerique Doctores cenſent, non prorſus vetari pro illis temporibus nuptias, ſed tantùm iſta duo, benedictionem nuptiarum, & ſolennem ſponſæ ad ædes ſponſi traductionem cum pompa, magno comitatu, vel choreis & canticis, eo quòd Tridentinum caput 10. non ſimpliciter nuptias celebrari prohibeat, ſed enunciet nuptias ſolennes, & ſolenniter celebrari prohibeat: & quia Gloſſa in cap. *Capellanus*, de feriis, dicit quocunque tempore anni, ipſiſque feriis quibus nuptiæ fieri prohibentur, poſſe contrahi ſponſalia & matrimonium quoque de præſenti, dummodo à ſolennitatibus abſtineatur. Ita Navarra cap.22. n.77. ubi citat Paludanum, Cajetanum, & Sylveſtrum: item Sanchez de matrimonio lib.7. diſp. 8. Coninch diſp. 30. num. 36. Filliucius tract. 10. p.2. cap.9. quæſt. 5. His accedit Bonacina de matrimon. quæſt. 3. puncto 14. num. 4. §. *Ex dictis*, & §. *Secundò ſequitur:* admonens tamen ſequendam hac in re eſſe locorum conſuetudinem.

IX. Recenſentur præterea impedimenta ex delicto non dirimentia. 1. Inceſtus cum conſanguinea conjugis in primo & ſecundo gradu; aut fornicatio habita cum matre & filia, ut nequidem mortuo conjuge liceat ei alterum inire matrimonium. 2. Raptus alienæ ſponſæ. 3. Uxoricidium. 4. Suſceptio propriæ prolis ad Baptiſmum aut Confirmationem hoc malo fine ponendi impedimentum ad reddendum debitum conjugale. 5. Occiſio Preſbyteri. 6. Publica pœnitentia, quandiu durat: ſed hæc nec eſt delictum, nec in uſu. 7. Conjugium cum Moniali. Sed ut ait Coninch, non eſt opus his ſeptem immorari, quia jam omninò ſublata ſunt. Nam his irretiti ſine ulla diſpenſatione videntibus Prælatis contrahunt. Ita Navarra cap.22. num. 75. & cum aliis Sanchez lib. 7. diſp.17. num.8. Coninch diſp. 30. num.26. Sanè in Gallia iſta criminis impedimenta non dirimentia nullatenus recepta eſſe videmus, ſed ea ſola quæ matrimonium dirimunt.

CAPUT XXII.

Impedimenta Matrimonium dirimentia.

I. EA quæ matrimonium etiam contractum dirimunt impedimenta recenſentur quatuordecim, his verſibus comprehenſa:

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus diſparitas, vis, Ordo, ligamen, honeſtas,
Affinis, raptor, ſi clandeſtinus, & impos.
Hæc facienda vetant connubia, facta retractant.

II. Error triplex diſtinguendus eſt, ſcilicet perſonæ, qualitatis, conditionis. Error perſonæ dicitur quando contrahens putat aliam eſſe perſonam cum qua contrahit, quàm reverà ſit. Error circa perſonam ipſo naturæ jure irritum facit matrimonium, cauſa 29. quæſt.1. per totam. Quia perſonæ contrahentium nuptias ſunt ipſum primarium & eſſentiale objectum matrimonii; niſi ipſe errans intendat ipſo actu contrahere cum propoſita perſona, qualiſcumque illa ſit. Error qualitatis non facit conjugium irritum, ut ſi credens quis ducere divitem, nobilem, formoſam, virginem, ducat reverà inopem, ignobilem, deformem, corruptam. Quia contractus matrimonii verſatur circa perſonas, non circa qualitates; & qualitas habet ſe tantùm per modum rationis motivæ aut cauſæ finalis, & conſequenter ejus error facit dumtaxat voluntarium ſecundùm quid, neque impedit eſſentialem conſenſum. Hinc excipe caſum quo quis expreſsè intenderet non contrahere, ſi talis qualitas perſonæ inſit, vel non inſit. Tunc enim ceſſante conditione cui innititur conſenſus, certum eſt conſenſum omninò deficere. Excipe ſecundò caſus in quibus error qualitatis tranſit in errorem ipſius perſonæ: quod fit quoties qualitas in qua erratur, determinat certam aliquam perſonam diſtinctam ab ea quæ præſens eſt, ut ſi Titius contraxit cum filia Joannis, quæ ſe falsò dicebat filiam Petri qui eſt Præſes provinciæ; Titius verò intendit contrahere cum filia Præſidis provinciæ, ſuumque conſenſum ad eam determinat: eo caſu cùm error qualitatis determinet Titium ad aliam perſonam ab ea diverſam quæ præſens eſt, invalidum eſt illud cum filia Joannis matrimonium. Sanchez lib.7. diſp.18. num.25. Navarra cap.22. num.32. Bonacina de matrim. quæſt.3. puncto 2. num.7.

III. Error conditionis format ſecundum irritans impedimentum, & intelligitur de conditione ſervili. Circa hunc ſtat receptiſſima concluſio: Matri

Matrimonium contractum cum errore conditionis validum eſt, ſi perſona cum qua contrahitur eſt æqualis, aut melioris conditionis. Servus ergo contrahens cum ſerva, quam tamen credit eſſe liberam; aut contrahens cum libera, quam credebat eſſe ſervam, validè contrahit, cap. *Si quis*, & cap. *Ad noſtram*, de conjugio ſervorum.

IV. Votum ſolenne quod emittitur in ſuſceptione ſacrorum Ordinum, vel in profeſſione Religionis, conſtituit tertium dirimens impedimentum, Clement. unica de conſang. quæ pœnam quoque excommunicationis latæ ſententiæ adjungit: item can. *Presbyteris*, diſt. 27. & extra qui clerici vel vovent. per totum: & Concilium Carthaginenſe IV. can. 104. & Matiſconenſe can. 4. & Tridentinum ſeſſ. 24. de Sacram. Matrim. can. 9. Quod idem jus Gregorius XIII. extendit ad vota ſimplicia, quæ poſt biennium probationis emittere ſolent novitii Societatis Jesu, eoſque declarat eſſe deinceps verè Religioſos.

V. Quinimò votum ſolenne Religionis tanto privilegio munitur, ut antecedens matrimonium ratum, ſeu per verba de præſenti contractum, dummodo non fuerit conſummatum, diſſolvat, ita ut conjunx in ſæculo ſuperſtes poſſit ex tunc aliud contrahere matrimonium, priore conjuge adhuc in monaſterio vivente. Item favore Religionis conceduntur duo menſes poſt contractum de præſenti matrimonium ad deliberandum de ingreſſu Religionis, intra quos is qui deliberat, non tenetur conſummare, quantumvis altera parte petente; eaque invita licitum ei eſt ingredi monaſterium, juxta Conſtitutionem Alexandri III. in cap. *Verùm*, & cap. *Ex publico*, de converſ. conjug. & Innocentii III. in cap. *Ex parte*, eod. quia non fuerunt una caro ſimul effecti, d. cap. *Verùm*. Non poteſt tamen in ſæculo ſuperſtes alias inire nuptias, niſi poſt alterius profeſſionem. Id verò privilegium non competit ſuſceptioni Ordinis ſacri, ut conſtat ex Joan. XXII. extrav. unica de voto.

VI. Quartum impedimentum ex cognatione naſcitur. Ea triplex eſt, naturalis, ſpiritualis, & legalis. Cognatio naturalis dicitur Conſanguinitas, & definitur: Vinculum perſonarum ab eodem ſtipite proximo deſcendentium, carnali propagatione contractum.

VII. Ut computentur conſanguinitatis gradus tres obſervandæ ſunt regulæ. Prima eſt: In linea recta aſcendentium & deſcendentium tot ſunt gradus quot perſonæ ex uno ſtipite deſcendentes, excepto ipſo ſtipite: v. g. pater & filius ſunt quidem duæ perſonæ, ſed deducto patre ſubſiſtit filius in primo gradu; & ita non ſolùm pater & filius, ſed etiam frater & ſoror ſibi invicem ſunt conſanguinei in primo gradu, ſicut avus, & ex filio nepos in ſecundo. Secunda regula hæc eſt: In linea æquali collateralium eodem gradu à ſe mutuò perſonæ diſtant, quo gradu eædem diſtant à communi ſtipite. Sic ergo fratrum filii in ſecundo gradu ſunt inter ſe, quia duobus gradibus ab avo diſtant, qui eſt communis ipſorum ſtipes.

Tertia regula in linea quoque tranſverſa, ſeu collateralium, ſed inæquali: Eo diſtant inter ſe collaterales gradu, quoto diſtat gradu remotior à communi ſtipite: v. g. Noë genuit Sem & Cham; Sem genuit Arphaxad; Arphaxad autem genuit Sale. Ex alio verò latere, Cham genuit Chus, Geneſis 10. Hîc quæritur quot gradibus inter ſe diſtent Sale & Chus? Diſtant tribus gradibus, quia Sale collateralis remotior diſtat tribus gradibus à communi amborum ſtipite, qui eſt Noë, ex quo tres iſtæ propagantur perſonæ, Sem, Arphaxad, Sale. Porrò in linea collateralium Jus Canonicum diſcrepat à computatione Juris Civilis: Jus namque Civile totidem computat gradus, quot ſunt ex utroque latere perſonæ; & ideò fratres & ſorores, cùm duæ ſint perſonæ, collocat in ſecundo gradu: deinde patrueles in quarto, quia patrueles, eorumque parentes ab uno ſtipite prodeuntes conſtituunt quatuor ſimul perſonas. Deinde in linea inæquali tranſverſa nepotem & pronepotem conſtituit in quinto gradu, ob parem utrimque perſonarum ſeu generationum numerum. Cùm tamen Jus Canonicum tantùm connumeret unius lateris generationes à communi ſtipite deductas; ideoque fratres & ſorores in primo gradu, patrueles in ſecundo collocat. Atque inter omnes Fideles Canonica computatio prævalet ſecundùm uſum.

VIII. Jure Canonico invalidum eſt matrimonium inter perſonas conſanguineas uſque ad quartum gradum incluſivè, cap. *Non debet,* de conſang. & affinit. & Concilium Trident. ſeſſ. 24. de Sacram. Matrim. cap. 5. Olim verò prohibebantur in Latina Eccleſia nuptiæ ad ſeptimum uſque cognationis collateralium gradum, ut conſtat ex Sancti Gregorii Magni epiſtola ad Felicem Meſſanæ Epiſcopum, & ex Sancti Iſidori teſtimonio, & ex reſcripto Alexandri II. Papæ. Quæ omnia inſeruntur in Decreto, cauſa 35. quæſt. 5. Quos gradus poſtmodùm reduxit Concilium Lateranenſe ſub Innocentio III. ad quatuor gradus, d. cap. *Non debet.* Jure autem Romanorum Civili etiam fratrum & ſororum filii matrimonio jungebantur, Inſtit. de nuptiis, §. *Duorum,* l. *Celebrandis,* C. de nuptiis, l. 3. D. de ritu nupt. Idemque Jus etiam apud Chriſtianos locum habuit. Filiæ namque Conſtantini Magni Conſtantina & Helena nuptui datæ ſunt, Conſtantina quidem Annibaliano primùm filio Dalmatii fratris Conſtantini, deinde Gallo filio Conſtantii fratris alterius ejuſdem Conſtantini: Helena verò nupſit Juliano alteri filio memorati Conſtantii; atque ita hæc tria matrimonia celebrata ſunt inter patrueles in ſecundo gradu.

IX. Diſpenſari tamen poteſt modò interveniat rationabilis & gravis cauſa in ipſo ſecundo lineæ collateralium gradu inter fratrum aut ſororum liberos, qui patrueles ac conſobrini dicuntur: & ſimiliter inter patruum ſeu avunculum, & ex fratre ſeu ſorore nepotem ac neptem. Etſi enim Levit. 18. tales nuptiæ vetentur, id non eſt juris naturalis, ſed poſitivi, ſeu legalis ac cæremonialis tantùm.

X. Spiri

X. Spiritualis cognatio intercedit primò inter patrinum ac matrinam cum baptizato, ſimulque cum baptizati patre & matre. Secundò inter baptizantem & baptizatum: & inter perſonam baptizantem cum patre aut matre baptizati. Ex Confirmatione verò inter patrinum aut matrinam cum confirmato, & cum patre & matre confirmati. Cæteras verò antiqui Juris multiplices cognationes abolet Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. cap. 2. Nullaque contrahitur ſpiritualis cognatio inter patrinum & matrinam, ſeu ſuſceptores.

XI. Quæritur utrum qui mittit procuratorem ad ſuſcipiendum infantem de ſacro Fonte, contrahat cognationem iſtam, an verò ipſe procurator? Reſpondent Sanchez, Reginaldus, Filliucius, non contrahi à mittente, ſed à procuratore. Sed verius eſt, contrahi à mittente, non à procuratore. Ita docent Navarra lib. 5. Conſiliorum, in fine, qui teſtatur ita declaraſſe Cardinalium Congregationem: Ledeſma quæſt. 56. Coninch diſp. 32. dub. 2. num. 40. Bonacina quæſt. 3. §. 2. num. 34. Ratio eſt, quia ad hoc ut ſuſceptor contrahat iſtam cognationem, requirit Concilium Tridentinum ut à parentibus baptizandi aſſumatur, aut à Parocho, ſi parentes non providerint, ſeſſ. 24. cap. 2. de reform. Atqui procurator non aſſumitur vel eligitur à parentibus; ſed ſolus ille qui procuratorem conſtituit, ut videmus fieri inter Magnates ac Principes. Item qui procuratorem conſtituit, agit ut cauſa principalis; procurator verò ut cauſa dependens & inſtrumentalis. Item procurator nihil agit proprio, ſed ſolius mandantis nomine. Quocirca ſapienter judicavit Sacra Congregatio Cardinalium hanc cognationem non à procuratore, ſed à ſolo mandante contrahi.

XII. Si opponas, ad contrahendam cognationem requiri contactum baptizati, qualem non poteſt abſens exhibere. Reſpondendum eſt, requiri ſive proprium, ſive alienum contactum, dum fiat mandato & nomine abſentis. Si inſtes, eum qui pro ſe alterum conſtituit ad baptizandum, nullam contrahere cognationem, ſed eum ſolum qui conſtitutus eſt, ſuaque manu baptizavit. Reſpondebitur longè magnum eſſe diſcrimen, quia qui baptizat, non baptizat alterius cujuſquam nomine, neque alterius ſuſtinet perſonam, niſi Chriſti Domini, cujus eſt miniſter immediatus; ideoque illi adhæret iſta cognatio. Secus eſt de procuratore.

XIII. Matrimonium quoque dirimit cognatio legalis, quæ eſt propinquitas perſonarum ex adoptione conſurgens, can. *Per adoptionem*, 30. quæſt. 3. & cap. unico, de cognat. legali. Itaque invalidum eſt matrimonium primò inter adoptantem & adoptatum & poſteros adoptati uſque ad quartum gradum. Durat hoc impedimentum etiam ſoluta adoptione, cap. *Diligere*, 30. quæſt. 3. Secundò inter uxorem adoptantis & adoptatum, & inter uxorem adoptati & adoptantem. Hæc quoque durat poſt ſublatam adoptionem, l. *Adoptivus*, D. de ritu nupt. Tertiò inter filios aut filias adoptantis & adoptatum, ſive adoptatam. Hoc impedimentum deſinit ceſſante

ceſſante adoptione, ideſt ex quo filii aut filiæ adoptantis exierunt ab ejus poteſtate per hujus mortem, vel per emancipationem, cap. 1. de cognat. legal. & l. finali, D. de adoption. Filius porrò adoptantis poteſt etiam durante adoptione contrahere cum filia adoptati, necnon filia adoptantis cum filio adoptati; id enim nullo jure prohibetur. Quâ etiam ratione plures ab uno eodemque adoptati poſſunt inter ſe matrimonio jungi. Bonacina q.3. puncto 5. §.3. prop.3.

XIV. Conditiones à Jure requiſitæ ut quis poſſit adoptare, ſunt iſtæ. Primò, ut adoptans ſui juris ſit. Secundò, ut ſit major vigintiquinque annis. Tertiò, ut ſit maſculini ſexus; fœminæ namque adoptari quidem poſſunt, ſed non adoptare, niſi ex privilegio. Quartò, ut adoptans habeat naturalem generandi potentiam: non tamen excluduntur ii, qui cùm à nativitate habuiſſent, illam ex accidenti amiſerunt, ut ſecti gladio, aut facti ex morbo eunuchi: ſed excluduntur frigidi ex natura, l. 2. D. de adopt. Quintò, ut adoptans ſit ejus ætatis quæ adoptati ætatem excedat annis decem & octo. His poſitis conditionibus quæ exprimuntur Inſtit. tit. de adoption. & alibi in Jure, poteſt quilibet adoptare, quanvis ſit Sacerdos, & modò adoptatus ſit præſens; non enim fieri poteſt per literas aut per procuratorem adoptio, l. *Neque*, & l. *Poſt mortem*, §. fin. D. de adopt.

CAPUT XXIII.

Proſequutio impedimentorum dirimentium.

I. QUINTUM dirimens impedimentum eſt crimen, quod eſt genere duplex, ſcilicet homicidium & adulterium, adjunctis quibuſdam conditionibus & circumſtantiis; ſpecie autem quadruplex. Non eſt hoc impedimentum naturali jure introductum, ſed Jure eccleſiaſtico, can. *Si quis vivente*, 31. q. 1. & cap. 1. de converſ. infidel. & cap. 1. 2. 3. 4. 5. 6. de eo qui dux. in matr. quam pol. per adult.

II. Primum ergo crimen dirimens eſt occiſio unius conjugum facta hoc fine matrimonii contrahendi cum ſuperſtite conjuge, ſi ante occiſionem aut mortem occiſi intervenit adulterium: idque locum habet ſive conjunx conſortem ſui tori occiderit per ſe, vel per alium: ſive alia perſona etiam ſoluta occiderit hoc eodem fine contrahendi cum ſupervivente conjuge, & ante mortem occiſi commiſerit adulterium cum altero conjuge, cujus ambiebat ſeu expetebat matrimonium. Sufficit autem ad hoc impedi

impedimentum occiſionis cum adulterio, ſi una Pars alterâ etiam non conſentiente, aut etiam ignorante occiderit ad hunc mutui matrimonii finem: ſed non ſufficit ſi occiſio facta fuerit, ſed non ad hunc finem; ut ſi facta ſit in odium aut vindictam duræ tractationis, quantumvis huic duræ tractationi cauſam dediſſet crimen adulterii, nullum erit impedimentum; quia Jus hoc non exprimit. Non enim ſunt inducenda impedimenta, utpote odioſa, ultra verba Canonum. Similiter neque ſufficeret ratihabitio occiſionis ab altero aliquo factæ ſine conſilio aut juſſione: tum quia ratihabitio cùm ſit occiſione poſterior, non poteſt in eam influxiſſe: tum quia ratum quis habere non poteſt quod ſuo nomine non eſt geſtum, cap. *Ratum*, de reg. jur. in 6. Præterea non oritur impedimentum dirimens, ſi quis conjugem vel ſuam, vel alterius occidit, ut poſſit contrahere matrimonium cum alia quæ non fuit particeps homicidii vel adulterii: Jus enim diſertè requirit ad impedimentum dirimens, ut altera quoque Pars fuerit delicti particeps.

III. Secundum crimen dirimens eſt occiſio unius conjugis ex mutua duorum conſpiratione ad hunc finem contrahendi matrimonii. Iſtud ſecundum crimen differt à primo, quia in primo concurrit adulterium; non autem id neceſſe eſt in iſto ad formandum impedimentum, quoniam ſola amborum conſpiratio ad homicidium poſtea perpetratum eſt crimen ſufficiens ad dirimendum. Præterea in primo non intervenit amborum conſpiratio ad occidendum; quæ tamen requiritur ad formandum ſecundum criminis impedimentum.

IV. Tertium crimen dirimens eſt adulterium, ad quod præterea accedit matrimonium, vivente adhuc alterius conjuge. Exemplum ſit: Titius uxore ſua vivente adulteratus eſt cum Bertha, & cum ea matrimonium contraxit, quod utique non poteſt eſſe niſi invalidum. Contingit deinde legitimam Titii uxorem mori; quæritur an eâ defunctâ poſſit Titius inire nuptias legitimas & validas cum Bertha? Negatur poſſe, quia ſic ſtatuitur in cap. *Cum haberet*, & cap. fin. de eo qui duxit in matrim. Sanè ad hoc impedimentum requiritur ut uterque ſciat ſe committere adulterium; ſi enim in caſu propoſito Bertha ignorabat Titium eſſe uxoratum, poterit mortuâ ejus uxore ipſum compellere ad contrahendum ſecum validum matrimonium, cap. 1. de eo qui duxit in matrimon.

V. Quartum crimen dirimens eſt adulterium, accedente promiſſione futuri matrimonii poſt obitum conjugis adhuc viventis. Illa tamen promiſſio ut ſit impediens, debet eſſe acceptata; nulla enim in Jure habetur ratio promiſſionis non acceptatæ: quâ in re Doctores unanimes conveniunt. Neque ſufficienter acceptatur per ſilentium, ſed acceptationem neceſſe eſt ſignificari verbis aut externo ſigno, ut docet poſt Sanchez, Filliucium & alios Bonacina quæſt. 3. punct. 6. num. 9.

VI. Denique ut habeant locum ſuperiora criminum impedimenta,

neceſſe eſt ut promiſſio & adulterium præceſſerint mortem conjugis, nec ſufficit ſi præceſſerit quidem promiſſio, & adulterium non niſi poſt mortem acceſſerit; aut ſi vice verſa præceſſerit quidem adulterium, ſed promiſſio nulla niſi poſt mortem facta ſit. Præterea nomine adulterii non eſt hîc intelligendum aliud niſi completa illa copula quæ prorſus ad generationem requiritur. Sanchez lib.7.diſp.79.num.2. Coninch diſput.41.n.62. Bonacina quæſt.3.punct.6.num.8. aliique communiter.

VII. Sextum ponitur impedimentum cultus diſparitas. Iſtud impedimentum neque jure naturali, neque jure Divino poſitivo introductum eſt, ſed jure Eccleſiaſtico. Prohibuit quidem Deus Iſraëlitis inire matrimonia cum infidelibus, propter periculum perverſionis: *Neque ſociabis* (inquit) *cum eis conjugia. Filiam tuam non dabis filio ejus, nec filiam illius accipies filio tuo: quia ſeducet filium tuum ne ſequatur, me & ut magis ſerviat Diis alienis.* Deut. 7. verſ. 3. & 4. Eamque ob cauſam Eſdras reverſum de captivitate populum compulit ad repudia uxorum alienigenarum, 1. Eſdræ 10. & 2. Eſdræ cap.ult. Sed in quibuſdam principibus perſonis, in quibus nec periculum erat perverſionis, neque promiſcuæ aliorum de plebe imitationis, id permiſſum fuit, ut patet in Salomone qui filiam duxit Pharaonis, & in ſancta fœmina Eſther quæ Aſſuero nupſit. In Eccleſiæ primordiis admonet Apoſtolus, ne conjunx fidelis diſcedat ab infideli, niſi hic prior velit diſcedere, 1. Cor.7. Eadem eſt mens Auguſtini variis in locis à Gratiano relatis cauſa 28. quæſt. 1. ipſiuſque Auguſtini mater S. Monica nupſerat Patricio Gentili, ipſo Auguſtino utriuſque filio teſte lib.9. confeſſ. cap.9. Sancta etiam Clotildis Chriſtiana cùm eſſet, nuptiis juncta eſt Clodoveo Francorum Regi tunc idololatræ: & Sancta Anaſtaſia Publio idolorum cultori, & Sancta Cæcilia Valeriano nondum Chriſtiano.

VIII. Jure Eccleſiaſtico irritum eſt matrimonium baptizatæ perſonæ cum non baptizata. Jus quidem certum afferri non poteſt, ſed ita fert Eccleſiæ totius praxis communi Doctorum conſenſu teſtata: nec poteſt inter ejuſmodi conſiſtere Sacramentum. Sed matrimonium Catholicæ cum hæretica perſona, aut ſchiſmatica, aut excommunicata, quantumvis illicitum & prohibitum, eſt tamen validum, verumque Sacramentum, cujus janua eſt Baptiſmus, quem habent hæretici, & quo carent infideles; & ideo reliquorum Sacramentorum incapaces ſunt.

IX. Verùm ex juſta cauſa diſpenſare poteſt Papa, ut quis licitè contrahat matrimonium cum hæretica. Quin etiam in locis in quibus hæretici conſtituunt populi partem notabilem, ſecluſo ſcandalo & periculo perverſionis, poſſunt contrahi licitè talia matrimonia ſine ſpeciali diſpenſatione, ſi gravis urgeat cauſa, ſive privata, ſive publica, qualis eſt conſervatio publicæ pacis quæ periclitetur ob bellum inteſtinum excitandum inter hæreticos & Catholicos, ſi iſti illorum fœdera averſentur. Chalcedonenſis canon 14. nuptias inhibet cum perſona infideli aut hæretica, niſi

niſi converſionem promittat ad Catholicam Fidem. Et canon Agathenſis 67. inſertus in Decreto, cap. *Non oportet cum omnibus*, & cap. *Cave*, 28. quæſt. 1. hoc idem prohibet quod Chalcedonenſis. At verò canon Laodicenus 10. & 21. dicens non oportere indifferenter tales inire cum hæreticis nuptias, videtur hac voce (*indifferenter*) admittere tales nuptias ubi juſta & gravis cauſa patrocinatur. In noſtra quidem Gallia id potuit aliàs licuiſſe: jam verò cùm ſit admodum imminutus hæreticorum numerus, non ſunt ejuſmodi matrimonia permittenda, nec fieri poſſe videntur deinceps ſine lethali culpa in hoc Regno.

X. Grandis quæſtio eſt, utrum poſt contractum ab infidelibus matrimonium, ſi unus eorum convertatur ad Fidem, diſſolvere poſſit hoc matrimonium, nolente altero ad Fidem converti? Abſolutè ac ſine exceptione id poſſe, imò & debere, ſtatuit Concilium Toletanum quartum can. 62. qui etiam habetur apud Gratianum cap. *Judæi qui Chriſtianas*, 28. quæſt. 1. Sed hujus rigorem Juris poſtmodùm Innocentius III. ad duos caſus reſtrinxit. Primò ſi velit conjunx infidelis à converſo ad Fidem conjuge diſcedere. Secundò ſi velit quidem cohabitare, ſed cum injuria & offenſa Creatoris. cap. *Quanto*, & cap. *Gaudemus*, de divort. juxta dictum Apoſtoli 1. Cor. 7. *Si quis frater habet uxorem infidelem, & hæc conſentit habitare cum illo, non dimittat illam. Quod ſi infidelis diſcedit, diſcedat: non enim ſervituti ſubjectus eſt frater, aut ſoror in hujuſmodi.* Ubi ſatis explicat, poſſe fidelem iſto caſu ad alias progredi nuptias.

XI. Verùm in aliquibus locis non permittitur poſt conjugis converſionem iſta cum altero infideli conjuge cohabitatio, & ſervatur prædicti canonis Toletani ſeveritas: maximè verò in locis Pontificiæ ditionis, in quibus non permittitur Chriſtianis habitatio in contuberniis Judæorum, neque Judæis habitare permittitur inter Chriſtianos: & ſuſcepti ex matrimonio infantes educantur inter Chriſtianos, quia ſequuntur, ut ſancit ille Toletanus canon, conditionem parentis converſi, ſive ſit vir, ſive mulier. Libertas verò conceditur tam converſo conjugi, quàm pertinaci, aliis ſe nuptiis alligandi: ſed pertinaci tamen non antè, niſi poſtquam converſus aliud conjugium contraxerit. Itaque Ledeſma quæſt. 59. art. 3. ad fin. Sanchez lib. 2. diſp. 72. & 73. cum aliis contra Valentiam tom. 4. diſput. 10. quæſt. 1. punct. 3. Navarram cap. 22. num. 49. Toletum & alios obnixè contendunt, non poſſe converſum ex Paganiſmo aut Judaïſmo cohabitare deinceps cum priore conjuge, niſi convertatur, quanvis ſpondeat nullatenus obſiſtere religioni conjugis ad Fidem converſi. Cæterùm illa doctrina non ita univerſaliter eſt intelligenda, ſi loquamur de terris Infidelium; ibi enim licitum eſt converſæ ad Fidem Parti cum conjuge non converſo cohabitare ſine Dei offenſa.

CAPVT XXIV.

De impedimento vis ac metus; ac generatim quænam conſenſus libertas requiratur ad matrimonium, ad ſponſalia, & ad vota. Item de impedimentis Ordinis, ligaminis, publicæ honeſtatis, & affinitatis.

I. VIs ac metus illatus duplex diſtinguitur: unus quidem auferens omninò voluntarium, ſeu conſenſum, dum ſe aliquis exteriùs conſentire fingit, ſed interiùs diſſentit. Hic metus facit ex ipſo naturæ jure irritum matrimonium. Alius eſt metus qui non aufert ſimpliciter voluntarium, ſed ſecundùm quid, dum quis ſimpliciter & abſolutè nollet, ſed poſitâ aliquâ contra ipſius voluntatem circumſtantiâ, ad evitandum aliud, quod inde pertimeſcit incommodum, conſentit. Et de iſto ſtatuendum eſt, quod ſi talis ſit incuſſus metus, ut in animum conſtantem cadere poſſit, inde ſequutum matrimonium ſit irritum ac invalidum Jure Eccleſiaſtico: ſi verò levis ſit cauſa metus, validum erit matrimonium, niſi exortus ex ea levi cauſa metus talis fuerit, ut omnem abſtulerit conſenſum, ſolamque induxerit diſſimulationem externam. Ubi enim nullus eſt conſenſus, nullum poteſt eſſe matrimonium. Sciendum tamen, minorem ſufficere in fœmina metus cauſam, quàm in viro, propter ſexus fragilitatem, & neceſſariam ſubjectionem ſub alieno arbitrio, à quo liberiùs, multóque faciliùs viri ſe ſubducere, alióque abſque periculo & vituperio commigrare, fortunamque liberè experiri citra infamiam & periculum valent, ut admonet Gloſſa in cap. *Cùm locum*, de ſponſalibus: Barboſa ad dictum locum, Sanchez de Matrimonio, lib.4. diſput.15.

II. Neceſſe quoque eſt, ut ipſe quoque gravis metus proficiſcatur ex cauſa libera ſimul & extrinſeca, ut invalidare matrimonium poſſit: non verò ab extrinſeca & naturali cauſa, qualis eſſet ſi medicus comminaretur interitum ex ſuperabundantia humorum ei qui non iniret matrimonium; hic enim metus non irritaret ſequutum inde connubium. Idem dicendum de metu extorto ex juſta & legitima cauſa, quantumvis caderet in virum conſtantem, ut ſi raptor metu capitalis pœnæ conſentiat nuptiis cum muliere à ſe rapta celebrandis, juxta l. *Continet*, §. *Sed vim*, D. quod metus

cauſâ. *Sed vim* (inquit) *accipimus atrocem* (ideſt cadentem in conſtantem animum) *& eam quæ adverſus bonos mores ſit.* Hoc tamen ſcire ad praxim operæpretium eſt, quod ſi mulier nupta, poſtquam inito conjugio ceſſavit cauſa metus (verbi gratiâ ſi pater ejus obierit, cujus metu ſe ad nuptias adactam fuiſſe cauſatur) non reclamaverit, ſed cum viro poſtmodùm ſponte cohabitaverit, non erit audienda ſi poſthac reclamare velit, cap. *Ad id*, de ſponſal. ubi mulier excluditur quæ invita ex metu nupſerat, ſed poſtea per annum cum dimidio cohabitaverat cum marito. Ex tanto enim ac diuturno ſilentio præſumptio naſcitur acceſſiſſe tandem ejus conſenſum.

III. Quia verò circa vim aut metum irritantem tum matrimonia, tum vota, maximè verò religioſæ profeſſionis, frequentes naſcuntur in praxi difficultates, ideo materia iſta fuſiùs eſt explicanda. Hoc tamen ad cautionem præmoneo de temporalibus Dominis & de Magiſtratibus qui per vim aut minas, ſubditas ſibi perſonas adegerint ad contrahenda vel diſponenda matrimonia cum illis perſonis quas præſcripſerint, quales ſunt ipſorum familiares, clientes, amici, cognati, eſſe ipſo facto excommunicatos per Concilium Tridentinum ſeſſ.24. de reform. matrim. cap. 9. & in Gallia per Edictum Bleſenſe art. 281. excidere gradu Nobilitatis, & fieri reos criminis raptus.

IV. Sciendum in primis, voluntatis actus vel eſſe elicitos, hoc eſt qui in ipſa voluntate, non verò extra ipſam producuntur: alios eſſe imperatos, qui ſcilicet in aliqua alia potentia naturali voluntatis imperio ſubjecta recipiuntur. Voluntas in ſuis actibus elicitis cogi non poteſt ex innata ſibi libertate, ut docent Ariſtoteles lib.3. Ethic. cap.1. S.Gregorius Nyſſenus lib.5. Philoſophiæ, cap. 1. S. Thomas 1. 2. quæſt. 6. art. 4. Sed in ſuis actibus imperatis per alias facultates exercendis poteſt voluntas ipſa vim & coactionem pati ab extrinſeco. Violentum porrò, ut definit Ariſtoteles lib. 3. Ethic. cap.2. eſt quod fit ab extrinſeco, paſſo non conferente vim, ideſt ſponte non cooperante: ut ſi quis fidelem renitentem & invitum apprehensâ illius manu cogeret thus coram idolo incendere.

V. Porrò ad matrimonii vinculum, necnon ad voti obligationem non ſemper ſufficit conſenſus utcunque liber, qualis eſt mercatoris in media tempeſtate verè quidem conſentientis mercium ſuarum projectioni ad vitandum ex naufragio interitum; qui tamen citra illud mortis imminentis periculum vellet proculdubio merces ſibi ſalvas ſervari. Cæterùm ut innoteſcat qualis metus ſufficiat ad invalidandum ſive matrimonium, ſive votum, diſtinguendus eſt duplex metus: unus quidem qui eſt ex cauſa naturali, qualis eſſet metus gravis infirmitatis, aut mortis, imminentis naufragii, aut ferorum animalium. Atque iſta ſpecies metus, modò adſit ſufficiens conſenſus ac deliberatus, neque emiſſum votum irritum facit, neque matrimonium, ut conſtat in exemplis ſuperiùs adductis.

VI. Alius metus eſt ex cauſa libera, ſcilicet homine metum incutiente. In hoc extrinſecè per hominem incuſſo metu adhuc diſtinguendum eſt : aut enim eſt metus in virum conſtantem cadens, aut non eſt : ſi ſit talis ut cadat in virum conſtantem, iterum opus eſt diſtinctione ; vel enim metus ille licitè infertur, aut illicitè : ſi licitè, validum eſt, ſive votum, ſive matrimonium, ut ſi raptor metu pœnæ capitalis compellatur eam ducere uxorem quam rapuit ; aut ſi meretrix legitimæ pœnæ vitandæ causâ conſentiat in religioſam Pœnitentium Monialium profeſſionem : his enim & ſimilibus caſibus, & matrimonium, & profeſſionis vota ſubſiſterent, quatenus qui ſe his aſtrinxit, cauſam juſtam ejuſmodi ſibi incutiendi metus ex ſua culpa dedit. At ſi talis metus ſit injuſtè incuſſus, ſimulque talis ſit ut cadere in virum conſtantem poſſit, alterâ opus eſt diſtinctione, quæ eſt apud Navarram cap. 12. num. 52. vel enim intentio vim ac metum inferentis eò dirigitur, ut votum, ſeu promiſſionem matrimonii extorqueat, vel diverſum prorſus habet finem. Si diverſum prorſus intendit finem, is qui vovet, aut contrahit, voto ſuo vel contractu ligatur ; ſic enim ſunt obligatoria captivorum Chriſtianorum vota, ſi ab injuſta ſub Mahumetanis captivitate liberari contingat : itemque ligat fides matrimonii data illi à quo ſperat quis educi ex aliquo malo per malevolum quempiam ſibi illato. Sed ſi vis ac metus hac intentione illicitè infertur, ut votum, aut conventio nuptialis ab eo qui patitur extorqueatur, neque valida erit inde ſequuta profeſſio religioſa, neque matrimonium, etiamſi qui ſic vovit, aut nuptias inivit, verè ac ſine fictione in Religionem aut in Matrimonium conſenſerit. Ita unanimes docent Theologi omnes in 4. Sent. diſt. 29. Sanctus Thomas in Summa, 3. p. quæſt. 47. art. 3. & 4. & univerſi Summiſtæ. Sed in hoc uno diſſident, quod aliqui, ut Sotus, hanc invaliditatem ex tali conſenſu per metum extorto aſcribunt juri naturæ ; alii verò probabiliùs, ut Suarez, Sanchez, Bonacina de matrim. quæſt. 3. punct. 8. ſolo jure Eccleſiaſtico docent hanc fuiſſe profeſſionis religioſæ aut matrimonii nullitatem introductam ; quandoquidem hæc ratio nullitatis locum non habet in pleriſque aliis, neque impedit ſuſceptionis ſacrorum Ordinum validitatem, ut ſuperiùs probavimus in fine capitis de Ordinis Sacramento. Sanè ubi nullus extitiſſet interior conſenſus, ſed tantùm ejus per externa verba ſimulatio, conveniunt omnes, nullam inde oriri obligationem, quanvis huic ſimulationi leviſſimus metus cauſam præbuiſſet. Vide pariter Bonacinam circa vota ad 2. Decalogi præceptum, diſp. 4. quæſt. 2. punct. 3. §. 1.

VII. Præterea ad rectum ferendum de promiſſionis obligatione judicium, non ſufficit rationem habere cauſæ ob quam facta promiſſio fuit ; ſed perſpiciendum eſt pariter, an fuerit ſufficiens in promittente deliberatio ac judicium : etenim repentinum & improviſum Religionis capeſſendæ votum ex metu præſentis & periculoſi morbi, alteriuſ-

ve urgentis damni nullatenus obligat, ut ſtatuitur in cap. *Literaturam*, de voto.

VIII. At verò ubi intervenit liber omninò conſenſus ad matrimonium, vel ad ſponſalia, tametſi inter diſpares nobilitate vel opibus perſonas, inducitur obligatio. Et ubi ſola fuerint ſponſalia, diſparitas illa perſonarum nihil de obligatione diminuit, modò fuerit ſincera promittendi voluntas. Sed ubi ficta & ſimulatoria promiſſio interceſſit, quanvis ille qui ſic promiſit, non teneatur præcisè titulo ſponſalium, quæ utique ſine conſenſu nulla ſunt, cap. *Tua nos duxit* 26. de ſponſal. attamen tenebitur ducere, tum ratione ſcandali ſequuturi, tum ratione damni injuſtè per hujuſmodi deceptionem illati, ſi per hanc promiſſionem extorſit copulam à muliere quæ inde contrahit pudoris damnum ac infamiam. At ſi fœmina ipſa laborabat impudicitiæ infamiâ, aut ſi copula ſic occulta fuit, ut nihil inde famæ detrahatur, is qui ſic promiſit per fictionem ad nihil tenebitur, niſi ad compenſandam prudentis viri arbitrio illatam fœminæ injuriam. Loquimur hîc ſecundùm conſcientiæ forum; nam in externo foro, ſi conſtet de promiſſione, in hujus favorem judicabitur, & meritò: non enim aliter ibi judicatur de internis, niſi quantùm colligitur ex verbis aut actibus externis: neque creditur aſſeverationi Partis, utpote ſuſpectæ, ſine probationibus.

IX. Si vir admodum notabili diſtantiâ ſuperet nobilitate, vel gradu, vel opibus fœminam illam, de qua per fictam promiſſionem obtinuit copulam, conveniunt communiter hac in re Summiſtæ, non teneri eam ducere, etiam titulo deceptionis, ſi fœmina ſciebat magnam illam inparitatem; ſic enim ipſa potiùs decipi elegit, quàm fuerit dolo circumventa. In hoc tamen uno inter ſe diſſentiunt, quia quidam virum obligant ad dotandam fœminam, vel aliquid ei reſtituendum, unde æquè commodè alteri ſuæ ſortis nubere queat. Ita Navarra cap.22.num.76. Henriquez lib.11. cap. 11. num.2. Azorius 3. p. lib.5. cap.5. q.3. diff. 3. aliique, quorum videtur mihi æquior ſententia. At verò Sylveſter verb. *Matrimonium* 4. quæſt. 8. Sanchez lib. 1. de matrim. diſp.10. num. 9. Molina tom.4. diſp.106. concluſ.1. Leſſius lib.2. cap.10. dub.3. num.24. Bonacina de ſponſalib. quæſt.1. punct.2. num.7. aliique ad nihil prorſus teneri affirmant. Eadem quoque locum habent ubi ambo ſunt notabiliter divitiis impares, quanvis nobilitate pares, juxta Navarrum cap.16. num. 18. Sanchez loco cit. num.6.

X. Itaque ut rem totam ſummatim concludam, duplex tenenda eſt propoſitio. Prima eſt: Promiſſio matrimonii ut obliget, debet fieri cum voluntate ſe obligandi, quia aliàs non eſt promiſſio; hæc enim eſſentialiter requirit intentionem ſe obligandi, ut docent Leſſius de juſtitia lib.2. cap. 40. dub.1. num.6. & Coninch diſput.21. num.7. & ante hos S. Thomas 2. 2. quæſt. 110. art. 3. ad 5. Navarra cap. 18. num.6. & 7. & confirmatur

matur per can. *Humanæ aures*, 22. quæſt. 5. & l. *Obligationum* 1. D. de action. Actus enim liberè agentium non operantur ultra ipſorum intentionem, à qua vim omnem ſuam ſortiuntur. Per accidens tamen ratione damni inſequentis aut ſcandali, fictè promittens matrimonium poteſt obligari ad ipſum contrahendum; ut ſi ea fictione obtinuerit copulam, aut eam cum honeſta fœmina familiaritatem, ex qua gravis eſt naſcitura infamia, niſi eam ducat. Excipiendus hinc eſt caſus, quo mulier facilè poterat deprehendere viri fictam promiſſionem ob magnam conditionis diſparitatem; vel ſi ipſa pro virgine ſe gerens deprehendatur ab alio corrupta. Leſſius lib. 2. cap. 10. dub. 3. Coninch diſput. 22. num. 37.

XI. Secunda propoſitio eſt: Is qui fictè promiſit, adhibito tamen juramento emiſſo cum animo ſeu intentione jurandi, quanvis careat intentione promiſſi fictè matrimonii contrahendi, tenetur nihilominus matrimonium iſtud contrahere, non quidem ex promiſſione quam paulò antè commonſtravi eſſe nullam & invalidam, ſed ex vi juramenti, ex quo duplex conſurgit peccatum, quatenus jurando non habuit animum implendi quod jurabat, & quatenus ex poſtfacto non implet obligationem ex juramento contractam. Etſi enim non obligetur ex promiſſione ficta, obligatur tamen ex religione, ratione juramenti & debitæ divino Numini reverentiæ. Sanchez lib. 1. de matrim. diſp. 9. num. 9. Coninch diſp. 22. num. 51. Bonacina de ſponſalib. quæſt. 1. punct. 2. num. 4. Sotus lib. 8. de juſtitia, quæſt. 1. art. 7. poſt medium, Cajetanus 2. 2. quæſt. 89. art. 7. & alii contra Sylveſtrum verb. *Iuramentum* 4. quæſt. 7. Angelum verb. *Iuramentum* 5. num. 32. Sotum in 3. quæſt. unica, art. 3. D. Bonaventuram diſt. 39. art. 3. quæſt. 1. Gabrielem diſt. 39. quæſt. 1. art. 2. concluſ. 5. quorum ratio in re tanti ſecundùm conſcientiam momenti parum videtur ſolida; quia, inquiunt, juramentum fundatur in promiſſione, quæ non obligat: ergo neque ipſum. Quæ conſequentia falſa eſt, quoniam juramentum eſt diverſum ab illa promiſſione vinculum, & ſic novam infert obligationem, ſcilicet religionis, qualem nec haberet ipſa valida promiſſio, ſed civilem. Et certè ſi is qui metu injuſto compulſus jurat alteri ſe quod injuſtè exigitur facturum, verbi gratiâ daturum ſe triginta nummos alioqui indebitos, tenetur tamen ex vi juramenti promiſſum implere; multò magis ille vinculo religionis adſtringetur qui iniquè & ſponte decepit, jurans adimplere quod mala fide & per dolum fictè pollicitus eſt. Quod autem is qui gravi & injuſto metu, aut vi coactus promiſit aliquid cum juramento, teneatur ratione juramenti promiſſionem adimplere, docet S. Thomas 2. 2. quæſt. 89. art. 7. & eſt communis Theologorum ſententia, ut teſtatur Leſſius, quamdiu promiſſor non fuerit à ſuo juramento diſpenſatus. Idemque clarè deciditur in cap. *Si vero*, de jurejurando.

XII. Secus tamen eſſet ſi fuiſſet quoque fictum juramentum, ideſt ſi

quis

quis ſimulaſſet ſe jurare, nullam habens jurandi intentionem; illud enim apparens ac fictum jusjurandum nullum & invalidum eſſet, nec ullam induceret obligationem, niſi fortè ratione ſcandali, etiamſi ſic jurando aliquis mortaliter peccaſſet ex irreverentia & abuſu divini nominis, can. *Humanæ aures*, 22. quæſt. 5. Leſſius lib. 2. cap. 42. num. 4.

XIII. Octavum dirimens impedimentum eſt ſacer Ordo, qualis eſt Subdiaconatus, cap. unico de voto in 6. & Concilium Trid. ſeſſ. 24. cap. 9.

XIV. Nonum dicitur ligamen, ideſt matrimonium verbis de præſenti contractum, etſi non conſummatum, cum adhuc ſuperſtite conjuge. Itaque requiritur certitudo moralis de morte conjugis, ut ſuperſtes poſſit alterum inire conjugium: moralis autem certitudo judicio prudentis viri relinquitur. Talis autem non eſt habenda ex abſentia multorum annorum, etiam ultra ſeptennium aut decennium; neque ex ſola fama, hæc enim non inducunt certitudinem apud prudentes viros: ſed ſi vir ingreſſus prælium poſt longam expectationem nullatenus comparet, ſimulque fama refert eum periiſſe; aut ſi per literas eorum qui prælio interfuere acceptum ſit, ipſum interiiſſe. Navarra cap. 22. num. 54. Bonacina quæſt. 3. num. 12. 13. & 14.

XV. Circa hanc materiam pro regula erit quod ſubjungimus cap. *In præſentia*, de ſponſal. *In præſentia noſtra quæſiviſti, quid agendum ſit de mulieribus quæ viros ſuos causâ captivitatis vel peregrinationis abſentes ultra ſeptennium praſtolatæ fuerint, nec certificari poſſunt de vita aut morte ipſorum, licèt ſuper hoc ſolicitudinem adhibuerint diligentem: & pro juvenili ætate ſeu fragilitate carnis nequeant continere, petentes aliis matrimonio copulari. Conſultationi igitur tuæ taliter reſpondemus, quod quantocumque annorum numero ita remaneant, viventibus viris ſuis non poſſunt ad aliorum conſortium canonicè convolare: nec authoritate Eccleſiæ permittas contrahere donec certum nuncium recipiant de morte virorum.* Hoc idem ſtatuit cap. *Dominus*, de ſecund. nupt. addens præterea, quod ſi dubitans de morte conjugis alterum nihilominus contraxerit matrimonium, tenetur quidem petenti novo conjugi reddere debitum, ſed non poteſt exigere. Et ſi de prioris conjugis vita poſtea conſtiterit, teneatur relictis adulterinis amplexibus ad priorem conjugem reverti.

XVI. Sequitur decimum dirimens impedimentum publicæ honeſtatis, exurgens ex validis & certis ſponſalibus; dirimitque matrimonium cum conſanguineis ſponſi aut ſponſæ in primo gradu, juxta Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. cap. 3. cùm olim extenderetur hoc impedimentum ad quartum gradum, cap. *Ad audientiam*, de ſponſalib. Iſtud honeſtatis impedimentum non finitur morte, adeò ut frater non poſſit à fratre ſuo, qui poſtea mortuus eſt, deſponſatam accipere uxorem, cap. *Si quis deſponſaverit*, 27. quæſt. 2.

XVII. Quæritur, an ſicut hoc impedimentum non aufertur per mor-

tem, ita neque per ſponſalium liberam ex mutuo conſenſu diſſolutionem? Tenendum eſt, non ceſſare, quia impedimenta ſemel contracta non dependent à contrahentium voluntate, ſed ab Eccleſiæ, quæ illa conſtituit, inſtituto, & quæ voluit eſſe perpetuum iſtud impedimentum, ita ut nec ipſa morte, quâ diſſolvuntur ſponſalia, voluerit ſolvi hoc impedimentum ex iiſdem ſponſalibus natum, d.cap. *Si quis deſponſaverit,* 27. quæſt.2. Ita Sanchez lib.7. diſp.68. num.21. Bonacina quæſt.3. puncto 11. num.7. Fagnanus in cap. *Ad audientiam,* de ſponſalib. ubi refert ita Romæ judicatum à Sacra Cardinalium Congregatione, die Julii 6. anno 1658. quod judicium approbavit Alexander Papa VII. qui hanc accuratè examinari quæſtionem juſſerat, mandavitque ut ita deinceps ſervaretur. Bonacina quoque meminit alterius ſimilis judicii anterioris per eandem Sacram Congregationem. Itaque oppoſita opinio Barboſæ de poteſt. part.3. alleg. 52. num. 188. & aliorum quorumdam non eſt admittenda.

XVIII. Iſtiuſmodi dirimens impedimentum multò magis oritur ex matrimonio rato, ſed non conſummato: ſed eo caſu extenditur ad quartum gradum ex Decreto Pii V. quod incipit, *Ad Romanum*, anni 1568. Coninch diſp.32. num.70. Bonacina d.quæſt.3. puncto 11. num.10. contra Toletum & Lopez, qui etiam hoc impedimentum ſiſtere ſcripſerunt in primo gradu.

XIX. Quin etiam naſcitur impedimentum iſtud ex matrimonio invalido, dum in illud matrimonium intervenerit utriuſque Partis perfectus conſenſus: ſed iſtud honeſtatis impedimentum ex invalido matrimonio emergens non tranſgreditur primum gradum, cùm tamen olim pertingeret ad quartum gradum, cap. *Sponſam*, de ſponſalib. & cap. *Acceſſit*, de deſponſat. impub. Ita Bonacina loco cit. num. 11. allegans ita judicaſſe Cardinalium Congregationem cum pleriſque ab eo citatis contra Navarram cap.22. num.58. alioſque negantes hoc impedimentum vigere in invalido conjugio.

XX. Quanvis autem Sanchez lib.7. diſp.70. num. 13. neget huic eſſe impedimento locum in matrimoniis clandeſtinis ſine præſentia Parochi & teſtium initis, qui tamen reliqua approbat ex nullis & invalidis nuptiis impedimenta; prævalet tamen opinio oppoſita, quam propugnant Coninch diſput.21. num.47. & diſp. 32. num. 70. Filliucius tract.10. part.2. cap.6. quæſt.6. num.224. Bonacina quæſt.3. punct.11. num.18. Henriquez lib.11. cap.5.num.4. addens Congregationem Cardinalium declaraſſe, clandeſtinè contractum matrimonium vim habere ſponſalium.

XXI. Matrimonia tamen quæcumque ex defectu conſenſus invalida ſunt, nullum prorſus pariunt honeſtatis impedimentum, ut ſunt per vim, aut metum, aut fictionem, aut ab amente vel ebrio, vel ex errore perſonæ contracta. Qua in re omnes conveniunt Doctores; nihil enim tam eſſentiale matrimoniis eſt ac conſenſus; reliqui verò irritantes defectus ſunt

ex

ex accidentibus & circumſtantiis, ſoluſque conſensûs defectus afficit ipſam eſſentiam matrimonii conſtitutivam.

XXII. Jam progrediendum ad affinitatis impedimentum. Eſt autem affinitas vinculum, ſeu propinquitas ex carnali copula procedens, ſive licita fuerit, ſive illicita. Itaque quum duo carnaliter copulantur, fiunt affines cum conſanguineis alter alterius in eodem gradu in quo alter eſt conſanguineus cum iiſdem: exempli gratiâ, ſi Sempronius copuletur cum Camilla, idem fiet affinis cum conſanguineis Camillæ in pari gradu quo illi ſunt conſanguinei Camillæ, & hæc viciſſim cum conſanguineis Sempronii, adeò ut Camilla per eam copulam fiat affinis in quarto gradu cum eis qui in quarto ſimiliter gradu ſunt Sempronio conſanguinei.

XXIII. Verumtamen per hanc copulam non efficitur ut conſanguinei Sempronii ſint affines conſanguineis Camillæ, vel ut iſti fiant affines conſanguineis Sempronii: quod adeò verum eſt, ut duo fratres poſſint ducere duas ſorores, & filius illam ducere, cujus matrem pater ejus duxit, cap. *Quod ſuper his*, de conſang. & affin. Eademque ratione poteſt Sempronius mortuâ uxore Camillâ ducere viduam fratris Camillæ. Quia Sempronius per ſui cum Camilla copulam factus eſt quidem affinis cum fratre Camillæ, aliiſque ejus conſanguineis, non verò cum affinibus Camillæ: uxor autem fratris Camillæ non eſt conſanguinea, ſed ſolùm affinis Camillæ.

XXIV. Arbor affinitatis ita conſtituenda eſt, ut duæ perſonæ quæ copulam habuerunt, ſint communis ſtipes ac principium affinitatis: unde duplex conſurgit affinitas, lineæ rectæ, & lineæ tranſverſalis. Lineâ rectâ locantur aſcendentes & deſcendentes ejus perſonæ cum qua fuit habita copula. Aſcendentes ſunt ſocer & ſocrus, vitricus & noverca. Deſcendentes ſunt gener & nurus, privignus & privigna. In linea tranſverſa ſunt frater & ſoror: item patrui, amitæ, patrueles, aliique ulteriorum graduum conſanguinei, tam paterni quàm materni uſque ad quartum incluſivè gradum. Nam in affinitate eodem modo recenſendi ſunt gradus, quo in conſanguinitate.

XXV. Affinitas orta ex copula licita, ſcilicet per matrimonium legitimum, dirimit quodlibet aliud matrimonium uſque ad quartum incluſivè gradum. Orta verò ex illicita copula dirimit ad ſecundum incluſivè gradum. Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. cap. 4. Neceſſe autem eſt ad inducendam affinitatem, ut fuerit completa copula cum ſeminis virilis effuſione intra vas debitum. Itaque non conſurgit ex præpoſtero & ſodomitico congreſſu, neque ex matrimonio rato & non conſummato; ſed tantùm publicæ honeſtatis impedimentum.

XXVI. Quando matrimonio contracto ſupervenit affinitas, ut ſi quis congrediatur cum ſorore propriæ uxoris, conjunx inceſti hujus reus privatur jure petendi debitum; tenetur tamen conjugi innocenti illud

petenti reddere, cap. 1. & cap. *Tranſmiſſa*, de eo qui cognov. conſang. uxoris ſuæ.

XXVII. Multi Canones impedimentum criminis conſtituunt ex inceſtu cum affini, interdicentes hujus inceſtus reis omne prorſus matrimonium; quanvis ſi contrahant, velint iidem Canones matrimonium eſſe quidem validum, ſed tamen illicitè contractum, can. *Quædam*, & can. *Si quis viduam*, 32. quæſt. 7. & cap. 1. & cap. *Tranſmiſſæ*, de eo qui cognov. conſang. uxor. ſuæ. Verumtamen Navarra cap. 22. num.75. Sanchez lib.7. diſp. 17. num.8. Coninch diſp. 30. num. 26. aliique apud Sanchez affirmant illa quæ circumferuntur ex ſeptem delictis impedimenta non dirimentia, eſſe pridem abolita. Sanè videmus in tota Gallia his criminibus implicatos, conſentientibus Prælatis, ſine ulla diſpenſatione inire matrimonia.

XXVIII. Affinitatis impedimentum in recta linea eſt ab ipſo naturæ jure, omneſque gentes benè inſtitutæ iſtas in linea recta conjunctiones ut ſcelera execratæ ſunt. Conſtat ex l. *Liberi*, C. de nupt. & exprobrat Apoſtolus 1. Cor. 5. *Auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter Gentes, ita ut uxorem patris ſui aliquis habeat.* Et Amos 2. ſic expoſtulat Deus: *Filius ac pater ejus iverunt ad puellam, ut violarent nomen ſanctum meum.* Et Levit. 20. iſta conjunctio connumeratur cum ſodomia & beſtialitate, atque aſperrimo omnium ſupplicio coërcetur: *Qui ſupra uxorem filiam, duxerit matrem ejus, ſcelus operatus eſt: vivus ardebit cum eis, nec permanebit tantum nefas in medio veſtri.* Oppoſitum autem exemplum Seleuci Regis Syriæ, qui cùm noviſſet filium ſuum Antiochum periculosè ægrotare ex languore amoris, quo Stratonicem novercam deperibat, hanc ei nuptui dedit, ut referunt Plutarchus in vita Demetrii, & Valerius Maximus lib. 5. cap. 7. connumerandum eſt inter infamia dedecora, quemadmodum & Perſarum fœda licentia, qui liberorum cum propriis parentibus nuptias approbabant, referentibus Herodoto & Quinto Curtio. Quod verò Adonias affectavit nuptias cum Abiſag uxore patris ſui Davidis defuncti, 3. Reg. 2. nulla ibi erat affinitas, cùm Scriptura teſtificetur nunquam fuiſſe à Davide cognitam Abiſag: & præterea temeraria fuit illa Adoniæ cupiditas, publicæque repugnans honeſtati.

CAPUT

CAPUT XXV.

De impedimento Impotentiæ.

I. IMPOTENTIA dirimens, illa hîc intelligenda eſt, quæ ſexuum copulam impedit, per quam duæ perſonæ fiant una caro. Non fiunt autem una caro niſi quum vir intra vas mulieris ſemen immittit. Alioqui enim non conſummatur matrimonium, neque inducitur ulla ſive ex delicto, ſive ſine delicto affinitas, etiamſi fuerit viri pars genitalis intra vas fœminæ. Quamobrem eunuchi, quanvis aliqui eorum poſſint vas fœminæ ingredi, nullatenus ſunt matrimonii capaces ob defectum ſeminis prolifici, ut declaravit ſcripto Motu proprio Sixtus V. anno 1587. Idemque ſentiendum de illis quibus attritus eſt uterque teſticulus: ſed illi quibus unus ſupereſt illæſus, matrimonium inire poſſunt, quia ſunt adhuc ſeminandi capaces. Illi pariter qui quanvis integris partibus ſemen prolificum emittere nequeunt ex frigiditate, vel ex perpetua complexionis debilitate, excluduntur à nuptiis contrahendis. Arcentur quoque à conjugio qui ſimilem impotentiam non ex natura, ſed ex maleficio contraxerunt, poſtquam judicata perpetua fuerit vis maleficii, toto tit. de frig. & malefic. Fœmina autem nullam habet dirimentem impotentiam, niſi quatenus eſt arcta, non valens intra ſe recipere viri ſemen: ſolaque fœminæ ad ſeminandum impotentia non inducit impedimentum, quia ſemen fœmineum non cenſetur ad generationem neceſſarium. Henriquez, Sanchez, Guttierrez, Filliucius, quos citat & ſequitur Bonacina quæſt. 3. punct. 13. num. 14. addens non impediri matrimonium, quanvis fœmina non poſſit ſuſceptum viri ſemen retinere: ſufficit enim ad validitatem, quod conjuges per ſeminationem viri intra vas fœmineum fiant una caro: illa verò deperditio ex parte fœminæ poſterior eſt illo neceſſario & conſtitutivo ad validitatem effectu, quanvis impediat generationem, quæ non eſt prorſus neceſſaria ad eſſentiam matrimonii, cùm poſſit fieri & ſubſiſtere inter conjuges ſteriles, ſed non impotentes.

II. His aliqui adjungunt aliud impotentiæ genus ex nimio viri calore, quo fit ut effundatur ſemen antequam perfecta fuerit copula. Et quidem ſi nulla ſpes eſſet, fore aliquando ut in aliquo deinceps congreſſu ſemen intromitteretur, recenſeri poſſet hic nimius ardor inter impedimenta quæ dirimunt, hac ipſa ratione, quia per hunc defectum impediuntur conjuges ne ſint duo in carne una. Sed raro uſuvenit ut hinc oriatur perpe-

tuum impedimentum: quanvis enim ſæpius contingeret ut multi congreſſus aut conatus conjugum ſine debita ſeminatione fierent, continget tamen aliquando, ut aliquis ex multis conatibus non fruſtretur hoc effectu; atque ita ille naturalis ardor non erit loco perpetui impedimenti. Præterea futurum quandoque eſt, ut nimius ardor longiore conſuetudine & temporum progreſſu defervescat. Denique ſufficere poteſt ad conſummatam copulam, ſi pars aliqua ſeminis intromittatur.

III. Duplex eſt impotentia diſtinguenda. Una quidem perpetua, quæ nimirum tolli non poteſt citra miraculum, aut citra peccatum, aut citra periculum mortis. Altera verò temporalis, quæ arte humanâ aut remediis Eccleſiæ auferri poteſt, ut docet cap. *Fraternitatis*, de frig. & malef. *Nos tamen* (inquit) *perſpicaciter attendentes quod impedimentum illud non erat perpetuum, quod præter divinum miraculum, per opus humanum abſque corporali periculo potuit removeri.* Præterea alia eſt impotentia abſoluta, ideſt reſpectu omnium; alia reſpectiva, per quam aliquis eſt impotens, habito reſpectu ad certas quaſdam perſonas, ſed potens reſpectu aliarum. Sic enim poteſt aliquis eſſe maleficiatus reſpectu unius duntaxat fœminæ; & fœmina poteſt eſſe naturaliter arcta reſpectu quorundam, ſed non omnium virorum. Quin etiam poteſt aliquis eſſe impotens reſpectu virginum, non verò reſpectu viduarum.

IV. Impotentia perpetua & abſoluta matrimonium dirimit jure naturæ. Conſiſtit enim eſſentialiter matrimonium in mutua corporum traditione ad matrimonii uſum, ſive quatenus ad eum uſum potentiam habent. Quæ conſtans doctrina peræquè valet, ſive illa impotentia alteri Partium innoteſcat, ſive non. Illa namque ſive notitia, ſive ignoratio nihil refert ad validitatem connubii. Idque perſpicuè decernit cap. *Conſultationi*, de frigid. & malef. Ibi enim ſermo eſt de viro qui ſcienter cum arcta contraxerat, ſimulque negat poſſe illam habere uxorem. Si autem ſit reſpectiva impotentia, dirimitur matrimonium cum perſona circa quam fundatur impotentia, ſed non cum aliis, in quibus nulla eſt impotentiæ cauſa.

V. Illa verò impotentia quæ non eſt perpetua, ſed ſolùm ad tempus, matrimonium non dirimit, cap. *Fraternitatis*, de frigid. Si poſtquam contractum eſt matrimonium, dubitetur an ſit perpetua, an temporalis impotentia, concordant Jus Romanorum Civile, & Jus Canonicum, ut concedatur conjugibus triennium cohabitationis & experientiæ, intra quod tempus operam dare debent conſummationi matrimonii, adhibitis etiam medicinæ remediis quoad fieri citra grave periculum poterit vitæ aut valetudinis. Juſtinianus quidem l. *In cauſis*, C. de repud. determinaverat biennium experiundæ viri potentiæ; ſed ratus deinde prorogandum eſſe hoc tempus, extendit ad triennium in Authent. *De nuptiis*, §. *Per occaſionem*, collat. 4. Cui conformatur Conſtitutio Cœleſtini Papæ III. cap.

Laudabi-

Laudabilem, de frigid. & malef. & abſoluto triennio ſi conſummari matrimonium non potuerit, indicit ſeparationem.

VI. In quibuſdam Galliæ provinciis conſuetudo inolevit, ut non expectetur ad experientiam triennium, ſed ſtatuatur ut fiat conjugum congreſſus in alienis ædibus, de quibus conjuges ipſi convenerint, aut quas Judex ex officio aſſignaverit certo die, in lecto cortinis circumvallato, præſentibus in eodem conclavi matronis & obſtetricibus ab ipſo Judice deputatis; in alio autem contiguo conclavi aſſiſtentibus pariter Medicis & Chirurgis deputatis, per ſpatium trium quatuorve horarum, quibus elapſis, aut ſi per illud intervallum conjuges, aut horum alter aſſiſtentes vocaverint, inſpiciant aſſiſtentes perſonæ deputatæ, ſi quæ ſint congreſſus ſigna, & ad corporis fœminei inſpectionem ſolæ admittantur fœminæ, ad virilis autem ſoli viri, qui quæve ſeorſim ea quæ ſibi comperta fuerint, in ſcripta referent Judicibus legenda & examinanda. Pleniùs hac de re tractat Annæus Robertus lib.4. rerum judicatarum, art. 8. 9. & 10. aliique complures Gallicani Cauſidici. Et quod mirum videri poſſit, ſtylo Epiſcopatus Pariſienſis decernitur hujuſmodi congreſſus, ut habetur in tomo 3. Actuum & Conſtitutionum Cleri Gallicani. Cæterùm quid certum, aut etiam veriſimile conjici poteſt ex tam lubrico & brevi, & tam pudibundis conditionibus ſociato experimento? Nam etiam vir aliunde ſalaciſſimus partim pudore, partim formidine ſucceſſus unde tanti momenti judicium pendet, in ea temporis brevitate & circumſtantiarum moleſtiis vix poteſt eſſe ſui compos. Conveniunt in liberum omninò triennium Jus Civile Romanorum cum Jure Canonico. Ipſeque Juſtinianus ratus non ſatis eſſe ad juſtum judicium biennii cohabitationem inter conjuges, extendendum judicavit hoc tempus ad triennium, ſuppreſſa biennii lege: & nunc penes nos res tanta momento tam multis perturbationibus & anxietatibus obnoxio committetur dijudicanda? Prætereà cùm ſit indubitatum, dirimi matrimonia non per impotentiam temporalem, ſed per ſolam perpetuam impotentiam, cap. *Fraternitatis*, de frigid. & malefic. nemo ſanæ mentis audebit affirmare, ex uno & altero concubitu probari perpetuam viri impotentiam poſſe.

VII. Notatu dignum eſt ſupremæ Aquiſextienſis Curiæ Senatuſconſultum diei Februarii 16. anni 1640. quo recens nupta Buravalla poſt intentatam coram Officiali Diœceſis Arelatenſis de viri ſui impotentia querelam, nec poſſet probari illam eſſe perpetuam impotentiam, ſequutâ Officialis ſententiâ cohabitatioуem triennem decernente, cùm mulier ad Senatum tanquam ab abuſu ob denegatum ſibi præfatum congreſſum appellaſſet, declaravit Senatus nullum fuiſſe abuſum, & remiſſa fuit mulier ad Officialem, ut refert in ſua compilatione Bonifacius tom.1. lib.5. tit.6. cap.1.

* VIII. Renatus Cordoanus Marchio Langei, deſponſatâ ſibi puellâ dictâ

dictâ à Sancto Simone de Cortemar, annorum circiter quatuordecim, poſt triennium poſtulatus eſt frigiditatis & impotentiæ, quam ut refelleret popoſcit ille congreſſus experimentum, quod tamen infauſtè ipſi ſucceſſit. Itaque Curia Parlamenti Pariſienſis menſe Februarii, anno 1659. nullum irritumque connubium declaravit, eidemque Renato vetuit nullum deinceps inire conjugium, permiſitque puellæ conquerenti alii nubere. Renatus adversùs Senatuſconſultum clam apud Notarios duos eſt proteſtatus. Puella interim nubit Petro Caumontio Marchioni Boëſſæ: deinde moritur anno 1670. Renatus Cordoanus poſt præfatam proteſtationem matrimonium contrahit cum Diana Montaltia Navallia, ex qua ſeptem liberos ſuſcepit. Idemque anno 1675. Literas ex ſupplici libello impetrat contra Senatuſconſultum impotentiæ declarativum. Lis ergo reſumitur apud eandem Curiam: cujus novo judicio, poſtquam conſideratum fuit, congreſſus probationem eſſe admodum incertam, eo quòd hujuſmodi actus non dependeat à libertate, nec niſi rarò ſuccedat cum inimica parte, ingrata & odioſa, neque in ullo ſive Canonico, ſive Civili Jure approbetur, ſitque novum inventum in ſola Gallia receptum, Senatus Pariſienſis die Februarii 18. anno 1677. requirente Fiſcali Advocato, novo judicio prohibuit cunctis Judicibus, tam Civilibus quàm Officialitatum decernere ejuſmodi congreſſus.]

IX. Intermediam inter diei unius aut alterius congreſſum, & triennii cohabitationem viam inſtitit Senatus Gratianopolitanus in cauſa Suſannæ Augueriæ circa viri ſui, quam prætendebat impotentiam; ſuo namque Senatuſconſulto judicavit tribus menſibus ſequeſtrari Suſannam in domo conjugibus amicæ, nec ſuſpectæ perſonæ, ad quam viro liber foret acceſſus omni hora diei noctiſque, cum plena congreſſus quandocumque ei collibitum fuerit libertate: exacto deinde trimeſtri Partem utramque comparituram apud Commiſſarium, & juramento addicto reſponſuram, num fuerit congreſſus conſummatus: ſi in eo facto diſcordent, tum demùm procedendum per viſitationem Medicorum & Chirurgorum, de quibus Partes convenerint, aut iis non convenientibus, quos Commiſſarius deſignaverit. Exitus verò totius cauſæ fuit declaratio nullitatis matrimonii ob perpetuam quæ judicata fuit, impotentiam viri, & tranſitus Suſannæ ad novum connubium, ut idem refert Bonifacius tom. 1. lib. 5. tit. 6. cap. 2. ibique complurium Juris Authorum teſtimoniis probat deſueviſſe totâ Galliâ triennii experientiam. Iſtam porrò intermediam viam, quam Gratianopolitanus Senatus iniverat, vidi à quibuſdam Officialibus obſervatam & affectatam. Sanè multò æquior eſt quàm unius diei congreſſus, qui ſi habet irritum effectum, non ſufficit ad judicium impotentiæ perpetuæ. Influere tamen ad hoc judicium poteſt titulo conjecturæ, dummodo aliis probationibus ſuffulciatur, aut urgentibus aliunde conjecturis. Certitudinem verò prorſus indubitatam impotentiæ perpetuæ nec ipſa triennalis experien

experientia poteſt ſtabilire, licèt ſufficiat ad morale & practicum ſeparationis judicium.

X. Poſtquam vir & mulier ex impotentiæ cauſa ſeparati fuerint, Pars non impotens jus habet novum matrimonium contrahendi, eo quòd priùs contractum cenſeatur irritum. Secus verò judicandum de Parte altera impotente, niſi hæc ejus impotentia ſit ſolummodò reſpectiva; quo caſu licitum ei pariter eſt contrahere cum alia perſona, cujus reſpectu ſit potens ad conſummandum. Ubi verò qui fuit habitus impotens probabitur demùm evaſiſſe potens, etiam poſt triennium & judicio ſtatutam ſeparationem, reddenda erit ei priſtina ſua conjunx, etiamſi alteri viro nupſiſſet, quia poſterius ejus conjugium irritum ac nullum eſt propter ligaminis impedimentum, quatenus ceſſante impotentia quæ temporalis erat, deprehenditur fuiſſe validum anterius illud conjugium, cap. *Laudabilem*, & cap. *Fraternitatis*, de frig. & malef.

XI. Aliter tamen cenſendum, ubi compertum eſſet impotentiam fuiſſe tantùm reſpectivam; tunc enim liberum eſt utrique aliud inire conjugium, quatenus incapaces matrimonii inter ſe tantummodò ſunt, & capaces reſpectu aliorum. At ſi non conſtet impotentiam fuiſſe ſolùm reſpectivam, qualis utplurimùm eſt ea quam cauſat maleficium, & qui fuerat ex naturæ defectu impotens, facta ſeparatione cognoſcatur potens, tunc præſumptio juris erit, præcedentem impotentiam non niſi temporalem fuiſſe, & inſtaurabitur prius matrimonium ad novam potentiæ experientiam, qualis fuerat ante dictam ſeparationem habita; hoc eſt, ſi jus commune conſectemur, triennalis altera cohabitatio: ſed ſi denuò ſeparari contingat, nulla deinceps ſpes erit reſtitutionis poſt ſecundam ſeparationem. Sanchez de matrimon. lib.7.diſp.93.& 99. Coninch diſp. 31. dub.7.n.84.

XII. Per dictum cap. *Laudabilem*, de frig. & malef. quod ſtatuit ut exactâ triennii experientiâ, & inſequuto ſeparationis judicio, ſi vir ex poſtfacto deprehendatur potens, reſtauretur prius illud matrimonium, etſi mulier ſubinde ad alias nuptias convolaverit, nullatenus abrogatur can. *Si per ſortiarias*, 33. quæſt. 1. qui diſſolvi prohibet poſterius matrimonium quod fuerat ſubſequutum prioris matrimonii diſſolutionem ex cauſa impotentiæ ex maleficio provenientis; cùm tamen idem vir comperiatur potens in ſecundo, quod poſt ſeparationem contraxit, matrimonio. Eſt enim magna diſcriminis ratio inter impotentiam naturalem, & eam quæ cauſatur à maleficio, ut admonent Gloſſæ utriuſque Canonis, tam incipientis *Si per ſortiarias*, quàm incipientis *Laudabilem*: prior enim loquitur de impotentia per faſcinationem ac maleficium: poſterior de impotentia naturali, ſeu frigiditate. Naturalem iſtam impotentiam Jus præſumit eſſe abſolutam, & nullatenus reſpectivam, atque ita ad omnes extendi; ideoque ſi deſiiſſe comperiatur, præſumitur abſolutè deſiiſſe

 reſpectu

reſpectu ad omnes, non verò ad unam fœminam dumtaxat: unde neceſſe eſt ad priſtinum regredi matrimonium, poſteriore quaſi nullo & irrito derelicto, ſi aliquod fuerat initum. Ubi verò impotentiam cauſavit maleficium, ſi ſic impotens cum alia conjugium junxerit, cum qua ſe potentem experiatur, non permittit canon *Si per ſortiarias*, regreſſum ad antecedens conjugium, quia præſumit priſtinam durare reſpectu prioris uxoris impotentiam, poſtquam adhibitis Eccleſiæ remediis, precibus, jejuniis, Sacramentis & eleemoſynis, ſine ullo effectu per triennium, indicta fuit ſeparatio. Ejuſmodi namque maleficia ſolam inducere ſolent reſpectivam ad primam, cum qua contractum fuerit, impotentiam.

XIII. Quapropter fallitur multùm Bonacina quæſt. 3. punct. 13. n. 19. & 20. ſcribens quod ſi vir ex cauſa maleficii ſoluto matrimonio ſe in ſecundo matrimonio potentem deprehendat, debeat ad priſtinam regredi uxorem. Et addit præterea, eo caſu licitum eſſe priſtinæ uxori recuſare iſtam ad hunc priorem virum ſuum reverſionem, eo quòd poſſit bona fide judicare non eſſe reſpectu ſui ablatum maleficium, ſed adhuc perdurare. His enim quæ dicit Bonacina Canones adverſantur, ſimulque ratio. Poſt exactum namque triennium perdurans vis maleficii præſumitur à Canone & perpetua ſimul & reſpectiva ad priorem uxorem, ſi oppoſitum non probetur. At verò oppoſitum nullatenus probatur ex potentia ejuſdem exerente ſe erga poſteriùs ductam uxorem: non enim auferre ſolet inductum maleficium omnimodam & abſolutam potentiam, ſed ordinariè potentiam ad copulam ligat cum ſola, quæ prior ducta fuit. Gloſſa in cap. *Literæ*, verb. *Cognoſcendi alias*, de frigid. & malefic.

XIV. Impotentia poſt contractum matrimonium ſuperveniens, quanvis perpetua futura eſſet, nullatenus ipſum dirimit. Quod enim aliquando validum fuit matrimonium, ſola mors poteſt diſſolvere. Itaque ſola impotentia quæ matrimonium antecedit, quæque non temporalis eſt, ſed perpetua, impedit contrahendum, & dirimit contractum. Eam ob cauſam non valet matrimonium ſenis ita decrepiti, ut ſit omninò inhabilis ad copulam, quia præciditur tale matrimonium impedimento dirimente ſimul & perpetuo. Sanchez, Gutierrez, Bonacina. Sed poſt matrimonium completum adveniens, ſive ex ſenili ætate, ſive aliunde impotentia ad copulam, non diſſolvit matrimonii vinculum, cùm talis impotentia non ſit antecedens, ſed ſubſequens. Fœmina autem, quantumvis vetula, ſi non ſit arcta, poteſt validum inire matrimonium, cùm ſit quacunque ætate capax ſeminis ſuſcipiendi. Senem porrò pridem validè conjugatum, ſed poſtmodùm ſic ætate debilitatum ut perfectam nequeat inire copulam, poſſe tamen citra mortalem culpam eniti ad actum conjugalem, aſſerunt Cajetanus in 2. 2. quæſt. 154. art. 1. col. 6. S. Antoninus 3. part. tit. 5. cap. 12. §. 3. Paludanus in 4. diſt. 34. quæſt. 2. Navarra in cap. *Conſideret*, de pœnit. diſt. 5. num. 48. & in Manuali cap. 22. num. 60.

XV. Etiam

XV. Etiamſi verò dixerim ſenem planè decrepitum non poſſe novum inire matrimonium, longè tamen alia eſt ratio de ægrotantibus, qui licèt in eo ſtatu ſint ut ſint ad congreſſum impotentes, atque etiam ſupponatur ex morbo incurabili nullam ſupereſſe ſpem in eis futuræ copulæ, reſtat tamen habitualis potentia, quæ poſſet in actum reduci, ſi ex illa ægritudine convaleſcerent; quæ potentia habitualis ſolùm eſt ligata per accidens, & adhuc radicaliter ſubſiſtit, qualem nullatenus habent decrepiti ſenes, nec habere unquam poſſunt, ex quo fuit penitus in eis extincta. Valere porrò tale ab ægrotante contractum matrimonium poteſt ad legitimandam ſuſceptam ex fornicatione prolem, & reparandam apud homines famam concubinæ. Sanchez lib. 7. diſp. 105. Coninch diſp. 32. dub. 7. num. 88. Plerumque contingit, ut durante vero & legitimo matrimonio vir tandem ob provectam ætatem ſic debilitetur, ut quantumvis libido exſtimulet, aut vix, aut nullatenus perfectam copulam inire poſſit. Hunc tamen ad eam cum uxore habendam eniti poſſe, docet Cajetanus in 2.2. quæſt. 154. art. 1. col. 6. quem ſequitur Navarra Man. cap. 17. num. 6. & in comment. ad cap. *Conſideret*, de pœnit. diſt. 5. num. 48. & favet apertè Gloſſ. in cap. 2. de frigid. & malefic. quemadmodum & illi qui cohabitant pro experientia triennali, juxta cap. *Laudabilem*, eod. tit. eoque potiori jure, quòd vir iſte certus ſit de validitate ſui matrimonii; illi verò qui ſunt in experientia triennali, incerti ſunt an validè contraxerint, cùm non liqueat an impotentiâ perpetuâ laborent.

XVI. Impuberes ex jure Eccleſiaſtico non poſſunt matrimonio jungi validè, & ſecus faciendo nullum & irritum eſſet matrimonium; ſed expectandum eſt donec puer annum decimumquartum, puella verò duodecimum compleverit, etſi nondum pubertas ſeu lanugo ex aſpectu corporis appareat, ut docet Joannes Andreas ad cap. *Puberes*, de deſponſat. impub. reprobans oppoſitam opinionem Gloſſæ ibidem. Sed non eſt neceſſe illam ætatem expectare in illis qui anteà pubeſcunt, d. cap. *Puberes*. Atque in iſtis dicitur malitia ætatem ſupplere. Quia tamen ordinariè non ſolet pubertatis judicium fieri per corporis aſpectum, Inſt. quibus mod. tutel. fin. circa princ. ideò pubertas utcunque judicanda eſt ex prædicto annorum numero, niſi ante illos annos conſtet quod malitia ætatem ſuppleverit, cap. *De illis* 1. & cap. *A nobis*, & cap. *De illis* 2. de deſponſ. impuber. Sed tamen valet matrimonium poſt annos pubertatis contractum, tametſi ob ætatis imbecillitatem Partes ſint adhuc impotentes. Quod ſi contracto matrimonio in ea ætatis, quanvis legitimæ, imbecillitate, dubitatur an inde, aut aliunde proveniat impotentia, illud experientiæ deſtinatum triennium non erit computandum niſi à tempore quo perfectam adepti fuerint pubertatem, quod contingit in fœmina anno completo decimoquarto, & in viro anno decimo-octavo. Sanchez lib. 7. diſp. 104. num. 18. Coninch diſput. 31. dub. 7. num. 84. Angelus verb. *Matrimonii imped.* 16.

num.6. & alii. Sanè colligitur ex l. *Mela*, D. de alim. & cib.legat. perfectam fœminæ pubertatem advenire anno decimo-quarto. At verò l. *Arrogato*, D. de adoption. & Inſt. eod. §. *Minorem*, præfigunt in viris anno decimo-octavo perfectam pubertatem, quâ demùm exactâ computari incipiet experientiæ triennium, quale etiam concederetur illis qui anno ipſo ætatis trigeſimo nuptias inirent. Illuſtria malitiæ ſupplentis ætatem exempla tria S. Hieronymus profert in epiſt. ad Vitalem. Primum Salomonis, qui anno ſuæ ætatis decimo Roboamum genuit. Scribitur quippe lib. 2. Reg. 11. Salomonem regnaſſe annos quadraginta: & 3. Reg. 14. Roboamum regnare cœpiſſe anno ætatis ſuæ quadrageſimo primo. Itaque jam erat natus antequam pater ejus Salomon regnum auſpicaretur. At lib. 1. Paralip. 29. Salomon dicitur initio regni ſui adhuc puer & tenellus; ſed ejus certa ætas non exprimitur in Scriptura. Secundum exemplum producit Regis Achab, qui natus annos undecim genuit Ezechiam, ut liquet 4. Reg. 16. verſ. 2. & cap. 18. verſ. 2. Tertium refert pueri qui decem natus annos nutricem cum qua conſuetudinem habebat, reddidit prægnantem. Iſtius exempli falsò allegatur author S.Gregorius in dialogorum libris, in quibus tamen nihil tale viſitur; ſed verus author ipſe eſt S. Hieronymus. Denique Albertus Magnus relatus ab Angelo verb. *Matrimonium* 3. imped. 16. §. 5. & 6. teſtatur viſam à ſe puellam quæ anno ætatis nono concepit, & decimo peperit.

XVII. Hermaphroditus in quo unus ſexus alteri prævalet, poteſt matrimonium inire ſecundùm ſexum in ſe prævalentem, non ſecundùm alterum. Sed ſi æqualiter compos ſit utriuſque ſexus, poteſt quem maluerit ſexum eligere, & ſecundùm ipſum nuptias inire. Navarra, Henriquez, Sanchez, Coninch, Filliucius. Judicium verò circa ſexum prævalentem fieri convenit per inſpectionem & relationem Medicorum, Chirurgorum & Matronarum. Ubi tamen res adhuc eſſet ambigua, ſtandum foret ipſius hermaphroditi aſſertioni. Sanchez, & Bonacina. Hermaphroditus poſtquam ſemel ſibi ſexum ad matrimonium elegit, non poteſt citra peccatum poſt conjugis mortem mutare priſtinam electionem ad novum in altero ſexu contrahendum matrimonium, tametſi æqualiter ſit utriuſque compos, ob ſummam rei indecentiam. Si tamen ſecundùm novam, & à priore diverſam electionem contraheret, eſſet nihilominus validum illud matrimonium; quia naturalis ejus potentia non fuit per primam electionem ablata, neque per juramentum ab eo coram Prælato præſtitum de nunquam varianda ſexus electione. Ugolinus, Sanchez, Filliucius, Bonacina.

XVIII. Hermaphroditi connubio Parochus non priùs ſuam debet exhibere præſentiam, quàm per Judicem Eccleſiaſticum fuerit cognitum de ſexus prævalentia, aut Judex Eccleſiaſticus declarationem exegerit, ſimulque juramentum nunquam deinceps utendi altero ſexu ad matrimonium. Cùm enim pertineant hæc ad forum externum, Parochus temerè ſe

his

his ingereret ante Judicis ſententiam, niſi fortè talis eſſet hermaphroditus, quem certum eſſet omnino uno dumtaxat ſexu valere.

XIX. Haud facilè credendum eſt mulieri de viri ſui impotentia, ſed ad ipſius querelam ſeorſum primùm ſinguli conjuges interrogandi ſunt, & præmiſſo juramento, eorum reſponſiones in ſcripta redigendæ. Deinde ſeorſim vocandi ſingulorum conjugum propinqui; quæ forma vocatur à Canonibus ſic fieri præcipientibus, Septima manus propinquorum, ut ſi quid hac de re reſciverint, hoc deponant. Si hæc ad rei cognitionem non ſufficiunt, denuò interrogantur conjuges, ſi perſiſtant, ſi varient, ſi quid ad primas reſponſiones addi velint. His ſuccedit decretum inſpectionis ſexuum, fœminæ quidem per obſtetrices jurejurando adactas, viri autem per Medicos & Chirurgos ſimiliter juratos. Si ne ſic quidem conſtet virum eſſe prorſus impotentem, aut ſi quâ tenetur impotentiâ, non conſtet eſſe perpetuam, Jura decernunt experiendi & explorandi gratiâ trium annorum cohabitationem, ut ſuperiùs docui, aut ſi qua ſit alia forma in locis particularibus recepta, ſufficienſque ad conjectandum cum æquitate & prudentia, num ſubſit perpetuum, quod ſolùm dirimere poteſt, impedimentum, qualis utique cenſeri non poteſt exploratus unius, aut alterius diei concubitus. Poſtremò poſt temporis legitimi experimentum Pars utraque rurſus interrogatur: proceditur ad novam utriuſque ſeorſum partis inſpectionem iiſdem ſub formis quas paulò antè retuli: ſuccediteque definitivum judicium, prout ex ſupradictis conſtiterit, vel perpetuæ cohabitationis, vel ab invicem ſeparationis. Sed ubi conſtaret de fœminæ coarctatione, vel de viri perpetua impotentia per primam, neque ullatenus conteſtatam partium per deputatas congruas perſonas inſpectionem & relationem, putà quod vir ſit eunuchus, aut quid hujuſmodi, ex tunc ſine alio experiundi decreto, aut proceſſus ulterioris continuatione, decernenda eſt & injungenda ſeparatio.

XX. In cauſa impotentiæ, ſi nullatenus probari poteſt fœminæ conquerentis intentio, & vir ſe neget impotentem, parteſque ad copulam requiſitas habeat integras & illæſas, quod per Chirurgos & Medicos deputatos & juratos ita referatur, viro potiùs quàm mulieri credendum eſt poſt præſtitum juramentum; quia vir caput mulieris eſt, ut decidit cap. 1. de frig. & malef. hoc uno excepto, ſi mulier ſe virginem eſſe probet ex aſpectu corporis & matronarum atteſtatione; hæc enim probatio potior eſt quàm mariti contraria aſſertio cum juramento, ut expreſsè deciditur cap. *Propoſuiſti*, de probation. Sed ſi fœmina vel per præcedens matrimonium, aut alia ratione deſiit eſſe virgo, ipſe verò vir cum juramento ſe neget impotentem, neque alia probatio ſuppetat, ſtandum eſt viri aſſeverationi in externo & contentioſo foro, d. cap. 1. & adigi poteſt mulier etiam per cenſuras Eccleſiaſticas ad cohabitandum, cap. *Inquiſitioni*, de ſent. excomm. quanvis juſta & vera ſit mulieris probare non valentis ex-

poſtulatio, quo caſu, ut ibidem declaratur, re in foro interiori benè exploratâ, ſi ſit certum impedimentum, debet potiùs excommunicationem exteriorem & quidvis aliud pati, quàm conſentire in opus matrimonii. Dicunt verò Richardus in 4. diſt. 34. art. 2. quæſt. 1. & Turrecremata, aliique, ſe non videre quomodo in prædictis circumſtantiis poſſit viri præfractè mentientis vera impotentia probari. Verùm ut ait Concilium Trid. ſeſſ. 24. de reform. matrim. Eccleſia de occultis non judicat.

CAPUT XXVI.

Reliqua duo Impedimenta diſcutiuntur, clandeſtinæ conventionis, & raptus.

I. SI abſque proprii Parochi, aut alterius Sacerdotis de licentia Parochi, vel ipſius Ordinarii præſentia, ſimulque duorum teſtium contrahantur nuptiæ, ipſæ irritæ erunt ex jure novo Concilii Trident. ſeſſ. 24. cap. 1. de reform. matrim. antea namque valida erant clandeſtina matrimonia. Quæ innovatio in Sacramento, cujus eſſentialia à Chriſto Domino inſtituta non poſſunt regulariter ab Eccleſia immutari, fundatur in ratione ſpeciali hujus Sacramenti: quod cùm ſecundùm ſuam peculiarem ſubſtantiam fundetur in civili & legitima ambarum Partium conventione, potuit Concilium œcumenicum extendendo vel reſtringendo conditiones ad legitimum contractum requiſitas id efficere per accidens, & non per ſe; & indirectè, non autem directè, ut contractus matrimonialis qui antea fuerat validus, jam non ſit validus, novas, ſed tamen rationabiles ei præſcribendo conditiones, unde ſequatur, ut duorum contractus qui antea fuerat ſufficiens materia Sacramenti ſuſceptiva, ſit deinceps illegitimus, atque adeò ceſſet eſſe Sacramentum, quod legitimum contractum viri & mulieris prærequirit: quemadmodum panem & vinum, quæ fuerant apta ad conficiendum ex eis Euchariſtiæ Sacramentum materia, taliter poteſt aliquis immutare & alterare, ut jam deſinant eſſe materia ad Sacramentum Euchariſtiæ conficiendum apta.

II. Grandis eſt diſputatio theologica, utrum poſſint Principes ac Reſpublicæ ſeculares impedimenta nova inducere matrimonium etiam ſub ratione Sacramenti dirimentia. Non enim controvertitur, an poſſint ex juſta & rationabili cauſa conditiones præſcribere quæ Sacramenti formam non impediant, ſed quarum nihilominus infractio pœnis civilibus coërceatur: adeò ut contractus talibus conditionibus deſtitutus, ſine præjudicio

cio Sacramenti pro nullo civiliter ac invalido habendus ſit, quatenus ex ipſo non permittitur civilis actio, neque civiles naſcantur obligationes, neque ulla civilia jura prætendi poſſint; quin potiùs graves pœnæ in eos qui ita contraxere decernantur. Thomas quidem Sanchez lib. 7. de impedim. matrim. diſp. 4. poſtquam allegavit innumeram penè Theologorum & Canoniſtarum multitudinem, prorſus negantium hanc poteſtatem Poteſtatibus ſupremis temporalibus competere, quæ uſque ad Sacramenti nullitatem poſſit pertingere; unicum fuiſſe aſſerit Catholicum Doctorem qui affirmativam oppoſitam opinionem propugnaverit, Petrum de Soto lect.4. de matrimonio, ad fin. Unus tamen aut alter Theologus Gallicanus eandem tuetur affirmativam, Joan. Baptiſta Gonetus Dominicanus, duo loca producens S. Thomæ, ſcilicet in 4.diſt. 34. quæſt. unica, art. 1. ad 4. & rurſum contra Gentes lib.4. cap.78. Sed ibi S. Thomas nihil affirmat contra vim Sacramenti, & quidquid ibi dicit, facilè reducitur ad pœnas civiles contra eos qui ordinationibus civilibus circa matrimonia non obtemperant. Sed ex parte ipſorum Canonum poſſunt magis urgentia argumenta depromi, ſcilicet ex cap. *Super eo*, de cognat. ſpir. qui Canon manifeſtè aſſerit, perſonas quæ ſecundùm communes Eccleſiæ Canones eſſent habiles ad matrimonium mutuò contrahendum, poſſe eſſe ad hoc idem inhabiles ex recepta in oppoſitum conſuetudine loci particularis. Allegatur pro utraque parte ex Concilio Triburienſi cap.1. de ſponſalib. quod tamen neutri partium ſuffragatur. Ibi vir Francus fœminam Saxonicam duxit uxorem, deinde novis amoribus irretitus repudiat Saxonicam, & aliam ducit uxorem, hoc prætexens, fuiſſe illud prius matrimonium celebratum ſecundùm Saxonum, non verò Francorum leges. Concilium verò prætextum iſtum parvipendens, Francum redire jubet ad priorem uxorem, & ſecundam abdicare. Nihil verò ibi inſinuatur, an illæ Franciæ leges pertinerent ad matrimonii validitatem quoad ſubſtantiam, an verò quoad quaſdam præſcriptas obſervantias & circumſtantias, à quibus tamen non dependeret matrimonii eſſentia & validitas: ſicut ipſa Eccleſia multa præcipit circa matrimonium, quorum tamen defectu non definit validum eſſe. Præterea multò veriſimilius eſt, fuiſſe illud matrimonium in Saxonum regione celebratum: tum quia ritu Saxonico, & non Francico: tum quia illo ſeculo Franci Saxonibus aſſidua bella intulerunt, & numeroſiſſimi exercitus ex Francia in Saxoniam commigrabant, unde & victorias inſignes reportarunt. At verò Francorum conſuetudines non vigebant in Saxonia, neque illis Franci ligabantur peregrè agentes.

III. Aſſerunt quidem Theologi hanc Principibus ſecularibus poteſtatem competiviſſe, ablatam verò eis fuiſſe ab ipſa Eccleſia, quæ ſibi uni jus iſtud reſervavit, cùm antea illo potiri jure potuiſſent iidem Principes atque Reſpublicæ ſeculares; quandonam verò hanc eis Eccleſia poteſtatem

rem abſtulerit, non indicant: hoc ſolùm oſtendunt, aliquas veterum Romanorum circa matrimonia leges fuiſſe poſterioribus Canonibus antiquatas. Sed nihil inde infertur de illa juris Principum ſuppreſſione; nam id omni juri humano commune eſt, ut poſteriores leges anterioribus abſque illa ſpeciali & ſingulari reſervatione derogent, ut conſtat ex l. fin. D. de conſtitut. Princ. Canones etiam recentiores Canones infringant priores: & cùm tam Canones Eccleſiæ (exceptis Fidei Decretis, aliiſque quibuſdam quæ ad Jus Divinum reducuntur) quàm leges Principum ſint humani juris, & mutationibus obnoxii, inde fit ut ipſamet contraria conſuetudo peræquè Canones Eccleſiæ ac Principum Conſtitutiones antiquet ac obliteret, ſi ſit rationabilis & præſcripta, cap. fin. de conſuetud. Quàm multos Canones edidere cum Pontificibus generalia Concilia, quos contrario uſu videmus toto orbe abrogatos? Alexander Papa III. in cap. *Cùm eſſes,* & in cap. *Relatum*, de teſtamentis, abrogat omnes à Jure Civili introductas teſtamentorum & codicillorum ſolennitates, & ſub anathematis interminatione prohibet reſcindi ulla teſtamenta quæ fuerint coram Parocho & duobus teſtibus condita; & notabiliter adjungit, nullam in contrarium conſuetudinem poſſe huic Conſtitutioni prævalere. Et tamen quemadmodum illa Pontificia Conſtitutio legibus civilibus derogavit, videmus nunc toto orbe Chriſtiano conſuetudinem, quam idem Canon inhibebat, ſibi prævalere; ita demùm etiam in ditionibus Eccleſiæ temporalibus prævaluiſſe, ut abolito ipſo Canone revixerint legum civilium circa teſtamenta ſolennitates, quas idem Canon aboleverat. Illa ergo priſtini ſecularium Principum juris, quam quidam dicunt, facta revocatio, cùm ſit Juris poſitivi Eccleſiaſtici, poteſt quemadmodum aliæ innumeræ univerſalis Eccleſiæ Conſtitutiones, contrariâ proculdubio conſuetudine obſoleſcere, & Principes quorum ditiones hujuſmodi conſuetudo pervaſerit, priſtinam poteſtatem jure poſtliminii reſumere.

IV. Cæterùm non facilè admiſerim, quod attinet ad rem facti, hujuſmodi conſuetudinem, quâ nova matrimoniorum impedimenta ultra numerum à Sacro Tridentino Concilio præfixum fuerint introducta, alicubi tandem plenè & ex integro prævaluiſſe. Illud enim unum, circa quod maximè inſiſtunt Franciæ plerique Proceres, quod reſpicit matrimonia filiorumfamilias ſine parentum conſenſu celebrata, in primis quidem conſentiunt omnes eſſe illicita, & divinis humaniſque legibus prohibita, & pœnis dignos eſſe filios qui contrahunt, & Sacerdotes qui eis aſſiſtunt. Conſentiunt pariter omnes fuiſſe hujuſmodi matrimonia Regum Chriſtianiſſimorum Conſtitutionibus ita prohibita, ut ſi fiant, declarentur ab iiſdem nulla & invalidè contracta. Effluxere anni ferè centum, ex quo ſimiles prodierunt Regum Conſtitutiones; primus enim hoc edixit Henricus III. in Comitiis Regni Bleſenſibus, art. 40. Verumtamen cum Antiſtitibus conſentiunt unanimes Proceres & ſapientiores Regni Magiſtratus, tam

tam Edictum Bleſenſe, quàm cætera quæ ab inſequentibus Regibus promanarunt, nullatenus attingere vim Sacramenti, neque prorſus in re uſqueadeò divina violari Sacri Tridentini Concilii ſapientiſſimum & ſanctiſſimum Decretum: ſed totam illam nullitatis & invaliditatis declarationem concludi intra fines pœnarum merè civilium, ut ſcilicet quoad actus civiles, & quoad emolumenta civilia his omninò privati exiſtant hujuſmodi filiifamilias, neque ad actiones admittantur civilis fori, quæ ex vi contractus & conventionum connubialium naſci poſſent, & cum filiis qui ex illo naſcentur conjugio perinde agatur apud Tribunalia, ac ſi illegitimi forent, tam quoad honores, quàm quoad ſucceſſiones. Attamen non rarò contingit ut iſtæ quoque civiles pœnæ à ſupremis quoque Regni Curiis ex æquo & bono remittantur, aut ſpontaneè diſſimulentur, ne familiæ & perſonæ alioqui honorabiles & Reipublicæ quandoque utiles æterno inurantur opprobrio, & cum paupertate extrema conflictentur. Rariſſimè verò contingit, ut inde nati liberi ad illegitimorum ſortem reducantur. Solaque pœna, circa quam nunquam vidimus diſpenſari, verſatur circa privationem paternæ hæreditatis, juxta Edictum Henrici II. niſi parentes ipſi mitiùs de hujuſmodi filiis diſponere dignati fuerint.

V. Itaque intolerabilis circa Sacramentum fingenda eſſet inordinatio, ſi ad Curiarum beneplacitum nunc rigidiùs ad Edicti amuſſim judicantium, nunc ex æquo & bono mitiùs pro illuſtrium familiarum præſidio, & puellarum honeſtè natarum præcavenda ignominia, Deus cujus eſt uniformis & perpetuò conſtans operatio, nullam ſibi certam in Sacramento imprimendo præfigeret regulam, ſed ad arbitrium & inconſtantiam humanorum judiciorum ſuum ſuſpenderet actum, & pro eorum etiam in paribus Juris circumſtantiis varietate nunc Sacramenti ſui ſigillum imprimeret, nunc verò Sacramenti gratiam cohiberet ſecundùm humanorum judiciorum inæquales, nec ſibi conſtantes ſucceſſus.

VI. Quum Rex Chriſtianiſſimus Ludovicus XIII. ſuum publicari feciſſet Edictum anni milleſimi ſexcenteſimi vigeſiminoni, menſe Januario, eoque renovaret articulum præfatum 40. Edicti Bleſenſis, & Judices Eccleſiaſticos juberet ſecundùm ipſum in cauſis matrimonialibus judicare, art. 39. Clerus Gallicanus eo tempore ſua Pariſiis Comitia habens Regem ſuppliciter his verbis admonuit: *Rex humillimè ſupplicatur, ut conſiderare non pigeat quantum ſit momentum in hoc articulo qui eget expoſitione ad duarum difficultatum elucidationem. Prima eſt, ut non aliter intelligantur hæ voces, Validè, aut invalidè contracti matrimonii, quàm per relationem ad contractum civilem, & nullatenus ad contractum ſpiritualem Sacramenti. Secunda, ut non adſtringantur Eccleſiaſtici ad judicandum ſecundùm hujus Edicti, ſimulque Bleſenſis articulos, ſed juxta Sacros Canones & Eccleſiaſtica Decreta, quæ ſunt unica regula & norma judicii Eccleſiaſticorum. Hi enim non poſſunt, aut debent juriſdictionem, quam à ſolo Deo collatam habent, circa res ſpirituales ab ipſis*

 Laicis

Laïcis mutuari. Quapropter neceſſe eſt ex iſto articulo hæc verba reſecare: Et obligabuntur Eccleſiaſtici Judices in cauſis iſtiuſmodi matrimoniorum judicare ad hujus articuli normam. Ad hanc ſupplicem requiſitionem Rex Chriſtianiſſimus officium reſpondendi commiſit Magno Regni Cancellario & ſelectioribus quibuſdam Officialibus Sanctioris Conſilii. Hi verbis iſtis ex ſcripto reſponderunt: *Commonitio Cleri, quod ſpectat ad priorem difficultatem ſic reſoluta fuit: Verba iſta, Validè aut invalidè contracta matrimonia, non eſſe aliter explicanda quàm per ſolam relationem ad contractum civilem per laïcos Judices. Altera pariter difficultas juſta & rationi congrua viſa fuit.* Hæc ita decerpſi prout habentur in tertio tomo Rerum & Decretorum Cleri Francici. Certè non poteſt majori & graviori authoritate firmari vera mens ac ſenſus iſtiuſmodi Conſtitutionum Regni.

VII. His attexendum duxi judicium eruditiſſimi Conſiliarii in Senatu Pariſienſi Loueti, lit. *M*, tit. 6. cujus hæc ipſa ſunt verba: *Nullitas matrimonii proveniens ex defectu conditionum quas requirit articulus* 40. *Bleſenſis Conſtitutionis, nullatenus attingit ipſum Sacramentum, quod nihilo minus in iſto matrimonio exiſtit: non agitur de Sacramento Matrimonii, aut ejus eſſentialibus ceremoniis; ſed de validitate conventionum matrimonialium, de acceſſoriis matrimonii, de dotis validitate & communitate inter virum & uxorem: quæ conventiones non dependent ex Theologicis Deciſionibus, ſed ex Edictis in Parlamento verificatis.* Et paulò poſt: *Aliud eſt de Sacramento Matrimonii diſputare, aliud de pactione dotis diſſerere; diſtinctæ ſunt poteſtates.* Hæc Louetus. Scio equidem ejus Scholiaſten Brodeum voluiſſe iſtam invaliditatem ad ipſum etiam Sacramentum protrahere. Atque hoc citra invidiam & injuriam dici poteſt, Scriptorem iſtum quoties à Juriſprudentiæ finibus ad Theologicas diſſertationes digreditur, id facere tam imperitè & infeliciter, ut ei jure dici poſſit hoc ipſum quod Megabyſo ineptè de picturis diſſerenti reſpondit Apelles, Eum ſe deridendum exhibere novitiis ejus artis. Uſqueadeò quæ dicit ignorat, ut ibidem aſſeveret à Concilio Tridentino definitum, matrimonia filiorum invitis parentibus inita, & invalida eſſe, & carere Sacramento: quo nihil obtuſius, nihil veritati evidentiùs oppoſitum dici poteſt, cùm ipſum quod allegat Concilium ſeſſ. 24. cap. 1. de reformat. matrim. ſic expreſſiſſimè decernat: *Tametſi dubitandum non eſt, clandeſtina matrimonia libero conſenſu contrahentium facta, rata & vera eſſe matrimonia, quandiu Eccleſia ea irrita non fecit: & proinde jure damnandi ſint illi, ut eos ſancta Synodus anathemate damnat, qui ea vera & rata eſſe negant, quique falsò affirmant matrimonia à filiisfamilias ſine conſenſu parentum contracta, irrita eſſe, & parentes ea rata vel irrita facere poſſe.* Quis poſt hæc tutò fidere, aut credere poſſit huic Commentatori tam manifeſta mendacia comminiſcenti? At pari fide pergit citans pleroſque Theologos & Summiſtas à ſe nunquam lectos: & demùm concludit in hanc rem cunctos convenire Theologos, & docere tum prærecenſita filiorumfamilias matrimonia, tum omnia

nia

nia clandeſtinè contracta, fuiſſe & eſſe irrita, & Sacramento prorſus deſtituta. Horum quos citat Authorum alii ſcripſerunt ante Concilium Tridentinum, & certum eſt hos omnes aſſeverare unanimes, matrimonia clandeſtinè contracta eſſe quidem illicita, nec minùs tamen eſſe vera Sacramenta. Cæteri Theologi & Summiſtæ qui poſt Concilium ſcripſere, unanimes affirmant matrimonia clandeſtinè, hoc eſt ſine Parocho & teſtibus contracta, quanvis ante Concilium valida fuiſſent, ſi poſt Concilium inita fuerint, & irrita eſſe, & Sacramento deſtituta. Iidemque conſtanter ſcribunt, matrimonia filiorumfamilias ſine parentum conſenſu facta coram proprio Parocho & duobus teſtibus, eſſe quidem prohibita & illicita, ſed nihilominus valida, & cum Sacramento conjuncta. Errores itaque quos Scholiaſtes Lectoribus ſuis obtrudit, ex ejus inſcitia prodeunt, quâ neſcit diſcernere matrimonia clandeſtina ſine Parocho & teſtibus, ab illis quæ coram Parocho & teſtibus, ſed ſine denunciationibus contracta ſunt: neſcit quoque diſtinguere clandeſtina matrimonia quæ Concilium Tridentinum præceſſere, ab iis quæ Concilium ſubſequuta fuerint. Ignorat quoque diſcrimen inter prohibitum, illicitumque; & irritum, invalidumque. Concilium namque & Theologi univerſi affirmant ſuprà memorata filiorumfamilias matrimonia eſſe prohibita, illicita & punienda; & nihilo ſeciùs ita eſſe valida, & Sacramento cohoneſtata, ut oppoſitum aſſerentibus intorqueant anathema.

VIII. Vetus quidem Jus Romanorum Civile irrita declarat filiorumfamilias matrimonia, in quibus paternus conſenſus non intervenerit, l. *In ſponſalibus*, §. *In ſponſalibus*, D. de ſponſalibus, l. *Nuptiæ*, D. de ritu nupt. & l. *Nec filium*, C. de nupt. Inſtit. de nupt. in princ. & §. *Si adverſùs*, antepenult. etiamſi filius ſit miles, l. *Filiusfamilias* 35. D. de ritu nupt. Bleſenſe Edictum Henrici III. art. 40. non tantùm patris, ſed etiam matris conſenſum ſub pari pœna exigit, quanvis Jus Romanorum commune matris conſenſum non exigeret, niſi in filia patre orbata, l. *In conjunctione* 20. C. de nupt. Et quanvis filia emancipata exierit de patris poteſtate, nihilominus l. *Viduæ* 19. & l. *In conjunctione* 20. C. de nupt. conſenſum patris requirunt ad nuptias filiæ emancipatæ. At verò liberè iniri poſſunt matrimonia citra conſenſum collateralium & affinium, l. *In copulandis* 8. C. de nuptiis.

IX. In Franciæ Regno neceſſarius quoque eſt tutorum & curatorum conſenſus ad matrimonium, juxta dictum Bleſenſem articulum 40. qui requirit pariter cum tutoribus & curatoribus proximiorum cognatorum aſſenſum; horum enim officium eſt ut advertant, ne tutores aut curatores proprium aut ſuorum commodum ſpectantes, matrimonia procurent ſuis pupillis aut minoribus noxia vel incommoda. Bleſenſi art. 43. Licèt Jus Romanorum neque curatorum, neque collateralium conſenſum efflagitet, l. *Sciendum*, D. de ritu nupt. & l. *In copulandis*, C. de nupt.

X. Nec verò neceſſe eſt ut expreſſus parentum conſenſus interveniat in liberorum ſuorum nuptiis; ſufficit enim ad validitatem ſi admoniti non reprobaverint manifeſtè; horum enim ſilentium pro conſenſu reputabitur, l. *In ſponſalibus* 7. §. *In ſponſalibus*, D. de ſponſal. & l. *Si ut proponis*, C. de nupt. quæ lex declarat præterea non eſſe neceſſarium, ut patris conſenſus præcedat; ſufficere quippe ad valorem ſi ex poſtfacto approbet. Huic verò non obſtat quod dicitur Inſtitut. de nupt. in princ. juſſum parentum debere præcedere; id enim requiritur ad honeſtatem & officium, ſed non ad actus validitatem, ut monet Deſpeſſeus de contractibus p. 1. de matrimoniis, ſect. 2. num. 5.

XI. Eodem Bleſenſium Comitiorum articulo 40. invalidum decernitur matrimonium ſine proclamationibus ac denunciationibus contractum, nec ſufficere primam denunciationem niſi ob urgentem aliquam & legitimam cauſam, & requirentibus parentibus & proximioribus fuerit circa reliquas duas, quæ Lateranenſi & Tridentino Conciliis requiruntur, diſpenſatum. Quod verò prædictus articulus 40. requirit præter proprii Parochi aſſiſtentiam quatuor etiam vel quinque teſtes, id nullibi receptum fuit, utpotè ſuperfluum; & ſtatur in toto Regno Concilio Tridentino non ampliùs requirenti quàm duos teſtes præter Parochum.

XII. Communis Doctorum ſententia eſt, ad matrimonii validitatem ſufficere Parochi etiam inviti præſentiam, quâ rem quæ geritur ſufficienter agnoſcat. Sanchez lib. 3. diſp. 39. Filliucius tract. 10. cap. 6. num. 225. & 226. Coninch diſp. 27. dub. 4. concluſ. 3. Bonacina quæſt. 2. puncto 8. num. 23. Proſper Fagnanus in cap. *Quod nobis*, num. 48. & ſeqq. de clandeſt. deſponſat. Qui iidem declarationem allegant Sacræ Congregationis Cardinalium, aſſerentem hoc idem; ſed tamen Parochum ita debere intereſſe, ut appareat ipſum hac de cauſa fuiſſe vocatum, quanvis alio & falſo prætextu vocatus fuerit rei gerendæ inſcius, & invitus aut renitens aſſiſtat; ſecus tamen ſi caſu & non vocatus conveniatur. His ſuffragatur lex *Coram Titio*, D. de verbor. ſignific. vbi juſſus aliquid facere coram Titio, declaratur adimpleviſſe conditionem, ſi illo vidente & ſciente, quanvis invito & repugnante, fecerit. Ratio quoque ſuffragatur, quia Parochi præſentia ad hoc neceſſaria eſt, ut defectus & confuſio clandeſtinarum nuptiarum devitetur. Et aliunde cùm miniſter hujus Sacramenti non ſit Parochus, ſed ipſæ Partes inter ſe contrahentes, harum dumtaxat, non verò illius conſenſus eſt neceſſarius, neque aſſiſtit niſi ut principalis & neceſſarius teſtis. In Gallia etiam hujuſmodi matrimonium valet pariter quoad Sacramentum, ſed ſi deduceretur ad forum contentioſum, damnaretur nullitatis quoad civilia, quia ſic edicit art. 40. Bleſenſis Conſtitutionis. Et præterea quicunque hoc modo matrimonium initent, graviter delinquerent propter Eccleſiæ contemptum, & omiſſionem denunciationum, & exempli pravitatem, niſi hoc fieret,

quia

quia injuſtè Ordinarius, vel Parochus matrimonio contrahendo obſiſterent.

XIII. Sufficit ad habendum alicubi proprium Parochum, ſi quis eò loci divertit ad habitandum majore anni parte, quanvis non habens animum continuandi habitationem ejus loci ultra ſemeſtre. Id namque ſufficit ad continuandum parochiale domicilium, & ſuſcipienda cætera quævis Sacramenta præter Ordines. Et qui per annum ſex menſibus habitat in aliqua Parochia, & alio ſemeſtri in altera, poteſt ſub utroque Parocho matrimonium inire. Sicut enim acquiri poteſt duplex domicilium, ita & duplex habitationis Parochia, cap. 2. de ſepult. in 6. Sanchez lib. 3. diſp. 24. num. 2. & 11. Gutierrez cap. 64. n. 2. Bonacina quæſt. 2. punct. 8. num. 2. & 8.

XIV. Alia ratio eſt de vagis hominibus; quilibet enim Parochi locorum per quæ illi tranſeunt, poſſunt ipſorum matrimoniis intereſſe, quemadmodum & eis adminiſtrare Pœnitentiæ & Euchariſtiæ Sacramenta, ut eſt communis Doctorum ſententia. Sed quia vagi ſunt plerumque improbi ingenii, & facilè contingit ut uxores alibi habeant, ideo vetat Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. cap. 7. de reform. matrimon. ne Parochi horum matrimoniis interſint, niſi priùs diligenter inquiſiverint, & re ad Ordinarium delatâ, licentiam ab ipſo habuerint.

XV. Si vir & fœmina ſint diverſarum Parochiarum aut Diœceſum, faciendæ quidem ſunt in utraque Parochia aut Diœceſi proclamationes, & habenda licentia utriuſque Ordinarii; ſed indifferenter poteſt matrimonium contrahi coram Parocho, ſive viri, ſive fœminæ, quanvis ferè ſemper eveniat ut contrahatur coram Parocho fœminæ, eo quòd viri ad fœminas accedant ſæpius quàm fœminæ ad viros. Quilibet autem Ordinarius, aut Parochus æquali poteſtate pollet erga proprium diœceſanum & parochianum. Navarra conſil. 1. de ſponſal. num. 2. allegans reſponſum à Sacra Congregatione. Zerola in praxi, 1. p. verb. *Matrimonium*, quæſt. 6.

XVI. Poteſt Parochus aſſiſtere matrimonio ſui parochiani, etiam in aliena Parochia & Diœceſi aliena, ſine licentia Parochi ejus loci, modò id faciat extra Parochialem Eccleſiam, ea ratione quâ poteſt ejus quoque audire confeſſionem & abſolvere ubique locorum, & quâ poteſt Prælatus in ſibi ſubditum exercere quocunque loco gratioſam & voluntariam juriſdictionem. Quod autem hæc agenda non ſint in Eccleſia ſubdita Parocho vel Ordinario loci, niſi habitâ ejus licentiâ, id quidem requiritur, ne ei fiat injuria vel inſultus hoc attentando; ſed non eſt neceſſarium ad Sacramenti validitatem.

XVII. Tametſi non licitè, ſaltem poteſt validè proprius Parochus aſſiſtere matrimonio ſui parochiani contra ſui Ordinarii prohibitionem. Ea namque prohibitio non ei amovet jus & titulum Parochi: & multa

facta tenent quæ fieri prohibentur. Hoc ita declaravit Sacra Cardinalium Congregatio; atque ita docent Sanchez lib.3. diſp. 52. Bonacina quæſt.2. punct.8. n.21. aliique communiter. His ampliùs addit Fagnanus cap. *Litera quas*, de matrim. contract. contr. interd. Ecclef. valere Matrimonium, etſi Parochus aſſiſtens fuiſſet non modò prohibitus, ſed etiam ſuſpenſus ab Ordinario. Quanvis enim Parochus ſubalternetur Ordinario quoad juriſdictionem quam poteſt ei reſtringere vel adimere, per hoc tamen non deſinit eſſe Parochus, ejuſque aſſiſtentia ad Matrimonium non eſt juriſdictionis actio; nihil enim hîc judicat, nihil jubet, nihil decernit, ſed tantùm ſuam exhibet quaſi teſtis præſentiam. Sic etiam licèt Concilium Trident. d. ſeſſ. 24. cap. 7. de reform. matrim. prohibeat Parochis vagorum matrimoniis intereſſe, hæc tamen matrimonia ex eorum præſentia valida fiunt. Similiter contractæ contra interdictum Papæ nuptiæ non ideò minùs valent, ut docet Gloſſa, & cum ea Innocentius in cap. *Ad diſſolvendum*, de deſponſat. impub. Et multa demùm facta tenent, quæ fieri prohibentur.

* XVIII. Si contingat ſponſum & ſponſam ad diverſas pertinere Parochias, conſentiunt Doctores (ſepoſita quæſtione, An liceat), valere matrimonium, cui proprius aſtitit Parochus unius contrahentium, dummodo id fiat intra ipſius Parochiæ fines quæ ſubeſt illi aſſiſtenti Parocho, etiamſi nullatenus accedat aſſenſus, vel præſentia Parochi alterius. Atque in hanc ſententiam unanimes accedunt Theologi & Canoniſtæ, quos profert Thomas Sanchez de matrim. tom.1. lib.3. diſp.19. num.4. & ſeqq. Quanvis enim quoad reliqua Sacramenta Parochus unius conjugum non ſit utriuſque Parochus, in matrimonio tamen (cùm ſit individuum, nec niſi inter binos celebretur,) is qui habet juriſdictionem erga alteram partem, habet ſimul erga utramque; non enim una conjungi poteſt ſine altera, argumento legis *Si communem*, D. quemadmod. ſervit. amit. & ibi Bartolus: *In individuis*, inquit, *retinet quis per ſocium quod per ſe retinere non poſſet*. Præterea re aliqua conceſſa, conceduntur ſimul omnia ſine quibus juriſdictio explicari non poteſt, l. 2. D. de juriſd. omn. judic. Et ex eo quod cauſa alicui committitur, ſimul committitur ſuper omnibus quæ ad eam cauſam pertinere noſcuntur plenaria poteſtas. Longè autem diverſa quæſtio eſt, utrum quilibet Parochus poſſit extra ſuæ Parochiæ limites ſibi ſubditum matrimonio conjungere cum alterius parochiano, cujus proprius Parochus minimè conſentit: non enim hac in re Doctores peræquè conſentiunt, quibuſdam poſſe negantibus, aliis affirmantibus, etiam extra fines Parochiæ, apud Sanchez.]

XIX. Raptus eſt ultimum dirimens impedimentum quandiu rapta in raptoris poteſtate manet. Deſinit iſtud impedimentum ex quo rapta dimiſſa eſt, & priſtinæ reddita libertati. Sic enim ſancivit Concilium Trident. ſeſſ. 24. de reform. matrim. cap.6. *Decernit ſancta Synodus, inter raptorem*

rem & raptam, quandiu ipſa in raptoris poteſtate manſerit, nullum poſſe conſiſtere matrimonium. Quod ſi rapta à raptore ſeparata, & in loco tuto & libero conſtituta, illum in virum habere conſenſerit, eam raptor in uxorem habeat; & nihilominus raptor ipſe, ac omnes conſilium, auxilium & favorem illi præbentes ſint ipſo jure excommunicati, ac perpetuò infames, omniumque dignitatum incapaces: & ſi Clerici fuerint, de proprio gradu excidant. Teneatur præterea raptor mulierem raptam, ſive eam uxorem duxerit, ſive non duxerit, decenter arbitrio judicis dotare.

XX. Generaliter loquendo raptus eſt violentia fœminæ ad explendam libidinem illata, licèt non abducatur. Verùm raptus, de quo intelligendum eſt hoc loco Concilium, eſt abductio perſonæ invitæ. Duo ergo ad raptum iſtum requiruntur, ſcilicet abductio & violentia: ſi enim puella ſuæ abductioni conſentiat, non raptus erit, ſed voluntaria fuga. Sanchez lib.7. diſp.13. num.9. Gutierrez cap.86. num.12. Bonacina quæſt. 4. punct.18. n.5. ubi etiam contra Sanchez, Gutierrez & Reginaldum aſſirmat, locum eſſe huic impedimento & pœnis, ſive raptus fiat ſolius libidinis explendæ causâ, ſive etiam ad contrahendum matrimonium; & hoc fuiſſe ita declaratum à Congregatione Cardinalium. Similiter ſi puellæ ſtuprum per vim ſine abductione fuerit illatum, nullus eſt huic pœnæ locus, juxta præfatos Authores.

XXI. Utrumque Jus, Canonicum & Civile, duas agnoſcit ſpecies raptus, raptum ſcilicet in fœminam cui vis infertur, & raptum in parentes puellæ, ſi ſint inviti progenitores, quanvis puella ipſa conſentiat ſe abduci, cap. *De raptoribus*, 36. quæſt.1. & cap. *Cum cauſam*, de raptorib. & l. *Raptores*, C. de Epiſc. & Cler. Sed raptus in ſolos parentes non ſubjicitur pœnis memorati Tridentini Decreti. Neque viriſimilem credo quorundam opinionem, quod raptus in parentes puellæ conſentientis producat dirimens impedimentum, quia ad hoc impedimentum inſtituendum motivum & cauſa fuit raptæ fœminæ libertas ad conſentiendum aut diſſentiendum matrimonio: propterea vult Eccleſia, ut mulier, cujus perſonæ vis à raptore illata fuit, duci in uxorem non poſſit à raptore antequam ejus erepta poteſtati, libertatique ſuæ reddita fuerit: quæ cauſa ceſſat in ea quæ ſuæ abductioni lubens conſenſit, quantumvis reſtiterint parentes ejus. Dicit enim can. *Sufficiat*, 27. quæſt.2. *Sufficiat ſecundùm leges ſolus eorum conſenſus, de quorum conjunctionibus agitur*. Et Gloſſa in cap. *Cùm cauſam*, de raptorib. verb. *Dicatur admitti*, abſolutè ait, non eſſe raptum ubi puella conſentit. Hoc denique ſciendum, ad hoc ut iſtæ in raptores decretæ à Tridentino pœnæ incurrantur, minimè requiri ut fœmina fuerit à raptore corrupta; ſufficit enim vis illata fœminæ, & ejus reſiſtentis abductio, neque aliud quidquam exprimitur à Concilio.

CAPUT

CAPUT XXVII.

Ad quem pertineat poteſtas diſpenſandi in Matrimoniorum impedimentis.

I. LICITÆ ac inculpabilis diſpenſationis duæ ſunt cauſæ, neceſſitas, & notabilis utilitas, juxta cap. *Mutationes*, 1. quæſt. 7. & cap. *Expoſuiſti* 33. de præbend. Utramque commemorat S. Bernardus lib. 3. de conſiderat. ad Eugen. Pap. cap. 10. his verbis: *Ubi neceſſitas urget, excuſabilis diſpenſatio eſt: ubi utilitas provocat, diſpenſatio laudabilis eſt. Utilitas, dico, communis, non propria. Nam cùm nihil horum eſt, non planè fidelis diſpenſatio, ſed crudelis diſſipatio eſt.* Cauſæ legitimæ diſpenſandi circa gradus prohibitos, hæ ſunt quæ colliguntur à Zerola 1. p. verb. *Diſpenſatio*, §. 1. Primùm incompetentia dotis. Secundò extinctio magnæ litis. Tertiò anguſtia loci, quæ poteſt eſſe duplex: vel quia maior pars habitantium ibi ſunt conſanguinei, vel affines poſtulanti, & extra illos non inveniret facilè parem ſuæ conditionis; aut ſi vellet extra locum nubere, non haberet dotem ſufficientem. Has tres cauſas colligit quoque Navarra cap. 22. num. 87. Quarta eſt ſedatio & pacificatio diſcordiarum, ſive præſentium, ſive quæ futuræ prævidentur. Quinta quum dives ducere cupit in uxorem cognatam, vel affinem pauperem conſtituendo illi dotem. Navarra præfatas colligit cauſas conſil. 3. de conſang. & affin. Ibidemque addit ſextam, ſi bona fide & ex juris ignorantia jam fuit contractum matrimonium. Septimam, matrimonii malè contracti diuturnitatem. Octavam, ſcandalum grave præcavendum, aut peccatum. Nonam, evitationem mortis aut periculi ejus. Decimam, indotatæ puellæ miſeriam, quæ vel ſpectat ad pudicitiæ periculum, vel ad rerum victui neceſſariarum indigentiam.

II. Prohibet Concilium Tridentinum non ſolùm diſpenſari ſine rationabili cauſa circa matrimoniorum impedimenta, ſed etiam quidquam pro diſpenſatione exigi: diſpenſari etiam vetat in ſecundo gradu, niſi inter magnos Principes, ſeſſ. 24. cap. 5. de reform. matr. *In contrahendis* (inquit) *matrimoniis vel nulla omninò detur diſpenſatio, vel raro, idque ex cauſa, & gratis concedatur. In ſecundo gradu nunquam diſpenſetur niſi inter magnos Principes, & ob publicam cauſam.*

III. Circa præfata Matrimoniorum impedimenta ſolus Papa regulariter diſpenſare poteſt, cùm ſint vel à Generalibus Conciliis, vel à Summis Pontificibus inſtituta, contra quæ nihil poſſunt Epiſcopi, cùm ſit

horum

horum authoritas inferior, & prædictis ſubdita, can. *Inferior*, diſt. 21. & Clement. *Ne Romani*, de electiōn. Circa illa verò impedimenta quæ ſunt à jure naturæ introducta, ut in Matrimoniis aſcendentium & deſcendentium in linea directa, neque Papa, neque Concilium diſpenſare ullatenus valent. Quandoque tamen accidit ut diſpenſare Epiſcopi poſſint in impedimentis à Jure Canonico & ſuprema Eccleſiæ poteſtate ſancitis. Quando enim Matrimonium cum aliquo impedimento canonico, etiam dirimente, bonâ fide ex juris aut facti ignorantia contractum fuit in facie Eccleſiæ, ſi ſit occultum impedimentum, neque adiri poſſit prima Sedes ob conjugum paupertatem, ruſticitatem, aut locorum diſtantiam, aliáſve ſimiles cauſas, neque poſſunt citra ſcandalum conjuges ſeparari, aut etiam urget periculum offenſæ Dei, his caſibus poteſt Ordinarius diſpenſare quoad forum conſcientiæ. His conſentit omnis Summiſtarum & Theologorum multitudo. Angelus verb. *Diſpenſatio*, num. 5. Sylveſter verb. *Diſpenſatio*, §. 9. Armilla eod. verb. num. 19. Dominicus Soto in 4. Sent. diſt. 37. quæſt. unica, art. 2. Navarra cap. 22. n. 85. Bonacina quæſt. 3. punct. 15. n. 4. Sanchez lib. 8. diſp. 6. Zerola 1. p. verb. *Diſpenſatio*, §. *Ad quintum*, ubi quoque dicit, ſibi in pari caſu ab Urbe Roma reſponſum, iſtius diſpenſationis poteſtatem eſſe penes Ordinarium, concurrentibus ſimul ſex circumſtantiis ſequentibus. 1. Ut jam fuerit contractum matrimonium. 2. Ut contractum fuerit ignoranter quoad impedimentum. 3. Ut ſit conſummatum. 4. Ut impedimentum ſit occultum. 5. Ut partes ſint adeò inopes ut non poſſint ire, aut mittere ad Papam vel Legatum. 6. Ut ſi fieret ſeparatio, ſcandalum veriſimiliter oriretur. Si verò aliqua abſit ex præfatis circumſtantiis, & perſonæ ſint pauperes aut rudes ac ruſticæ, officium erit Ordinarii proſequi hanc diſpenſationem in forma pauperum apud Sedem Apoſtolicam, ut planè gratis & ſine compoſitione obtineatur.

IV. Prædicta Ordinariorum poteſtas viget quidem circa Matrimonia irrita, ſed tamen de facto cum bona fide contracta. Circa verò Matrimonia contrahenda multò magis arctior eſt Ordinariorum poteſtas, & rariſſimè contingit Epiſcopum poſſe in hac parte diſpenſare in impedimentis dirimentibus quamdiu res adhuc integra exiſtit. Sanchez tamen caſum proponit, in quo poſſit diſpenſare in impedimento irritante Epiſcopus, nondum contracto, ſed tamen proximè contrahendo Matrimonio, lib. 2. diſp. 40. num. 7. Nuptialibus conventionibus ſolenniter inter Partes in præſentia communium cognatorum, affinium & amicorum contractis, publicatis jam proclamationibus, expeditaque ab Ordinario permiſſione nuptiarum, puella proximè nuptura præmittit in manibus Parochi Sacramentalem, ut fieri ſolet, Confeſſionem, ex qua innoteſcit Parocho dirimens aliquod impedimentum, exempli gratiâ contractæ affinitatis ex illicita copula occulta. Sunt verò omnia ad nuptias veſpere ejus diei conſummandas diſpoſita. Omnibus diſcuſſis, nulla patet via gravis & pu-

 bli-

blici ſcandali devitandi, infamiæque, aut ſaltem graviſſimarum inimicitiarum. In talibus anguſtiis præſumendum eſt, non eſſe animum Papæ ut hæc ſibi in tanto diſcrimine reſerventur, eſſet enim irrationabiliter invitus; ſed recurrendum eſt ad Ordinarii ſecretam diſpenſationem futuram validam pro conſcientiæ foro. Ibidem tamen addit Sanchez, poſſe fortaſſis hoc effugium adhiberi, ut ſuadeatur puellæ confitenti votum caſtitatis emittendum pro uno menſe, ut ipſa ſine vituperio prætexere poſſit ſe à Confeſſario monitam neceſſitatis ſibi incumbentis petendæ diſpenſationis ex voto caſtitatis, ſine ulla tamen præfiniti temporis mentione, quia votum ad tempus caſtitatis poteſt ab Ordinario diſpenſari. Interea differtur matrimonium, & dum in Romana Curia res apertè geritur pro diſpenſatione voti caſtitatis, occultè procuranda eſt diſpenſatio veri alterius impedimenti pro interiori foro. Verumtamen ſi cautela iſta menti non occurreret, aut ſi ob rerum, vel perſonarum circumſtantias judicaretur difficilis, aut etiam impoſſibilis exequutionis, recurrendum eſt ad Ordinarii diſpenſationem, quæ in talibus anguſtiis juſta erit & valida in conſcientiæ foro. Iſta, quam Sanchez primus produxit, opinio evaſit ſubinde inter Doctores communis, ut oſtendit Bonacina num.4.

V. Quod aliqui affirmant, poſſe Ordinarios in hoc Regno abſolutè diſpenſare ad contrahendum matrimonium in quarto, aut etiam in tertio cognationis aut affinitatis gradu, utrum id ita conſuetudine invaluerit ut jus faciat, certum & indubitatum aſſerere non auſim. Scio alicubi ab Ordinariis diſpenſatum: ſcio quoque id aliis Ordinariis improbari. Et re penitiùs examinata non admodum moveor illorum qui ſic diſpenſaverunt authoritate, quia tam profusè, & ſine cauſa diſpenſatum in his animadverto, ut non alia pateret ratio, quàm quia ut ita indulgerent rogati fuerant: ob qualem facilitatem Papa ipſe in iiſdem gradibus diſpenſando non leviter peccaret, quia ut ſuperiùs monui & probavi, non ſunt petendæ, aut laxandæ contra Jus receptum diſpenſationes, niſi ubi ſuadet rationabilis & urgens ratio: taleſque diſpenſatores, etiamſi ſummi Pontifices forent, non diſpenſatores fideles, ſed diſſipatores dici vult Sanctus Bernardus allegans illud Apoſtolicum: *Hìc jam quæritur inter diſpenſatores, ut fidelis quis inveniatur.*

* VI. Solent nonnulli Præſules Gallicani, qui ſcilicet diſpenſandi vim ſibi attribuunt ad nuptias non modò contractas, ſed futuras etiam & contrahendas, effuſam (ut ſibi videtur) Romani Pontificis, aut Legati inſimulare in diſpenſando libertatem. Cur igitur iidem non proſpiciunt longè profuſiorem fore diſpenſandi licentiam, ſi in oppoſitum reclamantibus Conciliis œcumenicis, quæ hanc poteſtatem uni Summo Pontifici, Legatoque reſervant, ſibi auſint vindicare Gallicani ducenti circiter & quadraginta nimirum Epiſcopi cum ſuis Vicariis ſeorſim in ſuis Diœceſibus ſinguli pro ſuo arbitrio hujuſmodi licentiam? Ingruet profectò tota

Gallicana

Gallicana ditione admodum exuberantior & inordinatior inter tot, tamque diverſa ſibi, aliiſque indulgentium Prælatorum capita in diſpenſandis matrimoniis licentia. Quin etiam ſi per univerſum Regnum iſta invaleſceret conſuetudo (quod malum Deus avertat) contingeret demùm ut quilibet laïci etiam ſubalternorum Tribunalium Judices per captionem & diſtractionem bonorum Epiſcopalium ipſoſmet Epiſcopos cogerent pro ſuo peculiari, aut amicorum, aut Partium poſtulantium affectu ad ſic diſpenſandum, ſicut jamdudum compellunt invitos ad monitoria & excommunicationes decernendas; ſicque ſimile quid illis obveniret divinæ huic apud Iſaiam comminationi: *Pro eo quod abjecit populus iſte aquas Siloë, quæ vadunt cum ſilentio, propter hoc ecce adducet Dominus ſuper eos aquas fluminis fortes & multas.* Sic enim renuentes hac in parte Summo Univerſalis Eccleſiæ Pontifici ſubjici, compelluntur indigniſſimè laïcorum Judicum infimorum decretis obtemperare, aut propriorum fructuum, ni pareant, interceptionem ac privationem pati. Denique ut alias innumeras ſileam authoritates, lubet unicam proferre Gallicanorum duodecim Epiſcoporum in Concilio Turonenſi ſedentium, & ſic decernentium anno 1583. tit. 9. de Matrimon. his verbis: *In quarto conſanguinitatis & affinitatis, necnon cognationis ſpiritualis prohibitis gradibus Epiſcopis diſpenſare non licere declaramus.* Eadem pariter mens extitit Antiſtitum Concilii Toloſani, cui præſedit Toloſanus Archiepiſcopus Cardinalis de Joyoſa anno 1590. ſic enim ab his decernitur ſub tit. de Matrimonio: *Quos cognationis gradus impedit, niſi prius viſa Summi Pontificis diſpenſatione, in matrimonii conjunctionem Parochi non recipiant.* Declaratur igitur nullam eſſe quamcunque hac in re diſpenſationem, ſi non à Pontifice dimanarit. Citent alii Barboſam Epiſcopis quibuſcumque hanc poteſtatem eximentem, de offic. & poteſt. Epiſc. part. 2. alleg. 35. Sanè iſtæ ab Epiſcopis conceſſæ diſpenſationes pro contrahendis conjugiis, aut nullitatem, aut incertitudinem cauſant Sacramenti. At verò in re Sacramentaria unanimes docent Theologi, non eſſe licitum quidquam incerti adhibere, eo certo medio prætermiſſo, quod adhiberi poſſit. Atque ita licentia iſta vel nefariam inducit Sacramenti nullitatem, aut ad ſummum tutiore ſimul & probabiliore opinione rejecta, minùs probabilem, nec tutam in tanti momenti Sacramento conſectatur opinionem.]

VII. Ex rationabili & juſta cauſa poſſunt Ordinarii diſpenſare circa impedimenta non dirimentia, non ſolùm ad priùs contractum, ſed etiam ad contrahendum matrimonium, exceptis votis ſimplicibus & abſolutis perpetuæ caſtitatis & Religionis. S. Antoninus 3. part. tit. 1. cap. 16. §. 4. Paludanus in 4. diſtinct. 28. quæſt. 2. Bonacina quæſt. 3. punct. 15. n. 3. Navarra cap. 22. num. 85. addens hanc eſſe ubique receptam conſuetudinem. Poſſunt etiam diſpenſare circa dirimentia impedimenta quæ innoteſcant non ante contrahendum, ſed poſt contractum bona fide matrimonium,

 aliis

aliis accedentibus circumſtantiis ſuprà artic. 3. recenſitis. Præterea abſolutè poſſunt Ordinarii diſpenſare circa impedimenta quæ priùs contracto matrimonio ſuperveniunt, & debiti conjugalis petitionem & uſum prohibent, qualis eſt ſuperveniens inter conjuges, ſive per Baptiſmum, ſive per inceſtum affinitas. Abbas in cap. 1. de eo qui cogn. conſang. uxor. ſuæ. Sylveſter in verb. *Debitum*, quæſt. 9. adjungens hanc eſſe communem opinionem. Sotus in 4. diſtinct. 37. quæſt. unica, art. 2. verſ. *Debet autem.* Jacobus Graffius deciſ. aur. p. 1. lib. 2. cap. 80. num. 9. & 10. Sanchez lib. 2. diſput. 40. num. 13. & ſeqq. Debet tamen ſimul injungere pro inceſtus gravitate pœnitentiam, & procurare ſolicitè ut amoveantur occaſiones recidivarum.

VIII. Quicumque ſcienter in gradibus prohibitis Matrimonium contraxerint vel conſummaverint (quod idem obtinet & ſervandum eſt in aliis quoque dirimentibus impedimentis) jubet Concilium Trident. eos qui hoc præſumpſerint, ſeparari, atque omni ſpe obtinendæ diſpenſationis excludi: non enim eſt indulgenda diſpenſatio, cui bona fides aut probabilis ignorantia non ſuffragetur, ſeſſ. 24. cap. 5. de reform. matrim. Hoc ergo advertant Ordinarii, ne ſub prætextu invalidarum propter ſubreptionem diſpenſationum à ſuprema Sede impetratarum, approbent vel permittant nulla & invalida matrimonia. Si quis ergo in gradu prohibito, aut cum alio quovis derimente impedimento ſciens & volens irritum contraxit aut conſummavit matrimonium ad hunc finem, ut ſecum faciliùs diſpenſetur, ſi non diſertè explicaverit apud Papam iſtas circumſtantias præmiſſi irriti matrimonii, aut conſummatæ copulæ ad hunc diſpenſationis faciliùs obtinendæ finem, quæ intentio neceſſariò exprimenda eſt, erit ſubreptitia & invalida diſpenſatio, juxta cap. *Super literis* 20. & cap. *Dilectus* 26. de reſcript. Covarruvias 2. p. de ſponſalib. cap. 6. §. 2. num. 14. Zerola loc. cit. §. *Quartò quod quando*: ubi admonet Ordinarios ut hoc advertant, & diſtrictè prohibeant cohabitationem ſponſorum antequam veniat ab Urbe diſpenſatio. Verumtamen ſæpè accidit, ut qui contraxerunt cum dirimente impedimento, dum expectant diſpenſationem, conſumment inter ſe poſtquam ſupplicationem præmiſerunt (nam ſi ante ſupplicationem conſummaverint, invalida ſequetur diſpenſatio, ut jam dixi:) quæritur utrum in illo caſu diſpenſatio valeat? Et valere reſpondetur; non enim cenſeri poteſt ſubreptitia quando preces veritate nituntur. Atqui ſupplicatio ſuper qua diſpenſatum fuit, vera, & nullatenus ſubreptitia ſupponitur, cùm fuerit expedita ante illum defectum ſupervenientis conſummationis, etiamſi conſummatio illa contigerit nondum confectis literis diſpenſationis. Zerola dict. verb. *Diſpenſatio*, §. *Ad ſextum*, verſu *Secundò quia per ſolam.*

IX. Si matrimonium coram Parocho & teſtibus bona fide initum, comperiatur tandem invalidum ob dirimens aliquod priùs ignoratum impedimen

pedimentum, neceſſe eſt poſt impetratam diſpenſationem, ut poſt impedimenti præexiſtentis ceſſationem, qualis eſſet defectus ſufficientis conſenſus, ut partes mutuum inter ſeſe conſenſum renovent: neque enim ſufficeret conſenſus ſolius ejus qui novit impedimentum. Quod enim ab initio non valet, tractu temporis non convaleſcit, l. *Quod ab initio*, D. de regul. jur. Non eſt tamen neceſſe hunc in ſpecie defectum Parti alteri quæ id ignorat, notificari, dummodo novus ab ipſa conſenſus ſimul eliciatur. Cajetanus in ſumma, verb. *Matrimonium*, & in opuſculis tract. 12. q. 2. Navarra cap. 22. num. 47. & 82. & cæteri communiter.

X. Quando à Sacra Pœnitentiaria conceditur Ordinario aut Confeſſario in Theologia aut Sacris Canonibus graduato ad hoc delegato facultas diſpenſandi cum aliquibus circa Matrimonii impedimenta, debet hic delegatus primùm inquirere diligenter, utrum res ita ſit ſicut expoſita fuit Apoſtolicæ Sedi, an verò literæ in quibus res geſta exponitur, ſubreptitiæ ſint. Sufficit tamen ſi inquirat penes ipſum pœnitentem, cui fides habenda eſt, niſi oppoſitum compertum ſit. Debet verò delegatus injungere convenientem ſatisfactionem, ſi eam ſacra Pœnitentiaria non taxaverit. Cenſetur verò occultum in hac materia impedimentum, ſi non laborat infamiâ publicâ, & ſi non fuit deductum ad contentioſum forum, aut ſi deductum quidem fuerit, ſed non potuerit probari; ideoque lis dirempta, & Pars rea ſine nota dimiſſa fuerit. Sanchez lib. 8. diſp. 34. num. 55. Bonacina quæſt. 3. punct. 15. n. 7. Hæc enim diſpenſatio non in foro externo, ſed in ſolo conſcientiæ foro valebit, quod occultum eſt. Sciat denique Confeſſarius ad hoc delegatus, ſimulque pœnitens, matrimonium non ſortiri effectum à die obtenti & expediti reſcripti, ſed à die quo ſive Ordinarius, ſive Confeſſarius approbatus & delegatus in virtute mandati Apoſtolici diſpenſaverit cum pœnitente, ut monet Covarruvias 2. p. cap. 6. §. 9. num. ult. & eſt communis doctrina. Porrò in reſcriptis diſpenſationum matrimoniorum etiam in foro pœnitentiæ obtentis, ſolet clauſula iſta apponi: *Si ita eſt, cum eis diſpenſa, ut inter ſe, & ſervatâ Tridentini Canonis formâ publicè contrahant.* Quæ clauſula vim habet, ut ſi Parochus aut teſtes illud noverant impedimentum quando primùm contractum fuit matrimonium, aut ſi iſtud non ita ſit occultum, quin probari facilè in judicio poſſit, & periculum ſit ut detegatur impedimentum, in his rerum circumſtantiis denuò renovetur matrimonium coram Parocho & teſtibus ad id vocatis. Extra verò has circumſtantias poterit occultè, & ſine Parocho, & remotis arbitris ac teſtibus ſecretò renovari mutuus inter Partes conſenſus, juxta uſum generalem communi Doctorum calculo approbatum.

XI. Impedimentum dirimens quod exurgit ex conſanguinitate in primo gradu non ſolùm lineæ rectæ aſcendentium & deſcendentium, ſed etiam lineæ tranſverſalis & lateralis fratrum & ſororum, procedit ex jure naturali,

naturali, contra quod Eccleſia non poteſt diſpenſare. Secus eſt in gradibus affinitatis, in quibus jus naturale nullum inducit impedimentum, niſi fortè in lineæ rectæ primo gradu. Communior enim opinio, quam tuentur Sotus, Ledeſma, Covarruvias, Valentia, Vaſquez, Coninch, Filliucius, quos citat & ſequitur Bonacina quæſt. 3. punct. 12. num. 7. negat poſſe per Papam diſpenſari ſuper affinitate ex juſto matrimonio conſurgente in linea recta, ſcilicet inter vitricum & privignam, inter novercam & privignum, inter ſocerum & nurum, inter ſocrum & generum: quanvis Sanchez lib. 7. diſp. 66. & lib. 8. diſp. 6. num. 12. attribuat in his quoque Summo Pontifici diſpenſandi poteſtatem. Cuncti tamen conſentiunt poſſe ab Eccleſia diſpenſari in iiſdem ipſis gradibus, non ex legitimo matrimonio, ſed ex illicita copula exurgentibus, ut in nuptiis filiæ cum adultero matris ſuæ, aut filii cum concubina patris ſui. Et certè ſi inceſtus ſit occultus, conveniunt Doctores, non modò virum qui pendente ſuo matrimonio compreſſit matrem uxoris ſuæ ſocrum ſuam, & uxorem quæ ſimiliter conſtante matrimonio adulterata eſt cum patre viri ſui ſocero ſuo, teneri ſolvere debitum conjugi petenti, ſed poſſe inſuper ab Ordinario diſpenſari ut poſſint licitè petere. Affinitas enim perfecto jam matrimonio inter virum & uxorem ſuperveniens reddit eum ex cujus flagitio nata eſt, inhabilem ad exigendum connubiale debitum; ſed tamen petenti conjugi innocenti reddere tenetur. Sed tamen conjunx qui commiſit inceſtum, poteſt diſpenſari ut licitè poſſit petere, cap. *Tranſmiſſæ*, & cap. *Tua fraternitatis*, & cap. *Jordanæ*, de eo qui cognov. conſang. uxor. ſuæ. In primo verò gradu collateralium affinium poteſt Eccleſia, hoc eſt Papa, vel generale Concilium, diſpenſare ad matrimonium, quanvis illa affinitas non ex ſtupro, ſed ex legitimo matrimonio exorta foret, ut ſcilicet vidua ex fratre fratri ſuperſtiti nubat: etſi talis diſpenſatio in Catharina Auſtriaca, per quam defuncto priore conjuge Arturo Angliæ Rege, nupſit ejus fratri Henrico, funeſtiſſimos ſortita fuerit exitus.

XII. Quod verò attinet ad impedimenta non dirimentia locuples teſtis eſt Navarra cap. 22. num. 85. ea omnia fuiſſe diuturnâ olim conſuetudine abolita, exceptis votis ſimplicibus perpetuæ caſtitatis, necnon Religionis, & ſponſalibus præcedentibus cum altera vivente perſona, & Eccleſiæ interdicto; quatenus ipſe dum hæc ſcriberet nonagenarius, vitam inſumpſerat docendo publicè Jus Canonicum in Gallia, Hiſpania & Italia, & frequentibus toto ex orbe Chriſtiano conſultationibus reſpondendo in Romana præſertim Curia, quæ de ejus doctrina lumen in arduis quæſtionibus mutuari ſolebat. Sic verò loquitur: *Id videtur non tantùm conſuetudine non eſſe receptum, ſed etiam neque à Papa, neque ab Epiſcopo ullo peti diſpenſationem, quando cum illo impedimento aliud dirimens non concurrit: nondum enim in tanta ætate vidi vel audivi fieri.* Eadem affirmat Toletus

letus lib. 7. cap. 19. in fine. Sanchez lib. 7. diſput. 17. Bonacina quæſt. 3. puncto 15. num. 3.

XIII. Non omnes extra matrimonium nati cenſentur illegitimi. Naturalis enim ex ſoluto & ſoluta genitus legitimatur per ſubſequens matrimonium, cap. 1. qui fil. ſint legit. Inſtit. de nupt. §. fin. & in Authent. quomodo naturales efficiantur ſui, §. *Si quis igitur dotalia*, collat. 3. & C. de natural. liber. l. *Cùm quis*: & Inſtit. de hæredit. quæ ab inteſt. defer. §. *Quibus*, verb. *Necnon.* Id verò jus non extenditur ad ſpurios natos durante patris aut matris matrimonio, licèt poſtmodùm diſſoluto per mortem alterius conjugum matrimonio, pater & mater ſpurii matrimonium inter ſe inirent, cap. *Tanta*, qui fil. ſint legit. At filii nati ex conjugio in facie Eccleſiæ bona fide contracto cenſendi ſunt legitimi, quanvis poſteà aliquod ejus conjugii dirimens impedimentum detegatur, cap. *Pervenit*, eod. tit. Si conjugatus vivente priori conjuge contrahit cum alia perſona ignorante quod ille ſit conjugatus, proles inde naſcens erit legitima, cap. *Ex tenore*, eod. Præterea proles infidelium conjugum qui poſteà convertuntur ad Fidem, legitima eſt, etiamſi parentes ſint in gradu prohibito lege canonica, cap. fin. eod. Cognitio an quis ſit legitimus, ad Eccleſiam defertur, cap. *Cauſam* 2. eod. tit.

CAPUT XXVIII.

De Divortiis.

I. DIVORTIUM eſt legitima conjugum ſeparatio, quæ tribus modis intelligi poteſt. Primò quoad torum, ſeu copulam dumtaxat. Secundò quoad torum ſimul & habitationem. Tertiò quoad vinculum ipſum quod ſolvitur, ita ut deſinat eſſe Matrimonium.

II. Diſſolvitur quoad vinculum ratum conjugium, dummodo non ſit conſummatum, ſi alter conjugum diſceſſerit, & profeſſionem in Religione aliqua per Apoſtolicam Sedem confirmata emiſerit: imò etiam per votum ſimplex quod in Societate Jesu poſt triennium probationis emitti ſolet, adeò ut poſt tale emiſſum votum liceat alteri Parti in aliud convolare matrimonium. Etſi enim ſcriptum ſit Matth. 19. *Quod Deus conjunxit homo non ſeparet*; id tamen abſolutè intelligendum eſt de matrimonio conſummato, per quod duo fiunt una caro, ut ibidem innuitur: *Erunt duo in carne una.* Poſt ratum itaque matrimonium conceduntur conjugibus menſes duo, intra quos alter conjugum alteri petenti poteſt debitum conjugale

recuſare

recuſare, ut intereà liber ſit ad Religionis ingreſſum, cap. *Ex publico*, & cap. *Ex parte*, de converſ. conjug.

III. Reliquæ autem divortiorum ſpecies vinculum nuptiale non diſſolvunt, poſſuntque diverſis ex cauſis fieri: quarum prima & præcipua eſt alterius conjugum adulterium, Matth. 19. *Quicumque uxorem dimiſerit, niſi ob fornicationem.* Quandiu verò unus conjugum de conſortis adulterio non eſt certus, licitum eſt Parti quæ ſibi conſcia eſt adulterii debitum exigere nuptiale, neque hoc jure excidit donec delictum alteri conjugi plenè innotuerit. Iſta lege tenentur tam viri quàm uxores, quia utrobique ligat fidei conjugalis vinculum, adeò ut non teneatur uxor virum adulterum admittere, ut neque maritus uxorem adulteram. Sed ſi uterque conjugum fidem ſolvit, neuter ab altero divertendi jus habet, fitque mutua injuriarum compenſatio, cap. *Significaſti*, de divort. Neque refert (ait Coninch) uter eorum prior fidem fregerit, aut quod unus ſæpiùs quàm alter deliquerit, aut unius, non autem alterius adulterium publicè innotuerit, cùm jus divortii non niſi innocenti competat. Ideoque ſtatuit cap. *Ex literis*, eod. tit. quod ſi mulier marito requirente fuerit per Eccleſiæ ſententiam ab ejus toro & cohabitatione ſeparata, ſi poſtmodùm vir ipſe fornicetur, cogendus erit dimiſſam uxorem reſumere.

IV. Ceſſat iſta divortii cauſa ſimul ac Pars innocens hanc offenſam conſorti condonaverit, ut ſi poſt ejus adulterium illam vel ſemel ad tori admiſerit conſortium. Hîc tamen requiritur libertas; quia ſi uxor, exempli causâ, metu vexationis maritum adulterum admittat, non cenſetur perinde hanc illi remittere injuriam, donec plena libertate illum admittere conſenſerit. Hîc obiter obſerva, virum qui vel ſemel uxorem, poſtquam adulterata eſt, cognoverit carnaliter, fieri hoc ipſo irregularem eâ, quæ dicitur interpretativa, bigamiâ, cap. *Si cujus*, diſt. 34.

V. Si vir uxorem adulteram non pœnitentem, ſed in delicto perſeverantem admittit, delicto participat, tum ratione ſcandali, tum defectu debitæ correctionis, cap. *Si vir ſciens*, de adulter. Quod verò ibidem dicitur, debere à viro uxorem pœnitentem recipi, intellige cum Gloſſa ibi de convenientiæ, non de conſcientiæ vel obligationis debito. Abſolutè enim loquendo, ſi vir hanc injuriam ſponte non condonet, aut niſi ipſe pari quoque delicto peccaverit, liber in perpetuum à conjugali onere manet. Idemque juris habet fœmina innocens reſpectu mariti adulteri, adeo ut re juridicè probata, poſſit conjunx innocens non modò dimittere conſortem invitum, ſed prætereà Religionem ingredi, aut ſacris ſe Ordinibus alligare, can. *Agathoſa*, 27. quæſt. 2. & cap. *Conſtitutus*, & cap. *Veniens*, de converſ. conjug. Et refertur hiſtoriæ Lauſiacæ cap. 28. Sanctum Paulum cognomine Simplicem, deſeruiſſe deprehenſam in adulterio uxorem, vitæque monaſticæ ſe addixiſſe ſub Magni Antonii diſciplina. Verumtamen ad hoc requiritur & probatio delicti, & ſententia Eccleſiæ.

Sed

Sed ubi agitur de ſola tori, aut etiam cohabitationis ſeparatione, id fieri ſecundùm conſcientiam privata authoritate poteſt: verùm ad alterius querelam compelletur Pars quæ ſe ſubduxit, vel probare delictum, vel reverti ad communionem cohabitationis & tori per Judicis ſententiam. Sotus in 4. diſt. 36. quæſt. unica, art. 2. cap. 3. Ledeſma quæſt. 62. art. 3. Navarra cap. 22. num. 23. Sanchez lib. 10. diſp. 12. num. 31. Bonacina quæſt. 4. punct. 5. n. 10. qui tamen admonent circa divortium, evitandum neceſſariò ſcandalum, quod contingit maximè ſi adulterium nemini aut paucis innotuerit, cap. *Dixit Dominus*, 32. quæſt. 1.

VI. Neque ſolus animus adulterandi, neque alii actus impudici præter copulam poſſunt eſſe cauſa ſufficiens ad divortium, quia per ſolam ſexuum commixtionem, non verò per alios actus caro dividitur conjugum, & violatur illud ſacræ Scripturæ: *Erunt duo in carne una*. Sanchez, Coninch, aliique quos allegat & ſequitur Bonacina quæſt. 4. punct. 5. num. 3. & 4.

VII. Non poteſt conjunx divortium facere, niſi certitudinem adulterii ſaltem moralem habeat, ne alteri fiat injuria. Sed requiritur tanta certitudo, quanta requireretur ad condemnandum in criminali foro. Cujuſmodi eſt certitudo ſi conjunx proprium fateatur adulterium, aut ſi nuda cum nudo, aut ſola cum ſolo accubantes in uno lecto deprehendantur, cap. *Literis*, de præſumption. Non tamen ſufficiunt verba aut literæ amatoriæ, neque munuſcula, neque oſcula, neque amplexus, niſi adſint aliæ urgentes circumſtantiæ loci, temporis ac perſonarum. Bonacina num. 8.

VIII. Fit nonnunquam ut uterque conjunx adulteratus fuerit, ſed horum unùs ab hoc vitio pridem deſtiterit: quæritur an hic poſſit divertere ab altero non emendato? Reſpondent Doctores affirmativè, tam in interno quàm in externo foro, dummodò poſt ſui emendationem admonuerit conjugem, qui, quæve poſt admonitionem reinciderit in hoc peccatum, cap. *Significaſti*, de divort. Enimverò ſi ambo conjuges poſt ſingulorum adulteria reconciliati eſſent, fieretque poſt reconciliationem ut eorum unus continentiam ſervaret, alterque in priſtinum vitium relaberetur, conjunx emendatus jus haberet repudii adverſus incorrigibilem conſortem. Bonacina num. 15. Sed ſi poſt divortium propter adulterium contingat conjugem qui divortium petiverat, fornicari, compellendus erit ad rurſus cohabitandum cum conſorte repudiata cap. *Ex literis*, de divort.

IX. Altera juſta divortii cauſa, ex conjugis ſævitia procedit, cap. *Literas*, de reſtitut. ſpoliat. Ad hanc reducitur furor, ſi ſit ita vehemens ut alter conjugum cohabitando valde periclitetur. Tertia cauſa eſt, ſi alter conjugum alterum inſtigat ad peccandum, præterea illaque admonitione non deſiſtit. Si enim non tenetur conjunx alteri conjugi ſibi periculum mortis

corporalis intentanti, minùs tenebitur cohabitare intentanti ſibi interitum animæ, cap. *Quæſivit*, de divort. Docet Coninch juſtam eſſe divortii cauſam, ſi alter conjunx ſit magus ac veneficus. Cùm enim tales homines ductu dæmonum regantur, periclitatur animæ ſalus illis cohabitantis: quin etiam corporis vita, ut monet Bonacina. Quarta cauſa eſt lapſus alterius conjugum in hæreſim vel apoſtaſiam, cap. *De illa*, & cap. *Quantò*, de divort.

X. Non eſt juſta & ſufficiens divortii cauſa, ſi alter conjugum in lepram incidat, tot. tit. de conjug. leproſor. Et tenetur ſanus conjugi leproſo petenti reddere debitum, cap. *Quoniam*, eod. tit. Tametſi liberum ſit ſponſalia de futuro diſſolvere propter ſupervenientem lepram, cap. fin. eod. Mira eſt Canonum de leproſis diſcrepantia, Alexandro III. jubente reddi debitum leproſo conjugi; Stephano autem II. diſertè prohibente reddi, & ſeparari jubente, reſponſo 9. ex Cariſiaca Villa, anno 754. regnante in Gallia Pipino, ad quem Stephanus confugerat. Huic Stephani Decreto conformatur triennio pòſt celebrata Synodus Compendienſis can. 16. Plura de divortio, tum etiam de juribus pecuniariis ſponſarum, nuptarum & viduarum, require inferiùs lib. 6. cap. 27.

CAPUT XXIX.

Reſolutiones circa oſcula, alioſque ſimiles actus, ex Sancto Thoma, & Sancto Antonino.

I. PERMULTUM refert ad animarum & conſcientiarum directionem, tum elucidationem, diſcernere in quibuſnam circumſtantiis, ſive mortaliter, ſive venialiter peccetur, aut etiam non peccetur, circa oſcula, tactus aliaque ejuſmodi, quæ utplurimùm eſſe poſſunt libidinis incitamenta. Et quia circa hæc multiplices diſcrepantes ventilantur opiniones, conſultius eſſe duco lumen mutuari à duobus leruditiſſimis, ſapientiſſimis, & publicâ totius Eccleſiæ veneratione celebratiſſimis Doctoribus, ſancto Thoma, & qui hunc ipſum allegat & ſequitur ducem, ſancto Antonino Archiepiſcopo Florentino, cujus ipſamet verba ſine ulla immutatione ſubjicio ex ſecunda parte Summæ majoris, tit. 5. cap. 1. §. 9.

II. Intantum (inquit) ſunt peccata amplexus, oſcula, tactus & ſtultiloquia, inquantum procedunt ex luxuria, ſecundùm Thomam. Pro cujus majori declaratione dicit Thomas 2. 2. quæſt. 154. art. 4. quod aliquid poteſt eſſe peccatum mortale dupliciter: uno modo ſecundùm ſpeciem

ciem ſuam, & hoc modo oſcula, amplexus, & tactus ſecundùm ſuam rationem non nominant peccatum mortale. Poſſunt enim hæc fieri abſque libidine, vel propter conſuetudinem patriæ, vel propter aliquam neceſſitatem, vel ob aliquam rationabilem cauſam. De more eſt enim in aliquibus locis, ut non ſolùm viri viros, ſed etiam viri mulieres, præcipuè conſanguineas ſuas, cùm de novo adveniunt vel viſitant, amplexentur, & manus mutuò contingant, & oſculentur, ſicut Jacob Patriarcha oſculatus eſt Rachelem adoleſcentulam amore caſto ut conſanguineam, Geneſ. 29. Neceſſitas quandoque compellit tangere totum corpus, & etiam ſecretiora naturæ, ut Medicus infirmam in tali parte. Cauſa alia rationabilis eſt cùm datur oſculum pacis in Eccleſia, eſto quod non fiat à viris erga mulieres: talia non ſunt peccata de ſe, quanvis poſſit ſupervenire & tentatio, & mala intentio; ſed hoc erit per accidens. Alio modo dicitur aliquid eſſe peccatum mortale ex cauſa ſua, ſicut ille qui dat eleemoſynam ut inducat aliquem in hæreſim, mortaliter peccat propter intentionem corruptam. Dictum autem eſt ſuprà, quod non ſolùm conſenſus in actum, ſed etiam conſenſus in delectationem peccati mortalis eſt peccatum mortale. Et ideo cùm oſcula, amplexus & tactus fiunt propter hujuſmodi delectationem extra matrimonium habendam, ſunt mortalia, quia ſic ſunt libidinoſa. Et qui permittit hæc ſibi fieri ab eo quem exiſtimat moveri amore libidinoſo, mortaliter peccat, quia facientem & conſentientem par pœna conſtringit, ut dicitur 11. quæſt. 1. can. *Notum*, cum Gloſſa. Sed qui permittit hæc ſibi fieri, credens talem moveri ex dilectione fraterna, ſeu honeſta amicitia, ſeu quadam humanitate, ſeu more patriæ, non peccat, quanvis faciens hoc ex libidine moveretur, & per conſequens mortaliter peccaret. Hactenus S. Antoninus.

III. His adjunge Cajetanum opuſc. de delectatione moroſa, tom. 1. docentem quod oſcula, tactus, amplexus quæ fiunt ob carnalem delectationem, ſunt peccata mortalia, quanvis homo non intendat copulam, neque pollutionem, neque ſit harum periculum ullum. Quibus accedit Alexandri Papæ VII. Bulla 18. Martii, anno 1666. per quam damnatur iſta propoſitio: Eſt probabilis opinio quæ dicit eſſe tantùm veniale oſculum habitum ob delectationem carnalem & ſenſibilem quæ ex oſculo oritur, ſecluſo periculo conſenſus ulterioris & pollutionis.

IV. Oſcula tamen & amplexus, ſecluſo periculo pollutionis, non prohibentur inter ſponſos; ſed ubi ineſt periculum probabile pollutionis, prohibentur ut mortalia etiam inter conjuges. Toletus lib. 5. cap. 14. num. 2. aliique communiter Doctores.

V. Pollutio voluntaria, aut voluntaria in eam delectatio adeò prohibentur divinâ lege, ut nulla exiſtat cauſa quæ poſſit hæc reddere licita, nequidem cauſa ſanitatis, aut vitandæ mortis, 1. Cor. 6. *Molles*

regnum Dei non poſſidebunt. Sed juſta poteſt eſſe cauſa & licita, non quidem procurandi, ſed tamen permittendi pollutionem, etiam præviſam, dummodo omnis cohibeatur ad ejus delectationem conſenſus. Sic Medicus non peccat dum ſtudet in ſua arte, aut dum eam exercet non tenetur deſiſtere ob inde emergentem in ſe pollutionem, neque Chirurgus: ſed tamen tenetur cohibere conſenſum ad fœdam delectationem. Idemque judicandum de Confeſſario, aliiſque ob bonum & laudabilem finem vacantibus circa res utiles & licitas, etiamſi per accidens & præter intentionem exurgant impuri motus & pollutiones in carne. Harum evitandarum gratiâ non tenetur quis equo deſcendere quo peregrè proficiſcitur, poteſtque eas in ſe pati, dum conſenſum evitet pravæ delectationis. Navarra cap. 16. n. 6. Declarat verò ſacra Tridentina Synodus hujuſcemodi impuritates, quanvis ab originali peccato ortum ducant & ad peccata ſolicitent, nullatenus nocere non conſentientibus: & contrà ſentientibus dicit anathema ſeſſ. 5. in Decreto de peccato originali.

LIBER

LIBER QUARTUS,
De Judiciis Eccleſiaſticis.

CAPUT PRIMUM.

Quotuplex ſit Eccleſiæ Juriſdictio.

I. OMnibus Fidelibus indubitatum eſt, fuiſſe ſacrum Epiſcoporum ordinem immediatè ab Jeſu Chriſto inſtitutum in perſonis Apoſtolorum, quibus dixit, Joan. 20. *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos.* Atque inter Fidei Catholicæ Canones refertur can. 6. ſeſſ. 23. Tridentini Concilii, his verbis: *Si quis dixerit in Eccleſia Catholica non eſſe hierarchiam divinâ inſtitutione ordinatam, quæ conſtat ex Epiſcopis, Preſbyteris, & Miniſtris, anathema ſit.* Porrò Deus non alio fine Epiſcopos in ſua Eccleſia inſtituit & præfecit, quàm ut eandem regant. Idque teſtificatur Apoſtolus Paulus ſic admonens apud Acta Apoſt. cap. 20. *Attendite vobis, & univerſo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei.* Ex quibus neceſſariò ſequitur, eundem Spiritum Sanctum, qui Epiſcopos inſtituit ad hoc munus & officium, ut regant Eccleſiam Dei, eoſdem inſtruxiſſe omni poteſtate & juriſdictione neceſſaria ad Eccleſiam Dei regendam, & continendos Fideles quoſcumque, præſertim Clericos, ſub moderamine Sanctorum morum & Eccleſiaſticæ diſciplinæ. Quiſquis enim finem efficaciter intendit, neceſſe eſt ut media provideat ad hunc finem conducentia.

II. Quæ cùm ita ſint, iſtud quoque ſequitur, quoſlibet Fideles, cùm ſint Eccleſiæ ſubditi, ac incorporati Eccleſiæ per Baptiſmum, ſive Clerici, ſive laïci cujuſcumque conditionis ac ſtatus, ſi æternam conſequi ſalutem velint, teneri ſubeſſe & obtemperare Epiſcopis, ab iiſdemque dependere in rebus omnibus ſpectantibus ad regimen ipſis à Chriſto demandatum, ut ſunt omnia quæcumque ſpectant ad Ordinem, miniſterium, diſciplinam Eccleſiæ, & ad ſingulorum æternam ſalutem, quæ finis eſt ac ſcopus ad quem Epiſcopis divinitus collata poteſtas dirigitur. Idque expreſsè præcipitur à Domino, cùm jubeat Apoſtolus Hebr. 13. *Obedite Prapoſitis veſtris, & ſubjacete eis: ipſi enim pervigilant quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri.*

III. Lex itaque iſta divina & indiſpenſabilis eſt, comprehendens ſub iſta ſubjectionis & obeditionis regula erga Epiſcopos ac Prælatos Eccleſiæ quoſcumque ſeculi Proceres & Optimates, nemine excepto Chriſtiano. Iſti ergo prorſus omnes, ſi Prælatorum Eccleſiæ dignitati juribuſque ipſis à ſummo Deo conceſſis obſiſtunt, damnationem ſibi certam acquirunt; illum quippe offendunt qui ſuæ Eccleſiæ Rectoribus proteſtatur, Lucæ 10. *Qui vos audit, me audit; & qui vos ſpernit, me ſpernit: qui autem me ſpernit, ſpernit eum qui me miſit.* Et ad Samuelem 1. Reg. 8. *Non te abjecerunt, ſed me, ne regnem ſuper eos.* Hiſce divinis inſtitutis conſentanea prædicans ſummus ille Gregorius Nazianzenus, ſic alloquitur præſentem Præfectum provinciæ in orat. 17. quam habuit ad cives timore perculſos, & Præfectum excandeſcentem: *An me liberè loquentem æquo animo feretis? Nam vos quoque Imperio meo ac Throno lex Chriſti ſubjicit. Imperium enim nos quoque gerimus. Addo etiam præſtantius ac perfectius. Niſi verò æquum ſit ſpiritum carni faſces ſubmittere, & cæleſtia terrenis cedere. Sed non dubito quin hanc meam dicendi libertatem in optimam partem accepturus ſis, utpote ſacri gregis mei ovis ſacra, magnique Paſtoris alumna.*

IV. Sanctus Rex Joſaphat divino Spiritu ductus duo diſtinguit Tribunalium genera, quorum ſingula officiis ſuis & cauſarum propriarum ac judiciorum ſingularitate diſtinguuntur. Horum primum eſt Eccleſiaſticum & ſacrum, quod circa res omnes Eccleſiaſticas ac religioſas verſatur: alterum ſeculare, de rebus cognoſcens & decernens merè temporalibus. Quæ ambo Tribunalia ſuis limitibus & finibus coërcentur. Sic ergo loquitur Rex Joſaphat lib. 2. Paralip. cap. 19. *Azarias Sacerdos & Pontifex veſter, in his quæ ad Deum pertinent præſidebit. Porrò Zabadias filius Iſmaël, qui eſt Dux in domo Juda, ſuper ea opera erit quæ ad Regis officium pertinent.* Ex his duabus ſic inter ſe diſtinctis juriſdictionibus nemini dubium eſſe poteſt, quin ſacra & Eccleſiaſtica juriſdictio alteri dignitate præcellat, quantò divina humanis, ſacra profanis, cæleſtia terrenis, æterna temporalibus, animi immortales corporibus ſupereminent.

V. Cùm ſit facillimum pleraque in hujus rei confirmationem congerere,

rere, non libet tamen extra Galliam noſtram digredi. Quinimò ſilendo innumera Conciliorum Gallicanorum & Sanctorum Patrum teſtimonia, proferre ſolùm libet unius inter Franciæ Reges longè omnium maximi Caroli cognomento Magni. Hic ergo Capitulorum lib. 6. cap. 301. refert atque impensè laudat factum dictumque Conſtantini Auguſti, qui nomen quoque Magni meruit. Cùm enim Nicænam ad Synodum Epiſcopi undequaque conveniſſent, & ob mutua jurgia, præſertim ob recèns natam hæreſim Arianam, quam non pauci Epiſcopi tuebantur, multi ſupplices libelli accuſationum & querelarum adversùs adverſarios Epiſcopos fuiſſent Conſtantino porrecti, ille indicta die præſentibus Epiſcopis libellos omnes in ignem præparatum conjecit, præmiſſo jurejurando ſe nullum eorum legiſſe, & neſcire ſe quid in ſingulis contineretur. Quo facto ſic eſt Epiſcopos alloquutus: *Deus conſtituit vos Sacerdotes, & poteſtatem dedit vobis de nobis quoque judicandi. Et ideo nos à vobis rectè judicamur, vos autem non poteſtis ab hominibus judicari. Propter quod Dei ſolius inter vos expectate judicium, & veſtra jurgia quæcunque ſunt, ad illud divinum reſerventur examen. Vos etenim nobis à Deo dati eſtis Dii, & conveniens non eſt ut homo judicet Deos, ſed ille ſolus de quo ſcriptum eſt: Deus ſtetit in Synagoga Deorum, in medio autem Deos dijudicat.* Commemorat præterea laudatiſſimum Valentiniani Auguſti reſponſum ad Hypatianum Heracleæ Epiſcopum, dum apud Valentinianum ipſum pro Epiſcopis Orthodoxis legationem obiret: *Mihi qui de numero laïcorum ſum, nefas eſt de hujuſmodi judicare. Cæterùm Sacerdotes ad quorum judicium iſta pertinent, ad hæc inter ſe judicanda conveniant.* Ita Carolus Magnus, qui licèt indignum judicet Epiſcopos ab Imperatoribus & Regibus, atque ita multò minùs à Magiſtratibus judicari, vult tamen judices & potentes ſeculi ab Epiſcopis, quorum monitis juſtis non obtemperant, excommunicari. Ejus hæc verba ſunt d. lib. 6. capitul. 313. *Ut judices, aut potentes qui pauperes opprimunt, ſi commoniti à Pontifice ſuo ſe non emendaverint, excommunicentur.*

VI. Duplicem Prælatis Eccleſiæ ſuæ poteſtatem Deus contulit, ſcilicet Ordinis & Jurisdictionis. Poteſtas Ordinis refertur ad Sacramenta Eccleſiæ conficienda & miniſtranda. Poteſtas juriſdictionis refertur ad judicia, quæ cùm ſint in duplici differentia, fori ſcilicet interioris, quod eſt conſcientiæ, & fori exterioris, ſeu contentioſi circa perſonas vel res Eccleſiaſticas, utramque habent à Domino juriſdictionem Prælati Eccleſiæ. De interiori liquet ex Joan. 20. *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta ſunt.* De exteriori verò præter rationes & teſtimonia quæ protuli, atteſtatur Paulus ad Timotheum Epheſi Epiſcopum: *Adverſus Presbyterum accuſationem noli recipere, niſi ſub duobus, aut tribus teſtibus.* 1. Timoth. 5. Præterea Chriſtus Dominus ſic ait Matth. 18. *Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipſum ſolum: ſi te non audierit, adhibe tecum unum vel duos, ut in ore duorum*

vel

vel trium teſtium ſtet omne verbum. Quod ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ (hoc eſt ut Sanctus Chryſoſtomus exponit, dic Prælato Eccleſiæ :) *& ſi Eccleſiam audire noluerit, ſit tibi tanquam ethnicus & publicanus.*

VII. Judicium Eccleſiæ dividitur quoque in Ordinarium, quod exercetur ab illo cui per ſe competit juriſdictio, Papa ſcilicet, aut Legato, aut Epiſcopo ejuſque Vicario Generali; & Delegatum, cum nimirum cui Ordinarius commiſerit. Utraque poteſtas, ordinaria & delegata, exerceri poteſt vel attribui tam in externo quàm in interno foro. Præterea forum externum duplici nititur juriſdictione, gratioſâ ſeu voluntariâ, quæ eſt circa liberales conceſſiones, diſpenſationes, abſolutiones, rehabilitationes, in integrum reſtitutiones, collationes, ac beneficiorum proviſiones: & contentioſa, ubi inter oppoſitas Partes litigatur.

VIII. Juriſdictio contentioſa non poteſt extra proprium territorium ac diſtrictum exerceri, cap. *Epiſcopum non debere*, 11. quæſt. 2. & cap. *Novit*, & ibi Gloſſ. de offic. Legat. & l. 3. D. de offic. Præſid. & l. fin. D. de juriſd. omn. jud. At verò juriſdictio gratioſa ſeu voluntaria poteſt exerceri à judice exiſtente in alieno territorio, l. 2. D. de offic. Proconſul. Poteſt quoque judex abſens delegare, quia delegatio fit ſine cognitione & conteſtatione cauſæ, l. fin. D. de offic. Præf. Urb. & Gloſſ. in d. cap. *Novit*. Hoc jus voluntariæ juriſdictionis, & maximè collationis Beneficii per abſentem à ſua Diœceſi Prælatum, viget in Regno Galliæ, ut poſt Coſmam Guimier notat Bengeus de modis acquir. benef. §. 13. n.4.

IX. Interioris fori juriſdictio requirit characterem. Etenim duplex confertur poteſtas in Sacerdotis ordinatione, una circa Chriſti corpus reale, ſeu Euchariſtiæ ſacrificium, quum Epiſcopus ordinans porrigens patenam cum pane, & vinum cum calice, ſic dicit: *Accipe poteſtatem offerendi & conficiendi pro vivis & mortuis.* Secunda poteſtas confertur quando idem Epiſcopus jam conſecrati Sacerdotis capiti manus imponens dicit: *Accipe Spiritum Sanctum, quorum remiſeris peccata remittuntur eis*, &c. Et ita Sacerdos altera inſtruitur poteſtate, circa nimirum Chriſti myſticum corpus, quod eſt Eccleſia. Verùm ut antè dixi, poteſtas iſta eſt tantùm habitualis & incompleta, neque completur, aut in actum reduci poteſt, niſi ex quo Sacerdos ſive per ordinariam, ſive per delegatam poteſtatem nanciſcitur ſubditos in quos illam exerceat. Hæc dicitur Clavium poteſtas, quæ duplex notatur, Clavis ſcilicet juriſdictionis ad abſolvenda vel retinenda peccata; & ſcientiæ, quæ ſcientia non eſt habitus intellectualis, ſed eſt jus in Sacerdote inquirendi quæcumque requiruntur ad dignoſcendam pœnitentis conſcientiam, animæque ſtatum circa peccatorum ſpecies, numerum & circumſtantias.

X. Juriſdictionis verò exterioris poteſtas non requirit Ordinis characterem. Itaque Epiſcopus electus & à Papa certæ Diœceſi addictus & confirmatus, licèt nondum conſecratus, habet jus externi Tribunalis, quod

ſtatim

ſtatim exercere per ſe poteſt, ut excommunicare, ſuſpendere, interdicere, deponere, vel has pœnas relaxare: item diſpenſare, cognoſcere, citare, carceri addicere, ſancire, decernere. Jus pariter habet interni tribunalis, non ut per ſe exerceat, ſi caret Ordine; ſed per eos quos ſibi viſum fuerit delegare.

XI. Regulariter Delegatus ab Ordinario non poteſt alium ſubdelegare, excepto eo ſolo quem Princeps delegaverit, cap. *Cùm cauſam*, de appellat. & l.unic. C.qui pro juriſdict. ſua judic. dat.darive poſſ. Itaque Delegati à Papa ſubdelegare poſſunt quando eis collata fuit poteſtas per modum juriſdictionis, ſed non ſi per modum miniſterii, cap. fin. de offic. & poteſt. judic. deleg. Porrò confertur poteſtas per modum juriſdictionis, quando eligitur non tam perſonæ induſtria, quàm ejus officium. Cenſetur autem electa perſona propter ejus officium, ſi ea poteſtas non eſt limitata ad aliquem ſingularem caſum, v.g. abſolvendi, aut diſpenſandi certam perſonam, aut etiam plures, ſed in una aliqua ſingulari cauſa involutas: quo caſu non poteſt ſubdelegare. Atque ita intelligi debet caput finale, §. *Cæterùm*, de offic. deleg. quo ſtatuitur delegatum à Papa ad excommunicandum, vel abſolvendum aliquos, aut diſpenſandum cum aliquibus, non poſſe id alteri demandare, ſi non eſt Apoſtolicæ Sedis Legatus. At verò ubi Papa generaliorem delegat alicui in Prælatura conſtituto poteſtatem, hic poterit alterum delegare, ut ſtatuit idem caput fin. in principio. Cui conforme eſt caput fin. de offic. Ordin. decernens poſſe Ordinarium ſubdelegare alicui poteſtatem ſibi à Papa collatam abſolvendi eum qui incidit in excommunicationem Papæ reſervatam ob Clerici percuſſionem, cùm ob legitimum impedimentum non poſſet Romam proficiſci; ſed ut ibidem exprimitur, hæc poteſtas eidem ex officio competeret. Qua eadem ratione Sanchez lib. 2. de matrim. diſput. 40. num. 13. & ſeqq. aſſerit poſſe per Epiſcopos poteſtatem delegari, quam habent diſpenſandi in impedimentis matrimonium dirimentibus, & irrita matrimonia inſtaurandi, ubi conveniri nequit à conjugatis Apoſtolica Sedes. Illi namque caſus non ſunt ſingularis alicujus delegationis, ſed generalis & ordinariæ poteſtatis, quam habent Ordinarii quoties non poteſt haberi ad Papam aut Legatum acceſſus. Et rectè dicit Gloſſa in dicto cap. fin. de offic. Ordinarii: Non dicitur delegatum miniſterium in caſibus, in quibus jus aut privilegium perpetuum competit dignitati. Atque ibi reſcriptum Papæ non tam eſt collativum, quàm admonitivum & excitativum jam præhabitæ ac ordinariæ poteſtatis.

XII. Sed ubi Papa delegat novam alicui, quæ priùs ei non competebat, poteſtatem, ſimulque nomen Delegati deſignat, quanvis etiam adjungat ſimul nomen officii, vel dignitatis ejus, atque etiam munus ipſum delegatum ſit generalius, ut abſolvendi à quibuſcumque reſervatis, aut quoſcumque hæreticos, aut quoſcumque qui duello decertaverint in iis

partibus in quibus hi caſus ſunt Papæ reſervati, tunc ipſa proprii nominis deſignatio argumentum eſt collati miniſterii atque electæ perſonæ induſtriæ, ut non poſſit quidquam illius muneris alteri ſubdelegare. Ita communiter. Videri poteſt Graffius deciſ. part. 1. lib. 1. cap. 13.

XIII. Legatus à latere ampliſſimo jure delegandi potitur, cap. *Nemini dubium*, de offic. Legat. Idemque, ſicut & Papa, conferre poteſt in præjudicium Eccleſiaſtici Patroni, non tamen laïci, cap. *Dilectus*, eod. tit. Sanè non poteſt ex ſua generali delegatione Epiſcopatus transferre, neque Cathedralem Eccleſiam alteri Eccleſiæ ſubjicere, neque duos Epiſcopatus unire, aut unum dividere. Sed poteſt excommunicatos ob gravem Clerici percuſſionem abſolvere, cap. *Niſi*, & cap. *Quod tranſlatione*, eod. tit.

XIV. Judex delegatus debet in citatione tenorem inſerere ſuæ delegationis, ut ſciatur quatenus ejus poteſtas extendenda ſit, aut limitanda. Certum quoque tenetur aſſignare Auditorium ad comparendum. Quorum neutrum requiritur in citatione quæ fit per Ordinarium, cap. *Præterea*, de dilation.

XV. Reconventio quoque, quâ reus viciſſim partes actoris ſuſtinet, ſuumque actorem reum conſtituit, agitari coram delegato judice poteſt, quanvis ad unum dumtaxat negotium ſine ulla expreſſione caſus reconventionis fuerit delegatus, cap. 1. de mutuis petition. At verò coram arbitris reconventio nullatenus admittitur. Cùm enim fiat compromiſſum ex mutuo Partium conſenſu, debet ſibi reus imputare ſi reconventionis cauſam non curavit in compromiſſo exprimi. Regulariter tamen in cauſa criminis, aut depoſiti, non eſt reconventioni locus antequam ſe reus purgaverit, aut depoſitum reſtituerit.

CAPUT II.

De foro competenti, litis conteſtatione, proceſſu judiciario, Procuratoribus, & Iudicum ſuſpectorum recuſatione.

I. CONCILIO Toletano tertio, can. 13. Concilio pariter Carthaginenſi tertio, can. 9. item cap. *Si diligenti*, de foro compet. ſancitur, Clericum non poſſe beneficio fori Eccleſiaſtici renunciare, ſive in civili, ſive in criminali negotio: cùm non ſit beneficium perſonale, cui renunciari valeat, ſed toti Clericali collegio

collegio ſit indultum, cui privatorum pactione derogari non poſſit. Et iſtud ſervari in Gallia teſtatur Mornacius in l. *Si judex*, D. de capite minutis. Et ibidem adducit in exemplum privilegium ſupremorum Magiſtratuum, quo non poſſunt niſi à ſupremæ Curiæ Officialibus judicari, ne dignitas eorum vileſcat. Gloſſa verò in l. *Si quis in conſcribendo*, C. de ſacroſ. Eccleſ. (quæ lex iteratur ſub titulo Cod. de pactis,) non eſt recepta quâ parte admittit iſtam Eccleſiaſtici fori renunciationem. Forum autem ſortiri aliquis poteſt diverſis modis: 1. ratione originis: 2. domicilii: 3. delicti: 4. contractus: 5. rei litigioſæ immobilis: 6. Beneficii Eccleſiaſtici, cap. fin. de foro compet. Quin etiam ubi cauſæ illæ non ſuppeterent, poteſt quilibet Clericus jure communi, ſed non jure Gallicano, ob Concordatum ſpeciale Bononienſe, in Romana Curia conveniri.

II. Domicilium non intelligitur, niſi quatenus ita fixum eſt, ut animus ſit ibi manendi, aut ſemper, aut majore anni parte. Itaque ſcholares etiam ultra decennium alicubi commorati ſtudiorum causâ, famuli quoque & milites præſidiarii, nunquam in locis in quibus ſic verſantur, domicilium contrahunt ad fundandam juriſdictionem contentioſam, ſed ſolùm ad percipienda ibi Sacramenta Baptiſmi, Pœnitentiæ, Euchariſtiæ, & Extremæ Unctionis. Neque ſufficit ad domicilium voluntas habitandi ſine actuali habitatione. Animus verò manendi raró præſumitur, niſi perſpicuè ex actibus appareat, qualis eſt emptio domus cum tranſlatione mobilium, aut habitatio continuata decennio, neque cauſæ tranſitoriæ alligata, quales ſunt ſcholarium, famulorum, præſidiariorum militum, argumento legis 2. C. de incolis, lib. 10. Sufficere poteſt ad argumentum fixi domicilii publica habitatoris declaratio, quod intendat ibidem fixum habere domicilium. Hoc enim ipſo ſtatim jus domicilii ſine aliquo temporis præcedentis lapſu contrahit, ut docent Baldus lib. 4. conſiliorum, cap. 313. Rota deciſ. 150. & 188. Barboſa de offic. & poteſt. Epiſc. p. 2. alleg. 4. num. 24.

III. Habitatio etiam annorum quadraginta cum animo recedendi tribuere jus domicilii non poteſt, juxta Menochium de arbitr. caſu 86. n. 7. Barboſam d. alleg. 4. num. 25. & alios.

IV. Qui duos ſortitus, pluresve Epiſcopos, ut originis, domicilii, Beneficii, Tonſuram vel Ordinem ab uno horum accepit, non poteſt ad horum alterum ſine dimiſſoriis pro reliquis Ordinibus recurrere, utpote priori jam aſtrictus, ut docent Archidiaconus in cap. *Nec captanda*, de conceſſ. Præb. Molfeſius in ſum. Theol. Mor. tract. 2. cap. 2. num. 10. Bonacina tract. de Sacram. Ord. Barboſa de offic. & pot. Epiſc. p. 2. alleg. 4. num. 1. aliique. Idemque ſtatuendum de Epiſcopo, quem quis ſortitus eſt titulo familiæ per triennium continuatæ, & ſequutâ ordinatione per eundem, beneficiique collatione ad ordinationis titulum, juxta Concil. Trident. ſeſſ. 23. cap. 9. ad hoc enim debet dimiſſorias pro reliquis Ordinibus

 accipere,

accipere, etiam ad Epiſcopos originis & domicilii. De familia Epiſcopi hoc quoque tenendum, familiares quoſcumque Epiſcopi gaudere privilegio fori competenti ipſi Epiſcopo, cap. fin. de officio Archid. his verbis: *Specialibus ipſius Archiepiſcopi & hominum familiæ ſuæ cauſis dumtaxat exceptis.* Et ibi Panormitanus & alii communiter Doctores: & l. 1. & 2. C. de Epiſc. & Cler. & ibi Albericus & Baldus. Item Rebuffus in praxi, tit. *Forma dimiſſor. litt.* num. 30. & Zerola 2. p. praxis Epiſc. tit. *Epiſcopi*, §. 24. & tit. *Familiares* 9. in fine: qui etiam addunt familiam generaliter gaudere privilegio domini.

V. Cùm ſortiatur quoque aliquis forum ratione delicti, ſi Clericus habens beneficium in alia diœceſi judicetur ab Epiſcopo loci in quo deliquit, & Beneficii privatione condemnetur, illa depoſitio exequenda erit ab eo ſolo Epiſcopo in cujus diœceſi ſitum eſt Beneficium, cap. *Poſtulaſti*, de foro compet. Alia require de foro Eccleſiaſtico ſecundùm Galliæ uſum ſuperiùs lib. 1. cap. 18. art. 14. 15. & 16.

VI. Quod attinet ad litis conteſtationem, hæc non fit per ſimplicem poſtulationem, aut actionem intentatam, ſed per propoſitam coram judice petitionem, & ſequutam defenſionem, ſeu quamcumque reſponſionem ejus qui citatus eſt reus, vel ejus procuratoris conſtituti, l. 1. C. de litis conteſtat. & cap. 1. eodem. Effectus conteſtationis litis hic eſt, ut per ipſam, quanvis non proſequutam, interrumpantur præſcriptiones, l. *Mora litis*, C. de rei vindicat. Ex edicto tamen Ludovici XIV. anni 1667. litis conteſtatio perficitur etiam abſente altera Parte. Vide hujus libri caput ultimum, art. 6.

VII. Regula ſimul & titulus Decretalium eſt, Ut lite non conteſtata ad auditionem teſtium non procedatur, neque ad ſententiam definitivam. Hinc tamen excipitur caſus in quo mors teſtium apparenter timetur, aut eorum diuturna abſentia, ne probationis copia per fortuitos caſus ſubtrahatur; ideoque ad actoris petitionem ſenes, valetudinarii, in remota loca profecturi, aut ubi ſimile periculum formidatur, etiam lite non conteſtata examinandi ſunt, ſive etiam quum reus eſt abſens, aut contumax, ut conveniri non poſſit. Hanc præcautionem Gallicani Pragmatici vocant *Examen à futur.* Sed ſi actor non convenerit reum intra annum, ex quo citari & conveniri potuit, aut ſaltem horum admiſſionem teſtium non ei ſignificaverit ac denunciaverit, illa teſtimonia erunt invalida, ne veniant in fraudem, & proceſſu temporis exceptiones legitimæ ad repellendos aut convincendos teſtes opponi non poſſint, cap. *Quoniam frequenter*, ut lite non conteſt. Quin etiam teſtes ad futuram rei memoriam non examinantur in cauſis beneficialibus, neque in criminalibus pariter. Imò verò jure noviſſimo in Gallia ex edicto Ludovici XIV. tit. 13. prorſus rejiciuntur ejuſmodi probationes.

VIII. Denique conventio, ſeu citatio eſt principium ordinis judiciarii;

rii ; non enim legitimè proceditur inaudita, vel non citata Parte, cap. *Inter quatuor*, de majorit. & obed. & cap. *Quoniam contra falſam*, de probation. Citationem ſequuntur dilationes, & demùm peremptorium edictum, tot. tit. de citationibus. Actor ſequi debet forum Rei, cap. *Si Clericus*, & cap. *Cùm ſit*, de foro compet. & l. *Juris ordinem*, C. de juriſd. omn. jud. Citato exhibendus eſt libellus, ut ſciat quâ de cauſa citetur, & paratus compareat, cap. fin. de libelli oblat. Citatio fieri non debet diebus feriatis, tot. tit. de feriis. Sed id non ſervatur in Gallia. Jure etiam communi actor & reus jurare compelluntur de vitanda calumnia, cap. *Cùm cauſam*, cap. *Caterùm*, cap. *Cùm in cauſa*, de juram. calum. Sed neque hoc ſervatur in Gallia. Sententia lata non citatâ Parte, nulla prorſus & inanis eſt, cap. *Eccleſia ſanctæ Mariæ*, de conſtitut. Imò nec valet ſententia, ſi præcedens edictum peremptorium, Gallicè *Forcluſion*, non venerit ad abſentis notitiam, aut ſaltem ad ejus domicilium, l. 1. §. *Item cùm ex delicto*, D. quæ ſent. ſine appellat. Si poſt ingeminata novæ citationis edicta, quæ vocant *defaux & reajournement*, & tandem inſequutum edictum ac terminum peremptorium actor ſuam probet intentionem, reus contumax condemnatur: ſed ſi actor necdum ſufficienter probaverit, datur ei terminus ad probandum : quod ſi non præſtet, causâ cadit, vulgò *il eſt debouté de ſa demande.* Si verò ipſe actor die condicta non ſiſtat in judicio ad proſequendam à ſe intentatam litem, reus ab inſtantia relaxatur, Gallicè *il obtient congé.* Adhuc tamen liberum eſt actori cauſam inſtaurare novo ſupplici oblato libello, reúmque ſecundò in jus vocare, ſolutis ante omnia prioris inſtantiæ omnibus expenſis, l. *Et poſt edictum* 5. §. 2. D. de judiciis. Similiter reus qui abſens & contumax damnatus fuit, duplici remedio juvari poteſt, vel appellationis ad ſuperiorem judicem, vel recurſus ad ipſum judicem qui ſententiam tulit adverſus eum condemnationis : atque refuſis contumaciæ ſuæ expenſis poteſt ſuas proponere exceptiones, quibus ſententiam retractari velit.

IX. Ante omnia reſtituendus eſt in priſtinam poſſeſſionem qui ſe ſpoliatum queritur & probat ; cauſa enim poſſeſſionis priùs tractanda eſt, & reſtitutio facienda, quàm tractetur de jure proprietatis, adeò ut prædo ſpoliatus ſit in primis reſtituendus ibi unde vi, vel clam, vel precariò dejectus eſt, cap. *In literis*, de reſtit. ſpoliat. Verùm de interdictis & cauſis poſſeſſoriis require quæ pleniùs libro 2. tractavi circa poſſeſſorium & petitorium litigioſorum Beneficiorum.

X. Actor ſuam debet probare intentionem, alioqui ab actione repellitur, cap. *Ut circa*, de elect. in 6. Nullumque reo incumbit probandi onus, cap. *Quoniam*, de probation. & l. *Res alienas*, C. de rei vindicat. niſi quum ipſe actorem reconvenit, aut actoris probatam intentionem ſuâ exceptione neceſſe habet elidere, cap. 1. de exception. in 6. Alioqui enim actore non probante reus abſolvitur, cap. *Accedentibus*, de privileg. Imò

Gloſſa in Clement. fin. de verb. ſign. §. ult. in verb. *Partes,* dicit fatuut eſſe quod reus probet defenſiones ſuas, niſi priùs intentio actoris ſit fundata. Si ſit æqualis probatio ex parte actoris & rei, & par teſtium non ſuſpectorum numerus, abſolvendus eſt reus & poſſeſſor, cap. *Ex literis,* de probation. & cap. *Quod autem*, de jurepatron. & cap. *Si à Sede*, de præbend. in 6. Et cùm ſunt Partium jura obſcura, reo potiùs favendum eſt quàm actori, cap. *Cùm ſunt*, de regul. jur. in 6. & favorabiliores Rei potiùs quàm Actores habentur, l. *Favorabiliores*, D. de regul. jur.

XI. Regulariter nemo admittitur ad agendam alterius cauſam nomine procuratorio ſine mandato, niſi ſit conjuncta perſona, l. *Sed hæ perſonæ,* in princ. D. de procur. & cap. *Nonnulli,* in fin. de reſcript. Poteſt verò aliquis agere pro conſortibus litis ſine mandato, ut ait Gloſſ. in cap. *Cùm M. Ferrarienſis*, de conſtitution. & plerique Doctores, quos allegat & ſequitur Fagnanus in d. cap. *Cùm M. Ferrarienſis,* num. 6. aſſerens hanc eſſe communem doctrinam. Conſors tamen cavere debet de ratihabitione, ex d. l. *Sed hæ perſonæ,* & d. cap. *Nonnulli,* & l. 2. Cod. de conſort. ejuſd. lit. quæ hoc etiam requirit, ut lis cum omnibus fuerit priùs conteſtata. Jura porrò loquentia de conjuncta perſona, intelligenda ſunt de conſortibus ejuſdem litis, & de ſanguine conjunctis, non de amicis; quia diſſolvi amicitia poteſt, ſed non jura ſanguinis, l. *Ius agnationis,* D. de pactis. Præterea cùm hæ ſine mandato procurationes à regula communi exorbitent, non ſunt trahendæ ad amicos, quos jura prædicta non exprimunt. Ita Fagnanus loco cit. cum pleriſque quos profert Doctoribus.

XII. Ubi de plano judicatur, ac ſine ſtrepitu vel figura judicii, ut fieri ab Ordinariis aſſolet dum viſitant, & à Delegatis quoque, ſi in mandatis habent ut de plano & ſine ſtrepitu judicii procedant, tunc non eſt opus libellum ab actore proferri, neque litem conteſtari. Idemque ſervatur quoties actio contra certam perſonam non intentatur. Et tales proceſſus fieri poſſunt extra Auditorium, & feriarum tempore, verbi gr. autumnalium; non comprehenſis tamen Dominicis aut feſtis diebus. Clem. *Sæpè contingit*, de verbor. ſignif.

XIII. In foro Eccleſiæ ſi Prælatus ſit ſuſpectus, ejus quoque Vicarius ac Officialis abſtinere debet. Panormitanus in cap. *Ex inſinuatione,* de offic. jud. deleg. Parteſque debet compellere ut inter ſe conveniant de arbitris qui cauſas ſuſpicionis inquirant & examinent; & ſi arbitri convenire non poſſint, tertium eligant. Si cauſa ſuſpicionis legitima non probetur, judex recuſatus ſuâ poteſt uti juriſdictione, cap. *Secundò requiris,* §. *Tertiò poſtulas,* de appellation. & cap. *Suſpicionis cauſa,* de offic. & poteſt. jud. deleg. Si verò cauſa ſuſpicionis probata ſit, idem judex de Partium conſenſu, ſi ſit Ordinarius, perſonam idoneam delegare debet ad hoc judicium, cap. *Si quis contra Clericum,* de foro compet. aut cauſam ad Superiorem dirigere, cap. *Cùm ſpeciali*, de appellat. At verò judex delegatus

non

non poteſt alii cauſam committere, ſed ſi ſuſpectus judicatur, debet ad Superiorem aut delegantem tranſmittere cauſæ judicium. Gloſſ. in d. cap. *Cùm ſpeciali*, verb. *De recuſatoris*. Cæterùm ſi recuſatio proponatur in viſitatione, poterit nihilominus Prælatus procedere ulteriùs, recuſatione aut appellatione non obſtante; ſalvo tamen jure recuſantis aut appellantis, ne res Eccleſiæ pereant, aut divinus cultus retardetur. Concil. Trid. ſeſſ. 13. cap. 1. & ſeſſ. 24. cap. 10.

XIV. In cauſa ſuſpicionis Judicis Ordinarii, ac in aliis omnibus cauſis ubi neceſſe ſit declinare ordinariam juriſdictionem, poteſt ad Papam recurri, ut alium Judicem ſuo reſcripto committat. Ne verò Partes expenſis aliiſve incommodis ob diſtantiam fatigentur, olim quidem vetabant Jura ne cauſæ ullius judicium per Apoſtolicum reſcriptum committeretur ultra duas dietas à finibus diœceſis commenſurandas, ex decreto Innocent. III. in Concilio Generali, cap. *Nonnulli*, de reſcript. Sed poſtea Bonifacius VIII. conſtituit ne ultra unam dietam à finibus diœceſis cauſæ cognitio per reſcriptum committatur, cap. *Statutum*, §. *Cùm verò*, & §. *Cùm autem*, eod. tit. in 6.

CAPUT III.

In cauſa criminis quemadmodum procedatur.

I. CRIMEN in judicio tribus modis intentatur, denunciando, accuſando, & excipiendo. Denuncians non tenetur ſe inſcribere etiam jure communi pro juramento calumniæ, ejuſque ſubeunda pœna & refundendis expenſis, niſi denunciet per modum accuſationis ad exigendam de reo pœnam judicialem: non verò ſi hoc fine denunciet ſolummodò, ne promoveatur ad Ordines, vel ad Beneficium, aut aliud hujuſmodi. Porrò inſcribere eſt obligare ſe ad talionem ac eandem pœnam, ſi non probaverit, quam reus convictus incurreret, cap. *Quiſquis*, & cap. *Qui crimen*, 2. quæſt. 8. Excipiendo quoque poteſt reus accuſatorem ſuum criminis paris aut gravioris accuſatione ſummovere, quia criminoſus criminoſum accuſare non permittitur, cap. 1. & cap. *Nulli*, de accuſat. & cap. *Si quis*, & cap. *Quærendum*, 2. q. 7. Et qui trabem habet præ oculis, feſtucam ex oculo fratris ſui eruere non permittitur. Luc. 6. Is quoque reus qui accuſando excipit contra ſui accuſatorem vel teſtem, non tenetur inſcribere, ſi nihil aliud quàm juſtam ſui defenſionem atque intentatæ contra ſe accuſationis repulſam intendat, & non pœnam aliquam. At verò directus criminis accuſator jure communi

non admittitur vel auditur, niſi poſtquam inſcripſerit, cap. *Super his*, de accuſation.

II. In criminalibus cauſis actor & reus non admittuntur ad agendum vel reſpondendum per procuratores, ſed tantùm per ſeipſos, cap. *Veniens*, de accuſation. Procurator autem Officialitatis vel per ſe ſolum, vel accuſatori ſe adjungens ut communis morum cenſor, & criminum vindex litem intentatam urget ac proſequitur. Ideoque totus ei proceſſus communicatur, ut perſpectis probationibus ſuas adjungat requiſitiones, quas vocant Concluſiones.

III. Pro levibus tamen delictis ac injuriis non ſolet agi criminaliter per inquiſitiones & teſtium depoſitiones: ſed edito ſupplici libello Judex decernit citationem, ad quam reo comparente, ſi culpam fatetur, Judex honorariam aliquam verborum reparationem, & aſſertionem de probitate & honeſtate conquerentis, & veniæ de offenſa poſtulationem decernit, ſicque reparata offenſione reus dimittitur, aut leviter pecunia ex Judicis ſententia multatur, & prohibetur deinceps à ſimilibus offenſis. Sed ſi reus factum inficietur, tunc civilis cauſa ob inficiationem vertitur in crimino-ſam. Judex ergo decernit inquiri de contentis in libello querimoniali, teſtes advocari, aut nolentes per apparitorem adduci: tum procedit ad inquiſitionem criminalem, quam vocant Informationem; ſingulos teſtes juramento priùs adactos ſeparatim audit. Teſtis namque injuratus nullam facit fidem, ſive in civilibus, ſive in criminum cauſis, cap. *Nuper*, de teſtib. Peractis ſive in totum, ſive pro parte (quum ſcilicet de fuga rei timetur) probationibus, auditiſque requiſitionibus Procuratoris Officialitatis, Judex pro cauſæ gravitate decernit aut incarcerationem, aut citationem in diem præſtitutum accuſati per ſeipſum, non verò per procuratorem reſponſuri. Conſtitutione Ludovici XIV. anni 1670. tit. 6. art. 4. teſtes antequam deponant, producere jubentur ſignificatam ſibi ad teſtimonium dicendum citationem, cujus etiam facienda mentio in ſingulorum teſtium depoſitionibus. Ejuſdem Conſtitutionis tit. 15. art. 16. & ſeqq. prohibetur legi coram reo criminis ullum teſtimonium, niſi poſtquam reſponderit interrogatus, num habeat adversùs teſtem cauſas ſuſpicionis: ſed ſolùm audietur ad probationes falſi & impugnationis, ſi quas habeat adversùs teſtimonium.

IV. Si reus citatus non comparet, ac vadimonium deſerit, jubetur apprehendi & incarcerari. Si apprehendi nequit, agitur in contumacem, & poſt tria, vel quatuor edicta in valvis fori affixa, ſententia profertur quâ contumax apertè declaratur, ſuiſque exceptionibus declinatoriis, dilatoriis & peremptoriis ſubmovetur, ſimulque decernitur teſtium repetitio: *Recollement des témoins*. Hæc ſententia Gallicè dicitur, *Sentence par défaut*. In foro autem ſeculari tres fieri ſolent in triviis urbis proclamationes per præconem, ſingulæ trium dierum, hoc eſt de triduo in triduum, vulgò

Criées

Criées ou Ajournemens à trois briefs jours. Cæterùm noviſſima lex Ludovici XIV. anni 1670. triduanas illas abſentis Rei per præconem citationes abrogavit, aliaque non pauca immutavit, quæ hujuſce libri capite ultimo ſelegi, quò recurrito. Quibus exactis proceditur contra contumacem abſentem uſque ad judicium definitivum. Teſtes ergo Judex Eccleſiaſticus denuò vocatos repetit, relectis eorum depoſitionibus ſeorſim, ipſis præſentibus & interrogatis, num ad ſingula perſiſtant, num aliquid addere aut retractare velint. Demùm proceditur ad definitivam ſententiam condemnationis in contumacem. Hic tamen ſi poſt ſententiæ promulgationem compareat, ſuamque velit purgare innocentiam, auditur intra quinquennium à die promulgatæ ſententiæ, poſtquam refuderit omnes contumaciæ expenſas, juxta edictum Molinenſe Caroli IX. art. 28. Poſt quinquennium verò non aliter auditur, niſi priùs depoſuerit apud Actuarium mulctas integras pecuniarias ſuæ condemnationis.

V. Si autem reus citationibus obtemperans ſe judicio ſiſtat, illum Judex interrogat de nomine, cognomine & vitæ profeſſione; tum articulatim de omnibus in libello contentis, atque in informationibus de circumſtantiis temporum, locorum & rerum. Ejus reſponſiones in ſcripta rediguntur. Poſt unum alterumve diem Judici denuò repræſentatur, ejuſque reſponſa audienti releguntur, fitque ei liberum addere vel retractare quæ ei videbuntur. Si de crimine atroci agitur & metuitur fuga, mittitur in cuſtodiam: ſi leve ſit delictum, aut ſi probatio non ſuppetat, relaxatur aut ſimplici repromiſſione, aut fidejuſſore dato de ſiſtendo iterum in judicio ad publicationem ſententiæ, deque judicato ſolvendo. Fidejuſſor porrò liberatur, ſi ſemel eum poſtea repræſentaverit.

VI. Sed ſi reus inficiatur, Judex interloquendo jubet teſtes iterum advocari, & repræſentari. Galli vocant *Accarration & confrontation des témoins, ou procez extraordinaire*. Idque fit diligentiâ & expenſis accuſatoris, aut ſi non ſit accuſator urgens, Procuratoris Officialitatis. Teſtes itaque ſinguli ſeorſim audiuntur, lectaque depoſitione interrogantur an perſiſtant, an addi vel detrahi quid velint: mox accuſatus intra idem Auditorium ducitur; interrogatur an teſtem præſentem noverit, an ejus depoſitioni ſtare velit? Si ſtare nolit, neceſſe eſt cauſas exprimat recuſationis aut ſuſpicionis ſuæ. Si neget noſſe teſtem, inquiritur ſummatim & de plano ſuper qualitate teſtis, iſtaque mox inquiſitio coram reo legitur. Si reus objiciat contra teſtem, quod vocant *dire ſes objects & contredicts*, id omne in ſcripta redigitur, & ſummatim de objectorum veritate inquiritur.

VII. His omnibus peractis ad judicium proceditur, ad quod convocantur aliqui Canonum vel Theologiæ Doctores: fit inter eos totius lectura proceſſus, examinantur accuſationum capita, rei accuſati defenſiones, teſtium depoſitiones, aliæque probationes, quæ ſigillatim recenſentur, ſcriptiſque in tres diſtribuuntur claſſes, ſcilicet quæ ſint bonæ, quæ

nullæ, & quæ in religione, hoc eſt dubiæ & incertæ, quæ cum aliis collatæ poſſint fundare aliquam præſumptionem, ſed non certam fidem. Si conſtet de delicto, reus condemnatur, ſin minùs abſolvitur & relaxatur, aut decernitur amplior inquiſitio; quo caſu reus relaxatur data cautione, aut certè ſimplici pollicitatione de ſiſtendo in judicio quum juſſus fuerit. Si denique nihil amplius compertum fiat de delicto poſt elapſa tempora dilationum accuſatori præfinitarum ad novos producendum teſtes, definitivè demùm relaxatur & dimittitur reus, finiſque controverſiæ imponitur, niſi nova formetur Rei adversùs accuſatorem inſtantia pro læſi honoris reparatione. Reo abſoluto declaratur nomen inſtigatoris qui reum detulit apud Procuratorem, ſive Regium, ſive Juriſdictionalem, ſive Officialitatis; quique ſe teſtes & ſcripturas ad probationem criminis ſuppeditaturum ſpoponderat; ab hoc enim reus dimiſſus habet jus repetendi expenſas, & id quod intereſt. Papo lib. 24. Placitorum, tit. 1.

VIII. Pœnas infligit Eccleſia tum ſpirituales, ut ſunt excommunicatio, ſuſpenſio, interdictum, depoſitio ac privatio præbendarum, degradatio: tum etiam corporales, ut carcer, ſive perpetuus, ſiue temporaneus, cap. *Quamvis*, de pœnis in 6. etiam in vinculis ferreis. Clement. 1. §. *Propter quod*, de hæret. Jejunia quoque in pane & aqua, cap. *Novimus*, in fin. de verb. ſignif. Olim frequentior erat pœna flagellationis intra cuſtodiam, non alia tamen manu quàm Clerici vel Monachi, cap. *Univerſitatis*, de ſent. excommun. Cùm tamen Eccleſiaſtico judicio laïcus poſſit adhiberi ad capiendum & incarcerandum Clericum, cap. *Ut fama*, eod. tit. Moderatum debere Epiſcopum eſſe in hoc genere pœnæ, admonet cap. *Cùm Beatus*, diſt. 45. circa Abbates, Sacerdotes & Diaconos, ob dignitatem Ordinis, niſi delicti atrocitas aliud ſuadeat. Is eſt canon 6. Concilii Bracarenſis tertii. Canon quoque 38. Concilii Agathenſis clericos & monachos contumaces verberibus ſubjicit. Ejuſdemque Concilii canon 41. qui eſt in Decreto cap. fin. diſt. 35. hanc pœnam ſtatuit in Clericum ebrietatis convictum. Quod idem ſancitur Concilii Venetici can. 13. Cujus etiam pœnæ meminere canon 6. Concilii Leptinenſis, his verbis: *Clerici & monachi & moniales fornicantes, carcere, jejuniis in pane & aqua, & flagellationibus plectantur.* Et Caſſianus lib. 4. de inſtit. cœnobior. cap. 16. recenſitis gravibus aliquot monachorum delictis, addit: *Hæc vel plagis emendantur, vel expulſione purgantur.* Meminit etiam B. Cyprianus in vita B. Cæſarii Arelatenſis.

IX. Quia verò Eccleſia ſanguinem, hoc eſt hominis occiſionem & mutilationem abhorret, ideo non ei licet hanc ulli pœnam inferre, ſed morem ſervat in cauſis capitalibus, accerſito ſeculari Judice, reum poſtquam proceſſu judiciario convictus fuerit, ſolenni ritu degradandi, & ejus poteſtati ac juriſdictioni tradendi, ſimulque totum judiciarium proceſſum ad inſtruendum ſecularem Judicem, reumque convincendum. Sed

tenetur

tenetur Prælatus ſimul intercedere pro reo, ut mitiùs & citra ſanguinis pœnam plectatur, cap. *Novimus*, de verb. ſignific. Meminere pariter cap. *Clericus*, 3. quæſt. 4. & cap. *Si quis Sacerdotum*, 11. quæſt. 1. & cap. *Ad falſariorum*, de crim. falſi, & cap. *Ad abolendam*, de hæret. & Concilium Tridentinum ſeſſ. 13. cap. 4. tam degradationis, quàm traditionis ſeculari Judici.

X. Quia etiam per Regiæ Juriſdictionis Tribunalia non permittitur Eccleſiæ Gallicanæ ullum habere territorium, idcircò non permittitur Ordinariis condemnatio in exilium, neque relegatio ad triremes. Ita Chopinus de ſacra Polit. tit. 3. num. 12. Alibi verò valet Eccleſiaſtica ad triremes damnatio, teſte Zerola 2. parte, verbo *Triremes*, & aliis ibi citatis. Idemque verbo *Excommunicatio*, §. 19. ait damnatos ad triremes Clericos moderatè poſſe à trierarcha verberari, etſi non fuerint degradati; ſed ſi verberentur ad exceſſum, incurri excommunicationem, ſi fuerint tantùm depoſiti: at ſi fuerint ſolenni ritu degradati, cùm amiſerint omne privilegium clericale, non incurri quidem cenſuram, ſed graviter peccare immoderatum notabiliter percuſſorem eorum.

XI. Ultra pœnas jam memoratas Eccleſia pariter decernit mulctas pecuniarias, ſive Parti læſæ, ſive piis locis applicandas; non tamen Fiſco Eccleſiaſtico, nec Præſuli, nec Officialibus. Si ſecus fiat, admittitur appellatio tanquam ab abuſu ad Curias Regias in Galliæ Regno. Hic ſanè abuſus damnatur per cap. *Licèt*, de pœnis, & cap. *Irrefragabili*, §. fin. de offic. Ordin. Attamen ubi Prælatis competit juriſdictio temporalis ratione feudi, poſſunt ſeculares ab ipſis conſtituti Judices applicare Prælatis (quemadmodum & aliis temporalibus Dominis ſolet fieri) pœnas pecuniarias.

XII. Quæritur an poſſit Judex Eccleſiaſticus reum crimen inficiantem torturæ addicere, quemadmodum poteſt Judex Laïcus in criminibus enormibus ſemiplenè probatis? Semiplena porrò probatio illa communiter cenſetur, quæ fit per unicum teſtem omni exceptione majorem, affirmantem rem ſibi viſu proprio compertam. Videtur hoc improbari per cap. *Si quandoque*, 15. quæſt. 6. Sed ibi ſermo eſt de confeſſione quam metus injuſtus extorſit, qualis non eſt confeſſio criminis ſemiplenè probati juridicè extorta. Hanc enim approbant Canones, cap. *Illi qui*, 5. quæſt. 5. Gloſſa in d. cap. *Illi qui*, verb. *Ut dum:* Chopinus lib. 1. de ſacra Politia, cap. 3. num. 10. Paſtor de juriſdictione Eccleſiaſtica, tit. 4. num. 4. Riccius in Praxi, deciſ. 585. Bengeus tract. de Benefic. Eccl. & alii. Quæritur ulteriùs, an Prælatus uti poſſit manu laïci ad torquendum clericum? Videtur obſtare cap. *Univerſitatis*, de ſent. excommun. quo adſtruitur excommunicatum eſſe Epiſcopum, vel Abbatem, qui cauſâ diſciplinæ fecerit ſibi ſubditum clericum aut monachum manu alicujus ſecularis verberari. Sed diverſum eſt quod fit interiori correctione ab eo quod fit publico judicio,

nam caput *Ut famæ*, eod.tit. permittit Judici Eccleſiaſtico ut faciat Clericum à laïco apprehendi, & ſi ſit opus, violenter detrudi in carcerem. His adde rationem decentiæ clericalis; officium enim lictoris & tortoris Clericum dedecet, cùm tamen non dedeceat activa ſecundùm ordinem diſciplinæ caſtigatio, jubente Prælato. Igitur Prælatum uti poſſe manu laïci ad Clerici judicialem torturam, aſſerit Navarra in cap. *Nullum*, 18. quæſt.2. & conſil. 5. de foro compet. & conſil. 29. de ſent. excomm. & addit hoc paſſim fieri in Gallia, & in ipſa Urbe Roma. Item Zerola in praxi, part.1. verb.*Tortura*, §.1. aſſerit ſeipſum in ſuo Epiſcopatu hoc juridicè decreviſſe in ſubditos ſibi Clericos.

XIII. Ampliatur Eccleſiaſtica Juriſdictio circa delicta Regularium alioqui exemptorum, ſi lis in figura judicii terminanda ſit, ut in crimine hæreſis, in cauſis ſeductionis mulierum per Confeſſionem, in cauſis publici ſcandali, aut ſi Regularis extra Regulam & ſepta Monaſterii enormiter deliquerit, aut ſcandaloſè. Hiſce caſibus Ordinarius notionem ſuam interponere debet, cap. *De perſona*, 11. quæſt. 1. Idque poſt tempora privilegiorum Regularibus indultorum confirmat Abbas in cap. *Cùm contingat*, num. 21. de foro competenti, & Authores Gallicani quæſt. 408. Capellæ Toloſanæ, Chopinus lib.1. de ſacra Polit. tit.4. num.28. Papo lib.1. Placitorum, tit. de Juriſdict. Eccleſ. artic. 14. & tit. de juriſdict. tempor. artic. 36. Cujacius in cap. 9. de vita & honeſt. Cleric. Bengeus de diviſ. benefic. §.8. num. 11. ipſumque Aurelianenſe Edictum Caroli IX. art.11. His adde quæ dixi ſuprà, lib.2. de poteſtate Ordinariorum erga Regulares exemptos.

XIV. Ex oppoſito limitatur in Gallia Ordinariorum juriſdictio in delictis Clericorum, quæ dicuntur privilegiata, quorum cognitio reſervatur Judicibus Regiis, ad differentiam communium delictorum, de quibus Clerici non alibi accuſari & judicari poſſunt, niſi apud Ordinarios. Statuit Caroli IX. Edictum Molinenſe art. 39. ne per Officiales Regios ſub prætextu privilegiati delicti cognoſcatur ſimul de communi delicto Clerici, pro cujus cognitione jubet Clericum reum remitti ad Eccleſiæ tribunal, poſtquam Judices Regii cognoverint de privilegiato ejuſdem delicto. Deinde Henricus III. Melodunenſis Conſtitutionis art.22. ſanxit ut inſtructio proceſſus criminalis de privilegiato Clerici delicto fiat conjunctim per proprium Judicem Eccleſiaſticum & per Judices Regios, jubetque Commiſſariis per Curiam Regiam deputatis, ut ipſam juriſdictionis Eccleſiaſticæ Sedem adeant, & Prælatum conveniant pro communi proceſſus de privilegiato crimine inſtructione.

XV. Crimina privilegiata generatim cenſentur quæ publicam quietem & ſtatum communem Reipublicæ violant, de quibus ſigillatim tractat Benedictus in cap. *Raynutius*, verb. *Et uxorem*, num.433. & ſeqq. & ſunt iſta. Crimen læſæ Majeſtatis in primo & ſecundo capite, hoc eſt, ſi Clericus

Clericus attentaverit in perſonam Regis aut Reginæ, aut regiorum liberorum, aut in Rempublicam, aut in Legatos Regis. Infractio ſalvæ gardiæ à Rege conceſſæ, quâ etiam comprehenduntur Officiales Regii dum proprium exercent officium, eorumque exequutores & apparitores in ſui muneris exercitio; ſub hac enim ratione in tutelam Regis ſuſcipiuntur. Item vis publica, aut concitata ſeditio. His aliqui addunt aſſaſſinium, hoc eſt præmeditatum & per inſidias patratum homicidium. Boërius quæſt. 199. Faber in ſuo Cod. de juriſd. omn. Jud. defin. 26. Item crimen falſæ monetæ. Benedictus loco cit. num. 435.

XVI. Quanvis inquiſitio & interrogatio Rei conjunctim faciendæ ſint à Judice Eccleſiaſtico & Laïco, ſi conſtet de privilegiato & de communi delicto, ſintque delicta illa ſeparabilia, uterque tamen Judex judicat ſeparatim, Eccleſiaſticus de communi, Laïcus de privilegiato, ut cum Papone lib. 1. Placitorum, tit. 5. num. 54. & Chopino lib. 2. de ſacra Politia, cap. 4. num. 22. ſcribit Paſtor de Juriſd. Eccleſ. tit. 14. num. 14. Priùs tamen agitur de delicto privilegiato apud Judicem Laïcum, quàm de communi apud Eccleſiaſticum, ut infertur ex dicto art. 39. Molinenſis Edicti. Atque Eccleſiaſticus Judex non poteſt reum à carcere relaxare, niſi priùs pœnam pecuniariam exſolverit conſtitutam à Judice Laïco pro crimine privilegiato. Alioqui pro reo tenebitur Judex Eccleſiaſticus exſolvere mulctam. Si verò crimen privilegiatum non ſit ſeparabile à communi, ut homicidium factum in ſeditione, privilegium casûs attrahit ad Judicem Laïcum utrumque delictum.

XVII. Caſus autem, in quibus crimen privilegiatum ſeparabile eſt à communi, occurrunt varii, ut in Clerico calumniatore aut falſum deponente, aut falſum inſtrumentum ſcienter producente coram Judice Laïco. Injuria namque in judicio Judici Laïco facta poteſt ab hoc puniri; falſi verò crimen judicari & puniri ſeorſim à Judice Eccleſiaſtico. Similiter ſi Clericus ſimul incendii & geſtationis armorum lege Principis prohibitorum accuſetur, Judex Laïcus cognoſcet de geſtatione armorum, qui caſus eſt privilegiatus: at Eccleſiaſticus de incendio, qui caſus eſt communis. Benedictus num. 438. Clericus etiam adulteratus cum uxore illius qui ſalvam gardiam Regis pro ſe ſuaque familia obtinuerat, judicabitur in Tribunali Laïco de infractione ſalvæ gardiæ: in Eccleſiaſtico autem de adulterio, quod eſt delictum commune. Papo lib. 1. tit. 5. num. 34.

XVIII. Sunt & alia delicta mixti fori, in quibus eſſe ſolet præventioni locus inter Judicem Eccleſiaſticum & Laïcum, cujuſmodi eſſe volunt uſuram, adulterium, concubinatum, ſortilegium. Julius Clarus in praxi criminali, quæſt. 37. & Faber in Cod. de crimine ſacrilegii. Verùm in Gallia nec Judex Eccleſiaſticus de his criminibus contra Laïcos cognoſcit, nec Judex Laïcus contra Clericos, ut monet Paſtor loco cit. num. 16.

XIX. Conſtitutiones Eccleſiæ vetant exerceri judicia nocte ac in

tenebris, cap. *Conſuluit*, de offic. jud. deleg. Tametſi Athenis Areopagitæ non interdiu, ſed noctu judicare conſueviſſent, referente Luciano in Sectis, ne perſonas litigantes, ſed ea ſola quæ dicebantur conſiderarent. Sanè tranſactio nocte facta tenet, l. *Minorem*, C. de tranſact. Et teſtamentum nocte factum valet, l. *Ad teſtium*, §. *Poſſe*, D. de teſtam. Conſuetum eſt in Gallia criminales cauſas non niſi ante prandium judicari, ne vapores inde exurgentes Judicum mentes obnubilent. Cavetur quidem in cap. *Honeſtum*, 22. quæſt. 5. ne quis in judicio ad juramentum admittatur, niſi jejunus. Et in cap. 1. de teſtib. & atteſtat. ne quis niſi jejunus teſtimonium dicat: ſed Gloſſæ utrobique dicunt, hoc de honeſtate dici, non de neceſſitate.

CAPUT IV.

De juridica Inquiſitione, & Teſtibus, & Juramento.

I. SIcut in criminalibus cauſis triplex eſt procedendi modus: 1. per inquiſitionem: 2. per accuſationem: 3. per denunciationem; ita etiam triplex eſt inquirendi modus. Primò generatim, qua ratione ſolent inquirere Prælati de vitiis communibus ſubditi populi aut communitatis, ut eorum remediis proſpiciant. Secundò ſpeciatim, dum inquiritur in aliquam certam perſonam, ut utrum Caius hominem occiderit. Tertiò mixtim, ut ſi inquiritur in commune quiſnam hominem certum occiderit, cujus repertum eſt ſaucium cadaver: ibi enim delictum eſt particulare, ſed inquiſitio de authore delicti eſt generalis: & viceverſa ſi inquiratur in ſpeciali de delinquente, & in genere de delictis, ut utrum Caius ſit flagitioſus, an aliqua ſcelera commiſerit, aut committere ſolitus ſit.

II. Non eſt licitum contra certam perſonam de crimine inquirere, ſive ſpeciatim, ſive mixtim, niſi præceſſerit infamia, vel gravia indicia, vel ſemiplena probatio, cap. *Inquiſitionis*, & cap. *Qualiter* 24. de probation. Quem tamen ordinem non uſquequaque ſequi tenentur Regularium Præfecti, d. cap. *Qualiter*, in fine. Eſt verò infamia vox frequens proborum ac honeſtarum perſonarum. Legitimæ famæ judicium eſſe relinquendum prudentis & probi Prælati arbitrio, docent Menochius, Ugolinus, Molina, & alii. Quod enim ſcribit Sotus, requiri vocem decem honeſtorum hominum, id parum eſt in ampliſſima civitate, & nimis multum in exiguo pago. Indicia urgentia ſunt fuga ſuſpectæ perſonæ ſtatim

quod

poſt perpetratum, vel deteɑum ſcelus: gravis præcedens inimicitia cum aliis conjecturis conjuncta, ut ſunt minæ, &c. inventio rei furtivæ penes aliquem. Semiplena probatio eſt unius jurati, nec ullatenus ſuſpecti teſtis aſſeveratio quod ipſe viderit, aut ab ipſo reo audiverit. Prædictorum ratio generalis eſt, quia alioqui temerè diffamaretur homo, & in grave diſcrimen abſque ſufficienti cauſa conjiceretur. Iſtæ verò non adeò exactè requiruntur præcautiones ad eam mixtam inquiſitionem, in qua conſtat de particulari crimine; ſed in communi ejus author inquiritur, ſic enim nemini fit injuria. Oſtienſis verò tit. de inquiſition. §. *Quomodo procedatur*, num. 4. & Zerola p. 2. tit. *Inquiſitio*, cautè procedendum admonent circa infamiam, quia ſæpè à malevolis & calumniatoribus aut levibus oritur.

III. Ad accuſationem olim pertinebat inſcriptio, quam docet Gloſſa in cap. *Super his*, de accuſat. eſſe obligationem coram Iudice, quâ ſe accuſator ſubjicit eidem pœnæ, ſi non probet, quam ſubire cogeretur convictus reus, juxta cap. *Quiſquis*, & cap. *Qui crimen*, 2. quæſt. 8. Nam ex Damaſi Papæ decreto calumniator in accuſatione deficiens pœnæ talionis reus fit, cap. *Calumniator*, 2. quæſt. 3. Sciendum verò, ſive accuſatorem, ſive teſtem qui calumnioſè alium in grave diſcrimen vel damnum adduxerit, teneri quoque in conſcientia ad ipſum liberandum ſubire par diſcrimen honoris, bonorum & propriæ vitæ, eoque fine ſuam efficaciter retractare calumniam, ſi vel probabiliter ei profuturus ſit. Alioqui enim non tenebitur cum tanto ſuo damno, eoque fruſtratorio & inutili, juxta Sotum, Medinam, Navarram, Covarruviam.

IV. Ad ſufficienter probandum in judicio, reumque convincendum duo teſtes conformes, & non ſuſpecti ſufficiunt, l. *Ubi numerus*, D. de teſtib. & cap. *Licet univerſis*, eod. tit. dicente utriuſque Teſtamenti ſcriptura: *In ore duorum, vel trium teſtium ſtabit omne verbum.* Deuteron. 19. verſ. 15. Matth. 18. verſ. 16. Ioan. 8. verſ. 17. 2. Cor. 13. verſ. 1. Hebr. 10. verſ. 18. Inquiſitiones criminum redigendæ ſunt poſtquam perfectæ fuerint in acta publica, ut ad eas quotieſcunque operæpretium fuerit, poſſint Iudices recurrere.

V. Gravis & admodum agitata quæſtio eſt, utrum unicus teſtis qui deponere poſſit in materia criminalis accuſationis, aut denunciationis, teneatur interrogatus à Iudice criminis veritatem aperire, necne? Affirmant Dominicus Soto, Azorius, eoſque ſequutus Bonacina in Decalog. diſp. 10. quæſt. 3. punct. 3. num. 5. quia, aiunt, ſuppeditabit ſemiplenam probationem, ex qua poterit reus juridicè interrogari, carcere concludi, torqueri, unde plena tandem criminum cognitio elici ſolet. Item alioqui crimina impunitate gauderent, & in perniciem humanæ ſocietatis pullularent. Ex oppoſito teneri verum ſilere judici interroganti, affirmant Sylveſter verb. *Teſtis*: Petrus Navarra lib. 2. de reſtitution. cap. 4. num. 167. & 168. Toletus lib. 5. cap. 40. num. 1. & 2. Reginaldus lib. 24. ſect. 5. num. 47. Joannes

à

à Cruce in Directorio, addens iſto caſu interrogatum teneri dicere ſub mortali peccato, & in ſuo ſenſu, ſe nihil horum ſcire. Tertiam ſententiam inſtituit & propugnat Leſſius lib.2. cap.30. dub.6. num. 49. licere quidem unico teſti teſtificari, ſed ad id non teneri, niſi ubi ageretur de reſarciendo gravi damno injuſtè illato, aut de impendenti malo avertendo, ſive communi, ſive privato. Quibus ſanè caſibus omnes conſentiunt unicum teſtem teneri revelare, etiam non interrogatum, neque citatum, niſi hoc ſciat per Rei Sacramentalem Confeſſionem.

V I. Addit Martinus Navarra cap. 25. n.46. & 47. quem ſequitur Leſſius loco cit. ſi ſit peccatum occultum, nec alteri damnoſum, & peccator jam ſit emendatus, vel veroſimiliter ſperetur quod poſt fraternam correptionem ſe emendabit, non teneri aliquem id manifeſtare Judici jubenti etiam ſub interminatione excommunicationis, donec fraternè corripuerit, & probabilius judicaverit correptum reum non ſe emendaturum. Cui favere videtur Matth.cap.18. verſ.15.

V I I. S. Thomas 2.2. quæſt.70. art. 1. multa docet circa jura teſtium, quæ breviter recenſeo. 1. In manifeſtis criminibus, & in iis de quibus infamia præceſſit, teneri hominem petente ſecundùm ordinem Juris Superiore ſuo ferre teſtimonium in iis quæ ſcit. 2. In aliis verò, nimirum non manifeſtis, & ubi non præceſſit infamia aut alia notitia, etiam petente Superiore non teneri. 3. Teneri tamen manifeſtare etiam Superiore non petente, nec alia præhabita rei cognitione vel fama, ſi ea manifeſtatio ſit futura utilis ad liberandum eum qui patitur indebitam vexationem, vel ad impediendum grave malum, ſive commune, ſive privatum. 4. De illis quæ quis ſcit per pœnitentis Confeſſionem, nullatenus ullo caſu eſſe teſtificandum. 5. In illis autem quæ homo ſcit commiſſa ſibi per ſecretum humanum ſeu naturale, diſtinguendum eſſe: vel illa vergunt in alienum grave damnum, ſive commune, ſive particulare; & hæc tenetur revelare, quanvis juraſſet ſe non revelaturum, quia hoc juramentum non obligat, cùm ſit contra bonos mores: vel ex oppoſito ſilentio nullum emergit damnum alienum, & ſic non poteſt prodere commiſſum ſibi ſecretum, quanvis non juraſſet id ſecretum ſervare, & Superior juberet revelare: nihil enim poteſt à Superiore præcipi, quod bonæ fidei ac juri naturæ adverſetur. 6. Miniſtros Altaris non poſſe ab ullo Judice vel Superiore compelli ad ferendum in cauſa ſanguinis teſtimonium.

V I I I. Occurrunt aliquando caſus, in quibus is qui reſponderet ad interrogantis mentem, peccaret mortaliter, aut ſuo ſilentio ſalutem alterius ſibi commiſſam proderet. Titius innocens, quem maligni adverſarii perſequuntur ad necem, ad me confugit, ut à me occultetur. Hoc ei debitæ charitatis officium præſto in meis ædibus. Adventant paulò poſt ejus adverſarii furore & armis inſtructi; ſciſcitantur à me num Titium viderim, num ſit intra ædes meas. Si taceam, id ſilentium reputabitur affirmatio,

irrum

irrumpent illi in domum meam, & relicto ad portam cuſtode ne miſellus evadat, cæteri totam domum explorabunt, & abditum facilè reperient, atque repertum trucidabunt. Sanctus Auguſtinus in ſuis Confeſſionibus ſummoperè laudat induſtriam & felices ſucceſſus ſanctæ Monicæ matris ſuæ in conciliandis diſcordantium animis & ſedandis inimicitiis. At verò inter odia tam multæ naſcuntur ſuſpiciones novarum offenſionum, tam multæ ſuſurrationes & delationes à falſis & malignis diſcordantium amicis utràque ex parte referuntur, præſertim inter fœminas; quas tamen ſuſpiciones & ſuſurrationes ſæpe contingit eſſe veras, ut ſi mediatores exteriùs non ſe perinde gerant ac ſi ſuſpiciones & ſuſurros falſos eſſe crederent, atque id aliter eſſe perſuadere induſtriè non conentur, aut ſaltem longè diverſo animo ea quibus foventur aut recrudeſcunt odia, facta dictave fuiſſe quàm pars inimica crediderit, vix ullæ diſcordiæ ſedari & ad pacem componi poſſint. In judiciis tam ſæpe occurrunt conjecturæ ad præſumendum de crimine, quod tamen falſum ſit, ut ſi interrogatus reus innocens illas apertè fateatur, nec tamen poſſit aliter ſuam probare innocentiam, vel ſubiturus ſit ſententiam capitis, vel ſit tormentis lacerandus ad quæſtionem, quo fiat ut dimiſſus reliquam vitam tranſigat morte ipſa miſeriorem.

IX. Non tamen fidem habendam cenſemus quibuſdam ſanctis Eccleſiæ Patribus, qui mendacium officioſum licitum aſſerunt, in quibus ſunt S. Chryſoſtomus lib. 1. de Sacerdotio, & in homiliis 32. & 53. in Geneſ. & in epiſt. ad Olympiam: S. Hieronymus in cap. 2. ad Galat. quem eundem locum eidem ſcribens exprobrat & impugnat S. Auguſtinus epiſt. 19. Caſſianus quoque in eundem lapidem offendit collat. 17. cap. 15. 16. 17. & lib. 5. de inſtitut. renunc. cap. 37. & cap. 39. Ex oppoſito S. Auguſtinus in illa epiſt. 19. aliiſque locis, præſertim tract. de mendacio ad Conſentium, conſtanter aſtruit nullo quantumvis bono fine fas eſſe mentiri, eo quòd jure naturali & divino mendacium ſit malum & indiſpenſabiliter prohibitum; nec licitum eſſe malum facere ut eveniant bona. Id quippe damnat Apoſtolus Rom. 3. verſ. 8. Quocirca dicit cap. *Super eo*, de uſur. *Scriptura ſacra prohibet pro alterius vita mentiri.*

X. Mendacium definit S. Auguſtinus lib. 1. de mendacio, Falſam vocis ſignificationem cum intentione fallendi. Vocem hîc intelligendam latiùs eſſe pro quovis externo ſigno, etiam nutu, admonet S. Thomas 2. 2. quæſt. 100. art. 1. ad 2. nam & nutibus, ſicut voce, mentiri homo poteſt. Idemque ſequenti quæſt. 111. art. 1. ſimulationem in factis externis dicit eſſe mendacium. Ibidemque reſp. ad 2. admittit ſimulationem utilem & licitam. Hanc verò Navarra in cap. *Humanæ aures*, quæſt. 2. num. 10. ſic diſtinguit ab illicita, quatenus quidam ſine cauſa, nec curantes an mentiantur, aliquid ſeu verbis, ſeu facto ſimulant ineſſe quod non ineſt, vel non ineſſe quod ineſt. Illa verò ſit, quâ quidam prudenter & juſta de

cauſa, ſine dolo malo dicunt aut faciunt aliquid, quod ſeparatum per ſe quidem falſum ſignificat, ſed ipſum aliquo ſubintellecto in mente dicentis aut facientis efficitur verum. Idem Navarrus paria dicit Enchirid. cap.18. n.8. Reliqua definitionis verba, *Cùm intentione fallendi*, explicat Cajetanus ad dictum S. Tomæ locum 2. 2. quæſt.100. art. 1. cum intentione dicendi falſum. Sed ut conſtet quàm ſit vera regula juris: Omnis definitio in jure periculoſa eſt, l. *Omnis*, D. de regul. jur. non ſufficiunt definitioni expoſitiones adductæ à S. Thoma & Cajetano, niſi addatur tertia ex Sylveſtro, verb. *Mendacium*, ſub init. ſcilicet dicendi falſum aſſertivè: non enim involvit mendacium intentio dicendi falſum recitativè, aut repræſentativè; neque mentiuntur qui falſum recitant ex aliena, & non ex propria perſona; neque ii qui fabulam aliquam aut hiſtoriam quaſi ex theatro vel ſcena repræſentant, tametſi perſonam repræſentent alicujus impoſtoris.

XI. Cùm ergo mendacium propriè ſumptum ſit jure ipſo naturæ illicitum hac ratione, quia ut ait S. Auguſtinus in Enchiridio, cap. 22. *Verba propterea inſtituta ſunt, non per quæ ſe invicem homines fallant, ſed per quæ quiſque in alterius notitiam cogitationes ſuas proferat*; nullo caſu, aut ſine poteſt eſſe licitum, ne quidem ad ſalvandam hominis vitam, ut idem ait Auguſtinus tract. de mendacio, cap. 14. & Alexander Papa III. cap. *Super eo*, de uſur. Conſequens eſt tot ſanctiſſimos, & in Scripturis laudatiſſimos homines non fuiſſe reos mendacii, quando urgente aliqua juſta cauſa ita veritatem celare voluerunt, ut verbis uſi ſint ambiguis & amphibologicis; veris quidem ex ipſorum occulto ſenſu, quibus tamen intendebant auferre vel impedire periculoſam aut nocivam veritatis alterius cognitionem in mente auditorum. Cujuſmodi exemplum profert S. Auguſtinus Abrahæ dicentis ut ſe mortis diſcrimini eriperet, Saram eſſe ſuam ſororem, & volentis amovere ab aliis hanc planè veram perſuaſionem, quod uxor ſua eſſet. In illo enim ad Conſentium tractatu diſertè exprimit, & res ipſa perſpicua eſt, ſciviſſe & voluiſſe Abraham, ut Ægyptii aliter prorſus intelligerent Saram eſſe ſuam ſororem longè alio ſenſu quàm quem ipſe intra ſe in occulto concipiebat, quia ſi hac re Ægyptiorum intelligentia conformis fuiſſet latenti intelligentiæ Abrahami, ſecundùm quam vera fuiſſet illa ſororis compellatio, futurum prævidebat ſe occiſum iri; quod tamen iſta æquivocatione & amphibologia vitare intendebat. Hoc ipſum ut ſuprà examinat S. Auguſtinus eo tractatu, præſertim cap. 12. & cap. 17. ſic loquens: *Ad hanc veritatis regulam mihi videntur non ſolùm iſta* (de Abrahamo & Sara) *verùm etiam ſi quæ ſunt talia redigenda, ut aut quod eſſe creditur, oſtendatur non eſſe mendacium; ſive ubi tacetur verum, nec dicitur falſum; ſive ubi ſignificatio verax aliud ex alio vult intelligi.* Idem S. Doctor ſic ait in quæſtion. in Geneſ. quæſt. 26. prout refertur in Decreto, cap. *Quæritur*, 22. quæſt. 2. *Quæritur cur Patriarcha mentiri voluit, ut diceret Saram ſororem ſuam, & non potiùs Deo commiſit, qui ſi vellet, ejus pudicitiam*

pudicitiam apud Pharaonem ſervare poſſet. Sed veritatem voluit celari, non mendacium dici: ſoror enim dicitur, quia filia fratris erat. Et in hoc oſtenditur quod nemo debet tentare Deum, dum habet quod rationabili conſilio faciat. Fecit quod potuit: quod non potuit, Deo commiſit, in quem ſperavit. Hoc idem aliis paſſim locis repetit Sanctus Doctor. Itaque nulli dubium eſſe debet, uſum amphibologiarum, ubi juſta urget ratio, eſſe doctrinæ Auguſtinianæ. Idem ſentiendum quod de Abrahamo in aliis Sanctorum æquivocationibus docet Auguſtinus, ſcilicet licitas fuiſſe, & mendacii prorſus immunes, ut quum Jacob conſilio Rebeccæ matris perſuaſit Iſaaco patri ſe eſſe primogenitum ejus Eſaü: quum Joſeph ſe ariolum & augurem eſſe coram fratribus aſſeveravit, & in toto illo ſanctæ viduæ Judith apud Holofernem colloquio. Si quis autem Auguſtino rigidior velit illos venialiter peccaſſe, hoc ſaltem dici non poteſt de Angelo Raphaële aſſerente Tobiæ 5. ſe unum eſſe de filiis Iſraël, nomine Azariam, filium magni Ananiæ; nec de Chriſto aſſerente ſine alio additamento, ſe neſcire diem judicii, Matth.24. & Marci 13. aut fingente coram diſcipulis in Emmaus ſe longiùs ire.

XII. His ſuffragatur S. Gregorius Papa lib.26. Moral. cap.7. dicens: *Humanæ aures talia verba noſtra judicant, qualia foris ſonant. Divina verò judicia talia foris audiunt, qualia ex intimis proferuntur. Apud homines cor ex verbis, apud Deum verò verba penſantur ex corde.* Nihil certè hac de re dilucidius dici, vel ſcribi poteſt; & habetur in cap. *Humanæ aures*, 22. q.5. Sanctus tamen Iſidorus poſſet his opponi lib.2. de Summo Bono, cap.11. ubi ait: *Quacumque arte verborum quis juret, Deus tamen qui conſcientiæ teſtis eſt ita hoc accipit, ſicut is cui juratur intelligit.* Habetur in cap. *Quacumque arte*, 22. quæſt.5. Sed hic locus eos percellit qui mala fide ſoloque decipiendi & injuſtè nocendi animo pravam mentem ſuam obtegunt; non verò illos quos juſta & rationabilis cauſa cogit bonum quod mente gerunt propoſitum verbis ambiguis & in aliquo ſenſu veris diſſimulare. Iſtis verò non quadrat Iſidori, ſed Gregorii Magni anterior illa ſententia. Neque ego ſum hujus inter hæc apparenter adverſantia conciliationis author, ſed S.Thomas 2.2. quæſt. 89. art.7. ad 4. His adjungendum Sancti Raymundi teſtimonium lib.1. Summæ, tit.de mendacio, circa finem: *Si reum qui quæratur ad necem domi occultaverim, nec ad redimendam ejus vitam aliud ſuppetat remedium, quàm interrogantibus qui volunt interficere reſpondere, Non eſt hîc, reſpondendum aliquod verbum æquivocum: Non eſt hîc, putà in menſa, vel aliquid ſimile.* * Sed & ipſe Auguſtinus ſuam explicat mentem dilucidis hiſce verbis in Pſalmi 5. enarratione: *Ille verò qui non habet duplex cor, nec mendacium ullum quidem dicit. Tanquam v.g. ſi cui gladius commendetur, & promittat ſe redditurum, quum ille qui mandavit popoſcerit; ſi fortè gladium ſuum repetat furens, manifeſtum eſt tunc non eſſe reddendum, ne vel ſe occidat, vel alios, donec ei ſanitas reſtituatur. Hîc ille non habet duplex cor, quia*

ille cui commendatus eſt gladius, cùm promittebat ſe petenti reſtituturum, non cogitabat furentem poſſe repetere. Unde conſequens eſt, quod ſi cogitaſſet actu ipſo poſſe furentem repetere, non licuiſſe illi eo etiam caſu voluntatem habere furenti reddendi, ne ſibi tale homicidium in judicio Dei imputaretur; non enim imputabitur furenti hujus homicidii delictum, ſed ſoli ei qui cùm prævidere debuiſſet, gladium furibundo tradiderit. Similiter videns aliquis prædones in procinctu eſſe ad eripiendam alicui vitam & pecuniam, poteſt illos hortari ut pecuniâ contenti abſtineant ab homicidio; tametſi hortator ille officioſus abhorreat ſimul furtum pecuniæ. Denique utcumque ſumas S.Auguſtini ſenſum, Sanctorum tamen Gregorii, Thomæ & Iſidori doctrina ſanctis Scripturis & communi rationi magis eſt conformis, ſimulque S.Hieronymo, quem refellere S.Auguſtinus in ſuis ad illum epiſtolis conatur.]

XIII. Hoc denique poſt Auguſtinum & Gregorium aſſerunt communiter inter Scholaſticos & Summiſtas ſapientiſſimi, hoc addentes, in caſu neceſſitatis poſſe ſuſcipi delatum juramentum ad confirmationem occultæ illius verborum exteriùs prolatorum intelligentiæ. Nullum enim eſt ſine mendacio perjurium. Nullum verò hîc ineſſe mendacium, frequentibus Sanctorum exemplis, & Sanctorum Doctorum Auguſtini, Gregorii & Thomæ Aquinatis authoritate probavimus. Ita Joannes Major antiquum Sorbonæ decus in 4. diſtinct. 15. quæſt. 18. quem allegat & ſequitur ſapientiâ & pietate ſpectabilis Doctor Navarrus in comment. ad d. cap. *Humanæ aures*, & in Manuali cap.12. num.8. & 9. Item Angelus verbo *Juramentum* 5. num.9. Sylveſter verbo *Juramentum* 3. quæſt.2. Dominicus Soto lib.8. de juſtit. & jure, quæſt.1. artic.7. ad 4. Cajetanus in 2. 2. quæſt. 70. art.1. Adrianus Papa VI. in 4. quæſt. de ſigillo confeſſ. Graffius 1.p. lib.2. cap. 17. num.9. Lopez 1.part. cap. 42. §. *Injuſtè rogatus à judice*. Toletus lib.4. cap.21. & lib.5. cap.58. Leſſius lib.2. de juſtit. cap. 30. dub.6. n.15. Laiman lib.4. tract.3. cap. 14. num.7. Bonacina tom. 2. diſput. 4. quæſt. 1. puncto 12. & alii communiter, ipſeque Bart. in l. fin. num.7. D. de quæſt. Favetque caput *Utilem*, 22. quæſt.2. ex S. Hieronymo deſumptum, hortante ad ſimulationem utilem & in tempore aſſumendam, exemplo Jehu Regis Iſraël, & Davidis.

CAPUT

CAPVT V.

Quandonam aliquis non tenetur teſtificari: & ad quid obligetur qui falſum teſtimonium dixerit.

I. Aliquos jam attigimus caſus, quibus occurrentibus non tenetur aliquis teſtificari etiam requiſitus, citatus, & ſub pœna excommunicationis obteſtatus. Nimirum primò ſi nulla præceſſit infamia aut indicia ad hanc revelandi obligationem ſufficientia, neque ſemiplena probatio. Secundò, ſi quis rem cognoſcat per confeſſionis ſigillum. Tertiò, ſi ſciat per ſecretum naturale & fiduciarium ab ipſa Parte quæ conſilii, vel opis implorandæ causâ ſuum aperuerit delictum; quo præſertim ſecreto tenentur Advocati, Medici, Chirurgi, obſtetrices, intimi amici. Secus verò ſentiendum, ſi reus ſuam malam ſignificaſſet voluntatem ante admiſſum delictum; non enim fas eſt captare conſilium ad malè agendum. Quartò ſi quis probabiliùs credat, non alios eſſe qui rem ſciant, adeò ut ſolus & unicus futurus ſit teſtis. Caſum iſtum Leſſius lib. 2. de juſtit. cap. 30. dub. 6. num. 3. extendit pariter ad illum qui rem novit cum aliis duobus aut pluribus teſtibus, quorum nemo adhuc teſtificatus ſit. Sed hanc extenſionem non admittendam duco, quanvis ibi Leſſius hanc eſſe communem doctrinam dicat. Si enim nemo teneretur primus teſtificari, magna ſequeretur criminum impunitas, & ex impunitate licentia; cùm in omni inquiſitione fieri aliter non poſſit, quin aliquis teſtis primus deponat, ſublatoque primo teſte nullus dici poſſit vel eſſe ſecundus aut tertius. Quintò, qui ſcit rem de qua inquiritur, factam fuiſſe ſine culpa ſaltem mortali, ut ſi qui furti accuſatur, rem ſubripuerit titulo juſtæ compenſationis; aut homicidium de quo inquiritur, fuiſſe factum cum moderamine inculpatæ tutelæ. Sextò, ſi ex revelatione ipſi teſti, aut ei conjunctis perſonis grave damnum impenderet. Septimò ſi quis rem audivit à levibus, nec fide dignis hominibus. Octavò, ſi quis ſit conſanguineus aut affinis delinquentis, argumento legis 4. D. de teſtib. Quidam hoc limitant in ſecundo gradu, ſed plures cum Avila in quarto gradu incluſivè, uſque ad quem protenditur inceſtus & impedimentum nuptiarum dirimens. Et hoc æquitati & familiarum Gentilium expetendæ paci conſentaneum eſt: hinc tamen excipienda crimina Majeſtatis, aliáve quæ in publicam perniciem ſe propagarent. Nonò, ſi quis ſit de familia, & domeſticus ejus qui

 deliquit,

deliquit, juxta Angelum, Sylveſtrum & complures alios. Et utique veteri Romanorum jure ſervi compelli non poterant, ut adversùs dominos teſtimonium ferrent, ut inter alios docet Cornelius Tacitùs circa Libonis accuſationem ſub Tiberio Principe, lib. 2. Annalium. Huc ſpectat lex 8. C.de teſtib. relata in cap. *Si teſtes*, §.*Servi neque*, 4. quæſt.3. * Repelluntur pariter ab accuſationibus & teſtimoniis cohabitatores inimicorum, cap. *Repelluntur*, de accuſat.] Decimò, ſi illi à quibus aliquis rem uti geſta eſt accepit, jam depoſuerunt; hujus enim ſupervacanea foret depoſitio. * Sciendum verò prædictos à judice citatos, & præmiſſo juramento interrogatos, poſſe, imò etiam ſecreto naturali aſtrictos teneri ſecreti fidem ſervare, & quam ſciunt veritatem occultare, utendo æquivocationibus & reſtrictionibus mentalibus, qualis hæc eſſet, negando ſe rem ſcire, apud ſe cogitando, quam teneantur cum offenſa Dei declarare. Neque enim eouſque devitandum eſt mendacium, ut ejus vitandi causâ fides publica violetur, ipſumque jus divinum & naturale perfringatur; quanvis ubi juſta neceſſitas non urget, æquivocationum uſum eſſe profiteamur abuſivum, nec eſſe à veniali culpa unquam immunem. Repugnat enim naturali ſimplicitati & animorum ſinceritati. Nolim equidem omnia mendacia quæ de ſancta vidua Judith ſacræ Paginæ commemorant, ab omni peccato juſtificare: ſed profitendum eſt, neque Angelum Raphaëlem, neque Chriſtum ipſum potuiſſe venialiter unquam peccare.]

II. Indubitatum eſt, calumnioſum teſtem, aut falſum etiam per veri ſuppreſſionem in præjudicium Partis, quanvis nihil falſum poſitivè protuliſſet, ut ſi ſiluerit reum, contra quem teſtificatus eſt, fuiſſe primùm injuſta conquerentis aggreſſione laceſſitum, non modò peccare mortaliter, tum propter injuſtitiam, tum ratione perjurii; ſed etiam teneri ad reparationem damni, ſi modò in iſtud efficaciter influxerit. Quod idcircò addo, quia fieri poteſt ut damnum efficaciter non cauſaverit, etſi graviſſimè deliquerit, ideoque reparare non teneatur. Si enim contingat ut anteriores teſtes admiſſi, neque à reo recuſati, ſufficienter eadem calumniâ reum oneraverint, adeò ut iſte additivus & ſupernumerarius condemnationem ab aliis dudum efficaciter cauſatam non auxerit, non poteſt cenſeri condemnationis author, neque obligatus ad eam reparandam. Aliud tamen judicandum, ſi teſtis iſte in commune cum aliis qui præceſſere teſtibus, aut cum actore ipſo, ſeu accuſatore conſpiraſſet: ſic enim efficaciter in damnum ab accuſatore & præcedentibus teſtibus illatum contribuiſſet, ſingulique eorum in ſolidum tenerentur id omne damnum reſarcire, tum honorarium, tum pecuniarium. Similis ratio & deciſio eſt in eo Judice vel Conſiliario qui præcedentium injuſto judicio ſuum addidit ſuffragium, ſi nullâ habitâ communi conſpiratione ſuffragia præcedentia erant in ſufficiente ad validum judicium numero, neque cauſam dedit anterioribus injuſti ſuffragii,& ſi reliquis inſequentibus Conſiliariis exiſtentibus

tibus unà cum eo in ſufficienti numero ad elidenda anteriorum ſuffragia, non fuerit author injuſti ſuffragii. Ita Navarra in Manual. cap. 17. num. 18. Leſſius lib. 2. cap. 30. dub. 7. Bonacina tom. 2. diſp. 10. quæſt. 3. punct. 3. n. 15. & S. Antoninus citans & ſequens Paludanum & Ricardum; cujus Sancti Archiepiſcopi verba illa ſunt: *Si ſine conſilio vel mandato fuiſſet nihilominus facta rapina vel damnificatio, & nihil ampliùs per illa eſt additum, non tenentur niſi quantum ad eos ex rapina pervenit. Si verò aliquid aliud ex mandato vel conſilio factum eſt, ad illud amplius tenetur in ſolidum.* His omnibus facem prætulit S. Thomas in 4. diſt. 15. quæſt. 1. art. 5. ad 3. quæſtiunculam, ubi duo iſta tradit neceſſe eſſe concurrere, ut conſulens teneatur ad reſtitutionem: *Primò ut probabiliter credat conſilium ſuum fuiſſe efficax; deinde quod ſine eo injuſta ablatio commiſſa non fuiſſet.* Atqui eadem militat ratio non modò in conſulente, ſed etiam in alio quovis cooperante in damnum tertii, qualis eſt teſtis. Verumtamen Officiales ac Judices, ſive inefficaciter concurrerint in damnum tertii, cujus omnis efficacitas & influxus refundi debeat in collegas, qui ſine prævia cum ultimis conſpiratione damnum intulerunt; ſive etiam nihil cooperati fuerint in malum, ſed cùm ſpes probabilis eſſet, quod ſi in oppoſitum inſtitiſſent, collegas qui priores ſua efficaciter ad malum ſuffragia contulerunt, ab injuſta ſententia revocaſſent: hoc ſuppoſito, etiam poſteriores, qui per ſe ad injuſtum damnum non influxere, cenſendum eſt in defectum priorum reſtitutioni pariter obnoxios eſſe. Pro certa enim regula tenendum eſt, cæteros qui cùm potuiſſent damnum proximi impedire, noluerunt impedire, peccaſſe quidem contra charitatem, non tamen adſtringi reſtitutioni: ſed Officiales qui cùm potuiſſent damnum injuſtum impedire, per ſegnitiem tamen non curarunt impedire, non modò contra proprium officium peccaſſe, ſed etiam damnum ipſum teneri reſarcire, cui ſive per malitiam, ſive per ſegnitiem noluerunt obſiſtere, cùm impedire potuiſſent. Sed ubi nulla erat probabilis ſpes impediendi, ceſſat ibi reſtituendi obligatio.

III. Porrò nulla & futilis ratio eſt eximendi ab obligatione reparandi damnum illatum, ſi quis dicat: Si hoc damnum non intuliſſem, alius indubitatè hoc idem intuliſſet. Cùm enim omne damnum injuſtè cauſatum authorem ſuum obliget ad reſtitutionem, nihil inde ſequitur, niſi hoc unum: Si damnum me nullum inferente alius id intuliſſet, immunis eſſem ab onere reparandi, quod alter damnificans in ſe unum tranſtulit; ſed quia præveni alterius malitiam, illa obligatio mihi uni incumbit: ille verò cujus malitiam præveniendo inefficacem reddidi, nulli eſt obnoxius reſtitutioni.

IV. Evenit nonnunquam ut teſtis in judicio falſitatem alteri damnoſam dicat, putans tamen ex memoriæ confuſione verum ſe dicere. Iſti difficultati reſpondet S. Thomas 2. 2. quæſt. 70. art. 4. ad 1. quem ſequitur ibi Cajetanus & S. Antoninus 2. p. tit. 1. cap. 19. §. 7. Sylveſter verb. *Teſtis*,

quæſt. 8.

quæſt. 8. ſub fin. Dominicus Sotus lib. 5. de juſt. quæſt.7. art.4. ad 1. Navarr. in Manual. cap. 25. num. 40. & paſſim recentiores, ſi teſtis ejuſmodi moralem ad recordandum & teſtificandum adhibuerit diligentiam, excuſari à mortali culpa. Quibus addunt locis citatis Cajetanus, & Sotus, & Reginaldus lib. 24. cap.3. ſect.5. num. 45. eſſe quoque immunem ab obligatione reparandi damni exinde ſequuti. Non enim tenetur ex re accepta, cùm nihil alieni retineat. Neque ex conventione ulla, neque ex injuſta damnificatione, cùm ſit à culpa immunis; quia ejus memoriæ lapſus eſt merè naturalis, ut ſupponitur, eoque tempore invincibilis. Sed ſi intervenerit aliqua in credendo levitas, aut in præmeditando negligentia venialis, vult ibidem Soto teneri ad reſtituendam aliquam damni partem pro modulo culpæ hujus venialis.

V. Idem tamen poſtquam ſe falſum depoſuiſſe animadverterit, tenetur Partem pro qua teſtificatus eſt admonere ut reſtituat. Sed ſi Pars neglexerit, aut neglectura certò prævideatur, debet ſuum teſtimonium coram Judice revocare, ſive in continenti, quod unum approbat cap. *Præterea*, in fin. de teſtib. cogend. ſive etiam ex intervallo, quod videtur eod. cap. rejici; quia tunc facilè præſumitur ad hoc inductus ab ea Parte cujus intereſt. Sed Gloſſa ibid. verb. *In continenti*, & Oſtienſis, & Joan. Andreas hoc relinqui volunt arbitrio & prudentiæ Judicis expendentis qualitatem perſonæ retractantis, cum aliis circumſtantiis, ad admittendam vel rejiciendam quæ ex intervallo fit retractationem: ſaltem valebit retractatio ad debilitandam priorem falſitatem. Reginaldus tamen loc. cit. ejuſmodi teſtem eximendum cenſet ab hac apud Judicem retractatione poſt intervallum, ſi ei periculum exinde aliquod probabiliter formidetur, cùm ſupponatur falſum ex animi errore inculpabili depoſuiſſe; ubi enim damnificatio fuit inculpata, nullus eſt pœnæ aut obligationi reſtituendi locus, ſi quis inde ditior non evaſerit, juxta legem 2. Cod. de petit. hæredit.

VI. Ubi verò teſtis malitiosè falſum depoſuiſſet, tenetur omne inde reſultans damnum reparare, etiam cum propriæ vitæ periculo. Atque ita ſi ex falſa depoſitione reus verſetur in periculo vitæ, tenetur teſtis, ſicut & calumnioſus accuſator, Judicem certum facere de calumnia & falſitate, omnemque operam adhibere ut reum eripiat, etiam cum periculo propriæ vitæ: nam in pari diſcrimine potior eſt innocentis conditio quàm calumniatoris, aut alterius qui ſuâ malitiâ immeritum hominem in id periculum adegit. Navarra cap.25.verſ. 17. Quo loco addit, eum qui aliquem occîdit, de quo alius accuſatus & incarceratus periclitatur de ultimo ſupplicio, non videri obligatum ſeipſum prodere cum pari periculo. Id ego non aliter approbaverim, niſi quando homicidium factum fuiſſet ſine delicto mortali, ut ſi occidiſſet ſe vel ſua adverſus aggreſſorem defendendo; alioquin magis approbaverim contrariam Medinæ ibidem à Navarra citati opinionem, ut teneatur injuſtus occiſor ſeipſum deferre ad innocentem

falsò

falsò accuſatum eripiendum diſcrimini. Ratio quâ ſuadeor, hæc eſt, quia vbi par imminet periculum, juſtitia exigit ut innocens eripiatur cum periculo & damno delinquentis, ſi aliter occurri non poſſit. Præterea poteſt ea cautio adhiberi, quâ delinquens ſe periculo ſubducat; præparatis enim omnibus ad fugam requiſitis, poteſt apud publicum notarium coram teſtibus ſuum prodere ſcelus ad eripiendum diſcrimini quem ſcit innocentem, & mox fugam capeſſere. Aut etiam poteſt per privatam ſcripturam à ſe & fidis teſtibus ſubſignatam rem uti eſt reverà declarare, & Presbytero quaſi Confeſſario pro ſuæ conſcientiæ quiete mandare, ut poſtquam fugam capeſſiverit, ſcriptum illud apud Judicem conſignet, qui actum Presbytero juridicum expediat ejus conſignationis. Legimus de Sancto Conrado Placentino, ipſum adhuc venationi ferarum & ſecularibus oblectamentis addictum juſſiſſe aliquando vepres in quibus feræ latitabant ſuccendi, ſed perlatum vento ignem ultra quàm voluit proximos agros fœdo incendio devaſtaſſe. Cumque homunculus ex infima plebe hujus incendii ſuſpicione captus, & vi tormentorum factum quod non commiſerat confeſſus, damnatus ad ſupplicium fuiſſet, tum demùm Conradum conſcientiâ excitatum ſe reum palam confeſſum fuiſſe, & divenditis facultatibus ſuis illata damna compenſaſſe, redactumque ad extremam paupertatem humanis rebus nuntium remiſiſſe.

VII. Quum agitur de avertendo publico imminente damno gravi, vel de liberando particulari reo ob gravem calumniam in cauſa criminis periclitante, non excuſant prædictæ cauſæ ab obligatione teſtificandi, exceptâ notitiâ per Sacramentalem Confeſſionem habitâ, aut gravi damno imminente illi qui teſtimonium ferret. Vide S. Thomam 2.2. quæſt.70. art. 1. Sylveſtrum verb. *Teſtis*, §.8. Sotum lib.5. de juſtitia, quæſt. 7. art. 1. Navarram cap.18. num.34. Toletum lib.5. cap.59.num.2.

VIII. Poſtremò circa probationem per teſtes ſic decernit Ludovici XIV. Conſtitutio anni 1667. tit. 20. art. 5. *Si in una eademque inſtantia pars multas formet petitiones, de quibus nulla extet probatio, aut probationis initium per ſcripturam, illæque petitiones ſimul conjunctæ ſummam excedant centum librarum, iſtæ non poterunt teſtibus verificari, quanvis ſint diverſæ ſummæ ex differentibus cauſis vel temporibus provenientes: hoc tamen excepto ſi jura procederent ex ſucceſſione, donatione, aut alioquin ex differentibus perſonis.* Si igitur Pars ad probationem per teſtes admitti prohibetur, multò minùs admitti licebit ad verificandum proprio juramento.

quæſt. 69. art. 1. Cajetanus ibid. Covarruvias pract. qq. quæſt. 23. Navarra cap. 25. num. 23. Leſſius lib. 2. cap. 31. dub. 3. num. 12. Quilibet enim obedire tenetur Superiori legitimè præcipienti. Et Judex hac in parte habet non tantùm jus, ſed etiam obligationem interrogandi, & verum eliciendi ex ſuo officio. Ideoque reus diffitens peccat mortaliter non ſolùm ob perjurium, cùm in juridica interrogatione non aliter reſpondere poſſit, quàm ex Judicis mente; ſed alio quoque ex capite, quanvis non juraret, quatenus in re gravis obligationis non obtemperat Superiori juſtè præcipienti.

III. Confeſſarius rei juridicè interrogati, ſed renuentis ſuum coram Judice crimen fateri, operam debet quoad poteſt adhibere, ut reus ſuum illud crimen Judici interroganti manifeſtet; ad hoc enim teneri multò probabilius eſt: ſed ſi hoc ei perſuadere nequeat, admonet Leſſius lib. 2. cap. 31. dub. 3. num. 16. eſſe reum fateri coram Judice renuentem nihilominus abſolvendum, eo quòd non improbabile judicet eum non peccare mortaliter. Cauſas verò probabilitatis in favorem rei diffitentis adducit iſtas. Primò quia graviſſimi Authores ſuprà citati, Panormitanus, Angelus, Sylveſter, Armilla & alii eximunt reum ab hac obligatione, dummodo ſpes affulgeat, poſſe diffitendo evadere condemnationem. Secundò quia humana præcepta debent eſſe humanæ conditioni conſentanea. Difficillimum verò videtur, eum qui ſperat evadere, ſe gravis pœnæ, aut etiam mortis condemnationi ſua confeſſione addicere. Tertiò, quia nemo ad teſtimonium contra conſanguineos ſuos ferendum cogi poteſt, l. 4. D. de teſtib. Ergo multò minùs contra ſeipſum. Quartò, quia neque tenetur quis contra alium teſtificari, ſi ex hoc ipſo incumbat ei ſuiſve gravis alicujus damni periculum, ut unanimiter ſentiunt Doctores: Navarra cap. 25. num. 50. Covarruvias pract. quæſt. cap. 18. Leſſius lib. 2. cap. 30. dub. 6. num. 6. At reus iſte non tam periculum quàm certitudinem extremi mali ſuſtinet fatendo apertè crimen. Quintò, quia lex *Nimis grave*, C. de teſtib. decernit, *Neminem teneri contra ſe exhibere id per quod ſibi negotium fiat*. Nihil autem durius eſſe poteſt, quàm ut qui aliunde ſperat evadere incolumis, cogatur arma Judici proferre, quibus eum jugulet. Sextò, quia eſt receptiſſima & communis Doctorum conſenſio, reum criminis, ſive ante, ſive poſt condemnationem capitalem poſſe de carcere effugere, & hac ratione ſe condemnationi ſubtrahere. Hoc docent S. Thomas 2. 2. quæſt. 69. art. 4. Cajetanus ibid. Sotus lib. 5. de juſt. quæſt. 6. art. 4. Covarruvias lib. 1. variar. reſolut. cap. 2. num. 11. Leſſius lib. 2. cap. 31. dub. 5. quanvis ex fuga damnum Commentarienſi obveniat, atque etiam carcere penitus pertuſo reliqui ſimul detenti evaſuri ſint. Ergo multò magis videbitur eidem criminis reo licitum eſſe apud Judicem ſuum crimen inficiari, eodem modo quo poſſet ſi non juridicè interrogaretur, cùm agatur de pari evitando ſupplicio; cùm evadere licitum ſit reo juridicè convicto, &

multò minus in alios incommodum reſultet ex inficiatione, quàm ex carceris effractione. Iſta quidem probabiliter profert Leſſius : ſed cùm idem multò aſſerat eſſe probabiliorem ſententiam oppoſitam, nego licere ſive iſti reo juridicè interrogato diffiteri, ſive Confeſſario reum ſic malè affectum abſolvere. Eſt enim contra jus naturale ac bonam fidem, ſi quis ubi ſubeſt periculum mortalis culpæ, opinionem eligat minùs probabilem & minùs tutam in conſcientia, relinquendo probabiliorem ſimul & tutiorem. Sed prudens Sacerdos recuſabit abſolvere reum, utpote indignum, ſimulque præſtolabitur eventum. Aut enim reus diffitens dimittetur ; dimiſſus porrò non tenebitur poſthac apud Judicem confiteri, ſed ei ſola ſacramentalis Confeſſio cum ſatisfactione ſufficiet ad ſalutem : vel econtrà reus non confeſſus condemnabitur, eoque caſu cùm nihil ſuperſit quod ampliùs metuat, neque poſſit ſemel facta condemnatio augeri, Confeſſarius illum faciliùs ad confitendum judicialiter ſcelus ſuum adiget ; ad hoc enim obligatur quandiu eſt ſub juridica poteſtate detentus. Poſtquam verò reus huic ſatisfecerit obligationi, tum demùm illum Sacerdos ſacramentaliter abſolvet.

IV. Denique de reo criminis Clerico Eccleſiaſticum habente Beneficium, utrum & qua ratione poſſit ſuum abdicare in alterius favorem Beneficium, gravis eſt & illuſtris quæſtio, quæ hac diſtinctione reſolvenda eſt. Criminum alia inducunt Beneficii vacationem ipſo ſolo facto, alia verò non niſi per Judicis ſententiam. Atque in his ultimis, non autem in prioribus illis poteſt reus ſuo Beneficio apud Papam vel Legatum renunciare in alterius favorem ante ſuæ condemnationis ſententiam ; quin etiam poſt ſententiam, dummodo ſit per appellationem ſuſpenſa : quibus etiam caſibus poteſt apud Ordinarium ſimpliciter reſignare. Hæc docent Rebuffus in praxi, tit. de modis amit. benef. num.52. & tract. de pacif. poſſeſſ. num.362. & ſeqq. Probus in addit. ad Gloſſ. pragmat. ſanct. tit. de collationib.verb. *Diſponere*, addit.12. Boërius deciſ. Burdegal.200. Mainardus deciſ.Toloſ.61. Papo Notariorum p.3. lib.8. tit.1. de interdictis & action. poſſeſſ. Mornacius ad tit.D.de his qui not.infam. Bengeus tit.quibus mod. vac.aut amit. benef. §. 6. num. 16.17.18. & 19.

V. Crimina ipſo ſolo facto, & ante Judicis ſententiam inducentia Beneficii vacationem, ſunt quædam atrociora, in quibus cenſentur crimen læſæ Majeſtatis in primo capite, aſſaſſinium, ſodomia. In his vacat Beneficium ipſo quo admiſſum eſt momento, etiam ante accuſationem, nec valet poſt delictum facta reſignatio, & poteſt quilibet non incapax Clericus impetrare, dummodo ſive ab initio, ſive ex poſtfacto conſtet de ſcelere. Homicidium quod non comitantur atroces circumſtantiæ, quales reperiuntur in aſſaſſinio, & parricidio, non inducit ipſo facto vacationem, ſed expectanda eſt Judicis ſententia. Siquidem decernit cap. *Ex literis*, de exceſ. Prælat. Prælatum qui conſilium furem quendam ſuſpendendi

dederat,

dederat, & exequutioni ſuam præſentiam corporalem exhibuerat, incurriſſe irregularitatem ex crimine homicidii; ideoque mandat eum admoneri ut Epiſcopatui cedat, aut ſi detrectet, eum per ſententiam deponi jubet, aliumque ejus in locum canonicè eligi. Sed clariùs & expreſſiùs decernitur in cap. *Henricus*, de cler. pugn. in duello, Henricum Preſbyterum, qui per tertiam perſonam fecerat alium occîdi, deponi ab Ordinum ſacrorum exercitio; illi tamen miſericorditer Beneficium conſervari. Et in cap. *Studeat*, diſt. 50. mandatur ut ſi probetur ex percuſſione per Sacerdotem facta mortuum fuiſſe Diaconum, Sacerdos à ſacris arceatur: ei tamen Beneficium ad victum concedatur.

CAPUT VII.

De Beneficiorum poſſeſſorio & petitorio judicio.

I. IN titulo Beneficii duplex cauſa ſpectari ſolet, poſſeſſionis ſcilicet & proprietatis. Clement. unica, de cauſis poſſeſſ. & propriet. Inde duplex actio ratione Beneficii competit; altera quæ poſſeſſorium ſpectat; altera quæ petitorium. Et priùs quidem tractatur cauſa poſſeſſorii quàm petitorii, ut ex rubricis conſtat de ordine cognit. Actiones verſantes circa poſſeſſorium dicuntur interdicta propter intentatam prohibitionem, ne quid fiat quod poſſeſſioni obſiſtat, *Déſenſes de troubler en la poſſeſſion.*

II. Duæ verò ſunt poſſeſſoriorum interdictorum ſpecies, nimirum retinendæ poſſeſſionis, aut ejuſdem recuperandæ: hoc eſt, ut qui turbatur, conſervetur in poſſeſſione, quod eſt interdictum *Uti poſſidetis*, Gallicè *Complainte en cas de ſaiſine & nouveauté contre celuy qui fait le trouble:* aut ut de poſſeſſione pulſus in eandem reſtituatur; ſpoliatum enim ante omnia reſtitui jubet cap. *Oportet*, 2. q. 2. & cap. *Redintegranda*, 3. q. 1. & totus tit. de reſtit. ſpoliat. Iſtud vocatur interdictum *Unde vi.* Primum illud interdictum *Uti poſſidetis*, ſeu retinendæ poſſeſſionis, attenditur in poſſeſſione, quæ toto ultimo qui præceſſit anno, neque vi, neque clam, neque precario proceſſit, l. 1. §. 4. D. uti poſſidetis. Sed interdictum *Unde vi*, ſeu recuperandæ, quamlibet etiam minoris temporis quàm anni poſſeſſionem complectitur & tuetur, l. *Qui momentaria*, C. unde vi. Porrò in cauſis interdicti retinendæ, ſeu uti poſſidetis, evenire ſolet ut litigans uterque ſit ſimul actor & reus, l. 2. D. de interdictis.

III. Tametſi cauſam poſſeſſionis & proprietatis ab uno & eodem Judice terminandam eſſe decernat cap. 1. de cauſa poſſeſſ. & propriet. oppo-

ſitum tamen fieri ſolet quoad cauſas Eccleſiaſticas in Gallia, ut lis de poſſeſſione Beneficii agitetur apud Regios Judices; de proprietate autem Beneficii contendatur apud Judices Eccleſiaſticos. Ad petitionem enim Caroli VII. Franciæ Regis reſcripſit Pontifex Martinus V. agitari poſſe cauſas poſſeſſorias Beneficiorum, & judicari apud Regias Curias, ſolo reſervato petitorii judicio Eccleſiaſticæ cognitioni. Refertur hoc Pontificium diploma à Guidone Papæ quæſt. 1. & à Joanne Feralto de jurib. & privilegiis Franciæ Regum, privilegio 11. Dicit tamen ibi Guido Papæ hanc Regiarum Curiarum cognitionem circa Beneficiorum poſſeſſionem limitari ad interdicta retinendæ aut recuperandæ, nullatenus verò circa interdicta acquirendæ poſſeſſionis. *De poſſeſſorio autem* (inquit) *adipiſcendæ in beneficialibus non conſuevit Curia cognoſcere, quia plus habet petitorii.* Iſtudque adeò verum eſt, ut Gallicani Juriſconſulti, Guidonis Papæ Scholiaſtes Ferrerius ad quæſt. 1. & 71. & Antonius Deſpeiſſeus tom. 3. tract. de Benef. Eccleſ. tit. ult. doceant nullatenus aſtringi Judicem Eccleſiaſticum eidem Parti petitorium decernere, cui Regius Judex poſſeſſorium antea adjudicaverit; ſed poſſe illum de poſſeſſione deturbare adjudicando petitorium Parti oppoſitæ: neque præterea licere ab hujuſmodi Eccleſiaſtico judicio tanquam ab abuſu provocare, quanvis ex iiſdem titulis & ſcripturis cauſæ poſſeſſionis & petitionis fuerint judicatæ. Poſſeſſorium enim ſummariè ac per proviſionem judicatur, juxta edicta Caroli VII. anni 1453. art. 83. & Caroli VIII. anni 1493. art. 58. At verò petitorium pleniori cognitione & indagine dijudicatur. Idemque Deſpeiſſeus profert Senatuſconſultum Curiæ Toloſanæ, quo appellatio quaſi ab abuſu rejecta in ſimili cauſa fuit. Præterea ubi ſemel adjudicatum fuit per Eccleſiæ ſententiam petitorium, nullus ſupereſt pro poſſeſſorio recurſus ad Judicem Regium. Ratio eſt, quia petitorium trahit ad ſe poſſeſſorium. Hoc docet Ioannes Galli Regius in Senatu Pariſienſi Advocatus quæſt. 131. idque Senatuſconſulto confirmat in cauſa Rectoris Prioratus Caldifontis. Idemque quæſt. 145. ſic ait: *Curia non vult cognoſcere de jure ſpirituali, vel de collatione beneficiali ad Epiſcopum pertinente.*

IV. Etiamſi Curiæ Regiæ in Gallia judicium poſſeſſorium in cauſis Eccleſiaſticis ſibi aſſerant, judicium tamen petitorium non aliis quàm Eccleſiæ Prælatis competit: collatio verò Beneficiorum adeò horum propria eſt, ut citra ſacrilegium non poſſit ab alio quoquam uſurpari. Reges Chriſtianiſſimi iſtud Prælatorum Sanctæ Eccleſiæ jus inviolabile eſſe caverunt. Sanctus Ludovicus in ſua Pragmatica Sanctione: *Statuimus* (ait) *& ordinamus ut Prælati Regni noſtri, patronique Beneficiorum collatores jus ſuum plenarium habeant, & unicuique ſua juriſdictio ſervetur.* Carolus etiam VI. in diplomate anni 1419. *Volumus & ordinamus Eccleſias & Eccleſiaſticas perſonas ad ſuas antiquas franchiſias & libertates reducendo, quod Eccleſiis non electivis per præſentationes, collationes & inſtitutiones Ordinariorum, quibus de jure*

communi

communi ſeu conſuetudine pertinet, ſecundùm antiqua jura communia, Conciliaque generalia de perſonis idoneis providebitur. Carolus verò IX. Edicto anni 1571. art. 11. edicit: *Non poterunt Ballivi, Seneſcalli, eorum Locumtenentes, aliique Judices, neque noſtri Parlamenti Curia cogere Prælatos & Collatores Beneficiorum, ut conferant Partibus Beneficia: ſed Partes prætendentes remittent ad illorum Prælatorum Superiores, ut ad illorum Prælatorum recuſationem ipſis Partibus provideatur à Superioribus Prælatis ſecundùm jus.* Hoc idem ſtatuit Henricus III. Bleſenſi Edicto, art. 64. & Melodunenſi art. 16. & Ludovicus XIII. Conſtitutione anni 1629. art. 22. Cùm verò Rothomagenſis Senatus hæc infregiſſet Edicta, & citare auſus fuiſſet Sagienſem Epiſcopum ad dicendam cauſam cur recuſaret ad Beneficium quoddam admittere Jacobum Heccium Sacerdotem, Rex ad querelam Epiſcopi hanc citationem caſſavit in ſuo ſanctiore Conſilio, prohibuitque Senatui cognitionem deinceps talium ab Ordinariis recuſationum, & Jacobum remiſit ad Metropolitanum, alioſve Superiores, juxta ſanctorum Canonum præſcripta, qui cognoſcerent de jure quod ipſe ad eam Præbendam prætendebat, & de cauſis recuſationis Epiſcopi, an. 1630. Iulii 31.

CAPUT VIII.

Alii proponuntur caſus, in quibus Judices ſeculares de Clericis & cauſis Eccleſiaſticis cognoſcere ſolent in Regno Galliæ.

I. CLERICI, quibus competit jus declinatorium ad Eccleſiaſticum Judicem, ſoli illi cenſentur in Gallia qui ſunt Ordine ſacro, ſaltem Subdiaconatus initiati, necnon quilibet alii Tonſurati, dummodo habitum & tonſuram geſtent clericalem, ſimulque ſcholaſtici ſint, aut beneficiati, aut alicujus Eccleſiæ obſequio mancipati, ut præſcribitur Caroli IX. edicto Molinenſi, art. 4. & 8. In Gallia quoque per matrimonium amittitur privilegium clericale, & Beneficium antè poſſeſſum ipſo facto vacat, ex veteri Philippi III. Conſtitutione. Quanvis autem cap. 1. & cap. *Quod à te*, & cap. *Joannes*, de cler. conjug. dicant Clericos conjugatos eſſe Beneficiis privandos, hoc intelligendum eſt de poſſeſſione Beneficiorum non abdicata, cùm jam vacaverint ipſo jure ex hora initi matrimonii.

II. Conſuetudo tamen Gallicana Clericos quanvis fori privilegium habentes, non eximit in multis caſibus à laïcorum juriſdictione. In cauſis quidem

quidem perſonalibus illos eximit, ſed non in realibus. In criminibus quoque privilegiatis non eximit eoſdem, ſed eximit in aliis delictis. Hæ conſuetudines probandæ ſunt veterum Juriſconſultorum Regni teſtimoniis, ut oſtendatur earum antiquitas. In primis Aufrerius Toloſani Senatus Præſes in addition. ad repetit. Clement. 1. de offic. judic. ordin. *Clerici* (inquit) *non poſſunt de crimine coram ſeculari Judice conveniri, nec valet conſuetudo contraria: propter quod Rex & officiarii ejus debent habere facultatem judicandi & puniendi Clericos in certis caſibus, quos privilegiatos appellant. De hac Rex & Officiarii ejus ſunt in poſſeſſione & ſaiſina à tanto tempore, cujus initii memoria non exiſtit; quod tempus immemoriale idem operatur ac privilegium.* Hæc Aufrerius. Prætereà Guillelmus Benedicti olim Conſiliarius in Senatu Burdegalenſi, in repetit. ad cap. *Raynutius*, verbo *Et uxorem nomine Adela*, num. 432. eadem dicit, & ſimul exponit quæ ſint privilegiata crimina. *In hoc Regno* (inquit) *Judices Regii in tribus caſibus contra Clericos procedunt, & de exceſſibus eorum cognoſcunt, ac etiam corrigunt. Primùm ubi crimen à Clerico commiſſum qualitatem habet attentati in odium litis pendentis civiliter coram Judice ſeculari, ubi cognitio civilis ad eum pertinet, ut in poſſeſſoriis omnibus. Pariter ſi contra clericos in teſtes productos dentur objectus de crimine, poterit Judex cognoſcere; & ſi probentur, eos à teſtimonio repellere. Similiter eos punire, ſi falſum teſtimonium depoſuerint, aut aliàs ejus authoritatem vel aures offenderint, pœnâ quidem pecuniariâ, non corporali. Secundò de omni crimine privilegiato, ut ſunt læſæ Majeſtatis, falſæ monetæ, infractio Salvegardiæ Regiæ, vel aſſecuramenti briſati, vel ſi Clerici manum regiam appoſitam violaverint. Inter quæ crimina eſt portus armorum: quod intelligendum eſt de portu in turma, ſi in forma belli arma moveantur, & ex delicto ex eo ſequuto: aliter ſi eſſet privatus inſultus. Tertiò ubi clericus officium ſeculare gerens delinquit in officio, puniri poteſt per captionem temporalitatis, ac venditionem bonorum mobilium, & ſuſpendi aut privari officio.* Hæc Benedicti. Tertium porrò iſtud caput refert Franciſcus I. in Edicto ſuo de monetis anni 1540. ad Papæ Indultum. *Secundùm Pontificis* (inquit) *Indultum, noſtraſque Ordinationes, ſi aliqui deprehendantur delinquentes in ſuis officiis, privandi ſunt privilegio clericali, neque in caſu delicti admittentur allegationes eorum Clericatus.*

III. Ille idem Toloſanus Præſes Aufrerius loco citato conſuetudinem in Franciæ Regno pridem receptam, quâ Clerici in civilibus cauſis conveniri ſolebant coram Judicibus ſecularibus, reprobat his verbis: *Clerici in cauſa civili etiam volentes de jure non poſſunt coram ſeculari Judice conveniri, contrariâ conſuetudine non obſtante.* Approbat in hoc juris communis diſpoſitionem, quæ habetur paſſim in Decreto, & in toto tit. de foro compet. Cæterùm in Gallia jam inde à multis ſeculis invaluit uſus, ut diſtinguantur cauſæ reales à perſonalibus, adeò ut in perſonalibus quidem gaudeant Clerici privilegio fori Eccleſiaſtici, non verò in realibus. Sic verò decernit Philippi Pulchri Conſtitutio anni 1303. *Perſonæ Clericorum*

non

non compellantur in foro ſeculari ſuper actionibus merè perſonalibus litigare. Reales cauſæ in quibus conſuetudo Gallicana Clericos ſubjicit ſecularium Judicum cognitioni, reducuntur ad civiles merè pecuniarias ac profanas, neque extendi debent ad ſacras & Eccleſiaſticas, quæ exceptis merè poſſeſſoriis pertinent ad forum Eccleſiæ. Guillelmus Benedicti Conſiliarius in Parlamento Burdigalenſi, loco cit. num. 410. ſic loquitur: *In Actionibus merè perſonalibus, civilibus & pecuniariis, ut de illis Officiarii Regis cognoſcant in Clericos, non vales conſuetudo, nec Judici ſeculari dare poteſt juriſdictionem etiam de conſenſu litigantium, nec aliquid operatur permiſſio Epiſcopi. Imò Epiſcopus debet prohibere Clericis coram ſecularibus litigare in actione perſonali.*

IV. Joannes Faber olim Regni Franciæ meritiſſimus Cancellarius, in ſuis Commentariis Inſtitutionum, tit. de actionib. §. *Item Serviana*, diſtinguit cauſas Clericorum perſonales, quas ſolis attribuit Judicibus Eccleſiæ, à cauſis realibus & hypothecariis, quæ realibus accenſentur; & iſtas ad ſeculare judicium aſſerit pertinere. Maſſuerius item Gallicanus Scriptor in ſua Praxi Forenſi, tit. de Judicibus & eorum juriſdictione, ſic ſcribit: *Item ſciendum, quod Clericus ſolutus in cauſa aſſecurationis non tenetur reſpondere coram Judice laïco, nec etiam in actione perſonali, ſed eſt dimittendus coram Judice Eccleſiaſtico. Secus in actione reali, vel ſi agatur ad agnitionem ſcedulæ manu ſua ſcriptæ, vel ſignatæ; quia in his non poteſt declinare forum Judicis temporalis. Et idem in cauſa exceſſus vel delicti, quando caſus eſt privilegiatus, ut in ſalvagardia fracta, vel in aſſecuramento briſato. Et tunc concludendum eſt, quod delinquens tenetur ſolvere emendam per captionem & detentionem ſuæ temporalitatis.*

V. Prædictis adjungi poteſt multò major authoritas Gallicani Concilii Epaunenſis, cui præſedit vir planè Apoſtolicus Sanctus Avitus Archiepiſcopus Viennenſis anno quingenteſimo decimoſeptimo, cujus canon 11. ita ſtatuit: *Clerici ſine ordinatione Epiſcopi ſui adire vel interpellare publicum non præſumant; ſed ſi pulſati* (id eſt in jus vocati) *fuerint, ſequi ad ſeculare judicium non morentur.*

VI. Charondas in Codicem Henriceum lib. 1. tit. 15. art. 14. jus & praxim Gallicanam ſic accuratè deſcribit circa Clericorum criminales cauſas. Quoties vir Eccleſiaſticus delictum privilegiatum commiſit, ejus quidem perſonale privilegium ſubjicit eundem Judici Eccleſiaſtico, ſed delicti privilegium eundem ſubjicit cognitioni Regii Judicis, ut pœnâ plectatur corporali, qualem decernunt leges civiles, quibus Eccleſia non utitur. Attamen quod ad formam attinet formandi proceſſus & judicii, valde diſputatum fuit. Olim namque Regius Judex reum Clericum carcere detinens procedebat & judicabat circa delictum privilegiatum, priuſquam reum ad Eccleſiaſticum Judicem remitteret judicandum de ejus communi delicto, prout ſanxerat Edictum Molinenſe anni 1556. art. 39. Sed ea Conſtitutio

abolita fuit. Ex oppoſito igitur Judex Eccleſiaſticus detinens in carceribus Officialitatis clericum, deque ejus delicto communi cognoſcens, nullatenus curabat Regium Judicem aut Procuratorem de ejuſdem Clerici privilegiato delicto admonere. Igitur ut ambobus incommodis provideretur, & utriuſque Judicis propria ſervaretur juriſdictio, conſtitutum eſt Melodunenſi Edicto anni 1580. ſub Henrico III. art.22. ut fiat inſtructio litis criminalis adversùs reum Clericum ſimul & conjunctim per Judicem Eccleſiaſticum & Judicem Regium aut Commiſſarium, qui eo fine accedet ad Epiſcopale Auditorium: ſed tamen ſinguli ſeorſim ſententiam ferent circa ſuæ juriſdictionis delictum; ipſique reo licebit ab his ſententiis reſpectivè appellare: ad Superiorem quidem Eccleſiaſticum circa commune delictum: ad ſuperius verò Seculare Tribunal circa privilegiatum. Ita ex Melodunenſi Edicto Charondas. Eadem tradit Papo lib. 1. Placitorum, tit.5. num.54. Chopinus lib.2. de ſacra Politia, cap.4. num.22. Paſtor de juriſdict.Eccleſ. tit.14. num.13.& 14. aliique communiter Gallicani Juriſconſulti.

VII. Fori declinatio peti poteſt à Clerico in quemcumque ſtatum deducta ſit lis, ſive initio, ſive in progeſſu, ſive ſub finem, cap. *Si diligenti*, & cap. *Significaſti*, de foro compet. & cap. *Si contingit*, de ſent. excommun. & l. *Religionis*, C.Theodoſ. de Epiſcoporum judic. Imò etiam poſt ſententiam, teſte Chaſſaneo Præſide in Senatu Aquiſextienſi, ad conſuetud. Burgundiæ, tit. *Des Juſtices*, rubr.1. §.5. ad verbum, *Et s'il n'a grace*, num.45. *Hæc* (inquit) *exceptio fori declinatoria in Clericis etiam poſt ſententiam poteſt proponi, ex quo reddit judicium retro nullum.* Addit alterius Gallicani Senatus Præſes Aufrerius loco cit. num.33. *Clericus non declinans forum laïci venit puniendus; ſi cogatur, debet proteſtari.* Neque poteſt ullus Clericus exceptioni declinatoriæ fori renunciare, eaque renunciatione nihil obſtante poterit adhuc admitti ad declinandum, d.cap. *Si diligenti*, de foro compet. Talis enim exceptio eſt in gratiam Ordinis Eccleſiaſtici: & privatorum pactis juri publico non derogatur, l. *Jus publicum*, D.de pactis. Atque exceptis cauſis ſuperiùs expreſſis, in quibus Clericus ſubjicitur Officialium juriſdictioni, poteſt Clericus à Judice Eccleſiaſtico per Procuratorem Officialitatis requiri, & vindicari de Judice Laïco. Quanvis enim lex *Si quis* 50. C. de Epiſc. & Cler. permittat Clerico renunciare privilegio fori, id revocatur per caput *Si diligenti*, de foro compet.

VIII. Labente Occidentali Imperio Valentinianus III. Novella 12. edixit Epiſcopos forum non habere, nec niſi de cauſis Religionis poſſe cognoſcere jure ordinario: de cæteris verò cauſis nullatenus judicare, niſi Partes in Epiſcopum mutuo conſenſu compromiſerint. Conſtitutionem iſtam Edictis præcedentibus Conſtantini Magni & Valentiniani II. necnon Gratiani & Theodoſii ſenioris cognomento Magni uſque adeò contrariam abrogavit Valentiniani illius III. ſucceſſor Majorianus, nec illam

illam in ſuo Codice Juſtinianus inſerere dignatus eſt. Mirum tamen eſt, eam ſtatim à nativitate ſepultam, his ultimis temporibus, nullo Regum Edicto, ſed Regiarum Curiarum generali conſenſione revixiſſe intra hoc Regnum. Nunc itaque toto Regno conſuetudo invaluit, Eccleſiam Gallicanam, ſolis exceptis feudalibus quæ habet territoriis, nullum habere juriſdictionis territorium: ideoque invalidas & abuſivas eſſe Judicum Eccleſiaſticorum ſententias extra locum Auditorii Eccleſiaſtici latas, exceptis cognitionibus & ordinationibus quæ de plano fiunt, ut contingit in viſitationibus diœceſis. Eaque ex cauſa non permittitur Epiſcopis & Officialibus ullum etiam Clericum ex cauſa delicti condemnare exilio. Et abrogatur in Galliæ Regno cap. *Cùm Epiſcopus*, de offic. Ordin. in 6. quo decernitur, poſſe Epiſcopum in quolibet non exempto diœceſis ſuæ loco ſedere pro tribunali, & judicare, & judicata exequi.

IX. Eccleſia in Gallia poteſtatem non habet proprias ſententias & judicia exequendi, niſi implorato Brachii ſecularis auxilio. Poteſt quidem pignori addicere & ſequeſtrare, ut ipſe non eſt auſus diffiteri Molineus in cap. *Olim*, de reſcript. atque ita decernere, exempli causâ, ut certa pars fructuum Beneficii oppigneretur & ſequeſtretur in manus inquilini, ad ea perſolvenda vel exequenda, quibus per ſententiam fuerit aſtrictus Beneficiatus, ut ſunt reparationes, ornamenta & impenſæ præſcriptæ, aut pœnales mulctæ: ſed tamen iſtiuſmodi pignora diſtrahi non poſſunt, neque perſonæ etiam Clericorum in cauſis criminalibus capi vel incarcerari extra locum Auditorii Eccleſiaſtici, ex Epiſcopi vel Officialis decreto, niſi authoritate implorati apud Iudicem laïcum Brachii ſecularis.

X. Implorato per Iudicem Eccleſiaſticum Brachio ſecularis auxilii, ſciendum eſt primò, teneri ſecularem Magiſtratum ſine ulla cauſæ diſquiſitione præſtare per ſuos apparitores, aut etiam ubi neceſſe erit, per militarem manum poſtulatum officium & opem præbere. Secundò ſi aliqua inter exequendum formetur oppoſitio, non poſſe de ea cognoſci per Magiſtratum, ſed ejus judicium eſſe ad Eccleſiaſticum Judicem remittendum. Edictum enim Melodunenſe ſub Henrico III. ſic ſancit art. 24. *Injungimus Iudicibus noſtris, ut præſtent opem & robur ad exequendas Iudicum Eccleſiaſticorum ſententias Brachium ſeculare implorantium. Atque eiſdem prohibemus ſumere de judiciis exequendis cognitionem, ſalva tamen in partibus litigantibus jure providendi ſibi per appellationem tanquam ab abuſu, ſecundùm noſtras Conſtitutiones.* Hoc idem renovatur per Ludovicum XIII. anno 1612. art. 5. qui pariter vetat cognitionem oppoſitionum formandarum adversùs hujuſmodi exequutiones Brachii ſecularis; ſed eas cum ſuis cunctis circumſtantiis & dependentiis remitti jubet ad Iudicem ipſum Eccleſiæ.

XI. Denique per appellationem tanquam ab abuſu, devolvuntur in Gallia cauſæ Eccleſiaſticæ ad ſecularium Judicum cognitionem. Tractationem iſtam requirito infra hujuſce libri cap. 12.

CAPUT IX.

Si Judex tanquam ſuſpectus recuſetur : & aliquæ materiæ recenſentur ad Eccleſiæ Iuriſdictionem ſpectantes.

I. CAusa recuſationis in foro ſeculari proponitur Judici à quo admittenda eſt, ſi ſit juſta : ſi verò frivola ſit, rejicitur. Si cauſa prætenditur juſta, de cujus tamen veritate non liqueat, ſed teſtibus, vel ſcripturis probanda ſit, Judex recuſatus partes remittit ad eum Judicem qui vice ejus juriſdictionem exercet, ut de probationibus cognoſcat ; & ſi intra diem præſtitutum cauſa recuſationis non probetur, Judex recuſatus proſequitur judiciariè in proceſſu. Sed ſi probetur, Judex recuſatus tenetur abſtinere. At in foro Eccleſiæ, quando Prælatus eſt ſuſpectus, ejus quoque Vicarius abſtinere debet ; ſed non ex adverſo. Ideo Judex, ſive ordinarius, ſive delegatus, qui recuſatur, Partes admonere debet ut ſimul conveniant ; aut ſi recuſans non habet adverſarium, debet Judex cum illo convenire de arbitris, qui de cauſa ſuſpicionis inquirant. Et ſi ambo convenire nequeant, uterque unum eligat : & ſi arbitri ipſi convenire nequeant, tertium advocent. Ubi verò cauſa ſuſpicionis intra terminum præfixum non probata ſit, poterit Judex recuſatus juriſdictionem ſuam exercere, & proceſſum ejus cauſæ proſequi. Si verò cauſa recuſationis probetur, idem Judex de Partium conſenſu alterum idoneum, nec ſuſpectum delegabit, ſi ſit ordinarius, aut ad Superiorem tranſmittit. Si verò ſit delegatus Judex, cùm non poſſit ſubdelegare, tranſmittet partes ad delegantem. Hæc ſtatuuntur in cap. *Secundò requiris*, §. *Tertiò poſtulas*, de appellation. & cap. *Cùm ſpeciali*, eod. tit. & cap. *Suſpicionis cauſa*, de offic. & poteſt. jud. deleg. & cap. *Si quis*, de foro compet.

II. Si Vicarius Generalis ſit in aliqua cauſa ſuſpectus, non eliguntur arbitri, ut in Epiſcopo, ſed juxta ſtylum Signaturæ tribuitur ab Epiſcopo adjunctus, cauſaque ipſa ſuſpicionis non coram arbitris, ſed coram Epiſcopo agitari debet. Additiones in 1. deciſ. Rotæ, de offic. Vicar. in noviſſ. Felinus in cap. *Cùm veniſſent*, num. 8. de judic. & Abbas in cap. *Super quæſtionum*, §. *Quem verò*, de offic. delegat. Zerola 1. part. verb. *Vicarius*, in fin.

III. Non tantùm jure communi ubique recepto, ſed etiam jure & uſu

uſu Gallicano cauſæ matrimoniales ob reſpectum Sacramenti quod magnum eſt in Chriſto & Eccleſia, ut atteſtatur Apoſtolus Epheſ. 5. pertinent ad Eccleſiæ cognitionem. Concil. Trident. ſeſſ. 24. cap. 12. quo anathemati ſubjiciuntur qui oppoſitum ſentiunt. Henricus IV. in Edicto anni 1606. art. 12. *Volumus* (inquit) *ut cauſæ matrimonium concernentes pertineant ad juriſdictionem Eccleſiæ*. Papo tit. de juriſdictione Eccleſiæ, art. 4. Paſtor de juriſdictione Eccleſiaſtica, tit. 13. num. 6. & plures Gallicani Scriptores, quos allegat & ſequitur Tarradus diſp. 7. quæſt. 2. num. 47. Nec ſolùm de matrimonio dijudicat Eccleſia, ſed etiam de ſponſalibus & promiſſione futurarum nuptiarum, ut præambulis matrimonii. Quam in rem Paſtor ibid. num. 7. adducit duo Aquiſextienſis Supremæ Curiæ Senatuſconſulta ad Epiſcopum remittentia appellantes tanquam ab abuſu ab ejus ſententia, quâ juſſi fuerant uxores ducere illas quibus conſtabat promiſiſſe matrimonium cum eis contrahendum. Sanè de his quæ matrimoniis per accidens adveniunt, & merè civilia ſunt, quales ſunt cauſæ dotium, donationiſque propter nuptias & arrharum ſponſalitiarum, licèt Jus Canonicum hæc Eccleſiaſticis judiciis ſubjiciat tanquam matrimoniorum acceſſoria, cap. *De prudentia*, de donation. int. vir. & uxor. in hoc tamen Regno hæc judicantur in foro ſeculari. Chopinus lib. 2. de ſacra Polit. cap. 1. num. 4.

IV. Solus item Judex Eccleſiaſticus in hoc Regno cognoſcit de petitione congruæ portionis. Qua de re Mainardus multa profert judicia Supremarum Regni Curiarum, ac præſertim Toloſanæ. Tarradus d. diſput. 7. q. 2. n. 47. Louetus lit. *C*, n. 84.

V. Solus item cognoſcit de præcedentiis Clericorum, ſive ſecularium, ſive regularium diœceſis ſuæ. Quo jure Senatus Toloſanus anno 1636. Archidiaconum & Præcentorem Eccleſiæ Cathedralis Lodovienſis de præcedentia contendentes remiſit ad ipſorum Epiſcopum. Tarradus ibid. n. 54. Concilium Tridentinum ſeſſ. 25. cap. 13.

VI. Ad ſolum quoque Prælatum ſpectat judicium petitorium decimarum in hoc Regno. Matthæus in notis ad Guidonem Papæ, quæſt. 5. *Actio* (inquit) *decimarum, cùm ſit negotii ſpiritualis, in petitorio apud Judicem Eccleſiaſticum, cujus intereſt res Eccleſiæ ſalvas tueri*; *in poſſeſſorio verò apud Judicem laïcum expediri debet*. Idem tradit Louetus lit. *D*, tit. 29. & lit. *G*, tit. 7. allegans multa Senatuſconſulta remiſſiva in cauſis decimarum petitoriis ad Judices Eccleſiaſticos. Item Ægidius Bordinus art. 1. conſtitutionis anni 1539. & Papo tit. de juriſdict. Eccleſ. art. 1. Annæus Robertus lib. 3. rerum judicatarum, cap. 5. ſæpiùs ita in Pariſienſi Senatu judicatum referunt; & Tarradus diſput. 7. quæſt. 2. num. 7. & 8. Poſſeſſorium autem decimarum negant Tarradus num. 20. Guido Papæ d. quæſt. 1. Brodeus in Louetum lit. *D*, tit. 29. eſſe juriſdictionis Eccleſiaſticæ in Gallia, ubi viget Conſtitutio Martini Papæ V. diſtinguens ad ſingulas juriſdictio-

num poſſeſſorium à petitorio. Et eſt textus ſingularis in cap. *Cauſam*, qui fil. ſint legit. ubi Alexander Papa III. indulget ut cauſa poſſeſſorii diſceptetur coram Rege Angliæ, ejuſque Officialibus in lite, cujus petitorium decernendum eſt ab Epiſcopis; agebatur enim de validitate matrimonii ac legitimitate natalium. De decimis tamen Paſtor d.tit. 13. num. 10. allegans & ſequens Antonium Fabrum C. de juriſd. omnium judic. & Conſtitutionem Philippi IV. anni 1302. ita diſtinguit: Aut quæſtio eſt de jure, utrum debeantur decimæ, vel cui debeantur, vel in quanam quota debeantur; & de his eſſe experiundum coram Eccleſia: vel diſceptatur de facto, an ſint ſolutæ; & hoc pertinere ad Judicum laïcorum cognitionem.

VII. Edictum Bleſenſe art. 13. jubet Rectores Confraternitatum, & Hoſpitalium de legatis relictis ob piam cauſam, & de fructibus & redditibus earundem Confraternitatum & Hoſpitalium coram Epiſcopis, eorumve Officialibus, & ſi agatur de re Hoſpitalis, adhibitis Conſulibus loci; vel ſi Epiſcopus vel ejus Officialis abſint, coram Parocho & Conſulibus rationes reddere; ſed neque Epiſcopo, nec ejus Officialibus, nec Parocho, neque Conſulibus licere ullum eo nomine capere ſalarium. Ita judicatum refert Paſtor num. 14. Senatus Aquiſextienſis Placito anno 1624. Idemque ante Bleſenſem Conſtitutionem ſancitum fuerat per l. *Nulli*, C. de Epiſc. & Cler.

*C A P U T X.

De proviſionibus ſub forma Dignum*: de Examine &* Viſa *Ordinarii, & de Devolutis ſecundùm Gallicanam praxim.*

I. SÆPE contingit ut Romanus Pontifex alicui provideat de Beneficio vacante, vel vacaturo, per reſcriptum quod vulgò dicitur *In forma dignum*, mandans Ordinario ut conferat Clerico ibi denominato, ſi ſit idoneus. Et quia ibi apponitur iſta clauſula, *Dignum arbitramur & congruum, ut illis ſe reddat Sedes Apoſtolica gratioſam, quibus ad id propria virtutum merita ſuffragantur*; ideò hujuſmodi reſcriptum vocatur, *In forma dignum*. Etiamſi verò in Franciæ Regno Curiæ Regiæ id obtinuerint, ut cauſarum Eccleſiaſticarum judicium ipſis aſcribatur; hoc tamen exercere judicium ipſis non licet circa proviſiones beneficiarias in Romana Curia expeditas in forma *Dignum*. Sic enim proviſi vetantur Edicto Henrici III. in Comitiis Bleſenſibus edito, art. 12.

judicio

judicio poſſeſſorio experiri antequam ſe Ordinario ſtiterint, ejuſque examen ſubiverint, ipſiuſque *Viſa*, quod vocant, obtinuerint, in quo expreſſa fiat mentio examinis præcedentis. Ubi autem Ordinarius, facto examine incapacem judicaverit poſtulantem, ideoque à petitione repulerit, non poteſt poſtulans aliò recurrere quàm ad ſuperiorem Prælatum, cujus erit officium cauſas recuſationis diligenter explorare. Ideoque præſcribitur Ordinariis, ad quos reſcripta Papæ diriguntur, ut cauſas ſigillatim ſcriptis exprimant ſuæ recuſationis. Atque in hoc toto diſcuſſionis proceſſu Regiis Curiis diſtrictè vetatur ſe ullatenus ingerere, ſive compulſorio judicio, ſive per appellationem admiſſam, ſive per ſequeſtrationem, ſive per recredentiam, ſive per petitorii adjudicationem, donec iſte de recuſatione, ſive de incapacitate proceſſus fuerit inter Eccleſiaſticos Prælatos diremptus. Hæc omnia ſanciuntur Edicti Bleſenſis art. 12. & inſuper Melodunenſi Conſtitutione anni 1580. art. 14. 15. & 16.

II. Devolutarii quilibet poſtquam impetrarunt proviſionem ſuper vacatione cujuſcumque Beneficii Eccleſiaſtici, non aliter ad proſequendum ab eis prætenſum devolutum admittuntur, niſi poſtquam idoneâ & ſufficienti cautione ſatiſdederint, domiciliumque elegerint, atque intra trimeſtre computandum à die ſumptæ ab eis poſſeſſionis litem conteſtati fuerint, eamque ita diſpoſuerint, ut ad ſummum intra biennium terminetur. Harum conditionum defectu Judicibus Regiis prohibetur prorſus in cauſa devolutarii ſe immiſcere, ipſiſque devolutariis inhibetur fructibus litigioſi Beneficii ſe ingerere antequam ſententiam proviſionalem aut definitivam in judicio contradictorio obtinuerint. Hæc ſingillatim edicuntur Comitiorum Bleſenſium anni 1579. art. 46. & iiſdem ferè verbis Edicto Melodunenſi anni 1580. art. 17.]

CAPUT XI.

De ſubrogatione collitigantium, & variis formis ad praxim Beneficiariam ſervandis.

I. JUs commune ſubrogandi collitigantes in re Beneficiaria ſolet quoque admitti in foro Gallicano. Si enim contingat alterum ſive ſuper poſſeſſorio, ſive ſuper petitorio Beneficii Eccleſiaſtici pendente lite ex vivis excedere, procurat ſuperſtes collitigans ſe in ejus locum ſubrogari, atque in jus illius ſuccedere. Licèt enim Bonifacius Papa VIII. hujuſmodi damnet ſubrogationes, cap. 2. ut lite pendente, in 6. perſpicuum tamen eſt, hanc ejus antiquatam fuiſſe

fuiſſe Conſtitutionem, nec in ipſa Romana Cancellaria ſervari, in qua viget Regula de ſubrogandis collitigantibus. Qua eadem regula jubetur ſubrogatio iſta contendentium de Beneficio, & extranei excluduntur, ne per acceſſum & adjectionem novæ perſonæ lites inter Clericos augeantur, & Beneficia Eccleſiaſtica diutiùs in incerto fluctuent. Hæc regula habet aliquid conforme cum l. *Ab Anaſtaſio*, & l. *Per diverſas*, C. Mandati, ſtatuentibus ut litis unius conſortes, excluſis extraneis ex unius litigantium ceſſione jus prætendentibus, invicem ſufficiantur. Quam legem Louetus & Scholiaſtes in lit. *C*, num.5. & 13. & in lit. *L*, num.8. & Bengeus tit. quib. mod. conſerv. benef. §. 3. num. 4. invaluiſſe tandem in Gallia multis probant Senatuſconſultis.

II. Si plures de eodem Beneficio proviſi inter ſe litigent, poteſt vel uterque, vel unus ex eis literas impetrare ſubrogationis, ut alteri collitiganti in caſu ceſſus, vel deceſſus ſubrogetur. Effectus harum literarum hic eſt, ut qui illas impetravit, ſi intra menſem à die computandum, quo alter litigans ceſſit, vel deceſſit, petat in vim ſuarum literarum ſubrogari ei, præferendus ſit aliis quibuſcumque, tametſi cæteri contendentes fuerint in data anteriores. Rebuffus in praxi, p. 2. in regulam de ſubrogandi. collitig. gloſſ. 3. Qui idem tit. de ſubrogationib. num. 13. docet conſuetudine receptum eſſe, ut hæc regula indifferenter proſit tam actori quàm defenſori; etſi cap. 2. ut lite pendent. in 6. neget quemquam ſubrogandum in jus petitoris, ſed ſolius defenſoris.

III. In Gallia ad ſubrogationis effectum non ſolùm impetrandæ ſunt literæ ſubrogatoriæ ab Apoſtolica Cancellaria, ſed aliæ præterea literæ à Cancellaria Regia ad obtinendam poſſeſſionem, ad quam jus obtentum fuit per Apoſtolicas literas: ſed jus in re pleniùs acquiri neceſſe eſt per Literas Regias; quoniam in Gallia cauſæ poſſeſſionum circa res Eccleſiaſticas ventilantur in foro ſeculari. Reſcriptum Papæ obtineri debet intra menſem: Literæ verò Regiæ ad poſſeſſionem ſubrogati Beneficii debent neceſſariò intra annum impetrari, quia in Gallia cognitio & judicium de poſſeſſorio ſpectat, ut dictum eſt, ad Regiam juriſdictionem; & inſuper interdicta poſſeſſoria anni ſpatio perimuntur, l. 1. in princ. D. uti poſſidet. & l. *In honorariis*, D. de obligat. & action. Hæc docet Rebuffus in praxi, tit. de ſubrogat. num.28. & Papo lib.8. Placitorum, tit.17. §.3.4.5. ubi multis probat Senatuſconſultis, nullum dari locum reſtitutioni adverſùs temporis lapſum, ſi quis intra annum Literas Regias non impetraverit. Et Bengeus tit. quib.mod. conſerv. benef. §.2.n.10.11.12.

IV. Per obtentam à collitigante ſubrogationem proviſio Tertii irrita redditur ipſo jure, ſive proviſus fuerit per ceſſum aut deceſſum alterius litigantis, ſive fuerit à Patrono præſentatus, adeò ut nec poſſit convaleſcere adveniente ſubrogati morte, vel depoſitione, ut docet Gomeſius ad hanc regul. de ſubrogand. collitig. quæſt. 10. & 13. Hactenus ſupradicta

exactè

exactè ſervata ſunt in Gallia. Cæterùm nova Conſtitutio Ludovici XIV. anni 1667. tit. 15. art. 6. & 11. abrogavit in ejuſmodi ſubrogationibus uſum ſubrogatoriarum literarum, edixitque ut collitigans ſubrogetur ad ſuam ſimplicem petitionem, cum ſola exhibitione atteſtationis de obitu collitigantis ex libro Eccleſiaſticorum actuum tranſcriptæ.

V. Sanè ſi inter duos pluresve collitigantes novus exurgat adverſarius, hic poterit admitti ſub clauſula iſta, *Si neutri, ſi nulli jus ſit quæſitum*; adeò ut his causâ cadentibus, tertius iſte ſubrogetur. Sed ſi quid juris illi habent, tertius iſte ſubmovebitur: non enim ſuis reſcriptis Summus Pontifex intendit quæſito alterius juri præjudicare, cap. *Quamvis*, de reſcriptis in 6.

VI. Is qui in Beneficium triennali pacifico ſuccedit, ad nihil amplius tenetur quàm ad probandam illam præceſſoris ſui triennem poſſeſſionem. Abbas in cap. *Cùm venerabilis*, de exception. n. 24. nec circa qualitates, conditiones aut incapacitates præceſſoris compellitur diſceptare, cùm neque ab illo jus ſuum habere cenſendus ſit, neque ejus hac in re cenſeri poſſit hæres. Bengeus loco cit. n. 8.

VII. In civilibus quidem rebus ad uſucapiendum continuantur ſimul tempora poſſeſſionis inter emptorem & venditorem, inter defunctum quoque & hæredem. Inſtitut. de uſucap. §. 12. & ſeq. Secus tamen accidit in pacifica Beneficii poſſeſſione; non enim computatur niſi intra ſolum illius tempus qui in præſenti poſſidet, ut omnis evitetur hæreditariæ in his rebus ſucceſſionis ſuſpicio, aut alienationis per mutuum contractum. Gloſſa Pragmat. Sanct. tit. de pacif. poſſeſſ. in verb. *Poſſedit*, Probus addit. 4. ibid. Bengeus tit. quib. mod. conſerv. benef. §. 4. num. 13. & 14. Solent à pleriſque in Gallia levari literæ Regiæ, quibus mandatur ut ubi conſtiterit de pacifica poſſeſſione, Judices poſſidentem tueantur: eoque ſolo jure perſpecto, neque diſcuſſis aliunde titulis, hoc ſolo temporis beneficio litem dirimant. Semper tamen excipiunt ſimoniæ aut intruſionis vitium, contra quod triennis poſſeſſio non præſcribit.

VIII. Exactè obſervandæ ſunt rerum beneficialium inſinuationes, quas præſcribit Henrici II. Edictum anno 1553. Fontisbellaquei editum, ut omnes collationes, præſentationes, & aliæ quæcumque proviſiones Beneficiorum, Officiorum & Dignitatum Eccleſiaſticarum profectæ ſive ab Apoſtolica Sede, ſive ab illius Legatis, ſive ab Ordinariis, ſive à Patronis, referantur in acta publica & tabularia Epiſcopatuum, in quibus diœceſibus ſita ſunt illa collata Beneficia, art. 1. Similiter ut inſinuentur omnes ſumptiones, ſeu aditiones poſſeſſionum, art. 4. Item omnes creationes & extinctiones Eccleſiaſticarum ſuper Beneficiis penſionum, art. 5. Præterea omnia concordata, & eorum homologationes atque authoriſationes, necnon eorumdem revocationes & renunciationes, art. 6. Inſuper omnes Vicariatus, & omnes inſequentes revocationes, art. 8. Præterea

omnes literæ Tonſuræ atque Ordinationum, art.9. Ad hæc omnes literæ profeſſionis religioſæ, ſive ad diligentiam Superioris Regularis, ſive ipſius Religioſi profeſſi, art. 9. Item univerſa Mandata & Literæ Apoſtolicæ, temporum ſtudii certificationes, & nominationes ad Beneficia, art. 10. Atque in cauſis dijudicandis poſſeſſorii Beneficiorum, aliorumque quorum ſpectat cognitio ad Regios Officiales, prohibet Edictum ullam haberi præfatorum rationem, ſi non fuerint debitè inſinuata.

IX. Eodem Edicto tempora præfiguntur intra quæ fieri debeant inſinuationes. Literæ Signaturarum ad Beneficia, penſiones quæ in Romana Curia expediuntur, concordata quibus penſio extinguitur, & Mandata quæ fiunt ad reſignandum & conſentiendum ac providendum, debent intra ſemeſtre inſinuari cum ipſo mandato procuratorio, quod fit ad inſinuandum, ex eodem Edicto art. 2. 7. 8. 9. Literæ Legati & Ordinarii intra duos menſes ab ipſarum data: & ſi Actuarius ſit conſtitutus in eodem loco in quo Literæ conceſſæ ſunt, intra dies octo, art. 4. Acta verò miſſionis in poſſeſſionem intra menſem à die miſſionis elapſum inſinuanda ſunt, art. 6. Literæ Tonſuræ ac Ordinum ante Beneficii acceptationem aut immiſſionem in poſſeſſionem, art. 11. Literæ Vicariatus ad præſentandum aut conferendum, antequam Vicarius ſe muneri ingerat, art. 10. Alioqui defectu inſinuationis acta ſupradicta nullam in judicio fidem facient, ex eadem Conſtitutione, art. 17. non tamen irrita fiunt. Si verò juſtum intervenerit impedimentum, quale hac in re facilè præſumitur, niſi ſit ſuſpicio fraudis & colluſionis, datur in integrum reſtitutio, & poſt præfixum tempus, virtute literarum reſtitutionis licebit inſinuare, ex eadem Conſtitutione, art. 3. Notat Theveneus ad Ordinationes Regias, tit. 28. *de l'Eſtat Eccleſiaſtique*, art. 1. Edictum inſinuationis juſtè deſpectui haberi apud probos Judices, niſi præſumptio fraudis, vel falſi aliunde urgeret contra non inſinuantem. Eſt enim merè quæſtuoſum, & pecuniæ corrogandæ causâ editum: ideoque ſæpe poſt præſtituta in eo tempora permittitur adhuc inſinuatio.

X. Quid demùm in ambiguis judicandum vel decernendum ſit, addiſcimus ex Sancto Gregorio Papa dicente, in dubiis & ambiguis rebus abſolutum debere abeſſe judicium, lib. 2. epiſt. 44. & habetur in cap. *Habuiſſe*, diſt. 33. Quo loco Gloſſa præclarè diſtinguit tres ambiguitatum ſpecies, vel juris, vel facti, vel perſonæ cum certitudine facti: docetque in dubio juris procedendum eſſe à ſimilibus diſpoſitionibus juris ad ſimilia: eamque ſimilitudinem in eo ſpectandam eſſe, ut ſit par, vel affinis utrobique ratio. In dubio autem facti nunquam ferendam eſſe ſententiam in cujuſquam præjudicium; idque confirmat d. cap. *Habuiſſe*, diſt. 33. & cap. *Grave*, 11. quæſt. 3. Si verò in nullius præjudicium ſententia redundet, quin potiùs in alicujus bonum, tunc benè in dubio facti certa ferenda eſt ſententia, v.g. ut talis homo baptizetur, de cujus Baptiſmo dubitatur,

tatur, ſi aliunde veritas comperiri non poteſt: ut talis Eccleſia conſecretur; ut talis de novo ordinetur, ſi de conſecratione præcedenti vel ordinatione dubium ſit. Item in dubio juris aut facti judicandum eſt pro poſſidente, 2. quæſt. 5. §. 1. & 6. quæſt. 5. cap. 1. & l. fin. C. de rei vendicat. & l. *Juſta*, D. uti poſſid. Denique ubi dubium eſt de perſona, & certitudo de facto, tunc certa poteſt ferri ſententia in eum, quicumque reus ſit, ſine deſignatione perſonæ in ſingulari, cap. *Quidam maligni*, 5. quæſt. 1.

CAPUT XII.

De Appellationibus.

I. JUre communi, tam Cæſareo quàm Canonico, conceduntur decem dies ad appellandum, qui ſunt computandi à die notificatæ ſententiæ, ex Juſtiniani 23. Novella citata 2. q. 6. can. *Anteriorum*. Deinde intra dies triginta tenetur appellans petere à Judice à quo appellat literas dimiſſorias, quæ vocantur apoſtoli, can. *Poſt appellationem*, 2. quæſt. 6. Ad proſequendam appellationem indulget Juſtinianus annum: aut ubi juſta cauſa interceſſerit, biennium, Authent. *Ei qui*, C. de temp. & repar. appellat. & citatur 2. q. 6. can. *Ei qui*. Poteſt tamen Judex à quo hunc terminum ex juſta cauſa moderari, cap. *Perſonas*, de appellat. & cap. *Cùm ſpeciali*, §. *Exceſſus*, eodem: quibus etiam ſtatuitur, eo elapſo termino, Judicem à quo debere ſuam præcedentem ſententiam exequi. Ab actibus quoque extrajudicialibus, ut ſunt electio, præſentatio, collatio Beneficii, & ſimiles, appellandum pariter eſt intra decem dies à die notitiæ computandos, extra quos non datur recurſus ad appellandum; ſed tamen ſuperſunt alia juris remedia. Exempli gratiâ, is qui prætendit alteri collatum Beneficium ſibi deberi, poteſt experiri per interdicta recuperandæ aut retinendæ poſſeſſionis, aut per devolutionem ad ſuperius Tribunal, ſi proviſus ſit incapax, cap. *Concertationi*, de appellat. in 6.

II. In Francico Regno aliter proceditur. Primùm enim abrogantur apoſtoli prædicti per Edictum Franciſci I. anni 1539. artic. 117. Ille verò qui ſe gravatum prætendit, appellare debet intra dies quadraginta computandos à publicatione ſententiæ. Quibus elapſis Judex ad alterius Partis poſtulationem jubet appellantem literas appellatorias exhibere, ſi quas habet, ſimulque apparitoris relationem, dictam *Exploit*, quâ conſtet de citatione ad ſuperius judicium: ad quam edendam præfigitur à Judice triduum, aut longior pro locorum diſtantia terminus; quo demùm exacto,

ſi appellator non pareat, tum declaratur irrita appellatio, quod vocant Pragmatici *Appel peri & deſert, ou deſertion d'appel*; & locus datur exequutioni ſententiæ.

III. Poteſt tamen adhuc appellans etiam poſt juridicam exequutionem in integrum per literas Principis reſtitui, ut appellare poſſit. Et hactenus quidem (dummodò ſententiæ acquieviſſe illum non liqueret) poterat reſtitui uſque ad annos triginta. Sed hoc effugium præcluſit Ludovicus XIV. Conſtitutione anni 1667. tit. 27. artic. 17. ſtatuens ut poſt decennium à ſignificatione ſententiæ, aut vicennium, quod ſolùm indulgetur Eccleſiis, piiſque locis & Collegiis, tam inter abſentes, quàm præſentes nemini liceat ullam ſententiam infirmare. Ibidemque artic. 12. jus ttribuit ei cui ſententia favet, ut poſt triennium ab ejus ſignificatione poſſit adverſarium interpellare ad acquieſcendum ſententiæ, vel ab ea appellandum: qua interpellatione facta, ſi intra ſex inſequentes menſes non appellet, nullatenus poſthac licebit ei illud judicium declinare aut infirmare. Eccleſiis tamen & Collegiis, Xenodochiis, Noſocomiis, aliiſque piis locis pro triennio prædicto indulget ſexennium. Denique condemnati ad dimittendam poſſeſſionem, ſi poſt dies quindecim ſignificatæ ſive in perſona, ſive in domicilio ſententiæ non obediverint, incurrunt multam ducentarum librarum nullatenus moderabilem, partim erga Fiſcum, & partim erga Partem: quin etiam poterunt corporis detentione compelli ad obtemperandum, & exſolvendas Partis impenſas & damna. Ibidem artic. 1. & 3.

IV. Providè ſanxit Concilium Trident. ſeſſ. 24. cap. 20. cauſas omnes Eccleſiaſtici fori intra biennium à die motæ litis terminari, alioqui liberum eſſe Partibus, aut earum alteri poſt id ſpatium Judices ſuperiores adire, qui cauſam in illo in quo fuerit ſtatu aſſumant, & quamprimùm terminari curent. Ibidem ſtatuitur, ut expenſis appellantis acta appellatoria transferantur ad appellationis Judicem: alioqui poſt edicta dilatoria ſententia Judicis exequutioni mandabitur. In cauſa tamen criminis non eſt cogendus reus arma contra ſe parare, l. *Qui accuſare*, C. de edendo. Itaque expenſis actoris id fieri convenit, ſalvo jure repetendi. Sed in Gallia per Edictum Ludovici XIV. anni 1667. tit. 11. art. 14. & 19. poſt appellationem utraque Pars tenetur producere ad proſequendam appellationis inſtantiam; & Pars quæ fuerit diligentior jus habet compellendi adverſariam Partem ut ſuas juſtificationes aut gravamina coram ſuperiore Tribunali edat, ad quod devolvitur appellatio, & contra moroſam Partem current dilationes.

V. Judex appellationis, ſi temerè appellatum ſit, non poteſt ſibi cauſam retinere ac ſententiam prioris Judicis ſua authoritate exequi: ſed Partes remittat oportet ad prioris inſtantiæ Judicem, qui ſuam ſententiam curabit exequi, cap. *Cùm in Eccleſia*, & cap. *Ut debitus*, de appellat.

VI. Si

VI. Si ex pluribus in eadem cauſa ſuccumbentibus unus eorum appellaverit & vicerit, hujus victoria reliquis etiam profutura eſt, cap. *Una ſententia*, eod. tit.

VII. Sententia excommunicationis, ſuſpenſionis, aut interdicti lata ſub futura conditione contumaciæ, ſi ſit appellatum ante conditionis eventum omninò ſuſpenditur, cap. *Præterea* 40. de appellat. Sed ſi talis ſententia ſit abſoluta, non ſuſpenditur per appellationem, ſed tantùm devolvitur ejus cognitio ad Judicem ſuperiorem, cap. *Cùm ad hæc*, eod. Itaque poſt ipſam appellationem poteſt Judex inferior ipſum denunciare excommunicatum, donec aliter judicatum fuerit, eumque proventibus Eccleſiæ vel Beneficii privare, *cap. Paſtoralis* 53. §. *Verùm*, eod. Eo tamen caſu poteſt appellans petere à Judice appellationis abſolutionem cenſuræ ad cautelam, donec aliter ab eodem fuerit judicatum, cap. *Ad præſentiam* 16. eod. At ſi Judex à quo ſententiam ferat cenſuræ poſt appellationem, ea cenſura nullatenus ligat, cap. *Dilectus*, eod.

VIII. Gradatim, nec ullatenus prætermiſſo Judice medio, appellandum eſt, niſi quis undecumque extra Galliam appellet ad Papam, cap. *Dilecti* 66. eod. Appellationum ordo legitimus eſt ab Archidiacono ad Epiſcopum, cap. *Romana Eccleſia*, de appellat. in 6. & ab Epiſcopo ad Metropolitanum, hinc ad Patriarcham aut Primatem, inde ad Papam. Cæterùm in Gallia ex jure Concordati Bononienſis non valet appellatio, omiſſo medio Tribunali. Id etiam vetat Jus Cæſareum, l. *Præcipimus*, Cod. de appellat. & in Authent. de appellat. & intra quod tempus, §. ult. collat. 4. Item quando ex partibus Gallicanis appellatio interjicitur ad Papam, committit Papa Judices in ipſis partibus, ne cogantur Franci extra regnum cauſas ſuas proſequi, ut ſtatuitur Concordato Leonis X. & Franciſci I. tit. de Cauſis.

IX. Quando Judex à quo non tenetur deferre appellationi, poteſt eâ non obſtante ulteriùs procedere, & ſuum exequi judicium. Imò æqualiter puniendus erit, ſive injuſtè non deferat, ſive frivolè deferat appellationi. Si tamen Judice inferiore appellationi non deferente, appellans perſiſtit, non remorabitur appellatio; & Judex ad quem cognoſcet, benè an malè ſit appellatum. Zerola p. 2. verbo *Appellatio*, num. 10. & 11.

X. Sententia evidenter injuſta vel erronea, nulla eſt ipſo jure, etiam citra appellationem, cap. 1. de ſent. & re judic. & cap. *Inter cæteras*, eod. & Gratianus in addit. ad can. fin. 2. quæſt. 6.

XI. Si ſententia ex qua primùm appellatum fuit, duabus aliis ſententiis, ſive per delegatos à Papa Judices, ſive per Ordinarios fuerit confirmata, non licebit ulteriùs appellare, cap. *Sua nobis*, de appellat. & tit. Cod. ne liceat in una eademque cauſa tertiò provocare. Expedit enim cauſarum judiciis modum præfigi, ne lites diutiùs protelentur. Concordatum verò Bononienſe, tit. de frivolis appellat. non permittit appellari poſt duas

Nnn 3 confor

conformes ſententias interloquutorias in cauſis Gallicanis, ut neque poſt tres definitivas conformes. Papa quoque quum Iudices delegat, clauſulam quandoque apponit iſtam, *Remota appellatione*; & tunc non licet ulteriùs provocare, toto paſſim tit. de appellat.

XII. Ab Officialis aut Vicarii Generalis ſententia non provocatur ad Epiſcopum. Eſt enim horum atque Epiſcopi unum & idem tribunal; ſed ad Metropolitanum, cap. *Romana Eccleſia*, de appellat. in 6. Itaut ipſe Vicarius Generalis, aut Officialis Archiepiſcopi cognoſcat de appellationibus quæ à ſententiis ſuffraganeorum Epiſcoporum interjiciuntur. Et ſi lis agitetur inter ſuffraganeos Epiſcopos, Judex eorum competens eſt Archiepiſcopus, argumento cap. *Sanè*, de foro compet. & Gloſſ. in cap. *Paſtoralis*, verb. *Invitum*, de offic. Ordinar. Covarruvias pract. qq. cap. 9. num. 2. Item ſi lis emergat inter Epiſcopum & ſubditos ejus actores, ſitque Epiſcopus reus, Judex proprius eorum erit Metropolitanus, can. *Si Clericus*, 11. quæſt. 1. Si verò Epiſcopus ſit actor, & ſubditus ejus reus, eligendi ſunt arbitri; poteſtque Epiſcopus ad hos eligendos ſubditum ſuum cogere, cap. *Suſpicionis cauſa*, de offic. jud. deleg. cap. *Si quis*, de foro compet. & cap. *Secundò requiris*, §. *Tertiò poſtulas*, & cap. *Cùm ſpeciali*, de appellat. Eoque caſu ad Metropolitanum non appellatur à judicio arbitrorum, ſed ad Papam. Zerola 1. part. praxis, verb. *Appellatio*, §. 16. allegans ad hoc ſacræ Cardinalium Congregationis deciſionem. Sed jure Gallicano non modò ubi Epiſcopus partes rei ſuſtineret, judicium deberet eſſe, ut vidimus, penes Archiepiſcopum, hoc argumento, quia actor ſequi debet forum rei; ſed etiam ubi Epiſcopus eſſet actor, quia jura Concordati vetant provocationem ad Papam, non interpellato Metropolitano, niſi in provocatione à ſententia Delegati à Papa.

XIII. A collatione, electione, ſententia, vel deliberatione Capituli, cui Epiſcopus ipſe interfuit non tanquam Prælatus, ſed ut Canonicus, poteſt ad ipſummet Epiſcopum appellari. At ſi ibidem interfuit tanquam Epiſcopus, non poteſt ad Epiſcopum, ſed ad hujus ſuperiorem provocari, cap. *Poſtulaſtis*, de conceſſ. præbend. & cap. *A collatione*, de appellation. in 6. Quo loco dicit Gloſſa, ſi ſit ſpeciale Statutum, ut Epiſcopus Capitulo interſit tanquam unus Canonicorum, ſtandum eſſe huic Statuto, nec Statuto derogari, etiamſi Epiſcopus inter Canonicos ſedeat primo loco; id enim attribuitur venerationi & obſervantiæ quam ſponte ei Canonici deferunt, modò ejus ſuffragium reliquis non præponderet. Sed ſi nihil hac de re Statutum exprimat, hoc ipſo quod ſupra Decanum aut Archidiaconum, aliamve primam Capituli dignitatem ſedet aut ſubſignat, dicendus eſt intereſſe ut Prælatus, ſive ut Epiſcopus.

XIV. Regulariter appellatio duplicem vim habet: primò devolutivam cauſæ ad judicium Superioris: ſecundò ſuſpenſivam ſententiæ anterioris Judicis, l. unica, D. nihil novari appellat. interpoſ. & cap. *Ad hæc*,

hæc, & cap. *Propoſuit*, de appellat. Verumtamen in reliquis cauſis non eximitur appellans ab ejuſdem Judicis juriſdictione, nec poteſt ejus forum in aliis declinare, l. unica, D. apud eum à quo fuit appellatum aliam cauſam agere compellendum.

XV. In quibuſdam tamen caſibus appellatio ſententiam non ſuſpendit, adeò ut poſſit Judex appellatione nihil obſtante ſuam exequi ſententiam. Id contingit primò, ſi à ſententia correctionis modum Canone vel Statuto præſcriptum non excedentis appellatum ſit, correctio non eſt differenda, ne detur occaſio licentiùs delinquendi, cap. *Ad noſtram*, de appellat. Idemque decernitur Gallicanis Edictis Caroli IX. anni 1571. art. 5. & Bleſenſium ſub Henrico III. Comitiorum art. 59. Idque jus valet tam in appellationibus ab abuſu, quàm in appellationibus ſimplicibus. Atque ita, ut paulò antè admonui, ſententia excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti ligat pendente appellatione. De abſolutione tamen cenſuræ quæ appellanti ſolet indulgeri ad cautelam, agere inſtituam lib. 5. tit. de abſolutione à cenſuris, quem ſi opus eſt, require.

XVI. Secundò non ſuſpenditur per appellationem decretum Epiſcopi ad componendas in Proceſſionibus, aut in Eccleſiaſticis Comitiis controverſias de præcedentia, tam ſecularis quàm regularis Cleri; mandantur enim exequutioni præſenti, non obſtante appellatione. Concil. Trident. ſeſſ. 24. de Regularib. cap. 13.

XVII. Tertiò neque ſuſpenditur Epiſcopi aut ejus Vicarii ſententia; maximè verò in viſitationibus circa reparationes Eccleſiæ, & proviſiones de divinis officiis & ſacris miniſteriis, & morum in Clero diſciplinam. Ita providit Concilium Trident. ſeſſ. 24. cap. 10. de reform. *Nec in his ubi de viſitatione aut morum correctione agitur, exemptio, aut ulla inhibitio, appellatio ſeu querela, etiam ad Sedem Apoſtolicam interpoſita, exequutionem eorum quæ ab his* (Epiſcopis) *mandata, decreta aut judicata fuerint, quoquo modo impediat, aut ſuſpendat.* Edictum quoque Melodunenſe art. 1. Henrici III. anni 1579. & Bleſenſe quoque art. 62. declarant appellationes tanquam ab abuſu in materia Eccleſiaſticæ diſciplinæ, & correctionis, nullum habere ſuſpenſivum effectum, ſed ſolùm devolutivum. Hoc idem ſanxerat Franciſcus I. anno 1539. art. 1. & ſeq.

XVIII. Quartò in cauſa criminali, ſi à decreto vel proceſſu appelletur, non debet per hoc retardari aut ſuſpendi proceſſus, ne inter moras probatio diſpereat, & delictum impunitum maneat, l. *Eos*, §. *Super*, C. de appellat.

XIX. Quintò non admittitur appellatio ab Eccleſiaſtica ſententia interloquutoria prætextu gravaminis, ſi iſtud tale ſit, ut poſſit vel ante definitivam ſententiam, vel per definitivam ipſam reparari. Sed poterit Judex Eccleſiaſticus, ſive ſit ordinarius, ſive delegatus, etiam poſt appellationem reparare ſuæ interloquutoriæ gravamen, atque ita effectum

appellatio

appellationis impedire, & ſic in cauſæ principalis cognitionem uſque ad judicium definitivum procedere, re adhuc integra, necdum ad ſuperiorem Judicem devoluta, ne proceſſus cauſæ principalis frivolis occaſionibus incidentibus retardetur, cap. *Cùm ceſſante*, 60. de appellat. Poteſt verò Judex ſuæ interloquutoriæ gravamen reparare etiam poſt decem dies, re tamen integra. Gloſſa ibid. Prudenter etiam Concilium Trident. ſeſſ. 13. de reform. cap. 1. ſic providet: *In cauſis viſitationis & correctionis, ſive habilitatis & inhabilitatis, necnon criminalibus, ab Epiſcopo ſeu illius in ſpiritualibus Vicario generali, ante definitivam ſententiam, ab interloquutoria, vel alio quocunque gravamine non appelletur; nec Epiſcopus ſeu Vicarius appellationi hujuſmodi tanquam frivolæ deſerre teneatur, ſed eâ, ac quacumque inhibitione ab appellationis Judice emanatâ, necnon omni ſtylo & conſuetudine etiam immemorabili contrariâ non obſtante, ad ulteriora valeat procedere, niſi gravamen hujuſmodi per diffinitivam ſententiam reparari, vel ab ipſa definitiva appellari non poſſit.*

X X. Jam hîc quæritur quodnam dicatur gravamen irreparabile? Reſpondeo cum Zerola 1. p. verb. *Abſolutio*, §. *Ad ſextum*, talem eſſe omnem actum irretractabilem ac ferentem ſecum actualem & præſentaneam exequutionem. Hujuſmodi cenſeri debet actualis & præſens excommunicatio, incarceratio, tortura. Etenim ſequens definitiva poteſt quidem liberare ab excommunicatione & carcere, ſed non poteſt efficere quominus homo iſta mala actu ſuſtinuerit. Ubi tamen cauſæ meritum & pondus iſta requirerent decreta fieri, non eſſet admittenda ab iſtis appellatio, niſi conjunctam haberent ſecum nimiam Judicis inhumanitatem, qualis convinceretur ſi loci ipſius tanta eſſet incommoditas, ut detentum in vitæ diſcrimen eſſet adductura; aut ſi ſtudioſè litem quæ brevi dirimi poſſit, Judex prolongaret, ut miſerum longa detentione vexaret. Jure civili carcer deputatur ad reorum cuſtodiam, & non in pœnam, l. 2. & ult. C. de cuſtod. reor. & l. *Aut damnum*, §. *Solent*, D. de pœnis: Jure autem Canonico etiam aliquando in pœnam, cap. *Quanvis*, de pœnis in 6.

X X I. Alii duo caſus ſuperſunt in quibus appellationi non eſt deferendum, qui poſſunt in judiciis ſecularibus non infrequenter accidere, ſed rariùs in judiciis Prælatorum Eccleſiæ, ſaltem in Galliæ Regno. Sunt verò iſti.

X X I I. Sextò non retardatur per appellationem exequutio ſententiæ vel decreti de inventario conficiendo, aut de bonis ſequeſtrandis, aut de adminiſtratione bonorum prodigo interdicta, aut de curatore dato, vel de famulorum aut mercenariorum ſalariis triennium non excedentibus, aut de alimentis, datâ cautione. Hæc edixit Ludovici X I I. Conſtitutio anni 1499. art. 8.

X X I I I. Septimò ſententia recredentiæ in cauſa beneficiali exequutoria eſt, non obſtante appellatione, modò ſatiſdetur ſufficienter ad futuram

ram de petitorio cauſam. Ejuſdem Conſtitutionis anni 1499. art.83. hoſce duos articulos 8. & 83. innovavit Ludovici XIV. Conſtitutio anni 1667. tit.17. art. 3. & 5. & 14.

CAPUT XIII.

De Appellationibus tanquam ab abuſu.

I. HOc appellationum genus proprium eſt Regni Gallicani, ſoletque interjici à ſententiis Judicum Eccleſiaſticorum ad Curias Regias, quando appellans prætexit Prælati ſui ſententiam eſſe latam contra Regia Edicta, contra ſacrorum Canonum præſcripta, contra jura & libertates Eccleſiæ Gallicanæ, aut exceſſiſſe limites propriæ juriſdictionis per uſurpationem Regiæ juriſdictionis. His enim quatuor cauſis nituntur iſtæ appellationes, quarum defectu theorica Juriſprudentia Curiarum Regiarum profitetur tales appellationes fore illicitas & injurioſas: ſed huic theoriæ quia praxis ipſa plerumque non conformabatur ob frequentes Clericorum vitilitigatorum, & adverſus juſtas Prælatorum ſententias nullâ ſuſpicione horum quatuor defectuum laborantes inſoleſcentium importunas & frequentiores querelas, ideo frequentibus Edictis Reges Chriſtianiſſimi effuſiorem iſtam ſine juſta cauſa appellandi licentiam conati ſunt coërcere ac moderari.

II. Gallicana Juriſprudentia duplicem diſtinguit à Prælatorum Eccleſiæ judiciis appellandi ſpeciem: unam quidem ſimplicem, quæ omnibus ſeculis poſt Eccleſiæ exordia invaluit, quæque in univerſis Chriſtianis gentibus viget, quâ nimirum ab inferioris Prælati judicio ad ſuperiorem Prælatum Eccleſiaſticum provocatur: alteram verò tanquam ab abuſu, quâ provocatur à judicio Eccleſiæ ad Tribunal ſeculare hoc ſolo nomine, & non aliter, quia abuſiva eſt Prælati ſententia uno aliquo ex præfatis abuſibus quatuor.

III. Quæritur quonam tempore uſus iſtarum ab abuſu appellationum receptus in Regno iſto fuerit? Reſpondeo hunc uſum inchoaſſe ſub finem regni Ludovici XI. aut ineunte regno Caroli VIII. ſucceſſoris ejus. Id apertè conſtat, quia Maſſuerius qui regnante Ludovico XI. ſuam Curiarum Gallicanarum praxim edidit, non modò nullatenus hujuſmodi appellationum meminit, ſed etiam abſolutè his verbis affirmat tit. de appellationibus, §. 22. *A Judice Eccleſiaſtico non eſt appellandum ad Judicem ſecularem, nec econtrà.* Antiquus etiam ſtylus Parlamenti Pariſienſis, in quo multa de appellationibus congeruntur, nihil commemorat de his appella-

tionibus ab Eccleſiaſticis judiciis ad Judices ſeculares. Joannes quoque Galli Regius olim in eodem Senatu Pariſienſi Advocatus, qui exactè collegit ſuprema illius circa multiplices appellationes judicia, ad annum uſque milleſimum quadringenteſimum decimumquartum nullam habet de iſtis mentionem. Primus qui hujus meminerit appellationis Scriptor eſt Aufrerius Senatus Toloſani digniſſimus Præſes, qui floruit & ſcripſit ſub Ludovici XI. regno. Hic igitur in repetitione Clementinæ 1. de offic. Ordinar. regul.2.n.30. ſic atteſtatur: *Nunquam audivi, nec vidi niſi ſemel, quod ſuper meritis hujuſmodi cauſarum Eccleſiaſticarum appellationum fuerit pronunciatum; ſed dumtaxat vel appellationes annullari, aut quod appellantes non erant ut appellantes recipiendi: quia à Judice ſpirituali non eſt ad Judicem ſecularem appellandum.* Hæc ille. Principes quidem Chriſtiani, eorumque Officiales officium quidem protectionis, ſimulque religioſum obſequium ſanctæ Dei Eccleſiæ præſtare tenentur; non tamen imperium & authoritatem ſibi licet ſupra eam aſſumere. Sapienterque admonet Franciſcus Salgado tract. de regia protectione, in epilogo procemiali, & in 1. p. cap. 1. n. 205. & ſeqq. eum cui commendata eſt alicujus protectio, non propterea nanciſci juriſdictionem aut dominatum, ſed ſolùm defenſionis contra opprimentes officium.

IV. Quod expoſtulat S. Bernardus apud Eugenium Summum Pontificem, erigi ad cumulum inſolentiæ pervicaces contra proprios Præſules Clericos, & laxari nervum Eccleſiaſticæ diſciplinæ, neque deinceps pios & ſanctos Epiſcopos audere ſuis Eccleſiis per ſententias canonicas providere, aut ſubditorum ſibi Clericorum ſcandala reprimere, eo quòd temerariæ ipſorum appellationes indiſcriminatim admitterentur & foverentur in Romana, ad quam provocabant, Curia; adeò ut inde victores, atque ideò arrogantiores & ſceleratiores regrederentur. *Prorumpunt* (inquit Bernardus lib.3. de conſideratione ad Eugenium Papam) *ad appellandum non tam gravati quàm gravare volentes.* Hoc, inquam, utinam ſolicitè conſiderent ſecularis fori Magiſtratus, nec appellationibus dictis *Ab abuſu*, deferant, niſi manifeſti comperiantur abuſus, quibus ſolis ut occurratur adinventum eſt in Regno genus iſtud appellationum. Atque ut Chriſtianos decet, meminerint ſe Regi Regum Jeſu Chriſto, per quem ut ſacra loquuntur oracula, Reges regnant & legum Conditores juſta decernunt, reddituros rationem exactiſſimam omnium judiciorum, per quæ, ſeu ex nimia facilitate, ſeu alia ex cauſa contingit, ut injuriam Sponſæ Chriſti & Fidelium omnium Matri ſacroſanctæ Eccleſiæ irrogaverint; quibus diſciplina ſacra, quâ neceſſe eſt Fidelium, maximè verò Clericorum inordinatè viventium mores contineri, diſſolvatur. Poterunt ex uſu Regni aliquæ ab Eccleſiaſticis ſententiis provocationes admitti, ſed non aliter, niſi manifeſtam contineant injuſtitiam, oppreſſionem, vel abuſionem, ut Regum Edicta præſcribunt.

V. Non

V. Non poſſunt tranſiliri fines quos Chriſtianiſſimi Reges circa hujuſmodi appellationes ſibi ſubditis Magiſtratibus præfixerunt, quin pariter violetur incommutabile, atque indiſpenſabile Jus divinum. Non enim tam malè conſulit Eccleſiæ ſuæ Deus, ut poteſtatem quam ei contulit circa res ſacras ac ſpirituales, libidini laïcorum ſubmiſerit quoquo modo voluerint proterendam, vel diſſipandam. Itaque Franciſci I. Edictum anni 1539. art.1.2.3.4. jubet appellantem ab abuſu malè fundatum, indiſpenſabiliter condemnari ad multam ordinariam & extraordinariam. Conſtitutio etiam Caroli IX. anni 1571. art. 5. *Ne* (inquit) *diſciplina Eccleſiaſtica per appellationes tanquam ab abuſu impediatur aut remoretur, declaramus nolle nos iſtas appellationes admitti niſi in caſibus contraventionum Edictorum: & ſtatuimus eas in caſibus correctionis & diſciplinæ non habere ſuſpenſivum, ſed tantummodò devolutivum effectum.* Eadem ſtatuuntur ab Henrico III. Edicti Melodumenſis anni 1579. art.1. & Bleſenſis art.59. Idem ſanxerunt cap. *Ad noſtram*, & cap. *Reprehenſibilis*, de appellat. Itemque Concilium Tridentinum ſeſſ.13. cap.1. & ſeſſ.22. cap.1. & ſeſſ.24. cap.10. de reform. Inſuper Henrici IV. Conſtitutio anni 1606. art. 2. prohibet Supremis Curiis in cauſis appellationum tanquam ab abuſu uti formulis litem inter Partes dirimentibus, *De mettre les Parties hors de Cour & de procez.* Sed jubet ſemper pronunciari benè, an malè appellatum fuerit, ſimulque irrogare multam temerariæ appellationis, quæ nunquam minor taxetur centum viginti libris argenti. Ibidemque renovat antè ſæpe conſtituta de effectu devolutivo, nec tamen ſuſpenſivo appellationis factæ à correctione decreta, diſciplinaque Eccleſiaſtica.

VI. Edixit pariter Ludovicus XIII. Conſtitutione anni 1625. menſe Octobri, ne auſint Curiæ Supremæ citare ac intimare Epiſcopos, eorumque Vicarios, Officiales, alioſve Eccleſiaſticos Judices ad reſpondendum de ſuis judiciis in caſibus appellationum tanquam ab abuſu, eoſque ab iſtiuſmodi aſſignationibus ac reſponſionibus prorſus eximit.

VII. Præterea Carolus IX. Edicto anni 1571. art. 11. & Henricus III. Edicto Bleſenſi, art. 64. prohibent diſtrictè quibuſcunque Judicibus & Curiis ſupremis compellere Prælatos aut alios quoſcunque collatores, ut Partibus ſive appellantibus, ſive conquerentibus Beneficia Eccleſiaſtica conferant; ſed Partes ipſas ad ſuperiores Prælatos remittant, coram quibus liberum erit Partibus ſibi, ſi eis videbitur, conſulere per ſimplicem & canonicam appellationem ad ſuperiorem Prælatum.

CAPUT XIV.

Quænam conceſſiones, vel acta morte Judicis aut Prælati, ejuſve abdicatione exſpirent, vel non exſpirent.

I. QUotidianæ occurrunt cauſæ, in quibus iſta verſatur diſputatio. In primis quæritur de illo qui Judex delegatus fuit, utrum poteſtas ejus exſpiret morte delegantis? Hac una diſtinctione quæſtio iſta dirimitur. Si delegatus in cauſa delegata proceſſit uſque ad primam litis conteſtationem, & ſub hæc delegans Superior intereat vel deponatur, poterit delegatus inchoatum officium proſequi, cap. *Relatum*, de offic. jud. deleg. Sin minus, atque re adhuc integra intactaque, ejus omninò poteſtas deſinit, quemadmodum finitur mandatum morte mandantis, l. *Mandatum*, C. mandati.

II. Innumeræ ſunt conceſſionum ſpecies quæ nullatenus deſinunt per obitum concedentis, aut ejus ab officio abdicationem, niſi ab ejus ſucceſſore vel generatim, vel in aliquo particulari revocentur. In his comprehenduntur literæ dimiſſoriæ ad Tonſuram, vel ad Ordines; facultates audiendi Confeſſiones Sacramentales, aut etiam abſolvendi à reſervatis: item diſpenſandi vel commutandi vota vel juramenta; licentia non reſidendi ſtudiorum causâ, aut celebrandi Miſſas in domo privata, aut in loco non benedicto, aliæque gratioſæ conceſſiones.

III. Secus verò judicandum in pœnalibus ac odioſis; odia quippe reſtringi, favores convenit ampliari, cap. *Odia*, de regul. jur. in 6. Hoc patet in cenſuris à Prælato impoſitis contra futuros delinquentes. Iſtæ enim nequaquam eos ligant qui poſt mortem aut abdicationem Prælati decretum infringunt. Illi tamen qui vivente & adhuc proviſo Superiore illas ſuâ culpâ incurrerunt, non ſolvuntur per ejus ſubſequentem obitum, ſed adhuc ligati permanent. Id verò quod diximus, reſtringendum eſt ad cenſuras promulgatas à Prælato tanquam ab homine, ſeu Judice. Quæ enim à Prælato impoſitæ fuerunt tanquam Legiſlatore, ſeu per modum Statuti, hæ in ſuo robore, illo etiam mortuo vel abdicato, perdurant, adeò ut Statuti poſt ejus obitum vel tranſlationem tranſgreſſor perinde cenſuris ligetur, ac ſi author Statuti Prælatus adhuc in eadem Prælatura viveret, niſi ante tranſgreſſionis actum ſucceſſor aut Superior hoc idem Statutum revocaſſet, ſaltem quoad pœnam tranſgreſſoribus comminatam;

aut

aut idem Statutum contraria conſuetudine jam exoleviſſet, cap.fin. de offic. Legat.

IV. Quod dixi de odioſis ultra Judicis mortem non extendendis, patet in caſuum reſervatione, quæ ceſſat morte aut abdicatione reſervantis, nec reviviſcit niſi à ſucceſſore renovetur. Excipe hinc tamen reſervationem caſuum per ſynodalem deliberationem roboratam; tunc enim Statuti vim habet, ac proinde non exſpirat amoto Prælato. Zerola Prax. Epiſc. part. 1. verb. *Caſus reſervati*, num. 4.

V. Quia verò frequens exoritur quæſtio de literis dimiſſoriis, quod hæ non deſinant morte concedentis, utpote favorabiles & gratioſæ, & jam acceptatæ, docent Zerola part. 1. Praxis, verb. *Dimiſſoriæ*, §. *Ad nonum*: Navarra in cap. *Placuit*, num. 30. & 162. de pœnit. diſt. 6. Suarez lib. 8. de legibus, cap. 31. num. 19. Azorius p. 2. lib. 3. cap. 49. num. 5. Sanchez lib. 8. de matrim. diſp. 28. num. 76. 77. 83. & 85. Bonacina de legib. diſp. 1. quæſt. 3. puncto 8. num. 27. Gratia namque perpetua eſt dum ſit acceptata, *l. Falſæ*, C. de diverſ. reſcr. & cap. *Decet*, de reg. jur. in 6. Decet conceſſum à Principe privilegium eſſe manſurum. Sanè poteſt ſucceſſor gratioſas præceſſoris ſui conceſſiones revocare, ac abolere, ſive generales, ſive particulares, can. *Sententiam*, 35. quæſt. 9. & cap. 2. & 3. de precariis.

VI. Quod dictum eſt fundatur in regula generali, quam admittunt communiter Doctores, privilegium ritè obtentum, ſeu gratiam jam collatam non ceſſare morte vel amotione concedentis, niſi aliquâ particulâ reſtringatur. Id apertè fundatur per caput *Si cui* 36. de præbend. in 6. ex quo Gloſſa ibid. ita infert: *Nota quod gratia facta non exſpirat per mortem concedentis, etiamſi nondum ejus effectus ſit adimpletus.* Et in cap. *Si ſuper gratia*, de offic. jud. deleg. in 6. ubi dicit Papa gratiam à Papa conceſſam poſſe poſt concedentis mortem etiam re integra exequutioni demandari. Ita Navarra cap. 27. num. 153. & conſil. 1. de privileg. num. 1. Suarez lib. 8. de legibus, cap. 31. Sanchez lib. 8. de matrim. diſput. 28. num. 64. Laiman lib. 1. tract. 4. cap. 23. num. 18. Filliucius tract. 10. cap. 10. quæſt. 10. Bonacina de legib. diſput. 1. quæſt. 3. puncto 8. num. 19. & plures alii. Gratia verò cui annectitur particula limitans, finitur morte concedentis: ejuſmodi particulæ eſſe poſſunt, *Quandiu vixero*, aut *Uſque ad beneplacitum noſtrum*, aut *Quandiu voluero*, aut *dum nobis placuerit*, aut *Ad arbitrium noſtræ voluntatis*. Etenim conſenſus, voluntas, beneplacitum deſinit morte concedentis: ergo etiam privilegium, re integra, quod ab his dependet. Si autem dictum fuerit, *Donec revocavero*, non deſinit privilegium exempto è vivis concedente, niſi vivens revocaverit, ut præcitati Doctores ſcribunt. Inferendum hinc eſt, facultates illimitatè conceſſas extra contentioſam juriſdictionem, ut ſunt literæ dimiſſoriæ, diſpenſationes, facultates audiendi confeſſiones, aut abſolvendi à reſervatis, aliaſque his ſimiles conceſſiones non exſpirare obitu concedentis.

VII. At verò contrarium tenendum eſt de literis juſtitiæ, aut de contentioſa juriſdictione delegata. Illa enim juriſdictio ceſſat concedente mortuo, aut amoto ab officio, modò res adhuc integra ſit, hoc eſt uſus illius juriſdictionis inchoatus non fuerit ante mortem vel amotionem concedentis. Inchoatus autem cenſendus eſt juriſdictionis contentioſæ uſus, ſi à Judice delegato pars fuerit citata juridicè, cap. *Relatum*, cap. *Gratum*, cap. *Licèt undique*, de offic. jud. deleg. Deinceps enim delegatus Judex poterit ſemel inchoatam per citationem, aut litis conteſtationem cauſam mortuo delegante proſequi uſque ad ſententiam definitivam.

VIII. Idemque juris eſſe quidam dicunt in delegata poteſtate, non generali, ſed particulari abſolvendi certam aliquam perſonam à reſervatis, aut diſpenſandi cum aliqua particulari perſona; talis enim gratia differt à generali conceſſione, quia generalis conceſſio abſolvendi aut diſpenſandi fit in gratiam Confeſſarii, ideoque ſtatim atque conceſſa vel acceptata eſt, dicitur facta & completa: & ut talis poteſt in uſum reduci, etiamſi ante omnem ejus uſum Prælatus concedens ſubinde mortuus fuerit. At verò conceſſio quæ alicui tribuitur in gratiam tertiæ particularis perſonæ, non cenſetur eſſe in gratiam delegati, ſed in gratiam illius propter quem ſpecialiter fit delegatio: ideoque non dicitur gratia facta, vel completa, niſi poſtquam ejus uſus fuerit inchoatus. Ideoque ſi ante uſus iſtius inchoationem delegans excedat è vita, vel ab officio, talis conceſſio ſeu gratia non dicitur facta, ſed ſolùm quodammodo initiata vel deſtinata, donec extra ſuas cauſas in actum cœperit reduci, putà per inchoatam confeſſionem: ſic enim res jam non eſt integra, adeò ut ſi moriatur inter hanc inchoationem, & necdum datam abſolutionem aut diſpenſationem Prælatus qui delegaverat, debeat nihilominus perſona delegata inchoatam poteſtatem proſequi ad perfectam exequutionem. Ita poſt Cajetanum Bonacina loco cit. num. 25. Quæ tamen doctrina quoad hanc ultimam partem non eſt adeò firma & certa, quin plerique graves Doctores, ut Suarez, Majolus, Filliucius & alii oppoſitum aſſerant, poſſe nimirum quemlibet delegatum Confeſſorem indifferenter uti poteſtate ſibi delegata in gratiam tertiæ particularis perſonæ, re adhuc integra, poſt mortem delegantis; quemadmodum poſſet uti generali facultate ſibi collata ad confeſſiones audiendas & abſolvenda generaliter reſervata, eaque uti incipere poſt mortem concedentis. Hanc ſententiam ultimam longè antecedenti præferendam duco: tum quia præſumendum eſt, Eccleſiam eſſe in favorem fori conſcientiæ propenſiorem, adeò ut nullâ ratione habitâ ſubtilioris iſtius diſtinctionis inter conceſſionem generalem aut particularem, habentes unum & eundem ordinem ad forum internum, quæ nuſquam legitur in toto corpore Canonum, velit Eccleſia haſce indifferenter conceſſiones in favorem & gratiam pœnitentium perdurare poſt obitum quoque concedentis, niſi revocentur. Omnes verò canones qui in oppoſitum proferuntur, de ſolo

loquuntur

loquuntur externo foro, ſive contentioſo, ſive gratioſo, ut de literis beneficiorum proviſoriis, aliiſque literis publicam habentibus exequutionem. Præallegata enim cap. *Relatum*, cap. *Gratum*, & cap. *Licet undique*, de offic. jud. deleg. apertè loquuntur de judictionis contentioſæ delegatione.

IX. In aliis autem cauſis aut privilegiis quæ ſunt quidem fori externi, ſed non contentioſi, diſtinguendum eſt inter conceſſa privilegia odioſa aut favorabilia. Sacri enim Canones edicunt in privilegiis odioſis, qualia omnes fatentur illa eſſe quæ Ordinariorum poteſtatem diminuunt, aliorumque jus ſubtrahunt, ut in aliquos particulares totum transferatur; in his, inquam, ſtatuunt ut exſpirent morte concedentis re adhuc integrâ. Itaque Mandata Apoſtolica de providendo vacaturo Beneficio in favorem Tertii alicujus, cùm ſint maximè odioſa ob tres cauſas: primò quia præripiunt Ordinariorum poteſtatem & libertatem conferendi: ſecundò quia innumeros idoneos excludunt qui poterant illud Beneficium jure adipiſci: tertiò quia ſic infringitur Conſtitutio Lateranenſis ſub Alexandro III. Concilii: *Nulla Eccleſiaſtica miniſteria, ſeu etiam Beneficia, vel Eccleſiæ tribuantur alicui, ſeu promittantur antequam vacent*, cap. *Nulla*, de conceſſ. præbend. his de cauſis optimè diſtinguit cap. *Si cui* 36. de præbend. in 6. in Beneficiis quorum collatio de jure reſervatur ſupremæ Sedi, ut qui habet ab eadem Sede privilegium conferendi perſonis idoneis Beneficium ad Apoſtolicam Sedem jure devolutum, aut in eadem Sede, ejuſve confiniis vacans, poſſit etiam re integra poſt deceſſum etiam Papæ concedentis, & re adhuc integra, illud Beneficium cui volet idoneo conferre. Secus tamen ibidem decernitur, ſi per illam Apoſtolicam conceſſionem fuerit certa deſignata perſona cui conferatur: eo enim caſu vult Papa gratiam illam morte concedentis ſtatim extingui, ſi res adhuc integra ſit, hoc eſt ſi nondum proceſſum fuerat ad collationem ante obitum Papæ concedentis: quia nimirum prædeſignatio certæ perſonæ cui conferatur, eſt odioſa, ut dictum eſt. Ideoque ibidem decernitur hanc, re integra, per mortem Summi Pontificis extingui poteſtatem. Ex adverſo ubi nulla fuit particularis perſona deſignata, cui conferatur, tum hoc idem caput *Si cui*, de præbend. in 6. tum etiam cap. *Si ſuper gratia*, de offic. jud. deleg. in 6. luculenter ſtatuunt, iſtud collationis privilegium & gratiam, utpote favorabilem, exequutioni eſſe demandandam, quanvis antequam id fiat, Papa re adhuc integrâ deceſſerit. *Ipſa* (inquit) *gratia, licet nondum ſit in ejus exequutione proceſſum, morte non perimitur concedentis*. Atque iſta tanquam vera & germana tenenda eſt inter favorabilia & odioſa privilegia diſtinctio, ſecundùm quam literæ dimiſſoriæ, literæ abſolutoriæ, literæ diſpenſatoriæ, literæ Beneficiorum actu vacantium proviſoriæ, aliæque ſimiles non modò in interiori, ſed etiam in exteriori foro non contentioſo exequendæ validæ perſeverant, etiam poſtquam re integra is à quo conceſſæ fuerunt, deceſſerit. Diſtinctio verò illa vulgò recepta inter gratiam factam & non factam, & quæſtiones illæ

plenæ

plenæ anxietatis & incertitudinis, quibus circumſtantiis diſcernendæ ſint gratiæ factæ à non factis, nihil habent lucis aut ſoliditatis, ſuntque effugia & perplexa latibula illorum, quibus melior non occurrit ratio Canones in ſpeciem oppoſitos diſtinguendi. Denique ſicut gratiæ vel privilegia quæ aliorum jus commune transferunt in quarundam perſonarum particularem utilitatem, ſunt odioſa atque ſtricti juris, cap. *Porrò*, & cap. *Cùm capella*, de privilegiis: ſic ex oppoſito privilegia quæ nemini præjudicant, locum ſibi vindicant inter favorabiles conceſſiones.

CAPUT XV.

Nova jura Gallicana circa judiciarios cauſarum proceſſus.

I. QUÆ libro iſto hactenus retuli de judiciariis proceſſibus & cauſarum inſtructionibus, ad jus commune pertinent, atque etiam ad Francicos qui hactenus viguerunt uſus. Cæterùm qui nunc temporis Dei gratiâ Regni hujus ſceptra tenet Ludovicus XIV. ſtudio laudabili adductus litium ambages extricandi & prolixitates reſecandi, duas edidit in plures diſtinctas titulos & articulos Conſtitutiones. Primam quidem anni 1667. poſteriorem verò anni 1670. Quarum prior providet circa civiles majori ex parte; at poſterior circa criminales proceſſus. Utriuſque Conſtitutionis præcipua capita exponenda cenſui, ut Lectoribus ulterior in his practicis rebus cognitio ſuppeditetur.

II. Priore Conſtitutione edicuntur quæ hîc ſubjicio. Omnes in judicium citationes, Gallicè *Ajournemens*, erunt libellatæ in omni tam Eccleſiaſtica quàm Seculari Juriſdictione; hoc eſt, ſummatim comprehendent cauſam citationis, qualis ab actore in ſupplici libello expoſita fuit, ejuſque petitionem cum Judicis decreto, ſub pœna nullitatis & infligendæ multæ, tit. 2. art. 1. Scilicet ut citatus ad reſponſionem præparatus adveniat, cap. *Si Primates*, 5. quæſt. 2.

III. Tenetur apparitor duos ſecum teſtes ſumere, qui citationi ſubſcribent, art. 2. In citatione mentio fiet eorum quibus ſignificatum fuerit, & tranſſumptum citationis datum. Si nemo in domicilio repertus ſit, tenebitur apparitor tranſſumptum citationis ad januam domicilii affigere, & viciniorem admonere, quem faciet in charta citationis ſubſignare; aut ſaltem ejus mentionem ſcripto faciet, ſi vicinus non vult, aut neſcit ſignare. Ubi autem vicinus nullus erit, recurret apparitor ad loci Judicem, aut antiquiorem Pragmaticum, qui citationis chartam lineâ calamo ductâ circumſcri-

cumſcribet, Gallicè *Paraſer*. Succeſſit tamen ejuſdem Ludovici XIV. Edictum *du contrerolle des exploits*, anni 1669. eximens apparitores ab illa obligatione teſtes aſſumendi.

IV. Extraneis verò qui in aliorum Principum ditionibus degunt, citatio fiet in domiciliis Procuratorum generalium ejus Parlamenti ad quod devolvi ſolent appellationes à ſententiis Judicum eorum ſubalternorum, quorum decreto fit citatio. Et abolentur fieri pridem ſolitæ aſſignationes ad Regni fines, d. tit. 2. art. 3. 4. 5. Damnati in exilium, vel ad triremes ad aliquod præfixum tempus, necnon indigenæ ſeu originarii Regni aſſignabuntur intra ultimum quod in Regno habuerunt domicilium, art. 8. Abſentes qui nullum habent, quod ſciri poſſit, domicilium, aſſignandi ſunt per præconem in præcipua platea mercatûs ejus loci, in quo ſita eſt juriſdictio ad quam citantur rei, & chartam citatoriam lineâ circumſcribet Judex ipſe loci, art. 9.

V. Dilationes aſſignationum ad certum tempus limitatæ non comprehendunt diem ſignificationis, ſeu citationis, neque diem comparitionis. Sed reliqui dies his duobus intermedii ſic erunt continui, ut in his computentur ſimul Dominici, feſtivi, & feriales, tit. 3. art. 6. & 7.

VI. In omni materia deſerti vadimonii, *de defaut*, prohibentur fieri citationes iteratæ, *reajournemens*, tit. 5. art. 2.

VII. Lis conteſtata cenſetur per primum judicii actum advenientem ſive contradictoriè ac præſente utraque Parte, ſive una earum abſente ac deficiente, quanvis id primum judicium non fuerit ſignificatum ac intimatum Parti abſenti. Significatio quippe non pertinet ad conteſtationem, ſed ad exequutionem, tit. 14. art. 13. Huc tendit iſta Conſtitutio ad divertendas evaſiones & ludificationes rei citati, nec comparentis. Jure autem communi, tum Pontificio, tum Cæſareo, non cenſetur lis conteſtata niſi per propoſitam petitionem, & ſequutam in judicio reſponſionem alterius Partis, l. unica, C. de litis conteſt. & cap. unico, eod. Porrò litis conteſtatio impedit decurſum præſcriptionis, l. *Mora litis*, Cod. de rei vindic.

VIII. Citatio circa Beneficii poſſeſſorium debet eſſe libellata, atque ita exprimere titulum proviſionis, & genus vacationis ſuper qua litigans proviſus fuit, & titulos & capacitates ipſius. Atque iſta omnia cum citationis dato ſcripto tranſſumpto ſunt exhibenda Parti citatæ, & ejus in manibus relinquenda cum ſubſcriptionibus actoris, apparitoris & duorum aſſumptorum teſtium, tit. 14. art. 2. Similiter debet reus in ſuis defenſionibus titulum explicare ſuæ proviſionis, & genus vacationis ſuper qua proviſus fuerit, art. 6.

IX. Poſt triduum à communicatione defenſionum cauſa deferetur ad audientiam ad requiſitionem illius ex Partium procuratoribus, qui erit diligentior; in qua audientia pronunciabitur aut de retinendo Beneficio,

maintenuë; aut de proviſoria poſſeſſione, *recreance*; aut de fructuum ſequeſtratione, art.7.

X. Nulla fides habebitur ſignaturis, aliiſve expeditionibus Romanæ Curiæ, niſi ſint verificatæ à duobus trapezitis, *Banquiers*, ac expeditionariis certificantibus ſuper ipſo originali, art.8.

X I. Sententiæ proviſionariæ poſſeſſionis, ſeu recredentiæ, mandabuntur exequutioni ad cautionem juratoriam, nihil obſtantibus quibuſcumque oppoſitionibus & appellationibus; citra tamen harum præjudicium. Nec procedetur ad judicium petitorii aut manutentionis, niſi poſt recredentiæ aut ſequeſtrationis plenam exequutionem, art.9. & 10.

X I I. Si pendente proceſſu poſſeſſor actualis Beneficii è vivis excedat, adjudicabuntur fructus alteri Parti ad ſimplicem ejus petitionem, exhibentis in Audientia tranſſumptum regiſtri mortuarii, art.11.

X I I I. Is qui proviſionem accepit titulo devoluti, non audietur in judicio donec ſufficientem de ſumma quingentarum librarum cautionem dederit intra tempus à Judice præſtitutum: ſin minùs, excidet devolutarius à jure ſuo, nec admittetur ad purgandam moram, art.13.

X I V. Minor annis 25. de Beneficio proviſus, capax eſt ad agendum in judicio ſine authoritate, vel aſſiſtentia tutoris aut curatoris in cauſa Beneficiaria, art.14. Mirum alicui videri poſſit, eſſe jus idem ſtatutum de illis qui ob minorem ætatem à tutoribus, ac de illis qui à curatoribus reguntur. Sed tamen remedium facile occurrit, ut liceat eis ob ætatis infirmitatem in integrum reſtitui: quo remedio ſi uti non libeat, acta per eos valebunt. Jus commune aliter de conſtitutis in pupillari ætate diſpoſuit; *l. Contra juris*, D. de pactis, l. *Pupillus*, D. de acquir. rer. dom. & Inſtit. de authorit. tut. in princ. ut ſine interventu tutoris poſſint quidem acquirere, ſuamque meliorem facere conditionem; ſed nullatenus deteriorem, aut ſe ullatenus obligare, vel de ſuis alienare.

X V. Si ante poſſeſſorii judicium Pars reſignet jus ſuum, ſive ſimpliciter, ſive in favorem, poterit nihilominus continuari proceſſus contra reſignantem, donec reſignatarius comparuerit, aut ſucceſſor ejus, art.15.

XVI. Poterit fieri ſubrogatio per Judicem, & prohibetur expeditio literarum ſubrogationis de Cancellaria, art.16.

X V I I. Ad ſententiam recredentiæ vel ſequeſtrationis requiruntur ad minimum quinque Judices, qui debent in ipſa ſententia, quæ ſcripto Partibus expedietur, eſſe ſubſcripti. Si interveniat condemnatio reſtitutionis fructuum & expenſarum & damnorum, atque ejus quod intereſt, exequutioni mandabitur contra ipſum reſignatarium, etiam pro fructibus & expenſis quæ reſignationem præceſſerunt. Sed tamen in eis quæ præceſſerunt, reſignator juridicè interpellatus compelletur præſtare indemnem, *relever & garentir*, reſignatarium, art.18.

X V I I I. Petitorium Beneficiorum quæ vacaverint in regalia, venti-

labitur

ſabitur in ſola Magna Camera Parlamenti Pariſienſis, & non alibi uſquam, art. 19. Idem ſtatuerat Ludovicus XI. Edicto anni 1464.

XIX. Poſſeſſorii circa Beneficia cognitio ſolis competit Judicibus Regiis, tit. 15. art. 4.

XX. In Officialitatibus cauſæ perſonales quæ ſummam non excedunt ducentarum librarum cenſendæ ſunt ſummariæ, atque ita ſummariè ſunt cognoſcendæ & judicandæ. Cauſæ porrò ſummariæ agitari poſſunt ſine concurſu ac interventu Advocatorum & Procuratorum, idque in Audientiis ad hoc particularibus, in quibus teſtes audientur ſummariè, præſentibus etiam & audientibus Partibus quæ comparere voluerint, tit. 17. artic. 1. 6. 7. & 8. Quæ verò intra unam audientiam plenè cognoſci vel judicari non potuerint, relictis ad menſam, *ſur le bureau*, titulis & probationibus Partium, ſine inventariorum productionibus, & ſine utrimque ſcripturis, remittentur ad aliam audientiam terminandæ. Neque Judices ulla ſalaria aut vacationes ſibi attribuent de ſummariè cognitis aut cognoſcendis cauſis, ſub pœna in quadruplum reſtituendi, art. 10.

XXI. Petitiones quoque relaxationis aut proviſionis perſonarum carcere detentarum, aut relaxationis pignorum, mobilium, aut ſequeſtrationum, redintegrandæ quoque, atque pro alimentis proviſiones, mercedes & ſalaria operariorum, Medicorum, Chirurgorum, Pharmacopolarum, Procuratorum, Apparitorum, aliorumque Officiariorum, aliave jura quæcunque celerem proviſionem requirunt, quanvis horum aliqua ducentas libras excederent, dum non excedant valorem mille librarum, ſummariè dijudicanda ſunt, art. 3. & 5. Denique in omni ſummaria materia non excedente mille libras ſententiæ proviſionis exequutioni mandabuntur, non obſtante appellatione, & ſine hujus tamen præjudicio, debitamque præſtando cautionem, art. 14. Eadem quoad appellationem in hujuſmodi cauſis non admittendam edixerat Ludovicus XII. Conſtitutione anni 1499. art. 8. & 83.

XXII. Abrogatur ſtylus quo requirebatur, ut ſententiæ proviſionales & definitivæ ſeparatim ferrentur. Et Judicibus injungitur, vt ſi utraque inſtantia cauſæ proviſionis, & cauſæ definitivæ in eo ſtatu ſint, ut uno judicio terminentur, Judex unam ſententiam pro utriſque proferat, cum iſta præcautione, ut ſi appelletur ab hoc judicio, Pars illa nihilominus quæ proviſionem concernit exequutioni mandetur, non obſtante appellatione, ſed tamen data ſufficienti ſatiſdatione, tit. 17. art. 17.

XXIII. Quæcunque obligationes valorem centum librarum excedentes apud acta Notariorum redigentur, neque ulla admittetur probatio per teſtes, niſi in neceſſariis quibuſdam caſibus, licèt in iſtis quoque minor eſſet quàm centum librarum valor, ut ſunt depoſita ob repentinum & improviſum caſum, ut in incendio, tumultu; & depoſita advenarum in manus hoſpitis, cauponis, inſtitoris, tit. 20. artic. 2. 3. & 4. contra

l. *Proprietatis*, de probationib. & l. *Teſtium*, Cod. de teſtib. & l. 5. §. *Ejuſdem*, D. de teſtib. decernentes defectum ſcripturæ ad probationem poſſe per teſtes ſuppleri. Huic Ludovici Conſtitutioni parem ſanciverat Carolus IX. Edicti Molinenſis articulo 54.

XXIV. In materiis in quibus ſufficit Expertorum ſeu prudentum relatio, prohibetur Judicibus ad ipſa loca ſe transferre, niſi ſcripto requirantur, ſub pœna nullitatis & reſtitutionis vacationum, damnorum, expenſarum & intereſſe, tit. 21. art. 1.

XXV. Excluduntur teſtimonia conſanguineorum & affinium uſque ad quartum gradum incluſivè, tit. 22. articulo 11. Iidem pariter gradus à judiciis cauſarum excluduntur, præbentque juſtam recuſationis Judicum cauſam, titulo 24. articulo 1. Quinimò in criminalibus cauſis quintus quoque gradus excluditur, art. 2.

XXVI. Condemnatus per ſententiam ſibi juridicè ſignificatam poteſt poſt triennium ab illa ſententia ſignificata interpellari ab adverſaria Parte ad appellandum, vel acquieſcendum judicio. Sic enim fiet ut poſt ſex ab illa ſolenni interpellatione menſes, ſine ulla ſpe in integrum reſtitutionis excludatur prorſus ab appellatione. Nec inde excipiuntur Eccleſiæ, Collegia, pietatis loca, Xenodochia, Noſocomia, niſi in hoc uno, quod loco dicti triennii indulgeantur eis ſex anni, quibus reſtitui poſſint ad appellandum, tit. 27. art. 12.

XXVII. Si titularis poſſeſſor Beneficii judicio condemnatus moriatur intra dictum ſuperiore articulo ſexennium, indulgetur ejus ſucceſſori annus integer pacificus; quo exacto, decurret tempus omne quod ſupererat non adimpleti à prædeceſſore ſexennii, eoque finito, poteſt ab adverſario interpellari, ut vel appellationem proſequatur, vel acquieſcat judicio. Et ſubinde poſt ſex ab iſta interpellatione menſes non poterit ad appellandum reſtitui, art. 13.

XXVIII. Ubi prædicta poſt triennium aut ſexennium interpellatio facta non fuerit, quanvis ſententia fuerit exequutioni mandata, dinumerandum eſt tam inter abſentes, quàm inter præſentes decennium à die ſignificatæ ſententiæ: aut ſi agatur de piis locis, ut ſunt Eccleſiæ, Noſocomia, Xenodochia, viginti anni, quibus exactis nulla poſſit obtineri ad appellandum reſtitutio, d. tit. 27. art. 17.

XXIX. Verùm ad præcludendas prolixitates & evaſiones, ſtatuitur d. tit. 27. art. 1. & 3. condemnatos ad dimittendam poſſeſſionem, ſi poſt dies duodecim ſignificatæ ſive ad perſonam, ſive ad ejus domicilium ſententiæ non obtemperaverint, incurrere mulctam ducentarum librarum nullatenus moderabilem, partim erga Fiſcum, partim erga Partem; atque etiam poſſe corporis detentione contumaces cogi ad obediendum, & ad exſolvendas Partis impenſas & damna.

XXX. Jubetur ut quicunque judicio ſuccumbunt, damnentur in-
diſpenſa

diſpenſabiliter , & ſine ulla moderatione ad univerſas litis expenſas, tit. 31. art. 1.

XXXI. Conſtitutorum in ſacris Ordinibus pignori capi aut diſtrahi non poſſunt mobilia divino cultui deſtinata, neque etiam pertinentia ad neceſſarios ipſorum uſus, cujuſcunque valoris ſint, neque eorumdem libri, niſi ultra valorem centum & quinquaginta librarum, tit. 33. art. 15. Hæc eadem ſanxerat Carolus IX. Edicto Aurelianenſi, art. 28. & ex parte favet lex *Sancimus*, C. de ſacroſ. Eccleſ.

XXXII. Similiter neque capi aut diſtrahi poſſunt agricolarum boves aut equi aratorii, aratra, ligones, cæteraque inſtrumenta quæcunque ad agriculturam neceſſaria, ne quidem pro iis quæ Fiſco debentur, art. 16. Poterunt tamen oppignorari pro ſolutione pretii crediti ad hæc emenda, aut pro pretio conductionis villarum & agrorum colendorum, in quibus exiſtent illa pecuaria & utenſilia: ibid. Eadem ſtatuerat lex *Exequutores*, & lex *Pignorum*, C. quæ res pign. oblig. poſſ. Similis eſt pariter Conſtitutio Franciſci I. an. 1540. art. 29. & altera Henrici IV. an. 1595. art. 9.

XXXIII. Aboletur praxis capturæ corporum poſt quatuor aſſignatos ad ſolutionem menſes introducta, per art. 48. Edicti Molinenſis ſub Carolo IX. Prohibetur autem quibuſcunque Judicibus & Curiis damnare quemquam carcere pro civilibus obligationibus: excipit tamen adjudicatas expenſas, ſi adæquent vel excedant ducentas libras, nec intra quatuor à condemnatione menſes exſolutæ fuerint, tit. 34. art. 1. & 2. Incarcerari tamen permittit Fiſci debitores, & exactorum ſeu publicanorum jurium Regiorum circa mercatus, portoria, & ſimilia jura Regia, art. 5.

XXXIV. Hinc progrediendum ad editas pro cauſis criminalibus Conſtitutiones anni 1670. In cauſis criminum impuberes utriuſque ſexus admitti poſſunt in teſtes: ſed in judicio habenda erit ratio tum neceſſitatis præſentis cauſæ, tum imbecillitatis, vel ingenii particularis perſonarum ejus ætatis deponentium, tit. 6. art. 2.

XXXV. Aſſignatæ ad teſtificandum perſonæ poſt primum comparendi edictum, & ex contumacia defectum cogi poſſunt mulctis pecuniariis, quandoque etiam pœnâ carceris, art. 3.

XXXVI. Teſtes antequam teſtificentur, producere debent ſibi ſignificatam comparendi juſſionem; cujus etiam mentio facienda eſt in ipſorum depoſitione. Poſſunt tamen Judices ex officio teſtimonia eorum audire in caſu flagrantis delicti, ſine præcedenti ſignificatione, art. 4.

XXXVII. Non legitur coram accuſato teſtimonium adversùs eum dictum, niſi poſtquam interroganti Judici reſponderit, ſi quas habet ſuſpicionis aut recuſationis cauſas contra teſtem. Poſtquam enim reus depoſitionem teſtis audivit, non admittitur ad allegandas ſuſpicionum cauſas. Perlecta depoſitione coram teſte, interrogandus eſt ipſe teſtis, num hæc omnia vera ſint? num in his perſiſtat? Eo perſiſtente, interrogatur reus

non jam de ſuſpicione teſtis, ſed de veritate teſtimonii. Judicis interrogata, omniaque teſtis & rei reſponſa, dictaque ſcriptis mandantur, & mox ſubſignantur à Judice & Scriba, tit. 15. art. 16. 17. 18. 19.

XXXVIII. Si teſtis poſt repetitam auditionem, quæ dicitur *Recollement*, retractet ea quæ depoſuit, aut aliquam ſaltem eſſentialem & deciſivam circumſtantiam in materia criminis, procedendum erit contra ipſum ut falſi reum, art. 11. Iſtæque declarationes & retractationes pro nullis habentur, nec deinceps in proceſſu admittendæ ſunt. Atque ubi cauſæ gravitas majorem pœnam non poſtulabit, mulctandus erit teſtis erga Fiſcum libris quadringentis, art. 21.

XXXIX. Si decretum incarcerationis exequutioni mandari non poteſt, perquiretur reus, ejus bona intercipientur & annotabuntur. Perquiſitio fiet ad ejus domicilium aut domum reſidentiæ. Sed ſi domicilio caret, aut non reſidet eo loco ubi proceſſus inſtruitur, ſufficiet affixio decreti ſeu edicti ad valvas Auditorii. Interea dies expectabuntur quindecim: his exactis, ſi non compareat, aſſignabitur præconis proclamatione uno, & non tribus, ut antehac, diebus ad ſe judicio ſiſtendum. Exacto poſt hæc octiduo, ſolennior fiet à præcone per ſonum buccinæ tribus locis intra unum diem proclamatio, ſcilicet ante portam Auditorii, & in platea publica, & ad accuſati, ſi quod habet, domicilium aut reſidentiam. Dies porrò citationis ſignificatæ, & dies comparitionis non comprehenduntur intra dies aſſignatos. Diſtrictè prohibetur Judicibus alias his addere citationes, aut proclamationes in reum. Sed Judex his peractis teſtes denuò interrogandos ſeu recolendos aſſignabit; novaque iſta interrogatio, quæ dicitur *Recollement*, valebit pro confrontatione, quæ fieret inter reum & teſtes: & demùm procedetur ad definitivam abſentis contumacis condemnationem, tit. 17. ab art. 1. ad 15.

X L. In omni criminali inquiſitione, *Information*, teſtes præſtabunt initio juramentum; eorum nomina, cognomina, ætas, ſtatus ac profeſſio, atque habitatio exprimetur; & quod non ſint famuli ac domeſtici, vel cognati, affineſve Partium in gradibus à jure prohibitis: atque aliqua ex his omiſſio reddet nullum & invalidum teſtimonium, tit. 6. art. 5. Eadem præcipiuntur in inquiſitionibus cauſarum civilium per ſuperiùs memoratam Conſtitutionem anni 1667. tit. 22. art. 14. Adjuncti non adhibebuntur ſicut priùs in informationibus, niſi in caſibus Edicti Nannetenſis, d. tit. 6. art. 8. neque in inquiſitionibus civilibus, d. tit. 22. art. 12.

XLI. Neque in civilibus, neque in criminalibus inſtantiis ullâ poterit appellatione impediri aut retardari exequutio decretorum, inſtructio proceſſus, aut futurum cauſæ judicium. Conſtit. anni 1667. tit. 26. art. 3.

LIBER

LIBER QUINTUS,
Qui eſt de delictis, eorumque pœnis canonicis.

CAPUT PRIMUM.

De delicto non reſidentiæ.

I. IPso divino Jure naturali omnes Epiſcopi & Beneficiarii, quibus cura incumbit animarum, obligantur ad reſidentiam. Id perſpicuè definitur à Concilio Tridentino ſeſſ. 23. cap. 1. de reform. *Cùm præcepto divino mandatum ſit omnibus quibus animarum cura commiſſa eſt, oves ſuas agnoſcere, pro his ſacrificium offerre, verbique divini prædicatione, Sacramentorum adminiſtratione, ac bonorum operum omnium exemplo paſcere, pauperum, aliarumque miſerabilium perſonarum curam paternam gerere, & in cætera paſtoralia munia incumbere; quæ omnia nequaquam præſtari & impleri ab iis poſſunt qui gregi ſuo non invigilant, neque aſſiſtunt, ſed mercenariorum more deſerunt.* Cùm ergo Epiſcopi & Parochi teneantur indiſpenſabili vinculo ad ea præſtanda quæ ſui officii ſunt; ea verò recenſita per Tridentinam Sanctionem eiſdem divino præcepto impoſita non poſſint ab abſentibus exhiberi, conſequens eſt ut eodem divino præcepto reſidere teneantur. Nec verò ſufficit ſi per alios hæc præſtent officia. Quicumque enim recipit emolumentum ac mercedem pro officio,

officio.

officio, ſuam idem obligat perſonam ad id officium quod per ſe præſtare poſſit; nec licet ei onus illud in aliquem transferre, niſi ex rationabili ſimul & urgente cauſa.

II. Iſta in Epiſcopatu proprio reſidendi obligatio ipſos quoque ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales adſtringit, ut ibidem declarat Concilium his verbis: *Etiamſi ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales ſint, obligari ad perſonalem in ſua Eccleſia, vel Diœceſi reſidentiam.* Eodem Tridentino Concilio d.ſeſſ.23. cap.1. declaratur, poſſe Epiſcopos quotannis, ſive continuè, ſive interruptè, tribus menſibus à ſuis Eccleſiis abeſſe ſine Superioris licentia, vel Approbatione, modò juſta cauſa ſubſit. Ut verò poſſint pluſquam tres menſes abeſſe, duo ſimul requiruntur, juſta cauſa, & licentia ſeu approbatio, quæ petenda eſt vel à ſummo Pontifice, vel à Metropolitano, vel hoc abſente, ab antiquiore Suffraganeo: debetque eſſe in ſcriptis, & non aliter, ut præcipit Concilium d.cap.1. Ubi etiam juſtas cauſas exponit, quæ ſunt Chriſtiana charitas, urgens neceſſitas, debita obedientia, evidens Eccleſiæ vel Reipublicæ utilitas. Non tamen requiritur Superiorum licentia quando abſceſſurus eſt Epiſcopus ad aliquod publicum officium Epiſcopatui ſuo adnexum, ut quando debet Comitiis Ordinum intereſſe, aut ad Concilium generale, vel nationale ſe transferre.

III. Quando ultra tres menſes, ſive Epiſcopus, ſive Parochus ſine Superioris approbatione abfuerit, nullatenus facit fructus ſuos, ſed tenetur pro rata abſentiæ temporis illos ſive fabricæ aut cultui Eccleſiæ, ſive pauperibus erogare. Prohibetque dicta Tridentina Conſtitutio tales fructus, cùm ſint indebiti & malè percepti, condonari, vel remitti, ſive in toto, ſive in parte: atque ita revocat præcedens ejuſdem Tridentini Decretum ſeſſ. 6. cap. 1. de reform. quo abſentia ſex menſium ſolâ quartâ fructuum anni parte mulctabatur.

IV. Parochis & quibuſcumque aliis Beneficiariis curam habentibus animarum Concilium Tridentinum d.ſeſſ.23. cap.1. non permittit longiorem quàm bimeſtrem abſentiam, ultra quam ſi ſine legitima cauſa per Epiſcopum approbata eis abeſſe contingat, præter mortale peccatum, cujus apud Deum conſtituuntur rei, fructus quoque amittunt pro rata temporis abſentiæ. Navarra Manualis cap. 25. num. 121. exiſtimat Parochum ad bimeſtrem tantùm abſentiam non opus habere aliqua Superioris approbatione, eique ſufficere conſcientiam juſtæ cauſæ: tum quia de Epiſcopis nihil aliud requirit ad trimeſtrem abſentiam Concilium Tridentinum, quàm juſtam ejus cauſam: tum quia ante Tridentinam Sanctionem ejuſmodi licentiæ petendæ non adſtringebantur Parochi ad bimeſtrem in anno abſentiam: ergo neque poſt proviſionem Concilii nihil tale ipſis præſcribentem. Si quis tamen Parochus ſine juſta cauſa etiam minùs duobus menſibus abſit, peccabit mortaliter, niſi ſit parvi temporis abſentia, qualis poſſet eſſe quindecim, aut ad ſummum viginti dierum, ſine ulla juſta

alioqui

alioqui cauſa, modò reliquerit idoneum ſubſtitutum. Quod verò de Parochis Concilium d. cap. 1. ſancit: *Diſcedendi autem licentiam in ſcriptis, gratiſque concedendam, ultra bimeſtre tempus, niſi ex gravi cauſa non obtineant*; nihil aliud enunciat, quàm ne Parocho licentia abſcedendi ultra duos menſes indulgeatur, niſi gravi urgente cauſa: ſed nullatenus enunciat licentiam eſſe petendam pro minori quàm duorum menſium abſentia, quanvis iſta quoque ſit illicita, niſi juſta & urgente causâ nitatur. Quod verò ſtatutum eſt de reſidentia Parochorum, id etiam locum habet in perpetuis eorum coadjutoribus, juxta Leſſium.

V. Omnes in Eccleſiis Cathedralibus vel Collegiatis proviſi de Dignitatibus, Canonicatibus, Præbendis ac Portionibus reſidentiam propter Chorum aliudve publicum Eccleſiæ miniſterium requirentibus, non poſſunt totis ſingulis annis diutiùs abeſſe quàm tribus ad ſummum menſibus, ſive continuis, ſive interruptis. Qui ſecus egerint, primo anno hujuſmodi abſentiæ privandi ſunt dimidiâ fructuum talis Præbendæ parte: ſecundo anno, ſi iterum ſic abſint, omnibus fructibus quos illo anno lucrari potuiſſent. Ita conſtituit Tridentina ſeſſio 24. cap. 12. de reform. Continet verò iſta diſpoſitio pœnam ferendæ, ſed non latæ ſententiæ circa fructus, ut docet Navarra cap. 25. num. 121.

VI. Quod autem ad quotidianas diſtributiones attinet, non eſt dubium eas amitti ipſo jure per abſentiam, cùm non niſi ſolis debeantur qui perſonaliter divinis Officiis interſunt, ut ſtatuit cap. 1. de Cler. non reſid. in 6. quo pariter reprobantur & damnantur quæcunque ſtatuta & conſuetudines in oppoſitum: & declaratur eos qui cùm abſentes fuiſſent, receperint diſtributiones, nullatenus earum dominium acquirere, nec facere illas ſuas, ſed ad earum omnium reſtitutionem teneri, exceptis ſolis quas infirmitas, aut juſta & rationabilis neceſſitas corporis, aut evidens Eccleſiæ utilitas excuſaret. Concilium Trident. ſeſſ. 24. cap. 12. de reform. illam Bonifacii Conſtitutionem inſtaurat. Si quis tamen abeſſe cogatur ad curanda Eccleſiæ cujus eſt præbendatus negotia ex Capituli commiſſione, aut omninò involuntariè abſit, non ſolùm ex morbo, ſed etiam captivitate, excommunicatione injuſta, vel injuſto exilio, aliáve quam culpa non præceſſerit neceſſitate, non eſt diſtributionibus privandus. Denique eadem jura in defunctorum anniverſariis ſervari debent quæ in diſtributionibus quotidianis, ut ſtatuitur d. cap. 1. in fine, de Cler. non reſid. in 6.

VII. Sunt aliquæ legitimæ cauſæ à reſidentia diſpenſantes, quas colligit Navarra d. cap. 25. num. 121. quas Leſſius lib. 2. cap. 34. dub. 29. n. 163. aliique communiter approbant. Prima eſt ſtudium Theologiæ ad quinquennium, adeò ut aſſerat Navarra licentiam Epiſcopi ad hoc non requiri, cùm indulgeatur ab ipſo Jure, cap. fin. de Magiſtris, & Concilio Trident. ſeſſ. 5. cap. 1. Secunda eſt ſtudium Juris Pontificii, juxta Abbatem in d.

cap.fin. & Archidiaconum in cap.2.de privileg. in 6. Et ſanè hoc caput 2. deſumptum ex generali Concilio Lugdunenſi ſub Innocentio IV. ſancit eos qui in ſcholis Juriſprudentiæ ſtudent, debere, quanvis abſint, fructus integros percipere: tanti æſtimat Eccleſia in ſuis Clericis eruditionem. Ad alias autem ſcientias, ut illis ſtudens poſſit abſens fructus Beneficii reſidentiam depoſcentis percipere, neceſſaria eſt Prælati licentia. Cæterùm Sanctiſſimus conſultus à Sacra Congregatione Concilii, ut refert Fagnanus in cap. *Super ſpecula*, de Magiſtr. num.17. reſpondit, ordinavitque, non poſſe diſpenſari cum Parochis, ut ſtudiorum causâ abeſſe poſſint.* Tertia ſi duo Canonici ſint in obſequio Epiſcopi ad Eccleſiæ utilitatem, cap. *Ad audientiam*, de Cler. non reſid. Quod Navarra lib. 3. conſil.11. de præbendis, extendit ad obſequium Cardinalis non Epiſcopi, ut poſſit ſecum habere in miniſterium aut conſilium pro rebus Eccleſiæ unum ſaltem tituli ſui Canonicum. Quarta obſequium Papæ ad Eccleſiæ pariter utilitatem, cap. *Cùm dilectus*, de Cler. non reſid. Quinta legitima licentia ex alia quavis juſta cauſa, juxta Gloſſ. in cap. *Inter quatuor*, eodem titulo. Sexta prætenditur cauſa honeſta conſuetudo. Talis autem non eſt cenſenda, quantumvis multorum annorum decurſu invaluerit, per quam ſine juſta cauſa diſpenſatur cum Clericis per aliquod tempus ab officio reſidentiæ, ut admonet Navarra; non enim ex levi cauſa fraudare licet Eccleſiam debito obſequio: non enim datur Beneficium niſi propter officium & ſacrum miniſterium adnexum.

* VIII. De privata Miſſæ celebratione temporibus officiorum Chori Panormitanus in cap. *Cùm olim*, de ſent. & re jud. num. 6. Azorius part.2. lib.3. cap. 11. quæſt. 19. Auguſtinus Barboſa ad Concil. Trident. ſeſſ. 24. cap. 12. num. 57. Bonac. tract. de his quæ ad Divin. Offic. recit. pertin. diſp. 2. quæſt.5. §. 4. num. 1. Riccius in praxi diſtributionum, deciſ. 492. num.2. ubi allegat decretum ſacræ Congregationis Cardinalium, aliique Canonum peritiſſimi aſſerunt, Canonicum celebrando Miſſam etiam intra propriam Eccleſiam, non poſſe recipere diſtributiones ejus vel earum Horarum, quarum tempore celebravit, niſi id fiat ex rationabili cauſa, approbante Prælato, putà ob ſupervenientem advenarum Proceſſionem, aut ſublimis dignitatis perſonam. Foret enim pernicioſi exempli, ſi pecuniam laborantibus in Choro deſtinatam, prætextu Miſſæ quæ in aliam remitti horam poſſet, liceret aliò transferre pro ſolatio privatæ perſonæ, quæ mallet ſuis commodis conſulere cum diminutione publici cantus, propter quem inſtitutæ ſunt diſtributiones.]

CAPUT

CAPVT II.

De delicto violentæ manuum injectionis in Clericum, vel Monachum.

I. CONCILIUM Lateranenſe ſub Innocentio II. ſic edicit can. 5. qui refertur can. *Si quis ſuadente*, 17. quæſt. 4. *Si quis ſuadente diabolo hujus ſacrilegii reatum incurrerit, quod in Clericum vel Monachum violentas manus injecerit, anathematis vinculo ſubjaceat. Et nullus Epiſcopus illum præſumat abſolvere, niſi mortis urgente periculo, donec Apoſtolico conſpectui præſentetur, & ejus ſuſcipiat mandatum.* Canon iſte cum ſuo anathemate locum habet ſi Clericus etiam ſine ſui corporis læſione detineatur incluſus per vim aut injuriam, cap. *Nuper*, de ſent. excommun. Gloſſa quoque in d. cap. *Si quis*, extendit has pœnas in illum qui injurioſè conſpuit in Clericum, aut qui aquâ per contumeliam perfundit, aut qui Clerici veſtem dilacerat, quâ ille eſt indutus. Sylveſter in verb. *Excommunicatio*, hujus Canonis pœnam illi accommodat qui violentiam exercet in quaſcumque res perſonæ Clerici vel Monachi inhærentes, ut ſi quis equùm quo ille vehitur violenter ſiſtat, alióve deducat per injurioſam malitiam.

II. Clericum hîc intellige illum etiam qui ſolâ Tonſurâ fuit initiatus, dummodò habitum geſtet clericalem, cap. *Cùm contingat*, de ætat. & qual. & ordin. Quin etiam Gloſſa in cap. *Qui verè*, 16. quæſt. 1. in verbo *Verò*, hîc Eremitas comprehendit, aitque eos frui privilegio clericali. Sed id reſtringendum eſt cum Sylveſtro in verbo *Eremita*, ad ſolos Eremitas, qui quanvis Clerici non ſint, ſubjiciuntur tamen alicui probatæ Regulæ & Superiori. Sub iſto quoque Canonis privilegio comprehenduntur Milites & Hoſpitalarii S. Joannis, quippe qui ſolennia vota emittunt, & legitimo Superiori, Regulæque D. Auguſtini ſubjiciuntur.

III. Hoc eodem Canone comprehenduntur mandantes iſtam manuum injectionem, effectu ſequuto, cap. *Mulieres*, de ſent. excommun. Item qui ſuo nomine factam illam ratam habent, etſi non mandaverint, cap. *Cùm quis*, eod. tit. in 6. Item qui eidem conſenſerunt, aut quomodolibet faverunt, aut qui cùm commodè poſſent, non impediverunt, cap. *Quantæ*, de ſent. excommun.

IV. Multis caſibus remanente iſta excommunicatione, ejus tamen tollitur Papalis reſervatio. Nam ſi alicujus Poteſtatis oſtiarius ſub officii ſui prætextu malignatus Clericum læſerit, ab Epiſcopo ſuo abſolvi poteſt, niſi

 fortè

fortè eundem Clericum graviter vulneraverit. Officialis autem pro manuum in Clericum injectione non poteſt ſine mandato Romani Pontificis abſolvi, quia nulli laïco ſuper Clericum tanta datur authoritas; ideoque authoritas indebita & temerè attentata hujus ſacrilegii crimen auget: niſi fortè turbam arcendo, non ex animi deliberatione, ſed fortuito occurſu Clericum læſerit. Sed ſi Clericum aliquis vim ſibi inferentem vi repellat aut lædat, non debet propterea ad Sedem Apoſtolicam amandari, cùm vim vi repellere omnes leges omniaque jura permittant, l. *Ut vim*, D. de juſtit. & jure. Hæc ſtatuuntur in cap. *Si verò* 3. de ſent. excommun. Sed duobus iſtis caſibus, officialis turbam arcentis Clericumque fortuitò ac indeliberatè lædentis, ejuſque qui vim à Clerico ſibi illatam in continenti ſe defendendo repellit, nulla incurritur excommunicatio.

V. Iſta quæ ſubjicitur excommunicationi manuum adversùs Clericum injectio diſtinguitur tripliciter, in gravem ſeu atrocem, mediocrem, & levem, non ea quidem levitate quæ culpam mortalem excludat, ibi enim nulla incurreretur excommunicatio; ſed ea levitate quæ ſpectatur per comparationem cum gravi, aut mediocri violentia contra Clericum. Gravis ac enormis deſcribitur in cap. *Cùm illorum*, §. *Qui clauſtrales*, de ſent. excommunic. illa quâ vel mutilatur aliquod membrum, vel copioſus ſanguis effunditur aliunde quàm ex naribus; vel quâ infertur Epiſcopo vel Abbati quævis violenta manus. Mutilationis verbo hîc comprehendit Sylveſter & quidam alii vulnus quo deinceps membrum inhabilitatur, etſi non abſcindatur: ſed propriè vox iſta connotat à reliquo corpore ſeparationem.

VI. Levis percuſſio declaratur per Extravagantem quam Oſtienſis, Navarra & alii citant, ea nimirum, quæ facta manu, pede, digito, vel lapide, nullam relinquit plagam, vel ſugillationem carnis, nec dentes effringit aut evellit, nec multos evellit capillos, nec ſanguinis copiam elicit; licèt illa extravagans quæ incipit *Perlectis*, cujus author Papa neſcitur, declaret non ſequi, ut quoties copia ſanguinis effunditur, judicanda eo ſolo ſit gravis percuſſio pugno, vel ungue inflicta, ſed alias inſuper exigi circumſtantias, ſive ex parte modi, ſive ex parte plagæ inflictæ. His addit, in iſtis diſcernendis ſpectandum eſſe Clerici gradum & circumſtantiam loci in quo facta fuit injuria. Nam percuſſio quæ ex parte ſubſtantiæ ac rei levis foret, fit plerumque gravis aut mediocris ex parte circumſtantiæ, ut ſi percutiatur Clericus ſtans ad ſacrum Altaris miniſterium, aut dum vacat ſacris & publicis officiis, ſive in choro, ſive in actu proceſſionis ac ſupplicationis publicæ. Gravior quoque irrogatur injuria Clerico intra Eccleſiam, quàm in profano loco. Item ſi ſine plaga, vel ſugillatione inferatur perſonæ Clerici vis aut injuria atrociter contumelioſa, ut ſi denudetur, ſi atramento vel ſtercore vultus ejus fœdetur.

VII. Denique illa eadem Conſtitutio Pontificia remittit iſtiuſmodi

diſcrimina

diſcrimina prudentiorum arbitrio, & admonet in re ambigua judicandam potiùs eſſe gravem aut mediocrem, quàm levem percuſſionem ac injuriam. Denique mediocris percuſſio quæ cenſenda ſit, cùm certa regula tradi non poſſit, relinquitur prudentis Epiſcopi, vel Confeſſarii arbitrio: taliſque utplurimùm judicanda eſt ubi dens eruitur, capillorum copia evellitur, aut carnium contuſio & ſugillatio relinquitur citra graviorem læſionem, injuriam, aut morbum. Ipſeque Navarra cap. 27. num. 92. allegat & approbat qui ſcripſerunt, fuiſſe levem percuſſionem à qua poſſit proinde Epiſcopus abſolvere, alapam quam impegit Sacellanus quidam Aretinæ Eccleſiæ cuidam in eadem Eccleſia Canonico ſine ſanguine, & ſimiliter rixam duorum Clericorum qui pugnis & calcibus ſeſe in itinere impetiverunt.

VIII. A gravi & à mediocri percuſſione Clerici ſolus Papa regulariter abſolvere poteſt, juxta d. cap. *Si quis ſuadente*, & cap. *Pervenit*, de ſent. excomm. In quibuſdam tamen caſibus poteſtatem habet Epiſcopus etiam ab ea quæ mediocris ſit, & interdum etiam à gravi abſolvere. Si enim inter Clericos collegialiter viventes alter alterum mediocriter læſerit, poterit percuſſor per Epiſcopum, aut eum cui Epiſcopus delegaverit, abſolvi, cap. *Quoniam*, de vita & honeſt. cler. De omni autem levi percuſſione poſſe Epiſcopum abſolutionis beneficium impertire, certum eſt ex cap. *Pervenit*, de ſent. excom.

IX. Quando inter Regulares in clauſtro conviventes exorto jurgio alter alterum ſive leviter, ſive mediocriter percuſſit, poteſt per proprium Superiorem Regularem abſolvi. Sed ſi percuſſio intervenerit inter diverſorum clauſtrorum Regulares, is qui percuſſit neceſſe habet ab utriuſque clauſtri Superioribus abſolvi, cap. *Cùm illorum*, de ſent. excomm. Quo eodem etiam capite ſtatuitur, Regularem à quo ſecularis Clericus percuſſus eſt, à ſolo Papa abſolvi poſſe. Hoc intellige de gravi aut mediocri percuſſione; nam de levi poterit Epiſcopus percuſſorem abſolvere, ſed non ejus Regularis Prælatus, ſi percuſſus ſit Clericus ſecularis, cap. *Religioſo*, de ſent. excomm. in 6.

X. Poteſt quilibet impubes qui Clericum vel monachum quocunque modo percuſſerit, etiam ab enormi percuſſione per Epiſcopum abſolvi, licèt quo tempore abſolvi deſiderat jam major ætate factus ſit, cap. 1. & fin. de ſent. excomm.

XI. Mulieres item à quacunque Clerici, vel Monachi, Monialiſve percuſſione etiam atroci poſſunt per Epiſcopum abſolvi, cap. *Mulieres*, eod. tit. Quod idem ſtatuitur de Monialibus quæ vel Clericum, vel Monachum, aut aliquam de ſeipſis Monialem percuſſerunt enormiter, cap. *De Monialibus*, eod. Item eodem jure potiuntur pauperes, cap. *Quod de his*, eod. & pariter ſenes, ut poſſint per Epiſcopos à gravi percuſſione Clerici, vel Monachi abſolvi, cap. *Quamvis*, eod. tit.

* XII. Ex cauſa correctionis nulla incurritur excommunicatio ex percuſſione Clerici vel Monachi, aut Monialis, ſi fiat à ſuperiore perſona jus habente correctionis: id enim non fit ſuadente diabolo, ſed ſuadente juſtitia vel charitate vel zelo Dei ac diſciplinæ, cap. 1. cap. *Ex tenore*, cap. *Univerſitatis*, cap. *Cùm voluntas*, §. fin. de ſent. excommun. Atque in ea re conveniunt unanimes Doctores, cædi à patre vel præceptore poſſe Clericum filium, ac diſcipulum ſine percuſſoris culpa, dum non excedatur enormiter modus. Idem cenſendum de Prælatis Regularium, aut magiſtris ſeu præfectis novitiorum: qui viget uſus inter cœnobitas, dum non fiat ex odio, ſed ad bonum finem, aut etiam animo promovendi ad altiorem perfectionem. Ut enim ait Abbas Joannes apud Caſſianum collat. 19. cap. 8. *Finis cœnobitæ eſt omnes ſuas mortificare & crucifigere voluntates.* Idemque Caſſianus lib. 4. de inſtitutis renunciantium, cap. 16. ait extraordinariam & furtivam cibi refectionem, & his ſimilia plagis corripi. Regula etiam S. Pachomii, quam in Latinum S. Hieronymus tranſtulit, decernit in quibuſdam culpis Monachorum pœnam verberum. Legitur in actis canonizationis S. Mariæ de Pazzis, quæ multis annis curam geſſit novitiarum in ſuo Monaſterio, & refertur in ejus conſcripta vita ab ipſius Directore Vincentio Puccino, cap. 111. illam ſolitam fuiſſe diſciplinis percutere ſibi ſubjectas Moniales eo zelo & ſeveritate, ut illas ad lacrymas & ejulatus ictus multiplicando compelleret. Dicebat aliquando ictus & flagella multiplicando: Nunc videre volo quiſnam fortior ſit ad victoriam, Deúſne cujus ego vices gero, an ſatanas qui hujus puellæ menti inſidet; nec deſinam verberare donec advertam diabolum ab ea diſceſſiſſe. Nec tamen in illo Monaſterio, quod erat ſanctarum animarum receptaculum, ullæ niſi leves culpæ committebantur, omneſque ad ſummam perfectionem enitebantur. In ſumma neque iſta, neque alia unquam excommunicatio quemquam attingit, niſi peccatum mortale præceſſerit. Vide Bonacinam tract. de excommunicat. diſput. 2. quæſt. 4. puncto 4.]

XIII. Illi qui ratione impedimenti adeundi Summum Pontificem, vel Legatum abſoluti fuerunt ab Epiſcopo, vel Sacerdote, ut fieri ſolet in articulo mortis, ubi poſtmodùm ceſſaverit impedimentum conveniendi ſupremam Sedem, & convenire neglexerint, reincidunt in priſtinam à qua abſoluti fuerant excommunicationem, cap. *Quamvis*, eod. tit. & cap. *Eos qui*, eod. in 6. Unde communiter monent Summiſtæ, Sacerdotem qui ratione periculi, vel impotentiæ abſolvit à reſervatis, teneri præmonere pœnitentem illius reincidentiæ, quin etiam exigere ab illo juramentum recurrendi cùm primùm commodè poterit, ad Papam aut alium qui polleat hac abſolvendi poteſtate. Scribunt tamen Gallicani quidam, eam reincidentiam nullatenus eſſe in hoc Regno uſu receptam. Ita Petrus Miliardus de Sacramento Pœnitentiæ cap. 97. num. 9. & Baunius in Summa, cap. 32. circa fin.

XIV. Iſtud

XIV. Iſtud ſaltem in confeſſo eſt apud omnes, ſi Clerici percuſſio ſit occulta, quantumcunque gravis, neque in forum deducta contentioſum, nullibi terrarum opus eſſe ut conveniatur prima Sedes, ex quo providit Concilium Tridentinum, poſſe ab Ordinariis locorum omnem abſolvi cenſuram ſupremæ Sedi reſervatam, modò caſus quo illa incurritur ſit occultus, ſolo excepto voluntario homicidio aut delicto quod ad forum contentioſum fuerit deductum. Si ergo Clericus ex percuſſione non interierit, & author percuſſionis ſit occultus & ignotus, poteſt ab Epiſcopo in foro conſcientiæ abſolvi, nec tenetur ullo tempore Papam aut Legatum convenire. Hæc enim poteſtas competit Epiſcopis jure ordinario ex Tridentina ſeſſ. 24. cap. 6. Poteſtque Epiſcopus iſtam alteri delegare poteſtatem, ut cum pleriſque Doctoribus quos citat, aſſerit Bonacina tract. de cenſuris particularibus, diſp.2.quæſt.3.punct.6. ſect.5.n.19.& 20.

CAPUT III.

De Simonia.

I. NUlla delicti ſpecies eſt quæ tot tantiſque difficultatibus implicetur, ut ſimonia: ideoque neceſſe eſt hanc tractationem eſſe paulò prolixiorem. Sic tamen illam pro virili agitabo, ut neque prolixitas faſtidium, nec brevitas obſcuritatem pariat, aut quidquam illorum ſupprimat quæ ad accuratam & perfectam hujuſce materiæ cognitionem exigi poſſint. Simonia eſt emptio venditio rei ſpiritualis aut ſpirituali annexæ. Nomine emptionis venditionis comprehenduntur in hac materia omnes contractus non gratuiti, ut ſunt permutatio, tranſactio, locatio, do ut des, do ut facias, facio ut des, facio ut facias. Spiritualibus annexa illa dicuntur, quæ cùm per ſe ſpiritualia non ſint, dependent tamen à ſpiritualibus, aut ad hæc ordinantur, cujuſmodi ſunt Sepulturæ, Præbendæ ac Beneficia, vaſa ſacra, juſpatronatus.

II. Præclarè S.Thomas 2.2. quæſt.100. art.4. bifariam diſtinguit ſpiritualibus annexa, ſcilicet annexa antecedenter, & annexa conſequenter. Annexa antecedenter ea ſunt quæ cùm ex natura ſua materialia ſint, præcedunt rem ſacram ad quam referuntur, cujuſmodi ſunt Calices & Altaria & ſacra Veſtimenta, quæ cùm primariò & ex ſe materialia ſint, induunt ſpiritualem formam ex conſecratione illis accedente. Atque iſta pretio diſtrahi non prohibentur, dummodo æſtimetur in eis ſola materia cum forma artificiali, nullâ habitâ ratione benedictionis aut conſecratio-

nis,

nis. His accedit juſpatronatus, quia antecedit nominationem ſeu præſentationem ad Beneficia. Hoc jus per ſe vendi non poteſt, ſed tamen transfertur in alium per venditionem bonorum temporalium, quibus juſpatronatus annexum eſt, cap. *Cùm ſeculum,* & cap. *De jure,* ſub tit. de jurepatron. Conſequenter autem ſpiritualibus annexa ſunt Beneficia, utpote quæ ſequuntur divina Officia, pro quibus celebrandis inſtituta ſunt Beneficia. Atque iſta non poſſunt ſine ſimonia vendi, cap. *Si quis objecerit,* 1. quæſt. 3.

III. Triplex quoque ſimonia diſtinguitur. Prima mentalis, quæ non procedit ad externum opus, vel procedit quidem, ſed ſine pacto exteriùs expreſſo. Secunda conventionalis, in qua intervenit quidem pactum exteriùs expreſſum, non tamen quidquam datum fuit, niſi fortè ab una Partium, ut ſi emptor recepit quidem Beneficium, ſed pretium conventum non exſolvit; aut ſi viceverſa pretium quidem exſolvit, ſed Beneficium non recepit. Tertia realis, in qua hæc tria concurrerunt actu, ſcilicet pactio ſimoniaca, ſolutio pretii, & receptio rei ſacræ.

IV. Pretium quoque ſimoniacum triplex eſt, ut docet cap. *Salvator,* §. *Quiſquis,* 1. quæſt. 3. ſcilicet munus à lingua, nempe ſolicitationes, & in alterius gratiam preces. Munus ab obſequio, ut ſi Beneficium hac lege tradam alicui, ut mihi meiſve Philoſophiam prælegat, aut mea negotia gerat. Denique munus à manu per pecuniæ, aut rei pecuniâ æſtimabilis largitionem, cap. *Sunt nonnulli,* 1. quæſt. 1.

V. Itaque ſimonia committitur etiam in ipſo pacto reparandi Eccleſiam, aut Noſocomium, vel Xenodochium, aut redimendi captivum, aut erogandi eleemoſynas, cap. *Non eſt putanda,* 1. quæſt. 1. & cap. *Ex multis,* 1. quæſt. 3. Licèt enim hæc ſint pietatis opera, habent tamen materiam temporalem pretio æſtimabilem; & ſi fiant ex pacto conſequendi rem ſacram, in ſimoniam degenerant.

VI. Sanè ſola largitio, vel ſola ſpes ipſius largitionis quæ non fuerit in pactum deducta, nullam parere videtur ſimoniam, licèt ex motivo gratitudinis res ſacra tradatur, aut ex gratitudine ob traditam rem ſacram moveatur quis ad largitionem muneris à manu, dum nulla, ſive tacita, ſive expreſſa conventio intervenerit, cap. *Tua nos,* de ſimon. & ibi Gloſſa in verb. *Purè conſentiant.*

VII. Simoniam ille committit, qui pecuniâ ſeu pretio ſibi devincit familiarem Epiſcopi hac pactione, ut pro ſe, aut ſibi conjuncto Beneficium ab Epiſcopo petat, licèt neque Epiſcopus qui confert, neque Clericus cui confertur Beneficium, hujus illicitæ pactionis aut traditionis ullam prorſus notitiam habeant. Ille verò qui quantumvis bonâ fide recepit, ſtatim atque pactionis ſimoniacæ pro ſe id ignorante factæ notitiam habuerit, non poteſt deinceps id Beneficium poſſidere, ſed ipſum debet reſignare in manus Papæ, vel Legati, vel Ordinarii; qui tamen poterunt

eidem

eidem de novo liberè conferre: purgata enim per reſignationem alienâ ſimoniâ, novum ei jus acquiretur per novam ejuſdem Beneficii collationem. Sed ſi Ordinarius eidem de novo conferat, cùm non habeat jus diſpenſandi aut rehabilitandi, quale habet Summus Pontifex, neceſſe erit tria hæc ſimul concurrere. Primò ut hic reſignans dum providebatur de illo Beneficio, prorſus ignoraverit illam ſimoniacam conventionem. Secundò ut poſtquam illam reſciverit, ſine mora & quamprimùm commodè potuerit Beneficium reſignaverit; alioqui enim eſſet in culpa, quæ diſpenſatione ſupremæ Sedis indigeret, ad quam nihil poſſet Ordinarius. Tertiò denique, ut illud ſit ſimplex, & non curatum Beneficium, ad quod ſolus Papa poteſt in iſto caſu diſpenſare. Hæc decernuntur in cap. *Quicumque*, & cap. *Præſentium*, 1. quæſt. 5. & cap. *De Regularibus*, & cap. *Ex inſinuatione*, & cap. *Sicut*, de ſimon. Tres verò iſtæ conditiones, in quarum concurſu poteſt Epiſcopus reſignanti de novo conferre, comprehenduntur in cap. *Si alicujus*, penult. de election. Si quæras de fructibus Beneficii quod Clericus ille poſſedit per aliorum, quam ignoravit, ſimoniam? Reſpondet S. Thomas 2.2. quæſt. 100. art. 6. ad 3. teneri ſolùm reſtituere fructus extantes, ſed non conſumptos ob bonam fidem. Itaque diſtinctio utrum ex conſumptis fuerit factus ditior aut non, minimè hîc requiritur.

VIII. Simonia nulla ineſt ubi fit ceſſio aut largitio alicujus rei ad injuſtam redimendam vexationem, nimirum ex parte redimentis, cap. *Dilectus* 28. de ſimon. Obſtare fortaſſe videbitur cap. *Matthæus*, eod. tit. ubi ſtatuitur eum qui fuerit de voluntate majoris partis Capituli electus, ſi pecuniæ largitione paucorum de Capitulo contradictionem redemerit, eſſe hoc ipſo ſimoniacum & obligatione aſtrictum renunciandi Beneficio; cùm tamen injuſta videatur illa paucorum contradictio, quandoquidem in omni capitulari deliberatione ex majoris partis conſenſu jus tribuatur, cap. *Cùm in cunctis*, de his quæ fiunt à majori parte Capit. Reſpondet Gloſſa in d. cap. *Cùm in cunctis*, verb. *Paucis*, ſupponendum hîc eſſe quod illa paucorum oppoſitio haberet juſtam contradicendi cauſam, ob quam electio ipſo jure invalida foret. Aliter verò reſpondent Innocentius ibid. Navarra Manual. cap. 23. num. 102. Rebuffus, Bonacina & alii communiter, non licere vexationem pretio redimere antequam jus acquiſitum fuerit per confirmationem electionis, quanvis ipſa vexatio injuſta eſſet; ſed licere redimere poſt confirmationem, aut Beneficii collationem, dummodo ſit injuſta vexatio. Ubi enim oppoſitio juſta & legitima eſſet, non poſſet etiam poſt collationem pretio redimi. Diſtinguendum itaque inter habentem jus ad rem, & habentem jus in re: huic enim, ſed non illi permittitur redimere pecuniâ vexationem iniquam. Quam deciſivam diſtinctionem juris ad rem, & juris in re circa licitam aut illicitam redemptionem vexationis, dudum ante præcitatos Authores tradiderat inſignis Doctor Sanctus Raimundus in Summa, lib. 1. tit. 1. de ſimonia, §. 20.

IX. Circa pretium ſimoniæ conſtitutivum invexere hujus noſtræ ſeculorum fæcis haud pauci Scriptores novam & antiquis omnibus inviſam opinionem : Licitum eſſe pactum conferendi rem ſpiritualem ac Eccleſiaſtica Beneficia pro pecunia, aliáve quavis re pecuniâ æſtimabili , dummodo pecunia illa non intendatur ſub ratione pretii , ſed ſub conſideratione motivi quo quis excitetur ad Beneficium aut aliud quid ſpirituale alteri attribuendum vel procurandum. Ad objectionem verò ſumptam ex abſoluta Canonum contra hujuſmodi prohibitione , reſpondere ſolent, illam abſolutam ſub pœna ſimoniæ prohibitionem non eſſe Juris Divini, ſed tantùm Eccleſiaſtici ; & ſimiliter ſimoniam illam non à Jure Divino, ſed à Canonibus invectam , atque ita poſſe per contrariam conſuetudinem facilè aboleri , ſolo excepto caſu quo quis ex animi imperitia ſibi proponeret rationem pretii , quod eſt divina lege prohibitum ; cum tamen pari facilitate proponere ſibi poſſit rationem motivi , quæ divino præcepto non adverſatur , & poſſit hac arte ſine animi noxa nummorum copiam corrogare : præſertim ſi Beneficium prævideat ſibi fore deinceps inutile , eo quòd nepotibus careat in quos illud tranſmittere poſſit , nimirum nullos habens niſi conjugatos , aut per ætatem aliave impedimenta inhabiles.

X. Opinio iſta conformis eſt admodum huic alteri , quam ex eadem officina profectam damnavit , & ſub anathematis pœna ſupremæ Sedi præterquam in articulo mortis reſervati , tueri, aut in praxim reduci prohibuit Alexander Papa VII. in Bulla incipiente *Sanctiſſimus Dominus noſter audivit* , anni 1665. *Non eſt contra juſtitiam Beneficia Eccleſiaſtica non conferre gratis, quia Collator illa conferens pecuniâ interveniente , non exigit illam pro collatione Beneficii , ſed veluti pro emolumento temporali quod tibi conferre non tenebatur*. Ipſa certè intentio quam aliquis ad excuſandas excuſationes in peccatis ſibi effingit , non immutat actionis naturam , quam liberè & cum cognitione operatur. Sic ille qui ſciens & prudens contractum exercet uſurarium , & tamen ſibi in animo effingit intentionem nullatenus fœnerandi , ſed tantummodò paciſcendi aliquid lucri ſupra mutuatam ſortem , non ut quid uſurarium , ſed tanquam motivum aut juſtum emolumentum gratificationis quâ ſe illi aſtringit cui mutuum dare non tenebatur ; illa , inquam, fictitia intentio deſtrueretur per intrinſecam ipſius, quem operatur , actûs malitiam. Et is qui prædium ſub pacto & obligatione ducentorum aureorum in alium transferret , quanvis illam ſummam vellet computari non ut pretium , ſed ut motivum ſine quo procul dubio non intenderet ſe ſuo prædio abdicare , atque ideo aſſeveraret ſe prædium nullatenus vendere ; illa quidem fictitia intentio deſtrueretur per contrarium veræ venditionis actum cum pretii conventione. Idem illis uſuvenit qui cùm ad magos ſponte recurrant , eorumque præſtigiis & ſortilegiis utantur , & his actibus ad dæmones recurrant , eoſque invocent, proteſtantur

proteſtantur tamen ſe nullum cum dæmonibus velle conſortium, eiſque verbo renunciant; cùm tamen reipſa cum illis commercium exerceant, & eis famulentur.

XI. Circa celebrem illam quæſtionem, utrum ſit mentalis ſimonia ubi ſine ullo pacto aliqua exhibentur obſequia Prælatis ab ipſis Beneficiariis eo fine ut quis Beneficium hac via conſequatur? Et an Prælatus Beneficium Eccleſiaſticum horum obſequiorum intuitu conferens ſimoniæ culpam incurrat? Item utrum Canonicus aſſiſtens Officiis Chori pro diſtributionibus lucrandis ſimoniâ delinquat? Non eſt hîc reſpondendum per diſtinctionem pretii aut motivi, quâ panderetur infamis via omnibus Beneficiorum aliarumque ſacrarum rerum nundinationibus. Et præterea ficta illa & chimærica intentio naturam actus contrarii non poteſt immutare, ut dictum eſt. Meliùs igitur reſpondent Gloſſa in cap. unic. de Cleric. non reſid. in 6. Oſtienſis, Joannes Andreas, Angelus, Joannes Major, Navarra, Covarruvias, Suarez per diſtinctionem primariæ & ſecundariæ intentionis. Eum ſcilicet qui primaria intentione Prælati amicitiam cupit demereri, ſecundaria verò intentione, mediante illâ amicitiâ proponit Beneficium adipiſci; Prælatum quoque qui talia obſequia per gratitudinem antidoralem remuneratur collatione Præbendæ, non ut debito juſtitiæ, ſed motu gratitudinis, nulla interveniente pactione; hos, inquam, omnes eſſe immunes à ſimoniæ labe. Sed ſi verſetur intentio immediatè, primariò & per ſe ad acquiſitionem Beneficii, aut ſi Prælatus intendat primariò iſta ſibi obſequia deferri pro lucrando Beneficio, aut ſi ſtudens avaritiæ ad parcendum impenſis, quibus iſta ſibi eſſent conducenda obſequia, ſubſtituit pro locationis pretio quaſi ex debito juſtitiæ attributionem Præbendarum, tunc fœdum ſimoniæ crimen exerceri. Similiter ſi Canonicus dum Choro intereſt, vel ſolummodò, vel ſaltem primariò lucrum intendat diſtributionum, reum fieri ſimoniæ: ſed ſi primariò Divinum Officium aut Dei cultum animo proponat, ſecundariò autem diſtributiones etiam tanquam ex obligatione juſtitiæ ſibi debitas, nullatenus ſimoniâ implicari. Minimè porrò neceſſe eſt finem illum eſſe de ſe ſolo efficacem; ſæpenumero enim fit, ut primarius finis alio fine ſecundario roboretur ad operationis efficaciam, ut in eo contingit qui in bellum proficiſcitur primariò propter Principis ſui aut Reipublicæ ſtudium, qui tamen militiæ nomen non dediſſet, niſi acceſſiſſet ſecundaria intentio, & ſpes vel gloriæ apud homines, vel ſtipendii, vel honorariorum munerum acquirendorum. Aut ut utar ſimilitudine deſumpta ex Sancto Bonaventura, aliquis ſibi ſponſam aſſumit primariò non quia naſum habet, ſed propter nobilitatem aut bonos ejus mores, aut etiam propter dotem; quam tamen nullo modo duceret ſi naſum non haberet. In ſumma munus ab obſequio excitatum primariò aliquo fine honeſto, remotaque omni pactione, nullam parit ſimoniam.

XII. Recepta communiter Gloſſa in cap. *Ex parte* 1. de offic. deleg. eademque iterata Gloſſa in cap. *Cùm pridem*, verb. *Illicitæ pactionis ſpeciem*, de pact. duplicem ſimoniam diſtinguit, ſcilicet prohibitam ideò, quia talis eſt, iſtaque eſt Jure Divino vetita; & ſimoniam ideò habitam, quia prohibita eſt, ſcilicet à Canone: atque iſta ſimoniæ ſpecies introducta eſt non à Deo immediatè, ſed ab Eccleſia. Papa verò poteſt ab hac Eccleſiaſtica ſimonia diſpenſare, ſed non ab illa prima, quæ ad Jus divinum & naturale pertinet.

XIII. Proſper Fagnanus has quæ ſequuntur, tres ſimoniæ ſpecies, nullatenus à Deo conſtitutas, ſed ſolùm ab Eccleſiaſtico Canone, recenſet in cap. *Cùm pridem*, de pact. Prima habetur in cap. *Salvator*, 1. quæſt. 3. quo vendi prohibetur officium Oeconomi Eccleſiæ, aut Sacriſtæ, aut Protectoris. Horum enim officiorum venditio non eſt contra Jus divinum, quia neque perſonæ iſtæ, neque res ſunt per ſe ſacræ, nec eas Eccleſia facit eſſe ſacras, ſicut ſacra facit per conſecrationem Altaria, Calices, Templa, Sacerdotes. Secundum Exemplum eſt in commutationibus Beneficiorum, in quibus res ſpiritualis cum alia æquè ſpirituali compenſatur. Huc etiam pertinet quod ante Fagnanum docuerat Navarra Manual. cap. 23. num. 100. non eſſe ſimoniam ex Divina, ſed ex Eccleſiaſtica tantùm prohibitione, cùm quis ſuo Beneficio in alterius favorem renunciat hac lege ut ille, vel alius aliquis renunciet alteri ſuo Beneficio in favorem alicujus alterius: hoc enim pactum verſatur circa res utrimque ſpirituales, neque intervenit pecunia, aliudve pecuniâ æſtimabile. Tertium profert Fagnanus exemplum, quod tamen minùs eſt certum quàm præcedentia, in reſignatione Præbendæ cum pacto ſolvendi penſionem: cui tamen obſtare videtur quod penſio illa conventa conſiſtit in pecuniis, aut ſaltem ſit pecuniâ æſtimabilis. Verùm reſponderi poteſt, eam penſionem non habere rationem pretii, ſed ſolùm alimentorum atque ſtipendii Eccleſiaſtici pro Clerico qui ſe majoribus ſtipendiis abdicavit ejuſdem Beneficii, quique per hanc penſionem ex Conſtitutione Pii V. adſtringitur hujus penſionis ſtipendio ad aliquod Eccleſiaſticum Officium. Ratio quâ Fagnanus ſuadet hoc genus penſionis non vetari Jure Divino, iſta eſt, quia Papa in his diſpenſat, qui tamen non poteſt à Jure Divino diſpenſare. Porrò jus & petitio alimentorum quæ ſacro miniſterio conjunguntur, Divino Juri convenire, neque ſimoniam redolere docet Apoſtolus 1. Cor. 9. *Quis militat ſuis ſtipendiis unquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non comedit? Quis paſcit gregem, & de lacte gregis non manducat?*

XIV. Quod attinet ad quæſtionem, utrum accipere pecuniam ad Beneficia Eccleſiaſtica alienanda, vel dare ad ea acquirenda, ſit Divino Jure prohibitum? Affirmativam propugnant omnes ferè Theologi & Canoniſtæ de omnibus curatis Beneficiis, & quibuſcumque annexa eſt Ordinis ſacri exequutio, vel poteſtas Clavium. Licèt enim & Ordinis, & Clavium poteſtas

teſtas eſſe poſſit ſine Beneficio, nullatenus tamen ſejungi poteſt curatum Beneficium ab illa ſacra poteſtate, ob quam præcisè inſtitutum fuit cum ſtipendiis ad illam exercendam poteſtatem inſtitutis. Et ſapienter admonet Paſchalis Papa cap. *Si quis objecerit*, 1. quæſt. 3. *Quiſquis horum alterum vendit, ſine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum derelinquit.*

XV. Quod verò ſpectat ad ſimplicia Beneficia, non eſt par omnium conſenſus. Plerique enim Canoniſtæ illud Paſchalis dictum limitant ad ſola curata Beneficia, aſſerentes ſimplicium Præbendarum venditionem, ut ſunt Canonicatus, non eſſe Divino Jure, ſed Canonico prohibitam, atque ita non aliâ infici quàm Eccleſiaſticâ ſimoniâ, quæ poſſit Papæ diſpenſatione adimi. Ita cenſent Cardinalis Zabarella in cap. 1. de ſimon. num. 2. Henricus Boich. in cap. 1. in princ. ne Prælat. vic. ſuas: Felinus in cap. *Ex parte* 1. num. 1. de offic. deleg. & in cap. 1. num. 2. de ſimon. Præpoſitus in cap. *Latorem*, 1. quæſt. 1. à num. 28. Joan. de Anan. in cap. 1. de ſimon. à num. 7. Oſtienſis & Joan. Andreæ in cap. fin. de ſimon. Alexander conſil. 93. Abbas in cap. 1. num. 6. de ſimon. & in cap. *Exſtirpandæ*, §. *Qui verò*, num. 53. 55. & 58. de præbend. Julius Clarus pract. crimin. §. *Simonia*, num. 5. qui communem hanc eſſe aſſerit Doctorum opinionem. Ab his tamen diſſentiunt Cardinalis Joannes de Turrecremata in cap. *Latorem*, 1. quæſt. 1. num. 9. Cajetanus tom. 2. opuſc. tract. 9. de ſimonia, quæſt. 1. Thomas Campegius tract. an Papa labem ſimoniæ incurrere poſſit, Joan. Gerſon tract. de ſimonia, Ancharanus in cap. 1. de conſtitut. oppoſ. 11. Item Durandus, Petrus de Palude, & maxima Theologorum pars. Idque iſta ratione probat Cajetanus, quia cùm contrariæ ſententiæ aſſertores doceant, Papam non poſſe citra ſimoniam conferre pretio curatum Beneficium: ergo neque ſimplex, quia eadem ratio in utroque convincit. In primo quidem ob annexam curato Beneficio poteſtatem Ordinis & Clavium: in ſecundo verò ob annexum Officium Clericale, quod eſt ſpirituale, atque ita in materia divinitus vetita. Licèt enim in ſpiritualibus ſint diverſi gradus, & ſit poteſtas Ordinis & Clavium ſacratior Officio Clericali; ſunt tamen utraque ſub eodem ſpiritualium genere: non enim magis & minùs diſtingunt ſpeciem, ut docet Ariſtoteles, & patet inductione omnium ferè ſpecierum. Additque Cajetanus, oppoſitam ſententiam eſſe Canoniſtarum errorem. Et Petrus Ancharanus affirmat, quod praxis opinionis illius univerſum Eccleſiæ ſtatum denigraret.

XVI. Id ulteriùs comprobatur, quia ſacra Chalcedonenſis Synodus cap. 1. ſimili pœnâ dignos judicat utroſque ſimoniacos, tam illos qui pecuniâ vel conferunt, vel acquirunt quæcumque Eccleſiaſtica officia & munera, quàm eos qui ſacram manuum ad Ordines impoſitionem mercantur: & habetur in cap. *Si quis Epiſcopus*, 1. quæſt. 1. Idemque repetit Alexander Papa II. cap. *Ex multis*, 1. quæſt. 3. ubi hoc etiam adjungit, Chriſtum Dominum, quando flagello ejecit è templo vendentes columbas,

damnaſſe illos qui ſacras Ordinationes, per quas datur Spiritus Sanctus, ſimoniacè mercantur: quum verò ejecit nummularios, eorumque æs menſaſque ſubvertit, damnaſſe illos qui ſimoniam exercent circa Eccleſiæ Beneficia. Scriptura etiam ſacra iſtud ſimoniæ genus reprehendit 3. Reg. 13. circa Sacerdotes pecuniario pretio conſtitutos ab Jeroboamo. Ipſeque Chriſtus præcipit ſuis Apoſtolis eorumque ſucceſſoribus, Matth. 10. *Gratis accepiſtis, gratis date.* Et Apoſtolorum Princeps Simonem Magum cum oblata pecunia his verbis execratus eſt, Act. 8. *Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quoniam donum Dei exiſtimaſti pecuniâ poſſideri.* Atqui inter dona Eccleſiæ à Deo collata ad ſpiritualem finem, indubitatè recenſeri debent Eccleſiaſtica Beneficia ſimplicia, cùm primariò, & per ſe deputentur ad Dei cultum & ſpirituales actus in Eccleſia Dei exercendos, ut apertè declarat Clementina *Ut ii*, de ætat. & qualit. & ord. & Concilium Trid. ſeſſ.21. cap.3. & ſeſſ.24. cap.12.

XVII. Neque ullatenus in oppoſitum valet iſta diſtinctio, quod Beneficium duo complectatur, unum ſpirituale, alterum temporale: & hoc pecuniâ rependi poſſit, non verò illud. Eſſe namque duo iſta prorſus indivulſa & inſeparabilia, docet d.cap. *Si quis objecerit*, 1.q.3. *Si quis objecerit, non conſecrationes emi, ſed res ipſas quæ ex conſecratione proveniunt, penitus deſipere probatur: nam cùm corporalis Eccleſia, aut Epiſcopus, aut Abbas, aut tale quid ſine corporalibus rebus in nullo proficiat, ſicut nec anima ſine corpore corporaliter vivit, quiſquis alterum vendit, ſine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum relinquit. Nullus igitur emat Eccleſiam, vel Præbendam, vel aliquid Eccleſiaſticum: nec paſtellum, vel paſtum anteà vel poſteà pro hujuſmodi ſolvat.* Superiùs ex Cajetano probavi Canonem iſtum ob rationis paritatem æquè valere circa ſimplicia ac circa curata Beneficia.

XVIII. Ut igitur cœptum proſequar argumentum, certum eſt duo exigi ut poſſit quis donare quamcumque rem. Neceſſe primùm eſt ut rei donandæ habeat dominium: ſecundò ut ejuſdem liberam habeat adminiſtrationem. Non enim ſufficit ſola adminiſtratio ſine dominio; etenim tutores, curatores, procuratores, quanvis eis credita ſit adminiſtratio, donare non poſſunt ea quæ adminiſtrant, quia carent dominio. Neque ſufficit dominium ſine adminiſtratione; nam pupilli & minores curatoribus proviſi, & prodigi, quanvis rerum ſuarum ſint domini, earumque proprietatem & uſumfructum habeant, non poſſunt quidquam de rebus ſuis donare, quarum adminiſtratione carent; quo ſenſu ait Apoſtolus: *Quanto tempore hæres parvulus eſt, nihil differt à ſervo, cùm ſit dominus omnium, ſed ſub tutoribus & actoribus eſt.* Atqui Papa & inferiores Prælati, ut diſertè aſſerit Sanctus Thomas, rerum Eccleſiæ dominio carent, ſed tantùm eis credita eſt illarum diſpenſatio, 2. 2. quæſt. 100. art.1. ad 7. Cùm igitur nemo poſſit alienare, ſeu donare, niſi proprius dominus, cap. *Abbati*, diſt. 55. Papa verò ipſe non ſit Beneficiorum dominus, nullatenus dicendum

dum eſt eum donare proventus Beneficii, ſed ſolùm ex officio diſpenſatoris perſonam aſſignare, quæ officium Beneficio annexum exequendo jus habeat potiundi ejus fructibus & proventu. Sit igitur argumentum: Dare ſpirituale pro conſequendo temporali, aut pro acquirendo ſpirituali dare temporale, vetitum eſt Jure Divino & naturali. At quiſquis pecuniam dat pro conſequendo Canonicatu alióve ſimplici Beneficio, dat temporale pro acquirendo ſpirituali. Et aliunde non poteſt dici quod Papa aut alius Collator donet Beneficium dum illud confert, quandoquidem ut docet S. Thomas loco cit. non eſt rerum Eccleſiæ dominus, nec dare, vel alienare poteſt ea quorum dominio caret, ut probavimus; ſed eſt ſolùm fiduciarius diſpenſator, dicente Apoſtolo: *Sic nos exiſtimet homo ut miniſtros Chriſti & diſpenſatores myſteriorum Dei: hîc jam quæritur inter diſpenſatores, ut fidelis quis inveniatur.* Ex quibus ſequitur, quod pretium quod Papa pro Beneficio acciperet, non caderet ſuper temporali illius Beneficii, cujus ipſe Papa neque eſt dominus, neque per conſequens donator, ut probavi: ſed pretium caderet ſuper diſpenſatione ſeu collatione, ſeu aſſignatione ad ſacrum officium cui redditus deſtinantur; quæ diſpenſatio ſeu collatio eſt ſacra, & ex divino jure profecta. At verò quæcunque Deus ſive Summi Pontificis, ſive aliorum Prælatorum diſpenſationi credidit, ſub hac obligatione credidit: *Gratis accepiſtis, gratis date.* Matth. 10. Et præterea infidelis eſt diſpenſator quiſquis bona domini ſui ſuæ adminiſtrationi credita vendit, retento ſibi pretio. Ex quibus ſequitur Papam non poſſe talia agere, præſertim in Beneficiis quæ ſunt jura ſpiritualia; neque poſſe cum aliis diſpenſare ut talia agant contra Jus divinum & indiſpenſabile.

XIX. Opponet aliquis, Calicem conſecratum licitè vendi, modò pretium non augeatur propter conſecrationem, cap. *Hoc jus porrectum*, 10. quæſt. 2. Et juſpatronatus tranſire per venditionem cum cæteris juribus temporalibus quibus eſt annexum, cap. *Cùm ſeculum*, & cap. *De jure*, tit. de jurepatron. Ad hæc reſpondetur duplicem in his eſſe diſparitatem. Primò, quia venditio Calicis aut jurium rerumque temporalium non cadit ſuper conſecrationem, aut ſuper inhærens rebus juſpatronatus; ſed horum utrumque ſuum principale & temporale ſubjectum, cui inhæret, tanquam acceſſorium comitatur. At in venditione Beneficii probatum jam eſt pecuniam oblatam, ſive pretium non cadere ſuper fructus, quorum Collator nullum, ut probavimus, habet dominium; ſed ſuper inſtitutionem ipſam ad divinum miniſterium, quæ planè ſpiritualis eſt. Secundò, quia in calice & jurepatronatus res ſacra eſt quid acceſſorium, res autem temporalis eſt ipſum principale. Atque hæc ſunt temporalia quæ paulò antè art. 2. vocavimus poſt ſanctum Thomam antecedenter ſpiritualibus annexa. In his acceſſorium ſequitur naturam ſui principalis, cap. *Acceſſorium*, de regul. jur. in 6. Sed non econtrà. Enimverò in temporalibus annexis rei ſpirituali conſequenter, ut contingit in Beneficiis, res ipſa ſacra eſt ipſum

ipſum principale, & res temporalis eſt acceſſorium; nam Beneficium non datur niſi propter officium, cap.fin. de reſcript. in 6. Officium autem eſt ſimul ſacrum & principale.

XX. Inſtabit aliquis ex adverſo, Beneficiorum diviſionem & præbendarum aſſignationem eſſe Juris Eccleſiaſtici & poſitivi, & non Divini aut naturalis. Atqui Papa eſt ſuper omne Jus Divinum & Eccleſiaſticum. Reſpondet Cajetanus tom. 2. opuſc. tract.9. iſtud eſſe ſophiſma non cauſæ ut cauſæ. Nam dependentia titulorum à Jure Eccleſiaſtico non eſt cauſa illicitæ horum venditionis, ſed ipſamet ſpiritualitas Beneficii. Res enim ſpirituales, quantumvis à jure poſitivo dependeant, ſunt extra humanum commercium, nec vendi niſi per ſimoniam poſſunt. Tales ſunt conſecrationes Altarium, Eccleſiarum, Calicum, Virginum, Veſtium, Campanarum, quæ ſunt poſitivi quidem juris, ſed illicitè ac ſimoniacè venales. Ad valorem itaque hujus argumenti neceſſarium eſſet probare titulum Beneficii rem profanam eſſe & merè temporalem, non verò eſſe quid poſitivum. Sic quoque licèt ordo Epiſcopalis ſit divinæ inſtitutionis, tamen numerus Epiſcoporum & Epiſcopatuum erectiones & limites ſunt poſitivi & Eccleſiaſtici Juris, cùm conſtet Eccleſiam poſſe diœceſes multiplicare, aut reducere plures in unam, aut unam in plures dividere, limites arctare vel proferre, novos Epiſcopatus inter barbaras nationes erigere, cap. 1. & 2. diſt. 22. & cap. *Cùm olim*, diſt. 95. Et tamen conſtat non poſſe ullum Epiſcopatum nequidem novæ erectionis à Summo Pontifice vendi. Et qui hoc attentaret duo crimina perpetraret, unum ſimoniæ, alterum injuſtæ uſurpationis & venditionis rei non ſuæ, cùm non ſit dominus, ſed tantùm diſpenſator rerum Eccleſiæ, ac præſertim ſacrarum Dignitatum & Titulorum. Præſtat audire S.Thomam loco cit. 2.2. quæſt.100. art. 1. *Papa* (inquit) *poteſt incurrere vitium ſimoniæ, ſicut & quilibet alius homo. Peccatum enim in aliqua perſona tantò gravius eſt, quantò majorem obtinet locum. Quamvis ergo res Eccleſiæ ſint ejus ut principalis diſpenſatoris, non tamen ſunt ejus ut domini & poſſeſſoris: & ideo ſi reciperet pro re aliqua ſpirituali pecuniam ex redditibus Eccleſiæ, non careret vitio ſimoniæ. Et ſimiliter poſſet ſimoniam committere recipiendo pecuniam aliquam à laïco non de bonis Eccleſiæ.* Eadem docet in 4. diſt. 25. q.3. art.3. ad 2. Et in Summa loco cit. art.4. affirmat Beneficium Eccleſiaſticum eſſe ſpiritualibus annexum, & ab his dependens. Itaque longè à vero aberrat Navarra cap.23. num. 108. aſſerendo Beneficia ex natura rei, & ſecluſâ humanâ prohibitione poſſe eadem facilitate vendi qua ſacri Calices, vel Altaria conſecrata, æſtimando duntaxat quod in illis ineſt ſolùm materiale, & præſcindendo à conjuncto illis ſpirituali.

XXI. Si quis objiciat annatas pecuniarias, quas ſolent Romani Pontifices ab iis exigere quos provident Epiſcopatu aliáve Conſiſtoriali Dignitate: Reſpondeo ex intentionum diverſitate poſſe annatas eſſe licitas

aut

aut illicitas. Si iſtæ annatæ exigantur propter dignitatis Eccleſiaſticæ collationem, aut ſi imponantur perſonæ proviſæ, non verò redditibus, annatarum impoſitio erit ſimoniaca: ſed ſi imponantur ſupra redditus, & non ſupra perſonam; aut ſi non pro collatione, ſed pro debito ære alieno imponantur, neque ſimoniacæ erunt, neque illicitæ. Poteſt enim Papa hoc jus imponere & exigere, non ratione collationis aut proviſionis; ſic enim conferret rem ſacram pretio pecuniario; ſed cùm habeat jus pro ſuſtentandis oneribus Pontificiis, quæ gravia & multiplicia ſunt, aliquid ſuper proventibus Dignitatum & Beneficiorum imponendi, & impoſitum exigendi: quod poſſunt etiam inferiores Epiſcopi ſuper Diœceſis ſuæ Beneficiis titulo cathedratici aut charitativi ſubſidii, ut à ſacris Canonibus ipſis permittitur; aut pro erigendo & fundando Seminario, ut eis per Concilium Tridentinum permittitur. Hæ verò annatæ imponuntur ut æs alienum Papæ debitum pro graviſſimorum Papæ incumbentium onerum ſuſtentatione, aut etiam (qui finis quoque licitus eſt) pro recognitione dominii Pontificii in omnes ſibi ſubditas Diœceſes & Eccleſias. Et in veteri Lege minores Sacerdotes qui pro ſacro ſtipendio decimas à populo ſumebant, obligabantur Dei præcepto decimarum ſuarum alias ſubductas decimas Pontifici Legali contribuere, Numerorum 18. verſ. 26. 27. 28.

CAPUT IV.

Variæ circa ſimoniam difficultates ſolvuntur.

I. QUÆRITUR primò, utrum ſimoniaca ſit mutua Beneficiorum permutatio? Reſpondeo non aliam ineſſe ſimoniam, quàm Juris Canonici & Eccleſiaſtici, quatenus Concilium Turonenſe citatum in cap. *Majoribus*, de præbend. probibet Dignitatum Eccleſiaſticarum commutationem. Deinde vetita fuit generatim mutua quorumcunque Beneficiorum permutatio, cap. *Quæſitum*, cap. *Cùm olim*, cap. *Cùm univerſorum*, de rer. permut. Sed cùm ſpirituale altero ſpirituali commutetur, fatendum eſt prohibitionem iſtam non eſſe Divini Juris. Hujuſmodi permutationem Bonifacius VIII. fieri demùm permiſit hac lege, ut admittatur ab Ordinario Epiſcopalem habente poteſtatem, cap. unico de rer. permut. in 6. Itaque inferiores Prælati, quanvis habentes jus conferendi, non poſſunt conferre ex cauſa permutationis, ut poſt Bellameram docet Paſtor lib. 3. de beneficiis, tit. 11. Quid ſi contingat Beneficia compermutanda eſſe in diverſis diœceſibus? Reſpondeo id fieri poſſe uno ex tribus his modis: vel fiet in manibus utriuſque Epiſcopi am-

borum Beneficiorum reſignatio, vel quilibet ſeorſim reſignabit in manibus ſui Epiſcopi, vel alter Epiſcopus alteri Epiſcopo ſuam committet authoritatem, & ſubinde ambo ſimul in manibus unius Epiſcopi renunciabunt in mutuum favorem; & hoc videtur melius, ut Gloſſa dicit in d. cap. unico, verb. *Collationem*.

II. Quæritur ſecundò, quid juris ſit ubi quis ſuo renunciat Beneficio in alterius favorem, hac lege ut ille reſignatarius, aut alius aliquis tertius ſuo quoque alteri Beneficio renunciet, ſive in favorem prioris reſignantis, ſive in favorem alterius cujuſcunque? Quæ complicatæ reſignationes vocantur à quibuſdam triangulares. Reſpondeo ineſſe quoque ibi ſimoniam, non contra Jus Divinum, ſed contra Jus Canonicum. Huc enim extenditur prædicta duorum Beneficiorum mutua permutatio, cùm ſit in his par ratio. Rebuffus in praxi, tit. de reſignat. conditionali, num. 1. & 2. Navarra Manual. cap. 23. num. 100. Azorius inſtitut. moral. p. 2. lib. 7. cap. 27. Hanc tamen Eccleſiaſticæ ſimoniæ labem non poteſt purgare, ſed ſolam mutuam Beneficiorum permutationem, quibus proviſi ſunt compermutantes, ut ibidem Navarra docet. Cæteræ quoque omnes in Beneficiis conſequendis pactiones & conditiones, etſi nihil interveniat pecuniæ, vetantur abſolutè ut ſimoniacæ Canonico ſeu Eccleſiaſtico Jure, ſed non Divino, cap. fin. de pactis. Atque in his ut valeant requiritur authoritas Papæ, cujuſmodi ſunt reſignationes in favorem citra præfatam mutuam compermutationem. Rebuffus loco cit.

III. Tertiò quæritur, utrum ſimonia ſit ubi quis proprio Beneficio renunciat in favorem hac lege ut ſibi reſignatarius reſarciat impenſas quas reſignans ſuſtinuit in adeptione aut conſervatione ejuſdem quod reſignat Beneficii, quandoquidem illæ expenſæ proficiunt reſignatario; niſi enim reſignans per has expenſas ſibi Beneficium procuraſſet, aut conſervaſſet, eo careret, atque ita non potuiſſet tranſmittere ad reſignatarium: Reſpondent egregiè Pariſius, Suarez, Reginaldus, Binsfeldius, Bonacina, Filliucius, eſſe ſimoniacam conventionem. Neque inſtes abeſſe ſimoniam ubi nihil præter indemnitatem quæritur. Non enim alia in hac materia indemnitas approbatur, niſi ſola quæ compenſet laborem aut expenſas cum ipſa reſignatione conjunctas in reſignatarii favorem, ſed nullatenus illas quas hic reſignans olim ſuſtinuit ut ſibi Beneficium aſſereret: iſtæ namque nihil habent cum reſignatione commune, neque factæ ſunt propter reſignationem præſentem, ſed propter commodum & poſſeſſionem ejus qui nunc reſignat. Et quamvis reſignatarius inde commodum accipiat, id evenit per accidens & indirectè, ſed non directè, neque per ſe. Probatur reſponſio authoritate pariter capitis *Cùm pridem*, de pactis: ubi Alexander III. rogatus approbare renuit conventionem, quâ quis renunciabat liti à ſe intentatæ ſuper Beneficio, dummodo ſibi reficerentur illius litis expenſæ. Et ratio hujus excluſionis eſt, quia iſte tranſigens non expenderat in-

in gratiam collitigantis, ſed in ſui ipſius gratiam; ideoque non erat juſta illas reſarciendi cauſa.

IV. Quartò quæritur, an ſimoniâ peccet is qui bona ſua confert ad novi Beneficii fundationem, cum pacto ut idem ſibi Beneficium conferatur? Reſpondeo peccare ſimoniâ, idque aſſeritur per cap. *Non eſt putanda*, 1. quæſt. 1. & cap. *Ex multis*, 1. quæſt. 3. & cap. *Tua nos*, de ſimon. ubi præterea hoc ſancitur, quod ſi remotâ omni pactione & intentione ſimoniacâ, etiam occultâ & mentali, fundator preces adhibet ut ſibi iſtud à ſe fundatum Beneficium conferatur liberè & ſpontaneè, eo caſu poterit eidem conferri. Quod verò ibi ſtatuitur de præbenda nullatenus ex pacto conferenda fundatori ejuſdem, hoc idem ſtatuendum de alia quavis præbenda quam aliquis ſibi aut alicui ſuorum conferri paciſceretur dum fundat aliud Beneficium, quaſi in compenſationem aut remunerationem antidoralem, aut in permutationem ſuæ novæ fundationis. Augebitur verò, & gravius erit ſimoniæ delictum, ſi pactio hujuſmodi fiat ſuper Beneficio necdum fundato, ſed fundando, ut contingit cùm quis ad obtinendum ſibi aut filio ſuo Beneficium jam exiſtens, confert prædium, vel numeratam pecuniam, ex qua novum aliud fundetur beneficium: tunc enim fit commutatio rei temporalis ad rem ſacram, Beneficium namque fundandum non eſt Beneficium, & priùs quàm facta ſit, & ab Ordinario recepta & approbata fundatio, prædium aut pecunia ad hoc deſtinata manet adhuc ſub genere rei merè temporalis & profanæ, & ſub iſta conditione magis reprobabitur per d. cap. *Tua nos*. Sanè poteſt quis ex jure communi, & citra omnem Papæ diſpenſationem, poſtquam novum de ſuis opibus Beneficium fundaverit, & hoc facto jus ſibi patronatus acquiſiverit, præſentare collatori ad fundatum à ſe Beneficium aliquem ſuorum qui ſit capax, non tamen ſeipſum, ut dictum eſt ſuperiùs ſub tit. de jurepatronatus. Collator verò tenebitur præſentatum inſtituere, etiamſi proprium filium patronus præſentaverit. Non enim in hujuſmodi cenſentur pater & filius pro una eademque perſona: neque fictio juris attenditur in ſpiritualibus, ut nec in naturalibus rebus, cap. *Si annum*, §. final. de judiciis in 6.

V. Quintò quæritur, an ſimoniacæ vel illicitæ ſint conſuetudines vel ſtatuta, quorum præſcripto Canonici dant aliquid in ſua receptione? Opinio multorum eſt, hæc eſſe licita, Joan. Andreæ in cap. *Nemo*, de regul. jur. in 6. Joan. de Anan. in cap. *Jacobus*, de ſimon. Coſmæ Guimier in Pragmat. Sanct. tit. de annatis, verb. *Conſuetudinis*: Fagnani in cap. *Præterea*, num. 65. & num. 81. Ipſeque Coſmas Guimier approbat conſuetudinem tota ferè Normannia & in diœceſi Pariſienſi receptam, aliiſque multis locis, ut Epiſcopi & Archidiaconi fructus percipiant primi anni vacantium Beneficiorum, quod vulgò dicitur *Jus deportus*. Tali conſuetudini Jus alicubi favere videtur; decernit enim cap. *Significatum*, de præbend. poſſe à Prælato, vel à Capitulo imponi aliquod onus Præbendæ vacanti, ad

quod poſtea teneatur Præbendarius. Et cap. *Præſenti*, de offic. jud. ordin. in 6. tales conſuetudines legitimè præſcriptas approbat circa onera quæ vacantibus Eccleſiis imponuntur. His ſuperaddit Fagnanus judicium ſacræ Congregationis Tridentini Concilii, quo Cardinales approbarunt conſuetudinem illam quâ fructus vacantium præſtimoniorum pro medietate cedunt in utilitatem Capitularis Menſæ: neque his refragari Concilium Trident. ſeſſ. 24. cap. 14. eo quòd, inquit Fagnanus, Concilii mens intendat reprobare onera quæ Beneficiatis, non verò quæ Beneficiis imponuntur; ut non recuſet licitè imponi onera Beneficiis, ſed illicitè & ſimoniacè Beneficiatis. Qua eadem diſtinctione contendit ibidem annatas Dignitatum licitè exigi à ſuprema Sede, ſpectatas quaſi onera ipſis Dignitatibus, ſed non perſonis proviſorum Prælatorum impoſita.

VI. Hîc aliquis demirabitur illam Fagnani diſtinctionem, ut ſimoniæ vitandæ gratiâ neceſſe ſit onerari Beneficium, non autem Beneficiarii perſonam. Cum tamen ex adverſo ſacri Canones reprobent quaſi ſimoniacum ſi Eccleſiæ, vel Præbendæ onus imponatur: probent verò ſi Præbendato idem onus imponatur, ut liquet ex cap. *Niſi*, de præbend. his verbis: *Nos eam proviſionem adhibito moderamine toleramus, ut ad præſtationem quadraginta librarum non dignitas Prioratus, ſed perſona Prioris maneat onerata.* Eandem requirunt præcautionem cap. *Veniens*, de tranſaction. & cap. *Cùm veniſſent*, de inſtitution. Veruntamen Canones qui ſtatuunt onerandum Præbendatum, ſed nullatenus Præbendam, hoc unum volunt, ut mortuo Præbendato ceſſet onus, nec tranſmittatur ad ſucceſſores, & ne Præbenda oneretur, hoc eſt ne onus tranſeat cum Præbenda à prædeceſſoribus ad ſucceſſores. Sed diverſo ſenſu Fagnanus non vult onerari Præbendatum hoc ipſo reſpectu, quod de Præbenda proviſus fuit, ne id onus temporale induat rationem pretii ab ipſo propter collatam ſibi Præbendam exſolvendi, quod eſſet apertè ſimoniacum: ſed vult iſtud onus inſidere Præbendæ quaſi æs alienum ex ipſius fructibus perſolvendum, ut contingit in aliis quibuſcunque pecuniariis debitis, pro quibus oppignorari ſolent etiam Beneficii fructus.

VII. Omnibus tamen ſedulò exploratis ſtandum eſt demùm huic diſtinctioni, quam perhibet ipſum Tridentinum Concilium ſeſſ. 24. de refor. cap. 14. Vel munera illa quæ jure conſuetudinis vel ſtatuti exigi ſolent in Canonicorum admiſſione, cedunt lucris particularium de Capitulo, vel conferuntur ad pias cauſas, ſcilicet ipſius Eccleſiæ, vel pauperum: & hoc ſolo pietatis caſu eſſe approbandas, non autem ſi cedant in lucrum collegarum, utpote ſordidum, abuſivum, & ſimoniacum. Hæc quoque diu pridem reprobata fuerunt per can. *Cùm omnis*, 1. q. 1. & cap. *Sicut pro certo*, de ſimon. & cap. *Sanè*, in extravag. comm. de ſimonia: ubi dantes & recipientes paſtus, dulciaria, jocalia, vel hujuſmodi pro admiſſione in Eccleſiam, Prioratum, vel Monaſterium cujuſvis ſexus, declarantur ipſo

facto

ſacto excommunicati; Capitula verò & Monaſteria ſuſpenſione puniuntur: quarum cenſurarum abſolutio ſoli Papæ reſervatur. Eaſdem innovavit pœnas Pius Papa V. in Bulla 104. quæ incipit, *Durum nimis*. Illæ tamen cenſuræ ob continuam ac ferè generalem oppoſitam praxim ſine ullo ad Apoſtolicam abſolutionem contravenientium recurſu nunquam receptæ ac admiſſæ in hoc Regno fuerunt. Eos qui perſolvunt hujuſmodi ad redimendam vexationem, ſub qua certiſſimè in judicio ſuccumberent, à peccato equidem hoc in Regno exemerim, ſed non eos ullatenus qui ab aliis recipiunt, cùm ad hoc à nemine adigantur. Leſſius quidem generaliùs affirmat lib. 2. cap. 35. dub. 23. num. 131. ipſam Extravagantem non eſſe abſolutè receptam.

VIII. Sextò quæritur de tranſactione circa litigioſa Beneficia, utrum ſit ſimoniaca? Non ambigitur quin gratuita ceſſio litis ſit omninò licita, quippe quæ nullâ afficitur pactione onerosâ, ideoque approbatur in rebus ſpiritualibus & ſacris, cap. *Super eo*, de tranſaction. Sed tota volvitur difficultas circa tranſactionem, quæ ritè definitur, Pactio non gratuita de re dubia & incerta ad litem dirimendam. Tranſigitur itaque vel compenſando rem ſpiritualem cum temporali, vel rem ſpiritualem cum alia ſpirituali. Neque huc pertinet tertium tranſactionis genus, quo temporale cum alio temporali compenſatur.

IX. Tranſactio rei temporalis cum re ſpirituali compenſata eſt apertè atque indubiè ſimoniaca, cap. *Cùm pridem*, de pactis, cap. fin. de rer. permut. cap. *Præterea*, 1. & 2. de tranſact. Atque ita illicitum eſt componere litem Beneficiariam traditâ, vel promiſsâ pecuniâ, vel re pecuniâ æſtimabili, cap. *Conſtitutus*, de tranſaction. Similiter ſimoniaca eſt tranſactio pecuniaria circa Reliquias. Bonacina tract. de ſimonia, diſp. 1. q. 4. §. 5. num. 3. Non tamen ex illius parte qui cùm aliter non poſſit, Reliquias pecuniâ redimit ab injuſto detentore. Hac enim ratione Chriſtiani olim Martyrum corpora à carnificibus redimere ſolebant. Neque ambigendum, poſſe Sanctiſſimam Euchariſtiam de impiorum aut infidelium manibus pretio redimi. Item ſimoniacum eſt acquirere jus præſentandi adhibitâ pecuniâ, cap. *Præterea* 1. de tranſaction. Item ſubjectionem Eccleſiæ, aut Eccleſiaſticam juriſdictionem, cap. *Præterea* 2. eod. tit. Poteſt tamen Epiſcopus, modò nihil interveniat pecuniæ vel pretii, ſua approbatione validam reddere tranſactionem, per quam cenſus ſuper aliquam Eccleſiam imponatur, cap. *De cætero*, de tranſaction.

X. Tranſactio verò rei ſpiritualis cum alia re ſpirituali Divino Jure licita eſt, etſi fieret propria, privatâque authoritate. Sed eſt quandoque illicita & humano jure ſimoniaca, propter Eccleſiæ prohibitionem. Inprimis enim vetat Eccleſia omnem cum laïcis compoſitionem circa decimas citra Papæ approbationem, can. *Decimas*, 16. quæſt. 7. cap. *Veniens*, de tranſaction. cap. *Venerabiles*, de confirm. utili, vel inut. At verò inter

Eccleſiaſticas utrimque perſonas de jure decimarum contendentes non exigitur Papæ approbatio, cùm ſufficiat Epiſcopi conſenſus, cap. *Statuimus*, de tranſaction.

XI. Secundùm Summorum Pontificum Decretales explorati juris eſt, poſſe ab Epiſcopis conſtitui penſiones ſuper Beneficiis propriæ collationis, tum in permutatione mutua Beneficiorum, ad compenſandos pinguioris ac ditioris Beneficii fructus cum tenuiori compermutato, dummodò penſio illa ad ſucceſſores Beneficii non tranſmittatur. Hoc enim diſertè ſancivit Alexander III. cap. *De cætero*, de tranſaction. & Clemens III. cap. *Ad quæſtiones*, de rerum permut. Tum etiam in tranſactionibus ad componendas lites & diſſidia, quæ ſine ulla fraude, aut Partium colluſione moventur, ut pari perſpicuitate decernit Innocentius III. cap. *Niſi eſſent*, de præbend. ut uni contendentium Epiſcopus Beneficium, alteri penſionem adjudicet.

XII. Quia tamen ſive ad pleniorem cautionem, ſive per ignorantiam juris contigit, ut Epiſcopi hac poteſtate rarò uſi ſint, quatenus Partes, omiſſis Ordinariis, ad ſolum Romanum Pontificem recurrere conſueverunt, diſcordant ab invicem Doctores, utrum ſacra iſta poteſtas integra penes Epiſcopos perduret, an verò per non uſum prorſus exoleverit? Perdurare in primis affirmat Gloſſa in cap. *Audivimus*, verb. *Penſio*, de colluſ. deteg. item Gigas tract. de penſion. quæſt. 6. pro hac parte allegans Felinum & Antonium de Butrio. Similiter Ancharanus conſil. 280. Oldradus conſil. 226. Gomeſius tract. de utraque Signatura, Abbas in d. cap. *Niſi eſſent*, de præbend. & in cap. *Paſtoralis*, num. 4. de his quæ fiunt à Prælat. Paulus Romanus tract. de Penſionibus, cap. 15. num. 10. Azorius part. 2. lib. 8. cap. 6. quæſt. 1. docent in penſionibus ſuper Beneficiis imponendis hoc ſolo Epiſcopos diſcriminari à Papa, quia penſionum ab Epiſcopis impoſitarum onera ſunt perſonalia, quatenus Beneficiis non imponuntur, ſed ſolius Beneficiarii præſentis perſonæ, atque ita ad ſucceſſorem non derivantur; cùm tamen Papa jus habeat penſionem conſtituendi ſuper ipſo Beneficio, ut ad ſucceſſorem tranſmittatur, dum erit ſuperſtes præſens penſionatius. Idem ſentit Cajetanus 2. 2. quæſt. 100. art. 4. Sylveſter verb. *Permutatio* 2. quæſt. 6. Tabiena verb. *Beneficium* 3. num. 15. Contrariam tamen tuentur ſententiam Navarra Manual. cap. 23. num. 100. verſ. 3. Covarruvias lib. 1. variar. reſolut. cap. 5. num. 8. & ſeqq. Sotus lib. 9. de juſtit. quæſt. 5. art. 2. & quæſt. 7. art. 2. Bonacina tract. de ſimonia, diſp. 1. quæſt. 12. n. 10. aliique ſolo non uſu Ordinariorum innixi. De Gallia verò noſtra teſtatur Louetus lit. *C*, cap. 40. ejuſque Scholiaſtes Brodeus, Epiſcopos iſta excludi poſſe poteſtate, quam tamen eis adhuc competere, noviſſimè ſcripſit Paſtor Gallicanus Juriſconſultus lib. 3. de Beneficiis, tit. 11. num. 9. & tit. 12. num. 9. Rebuffus verò in praxi, tit. de reſervationib. num. 29. ignorationem Juris Canonici, qua laborant Gallicanæ Curiæ, vituperat; quæ cùm ex officio proprio profiteri ſoleant Pragmaticam Sanctionem ſequi Sancti

Ludovici prohibentis Gallicanas pecunias pro Eccleſiaſticis rebus extra Regnum tranſportari, ſuique jactant officii eſſe tueri ſacros Canones uſque adeò hac in re perſpicuos & ſæpiùs iteratos, ſimulque Bononienſe Concordatum, quo reſervationes Romanæ Curiæ coarctantur, hoc Epiſcoporum jus à ſacris Canonibus conceſſum inane in hoc Regno eſſe patiuntur. Verùm diſcuſſis ignorantiæ Canonum tenebris, poſſet jus iſtud in Galliam poſtliminio reverti.

XIII. Quin etiam non ſolùm antiquiores ex Italia Canoniſtæ ſuperiùs prolati, verùm etiam noſtris diebus Sanlegerius Conſultorum S. Officii Decanus, Romanis in cauſis exercitatiſſimus, parte 2. qq. Beneficial. cap. 1. §. 4. num. 75. ita reſolvit: *Poteſt igitur Epiſcopus penſioni ſuper Beneficio creandæ authoritatem interponere, quando id fit cum juſta cauſa; & tunc hæc ſufficit abſque eo quod neceſſe ſit ad Apoſtolicam Sedem recurri. Cauſæ autem juſtæ ſunt veluti pro bono pacis, vel pro ſtudio alicujus pauperis ſcholaris, vel ad utilitatem Eccleſiæ, ad ſedandas lites, vel pro alimentis illius qui Beneficio renunciavit, dummodò id fiat in quantitate moderata, & nullâ Partium conventione præcedente. Rebuffus de pacif. poſſeſſ. num. 122. qui addit alias etiam cauſas, nempe ſenectutis, paupertatis, neceſſitatis ob æs alienum, & ſimiles, de quibus Gigas etiam de penſionib. quæſt. 1. num. 4. Inter cæteras juſtas cauſas imponendæ, & creandæ Epiſcopali authoritate penſionis, hanc aliàs Romana Rota admiſit, ſi Epiſcopus proprio nepoti penſionem aſſignaverit, quo faciliùs ſtudio Theologiæ incumbere poſſit, ut in deciſ. 166. num. 4. parte 2. in recentior. In dubio verò penſio, ſi nihil dictum ſit, cenſetur in cauſam alimentorum reſervata. Gabriel conſil. 191. num. 2. lib. 2. & poſt eum Gratianus diſceptat. forenſ. 548. num. 24. Sed inter penſionem authoritate Pontificia impoſitam, & illam quæ Epiſcopi authoritate nititur, hæc eſt notabilis differentia, quod illa quæ fit approbatione Epiſcopi ſucceſſorem in Beneficio non ligat: ſecus eſt de Pontificia penſione, quæ etiam ſucceſſores in Beneficio ligat & afficit. Gigas tract. de penſionib. q. 6. n. 4. Limita, niſi penſio impoſita, & creata fuiſſet pro bono pacis, & ad ſedandas lites; quia tunc etiam afficit Beneficii ſucceſſores, quantumvis ſolius Epiſcopi authoritas in illius creatione intervenerit. Gratianus diſceptat. forenſ. cap. 617. num. 16.* Hactenus verba Sanlegerii, per quæ graves reſolvuntur diſceptationes. Verumtamen ut valeant ab Epiſcopo conſtitutæ penſiones beneficiariæ, idem Rebuffus ibid. num. 121. & 122. duo admonet eſſe cavenda. Primum, ne Epiſcopus conſtituat penſionem ſuper quotam reddituum partem, v.g. tertiam, vel quartam fructuum; ſed potiùs deſignet numerum aut quantitatem certam ac individuam, tot nummos, tot tritici medimnos, tot vini amphoras. Cæterùm ut ſincerè loquar, præcautio iſta plus habet inanitatis quàm ſoliditatis, neque ſolo iſto defectu infirmanda foret Epiſcopalis penſio. Secundò ne conſtituatur ex præcedente Partium conventione, quæ licita eſſet penes Pontificem, ſed ſimoniam ſaperet penes Epiſcopum; ſic enim decernitur in cap. *Niſi eſſent*, in fine, de præbend. *Poſſunt*

licitè

licitè, non quidem ex pactione Partium, ſed ex juſſione Judicum proviſionem hujuſmodi exhibere.

XIV. Ubi penſio aſſignata terminum Canone vel conſuetudine præſcriptum excederet, qualis eſt in Italia dimidium fructuum, in Gallia verò tertia eorumdem pars, non ideò eſſet penſio prorſus diſſolvenda, ſed ſolummodò ad terminos à jure præfixos reducenda, ſcilicet in Italia ad ſemiſſem, ſeu dimidium; & in Gallia ad trientem, id eſt tertiam partem reducenda, ut docent Pariſius de reſignat. lib. 6. quæſt. 2. num. 144. Mantica deciſ. 153. num. 2. Gratianus diſcept. 995. num. 11. Sanlegerius d. §. 4. n. 41. 42. & 43.

XV. Rebuffus tit. de ſimonia in reſignatione, num. 17. rectè admonet non poſſe citra ſimoniæ labem dari pecuniam aut aliud temporale, etiam ad redimendam vexationem, pro nondum adepto Beneficio, quantumvis aliquis habeat jus ad rem; ſed tantùm pro Beneficio acquiſito, & in quo habet ipſum jus in re. Id conſtat ex cap. *Matthæus*, de ſimonia, ubi is qui fuerat à majore Capituli parte nominatus ad præbendam, ſed nondum proviſus ob minoris numeri contradictionem, pecuniâ redemit hanc vexationem minoris numeri, atque ita nemine diſcrepante proviſus fuit; jubetur nihilominus ut ſe abdicet eadem Præbenda, ex cauſa ſimoniæ quæ proviſionem illam præceſſerat.

XVI. Si Canonici conveniant invicem, Des mihi pro meo nepote tuum ſuffragium ac votum in iſta Præbenda, & ego polliceor tibi viciſſim meum pro tuo nepote ſuffragium ad alteram primùm vacaturam Præbendam; eſt pactio apertè ſimoniaca, quia omnis conventio in ſpiritualibus ablegranda eſt, cap. *Quàm pio*, 1. quæſt. 2. cap. *Cùm pridem*, & cap. *Pactiones*, de pactis. Similiter ſimoniacum eſt, ſi quis dicat, Nunquam me vivo fiet iſte Canonicus, niſi is pro quo rogavi eligatur. Joan. de Selva de Benefic. parte 1. quæſt. 7. num. 64. Rebuffus tract. de pacificis poſſeſſoribus, num. 136. Sicque multi comperiuntur Canonici ſimoniæ rei.

CAPUT V.

Altera elucidatur in materia ſimoniæ difficultas circa Monaſteriorum ingreſſum.

I. SEPTIMÒ quæritur, utrum contrahatur ſimonia quoties in ingreſſu Monaſterii ex mutua conventione aliquid datur, vel exigitur titulo alimentorum & onerum Monaſterii? Hæc verò verba de alimentis & oneribus Monaſterii ideò hîc appono, quia indubium eſſe apud omnes debet, committi ſimoniam ſi pactio pecuniaria

pecuniaria verſetur circa ipſam in Monaſterium admiſſionem: quandoquidem Religio ſacra quædam res eſt, tam in pauperibus, quàm in opulentis Monaſteriis. Atque jure meritò damnatur omnis convento pretio adveniens Monaſteriorum ingreſſus tanquam ſimoniacus in Nicæno Concilio ſecundo act. 8. can. 18. Deinde in Lateranenſi ſub Alexandro III. can. 10. Poſtmodùm in alio Lateranenſi ſub Innocentio III. can. 64. & habetur in cap. *Quoniam ſimoniaca*, de ſimon. & in aliis Juris locis.

II. Reſtrictim autem circa titulum alimentorum aliarumque communium & particularium Monaſterii expenſarum, ſive ordinariè, ſive extraordinariè occurrentium difficultas in duas potiſſimùm diſcinditur ſententias. Quidam enim indiſtinctè docent hoc præcisè titulo licitum eſſe paciſci etiam in opulentis Monaſteriis. Horum ſumma ratio eſt, quia cùm alimenta & reliqua pecuniarias expenſas exigentia Monaſteriorum onera ſint res merè temporales, nullatenus eſſe poſſunt materia ſimoniæ Divino Jure vetitæ. Adduntque ad ſuæ munimen ſententiæ, in Matrimoniis Fidelium iniri dotales conventiones & pecuniarias pactiones ad onera matrimonii ſuſtinenda, juxta legem *Pro oneribus*, C. de jure dot. etiam in opulentiſſimis familiis: quæ tamen immunes ſunt à labe ſimoniæ, quanvis matrimonium ipſum cui pecuniariæ illæ conventiones accidunt, non modò ſit res ſacra, ſed etiam Scripturâ teſte magnum Sacramentum in Chriſto & in Eccleſia, Epheſ. 5. 32. Hæc eſt opinio Dominici Soto, Bonacinæ tract. de ſimonia, diſp. 1. quæſt. 7. §. 4. num. 4. 5. 6. Leſſii lib. 2. cap. 35. dub. 23. ubi dicendo licitam eſſe dotis conventionem pro alimentis Monialis, maximè ſi Monaſterium tenue ſit, perſpicuè inſinuat locum eſſe quoque huic definitioni in Monaſteriis commodis, ſed majori tamen ratione in tenuibus. Azorius item 1. p. lib. 13. cap. 9. quæſt. 1. indiſtinctè approbat iſtas in Monaſteriorum ingreſſu conventiones, modò pro dote & alimentis conveniatur, & non præcisè pro admiſſione in Religionem. Et poſtquam citavit S. Thomam 2. 2. quæſt. 100. art. 3. ad 4. vbi Sanctus Doctor reprobat iſtas pactiones ſi fiant in Monaſteriis opulentis, reſpondet ibi Azorius hoc genus prohibitionis & ſimoniæ eſſe ſolummodò Eccleſiaſtici Juris, & non Divini; eique jam inde à plurimis annis receptam ubique locorum conſuetudinem oppoſitam derogaſſe, & demùm illud prorſus abrogaſſe; itaut Canones Conciliorum qui hoc ſimoniæ genus invexerant jampridem nullatenus obligent. Iſta quidem opinio quanvis longè invaluerit, laxa nimis & periculoſa mihi viſa eſt, & ſubinde probabo per eam violari Jus quoque Divinum, tam in Monaſteriis tenuibus, quàm in opulentis, ſi conventio pecuniaria verſetur circa ipſam in Monaſterium admiſſionem, cùm utrobique res ſacra per pactionem pecuniariam conferatur & recipiatur; quod utique ipſam includit ſimoniæ definitionem. Si verò pactio iſta fiat præcisè propter alimenta & onera Monaſterii ſuſtinenda, commonſtrabo eſſe ſimoniacam, & contra Jus Divinum

in Monaſteriis opulentis, nullatenus verò in illis quæ inopiâ laborant. Alia eſt quorumdam in oppoſitam extremitatem cadens opinio, nullatenus fas eſſe de pecuniaria contributione paciſci, ſive conveniatur pro alimentis aliiſque expenſarum Monaſterii oneribus, ſive pro ipſamet admiſſione in Religionem; ſive Monaſterium indigeat, ſive commodum ſit: quæ rigiditas magis in affectu ad extrema omnia rigida conſectanda, quàm in ulla ratione fundatur.

III. Tertia, eaque reliquis duabus longè præferenda ſententia, eſt Sancti Thomæ, Sancti Bonaventuræ, S. Raymundi, & aliorum mox citandorum ſic diſtinguentium. Primùm quidem nefas & ſimoniacum eſſe etiam in Monaſteriis inopiâ laborantibus paciſci pecuniariam contributionem pro admiſſione in Religionem, idque Divino Jure prohiberi, cùm Religio ipſa ſit res ſpiritualis & ſacra, & ſimonia jure naturali prohibita omnis illa ſit quæ rem ſacram contribuit propter pecuniariam contributionem: eaque de cauſa Concilium Lateranenſe damnat in can. 64. omnes eas Moniales quæ prætextu paupertatis pretio aliquas in Sorores recipiebant. Vbi verò pactio pecuniaria circa ſolas temporales monaſterii expenſas & alimenta præſtanda verſatur, non verò circa bonum ipſum ſpirituale Religionis, ita diſtingui volunt: Vel Monaſterio bona temporalia ita ſuppetunt, ut his expenſis & alimentis commodè ſufficiant; & iſto caſu pactiones pro his initas docent eſſe ſimoniacas etiam contra Jus Divinum: Vel Monaſterium ita indiget, ut non poſſit expenſas iſtas & alimenta præſtare, niſi perſona poſtulans pro his temporalibus ea quæ ſunt neceſſaria contribuat; & iſto caſu nullam exiſtere contra Jus Divinum ſimoniam, & licitum eſſe ita paciſci reſpectu Monaſteriorum indigentium, ſed non opulentorum.

IV. Objiciet aliquis hanc eſſe ſupervacaneam diſtinctionem; alimentaque à Monaſterio præſtanda, cùm ſint merè temporalia, poſſe pecuniariâ pactione compenſari indiſtinctè ab ipſis etiam opulentis Monaſteriis, quandoquidem opulentia Monaſteriorum non immutat rerum naturam, & in hac pactione peræquè in opulentis Monaſteriis atque in Monaſteriis indigentibus res temporalis aliâ re temporali compenſetur; cùm tamen ſimoniæ conceptus & definitio includat neceſſariò aliquid ſpirituale. Ad hæc reſpondeo, licèt temporalia Monaſteriorum bona ſeorſim ſpectata ſint aliquid temporale, eſſe tamen ſpirituale jus Religioſo acquiſitum, ut participet opibus Monaſterii in iis quæ ad victum ſibi à Religione præſtandum pertinent. Si ergo Monaſterium temporalia poſſidens in ea quantitate ut poſſit poſtulanti ſemel admiſſo omnia ad corporis vitam neceſſaria præſtare, paciſcatur pecuniam pro alimentis ei præſtandis, vendit ei pretio jus illud quo tenetur Monaſterium de bonis temporalibus quæ poſſidet ſuppeditare Religioſis omnia neceſſaria ad victum intra Religionem tranſigendum. Monaſterium verò his temporalibus carens quæ victui po-

ſtulantis

ſtulantis ſufficere poſſent, non cenſetur vendere ea quæ non habet, neque ea ſuppeditare tenetur quæ non habet; atque ita liberè poteſt de iis paciſci quæ poſtulanti cùm fuerit admiſſus præſtare pro victu teneatur. Atque in his Monaſteriorum temporalibus facultatibus ineſt par ratio quæ in Beneficiorum temporalibus, & utraque temporalia Monaſteriorum & Præbendarum ſunt ſpiritualibus conjuncta. Et quemadmodum non poteſt in Beneficio conferendo, aut per reſignationem in alium quempiam tranſmittendo, vendi citra ſimoniam jus illud fruendi proventibus Beneficii temporalibus, ob ejuſmodi cum ſpirituali re connexionem, adeò ut qui unum vendit, alterum, nimirum ſpirituale, non relinquat invenditum, ut decernitur per cap. *Si quis objecerit*, 1.quæſt.3. eadem viget ratio in Monaſterii temporalibus bonis quæ Religionis communibus & particularibus neceſſitatibus & commodis deſtinata ſunt. Etenim in Religionem ſeu Monaſterium aſſumptio nihil eſt aliud quàm admiſſio ad communia Monaſterii bona, tum ſpiritualia, tum temporalia. Cùm igitur inter religioſæ ac monaſticæ vitæ bona recenſendum ſit jus ſingulis Monachis aut Monialibus competens, ut de communibus bonis Monaſterii alantur, illud jus planè ſpirituale exiſtit, & à vita religioſa indivulſum; ideoque non poteſt pactione pecuniariâ futuris Religioſis vendi. Secus eſt in tenuibus Monaſteriis, quæ cùm bonis careant quibus noviter admittendus ali poſſet, hæc quæ non exiſtunt bona, neque ſacra, neque ſpiritualia dici poſſunt; imò neque bona, quia juxta Philoſophum non entis nullæ ſunt qualitates.

V. Objectio porrò de pactis dotalibus nihil obſiſtit. Quandoquidem pacta illa nullatenus pertinent ad Matrimonium, ut eſt Sacramentum, ſed ut eſt civilis contractus omnibus gentibus etiam infidelibus communis. Ipſæque dotes & nuptiales conventiones erant in communi uſu matrimoniorum antequam lex Chriſti Matrimonia Fidelium elevaſſet ad dignitatem Sacramenti, quæ poſterior eſt & acceſſoria ad civilem contractum, ſicut conſecratio poſterior eſt & acceſſoria, prorſuſque accidentaria Calici, nec impedit quin licitè Calix vendi poſſit.

VI. Poſſe verò Monaſterium inopiâ laborans de pecunia paciſci in alimoniam ejus qui ſuam in Religione proſequitur admiſſionem, & cujus victui Monaſterium ſuppeditare non ſufficit, modò ne plus petatur quàm opus ſit, docent duo illa in Eccleſiæ cœlo primæ magnitudinis ſydera, & profeſſionis regularis, cujus utique officia ignorare non poterant, præcipua columina Sancti Thomas & Bonaventura. Ex his S. Thomas duobus præſertim locis, in 4. Sent. diſt.25. quæſt. 3. art. 2. ad 7. & in Summa Theologica 2.2. quæſt. 100. art. 3. totus eſt in hac diſtinctione dati & accepti pro pretio rei ſpiritualis, quæ eſt Religio; & dati & accepti pro alimonia, quæ eſt temporalis: & iſtud quidem nullam involvere ſimoniam porbat ex 1.Cor.9. *Quis militat ſuis ſtipendiis unquam? Quis paſcit gregem,*

& de lacte illius non manducat? Secundò idem probat ex ſtipendiis Clericorum ad ſacra obeunda miniſteria, ad pſallendum in Choro, ad Miſſarum onera, ſeu pro vivis, ſeu pro defunctis; ad aſſiſtendum Proceſſioni. Deinde ad quartum argumentum quod ipſe ſibi objecerat de Monaſteriis in quibus aliquid à perſonis quas recipiunt exigitur, reſpondet his verbis: *Dicendum quod pro ingreſſu Monaſterii non licet aliquid exigere, vel accipere quaſi pretium: licet tamen ſi Monaſterium ſit tenue, quod non ſufficiat ad tot perſonas nutriendas, gratis quidem ingreſſum Monaſterii exhibere, ſed accipere aliquid pro victu perſonæ quæ in Monaſterio fuerit recipienda, ſi ad hoc non ſufficiunt Monaſterii opes.* Hæc ultima verba, *Si ad hoc non ſufficiunt Monaſterii opes*, omnem præcludunt evaſionem illorum qui verba S. Thomæ reſtringenda præſumerent ad ſponte oblata; quandoquidem in confeſſo eſt apud omnes, licere ſponte aliquid offerre, etiamſi ſufficerent Monaſterii opes; non enim ſponte & liberaliter oblata, ſed pactiones pecuniariæ ſimoniam conſtituunt.

VII. Sanctus verò Bonaventura non poſſet dilucidiùs mentem ſuam explicare. In libello enim Apologetico adversùs illos qui Ordini Fratrum Minorum adverſantur, & habetur in primo tomo opuſculorum ejus, proponit quæſt. 18. hanc adverſantium ſuo Ordini objectionem. *Cùm ergo ſitis informatores earum* (loquitur de Monialibus S. Claræ) *quare permittitis quod plures apud eas impurè, id eſt per pecuniam, recipiuntur, quæ ſi nihil ſecum ferrent, nullatenus reciperentur, & apertè ſimonia videtur? Reſponſio: Si illud alii faciunt, de hoc non à nobis, ſed ab illis eſt ratio exigenda. Sed tamen ut ſatisfaciamus quærentibus, ſciendum quod quantum ſpectat ad hanc materiam quadruplex eſt forma recipiendi ad Ordinem qualemcumque. Prima quando aliquis recipitur nec pro pecunia, nec cum pecunia, ſed purè pro Deo: & iſta eſt puriſſima coram Deo & hominibus. Secunda quando aliquis recipitur non pro pecunia, ſed cum pecunia, ita ut ſi nihil afferret, tamen reciperetur pro Deo: & ſimiliter hoc purum eſt coram Deo, ſed cautè agendum eſt coram hominibus, ne detur eis occaſio ſcandali, & ne ſit ibi affectus avaritiæ infectus ex ſpe lucri. Tertia quando quis recipitur non pro pecunia, nec tamen reciperetur ſine pecunia, eo quòd non habent aliter ei qui eum recipiunt in neceſſitatibus corporis providere, cùm tenues facultates domus vix ſufficiant jam receptis, nec ad eas audeant plures recipere, & iſtos ſuis neceſſitatibus ſpoliare: ita quod talis perſona quæ ſic recipitur, ſi abundaret locus, ſine pecuniis reciperetur. Similiter aliquis duxit uxorem propter divitias & nobilitatem ejus quæ habet naſum; nec tamen propter hoc ducit eam, quia naſum habet, quam tamen ſi naſo careret, nullatenus duxiſſet. Et hoc non eſt impurum, licèt non appareat forſitan pulchrum. Quarta cùm aliquis recipitur amore pecuniæ, ita quod ſi poſſent illam pecuniam habere ſine perſona, non reciperent perſonam; ſed ut habeant pecuniam, perſonam recipiunt. Et hoc penitus impurum eſt & ſimoniacum; quia ibi pecunia eſt cauſa receptionis perſonæ, non è converſo. Ubi ergo recipitur perſona propter pecuniam, ſimonia eſt;*

quia

quia ibi venditur ſpirituale, id eſt conſortium ſpiritualis ſocietatis, pro temporali, ſcilicet pecunia. Et hoc plerique faciunt etiam ex mera inopia, optantes aliquem venire cum pecunia, quem reciperent ut eorum inopia repararetur, vel debita contracta ſolverentur, vel bona concupita emerentur, vel ædificia conſtruerentur. De talibus dicit Eccleſiaſticus cap. 27. Propter inopiam multi deliquerunt. Ubi verò pecunia recipitur propter perſonam, quam aliàs libenter reciperent ſi haberent unde eam paſcerent, non videtur eſſe ſimonia, dummodò forma cum intentione concordet. Et hoc modo ſuſtinemus quod Sorores Sanctæ Claræ recipiunt pecuniam cum perſonis, ſiquando oportet eas plures perſonas recipere quàm de facultatibus Monaſterii congruè valeant ſuſtentari.

VIII. Doctor ergo Seraphicus negat eſſe ſimoniacum, ſi Monaſterium non habens ſufficientes facultates ad victum ejus quæ de novo poſtulat admitti, recuſet illam admittere, niſi augmentum temporale pro ſuo victu conferat in Monaſterium; ſed ſi conferat, tunc poſtulans recipiatur, dummodo duo iſta quæ ſola exprimit, ſimul concurrant: primò ut Monaſterium ſit inops & inſufficiens ad victum perſonæ poſtulanti ſuppeditandum: ſecundò ut perſona propter Deum ſolummodò admittatur, & non propter pecuniam quam defert, adeò ut ſi Monaſterii facultates ejus quoque victui ſufficerent, nec perſona poſtulans quidquam ſecum afferret, nihilo tamen minus in Monaſterium reciperetur. Primam conditionem illam notent Monaſteria quibus facultates ſuppetunt ad victum novæ poſtulantis; quam tamen admittere volunt ſub obligatione dotis pecuniariæ, ſed planè recuſant citra talem obligationem: Sancti enim Doctores Eccleſiæ Thomas & Bonaventura apertè docent id eſſe illicitum & ſimoniacum. Secundam verò conditionem notent ipſa etiam Monaſteria quæ inopiâ laborant, ſed recipiunt perſonas non purè & ſimpliciter propter Deum ſolum, ſed propter dotem. Illa namque impura intentio nullatenus excuſatur à ſimonia prætextu paupertatis, ut generale Concilium Lateranenſe dicto can. 64. apertè declarat: & Sancti Thomas & Bonaventura locis citatis docent, ad evitandam ſimoniam debere perſonam admitti propter ſolum Deum, adeò ut ſi Monaſterii opes ſufficerent, nihilominus perſona reciperetur ſine ulla dotis conditione aut exactione; dos verò nullatenus in pactum deducatur, niſi hac ſola conſideratione alimentorum, quæ tenues Monaſterii facultates exhibere non poſſunt.

IX. Utrum verò contributio poſtulantis pecuniaria deducatur in pactum cum duabus prædictis conditionibus quas Sancti Thomas & Bonaventura apertè requirunt ad hoc ut ſimonia vitetur, an verò ſine pacto ſponte offeratur, nihil pertinet ad quæſtionem. Nam & in contributione ſpontanea ſine ulla pactione interveniret mentalis ſimoniæ crimen, juxta utriuſque Sancti doctrinam, tam in indigente, quàm in opulento Monaſterio, ſi perſona poſtulans reciperetur propter temporale commodum ſponte oblatum, alioqui ne quidem in opulento Monaſterio recipienda.

X. Petrus etiam Cantor Pariſienſis Doctor qui duodecimo ſeculo floruit, ſic loquitur in tractatu de Verbo Abbreviato, cap.38. *Si monaſterium adeò inops eſt ut non poſſit recipere aut nutrire ſine pecuniæ contributione illum qui ſe offert ad Religionem, poterit huic concedere Confraternitatem ſpiritualem, non autem corporalem: vel etiam habito reſpectu ad domus inopiam & ad neceſſarias pro alimentis ipſius poſtulantis expenſas*, EXIGERE ab illo ut SUB EA CONDITIONE ADMITTATUR, *quod ſuppeditabit Monaſterio redditus temporales ad ſubſidium & alimoniam vitæ ſuæ.* Hic Author apertè approbat pactiones & exactiones pro alimentis quando Monaſterium eſt inops; & apertè reprobat quando Monaſterium eſt commodum. Scripſit & obiit hic Author ante ortum Mendicantium Ordinum, & ante memoratum ipſum Lateranenſe Concilium.

XI. His adſtipulatur Canoniſtarum coryphæus, à quo Decretalium volumen Gregorio Papa IX. jubente habemus, quique primus traditur Summam caſuum conſcientiæ compoſuiſſe S. Raimundus lib.1. tit.1. §.22. in hæc ipſa verba: *Si Monaſterium eſſet adeò tenue vel paupertate depreſſum, quod redditus vel vix, vel non ſufficerent perſonis præſentibus, non ſolùm intentionem poſſent habere, ſed etiam credo quod poſſent dicere, Non ſufficiunt nobis, libenter ſuſcipimus te ad ſpiritualia; ad temporalia non poſſumus niſi habeamus plures poſſeſſiones: & tunc ille offerat ſe & ſua. Quod autem dicitur in conſtitutione* (nimirum jamdicti Lateranenſis Concilii) *eodem cap. Quoniam*, *verſ. Paupertatis prætextu, de ſimon. intelligitur cùm hoc dicebant in fraudem.* Hactenus S. Raimundus.

XII. Franciſcus Suarez de cenſuris diſp.22. ſect.5. num.11. juremeritò reprehendit Dominicum Soto, qui lib.9. de juſtitia & jure, quæſt.6. in fine, contra S.Thomæ, aliorumque veterum doctrinam aſſeruit licitum divitibus Monaſteriis paciſci titulo alimentorum ante admiſſionem. Cùm enim Monaſterium ſatis habeat unde admiſſa alatur, eaque bona ſint ad Monialium alimoniam deſtinata, falsò prætexitur ad novam contributionem cauſa victus; atque ita pactio, vel exactio iſta non cadit ſuper alimentorum neceſſitatem, ſed ſupra admiſſionem. Idem Suarez eadem repetit tomo 1. de Religione, lib.4. cap.17. Cujus veſtigiis inſiſtens Filliucius idem docet circa commoda Monaſteria, tract. 45. cap.4. num.23. Eandem approbant diſtinctionem pauperis vel divitis Monaſterii Cajetanus in 2.2. quæſt. 100. art.3. ad 4. Navarra Manualis cap. 27. num. 106. Toletus lib.1. cap.36. num.9. aſſerentes licere paciſci præcisè pro ſolis alimoniis in Monaſteriis inopibus, non in divitibus.

XIII. Taxatio verò facultatum Monaſterii temporalium, ſecundùm quam minimè liceat ampliùs exigere ab admittendis, imprudentiùs à quibuſdam determinatur ad arctam neceſſitatem. Majore prudentiâ & circumſpectione ſic providit Tridentina Synodus ſeſſ. 25. cap.3. de Regularib. *In temporalibus Monaſteriorum facultatibus eam ineundam eſſe rationem, ut Mo-*

nialium

nialium numerus COMMODE *ſuſtentari poſſit*. Præfatus Sanctus Bonaventura non eſt Doctor, cùm fuerit totius Ordinis ſui Generalis Miniſter, qui argui poſſit modicæ circa res Monaſteriorum experientiæ, neque permittit ejus eximia ſanctitas ut à quoquam arguatur nimiæ erga Dei providentiam diffidentiæ. Ipſe verò in tractatu determinationum quæſtionum circa Regulam Sancti Franciſci, quæſt. 19. inter cauſas cur Communitas (ut loquitur) in religionis ſpiritu deficiat, allegat paupertatem nimiam: *Ex qua* (inquit) *Religioſi coguntur fieri proprietarii, dum ſibimet videtur quiſque providere, quia ob nimiam inopiam non providetur eis in commune*. Hoc docent quotidiana quæ videmus Monaſteriorum Monialium infortunia, & caſus commiſeratione digni; virorum namque Monaſteria faciliùs ab hujuſmodi damnis emergunt. Videmus in permultis virginum Monaſteriis ad gravem inopiam redactis fuiſſe eò quandoque redactos Prælatos, ut ſolutâ clauſurâ virgines ad proprios parentes tranſmiſerint nutriendas, ſuaſque operas, ne à propriis parentibus repellerentur, famulitia & opificia pro pane apud eos quærendo locaturas. Vidimus multoties facilè diſſipatis Monaſteriorum exiguis facultatibus, neceſſe fuiſſe quaſi in communi naufragio, ut ſingulæ Moniales privatim ſuo victui conſulerent, ſuas operas externis pretio ad vitæ ſubſidium exhiberent, proprietatem rerum quaſcumque corradere poſſent, ſibi ad vitæ privatæ neceſſitates aſſererent, tempora orationi, vel lectioni deſtinata manuum labori inſumerent, colloquia cum externis, à quibus ſubſidium aliquod ſperabant, miſcerent, ex quibus contingeret omnem interiorem & exteriorem diſciplinam prorſus evaneſcere.

XIV. Et utique ſi adhibitis duabus ſuperiùs præſcriptis conditionibus, adhuc illicitum, & ſimoniacum eſſet de alimentorum contributione in Monaſteriis convenire; pari, aut etiam fortiori ratione ſimoniacum eſſet Sacerdotibus circa juſtam & approbatam taxationem paciſci cum illis qui ab eis Miſſas, aut Miſſarum anniverſarias celebrationes poſtulant: nec enim ſacratior eſt, aut auguſtior intra Monaſterium admiſſio quàm incruentum corporis & ſanguinis Dominici Sacrificium, cùm nihil habeat Eccleſia quod hujus celebrationis ſanctitatem æquiparet. Pari quoque ratione vocabitur ſimoniaca quæcumque proteſtatio, conventio & exactio diſtributionum pro Officiis Divinis in Choro, & quorumcunque ſtipendiorum pro Eccleſiaſticis & ſacris miniſteriis, & procurationum pro Eccleſiarum viſitationibus. Et certè juſtiſſima horum ſtipendiorum cauſa, omniumque præcipua eadem eſt tum in ſacris Eccleſiæ miniſteriis, tum in religioſa Monialium ſocietate victus & alimonia Deo miniſtrantium.

XV. Inter Sanctiſſimos Præſules qui omnium ſeculorum decurſu commiſſas ſibi Eccleſias ſanctiſſimè adminiſtrarunt, vix, imò ne vix quidem ullus cenſeri queat canonicæ diſciplinæ tenacior Sancto Carolo Borromeo

romeo Mediolanenſi Antiſtite, quem propoſuit Deus omnibus Eccleſiæ Paſtoribus in exemplum ſacri zeli, conſtantiæ & vigilantiæ Epiſcopalis. Cùm verò ejus omnes Conſtitutiones tum ad Diœceſim ampliſſimam, tum ad univerſam, cui ut Metropolitanus præerat, provinciam ſpectantes exactiſſimâ diligentiâ collectæ fuerint in ampliſſimum volumen inſcriptum *Acta Mediolanenſis Eccleſiæ*; cumque accuratiſſima ipſius vitæ hiſtoria à pluribus qui diu cum illo verſati fuerant Scriptoribus edita fuerit, nullum tamen tum in illis Conſtitutionum ejus collectionibus, tum in ejus vitæ ſerie, vel leve indicium reperitur, quo poſſit quis judicare ſanctiſſimum & vigilantiſſimum Antiſtitem conatum fuiſſe ex tam multis, quibus invigilabat Monaſteriis, imaginarium iſtud ſimoniæ genus pro neceſſariis in pauperibus Monaſteriis poſtulantium puellarum alimentis eradicare.

XVI. Circa iſtas ingredientium Monaſteria, ſive ultroneas, ſive conventionales obligationes temporalium facultatum, operæpretium fuerit referre Conſtitutiones ejuſdem Sancti Caroli, per quas prudenter conſulitur & puellarum ingredientium libertati circa profeſſionem, & ipſorum Monaſteriorum indemnitati. Conſtitutiones iſtæ habentur in duabus quibus vir Sanctus præſedit Synodis provincialibus, ſcilicet in prima anni 1565. cap. de novitiis ad profeſſionem recipiendis: & in ſecunda anni 1569. tit. 3. de iis quæ ad Moniales pertinent. In his ergo ſtatuitur, ut in ipſo initio admiſſionis puellæ intra Monaſterium contributio dotalis neque relinquatur in manibus parentum puellæ, neque in manus Monaſterii conſignetur, ſed deponatur in manibus probi & facultatibus commodè inſtructi viri ab ipſo Monaſterio approbati, hac lege, ut ſi puella vel moriatur novitia, vel profeſſionem emittere nolit, reddatur pecunia illis qui eam contribuerant. Sic enim providetur libertati puellæ, ſi dos de manibus Monialium non ſit repetenda, ſed de manibus depoſitarii, vel ſequeſtri. Si verò contingat puellam exacto probationis anno profiteri, conſulitur juri Monaſteriorum, quæ plerumque non poſſunt à moroſis parentibus promiſſam dotem recuperare, qua ex cauſa Monaſteria ſæpe ad paupertatis anguſtias redigi ſolent.

XVII. Extravagans Urbani IV. quæ eſt 1. de ſimonia, excommunicat cum reſervatione ad ſupremam Sedem omnes exigentes aut paciſcentes atque ſolventes aliquid, tam viros quàm fœminas, pro ingreſſu Monaſteriorum cujuſvis ſexus, cœnas, prandia, paſtus, pecunias, jocalia, aliáſve quaſcunque res etiam ad uſum Eccleſiæ vel pietatis deſtinatas. Ipſos verò Conventus, Capitula, Monaſteria ſuſpenſionis ſententiæ ſubjicit. Hanc Extravagantem poſteriores Summi Pontifices mitigarunt, Innocentius VIII. Martinus V. Clemens VII. Ex his Martinus V. declaravit ſe eximere ab hujus Extravagantis pœnis Moniales, aliáſve perſonas de dote negotiantes aut convenientes ad ingreſſum fœminarum in Monaſteriis recipiendarum, ut refert Sylveſter verb. *Simonia*, num. 15. Hoc idem declaravit

ravit per ſpeciale Breve Clemens VIII. non eſſe Moniales ſimoniæ reas paciſcendo de dote recipiendarum pro ſufficienti & congrua ſuſtentatione. Et refertur à Baſſæo Capucino in compendio privilegior. verbo *Moniales*, num.16. & à Ludovico Miranda tract. de Monialibus, quæſt.8. art.7. concluſ.1. Navarra in comment. ad cap. *Quoniam*, de ſimon. & in Manuali, cap.27. num. 106. Leſſio lib.2. cap.35. dub.23. num. 131. Bonacina tract. de excommunic. in particulari, diſput.2. quæſt.3. puncto 29. num.6. Quatenus autem Sylveſter verb. *Simonia*, quæſt.19. & Navarra Manual.cap.23. num. 111. dicunt excommunicationem nullam incurri niſi in Ordine & Beneficio, ſignificant hoc ipſo non eſſe receptam iſtam Extravagantem, quæ excommunicat ſimoniacos in Religionis ingreſſu; quod idem abſolutè aſſerit loco citato Leſſius. Verumtamen cùm mitigationes prædictæ Summorum Pontificum ſola exonerent fœminarum Monaſteria, poſſet adhuc iſta Extravagans in ſuo robore perdurare circa Conventus & Monaſteria virorum.

XVIII. Statuit caput unicum, §.*Sanè*, de ſtatu Regul. in 6. in hunc finem, ut Monialium clauſura commodiùs obſervetur, ne in Monaſteriis Ordinum non Mendicantium aliquæ deinceps recipiantur in Sorores, niſi quot poterunt de ipſorum Monaſteriorum bonis, ſive proventibus abſque penuria ſuſtentari. Ne, ut ait ibi Gloſſa, contra proprium inſtitutum cogantur mendicare. Concilium verò Tridentinum ſeſſ.25. de Regular. cap.3. conſtituit ut in Monaſteriis & domibus, tam virorum, quàm mulierum bona immobilia poſſidentium, vel non poſſidentium, cujus generis declarat ſolas eſſe de cætero Fratrum Capucinorum & Minorum de Obſervantia domos, is tantùm numerus conſtituatur & conſervetur, qui vel ex redditibus propriis Monaſteriorum, vel ex conſuetis eleemoſynis commodè poſſit ſuſtentari. His verò Conſtitutionibus cumulatè ſatisfaciunt & obtemperant Monaſteria, quæ cùm non habeant ſufficientes redditus ad victum noviter poſtulantium, requirunt ab eis contributiones, quarum præſidio poſſit Monaſterium eis victum commodè ſubminiſtrare. Cùm enim nova illa contributio inter Monaſterii facultates computetur, ſequitur per novas illas admiſſiones in Religionem nullatenus excedi numerum eorum qui ex redditibus Monaſterii, aut ex conſuetis eleemoſynis ali poſſunt. Et intentio Concilii violaretur, ſi ad Religionem tales poſtulantes abſque ſuſtentatione admitterentur.

CAPUT VI.

Aliæ quædam circa ſimoniam difficultates elucidantur.

I. OCTAVÒ quæritur, an ſit ſimoniaca Reliquiarum venditio, aut locatio? Reſpondendum affirmativè, cùm Reliquiæ ſint res ſacræ, & in venditione & locatione pretium neceſſariò interveniat. Ita decernit Concilium Generale ſub Innocentio III. can.62. & habetur in cap. fin. de Reliquiis & venerat. Sanctorum. His ſuffragatur Jus Civile, l. 3. C. de ſacroſ. Eccleſiis. Sanè ut de Vaſis ſacris ſuperiùs docui, ac de Calicibus conſecratis, poſſunt eadem ratione vaſa emi aut vendi, in quibus conditæ ſunt ſacræ Reliquiæ, dum nullatenus intendatur Reliquiarum venditio, neque harum ratione pretium augeatur. Abbas in cap.fin. de Reliq. Sylveſter verbo *Reliquiæ,* Suarez tom. 1. de Religione, lib. 4. cap. 14. num. 24. Prætetea licitum eſt Reliquias de infidelium aut impiorum manibus pretio redimere. Proinde celebratur pietas Sancti Bonifacii Martyris, qui Martyrum Reliquias de carnificibus pretio redimebat; necnon Luitprandi devotio Longobardorum Regis, corpus Sancti Auguſtini Eccleſiæ Doctoris de manibus Barbarorum qui Sardiniæ dominabantur, ex ea inſula ingenti perſoluto pretio Ticinum transferentis.

II. Quæritur nonò, utrum aliis quoque titulis præter jam recenſitos fas ſit pecuniam pro rerum ſpiritualium contributione dare, vel accipere? Reſpondeo licere, tum ratione laboris, tum ratione debiti ad miniſtri ſuſtentationem ſtipendii: nunquam tamen præcisè ratione ſacri ipſius miniſterii. Hæc propoſitio divinis teſtimoniis adſtruitur, dicit enim Chriſtus Dominus de ſacris Miniſtris: *Dignus eſt operarius mercede ſua.* Matth. 10. Apoſtolus quoque 1.Cor.9. *Quis militat ſuis ſtipendiis unquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis paſcit gregem, & de lacte ejus non manducat? Si nos vobis ſpiritualia ſeminavimus, magnum eſt ſi nos veſtra carnalia metamus? Neſcitis quoniam qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt edunt; & qui altari deſerviunt, de altari participant? Ita & Dominus ordinavit iis qui Evangelium annunciant, de Evangelio vivere.* Idemque 1. Timoth.5. *Qui benè præſunt Presbyteri duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo & doctrina.* Idque apud omnes gentes etiam infideles naturalis luminis ductu receptum eſt. Ideoque Gentiles Ægyptiorum Sacerdotes ſumptibus publicis alebantur, Gen. 47.

III. Decimò

III. Decimò quæritur, num poſſit Epiſcopus aut Parochus pecuniam exigere ad ſacrum & ſpirituale miniſterium, quod ipſe tenetur ex officio præſtare? Supponimus enim, poſſe exigere in iis quæ non tenetur exhibere ex obligatione officii. Diſtinguendum ita eſt: Vel ad ea præſtanda quæ ſunt officii ſui habet congrua, & vitæ ſuæ honeſtè ſuſtentandæ ſtipendia; vel non habet. Si habet, nihil poteſt exigere; & ſi quid exegerit, tenetur reſtituere, ut docent Cajetanus ad 2. 2. quæſt. 100. art. 3. Petrus Navarra lib. 4. de reſtitutionibus, cap. 12. num. 97. & Jus ita diſponit cap. *Suam nobis*, de ſimon. ubi Papa Capellanum condemnat qui pro exequiis defunctorum, & pro nuptiarum benedictionibus pecuniam exigebat; & Epiſcopo ejus mandat non ſolùm ut ei prohibeat, ſed etiam compellat ad debitam reſtitutionem. Ibique Gloſſa docet, quando redditus ad vitam ſufficientes deſunt, licitum eſſe Parocho aliquid pro exequiis exigere etiam ab invitis, modò juſtam & rationabilem ſummam (præſertim ſi quæ ab Epiſcopo, vel à ſtatuto taxata fuerit) non excedat, neque exigat per debiti miniſterii ſui ſubtractionem, ut docet S. Thomas 2. 2. q. 100. art. 3. in corp. Qui ibid. ad 3. perſpicuè dicit, quod ſi habet ſtatuta ſtipendia ex Eccleſiæ redditibus (bona enim patrimonialia huic exactioni minimè obſtant) nihil poteſt efflagitare pro debito ſuſcepti officii: quod pariter docet & probat Cajet. ad art. 2. d. quæſt. 100. Cæterùm ubi Canones aut approbata ſtatuta permittunt exigi etiam à Miniſtris Eccleſiaſtico proventu ſufficienter proviſis pro certis quibuſdam debitis functionibus, qualis eſt Epiſcopis permiſſa à jure procuratio pro Diœceſis viſitatione, aut pro Eccleſiarum conſecratione; itemque Canonicis diſtributiones diariæ pro aſſiſtentia in Choro, tametſi fructus habeant ex Præbendis ſufficientes; his & aliis caſibus jure communi aut ſtatuto particulari expreſſis poterit ſtipendium ejuſmodi exigi, & non aliter. Vide Gloſſam in d. cap. *Suam nobis*. His adde ubi piâ fidelium conſuetudine receptum fuerit ut aliquid Parocho contribuatur, eam ſervari conſuetudinem jubere Concilium Generale relatum in cap. *Ad Apoſtolicam*, de ſimon.

IV. Sponte quoque oblata recipi non prohibentur, dum abſit abuſus, vel ſcandalum. Sanè quæ ſit mens Eccleſiæ circa exactiones pro debitis in viſitatione procurationibus, non meliùs reſciri poteſt quàm ex duobus œcumenicis Conciliis Lugdunenſi & Tridentino. In primis Lugdunenſe ſub Gregorio X. prohibet Prælatis viſitantibus aliquid nomine procurationis etiam ſponte oblatum recipere præter ſola victualia moderata, cap. 1. & 2. de cenſib. in 6. Deinde Bonifacius VIII. hoc limitat, ut poſſint debitorum victualium accipere à volentibus æquivalentem pecuniam, ſed præterea nihil, cap. 3. eod. tit. Poſtremò Concilium Trident. ſeſſ. 24. cap. 3. prædictam Conſtitutionem Concilii Lugdunenſis inſtaurat, jubetque viſitatorum, ſed non ipſius viſitantis arbitrio relinqui optionem ſuppeditandi moderata victualia, aut horum loco pecuniam illis æquivalen-

tem. Diſtrictéque prohibet, ne cujuſcumque veteris conſuetudinis obtentu aliud quidquam à viſitantibus petatur, aut etiam ſponte oblatum accipiatur.

V. Cùm igitur vetet Tridentinum viſitantibus quidquam aliud accipere, licèt vetus conſuetudo eis indulgeret oppoſitum, præter ſola victualia moderata, pari ratione non eſt facilè indulgendum in ſacris miniſteriis ex officio debitis, ut miniſter ſufficientibus aliunde proventibus Eccleſiaſticis proviſus, obtentu conſuetudinis & authoritate d. cap. *Ad Apoſtolicam*, de ſimon. indiſcriminatim à particularibus exigat. Neque enim pia liberalitas parochianorum quorundam fortaſſe ditiorum aliis parochianis præjudicare, aut cupiditati Parochi obſecundare debet. Hac enim ratione turpis aſpergitur Eccleſiæ labes avaritiæ, ſacrorumque miniſteriorum nundinationes proſtant, decor & honeſtas ſtatus Eccleſiaſtici diſperditur ex effuſiore licentia lucrum captandi, vel munera recipiendi. Sic enim fit ut pudeſiant, & ut cum Apoſtolo loquar, confundantur ii qui non habent, nec auſint præ pudore Parochum interpellare. Evenit etiam quandoque, ut miniſtrorum cupiditas quaſi jure piæ & præſcriptæ conſuetudinis illud exigat quod ab initio fuerit in aliquibus fortè voluntarium, in aliis verò ex pudoris reſpectu coactum. Dicit verò Leſſius lib. 2. de juſtitia, cap. 35. dub. 8. num. 49. optandum eſſe ut ſic introductæ conſuetudines abrogentur; quia ſpeciem quandam referunt negociationis, & tenuibus parochianis ſunt oneroſæ. Quicunque verò exiſtimant quæſtum eſſe pietatem, audiant monentem Apoſtolum 1. Timoth. 6. *Eſt autem magnus quæſtus pietas cum ſufficientia. Nihil enim intulimus in hunc mundum: haud dubium quod nec auferre quid poſſumus. Habentes autem alimenta & quibus tegamur, his contenti ſimus.*

VI. Vndecimò quæritur, an licita ſit compoſitio pecuniaria in cauſis diſpenſationum, ſive penes Romanam Curiam, ſive penes Ordinarios? Pro certo ſtatuendum eſt, nihil poſſe exigi, vel dari in pretium diſpenſationis, nec ſummo ipſi Pontifici; cùm diſpenſatio ſit actus Eccleſiaſticæ & ſpiritualis poteſtatis, quæ non poteſt citra ſimoniam Juri Divino oppoſitam pecuniâ compenſari, Chriſto præcipiente Matth. 10. *Gratis accepiſtis, gratis date.* Et Concilium Trident. ſeſſ. 25. cap. 18. decernit apertè, non niſi gratis & cum juſta cauſa, ſimulque urgente diſpenſari poſſe per quoſcunque Prælatos. Sanè hac voce, *gratis*, non vetat onus imponere erogandi eleemoſynam pauperibus, vel Eccleſiæ; ſed hoc ſolùm prohibet, ne ipſe Prælatus ex diſpenſatione lucrum ſibi ſuiſve captet, ut benè Leſſius notat.

VII. Duodecima difficultas, utrum Vaſa ſacra, Altaria, ſacræ Veſtes, & Eccleſiarum ædificia vendi poſſint? Reſpondeo affirmativè de Vaſis & Veſtibus ſacris, & de Altaribus, cùm hæc omnia ſint ſecundùm ſubſtantiam materialia, ſpiritualibus verò tantummodò antecedenter annexa

nexa, dummodo pretium & intentio verſentur ſolummodò circa id quod eſt materiale, nullo reſpectu habito ad conſecrationem, vel benedictionem his acceſſoriam & annexam. Ita poſt S. Thomam 2. 2. quæſt. 100. art. 2. Navarra Manual. cap. 23. num. 99. in fine, & Bonacina de ſimon. diſp. 1. quæſt. 4. num. 12. & ibid. §. 11. num. 2. At verò ſecus dicendum de Eccleſiis; etſi namque in his quoque par videatur ratio, earumque ſit materialis ſubſtantia cui acceſſoriè jungitur benedictio, vel conſecratio; Jus tamen Canonicum de his ſpeciatim declarat, neque vendi, neque redimi poſſe, cap. *Querelam*, de ſimon. Quinimò diſpar quoque in his ratio exiſtit; Calices enim, portatilia Altaria, Coronæ, vel Imagines benedictæ, quibus eſt annexa Indulgentia, poſſunt ad privatorum dominium pertinere; Templa verò ſemel Deo dicata publici juris ſunt, cap. *Noverint*, 10. q. 1. & l. *In tantum*, §. *Sacra*, D. de rer. diviſ. & l. *Ædes ſacra*, D. de contrah. empt. & Inſtit. de rer. diviſ. §. *Locus*.

VIII. Poſtremò quæritur, utrum ſine ſimonia vendi poſſit terra ad ſepulturam? Quanvis terra ad ſepulturam benedicta cenſeatur inter res antecedenter ſpiritualibus annexas, quarum materia, quæ adhuc supereſt, anteceſſit qualitatem illam, ſeu accidens ſpiritualitatis; atque ita videatur idem in hac parte ſtatuendum, quod de Calicibus & Altaribus conſecratis, quæ fatentur omnes propter eandum materiam pretio æſtimabilem vendi poſſe; attamen vendi ſepulturas multiplices prohibent Canones. Concilii Meldenſis canon 72. hoc fieri diſtrictè vetat. Item canon *Queſta eſt*, cum tribus canonibus ſeqq. 13. quæſt. 2. & caput *Abolenda*, de ſepult. & caput *Audivimus*, de ſimon. Quin Legiſlatores ſapienter perſpexerunt, ſepulturam eſſe ultimum Chriſtianæ pietatis officium, & maximè odioſam fore Sacerdotum avaritiam, ſi exinde quæſtum captarent. Cæterùm ſi quis ſibi ſuiſque hæredibus velit Sepulturæ locum ita proprium acquirere, ut non ſit deinceps liberum aliorum Fidelium corpora eò inferre, tunc ratio prohibitionis canonicæ ceſſat, propter peculiare, & cum aliis incommunicabile dominium loci, atque ſub hac ratione pretio rationabili vendi poſſe locum ſepulturæ docent Suarez de Relig. tract. 3. lib. 4. cap. 14. num. 18. & ſeqq. Reginaldus lib. 23. cap. 16. num. 22. & alii. Sicque uſus ubique receptus obtinet. Ratio liquet, quia debitæ ſepulturæ denegatio, quam urget canon *In Eccleſiaſtico*, 13. q. 2. non ſecum involvit perpetuam & hæreditariam dominii tranſlationem, neque ipſius ad alicujus perſonæ aut familiæ ſervitutem perpetuam: quæ quidem obligatio & ſervitus nullatenus eſt ad debitam & Eccleſiaſticam Fidelium ſepulturam neceſſaria, cùm poſſit cadaver aliquod terræ mandari, eadem remanente terrâ ſub dominio & poteſtate Eccleſiæ: illa verò perpetua ſervitus, & dominii alienatio eſt proculdubio pretio æſtimabilis.

CAPUT VII.

Utrum ſimonia committatur in penſionibus Beneficiorum? Jura quoque harum penſionum diſcutiuntur, necnon Eccleſiaſticarum diſpenſationum.

1. JAm hîc quæritur qua ratione Papa poſſit abſque delicto ſimoniæ permittere & conſtituere penſiones, etiam cum obligatione illas largiore pecuniâ redimendi ſuper Beneficiis & Epiſcopatibus, de quibus pleno jure providet; aut ipſe per ſe conferat Dignitates Eccleſiaſticas & Beneficia cum penſionum obligatione in tertias perſonas, quæ nihil unquam juris habuerunt circa Dignitates illas aut Beneficia? Multa quidem ſpeciem mali habent, & multis in Eccleſia malis & abuſionibus cauſam præbent, & præſtaret nunquam introducta fuiſſe; ſed ex quo introducta ſunt, magnum ſibi Theologi & Canoniſtæ laborem præſcribunt, & diverticula tenuiſſimarum rationum hinc inde perquirunt, quibus illa ſemel introducta juſtificari poſſe videantur: cùm tamen ſatius foret præjudicia nimiâ facilitate, aut etiam per adulantium & Partibus addictorum quorundam Curialium Doctorum conſilia & ſuggeſtiones introducta nunquam de cætero in conſequentiam vel exemplum proponi, ſed quamprimùm aboleri. Diverſi ergo diverſa reſpondent. Quidam exiſtimant, Papam nullam poſſe committere ſimoniam, & quidquid ejus permiſſu fit, eo ipſo ab omni ſimonia purgari. Alii eſſe rerum Eccleſiæ dominum, & proinde poſſe ad libitum de illis pleno jure diſponere. Alii nullam contra Jus Divinum eſſe ſimoniam, niſi præcisè intendatur ratio pretii circa illam Beneficii partem quæ ſpiritualis eſt; ratione autem motivi conferre pecuniam pro Beneficio, non eſſe Jure Divino, ſed tantùm Canonico prohibitum, ſed iſto Jure Papam non aſtringi. Aliis placet ad ſolum Summum Pontificem pertinere jus ac poteſtatem ſejungendi à ſpiritualibus ea quæ ſunt ſpiritualibus annexa temporalia, tum in re beneficiaria, tum in aliis quibuſcunque rebus; atque iſta temporalia ita ſejuncta poſſe ſub eadem authoritate quâ fuere ſejuncta, tradi pecuniæ interventu. Cæterùm opiniones iſtas ſatis ſuperque refutavi hujuſce libri cap. 1. & cum S. Thoma probavi Papam & peccare poſſe delicto ſimoniæ, eundemque non eſſe dominum, ſed tantùm diſ-

penſatorem

penſatorem à Domino Deo conſtitutum rerum Eccleſiæ, reddendæ rationi bonæ aut malæ diſpenſationis obnoxium apud Deum, à quo conſtitutus fuit. Vide S.Thomam 2.2. quæſt.100. art.1. ad 7. Hoc inſuper probavi initio libri, omnem pecuniæ contributionem ad Beneficia conſequenda, directè opponi tam divinæ & naturali, quàm canonicæ & eccleſiaſticæ prohibitioni.

II. Itaque ad ſtabiliendam illam in Summo Pontifice poteſtatem circa Beneficiorum & Dignitatum diminutiones pro conſtituenda clericali penſione in alterius gratiam, ſufficit non eſſe Jure Divino prohibitam, quando juſta & rationabilis cauſa ſuadet: ſed ubi non ſubeſt juſta cauſa in his diſpenſandis, peccare tum ipſum Summum Pontificem, tum illum qui ex hac diſpenſatione lucrum percipit, eo quòd non fuerit fideliter & ad mentem ſupremi omnium Domini diſpenſatum; quemadmodum Sanctus Bernardus innumeris locis, tum in libris de conſideratione ad Eugenium Papam, tum in ſuis paſſim epiſtolis, tum in tractatu de præcepto & diſpenſat. applicat Summo Pontifici illud Pauli Apoſtoli: *Jam hìc quæritur inter diſpenſatores, ut fidelis quis inveniatur.* Idemque Apoſtolus teſtatur datam ſibi à Domino poteſtatem in ædificationem, & non in deſtructionem, 2. Cor. 13. Talis eſſet, exempli gratiâ, penſio ſuper proventibus Epiſcopatus unius ad gratificandum alteri Prælato prædiviti, & in Aula ſive Apoſtolica, ſive Regali magnum conſequuto favorem, quique nullum ſpeciale jus ad illum ſic oneratum Epiſcopatum habuerit. Talis enim diſpenſatio ſacrilega eſt & mera rerum Eccleſiæ diſſipatio ad gratificandum luxui & ambitioni ſeculari, vel avaritiæ hominis, qui vel uno ex his vitiis ſe planè arguit indignum omni Prælatura & Eccleſiaſtico Gradu. Sed ubi penſio applicaretur neceſſitatibus Eccleſiæ, aut alimoniis pauperum, aut reſervaretur ad vitam reſignantis in favorem, aut conſtitueretur in ejus gratiam qui ſtudio pacis tranſigit in lite mota ſuper Beneficio; itemque in mutua Beneficiorum habentium inæquales proventus permutatione, ut ſtatutâ penſione illa inæqualitas compenſetur: his certè caſibus Superior diſpenſans nullo modo peccaret, quia tunc juſtæ & rationabiles cauſæ id ſuaderent. In hoc ſimiliter licitarum ſuper Beneficiis penſionum genere illæ ſunt quæ reſervantur ad victum Coadjutoris conſtituti in locum proviſi de Beneficio, qui præ animi, vel corporis infirmitate non poteſt munera & officia quibus obſtrictum eſt Beneficium exercere. Sed pleniùs de penſionibus egi ſuprà, libro 2. cap.13. quò Lectorem remitto.

III. Quædam ſunt etiam Divini Juris obligationes, non omnes utique, ſed illæ ſolæ quibus nemo adſtringitur niſi dependenter à propria & libera hominis electione, à quibus Eccleſia ad ſalubre animarum regimen accepit non à ſeipſa, ſed à Chriſto Domino poteſtatem ex juſta & rationabili cauſa diſpenſandi, in his verbis contentam: *Quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis.* Hoc enim prorſus neceſſe eſt ad regimen

men animarum quod primariis Eccleſiæ ſuæ Paſtoribus Deus contulit, habita ratione infirmitatis & mutabilitatis humanæ. Frequenter enim contingit ut homines inſolito quandoque fervore, nec ſatis prævisis quæ poſtmodùm ſe exerent difficultatibus & incommodis, adſtringant ſe religione voti ſatis quidem voluntariè, ſed non ſatis providè aut conſideratè: unde in eas prolabuntur anguſtias, ex quibus ſi Eccleſiæ miſeratio ac poteſtas illos per diſpenſationem aut commutationem aliquam non expediat, æterna illorum ſalus ex animi deſperatione, aut inconſtantia infirmitateque deplorata ſit. Neque habent hac in parte Novatores hæretici unde Sanctæ Christi Eccleſiæ inſultent, quaſi ſibi jura divinitatis uſurpet; cùm ipſi omnia Orthodoxorum vota & ſupererogationis opera deſpiciant, & violanda eſſe doceant: eorumque Patriarchæ poſt integri anni probationem & deliberationem, nuncupata Deo ſolennia vota audaciſſimè effregerint, & adhuc videamus effringere libidinis effrenatæ ſtimulis percitos, *habentes damnationem*, manifeſto Apoſtoli teſtimonio, *quia primam fidem fregerunt*. 1. Timoth. 5. *Adoleſcentiores* (inquit) *viduas devita: cùm enim luxuriatæ fuerint in Chriſto, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt*. Jus itaque divinum duplex ſpectandum eſt; unum quidem quod omnes indiſcriminatim homines adſtringit, quale eſt falſos Deos non colere, non pejerare, non adulterari, Superioribus ſubeſſe, Deum venerari, proximo in neceſſariis opitulari. Hæc & ſimilia nullam admittunt diſpenſationem Eccleſiaſticam. Aliud verò genus neminem adſtringit niſi eos qui ſe propria libertate & ſpontaneè devinxerunt, religioſa ſcilicet pollicitatione apud Deum; cùm ejus tota materia non niſi in ſupererogatoriis operibus ſubſiſtat. Atque in his diſpenſatione laxandis poteſtatem habet à Chriſto Eccleſia, à quo regimen accepit animarum, ut quæ ad hunc finem ſolverit in terris, ſoluta habeantur & in cœlis, dummodò non temerè ac abuſivè, ſed judicio & ratione procedat, quemadmodum debet in aliis quoque diſpenſationibus, cùm poteſtas iſta collata ei fuerit, teſte Apoſtolo, in ædificationem, & non in deſtructionem.

IV. Ut autem tractationem iſtam penſionum materia concludat, ſciendum tres eſſe penſionum ſpecies earum quæ ex alieno Beneficio percipiuntur, ſcilicet temporalem, ſpiritualem, & mediam. Temporalis eſt quæ datur ab Eccleſia propter aliquod miniſterium temporale, ſive præſtitum, ſive præſtandum Eccleſiæ: ut ſi penſio ex Beneficiis vel Decimis præſtetur alicui Principi ad hoc ut ſuis armis tueatur Eccleſiam adversùs Infideles; aut Oeconomo negotia Eccleſiaſtica gerenti, aut Advocato pro Eccleſia patrocinanti, aut procuratori ad lites. Spiritualis eſt quæ fundatur in miniſterio merè ſpirituali, qualis eſt quæ datur Coadjutori Epiſcopi, vel Parochi. Media eſt quæ in cauſa quidem ſpirituali conſtituitur, non tamen refertur ad præſtandum officium ſpirituale, qualis eſt quæ inopi Clerico ad vitæ ſuſtentationem conceditur. Harum trium prima ſpecies eſt laïca,

laïca, reliquæ duæ Eccleſiaſticæ. Ad has juſta requiritur cauſa, ſine qua ii qui obtinent, peccant etiamſi cum eis Papa diſpenſaverit, ut docet Toletus lib.5.cap.73. Leſſius lib.2. cap.34. dub.38. num. 204. eaque communis eſt Theologorum ſententia, duce S. Thoma 2.2. quæſt.100. art.1. ad 7. qui æquiparat peccatum ejus qui pecuniam accipit à diſpenſatore aut procuratore, quem ſcit malè commiſſam ſibi pecuniam diſpenſare, cum eo qui ſine juſta cauſa quæ vergat in Eccleſiæ commodum aut utilitatem, recipit penſionem Eccleſiaſticam ex Papæ diſpenſatione.

V. Penſio laïca quæ propter aliquod miniſterium temporale tribuitur ſive laïco, ſive Clerico de bonis Eccleſiæ, poteſt redimi, atque etiam pretio vendi ſine ſimonia: nec ſpectatur conditio perſonæ, etiam Sacerdotis, ſi tribuatur pro miniſterio merè temporali, qualis eſt pulſatio campanarum, aliquorum negotiorum geſtio. At verò penſio clericalis, quæ non niſi Clerico dari poteſt, & traditur pro officio ſpirituali, non poteſt vendi, ac pretio commutari citra ſimoniam. Et præclarè dicit Toletus lib. 5. cap. 83. num. 2. *Sicut Papa cùm diſpenſat in voto non facit hominem ſecurum in conſcientia, niſi cauſa adſit, ita in penſionum & Beneficiorum diſtributione. Cauſa autem hæc debet eſſe in utilitatem Eccleſiæ, cujus ſunt bona: ſi enim nullà viâ in Eccleſiæ hujus, vel Univerſalis utilitatem tendat, non eſt cauſa legitima.* Hæc Toletus.

VI. De onere impoſito vel imponendo in renunciatione Beneficiorum aut Dignitatum Eccleſiæ, ut reſignatarius, aut quicunque de novo proviſus teneatur annuam penſionem oblatâ protinus integrâ ſummâ redimere atque extinguere, quanvis fortaſſe moriturus ſit eodem ipſo anno, eodemque per ejus mortem, quæ omnia ſolvit, extingui penſionem neceſſe ſit; & quanvis alia hæc ſuccurrat ratio, quia penſio clericalis quæ in vim Bullæ Pii V. quæ incipit, *Ex proximo*, editæ anno 1571. penſiones ſuper Beneficiis, & aliæ quæcumque Eccleſiaſticæ factæ fuerint Juris ſacri & ſpiritualis, atque ex conſequenti non poſſint in pactionem pecuniariam deduci, ne quidem in Gallia, ubi videmus hanc Pii Bullam vigere & ſervari ab omnibus qui timoratæ ſunt conſcientiæ: his tamen ſacris repagulis non obſtantibus, illi qui apertâ nundinatione ſuos Epiſcopatus & Præbendas lubenter venditioni exponerent, nec alia impediuntur ratione quàm quia id ſibi ſucceſſurum deſperant, excogitarunt demùm novam vafritiem, cujus nullum eſt in toto Jure Canonico veſtigium, ut ſcilicet impoſitioni annuæ penſionis adjungatur obligatio illius vel ſtatim, vel paulò poſt extinguendæ, oblatâ illa ſummâ multò copioſioris pecuniæ, quo pretio cupiviſſent Epiſcopatum aut Præbendam vendere, niſi pudor aut deſperatio ſucceſſus obſtitiſſet. Cæterùm id ipſum quod ſimpliciori & directâ viâ non ſuccederet, id moliuntur & obtinent per ambages & viæ circuitum, ſuperadjuncto ad vitium ſimoniæ altero calliditatis hominibus illudentis vitio per excogitatam iſtam ſacræ penſionis per

ſeptuplo ampliorem pecuniam ſimul & ſemel extinguendæ obligationem, ut his poſtremis ſeculis evidentiùs quàm olim verificetur ſancti Davidis querimonia iſta : *In circuitu impii ambulant.* Certè duo meritiſſimi Cardinales inter eruditiſſimos præcipui, diuque in Romana Curia verſati, Cajetanus opuſc. 16. quæſt. 10. & Toletus lib. 5. cap. 92. num. 2. conſtanter affirmant illum eſſe ſimoniacum, quicumque cedit alteri Beneficium cum penſionis onere, addito pacto ut ſtatim penſio redimatur ; qui nunc abuſus eſt uſu in Curia frequentiſſimus. Quanvis idem Toletus admittat licitum eſſe ex poſtfacto, & præter habitam ab initio conventionem, ſi ſucceſſu temporis Partes inter ſe conveniant libertate mutua & ſpontanea, ut extinguatur penſio ſolutione quinque annatarum, irrequiſitâ etiam Summi Pontificis aut Ordinariorum approbatione : quâ tamen in re neminem Toletus ſuffragatorem habet.

VII. Idemque nunquam ſatis laudatus Cardinalis Toletus, qui ex omnium Theologorum ſententia damnat ſimoniæ omnem ſuper Beneficiis etiam à Summo Pontifice conſtitutam penſionem, niſi juſtâ & rationabili causâ nitatur, & hanc cauſam aſſerit in ipſius Eccleſiæ, cujus ſunt bona, utilitatem neceſſe eſſe provenire, his verbis concludit libri 5. caput 83. *Secundò requiritur modus, ne tot cumulentur penſiones ut ſuſtentationem excedant convenientem hominis. Unde mirabilis eſt abuſus eorum qui multis hinc inde ſe onerant penſionibus, cùm unde vivere poſſint pro conditione ſua habeant. Et quod pejus eſt, nulla adeſt cauſa propter quam vel unam poſſint habere ; quibus vix poteſt perſuaderi, ut vel minimam penſionem à ſe expellant, ſed morte coguntur malè poſſeſſa & retenta dimittere.* Tam frequens eſt hic abuſus, & quod ex illo ſequitur animarum exitium, ut nunquam ſatis damnari, vel deplorari à piis & ſanctis hominibus poſſit, quos cum Rege Propheta zelus domus Domini comedit, & cum eo diligunt decorem domus Dei : domus, inquam, illius quam decet ſanctitudo in longitudinem dierum. Idemque Toletus d. lib. 5. cap. 81. num. 4. ait diſpenſationem Papæ valere in foro externo, ſed nullatenus in foro conſcientiæ, niſi nitatur juſtâ causâ utilitatis aut neceſſitatis Eccleſiæ. Eadem aſſerit Cajetanus verb. *Beneficium,* num. 9. & ante hos ſanctus Bernardus lib. de conſiderat. cap. 10. *Ubi neceſſitas urget, diſpenſatio excuſabilis eſt : ubi utilitas provocat, diſpenſatio laudabilis eſt : utilitas dico communis, non propria ; nam cùm nihil horum eſt, non planè fidelis diſpenſatio eſt, ſed crudelis diſſipatio.* Hæc S. Bernardus ſecundùm alteram editionem lib. 3. de conſiderat. versùs finem.

CAPUT

CAPUT VIII.

Simoniacorum pœnæ canonicæ.

I. POenæ quas ſimoniacis Canones infligunt, tres diſtinguuntur in Extravaganti *Cùm deteſtabile*, de ſimonia. Prima eſt cenſuræ, nimirum excommunicationis latæ ſententiæ, quæ ipſo facto incurritur à particularibus; & ſuſpenſionis ab Ordinum exercitio, cum utriuſque pœnæ reſervatione ad ſupremam Sedem. Secunda eſt invaliditatis actus ſimoniacè facti, quod ſpectat ad Beneficii aut penſionis Eccleſiaſticæ collationem, ut teneatur ſic proviſus Beneficio quamprimùm aut clericali penſione ſe abſolutè abdicare, omneſque perceptos à ſe fructus reſtituere. Tertia eſt onus reſtituendi pretium, de quo infrà tract. 6. tit. 9. Mediatores item ſimoniæ eadem cenſurâ Papæ reſervatâ ligantur, ſi realiter completa ſimonia fuerit in Beneficio, vel in Ordine, aut etiam in Religionis ingreſſu, ſicubi viget Extravagans *Sanè*, de ſimon.

II. Porrò ſimoniacorum pœnæ canonicæ, præſertim verò excommunicatio, non habent locum niſi ex quo ſimonia ab utraque parte completa fuerit reipſa, hoc eſt ut ex una parte datum fuerit pretium ſimoniacum, ſive in totum, ſive etiam ex parte; & contributa fuerit altera ex parte res ſpiritualis ac ſacra. Unum enim horum ſine altero minimè ſufficit ad hoc genus pœnæ. Ita docent Gomeſius in regul. Cancellariæ de trien. quæſt. 12. Navarra Manual. cap. 23. num. 104. ambo aſſerentes hanc eſſe praxim & ſtylum Romanæ Curiæ & Rotæ, ut Beneficium ſimoniacè receptum non vacet ipſo jure, & qui ſic proviſus fuit, non ſit excommunicatus; & ſi fortè Sacrum celebret, non evadat irregularis quamdiu pollicitum pretium non fuerit ſaltem pro parte exſolutum, quanvis ob eam culpam juſtè poſſit per Judicis ſententiam excommunicari, aut privari malè parto Beneficio. Filliucius quoque qui tot annos Romæ docuit & ſcripſit, affirmat hanc pariter eſſe Romanæ Pœnitentiariæ praxim. Zerola quoque parte 1. verbo *Simonia*, num. 7. & Bonacina tract. de ſimon. diſput. 1. quæſt. 7. puncto 2. num. 25. aliique communiter docent, poſſe in conſcientia retineri Beneficium ab eo qui ut illud obtineret, pactus fuerat de pretio, quod tamen realiter non ſolvit, neque promiſſis ſtetit.

III. Si quis bona fide Beneficium obtinuit alieno interventu, ignorans ſimoniam pro hac re ab altero commiſſam, juvabitur Beneficio triennalis poſſeſſionis pacificæ, ſi integro triennio hujus ſimoniæ notitiam non

habuerit. Gomeſius ad regul. de trien. poſſeſſ. quæſt. 12. Rebuffus tract. de pacific. poſſeſſor. num. 241. Bonacina de ſimon. diſp. 1. quæſt. 7. §. 2. num. 14. Sed nondum dilapſo triennio, ex quo proviſus ſimoniacè iſtam ſimoniam ſe inſcio factam reſciverit, tenebitur purè reſignare, præterquam duobus in caſibus. Primò ſi ea ſimonia ab altero facta fuerit malitioſè ad infirmandam Beneficii futuram collationem. Secundò ſi is qui ſic proviſus fuit, expreſsè admonuerat ne ad hunc finem ulla fieret pecuniaria conventio, cap. *Nobis fuit*, & cap. *Sicut tuis literis*, de ſimon. Utroque ex his duobus caſibus proviſus nulla indiget diſpenſatione, quia Jus ei ſufficienter providit. Verumtamen qui citra duos caſus iſtos ignorans alterius pro ſe factam ſimoniam fuerit bona fide proviſus, ſed ante exactum triennium ſimoniæ hujus notitiam habet, poterit à proprio Epiſcopo diſpenſari, quanvis pretium ſimoniacum fuerit ab altero ſine proviſi culpa perſolutum, & ſic à ſuo Ordinario rehabilitatus poterit de novo provideri de eodem Beneficio citra recurſum ad Papam. Ita Guillelmus Durandus Speculi Juris lib. 2. tit. de diverſis ſententiarum formis, num. 50. Joannes Andreas ejus Commentator ibid. Navarra conſil. 97. num. 5. de ſimon. Zerola parte 1. de ſimonia, num. 4. & parte 2. eod. tit. num. 4. Deſelva, cæterique communiter. Quin etiam Gloſſa hoc idem docet in cap. *De ſimoniacè*, & cap. *Ex inſinuatione*, de ſimon. Licèt igitur caput *Nobis fuit*, in fin. eod. tit. neget poſſe per Epiſcopum in facta electione ſimoniaca diſpenſari, hoc eſſe intelligendum Gloſſa docet de ſimonia quam proviſus reſcivit & ratam habuit. Secus autem ſi bona fide ignoraverit, ut facilè colligitur ex d. cap. *De ſimoniacè*. Sed nihil eſt opus Doctorum deciſiones ſcrutari, ubi Canones ipſi decernunt. At verò Canon 3. Concilii Placentini Generalis, cui Urbanus Papa II. præſedit, & refertur can. *Si qui de ſimoniacis*, 1. quæſt. 1. decernit, inquam, Placentinus Canon 3. *Si qui tamen à ſimoniacis non ſimoniacè ordinati ſunt, ſi quidem probare potuerint, ſe cùm ordinarentur, eos neſciſſe eſſe ſimoniacos, & tunc pro Catholicis habebantur in Eccleſia, talium ordinationes miſericorditer ſuſtinemus; ſi tamen laudabilis eos vita commendat.* Deinde Canon qui ſequitur quartus hæc addit: *Qui verò ſcienter ſe à ſimoniacis conſecrari, imò exſecrari paſſi ſunt, eorum conſecrationem omninò irritam eſſe decernimus.* Et demùm qui ſequitur Canon 5. ita conſtituit: *Quicumque ſanè cupiditate parentum, cùm adhuc parvuli eſſent, Eccleſias, vel Eccleſiarum partes per pecunias adepti ſunt, poſtquàm eas omninò dimiſerint, ſi canonicè in eis vivere voluerint, pro miſericordia ibidem eos eſſe concedimus; neque pro hoc facto à ſacris Ordinibus removemus, ſi inveniantur aliàs digni.* His ſuccinit caput *De ſimoniacè*, de ſimonia. *De ſimoniacè ordinatis certum non poſſumus dare reſponſum, niſi pleniùs cognoſcamus qualiter fuerint ordinati; cùm quidam licèt ſecundùm quandam ſpeciem ſimoniæ, utpote ſimoniacè, ipſis ignorantibus ordinentur, poſſint, quia ſimoniaci non ſunt, in ſuis Ordinibus remanere.* Concilium itaque Placentinum ſic diſtinguit de iis qui innocenter Ordines,

aut

aut pari ratione Beneficium innocenter per aliorum à ſe ignoratam ſimoniam, aut per ſimoniacum Collatorem, ſed ut talem à ſeipſis ignoratum ſuſceperint, ut Ordines quidem, cùm ſint inamovibiles, retineant, eiſque uti permittit: ſed Beneficium, cùm ſit amovibile, ſimpliciter reſignent. Idque apertè ſignificatur his Concilii verbis, *Poſtquam eas omninò dimiſerint, ſed mox ſinceriore collatione de novo reſumant.*

IV. De penſione clericali certum eſt quidem materiam eſſe ſimoniæ ei qui pretio illam in alterum transfert, aut per anticipatas ſolutiones privata authoritate extinguit. Sed controverſia eſt inter Doctores, utrum in his incurratur excommunicatio? Reſpondeo cum Navarra cap. 23. n. 111. Suarez de Relig. tom. 1. lib. 4. cap. 55. num. 22. Leſſio lib. 2. cap. 35. dub. 25. num. 137. Reginaldo lib. 23. cap. 12. num. 175. cæteriſque communiter, non incurri cenſuras in penſionibus. Non enim pœnæ ſunt ampliandæ ultra caſus à jure expreſſos, ſed potiùs reſtringendæ, cap. *Pœna*, de pœnit. diſt. 1. cap. *Odia*, de reg. jur. in 6. l. *Aut facta*, §. ult. D. de pœnis. Et nomine Beneficiorum non comprehendi ſolent penſiones temporales ſuper Beneficiis impoſitæ.

V. Item quæritur de Prælaturis Regularium, ut ſunt Abbatum, Priorum, Guardianorum, Provincialium, aut Generalium, quæ non conſiſtunt in commiſſione ad nutum revocabili, ſed per electionem aliámve providendi rationem alicui tanquam munus ordinarium deferuntur, utrum ſimonia in his completa & realis, perinde ac in Beneficiis inducat nullitatem actus, obligationem ad dimittendam Superioritatem, & excommunicationem Papæ reſervatam. Reſpondendum ad hæc ſingula affimativè, non modò quia eadem eſt ratio quæ in Beneficiis, aut quia hæ quoque Superioritates haud impropriè inter Beneficia computantur; ſed etiam quia Extravagans *Cùm deteſtabile*, de ſimonia, hæc perſpicuè decernit his verbis: *Per electiones verò, poſtulationes, confirmationes, proviſiones, ſeu quaſvis alias diſpoſitiones, quas ſimoniacâ contigerit labe fieri, & quæ viribus omninò careant in Eccleſiis, Monaſteriis, Dignitatibus, Prioratibus, Officiis Eccleſiaſticis, & quibuſvis Beneficiis.* Eademque Conſtitutione Paulus Papa II. ſimoniæ realis crimen in his commiſſum à quocumque, etiamſi Cardinalitiâ, vel Regali dignitate fulgeret, reſervat ſolius Apoſtolici Culminis abſolutioni. Ita docent Cajetanus in Summula, verbo *Excommunicatio*, cap. 72. Armilla verbo *Excommunicatio*, cap. 59. Navarra cap. 23. num. 111. verſic. *At nullus ſimoniacus*, & cap. 27. num. 106. Suarez de cenſuris, diſputat. 22. ſect. 5. num. 24. Leſſius lib. 2. cap. 35. dub. 25. num. 137. Qui omnes aſſerunt, valere hanc Conſtitutionem quoad ſupradicta, & quoad eaſdem pœnas excommunicationis, quas declarat incurri ab hujus ſimoniæ mediatoribus; ſimulque aſſerunt illas Regulares Prælaturas inter Beneficia rectè computari: verba verò Extravagantis *Officiis Eccleſiaſticis*, ſi de aliis quàm illis electivis aut fixis Beneficiis, ſed in ſignificatione ſtrictiori & communi intelligantur,

non eſſe uſu & conſuetudine recepta. His conſequenter iidem Authores qua parte Extravagans illa diſtrictè injungit iis qui reſciverint hanc factam alicubi ſimoniacam pravitatem, ut admoneant hujus facti Summum Pontificem, aſſerunt non eſſe uſu receptam, nec ad id obligari ullum, niſi fortè ſit Curialis Sedis Apoſtolicæ. Eadem Extravaganti declarantur omnes qui Beneficia aut Regulares Prælaturas per ſimoniam adepti fuerint, ſub animæ ſuæ periculo adſtricti obligatione fructus omnes quoſcumque inde perceperint reſtituendi. His aſſentitur Bonacina tract. de ſimonia, diſp. 1. quæſt. 7. §. 2. ubi hanc materiam multò ſolidiùs pertractat quàm in alio tractatu ſuo de Cenſuris in particulari, diſp. 2. q. 3. punct. 24. ubi oppoſita quædam concludit contrarius ſibi, & allegat Doctores quos ego exactè legens adverti planè oppoſitum docere quàm ipſis Author hic attribuat in hoc poſteriore tractatu. Nec id vitio vertendum viro erudito, & de Eccleſia optimè merito.

VI. Extravagans 1. de ſimon. inter communes, declarat ipſo facto incurri à ſingularibus perſonis dantibus & accipientibus, vel exigentibus paſtus, jocalia, pecuniam pro Religionis ingreſſu excommunicationem; à Capitulis autem & Conventibus ſuſpenſionem ipſo facto incurri, cujus utriuſque vinculi ſolvendi extra mortis articulum poteſtas ſit penes ſolum Romanum Pontificem. Sed hanc pœnalem Conſtitutionem non recipi docet ipſa ejuſdem Extravagantis Gloſſa, & quamplurimi veteres & recentiores, quotquot docent excommunicationes de ſimonia ad ſolas reſtringi Ordinationes & Beneficia.

VII. Simonia in materia Beneficii omni ex parte completa facit reum inhabilem ad idem Beneficium. Diſputatur an privet aliis pariter Beneficiis antea ritè obtentis? Item an reddat incapacem ad alia in futurum obtinenda? Quoad Beneficia legitimè antea obtenta tenendum eſt non vacare per ſimoniam ſupervenientem; nulla enim talis pœna in Jure hac in parte exprimitur, neque fieri in pœnalibus permittitur extenſio ab una delicti ſpecie in alteram, juxta textus ſuprà citatos, num. 4. Ita concludunt Suarez de religione, tom. 1. lib. 4. cap. 56. num. 19. & cap. 58. num. 3. Avila de cenſuris, p. 3. diſp. 5. ad fin. Bonacina de ſimonia, diſp. 1. quæſt. 7. puncto 2. difficultate 1. num. 1. & 2. ubi pariter hanc excludit pœnam ab anterioribus actibus ad acquirendum Beneficium ordinatis, ut electione, præſentatione. Adeò ut ſi electio, aut præſentatio puræ ſint à ſimoniæ labe, ſed ſubſequens collatio facta ſit per ſimoniam, ipſa quidem collatio ſit nulla & invalida, ſed præcedens tamen electio & præſentatio validæ perſeverent, quo fiat ut poſt obtentam à collatione ſimoniaca diſpenſationem nullatenus opus ſit nova electione, vel præſentatione, ſed ſolùm nova collatione.

VIII. Idemque Bonacina tract. de ſuſpenſion. in particul. diſp. 3. quæſt. 1. punct. 5. n. 13. & inter Canoniſtas Felinus in cap. *Inſinuatum*, de ſimon.

ſimon. Abbas in cap. *Cùm Clerici*, de pactis num. 2. Ugolinus de ſimon. tab. 1. cap. 19. & Gallicani Doctores Gregorius Toloſanus inſtit. beneſic. cap.26. num.2. Papo tom.1. Notariorum, lib.2. pag.90. Paſtor lib. 3. de beneſic. tit.18. num.17. Bengeus de ſimon. in beneſ. num.43. ſecus de Beneficiis poſt ſimoniam acquiſitis judicant. Cùm enim admittant nullatenus vacare antea legitimè acquiſita Beneficia, conſentiunt tamen quæcunque acquiruntur poſt excommunicationem Beneficia, necdum obtentâ diſpenſatione ac rehabilitatione à Summo Pontifice, nullatenus teneri poſſe, eorumve fructus percipi, ſed perceptos eſſe reſtituendos; Beneficia verò ipſa vacare ipſo jure, Extrav. *Cum deteſtabile*, de ſimon. junctis Conſtitutionibus Pii IV. & Pii V. quas in hoc Regno uſu receptas teſtatur ibidem Paſtor. Junge his can. *Erga ſimoniacos*, 1. quæſt. 1. quo ſtatuitur ſimoniacos *eſſe omninò deponendos*. Ratio petitur ex incapacitate quam producit præcedens ſimonia.

IX. Verumtamen ſublato per abſolutionem illo incapacitatis obice, tum demùm debitè abſolutus capacitatem recuperat ad nova Beneficia, juxta Martinum Navarram conſil.91. num.5. & conſil.92. de ſimonia: & Petrum Navarram lib.2. de reſtitutionib. cap.2. num.435. & ſeqq. Suarez de Religione tom.1. lib.4. cap.58. ad fin. & pleroſque alios dicentes ipſam Pii V. Bullam nec in ipſa Italia eſſe receptam quoad iſtam quam continet clauſulam: *Et perpetuò ſit inhabilis ad quæcunque alia Beneficia obtinenda*. Sed ne huic Bullæ præjudicium fiat, nego eam eſſe intelligendam de interno, ſeu conſcientiæ foro, ſecundùm quod ſemel debitè abſolutus priſtinam reſumit capacitatem ad Beneficia futura, quanvis omninò excidat à Beneficiis vel ſimoniacè, vel durante ſimoniaca labe acceptis, niſi ſpecialiter cum eo diſpenſatum ſit à Suprema Sede. Quod ergo Bulla hæc de ſolo externo ſeu contentioſo foro ſit exponenda, perſpicuum faciunt hæc ejus verba: *Quicunque deteſtabile crimen ſimoniacæ pravitatis commiſiſſe convictus fuerit*. Nec ullatenus obſtat Bonacinæ objectio iſta, quod in diſpenſationibus Romanæ Pœnitentiariæ ſolet plerumque apponi clauſula diſpenſans occultos quoſcunque ſimoniacos circa iſtam ad futura Beneficia inhabilitatem. Stylus enim Scribarum & Notariorum vim juris nullam habet. Et ſæpenumero clauſulæ ſuperfluæ apponi ſolent, vel ad excludendos injuſtos litigantium cavillos, aut ad ſedandos cumulatiùs hominum ſcrupulos, aut ad largius captandum lucrum ab iis quorum requiſitioni conceditur expeditio.

X. Quod attinet ad ſimoniacam in Beneficiis confidentiam, ſciendum primò iſtiuſmodi confidentiam eſſe conventionem, ſive tacitam, ſive apertis verbis expreſſam, ut qui Beneficium recipit, illud ipſum poſthac in aliam certam perſonam transferat, aut Beneficii fructus ab alio percipi ſinat. Pius Papa IV. multa conſtituit ad iſtam reprimendam perverſitatem, quæ ſucceſſor ejus Pius V. confirmavit & ampliavit per Bullam anni 1569.

quæ

quæ incipit *Intolerabilis*. Hîc obſervandum cum Navarra Manual. cap. 23. num. 108. & 109. his duabus Conſtitutionibus nihil prohiberi quod jam antea non fuiſſet prohibitum; atque ita non eſſe illicitam aut vetitam confidentiam, quâ quis ſine ulla pactione confidit Collatorem collaturum renunciatum Beneficium ei cui renuncians conferri deſiderat, vel ſupplicat; aut Patronum nullo adhibito pacto præſentaturum ad id cui renunciatur Beneficium. Eademque ratione non eſt prohibitum conferre Beneficium, vel procurare citra pactum ullum ut conferatur alicui ea intentione & ſpe, quod is aliquando cedet in favorem alterius à ſe nominandi, vel ſui ipſius conferentis aut procurantis, dummodo nullum pactum, nulluſque modus, nullaque conditio adjiciatur. Quæ cùm licita ſint attento jure antiquo, nullatenus evaſere illicita per has geminas Conſtitutiones. Ita ferè loquitur Navarra, cui reliqui ſuffragantur Doctores. Nullâ itaque ſuperadditâ prohibitione novâ, tantùm novæ imponuntur, & graviores quàm olim pœnæ ab utroque Pio infliguntur reis ſimoniacæ confidentiæ.

XI. In primis enim duabus his Conſtitutionibus utriuſque Pii ſtatuitur, ut ſimul atque aliquis accipit confidentiariè Beneficium, antequam promiſſa impleat, ſit jam inde ipſo jure excommunicatus, adeoque collatio ei facta nulla ſit ipſo jure, teneaturque renuntiare Beneficio, & reſtituere quoſcunque de illo fructus perceperit: cùm tamen ſuprà viderimus has pœnas non incurri in ſimonia beneficiaria, niſi poſtquam utraque ex parte ſimonia completa fuerit. Præterea reſervantur ſolius Apoſtolicæ Sedis collationi & diſpoſitioni Beneficia collata & accepta in confidentiam nondum ex utraque parte completam: cùm tamen ſimonia realis Beneficiaria, etiam ex utraque parte exequutioni mandata, non auferat Ordinario poteſtatem conferendi, neque reſervet Papæ. Poteſt enim ſimoniâ utrimque completâ ſimoniacus renunciare in manus Ordinarii; hic verò ſic renunciatum Beneficium conferre cui libuerit. Quare monent providè Navarra, Leſſius, aliique, ut ſibi caveant qui Beneficia per confidentiam vacantia accipiunt per Ordinariorum collationem; non enim jure illa poſſident. Sed tamen in Galliæ Regno nulla hujus rei habetur ratio, ejuſque perpetua inobſervatio jus habet præſcriptæ conſuetudinis. Inſuper cùm paulò antè docuerim ſimoniam beneficiariam non privare ipſo jure aliis Beneficiis antea legitimè obtentis, neque inhabilem facere ad Beneficia poſt abſolutionem obventura, ſecus evenit in confidentiariis; deperdunt enim Beneficia antea quæſita, & prorſus inhabiles fiunt ad futura in perpetuum, niſi ſpecialiter hac de re cum eis diſpenſetur, ſaltem ſicubi pars illa præfatæ Bullæ Pii V. recepta ſit. Inſuper fructus Beneficiorum per hujuſmodi confidentiam acquiſitorum, & penſionum confidentiariis conſtitutarum reſervantur Cameræ Papæ ab ipſo die collationis & conſtitutionis: quod eſt notandum (ut inquit Navarra) quo eis conſulatur qui hac in re deliquerunt.

XII. Porrò

XII. Porrò Papæ reſervatam excommunicationem ſimul incurrunt reſignans per confidentialem conventionem, & reſignatarius, & mediatores, juxta Extrav. *Cùm deteſtabile* 2. de ſimon. Ita cenſet Navarra cap. 23. num.110. verſ. *Undecimò quod mediator*: Leſſius lib. 2. cap. 35. dub. 26. num.147. Stephanus Quaranta verb. *Simonia*, fol.penult. verſ. *Eſt & alia pœna.* Licèt enim Pii Conſtitutiones adversùs confidentiam loquantur quoad incurrendas pœnas de ſolo recipiente; quia tamen confidentia eſt quædam ſpecies ſimoniæ in Beneficio, ſtatuendum videtur omnes hujus criminis reos & participes ſubjici pœnis generalibus, quibus à jure communi afficiuntur ſimoniaci circa Beneficia: pœnales enim novæ Conſtitutiones non abolent antiquas, niſi eis palam derogent. Secus tamen ſentiendum circa Beneficiorum quorumcunque, aut penſionum vacationem. Hæc enim pœna non decernitur à jure communi & veteri contra reſignantes, niſi ratione ſolius Beneficii per realem ſimoniam reſignati: & aliunde Conſtitutiones Pii IV. & V. pœnas novas non ſuperaddunt ratione confidentiæ, niſi contra ſolum illum qui per confidentiam prohibitam recipit Beneficium, ut ex earum lectione perſpicuum eſt, & ſpeciatim ex verbis iſtis: *Omnes & ſingulos qui Beneficia aut penſiones hoc intercedente vitio receperint.* Itaque jacturæ cæterorum Beneficiorum atque penſionum & officiorum reliquorum, & inhabilitati in futurum perpetuæ ſoli ſubjiciuntur recipientes, non autem reſignantes ſub pactione confidentiali, aut ad id cooperantes. Verumtamen neque iſta excommunicatio, neque cæteræ hîc expreſſæ pœnæ incurruntur ab illis qui Beneficia in confidentiam receperint, dummodò ſtatim ad ſe reverſi & reſipiſcentes celeri dimiſſione malè accepti Beneficii ſibi proſpexerint, ut expreſsè decernit ipſa Pii V. Conſtitutio.

XIII. Altera naſcitur difficultas ex verbis Pii V. circa materiam confidentialem, ſic dicentis: *Etiamſi ſolâ dimittentis intentione receperit.* Et ibidem: *Conſcientiâ tantùm unius Partis.* Utrum recipiens Beneficium ab eo qui cum manifeſtata conditione ac intentione confidentiali ſibi reſignat, ſed reſignatarius non intendit recipere in confidentiam, incidat in excommunicationem aliaſque pœnas præfatæ Conſtitutionis? Negant incidere Navarra loco cit. verſ. *Sextò quod hæc Extravagans.* Suarez de cenſuris diſp.22. ſect.6. num.18. Leſſius d. cap.35. dub.26. num. 148. Rationem dant, quia mens Legiſlatorum in hac parte non fuit reddere illicita, & his pœnis ſubjicere illa quæ antea fuerant licita. Sed antea licitum erat tale recipere Beneficium ſine conſenſu, & ſine ulla ſignificatione conſenſus ad illam confidentiam; ne ſcilicet reſignans apertâ in contrarium declaratione repulſus, alium quæreret & inveniret qui pravæ ejus voluntati conſentiret: atque ita utraque ex parte contra Jus Divinum graviter peccaretur, & tranſmitteretur id Beneficium ad indigniorem perſonam. Sed cùm ad exſtirpandum confidentiarum abuſum Papa diverſas proferat

præſumptiones, ex quibus in externo foro judicari velit initam fuiſſe utrimque confidentialem pactionem, jubet eam ob rem ut ubi conſtiterit de prava offerentis intentione, conjiciatur pravam fuiſſe receptantis acceptationem: ideoque non dicit per hoc fieri mutuam confidentiam, ſed cenſendam eſſe talem, hoc eſt ita præſumi velle in externo & contentioſo foro. Nam in foro pœnitentiæ interiori non præſumptio, ſed rei veritas à pœnitente ſecundùm propriam conſcientiam prolata prævalet.

XIV. Omnes verò unanimi conſenſu Authores admonent iſtas multiplices confidentiarii delicti præſumptiones in his Conſtitutionibus contentas referri ad forum dumtaxat exterius. Et utique, ut monet Suarez, iſte recipiens dici non poteſt quod Beneficium recipiat in confidentiam, ſupponendo ejus mentem ab ea intentione eſſe alieniſſimam, licèt alter eidet in confidentiam. Nec malitiam confidentiæ ex parte ſua habet qui ſic recipit, cùm nec verbo, nec intentione, nec ipſo facto annuat voluntati dimittentis; ſed poſſit inſuper apud Deum promereri ex pio affectu impediendi effectum confidentiæ, quam offerens cum alio ſibi conſentiente completurus erat; modò, ut dixi, neque aſſenſum, neque externam talis aſſenſus ſignificationem iſte recipiens præbeat. Si verò præbuerit, quanvis ſic recipiens non intendat opere id exequi quod pollicitus fuit, hoc ipſo peccavit mortaliter, ſuoque expreſſo actu ſe complicem effecit nefariæ confidentiæ. Atque in hoc ſolo Bonacinæ aſſentior docenti ſic recipientem incidere in omnes hujus Conſtitutionis pœnas, tum in tractatu de ſimonia, diſp. 1. q. 7. §. 1. num. 4. tum in tractatu de cenſuris in particulari, diſp. 2. q. 3. puncto 25. num. 5.

XV. Si objiciat quis, Eccleſiam de internis non judicare, & conſenſum intrinſecè malum non ſubjacere pœnis canonicis, argumento cap. *Sicut ſimoniaca*, de ſimon. Reſpondendum cum Suarez & aliis, non puniri præcisè actum internum, ſed effectum externum à pravitate actus interni procedentem. Quanvis autem dimittens confidentialiter Beneficium non minùs peccet quàm recipiens, non tamen pares cum recipiente pœnas ſuſtinet, quia tota geminæ hujus Conſtitutionis ſeveritas ſolos quos exprimit, recipientes perſtringit, hac forſan ratione, quia homines proclivioreſ ſunt ad recipiendum quàm ad dandum.

XVI. Eiſdem pariter ſubjicitur pœnis hujuſce geminæ Conſtitutionis confidentiaria penſionis Eccleſiaſticæ receptio, quibus & Beneficii, ut patet ex Bullæ Pii IV. verbis: *Omnes & ſingulos qui Beneficia, vel penſiones hoc intercedente vitio receperunt, vel quidquid tale admiſerint in futurum.*

XVII. Denique hîc obſerva tres ſimoniacæ pravitatis caſus inducentes privationem omnium quæ quis poſſidet Beneficiorum, & inhabilitatem ad futura recipienda. Primus occurrit in hac materia confidentiali. Secundus in ſimoniaca Summi Pontificis electione, ut ſtatuit Concilium Lateranenſe ſub Julio II. ſeſſ. 5. Tertius in ſimonia, per quam Examinatores

futurorum Parochorum aliquid accipiunt, ſive ante, ſive poſt examen, ut ſanxit Concilium Trident. ſeſſ.24. cap.18. de reform. Docent verò Navarra conſil.32. de ſimonia, Leſſius lib.2. cap.35. dub.26. n.148. Laiman. lib.4. tract.10. cap.8. num.73. & 74. in his omnibus non videri uſu receptum, ut non teneatur quis ſua Beneficia dimittere ante Judicis ſententiam. De aliis Beneficiis antea canonicè acquiſitis, aut de iis quæ poſtquam abſolutus aliquis à cenſura fuerit, ſine ſimoniaca, vel confidentiali culpa acquirere potuerit, alii viderint. At verò de ſimoniacè acquiſitis, vel confidentiali culpâ adeptis: itemque de illis quæ proveniunt quomodocumque, nondum ablato per abſolutionem cenſuræ impedimento, nullatenus admittenda eſt tanta laxitas, quam qui introduxerit, non video qua ratione à gravi & toti Eccleſiæ pernicioſa culpa excuſari poſſit. Tum quia Canones innumeri ab exordiis Eccleſiæ ad hæc noſtra tempora conſtantiſſimè ita ſanxerunt. Tum quia caſuum atrocitas, & hominum propenſiſſima cupiditas, quæ innumera in Sanctuarium Dei ſcandala invehit, his frenis & quaſi repagulis neceſſe eſt ut coërceatur. Tum quia non adeo collapſa eſt Eccleſiaſtica diſciplina, quin videamus ubique ferè iſta à piis & peritis animarum directoribus ex officio, & ut ad æternam ſalutem neceſſaria pœnitentibus præſcribi: ipſoſque pœnitentes, quos verus & ſincerus timor Dei urget, his bona fide præſcriptis remediis canonicis obtemperare. Itaque prætexi non poteſt univerſalis in oppoſitum conſuetudo: & ubi tam exitialiter cum Eccleſia Chriſti actum eſſet, ut talis exiſteret, & prævaleret conſuetudo, omni ope collaborandum nobis foret, ut ſanctiſſimis, & in rebus tanti momenti abſolutè neceſſariis Eccleſiæ regulis, quarum defectu Eccleſia Chriſti in ſpeluncam latronum evaderet, priſtina reſtitueretur authoritas.

CAPVT IX.

De facienda reſtitutione rei ſimoniacè accepta.

I. QUi pretium accepit, ſed rem ſpiritualem non tradidit, tenetur reſtituere, non quidem Eccleſiæ, vel pauperibus, id enim nullo jure conſtitutum eſt; ſed eidem à quo accepit. Hic enim habet jus repetendi, quippe qui non dedit niſi ſub conditione non adimpleta, & ob cauſam minimè ſequutam, neque pretio exequendam. Cajetanus in Sum. verb. *Simonia*, Navarra in Manual. cap. 23. num. 104. Bonacina citans pro hoc Doctorum catervam, tract. de ſimonia, diſp.1. quæſt.7.punct.3. diff.1.n.1.& 2.

II. Pretium ſimul & ſimoniacè contra virtutem religionis, & injuſtè contra virtutem juſtitiæ acceptum, reſtituendum eſt illi qui inculpabiliter, neque liberè dedit, etiamſi res ſpiritualis fuerit eidem collata, quandoquidem res illa ſpiritualis eidem ex juſtitia gratis debebatur. Hujuſmodi eſt pretium datum ad redimendam vexationem injuſtam in cauſa ſpirituali, quale eſt Beneficium. Item datum Parocho ad Sacramentum adminiſtrandum. Hæc aliaque ſimilia ſubſunt obligationi Juris Divini naturalis, ut fiat reſtitutio Parti quæ pretium contribuit.

III. Jure autem Eccleſiaſtico nulla extat lex obligans ad reſtituendum pretium ſimoniacè acceptum, niſi per modum pœnæ, non verò in vim juris naturalis, ut docent Suarez, Leſſius, Bonacina. Et iſtiuſmodi pœnali reſtitutioni cenſent Eccleſiam aſtringere tribus caſibus eos qui pretium ſimoniacum acceperunt. Primus eſt ubi pretium acceptum fuit pro collatione Beneficii, alióve actu ad hunc finem ordinato, ut ſunt electio, præſentatio, confirmatio, &c. Idque ſtatuitur per cap. *De hoc*, de ſimon. Atque iſte caſus obligationem inducit in jure reſtituendi totum ſimoniacum pretium ipſimet Eccleſiæ, cui hæc injuria facta fuit, etiam ante omnem Judicis ſententiam, quatenus hæc ibidem ratio redditur: *Quia acceptum illud ſine gravi ſalutis ſuæ periculo retinere non poſſunt*. Cùm tamen conſtet id quod non eſt reſtituendum ante Judicis ſententiam, poſſe interea ſine ullo ſalutis periculo retineri. Porrò iſtud caput verſatur circa pretium ſimoniacum ab eo perſolutum quibuſdam electoribus & ſeculi Principibus, qui hoc modo emerat ſui ipſius ad aliquem Epiſcopatum electionem, & qui non modò non tantùm electionem ſui obtinuerat, verùm etiam confirmatâ electione fuerat demùm ordinatus Epiſcopus, ut inde patet, quia ibi Papa illum non aliter quàm nomine Epiſcopi deſignat. Unde generaliter concludunt Doctores, acceptum pretium ab illo ſimoniacè contributum, qui demùm factus voti maligni compos rem ſpiritualem, quam captabat, impetravit, non eſſe ei reſtituendum, ſed ipſi Eccleſiæ, cui facta fuit tam inſignis injuria. Niſi fortè obtineatur compoſitio à ſacra Pœnitentiaria dum crimen eſt occultum, aut ab Apoſtolica Dataria, ſi ſit publicum: aut niſi conſuetudine alicubi receptum ſit ut reſtituatur pauperibus.

IV. Secundus caſus habetur in cap. *Veniens*, de ſimon. circa pretium ſimoniacè acceptum in Religionis ingreſſu. Ibi enim ſtatuitur compellendum eſſe Monaſterium quod in Religionem interveniente pecuniâ admiſerat, ut eandem pecuniam reſtituat illi qui admiſſus eſt (qui utique bona fide exactam à ſe jure conſuetudinis, quam neſciebat eſſe illicitam, largitus fuerat) ipſique Religioſo injungatur ut aliud Monaſterium in quo Deo deſerviat ingrediatur. Iſta Conſtitutione longè poſterior Extravagans 1. de ſimon. his aliqua ex parte derogat. Concedit enim ut perſona in Monaſterium pretio ingreſſa ibidem permaneat, & id quod ab eadem

fuerat

fuerat exactum & receptum, retineatur in Monaſterio, dummodo impendatur ad communem Monaſterii uſum, non verò in particularem Abbatis, vel Abbatiſſæ. Et Leſſius d.cap.41.dub.30. num.169. & Bonacina d.diſp.1. quæſt.7. punct.3. difficult. 1. num. 20. tract. de ſimon. ex verbis d. cap. *Veniens*, ibi: *Abbatem & Monachos ad reſtituendam pecuniam compellas, Abbatem ab officii exequutione ſuſpendas, præcipias dicto Fratri ut in alio Monaſterio in habitu monaſtico Domino ſtudeat deſervire*; concludunt non aliter decerni hanc reſtitutionem quàm ex Judicis ſententia.

V. Tertius caſus communiter allegari ſolet in pretio ſimoniacè accepto pro collatione Ordinum, vel aliorum Sacramentorum, aut ſacramentalium, ſi res data notabiliter excedat id quod pro congrua ſuſtentatione poterat deberi. Plerique Canoniſtæ docent, id quod excedit eſſe reſtituendum: ſed plerique alii negant. Poteſt eſſe fortaſſis obligatio reſtituendi ex jure naturali divino, non tam ratione ſimoniæ quâ fit injuria Deo, quàm ratione adjunctæ adversùs hominem injuſtitiæ, quâ compellitur pecuniam pro re contribuere, quæ gratis illi conferenda erat. Quæ reſtituendi obligatio eſt de genere obligationum de quibus egi hoc ipſo capite, num. 2. Et nullatenus ſpectat ad eas quæ Jure Eccleſiaſtico adſtringunt, cùm nulla Eccleſiaſtica Conſtitutio, vel Canon quidquam providerit de reſtitutione acceptorum pro Ordinum collatione. Neque aſſentior Bonacinæ dicenti tract. de ſimon. d.diſp.1. quæſt.7. punct.3. diff. 1. num.22. non eſſe in hoc tertio caſu acceptum illud pretium obnoxium reſtitutioni ante Judicis ſententiam, quia ſcilicet exiſtimat non eſſe obligatoriam iſtam reſtitutionem ex divino jure quod conſcientiam ſtatim adſtringit, nec hominis juſſionem exſpectat. Itaque exinde ſequeretur, Sacerdotem qui in remoto aliquo deſerto, aut in partibus Infidelium noluiſſet alicujus ibidem Fidelis confeſſionem audire, vel ei ſacram miniſtrare Euchariſtiam niſi pretio trium millium aureorum, poſſe tuta conſcientia illud ſibi pretium retinere: quanvis enim ſupponas Sacerdotem non fuiſſe Parochum, neque obligatum ad iſta exhibenda Sacramenta alio quàm chriſtianæ charitatis vinculo; huic tamen obligationi comitem adjunxit gravem injuſtitiam dum pretium indebitum exegit: quemadmodum homo qui non teneretur alteri pecuniam mutuare niſi debito charitatis, teneretur nihilominus obligatione reſtituendi ex injuſtitia, quâ noluit ei mutuari niſi cum uſuris.

VI. Cùm itaque ſatis oſtenderim, præfatum, qui ſolet allegari, tertium caſum nullatenus ad hanc materiam Eccleſiaſticæ obligationis, ſed potiùs ad Jus Divinum pertinere, alius convenientior tertius caſus huic eſt ſubrogandus, deſumptus ex cap. *Audivimus*, de ſimon. ubi apertè continetur obligatio Eccleſiaſtica pretium ſimoniacè acceptum reſtituendi. Etenim Epiſcopi quidam qui compulerant Eccleſias ſibi ſubditas ad pecuniariam contributionem, ad hoc ut in ipſis Rectores inſtituerent: &

præterea Monaſteria quædam quæ pro admiſſione ad Religionem, aut pro defunctorum ſepultura ſimiliter pecuniam exegerant, ſimul & indifferenter damnantur pecunias ſic exactas in duplum reſtituere. Caput iſtud duo complectitur diverſa jura. Quatenus enim ſancit ut pretium his caſibus reſtituatur, hoc pertinet ad Jus naturale & Divinum, quatenus peccatum injuſtitiæ conjungitur ſimul cum peccato ſimoniæ, quæ religioni opponitur; & in hoc minimè expectanda eſt humani Judicis ſententia. Illa verò in duplum condemnatio ſpectat ad Jus Eccleſiaſticum; non enim Jus Divinum obligat ulteriùs quàm ad æquivalens. In eo verò quod ſuperat, non abnuo poſſe exſpectari humani Judicis juſſionem.

VII. Diſcuſſis circa pretii ſimoniaci reſtitutionem ambiguitatibus, reſtat ut de rei ſpiritualis ſimoniacè obtentæ reſtitutione quid ſentiendum ſit exploremus. Dicendum ſpiritualem rem ſimoniacè acceptam, non eſſe reſtituendi obligationi obnoxiam Jure Divino naturali. Hæc eſt communis Doctorum aſſertio, Leſſii lib. 2. cap. 35. dub. 29. Suarez de ſimon. cap. 59. num. 28. & ſeqq. Bonacinæ de ſimonia, diſp. 1. quæſt. 7. punct. 3. diffic. 2. num. 1. à quibus multi alii allegantur Authores. Probatur de Beneficio in quo præſertim verſatur difficultas, quia illa naturaliter collatio tenet, in qua concurrunt ex parte conferentis poteſtas ſimul & voluntas; ex parte verò ſubjecti recipiendi capacitas: hæc enim ſufficiunt in quavis re ad transferendum dominium. Nec obſiſtit ſi quod in his interveniat peccatum, ut patet in Sacramentis cum peccato & illicitè collatis, quæ tamen validè conferuntur. Et conſtat ſimoniacè profeſſum verè eſſe Religioſum. Et qui ſibi peccati mortalis conſcius ſuſcepit Sacerdotalem Ordinem, fecit contra Dei voluntatem; ſed poſtquam peccatum pœnitentiâ deleverit, nihil agit contra Dei voluntatem dum Sacerdotio illicitè ſuſcepto fungitur. Quod autem dicit S. Gregorius Magnus can. 115. *Si quis*, 1. quæſt. 1. eum qui ſimoniacè Sacerdotium vel Dignitatem Eccleſiaſticam acceperit, niſi ſponte reliquerit, in æternum periturum; nihil aliud probat quàm Eccleſiaſtici Juris, quod tunc vigebat, antiquitatem; non verò affirmat id eſſe Divino & naturali Jure conſtitutum.

VIII. Quin etiam ſolis exceptis Beneficiis jus Eccleſiaſticum neminem obligat ad reſtitutionem rei ſpiritualis per ſimoniam adeptæ: & de ſolis Beneficiis renunciandis præcepit d. can. *Si quis*, 1. quæſt. 1. & Extrav. *Cùm deteſtabile*, de ſimon. Et conſtat res alias ſpirituales validè conferri, Sacramenta, Ordines ſacros, Religioſam Profeſſionem, Conſecrationes Altarium, Eccleſiarum, Virginum.

IX. Quemadmodum ex Canonum præſcripto qui Beneficium ſimoniacè acquiſivit, debet ei quamprimùm renunciare, idem jus valet in fructibus ex Beneficio per ſimoniam adepto perceptis; tenetur namque univerſos reſtituere ante omnem Judicis ſententiam. Cùm enim nihil juris habeat in beneficio, nullum pariter jus in fructibus habet. Ita edicit dicta

Extravagans *Cum deteſtabile*, his verbis : *Nec inde faciat aliquis fructus ſuos, ſed ad illorum omnium quæ percipit, reſtitutionem ſub anima ſua periculo ſit adſtrictus*. Reſtitutio iſta fructuum fieri poteſt vel Cameræ Apoſtolicæ, ubi ſpoliorum jus viget, quod non eſt receptum in Gallia; aut quod menti Sancti Thomæ accommodatur, vel Eccleſiæ quæ læſa fuit, vel egenorum neceſſitatibus, 2.2. quæſt.10. art.6. ad 4. quo loco S.Thomas non requirit Superioris authoritatem ut læſæ Eccleſiæ reſtituatur, ſed eam requirit ut pauperibus fiat reſtitutio, vel alteri Eccleſiæ quæ per ſimoniam illam offenſa non fuerit. Mediatores quoque ſimoniæ tenentur ad eandem fructuum reſtitutionem in defectum Beneficiarii ſimoniaci non reſtituentis, cùm ipſi cauſam damni ſuâ culpâ dederint. Navarra cap. 23. num. 106. Eademque excommunicatione Papæ reſervata ipſo facto ligantur, Extravaganti *Cum deteſtabile*, de ſimon.

CAPUT X.

De cenſuris Eccleſiaſticis generatim.

I. ORDO nunc poſtulat, ut pœnas delictorum Eccleſiaſticas diſcutiamus, cujuſmodi ſunt cenſuræ in tres ſpecies diſtinctæ, Excommunicationem, Suſpenſionem, Interdictum. Sunt aliæ inſuper pœnæ quas infligit Eccleſia, ut ſunt Irregularitas illa quæ ex delicto exoritur : item Depoſitio à Beneficio, vel officio; & Degradatio.

II. Excommunicatio eſt cenſura ſeu pœna Eccleſiaſtica, per quam Chriſtianus bonis Eccleſiæ communibus privatur. Hæc bona ſunt triplicia: Sacramentorum uſus, Suffragia & Orationes Eccleſiæ, exterior Fidelium converſatio.

III. Duplex recenſetur excommunicatio, ſcilicet major & minor. Minor privat ſolâ Sacramentorum receptione paſſivâ, ſed non eorumdem collatione. Quo fit ut qui hanc incurrit, ſi conferat Sacramentum, etiam citra neceſſitatis caſum, non peccet ſaltem mortaliter. Si enim peccaret mortaliter, falſa eſſet Juris ſuppoſitio, quod ſcilicet non privet excommunicatio minor communicatione activa Sacramentorum. Sed tamen juxta Sotum, Avilam, Sayrum, Reginaldum, Coninch, Alterium, peccat venialiter ubi non eſt neceſſitas, cùm expreſsè dicat caput *Si celebrat*, de Clerico excommunic. miniſtr. *Peccat autem conferendo Eccleſiaſtica Sacramenta*. At verò ſecundùm Navarram cap.27. num.24. Covarruviam in cap. *Alma mater*, 1.parte, §.8. Suarez tom.5. diſput.24. ſect.2. num.12. Bona-

cinam

cinam de cenſuris in genere, diſp.2. quæſt.3. num.4. nullatenus, nec quidem venialiter peccat. Iſtique exponunt dictum caput *Si celebrat*, quod peccet quidem, atque adeò mortaliter, ſi celebret ad communicandum alios, non quidem quatenus aliis confert, ſed quatenus ipſe ſuſcipit Euchariſtiæ Sacramentum. Ea tamen expoſitio violenta eſt, cùm dicat textus ſignanter, *Peccat conferendo*. Privat præterea minor excommunicatio electione, non activa quidem, ſed paſſiva ad Beneficia, ut poſſit quis eligere, ſed non eligi, d. cap. *Si celebrat*. Quod idem caput ſtatuit præterea non privari quemquam per minorem excommunicationem Eccleſiaſtica juriſdictione. Eſt verò unicus in Jure receptus caſus, quo iſta minor excommunicatio incurritur, ſcilicet communicando cum excommunicato vitando, cap. *Nuper*, de ſent. excomm. & cap. *Cùm excommunicatio*, 11. quæſt.3. Dico cum vitando, quia per Extravagantem Martini V. quæ incipit, *Ad evitanda ſcandala*, nemo tenetur alios excommunicatos evitare, niſi ſolos illos qui nominatim & publicè denunciati ſunt, & notorios Clericorum percuſſores. Hæc de minori excommunicatione. Major autem & activa & paſſiva Sacramentorum communicatione, & ſuffragiis pariter Eccleſiæ, ſimulque externa Fidelium converſatione privat, nec niſi per mortale peccatum incurritur.

IV. Præterea excommunicationum aliæ ſunt comminatoriæ, ſeu ferendæ ſententiæ; & iſtæ non ligant ipſo ſolo contraventionis facto, niſi accedat poſterior Judicis Eccleſiaſtici ſententia. Aliæ verò dicuntur latæ ſententiæ, ſeu ipſo facto, quæ ſtatim ſola contraventione incurruntur. Harum ſpecierum diſcrimina ex ipſius Canonis verbis dignoſci poſſunt. Si enim Canon dicat his verbis aut particulis, *ipſo facto*, vel *ipſo jure*, vel *lata ſententia*; aut his adverbiis, *ſtatim*, *confeſtim*, *continuò*, *ex tunc*, *illicò*, *in continenti*, *protinus*; aut ſi verbis utatur præſentis, aut præteriti temporis, *qui hoc fecerit excommunicatur*, *ſuſpenditur*; aut, *ſit excommunicatus*, *ſit ſuſpenſus*, *ſit anathema*; aut, *noverit ſe excommunicatum*, vel *ſuſpenſum*; aut, *noverit ſe excommunicari*, *ſuſpendi*; aut, *excommunicamus*, *ſuſpendimus*, *judicamus*, *declaramus*, *decernimus eſſe excommunicatum*, *ſuſpenſum*; aut, *incurrat*, vel *incidat in excommunicationem*; vel, *habeatur pro excommunicato*, *ſuſpenſo*, *interdicto*: hæc omnia connotant cenſuram latæ ſententiæ.

V. At verò comminatoriam, ſeu ferendæ ſententiæ cenſuram connotant iſtæ verborum expreſſiones, *Præcipimus ſub pœna excommunicationis*, vel *ſuſpenſionis*, vel *interdicti*, vel *ſub interminatione anathematis*; vel, *incurrat cenſuram comminatoriam*; vel, *decernimus excommunicandum*. Hæc & ſimilia ſatis inſinuant non incurri cenſuram ſolo ipſo facto.

VI. Si verò Canon ſic dicat, *Excommunicetur*, *ſuſpendatur*, vel *ſubjaceat*, aut *ſubdatur excommunicationi*, quæ formulæ ambiguæ ſunt, eo quòd intelligi poſſint & de præſenti, quod ex ſe infert pœnam latæ ſententiæ; & de futuro, quod non niſi ferendam à Judice ſignificat; in his caſibus explo

exploranda erit ex aliis verbis in Canone contentis ipſa Legiſlatoris mens. Sed ſi neque hac via explorari poſſit, tunc judicandum eſſe cenſent communiter Doctores, cenſuram non eſſe latæ, ſed ferendæ ſententiæ: quia in pœnis benignior eſt interpretatio facienda, cap. *In pœnis*, de reg. jur. in 6. Idemque judicandum de hac formula, *Excommunicationem noveris te incurſurum*, tanquam de comminatoria, juxta Felinum in cap. *Rodulfum*, de reſcript. Bonacinam de cenſuris in communi, diſp. 1. quæſt. 1. puncto 1. num. 6.

VII. Præterea cenſuræ aliæ ſunt à Jure, quæ ſcilicet Canone, vel Statuto decernuntur: aliæ ab homine, quæ per Judicis ſententiam infliguntur. Ambæ inter ſe differunt. Primò, quia quæ à jure eſt, ſemper generalis eſt; quæ autem ab homine, poteſt eſſe indiſcriminatim aut generalis, aut particularis contra determinatas aliquas perſonas. Secundò quia prior perdurat & viget etiam poſt Legiſlatoris mortem, aut amotionem ab officio: ſecunda deſinit per mortem, aut ab officio amotionem Judicis. Tertiò, quia prior ſi non ſit ſpecialiter per Canonem reſervata, poteſt abſolvi per quemlibet Confeſſarium approbatum: ſecundam autem, ideſt ab homine, ſolus tollere poteſt Judex, ſive Prælatus qui eam decrevit, aut ejus ſucceſſor, aut ejuſdem Superior, aut is etiam cui Judex ipſe hanc delegaverit poteſtatem. Neque ullatenus poteſtas iſta abſolvendi cenſuras quæ ſunt ab homine, comprehenditur ſub generali poteſtate abſolvendi à cenſuris etiam reſervatis, ſed eſt ſpecialiter exprimenda. Cenſuræ enim reſervatæ non aliæ intelligi ſolent quàm quæ à jure ſunt.

VIII. Ut verò aliquis poteſtate polleat ferendi cenſuras, neceſſe eſt eſſe Clericum, atque in externo foro Judicem, cujuſmodi ſunt Prælati, ſive Seculares, ſive Regulares, ſive ordinarii, ſive delegati, cap. *Tranſmiſſam*, & cap. *Suffraganeis*, de elect. & cap. *Cùm ab Eccleſiarum*, de offic. Ordinar.

IX. Epiſcopus porrò in aliena Diœceſi exiſtens ne ſuos quidem ſubditos poteſt aliquâ cenſurâ afficere, quia nullam ibi habet contentioſam juriſdictionem: poteſt tamen extra ſuam diœceſim uti gratioſa juriſdictione, ſuumque ſubditum in aliena diœceſi non modò in Sacramento Pœnitentiæ abſolvere à peccatis & cenſuris, quin etiam extra Sacramentum poteſt à cenſuris eundem abſolvere, itemque diſpenſare, delegare, literas dimiſſorias aut teſtimoniales expedire. Sed ſi Epiſcopus indebitè fuerit à propria diœceſi expulſus, poteſt in vicinia commorari, petitaque à loci Epiſcopo veniâ, juriſdictionem ibi contentioſam exercere inter proprios ſubditos, & ubi opus fuerit excommunicare. Clement. unica de foro compet. His adjunge, poſſe in ſua diœceſi cenſuras decernere in alienum ſubditum ratione vel delicti in ſua diœceſi ſeu territorio admiſſi, vel contractus ibi facti, vel rei aut prædii ibidem ſiti, cap. final. de foro compet. cap. 1. de privileg. in 6.

X. Inter injuſtas quoque cenſuras aliæ validæ ſunt & ſubditos ligant, aliæ invalidæ ac nullæ ſunt. Validæ porrò, ſimulque injuſtæ ſunt illæ quæ offendunt in reo cauſam materialem, ſcilicet mortalem culpam; ſed habent in Judice cauſam injuſtam, ſcilicet odium aut vindictam, non verò laudabilem diſciplinæ zelum. Item illæ in quibus Judex ordinem Juris non ſervat, qualis eſt trina præmonitio aut cenſura in ſcripturam cum expreſſione cauſæ redacta, cap. 1. & cap. *Statuimus*, de ſent. excommunic. in 6. ordinem, inquam, Juris accidentarium, ſervato tamen neceſſario & eſſentiali Juris ordine, qui conſiſtit in una ſaltem præmonitione. Atque de hujuſmodi cenſuris, non autem de prorſus invalidis Doctores communiter exponunt effatum illud S. Gregorii Papæ homil. 6. in Evangel. *Sententia Paſtoris, ſive juſta, ſive injuſta ſit, timenda eſt.*

XI. Cæterùm cenſura quæ non fundatur in culpa mortali perſonæ contra quam fertur, etiamſi falſa, quæ mortalis foret, cauſa fuerit ſufficienter in judicio probata, nulla penitus & invalida eſt apud Deum, neque conſcientiam Rei ligat, ut omnes unanimiter docent. Ratio eſt, quia cùm ſententia ſit actus juſtitiæ, cujus eſt ſuum cuique tribuere ad æqualitatem, eatenus ſolùm obligat & valet, quatenus veritati & juſtitiæ conformatur. Suffragantur his Sancti Patres, ex quibus S. Hieronymus in Levit. 3. ſcribit: *Si quis non recto judicio eorum qui præſunt Eccleſiæ depellatur & foras mittatur, ſi ipſe non antè exiit, hoc eſt ſi non ita egit ut mereretur exire, nihil læditur in eo quod non recto judicio ab hominibus videtur expulſus. Et ita fit ut interdum ille qui foras mittitur, intus ſit; & ille foris, qui intus retineri videtur.* Citatur in cap. *Si quis non recto*, 24. quæſt. 3. Sanctus pariter Auguſtinus hoc idem fuſiùs docet lib. de vera Religione, cap. 6. dicens: *Sæpe etiam fit divinâ providentiâ, per nonnullas nimium turbulentas carnalium hominum ſeditiones expelli de congregatione Chriſtiana etiam bonos viros. Quam contumeliam, vel injuriam ſuam cùm patientiſſimè pro Eccleſiæ pace tulerint, neque ullas novitates vel ſchiſmatis, vel hæreſis moliti fuerint, docebunt homines quàm vero affectu, & quanta ſinceritate charitatis Deo ſerviendum ſit. Talium virorum propoſitum eſt aut ſedatis remeare turbinibus, aut ſi id non ſinantur, vel eadem tempeſtate perſeverante, vel ne ſuo reditu talis aut ſævior oriatur, tenent voluntatem conſulendi etiam eis ipſis quorum motibus perturbationibuſque ceſſerunt; ſine ulla conventiculorum ſegregatione uſque ad mortem defendentes, & teſtimonio juvantes eandem Fidem quam in Eccleſia Catholica prædicari ſciunt. Hos coronat in occulto Pater in occulto videns. Rarum hoc videtur genus, ſed tamen exempla non deſunt, imò plura ſunt quàm credi poteſt. Ita omnibus generibus hominum & exemplorum ad animarum curationem & inſtitutionem ſpiritualis populi utitur Divina Providentia.* Hæc S. Auguſtinus ad eorum ſolatium qui per æmulas & infenſas factiones calumniis & inſectationibus quà vi, quà dolo impetuntur.

XII. Communis eſt Doctorum aſſertio contra Navarrum, poſſe in-

nocentem

nocentem, contra quem cenſura materialiter injuſta lata fuit, privatim, ſecluſoque ſcandalo Miſſam celebrare, atque adhibita eadem præcautione Sacramentum Pœnitentiæ adminiſtrare. Tametſi enim in externo foro habeatur pro excommunicato, apud Deum nihilominus, & in conſcientiæ foro perinde eſt ac ſi talis cenſuræ judicio non fuiſſet ab hominibus ſive per malitiam, ſive per errorem notatus. Quod idem ſentiendum de omni cenſura intolerabilem errorem continente, idque multò fortiùs quàm de errore qui naſcitur ex fallibilibus probationibus, & incomperta facti veritate. Navarra quidem cap. 27. num. 3. & Covarruvias in cap. *Alma mater*, p. 1. §. 7. num. 7. concl. 4. volunt talem cenſuram eſſe veram cenſuram, ſi ſaltem juſta ſit quoad forum exterius, hoc eſt juridicè prolata ex informationibus quanvis falſis, tamen ſufficientibus ad juridicam ferendam cenſuram in externo foro; & reum, quanvis apud Deum innocentem, ſi tranſgrediatur, tum demùm ſubjici ſecundùm conſcientiam & in occulto omnibus violatæ cenſuræ pœnis, atque adeo ut dicit Covarruvias, veræ apud Deum ipſum irregularitati, ſi violet per actum Ordinis etiam occultè exercitum. Docent verò contrarium omninò Cajetanus in tractatu 10. quæſt. 2. de effectu excomm. Suarez de cenſuris diſput. 4. num. 13. & 14. aliique ferè omnes communiter, nullum aliud nocumentum inferre talem cenſuram, quàm novam obligationem vitandi ſcandali & contemptus Eccleſiæ, unde tamen nulla exurgat irregularitas, aliáve coram Deo pœna canonica, licèt apud homines veritatis inſcios & in foro contentioſo judicetur illas incurriſſe, & verè ac juſtè puniri poſſit etiam apud Deum propter peccatum ſcandali palam exhibiti. Sed tamen ubi non timetur id ſcandalum, poſſe ab eo quem talis cenſura perculit Miſſam in occulto celebrari, abſolutionem & cætera Sacramenta in occulto miniſtrari, aut etiam in publico, ſi accedat in eum locum ad quem fama hujus cenſuræ nulla pervenerit. Itaque tota ex occaſione talis cenſuræ exurgens obligatio conſcientiæ verſatur per accidens in fuga ſcandali & contemptus Eccleſiæ, punibilis à Deo & hominibus; unde tamen non exurgunt per ſe canonicæ pœnæ, quia deeſt ſecundùm rei veritatem canonicum fundamentum, nimirum juſta cenſuræ cauſa. Vide ſi lubet pro hac ſententia Sayrum lib. 1. de cenſuris, cap. 17. Bonacinam de cenſuris in communi, diſp. 1. quæſt. 1. puncto 10. Vaſquez tract. de excommunicatione, dub. 11. num. 21.

XIII. Suſpenſio eſt cenſura privans uſu Eccleſiaſtici Officii (Officium autem in ordine & juriſdictione conſiſtit) aut uſu Beneficii. Auferre verò omninò ipſum Officium aut Beneficium, ſpectat ad pœnam depoſitionis, aut (quæ gravior eſt) degradationis.

XIV. Interdictum eſt Eccleſiæ cenſura privans perceptione quorumdam Sacramentorum, à divinis quoque Officiis, & ab Eccleſiaſtica ſepultura. Et dividitur in perſonale, quo una, vel plures perſonæ; locale;

quo certus aliquis locus; & miſtum, quo tam locus ipſe quàm loci incolæ afficiuntur.

XV. Tempore interdicti generalis conceditur moribundis ſacrum Viaticum, non tamen Extrema Unctio. Clerici tamen defuncti qui ſervaverunt interdictum, ſepeliri in cœmeterio Eccleſiæ poſſunt ſine campanarum pulſatione aliáve ſolennitate, & cum ſilentio. In Conventualibus Eccleſiis bini & bini, aut tres ſimul legere poſſunt ſine ullo cantu, & januis clauſis Canonicas Horas, demiſſa voce, ne exteriùs audiri queant, excluſis præſertim perſonis interdictis aut excommunicatis. Crucesignatis & peregrinis pœnitentia concedi poteſt durante interdicto. Hæc omnia ſtatuuntur in cap. *Quod in te*, de pœnit. & remiſſ. Ibique Gloſſa verb. *Pœnitentia*, rectè infert ex ſpeciali privilegio Crucesignatorum & peregrinorum cæteros non eſſe ad pœnitentiam admittendos & abſolvendos, niſi inſtante mortis periculo. Privilegium quoque Clericorum qui ſervaverunt interdictum, ut poſſint in cœmeterio Eccleſiæ tumulari, inſinuat quoſvis alios ab Eccleſiaſtica ſepultura excludi tempore generalis interdicti. Certè reliqui in Eccleſiæ communione defuncti, qui tempore interdicti publici fuerint in profano loco ſepulti, transferendi erunt in Eccleſiaſticam ſepulturam poſtquam deſierit interdictum.

XVI. Poſt Innocentii III. Conſtitutionem d. cap. *Quod in te*, ſucceſſit Bonifacii VIII. Sanctio in cap. *Alma mater*, fin. de ſent. excomm. in 6. per quam mitigatur prioris illius ſeveritas. Concedit enim ut tempore generalis interdicti, ſive à jure, ſive ab homine decreti, quilibet Fideles etiam corpore ſani poſſint ad Pœnitentiæ Sacramentum admitti, modò non ſint excommunicati, quo caſu reconciliandi non ſunt ſub interdicto niſi in mortis articulo, quemadmodum & illi quorum culpa cauſam interdicto dedit, & illi etiam qui conſilium, opem aut favorem culpæ iſti dederunt, niſi priùs ſatisfecerint; aut ſi in præſenti non poſſint, ſufficientem dederint cautionem; aut ſi neque hoc poſſint, ſaltem ſe quum primùm valebunt, ſatisfacturos juraverint. Sed in iſtis non idcircò relaxatur interdictum, quanvis indulgeatur ipſis Beneficium ſacramentalis abſolutionis. Addit præterea poſſe durante interdicto generali in Eccleſiis & Monaſteriis ſpecialiter non interdictis, quæve cauſam interdicto nullam dederint, ſed tamen in loco interdicto ſitis (hæ enim circumſtantiæ ſupplendæ ſunt ex Gloſſa in d. cap. *Alma mater*, verb. *Eccleſiis*,) celebrari Miſſas aliaque divina Officia ſicut priùs, ſubmiſſa tamen voce, januis clauſis, excommunicatis & interdictis hominibus excluſis, nec pulſatis campanis: acquiri quoque, vel amitti ex Clericorum præſentia, vel abſentia diſtributiones quotidianas, ſicut ante interdictum. In feſtivitatibus autem Natalis Domini, Paſchæ, Pentecoſtes, & Aſſumptionis glorioſæ Virginis pulſabuntur campanæ, & januis patentibus alta voce divina Officia ſolenniter celebrabuntur, excommunicatis prorſus excluſis, ſed in-

terdictis

terdictis nihilominus admiſſis, dummodo illi qui ſuâ culpâ cauſam interdicto dederunt, Altari nullatenus appropinquent.

XVII. Præfatæ mitigationes valent in loco generaliter interdicto, ſed non valent in loco ſpecialiter interdicto. Cæterùm in ipſa Eccleſia ſpecialiter interdicta poteſt occultè celebrari Miſſa, quantùm dumtaxat opus eſt ut renovetur ſanctiſſimum Sacramentum, quod infirmis pro Viatico reſervari debet, & renovari poteſt etiam ſingulis hebdomadis, cap. *Permittimus*, de ſent. excomm.

XVIII. Quod attinet ad formas in ſingulis cenſuris ſervandas, cenſuræ quidem tam à Jure quàm ab homine dimanantes circa futurum aliquod delictum nullam exigunt Juris formam præter promulgationem, ad hoc ut ſciri & obſervari poſſint. Ea verò ſola cenſura quæ ab homine infertur circa delictum præſens cum contumacia conjunctum, ad hoc ut ſortiatur effectum has requirit conditiones. Primò ut trina præceſſerit admonitio ad obediendum, can. *Omnes decimæ*, 16. quæſt. 7. & can. *De Presbyterorum*, 17. quæſt. 4. cap. *Contingit*, il 2. & cap. *Sacro*, de ſent. excomm. & cap. *Conſtitutionem*, eod. in 6. Inter ſingulas admonitiones intervallum eſſe debet duorum ſaltem dierum, cùm dicat d. cap. *Conſtitutionem*, in plurali, *Obſervent aliquot dierum competentia intervalla*. Atqui pluralis loquutio duorum numero eſt contenta, cap. *Pluralis*, de reg. jur. in 6. Et cùm dictum cap. *Conſtitutionem*, dicat unam monitionem pro omnibus poſſe ſufficere, hinc Navarra Manual. cap. 27. num. 11. eumque ſequuti Suarez, Bonacina, aliique communiter docent, neceſſarium eſſe ſex dierum inter unicam, quæ ſit peremptoria, monitionem, & cenſuræ ſententiam: ſed eo caſu admonenda eſt Pars quod hæc ſit unica & peremptoria monitio; alioqui enim non cenſeretur ſufficienter contumax. Ubi verò periculum eſſet in mora, poſſet illud ſex dierum tempus abbreviari, d. cap. *Conſtitutionem*, in fine. Declarat porrò Concilium generale ſub Innocentio III. Prælatum qui excommunicationis ſententiam promulgare præſumpſerit non præmiſsâ competenti admonitione, neque adhibitis perſonis præſentibus idoneis, per quas poſſit, ubi opus fuerit, præmonitio probari, etiamſi cauſa excommunicandi juſta fuerit, interdici ipſo facto ingreſſu Eccleſiæ uno menſe, & aliis inſuper ſubjici pœnis, ſi videbitur Superiori, cap. *Sacro*, de ſent. excomm. Cùm verò Concilium generale teſtes requirat ad probandas præmonitiones, multò magis requiritur juridica probatio delicti quæ præceſſerit præmonitiones & cenſuram, cui delictum illud cauſam dederit.

XIX. Sententia contra eum lata qui nullo modo citatus fuit, nulla eſt ipſo jure, cap. *Inter quatuor*, de majorit. & obed. Præſertim verò citatio, ſeu præmonitio neceſſaria eſt ad ferendam excommunicationis ſententiam, quæ maxima pœna eſt earum quas infligere ſolet Eccleſia, ut aſſerit S. Auguſtinus lib. de corrept. & grat. cap. 15. & citatur 24. quæſt. 3.

can. *Corripiantur*; quia ut ibidem aſſeritur, hoc genus correptionis inſtitutum eſt ad medicinam peccantium, & animarum ſalutem.

XX. Bonam eſſe praxim aiunt Felinus in cap. *Cùm non ab homine*, de judic. & Armilla verb. *Citatio*, num. 6. ut Judices habitâ priùs bona informatione per teſtes, incipiant à citatione; ſic enim præcaventur ejus fuga & ſubterfugia qui reus judicandus erit: & videt Judex ſi ſit juſta citandi cauſa.

XXI. Quævis cenſura, præſertim excommunicatio, ferri debet in ſcriptura cum expreſſione cauſæ; debetque iſtius ſcripturæ exemplum reo requirenti tradi intra menſem. Qui autem unum aliquod iſtorum Judex violaverit, ſuſpenſus ipſo facto remanet ab ingreſſu Eccleſiæ diviniſque Officiis. Et Superior ejus non modò hanc ſententiam relaxabit, ſed etiam latorem ſententiæ ad expenſas reo ſarciendas, & ad intereſſe aliaſque pœnas condemnabit. Ipſe verò Judex qui prædictam ſuſpenſionem incurrerit, ſi eam violaverit, incidet in irregularitatem, à qua ſolus eum Papa poterit diſpenſare, cap. *Cùm medicinalis*, de ſent. excomm. in 6. Ibidem tamen Gloſſa in verb. *Judicum*, benè monet Epiſcopos non incidere in has ſuſpenſionis pœnas, quia hîc non nominantur: & ſtatuit cap. *Quia periculoſum*, hoc tit. in omnibus Conſtitutionibus quæ pœnam ſuſpenſionis, vel interdicti decernunt, nullatenus comprehendi Epiſcopos, niſi ſpecialis de eis mentio ibi fiat. Qua eadem ex cauſa ſuſpenſio quam Generale Concilium Lateranenſe ſub Innocentio III. indicit in eum qui ſine competentibus præmonitionibus excommunicat, non habet locum in Epiſcopis, quia ibi ſpeciatim non exprimuntur.

XXII. In ſumma itaque tenendum eſt, multis modis injuſtam eſſe cenſuram. Primò ſi feratur ab incompetente Judice, quo etiam caſu irrita & nulla eſt. Secundò cenſura lata per inferiorem Prælatum poſtquam appellatum fuit ad Superiorem, non ſolùm injuſta, ſed etiam nulla eſt defectu poteſtatis. Tertiò ubi nulla præmiſſa fuit admonitio, ſimul erit injuſta & nulla cenſura. Ubi verò non tres, ſed una aut altera præceſſit admonitio circa præſentem ſeu præteritam culpam, valida quidem erit cenſura, ſed tamen injuſta, & per Superiorem relaxanda. Quartò idem judicandum de cenſura aliter lata quàm per ſcripturam, vel ſine cauſæ expreſſione. Quintò cenſura nullatenus ligat, ſi Judex qui ſententiam tulit, non intendit ut ligaret, etiamſi mentem ſuam non expreſſerit, & reus exiſtimet ſe ligatum. Idemque ſentiendum de certis perſonis quas Judex intenderit eximere, quanvis reliquos intendat illigare. Cenſuræ namque non aliter ligant quàm ſecundùm Judicis à quo infliguntur intentionem. Navarra cap. 7. num. 11. Sextò conveniunt unanimes Doctores, quando cenſura decernenda eſt in aliquam, vel aliquas particulares perſonas, ſi admonitiones fiant, non ad domum, ſed eſſe faciendas coram ipſis perſonis. Tum quia diſtrictiùs agendum eſt in materia cenſurarum, quàm in aliis judiciariis actibus,

actibus, in quibus jura permittunt citationem fieri in ipſa domo, abſente reo, l. *Scire oportet*, §. *Qui autem*, D. de excuſat. tutor. & cap. *Cauſam*, de dolo & contumac. vel ad Eccleſiam, cap. *Venerabilis*, in fin. eod.tit. Tum quia cenſuræ ferri ſolent contra contumaces, qualis fortè non erit abſens qui nihil de admonitione reſciverit. Excipe hinc ſi reus per dolum abſit, aut ſe occultet, aut per vim ne admoneatur impediat: ſed iſtud quoque probandum erit, quâ probatione convincatur ejus contumacia. Præterea poſtquam fuit in perſona propria commonitus ſemel, poterunt fieri reliquæ commonitiones ad ejus domicilium, quanvis abſentis, juxta Ugolinum tab. 1. cap. 18. §. 1. Bonac. de cenſur. in com. diſp. 1. quæſt. 1. puncto 9. num. 9. & pleroſque alios Scriptores. Atque ita decrevit Rota Romana deciſ. 399. in novis. Præterea Gloſſa in d. cap. 1. de ſent. excomm. in 6. ſemel & iterum notat latam ſine ſcripto aut expreſſione cauſæ cenſuram eſſe nihilominus validam. Idque colligit ex his Canonis verbis: *Superior hanc ſententiam relaxabit.* Ita pariter ſentiunt Summiſtæ.

XXIII. Et ne quid omittatur in hac materia ſcitu neceſſarium, obſerva quando non agitur de nova infligenda cenſura, ſed de declarando quod aliquis in cenſuram pridem vel à jure vel ab homine latam inciderit, tunc non utendum eſſe præmonitionibus, ſed citationibus, ut reus in jus veniat rationem ſui facti redditurus. Non enim juſtum habetur judicium, præſertim in cauſa criminis aut pœnæ, niſi parte legitimè citata, ut jus ſi quod habeat, tueatur, ſuaſque proferat exceptiones, ſibique objecta refellat, aut culpam ſuam agnoſcat & fateatur. Alioqui reſcindenda meritò ſententia eſt quam citatio non præceſſit, l. 1. §. *Item ex eo edicto*, D. quæ ſent. ſine appellat. reſcind. cap. *Inter quatuor*, de majorit. & obed. Ideoque Abbas Siculus in cap. *Pervenit* 1. num. 5. de appellat. aſſerit non eſſe denunciandum aliquem Clerici percuſſorem, niſi ipſo antè citato, & examinatis probationibus ſuper rei veritate. Idem tradit Gloſſa in cap. *Sacro*, verb. *Conſtiterit*, de ſent. excomm. Niſi fortè tanta eſſet facti notorietas ut nullum tergiverſationi locum relinqueret, juxta cap. *Pervenit*, de appellat.

XXIV. Caveat denique Prælatus, ne in monitoriis ad criminis teſtificationes eliciendas ullatenus reus nominetur aut deſignetur, niſi per voces individui vagi, ut *aliquis*, *quidam*. Injurioſum enim foret ſi ejus perſona publicaretur nondum probato delicto: ſicut ſuperiùs admonui lib. 4. cap. 4. circa juridicam criminis inquiſitionem, juxta cap. *Inquiſitionis*, & cap. *Qualiter*, il 2. de accuſation.

XXV. Contingere facilè poteſt, ut Prælatus certam habeat notitiam criminis à ſubdito admiſſi per dignas fide aliorum relationes ſecretas; nec tamen expediat litem Clerico intentare ob evitanda emerſura ſcandala, aut graves quæ prævidentur difficultates. Si ergo Prælatus poſt privatam admonitionem in pœnam præteriti delicti, & præcautionem recidivæ, privatim

privatim interdicat aut ſuſpendat Clericum ſine ſcriptura, tenebitur Clericus in conſcientia mandato Prælati obedire. Id confirmatur cap. *Tam literis*, de teſtibus: ubi Papa ſine præcedentibus ſolitis formis ſuſpendi jubet Clericum ob præcedens delictum. Ex alia verò parte ſupponendo ſuſpenſionem aut interdictum privatim fuiſſe ſignificatum, ſi Clericus ſibi conſcius attentet has violare cenſuras per Ordinis ſacri exercitium, peccabit proculdubio; non tamen in irregularitatem cadet, quia Prælatus non proceſſit per modum juridicum, ſed per modum privatæ pœnæ, ſive medicinalis, ſive vindicativæ. Ita Zerola 1.p. verb. *Suſpenſio*, §.7. Bonacina de cenſuris in communi, diſp.1.quæſt.1. puncto 9. n.3. Secus judicandum de excommunicatione, quæ hoc peculiariter habet, ut præter delictum requirat pariter contumaciam, ideoque infligi non poteſt pro præterito delicto.

CAPUT XI.

De effectibus excommunicationis.

I. OCTO recenſentur majoris excommunicationis effectus. Horum primus eſt privatio communium Eccleſiæ ſuffragiorum. Privatim autem poteſt quilibet fidelis Deum precari pro quolibet excommunicato, etiam minimè tolerato. Imò Sacerdos quilibet ad Altare poteſt orare pro excommunicatis, ſive vivis, ſive defunctis, in ſecretis & particularibus commemorationibus, quæ fiunt in Canone Miſſæ.

II. Secundus effectus eſt privatio, tam activæ quàm paſſivæ participationis Sacramentorum Eccleſiæ. Sanè validè, ſed tamen illicitè Sacramenta adminiſtrare poteſt omnis excommunicatus toleratus Sacerdos. At verò non toleratus, ſeu vitandus Sacerdos, quanvis validè, nec tamen licitè poſſit alia Sacramenta, nullatenus tamen validè poteſt adminiſtrare Pœnitentiæ Sacramentum, quia excommunicatio vitandi & non tolerandi omni privat juriſdictione, præterquam in articulo mortis.

III. Soli autem cenſendi ſunt excommunicati vitandi omnes illi qui publicè & nominatim denunciati fuerunt, necnon ille qui adeo manifeſtè & publicè in perſonam Clerici, aut in res ei cohærentes vim aliquam injurioſam adhibuerit, ut nullâ poſſit hoc delictum tergiverſatione celari, vel excuſari, juxta Concilii Conſtantienſis canonem quem Martinus Papa V. approbavit, cujus textus hic eſt: *Ad evitanda ſcandala & multa pericula quæ conſcientiis timoratis contingere poſſunt, Chriſti fidelibus tenore præſentium*

tium miſericorditer indulgemus, quod nemo deinceps à communione alicujus, Sacramentorum adminiſtratione vel receptione, aut aliis quibuſcumque divinis, intus & extra, prætextu cujuſcumque ſententiæ aut cenſuræ Eccleſiaſticæ, à jure vel ab homine generaliter promulgatæ teneatur abſtinere, vel aliquem evitare, aut interdictum Eccleſiaſticum obſervare, niſi cenſura, vel ſententia hujuſmodi fuerit illata contra perſonam, Collegium, Univerſitatem, Eccleſiam, Communitatem, vel locum certum, aut certam à Judice publicata, vel denunciata ſpecialiter & expreſſè: Conſtitutionibus Apoſtolicis & aliis in contrarium facientibus non obſtantibus quibuſcumque. Si quem pro ſacrilega manuum injectione in Clericum, ſententiam latam à Canone adeo notoriè conſtiterit incidiſſe quod factum nullâ poſſit tergiverſatione celari, nec aliquo ſuffragio excuſari: nam à communione illius (licèt denunciatus non fuerit) volumus abſtineri juxta canonicas ſanctiones. Per hoc tamen non intendimus relevare, neque juvare ſic excommunicatos, ſuſpenſos & interdictos aut probibitos. Ita referunt hanc Conſtitutionem S. Antoninus 3. parte Summæ Hiſtorialis, tit. 22. cap. 6. §. 4. & in 3. parte Summæ Theologicæ, tit. 25. cap. 2. & 3. Item Angelus de Clavaſio in Summa, verbo *Excommunicatio* 8. num. 3. Gabriel Biel in 4. Sent. diſt. 18. art. 1. notabili 3. Joannes Major Profeſſor Sorbonicus in 4. Sent. diſt. 18. quæſt. 3. Adrianus Papa in 4. Sent. tit. de Sacram. Euchar. & in tract. de Clavib. Eccleſ. 3. principaliter quæſito: Cajetanus in Summula, verbo *Excommunicatio*, & verbo *Abſolutionis impedimenta*: & in 3. p. S. Thomæ, q. 64. art. 6. Armilla verbo *Excommunicatio*, num. 50. Dominicus Soto in 4. Sent. diſt. 22. q. 1. art. 4. Covarruvias in cap. *Alma mater*, p. 1. §. 2. n. 9. Suarez de cenſuris diſp. 9. ſect. 9. num. 5. & in tract. de Fide, diſp. 21. ſect. 3. Toletus in Summa, lib. 1. cap. 12. & alii plerique: qui ſimul omnes meminere poſterioris immutationis in hoc Canone factæ à Conciliis Baſileenſi & Lateranenſi, à Pragmatica Sanctione, & à Concordato Bononienſi inter Leonem Pontificem, & Franciſcum Regem. In quibus extenditur Conſtantienſis Conſtitutionis exceptio ad quoſcumque etiam non denunciatos, qui facti notorietate dignoſcuntur in excommunicationem incidiſſe, hiſce generalibus clauſulis: *Aut ſi notoriè in excommunicationis ſententiam conſtiterit incidiſſe, quod nulla tergiverſatione celari poſſit, aut aliquo Juris ſuffragio excuſari, eum à communione illius abſtinere volumus, juxta canonicas ſanctiones.* Supradicti omnes negant eſſe ullibi receptam generaliorem iſtam exceptionem, ſed ſolam Conſtantienſem exceptionem de notorio Clerici percuſſore vigere. Quod idem de recepto Galliarum uſu teſtatur noviſſimè Jacobus Evellonius in ſuo Gallicano Tractatu de excommunicationibus. Tot verò anxietates & perturbationes pariebant illæ cum excommunicatis communicationes, tum in ſacris, tum in profanis, ut pluſquam trecentis ante Conſtantienſe Concilium annis graviſſimus Scriptor Ivo Carnotenſis epiſtola 81. conatus enixè fuerit omnes prorſus abolere prohibitiones communicandi cum excommunicatis, præterquam cum ſolis illis qui publicè

convicti & nominati fuiſſent, ſic enim admonet: *De excommunicatis communi ſententia, non tamen nominatis, ſive in Capitulo, ſive in Concilio facta ſit illa excommunicatio, ſive ſint ſimoniaci, ſive presbyteri uxorati, idem conſilium eſt quod de aliis criminoſis, quia non ſunt à communione ſuſpendendi, niſi publicè convicti, vel publicè confeſſi.*

IV. Ex iſta Conſtantienſi Sanctione multa addiſcimus. Primò ſeveritatem antiqui Juris mitigari, prohibentis olim participationem quamcumque cum excommunicatis non denunciatis perinde ac nominatim denunciatis, tam in Eccleſiaſticis, quàm in civilibus rebus. Secundò permitti communicationem cum excommunicatis, etiam in Divinis & Sacramentorum receptione, modò non ſint publicè & nominatim denunciati: quibus additur Clerici percuſſor, quanvis non divulgatus, reſpectu ſaltem eorum qui certò ſciunt. Tertiò hoc privilegium nullo modo favere excommunicatis, quantumvis occultis, & hos teneri ex parte ſua converſationem aliorum evitare tam in civilibus quàm in Divinis. Manifeſtè porrò falluntur Coninch diſp. 14. num. 13. & Bonacina de cenſuris in communi, diſp.2. quæſt. 2. puncto 2. §.2. num. 7. ad fin. dum aſſerunt communicantes cum notorio Clerici percuſſore, ſi non fuerit nominatim denunciatus, nulla affici minori excommunicatione. Conſtantienſis enim Conſtitutio prorſus oppoſitum decernit ſecundùm utramque editionem, quarum una expreſsè dicit hanc exceptionem de percuſſore Clerici, quod quanvis non fuerit publicè notus aut denunciatus nominatim, is tamen qui ſciens talem cum eo communicaverit, incurrat pœnas & cenſuras antiqui Juris. Altera verò editio, quæ non loquitur ſpecialiter de percuſſore Clerici comprehendit ſimul & pares facit eos qui non ſunt nominatim & publicè denunciati; de quibus tamen manifeſtè conſtat incurriſſe in ſententiam excommunicationis, ut non poſſint occultari, neque excuſari, cum illis qui fuerunt ſpecialiter promulgati, & à Judice expreſsè denunciati. Et quidem Bonacina ſibi contrarius oppoſitum paſſim alibi docet, atque adeo in iſto ipſo tractatu & eadem diſp.2. quæſt.2. puncto 6. §.2. num.47.

V. Tertius effectus majoris cujuſcumque excommunicationis eſt privatio à Miſſæ & cujuſvis divini Officii auditione. Non tamen excluditur ab auditione prædicationis verbi Dei, ut per eam compungi & converti poſſit, dummodò ſi fieri poſſit, ſe conſpectui publico ſubducat. Conſtat verò fuiſſe veteris Eccleſiæ uſum & praxim, ut excommunicati de Eccleſia non expellerentur, niſi tempore Offertorii, poſt decantatum Evangelium, & finitam, quæ poſt Evangelium fieri ſolebat, Verbi Dei prædicationem, can. *Epiſcopus nullum*, de conſecrat. diſt.1. Quanvis autem Sacerdos Sacrum faciens gerat publicam nomine totius Eccleſiæ perſonam, non tamen exuit omninò privatam perſonam, & ut talis poteſt mentaliter, ſive in *Memento*, ſive in aliis Miſſæ partibus orare pro excommunicatis, tam vitandis quàm toleratis. Avila 4.parte, diſp.1. concluſ.2. Navarra cap.27. num.36.

Suarez

Suarez de cenſuris diſp.9. ſect.5. Bonacina diſput.2. quæſt.2. punct.1. §.3. n.7. Vaſquez tract. de excommunicatione, dub.2.num.2.

V I. Quartus eſt privatio Eccleſiasticæ ſepulturæ, cap. *Sacris*, de ſepultur. Clement. 1. eod. tit. ut enim ait S. Leo Papa I. relatus in can. 1. cauſæ 24.quæſt.1. *Quibus viventibus non communicavimus, mortuis communicare non poſſumus*. Addit d. cap. *Sacris*, ſi contingat corpus excommunicati loco ſacro tumulari, exhumandum eſſe, & procul ab Eccleſiaſticæ ſepultura jactandum, ſi modò ab aliorum fidelium corporibus diſcerni poſſit; alioqui enim toleranda eſſe zizania, ne eradicetur triticum. His adde ex cap. *Conſuluiſti*, de conſecrat. Eccleſ. vel Altar. non ſolùm Eccleſiaſtica ſepultura eſſe eruendum excommunicati cadaver & oſſa, ſed etiam locum ipſum eſſe repurgandum & reconciliandum aſperſione aquæ ſolenniter benedictæ: ſicut fit in Eccleſiæ dedicatione aut reconciliatione. Si verò non potuerit ab aliis inhumatis ibi corporibus dignoſci, non minùs eſt locus ille reconciliandus, ut docet Suarez de cenſuris diſp. 13. ſect. 4. num. 4. Excommunicatus qui ante mortem dederit ſigna pœnitentiæ, nec tamen fuerit abſolutus, non eſt ſepeliendus in loco ſacro, donec Superioris authoritate poſt mortem fuerit ab excommunicatione ſolutus: ſi verò jam ſepultus fuerat, non eſt extrahendus, ſed in ipſo loco authoritate Ordinarii aut alterius facultatem habentis abſolvendus à cenſura. Si verò pœnitentiæ indicia nulla exhibuerit, arcendus eſt ab Eccleſiaſtica ſepultura. Bonacina & alii communiter d. diſput.2. quæſt.2. puncto 3. §.3. num.7.

V I I. Obiter hîc obſerva ſeptem genera perſonarum Eccleſiaſticâ ſepulturâ excludendarum, recenſita in Rituali juſſu Pauli V. Pontificis edito. Primi ſunt Pagani, Judæi, hæretici, ſchiſmatici, eorumque fautores, omneſque majori excommunicatione ligati. Secundo loco ſunt quicumque ex deſperatione, vel iracundia ſibi mortem intulerunt, alióve ex pravo affectu, niſi ante mortem ſigna ediderint pœnitentiæ. Huic pœnæ non ſubjacent qui per inſaniam ſibi necem conſciverunt. Tertiò mortui in duello, etiamſi ante mortem ſigna ediderint pœnitentiæ, ut ſancitur Pontificiis Bullis & Regiis Edictis. Quartò manifeſti & publici peccatores, qui ſine pœnitentia interierunt. Quintò illi de quibus publicè conſtat quod ſemel eo anno non fuerint confeſſione expiati, aut in Paſcha ſacram Euchariſtiam non ſumpſerint, ſi ante mortem non dederint ſigna contritionis. Sextò infantes ſine Baptiſmo vitâ functi. Septimò nominatim interdicti, & inſuper quicunque ſunt in loco interdicto laïci morientes durante interdicto.

V I I I. Quintus excommunicationis effectus eſt inhabilitas ad quævis Beneficia obtinenda. Itaque electio, præſentatio, inſtitutio, collatio factæ in favorem excommunicati etiam tolerati, nec evitandi, nullæ ſunt, cap. *Poſtulaſtis*, de cler. excomm. Circa quem effectum ſciendum eſt, quod ex-

communicatio aliáve cenſura atque irregularitas præcedens electionem, aut proviſionem Beneficii facit eam invalidam & irritam, d. cap. *Poſtulaſtis.* Sed collato jam Beneficio ſuperveniens non inducit Beneficii vacationem. Deciſio Rotæ in novis 195. Gomeſius in tract. Expectativarum, num.60. Covarruvias in cap. *Alma mater*, 1.p. §.7. num.4. not.11. Quinimò id ſatis conſtat ex cap. *Ex literis*, de exceſſ. Prælat. ubi homicida Beneficium habens, cùm ſit ratione homicidii irregularis, non judicatur ipſo facto depoſitus, ſed ſolùm Judicis ſententiâ deponendus. Suarez de cenſuris diſp.13.ſect.1. num.1. id probat ex cap. *Paſtoralis*, §. *Verùm*, *de appellat.* ubi decernitur Beneficiarium noviter excommunicatum privandum eſſe per Judicem Beneficii ſui fructibus: unde infertur illi adhuc remanere Beneficium. Idem docet Sylveſter verb. *Excommunicatio* 3. n.1.§.9. Excommunicatus quoque inhabilis eſt ad proviſionem penſionum clericalium, ſecundùm aliquos qui iiſdem rationibus nituntur, quibus probatur de beneficio quod excommunicato confertur: ſed tamen nullus Canon hoc decernit de penſionibus, cùm tamen Canones id exprimant de Beneficiis: & in pœnalibus non fit extenſio, ſed potiùs reſtrictio, cap. *In pœnis*, de regul. jur. in 6. *In pœnis* (ait) *benignior eſt interpretatio facienda.* Hanc tamen volunt ad penſiones extenſionem Sayrus lib. 2. de cenſur. cap.5.num.15. & alii quos allegat & ſequitur Bonacina d. diſp.2. quæſt.2. puncto 4. §.1. n.4. Ex adverſo Avila de cenſuris 2.p. cap. 6. dub.7. ad fin. aliique aſſerunt validam penſionis clericalis collationem excommunicato factam. Utraque opinio probabilis eſt. De fructibus Beneficii ante excommunicationem acquiſiti diſſident invicem Doctores. His enim privari quemcunque excommunicatum aſſerunt Gloſſa in cap. *Studeat*, diſt. 50. in fine, Oſtienſis, Abbas, Suarez, Toletus, Reginaldus. Negant ex adverſo Petrus Navarra, Avila, Sanchez, Vaſquez, Coninch, Bonacina, dummodo excommunicatus ſuum præſtet officium. Iſta eſt mihi probabilior opinio. Primò, quia cui Eccleſia Beneficium indulget, eidem pariter attribuere cenſetur ea quæ ſunt acceſſoria & conſectanea ad Beneficium: & qui dat eſſe, hoc ipſo dat conſequentia ad eſſe; & acceſſorium naturam ſequi congruit principalis, cap. *Acceſſorium*, de regul. jur. in 6. Præterea pœnæ cùm ſint odioſæ, reſtringendæ potiùs ſunt quàm ampliandæ ultra quàm Jus exprimat. Jus autem hanc pœnam nullibi decernit. Quod verò aliqui ad hoc citant cap. *Paſtoralis*, in fin. de appellat. *Et illi meritò proventus Eccleſiaſtici ſubtrahuntur, cui Eccleſiæ communio denegatur*, ipſa Gloſ. ibid. in verb. *Subtrahuntur*, hoc exponit de pœnali Judicis ſententia, non verò de Juris præſcripto. Denique ipſa conſuetudo quæ vim juris habet, iſtud confirmat. Talem enim pœnam quaſi jure ipſo incurſam nuſquam vidimus admiſſam, ſive in foro pœnitentiali, ſive in contentioſo: neque peti ſolet contra ipſam diſpenſatio aut rehabilitatio, ſaltem in regno Galliæ.

IX. Sextus

IX. Sextus effectus eſt privatio juriſdictionis Eccleſiaſticæ, cap. *Ad probandum*, de re judicat. & Clem. *Ne Romani*, de electiⲟn. Hæc pœna ſolùm attingit excommunicatum evitandum, non verò toleratum, ut eſt communis Doctorum ſenſus. Iidem ſimilem tolerati & evitandi diſtinctionem locum habere conſentiunt in privatione ſuffragii ad eligendum, quæ ſtatuitur per cap. *Cum dilectus*, de conſuetud. contra electores ſuſpenſos: volunt enim poſt Extravag. Conſtantienſem non habere locum niſi contra ſuſpenſos publicè denunciatos, & ſimiliter excommunicatos.

X. Septimus excommunicationis effectus eſt civilis communicationis privatio, cap. *Excommunicatos*, 11. quæſt. 3. Sed hæc pœna poſt Extravagantem *Ad evitanda*, non habet vim niſi contra nominatim denunciatos, aut palam notorios. Quin etiam in iſtis ipſis excipiuntur quinque communicandi cauſæ hoc vulgari verſiculo comprehenſæ:

Utile, lex, humile, res ignorata, neceſſe.

XI. Octavus demùm effectus eſt nullitas impetrationis gratiarum & reſcriptorum Apoſtolicorum, cap. 1. de reſcript. in 6. Cui tamen obviari ſolet in Literis Apoſtolicis per clauſulam abſolutionis ab omnibus cenſuris ad hunc duntaxat effectum, ut impetrans ſit capax gratiæ quæ ipſi à Summo Pontifice indulgetur.

XII. Obſerva tamen Conſtitutionem *Ad evitanda*, ubique ferè, atque adeo tota Gallia eſſe receptam, non prout habetur in Concordato Leonis Papæ & Franciſci Regis, atque in Concilio Lateranenſi ſub Leone X. ſed prout diximus allegari à Felino, S. Antonino & Cajetano: ita ut ſoli ab hujus Conſtitutionis beneficio excludantur nominatim denunciati, & prorſus notorii Clericorum percuſſores; non verò cæteri excommunicati, quantumvis notorii, ſed non ſpecialiter denunciati.

XIII. Hoc pariter obſerva, Conſtitutionem illam permittentem communicare cum excommunicatis toleratis, etiam in Divinis Officiis & Sacramentis, abolere quidem veterem Eccleſiæ prohibitionem, ſed non naturalem & Divini Juris, vetantem Sacramenta indignis miniſtrare, ſanctumque dare canibus, & margaritas projicere ante porcos. Matth. 7. Ille itaque qui ſciens Sacramentum tolerato excommunicato conferret, non incideret quidem in minorem excommunicationem, ſed tamen mortaliter peccaret. Quemadmodum ille etiam peccaret qui ſcienter ab excommunicato Sacerdote tolerato citra ullam neceſſitatem ſumeret aliquod Sacramentum: quia Jus Divinum prohibet alieno peccato conſentire, aut cooperari. *Et digni ſunt morte non ſolùm qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus*, Rom. 1.

XIV. Sapienter admonet Concilium Tridentinum ſeſſ. 25. de reform. cap. 3. ex re vulgari ſeu levi Monitoria non eſſe decernenda. Cui ſuffragatur in Gallia noſtra Edictum Caroli IX. in Comitiis Aurelianenſibus, art. 18. ut omittam antiquiorum Conciliorum Canones, cujuſmodi eſt

Canon 3. Concilii Agathenſis, Canon 56. Meldenſis, Canon 2. Aurelianenſis IV. & Canon 13. Vormatienſis. Vide ſi lubet apud Gratianum can. *Epiſcopi*, & can. *Nemo Epiſcoporum*, & can. *Nullus Sacerdotum*, 11. quæſt. 3. S. Auguſtinus de corrept. & gratia rationem horum ſuppeditat cap. 15. *Quia* (inquit) *pœnâ excommunicationis nulla major eſt in Eccleſia.* Denique Ludovici XIV. feliciter nunc regnantis Conſtitutio menſis April. an. 1666. ſic ordinat: *Non aſtringentur Eccleſiaſtici ad cenſuras vel monitiones decernendas, niſi pro gravibus cauſis.* Omiſſis minoribus taxationibus quas cæteroqui graves Authores in hac materia monitionum præfixere, magis convenientem exiſtimaverim taxationem illam quam doctiſſimus Epiſcopus Piaſecius in ſua praxi Epiſcopali, p.2. cap.4. præfigit ad viginti ſcuta, quæ ſumma in paupere familia poteſt eſſe graviſſima, & abſolutè gravis in furto, in commodato, in depoſito. Concilium quoque provinciale Avenione celebratum ſub omni virtutum genere ornatiſſimo Franciſco Maria Tauruſio ex Congregatione Romani Oratorii Archiepiſcopo & Cardinali, providet ne pro minori diſpendio quàm viginti aureorum expediantur monitiones aut cenſuræ.

CAPUT XII.

De minori excommunicatione.

I. OMnis quidem excommunicatus, etiam toleratus, privatur ſub mortali peccato ab auditione Miſſæ & aſſiſtentia in Divinis Officiis. Poteſt tamen ingredi Eccleſiam, & ſeorſim adorare, & orare coram ſanctiſſimo Sacramento, dum abſtineat à Miſſa & publicis Officiis. Hoc dicit Alterius lib. 1. diſp. 10. cap. 5. & Bonacina de excom. diſp. 2. quæſt. 2. puncto 3. §. 2. n. 9. aſſerentes eſſe communem ſententiam. Non enim illi prohibentur privatæ orationes, neque ingreſſus Eccleſiæ ad hunc finem, ſed tantùm ad finem participandi communibus Eccleſiæ precibus, & ſuffragiis. Reliqui tamen Fideles ex conceſſione Extravag. *Ad evitanda*, non tenentur excludere à Miſſa, vel Divinis Officiis excommunicatum toleratum, quanvis iſte, ut dixi, ſi his interſit, peccet mortaliter, niſi ignorantiâ excuſetur.

II. Secus tamen agendum circa excommunicatos evitandos. Quiſquis enim ſcienter Miſſam, aliave Eccleſiaſtica Officia celebrat coram excommunicato evitando, peccat mortaliter; ſimulque ligatur excommunicatione minori quiſquis ſcienter intereſt Miſſis aut Divinis Officiis præſente illo, ſive Clericus ſit, ſive Laïcus: eam enim decrevere pœnam priſci

Canones

Canones contra quoſcunque participantes, ſive in Divinis, ſive in humanis cum quovis excommunicato. Qui Canones etiam nunc vigent, exceptâ ſolâ mitigatione Extravagantis prædictæ circa non notorios, aut non denunciatos nominatim excomunicatos. Hujuſmodi ſunt can. *Excommunicatos*, & can. *Cum excommunicato*, & can. *Qui communicaverit*, 11. quæſt. 3. Si ergo inchoatâ jam Miſsâ adveniat notorius, aut nominatim denunciatus excommunicatus, monendus eſt ut inde exeat: ſi parêre recuſet, vi ejiciendus eſt, quanvis eſſet Sacerdos. Sed ſi ejici non poteſt, tunc diſtinguendum eſt ita. Vel Sacerdos inchoavit Canonem Miſſæ, vel non: ſi non inchoavit, debet à cœpta Miſſa deſiſtere & in ſacriſtiam redire: ſi verò Canonem jam inchoavit, debet proſequi reliquum uſque ad communionem incluſivè, & iis quæ ſequuntur prætermiſſis, ad ſacriſtiam redire ubi prætermiſſa ſupplebit. Qui verò excommunicati, vel interdicti admoniti exire pertinaciter manſerint, eorumque in iſta pertinacia fautores novo excommunicationis ipſo facto Papæ reſervatæ vinculo ligantur, Clement. 2. de ſent. excom. Hæc docent unanimes omnes, nemine contradicente, Doctores: præterquam in eo quod aliqui eorum exeundum eſſe aſſerunt Sacerdoti tantummodò in puncto conſecrationis, quum ventum eſt ad verba, *Qui pridie quàm pateretur*, ut vult Navarra: alii verò communiùs negant abſolutè exeundum eſſe ab inchoato ſemel Canone. Videri poteſt hæc ubertim pertractans Suarez de cenſur. diſp. 12. ſect. 2. num. 11. & ſequentibus.

III. Sacerdos ſcienter celebrans coram excommunicato evitando peccat mortaliter: nec ſolùm illigatur minori excommunicatione, ſimulque interdicto ab ingreſſu Eccleſiæ, cap. *Epiſcoporum*, de privileg. in 6. ſed præſumens deinceps celebrare antequam abſolutionem conſequutus ſit, fit irregularis, non quidem propter violationem minoris excommunicationis (quæ utique non ſufficit ad pœnam irregularitatis incurrendam, ut addiſcimus ex cap. *Si celebrat*, de cler. excom. miniſt.) ſed ob violatam prædicti Interdicti cenſuram.

IV. Sicut autem quiſquis ſcienter in ſacris & divinis communicat cum evitando excommunicato, peccat mortaliter ob materiæ gravitatem: ita in civilibus & humanis peccat tantùm venialiter ob materiæ levitatem. Sed tamen ex hoc ipſo implicatur excommunicatione minori, d. can. *Excommunicatos*, & can. *Cum excommunicato*, & can. *Qui communicaverit*, 11. q. 3.

V. Hujuſce minoris excommunicationis effectus eſt prohibitio, non quidem conferendi, ſed ſolùm ſuſcipiendi Sacramenta, & privatio vocis paſſivæ, ſed non activæ: poteſt enim alium eligere, ſed non eligi, atque etiam juriſdictione uti qui hanc minorem contraxit. Nullam verò incurrit irregularitatem ex minoris excommunicationis violatione per Ordinis ſacri exercitium ille qui hac cenſurâ eſt illigatus, cap. *Si celebrat*, de cler.

excommunic.miniſtr. Quod verò ibidem ſtatuitur, eundem celebrando graviter peccare, id evenit non quatenus confert, ſed quatenus ſuſcipit in celebratione Euchariſtiæ Sacramentum.

VI. Duos itaque parit effectus minor excommunicatio. Primus horum in privatione paſſivæ Sacramentorum ſuſceptionis conſiſtit. Secundus eſt irritatio electionis in ejus favorem qui hac eſt irretitus, ut decernit dictum caput *Si celebrat.* His enim verbis, *Ejus electio eſt irritanda*, non negat eſſe validam ſive electionem, ſive præſentationem, ſive collationem, ſive inſtitutionem. Sed tamen ſatis inſinuat eſſe illicitam, cùm decernat illam irritandam eſſe: atque adeò taliter illigatum non poſſe citra gravem offenſam ſuſcipere & retinere Beneficium, niſi ſe abſolvi curet. Ugolinus tab.3. cap.6. §. 3. Suarez diſp. 24. de cenſuris, ſect.2. num. 21. Felinus in cap.*Dilecti*, de exception. Ricardus in 4. diſt. 18. art.7. quæſt.4. Filliucius cap.2. quæſt.10. num.25. & alii communiter.

CAPUT XIII.

Quænam ignorantia excuſet à cenſuris.

I. PRÆSUPPONENDÆ hìc ſunt multiplices ignorantiæ diſtinctiones. Alia dicitur ignorantia reſpectu pœnæ, ſcilicet quod lata ſit in tali caſu cenſura. Alia reſpectu Juris, an à Jure hæc vel illa actio prohibita ſit. Alia item reſpectu facti, cùm res aut perſona ignoratur, ut an id quod telo ferire intendo, ſit fera, an homo; vel an ſit homo laïcus, an Clericus. Inſuper alia eſt inculpabilis ignorantia ſive juris, ſive facti; alia verò culpabilis. Prima vinci non potuit in illis rerum circumſtantiis, ideoque cenſetur inculpata. Secunda vinci potuit, idcirco judicatur culpabilis.

II. Communis regula eſt, culpabilem eſſe rerum ad proprium cujuſque officium ſpectantium ignorantiam, ut eſt imperitia Medici in ægroto ſuo curando, §. *Præterea*, Inſtitut. de lege Aquilia. Id quidem ita judicari ſolet in externo foro ex Juris præſumptione, quod quis negligens extiterit in iis quæ proprii officii ſunt addiſcendis. Quæ tamen ceſſare præſumptio poteſt in foro conſcientiæ. Perſpecta quippe omni ſapienti eſt ipſa humani ingenii naturalis infirmitas. Alioqui permulta ſequerentur abſurda. Primum, neminem qui non ſit eximii ac præſtantiſſimi ingenii, poſſe ulli ſe arti aut diſciplinæ addicere citra gravia & continua peccata; quia quantamlibet adhibuerit quis in addiſcendo diligentiam, ignorabit tamen non pauca quæ eximii quidam ejuſdem artis profeſſores inimitabili ſolertiâ

aſſequuti ſunt, aut inexhauſtæ memoriæ bonitate retinent, quæ etiam longiore ſtudio ab aliis acquiſita mox infelici oblivione dilabuntur. Altera etiam non minor ſequetur abſurditas. Cùm enim doceat experientia illos qui longo provectu in aliqua arte, vel ſcientia verſati ſunt, longè plura ſcire iis qui in eiſdem diſciplinis exercendis juniores ſunt, minuſque experti; ſequeretur ob minorem peritiam, atque adeo ob inevitabiles quaſdam in arduis & difficilioribus imperitias neminem poſſe licitè aliqua in arte verſari, niſi priùs acquiſiverit conſummatam experientiam ejus artis. Atqui nemo poteſt illam aſſequi conſummatam experientiam niſi diuturno tempore in eadem arte verſatus. Atque ita nemo citra grave & continuum peccatum aliquam aggredi, aut per aliquot annorum decurſum exercere profeſſionem poſſet: cum tamen illa conſummata peritia non obtingat niſi poſt longam artis exercitationem, quâ ſolâ artes & harum cognitio exacta perficiuntur. Quin etiam his ulteriùs adjungo, etiam perfectiſſima, quorum exiguus eſt numerus, ingenia, quæ longa etiam in propriis profeſſionibus exercitatio ad conſummatam frugem perduxit, non ita eſſe felicia, ut omnia quæ ſuæ artis ſint perſpectiſſima habeant, unde neceſſe eſt aliqua ignoratione errent. Et liquidò perſpicimus inter præſtantiſſimos & primarios Artium & Scientiarum, ſive practicarum, ſive ſpeculativarum Profeſſores, qui doctrinam excellentis ingenii acumine & laboris aſſiduitate conſummatiſſimam ſcriptis tradiderunt, alios ab aliis quàm ſæpiſſimè diſſidere, corrigi, & invicem coargui. Hæc ad ſingulas paginas occurrunt legentibus excellentiores quoſque Philoſophos, Theologos, Juriſconſultos, Medicos, & qui de moribus ſcripſere non dico circumforaneos, aut etiam mediocres, ſed principes, eximiæque ſapientiæ Magiſtros. Quis igitur iſta perſpiciens auſit aſſerere, nullam poſſe cuiquam in arte propria, quæcumque illa ſit, contingere ignorationem, inadvertentiam, vel errorem citra culpam & offenſam Dei? Id eſſet ignorare, non fortaſſe ſine culpa, noſtræ conditionis infirmitatem inevitabilem quæ nos in humilitate continet, de qua Rex ſapientiſſimus Spiritu Divino colluſtratus hoc perhibet teſtimonium Sap. 9. *Cogitationes mortalium timidæ, & incertæ providentiæ noſtræ. Corpus enim quod corrumpitur aggravat animam, & terrena inhabitatio deprimit ſenſum multa cogitantem.* Præſtantiſſimi quoque Juriſconſulti à Juſtiniano Principe ad Romanarum legum delectum & compilationem adhibiti, ab ipſo Pandectarum exordio proteſtantur: *Omnium habere notitiam, & penitus in nullo peccare, Divinitatis magis quàm mortalitatis eſt.*

III. Præterea dividitur ignorantia in antecedentem, concomitantem, & conſequentem. Antecedens illa eſt ſine qua non fieret actio: ut ſi Titius virum quem percutit ſciret eſſe Clericum, nequaquam percutere auderet: vel ſi ſciret pœnam excommunicationis impoſitam eſſe percuſſori Clerici, abſtinuiſſet, formidine illam incurrendi, ab iſtiuſmodi percuſſione.

Ignorantia concomitans ea eſt, quæ licèt non intervenîret, non minùs fieret actio: ut ſi is qui feram telo appetere intendit, ſciret non eſſe feram, ſed ſuum adverſarium, non minùs id telum contra ipſum intorqueret. Ignorantia conſequens eſt quæ ex mala voluntate naſcitur, quæ dicitur affectata.

IV. Ignorantia culpabilis, ſeu vincibilis, tam juris quàm facti, ſi ſit adeo craſſa & negligentiæ conjuncta, ut agentem non eximat à mortali culpa circa illam circumſtantiam in qua verſatur cenſura, nullatenus excuſabit à cenſura, neque ab irregularitate impoſita in pœnam: ut ſi quis hominem telo adortus cogitationem & actuale dubium habuerit an ſit Clericus, & hoc ſtante dubio percuſſerit Clericum, haud ignarus pœnæ ſtatutæ contra Clericorum percuſſores. Illa quippe ignorantia craſſa eſt & affectata, quandoquidem ſtante dubio de Clericatu ſeſe hujus pœnæ periculo ſciens & volens expoſuit. Atque hæc eſt conſequens ignorantia, ex craſſa negligentia, & facilè vincibili naſcens. Probatur primò authoritate cap. *Ut animarum*, de conſtitutionib. in 6. declarantis contraventionem adversùs ſententias & ſtatuta Ordinariorum non excuſari per craſſam & ſupinam earumdem ignorantiam. Si enim aliquis habet ſuſpicionem, vel dubitationem alicujus legis, vel ſententiæ, nec aliqualem adhibet diligentiam ut ſciat an talis ſit lex, & nihilominus prætergreditur ſciens & volens illam de qua dubitat legem, hic non ſolùm ſe periculo exponit tranſgrediendi illam, ſi qua exiſtat, legem; ſed etiam licèt nulla talis exiſteret lex, temerè agit contra conſcientiam ſuam, & ideo certiſſimè peccat: atque ideo qui dubitans de excommunicatione prorumpit in actum, ſatis habet pertinaciæ & præſumptionis ad peccatum mortale, & ad violationem cenſuræ. Quæ ratio convincit, ut ſi lex excommunicationem infligens loquatur de præſumptione & auſu temerario, iſte opinans & ſuſpicabundus, nec minùs ulteriùs ad actum prohibitum progrediens illam pariter cenſuram incurrat, ut docet Suarez diſp.4.ſect.10.num.3.

V. Sed ſi ignorantia ſeu juris, ſeu facti, fuerit vel inculpabilis, vel ſolùm venialiter culpabilis, hæc eximet ab omni cenſura. Neminem enim ligant cenſuræ (exceptâ ſolâ minori excommunicatione) niſi culpæ mortalis reum. Ignorantia quoque pœnæ eximit à cenſura, niſi ſit ignorantia conſequens & craſſa ac ſupina, quæ mortalem culpam non excludat, præſertim ſi ſit affectata, & directè volita, aut ex gravi negligentia ortum ducens. Ignorantia pœnæ, hoc eſt, quod tale factum talis cenſura comitetur, excuſat à cenſura. Unde qui ſcit tale factum prohiberi quidem, ſed ignorat inculpabiliter prohiberi ſub cenſura, quanvis lethali culpâ peccet rem faciendo, non tamen cenſurâ ligatur, quam planè ignorat. Cenſuræ namque cùm ſint medicinales, non decernuntur niſi in contumaces, quales non ſunt reſpectu cenſuræ illi qui ejus notitiam nullam habent. Ita docent Sylveſter verb. *Excommunicatio* 2. not.3. Navarra Manual. cap.27. num.16.

num. 16. Suarez de cenſur. diſput. 4. num. 8. Sanchez lib. 9. de matrim. diſp.32.num.13. Bonacina de cenſur.in communi, diſp.1.quæſt.2.puncto 1. num. 13. * Sylvius comment. in 1. 2. D. Thomæ, quæſt. 76. art.1. Quod etiam evidenter docet caput *Si verò*, il 2. de ſent. excom. his verbis: *Si verò aliquis in Clericum nutrientem comam manus injecerit violentas, propter hoc non debet Apoſtolico præſentari conſpectui, nec etiam excommunicatione notari, dummodo ipſum eſſe clericum ignoraverit.* Cui conformatur caput *Apoſtolicæ*, de cler. excom. miniſtr. ſic dicens: *Verùm quia tempore ſuſpenſionis ignari celebraſtis Divina, vos reddit ignorantia probabilis excuſatos.* Ibique Gloſſa in verbo *Probabilis*, hoc ait: *Non eſt hîc aliqua diſpenſatio neceſſaria, quia neſciebant ſe ſuſpenſos, unde non peccaverunt.* Adde, nec pœnam irregularitatis contraxerunt, quia ſcilicet pœna præſupponit peccatum. Alioqui verò regula eſt Canonici Juris, eum qui cenſuram aliquam Eccleſiaſticam per exercitium ſacri Ordinis violat, irregularitate innodari, toto tit. de cler.excom.miniſtr.] aliique communiter contra Covarruviam in cap. *Alma mater*, 1.parte, §.10. num.11.

VI. Ignorantiam inculpabilem, ſeu invincibilem, tam juris pœnalis, quàm facti, eximere ab omnibus cenſuris, convincitur ex d.cap. *Ut animarum*, de conſtit. in 6. *Ut animarum periculis obvietur, ſententiis per ſtatuta quorumcumque Ordinariorum prolatis ligari nolumus ignorantes, dum tamen eorum ignorantia craſſa non fuerit & ſupina.* De ignorantia quoque facti, ſeu perſonæ, etiam in iis rebus quas committens certus eſt eſſe Jure ipſo Divino & naturali prohibitas, textus eſt luculentus in cap. *Si verò*, il 2. de ſent.excom. ubi Pontifex declarat non eſſe excommunicatum illum qui hominem ex deliberata malitia occidit, quem ignorabat eſſe Clericum, propter capillitium & ſecularem quem gerebat habitum. Quæ excommunicatio ex Clerici occiſione cùm ſit reſervata Papæ, inde pariter ſequitur idem eſſe juris in ignoratis Papæ reſervatis excommunicationibus, quod in aliis per Ordinarios irrogatis. Idque docent Sylveſter, Navarra, Suarez locis citatis paulò antè: cùm ſit utraque ignorantia juris aut facti merè humani, nec aliud opponatur diſcrimen quàm quia ignorantia legum Papæ minùs facilè præſumitur aut probatur in contentioſo foro, quàm ſtatutorum, vel ſententiarum Ordinariorum.

VII. Quod dixi de ignorantia cenſurarum juris, eam eximere contravenientes ab ignoratis inculpabiliter illis pœnis, id pariter extendunt Sanchez & Bonacina ad irregularitates ex delicto promanantes. Sed ab his exiſtimo diſſentiendum eſſe. Omnis enim irregularitas inducit canonicam incapacitatem, quæ ſive ex delicto, ſive ex defectu oriatur, non minùs ſubſiſtit ignorata quàm cognita. In quo differt à cenſuris, quia hæ non ſolùm prærequirunt delictum, ſed prætereà contumaciam adversùs Eccleſiaſticas juſſiones: ideoque Jus efflagitat ut notificentur tribus diſtinctis admonitionibus circa præſentem ac præteritam culpam; quod nunquam requiri-

tur circa pœnales irregularitates. Iſtud quoque ſequeretur inconveniens, univerſos prædones & aſſaſſinos, qui dum in his ſceleribus vitam degunt, has omnes ex delictis irregularitates prorſus ignorant, de quibus nihil unquam audierunt, ſi peractâ ſceleratæ vitæ pœnitentiâ ad clericalem ſtatum aſpirent, nequaquam indigere ab his pœnalibus irregularitatibus ulla diſpenſatione, hac ratione quia eas inculpabiliter ignorabant quo tempore homicidiis & latrociniis graſſabantur : & ſi ſacros Ordines ſuſceperint, poſſe in conſcientia illos abſque diſpenſatione & rehabilitatione exercere, ſolumque egere diſpenſatione exterioris fori ad repellendos impugnatores ſuos in externo foro.

VIII. Ignorantia concomitans eſt immunis à cenſuris, imò etiam ab irregularitatibus ex delicto naſcentibus. Itaque is qui hominem occidit exiſtimans invincibiliter eſſe feram, ita tamen affectus animo ut perinde occiſurus eſſet inimicum ſuum, non eſt reus homicidii perpetrati, ſi hunc inſcius, credens eſſe feram, interimat; ſed ſolius mali affectus ad homicidium. Caſu namque ac per accidens evenit ut ibi latitaverit inimicus ubi occiſor certò credebat adeſſe feram. Neque occiſio cenſenda eſt voluntarium eſſe homicidium : voluntarium quippe, approbante Sancto Thoma, ſic ab Ariſtotele definitur lib. 3. Ethic. ad Nicomach. cap. 1. *Illud quod procedit à principio cognoſcente ſingula in quibus eſt actio.* Verumtamen ſi occiſor iſte dubitaſſet, feráne eſſet, an homo, tum demùm reus eſſet criminis homicidii, ſimulque pœnarum civilium, & canonicis irregularitatibus innodaretur ex homicidio ſurgentibus, non autem excommunicatione, niſi fortè aliqua lata eſſet contra homicidas generaliter, aut niſi cogitationem habuiſſet Clerici ibi latentis, & verè Clericum, de quo ſuſpicabatur, occidiſſet aut vulneraſſet, juxta principia paulò antè ſtabilita, artic. 6. & 7. Tunc enim contingeret ignorantia craſſa & facilè vincibilis. In dubio namque tenebatur omninò deſiſtere à teli jactu, vel ante teli jactum rem dubiam explorare, nec ſe periculo homicidii, vel clericidii temerario auſu exponere.

IX. Quæ hactenus de ignorantia dicta ſunt, ſimiliter dicenda ſunt de inadvertentia, oblivione, inconſideratione planè naturali, ac de ſubreptione, quum quis non ignorat præceptum, vel prohibitionem, ſed hîc & nunc non recordatur, aut mens ejus abſtracta non advertit : neque enim homo ſemper & omni momento liberam habet, aut ſub poteſtate ſua animi præſentiam, aut perfectam rerum occurrentium advertentiam. Oblivio naturalis, aut inadvertentia quam negligentia culpabilis non præceſſit, reddit actionem involuntariam : voluntas quippe nihil poteſt actu velle niſi quod intellectus actu cogitat. Inconſideratio autem tollit actualem objecti cogitationem, atque ita tollit voluntarium. Si verò præceſſerit negligentia quædam venialis, hæc non poteſt per ſe cauſare immediatè peccatum mortale, atque ita immunem facit à pœnis quæ non niſi peccatis

catis mortalibus decernuntur, quales ſunt majores excommunicationes & irregularitates ex delicto. Ita Suarez de cenſuris, diſput.4. ſect.8. num.11. Graffius lib.4. deciſionum, cap.9. num.29. Et ſapienter docet S.Thomas 1. 2. quæſt. 88. artic. 6. in corp. & 2. 2. quæſt. 36. art. 3. in corp. & ex eo Joan. Major in 3. diſtinct.37. quæſt.14. & Navarra in Manuali, prælud.9. num. 11. & cap. 23. num. 126. ſubreptionem in omni materia excuſare à mortali.

CAPUT XIV.

De abſolutione à cenſuris.

I. VBI diſtinxi ſuperiùs inter cenſuras ab homine, & cenſuras à jure latas, expoſui poſſe latas ab homine abſolvi ab eo ſolo qui eas decrevit, aut ab ejus ſucceſſore, aut etiam ab ejus Superiore, aut ab horum delegatis cum hac ſpeciali facultate.

II. Is qui facultatem obtinuit circa reſervatos Papæ caſus, poteſt à cenſuris Papæ reſervatis abſolvere. Nullus enim reſervatur Papæ caſus, niſi ratione cenſuræ. Qui verò poteſtatem obtinuit circa reſervatos Epiſcopo caſus, non poteſt propterea à reſervatis Epiſcopo cenſuris abſolvere. Cùm enim ſoleant Epiſcopi aliquos ſibi caſus reſervare nulli cenſuræ annexos, inde fit, ut duæ res diſtinctæ ſint caſus & cenſuræ Epiſcopales, nec unum altero includatur, ut docent Navarra, Suarez, Bonacina, Toletus & alii. Inſuper quando Epiſcopus alterum delegat circa cenſuras ſibi reſervatas, non comprehenduntur cenſuræ ab homine, ſed ſolæ quæ à jure decernuntur.

III. Poteſtate pollent Epiſcopi circa omnes caſus ac cenſuras Papæ reſervatas, etiam notoriè aut publicè incurſas ab illis qui legitimè impediuntur adire Papam, ut ſunt infirmi, ſenes, decrepiti, inopes, & fœminæ: ſed in locis in quibus viget reincidentia, illi qui adire impediuntur, tenebuntur mox ut ceſſaverit impedimentum proficiſci, aut mittere ad Papam, vel Legatum ſub pœna reincidentiæ in eaſdem à quibus abſoluti fuerant cenſuras. Quæ tamen ceſſat obligatio in abſolutis per Confeſſarios, quibus ipſe Papa, vel Legatus cenſurarum Papæ reſervatarum abſolutionem indulſerat. Sed illa obligatio multis in locis à Suprema Sede remotis plenè ceſſavit, ut in Gallia.

IV. Quamvis per caput *Mulieres*, & caput *Ea noſcitur*, & caput *Quamvis*, de ſent. excom. mulieres diſpenſentur ob fragilitatem ſexus ab obligatione præſentandi ſe Apoſtolico conſpectui, ſiquando inciderint in ca-

ſum Sedi Apoſtolicæ reſervatum: quanvis item decernatur per cap. *De Monialibus.* eod. tit. Moniales quæ inciderint in excommunicationem Papæ reſervatam ob violentam manuum ſive in Moniales alias, ſive in Clericos, ſive in Monachos injectionem, poſſe per Epiſcopum abſolvi; aliter tamen conſtitutum fuit de Monialibus aliiſve à quibus clauſura violata fuerit, ne ſcilicet ab Epiſcopo aut alio quocumque abſolvi poſſint, niſi à Summo Pontifice, cui hæc pœnalis excommunicatio ob ejuſmodi clauſuræ infractionem reſervatur per Bullas Pii V. & Gregorii XIII. Pontificum. Indecorum eſſe perſpiciebant Summi Pontifices, ſi clauſuræ violatæ prætextu cogerentur Moniales de ſuis exire clauſuris ad conveniendam perſonaliter Apoſtolicam Sedem: ſed hoc unum decernunt, ut ſeſe meliùs intra ſepta clauſtri continentes mittant ad Summum Pontificem pro impetranda abſolutione. Eaque excommunicatio reſervata non ſolas adſtringit Moniales, Abbatiſſas, Oſtiarias; ſed etiam quaſvis alias fœminas quæ ſive Virorum, ſive Monialium Monaſteria auſu temerario ingreſſæ fuerint; necnon Monachos qui illas admiſerint, & quoſlibet etiam viros qui pari temeritate clauſuram Monialium tranſgreſſi fuerint. Videri poteſt Bonacina tract. de clauſuris, quæſt.4.punct.6. propoſ.2. & quæſt.5.punct.3. & 4. Quin etiam author libri Directoris Pacifici, Capucinorum Ordinis, qui Gallico ſermone ad uſum & directionem Gallicanarum Monialium ſcripſit, p. 3. lib. 2. inſtructione 7. art. 2. ex hoc eas abſolutè affirmat incurrere excommunicationem, ſi contingat per ipſarum delictum clauſuram violari, quam ſolus Papa poſſit abſolvere. Hoc tamen verum eſt, prævaluiſſe diuturnam in Regno Galliæ conſuetudinem, ut per Epiſcopos abſolvantur Moniales hac cenſurâ ligatæ, non modò in Monaſteriis Ordinario ſubditis, ſed etiam in exemptis; quanvis violatio iſta publica & notoria foret. Quod ideo dico, quia ubi occulta aut paucis nota foret clauſuræ violatio, ſalva remaneret Epiſcoporum poteſtas quam ipſis Concilium Trident. conceſſit abſolvendi à quibuſcunque cenſuris in omnibus caſibus occultis, nec in forum contentioſum deductis, quos alioqui Suprema Sedes ſuæ abſolutioni reſervaſſet, ſeſſ. 24. cap. 6. de reform. Quin etiam cap. *Periculoſo*, in fin. de ſtatu Regular. in 6. deinde Concilium Trident. ſeſſ.25.cap.5. de Regul.& Bulla Gregorii XV. incipiens *Inſcrutabili*, conferunt Epiſcopis plenam circa clauſuras Monaſteriorum etiam exemptorum juriſdictionem.

V. Abſolvere quoque Epiſcopi poſſunt ab omnibus cenſuris & irregularitatibus ex delicto provenientibus, ſi delicta ſint occulta, id eſt (ut communiter Doctores explicant) non famoſa, aut publicè nota, quanvis per plures teſtes probari poſſent. Ab his Concilium ſolummodò excipit homicidii crimen, & quodcumque deductum delictum ad contentioſum forum. Sed ſi in foro ipſo contentioſo reus ipſe delicti ſe falſis etiam aſſeverationibus aut probationibus ſufficienter purgaverit, poterit etiam per

Epiſcopum

Epiſcopum aut ejus delegatum abſolvi, ut eſt communis Doctorum conſenſio. Et declaravit Sacra Congregatio Cardinalium, atteſtantibus Sayro & Bonacina, poſſe iſtam abſolvendi poteſtatem alteri per Epiſcopum delegari.

VI. Quiſquis confitetur Sacerdoti facultatem habenti circa cenſuras reſervatas, remanet abſolutus ab iis quoque reſervatis cenſuris quas incurrit ob peccata quæ non eſt confeſſus ex oblivione, dummodo abſolutio cenſurarum facta fuerit in terminis generalibus, qualis eſt iſta vulgaris: *Abſolvo te ab omni vinculo excommunicationis.* Quod notandum præſertim temporibus Jubilæorum, quibus omnes Sacerdotes ad confeſſiones approbati ampliſſimam habent circa cenſuras & peccata juriſdictionem, adeo ut ſi quis poſt tranſactum Jubilæi tempus recordetur peccati reſervati cum cenſura, cujus fuerat oblitus in ſua Jubilæi tempore facta confeſſione, poſſit deinde à quovis approbato Sacerdote abſolutionem ſuſcipere, quia per priorem generalem cenſurarum abſolutionem omnis reſervatio fuit ablata. Eadem reſolutio extenditur ad alia omnia peccata reſervata, quibus non eſt annexa cenſura, qualia plerumque ſunt quæ ſibi reſervant Epiſcopi, adeo ut is qui fuerat oblitus alicujus eorum in confeſſione facta coram Sacerdote poteſtate prædito ſuper illis reſervatis, poſſit cùm poſtea ejus recordatus fuerit, abſolvi ab eo quoque peccato per quemlibet Confeſſarium approbatum, eo quòd omnis reſervatio per anteriorem confeſſionem ablata fuerit, collatâ abſolutione ab eo qui poteſtatem habebat circa omnes pœnitentis reſervatos caſus. Ita Sylveſter verb. *Confeſſio* 1. quæſt. 4. Adrianus quæſt. 4. de confeſſione, §. *Si petas circa dicta*: Gabriel in 4. diſtinct. 17. quæſt. 1. art. 3. dub. 2. ſub finem. Navarra cap. 26. num. 13. Angelus verb. *Confeſſio* 1. num. 11. Bonacina de pœnit. diſp. 3. quæſt. 7. punct. 5. §. 5. num. 4. & 5. Henriquez lib. 6. cap. 16. num. 5. aliique ferè omnes.

VII. Abſens localiter à cenſuris validè abſolvitur. Itaque Confeſſarius qui pœnitentem abſolvit à peccatis quibus eſt conjuncta cenſura, à qua abſolvere non poterat, deinceps poterit obtentâ de novo facultate eundem etiam abſentem ab illa excommunicatione relaxare. Navarra, Suarez, Bonacina. Secus verò dicendum de ſacramentali peccatorum abſolutione, quæ abſentibus & per ſcripturam confeſſis conferri nequit, ex Clementis VIII. Decreto.

VIII. Valet Sacramentalis abſolutio Sacerdotis excommunicati tolerati, ſeu non evitandi, quanvis illicita ſit ex parte talis Sacerdotis. At verò excommunicati vitandi nulla & irrita eſt. Hæc pleniùs tractat Bonacina de cenſuris diſp. 2. quæſt. 2. punct. 2. §. 3. & 4. Qui etiam excuſat à peccato eum qui ſcienter petit abſolutionem, aut aliud Sacramentum ab excommunicato tolerato, unà cum Soto in 4. diſt. 22. quæſt. 1. art. 4. & Sanchez de matrim. lib. 7. diſp. 9. num. 8. contra Navarrum cap. 9. num. 9.

&

& 10. & alios: qui tamen omnes in hoc conſentiunt, valere Sacramentum à Sacerdote excommunicato adminiſtratum, modò ſit toleratus, præſertim verò ſi ſit Curatus.

IX. Archiepiſcopus non poteſt abſolvere ſubditos ſuorum Suffraganeorum à cenſuris latis ab Epiſcopis ſuffraganeis, niſi in caſibus duobus, in quibus Jus attribuit Metropolitanis juriſdictionem in ſubditos Suffraganeorum, ſcilicet in caſu appellationis, cap. *Venerabilibus*, §. 1. de ſent. excomm. in 6. & in caſu viſitationis provinciæ. Tertium caſum adjungit Bonacina diſp. 1. de cenſur. quæſt. 3. punct. 2. num. 7. quando Suffraganeus malitiosè, aut negligenter negat, vel differt abſolutionem pœnitenti parato ad ſatisfaciendum; tunc enim juſtus eſt ad Archiepiſcopum recurſus. Cui manifeſtè ſuffragatur cap. *Per tuas literas*, de ſent. excommunicat.

X. In abſolutione majoris excommunicationis, vbi non intervenit damnum Tertii, ſufficit promiſſio, aut juratoria cautio pœnitentis. Ubi verò alterius læſio intervenit, non eſt impendenda abſolutio antequam parti læſæ (ſi fieri hoc poteſt) ſatisfactum fuerit, aut ſi fieri in præſenti non poteſt, cautio ſaltem ſufficiens exhibita ſit. Ipſeque Confeſſarius ſecus faciens peccat mortaliter, & injuriam læſæ Parti infert, niſi Pars ipſa condonet, cap. *Cùm tu*, de uſur. cap. *Porrò*, & cap. *Parochianos*, de ſent. excom.

XI. Ex mandato Clementis VIII. Sacra Congregatio Cardinalium Decretum edidit declarans in quibuſcunque facultatibus ab Apoſtolica Sede conceſſis aut concedendis, tam generalibus in favorem Congregationum & Ordinum Secularium & Regularium, etiam Societatis Jeſu, quàm ſpecialibus in gratiam particularium, quantumvis habeantur in eis clauſulæ generales aut derogatoriæ, nullatenus includi caſus contentos, ſive dubiè, ſive manifeſtè in Bulla Cœnæ, neque violationem immunitatis Eccleſiaſticæ in terminis Conſtitutionis Gregorii XIV. neque violationem clauſuræ Monialium ob malum finem, neque provocationem aut pugnam in duello, neque manum violentam in Clericum aut Monachum, neque ſimoniam realem ſcienter contractam, neque confidentiam beneficialem: & revocat quoad hæc omnes conceſſiones anteactas, declarans poſthac nullas & ſacrilegas talium delictorum abſolutiones, niſi ad hæc ſpecialis & nominatim expreſſa facultas obtenta ſit. Refertur in Bullario Quarantæ, ſub tit. *Caſus reſervati*, & paſſim citari ſolet. Iſtud tamen Decretum ſibi limites præfigere videtur his verbis, *Per univerſam Italiam*. Cujus eſſe ratio potuit, quia extra Italiam difficilior eſt ob longiorem diſtantiam ad Sedem Supremam recurſus. Quæ tamen ceſſat ratio in declaratione ibidem pariter expreſſa: Neminem ſive Secularem, ſive Regularem poſſe abſolvere à caſibus per locorum Ordinarios reſervatis in virtute generalis facultatis obtentæ ab Apoſtolica Sede abſolvendi à quibuſcunque caſibus reſervatis. In hoc ergo articulo nulla ſit Italiæ mentio. Quin etiam ut omnis ambiguita

ambiguitatis occaſio removeatur, hic poſtremus articulus abſolutè renovatur per poſteriores Conſtitutiones Gregorii XV. Urbani VIII. Innocentii X. & Alexandri VII. de quibus egimus ſuperiùs in diſcuſſione juriſdictionis Ordinariorum ſupra exemptos Regulares.

XII. Duæ ſunt ſpecies abſolutionis ab excommunicatione. Prima ſimplex eſt & abſoluta, quæ vinculum omnino ſolvit: ſecunda verò ſecundùm quid, & reſtricta. Hæc dividitur in abſolutionem ad effectum (qualis eſt quam ſolet impertiri Summus Pontifex in ſuis literis ad iſtum dumtaxat finem, ut impetrans fiat capax fruendi Apoſtolica conceſſione, remanente adhuc quoad reliqua omnia excommunicationis vinculo;) & in abſolutionem ad cautelam, qualem Prælatus ad quem provocatur ab illata per inferiorem Prælatum excommunicatione, ſolet indulgere appellanti in hunc finem, ut poſſit judicio contendere, ſuamque proſequi appellationem. Etenim ut ait cap. *Per tuas literas*, de ſent. excom. excommunicatus vocem non habet appellandi, utpote ab Eccleſia ſeparatus. Et Innocentius Papa III. lib. 1. epiſt. 94. *Perſonam* (ait) *in judicio ſtandi non habent ii qui excommunicationis vinculo ſunt adſtricti*. Fit mentio iſtius ad cautelam abſolutionis in d. cap. *Per tuas literas*, & cap. *Cùm deſideres*, §. *Secundæ*, & cap. *Venerabili*, de ſent. excomm. & cap. *Ad præſentiam*, de appellat. & cap. *Veniens*, de teſtib. Iſtud porrò cap. *Veniens*, aliam addit cauſam abſolvendi ad cautelam teſtes excommunicatos, ut ſcilicet in judicio poſſint eorum audiri teſtimonia: quanvis indubitatum ſit horum teſtium, quemadmodum & ſupradictorum appellantium, excommunicationes in cæteris effectibus perdurare. Sed nullâ opus eſt abſolutione ſi conſtet fuiſſe quemquam excommunicatum poſt legitimam appellationem, aut ipſam excommunicationem continere intolerabilem errorem, d. cap. *Ad præſentiam*, de appellat. & d. cap. *Per tuas literas*, §. *Nos igitur*, de ſent. excom. Quo eodem cap. docemur, excommunicationem à Judice latam auferri non poſſe niſi ab eodem ipſo, vel ejus ſuperiore Prælato. Stylus aliquando fuit in Senatibus Gallicanis, ut excommunicati litigantes abſolverentur ad cautelam per aliquem Clericum ab ipſo Senatu delegatum; adeo ut Franciſcus I. in Edicto anni 1539. art. 6. hanc praxim approbet. Charondas in Codicem Henriceum lib. 1. tit. 15. notat in eundem art. 6. ejuſmodi praxim in hoc uno verſari, ut præveniatur exceptio excommunicationis quâ litigans à proſequutione cauſæ ſubmoveretur. Neque enim Judices laïci, neque ab his delegati Clerici poteſtatem habent relaxandi vincula quibus animæ ſpiritualiter alligantur. Neque opus eſt deinceps externa iſta cæremonia: conſuetudo enim hoc in Regno præſcripſit, ut nulli excommunicati excludantur à litibus fori ſecularis, ſive actorum, ſive reorum partes ſuſtineant. Theveneus Pariſienſis Curiæ Advocatus in ſuis ad Regias Conſtitutiones obſervationibus, tit. de juriſdict. Eccleſ. art. 5. *Parlamenta* (inquit) *non poſſunt abſolvere, aut facere abſolvi ad cau-*

telam ; quia hac poteſtas non competit niſi illi qui poteſt ſimpliciter abſolvere, cap.Solet , de ſent. excommunicat. in 6. Et Curia laïcorum nec abſolvere poteſt, nec ad abſolvendum delegare ; idque ei prohibetur per Edictum Melodunenſe. Hactenus Theveneus.

CAPUT XV.

De caſibus reſervatis , tum Papa , tum Ordinariis.

I. RESERVATIONES & cenſuras Bullæ Cœnæ Domini in diverſis provinciis neque recipi, neque ligare diverſi Authores approbati conteſtantur. In primis Bonacina in Romana Curia approbatiſſimus, in qua multos annos aduſque finem vitæ munus geſſit Referendarii Apoſtolici ; & Filliucius qui Romæ quoque permultis annis publicè Theologiam Moralem profeſſus eſt , ſuoſque ibidem libros omnes in lucem edidit ; & cum his alii plerique ſcribunt de Rege Hiſpaniæ, & de Republica Genuenſi, non teneri excommunicatione hujus Bullæ, neque eorum Proreges, Gubernatores & Officiales, qui nomine illius Regis inſulas Siciliam & Sardiniam , aut nomine illius Reipublicæ Corſicam occupant ſummo & independenti à Papa Jure , quanvis in Bulla trium illarum inſularum occupatores & detentores anathemate feriat , articulo 72. Ipſeque Summus Pontifex , quo præſente quotannis Bulla illa publicè legitur, nullam ejus excommunicationis rationem habere videtur, cùm notorios illos detentores in ipſa alma Urbe admittat ad omnia Sacramenta, cæteraque Fidelium privilegia , nullâ præmiſsâ ejus rei pœnitentiâ, vel reſtitutione , ſed in ea retinendi voluntate pertinaces. Item nullatenus hac Bulla adſtringi Germanos , apud quos nunquam admiſſa aut recepta fuit, teſtatur inter alios Becanus tract. de lege humana, quæſt.8. De Belgis quoque hoc idem teſtatur cum aliis Baſſæus. De Galliæ pariter Regno omnes ferè Gallicani Juriſconſulti & Canoniſtæ.

II. Quanvis in corpore Juris Canonici , & in Concilio Tridentino, & in pleriſque Summorum Pontificum Conſtitutionibus quamplurimæ habeantur excommunicationes Summo Pontifici reſervatæ ; attamen pleræque illarum vel non fuere in Gallia receptæ , vel abrogatæ ſunt contraria conſuetudine , quam ſacri Canones vim legis habere decernunt , cap.*Conſuetudo* , diſtinct. 1. & cap. *Cùm olim* , de conſuetud. Et quemadmodum leges divinæ naturâ conſtant , ita leges humanæ moribus , can. *Omnes leges*, diſtinct. 1. Ipſaque conſuetudo juriſdictionem confert , can. *Conqueſtus* , 9. quæſt. 3.

quæſt. 3. & cap. *Cùm contingat*, de foro compet. Unde poteſt Ordinariorum juriſdictionem ampliare, & reſervationes Superiorum reſtringere, vel uſu non receptas, vel contrariâ & præſcriptâ conſuetudine abolitas inſuper habere.

III. Caſus Papæ reſervatos, quorum maximè neceſſaria eſt in Galliæ Regno cognitio, cùm cæterorum reſervatio vel non fuerit recepta inibi, vel ſaltem quamrariſſimè uſu veniat, reducunt ad quaternarium numerum qui ad uſum Galliæ ſcripſere Gallicani Summiſtæ Joannes Odo in ſuo Confeſſariorum Directorio, Bertinus Bertaldus, & alii.

IV. Primus eſt gravis, aut mediocris percuſſio Clerici, vel Monachi, ac violentia, ſi ſit publicè notoria: alioquin enim ipſo quoque jure communi Tridentinæ Synodi poteſt Epiſcopus in ipſa quoque Italia abſolvere, can. *Si quis ſuadente*, 17. q. 4.

V. Secundus eſt ſimonia realis, & confidentia ſimiliter non occulta, alioqui ab Epiſcopis juxta Tridentinum abſolvenda. De præfatis duobus delictis fusè ſuperiùs à nobis tractatum eſt, ubi adduximus duas Pii V. Conſtitutiones.

VI. Tertius eſt incendii crimen ex deliberata malitia poſt factam Eccleſiaſticam denunciationem; nam ante denunciationem publicam eſt caſus ſolis Epiſcopis reſervatus, can. *Peſſimam*, 23. q. 8. & cap. *Tua nos*, de ſent. excom.

VII. Quartus eſt rapina rerum Eccleſiæ cum effractione, poſtquam ſacrilegus fuerit quoque denunciatus, cap. *Conqueſti*, de ſent. excom. Ibi tamen ſolius Papalis reſervationis ſit mentio, nullatenus autem reſervationis Epiſcopalis ante denunciationem: adeo ut iſta Epiſcopalis reſervatio non ſit attribuenda canoni, ſed ſoli conſuetudini quæ ſuffragantibus Doctoribus invaluit.

VIII. Etiamſi verò quædam reſervationes Papales non ſint receptæ in Gallia & alibi, remanet tamen adhuc excommunicatio non reſervata, quam antiquiora Jura ſanxerant. Exempli gratiâ in Bulla Cœnæ deferentes arma ad Infideles damnantur excommunicatione reſervata Papæ: ſed ablatâ illâ reſervatione perdurat tamen vetus excommunicatio non reſervata, ſtatuta contra deferentes arma, aliáve hujuſmodi adminicula ad partes Infidelium, contenta in cap. *Ita quorundam*, & cap. *Quod olim*, & cap. *Ad liberandam*, de Judæis & Sarracen. Similiter Bulla Cœnæ excommunicatione Papæ reſervata falſarios literarum Apoſtolicarum punit: ſed ubi reſervatio illa non eſt admiſſa, remanet tamen adversùs tales excommunicatio non reſervata, quam decernit ipſo facto incurri cap. *Ad falſariorum*, de crim. falſi. Hæreticos quoque, eorumque fautores & receptatores Jus antiquum excommunicat ipſo facto ſine reſervatione ad Summum Pontificem, cap. *Sicut ait*, & cap. *Excommunicamus*, de hæret. & cap. *Noverit*, de ſent. excom. Hujus excommunicationis abſolutionem poſt-

modùm Bulla Cœnæ reſervavit Papæ. Concilium verò Tridentinum ſeſſ.24.cap.6.de reform. ſolis reſervavit locorum Epiſcopis. Quo Tridentino jure in Gallia utimur.

IX. Hoc item obſervandum, in præfatis caſibus percuſſionis Clericorum, ſimoniæ, confidentiæ, incendii, ſacrilegæ rapinæ cum effractione, delationis armorum ad Infideles, falſi criminis circa Apoſtolica reſcripta, & hæreſis, non tantùm ipſo facto incurri excommunicationem à perpetrantibus, ſed etiam à conſulentibus, auxiliantibus & receptatoribus, ut ſtatuunt citati Canones & Bullæ Apoſtolicæ. Solummodò poſſet dubitari de violentis manibus in Clericum, eo quòd ſolus ille Canon incipiens *Si quis ſuadente diabolo,* 17.quæſt.4. nihil expreſſerit de mandantibus, conſulentibus, aut faventibus. Verùm hanc eſſe mentem Eccleſiæ, ut hi pariter comprehendantur, docet cum multis Navarra cap. 27. num.78. dummodò violentia illa efficiatur. Hoc ſingulariter probatur per cap. *Cùm quis*, de ſent. excomm. in 6. ubi declaratur excommunicatus etiam ille, qui licèt nec mandaverit, nec conſuluerit violentiam in Clericum factam, illam tamen ſuo nomine factam ratificavit; quia ratihabitio retrotrahitur, & mandato æquiparatur. Et in can. *Mulieres*, §. *Illi verò*, eod. tit. decernitur, eos quorum authoritate aut mandato Clerico violenta manus illata ſit, ad Sedem Apoſtolicam eſſe mittendos. Denique in can. *Quantæ*, eod. tit. ſancitur non ſolùm authores hujus in Clericum violentiæ eſſe excommunicatos, ſed etiam conſentientes authoribus, imò etiam eos qui cùm manifeſtè poſſent impedire, non impediverunt. Quam rem tamen Gloſſa ibi limitat circa eos qui ex officio quod gerunt tenentur impedire, adeo ut cæteri non impedientes, quanvis peccent, non ligentur hac cenſura.

X. Caſus Epiſcopis partim à jure ſcripto, partim à jure conſuetudinis reſervati in Regno Galliæ ſunt hæreſis, duellum, incendium ex deliberata malitia, & rapina rerum Eccleſiæ cum effractione, dummodo horum criminum rei non fuerint denunciati; alioqui enim, ut paulò antè monui, reſervatur Papæ duorum iſtorum criminum abſolutio. Item levis percuſſio Clerici, vel Monachi. His adjunge violationem clauſuræ Monaſteriorum. Et favet conſuetudo, quia nuſquam videmus in hoc Regno pro hujus violationis abſolutione recurri ad Papam, ſed ad locorum Epiſcopos. De hæreſi ſigillatim paulò antè diſputavi, ſicut & de incendiariis. Et Benedictus Papa XI. extrav. *Inter cunctas*, de privileg. recenſet incendii crimen inter caſus quorum abſolutio ad Epiſcopos remittenda ſit: quod intellige ante publicationem per Eccleſiæ ſive ſententiam, ſive proclamationem, ut concordare poſſit cum cap. *Tua nos*, de ſent. excomm. Vidimus ſimiliter paulò antè quid ſit ſentiendum ex jure ſcripto de rapina cum effractione in Eccleſia, deque Clerici aut Monachi levi percuſſione. Duello autem decertantes, quique his conſilium, auxilium, aut favorem præſtant,

ſtant, eorumque ſpectatores feriuntur excommunicatione à Concilio Trident. ſeſſ. 24. cap. 19. ſed ſine ulla reſervatione. At deinde Summi Pontifices Gregorius XIII. Clemens VIII. Urbanus VIII. hanc ſibi abſolutionem editis Conſtitutionibus reſervarunt. Eccleſiæ tamen Gallicanæ experimentis addiſcentes per has Pontificias reſervationes nullatenus emendari Gallorum duella, ſed potiùs per deſperationem & impœnitentiam magis accreſcere, ſolis Epiſcopis reſervarunt hoc delictum in publicis totius Cleri Gallicani Comitiis, atque à Rege miſſis Oratoribus impetrarunt nova pœnalia Edicta cum ſolenni promiſſione nullo caſu remittendi deinceps has pœnas, eaſque præſertim quæ infamiam & ignobilitatem nobiliſſimis perſonis & familiis inurerent: quibus præcautionibus actum videmus ut nunc duella rariora ſint quàm fuerint antehac ab ipſo Francici Regni conditu, quia Rex inexorabilem circa pœnas infamis ſuſpendii etiam optimatibus & ſpectabilioribus Militiæ Francicæ Præfectis & Ducibus hujus criminis reis, cum jactura omnium facultatum, ſe exhibuit. Ipſi verò Epiſcopi omnia officia præſtiterunt ad hoc exſtirpandum deinceps malum, quæ fuerant à ſacris Gallicani Cleri Comitiis præſcripta, quoties duellorum rei pœnitentiam poſtularunt. Aliud quoque remedium efficaciſſimum huic eliminandæ peſti Rex adhibuit. Erexit namque Pariſiis Tribunal Summorum Tribunorum Militiæ Francicæ, cum ſumma poteſtate ex omnibus Regni Provinciis citandi & compellendi ad honorarias reparationes quoſcumque Nobiles aut Equeſtres viros, qui aliquam honorariam injuriam aut contumeliam ſimilis conditionis viris irrogaſſent. Atque Illuſtriſſimi Optimates ac honorarii Judices tam ſtrenuè hoc officio funguntur, ut conquerentibus Nobilibus de irrogata ſibi injuria, poſt cauſæ cognitionem cumulatè ſatisfiat, & contumelioſi ad eas reparationes adigantur, ut deinceps nihil perinde reformident ac illud ſubire judicium, quod illis gravem apud omnem Regni Nobilitatem, atque in ipſa Regis Curia ſtoliditatis & proterviæ ac temerariæ improbitatis inurit infamiam.

XI. Nonnulli verò caſus à jure communi Epiſcopis reſervatos ſex numero recenſent, qui leguntur in extrav. *Inter cunctas*, de privileg. Primùm peccata illa quibus à Jure publica imponitur pœnitentia. 2. Peccata quibus eſt annexa major excommunicatio. 3. Peccata quæ irregularitatem ex delicto inducunt. 4. Incendium. 5. Publica blaſphemia. 6. Homicidium voluntarium aut mutilatio. Sed hæc majori opus habent diſcuſſione; nam hæc Extrav. diſertè ait, *quod rationabilis conſuetudo canonicè præſcripta in aliquibus Epiſcopatibus hæc Epiſcopis reſervavit*. Unde duo conſectanea infeſruntur: Caſus iſtos aliquibus Epiſcopis reſervaſſe non Jus ſcriptum, ſed conſuetudinem: Deinde iſtam conſuetudinem non eſſe univerſalem, ſed aliquorum particularium Epiſcopatuum. Et inſuper conſuetudines non ſemper eædem vigent, ſed ſubinde eodem in loco tractu temporis ex variis occaſionibus immutantur. Itaque vetus illa opinio, quod ſex illi

caſus ſint à Jure Canonico Epiſcopis reſervati, non poteſt illo textu fundari, ſed aliquibus tantùm gloſſis quas refellere facile ſit. Diſertè etiam negant Suarez, Filliucius, Baſſæus, Fagundez, Barboſa de poteſt. Epiſc. p.3. alleg. 51. num.3. & alii, eſſe ullum caſum qui in corpore Juris legatur Epiſcopis reſervatus.

XII. Atque ut ſingulos præfatos caſus diſcutiamus, conſtat in primis jam inde à multis ſeculis deſiiſſe publicas pœnitentias. Conſtat inſuper multis olim delictis publicas fuiſſe pœnitentias ab antiquis Canonibus injunctas, à quibus poſſit nunc quilibet approbatus Confeſſarius abſolvere, ut eſt fornicatio ſimplex, & privatum perjurium. Pontifex autem in d. Extrav. intendit loqui de publicis pœnitentiis quæ ipſius tempore peragebantur. Jam enim ceſſaverat priſcorum temporum illa ſeveritas, neque indicebantur tempore illius Papæ Benedicti XI. publicæ pœnitentiæ, niſi propter atrociſſima crimina juſſu ipſius Epiſcopi; ideoque ſic loquitur: *Criminibus pro quibus ſolennis eſt pœnitentia indicenda,* ſcilicet arbitrio Epiſcopi.

XIII. Id verò quod addit ibi Papa de caſibus majorem habentibus excommunicationem, non eſt generaliter accipiendum, ſed de ſolis excommunicationibus ab homine, non autem à jure, niſi ſpecialem contineant reſervationem. Alioqui enim contraveniret iis quæ ſtatuit his verbis cap. *Nuper*, §. *In ſecundo*, de ſent. excomm. *Quia conditor canonis abſolutionem excommunicationis ſibi ſpecialiter non retinuit, eo ipſo conceſſiſſe videtur facultatem aliis relaxandi.*

XIV. Quod autem irregularitatem Clerici quæ ex crimine conſurgit, dicta Extravagans reſervari dicit, ita ut neget poſſe à Regularibus abſolvi, benè intelligi debet de ipſa irregularitate, non de omni delicto ex quo exurgit irregularitas: quædam enim ex his delictis non ſunt reſervata, ita ut poſſint à quolibet Sacerdote approbato abſolvi; ipſa verò inde nata irregularitas haud dubiè reſervatur, ſive Papæ, ſive locorum Epiſcopis.

XV. Incendii reſervationem, cujus meminit iſta Extravagans, jam admiſimus ut conſuetudine ſtabilitam, & Doctorum conſenſu potiùs quàm canone.

XVI. Blaſphemiæ publicæ reſervationi non obſiſtimus, tum ratione hæreſis ac infidelitatis quam blaſphemia involvit; tum ratione publici ſcandali, quod eſt judicio Epiſcopi reſarciendum.

XVII. Homicidium denique non aliter ibi inter reſervata connumeratur, niſi quatenus ibidem dicitur, conſueviſſe hoc delictum à non paucis Epiſcopis reſervari, ac etiam in uſu poſitum eſſe multis locis, ut ejus delicti abſolutio ad Superiorem remittatur. Verùm, ut dixi, conſuetudo iſta nec viget ubique, neque ubi viguerit, perdurat in æternum. Ad iſtam ſimiliter conſuetudinem pertinent reliqui caſus eadem Extravaganti expreſſi,

expreſſi, ſcilicet criminis falſi, violationis immunitatis & libertatis Eccleſiaſticæ, & poſtremò ſortilegii.

XVIII. His adjunge, hanc Benedicti conſtitutionem fuiſſe poſteriore Clementis V. Conſtitutione abrogatam & abolitam in Clementina *Dudum*, de ſepult. ubi poſtquam prioris illius fecit mentionem, ſubjungit: *Nos omninò caſſamus*, &c.

XIX. Non videntur admittendæ duæ oppoſitæ diverſorum opiniones hac in parte. Non ea opinio quæ in Jure ſcripto contendit permultos eſſe caſus Epiſcopis reſervatos, quos fundat in illa Benedicti Extravagante quam jam oſtendi malè à pleriſque contra ipſius Legiſlatoris mentem exponi, & præterea poſteriore ſcripto Jure abolitam. Neque ſimiliter admittenda extrema altera opinio negantium eſſe ullum caſum ab Jure ſcripto Epiſcopis reſervatum. In primis enim negari non poteſt, reſervari Epiſcopis leves Clericorum percuſſiones, cum mortali tamen culpa conjunctas, cap. *Pervenit*, de ſent. excommunic. Imò etiam aliquando mediocres, aut etiam nonnunquam graves & atroces, juxta ſuperiùs elucidata in hoc libro, cap. 2. Solumque iſtum caſum Epiſcopis ab Jure ſcripto reſervatum agnoſco, hoc eſt in toto corpore Juris Canonici. Toletus verò ſatis inadvertenter lib. 3. cap. 14. ſolùm agnoſcit Epiſcopis à Jure Canonico reſervatum incendii crimen, ex can. *Peſſimam*, 23. quæſt. 8. & cap. *Tua nos*, de ſent. excommunicat. Verumtamen Canones illi nihil de Epiſcopis exprimunt, adeo ut reſervatio quæ Epiſcopis tribuitur ante denunciationem incendiarii, nullatenus tribui poſſit Juri ſcripto, ſed ſolùm unanimi Doctorum conſenſui, quem firmat conſuetudo. At verò reſervationem illam quarumdam in Clericos, aut Monachos, aut Moniales violentiarum luculentiſſimè Canones à me citati exprimunt, & ab Epiſcopis abſolvendas declarant.

XX. Eſt itaque unica in toto ſcripto Jure facta Epiſcopis reſervatio 1.
circa violentas quaſdam manuum injectiones in Clericos, aut Regulares *Clerici*
perſonas. Cæteræ verò Epiſcopis factæ generales reſervationes emerſerunt *percuſſio*
poſt Canonici Juris compilationem, vel ex inſequentibus Eccleſiæ Conſti- *levis.*
tutionibus, vel ex approbata ubique terrarum conſuetudine & communi
Scriptorum celebrium doctrina Canones ex æquo interpretantium. Hi ſunt 2.
incendiarii ante factam ipſorum denunciationem: nam caput *Tua nos*, de *Incen-*
ſent. excom. nullius meminit reſervationis ante denunciationem, ſed poſt *dium nō*
denunciationem reſervat ſoli Papæ. Similiter rapina cum effractione in *denun-*
Eccleſia reſervatur, cap. *Conqueſti*, eod. ſoli Papæ poſt denunciationem; *ciatum.* 3.
ſed ante denunciationem nullius, nec ipſius Epiſcopalis reſervationis me- *Rapina*
minit. Et tamen hi duo caſus reſervantur per Doctores & conſuetudinem *in Eccle-*
univerſalem Epiſcopis ante factam reorum denunciationem. *ſia cum*

XXI. His accedit ex Gallicana conſuetudine conformi Tridentino *effractio-*
Concilio ſeſſ. 24. cap. 6. de reformat. crimen hæreſis, quod eſt quartum. *ne, non*
Duelli *denunciata.*

hæreſis. Duelli quoque crimen, quod eſt quintum, & appellatio ipſa ad duellum,
5. etiam duello non ſequuto, ut conſtituit generalis Conventus Gallicani
Duellū. Cleri. Item violatio clauſuræ regularis, quæ eſt ſextum delictum quod
6. committitur, ſive per egreſſum Monialium extra ſepta, ſive per ingreſſum
Violatio clauſuræ regularis. aut admiſſionem externarum cujuſcumque ſexus perſonarum intra ſepta Monialium, ſive etiam per fœminarum ingreſſum ac admiſſionem intra clauſuram Monachorum. His providerat primùm Conſtitutio Bonifacii Papæ VIII. cap. *Periculoſo*, de ſtatu Regul. in 6. cui Tridentina Synodus ſeſſ. 25. cap. 5. de Regul. addit pœnam excommunicationis ipſo facto incurrendam, ſed ſine ulla reſervatione. Verùm inſequutæ Pii V. Conſtitutiones, anni 1566. quæ incipit, *Regularium perſonarum*; & anni 1570. quæ incipit, *Romanum Pontificem*, hanc reſervarunt excommunicationem ad Supremam Sedem: ſecundùm quas Gallicanus Author Directoris Pacifici conſcripti ad dirigendas Monialium Gallicanarum conſcientias, aſſerit eas quæ clauſuræ leges tranſgreſſæ ſunt, abſolvi non niſi à Summo Pontifice poſſe. Verumtamen diverſum jus Gallicana conſuetudine introductum perſpicimus, qua hujuſce delicti rei non niſi ad Epiſcopos recurrere ſolent ut abſolvantur, non ſolùm quando reatus non eſt publicus, aut ad forum contentioſum non deductus, quæ facultas eſſet juris communis Epiſcoporum ubique recepti ex Tridentini Concilii ſeſſ. 24. cap. 6. de reform. ſed etiam quando is reatus publicè innotuit. Sanctionem Tridentinam adſtruit in hoc Regno edita in Comitiis Bleſenſibus Henrici III. Conſtitutio, art. 3. *Admonemus Archiepiſcopos, Epiſcopos, alioſque Monaſteriorum Monialium Superiores, ut ſolicitè clauſuram Monialium reſtitui & obſervari faciant, tum compellendo inobedientes per cenſuras aliaque juris remedia, remotis appellationibus & oppoſitionibus quibuſcumque. Jubemus verò noſtris Officialibus, ut Superioribus poſtulantibus opem auxiliumque ad id præſtent. Neque facultas ſit ulli Moniali profeſſæ egrediendi ex Monaſterio quocumque prætextu, niſi ex cauſa legitima à Superiore ſuo approbata, nihil obſtantibus contrariis diſpenſationibus ac privilegiis. Nec licebit ulli perſonæ externæ, cujuſcumque conditionis ſit, vel ſexus, vel ætatis, clauſuram ingredi, niſi ex licentia ſcripto conceſſa Epiſcopi, vel Superioris in caſibus duntaxat neceſſariis, ſub canonicis pœnis.* Hactenus Bleſenſis Conſtitutio, quæ hoc ſpeciale habet, ut prohibeat etiam infantium intromiſſionem intra Monaſteriorum ſepta, ubi omnem non modò ſexum, ſed etiam quamlibet ætatem excludit.

7. XXII. Septimum denique delictum Epiſcopis reſervatum eſt procu-
Procuratus animati fœtûs abortus. ratio abortus animati, qualis cenſetur ex die conceptus quadrageſimo. Quæ reſervatio non ſolùm eſt conſuetudinis Gallicanæ, ſed etiam recentioris Juris ubique recepti, ex decreto Gregorii XIII. quo mitigavit præcedentem Conſtitutionem Sixti V. quæ hanc abſolutionem ſoli Papæ reſervabat. Decretum verò Gregorii XIII. hanc tribuit Epiſcopis abſolutionem: & ſic incipit, *Romana Sedes pia Mater*. Atqui iſti ſunt caſus generaliter

liter in tota Gallia Epiſcopis reſervati, quorum etiam abſolutionem poſſunt inferioribus Sacerdotibus delegare. Singuli verò Epiſcopi poſſunt pro ſuo rationabili arbitrio alios quoſdam caſus intra ſuarum Diœceſum fines ſibi reſervare, atque ab hujuſmodi ſine ſpeciali facultate nequeunt ſubjecti Sacerdotes quemquam abſolvere, ſicut neque à quibuſcumque cenſuris, quas Prælatus irrogavit ut homo, ſeu particularis Judex, & non ut Legiſlator, cap. *Per tuas*, & cap. *Sacro*, de ſent. excom. niſi ex ſpeciali delegatione ab Epiſcopo.

XXIII. Sed vel mortuo, vel remoto ab Officio Prælato, qui non ut Legiſlator, ſed tanquam Judex cenſuram inflixit, non ceſſat quidem cenſura in eo qui illam anteà contraxerat, nam opus habet abſolvi; ſed tamen ita ceſſat, ut nemo illam poſthac contrahere poſſit, niſi per ſucceſſorem renovetur, cap. fin. de officio Legati, & cap. *Paſtoralis*, §. *Præterea*, de offic. judic. deleg. Ejuſmodi eſt monitorium revelandi aliquid ſub excommunicationis pœna: hæc namque neminem ligat, ſi intermoriatur Prælatus qui juſſit, niſi vel à ſucceſſore, vel à Capitulo, Sede vacante, renovetur. 8. *Cenſura ab homine.*

CAPUT XVI.

De Suſpenſione.

I. SUSPENSIO communiter, & rectè deſcribitur, Cenſura Eccleſiaſtica, quâ perſona Eccleſiaſtica privatur uſu ac exercitio ſui Beneficii, vel Officii, in totum, vel in partem, ad perpetuum, vel ad certum tempus. Eſt itaque multiplex ſuſpenſio: una quidem ab Officio, quæ Ordinem & juriſdictionem complectitur: alia à Beneficio: tertia ab Officio ſimul & Beneficio. Atque iſtæ tres latitudinem habent, cùm poſſint eſſe in totum, vel in partem; ad certum tempus, vel ad omnem vitam. Item ſuſpenſionum aliæ ſunt à jure, aliæ ab homine, ſicut de excommunicationibus ſuperiùs dictum fuit.

II. Porrò ſuſpenſus ab omni Officio, validè quidem, ſed illicitè actus Ordinis exercet, quatenus ab Eccleſiæ decretis alicui abſolutè auferri non poteſt Ordinis character & poteſtas: & ita valebit actus conſecrationis, ordinationis, Confirmationis, benedictionis Virginum, Altarium. Sed juriſdictionis actus invalidè prorſus exercebit, quia eadem Eccleſiæ poteſtate ſicut conferri, ita & omninò adimi poteſt juriſdictio: ideoque taliter ſuſpenſi abſolutio ſacramentalis nulla prorſus erit.

III. Exactior eſt obſervatio ſuſpenſionum à Jure atque irregularitatum, quàm excommunicationum à Jure. Cùm enim ſuſpenſio & irregularitas relationem habeant ſpecialem ad Ordines & Beneficia, inde fit ut aviditas captantium aliena Beneficia omnes rimetur ſuſpiciones inhabilitatum ad Beneficia, ut ſi quam invenerint in aliquo proviſo, illius Beneficium ſibi vendicent titulo devoluti. Aliunde verò Clerici proviſi aut providendi, ſi quid in ſe advertant unde poſſet ipſis controverſia de Beneficio moveri, ſibi ſedulò provideant Apoſtolicas literas diſpenſationis, abſolutionis ac rehabilitationis. Eademque ex cauſa fit ut excommunicationes Juris adversùs ſimoniacos & confidentiarios maximè vigeant occaſione impetrandi Beneficia, aut adepta conſervandi. Hac de cauſa omnes Juris ſuſpenſiones exactiùs percenſebimus.

IV. Primò ſuſpenditur Clericus aut Religioſus recipiens Ordines ficto patrimonio, vel Beneficio, ex Decreto Pii V. incipiente, *Romanus Pontifex*. Hæc ſuſpenſio (inquit Bonacina de cenſuris diſp.3. punct.5. §.1. num.1.) videtur Epiſcopo reſervata. Cui addo non videri in Gallia receptam.

V. Secundò ſuſpenduntur Clerici paciſcentes ante ordinationem, vel cum Patrono præſentante, quod non petent victum, alimenta aut proviſionem. Suſpenditur præterea Beneficiarius præſentans Clericum ad titulum ſui Beneficii, ut illi conferantur Ordines, cum pacto non petendi fructus ad ſui ſuſtentationem. Ordinator quidem à collatione: præſentator ab exequutione Ordinum per triennium: ordinatus verò ab Ordine ſic ſuſcepto donec fuerit à Papa diſpenſatus, ſuſpenſi ſunt, cap. *Si quis ordinaverit*, penult. de ſimon.

VI. Tertiò ſuſpenduntur qui recipiunt majores Ordines extra tempora ab Eccleſia conſtituta, vel ante legitimam ætatem, vel ſine dimiſſoriis, ut habetur in Conſtitutione Pii II. quæ incipit, *Cùm ex ſacrorum*; & altera Sixti V. quæ incipit, *Sanctum & ſalutare*. Et privat uſu omnium Ordinum ſuſceptorum. Sixtus idem hanc ſuſpenſionem reſervavit Summo Pontifici: verumtamen Clemens VIII. in Bulla incipiente, *Romanum Pontificem decet*, redigit ad diſpoſitionem Concilii Tridentini. Itaque poteſt Epiſcopus in hac ſuſpenſione, ſi ſit occulta, diſpenſare. Sayrus, & Bonacina.

VII. Hîc quæritur primò, utrum recipiens minores Ordines ante legitimam ætatem, ſit ſuſpenſus? Reſpondetur negativè, juxta Covarruviam, Suarez, Bonacinam; quia nullo textu ea pœna infligitur. Quæritur ſecundò, utrum recipiens Ordinem quemcunque non ſervatis interſtitiis, incurrat ſuſpenſionem? Reſpondetur quoque negativè, juxta Suarez, Filliucium, Bonacinam. Ratio in promptu eſt, quia nulla eſt inducenda cenſura quam Jus non expreſſerit. Incurritur tamen grave peccatum in his duobus caſibus, quatenus in re gravi prohibitio Eccleſiæ violatur.

VIII. Quartò

VIII. Quartò ſuſpenduntur ab exequutione poſterioris Ordinis qui duos Ordines ſacros, aut qui minores cum Subdiaconatu ſuſcipiunt, cap. *Literas*, de temp. ordin. Item qui duos Ordines ſacros duobus diebus continuis ac immediatis recipiunt, d.cap. *Literas*.

IX. Quinta ſuſpenſio eſt contra Clericum qui vacante Epiſcopatu, & non arctatus occaſione Beneficii recepti aut recipiendi, ſacros Ordines recepit, etſi habeat à Capitulo literas dimiſſorias. Suſpenditur item ab exequutione majorum Ordinum ad beneplacitum Epiſcopi futuri. Capitulum verò contraveniens ſubjacet Eccleſiaſtico interdicto. Qui autem minores ſuſcepit Ordines Sede vacante, privilegii Clericalis privatione, non autem ullâ cenſurâ punitur. Sed tranſacto vacationis anno ceſſant hæ prohibitiones. Concilium Trident.ſeſſ.7. cap.10.

X. Sextò Clericus qui per ſaltum ſumit Ordinem ſuperiorem, ſuſpenſus eſt ab illo Ordine ſuſcepto, donec inferiorem prætermiſſum receperit, cap. unico, de Cler. per ſalt. prom. Poteſt tamen Epiſcopus ex cauſa cum ſic promoto diſpenſare, dummodò non miniſtraverit, ex Concilio Tridentino ſeſſ.23. cap.14.

XI. Septimò ſuſpenduntur ab exequutione Ordinum quicunque ordinanrur ab Epiſcopo excommunicato, ſuſpenſo, aut interdicto denunciato, ſeu vitando, cap.1. & 2.de ſchiſmat. Idem jus eſt in ordinato per Epiſcopum ſimoniacum per ſententiam declaratum, can. *Si quis à ſimoniacis*, 1.quæſt.1.

XII. Octavò ſuſpenditur ab Ordine ſuſcepto quiſquis Ordinem ſacrum ſuſceperit ab Epiſcopo qui Epiſcopatui & Ordinis Epiſcopalis uſui renunciavit: & hæc ſuſpenſio reſervatur Papæ, cap.1. de ordinat. ab Epiſc. qui Epiſcopatui renunc.

XIII. Nonò ſuſpenditur ab Ordinibus qui aliquem Ordinem ſcienter ſuſcipit per ſimoniam, quanvis occultam: iſtaque ſuſpenſio reſervatur Epiſcopo; cap. penult. & cap. *Per tuas*, de ſimon. & Extrav. 2. de ſimon.

XIV. Decimò qui ſcienter Ordinem in excommunicatione accepit, ſuſpenſus eſt ab Ordine ſic ſuſcepto, cap. *Cùm illorum*, de ſent.excomm. ubi quoque hæc ſuſpenſio reſervatur Papæ.

XV. Undecimò eſt ſuſpenſus, aut juxta alios eſt irregularis quiſquis furtivè, hoc eſt, ut exponitur à Gloſſa & Doctoribus, inſcio Epiſcopo, nec approbante, nec examinante Ordinem ſuſcepit, qualis ille eſt qui non vocatus, vel non approbatus acceſſit ad Ordines, aut qui alium in ſui locum, ſuoque ementito nomine examini ſubmittit, deinde vocatus proprio nomine acceſſit, & Ordinem recepit, cap.1.2. & 3. de eo qui furtivè Ord. ſuſc. ubi datur facultas Epiſcopo diſpenſandi cum ſic ordinato ad Diaconatum, ut poſſit idem ad Sacerdotium promoveri. Vide Bonacinam de cenſur. & irregul. diſp.7. quæſt.3. punct.4.n.6.

X V I. Duodecimò is qui poſt matrimonium contractum, etiam non conſummatum, exceptis caſibus à Canonibus conceſſis, ſuſcipit Ordinem ſacrum, ſuſpenditur ſimul ab eodem Ordine, & ab Officio & Beneficio, cum reſervatione ad Papam, extravag. *Antiquæ*, de voto: niſi fortè ſolvatur matrimonium per profeſſionem validè emiſſam: quo caſu Epiſcopus diſpenſare poteſt, juxta dictam extravag.

X V I I. Decimotertiò ſuſpenditur per annum à Communione Preſbyter qui celebrat Miſſam, & in ea non communicat, can. *Relatum*, de conſecrat. diſt.2.

X V I I I. Decimoquartò ſuſpenduntur Clerici ab ingreſſu Eccleſiæ donec ad arbitrium Prælati ſatisfecerint, quicunque in loco interdicto celebrant aut celebrare faciunt, cap. *Epiſcoporum*, de privileg. in 6.

X I X. Decimaquinta ſuſpenſio eſt in Sacerdotem præſumentem omittere Miſſam incompletam ſine gravi cauſa, can. *Nullus Epiſcopus*, de conſecr. diſt.1.

X X. Decimaſexta in Clericos etiam regulares & exemptos, qui admittunt ad Sacramenta, vel ad Eccleſiaſticam ſepulturam, vel ad divina Officia publicè excommunicatos, ſuſpenſos, vel interdictos: hi enim ſuſpenduntur, aut potiùs interdicuntur ab ingreſſu Eccleſiæ donec Epiſcopo ſatisfecerint ad ipſius arbitrium, cap.*Epiſcoporum*, de privileg. in 6.

X X I. Decimaſeptima contra illos qui manifeſtos uſurarios admittunt ad Communionem Altaris, ad ſepulturam Eccleſiaſticam, vel recipiunt eorum oblationem priuſquam vel ſatisfecerint, vel idoneam cautionem de ſatisfactione dederint. Hi ſuſpenſi ſunt ab Officii exequutione donec ad arbitrium Epiſcopi ſatisfecerint, cap. *Quia in omnibus*, de uſur.

X X I I. Decimaoctava contra Sacerdotem ſecularem, vel regularem conjungentem in matrimonium, vel benedicentem ſubditos alterius Parochi abſque ejus licentia, vel Ordinarii. Hæc ſuſpenſio eſt ab Officio, & durat donec ab Ordinario Parochi ſolvatur. Concil. Trident. ſeſſ. 24. cap.1. de reform.

X X I I I. Decimanona ſuſpenſio in Clericum Beneficiarium publicè, & abſque rationabili cauſa utentem exteriùs partita, ſeu variegata veſte, ideſt diſcolori. Hic ſuſpenditur ſex menſibus à recipiendis fructibus Beneficiorum. Clericus verò non Beneficiarius, ſed tamen initiatus Ordine ſacro, ſuſpenditur per ſex menſes à quocumque Beneficio recipiendo. Clement. 2. de vita & honeſt. Cler.

X X I V. Vigeſima in Clericum alienis debitis Eccleſiam ſibi commiſſam gravare præſumentem, aut literas, vel ſigilla alteri concedere, quibus obligari poſſit. Hic ligatur ſuſpenſione ab adminiſtratione temporalium & ſpiritualium Epiſcopo reſervata, cap.2.de ſolutionibus.

X X V. Vigeſimaprima in eos qui Sede vacante Eccleſiæ Cathedralis, Collegiatæ, aut Regularis occupant bona ſpectantia ad Prælatum defun-

ctum, vel ad ſucceſſorem, vel ad ipſam Sedem. Hi ſuſpenduntur ab Officiis & Beneficiis, donec integrè reſtituant, cap. *Quia ſæpe*, de election. in 6. Similis fertur ſuſpenſio in Clericos Epiſcopis inferiores, qui bona vacantium Eccleſiarum ſibi ſubjectarum in ſuos uſus convertunt. Epiſcopi autem id facientes ab ingreſſu Eccleſiæ ſuſpenduntur, cap. *Præſenti*, de offic. Ordinar. in 6.

XXVI. Vigeſimaſecundâ ſuſpenditur per triennium à Beneficiis quæ poſſidet in Eccleſia, de cujus electione agitur, compromiſſarius ſcienter eligens indignum ad Epiſcopatum, cap. *Si compromiſſarius*, de elect. in 6.

XXVII. Vigeſimatertia eſt adverſus quoſvis eligentes indignum ad Epiſcopatum, aut ad inferiora Beneficia, quibus annectitur cura animarum; qui pariter ſuſpenduntur triennio à Beneficiis, cap. *Cùm in cunctis*, de elect. in 6.

XXVIII. Vigeſimaquarta ſuſpendit eadem pœnâ eos qui electionem aut poſtulationem impugnant, ſed in probatione deficiunt, objicientes quæ probare non poſſunt, d. cap. *Si compromiſſarius*, de elect. in 6.

XXIX. Vigeſimaquinta eſt in electores Epiſcoporum, qui ſi infra octo dies poſtquam commodè potuerint, præſentationem electo culpabiliter non præſentaverint, ſuſpenduntur triennio à Beneficiis quæ in eadem Eccleſia poſſident, cap. *Cupientes*, §. *Cæterùm*, de elect.

XXX. Vigeſimaſexta contra illos qui per abuſum ſecularis Poteſtatis contra canonicam libertatem præſumpſerint aliquem ad Eccleſiaſticam præbendam eligere: hi namque per triennium ſuſpendendi ſunt à Beneficiis & Officiis; & hac vice privantur eligendi poteſtate: & conſequenter electus ab eis non habetur pro electo, cap. *Quiſquis*, de elect.

XXXI. Vigeſimaſeptima in conferentes, vel recipientes illorum Beneficia qui pro ſuis negotiis ad Romanam Curiam acceſſerunt, aut aliqua negotia in ea gerunt. Hi ſuſpenduntur ab Officio ſimul & Beneficio, extrav. 3. de privil. Quæ ſuſpenſio reſervatur Epiſcopo.

XXXII. Vigeſimaoctava ſuſpenſio in exercentes munus Conſervatoris, ſi ſe intromittant ſcienter de aliis quàm de manifeſtis injuriis & violentiis, aut ſuam poteſtatem ad alia quæ judicialem indaginem requirunt, ſcienter extendant, cap. ult. de offic. deleg. in 6.

XXXIII. Vigeſimanona Judicem Eccleſiaſticum non Epiſcopum ſuſpendit per annum ab exequutione Officii, qui facit injuriam contra juſtitiam & conſcientiam Parti litiganti, amore, odio vel pretio, cap. *Cùm æterni*, de ſent. & re judic. in 6.

XXXIV. Trigeſima contra Judicem excommunicantem ſine ſcriptura, aut ſine cauſæ expreſſione, vel qui requiſitus non tradit copiam ſcripturæ intra menſem: hic ſuſpenditur ab ingreſſu Eccleſiæ, & à Divinis Officiis per menſem, cap. *Cum medicinalis*, de ſent. excom. in 6. Præterea cenſurâ interdicti ab ingreſſu Eccleſiæ ligatur per menſem Judex Eccleſia-

ſticus excommunicans ſine monitione & teſtibus, cap. *Sacro*, de ſent. excommun. & cap. 1. de ſent. excommun. in 6. Hæc tamen ſuſpenſio non attingit Epiſcopos, ut admonet Gloſſa in d.cap. 1.verbo *Judicum*. Nam ut ait caput *Quia periculoſum*, eod. tit. in 6. nulla conſtitutio, aut ſententia ſuſpenſionis vel interdicti ligat Epiſcopos, niſi ſpecialiter hos exprimat.

XXXV. Trigeſimaprima ſuſpendit ab Officio & Beneficio Viſitatores recipientes in viſitatione pecuniam aut munera, donec intra menſem reſtituerint duplum eidem Eccleſiæ à qua receperunt, non obſtante quavis remiſſione, cap. *Exigit*, de cenſib. in 6.

XXXVI. Trigeſimaſecunda non ſolùm contra eum qui præſumit coram multitudine hominum diſputare de Conceptione Virginis Mariæ in alterutram partem, ſive aſſerendo, ſive negando; ſed etiam contra quemcumque eſt, qui præſumit de hac ipſa quæſtione cujuſvis aut pietatis, aut neceſſitatis prætextu vulgari lingua ſcribere, vel dictare. Hic enim ſi eſt in ſacris, ſuſpenditur à divinis, necnon privatur ipſo jure omni gradu & dignitate, & ad ſimilem redditur inhabilis, iſque à ſolo Papa diſpenſari poteſt ex Bulla Pii V. quæ incipit, *Super ſpecula*. Deinde Gregorius XV. ſub iiſdem pœnis prohibuit, ne quis audeat in publicis concionibus, lectionibus, concluſionibus & aliis quibuſcumque actibus publicis aſſerere, Beatiſſimam Virginem Mariam fuiſſe conceptam in peccato originali: declarans tamen ibidem ſe per hoc nullatenus intendere reprobare aut præjudicium inferre opinioni aſſerenti conceptam fuiſſe in peccato originali. Præterea ad evitanda ſcandala & rixas quæ naſcebantur ex prædicta opinione, prohibet ſub iiſdem pœnis, ne quis palam, etiam in ſcriptis aut ſermonibus privatis audeat aſſerere Beatiſſimam Virginem fuiſſe in peccato originali conceptam: & ne quiſquam alio vocabulo quàm Conceptionis utatur circa feſtum Conceptionis Virginis Mariæ.

XXXVII. Trigeſimatertia ſuſpenſio ab Ordinibus & Dignitatibus eſt in illos qui ſponte jurant de tenendo ſchiſmate, cap. 1. de ſchiſmat.

XXXVIII. Trigeſimaquarta in Clericos notorios concubinarios, qui incurrebant ſuſpenſionem totalem, quæ perdurabat quamdiu Clericus in eo delicto permanebat, cap. *Si qui ſunt*, diſt. 81. cap. *Quæſitum*, de cohabit.cler. & mulier. Et prohibent canon *Nullus*, & canon *Præter*, diſt. 32. audiri Miſſam notoriè concubinarii Sacerdotis. Prædictam tamen pœnam per non uſum abolitam fuit deinde ſequuta Tridentini Concilii ſanctio ſeſſ. 25. cap. 14. de reformat. decernens ut ſi Clericus concubinarius à Superioribus monitus non deſtiterit, tertia parte mulctetur proventuum Beneficiorum ſuorum & penſionum. Si verò ſecundò admonitus non paruerit, privetur integris proventibus Beneficiorum, & penſionibus Eccleſiaſticis, & inſuper ipſorum Beneficiorum adminiſtratione quoad Ordinarius arbitrabitur. Et ſi ita ſuſpenſi nihilominus fœminas à ſe non expellant, aut cum eis verſari pergant, tunc Beneficiis, portionibus & penſionibus priventur

ventur in perpetuum, & inhabiles ad talia impoſterum reddantur, donec poſt manifeſtam vitæ emendationem à Superioribus, cùm eis viſum fuerit, ex cauſa diſpenſatum fuerit. Sed ſi Clericus poſtquam fœminam ſemel dimiſerit, intermiſſum conſortium cum ea, vel altera repetat, præter prædictas pœnas excommunicationis gladio plectatur, cujus exequutionem nulla poſſit appellatio aut exemptio ſuſpendere. Clericos verò concubinarios ac fornicarios, qui Beneficia, vel penſiones Eccleſiaſticas non habent, jubet juxta delicti perſeverantiam & qualitatem ab Epiſcopo pœnâ carceris, ſuſpenſione ab Ordine, ac inhabilitate ad Beneficia obtinenda, aliiſve modis juxta ſacros Canones puniri.

CAPUT XVII.

Suſpenſiones latæ contra Epiſcopos, Conventus & Capitula.

I. EPiscopi, Abbates & Prælati Religionum promoti ab Apoſtolica Sede, adminiſtrationem ſuarum Eccleſiarum ſubeuntes abſque literis authenticis ejuſdem Sedis, ſuſpenduntur à perceptione fructuum earundem Eccleſiarum, extrav. 1. de elect. inter communes. Capitula verò harum Eccleſiarum, quæ illos ſine literis admittunt, ſuſpenduntur à Beneficiis, donec à Papa gratiam obtineant, d. extrav. 1.

II. Epiſcopus conſecrationem accipiens ab excommunicatis, ſuſpenſis, aut interdictis (intellige vitandis, juxta extravag. *Ad evitanda*) ſuſpenſus eſt à Pontificalibus, can. *Gratia*, 1. quæſt. 1. & cap. 1. & 2. de ſchiſmat.

III. Epiſcopus non ſervans Extravagantem 2. de elect. Joannis XXII. circa perceptionem fructuum primi vel ſecundi anni ſui Epiſcopatus, ſuſpenditur à Pontificalibus & ingreſſu Eccleſiæ, donec reſtitutio fiat.

IV. Suſpenditur à Pontificalibus Epiſcopus conferens Ordines, aut primam Tonſuram extraneo abſque proprii Epiſcopi licentia: Clericus autem recipiens eſt ſuſpenſus ab Ordine ſuſcepto ad arbitrium proprii Epiſcopi. Concil. Trid. ſeſſ. 6. cap. 5. de reform. & ſeſſ. 23. cap. 8.

V. Epiſcopus ordinans in aliena diœceſi ſine expreſſa licentia Ordinarii loci, aut ordinans de illius licentia perſonas non ſubditas, ſuſpenditur à Pontificalibus. Concil. Tridentin. ſeſſ. 14. cap. 2. & ſeſſ. 23. cap. 8.

VI. Ordinans Religioſum non profeſſum ſuſpenſus eſt per annum à collatione Ordinum quos ei contulit, ex Bulla Pii V. quam refert Navarra

cap. 22.

cap. 22. num. 158. Excipiuntur novitii Societatis Jeſu, qui in eâ vota ſimplicia ediderunt, per Bullam Gregorii XIII.

VII. Monachum ſine Abbatis licentia ordinans ſuſpenditur à communione aliorum Epiſcoporum, cap. fin. diſt. 58.

VIII. Qui bigamum ordinat, vel publicum pœnitentem, ſuſpenditur à celebratione Miſſæ per annum, can. *Nullus*, diſt. 55.

IX. Pari ſuſpenſione punitur injuſtè ordinans invitum, can. 1. & 2. diſt. 74.

X. Ordinans Sacerdotem indignum ſuſpenditur à collatione Ordinis Sacerdotalis, can. *Si qui Epiſcopi*, 1. q. 1.

XI. Conferens Tonſuram illiterato ſuſpenſus eſt per annum à collatione Tonſuræ, cap. fin. de temp. ordin. in 6. Illiteratus in hac materia ille eſt qui neſcit legere & ſcribere: hæc enim requirit Concilium Trident. in collatione primæ Tonſuræ, ſeſſ. 13. cap. 4. Eadem ſuſpenſione ligatur conferens Tonſuram infanti qui nondum ſeptennium implevit, dicto cap. fin.

XII. Qui duos Ordines ſacros eodem die, vel duobus immediatis confert, ſuſpenditur ab utriuſque Ordinis collatione, cap. *Literas*, de temp. ordinat.

XIII. Sacerdotalem Ordinem indigno ſcienter conferens, ſeu ſuſpenſo ab illius Ordinis receptione, ſuſpenditur à collatione Ordinis Sacerdotalis, can. *Si qui Epiſcopi*, 1. q. 1.

XIV. Epiſcopus Ordines conferens cum pacto ut ordinatus non petat alimenta in defectum Beneficii aut patrimonii, ſuſpenditur triennio à collatione Ordinum, cap. penult. de ſimonia.

XV. Conferens ſimoniacè Ordines aut Tonſuram, ſuſpenditur non modò à collatione Ordinum & Tonſuræ per triennium, d. cap. penult. ſed etiam à Pontificalibus & ingreſſu Eccleſiæ, ex Bulla Sixti V.

XVI. Epiſcopus confirmans & conſecrans electum in Epiſcopum poſtquam appellatum fuit ad Apoſtolicam Sedem, ſuſpenditur per annum à confirmatione & conſecratione Epiſcoporum, cap. *Provida*, de elect. in 6.

XVII. Si debitam diligentiam Epiſcopus non adhibuerit circa proceſſum electionis, & perſonam electi ad curam animarum, ſuſpenditur à facultate confirmandi primum illius ſucceſſorem, & à proprio Beneficio, cap. *Nihil*, de elect.

XVIII. Epiſcopus, aut quicunque alius Beneficiorum Collator, qui Beneficii reſignationem contra præſcriptum Bullæ Pii V. quæ eſt in ordine 58. editaque anno 1568. admittit, ſuſpenditur à collatione, præſentatione, electione, confirmatione, inſtitutione, donec à Papa abſolvatur.

XIX. Accipiens Epiſcopus viſitans, ſive in pecunia, ſive in victualibus ultra id quod ſibi debetur, ſuſpenditur ab ingreſſu Eccleſiæ donec

duplum

duplum reſtituat, nihil obſtante quavis remiſſione, cap. *Exigit*, de cenſib. in 6.

X X. Epiſcopus commiſſarius, vel delegatus in cauſa alienationis rerum Eccleſiaſticarum, ſi per gratiam, timorem, aut ſordes in detrimentum Eccleſiæ utatur commiſſa ſibi poteſtate, ſuſpenditur per annum ab exequutione officii, itaut ſi damnabiliter ſe Divinis ingerat, irregularitatem incurrat, quam ſolus Papa tollere poſſit, juxta Extravag. Pauli II. quæ incipit, *Cum omnibus judicii*.

X X I. Epiſcopi in cauſis Fidei abutentes Inquiſitorum officio, ſuſpenſi ſunt per triennium ab officio. Clem. 1. §. *Verùm*, de hæret. Abuti autem contingit, ſive injuſtè & contra conſcientiam omittendo procedere ex officio, per gratiam, amorem, aut commodum temporale; aut procedendo per malitiam & calumniam, vexationem innocentibus inferendo.

X X I I. Epiſcopi, aliique Prælati, ſive Seculares, ſive Regulares, procurantes ut Clerici capiantur à Dominis temporalibus ad hoc ut Beneficia reſignent, aut citati ad Apoſtolicam Sedem accedere nequeant, præter excommunicationem ob violentam manuum injectionem, ſuſpenduntur per triennium à fructibus ſuarum Eccleſiarum. Reliquis verò inferioribus Clericis imponitur privationis pœna omnium Beneficiornm. Clem. 2. de pœnit.

X X I I I. Epiſcopus relaxans pœnas ſancitas contra incendiarios, ſuſpenditur per annum ab officio Epiſcopali, can. *Peſſimam*, 23.q.8.

X X I V. Quivis Epiſcopus alienans bona Eccleſiarum, Monaſteriorum, aut piorum locorum ſine Papæ licentia, ſuſpenditur ab ingreſſu Eccleſiæ. Sed ſi poſt ſex menſes non reſipuerit, ſuſpenditur ab adminiſtratione temporali & ſpirituali ſuæ Eccleſiæ. Eadem ſuſpenſio extenditur ad Abbates; alii verò his inferiores ligantur excommunicatione, cap. *Ambitioſæ*, de reb. Eccleſ. non alien. in Extrav.com.

X X V. Suſpenduntur pariter ab officio & adminiſtratione rerum temporalium Eccleſiæ ipſius gravatæ Epiſcopi & alii Prælati, qui bona immobilia commiſſarum ſibi Eccleſiarum laïcis ſubjiciunt ſine Capituli conſenſu & ſpeciali Sedis Apoſtolicæ facultate, exceptis caſibus in Jure permiſſis, cap. *Hoc conſultiſſimo*, de reb. Eccleſ. non alien. in 6.

X X V I. Epiſcopus qui primâ vice Monaſteria Monialium ſine neceſſitate ingreditur, ſuſpenſionem incurrit ab ingreſſu Eccleſiæ. Secundâ vice ſuſpenditur à Divinis. Tertiâ vice excommunicatione ligatur per Conſtitutionem Gregorii XIII. anni 1572. quæ incipit, *Deo ſacris virginibus*.

X X V I I. Epiſcopi qui limina Apoſtolorum non viſitant ſingulis trienniis, ſi ſint de Italia, ſive per ſe, ſive in caſu quo impedimento detineantur, per alium ſui loco ſubſtitutum; ſi autem ſint de Gallia, Germania, vel Hiſpania, aliáve regione Europæ, ſingulis quadrienniis; ſi autem de remotioribus locis, longius conceditur tempus, incurrunt ſuſpen-

 ſionem

ſionem ab ingreſſu Eccleſiæ, perceptione fructuum, & adminiſtratione temporalium & ſpiritualium, ex Bulla Sixti V. de viſitandis liminibus Apoſtolorum, quæ non recipitur niſi fortè in partibus Italiæ.

XXVIII. Epiſcopus qui poſt Concilium Provinciale infra ſex menſes Clerum non convocat, ut ei referat geſta in Concilio, ſuſpenditur per Concilium Toletanum, can. fin. diſt. 8. Sed nec in ipſa Hiſpania recipitur ea ſuſpenſio.

XXIX. Negligens Epiſcopus adversùs ſimoniacos procedere, ſuſpenditur duobus menſibus ab officio, can. *Quidquid*, 1.q.1.

XXX. Permittens Epiſcopus uſurarios publicos alienigenas conducere domos in ſuis terminis ad exercendum fœnus, eſt ſuſpenſus ab Officio & Beneficio, donec illos expulerit, cap. *Uſuras*, de uſur. in 6.

XXXI. Denique de Epiſcopis in univerſum hoc tenendum, ipſos nulla ſuſpenſionis aut interdicti inflictivâ conſtitutione aut ſententiâ ligari, niſi ſpecialiter exprimantur, ex Generali Concilio Lugdunenſi in cap. *Quia periculoſum*, de ſent. excomm. in 6.

XXXII. Nunc recenſendæ ſunt ſuſpenſiones Juris quæ Conventus & Capitula attingunt. Suſpenduntur Capitula Eccleſiæ, vel Monaſterii, quæ Epiſcopum, aut Prælatum Religioſum à Sede Apoſtolica proviſum recipiunt ſine ejuſdem Sedis literis, aut illi obediunt. Hæc ſuſpenſio eſt à Beneficiis, extrav. 1. de elect.

XXXIII. Capitula & Collegia, quæ Sede Cathedrali, Collegiata, vel Regulari vacante occupant, vel dilapidant bona ad Prælatum defunctum, vel ad ipſam Eccleſiam, vel ad ſucceſſores pertinentia, ſuſpenduntur ab Officio & Beneficio, donec plenè reſtituerint, cap. *Quia*, de elect.

XXXIV. Conventus etiam, & Capitula quæ directè, aut indirectè aliquid accipiunt, vel petunt ob receptionem alicujus in Religionem, aut poſt illam, incurrunt ſuſpenſionem totalem, tam ab Officio quàm à Beneficio, reſervatam Papæ, ſive accipiant pecuniam, ſive cibaria, paſtus, jocalia, prandium, cœnam, ſive alia etiam ad pium cultum pertinentia. Clement. *Sanè*, de ſimon.

XXXV. Capitula, aut ſingulæ perſonæ reſignationem Beneficiorum admittentes extra caſus & formam Bullæ Pii V. quæ incipit, *Quanta Eccleſiæ*, incurrunt ſuſpenſionem à collatione, præſentatione, & inſtitutione. Et Capitulum faciens contra iſtam ſuſpenſionem afficitur ſuſpenſione à divinis Papæ reſervata.

XXXVI. Nunc de ſingulis Religioſis qui ſuſpenſionem contrahunt. Prælatus Prædicatorum, aut Minorum, aut alterius Ordinis Mendicantium, qui aliquem admiſit ad profeſſionem, nondum expleto probationis anno, incurrit ſuſpenſionem, cap. *Non ſolùm*, de Regularib. in 6.

XXXVII. Religioſi qui ad Ordines ſacros, nondum factâ profeſſione

feſſione promoventur, ſuſpenſi ſunt ab Ordinum ſuſceptione, juxta Bullam Pii V. quæ eſt 74.

XXXVIII. Religioſus apoſtata ſi Ordinem ſacrum dum in apoſtaſia remanet ſuſcipiat, ſuſpenſus eſt ab eodem Ordine, & ab aliis ſuſcipiendis, donec per Summum Pontificem diſpenſetur, cap. fin. de apoſtatis. Idemque jus eſt ſi idem apoſtata tranſierit invalidè, in aliam Religionem, & in ea ſacrum Ordinem ſumpſerit.

XXXIX. Suſpenduntur quoque Religioſi, ſive mares, ſive fœminæ, ſive Ordinum Militarium, præſidentes Monaſteriis, Prioratibus, Eccleſiis & Adminiſtrationibus quibuſcunque, qui jura vel redditus harum Eccleſiarum, Monaſteriorum, Adminiſtrationum alicui conceſſerint ad vitam recipientis, aut ipſius concedentis, ſive ad certum tempus, pecuniâ etiam inde receptâ. Hi ſuſpenſi ſunt ab Officio, & conceſſio invalida eſt. Hæc tamen limitanda, niſi neceſſitas aut utilitas horum locorum ſeu Eccleſiarum id exigat, & hoc fiat de conſenſu Conventus, aut ſi Conventum non habeant, de conſenſu Prælati ſuperioris. Clement. 1. de rebus Eccl. non alien. Hîc tamen non comprehenduntur venditiones fructuum, aut locationes ad breve tempus, quale cenſetur trium annorum, ut in ſimili patet ex extrav. *Ambitioſæ*, Pauli II. eod. tit.

XL. Religioſi iniquè uſurpantes, aut defraudantes Eccleſias circa decimas eis debitas, eaſque ſibi uſurpare præſumentes ſine rationabili cauſa vel privilegio, ſi requiſiti non deſiſtant intra menſem, vel de uſurpatis, vel retentis non ſatisfaciant intra duos menſes, ſuſpenſi ſunt ab Officiis, Adminiſtrationibus & Beneficiis ſuis, donec deſtiterint & ſatisfecerint. At ſi nec Officia, nec Beneficia, nec Adminiſtrationes habeant iſti Religioſi, ligantur vinculo excommunicationis, à qua ſolvi non poſſunt donec ſatisfecerint. Clement. 1. de decimis.

XLI. Prælati Religionum, ad quos occaſione exceſſuum Religioſorum ſuorum aliquid pervenerit; ſuſpenduntur uſque ad debitam ſatisfactionem, niſi intra menſem poſtquam requiſiti fuerint, ſatisfecerint Eccleſiis & perſonis damnificatis. Clement. 1. de privileg. Exceſſus autem ibi tres prohibentur. Primus eſt retrahere teſtantem à legatis faciendis Eccleſiis Matricibus. Secundus eſt retrahere teſtatorem à debitis perſolvendis. Tertius procurare ut legata, debita, vel malè ablata incerta dentur ſibi, aut aliis ſingularibus perſonis ſui Ordinis, vel Conventibus, in eorum quibus debentur præjudicium. Eadem Clementina ſuſpendit Prælatos Religioſorum qui non ſatisfaciunt damno illato alteri Prælato à ſuis ſubditis prædicando in concione indiſcretas Indulgentias, retrahendo laïcos ne ad Parochiam accedant, vel abſolvendo ſine privilegio à reſervatis Epiſcopo aut Papæ, d. Clement. 1.

XLII. Confeſſarii Religioſi ſcienter omittentes conſcientiam facere confitentibus ſibi pœnitentibus de ſolvendis decimis poſtquam à Rectori-

bus Eccleſiarum de hoc admoniti fuerunt, ſuſpenduntur ab officio prædicandi, donec eiſdem pœnitentibus conſcientiam de hoc fecerint cùm primùm commodè potuerint. Quod ſi hi Confeſſarii eo pacto ſuſpenſi concionari audeant, ligantur excommunicatione. Hæc decernit Clementina *Cupientes*, de pœnis.

XLIII. Abbates, aliique quicumque, licèt exempti, incurrunt ſuſpenſionem ab Officio & Beneficio per annum, ſi Literas Dimiſſorias aliis quàm ſuis ſubditis Regularibus concedant. Concilium Trident. ſeſſ. 23. cap. 10. ad fin.

XLIV. Monachus niger Sancti Benedicti non utens habitu & veſtitu ad formam præſcriptam, ſi ſit Abbas, aut Prior Abbatem non habens, ſuſpenditur à collatione Beneficiorum & Ordinum per annum: ſi inferior habens aliquam adminiſtrationem, eadem privatur per annum: ſi nullam habeat, inhabilis efficitur ad adminiſtrationem, vel ad Beneficium intra annum percipiendum. Eadem ſuſpenſio, ſed duplicato tempore, extenditur ad eoſdem Monachos qui venationi, vel aucupationi clamoroſæ, aut aliàs cum canibus & avibus ex propoſito interfuerunt. Clementina 1. de ſtatu monach.

XLV. Religioſi in matrimonium conjungentes, aut benedicentes ſponſos alienæ Parœciæ abſque facultate proprii Parochi vel Ordinarii, ſuſpenſi ſunt ab officio donec ab Ordinario Parochi obtineant abſolutionem, ex Concilio Tridentino ſeſſ. 24. cap. 1. de reformat. Utrum verò præter hanc ſuſpenſionem incurrant excommunicationem latam in Clement. 1. de privileg. affirmat Navarrus tom. 1. conſil. 1. de pœnis, lib. 5. Plures tamen negant, Henriquez, Sayrus, Bonacina, Filliucius, Rebellus: tum quia non præſumitur voluiſſe Concilium duplicem velle contra dictum Prophetæ conſurgere tribulationem, & bis punire in idipſum: & videtur id Jure reprobari, cap. *De cauſis*, §. *Illis*, de offic. jud. deleg. ſed potiùs veterem pœnam, eamque fortaſſe dudum exoletam, in hanc novam commutare, idque ita declaratum ſcribunt à Sacra Cardinalium Congregatione.

XLVI. Advertendum tamen, non omnes qui præfata ſub ſuſpenſione prohibita faciunt, hanc incurrere pœnam. In hoc enim omnes Canoniſtæ conveniunt, ad incurrendam aliquam cenſuram, ſive excommunicationis, ſive ſuſpenſionis, ſive interdicti, duo neceſſariò requiri; peccatum mortale, præterquam in minori excommunicatione; & prætereà contumaciam contra prohibitionem Eccleſiæ: quo fit ut ſi ignorantia, vel indeliberatio excuſet à mortali, eadem quoqué excuſet ab incurrenda cenſura. Et inſuper ſi quis ſciens divinam prohibitionem, & eam violando peccet mortaliter, nullatenus tamen incurret cenſuram ullam, ſi eam prorſus ignoraverit. Etenim contumacia contra Deum ſufficit quidem ad mortale peccatum, ſed non ſufficit ad cenſuram incurrendam, niſi interveniat

ſimul

ſimul contumacia in Eccleſiam, quæ nulla eſt in iſtiuſmodi ignorante. Hæc tamen ignorantia cùm ſit Juris, non præſumitur in externo & contentioſo foro, quanvis excuſet omninò in conſcientiæ foro. Hinc fit ut multi qui in caſus cenſurarum inciderunt, nulla opus habeant diſpenſatione aut rehabilitatione ad Officia & Beneficia apud Deum; qui tamen iiſdem opus habent ad ſui tutelam & exceptionem in externo foro, ſi quis eos in externo foro divexare aggrederetur titulo incapacitatis aut devoluti.

XLVII. Hoc inſuper memoriæ commendandum, poſſe Epiſcopum abſolvere ab omni ſuſpenſione, etiam eâ quæ Papæ reſervata alioquin eſſet, ſi ſit occulta, necdum ad forum contentioſum deducta: quod etiam obtinet jus in aliis cenſuris, atque etiam in irregularitatibus ex delicto natis, excepto voluntario homicidio, ex Tridentini Concilii conceſſione ſeſſ. 24. cap. 6.

CAPUT XVIII.

De depoſitione & degradatione.

I. DEPOSITIO & degradatio commune quidem hoc habent cum cenſuris, ut ſint pœnæ ſpirituales, per quas homo baptizatus privatur uſu aliquorum ſpiritualium: ſed tamen hoc intercedit diſcrimen, quia cenſuræ ex ſui inſtitutione poſſunt auferri poſitâ reſipiſcentiâ & emendatione delinquentis; depoſitio verò, & degradatio carent ſpe remiſſionis.

II. Depoſitio vocatur degradatio verbalis; eaque eſt ſententia Eccleſiaſtica, quâ perſona Eccleſiaſtica privatur omni Officio & Beneficio in perpetuum, non amiſſo tamen clericali privilegio. Hîc ſermo eſt de totali depoſitione; nihil enim repugnat decerni partialem depoſitionem, quæ privet Officio, ſed non Beneficio; aut quæ Beneficio privet, ſed non Officio; aut quæ altero horum privet in parte, non in toto. Degradatio verò actualis, ſeu realis eſt pœna Eccleſiaſtica, quâ perſona Eccleſiaſtica privatur omni non tantùm Beneficio & Officio, ſed etiam clericali privilegio, ſine ulla ſpe diſpenſationis aut rehabilitationis, & cum externa ſolennitate canonica, qualis deſcribitur in Pontificali, & in cap. *Degradatio*, de pœnis in 6. & in cap. *Novimus*, de verbor. ſignific. Ante ipſum quoque Tridentinum Concilium unus ſufficiebat Epiſcopus ad degradationem hæretici, modò aſſiſterent Abbates & graves atque literati viri Eccleſiaſtici. Itaque hoc ampliùs habet degradatio ſupra totalem depoſitionem, quod privat ipſo quoque gradu & privilegio clericali, & addit externa quædam ſo-

lennia. Hæ verò ſolennitates requirunt præſentiam ejus qui degradatur; cùm tamen depoſitio fieri poſſit abſentis rei contumacis, cap. *Veritatis*, de dolo & contum.

III. Concilium Tridentinum ſeſſ. 13. cap. 4. abrogat Jus antiquum, quod præter proprium Epiſcopum ſex alios requirebat Epiſcopos ad condemnationem Sacerdotis, & tres ad condemnationem Diaconi, can. *Felix*, & can. *Si autem*, 15. quæſt. 7. Concilium autem Tridentinum ſtatuit fieri poſſe degradationem à proprio Epiſcopo, vel ejus Vicario Generali, aſſiſtentibus ad Presbyteri degradationem ſex Abbatibus uſum Mitræ & Baculi ex privilegio Apoſtolico habentibus, ſi reperiri & commodè intereſſe poſſint; alioqui horum defectu aliis perſonis in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutis: ad Diaconi autem, vel Subdiaconi degradationem tribus aſſiſtentibus qualificatis ut ſuprà.

IV. In eo etiam differunt actualis degradatio, & verbalis depoſitio, quia is qui per ſententiam Epiſcopi fuit actu degradatus, non poteſt per Epiſcopum reſtitui, modò juſta & valida fuerit degradatio, & petatur reſtitutio de gratia, non de jure; quia excidit omninò à Clericali privilegio & Canonis & fori Eccleſiaſtici, quiſquis validè fuit degradatus, & tranſlatus eſt in forum laïcum, neque privilegio Canonis gaudet: adeo ut qui eum percuſſerit, non alias incurrat pœnas quàm ſi laïcum percuſſiſſet. Cúmque Canones ſtatuant hanc abdicationem excludere omnem ſpem reſtitutionis, ſequitur ut reſtitui non poſſit niſi per Supremæ, hoc eſt Apoſtolicæ poteſtatis diſpenſationem. Sed ubi convinceretur fuiſſe immeritò degradatum, poteſt ab ipſo Epiſcopo in priſtinum ſtatum reſtitui, ut colligitur ex cap. *Epiſcopus Presbyter*, 11. quæſt. 3. Simpliciter autem, ſimulque juſtè & validè depoſitum, ſed emendatum & pœnitentem poteſt ordinarius Epiſcopus reſtituere, cap. *Si Clerici*, de judiciis: imò & Capitulum Sede vacante, cùm ſit iſta diſpenſatio non Ordinis, ſed tantùm juriſdictionis actus. Hæc verò reſtitutio intelligenda eſt ſine ullo eorum præjudicio, qui priſtinis illius qui juſtè depoſitus fuerat, Beneficiis proviſi ſunt, ſi ea juſto titulo poſſideant. Præclarè enim dicit caput *Quanvis*, de reſcriptis in 6. reſtitutionem intelligendam fieri ſine juris alieni præjudicio.

CAPUT

CAPUT XIX.

De irregularitatibus in genere, & de illis in ſpecie quæ exurgunt ex defectu.

I. VIAM ad Ordines & Beneficia præcludunt irregularitates. Eſt verò irregularitas canonicum impedimentum Ordines ſuſcipiendi, aut ſuſceptos exercendi. Eaque duplex eſt, vel enim ex defectu procedit, vel ex delicto.

II. In univerſum irregularitas non modò Tonſuræ & Ordinum ſuſceptionem impedit, ſed etiam uſum horum antè ſuſceptorum, can. *Curandum*, & can. *Si cujus uxorem*, diſt. 34. & cap. fin. de temp. ordin. Quinetiam obſtat ſuſcipiendis Beneficiis, paritque incapacitatem ad ipſa, ſicut de cenſuris ſuperiùs admonui, cap. *Poſtulaſtis*, de cler. excom. miniſtr. At verò ſubſequens irregularitas, ſicut de cenſuris quoque dictum eſt, non inducit Beneficii antea adepti vacationem, ex deciſione Rotæ 195. & communi Doctorum ſenſu, Gomez tract. de Expectativis, num. 60. Covarruviæ in cap. *Alma mater*, 1. p. §. 7. num. 4. not. 11. Bonacinæ de excom. diſp. 2. quæſt. 2. punct. 4. num. 9. & tract. de irregularit. diſp. 7. q. 1. punct. 4. n. 8. Coninch diſp. 18. dub. 1. n. 5. Et probatur per cap. *Ex parte*, de exceſſib. Prælat. ubi irregularis ex delicto homicidii (quæ certè irregularitas graviſſima & ſummè odioſa eſt) non judicatur ipſo facto depoſitus à ſuo Beneficio, ſed per Judicis ſententiam deponendus. Multò minùs igitur privatur Beneficio is qui citra culpam, ſed ex ſolo defectu, qualis eſt corporis ægritudo, contraxerit irregularitatem: ſed hoc ſolùm ne afflicto ſuperaddatur afflictio, curandum eſt Superiori, ſi ſit curatum Beneficium, ut ei de Vicario provideatur cum aſſignatione partis fructuum Beneficii, cap. *Ex parte*, & cap. fin. de cler. ægrot. niſi velit ipſe Beneficiarius reſignare, hoc enim ei liberum eſt.

III. Cum irregulari ex defectu non poteſt Epiſcopus diſpenſare, niſi uno, aut altero caſu. Poteſt enim circa illegitimorum natalia diſpenſare ad ſolos minores Ordines, atque ad ſimplex, non verò ad curatum Beneficium, cap. 1. de filiis preſbyt. Atque ex conſuetudinis vi à pluribus Doctoribus aſſertæ poteſt cum bigamo ad minores, & ad ſimplicia Beneficia diſpenſare, juxta ſanctum Thomam in 4. diſt. 27. q. 3. art. 3. Sylveſtrum verbo *Bigamus*, quæſt. 7. Rotæ deciſ. 447. Azorium p. 2. lib. 3. cap. 5. & alios. At verò circa irregularitates ex delicto poſſunt Epiſcopi diſpenſare, ſi delictum ſit occultum (excepto voluntario homicidio, quanvis occulto) &

& needum fuerit deductum ad forum contentioſum, ut ſtatuit Concilium Trident. ſeſſ. 24. cap. 6. His exceptis caſibus ad ſolum Summum Pontificem pertinet irregularitatum diſpenſatio.

IV. Porrò irregularitatum ex defectu novem ſpecies recenſentur. 1. Natalium in filiis illegitimis. 2. Libertatis in ſervis. 3. Obligationis ad ratiocinia. 4. Ætatis canonicè præſcriptæ circa Ordines & Beneficia. 5. Famæ. 6. Animi in dementibus. 7. Corporis. 8. Lenitatis. 9. Bigamiæ, quæ vel eſt vera in eo qui duas ſucceſſivè duxit uxores; vel interpretativa in eo qui duxit unicam, ſed viduam, aut quomodocunque ab altero vitiatam: aut cùm quis virginem quidem duxit, ſed poſt matrimonium adulterata eſt, ſi poſt adulterium maritus eam vel ſemel cognoverit: ſi verò non cognovit poſt ejus adulterium, nulla inducitur irregularitas, can. *Si cujus*, & can. *Laïci*, diſt. 34. His adde bigamiam ſimilitudinariam, ubi quis poſt ſolenne votum, ſive religioſæ profeſſionis, ſive ſacri Ordinis contraxit & conſummavit matrimonium, ſive validè ex Papæ diſpenſatione, ſive invalidè, can. *Quotquot*, 27. q. 1. & cap. *Nuper*, & cap. fin. de bigamis. At verò ſi vir conjugatus adulteretur, non ideo fit irregularis, ſicut neque ſi eam duxerit, quam antea defloraverat. Itaque bigami non tam propter incontinentiam arcentur ab Ordinibus, quàm ob diſparitatem quam habent cum myſticis Chriſti & Eccleſiæ nuptiis, quarum imaginem nuptiæ Chriſtianorum referunt. Epheſ. 5. Per bigamiam enim tollitur illa conformitas, quatenus Eccleſia eſt unica & perpetua & incorrupta Sponſa Jeſu Chriſti. Huc ſpectant can. *Maritum*, diſt. 32. & can. *Curandum*, diſt. 24.

V. Non contrahitur bigamia niſi per completam omninò carnalem copulam. Si ſint igitur multa matrimonia rata, ſed unum ſolum conſummatum, non inducitur bigamia. Etſi namque matrimonium ratum ſit verum Eccleſiæ Sacramentum referens Chriſti cum Eccleſia unionem, non illam tamen refert quæ per Divini Verbi incarnationem facta eſt, ſed eam ſolam quæ ex gratia & charitate reſultat.

VI. Natalium defectus ipſo jure removetur per religioſam profeſſionem, fitque ut profeſſus illegitimè natus capax evadat ſacrorum Ordinum, ſed non Prælaturarum; adhuc enim arcetur tam à Prælaturis Regularibus quàm ab Epiſcopali dignitate, cap. 1. de fil. preſbyt. Moniales etiam illegitimè natæ non poſſunt eligi Abbatiſſæ, niſi ex Apoſtolica diſpenſatione. Navarrus cap. 27. num. 201. & comment. 2. de Regularib. num. 60. Sanchez in Decalog. tom. 2. lib. 5. cap. 5. num. 19. & 20. Barboſa in Trident. ſeſſ. 25. de Regular. cap. 7. aliique quos ibidem teſtes adducit.

VII. Obligati ad publica ratiocinia, ut tutores, quæſtores, curatores, publici adminiſtratores, ſunt irregulares, cap. *Præterea*, diſt. 51. & tot. tit. de obligat. ad ratiocin.

VIII. Irregularitati ex animi defectu locus eſt in energumenis, ſeu

arreptitiis

arreptitiis, can. *Clerici*, diſt. 33. in dementibus quoque, in epilepticis, in lunaticis, can. *Maritum*, diſt. 33. Qui omnes ſi antea non fuerunt ordinati, excluduntur in perpetuum ab Ordinibus, quantumvis conſtet eos poſteà liberatos fuiſſe, d. can. *Maritum*. Conſuetudine tamen paſſim recepta non ſolent computari ad irregularitatem epileptici affectus qui acciderunt ante completum decimumquartum ætatis annum, neque eorum haberi ſolet ratio qui annis infantiæ contigerunt: alioqui magna Clericorum & Sacerdotum pars eſſet irregularis; in teneris enim annis hos affectus permultis contingere, qui deinde provectiores ad ſacros Ordines indiſcriminatim accedunt, docet experientia. Aitque Hippocrates aphor. 7. ſect. 5. *Epilepſia ante pubertatem amotionem recipit, poſt vigeſimum verò quintum annum fere comitatur ad mortem uſque*. Idemque aphor. 28. ſect. 3. *Plurimi* (inquit) *puériles morbi alii intra dies quadraginta, nonnulli intra ſeptem menſes, quidam intra annos ſeptem, alii ipſis etiam ad pubertatem accedentibus. Qui verò permanſerint, neque pueris circa pubertatem, neque fœminis cùm menſtrua erumpunt ſoluti fuerint, inveteraſcere conſueverunt*. Zachias qui Medicinam Romæ cum magna doctrinæ fama profitebatur, hac de re conſultus ſic reſpondet conſil. 59. Eum qui gravi, non autem levi epilepſia pluries etiam poſt puberes annos correptus eſt, non tamen eſſe irregularem, & poſſe ſine diſpenſatione ordinari, ſi aliquot annorum ſpatio ſymptoma non recurrerit. Ibidemque ſuadere conatur, Canones qui contrarium decernere videntur, intelligendos eſſe de fœda & gravi epilepſia quæ poſt pubertatem eſt ferè inſanabilis. Sed Zachiæ refragamur, & tutius eſſe ducimus, & Canonum præſcriptis eſſe conformius, omnes verè epilepticas affectiones quæ poſt pubertatis annos contingunt, irregularitati adſcribere: exiguam tamen, aut nullam habendam eſſe rationem earum quæ impuberibus contigerunt.

IX. Si verò legitimè ſacris initiato ægritudo epileptica ſupervenerit, hic poterit ſuſceptos Ordines exercere, dummodo iſtæ præcautiones adhibeantur. Primùm quidem ut integro anno epilepticum ſymptoma non recurrerit; idemque ferendum judicium de amentia, & de infeſtatione dæmoniaca, can. *Communiter*, diſt. 33. Prædicto can. *Communiter*, diſt. 33. videtur adverſari can. *Nuper*, 7. quæſt. 2. ubi Papa requirit ſolùm triginta dies ad explorandum epilepticum morbum. Sed Gloſſa rectè ambos Canones conciliat, ut requiratur annus ubi conſtat de præterito epileptico caſu: ſed ſi non conſtet, ſed ſolùm dubitetur, ſufficit exploratio dierum triginta; etenim canon *Nuper*, diſertè exprimit rem eſſe in dubio, & aſſeveranter negari ab eo circa quem lis ventilabatur. Nec deſunt qui requiri utrumque tempus aſſerant, ut ſcilicet non antè decurrere incipiat annus, niſi poſt decurſum triginta dierum: ſed ſufficit annus ab ultimo acceſſu computatus, ubi de ægritudine conſtat; & ſufficiunt triginta dies ad experiendum, ubi de re non conſtat, juxta Gloſſam utriuſque Canonis.

X. Sanè ſi quis nondum eſt ab epileptica ægritudine prorſus liberatus,

ſed rariùs eâ corripi ſolet, ut ſemel in menſe cadendo in terram, ſi id fiat ſine ullo clamore, ſpumarum emiſſione, & corporis horrenda agitatione, hic poterit ſacrum celebrare, adjuncto ſibi altero Sacerdote jejuno qui Sacrum perficiat, ſi fortè celebrans poſt inchoatum Canonem corriperetur, d. can. *Nuper.*

XI. Irregularis eſt qui ſe caſtrari permiſit ob cantum; quod etiam illicitum eſt. Sed ſi permiſit ex juſta ac licita cauſa, ut ſi ob curationem ingruentis morbi, non cenſebitur irregularis, can. *Si quis abſciderit*, & can. *Si quis ſe*, diſt.55. & cap. *Significaſti*, de corp. vitiat.

XII. Ad animi defectum pertinent illiterati, can. *Illiteratos*, diſt.26. & neophyti, ideſt qui ab idololatria, vel Mahumetiſmo, aut Judaïſmo recèns converſi, adultaque ætate baptizati ſunt, can. *Quoniam*, diſt.48.

XIII. Defectus ille corporis cauſat irregularitatem, qui vel impedit uſum Ordinis, qualis eſt cæcitas; vel notabilem gignit deformitatem, ut eſt carentia viſûs in oculo ſiniſtro, qui vocari ſolet oculus Canonis, ſi ex eo defectu neceſſe ſit ad legendum Canonem contorquere indecorè vultum ad ſiniſtram partem. At ubi quis ita prævaleret oculo dextro, ut ſine ulla indecentia poſſit Canonem de Altari legere, non eſt cenſendus irregularis, ut docet Navarra cap.27. num.199. Judicium autem infirmitatis aut deformitatis quoad irregularitatem inducendam, vel non, ad Epiſcopum pertinet, cap.2. de corpore vitiatis. Innocentius in cap.1. eodem titulo. Sylveſter verbo *Corpore vitiati*, quæſt.1. Navarra cap. 27. num. 200. aliique communiter.

XIV. Is qui ſuâ culpâ gravi, quamvis invitus, aliquo membro mutilatus fuit, etiamſi ea membri privatio alioqui non cauſaſſet irregularitatem, quia vel occulta eſt, vel deformitatem gravem non cauſat, nec actum Ordinis impedit, eſt nihilominus irregularis, can. fin. diſt.55. cujuſmodi ille cenſendus eſt cui in adulterio deprehenſo virilia in pœnam, vel ultionem exciſa fuerint. Ugolinus, Navarrus, Avila & alii communiter.

XV. Habens corporis defectum impedientem ſuſceptionem Ordinis Sacerdotalis, cenſendus eſt irregularis ad reliquos Ordines inferiores & ſacros, ex communiori ſententia Angeli, Ugolini, Navarræ, Avilæ, Bonacinæ: quamvis Paludanus, Sayrus & alii pauci diſſentiant. Sed is qui poſt ſuſceptum Sacerdotium evaſit irregularis quoad Miſſæ celebrationem, ut ſi amiſit pollicem, aut indicem, aut oculos, poterit adhuc reliqua omnia celebrare, ad quæ ſupereſt ei habilitas, ut eſt confeſſionum auditio.

XVI. Irregularitatem ex defectu lenitatis parit homicidium voluntarium, aut membri mutilatio, ſi ſine facientis culpa ſit, qualem facit Judex, apparitor, carnifex, dum ſuo juſtè funguntur officio; & accuſatores, & teſtes in cauſâ criminis, ſi mors aut mutilatio ſequatur; & milites in bello juſto vulnerantes & occidentes, can. *Si quis viduam*, diſt. 50. & cap. *in.*

In Archiepiſcopatu, de raptorib. & cap. fin. ne cler. vel monach. in 6. & Clement. unica de homicid. Et olim Idacius & Ithacius Epiſcopi fuere condemnati in Eccleſia ex hoc uno, quòd Priſcillianum impuriſſimum hæreſiarcham accuſaſſent apud Maximum Imperatorem, qui Priſcillianum capitali ſupplicio addixit, ut ſcribit Severus Sulpicius. Et Sanctus Auguſtinus epiſt. 54. Macedonio primariæ dignitatis viro rationes reddit cur ipſe illius clementiam interpellaverit, ne viri quidam nefarii ultimo, quod commerebantur, ſupplicio afficerentur, ſed mitiùs in illos animadverteret.

XVII. Cæterùm licitum eſt & irregularitatis expers, ſi Sacerdos intendens flagitia reprimi, ſuadeat Principi ut legem ferat quâ certorum criminum rei morte digni plectantur capite; non enim per generalem iſtam proviſionem poteſt dici cauſa mortis, niſi remota, ut patet ex can. *Delatori*, 5. quæſt. 6. Ita docent Ugolinus, Avila, Henriquez, Suarez, Filliucius, Bonacina. Poteſt quoque citra irregularitatem Confeſſarius recuſare abſolutionem Magiſtratui nolenti punire ex officio & ſecundùm leges flagitioſum, quem lex jubet capitis damnari, modò generatim loquatur, ut puniat ſecundùm legem, neque directè intimet mortis pœnam. Eadem ratione poteſt Confeſſarius reum urgere juridicè interrogatum, ut ſuum capitale crimen confiteatur Judici; fungitur enim hac in parte officio ſuo.

XVIII. Differunt autem laïci, aut etiam Clerici neque ſacri, neque Eccleſiaſticis præbendis addicti, à Clerico ſacro, vel beneficiario in cauſa mortis aut mutilationis ex jure licitæ: quia primi non peccant, licèt incurrant exinde irregularitatem; iſti verò præter irregularitatem mortali etiam peccato ſe implicant, quia contra Canonum vetita faciunt in re gravi, cap. *Sententiam ſanguinis*, ne clerici, vel monachi.

XIX. Ut autem accuſator in materia criminis capitalis ſit ab hac irregularitate immunis, duæ conditiones exiguntur. Prima eſt, ut accuſet de injuria ſibi ſuiſve rebus illata, non verò alteri. Secunda, ut expreſsè proteſtetur ſe nullam intendere capitis, aut mutilationis pœnam, cap. *Prælatis*, de homicid. in 6. Iſta verò proteſtatio ſi fiat à teſte nihil illi prodeſt, cùm ipſe interveniat in aliena cauſa: ſed prodeſt Clerico illum accuſanti qui ſuam violavit Eccleſiam, quia propriæ Eccleſiæ cauſa ad eum pertinet, nec eſt cenſenda ipſi aliena. Bonacina & alii communiter. Iidemque docent non eſſe irregularem illum qui cum dicta proteſtatione revelat patriæ proditionem, quia omnes ad hoc tenentur jure naturæ, & quia ad ſingulos pertinet ſalus patriæ communis, cùm ſingulorum perſonas, & fortunas comprehendat.

XX. Clerico teſtificari non licet in cauſa ſanguinis, can. *His à quibus*, 23. quæſt. 8. neque ad id ullo jure compelli poteſt. Sanè poteſt teſtificari ad innocentis oppreſſi liberationem, petitâ ſui Superioris licentiâ.

Quanvis exinde præter ipſius teſtis intentionem ſequatur ut calumniator ultimo puniatur ſupplicio; id enim contingit per accidens. Teſtis enim qui abditam veritatem manifeſtavit, ſolam intendit innocentis rei liberationem, non verò, ut ſupponimus, accuſatoris pœnam. Hoc ſapienter docent Ugolinus, Avila, Sayrus, Suarez, Filliucius, & qui hos allegat & ſequitur Bonacina de irregularitatibus, diſp.7. q.4. punct.3. n.4. Atque ita nulla inde naſcitur irregularitas.

XXI. Laïcus Chirurgiam aut Medicinam exercens juxta ſuæ artis regulas, non incurrit irregularitatem, etſi membrum reſecet aut reſecari mandet; non enim eſt defectus lenitatis ſi pars adimatur ad totius conſervationem. Sed ſi per gravem culpam Chirurgi, vel Medici homo deformetur, vel intereat, incurritur irregularitas ex delicto.

XXII. Qui ſunt ſacris Ordinibus initiati prohibentur mederi per abſciſſionem, aut aduſtionem membri alicujus, cap. *Sententiam ſanguinis,* ne cler. vel monach. & cap. *Tua nos,* de homicid. Sed neque peccant iidem, neque irregularitatem contrahunt, ſi abſque abſciſſione, vel uſtione Medicinam exerceant ſecundùm artis regulas, & ſine avaritiæ labe, aut alio abuſu, periculo, vel prava ſuſpicione, ex communi ſententia. Poteſt etiam Sacerdos conſulere ſecundùm regulas Medicinæ, vel exhortari ut membrum amputetur ſphacelismo affectum, dum caveat ne abſciſſionem per ſe exequatur; id enim, ut dixi, Canones ei prohibent. Neque peccato, aut irregularitati ſubditur Sacerdos qui juxta Medicinæ præſcripta juſſerit, vel conſuluerit membri amputationem, aut venæ ſectionem, tametſi fortuitò & ex accidenti mors inde ſequuta fuerit. Bonacina citans ad hoc Molinam, Rodriguez & alios.

XXIII. Multò minùs ergo peccant, vel irregularitatem incurrere dici poſſunt, ſive Sacerdotes, ſive laïci, qui bonâ intentione, neque credentes ægrum ex hoc citiùs moriturum, ei juſculum propinant unde fiat ut æger inopinatò citiùs moriatur & ſuffocetur, aut ex motione ſui corporis exſpiret, ut contra Toletum aſſerunt Suarez, Ugolinus, Bonacina de irregul. diſp.7. quæſt.4. punct.7. num.12. Coninch tom.2. diſp.18. dub.9. num.7. & ſeqq. etiamſi aliqua venialis culpa intervenerit, ut ipſi docent. Hujuſmodi enim officia per ſe & directè non tendunt ad mortem, neque ad ejus accelerationem. Itaque nihil commune habent cum irregularitate quam incurrunt illi qui efficaciter influunt ad hoc, ut citiùs perveniatur ad locum ſupplicii: illa namque itineris acceleratio directè & per ſe operatur accelerationem ſupplicii, de qua dubitare non poteſt ille ipſe qui accelerat profectionem ad patibulum. Ille itaque infirmo adminiſtrans non alteri obnoxius eſt impedimento, quàm quæ memorantur in cap. 13. 14. 15. 16. de homicid. volunt. ut ſi dum pulſatur campana, ipſa cadens, aut lignum campanilis hominem peremerit: vel Clerico equitante, ſi equus ferociens ruptis habenis, cùm retineri à ſeſſore non poſſet, infantem obvium occiderit,

derit, qui eſt caſus capitis *Dilectus filius*, eod. tit. Huc pertinent cap. *Ex literis*, il 1. & cap. *Ex literis*, il 2. eod. tit. Ubi autem mortalis culpa interveniſſet, ut ſi quis periculum prævidiſſet, neque tamen ullam dignatus fuiſſet adhibere præcautionem, tunc locus eſſet irregularitati, non quidem ex defectu, ſed ex delicto: quia culpa mortalis caſum præceſſit.

XXIV. Qui ſomno, vel furore correptus alterum occidit, aut etiam qui mentis compos violentum aggreſſorem interemit cum moderamine inculpatæ tutelæ, non valens per fugam evadere, hic neque lethali culpâ, neque irregularitate obſtringitur. Clement. unica de homicid. Diſputatur de eo qui alterum occidit invaſorem alienæ vitæ, ut patris, filii, fratris, uxoris, non valens aliter ſuccurrere periclitantibus. Fieri hunc irregularem affirmat Gloſſ. in d. Clement. unica de homicid. in verb. *Suam*: & Sylveſter verb. *Homicidium* 1. n. 13. Martinus Navarra cap. 27. n. 237. Negant verò recentiores, Covarruvias, Petrus Navarra, Leſſius, Suarez, Bonacina, Filliucius, Coninch de Sacram. tom. 2. diſp. 18. dub. 9. num. 77. & ſeqq. hac ratione, quia nullo jure generatim ſtatuitur, illum eſſe irregularem qui quacumque actione hominem occidit; ſed eum qui hoc facit aut cum peccato mortali, aut ſine peccato quidem mortali, ſed tamen planè voluntariè, ut ſunt Judices, milites, qui omnes publica freti ſunt authoritate. Privata verò, atque involuntaria homicidia non ſubduntur irregularitati, niſi caſum lethalis culpa præceſſerit, d. cap. *Ex literis*, il 1. de homicid.

CAPUT XX.

De irregularitatibus ex delicto.

I. AD incurrendam irregularitatem ex delicto requiritur juxta æquiorem & communiorem Doctorum ſententiam mortale peccatum. Navarra cap. 27. num. 252. & 253. Suarez, Avila, Sotus & alii. Ratio eſt, quia pœna debet habere cum delicto proportionem, cap. *Felicis*, de pœnis in 6. Cùm ergo irregularitas ex delicto naſcens ſit graviſſima pœna, non debet incurri niſi per grave delictum, & non per veniale. Si ergo contingat aliquem in delicto cui Jus pœnam impoſuit irregularitatis, non plus peccaſſe quàm venialiter, ſive ex ſubreptione, ſive ex imprudentia, aut ignorantia tantùm veniali, aut ex oblivione, ita ut non adhibita fuerit ſufficiens deliberatio, ille quanvis in externo foro haberi poſſit pro irregulari, non tamen in foro conſcientiæ, poteritque ſua Beneficia retinere, fructuſque percipere, & ad alios Ordines aſpirare ſine diſpenſatione, modò nihil inde oriatur ſcandali.

II. Requiritur ſecundò actus externus conſummatus. Canon quippe ipſum factum requirit, non ſolam voluntatem, can.ult. 15. q.1.

III. Infamiam collocari mos eſt inter delictorum irregularitates, quanvis aliquando contingat eam contrahi ſine delicto vero, ſed ſolùm putativo & præſumpto: & innocens qui per falſas probationes aut præſumptiones condemnatus in judicio fuit, tenetur ſe purgare, alioqui judicatur incapax Ordinis, Beneficiorum, & juriſdictionis, 2. quæſt. 5. per totam, & toto tit. de purgat. canon. Eſt porrò duplex infamia: una juris, alia facti; & utramque irregularitas comitatur, can. *Infames*, 6. quæſt.1. Infamia juris inducitur quidem ab ipſo jure, ſed dependenter à ſententia declaratoria criminis, ut præclarè diſputat & docet Vaſquez 2. 2. q. 173. cap.1. adversùs opinantes non requiri ſententiam Judicis in delictis quibus lex infamiæ pœnam imponit, modò ſint notoria. Infamiam facti eam dicimus quam gravia delicta proprio authori inurunt, ex quo ſatis notoria evaſerunt. Infamia facti tollitur per morum notoriam emendationem; ſed non infamia juris, niſi accedat vel Apoſtolica diſpenſatio, vel canonica purgatio.

IV. Ex delicto irregularitas multimodè incurritur.Primò per hæreſim, vel apoſtaſiam à Fide, can. *Qui in aliquo*, diſt. 51. can. *Qui bis*, de conſecr. diſt.4. adeo ut filii quoque hæreticorum (niſi conſtet parentes ante mortem converſos fuiſſe) ſint irregulares, cap. *Statutum*, de hæret. ubi hæc verba ſunt: *Qui tales eſſe, vel deceſſiſſe probantur*. Unde colligitur oppoſitum, ſi tales non deceſſerint. 2. Ex illicita mutilatione, vel homicidio. 3. Ex indebita Ordinis ſacri ſuſceptione, vel exercitio, in illis nimirum qui cenſurâ aliquâ aſtricti ſacros Ordines ſuſceperunt, vel exercuerunt, cap. *Cùm illorum*, de ſent. excom. & toto tit. de cler. excom. depoſ.vel interd. miniſt. & can. *Si quis Epiſcopus*, 6. & 7. cauſæ 11. q.3. Præterea qui Ordinem quo caret, ſolenniter celebrat, deponitur, & eſt irregularis, cap.1. & 2. de cler. non ordin. miniſt. Laïcus verò cantans in Miſſa Epiſtolam etiam cum dalmatica, ſed ſine manipulo, non contrahit irregularitatem. Covarruvias in Clement. de homic. p.1. §.1. in initio: Suarez diſp. 40. ſect.2. num.11. Coninch diſp.18. dub.6. num.46. Præterea qui Baptiſmum iterat fit irregularis, cap.2. de apoſtat.

V. Denique præcipuam ex delicto irregularitatem producit homicidii crimen, tam ex parte mandantis & conſulentis, quàm ex parte exequentis, ſi factum ſequatur. Hoc tamen diſcrimen inter mandantem & conſulentem aſſignant Doctores, ut is qui mandavit, revocato ante factum ſuo mandato non amplius ſit irregularitati obnoxius, tametſi mandatarius poſt mandati revocationem exequatur demandatum homicidium; conſulens verò non ſit immunis ab iſta & aliis canonicis pœnis, etiamſi conſilium revocaverit & pro viribus diſſuaſerit, ſi is qui conſilium accepit fuerit delictum exequutus poſtquam ei fuit intimata revocatio conſilii.

Ita

Ita communiter Doctores, hujus diverſitatis hanc rationem adducentes, quia mandatum fit in ipſius mandantis commodum & gratiam; conſilium verò dirigitur in gratiam & commodum ejus cui datur: ideoque is qui dat conſilium non cenſetur ſuaſionis ſuæ influxum revocare, niſi is cui, & cujus commodo conſilium datum eſt deſtiterit velle conſilium ſibi datum exequi. Diſpoſitio enim ejus quod noſtra intereſt, noſtro ſubeſt, & non alieno arbitrio. Quâ eadem ratione ſufficit mandanti ſuum revocaſſe mandatum, quod in ejus commodum refertur: ideoque ſi poſt revocationem mandatarius velit illud exequi, non id tribuetur influxui præcedentis mandati, ſed propriæ ejus qui exequitur malitiæ. Ideoque mandans poſt revocationem opportunam non tenebitur canonicis pœnis, neque obligatione damna quæ mandatarius intulerit reſarciendi.

VI. Qui abortum procurat poſtquam fœtus animatus eſt, homicida exiſtit, ſimul & irregularis: ſecus autem ſi fiat abortus ante animationem. Licèt autem incompertus ſit dies quo fœtus animari incipit, tamen exiſtimatur communiter animam maſculino fœtui infundi quadrageſimo die, fœminino autem poſt dies octoginta, juxta Levit. 12. ut annotat Gloſſà recepta Summæ, verb. *Quadraginta*, diſt. 5. Ideoque abortus crimen non habetur pro homicidio ante diem quadrageſimum.

* VII. Sed jam graves occurrentes circa abortum difficultates compellunt ut pleniorem de illo notitiam tradamus. Quæſtio ventilatur, utrum ad ſervandam prægnantis matris vitam liceat ei pharmacum præbere, ex quo fœtus quem utero gerit, metus ſit ne moriatur? Admittitur paſſim diſtinctio S. Antonini part. 3. tit. 7. cap. 2. §. 2. cujus authorem refert Joannem Neapolitanum: Si id fiat ad prægnantem morte liberandam dum periclitatur in puerperio, tunc ſecundùm Joannem quodlibeto 10. diſtinguendum eſſe. Si enim eſt fœtus animatus, tunc Medicus directè ſe homicidii reum conſtituit coram Deo. Refert verò S. Cyrillus Alexandrinus ex ſapientum, ut ait, judicio fœtum humanum maſculum vix animâ informari die à conceptu quadrageſimo; ſi autem fœmina futura ſit, non niſi octogeſimo poſt conceptionem die. Ita Cyrillus lib. 15. de adorat. in ſpir. & verit. Idque colligi ſolet ex diebus purificationis computatis Levit. 12. Sed ea conjectura non eſt planè certa. Hippocrates quidem lib. de natura fœtus, num. 10. ex motus experientia, quem prægnantes in utero ſentiunt, ſi fœtus ſit maſculinus, refert ut tardiſſimè conformari die trigeſimo; ſi autem fœmininus, ut tardiſſimè die à conceptu quadrageſimo ſecundo. Id pariter probat ex temporibus quibus menſtrua in mulieribus fœtis redeunt poſt partum. Sed cùm incertum ſit de fœtus informatione, ſeu animatione (longè enim diverſæ res ſunt conformatio & informatio fœtus) incertumque pariter maneat, utrum intercedant dies aliquot à perfecta formatione, donec partus fortaſſe vitâ vivens vegetativâ magis confirmetur, & ut embryon ad animam rationalem plenius diſponatur,

certè

certè res in incerto admodum nutat. Stat autem veritas inconcuſſa, prohibitum omninò eſſe homicidium innocentis, præcipuè verò ſi periclitatur fœtus de vita æterna, ſi ante Baptiſmum extinguatur. Porrò unuſquiſque tenet .r æternæ ſaluti partus magis quàm prægnantis incolumitati, aut etiam propriæ vitæ conſulere.

VIII. Quin etiam ubi exploratum eſſet, fœtum non eſſe animatum, urgeret adhuc gravis difficultas, num liceat embryonem nondum viventem diſperdere? Poteſt quidem & debet ſapiens Medicus pharmacum prægnanti præbere, quod matris vitam ſi fieri poteſt conſervet, ſed quod embryonem non extinguat: neque fas eſt abortum matris procurare ad hunc finem, ut ejus aut vita, aut fama in tuto ſint, ne admittatur innocentis homicidium & æterna gratiæ privatio. Antonini quidem diſtinctionem allegant & probant Sylveſter verbo *Medicus*, quæſt.4. Fumus ſeu Armilla verbo *Abortus*, num.2. Sanchez lib.9. de matrim. diſp.20. num.6. & 10. Navarra cap. 105. num.62. melius judicantes extinguere fœtum nondum animatum quàm matrem viventem. Sed obſiſtit Apoſtolus dicens non eſſe facienda mala ad bonum finem: & aliunde conſentiunt Catholici Doctores, non poſſe intendi aut procurari pollutionem etiam ad conſervandam vitam, utendo pharmaco aut talibus cibis, ex quibus futura putetur. At verò abortus procuratus majorem habet mali ſpeciem quàm pollutio, quæ eſt deſtructio unius tantùm ſeminis, abortus autem deſtruit duorum ſeminum conjunctionem, quæ propterea propiùs ordinatur ad hominis productionem quàm ſimplex ſemen. Igitur ſolicitior debet eſſe cautio circa abortum quàm circa pollutionem. Confirmatur his Tertulliani verbis in Apologet. cap.9. *Nobis homicidio ſemper interdicitur, & etiam conceptum in utero diſſolvere, dum adhuc ſanguis in hominem delibatur. Homicidii feſtinatio eſt prohibere naſci: nec refert natam quis eripiat animam, aut diſturbet naſcentem. Homo eſt qui futurus eſt; nam fructus in ſemine eſt.* Præterea caput *Si quis*, de homic. ait eum qui fecerit ut fœmina non poſſit concipere, aut naſci ſoboles, teneri pro homicida. Vide præterea legem *Si quis aliquid* 38. §.*Qui abortionis*, D.de pœnis. His adducti rationibus Covarruvias in Clement. *Si furioſus*, parte 2. §.3. num.1. Petrus Navarra lib.2. cap.3. n.140. Leſſius lib.2. cap.9. dub. 10. hanc directam intentionem de abortu inanimato unanimes damnant ut prohibitam divino & naturali jure: ſed in fœtu animato, quocumque prætextu intendatur, deteſtantur. Salus enim animæ propriæ vitæ corporeæ indubiè præferenda eſt.]

IX. Circa irregularitatem ex mutilationis membri delicto naſcentem communis doctrina eſt, nomine membri comprehendi partem quæ per ſe habet diſtinctum & completum in corpore officium, qualis manus, aut pes; non verò digitos, aures, nares. Ita M. Navarra, Covarruvias, Suarez, Henriquez, Avila, ac ferè omnes adversùs Cajetanum & Sotum, qui membrum hoc loco intelligendum volunt omnem partem ad corporis

organici

organici integritatem pertinentem. Ad mutilationem de qua hîc agitur, non ſufficit aliquem ita cædere, aut torquere, ut aliquod membrum reddatur inutile, niſi abſcindatur, aut ita tabeſcat, ut amputari neceſſe ſit. Soto lib. 5. de juſtitia, q.2.art.1. Navarra cap.27. num. 223. Suarez, Avila, Coninch.

X. Quæres, utrum caſuale homicidium pariat irregularitatem? Eſt verò caſuale illud quod ex aliquo facto naſcitur præter agentis intentionem. Reſpondemus, caſuale homicidium, ubi lata culpa, hoc eſt cum mortali peccato conjuncta, præceſſit caſum, parere irregularitatem, ſi ſcilicet negligentia mortalis in eo caſu præveniendo & impediendo intervenerit, ut liquet ex cap.fin.de homicid.in 6. Levis autem culpa, ſeu venialis negligentia non ſufficit; nam ut antea oſtendimus, irregularitas ex delicto præſupponit mortale peccatum. Idque ulteriùs ex hoc probatur, quia decernitur in cap. *Quæſitum*, de pœnit. parentes qui noctu inter dormiendum infantem oppreſſerunt, non eſſe irregulares, quanvis id aliquâ eorum incuriâ, quibus pœnitentia imponitur, acciderit, *niſi* (inquit) *ea negligentia fuerit ſtudioſa.*

X I. Quando verò ex opere mortaliter illicito ſequitur caſuale homicidium, diverſimodè ſentiunt Doctores, Sylveſter enim verb. *Homicidium*, num.2. & Cajetanus 2.2. q. 64. art. 8. & alii nonnulli cenſent locum tunc eſſe irregularitati, ut ſi quis alium in ebrietate occiderit. Negant verò Sotus lib.5. de juſt. quæſt.1. art.9. Covarruvias in Clement. *Si furioſus*, p. 2. §. 4. num. 9. & 10. Henriquez lib.14. cap. 15. num. 1. Navarra cap. 27. n.230. Avila part.7. diſp.6.ſect.1.dub.1. §. *Hinc ſequitur*, Coninch diſp.18. dub.9.n.80. Valentia tom.4. diſp.7. quæſt.19. punct.3. ad 5. ſpeciem, aliique. Qui tamen concedunt ex hujuſmodi actu illicito emergere irregularitatem caſualis & non intenti homicidii, ſi actus prohibitus involvebat in ſe periculum homicidii, ut eſt haſtiludium. Nam alioqui dici homicidium voluntarium non poſſet, niſi maximè impropriè ac remotiſſimè. Itaque is qui temulentus hominem occidiſſet, aut qui telo intendens occidere equum inimici, hominem ibi latentem occidiſſet, non ligaretur irregularitate homicidii.

X I I. Miſſam celebrans in Eccleſia polluta, vel coram excommunicato vitando, nequaquam eſt irregularis, cum id nullus Canon decernat. Sed qui ſcienter in loco interdicto celebrat, fit irregularis; quiſquis enim per Ordinis exercitium violat aliquam cenſuram Eccleſiæ, in irregularitatem cadit, cap. *Is qui in Eccleſia*, 18. de ſent. excom. in 6.

X I I I. Iteratio Confirmationis, vel Ordinis nullam inducit irregularitatem, quanvis aliqui contrarium doceant. Id enim proprium eſt ſolius iterationis Baptiſmi, cap.2. de apoſtat. Pœnæ enim non ſunt ampliandæ ultra Canonum præſcripta, ſed potiùs reſtringendæ, utputà odioſæ, cap.

Odia, de reg. jur. in 6. Nec admitti debet in his ratio à pari, inquit Bonacina. Et ratio quoque diſparitatis hæc adduci poteſt, quia ſolus Baptiſmus eſt Eccleſiæ janua, & ad reliqua Sacramenta introductio. Igitur iteratione Baptiſmi major injuria Eccleſiæ irrogatur, quàm iteratione cæterorum Sacramentorum. Qui enim baptizatur, ipſo actu proteſtatur ſe non fuiſſe hactenus Eccleſiæ ſubditum, aut ejus legibus adſtrictum.

XIV. Quæritur an qui dubitat ſe aliquid feciſſe ex quo naſcitur irregularitas, habendus ſit pro irregulari? Æquitati conſentanea & communis aſſertio eſt, non eſſe pro irregulari habendum in aliis facti dubiis, ſolo excepto dubio homicidii. Ratio eſt, quia ut dixi, odia ſunt reſtringenda potiùs quàm extendenda; & quia cùm ſunt partium jura obſcura, reo potiùs favendum eſt quàm actori, cap. *Cùm ſunt*, de regul. jur. in 6. Ratio verò cur hinc excludamus dubium facti homicidii, fundatur in diſpoſitione Canonum ita ſtatuentium, cap. *Ad audientiam*, cap. *Significaſti*, il 2. §. *Quod ſi*, de homicid. Idque peræquè obtinet tam in homicidio irregularitatem ex defectu inducente, quàm in homicidio cum delicto. Et probatur ex cap. *Petitio tua*, de homicid. ubi dubitanti Presbytero, num in defenſione Caſtri quod Infideles vi & armis adorti erant, aliquem de Infidelibus aggreſſoribus occidiſſet, jubetur ut ab Altaris miniſterio abſtineat.

XV. Ex his ſequitur, Medicum qui cum rationabili fundamento ſuſpicatur ægrotum ſuâ mortali culpâ interiiſſe, non poſſe citra diſpenſationem ordinari. Item neque eum qui cùm abortum procuraverit & fecerit, dubius eſt utrum fœtus eſſet animatus. Similiter eum qui poſtquam conſilium dedit homicidii, dubitat utrum conſilium ſuum efficaciter in hoc malum influxerit.

XVI. Sanè communis eſt Canoniſtarum ſententia, dubium facti homicidii non eſſe ſpoliandum propriis Beneficiis. Etenim d.cap. *Ad audientiam*, & cap. *Significaſti*, de homicid. non longiùs extendit effectus hujuſce dubiæ irregularitatis, quàm ad ceſſationem à ſacro miniſterio. Suarez diſput.40. ſect.6. num.6. Bonacina diſput.7. quæſt.1. puncto 5. num.8.

CAPUT

CAPUT XXI.

De Eccleſiarum conſecratione , pollutione , ſeu profanatione , & reconciliatione.

I. Iscussis perſonarum Eccleſiaſticarum canonicis inhabilitatibus, reliquum eſt ut defectus circa loca ſacra , Eccleſias & Cœmeteria occurrentes exploremus, & occurrentes in hac re quæſtiones diluamus. In primis hoc ſciendum, Eccleſiam ædificare neminem poſſe ſine aſſenſu Epiſcopi , cujus eſt locum ædificationis aſſignare , dotationem ad miniſterium & ad reparationes neceſſarias præſcribere , Crucem figere , lapidem primarium collocare , cap. *Nemo Eccleſiam*, de conſecrat. diſt. 1. Poteſt tamen lapidis primarii poſitionem delegare alteri , juxta Gloſſ. ibid.

II. Is qui Eccleſiam ædificat, tenetur eam dotare ſufficienter pro miniſtrorum ſtipendio , pro neceſſariis ornamentis providendis , pro ſartis tectis , pro juribus Epiſcopalibus exſolvendis. Et permittens Epiſcopus indotatam conſtrui , tenetur ex propriis dotare , cap. *Cùm ſicut* , juncta Gloſſa, de conſecrat. Eccleſ. & ibidem Abbas num. 3.

III. Ædificata Eccleſia vel benedicitur per Epiſcopum, vel per delegatum ab Epiſcopo Sacerdotem , vel conſecratur : ſed conſecratio iſta fieri non poteſt niſi ab Epiſcopo , ſive Diœceſano, ſive quem Diœceſanus commiſerit ad id munus ; nullatenus verò à ſimplici Sacerdote , cap. *Cùm aqua* , de conſecrat. Eccleſ. Oſtienſis ibid. in ſumma , num. 2. Abbas ibid. num. 2. At verò ſemel conſecrata Eccleſia non poteſt denuò conſecrari, niſi occurrente aliquo ex ſequentibus caſibus.

IV. Primus eſt , ſi dubitetur an fuerit conſecrata , cap. *Eccleſiæ* , de conſecr. diſt. 1. Creditur autem unius teſtis probi & honeſti aſſertioni, ſive de viſu , ſive de certo auditu : vel ſi aliqua ejus rei nota appareat in Eccleſiæ libris , vel in pariete , vel in columna , præſumitur olim conſecrata, can. *Solennitates,* juncta Gloſſa in verb. *Scriptura,* de conſecr. diſt. 1. Speculator tit. de probationibus, §. *Videndum*, verſ. *Non per libros* : Abbas in cap. *Propoſuiſti* , num. 6. de conſecr. Eccleſ. ſufficitque ad hoc ſemiplena probatio , ſi nemini naſcatur inde præjudicium. Innocentius in cap. 1. de conſecr. Eccleſ.

V. Secundus eſt , ubi parietes incendio abſumpti fuerunt, aut diruti, ſive in totum , ſive majori ex parte , can. *Eccleſiis* , diſt. 1. de conſecr. Si

tamen ſolum tectum combuſtum, vel dirutum fuerit, aut etiam modica pars parietum, non reconſecratur, can. *De fabrica*, de conſecr. diſt. 1. cap. *Propoſuiſti*, juncta Gloſſa, de conſecr. Eccleſ. Quod totum dependere ex judicio Epiſcopi docet Oſtienſis in Summa de conſecr. Eccleſ. num. 5.

VI. Tertius contingit in Eccleſia quæ fuerit ab Epiſcopo hæretico conſecrata, can. *Eccleſias*, & can. *Arianorum*, de conſecr. diſt. 1. Quem caſum extendit communis ſententia ad quemcunque Epiſcopum publicè excommunicatum propter aliud quodvis delictum.

VII. Quartus, ſi ſepeliatur in Eccleſia (idemque aſſerendum de Cœmeterio) paganus, vel hæreticus, vel excommunicatus notorius: non poteſt autem aliter reconciliari niſi cadavere exhumato, ſi diſcerni queat, can. *Eccleſiam*, de conſecrat. diſt. 1. Oſtienſis loco cit. num. 7. Cenſent tamen aliqui cum Bonacina circa finem tractatus de Matrimonio, non pollui Eccleſiam, vel Cœmeterium per ſepulturam hominis catholici, qui fuerit ob aliud aliquod delictum excommunicatus, modò non fuerit publicè denunciatus: hac ratione, quia poſt Extravag. *Ad evitanda*, non tenentur Fideles ejuſmodi excommunicatos devitare.

VIII. Quintus, ſi in Eccleſia, vel Cœmeterio fuerit voluntariè effuſum humanum ſemen, etiamſi contigerit ex copula inter conjuges habita, cap. fin. de conſecr. Eccl. Oſtienſis ibid. in Summa.

IX. Sextus per injurioſam humani ſanguinis effuſionem, aut per homicidium, licèt factum ſine effuſo ſanguine, ut per venenum, aut ſtrangulationem, cap. unic. de conſecr. Eccl. in 6. Vox *injurioſam*, excludit homicidium, aut ſanguinis effuſionem fortuitam, ut fit in caſu lapidis, aut ligni ſupra hominis caput. Itemque hominis aggreſſoris occiſionem, aut cruentum vulnus cum inculpata tutela, aut vulnus inflictum per hominem furioſum, ſeu mente captum. Vox quoque *effuſio*, copiam denotat. Si ergo modicus ſanguis fuſus ſit ex injurioſa percuſſione, locus ſacer non polluitur. Joan. Deſelva 1. p. de Beneficiis, q. 5. Navarra cap. 27. n. 265. Armilla verb. *Conſecratio Eccleſiæ*: & apertè decernitur cap. *Cum illorum*, juncta Gloſſ. de ſent. excom. Imò Graſſius lib. 2. cap. 48. Coninch, & plerique alii dicunt, non ſufficere ſanguinis ex naſo effuſionem illam quæ ſolet accidere in rixa puerorum.

X. Neceſſe eſt autem ad hujus pollutionis effectum, ut vulnus receptum fuerit in loco ſacro: ſi enim aliquis exiſtens intra ſacrum locum jactu injurioſo teli alterum foris exiſtentem vulneret aut interimat, non inde polluitur locus ſacer, licèt vulneratus accepto vulnere ingrediatur Eccleſiam, vel Cœmeterium, ibique ſanguinem effundat. Ex adverſo polluitur ſacer locus, ſi vulnere ibi accepto ſaucius foras egrediatur, nec niſi poſt egreſſionem ſanguinem effundat. Bonacina, aliique communiter.

niter. Sufficit enim quod quis percuſſionem paſſus ſit dum erat in loco ſacro.

XI. Nullatenus requiritur ſacri loci reconciliatio, ſi ejus profanatio non ſit publicè notoria, etſi poſſet per duos, aut tres teſtes probari. Abbas in cap. *Significaſti*, num.2. de adulter. Oſtienſis, Armilla, Navarra loc. cit.

XII. Non eſt opus reconciliatione, ſi pollutio contigerit extra ſpatium murorum Eccleſiæ, vel Chori, vel adjunctarum Capellarum, quæ quidem cenſendæ ſunt partes corporis Eccleſiæ. Non ergo requiritur reconciliatio, ſi contigerit pollutio intra ſacriſtiam, vel campanile, vel ſupra tectum Eccleſiæ, vel in ſubterraneo ſpecu, niſi foret ſpecus ad ſepulturam. Navar. & Graffius loc. cit. Suarez tom. 1. de relig. lib.3. cap.9. num.7.

XIII. Poſt notoriam ſacri loci pollutionem nefas eſt, donec reconciliatus fuerit, Divina Officia in eo peragere, aut mortuum ſepelire. Sacerdos autem quo ſacrum faciente contigerit Eccleſiam violari, ſi nondum inchoaverit ſacrum Canonem, debet Miſſam inchoatam intermittere. At ſi ſacrum Canonem jam inchoaverat, proſequi Miſſam debet uſque ad finem. Jam enim hoſtia proximè præparari cœpit ad conſecrationem, ut docent præallegati, aliique communiter Doctores.

XIV. Polluta etiam conſecrata Eccleſia, poteſt ex permiſſu Epiſcopi, aut ejus Vicarii ablui aquâ benedictâ per Sacerdotem, adhibitis ordinariis benedictionum precibus, & poſtea intra eam Divina Officia celebrari, donec per Epiſcopum conſecretur. Si verò Eccleſia tantùm benedicta, nec conſecrata polluatur, ſufficit ejus ordinaria reconciliatio per ſimplicem Sacerdotem cum Ordinarii venia, cap. fin. de conſecr. Eccleſ. juncta Gloſſ. Armilla loc. cit. num.2. Piaſecius praxis Epiſcopalis p.1. cap.2. art.4. num.7. Bonacina de Sacram. Matrimon. ad fin.

XV. Denique pollutâ Eccleſiâ polluitur ſimul contiguum eidem Cœmeterium, ſed non remotum. At è converſo pollutione Cœmeterii non polluitur contigua Eccleſia. Verùm polluto uno Cœmeterio, nequaquam polluitur aliud, quanvis contiguum Cœmeterium, etiamſi ab uno eſſet ad alterum acceſſus per intermediam portam, cap. unico, de conſecr. Eccleſiar. in 6.

* XVI. Intra Eccleſiam conſecratam die quodam feſto, & titulari ejuſdem Eccleſiæ, ſuborta gravis eſt rixa inter duas ex plebe mulierculas, quarum una in æmulam irruens jugulum illius adeò violenter ſuis manibus preſſit, ut illa in humum cadens animi deliquium paſſa ſit, reſpiratione interdicta, alieniſque brachiis in vicinam tranſportata domum. Rogati Medici inviſunt decumbentem ægram, ſcriptoque atteſtantur eam de vita periclitari. Vacante tunc Epiſcopali Sede tota juriſdictio penes Capi-

tulum erat Cathedrale ejuſque Vicarium. Ab his meum rogatus judicium ſcripto reſpondi, nihil certi conſtare de Eccleſiæ pollutione: cùm enim nulla facta fuiſſet ſanguinis effuſio, ſolaque pollutionis cauſa quæ reſtare poterat, in languentis mulieris interitu, qui dubius adhuc & incertus erat, ſita eſſet, nemo quidquam de pollutione aſſerere vel negare poterat, dum eventus mortis in ambiguo erat. Verumtamen ad futuram præcautionem jam in præſenti ceſſandum eſſe illic à Divinis, & abſtinendum pariter à loci reconciliatione præſenti, aut reconſecratione, quæ futuræ prorſus erant inutiles & ſupervacaneæ, qualiſcumque ſucceſſurus erat eventus ſive mortis ſive reconvaleſcentiæ. Si enim mors interveniret, eo duntaxat momento, & non antè, pollutio eventura erat Eccleſiæ, atque ita neceſſitas incumbebat iterandi præcedentem & inopportunam Eccleſiæ reconciliationem, tunc temporis ſacræ & impollutæ. Si verò ægra reconvalitura erat, majus naſciturum deridiculum ex publica reconciliatione, aut etiam operoſiore conſecratione procul accerſiti Epiſcopi ad conſecrandum locum ritè jamdudum conſecratum. Illa igitur mentibus inſedit melior ſententia, præter Divini Officii ceſſationem præſentem nihil interim eſſe moliendum, pauciſque diebus reſciri poſſe quid tandem de ægra muliere ſit eventurum: ſi moriatur, reconciliandam eſſe pollutam Eccleſiam ſine mora per aquam benedictam à Vicario Generali, aut à Sacerdote, quem ad hoc placuerit delegare, juxta cap. ult. de conſecr. Eccleſ. ne diutiùs intermittatur Divinus in ea cultus. Interim verò de conſenſu Capituli rogandus erit ex vicinioribus Epiſcopus, ut quamprimùm commodè poterit in civitatem accedat ad Eccleſiæ conſecrationem, communicata utrobique poteſtate, Vicarii quidem Generalis juriſdictione, ſine qua non poteſt Epiſcopus in aliena Diœceſi Pontificalia exercere; & Epiſcopalis ordinis ac Pontificii jure, quo utplurimùm privatus eſt Vicarius, reque ipſa caret, quanquam illius characteris meritiſſimus, Maſſilienſis Eccleſiæ Vicarius.]

CAPUT

* CAPVT XXII.

Reſponſum Authoris ad Conſultationem remotæ cujuſdam provinciæ Archiepiſcopi, de pœnis canonicis refractario cuidam Clerico debitis.

I. Convictus erat contumax remotæ provinciæ Clericus duplicis ſacrorum Canonum tranſgreſſionis. Prima tranſgreſſio erat in crimine ſuſceptorum ſacrorum Ordinum de manu alieni cujuſdam Epiſcopi ſine ullis proprii Epiſcopi Dimiſſoriis ac teſtimonialibus literis. Alteram huic priori tranſgreſſionem protervus Clericus addiderat non tantùm Miſſam indebitè ſuſceptam celebrando invito proprio Antiſtite, verùm etiam reſignationem curati cujuſdam Beneficii in ſui favorem in Romana Curia factam ſuſcipiendo; & quod deterius eſt, inconſulto Epiſcopo, ad quem ex Papæ reſcripto remittebatur examinandus, ejuſdem Beneficii poſſeſſionem privata authoritate ineundo; ſed & inſuper, quod deterrimum eſt, Curam ipſam exercendo, & Sacramenta Parochianis adminiſtrando, injuſſu Diœceſani, quem ne quidem dignatus eſt convenire: ac proinde ſine ulla ſui præſentatione, ſine Signaturæ aut Literarum exhibitione, quæ *Viſa* vulgò dicitur; ſine examine, ſine Fidei profeſſione, ſine præſcripta forma & proviſione Curatum Beneficium uſurpavit. Hîc duo diſcutiendi concurrentes in illo Clerico defectus, quorum primus ejus Ordinationes afficit; ſecundus verò illius, quam indebitè occupat, Curæ invaſionem.

De primo defectu circa Ordinationes.

II. Quod attinet ad priorem defectum reſponſio noſtra fuit, non potuiſſe Clericum ſine Dimiſſoriis ordinari, niſi cum ſacrilegii crimine, eumdémque ipſo jure ab Ordinibus ſacrilegè ſuſceptis exercendis prohibitum & ſuſpenſum, eodem momento quo exercere auſus eſt, irregularitatis pœnæ ſe ſubjeciſſe, & præfractè continuando nova in diſcrimina incidiſſe, novaſque cenſuras in ſuum caput accumulaſſe. Hoc primum ſacrilegæ Ordinationis genus diſcutiendum eſt.

III. Paulus Apoſtolus ad Timotheum Epheſinæ urbis Epiſcopum ſcribens, illum his verbis admonet: *Manus citò nemini impoſueris, neque communicaveris peccatis alienis.* 1. Timoth. 5. Præceptionem iſtam Apoſtolicam

licam Sanctus Leo Pontifex epiſt. 87. aliàs 1. ad Africanos, ſic exponit: *Quid eſt citò manus imponere, niſi ante maturitatis ætatem, ante tempus examinis, ante meritum laboris, ante experientiam diſciplinæ ſacerdotalem honorem tribuere non probatis? Et quid eſt communicare peccatis alienis, niſi talem effici ordinantem, qualis eſt ille qui non meruit ordinari? Sicut enim boni operis ſibi comparat fructum, qui rectum tenet in eligendo Sacerdote judicium: ita gravi ſemetipſum afficit damno, qui ad ſuæ dignitatis collegium ſublimat indignum.*

IV. Decreti Gratiani viſenda eſt tota diſtinctio 71. in qua congeſtæ leguntur multæ alienum ordinandi ſubditum prohibitiones, non munitum proprii Formatis Epiſcopi, ſeu Dimiſſoriis literis. Inter has reperitur Concilii generalis Sardicenſis can.2. ſanctio, quâ talis Ordinatio irrita, nullaque decernitur: quæ nullitas eo ſenſu accipienda eſt, ut ſit ſuſpenſio ab exercitio ſic recepti Ordinis quanto tempore proprio Epiſcopo viſum fuerit; Ordinator autem ſit integro anno ab Ordinum collatione ſuſpenſus. Eædem pœnæ renovantur à duobus ſubſequentibus œcumenicis Conciliis, ſcilicet Lugdunenſi II. ſub Gregorio X. & refertur in cap. *Eos qui*, de tempor.ordin. in 6. deinde à Concilio Tridentino ſeſſ.14. cap.2. de reform. ubi ſtatuitur quotieſcumque quis facultatem accipit Ordines ab alieno Antiſtite recipiendi, haud aliter id eſſe licitum, niſi ordinatori fuerint priùs exhibitæ literæ teſtimoniales proprii Epiſcopi de vita, moribus & idoneitate ordinandi. Idemque Tridentinum ſeſſ.23. cap.8. de reform. his verbis decernit: *Unuſquiſque à proprio Epiſcopo ordinetur. Quod ſi quis ab alio promoveri petat, nullatenus id ei, etiam cujuſvis generalis, ſeu ſpecialis reſcripti vel privilegii prætextu, etiam ſtatutis temporibus permittatur, niſi ejus probitas ac mores Ordinarii ſui teſtimonio commendentur. Si ſecus fiat, ordinans à collatione Ordinum per annum, & ordinatus à ſuſceptorum Ordinum exequutione quamdiu proprio Ordinario videbitur, ſit ſuſpenſus.* Hæ porrò ſuſpenſiones, tam ordinatoris quàm ordinati, ſtatim ipſo facto incurruntur: ſi autem his vel unico Ordinis exercitio derogent ſuſpenſi, ſtatim accedit irregularitatis pœna, quæ ſi occulta ſit, poteſt ex Tridentini Concilii conceſſione auferri à proprio Epiſcopo: ſi verò in notitiam aliorum devenerit, recurrendum eſt ad ſummi Pontificis diſpenſationem. De hac irregularitate ex violata per Ordinis indebitè collati aut ſuſcepti exercitium ſuſpenſione agunt Canoniſtæ inter Gallicanos Rebuffus in praxi, tit. *Formula dimiſſoriarum literarum*, num.5. & 11. interque alienigenas Bonacina tract.de ſuſpenſ.in partic. diſp.3. quæſt.1. puncto 11. num.28. conformiter ad Trident.ſeſſ.24. cap.6. de reform. At verò Clericus iſte multoties, & pluribus in Ordinibus & Sacramentis ſuſpenſiones quibus ligatus erat, publicè infregit: conſequens igitur eſt, ut non ei ſufficiat diſpenſatio Epiſcopalis, ſed Papalis inſuper requiratur.

V.Ad

V. Ad iſtud quoque delictum pertinet Decretalium titulus, *De clerico excommunicato, depoſito vel interdicto miniſtrante*: cujus cap. 2. ſancitur, Clericum ſuſpenſum, ſi celebret, nec deſiſtat admonitus, eſſe excommunicandum; & ſi ulteriùs non deſiſtat, eſſe judicio tradendum ſæculari, ut ſaltem exilio damnetur: non enim intendit Eccleſia pœnam ſanguinis apud laïcos Judices, neque ipſi permittitur quemquam exilio punire. Cætera ſub eodem titulo capita jubent talem excommunicari, & ab officio beneficioque deponi. Eódem ſpectat titulus, *De eo qui furtivè Ordinem ſuſcepit*, qualis eſt præſens Clericus: ſubjecta huic titulo capita reum talem vetant in Ordine furtivè ſuſcepto miniſtrare, aut in ſuperioribus ordinari, niſi poſtquam intra monaſterium convenientem egerit pœnitentiam. Quin etiam de Preſbyteris alienæ Diœceſis non recipiendis ſine proprii Epiſcopi literis commendatitiis ſanxit jam pridem Concilium Cabilonenſe II. anni 813. can. 41. Fuerat verò idem conſtitutum in Laodiceno Concilio can. 41. & 42. & in Concilio Andegavenſi can. 5. Quinimò excommunicantur Clerici qui ſine Antiſtitis ſui teſtimonialibus literis peregrè proficiſcuntur, Concilii Agathenſis can. 52.

De altero defectu circa invaſionem Curæ Parochialis.

VI. Jam verò ad alterum Clerici hujus delictum de ſuſcepto indebitè Curato Beneficio progrediendum. Reus iſte nullo penitus jure vel titulo nititur, ſed ſola invaſione ſeſe intruſit. Reſcriptum quippe Pontificis ad proprium dirigebatur Ordinarium, qui judicaret, an talis Clericus eſſet peritiâ, famâ, moribuſque ſatis idoneus ad curam animarum capeſſendam; illum ſedulò examinaret, atque re ſolicitè explorata, vel repelleret, vel admitteret poſtulantem. At ille præter omne officium, neque ſe, neque Papæ Literas Epiſcopo ſuo dignatus eſt exhibere, illoque inſcio ſe in Parochiæ poſſeſſionem intruſit. Ulluſne eſt uſque adeò inſcius Clericus, ut primam Juris Canonici regulam ignoret, *Beneficium Eccleſiaſticum non poteſt ſine canonica inſtitutione poſſideri*, cap. 1. de regul. jur. in 6. & ad quamcunque Beneficii inſtitutionem neceſſariam eſſe proprii Epiſcopi proviſionem, cap. *Omnes Baſilicæ*, cap. *Nullus omninò*, cap. *Decernimus*, 16. q. 7. & cap. *Ex frequentibus*, de inſtitut.

VII. Conſtantiſſima eſt Juris ubique recepti regula, neque per Signaturas, neque per Pontificia reſcripta de providendo, neque per Romanæ Curiæ expeditiones conferri actu ipſo Beneficia Eccleſiaſtica, ſed per hæc ſolummodò remitti impetratorem ad Epiſcopum judicaturum per inquiſitiones & examina de capacitate, vel incapacitate ſupplicis, ut ſi dignum agnoverit provideat, ſin minùs expellat ab expetito Beneficio. Hæc agendi forma ubique recepta, in Gallia quoque ſtrictiùs obſervatur & commendatur, additis ad ſacros Canones conformibus etiam Regum

Edictis, quale eſt Henrici III. Galliæ Regis in Comitiis Bleſenſibus, art. 12. ubi ſtatuitur ad percipiendum effectum Signaturarum & Proviſionum Romanæ Curiæ, mandatorumque Apoſtolicorum, nequaquam ſufficere obtinuiſſe *Viſa*, & conſenſum Ordinarii; ſed requiri prætereà ejuſdem Ordinarii ſcriptam atteſtationem de facto examine impetrantis, in quo conſtitit ipſum eſſe ejuſdem Beneficii capacem & idoneum. Idque Jus inviolatè obſervatur in omnibus Galliarum Tribunalibus, ut teſtatur Oliva in Toloſano Senatu Regius Conſiliarius lib. 1. quæſtionum & deciſionum, cap. 16.

VIII. De facto itaque conſtat Clericum reum Ordines ſuſcepiſſe ſine ullis Diœceſani literis vel conſenſu, eundemque novo auſu & attentatu in Curati Beneficii poſſeſſionem irrequiſito proprio Epiſcopo ſe intruſiſſe. De Jure ſimiliter conſtat eundem à prædictorum Ordinum exercitio ſuſpenſum, per eorumdem exercitium in canonicam irregularitatem incidiſſe, & in ea ultra annum pertinaciter inhæſiſſe, ac necdum neceſſariam à Summo Pontifice diſpenſationem, neque abſolutionem impetraſſe. Conſtat quoque omnem hominem ſuſpenſione ligatum, eſſe quorumcunque Beneficiorum incapacem de novo acquirendorum, quamdiu non eſt ab irregularitate diſpenſatus, can. *Nos in hominem*, 9. quæſt. 1. & cap. *Cùm dilectus*, de conſuet. cap. *Cum inter R.* & cap. *Per inquiſitionem*, de elect. cap. *Paſtoralis*, §. *Verùm*, de appellat. & cap. *Bona*, de ætat. & qualit. ordinand. Atque in univerſum quiſquis per exercitium ſacri Ordinis Eccleſiaſticam cenſuram ſupergreditur, id eſt excommunicationem, ſuſpenſionem vel interdictum, ipſo actu redditur irregularis & ad Beneficium ineligibilis, ut extricari hoc vinculo non poſſit, niſi per Supremam Sedem relaxetur, cap. *Apoſtolicæ*, de Cler. excom. miniſtr. & cap. *Eos qui in Eccleſia*, §. *Is verò*, de ſent. excom. in 6. At in horum Canonum deſpectum multiplici ſuſpenſione irretitus multoties Sacra celebravit, quin etiam Beneficium animarum curam habens propria authoritate arripuit, paſſimque Sacramenta quævis quaſi ſuis Parochianis miniſtravit abſque ulla canonica proviſione: neque per oſtium legitimæ vocationis ingreſſus eſt in ovile Chriſti, ſed quaſi fur & latro aſcendit aliunde, Joan. 10.

IX. Eccleſiæ Chriſti nihil poteſt accidere pernicioſius ejuſmodi luporum invaſione, qui aſſumpto Paſtorum nomine gregem Chriſti diſperdunt, devorant & deglubunt, niſi quamcitiſſimè removeantur. Oraculi vice audienda ſunt ſaluberrima Hormiſdæ Romani Pontificis monita, qui primum Chriſtianum Galliæ Regem Clodoveum è Paganiſmo converſum intra Eccleſiæ gremium lætanter excepit & complexus eſt. Mirabilis Pontifex iſte epiſt. 25. ad univerſos Hiſpaniæ Epiſcopos, quanta ſit adhibenda commemorat ſolicitudo & diligentia in electione tum eorum qui ſunt ſacris Ordinibus initiandi, necnon eorum qui præficiendi ſunt

curæ

curæ Dominici gregis, pro cujus ſalute Chriſtus Dominus Paſtorum Princeps pretioſiſſimum ſanguinem fundere,& in Cruce immolari voluit. Hæc ſunt Pontificis verba : *At in Sacerdotibus ordinandis, quæ ſint præſcripta, & à Patribus definita cogitetis. Quia ſicut eſt caput Eccleſiæ Chriſtus, Chriſti autem Vicarii Sacerdotes, ſic & in eligendis his curam oportet eſſe præcipuam. Irreprehenſibiles enim eſſe convenit Sacerdotes, quos præeſſe neceſſe eſt corrigendis : nec quidquam illi deeſſe debet perſonæ, penes quam eſt Religionis ſumma & ſubſtantia diſciplinæ : & æſtimet quis pretium Dominici gregis, ut ſciat quod meritum conſtituendi debeat eſſe Paſtoris. Hoc ita fiet ſi non Sacerdotii gradus ſaltu quodam paſſim Laïcis transferantur. Longâ debet vitam ſuam probatione monſtrare, cui gubernacula committuntur Eccleſiæ. Diſcere quiſque prius debet antequàm doceat, & exemplum religioſæ converſationis de ſe potius aliis præſtare quàm ſumere. Emendatiorem eſſe convenit populo, quem neceſſe eſt orare pro populo.* Iſtis Sancti Pontificis ſententiis quaſi terrificis fulminibus percellendi & arcendi ſunt à Dominico ovili invaſores & vaſtatores lupi, & avari mercenarii, quos nulla ſacri gregis cura ſolicitat, ſed ſola ſtimulat proprii emolumenti ac temporalis commodi cupiditas.

X. His tandem ſic exploratis nullitatibus & canonicis impedimentis, hujuſce Tractatus concluſio formulam judicii de quo rogatus ſum ſuppeditabit. Clericus iſte reus juridicè interpellandus eſt, requiſito Epiſcopali Promotore, triplici citatione, ut in propria perſona coram Ordinario compareat, exhibeatque inſtrumenta ſuarum Ordinationum, & titulos ac proviſiones beneficiarias Curati Beneficii quod poſſidet. Interrogabitur ſigillatim, & reſpondebit in proceſſu verbali de Dimiſſoriis & venia & examine proprii Epiſcopi, quod vocant *Forma dignum*; & ubi conſtiterit illum juſtis titulis deſtitui, neque poſſe quidquam horum exhibere, declarabitur furtivè ordinatus & proviſus, atque ab Ordinum exequutione ſuſpenſus. Deinde ſi celebravit, aut Sacramentum aliquod adminiſtravit, declarabitur irregularis, incapax, & incompetenter in Beneficium intruſus. Eaque de cauſa declarabitur id Beneficium ipſo jure vacans. Providebitur ſub pœna excommunicationis Ordines exercere, aut muneribus occupatæ per eum Curæ ſe ingerere. Simulque providebit Ordinarius in titulum juſtum de eadem iſta Cura idoneum aliquem Sacerdotem, qui poſt editam coram Prælato Fidei profeſſionem Literis munietur proviſionis, & in poſſeſſionem debitis introducetur formis. Clericus autem invaſor pro reparatione tot gravium delictorum, atque in pœnitentiam in carcerem protrudetur Epiſcopalem, aut (quod erit utilius ipſius animæ, atque commodius) includetur ad annum, aut ſaltem ad ſemeſtre, intra Seminarium, ex quo non licebit ei per id tempus egredi, eique certi jejuniorum dies cum Pſalmis & Litaniis præſcribentur. Admonebitur & efficaciter providebitur ut à Sede Apoſtolica diſpenſationem tot cenſurarum & irregularitatum obtineat, & donec obtinuerit eam, ſimulque abſolutionem, à Sacratiſſima Eucha-

riſtia abſtinebit. Poſtremò ad omnes expenſas, & niſi gravis egeſtas obſtiterit, ad multam pecuniariam piis uſibus applicandam condemnabitur. Solicitè in primis curandum eſt, ut has pœnitentias & exercitia cum debita humilitate lubens ſubeat cum ſtudio propriæ emendationis; alioqui enim hæc remedia ipſius animæ & ſeriæ converſioni nihil prodeſſent, quin potiùs obſtinatior inde prodiret.

XI. Ut autem nullus ambigendi relinquatur locus, ſciendum eſt carcerem Jure Civili deputari quidem ad reorum cuſtodiam, & non in pœnam, l. 1. & ult. de cuſtodia reorum, & l. *Aut damnum*, § *Solent*, D. de pœnis. Cæterùm Jure Canonico deputatur carcer in pœnam atque in pœnitentiam, cap. *Quamvis*, de pœnis in 6.

LIBER SEXTUS, Theoriæ & Praxis Canonici Juris.

CAPUT PRIMUM.

Obligationes quæ reſtitutioni non adſtringunt. Parentum & filiorum mutua officia, præcipuè circa alimenta & ſucceſſiones.

I. TRACTATUS de contractibus & reſtitutionibus huic labori metam imponet. Propoſitum verò meum eſt omnia extrema, utpote vitioſa, declinare; laxiores videlicet, quæ humanis cupiditatibus nimiùm indulgent opiniones, eaſque pariter quæ iniquiorem rigiditatem præ ſe ferunt, perinde ac oppoſitos Charybdis & Scyllæ ſcopulos declinare. Commemorat Sanctus Joannes Damaſcenus in ſuo de hæreſibus libro, quoddam hominum genus quod Ethicoproſcoptas appellat, quos interpretari quis poteſt circa morum doctrinam offendentes: refertque iſtos vel ea quæ licita & cum laude conjuncta ſunt condemnare, vel ex adverſo alia quæ damnanda ſunt, approbare. De quibuſdam tetrici judicii viris ita ſcribit Sanctus Ambroſius in pſal. 118. *Sunt etiam in nobis qui habent timorem Dei,*

ſed non ſecundùm ſcientiam, ſtatuentes duriora præcepta quæ non poſſit humana conditio ſuſtinere. De aliis ex oppoſito, qui pravis hominum moribus adblandiuntur, ſic Deus interminatur Ezech. 13. *Væ qui conſuunt pulvillos ſub omni cubito manus, & faciunt cervicalia ſub capite univerſæ ætatis, ad capiendas animas: & cùm caperent animas populi mei, vivificabant animas eorum*; hoc eſt, falſam illis pacem & vitam denunciabant. Quin etiam quotidiana docet experientia, eos quoque qui rigidioribus præceptionibus ſe addicunt, in partes laxiores protinus deflectere, quoties de re ipſorum propria agitur: tunc enim profusè blandiuntur ſibi, & ipſa juſtitiæ repagula in propria cauſa tranſiliunt; quibus convenit illud ex Evangelio: *Alligant onera importabilia, & imponunt in humeros hominum: ipſi autem nolunt ea digito movere.* Huc ſpectat in Decreto canon *Alligant*, 26. quæſt. 7. Solicitè porrò advertant Confeſſarii, ne inconſulta facilitate abſolvendi confitentium injuſtitias ad reſtitutionem obligatorum foveant & demulceant, ſeque ſocios eorumdem damnationis adjungant. Sæpe namque contingit, præſertim apud magnates, ut per nimiam dilationem ac negligentiam debita ſolvendi ſuos fraudent, aut etiam ad inopiam adigant infelices creditores, aut etiam ſumptuum profuſione ſibi adimant facultatem exſolvendi. His incorrectis deneganda eſt abſolutio. Salubriter verò admonet S. Auguſtinus epiſt. 54. ad Macedonium, his verbis: *Si res aliena propter quam peccatum eſt, cùm reddi poteſt, non redditur, non agitur pœnitentia, ſed fingitur. Si autem veraciter agitur, non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum. Sed, ut dixi, cùm reſtitui poteſt: plerumque enim qui aufert, amittit, ſive alios patiendo malos, ſive ipſe male vivendo; nec aliud habet unde reſtituat. Huic certè dicere non poſſumus: Redde quod abſtuliſti, niſi quum habere credimus, & negare.* Hæc Auguſtinus.

II. Diſpiciendum in primis de præceptis erga proximum officiis. quorum tranſgreſſio peccatum mortale operatur, ſed non parit reſtituendi obligationem. Omnia quidem officia morum à duabus virtutibus pendent, Charitate & Juſtitia. Tranſgreſſio officiorum charitatis non ſubditur reſtituendi neceſſitati. S. Thomas 2. 2. quæſt. 62. art. 6. & 7. Atque ità quamvis eleemoſynæ præceptum obliget non rarò ad mortalem culpam, illius tamen omiſſio non adſtringit ad reſtitutionem. Idemque communi conſenſu Doctores aſſerunt de violatione præceptorum ab aliis virtutibus emanantium, etiam juſtitiæ connexis, ut ſunt religio, pietas, obſervantia; ſed tantùm ex ſolius juſtitiæ commutativæ tranſgreſſione. Cujus diſcriminis rationem docet Azorius p. 3. lib. 4. cap. 11. quæſt. 3. ad fin. quia, inquit, in cæteris virtutibus proximo damus id quod noſtrum eſt; in iſta verò proximo reddimus id quod ſuum eſt.

III. Inde ſequitur, ſi defectu eleemoſynæ pauper interiit, non teneri quidquam reſtituere illum qui peccaverat eleemoſynam recuſando; ſolam enim violavit charitatem.

IV. Item

IV. Item ſi contra juſtitiam legalem, hoc eſt contraveniendo legi, vel ſtatuto id prohibenti, aliquis in aliam provinciam merces diſtraxit, aut vetitas merces, aut ſal, aut arma prohibita vendidit, non tenetur juſtum pretium reſtituere quod lucratus eſt.

V. Inſuper ſi Princeps aut Magiſtratus neglecto digniore contulit officium minùs digno, non tenetur digniori reſtituere, quia deliquit contra ſolam diſtributivam juſtitiam, quæ reſtitutioni non obligat, niſi per accidens conjungeretur huic aliqua violatio commutativæ juſtitiæ, qualis eſſet ſi lex aliqua, vel conſuetudo exiſteret obligans ad conferendum digniori ad concurſum accedenti pro adipiſcenda Præbenda, aut Magiſterio, vel Præfectura: tunc ſi minùs digno conferatur, exurget obligatio reſtituendi digniori qui fuit excluſus, non quia contra juſtitiam diſtributivam, ſed quia contra commutativam peccatum fuit: quatenus lex, vel ſtatutum, vel jus conſuetudinis attribuunt digniori jus non remotum, ſed proximum ad rem.

VI. Citra tamen concurſum & examen nulla exiſtit reſtituendi obligatio, dummodo digna perſona fuerit electa. Ratio eſt, quia tunc dignior non habebat jus niſi remotum, ſolamque reſpiciens juſtitiam diſtributivam, juxta Sotum lib. 4. de juſt. quæſt. 6. art. 5. ad 6. Navarram cap. 17. num. 73. Adrianum, Covarruviam, Leſſium, Valentiam, & alios.

VII. Inter virtutes juſtitiæ annexas pietas in parentes inſignem locum tenet, ut docet S. Thomas 2. 2. q. 101. art. 1. Sapienter obſervat Philo Judæus lib. de Decalogo, Deum ideo in præceptis duarum tabularum, quarum prior cultum Dei reſpiciebat, ſecunda verò noſtra erga homines officia, interpoſuiſſe præceptum de parentibus honorandis inter primam & ſecundam tabulam medium, atque adeo in fine ipſo prioris tabulæ, πλάγωαῖ τ προτέρας τῆς πεντάδος; & hac ipſa collocatione ſignificaſſe parentum conditionem nonnihil habere divinitatis, eſſeque intermediam quodammodo inter divinam humanamque naturam, quo magis ad eorum venerationem filii provocarentur. Honor verò parentibus exhiberi juſſus ad quatuor officia redigitur, honorem, amorem, obedientiam & ſuſtentationem. Iſtam explicabo; cætera enim tria officia per ſe clara ſunt.

VIII. Tenentur ergo liberi parentibus ſubvenire in neceſſitate conſtitutis, ſi commodè illis poſſint ſubvenire, can. 1. diſt. 30. & can. *Inter cætera*, 22. q. 4. & l. 1. & 2. C. de alendis liber. ac parent. Niſi ſciant patrem propriis bonis, vel officio quo fungitur poſſe ſibi conſulere; tunc enim non tenetur filius ex bonis ſuis conferre, niſi munus illud, vel ars quam pater callet, ſtatui ipſius dedecori eſſet. Navarra cap. 14. num. 13. Bonacina in Decalog. diſp. 6. punct. 5. num. 2. cum aliis quos ibi citat. Adeoque certa eſt iſta filiorum obligatio, ut teneatur filius in gravi neceſſitate parentum non modò abſtinere ab ingreſſu Religionis, quanvis illam voviſſet, ſed etiam quanvis Religionem ingreſſus fuerit, exire tenetur, quanvis

parentum

parentum neceſſitas non ſit extrema, dummodo ſit gravis, ea ratione quâ filius ei non ſubveniens mortaliter peccaret exiſtens in ſeculo. Hoc docet S. Thomas 2. 2. q. 101. art. 4. cui ſubſcribunt cæteri omnes Doctores, additis duabus limitationibus, aut tribus. 1. Ut alius præſentaneus non ſit ſuccurrendi modus. 2. Ut probabile ſit parentem hac ratione adjutum iri. 3. Dummodò filius hoc ipſo non implicetur occaſione, aut periculo probabili ac urgente ſpiritualis ſalutis, dum remanet in ſeculo; quilibet enim tenetur ſalutem animæ ſuæ ſaluti corporeæ alterius præferre. His quæ de Religione relinquenda dicta ſunt favet can. 1. diſt. 30. & aperta ratio jubens ea quæ ſunt præcepti, illis præferri quæ meri conſilii ſunt, cujuſmodi ſunt vota & religioſa profeſſio.

IX. Viciſſim quoque tenentur parentes liberis de victu providere ſimili virtutis pietatis obligatione, quâ parentibus filii debent, l. fin. C. de alend. liber. Ergo liberi triennio apud matrem educandi ſunt, & poſt triennium apud patrem, l. *Nec filium*, C. de patr. poteſt. & cap. 2. de converſ. infidel. Eiſque tenetur pater alimenta præbere, hoc eſt victum, veſtitum, habitationem, aliaque ad vitam neceſſaria, ut ſunt medicamenta in infirmitate, l. *Si quis à liberis*, D. de liberis agnoſcend. & l. *Legatis*, D. de aliment. & cib. leg. & quas habet filias dotare, l. *Qui liberos*, D. de ritu nupt. & l. fin. C. de dotis promiſſione. Sed ſi pater ex inopia non queat liberos alere, tenebitur mater huic officio ſupplere, d. l. *Si quis à liberis*. In defectum autem matris id onus præſtare tenentur avi & alii aſcendentes, l. penult. D. de liber. agnoſc. Si mater intra triennium aliquid pro infante expenderit, poterit à patre repetere, l. *Nec filium*, C. de patr. poteſt. & l. *Neſennius*, D. de negot. geſt.

X. Diverſi tamen caſus occurrunt in quibus pater non tenetur filium alere, ut ſunt patris ipſius inopia ac impotentia. Item ſi bona ſufficientia ipſi filio ſuppetant. Item ſi filius artem calleat, aut officio proviſus ſit unde poſſit ſuam vitam ſuſtentare. Denique ſi filius adeo ſit ingratus, aut flagitioſus, ut ſecundùm jura exhæredari mereatur. Sylveſter verbo *Filii*, Navarra cap. 14. num. 17.

XI. Jura quidem Civilia denegant ſpuriis, & omnibus illegitimis liberis alimenta: quin etiam illos à ſucceſſione, non quidem materna, ſed paterna repellunt, ut ait cap. *Per venerabilem*, qui fil. ſint legit. Idque conſtat ex authent. *Licet patri*, C. de natural. liber. & authent. *Ex complexu*, C. de inceſt. nupt. Sed Jus Canonicum hoc corrigit, ut naturalibus & illegitimè natis liberis ab utroque parentum præbeantur alimenta, cap. *Cùm haberet*, de eo qui dux. in matrimon. Quæ canonica proviſio cùm ſit ipſi juri naturali apertè conformis, prævalet Romanis legibus, & ubique ferè ſervatur, etiam in Gallia.

XII. Quoad ſucceſſionem verò filiorum naturalium in bona parentum defunctorum nihil innovatum à Jure Canonico reperio. Jus autem Civile

Civile ſic decernit in primis quoad ſucceſſionem in bona materna, ut ab inteſtato filius naturalis ſuccedat matri carenti legitimis liberis in univerſa bona, ſitque hæres ex aſſe; matri autem inteſtatæ legitimos habenti filios ſuccedat ex æquo cum illis, l. *Si qui illuſtris*, C. ad Senatuſconſ. Orficianum. Quod attinet ad paternam ſucceſſionem ab inteſtato filii naturales excludi ſolent. Sed ſolùm eis reſtat in bona paterna jus alimentorum. Sunt tamen capaces legatorum ipſis à patre relictorum, modò immodica non ſint ac in fraudem legitimorum hæredum. Capaces ſimiliter ſunt moderatarum donationum, aut dotium ab iiſdem. Bartolus in l. *Gallus*, §. *Quod ſi his*, D. de liber. & poſthum. & inter Gallicanos Juriſconſultos Papo lib. 21. placitorum, tit. 3. num. 2. referens Placitum Senatus Pariſienſis quo donationes inter vivos, & legata paterna in gratiam illegitimi filii fuerunt eidem adjudicata. Coquillus reſponſorum cap. 29. Louetus lit. *D*, num. 1. ubi docet quoque in Galliæ Curiis nullum fieri & haberi diſcrimen inter filios naturales ex ſolutis perſonis, & ſpurios & adulterinos & ex ſacrilega copula conceptos, ſed eodem omnes jure cenſeri. Ibi enim diſceptabatur cauſa liberorum ex Sacerdote conceptorum, quibus Senatus Pariſienſis legatum adjudicavit à patre relictum. Item Bonifacius in compilatione Senatuſconſultorum Curiæ Aquenſis, p. 2. lib. 3. tit. 5. ubi legata filiis adulterinis à patre, qui eos dum eſſet conjugatus, ex pellice ſuſceperat, relicta, fuere iiſdem confirmata. Cujacius quoque conſult. 2. aſſerit patrem Sacerdotem liberis ſuis quos tempore Sacerdotii ſui ſuſcepit, poſſe & donare & legare. Nulla enim liberis culpa imputatur quòd taliter nati ſint. Atque officium propriis liberis providendi victum eſt naturale debitum, quod humano ullo jure infringi, aut convelli non poteſt.

XIII. Hæc pariter ex Jure Civili obſervanda, neque patrem, neque matrem, qui quæve liberos habens ex priore conjugio ad ſecundas nuptias convolaverit, ullo modo poſſe vel in gratiam poſterioris conjugis, vel filiorum qui nati ſunt ex poſteriore matrimonio quidquam ampliùs elargiri, ſive per donationem aut aliam inter vivos diſpoſitionem, ſive per ultimæ voluntatis aliquam diſpoſitionem ampliùs dare, vel relinquere, quàm datum, aut relictum ab eodem, eademve fuerit uni ex prioris conjugii liberis, cui quamminimum præ reliquis fratribus fuerit datum, aut relictum. Hoc ita providit lex *Hac edictali*, C. de ſecund. nupt. Hoc tamen ita limitandum eſt, modò jura legitimarum integra ſerventur poſterioribus liberis, ſi fortè minimum anterioris matrimonii filio relictum, debitam poſteriori filio legitimam non adæquaret. Parentibus enim liberum arbitrium de bonis ſuis inter liberos dividendis eatenus ſervatur, dum legitima ſingulis eorum integra ſervetur, l. *Parentibus*, C. de inoffic. teſtam. Eandem in Gallia proviſionem edixit Franciſcus II. anno 1560. eodemque ſuo Edicto conſtituit, ut viduæ ad ſecunda vota tranſgreſſæ non

poſſint ullatenus de bonis ex prioris mariti liberalitate acquiſitis quidquam diſponere, niſi in gratiam filiorum ex priore matrimonio ſuperſtitum. De reliquis porrò & aliunde quæſitis bonis ne largiùs diſponere eis liceat in favorem ſive ultimi mariti, ſive liberorum ex ultimis nuptiis, quàm relictum fuerit uni liberorum ex primo matrimonio, cui minimum fuerit attributum. Quod ſi major pars liberis poſterioris matrimonii obtigerit, id quod ſupereſt deducatur & dividatur ad præſcriptum Imperatoriæ legis & Gallicani Edicti ſuperiùs memorati. Quod utique peræquè obſervatur in viris ac in fœminis, ut teſtificatur Charondas lib. 3. reſponſorum, ad finem. Et ſanè de fœminis ita ſtatuit lex *Fœmina*, C. de ſecund. nupt. De viris autem hoc edicit lex *Generaliter*, C. eod. tit. ut quidquid ex bonis defunctæ uxoris lucrati ſunt, id omne ſervetur liberis prioris matrimonii, ſi vir ad ſecundas nuptias tranſvolaverit, neque poſſit ex bonis quæ ex priore uxore lucratus eſt, quidquam in eorum præjudicium alienare. Providerat etiam Deus per Moiſen Deut. 21. num. 15. & 16. quum eſſet licita populo Dei polygamia, & Jus primogenitis matrimoniorum duplicem ſupra reliquos fratres attribueret portionem, non licere patri jus illud à filio ex faſtidita uxore primogenito ad filium natu poſteriorem ex uxore impenſiùs dilecta ſuſceptum transferre.

XIV. Quanquam non tenetur mater alere filium triennio majorem, l. *Nec filium*, C. de patr. poteſt. & cap. 2. de converſ. infidel. eadem tamen tenetur ulteriùs alere filium indigentem, ſi pater ſit ad hoc debitum impotens, l. *Si quis à liberis*, D. de liberis agnoſc. Quin etiam in defectum ſimul patris & matris iſta obligatio devolvitur ad avos, alioſve aſcendentes, l. penult. D. eod. tit. Similiter mater per ſe non tenetur dotem filiæ conſtituere, hoc enim onere ſolus pater adſtringitur, l. *Neque mater*, C. de jure dot. & l. *Si pater*; & Authent. *Res quæ*, C. de dote promiſſa. Tamen ipſa mater ad hoc tenetur quando filia indiget, nec aliunde dotem habere poteſt, dicta lege *Si quis à liberis*, & colligitur ex lege *Neque mater*, C. de jure dot. in his verbis: *Niſi ex magna & probabili cauſa*. Et quia dos vice alimentorum conſtituitur, ad quæ præbenda tenetur mater, ſi pater ſit impotens.

XV. Quin etiam in defectum aſcendentium, & matris frater compellendus eſt dotare ſororem; non enim ſolummodò id exigit ordo charitatis, ſed etiam rectè colligitur ex lege *Qui filium*, D. ubi pupill. educari vel morari deb. ubi ſtatuitur non poſſe pupillum à tutore repetere alimenta quæ tutor ejus ſorori tribuit. Ergo tenetur frater alimenta præſtare ſorori his indigenti; alioqui enim pupillus hic poſſet hæc alimenta, utpote indebita, à tutore repetere. Igitur ſororem dotare tenetur; dos enim in locum ſuccedit alimentorum. Reſtringitur tamen iſta obligatio in ſorore ex eodem patre nata, nec debet extendi ad ſororem uterinam, quandoquidem ſtatuitur in l. *Cùm plures*, §. fin. D. de admin. tutor. non licere tutori

tori ex bonis pupilli dotem ſorori ejus conſtituere ex alio patre ortæ. Iſta colligunt & docent Barboſa p.4. l.1. D. ſolut. matrim. num. 185. Bonacina de contractib. diſp. 3. quæſt.11. puncto 2. n.23. Id tamen limitandum niſi frater ipſe ſit hæres matris, ſeu patris ipſius ſororis; tunc enim repræſentat perſonam defuncti, & ejus onera ſuſtinet.

XVI. Quod dixi de obligatione patris in conſtituenda dote filiæ, ita legitimum eſt, ut teneatur lege iterum eandem dotare, ſi prima dos deperdita fuerit, dummodo duæ conditiones ſimul concurrant. Primùm quidem, ut dos abſque filiæ culpa fuerit amiſſa. Secundò, ut primum filiæ matrimonium fuerit diſſolutum, ne filia defectu dotis excludatur à ſecundis nuptiis, l. *Si cùm dotem*, §.1. D. ſolut. matrim. durante namque primo matrimonio pater non tenetur reſarcire dotem, quanvis ſine culpa filiæ amiſſa fuerit. Sed licèt non integram dotem ipſam quæ major ſit legitimâ, tenetur tamen legitimam filiæ debitam reparare, ac eidem erogare, etiam durante ejus matrimonio.

CAPVT II.

Quibus ex cauſis oriatur obligatio reſtituendi, & de contractibus in genere.

1. CUm ſit compertum omnes reſtituendi obligationes non paſſim ex quavis ſpecie juſtitiæ, aut alterius virtutis oriri, ſed ſolùm ex juſtitia commutativa, ut capite præcedenti docui; nunc propiùs diſpiciendæ ſunt obligationum reſtituendi radices & cauſæ. Obligatio eſt vinculum Juris, quo neceſſitate adſtringimur alicujus rei ſolvendæ. Inſtit. de obligationib. in princ. Juſtitia porrò eſt conſtans & perpetua voluntas jus ſuum cuique tribuendi, l. *Iuſtitia*, D.de juſt. & jur. Dividitur juſtitia tum ab Ariſtotele, tum à Sancto Thoma, in publicam quæ legalis dicitur, & privatam. Rurſus privata juſtitia, in diſtributivam quæ verſatur in diſtributionibus officiorum ac munerum, præmiorum atque pœnarum; & in commutativam verſantem in æqualitate dati & accepti. Vtraque ſanè juſtitiæ ſpecies tendit ad æqualitatem, diverſo tamen modo: nam diſtributiva ſpectat æqualitatem geometricam, commenſurando proportiones, capacitates & diſtincta merita, ſive perſonarum, ſive rerum: nimirum ut magis idoneis conferantur graviora officia, dignioribus ampliora munera, præmia, vel pœnæ, prædiis quoque uberioribus majora onera, ſterilioribus autem minora. Commutativa rem cum re ex æquo penſat, ſecluſo omni perſonarum reſpe-

ctu; atque ita æqualitatem arithmeticam obſervat. Hæc de utraque juſtitiæ ſpecie diſcrimina tradit Ariſtoteles lib. 5. Ethicorum ad Nicomac. cap. 3. & 4.

II. Reſtituendi obligatio, ut viſum eſt Theologis, ex triplici capite derivatur. Primò ex re accepta, etiamſi acceptio quæ præceſſit, non fuerit injuſta, ut ſi hæres rem defuncto cui ſuccedit, commodatam, aut apud eum depoſitam reperiens inter res hæreditarias, ſibi bona fide aſſumat. Secundò ex injuſta acceptione, vel damnificatione, ut in uſura, furto. Tertiò ex juſta conventione, ſeu contractu. Juriſconſulti paulò aliter explorant obligationum fontes, ut vel emanent à ſolo naturali Jure, ut eſt nudum pactum: vel à Jure tantùm Civili, ut quum ſub ſpe futuræ ſolutionis chirographum anticipatè debitori conceſſum fuit, quo fateatur creditor ſibi eſſe pretium perſolutum. Hîc namque civilis ineſt obligatio ob civilem præſumptionem factæ ſolutionis; ſed deficit naturalis obligatio, cùm reverà pretium non ſit perſolutum. Vel denique unà concurrunt ad obligationem Jus Civile & naturale, ut in emptione venditione, locatione conductione, depoſitó, mutuo, & ſimilibus.

III. Hoc tamen ſciendum de nudo pacto, quod dixi parere obligationem naturalem, ſed non civilem, quatenus ex nudo pacto nulla conceditur in Jure Civili actio, ipſum pactum nudum eſſe promiſſionem nullo contractu veſtitam, ſive ſtipulationis, ſive alterius conventionis mutuæ. Iſtud porrò naturalem, quæ vulgò dicitur, conſcientiæ obligationem parit. Sed hoc ita intelligendum, dummodo illud pactum, ſeu promiſſio fuerit acceptata per alterius partis utcumque ſignificatum conſenſum: nam citra acceptationem ne quidem inducitur naturalis ex pacto nudo obligatio, ut poſt Sotum, Julium Clarum, Gomeſium, Covarruviam & alios aſſerit Layman lib. 3. tract. 4. cap. 1. num. 3. Etiamſi verò pactum nudum ſic explicatum non ſufficiat ad intentandam actionem, ſufficit tamen ad pariendam legitimam exceptionem, l. *Juris gentium*, §. *Sed cùm nulla*, D. de pactis, quâ impeditur repetitio ſoluti, l. *Julianus*, D. de condict. indeb. & datur jus compenſandi adversùs actorem. Nam id quod naturâ debetur, venit in compenſationem, l. 6. D. de compenſation.

IV. Iſtæ demùm ex Jure naturali ſimul & Civili permixtæ obligationes ex quatuor fontibus emanant, ex contractu, & quaſi contractu; ex delicto, & quaſi delicto. Iſta demùm quatuor capita pleniùs continent obligationum fontes quàm tria illa, rei acceptæ, damni injuriâ illati, & contractus, ad quæ non niſi impropriè reduci poſſunt multæ ex quaſi contractu, & ex quaſi delicto obligationes.

V. Contractus definitur, Plurium ad idem placitum conventio. Contractus dividuntur in innominatos, quales ſunt iſti quatuor: Do ut des, Do ut facias, Facio ut des, Facio ut facias; & nominatos, quales ſunt Emptio, Locatio, Mutuum. Nominati contractus tribus contrahuntur modis,

re-

re, verbis, conſenſu, l. 1. & 2. D. de obligat. & action. Contractus qui re perficiuntur, quatuor recenſentur: Mutuum, Commodatum (quo nomine precarium quoque includitur) Depoſitum, & Pignus. Qui verò conſenſu perficiuntur contractus quinque numerantur: Emptio Venditio, Locatio Conductio, Societas, Mandatum, Emphyteuſis. Verbis initur ſolus ſtipulationis contractus, ad quam reducitur fidejuſſio. Verborum nomine comprehenduntur quoque nutus, aliáve ſigna & ſcriptura.

VI. Obligatio pariter ex quaſi contractibus oritur, per quos aliquis tacitè obligatur etiam abſens & ignorans. Hujus generis ſeptem potiſſimùm numerantur. Primò pignus tacitum, cui locus eſt in mobilibus in domum locatam invectis, ut dominus, ſeu locator domus poſſit illa pro penſione domus retinere; qua ex cauſa competit ei actio Serviana ex edicto Servii Prætoris, l. *Labeo*, & l. *Similiter*, §. *Si debitor*, D. de pignor. dicta quoque pignoratitia actio utilis, ad diſcrimen pignoratitiæ directæ, quæ re contrahitur. Item in fructibus de fundo locato provenientibus, favore pariter locatoris pro fundi locati mercede, l. *In Prædiis*, & l. *Quanvis*, D. in quib. cauſ. pign. vel hypoth. tac. contrah. & l. *Si lege*, D. locati. Præterea in fructibus rei pignoratæ à debitore perceptis in favorem creditoris pro ſolutione crediti, d. l. *Quanvis*. Secunda ex quaſi contractu obligatio eſt in tutela & cura, perinde ac ſi contractum eſſet inter pupillum & tutorem, inter minorem & curatorem. Tertia in negotiis geſtis; fingitur enim tacitum mandatum, ut ex alterius negotio utiliter geſto, quanvis abſentis & inſcii, ſervetur indemnis ille qui geſſit. Quarta in ſolutione indebiti, ut ſolutum recuperetur per condictionem indebiti. Quinta in legatario adverſus hæredem, quaſi conveniſſet inter ipſos de præſtando legato. Sexta in cauſa communis dividundi, ad quam pertinet illa quoque familiæ erciſcundæ, hoc eſt hæreditatis dividendæ. Septima & ultima in cauſa finium regundorum, ideſt de terminis locandis, inter habentes confinia prædia. Ad hæc univerſa titulus pertinet Inſtitut. de obligat. quæ quaſi ex contract. naſc.

VII. In univerſum contractus alii bonæ fidei ſunt, alii ſtricti juris. Bonam fidem hîc intellige non prout opponitur dolo; ſic enim contractus omnes eſſe bonæ fidei debent: ſed intellige latiorem & benigniorem interpretationem ſecundùm æquitatem; cùm tamen contractus ſtricti juris Judicem adſtringant ad ſtrictiorem & exactiorem verborum quibus contractus initi ſunt interpretationem. Porrò bonæ fidei contractus ſunt emptio venditio, locatio conductio, negotiorum geſtio, mandatum, depoſitum, ſocietas, & cæteri numerati in §. *Actionum* Inſtitut. de actionib. Reliqui non ibi recenſiti, ſunt ſtricti juris, ut aliqui contractus innominati, mutuum, cenſus, emphyteuſis, gratuita ſtipulatio, donatio. Ut enim ait l. *Quidquid* 99. D. de verb. oblig. *Quidquid adſtringendæ obligationis eſt, id niſi verbis palam exprimatur, omiſſum intelligitur*, ac ferè ſemper ſecun-

dum promiſſionem interpretamur; hoc eſt, ut non extendatur obligatio ultra quàm ipſa ſtrictè ſumpta verba exprimant. Quod idem intelligendum eſſe in votis, ſeu promiſſis Deo factis, docent Covarruvias, Sanchez, Rebellus, idque jure merito: cùm enim hæc initio gratuita fuerint, benigniùs interpretanda ſunt, nec ultra expreſſa promittentis verba. Principis quoque donatio ac beneficium, ſi nemini præjudicet, neque juri communi refragetur, favorabiliorem interpretationem admittit ob liberalitatem & munificentiam quæ de Principe præſumitur, l. 3. D. de conſtitut. Princ. l. *Princeps*, D. de verb. ſignif. cap. *Cùm dilecti*, de donation.

VIII. Obligatur quis ex delicto, maximè ex his quatuor, furto, rapina, quæ ſcilicet ad furtum vim quoque illatam adjungit adversùs rei furtivæ dominum, & ex damno illato ex lege Aquilia, & ex injuria. Quatuor iſta delicta privata ſunt & civilia, quatenus in his non publica vindicta expetitur ab actore, ſed congruens pro accepto damno reparatio, licèt harum actionum aliquæ famoſæ ſint, ut furti, rapinæ, injuriarum.

IX. Legis Aquiliæ duo capita ſunt. Primum caput in eum qui alterius ſervum, aut pecus injuriâ occidit, ut tantum ſolvere damnetur quanti plurimi res eo anno valuit: aut ſi ſervus damnum iſtiuſmodi intulit, ejus dominus vel eum noxæ dedat, hoc eſt transferat in ejus qui damnum paſſus eſt dominium, vel damnum ipſe reſarciat. Alterum caput in illum qui alienum ſervum, aut pecus vulneraverit, aut alio modo ſine ejus interitu læſerit, aut aliud quodvis animal læſerit, occideritve, ut tantum ſolvere compellatur quanti ſervus aut animal proximis triginta diebus valuit: aut ſi ſervus iſtud damnum fecit, noxæ à domino dedatur, aut dominus ejus quanti ea res erat exſolvat. Hoc ultimum caput ad plura quàm illud primum extenditur, nimirum ad animalia pariter quæ pecudum, vel pecorum nomine non comprehenduntur, cujuſmodi ſunt canes, gallinæ, anſeres, columbæ, lepuſculi. Iſta verò actio utplurimùm civilis eſt. Sed ſi animal occiſum aut vulneratum fuerit in contumeliam domini, dabitur actio criminalis, l. *Item apud Labeonem*, §. *Si quis*, D. de injur. & l. *Prætor edixit*, eod.

X. Præter memorata damna cum injuria facientis data, eſt aliud damnum ſine facientis injuria datum, quod in jure *Pauperies* dicitur, ut quum quadrupes ſine injuria aut culpa domini ſui damnum intulit; nec enim animal brutum injuriam feciſſe potuit quod ſenſu caret, l. 1. D. ſi quadrup. paup. fec. dicat. Eoque caſu liberum domino eſt, vel quadrupedem noxæ dedere, vel damnum pecuniâ reſarcire.

XI. Injuriarum actio in eum intenditur qui dolo malo liberi hominis corpus, dignitatem, aut famam ſeu verbis, ſeu facto læſerit.

XII. Jam verò quoad obligationes ex quaſi delicto, non intervenit in his dolus malus, ſed negligentia & culpa. Et iſtæ ad quatuor ſpecies in Jure reducuntur. Primùm in Judice, qui non per dolum, ſed ex imperitia

malè

malè judicavit, ideoque litem ſuam fecit, l. *Filiusfamilias*, D. de judiciis, & Inſtitut. de obligat. quæ ex quaſi delicto naſc. in princip. Simile eſt de Medico vel Chirurgo imperito: unde ait caput *Si culpâ tuâ*, de injur. & damn. dat. *Si damna aliis imperitiâ tuâ, ſive negligentiâ evenerunt, jure ſuper his te ſatisfacere oportet: nec ignorantia te excuſat, ſi ſcire debuiſti ex facto tuo injuriam veriſimiliter poſſe contingere, vel jacturam.* Et Inſtitut. de lege Aquil. condemnantur Medici aut Chirurgi qui ex imperitia ſervum alienum occiderunt, ad omne damnum domino reſarciendum.

XIII. Secundum quaſi delictum eſt in appenſo, quod cadens tranſeuntem læſit, ut de damno teneatur qui appendit. Tertium eſt in effuſo ſimiliter aut projecto. Quartum in exercitore, aut inſtitore, ut exercitor de damno teneatur illato ei quem recepit in ſuam navem: inſtitor verò de damno illato illi quem recepit in ſtabulum, vel cauponam: unde contra hos exurgunt exercitoriæ & inſtitoriæ actiones, quibus ipſæ quoque tenentur mulieres, l. *Et ſi à muliere*, C. de inſtit. & exerc. act.

CAPUT III.

Utrum conventiones inter vivos, aut ultimæ bonorum diſpoſitiones valeant in conſcientia, etſi Jure Civili habeantur invalidæ ex defectu ſolennitatum.

I. ISTUD prænotandum eſt, ſupponi in primis Partes contrahentes, aut de facultatibus ſuis diſponentes omnem habere aptitudinem ſimul & libertatem à Jure requiſitam. Secundò quanvis circa quæſtionem iſtam Doctores in oppoſitas ſententias dividantur, & ſinguli ſuam tueantur opinionem ut probabiliorem, in hoc tamen convenire & ingenuè fateri, contrariam ſententiam rationibus niti valdè probabilibus.

II. Contractum liberè, & à perſonis idoneis celebratum ſine ſolennitatibus à Jure Civili requiſitis validum eſſe, quod attinet ad forum conſcientiæ, affirmant Abbas in cap. *Quia plerique*, de immunit. Eccleſ. Ancharanus in regul. *Poſſeſſor*, de regulis juris in 6. S. Antoninus in d. cap. *Quia plerique*, Innocentius in cap. *Quod ſicut*, de elect. Bartolus in tract. minorit. cap. 3. Jaſon in l. *Si non ſortem*, in princip. D. de condict. indeb. Tiraquellus poſt leges connubiales, gloſſa 2. num. 21. & alii celebres Juriſconſulti,

conſulti, quos citat Covarruvias in cap. *Cùm eſſes*, num. 5. de teſtam. ubi aſſerit hanc eſſe (quam tamen ipſe non ſequitur) communiorem opinionem. His adde Sotum de juſtit. lib. 4. quæſt. 5. Molinam de juſtit. tract. 2. diſp. 81. Reginaldum lib. 25. num. 105. Emanuel. Sà in aphoriſmis etiam Romæ correctis, verbo *Contractus*, num. 1. Petrum de Aragonia in 2. 2. de juſtit. q. 62. & alios. Ex oppoſito negant Covarruvias in cap. *Cùm eſſes*, de teſtam. n. 5. & ſeq. & in cap. *Quamvis pactum*, parte 2. §. 4. Suarez de legib. lib. 5. cap. 24. num. 4. & cap. 25. num. 22. Leſſius lib. 2. cap. 19. dub. 3. Bonacina de contractibus, diſput. 3. quæſt. 1. puncto 3. num. 2. & 5. Delugo de contractibus in genere, diſput. 22. ſect. 9. Horum ratio fundatur in poteſtate legum quæ ſolennitates induxerunt. Addunt tamen plerique Authores primæ ſententiæ, cum cui Judex etiam juxta ſolennitates à Jure requiſitas pronuncians, rem adjudicaverit, licitè poſſidere, Soto, Sà: quia jus alioqui ambiguum per Judicis ſententiam dirimi par eſt.

III. Prima tamen ſententia fundatur in naturali hominum libertate diſponendi de rebus ſuis, atque in obligatione naturali & debita fide circa pacta & conventiones ſine fraude initas. Ad jura verò civilia reſponderi ſolet, Jus Civile denegare quidem actionem civilem ad evitandam in univerſum quarumcunque fraudum ſuſpicionem, & reſecandam litium ambiguam perplexamque materiam: non tamen per hoc intendere ut vinculum naturale diſſolvatur; quin imò Jure ipſo Civili naturalem obligationem pacti nudi adſtrui, licèt actionem de illo non permittat intentari, ſed tamen concedere legitimam ex pacto nudo exceptionem, quâ repellatur actoris intentio, l. *Juris gentium*, §. *Sed cùm nulla*, & §. *Quinimò*, D. de pactis: & cap. *Antigonus*, de pactis.

IV. Teſtamentum conditum ſine ſolennitatibus à Jure Civili per legem *Hac conſultiſſima*, C. de teſtam. requiſitis, validum quoque jure naturali affirmant Covarruvias loc. cit. Suarez de legibus lib. 5. cap. 24. n. 4. & cap. 25. num. 22. Bonacina locis cit. Contrà autem, valere in conſcientia, & naturalem parere obligationem, contendunt Sylveſter verbo *Teſtamentum* 1. quæſt. 5. & verbo *Hæreditas* 3. quæſt. 7. Julius Clarus de teſtam. quæſt. 9. Mantica de conject. ultim. volunt. lib. 2. tit. 14. num. 10. Molina locis cit. Emanuel Sà etiam poſt Romanam emendationem, verbo *Teſtamentum* 3. Malderus de teſtam. dub. 5. Reginaldus loc. cit. & quod mireris, Leſſius loc. cit. nihil tamen adducens pro ratione diſcriminis, cur id quod negat ibi de contractibus, affirmet tamen de teſtamentis. Quin etiam idem Leſſius & Clavis Regia lib. 3. cap. 7. & Salas de legibus diſput. 10. art. 4. num. 22. & Molfeſius unanimes aſſerunt, hæredem ab inteſtato qui certus ſit, vel eſſe debeat de teſtatoris voluntate in teſtamento aut codicillis ſolennitatibus Juris carentibus comprehenſa, teneri ſub mortali ex juris naturæ obligatione reſtituere hæreditatem, & ſolvere legata ſecundùm mentem teſtatoris. Huc ſpectat quod Plinius ait lib. 4. epiſt. 10. *Defunctorum*

voluntatem

voluntatem bonis hæredibus intellexiſſe pro jure eſt; *neque enim minùs apud nos honeſtas quàm apud alios neceſſitas valet.* Certè Jure quoque Civili valet inter liberos teſtamentum imperfectum, l. *Hac conſultiſſima*, §. *Ex imperfecto*, C. de teſtam.

V. Tertia opinio his intermedia, & ut mihi videtur, æquior & juſtior, tam in contractibus quàm in ultimis voluntatibus ſolennitate civili carentibus, reſolvit ſtare jus penes poſſeſſorem, ſicut & in omnibus ferè aliis quæſtionum ambiguitatibus, juxta caput *Ex literis*, de probat. adeo ut poſſeſſor adigi non poſſit ad probandum ſuum dominium, nec poſſit de poſſeſſione dejici, niſi adverſarius ſibi dominium competere luculenter in judicio probaverit, cap. 1. & cap. *Solicitè*, & cap. *In literis*, & cap. *Sæpè contingit*, de reſtitut. ſpoliat. Et cùm ſunt Partium jura obſcura, reo potiùs favendum eſt quàm actori, cap. *Cùm ſunt*, de regulis juris. Atque favorabiliores Rei potiùs quàm Actores habentur, l. *Favorabiliores*, D. eod. tit. Et ſi actor & reus æquales probationes proferant, judicandum eſt pro poſſeſſore, cap. *Ex literis*, de probat. Præterea valet utrobique & in contractibus, & in ultimis diſpoſitionibus quod dicitur in §. *Per traditionem*, Inſtitut. de rer. diviſ. *Nihil eſt tam conveniens naturali æquitati, quàm voluntatem domini volentis rem ſuam in alium transferri, ratam haberi.* Si ergo cum hoc titulo poſſeſſio conjungitur, jus iſtud in judicio conſcientiæ completum videbitur, quanvis ſolennitas aliqua defuerit. Si autem penes unum ſit poſſeſſio rei, & alter nitatur jure voluntariæ per dominum alienationis, ſed requiſita ſolennitate carentis, in iſtiuſmodi ambiguitate poſſeſſor erit præferendus. Si tamen lis intentetur, ſtandum erit ultimæ ac ſupremæ Judicis ſententiæ.

VI. Supradictis adſtipulatur communis inter pias & timoratas perſonas uſus; is enim qui ab altero qui alienare poteſt, aliquid cum bona fide acceperit, ſive gratuita, ſive oneroſa diſpoſitione privata, nulliſque adhibitis ſolennitatibus, nullis teſtibus, nullâ ſcripturâ, ſe tutum in conſcientia credit, neque ei quiſquam prudens & eruditus reſtitutionem ſuaſerit. Finis porrò ſolennitatum eſt ut fraudibus occurratur. Hæc igitur cautio non eſt neceſſaria ubi de bona fide conſtat, ſaltem in foro conſcientiæ.

VII. Præterea leges ipſæ civiles apertè tuentur diſpoſitiones quibus defunctus de facultatibus ſuis inutiliter (ſic enim loquuntur, hoc eſt non adhibitis ſolennitatibus Juris) diſpoſuit, dum conſtet de ipſius voluntate. Hoc perſpicuè ſanciunt lex *Et ſi inutiliter*, & lex *Si veritas*, C. de fideicom. & lex *Quæſtionem*, eod. tit. & §. fin. Inſtit. de fideicomm. hæredit. Hæc tertia, quam cæteris præferendam duxi, opinio adſtruitur à Soto lib. 4. de juſt. quæſt. 5. art. 3. Banneſio diſp. 3. ad quæſt. 62. pag. 100. Thoma Sanchez lib. 4. conſiliorum, cap. 1. Ludovico Beja puncto 1. de furto & damno dato, caſu 2. Hi enim conveniunt in hoc, tam quoad contractus, quàm

quoad ſupremas voluntates, ob rationis paritatem. Seorſim verò utrique parti hujus ſententiæ ſuffragantur qui hoc admittunt in ſolis contractibus, & qui in ſolis ultimis voluntatibus, quorum pleroſque ſuperiùs allegavi.

CAPUT IV.

Quænam perſonæ contrahere prohibeantur, & de filiisfamilias, eorumque peculio: de Senatuſconſulto Macedoniano: de mulieribus & Senatuſconſulto Vellejano.

I. QUONIAM contractus eſt actus humanus ac liber, requirit neceſſariò liberum contrahentis conſenſum, ac per conſequens ſufficientem rationis uſum, & præterea bonorum, de quibus agitur, liberam adminiſtrationem. Qua de cauſa invalidè contraherent furioſi ac amentes (niſi dum habent dilucida intervalla judicii,) infantes quoque & prodigi, quibus prohibita fuit à Jure ſuorum bonorum adminiſtratio, niſi curatoris conſenſus interveniat, l. *Certi condictio*, §.5. & 6. D. ſi certum petatur: & l. *Is cui bonis*, D. de verbor. obligat. Inſuper pupilli, niſi cum licentia tutoris; & minores annis vigintiquinque, niſi cum curatoris conſenſu, l. *Si curatorem habens*, C. de in integrum reſtitut. Valent quidem initi ab his contractus, ſed reſciſſioni ſubjacent, ex quo impetrata fuerit pro eis in integrum reſtitutio, ſi eis de curatore proviſum non fuerat: ſed ſi curatorem habentes ſine illius interventu contraxerint, declarat eadem lex invalidè contrahi, nec opus eſſe ullatenus in integrum reſtitutione. Simile quid decernit lex *In cauſa* 2. D. de in integrum reſtitut. Ille tamen qui cum pupillo pubertati proximo & rationis compote, aut qui cum minore bona fide contraxit, non tenetur ei reſtituere ante Judicis ſententiam, eo quòd pupillus, aut minor naturalem obligationem contraxerit, ut declarat lex *Si pupillus*, D. ad legem Falcid. & lex 1. D. de novat. Ratio eſt, quia naturalis obligatio naſcitur ex conſenſu, l. *Stichum*, §. *Naturalis*, D. de ſolut. At pupillus non caret conſenſu, Inſtitut. de inutil. ſtipulat. §. *Pupillum*. Prædicta quidem ſic ſe habent attento jure communi: ſed in Gallia Regio reſtitutionis diplomate opus eſt minori, qui ſine curatoris interventu contraxerit, ut ejus contractus reſcindatur.

II. Filii

II. Filiifamilias in pubertate conſtituti poſſunt contrahere de ſuis caſtrenſibus & quaſi caſtrenſibus bonis: horum namque domini atque arbitri ſunt & ſecundùm proprietatem & ſecundùm uſumfructum. Secus de profectitiis & adventitiis, niſi ex conſenſu patris, ne jura quæ in hæc bona pater habet deteriora fiant.

III. Permagni refert filiorumfamilias jura explorari, ut ſciatur quid ſibi retinere, quid parentibus, quid fratribus cohæredibus debeant, vel non debeant. Horum eſt peculium quadruplex, caſtrenſe, quaſi caſtrenſe, profectitium, & adventitium. Ad caſtrenſe pertinent militaria ſtipendia, de hoſtibus ſumptæ manubiæ ac ſpolia, Ducum, aut commilitum dona, militaris apparatus ac ſupellex, arma, equi, veſtes, pecunia ad militiam profecturo data ſive ab ipſis parentibus, ſive ex aliorum liberalitate: illa item quæ Palatini in Aula ſive Principis largitione, ſeu propriâ induſtriâ acquirunt. Quaſi caſtrenſe illud eſt quod filiifamilias ex publico munere, aut ex honorifica profeſſione Judicis, alteriuſve Magiſtratus, Doctoris, Advocati, Medici, Scribæ, Notarii acquirere ſolent: illa præterea quæ Clerici titulo clericali lucrantur. Quin etiam, ut decidit authent. *Presbyteros*, C. de Epiſc. & Cler. res quolibet modo in Clericatu obvenientes, in poteſtate ſua Clerici habent, ad ſimilitudinem caſtrenſis peculii. Adventitium peculium verſatur in bonis quæ nec à patre, nec patris intuitu, ſed vel ex propria induſtria, aut labore, aut ex aliorum liberalitate, aut ex matris, vel avi materni rebus filius adipiſcitur. Denique profectitium peculium ea comprehendit quæ ex patris, aut avi paterni facultatibus, aut aliunde, ſed horum intuitu & cauſa filiofamilias obvenerunt.

IV. In caſtrenſi, vel quaſi caſtrenſi peculio nihil juris pater habet, ſed integrum dominium & adminiſtratio ſpectat ad filium, toto tit. D. & C. de caſtrenſi pecul. Adventitiorum bonorum proprietas ad filium, ſed uſuſfructus ad patrem pertinet, l. *Cùm oportet*, C. de bonis quæ liber. Profectitia verò bona ad patrem ſolum & ſecundùm proprietatem & ſecundùm uſumfructum ſpectant. Inſtit. per quas perſon. nob. acquir. §. *Sancitum*. Itaque filiusfamilias neque profectitia, neque adventitia diſtrahere, ſeu alienare poteſt, l. fin. §. *Filiis*, C. de bonis quæ liber. Secus dicendum de caſtrenſibus, vel quaſi caſtrenſibus, ut dictum eſt.

V. Emancipati verò liberi liberum habent diſponendi arbitrium, tam inter vivos, quàm mortis causâ de bonis adventitiis, etiam ſine conſenſu patris, eo quòd emancipatione acquiratur eis integrum bonorum adventitiorum dominium cum medietate uſusfructus, altera medietate quoad ſolum uſumfructum apud patrem remanente, ex Juſtiniani conſtitutione, l. *Cùm oportet*, §. *Cùm autem*, C. de bonis quæ liber. deb. & l. *Si viva*, C. de bonis matern. De bonis verò caſtrenſibus, vel quaſi caſtrenſibus filius poteſt liberè diſponere ac teſtari, quanvis de patris poteſtate non exiverit, l. *Nemo*, C. qui teſtament. Clericus quoque adhuc ſub patris pote-

ſtate conſtitutus habet ſimiliter liberam diſponendi facultatem, non tantùm de bonis quæ pro Clerico acquiſivit, verùm etiam de adventitiis, juxta d. authent. *Presbyteros*, C. de Epiſc. & Cler. adventitiis, inquam, quæ poſt Clericatum conſequutus eſt. Epiſcopus autem patriâ poteſtate ſolvitur, authent. *Sed hodie*, C. de Epiſc. & Cler. Quod jus vigere in univerſa Gallia teſtificatur Papo lib.7.placitorum, tit.1.num.24.

VI. Gravis, & quotidianæ praxis quæſtio eſt, utrum ea quæ filiusfamilias in paterna domo lucratur, pertineant ad ipſum, an ad patrem? Prima reſolutio hæc eſt. Lucra ex operibus artificialibus provenientia numerari inter adventitia, eaque proinde recuperari poſſe à filio poſt obitum patris. Itaque filius operam ſuam patri locare poteſt, ab eoque mercedem petere, deductis tamen expenſis quas pater in ipſo alendo fecit. Pater namque alere filium non tenetur habentem propria, ideſt caſtrenſia, quaſi caſtrenſia, vel adventitia bona, ut colligitur ex l. *Si quis à liberis*, D. de liber. agnoſc. atque in eo Doctores eſſe unanimes aſſerit Laiman. lib. 3. ſect.5. tract.4. cap.8. num.5. Dicit enim lex penult. D. de obſeq. parent. præſt. *Pietatem liberi parentibus, non operas debent.* Sanè ſi filius opificis verbi gr. operam ſuam patri præſtet, nullâ ſive expreſsè, ſive tacitè petitâ mercede, præſumitur illam velle patri remittere ex pietate, vel gratitudine, ut ſi mortuo patre repetere illam à fratribus velit, non ſit audiendus. Hæc tamen præſumptio ceſſat in foro conſcientiæ, ſi filius certus eſt de ſua contraria voluntate, quam patri ex metu, vel reverentia non ſit auſus ſignificare.

VII. Secunda reſolutio, ſi filiusfamilias ex bonis paternis nomine ipſo & voluntate patris lucretur, exempli causâ filius cauponis, fabri, aut mercatoris, non habet jus ſecundùm aliquos Authores exigendi mercedem aut lucri partem, quaſi iſta pertineant ad profectitium peculium: attamen Bartolus in l.1. §. *Nec caſtrenſe*, D. de collat.bon. & Baldus, & Salicetus, & alii plerique Juriſconſulti, quos citat & ſequitur Decius in l. *Illud*, C.de collat.num.10. & Angelus verb.*Peculium*, num.11. Navarra cap.17. n.144. Lopez p. 2. cap. 21. Leſſius lib.2. cap. 12. num. 81. cenſent lucri ejuſmodi partem filio deberi, ſi ejus induſtria & labor ad bona paterna acceſſit: & aſſerunt filio deberi ad minus tantum mercedis quantum extraneo deberetur. His addunt quod ſi præ metu reverentiali filius hoc jus petere non auſit, aut ſciat ſi repeteret ſe paſſurum repulſam, nec ſibi jus iſtud computatum iri, filium iſtum ſibi clam aſſumere in compenſationem poſſe, ſive vivente, ſive mortuo patre. Eſt enim hoc diſtinctum peculii genus mixtum ex profectitio circa paterna bona, & adventitio ratione proprii laboris & induſtriæ, cujus idcirco pretium tanquam adventitium bonum filio concedi debet, ne luctus cauſa ei detur videnti proprio labore quæſitum ab aliis poſſideri. Hoc tradit Franciſcus Stephanus à Sancto Joanne Præſes Aquenſis deciſ.21.pag.83. juxta §. *Sicut*, Inſtitut.

per

per quas perſonas : & leg. *Non oportet*, C. de bonis quæ liber. Deduci tamen hinc debet patri debitus uſusfructus. Laiman quidem loco cit. num. 6. contrarium opinatur, magiſque in id propendet, ut totum acquiratur patri. Oppoſitam nihilominus Doctorum opinionem judicat probabilem, eamque dicit Confeſſario ita poſſe inſervire, ut filiumfamilias in his terminis non facilè ad reſtituendum compellat, niſi ultra æſtimationem ſui laboris ac induſtriæ acceperit. At Bonacina de reſtitut. diſp. 2. quæſt. 10. punct. 1. num. 8. ſequitur illam Bartoli, Decii, Angeli, Navarræ, & Leſſii opinionem, ſicut etiam Filliucius tract. 32. cap. 10. quæſt. 5. num. 162. cum hac præcautione neceſſaria, ut filius ille patris negotia gerens deducat in primis ea quæ pater expendit in ipſo alendo; cùm ut aliàs dixi, non teneatur pater filium alere qui aliunde poſſit ſibi ad victum neceſſaria comparare. Deinde ut filius uſumfructum hujus lucri non ſibi vindicet ante ſui emancipationem, aut patris mortem, cùm certum ſit bonorum adventitiorum uſumfructum ad patrem pertinere, l. *Cùm oportet*, C. de bonis quæ liberis. Et ſanè deductis alimentis & uſufructu vivente patre, filius non debet eſſe deterioris conditionis quàm extraneus cui ejuſmodi merces deberetur; neque tenetur jure naturæ pro patre non egente laborare.

VIII. Quanvis filiusfamilias ſeſe contractu obligare poſſit perinde ac paterfamilias, l. *Filiusfamilias* 39. D. de obligat. & action. nullam tamen in Jure Civili obligationem contrahit ex mutuò accepta pecunia, ſi eam accepit dum eſſet ſub patria poteſtate; ſecus autem ſi erat jam emancipatus, quia Senatuſconſulto Macedoniano repellitur creditoris intentio, l. 1. in princ. D. ad Senatuſconſ. Maced. & Inſt. quod cum eo qui in alien. poteſt. §. *Illud propriè*: ubi hoc extenditur etiam poſtquam fuerit emancipatus filius, cui dum exiſteret ſub patria poteſtate creditor mutuò dederat. Inſuper valet exceptio iſta Macedoniani, licèt filiusfamilias mutuò accipiens renunciaſſet expreſsè Macedoniano: cùm enim hoc Senatuſconſultum fuerit introductum non in favorem filii, ſed in odium creditoris, renunciatio illa per filiumfamilias irrita eſt. Molinæus ad tit. C. de Senatuſconſ. Macedon. Bacquetus tract. de juribus juſtit. cap. 21. n. 127. Deſpeiſſeus p. 1. de mutuo, ſect. 1. num. 6. Exceptio Macedoniani tranſit etiam ad hæredes, ſive ſuos, ſive legitimos, ſive extraneos, l. *Si filius* 6. §. 1. C. ad Senatuſc. Maced. & Inſtit. quod cum eo qui in alien. poteſt. §. *Illud propriè*: & l. *Item ſi* 7. §. *Quanquam* 10. D. ad Senatuſconſ. Maced. Juvatur quoque Macedoniano pater filii cui mutuatum fuit, d. l. *Item ſi*, §. *Quanquam*, & l. *Sed ſi paterfamilias* 9. §. *Non ſolùm*, D. eod. & d. §. *Illud propriè*, Inſt. quod cum eo qui in alien. poteſt. Juvatur quoque Macedoniano is qui pro filiofamilias fidejuſſit, l. *Item ſi* 7. in princ. verſ. *Sed Julianus*, & l. *Sed ſi paterfamilias* 9. §. *Non ſolùm*, D. de Senatuſconſ. Maced. & l. *Exceptiones quæ*, §. ult. D. de exception. Inutilis quippe foret filiofamilias exceptio Macedoniani, ſi idem poſſet actione mandati conveniri à fidejuſſore qui pro

eo conventus ſolverit, §. ult. Inſtit. de replicationibus. Ceſſat tamen exceptio Macedoniani in patre, cujus mandato creditor filio ejus mutuaverit, d. l. *Sed ſi paterfamilias*, §. *Non ſolùm*, D. de Senatuſconſ. Maced. & l. *Zenodorus*, & l. *Si permittente*, Cod. eod. Eſt enim Macedonianum non ſolùm in odium creditorum, ſed præſertim in favorem parentum introductum, §. *Illud propriè*, Inſtit. quod cum eo qui in alien. poteſt. Ideoque poſſunt parentes huic renunciare.

IX. Sed ſi illi qui poterant juvari Macedoniano ſponte ſolverint, ſive filiusfamilias, ſive pater, ſive hæres, ſive fidejuſſor, non eis licebit ſolutum repetere : id enim multa jura exprimunt, l. *Si non ſortem*, §. *Filiusfamilias*, & l. *Qui exceptionem*, in princ. D. de condiction. indeb. & l. *Sed ſi paterfamilias*, §. pen. & ult. D. de Senatuſconſ. Maced. & l. *Quia* 10. D. eod. Ratio ejus rei eſt, quia obligatio naturalis prævalet poſt factam ſolutionem, ne condicatur ut indebitum quod naturæ jure debebatur. Curator tamen filiifamilias poteſt ſolus condicere, ſeu repetere mutuum à ſe, vel à minore ſolutum, quod ei creditum fuerat dum eſſet ſub patria poteſtate.

X. Macedonianum non admittitur ſi mutuatum fuerit ad mercaturam, ſciente & conſentiente patre, exercenti filiofamilias, quoniam patris voluntate contractum videtur, l. *Item ſi* 7. §. *Interdum*, D. ad Senatuſc. Maced. ut docent Ranchinus p. 3. concluſ. 135. Deſpeiſſeus p. 1. de mutuo, ſect. 1. n. 7. Nec ſi quis filiofamilias, præſertim longè agenti à patre, aliquid in neceſſitate conſtituto mutuatus fuerit, quod ipſe pater teneretur ei ſuppeditare : hoc enim aperta & naturalis ratio ſuadet. Atque ita in Curiis Regni hujus ſæpe judicatum fuit, ut refert ibidem Deſpeiſſeus.

XI. Exceptio Macedoniani admittitur in ſolo mutuo pecuniario, non verò in aliarum rerum mutuis, vini, olei, frumenti, pannorum. Verùm ſi hujuſmodi merces fuerunt venditæ, aut quovis titulo traditæ filiofamilias in fraudem legis, ut filiusfamilias diſtrahendo illas pecuniam ſibi compararet, tunc locus erit Macedoniano ad repellendam fraudulenti creditoris petitionem, l. *Si filiusfamilias crediderit*, in princ. & l. *Si quis* 3. §. *Is autem*, & l. *Item ſi* 7. §. *Mutui dationem*, D. ad Senatuſconſ. Maced. Atque ita judicatum Lutetiæ refert Papo lib. 12. placitorum, tit. 4.

XII. Mulieres vetat Vellejanum Senatuſconſultum pro aliis fidejubere ac intercedere, cùm antea ab Auguſti temporibus hæc interceſſio non eis prohiberetur, niſi pro ſolis maritis, ne maritalis affectus, vel metus eiſdem fraudi eſſet, l. 2. D. ad Senatuſconſ. Vellejan. Cæterùm ceſſat Vellejani privilegium octo caſibus quos induſtriosè collegit Accurſius ad l. 1. verſ. *Ne pro ullo*, D. ad SC. Vellejan. Primò in pecunia promiſſa pro ſervo manumittendo, l. pen. C. eod. Secundò in favorem dotis, non tantùm propriæ filiæ, pro qua mulier ſe genero ſuò obligat, ut pridem conſtituerant Valerianus & Gallienus, l. *Si dotare*, C. eod. ſed etiam generaliter pro quacumque dote etiam extraneæ, ex Conſtitutione Juſtiniani, l. ult. C. eod.

Tertiò,

Tertiò, ſi privilegio Vellejani fœmina renunciaverit, l.fin. §. ult. D. eod. Non poteſt quidem filiusfamilias renunciare Macedoniano, cùm non fuerit introductum in ipſius favorem, ſed patris, atque in odium creditorum. At Vellejanum eſt planè & directè in gratiam fœminarum: & licet unicuique renunciare juri pro ſe introducto, l. *Si judex* 41. D.de minor. & l. *Invito* 69. D.de diverſis reg.jur. Cæterùm ut iſta Vellejani renunciatio valeat, opus eſt fœminam priùs admonitam fuiſſe, ſive à Magiſtratu, ſive à Notario, in qua re conſiſtat iſtud ei indultum à Jure privilegium; & prudens Notarius, ut ait Papo, hujus admonitionis in ſcriptis mentionem faciet. Imò verò Corraſius in centuriis, cap. 74. Charondas lib.2. reſponſorum, cap.43. Deſpeiſſeus parte 2. tit.de cautionibus, ſect.2. num.13. hoc inſuper requiri aſſerunt, ut poſteriori actu fœmina renunciet Vellejano, alioqui præſumitur fœmina eâdem facilitate renunciaſſe Vellejano quâ conſenſit fidejuſſioni, niſi seriò deliberandi tempus poſt primam admonitionem fuerit ei conceſſum: atque diverſa allegant Curiarum placita, quibus invalida pronunciata fuit illa Vellejani renunciatio, quanvis oppoſitum his Curiæ Pariſienſis placitum referat Papo lib.12. tit.5. num.1.

XIII. Quartò non juvatur Vellejano fœmina ſi pretium accipiat pro interceſſione, l. *Antiqua*, C. ad Vellejan. Quintò ſi mulier ſponte ac mentiendo deceperit, l. *Si mulier in jure*, & l.*Si decipiendi*, D.eod. Et præclarè dicit lex *Et primò*, §.3. D.eod. *Deceptis, & non decipientibus jura opitulantur.* Infirmitas enim fœminarum, non calliditas auxilium meruit. Ideoque ſi vir ſciente & connivente uxore, rem uxoris creditori ſuo quaſi propriam obligaverit, non poterit uxor fraudis ac doli conſcia juvari Vellejano adverſus eundem creditorem, ut ſanxit lex *Si ſine*, C. eod. Si tamen creditor ab initio ſciebat eſſe rem uxoris, poterit Vellejano repelli per uxorem, d.l. *Si ſine*. Sextò ſi fœmina ſecundò fidejubeat intra biennium, vel dando creditori aliquod pignus, vel novum fidejuſſionis inſtrumentum faciendo, non quidem priſtinæ fidejuſſioni invalidæ ullum robur addit; ſed ſi eandem præſtet poſt biennium, non poterit Vellejano ſe tueri, l. *Si mulier perfectæ ætatis*, C. eod. Septimò ſi mulieri fidejubenti in rem ſuam verſum ſit, l. *Sed ſi eum*, D. eod. Octavò ſi fœmina ei pro quo intecceſſit ſuccedat, l. *Quanvis*, §. *Planè ſi mihi*, D.eod.

XIV. His aliam cauſam intermittendi Vellejani non infrequenter in praxi occurrentem ſuperaddunt Gallicani Juriſconſulti liberationem mariti ex carcere. Etſi enim ante ipſum Vellejanum Jus Romanorum abſolutè reprobaverat uxorum pro maritis interceſſionem, & Juſtinianus in authent. *Si qua mulier*, C.eod. irritam faciat omnem uxorum pro maritis contractam obligationem, etiam multoties & pluribus annis iteratam; cùm tamen fœminis permittat validam Vellejani in exterorum quorumcumque favorem renunciationem; modò poſt biennium iterum confirmetur: in Galliæ tamen Regno, & vicinis quibuſdam provinciis, ſi uxor pro libe-

rando

rando ex carceris detentione viro ſe obligaverit, non juvabitur Vellejano. Antonius Faber in ſuo Codice, lib.4. tit.ad Senatuſc. Vellejan. Chenutius centur.1. quæſt.52. Bacquetus tract.de jurib. juſtit. cap.21. num.123. Charondas reſponſorum lib. 11. cap. 38. Brodeus in Louetum, lit. *A*, cap.9. aliique plerique multa diverſarum Curiarum Senatuſconſulta congerentes. Quorum ratio in primis pietate fundatur: ſi enim Vellejanum ceſſat ob cauſam pietatis in manumittendo ſervo, l.penult. C. ad Vellejan. & in dotanda non ſolùm propria filia, ſed etiam extranea, l.ult. C.eod. quantò major eſt pietatis obligatio in educendo è carcere proprio marito? Hoc tamen intelligendum de incarceratione ob cauſam criminis, non verò ob ſolum pecuniarium debitum, ut docet Faber loco cit. definit. 16. Hoc enim caſu, non autem priore, poteſt vir de carcere egredi per bonorum ceſſionem. Præterea facilè nimis fraus Vellejano fieret ad ſpoliandam uxorem; hoc enim ſine creditores virum capi & carceri mancipari curarent, ut opes uxoris ad ſe traherent. Hæc Deſpeiſſeus dicto loco, num.13. Graves tamen multi Gallicani Juriſconſulti hanc diſtinctionem nullatenus admittunt, inter quos Chopinus comment. ad conſuetudines Pariſienſes, lib.2. artic.17. aſſerit uxorem quæ pro viro debendi reo, ideoque in carcere detento ſatiſdederit, ut eum in libartatem aſſerat, etiam nullâ factâ Vellejani renunciatione, ita obligari, ut non admittatur ad impetrandam per Principis literas fidejuſſorii nexus relaxationem: idque adſtruit tum adducto Supremæ Curiæ Pariſienſis Judicio, tum Juſtinianeâ Authenticâ *Si captivi*, C.de Epiſcop. & Cler. per quam etiam minor obligatur bonorum propriorum diſtractione captivi patris redemptioni.

CAPUT V.

De Mutuo.

I. CONTRACTUUM qui re perficiuntur, quatuor genera ſunt: Mutuum, Depoſitum, Commodatum, Pignus. De mutuo uberior eſt diſputatio tractanda ad uſurarum cognitionem, quæ occaſione mutui naſcuntur. Sic verò definiri poteſt, ut ſit Contractus quo rei dominium transfertur in accipientem cum onere & obligatione reddendi ſimilem in ſpecie & bonitate. Aut quod eòdem recidit, ut ſit largitio rei in quantitate certa conſiſtentis, cum ſpe tantumdem recipiendi, non in ſpecie, ſed in genere. Genus à Juriſconſultis hoc loco dicitur, quod propriè Philoſophi ſpeciem vocant, ut communiori conceptu frumentum, oleum, vinum. Speciem verò illi dicunt quod Philoſophi nomine

nomine individui exprimunt, ut hoc numero frumentum, oleum, vinum. Materia itaque circa quam verſatur mutuum, eſt res uſu conſumptibilis, in quantitate certa conſiſtens, hoc eſt definito pondere, ut eſt maſſa metalli, lanæ, fœni; vel numero, ut nummi, pecudes; vel menſurâ, ut triticum, vinum, oleum, panni, telæ.

II. Cúmque ordinaria materia quæ mutuo datur, ſit res uſu conſumptibilis, transfertur ejus dominium in accipientem hac lege, ut aliud æquivalens reddat. Itaque dicitur mutuum, quia de meo tuum fit, l.2. D. ſi cert. pet. Inde fit ut res ſemel mutuo tradita, quocumque modo pereat, ipſi mutuatario, non verò creditori pereat, quanvis caſu & ſine culpa mutuatarii pereat, qui non minùs tenebitur poſt rei mutuatæ qualemcumque jacturam, rem ſimilis generis creditori ex pacto reddere, l.*Incendium*, C.ſi cert.pet. Et cùm augmentum rei, vel decrementum domino rei cedat, ſi res credita, ſeu mutuata melior, aut deterior evadat, id omne cedet in lucrum aut jacturam debitoris. Quatenus mutuo transfertur traditæ rei dominium, eo ipſo differt à contractibus qui ſolo conſenſu, quanvis re nondum tradita, perficiuntur, ut ſunt emptio, locatio: & differt quoque à commodato & depoſito, quibus re tradita, dominium non transfertur. Hoc etiam diſtinguitur à commodato, quia in commodato res eadem tradenti reſtituenda eſt, quemadmodum & in contractu locationis, & utplurimùm in depoſito: & differt à permutatione, in qua res alia, eaque diverſi generis rependitur. Quod ſi res de ſua natura uſu conſumptibilis alteri tradatur ad tempus, ut eadem ſpecie ac numero reddatur, ut ſi tradatur alteri pecuniæ vel tritici quantitas non ad uſum conſumptibilem, ſed ad alium uſum legitimum, utputà ad ponendum loco pignoris; ſi id fiat cum pretii conventione, erit locatio; ſi verò gratis, erit commodatum, ſed nullatenus mutuum.

III. Civilis actio ex mutuo conſurgens vocatur Condictio certi, de qua tractant Digeſtorum & Codicis tituli *Si certum petatur*.

IV. Porrò cùm contrahatur mutuum in ſolius accipientis gratiam, neceſſe eſt eſſe gratuitum, præcipiente ſic Domino, Lucæ 6. *Mutuum date nihil inde ſperantes*. Alioqui eſſet injuſtum & uſurarium. Hac ratione ſic admonet Sanctus Auguſtinus in pſal.36. concione 3. *Si fœneraveris homini, ideſt ſi mutuo dederis pecuniam tuam, à quo pluſquam dediſti expectes, non pecuniam ſolùm, ſed aliquid plus quàm dediſti, ſive illud triticum ſit, ſive vinum, ſive oleum, ſive quodlibet aliud; ſi pluſquam dediſti expectes accipere, fœnerator es, & in hoc improbandus*. Et habetur 14. quæſt.3. cap.*Si fœneraveris*.

CAPUT VI.

De duobus reis in eandem rem in ſolidum obligatis: & de hypothecariis actionibus.

I. QUæſtio iſta de duobus reis uni creditori pro eadem re obligatis in ſolidum frequens occurrit, ut in hæreditario debito, ubi multi concurrunt hæredes in unam ſucceſſionem. Item in pluribus conſtitutis debitoribus, qui in unam eandemque ſtipulationem pacti ſunt cum uno creditore. Præterea in pluribus circa unum & idem debitum fidejuſſoribus. Similiter in multis reis quos eadem pœnalis ſententia ſingulos in ſolidum damnavit. Inſuper in pluribus qui ſimul ad idem damnum concurrerunt unanimes. Item in expenſis apparitoris qui ad diverſas obeundas exequutiones, exactiones, decretorum judiciariorum ſignificationes peregrè profectus in idem oppidum fuit; à ſingulis quippe reis has poteſt ſuæ peregrinationis expenſas repetere, ſi alii ſolvendo non ſint, aut alia ratione à ſolvendo ſe eximant. Præterea in Judice qui peregrè alicubi degit, ut in pluribus cauſis ſimul occurrentibus diverſos juriſdictionis actus exerceat; unde fit ut à diverſis Partibus pari jure ipſi debeantur victus & profectionis expenſæ. Denique & in aliis conſimilibus caſibus poteſt iſta quæſtio agitari.

II. Primùm igitur naturalis ratio ſuadet, eum qui rem ſibi debitam ab uno aliquo obſtrictorum ſibi reorum integram recepit, non poſſe ullatenus ab aliis ſimiliter obſtrictis repetere: & de ipſis naturalis juris viſceribus emerſit regula Juris ſub ultimo Digeſtorum & Sexti Decretalium titulo poſita: *Bona fides non patitur ut bis idem exigatur.* Jus idem paſſim inſinuatur ſub titulis expreſſis Digeſtorum & Codicis, Inſtitutionum & Authenticarum *De duobus reis.* Suffragatur lex *Si per imprudentiam*, §. fin. D. de evictionibus: *Si plures* (inquit) *mihi in ſolidum pro evictione teneantur, deinde poſt evictionem cum uno fuero expertus, ſi agam cum cæteris, exceptione me eſſe repellendum Labeo ait.* His conſonat §. *Si res aliena*, Inſtit. de legatis: *Si res aliena legata fuerit, & ejus vivo teſtatore legatarius dominus factus fuerit, ſi quidem ex cauſa emptionis, ex teſtamento actione pretium conſequi poteſt: ſi verò ex cauſa lucrativa, veluti ex cauſa donationis, vel ex alia ſimili cauſa, agere non poteſt. Nam traditum eſt, duas cauſas lucrativas in eundem hominem & eandem rem concurrere non poſſe.*

III. Jure quidem Digeſtorum & Codicis, tit. de duobus reis, liberum erat creditori ex pluribus in ſolidum obligatis reis quem vellet in totum conve-

conve

convenire : ſed poſteriori Novellarum jure Juſtinianus ſingulis reis beneficium diviſionis indulſit, ut eorum quilibet pro parte ſigillatim, & non in totum conveniatur, in authent. de duob. reis, in princ. & §. ſequenti, collat. 7. conſtitut. 9. & inſeritur authent. *Hoc ita*, C. eod. tit. Tres tamen in Jure conſtituti ſunt caſus, quorum vel uno occurrente ceſſat iſta diviſio actionum. Primus eſt, ſi debitores hujus diviſionis beneficio abrenunciaverint. Gloſſa in d. authent. *Hoc ita*, verb. *In ſolidum debentur*, C. de duobus reis : & novella 99. verb. *Cedere.* Secundum & tertium caſum exprimit authent. iſta dicens : *Si præſentes ſint, & idonei.* Itaque licèt beneficio diviſionis renunciatum non fuerit, ſi tamen debitorum alii præſentes ſint, alii procul abſint, putà extra Regnum, poterit creditor in ſolidum experiri adverſus præſentes. Tertius exceptionis caſus eſt, ſi inter debitores aliqui non ſint idonei, putà inopes & ſolvendi impotentes, d. novel. 99. cap. 1. & d. authent. *Hoc ita.* Ut verò de hac impotentia conſtet, requirit Juſtinianus ut præceſſerit impotentium diſcuſſio, quâ præmiſsâ diligentiâ concedit, ut cæteris qui ſunt idonei debitores, accreſcat pars illa obligationis quæ illi incubuiſſet cujus fuit comperta impotentia. Docet Charondas lib.7. reſponſorum, cap. 103. ſervari in Regno Franciæ legem *Omne*, D.pro ſocio, ut ſocii teneantur in ſolidum, ſi unus ex eis mutuam acceperit pecuniam in cauſam ſocietatis, & pecunia in arcam communem recondita fuerit.

IV. Poſtquam creditor rem ſibi à pluribus debitam, ab uno, vel altero eorum integram recepit, ille qui creditori perſolvit, actionem habet, non tamen ſolidariam, ſed pro numero reliquorum debitorum diviſam, ut ab his partes recuperet, quas eorum loco creditori communi perſolvit. Ipſeque creditor tenebitur jura ſua & actiones in eum transferre, ut qui integrè perſolvit, poſſit à ſingulis condebitoribus illud recuperare quod ultra eam, quæ ſe contingebat, debiti partem, de ipſorum partibus creditori erogaverit.

V. Fidejuſſores perinde ac principalem reum creditor habet ſibi obligatos. Et ſanè licuit olim creditori pro ſuo arbitrio adversùm fidejuſſores experiri, non diſcuſſo principali debitore, l. *Non rectè*, & l. *Iure noſtro*, C.de fidejuſſor. Verùm majori æquitate proviſum fuit demùm à Juſtiniano, ne ullus conveniatur fidejuſſor, niſi poſtquam debitor præcipuus diſcuſſus fuerit, aut certè procul abſit : ſed quum abeſt, poteſt fidejuſſor dilationem à Judice poſtulare, intra quam reum ipſum in judicium deducat conveniendum. Judexque certum ad hoc tempus definiet, quo tranſacto, nec reo comparente, compelletur fidejuſſor creditori ſatisfacere, & creditor actionibus ſuis cedet fidejuſſori, ut poſſit à reo ſolutum repetere. Authent. de fidejuſſ. & mandat. §. *Si quis igitur*, & §. *Non ſolùm*, collat. 1. conſtit. 4. & inſeritur in authent. *Præſente tamen*, C. de fidejuſſ. Et hoc jus paſſim viget in univerſa Gallia, teſtificantibus Maſſuerio in praxi, tit. de

obligationib. 29. num. 15. Guidone Papæ deciſ. 94. n. 5. Charonda lib. 2. reſponſorum, cap. 104. & in ſuis Pandectis, lib. 2. tit. de creditoribus 36. Deſpeiſſeo part. 2. tit. 2. de cautionibus, ſect. 3. n. 29. Sanè poſſunt non excuſſo reo conveniri fidejuſſores, ſi ſe in ſolidum cum reo obligaverint, & beneficio epiſtolæ Divi Adriani renunciaverint.

VI. Obligatio principalis debitoris non modò extendi poteſt ad fidejuſſores, verùm etiam horum defectu ad extraneos pignorum, ſeu hypothecarum poſſeſſores, contra quos creditor experiri poteſt actione hypothecaria, ſi res debitoris per publicas mutuæ conventionis tabulas fuerant antea ipſi hypothecatæ ac obſtrictæ, ſive per ſpecialem, ſive per generalem bonorum debitoris hypothecam. Ex veteri quidem Jure liberum fuerat creditori pro ſuo libito debitorem perſonali actione convenire; aut ſi magis placeret, etiam litem inchoare adversùs tertios bonorum hypothecæ obnoxiorum poſſeſſores, & hos aggredi per realem, ſive hypothecariam actionem, l. *Perſequutione*, C. de pignor. & hypoth. Cæterùm Juſtinianus hanc libertatem abrogavit per authent. *De fidejuſſoribus*, §. *Sed neque ad res*, collat. 1. conſtitut. 4. & inſeritur auth. *Hoc ſi debitor*, C. de pignor. & hypot. ubi ſtatuit non licere in judicio aggredi tertios pignorum poſſeſſores, niſi poſtquam ſufficienter diſcuſſus fuerit debitor actione perſonali, & ſecundo loco fidejuſſores, ſi aliqui ſint. Cùm enim actio hypothecaria ſit ſolùm ſubſidiaria & acceſſoria ad perſonalem, non videtur æquitati conſentaneum, ſi omiſſo præcipuo debitore, moveatur lis contra tertium poſſeſſorem hujus obligationis fortaſſe inſcium, & qui cauſæ iſti nunquam ſe ſponte ingeſſerit. Similiter alienum eſt ab æquitate, ſi prætermiſſo fidejuſſore qui ultrò ſe obligavit, divexetur tertius detentor qui potuit hanc ignoraſſe obligationem, quâ ſe debitor principalis, ejuſque interceſſor obſtrinxit.

VII. Jure Romano & communi diſcrimen ſtatuitur inter generalem & ſpecialem, ſeu particularem hypothecam, quod priùs neceſſe ſit ſpecialem hypothecam diſcutere, nec liceat creditori proſequi generalem, niſi in ſubſidium, poſtquam ſpecialem proſequutus, jus ſuum integrum adipiſci non valuerit; ſi nimirum res generali hypothecæ ſubjectæ ad poſteriorem creditorem tranſierint, l. *Quamvis* 2. C. de pignor. & l. *Quæ ſpecialiter*, C. de diſtract. pign. Specialis quippe hypotheca poſterioris etiam creditoris præfertur hypothecæ generali anterioris creditoris, ſi hic habet aliam ſpecialem ſibi ſufficientem. Sed ſi creditori anteriori non ſuppetat ſpecialis hypotheca ſufficiens integræ ſui juris recuperationi, tunc ſolùm ejus generalis hypotheca præferenda eſt ſpeciali poſterioris creditoris hypothecæ, ut providè ſtatuit lex *Si generaliter*, C. qui potior. in pign. habeant. Ita quidem diſponunt Romanæ leges; Provinciæ tamen, quæ mea patria eſt, conſuetudo innumeris Aquiſextienſis Senatus roborata judiciis, creditori tum generalem, tum ſpecialem hypothecam habenti libertatem

relinquit

relinquit experiendi prout libuerit, ſive in vim ſuæ ſpecialis hypothecæ, ſive in vim generalis, etiamſi agat adversùs poſteriores ſe creditores ſpecialibus munitos hypothecis, eoſque ſubmovebit. Apud nos enim quiſquis creditor tempore præcedit, poſterioribus cunctis inconcuſsè præfertur in ſuis etiam generalibus hypothecis, quibus nullæ præjudicant hypothecæ ſpeciales poſteriores, paucis dumtaxat exceptis, ut eſt hypotheca privilegiata, quam habet venditor adversùs emptorem, & quoſcumque alios creditores in re vendita pro ejuſdem rei pretio. Neque ſervatur in hac patria lex 2. C. de pignor. ſtatuens ſpecialem poſterioris creditoris hypothecam præferri generalibus anteriorum creditorum. Juſta quoque ratione communitur ea conſuetudo; inconveniens eſt enim priorum creditorum jura per poſteriores infringi ac violari. Sic enim fraudibus occaſio frequens aperiretur, & colluſionibus inter debitorem, poſterioreſque creditores interdum fictos & doloſè ſuppoſitos ad eludenda anteriorum jura & actiones ſolis ſubnixas generalibus hypothecis. Præterquam quod ſpecies ſub generibus includuntur, & qui totum dicit, nihil ſub toto complexum excludit, l. 2. C. de hæred. inſtit. l. *Quod ſi Mævius*, D. eod. l. 1. D. de penu legat. l. *Iulianus reſpondit*, D. de legat. 3. Neque apud noſtrates ſpecialis hypotheca poſterior anteriori, quamquam generali, prævalet, etiamſi vulgaris illa clauſula non fuerit contractui appoſita, ut ſpecialis univerſali non deroget. Hæc dicta ſunto citra eorum locorum præjudicium, in quibus oppoſitum ſervatur.

VIII. Illud denique (ut ad Jus commune regrediamur) tenendum eſt, præfatam ſubſidiariam, ſeu hypothecariam actionem adversùs tertios bonorum poſſeſſores decennii præſcriptiōne ſummoveri inter præſentes, & viginti annorum inter abſentes, dummodo poſſeſſio titulo ſimul & bona fide nitatur, l. 1. & 2. C. ſi adverſ. credit. præſcrip. oppon. etiamſi creditor anterior ſpecialem habuerit hypothecam ejuſdem rei quæ ad alium ex poſtfacto devenerit, ut docent Gallicani Juriſconſulti, & confirmant Gallicanarum Curiarum permulta judicia. Videri poteſt Deſpeiſſeus de contractib. part. 4. tit. 4. num. 32. Denique ne ſpecialis hypotheca deroget generali, ſolent Notarii ad cautelam apponere clauſulam iſtam, *La ſpecialité ne dérogeant à la generalité.* In præfata verò præſcriptione bona fides exigitur, non ſolùm ex parte emptoris, ſed etiam ipſius primi authoris: hujus quippe mala fides ſucceſſori nocet agenti bonâ fide, juxta Authent. *De malæ fidei*, C. de longi tempor. præſcript.

CAPUT VII.

De Uſuris.

I. VSURA eſt lucrum pecuniâ æſtimabile, vi mutui veri aut palliati quæſitum. Vox *lucrum*, in hac definitione locum generis ſubit: reliquæ voces differentiam conſtituunt. Vox *pecuniâ æſtimabile*, excludit lucra ſpiritualia, ut ſunt gratiæ & merita virtutum apud Deum, de quibus Jeſus Chriſtus ait Matth. 19. *Centuplum accipietis, & vitam æternam poſſidebitis.* Excludit inſuper merita inter homines, quos demereri quis poteſt mutuando, quum nullâ intercedente pactione ſperat amicitiam, vel gratitudinem mutuatarii, atque ex his ſponte & liberaliter emergentia commoda temporalia. Spes enim ab omni conventione remota neque uſuram in temporalibus inducit, neque ſimoniam in ſpiritualibus rebus, ut cum Sancto Thoma unanimes Doctores affirmant: dummodo in ſpiritualibus primaria intentio non verſetur circa commodum temporale, unde naſci poſſet, ut ſuo loco diſputabimus, ſimonia mentalis. Quod verò dixi, *vi mutui*, diſcrimen innuit uſuræ à veri damni emergentis, aut lucri ceſſantis compenſatione, & à pœnali mora cum culpa conjuncta, de qua conventum bona fide ab ipſo initio fuerit, juxta Gloſſam generaliter receptam in cap. *Conqueſtus*, verb. *De feudo*, de uſur. Dixi denique, *mutui veri, aut palliati*. Cùm enim verum mutuum, ut Juriſconſulti docent, conſiſtere ſoleat in rebus uſu conſumptibilibus, quæque in pondere, numero, vel menſura conſtant, & quarum dominium ſeu proprietas transfertur in mutuatarium, l. 2. §. *Appellata*, D. de rebus cred. & cùm aliunde mutuum ex Evangelica lege debeat eſſe gratuitum, Luc. 6. verſ. 35. *Benefacite, & mutuum date nihil inde ſperantes*; quidquid ratione mutui ultra ſortem exigitur, uſurarium eſt & indebitum. Concilium pariter Agathenſe can. 8. hoc docet: *Uſura eſt ubi amplius requiritur quàm datur, verbi gratiâ ſi dederis ſolidos decem, & amplius quæſieris.*

II. Mutuum non ſolùm explicitum, ſed etiam implicitum, quod palliatum vocant, eſt quoque illicitarum uſurarum ſeges & materia frequens, ut fit quum in emptione & venditione pretium ob anticipatam ſolutionem minuitur, aut augetur ob dilatam: perinde eſt enim ac ſi pretium mutuò daretur ab emptore; ſic tamen ut quod de juſto pretio demitur, cedat in lucrum fœneratitium ex mutuo ſimulato. Augmentum quoque juſti pretii ex dilata ſolutione perinde eſt ac ſi venditor illam pretii pecuniam

pecuniam mutuo daret ea lege, ut ille juſti pretii ſuperexceſſus locum teneat uſuræ, ut docent cap. *In civitate*, & cap. *Conſuluit*, de uſur. Secus tamen judicandum, ubi augetur pretium ob aliquam ex tribus memoratis cauſis, quæ ſingulæ juſtæ ſunt: Prima eſt, lucrum ceſſans cum debitis conditionibus: ſecunda, damnum emergens; quæ frequentiſſimè negotiantibus accidunt, eo quòd rerum pretia vel non ſolvantur, vel ultra modum differantur: quo fit ut mercatores negotiationum lucroſarum occaſiones plerumque diſperdant ex defectu pecuniæ ſibi debitæ. Tertia, eaque juſta cauſa fundatur in valdè culpabili dilatione ſolutionis, qualis occurrit frequens in Magnatibus, aliiſve perſonis, quas vel ob avaritiam piget debita perſolvere, quanvis commodè id poſſint; quæve ex oppoſito per prodigalitatem & luxum ſibi facultatem præripiunt creditoribus ſuis ſatisfaciendi: unde conſequens eſt, ut creditores gravia damna, jacturas & pericula ſuſtineant; ſi modò in hanc pœnam Partes convenerint, vel à Judice decernatur.

III. Mutuum ſimiliter palliatum & fœneratitium contrahunt quicunque roganti mutuam pecuniam prætexunt ſibi eam ad manus non eſſe; ideoque ex rogantis penuria lucrum captantes, vendunt merces aliquas majori pretio, etiamſi juſti pretii latitudinem non excedat, hac conditione, vel tacita intentione, ut eadem merx ſibi minore pretio retrovendatur. Perinde eſt enim ac ſi minus pretium retrovenditionis mutuarent cum uſurario lucro ſuperabundantiæ, quæ eſt in priore ſimulatæ venditionis pretio. Bonacina de contractibus diſp. 3. quæſt. 2. punct. 3. n. 9.

IV. Uſura jure ipſo naturæ prohibita eſt ob multiplicem rationem. 1. Quia jus naturæ reprobat plus ab alio exigi quàm à te receperit; quod facit omnis fœnerator. 2. Quia nefas eſt compellere quemquam ad emendum rem ſuam, cujus habet juſtum dominium: atqui mutuatarius eſt dominus rei ſibi creditæ; per mutuum namque transfertur rei creditæ dominium: nefas igitur eſt eo nomine quidquam ſuperabundans exigere. 3. Sicut injuſtè obligaretur creditor in partem jacturæ rei mutuò datæ, quia cùm abdicaverit ejus dominium à ſe atque uſum, nihil debet ſentire damni ex illius jactura; quandoquidem res omnis ſuo domino perit, ſi abſit aliena culpa: eadem ratione creditor nullum habet lucrandi jus ex re credita; lucrum enim & damnum æquo jure ad dominum rei pertinent. 4. Quia nulla permittit ratio, ut fructum ſibi aliquis quærat ex re non fructifera, quales ſunt res quæ ipſo uſu conſumuntur. Quocirca Deus in Scripturis paſſim uſuras damnat. Exod. 22. verſ. 25. Levit. 25. verſ. 35. Deuteron. 23. verſ. 19. 2. Eſdræ 5. verſ. 7. Pſal. 14. verſ. 6. Luc. 6. verſ. 34. & 35.

V. Leges quidem Cæſareæ minùs religioſæ fuerunt, quippe quæ uſuras permittebant ad certam ſummam redactas, & ad illas exigendas actionem dabant. Famoſiſſima lex olim Conſtantini Magni fuit, quæ habetur in Codice Theodoſiano, lib. 2. tit. ult. l. 1. tam circa fruges quàm circa

pecuniam

pecuniam numeratam, his verbis : *Quicumque fruges humidas, vel arentes indigentibus mutuas dederint, uſuræ nomine tertiam partem conſequantur ; ideſt, ut ſi ſumma crediti in modiis duobus fuerit, tertium modium amplius conſequantur. Hæc lex ad ſolas pertinet fruges ; nam pro pecunia ultra ſingulas centeſimas creditor vetatur accipere.* Erant iſtæ velut reliquiæ morum nuperi Paganiſmi. Sed illas Eccleſia ſanctioribus obtemperans legibus minimè probabat. Ne tamen Principum & Magiſtratuum animos à Chriſtiana Religione quaſi legum averſatrice alienaret, quodammodo diſſimulans tolerabat, ſoliſque Clericis per publicas & ſæpiùs iteratas ſanctiones prohibebat uſuras. Inde ſtatuit canon Apoſtolorum 43. *Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus qui uſuras à mutuum accipientibus exigit, vel deſinito, vel deponitur.* Nicæni etiam Concilii canon 17. utramque uſurarum prædictarum ſpeciem Clericis interdicit, eiſque nominatim vetat ἑκατοστὰς ; id eſt centeſimas, quæ pecuniis aſſignabantur ; & ἡμιολίας, ideſt ſeſcuplas, ſeu ſeſquialteras, quæ pro mutuatis frugibus conſtitutæ erant. Utraſque ſimiliter ſub nominibus τόκου, & ἡμιολίαι Clericis prohibet Concilium Laodicenum can. 5. qui canon inſeritur diſt. 46. can. *Non licet.* Clericos pariter fœneratores à Fidelium communione ſejungit Arelatenſis Concilii primi canon 12. Eadem Clericis iteratur prohibitio in Concilii Carthaginenſis tertii can. 16. & habetur in Decreto, 14. quæſt. 4. can. *Nullus Clericorum.* Generalior eſt prohibitio in Concilii Eliberini can. 20. ibi namque Clericis ſimul & laïcis fœnora vetantur, pœniſque diſtinctis coërcentur. Habetur porrò apud Gratianum ſola ejus pars quæ Clericos attingit, can. *Si quis,* diſt. 47. Sancti verò Eccleſiæ Doctores, ex Latinis Hieronymus, Ambroſius, Auguſtinus, Leo Papa, Gregorius Magnus ; & ex Græcis Baſilius, Chryſoſtomus, aliique in laïcos fœneratores ſæpe invehuntur. Vide aliquot eorum loca apud Gratianum 14. cauſæ quæſt. 3. & 4. Quibus adjungi poſſunt S. Baſilius tota homilia in pſal. 14. & Lactantius lib. 6. cap. 18.

VI. Hemiolias ſeu ſeſquialteras uſuras Theodorus Balſamon in Nicænæ Synodi can. 17. perperam exponit de medietate uſuræ centeſimæ, ut pro duodecim ſex tantùm annua præſtentur. Sed planè certum eſt ex ipſa Conſtantini lege hemiolias, ſeu ſeſquialteras uſuras fuiſſe ſolarum frugum, nihilque aliud ſignificare quàm exactionem totius mutuatæ rei cum augmento dimidii, ut pro duobus modiis mutuatis tres modii recipiantur. At centeſima uſura in ſola pecunia verſabatur, & addicebat creditori nummum unum ad ſingulos menſes pro nummis creditis centum : itaque annuatim pertingebat ad duodecim pro mutuatis centum. Arcadii tamen lex ſub eodem libro & titulo Codicis Theodoſiani uſuras Senatorum moderabatur ad dimidiam centeſimæ, hoc eſt ſex annua pro centum mutuo datis. Scribens Sanctus Hieronymus in hæc verba Ezechielis cap. 18. verſic. 8. *Si ad uſuram non commodaverit, & amplius non acceperit,* hæc ſapienter admonet : *Putant quidam uſuram eſſe tantùm in pecunia : quod prævidens Scriptura*

divina

divina omni rei aufert ſuperabundantiam, ut plus non recipias quàm dediſti. Solent in agris frumenti & milii, vini & olei, cæterarumque ſpecierum uſuræ exigi, ſive ut appellat ſermo divinus, ſuperabundantiæ: verbi gratiâ ut hyemis tempore demus decem modios, & in meſſe recipiamus quindecim, hoc eſt amplius partem mediam.

VII. Jus Civile in omnibus bonæ fidei contractibus, & præterea in legatis & fideicommiſſis, uſuras deberi decernit ex mora computanda ex die interpellationis, vel ex die litis conteſtatæ, l.*Mora fieri*, in princip. & §.*In bonæ fidei*, D.de uſur. l.fin. D.de peric. & com.rei vend. l.*Qui ſolidum*, & l.*Si quis ſervum ſuum*, D.de legat.2. l.*In bonæ fidei*, C.de uſur. Et quidem ſi per ſententiam Judex uſuras iſtas adjudicet, ſpectandum erit an fuerit mora iſta culpabilis, eo quòd reus cùm ſolvere debuiſſet, vel neglexerit, vel ſuâ culpâ, quæ obligatione poſterior ſit, putà luſibus, aut ſuperfluis expenſis ſibi ademerit ſolvendi facultatem. Si res ita ſit, poterit uſura adjudicata exigi, cùm ſit in pœnam culpabilis moræ per ſententiam, eamque juſtam impoſita. Idemque cenſendum ſi Pars, cui per ſententiam adjudicatum fuerit verum, nec fictum intereſſe, ſive lucri, ſive damni, ob rem tempore debito non perſolutam patiatur detrimentum. Sed ſi neque mora debitoris culpabilis ulla fuerit, aut juſtum lucri, vel damni intereſſe non intervenerit, non poteſt creditor in foro conſcientiæ hujuſmodi uſuras etiam per ſententiam adjudicatas exigere; debetque contentus eſſe recuperatione rei petitæ, & indemnitate expenſarum litis. Si verò ſive ex mora culpabili, ſive ex alia quavis culpa debitoris creditor verum damnum ſuſtineat, tenebitur in conſcientia mutuatarius illud reparare, quanvis nihil expreſsè conveniſſet, nec Judex quidquam decerneret. Eſt quippe naturalis obligatio damni alieni reparandi in eo qui ſuâ culpâ damnificavit, cap. fin. de injur. & dam.dato. Famoſus ille Pariſienſis Advocatus, cujus irreligioſitas commeruit, ut ipſius libri nomenque, quaſi alterius Eroſtrati, Romanis decretis proſcriberentur, vel ſolus ſufficere videtur apud Forenſes Gallicanos ab uſurarum praxi & patrocinio deterrendos, qui in ſuo Tractatu de uſuris, num.15. ſic loquitur: *Moribus invaluit, ut mutuum debeat eſſe, & ſit gratuitum, omneſque leges uſurariæ in mutuo prorſus exoleverunt. Quod eſt juſtum & rationabile, tum attentâ naturâ mutui, tum ad vitandam frequentiam turpium quæſtuum.*

VIII. Si creditori nullatenus petenti aliquid à mutuatario detur gratuitò, poterit ſine fœnore, vel peccato recipi. Verumtamen non eſt facilè præſumendum, omne oblatum eſſe gratuitum. Munera enim quandoque à debitoribus offeruntur metu ſeverioris exactionis cui ſe impares agnoſcunt ob paupertatis anguſtias. Si ergo munera iſta ſint pretioſa, aut pecuniaria, præſumendum eſt non eſſe ſpontanea, ſi debitor inopiâ laboret; debetque creditor oblata recuſare, ne occaſione alienæ paupertatis locupletetur. At ſi levia ſint munuſcula, nec pecuniaria, nec difficilè parabilia,

cenſeri poterunt ex ſpontanea animi gratitudine proficiſci, atque ita licebit recipere. Et hîc valebit regula iſta : Contrectans rem credens invitum dominum, committit furtum ; ſed furto non eſt obligatus ſi dominus erat volens, l. *Inter omnes*, §. *Recte*, D. de furtis.

IX. Poteſt creditor paciſci cum mutuatario ab initio de præſtando vero, nec ullatenus ficto intereſſe, idque poſtmodùm exigere. Ratio perſpicua eſt, quia in hoc nihil requirit præter juſtam ſui indemnitatem : neque juſtè compellendus eſt ad ſubeundam jacturam & damnum ex hoc ipſo quod alteri ſe beneficum præſtat, l.unica, C. de ſentent. quæ pro eo quod intereſt profer. Eaque lex duplicis rei meminit, ſcilicet lucri & damni, hoc eſt (ut ibi exponit Gloſſa in verb. *Poſſibile*, & Bartolus ibid.) lucri ceſſantis, & damni emergentis. Sit hoc exemplum damni emergentis. Deſtinatam habeo pecuniam reficiendæ domui meæ ne corruat, aut coëmendo tritico ad alimentarem anni proviſionem, vel fœno ad jumentorum pabula, vel ſeptis & aggeribus ſtruendis ad arcendam aquæ vim ne prædium inundet, aut ſolvendis nominibus ſeu debitis : & cùm aliam præſentem aut accommodam pecuniam non habeam, iſtam quam à me rogas pecuniam, tibi proteſtor jam eſſe illis præfatis rebus deſtinatam, mihique aliam non ſuppetere, ideoque ſimul de damno, ſi quod futurum eſt, à te reſarciendo proteſtor. Contingit exinde ut domus corruat, aut ut triticum, vel fœnum credito ſimul & cariùs emam, aut pecus fame pereat, aut ager aquis inundetur, aut cogar ab aliis mutuo ſumere cum uſuris. Exemplum verò lucri ceſſantis : Ego pecuniam habeo mercaturæ ad proximas nundinas deſtinatam ; ſed quia tibi mutuo roganti credo, aut quia præſtituto die non ſolvis, lucro ex mercatura ſperato fruſtrari cogor.

X. De utroque intereſſe, damni emergentis & lucri ceſſantis communiter ſcribunt Doctores, utrumque ex mutuo contingens exigi poſſe tribus caſibus. Prior eſt quum culpabilis in ſolvendo mora præceſſit. Secundus quum ſive ante, ſive poſt moram contigit, ſed mutuum datum eſt per aliquam vim, ſive Regis, ſive Civitatis, ſive alicujus præpotentis. Tertius, etiamſi nulla vis, vel mora, vel culpa debitoris intervenerit, dum tamen fuerit ab initio admonitus debitor damni impendentis, & iſte conceſſerit hoc damnum, ſi contingat, præſtare ultra mutuatam ſortem, ut expreſsè docet S.Thomas 2. 2. quæſt.78. art. 2. ad 1. idemque tract. de malo, q.3. art.4.ad 14. In tribus prædictis caſibus licet etiam ab initio convenire de ſumma ultra ſortem rependenda ad veriſimiliorem taxam æſtimationis illius intereſſe. Sotus lib. 6. de juſt. & jure, quæſt. 1. art. 3. Navarra in Manuali, cap.17. num.111. & in comment. de uſuris, num. 39. Toletus lib. 5. cap. 32. num. 7. ut alios innumeros ſileam. Dummodo fraus omnis procul eliminetur, neque incertus eventus tanti computetur ac ſi certus eſſet. * Igitur præter proteſtationem lucri ceſſantis, damnique emergentis, atque moræ culpabilis, ratio etiam habenda eſt periculi ſortis ac malæ

fidei

fidei ipſius mutuatarii, cui mutuans ſe exponit. Frequens namque experientia docet debitores ſive malè adminiſtrando, ſive per neglectum, ſive etiam per infortunium aut prodigalitatem, ſuis creditoribus decoquere ac verſuram facere. Alii moroſi adeò ſunt creditoribus, ut non niſi per vim & lites ac graves expenſas debita creditoribus exſolvant, quæ cauſa eſt vigentis apud Chinenſes legis, ut creditoribus adjudicentur triginta nummi ad ſortem nummorum centum. Quapropter Regulares Miſſionarii, qui fidem Chriſti in ea regione promovere ſtudent, communi conſilio ſtatuerunt quæſtionem hanc deferre ad ſolidam Petram, & Petri Cathedram conſulere, num iſtiuſmodi uſuræ in converſis ad Chriſti fidem tolerari poſſint. Qui tunc Summus erat Pontifex Innocentius X. diſcuſſionem iſtam ſacræ Cardinalium Congregationi delegavit, quæ indiſcriminatim ad triginta pro centum uſuras reprobavit, cùm ejuſmodi pericula pro rerum & perſonarum diverſitate admodum inæqualia ſint: ſed judicavit præter titulos damni emergentis vel lucri ceſſantis, poſſe inſuper conveniri ac exigi compenſationem probabilem quæ proportionem habeat cum ejuſmodi periculis, quæ ſi contingant, deterior fiet creditoris conditio. Decretum iſtud ſibi exhibitum authoritate Apoſtolica confirmavit Innocentius X. Pontifex, & refertur à Ludovico Bancel Dominicano Theologiæ Profeſſore.]

X I. De intereſſe lucri ceſſantis, quod poſſit in mutuo exigi, communis eſt graviorum Doctorum conſenſus, Oſtienſis, Panormitani, Joannis Andreæ, Sylveſtri, Cajetani, Conradi, Adriani & aliorum quos citant & ſequuntur Navarra, Bonacina, Leſſius, Covarruvias lib. 3. variarum reſolut. cap. 4. Gravis quidem Author Dominicus Soto lib. 6. de juſt. quæſt. 1. declarat ſe hanc opinionem non improbare, præferre tamen oppoſitam negantem eſſe habendam ullam rationem lucri ceſſantis, quam ante ipſum propugnaverat Innocentius. Sed ſive Doctorum non minoris ponderis ac meriti multò ampliorem multitudinem, ſive rationum momenta expendantur, ſatis perſpicuum eſt, non poſſe citra injuſtitiam hinc excludi lucrum ceſſans: qui enim lucrum petit ſibi compenſari, nihil petit quàm juſtam, ſibique ex collato in alium beneficio debitam indemnitatem. Ex ipſis juris naturalis regulis hauſtum eſt quod ſacri Canones declarant, officium ſuum nemini debere eſſe damnoſum. Ipſaque lex *Ne liberalitate* D. de re judic. decernit, ne liberalitate ſua quis de inopia periclitetur. Ille verò qui privatus mediis ad lucrum aliquod juſtum deſtinatis, indubitatè jacturam futuri boni patitur, & deteriorem conditionem incurrit, & conſequenter jus habet petendæ indemnitatis, ſi de illa convenit ab exordio cum illo cujus rogatu ſe iſto ad deſtinatum lucrum medio ſpoliavit. Secundò pecunia quæ mutuo [illegible]tur, quatenus ſubeſt deſtinationi ad lucrativum negotium, ſimulque ipſius deſtinantis induſtriæ, pluris valet quàm ipſa eadem per ſe tantùm ſpectata, cùm in illa priori conſideratione ſit princi-

 pium

pium & ſemen ſperati lucri, idque in ſe virtute continens lucrum. Igitur ſic ſpectata plus valet quàm ſeorſim ſpectata, & diviſim ab illo deſtinato emolumento. Tertiò negari non poteſt, ſpem illam lucri efficaciter deſtinati eſſe pretio æſtimabilem, cùm conſtet apud omnes, ſpem lucri, ſeu quod idem eſt, ſperatum lucrum, juſto pretio vendi poſſe, ut conſtat in Jure de venditione futuri jactus retis, l. *Si jactum*, D. de action. empti. Idemque de fructu agrorum futuro, de fœtibus pecorum nondum editis. Quartò par debet eſſe ratio damni & lucri; contrariorum enim eadem eſt diſciplina. Itaque par debet eſſe damni & lucri æſtimatio. At concedunt Innocentius & Soto, quando ex mutuo damnum aliquod futurum formidatur, licere de eo compenſando paciſci. Ergo licet pariter quando ſperatur lucrum, ſi ſpes rationabilis ſit. Quintò, quia amiſſio boni rationabiliter ſperati computatur inter damna, & proinde jure merito tenere locum poteſt damni emergentis, quod à compenſatione mutui duo illi Doctores non repellunt. Sextò, ex eo quod illi fatentur licitum eſſe paciſci de lucro ceſſante quandocunque aliquis per vim aut fraudem mutuum dare compellitur, concludi facilè poteſt, licitum quoque eſſe ita paciſci, nullâ etiam vi, aut fraude adhibitâ. Vel enim pactio de compenſando lucro ceſſante juſta eſt, vel uſuraria. Si juſta, ergo licita: ſi injuſta & uſuraria, ergo abſolutè illicita, & ideo prohibenda quoque homini per vim aut fraudem circumvento, vel compulſo. Illa enim compulſio valorem non auget, nec pretium rei mutuatæ. Cúmque uſura ſit jure naturæ illicita, nullus prætextus coactionis poteſt illam juſtificare, ſed ſolùm intereſſe lucri, vel damni. Proinde ſi intereſſe lucri accedens ad mutuum libertate plena contractum cenſetur illicitum, non minùs erit illicitum etiam oppreſſa libertate. Septimò ſi quis me roget ne laborem, vel ut inſtrumenta artis meæ ſibi commodem, quanvis mihi liberum ſit vel recuſare, vel acquieſcere; ſi tamen acquieſcere lubet, poſſum cum rogante paciſci de præſtando mihi lucro quod ex meo labore conſequi ſperabam. Idem igitur in libero mutuo, quod in libero commodato ſtatuendum; cùm inter ſe communia hæc habeant quod gratuitò fiant, & quod celebrentur ambo in gratiam recipientis.

XII. Secluſo autem intereſſe damni aut lucri, necnon pœnâ pecuniariâ, vel inter partes conventâ, vel à Judice decreta ob culpabilem moram, adeo Jura reprobant aliquid ultra ſortem peti, ut leges ſimul Eccleſiaſticæ & Imperiales decernant nefas eſſe creditori fructus obnoxii ſibi pignoris percipere, niſi cum pari & æquivalente ſortis diminutione, cap. *Ex literis*, de jurejur. & l. 1. Cod. de diſtract. pign. Ergo pari, imò fortiori jure quidquid fœnerator aliunde ex minùs ſibi obnoxiis debitoris bonis exigit, computandum eſt in ſortis ipſius parem diminutionem.

XIII. Ut autem mutuator licitè poſſit id quod ſua intereſt in pactum deducere, tres quæ ſequuntur conditiones neceſſe eſt concurrere. Prima

eſt

eſt ut mutuum ſit verè cauſa damni emergentis, aut lucri ceſſantis; verbi cauſâ, ut pecuniam deſtinatam negotiationi, vel emptioni rei frugiferæ ſubtraham ab illa deſtinatione, eo quòd tibi mutuem. Nec id ſolùm, ſed requiritur inſuper ut non habeam aliam penes me otioſam pecuniam, quam poſſim ſubſtituere in eundem uſum ad quem priorem deſtinaveram pecuniam, quam tibi do mutuo: ſi enim par alia pecunia mihi reſtet, ceſſabit prætextus lucri ceſſantis, aut emergentis damni, cùm facilè poſſim illud intereſſe reparare impendendo in hoc ipſum eam, quæ mihi ſupereſt, pecuniam otioſam. Ad hoc tamen non eſt neceſſe illam pecuniam computare quæ in alios eventus rationabiliter ſepoſita eſt, ut rectè notat Navarra cap. 17. num. 212. qualis eſt illa quæ reſervatur ad alimenta & proviſiones familiæ, ad filiorum dotem, ad emendam præfecturam, vel officium, ad caſus fortuitos, quos prudens & commodus paterfamilias debet præcavere, ne inopinatò ingruente aliquo eorum opprimatur, ut ſunt morbi privati, incendia, bella, epidemiæ, occurrentia litigia, longinquæ profectiones. Secunda conditio eſt, ut minus lucrum exigas quàm quod ex tua deſtinatione ſperare poteras, ſiquidem deducenda eſt laborum & expenſarum æſtimatio, & quanti minoris valet id quod futurum atque incertum eſt, quàm quod certum eſt & præſens. Tertia demùm conditio eſt, ut lucri ceſſantis compenſatio non exigatur ſtatim dato mutuo, ſed poſt conveniens intervallum: ut ſi ex mutuo centum aureorum debeantur mihi octo lucri ceſſantis, non paciſcar octo ſtatim mihi ſolvi; alioqui enim jam reipſa non mutuo centum, ſed ſolùm nonaginta duos aureos: & tamen non minùs ex illa imminuta ſumma referrem nomine intereſſe, quàm ſi mutuaſſem centum. Medina de uſur. quæſt. 3. §. *Septima conditio*, Leſſius cap. 20. dub. 11. num. 99.

XIV. Hîc admonendos duco & pœnitentes, & Confeſſarios, plerumque fieri ut homines per cæcum ſui amorem decipiant alios, atque etiam ſeipſos falſis prætextibus, quibus ſuas obvelant uſuras ad excuſandas excuſationes in peccatis. Unde Sanctus Papa Gregorius 1. part. Paſtoralis, cap. 9. ait: *Sæpe ſibi de ſe mens ipſa mentitur.* Multi quippe fundant intereſſe in hoc, quod poſſent creditam pecuniam exponere legitimo alicui lucro, cùm tamen nullum ad id habeant, aut habuerint efficax propoſitum, aut etiam repugnantem habeant voluntatem ob pericula quæ reformidant. Iſti quidem identidem affirmant ſe nunquam commiſſuros ut ſuæ pecuniæ arcis otioſæ includantur; cùm tamen aut ſolùm intendant ex mutuo lucrum, vel ſaltem de aliis lucrandi modis nihil certò ac efficaciter proponant, niſi fortè ſolo illo caſu quo fidi debitores non occurrerent, quibus tutò ſuam pecuniam cum fœnore credant. Illud propoſitum eſt planè præpoſterum, nec poteſt fundare lucrum ceſſans. Ut enim verè obtendi poſſit ceſſans lucrum, neceſſe eſt ante mutuum præceſſiſſe completam & efficacem voluntatem aliis negotiis licitis & lucratoriis pe-

cuniam iſtam impendendi, quam poſtmodùm rogor alii mutuo credere. Idque adeo certum eſt, ut Toletus lib.5. cap. 33. num.2. & 3. aſſerat omnes hac in re Doctores convenire. Et tamen eorum plerique qui lucrum ceſſans prætexunt, recuſare ſolent occurrentes occaſiones illius lucri quod ſibi ceſſare prætexunt, quales ſunt prædiorum frugiferorum emptiones, frugum aut fructuum mercimonia, veræ, nec fucatæ cum mercatoribus ſocietates, aut cenſus perpetui; quia videlicet in hoc unum, aut certè primariò intendunt, ut lucrum ſpecioſo & fallaci prætextu reportent ex mutuo cum certiſſima mutuatæ ſortis recuperatione, quæ magna eſt avaritiæ illecebra.

XV. In pignoribus quoque & hypothecis contrahitur etiam palliatum fœnus, ut fit in pacto legis commiſſoriæ, quod debitorem amiſſioni pignoris adſtringit, transfertque illud in creditorem, ſi tempore præſtituto non ſolverit. Jubent verò leges pignus diſtrahi, & ex ejus pretio ſummam debitam deduci, quâ creditori ſatisfiat, necnon diſtractionis impenſas; totum verò reſiduum reſtitui debitori. Pactum legis commiſſoriæ circa pignora damnatur in utroque Jure, cap.1. & 2. de uſur. & l.1. & 2. C. de pignorat. action. Verùm duobus caſibus Canones permittunt creditori fructus pignoris percipere ſine ſortis diminutione. Primus eſt, ſi dominus feudi pro debita ſibi à vaſſallo penſione ſumat in hypothecam ipſum feudale prædium; non enim quos inde fructus capiet, conferre tenebitur in ſortem, cap. 1. & cap. *Conqueſtus*, de uſur. & cap.1. de feudis. Ex quo enim feudum in manus Domini directi recidit, ſpectant ad ejus dominium fructus ex jure feudali. Secundus caſus eſt in pignore dotali quod ſocer genero aſſignavit. Poteſt enim gener fructus ſine dotis diminutione percipere pro ſuſtinendis oneribus matrimonii, cap. *Salubriter*, eod. tit. Ulteriùs addit Soto de juſtitia lib.6. quæſt.1. art.2. idem juris eſſe in vidua quæ mortuo viro ſuam nondum dotem recepit, ut poſſit ad onera viduitatis ſuſtinenda fructibus frui dotalis hypothecæ ſine ulla dotis deductione. Cæteroqui fructus quos creditor ex pignore percipit, computandi ſunt in ſortis diminutionem, cap.1.& d.cap. *Salubriter*, de uſur.

XVI. Denique hoc ſciendum, prohibitum eſſe ab utroque Jure, Eccleſiaſtico & Civili, uſuras nondum perſolutas in ſortem convertere, l. *Ut nullo modo*, C. de uſur. & Pii V. Conſtitutio de cenſibus idem prohibet, ne cenſus antea conſtitutus augeatur ex penſionibus debitis quidem, ſed non ſolutis, quanvis ex jam ſolutis augeri poſſit. Navarra quidem, Azorius, Bonacina de contractib. diſp.3. quæſt. 4. num. 40. aliique Doctores aſſerunt iſtam prohibitionem non eſſe juris naturæ, ſed duntaxat poſitivi in æquitate fundati, ne cenſuarii hujuſmodi acceſſionibus ſupercreſcentibus opprimantur. Quæ prohibitio dum viget, obligat ſecundùm conſcientiam, ſicut & aliæ Juris poſitivi diſpoſitiones, de quibus pronunciat Apoſtolus Rom.13. *Qui poteſtati reſiſtit, ordinationi Dei reſiſtit. Ideò neceſſitate ſubditi eſtote,*

eſtote, non ſolum propter iram, ſed etiam propter conſcientiam. Uſuras uſuris ſupernaſcentes vocant Græci Anatociſmum.

XVII. Plerumque uſuvenit, ut novus creditor alienum mutuum ſuâ pecuniâ exſolvendo, ſubrogetur in jus & nomen prioris creditoris, qui juſto titulo lucri ceſſantis, vel emergentis damni uſuras ex mutuo reportabat, quique novo iſti creditori qui id mutuum exſolvit, omni jure ſuo cedit: quæritur an vi hujus ceſſionis licitum ſit ſubrogato huic creditori eaſdem uſuras circa mutuatarium continuare? Videbitur forſan alicui hoc ei licere, tanquam ſucceſſori ac ceſſionario prioris creditoris qui eas licitè exigebat, juxta communem utriuſque Juris regulam: *Qui in jus alterius ſuccedit, eodem quo ille jure uti debet.* Cæterùm contrarium prorſus ſtatuendum, niſi novus iſte creditor ſimiliter patiatur lucri, vel damni intereſſe. Cùm enim jus illud quod priſtino creditori competebat, ſit penitus per ſolutionem extinctum, non poteſt in ſubrogatum creditorem tranſmitti, ſecundùm alteram iſtam Juris regulam: *Nemo plus juris in alium transferre poteſt, quàm ipſe habet*, cap. *Nemo poteſt*, de regul. jur. in 6. & l. *Nemo plus juris*, D. eod. Caput iſtud concludo legis tum Romanæ, tum Franciceæ prohibitione. Juſtinianus non committit ut tutores & curatores (in quibus erat plauſibilior uſurarum prætextus) minorum pecunias uſuris exponant; ſic enim novellâ 72. §. *Quoniam*, ſancit: *Quoniam autem videmus curatores, quicumque Dei memoriam habent, ad curam difficulter accedere propter fœneratorum neceſſitatem, ſancimus nullam neceſſitatem ex legibus eſſe curatoribus minorum pecunias fœnerari, ſed cautè reponere & reſervare.* Succeſſit poſterior novella Baſilii Macedonis, prohibens tutoribus & curatoribus minorum & pupillorum pecuniam fœnori dare. Deinde altera Leonis cognomento Philoſophi, qui patri Baſilio ſucceſſit, quâ profitetur pupillares has uſuras divina lege vetitas eſſe: permittit tamen generaliter uſuras, quemadmodum alia mala publicè tolerantur, ut Judaïci cultus, lupanaria, eo quòd inopes urgente neceſſitate non aliam poſſent nanciſci pecuniam niſi fœnebrem. His ſubjicio Henrici III. Gallicanam Sanctionem in Comitiis Bleſenſibus, art. 202. *Omnibus cujuſcumque ſexus & conditionis inhibemus uſuras exercere, ac pecuniam fœnori mutuare vel lucro, ſub pœna pro prima vice honoraria petendæ veniæ, & exilii, & gravis pecuniariæ multationis, cujus quarta pars denuntiatoribus adjudicabitur. Pro ſecunda autem vice pœna corporea & generalis bonorum confiſcatio infligetur. Quibus iiſdem pœnis ſubjacere decernimus etiam proxenetas & mediatores uſurarum.*

CAPUT

* CAPUT VIII.

De uſura fundata ſuper periculo ſortis.

I. CIRCUMSPECTE procedendum eſt in diſcernendis periculis creditæ ſortis: cupiditas enim, quam radicem malorum omnium vocat Apoſtolus, plerumque animum excæcat, ut ſibi pericula effingat, quæ reipſa nulla ſunt; aut gravia putet quæ leviora ſunt. Nec tamen negari poteſt, vera pericula quibus res exponitur, eſſe pretio æſtimabilia, damniſque & jacturis obnoxia, quæ recta ratio & juſtitia compenſari meritò judicent, ne unicuique officium ſuum vertatur in damnum. Hæc itaque æſtimatio judicium requirit probi prudentiſque viri. Frequens enim docet experientia, multos accidere caſus, per quos res creditæ deteruntur vel conſumuntur, aut eò adducuntur ſive ex debitorum adverſis rebus, ſive ex aliorum creditorum concurſu, ſive ex mala fide vel judiciariis tricis & artificioſis evaſionibus, ſive ex inevitabilibus litium expenſis, ſive ex Judicum ipſorum favoribus & corruptelis, ut multis ſatius fuerit rem debitam non repetere quàm judicio proſequi: ita ut certiſſima veritate nitatur iſta Juris regula: *Minus eſt habere actionem quàm rem*, lege *Minus eſt*, D. de regul. jur.

II. Licitum eſt igitur in mutuo aliquid ſupra ſortem recipere ratione periculi amittendi ſortem, aut recuperandi cum moleſtiis, laboribus & expenſis, ut docent Sylveſter verbo *Uſura* 1. quæſt. 35. Petrus Navarrus lib. 3. cap. 2. num. 343. Medina tract. de reſtit. quæſt. 38. Filliucius tract. 34. num. 97. & 103. Bonacina de contract. diſp. 3. quæſt. 3. puncto 5. Ceſſant tamen hujuſmodi cautiones ubi creditor nihil periclitatur, eo quòd ſit præmunitus idoneis cautionibus, fidejuſſoribus & pignoribus. Sed tandem præter rationis & periculi evidentiam, quale non tenetur creditor ſubire, quæſtionem & reſolutionem iſtam extra omnem dubitationis aleam eximit Decretum Sacræ Congregationis ab Innocentio X. Pontifice approbatum, poſtulantibus apud Sinenſium regionem Regularibus Miſſionariis, Romæ typis editum anno 1645. relatumque à Ludovico Bancel Dominicano Profeſſore Theologiæ in Avenionenſi civitate, & Fidei Inquiſitore, in ſua Morali Summa, verbo *Uſura*, his ſancitum verbis: In præfato Sinarum Regno lege ſtabilitum eſt ut in mutuo triginta pro centum accipiantur abſque reſpectu lucri ceſſantis & damni emergentis. Quæritur utrùm Chriſtianis ſit licitum pro pecuniarum ſuarum mutuo, licèt non interveniat lucrum ceſſans aut damnum emergens, prædictam triginta pro centum quan-

titatem

titatem lege Regni taxatam accipere? Et cauſa dubitationis eſt, quia in recuperanda pecunia eſt aliquod periculum, quod qui accipit mutuum fugiat, vel quod tardet in ſolvendo, vel quod neceſſe ſit coram Judice repetere, vel proper alia hujuſmodi. *Cenſuit Sacra Congregatio Cardinalium S. R. E. ratione mutui immediatè & præcisè nihil ultra ſortem principalem eſſe accipiendum. Si verò aliquid recipiant ratione periculi probabiliter imminentis, prout in caſu, non eſſe inquietandos, dummodo habeatur ratio probabilitatis periculi & qualitatis ejuſdem, ac ſervata proportione inter periculum, & id quod accipitur.*

III. Apud quoſdam Summiſtas evidenti rationi prævaluit capitis *Naviganti*, de uſur. malè intellecti, aut ut alii volunt, depravati authoritas, cujus capitis hæc leguntur verba: *Naviganti vel eunti ad nundinas certam mutuans pecuniæ quantitatem, pro eo quod in ſe recepit periculum recepturus ultra ſortem, uſurarius eſt cenſendus.* Quidam textum prout vulgò legitur, falſitatis arguunt, & ablatam negativam vocem conqueruntur, voluntque legi, *Uſurarius non eſt cenſendus.* Id contendit ſcribens in hoc ipſum caput Barboſa, idque clarè infert ex collatione verborum immediatè ſubſequentium: *Ille quoque qui dat decem ſolidos, ut alio tempore totidem ſibi grani, vini, vel olei menſuræ reddantur, quæ licèt tunc plus valeant, utrùm plus vel minùs ſolutionis tempore fuerint valituræ veriſimiliter dubitatur, non debet ex hoc uſurarius reputari.* Ubi particulæ, *Ille quoque*, indicant Pontificem velle neutrum cenſendum eſſe uſurarium. Si enim de uno vellet, & non de altero, non addidiſſet, *Ille quoque*, quæ ſunt voces paritatis & conformitatis; ſed dixiſſet, *Et ille econtrà.* Idque probabiliùs commonſtrat ab exſcriptore aliquo depravatum fuiſſe textum, amotâ negativâ. Alii verò quos allegat & ſequitur loco ſuperiùs adducto Bonacina, advertentes alienum eſſe ab ordinario uſu, ſi mutuans ipſe aſſecuratorem ſe conſtituat erga mutuatarium illum mercatorem, omnemque inter creditorem & debitorem initam obligationem ſupra mutui ſolutionem additam, reprobari jure ipſo ut uſurariam, colligunt à mutuante fuiſſe mutuatario impoſitam legem, ut non alium quàm ſeipſum eligeret adverſus pericula obventura fidejuſſorem; & fortaſſis acceptâ (quod deterius eſt) à mercatore cui mutuabatur, pecuniâ.

IV. Pari ratione tametſi uſurarium ſit cariùs vendere præcisè ob dilatam ſolutionem mercium, cap. *In civitate*, de uſuris; licitum eſt tamen creditò vendentibus augere aliquatenus pretium ob incommoda quæ ſubit mercator: tum quia ſolitus eſt de præſenti pretio nova contrahere mercimonia, ſuaque augere lucra, quod eſt verum lucri ceſſantis, aut damni ſibi emergentis intereſſe: tum etiam ob periculum, cui ſe exponit, pretii vel amittendi, vel diminuendi, vel cum expenſis, aut cum emptoris malevolentia & moleſtiis recuperandi. Etiamſi verò poſtmodùm contingat, ut mutuator aut emptor rem ſuam vel pretium ſine jactura vel moleſtiis, quales

apparenter metuebantur, recipiat, poteſt ſibi augmentum prædictum retinere, modò pretium non fuerit immoderatum, & reverà periculum fuerit amittendi vel expendendi, aut graves ſubeundi à debitore moleſtias. Ratio eſt, quia propter hujuſmodi pericula quibus ſe creditor expoſuit, res ipſa pluris valebat, ideoque poteſt exceſſum retinere. Petrus Navarrus lib. 3. cap. 2. num. 134. Covarruvias lib. 2. var. reſol. cap. 3. num. 6. Leſſius lib. 2. dub. 4. num. 28. & 52. Bonacina de contract. diſput. 3. quæſt. 2. puncto 4. num. 18. & 19. Medina de reſtit. quæſt. ult. aliique. Juſtitia quidem commutativa, ut docet Ariſtoteles, in æqualitate conſiſtit utrobique ſervanda, lib. 5. Ethic. cap. 5. ſed æqualitatem ac pretium variant diverſæ circumſtantiæ hinc inde occurrentes.]

CAPUT IX.

De Emptione & Venditione.

I. Contractuum alii celebrantur in gratiam dantis, ut depoſitum; alii in gratiam accipientis, ut mutuum, commodatum, donatio; alii in gratiam utriuſque, ut emptio venditio, locatio conductio, pignus, ſocietas. Secundùm tres haſce differentias alii contrahentium tenentur de dolo & lata culpa tantùm; alii pariter de levi culpa; alii etiam de leviſſima. Culpas hîc intelligimus civiles; non enim neceſſe eſt eſſe theologicas, ideſt quæ apud Deum pro peccatis imputentur. Si ergo res alterius ſit apud te per contractum qui in tuam ſolius utilitatem initus fuerit, teneris, ſi res intereat, non tantùm ex lata, ſed etiam ex levi, & leviſſima tua culpa; ut ſi liber, aut equus tibi commodatus apud te ex leviſſima tua culpa deperdatur. Hoc docet caput unicum de commodato, his verbis: *Cùm gratiâ ſui tantùm quis commodatum accepit, de leviſſima etiam culpa tenetur*: & lex *In rebus commodatis*, D. commodati. Ex officio quippe gratitudinis ſummam in aliena re gratis conceſſa diligentiam convenit exhiberi. At vice verſa ſi contractus in ſolius domini commodum cedat, ſolam latam culpam præſtare tenetur is qui rem habet alienam. Exemplum eſt in depoſito, Inſtit. quib. modis re contrah. oblig. §. *Praterea & is*, ubi decernitur, depoſitarium ex ſolo dolo teneri. Ibi verò per dolum lata quoque culpa intelligitur, ut ibi Gloſſa exponit. Denique ſi contractus cedat in utriuſque, dantis ſimul & accipientis emolumentum, tenetur quis in re conſervanda de lata & levi, ſed non de leviſſima culpa. Inſtit. ut ſuprà, §. *Creditor*. Et in univerſum tripli-

cem

cem iſtam æquitati valdè conſentaneam diſtinctionem tradit lex *Contractus* 23. D. de regul. jur.

II. Cùm igitur emptio venditioque celebrentur in gratiam & commodum utriuſque contrahentium, iſti non tenentur de leviſſima, ſed de lata & levi culpa, ſi res diſpereat, aut deterior fiat. Admodum tamen probabilis eſt aſſertio Leſſii lib. 2. cap. 7. num. 43. non teneri contrahentes de levi aut leviſſima culpa in foro conſcientiæ, niſi poſt Judicis ſententiam, cùm in his duabus aut nullum, aut ſolum veniale ex quadam inadvertentia peccatum contingat. Sed ſi damnum futurum advertit ſufficienter & neglexit, ibi intervenit lata culpa, quamvis malitia abſfuerit; & in foro conſcientiæ tenetur ſic lædens læſæ Parti ſatisfacere.

III. Emptio eſt Pactio pretii pro merce. Venditio eſt Pactio mercis pro pretio, juxta l. 1. D. de contrahend. empt. Tria igitur ad hujus contractus ſubſtantiam efflagitantur: merx, pretium, & mutuus conſenſus.

IV. Rerum venalium pretium duplex diſtinguitur, ſcilicet legitimum, quod à Magiſtratu, vel à Principe, vel Republica præfixum eſt; & vulgare, quod à communi prudentium æſtimatione dependet, juxta l. *Pretia* 63. D. ad legem Falcid. *Pretia rerum non ex affectu, nec utilitate ſingulorum, ſed communiter finguntur.* Pretium legitimum conſiſtit in indiviſibili, ut non liceat illud tantiſper augere. Vulgare autem habet aliquam latitudinem, & dividitur in ſummum, medium, & infimum, ut ſi medium ſit centum, infimum poterit eſſe nonagintaquinque, ſummum verò centum & quinque, ut docet Covarruvias lib. 3. variarum reſolut. cap. 3. num. 1. Ubi prævalet legitimum pretium, non licet illud ſupergredi, aut minuere; & ſi ſecus fiat, reſtitui debet. Sed ubi vulgare dominatur, poteſt idem mercis genus nunc pluris, nunc minoris vendi, modò non tranſiliantur fines ſummi aut infimi pretii: quod enim tranſilierit, reſtituendum eſt. Neque obſtat lex *In cauſæ cognitione*, D. de minor. *Idem Pomponius ait in pretio emptionis venditionis naturaliter licere contrahentibus ſe circumvenire.* Hoc enim intelligendum de circumventione intra latitudinem pretii vulgaris, juxta Covarr. loc. cit. num. 2. Adhuc enim verſatur quis intra juſti pretii fines, ſi ſummum, aut infimum non tranſiliantur. Et prævalere debet illa quæ ſupra omnes leges excellit prohibitio Apoſtoli 1. Theſſal. 4. *Ne quis ſupergrediatur, neque circumveniat in negotio fratrem ſuum, quoniam vindex eſt Dominus.* Etſi verò in externo foro non concedatur actio ei qui vendendo viliùs, vel cariùs emendo non exceſſit dimidium juſti pretii, l. 2. C. de reſc. vend. cui ſuffragatur cap. *Cùm dilecti*, & cap. *Cum cauſa*, de empt. & vendit. id ita conſtitutum eſt ad vitandas innumeras lites & diſſidia quæ naſcerentur, ſi ex qualibet læſione daretur actio; non tamen per hoc extinguitur obligatio conſcientiæ ad reſtituendum in foro interiori, & coram Dei judicio, in quo exigitur ratio uſque ad ultimum quadrantem. S. Thomas 2. 2. quæſt. 77. art. 1.

V. Illa quidem lex 2. C. de reſcind. vend. loquitur de ſolo venditore læſo ultra dimidium juſti pretii, quia de ſolo venditore fuerant Imperatores interpellati. Quæritur an ſit idem quoque judicium de emptore læſo? Affirmat ibidem Accurſius, eaque eſt communis ſententia, licèt Cujacius in parat. eod. tit. hoc jus ad emptorem extendi nolit. Sed cùm ſit iſte contractus mutuus ex eorum genere qui peræquè fiunt in gratiam utriuſque, juſtitia exigit ut eodem uterque jure gaudeat. Et ita ſæpius in emptorum gratiam Aquiſextienſis Senatus judicavit. Quæritur præterea, quatenus ſit æſtimanda læſio iſta ultra juſti pretii medietatem? Gloſſa dictæ legis ſufficere dicit ad reſciſſionem, ſi res cujus juſtum pretium eſt nummorum quindecim, vendita fuerit minùs decem nummis: ſed receptius eſt ut ad reſciſſionem in externo foro requiratur ut medietas ſumatur reſpectu totius ac integri pretii conventi, juxta Cujacium & Mornacium ad d. l. 2. & ſic judicari aſſolet in Curiis Gallicanis. At in foro conſcientiæ ſtandum eſt his quæ dixi de læſione quantumvis exigua, quæ latitudinem tranſilierit juſti pretii, ſive per exceſſum, ſive per defectum.

VI. Quæritur an propter peculiarem in rem affectum, quæ neque legitimo, neque vulgari pretio æſtimetur, ut ſunt inſignes quædam tabulæ, ſtatuæ, & ſimilia, vendi poſſint quanti velit earum dominus? Affirmant quidem Sotus lib. 6. de juſtitia, quæſt. 2. art. 3. & Petrus Navarra lib. 3. de reſtitut. cap. 2. num. 11. Sed iſtud non abſolutè conceſſerim. Juſtus enim valor nunquam eſſe poteſt illimitatus; ſic enim nulla ſervaretur æqualitas, nullaque proportio dati & accepti. Tametſi autem privatio affectionis & oblectationis quæ habetur ex poſſeſſione & uſu rei raræ atque inſignis, ſit pretio æſtimabilis, ideoque juſtam præbere poſſit cauſam cariùs vendendi; non tamen illimitato ac enormi pretio, ſed quali taxaretur à prudenti & inſigniter perito harum rerum viro, qui rei raritatem ac ſingularitatem agnoſcens, ſimulque ipſam oblectationem & affectum, intra aliquos tamen rationis & moderationis terminos æſtimabit. Affectus namque immoderatus reducendus eſt ad aliquem diſcretionis modum, & nullatenus enormi pretio redimendus. Leſſius lib. 2. cap. 21. dub. 3. & 4. num. 27. Objicienti verò nullam emptori fieri injuriam ſponte & citra ullam neceſſitatem tanto pretio emere conſentienti, cùm ſit unuſquiſque rerum ſuarum moderator & arbiter, l. *In re mandata*, C. mandati; & res tanti valeat quanti vendi poteſt, l. 2. §. *Si hæres*, D. ad Trebellian. Reſpondeo hæc intelligenda eſſe intra modum & terminos rectæ rationis; alioqui per eandem rationem licitum eſſet mutuum dare cum uſuris etiam omnem modum excedentibus, illi qui nullâ compulſus neceſſitate mutuum petit ad ganeam, aleam & ſcorta inſumendum; & omnes à Jure contractibus & humanæ ſocietati præfixi limites diſpellerentur.

VII. Item quæritur, utrum liceat rem ſuam eo nomine cariùs diſtrahere, quòd ſit valdè commoda, aut etiam neceſſaria emptori? Reſpondeo negativè

negativè cum S.Thoma 2.2.quæſt.77. art.1. & Scoto in 4. diſt.15. quæſt.2. Martino Navarra cap.23. num.83. Petro Navarra lib. 4. de reſtitutionib. cap.2. Leſſio lib.2. cap.21. dub.4. num.31. Bonacina de contractib. diſp.3. quæſt.2. punct.4. n.27. & aliis communiter. Summa hujus ratio eſt, quia nemo poteſt licitè vendere rem alienam; atque ita cùm præfatum emptoris commodum non pertineat ad venditorem, non poteſt ab eo vendi, aut ejus prætextu pretium augeri, ut neque creditor plus exigere à mutuatario ratione commodi eidem ex mutuata pecunia obventuri: dominium enim tam rei venditæ quàm mutuatæ ad ſolum mutuatarium, vel emptorem pertinet. In his duobus plerique delinquunt, & iſtam venditorum injuſtitiam pauci Confeſſarii advertunt, vel ab ea dehortantur, aut eâ demùm factâ ad reſtitutionem ejus quod ſuperexcedit obligant.

VIII. Contractus emptionis & venditionis conſenſu partium perficitur, ac ideo contrahi poteſt inter abſentes per nuntium, aut per epiſtolam, ut docet lex 1. in fin. D. de contrah. empt. Et traditionem ad ſui eſſentiam & obligationem non requirit, ſed tantùm ad ultimum ſui complementum propter quod celebratur. Factâ ergo inter ementem & vendentem conventione, uterque ſtatim obligatur, etiam re non traditâ, vel pretio nondum ſoluto. Eoque fit ut ſi poſt mutuam conventionem res depereat penes venditorem ſine ipſius culpa, hoc damnum pertineat ad emptorem, juxta legem *Quod ſæpe*, §. *In his*, D. de contrah. empt. l. *Inter patrem* 2. §. *Sine pretio*, D. eod. l. *Empti fides*, C. eod. tit. & l. 1. & ſeq. C. de peric. & commod. rei vend. Sylveſter verb. *Emptio*, num. 3. Covarruvias pract. quæſt. cap.3. num.5. Leſſius lib.2. cap.21. dub.12. Idem ſentiunt Gallicani, Charondas in Pandectis Juris Francici, lib. 2. cap. 29. Deſpeiſſeus tom. 1. de empt. & vend. ſect. 3. num. 13. & 14. Similiter ſi vendita res tradita ſit emptori necdum ſoluto pretio, & pereat, aut deterior penes eum fiat, damnum illud ſolum attingit emptorem, qui adhuc tenebitur ad pretium, d. l. *Empti fides*, C. de contrah. empt. hac ratione quia res domino perit. Deſpeiſſeus loco cit. ſect. 5. num. 30.

IX. Venditor non ſolùm rem venditam emptori tradere tenetur, ſed etiam ſi contingat rem venditam ab alio quopiam evinci de emptore, venditor tenetur erga emptorem de evictione, l. *Servus quem*, §. 1. D. de act. empt. & vend. l. *Ex empto*, §. *Et in primis* 2. D. eod. l. *Qui fundum* 45. D. de eviction. Non tamen tenetur venditor de damno & intereſſe, niſi dolo ſuo emptorem circumvenerit, ſed ſufficiet ſi emptori pretium reſtituat quod acceperit, l. *Ex empto*, §. fin. D. de action. empti.

X. In venditione non licet uni contrahentium altero invito à conventione diſcedere, l. *De contractu* 3. C. de reſcind. vend. Poſſunt tamen interveniſſe pacta quædam ab initio, per quæ contractus iſte alterâ invitâ etiam Parte dirimatur ex poſtfacto. Hujuſmodi tria iſta ſunt: Pactum legis commiſſoriæ, pactum addictionis in diem, & pactum redemptionis.

Vidimus ſuperiùs quàm ſit illicitum pactum legis commiſſoriæ in pignoribus & hypothecis; ſed ejuſdem legis pactio circa venditionem licitè fit, ut ſcilicet ſi intra ſtatutum tempus pretium non ſolvatur, revocetur emptio ac ſi facta non fuiſſet, l. *Cum venditor* 2. & l. *Si fundus* 4. in princ. & in §. *Marcellus*, D. de lege commiſſ. Quin etiam emptor arrhas perdet quas dederit, niſi aliud expreſsè conventum fuerit, l. *De lege* 6. in princ. D. de reſcind. vend. fructuſque à ſe perceptos reſtituet, l. *Sed Celſus*, §. *Si fundus*, D. de contrah. empt. & l. *Lege fundo vendito dicta*, D. de leg. commiſſ. Valet quoque pactum addictionis in diem, ſeu de retrovendendo, ut ſi intra præfinitum diem alius emptor meliorem obtulerit venditori conditionem, ſeu majus pretium, prior venditio non ſubſiſtat, l. *Quoties*, in princ. D. de in diem addict. Idemque jus eſt ſi fuerit pactum ut poſſit venditor rem à ſe venditam redimere intra præſtitutum tempus, l. *Si fundum*, & l. *Si à te comparavit*, Cod. de pact. int. empt. & vend.

XI. Diſſolvitur pariter venditio in regno Galliæ per retractum qui fit ab agnatis venditoris par pretium offerentibus intra annum incipientem decurrere poſtridie contractus. Cui locus fuit olim apud Judæos, Levit. 25. & Ruth cap. 4. Invaluerat & apud veteres Romanos, ſed hoc abrogarunt Imperatores Valentinianus & Theodoſius l. penult. C. de contrah. empt. Redintegratum verò eſt in Gallia ad bona immobilia intra conſanguineos conſervanda. Ideoque retractum intentans jurejurando affirmare compellitur, velle ſibi retinere, neque poteſt alteri jus ſuum cedere. Boërius deciſ. 139. Imbertus in praxi, Mainardus lib. 2. cap. 81. Grimaudetus lib. 1. de retractib. cap. 5. & lib. 6. cap. 4. Ad retractum agnationis fœminæ quoque admittuntur. Deſpeiſſeus 1. p. tit. de emptione, ſect. 6. num. 9. Grimaudetus lib. 2. de retractu, cap. 5.

XII. Diſſolvitur quoque venditio per retractum feudalem aut cenſualem, quod vocatur etiam jus prælationis, ſive retentionis: & excludit hoc genus retractus ipſos quoque agnatos emere, aut retrahere volentes, quia jus feudale ac cenſuale in proprietate & dominio fundatur ipſius prædii, quale jus dominii nullum præceſſit in retrahere contendentibus agnatis. Huic juri, non autem agnatorum, favent Imperiales leges, l. fin. C. de jure emphyt. & lib. 2. feudorum, tit. 9. §. *Porrò*, Maſſuerius in praxi, tit. de feudis 26. num. 4. Guido Papæ quæſt. 415. Charondas lib. 2. Pandectarum, cap. 15. Rebuffus tract. de conſtitut. reddit. art. 1. gloſſ. 17. n. 15. His juribus ſubjiciuntur omnia prædia moventia ſive à Domino feudali, ſive à Domino quocunque directo. His etiam Dominis debetur quoque laudemium ab emptore ſolvendum, cujus taxa & æſtimatio varia eſt pro locorum diverſis conſuetudinibus, vel ſtatutis. Jus commune definit illud ad quinquageſimam partem pretii, vel æſtimationis loci, l. fin. Cod. de jur. emphyt. Hoc verò ſciendum, majorem eſſe retractus feudalis, quàm gentilitii prærogativam, quatenus agnati non poſſunt jus ſuum alteri cedere;

cùm

cùm tamen Dominus directus poſſit jus ſuum retinendi cedere alteri, vendere, & omni modo transferre, ratione dominii directi, in cujus fructibus cenſentur laudemia, cenſus & retractus: quorum fructuum liberam habet diſpoſitionem, ut teſtantur Charondas lib.3. reſponſorum, cap.22. & lib.7. cap.140. & 148. Mainardus lib.8. cap.20. Mornacius ad leg.16. D. de legib. Renatus Chopinus lib. 3. de Domanio, cap. 23. num. 5. aliique communiter.

XIII. Minimè uſurarium aut illicitum eſt vendere frumentum aliaſve fruges, aut etiam mutuare hoc pacto, ut vel pretium emptionis, vel par quantitas rei mutuò creditæ ſolvatur alio tempore quo fruges, aut merces iſtæ plus fortaſſe valebunt, dummodo iſtæ concurrant conditiones, & non aliter. Primò, ut liberum accipienti relinquatur ſolvere, ſi velit, aut poſſit ante id tempus ſolutioni præfinitum. Secundò ut æquè incertum ſit utrum valor augendus ſit, an minuendus tempore illo præfinito. Sic enim ſtatuit caput *Naviganti*, §. *Ille quoque*, de uſur. *Quæ licèt tunc plus valeant, utrum plus, vel minus tempore ſolutionis fuerint valituræ, veriſimiliter dubitatur, non debet ex hoc uſurarius reputari.* Idem habet caput *In civitate*, eodem tit. his verbis: *Niſi dubium ſit merces illas plus minuſve ſolutionis tempore valituras.* Hæc tamen ſecunda conditio non requiritur in illo qui ideo præfinit tempus iſtud ſolutioni, ſive mutui, ſive pretii rei venditæ, quia jam apud ſe ſtatuerat rem ſuam in id tempus ſervare, quo ſperabat pretium auctum iri; utitur enim jure ſuo, nec aliud amplius quàm indemnitatem quærit. Præterea idipſum decernitur dicto cap. *Naviganti*, §. *Ratione*, his verbis: *Excuſatur qui pannos, granum, vinum, oleum, vel alias merces vendit, ut amplius quàm tunc valent, in certo termino recipiat pro eiſdem; ſi tamen ea tempore contractus non fuerat venditurus.* Sed in iſto caſu iſtæ conditiones ſervandæ ſunt. Primò, ut qui venditionem rei ſuæ in id tempus reſervabat, quo pretium ſperabatur auctum iri, potuerit ſimul actu ipſo & jure ſuo differre, qualis eſt qui fruges ex propriis latifundiis aut redditibus colligit. Non enim licitum eſt frumentatoribus & dardanariis (ſic enim in Jure Romano vocantur) frumenta quæ ad negotium coëmerunt recondere, atque in opportunius ad lucrandum tempus venditionem eorum differre. Horum enim coëmptione & occultatione fruges venales deficiunt, annona ſupprimitur, & plebecula fame & inopiâ abſumitur. Quamobrem dicit Salomon Proverb.11. *Qui abſcondit frumenta, maledicetur in populis: benedictio autem ſuper caput vendentium.* Et Canones diſtrictè vetant recondere fruges viliùs emptas in aliud tempus, ut cariùs in eodem loco vendantur, can. *Canonum*, & can. *Quicumque*, 14. quæſt.4. Secundò ut expenſas deducat quas facturus idem venditor fuerat ad ſervandum merces ſuas uſque ad præfinitum diem, ut eſt pretium conductionis horreorum, apothecarum, cellariorum vaſorum in quibus recondendæ erant. Præterea æſtimationem computet diminutionis, deteriorationis & periculi harum mercium in id tempus reſervandarum

vandarum. Cùm enim venditor aut creditor fiat ab his omnibus expenſis & damnis immunis, ex quo res iſtas vendidit aut mutuavit, ſi iſta non computaret, plus exigeret quàm ſibi ex juſtitia debeatur, & ultra ſuam indemnitatem in illa anticipata pretii, aut mutui taxatione. Tertia demùm requiſita conditio eſt, ut ſi differatur pretii æſtimatio quamdiu valitura res erit die, vel hebdomada, vel menſe deſignatis, non computetur ſummum, ſed tantùm mediocre quod erit illa die, hebdomada, vel menſe pretium, ùt juſta quoad fieri poterit, ſervetur æqualitas. Ita communiter Summiſtæ, Angelus verbo *Uſura* 1. §.36. M. Navarra cap.17. num. 219. Covarruvias lib.2. variar. reſol. cap.3. num.6. Petrus Navarra lib.3. de reſtitut. cap.2. num.262.

XIV. Is qui bona fide rem furto ablatam emit, cùm primùm ſciverit ejus dominum, tenetur obligatione rei acceptæ reſtituere domino, nec ullum jus habet petendi, aut compenſandi pretium à ſe datum, niſi cum ſolo fure, non verò cum domino, *l.Incivilem*, C.de furtis, l.*Si mancipium*, C.de rei vindicat. *l. Super empti*, C.de evictión. Res enim aliena pro domino interpellat. Hoc tamen Doctores communiter ita modificant, ut is qui bona fide rem furtivam emit, poſſit re cognita, diſſolvendo contractum rem in eum ſtatum in quo fuerat ante contractum reducere, atque ita rem furi à quo emerat reſtituere, ut ab eodem pretium recuperet quod ſolverat; cum admonitione tamen reſtituendi domino cui ſubripuerat. Sylveſter verbo *Reſtitutio* 3. quæſt. 7. Angelus verbo *Reſtitutio* 1. num. 1. Alexander Alenſis 1.parte, quæſt.86. membro 3. art.5. Gabriel Biel in 4. diſtinct.15. quæſt.3. artic.3. dub.5. ubi citat Oſtienſem, Navarra cap. 17. num.9. Leſſius lib.2. cap.3. dub.3. num.14. Hic enim contractus fuit omnino involuntarius, cui error cauſam dedit. Et aliunde licitum eſt unicuique bona fide agenti conſulere juri ſuo præ altero: præſertim quum reſcindendo contractum non conſtituit rem in diverſo quàm qui præceſſerat ſtatu, argumento legis *Si Preſes*, C. de ſervit. & aqua: & cap. *Non licet*, 23. quæſt. 5. Imò Alenſis, Gabriel, Sylveſter & Angelus hoc quoque extendunt ad illum qui ſcienter emiſſet rem furtivam. Sed ab his diſſentio cum Navarra num.10. Qui enim mala fide acquiſivit, tranſtulit in ſe omnem obligationem reſtituendi, quâ fur venditor erat obſtrictus; & tenetur titulo injuſtæ acceptionis perinde ac für, à quo emit ſcienter. Hoc tamen tenendum, quod ſi quis exiguo pretio rem majoris æſtimationis redemit à fure, alióve injuſto retentore, hoc animo ut eam domino redderet, jus habet repetendi à domino pretium à ſe erogatum, & tenetur dominus illud ei perſolvere, utpote qui ſuum negotium utiliter geſſit. Atque etiam in foro externo ſolvere compelletur, l. *Si quis abſentis*, D. de negot. geſt. & Inſtit. de obligat. quæ quaſi ex contractu naſc. §. 1.

XV. Celebris eſt diſputatio, utrùm ſciens pretium mercis mox eſſe minuendum, poſſit eam pretio currente vendere? Aut utrùm ſciens num-

morum

morum valorem eſſe reducendum novo quod præparatur Edicto, poſſit celeriter nummis quos habet ſe expedire, ſive emendo, ſive debita redimendo? Cicero quidem lib. 3. officiorum affirmat hæc eſſe contra juſtitiam, & in fraudem alterius inſcii contrahentis. Ex adverſo nihil ineſſe injuſtitiæ docent S. Thomas 2. 2. q. 77. art. 3. ad 4. Cajetanus ibid. Sylveſter verb. *Emptio*, q.15. Sotus lib.6. quæſt.3. art.2. ad 3. Covarruvias ad regul. *Peccatum*, p.2. §. 4. num. 5. & 6. aliique communiter. Id probatur exemplo Joſeph, qui ſciens mox futuram per plures annos frumenti caritatem & agrorum ſterilitatem, omne frumentum Ægypti pretio currente comparabat. Geneſ. 41. Et ratione iſta firmatur, quia res juſtè venduntur & emuntur ſecundùm præſentem æſtimationem, ſive mercium, ſive monetæ. Nec verò privata unius, aut alterius circa futurum notitia tollit præſentem & approbatum rerum, aut nummorum valorem ac æſtimationem, in quibus fundatur pretii juſtitia. Præfatis quoque Authoribus ſuffragantur Armilla verb. *Emptio*, num.20. Petrus Navarra lib. 3. de reſtit. cap.2. num.68. Leſſius lib.2. cap.21. dub.5. num.40. Bonacina de contractib. diſp.3.q.2.punct.5.n.12.13. & 14.

XVI. Improbandùm prorſus & uſurarium eſt genus illud emptionis venditionis, quo quis mutuum roganti offert merces ei vendendas altiori pretio, ſed tamen intra latitudinem juſti pretii, hac intentione eaſdem merces protinus redimendi juſto quidem aliàs, ſed minori pretio, quod ſtatim perſolvitur ei qui mutuum rogaverat, quique hoc ipſo reſtat obligatus ad refundendum hoc pretium præfixo temporis termino, ſimulque id quod ſuperexcedit uſque ad complementum majoris pretii in priori venditione ſtipulati. Hæc eſt inſignis ſtropha quâ fœneratores obtegere ſtudent mutuum augmento lucri ſupra ſortem cumulatum, occaſionem injuſti lucri captantes ex inopia ſupplicis in neceſſitate ſua mutuum rogantis. Scio nonnullos hominum cupiditatibus nimiùm indulgentes contractum iſtum approbaſſe, ducem ſequentes Martinum Navarram Manual. cap. 23. n. 91. Hæc ſanè vel unica eſt deformitas, vel ſaltem præ reliquis paucis inſignior in ſcriptis graviſſimi & ſapientiſſimi Doctoris, quem decepit juſti ex utraque parte pretii fallax prætextus: cùm tamen manifeſtè ſe prodat fœnerantis intentio mutuandi ſub augmento lucri, & duplicem venditionem ſimulatam prætexendi ad operiendum verum & uſurarium mutuum. Contractum iſtum quem Hiſpani vulgò *mohatram*, Itali *ſtocco* vocant, meritò reprobant S. Antoninus p.3.tit.8. cap.4. §.4. Medina lib.1. Summæ, cap.14. §.23. Toletus lib.5. tit. 31. num. 5. Bonacina de contractib.diſp.3. quæſt.2. punct.3. n.9. Sanè excuſaretur ab uſura ille, qui ſummo pretio vendens nullatenus adduceret emptorem ad revenditionem, ſi diverſo tempore, & ſpontaneè, ac præter venditoris intentionem emptor ſollicitaret venditorem ad eaſdem à ſe merces emendas; tunc enim ceſſat intentio mutui palliati & ſimulatarum venditionum, & poteſt in ſecunda

& tempore diſſita venditione offerre juſtum infimum pretium eadem ratione & jure quo quivis alius poſſet. Prædictis adjunge duo provincialia Concilia, ſcilicet Mediolanenſe primum ſub Sancto Carolo, & Burdigalenſe anni milleſimi quingenteſimi octogeſimi tertii, disertè prohibentia ne cui præſentem pecuniam quærenti quidquam cariùs vendatur, ut ſtatim à venditore per ſe, vel per interpoſitam perſonam viliùs ematur. Hujuſce generis retrovenditiones reprobarunt unanimes triginta Doctores Pariſienſes, & reprobationi ſubſcripſerunt menſe Februario an. 1666. quorum deinde cenſuram ſuo chirographo approbavit ſequente Martio Cancellarius Pariſienſis Univerſitatis.

CAPUT X.

De Cambiis.

I. CAMBIUM eſt lucroſa pecuniæ cum altera pecunia permutatio. Diſtinguitur in fictum, quod vocant ſiccum; & in reale. Fictum, ſeu ſiccum, eſt verum mutuum ementito cambii nomine, quo traditur pecunia ſub adjectione lucri ſolvenda, nullo alio titulo quàm lapſus temporis, dilatâ in alium, qui fingitur, locum ſolutione. Et hoc illicitum eſt & uſurarium, niſi fortè juſtificetur per verum lucri ceſſantis, aut damni emergentis intereſſe. Reale verò cambium bifariam diſtinguitur in minutum & locale. Minutum eſt permutatio præſentis pecuniæ cum alia præſenti pecunia, ſed inæqualium & diſparium ſpecierum, ut aureæ cum argentea, aut argenteæ cum ærea, aut pecuniarum diversè ſignatarum, quod ſæpiſſimè contingit occaſione migrationis in aliam provinciam, in qua quædam certo modo ſignatæ rejiciuntur, aliæ verò aliter ſignatæ recipiuntur; aut pro locorum in quæ aliquis profectionem parat, diverſitate, pluris, aut minoris valent. Locale cambium ſeu ad literas, eſt permutatio pecuniæ præſentis cum alia pecunia alio loco per ſyngrapham ſolvenda.

II. Cambia realia, ſive minuta, ſive localia, ſuperaddito pro nummulario ſeu campſore moderato lucro, eſſe licita probat eorum neceſſitas, & publicum ex eis naſcens commodum, & onera ac pericula quibus ſe campſores adſtringunt. Et in ſumma ſunt eadem ratione licita quâ cæterarum rerum juſta commercia. Etſi enim primarius pecuniarum uſus ad hoc ſit inſtitutus ut ſint rerum aliarum menſura & pretium, eſt tamen alter earumdem legitimus uſus, habitâ ratione materiæ ex qua conſtant, ut mercium quoque loco habeantur, ita ut pecunia ex una parte tribuenda locum

locum mercis teneat, altera verò in ejus compenſationem ſolvenda, ſit loco pretii: atque habita materiæ ratione poſſunt ex cauſa permutari, aut vendi, aut locari pecuniæ.

III. Cambium locale, ſeu per ſyngrapham nonnunquam ita fit, ut ſolutioni præfigantur primæ, vel ſecundæ, vel tertiæ alicujus loci nundinæ. Ad cujus intelligentiam ſciendum eſt, nundinas ad quas cambium ſolvendum remittitur, celebrari quater ſolere quotannis inter mercatores quibuſdam in locis, ita ut inter ſingulas nundinas ſpatium intercurrat trium menſium: quod intervallum mercatores requiri aiunt, ut commodè à loco in locum merces & pecuniæ præparentur & comportentur, & literæ ad correſpondentes ac ſocios tranſmittantur. Itaque cambium fieri ad primas ſeu proximas nundinas, nihil eſt aliud quàm mutua inter campſorem & campſarium conventio, ut fiat ſolutio intra trimeſtre; ad ſecundas nundinas, intra ſex; ad tertias verò, intra novem menſes.

IV. Summa juſti cambii lex eſt, ut ſervetur, quemadmodum & in aliis commerciis, æqualitas dati & accepti; quæ ſicut in aliis mercimoniis variatur pro paucitate aut multitudine campſorum & campſariorum, pro difficultate majori aut minori tranſportandi alia in loca pecunias, pro expenſarum modo, pro periculis itinerum majoribus, ut tempore peſtis, aut hoſtilis incurſionis, aut latronum infeſtationis; pro locorum in quæ fit tranſmiſſio longinquitate, pro pecuniarum in diverſis locis majore, vel minore valore, aut etiam reprobatione & inutilitate. Augere verò, aut etiam admittere quidvis lucri ex dilatione temporis ad ſolvendum præfiniti, prohibetur non minùs in cambio quàm in mutuo, tanquam uſurarium ac fœneratitium, ut declarat Pii V. Conſtitutio, & Caſuiſtæ omnes docent.

V. Quod verò attinet ad cambii conditiones quas præſcribit Pii Conſtitutio anni 1571. relata à Navarro cap. 17. num. 283. eæ ad has reducuntur. Prima, ne campſor paciſcatur de lucro ratione dilatæ ſolutionis ultra terminum. Hinc tamen excipiendi ſunt caſus legitimi intereſſe, modò conventio præceſſerit illud ſubeundi ac præſtandi; quod etiam fieri licet in mutuo. Secunda enim quam Bulla præſcribit conditio, ne de certo quodam intereſſe pactio fiat, ſive ante, ſive poſt cambium, quoniam iſta non fundatur niſi in præſumptione fraudis, non obligat niſi in externo foro, non autem in foro conſcientiæ, ſi fraus abſit, ſive quis paciſcatur de certo, ſive de incerto intereſſe, ut docent ibid. Navarra, aliique communiter Doctores. Tertia conditio, ne aliter fiant realia cambia quàm ad proximas nundinas, vel ubi nundinæ non ſunt, ad proximum terminum in cambio deſignari conſuetum ad talem locum; intelligenda eſt cum Navarra & reliquis, non quòd vetet cambium ad ſecundas, vel tertias nundinas, non enim vult Papa differri prorſus ſolutionis terminum, cùm fiat in campſarii majus ſolamen, ſed ne propter hanc dilationem augeantur

lucra nummulariorum. Navarra cap. 17. num. 283. Reginaldus lib. 25. cap.33. num. 467. Bonacina diſp.3. quæſt.5. num.9. Toletus lib.5. cap.53. num.7. & cap.55. num.2. Tota itaque Bullæ hujus prohibitio in hoc verſatur, ne contemplatione dilatæ ſolutionis quærantur per cambium lucra uſuraria, & ſtatuit conditiones quæ in externo foro locum dent præſumptioni uſurarum.

V I. Lucri verò juſtam quantitatem, ſi non ſit lege præſcripta, referendam eſſe perſpectis locorum diſtantiæ, laborum, periculorum, & uſus & qualitatis monetarum commutandarum, aliiſque circumſtantiis, ad proborum, & in his negotiationibus peritorum virorum arbitrium, præfati docent Authores.

V I I. Diſceptatur inter Doctores, utrum cambium cum recambio, quod vocant Itali *con la ricorſa*, ſit licitum? Id fit quum Titius accipit Mediolani à campſore nummos centum ſolvendos Placentiæ, ubi Titius nec pecuniam habet, nec reſpondentem: ideoque Titius campſorem rogat ſibi concedi ipſius campſoris procuratorem, ſeu reſpondentem qui Placentiæ reſidet, ut nomine ipſius Titii ſatisfaciat, & ſolvat campſori. Campſor itaque literas Placentiam ad ſuum correſpondentem dirigit. His acceptis correſpondens nomine Titii eandem ſummam recambit Mediolanum ad campſorem, ut centum nummos exigat à Titio. Quidam Doctores dicunt id eſſe ſpeculativè licitum, ſed tantis obvolutum fictionibus quæ malam fidem arguunt, & tantis mali apparentiis indutum, ut praxim dicant eſſe diſſuadendam. Alii verò prorſus & ſpeculativè & practicè dicunt illicitum: rationes verò quibus licitum ab aliis aſſeritur, tam exilis eſſe ſubtilitatis, ut pondere & ſoliditate deſtituantur. Ideoque meliori judicio reducunt ad cambium ſiccum, hoc eſt ad mutuum uſurarium, ſed palliatum titulo ementito cambii localis: cùm tamen & datio, & ſolutio pecuniæ nec Placentiæ, nec alibi niſi Mediolani facienda ſit; Titius verò nec voluntatem, nec neceſſitatem habeat Placentiam, ubi neque pecuniam, neque ulla negotia habet, commigrandi. Et his accedit, quod Placentinus ille campſoris Mediolani verſantis procurator & correſpondens, unam & eandem in jure perſonam cum ſuo ſocio Mediolanenſi campſore conſtituit, atque ita nullus eſt recambio locus, ſed tantùm mutuo uſurario, quod falſo nomine obvelatur cambii realis & localis. His demùm adjunge, quod campſarius involuntariè ſolvit, illoque falſo circuitu uti cogitur faciendæ in Placentina urbe ſolutionis; cùm tamen reverà Mediolani futurum ſit ut ſolvat. Et quiſquis ſit prætextatus ille conſenſus, non magis uſuram purgat quàm conſenſus ſolvendi uſuras ejus debitoris qui non potuit aliter mutuum ab uſurario accipere.

V I I I. Cambium reale multis modis licitum eſt, modò in pretio non excedatur, ſive campſor campſario numeret pecuniam ab ipſo alibi ſolvendam, ſive ex adverſo campſarius numeret campſori pecuniam alibi ab illius reſpon-

reſpondente perſolvendam, ſive pecuniæ plus aut minùs valeant in loco ubi primùm recipiuntur, quàm in loco ubi ſolvendæ erunt, dummodo fiat horum ratione augmentum, vel diminutio de pretio, quod juſtè exigeretur ſi utrobique pecuniæ paris valoris eſſent. Sylveſter verbo *Uſura* 4. §.8. Navarra in cap.fin. de uſur. num. 62. Toletus lib.5. cap.54.

IX. Campſor, aut reſpondens nihil exigere à campſario poſſunt ratione laboris numerandæ pecuniæ, vel ſcribendi literas quas mittant ad correſpondentes. Ratio liquet, quia hic labor ab eis debetur ex natura contractus, non minùs quàm labor emptoris in pecunia venditori numeranda, vel ſcribendi ad amicum vel debitorem ſuum, ut eidem exſolvat.

CAPUT XI.

Utrùm is qui ex re aliena lucrum retulit, quod dominus rei non retuliſſet, poſſit illud ſibi retinere.

I. QUÆSTIO iſta non procul diſtat à materia cambiorum, de qua diſputatum paulò antè fuit. Fieri enim poteſt, ut famulus vel negotiorum geſtor, cui dominus crediderit pecuniam creditori ſuo ſolvendam, hac utatur pecuniâ, quæ ſit aurea, ad cambium minutum, quo permutet eam cum moneta partim argentea, partim ærea, cum adjectione lucri; ex illa verò vilioris materiæ compermutata pecunia creditoribus domini ſui ſatisfaciat. Quæritur nunc, utrum ille poſſit ſibi hoc lucrum retinere? Stabiliatur in primis generalis deciſio.

II. Is qui ex re aliena lucrum ſuâ particulari induſtriâ retulit, quod dominus rei non retuliſſet, poteſt ſibi licitè illud lucrum retinere, ſive ex bona, ſive ex mala fide rem alienam poſſederit. Atque ita campſor iſte alienæ, ſibique creditæ pecuniæ, non tenetur hoc lucrum reſtituere, niſi eo caſu quo dominus ejus aut mandator hoc fine pecuniam altioris materiæ & pretii crediſſet, ut creditoris gratiam iniret, aut ut creditor majus inde commodum referret; eo namque caſu reſtituere teneretur ob violatam juſtitiam. Ita Navarra cap.17. num.25. Molina de juſtitia, tract.2. diſput.402. Leſſius lib.2. de juſtit. cap. 23. dub.2. num. 18. Bonacina de contractibus, diſp.3. quæſt.5. num.5. Reginaldus lib.25. cap.33. num. 450. Similiter fur qui ex aliena pecunia, ſive per ſuam induſtriam, ſive per fortunam ſuam, ut ſi pecuniam ablatam ludo expoſuerit, ex quo notabile lucrum ſit conſequutus, quod domino rem ſuam, aut pecuniam poſſidenti non obve-

niſſet, poteſt ſibi lucrum retinere. Ratio eſt, quia id lucrum eſt fructus ejus ſingularis induſtriæ, aut fortunæ. Hæc autem cùm ſint perſonalia, ſi nullum pactum in oppoſitum interceſſit, non fructificant niſi ſoli perſonæ in qua ſunt. Præterea ſufficit alienæ rei detentori ea reſtitutio, per quam læſus dominus reddatur indemnis: at iſte redditur indemnis, ſi res oblata cum omni damno & intereſſe illi reſtituatur. Ergo qui his omnibus reſarcitis ſuperſunt fructus, vel induſtriæ, vel fortunæ ſingularis, non ſubjiciuntur reſtituendi obligationi. Hæc docet Sanctus Thomas 2.2. quæſt.78. art.3.

III. Præterea hoc idem in Jure decernitur apertè pluribus locis. Ait enim lex *Si ex ea pecunia*, C. de rei vindicat. *Si ex ea pecunia quam depoſueras, is apud quem collocata fuerat ſibi poſſeſſiones comparavit, ipſique traditæ ſunt, tibi vel omnes tradi, vel quaſdam ex his compenſationis causâ ab invito eo in te transferri injurioſum eſt.* Similis eſt deciſio in lege *Qui vas* 48. in fine, D. de furtis. *Cùm fur* (inquit) *rem furtivam vendidiſſet, eique nummos pretii dominus rei per vim extorſit, furtum eum nummorum feciſſe reſponſum eſt.* Et paulò poſt: *Nummus qui redactus eſt ex pretio rei furtivæ non eſt furtivus.*

CAPUT XII.

De cenſibus, & de contractu emphyteutico, & de feudis.

I. Prætermissis aliis vocis *Cenſus* notionibus, tractamus hîc de cenſu quatenus definitur, Jus percipiendi annuam penſionem ex re, vel perſona alterius ſub pretii conſtitutione. Dico jus, quia cenſus non eſt penſio, propriè loquendo, ſed jus ad penſionem, ut communiter aſſerunt Doctores. Dico ex re alterius, quia nemo in re ſua propriè dicitur habere cenſum, ſed dominium; non penſionem, ſed proprietatem. Dixi ſub pretii conſtitutione, quia contractus iſte reciprocus eſt, & ſpecies quædam emptionis venditionis, in quo ille qui jus acquirit ad penſionem oblato pretio, dicitur emptor; ille verò qui recepto pretio ſe ad ſolvendam annuam penſionem obligat, dicitur venditor, non quidem rei permanentis & fixæ, ut fieri aſſolet in emptione venditione communiter uſitata; ſed rei ſucceſſivæ ac redeuntis, qualis eſt annua penſio. Gallicè cenſualis contractus vocatur *Achapt de penſion, ou conſtitution de rente.*

II. Cenſuum duæ ſunt ſpecies. Alius enim eſt cenſus reſervativus, alius

alius conſignativus. Reſervativus eſt quo aliquis rem ſuam in alterum transfert ſecundùm utrumque dominium, directum & utile, reſervata ſibi ſolummodò annua ſuper illa re penſione. Hujuſmodi fuit cenſus quem Joſeph ab Ægyptiis emit, transferendo in ipſos terras Ægyptiæ regionis hac lege, ut quintam fructuum portionem annuatim Pharaoni penderent. Gen. 47. De hac ſpecie nulla eſt mentio in Conſtitutione Pii V. ut notant Boninſignius, Leſſius, Bonacina. Ideoque prohibitio illius Conſtitutionis ne pactum legis commiſſoriæ apponatur in contractu cenſuali, non habet hîc locum, ſed ſolùm in cenſu conſignativo. Ideoque licitum eſt paciſci in cenſu reſervativo, ut res ſuper qua conſtituitur, ſeu quâ emitur penſio, cadat in commiſſum, hoc eſt revertatur ad eum qui penſionem conſtituit, ſi penſio certo annorum decurſu non fuerit ſoluta, ut docent Covarruvias lib. 3. variarum reſolut. cap. 7. num. 1. Leſſius, Bonacina, aliique.

III. Differt verò, iiſdem teſtibus, cenſus reſervativus ab emphyteuſi, quia in emphyteuſi non transfertur directum, ſed tantùm utile dominium; ſed in reſervativo cenſu transfertur utrumque dominium. Secundò, quia ſi in emphyteuſi rei Eccleſiæ non ſolvatur penſio intra biennium, aut in emphyteuſi rei ſecularis intra triennium, dominium utile cadit in commiſſum, & redintegratur cum directo dominio ipſo jure: ſecus autem erit in contractu cenſuali, niſi de hoc expreſsè conventum fuerit. Tertiò, quia non poteſt emphyteuta prædium emphyteuticum vendere, niſi præmonito Domino directo; alioqui enim cadet in commiſſum, & dominium prædii utile revertetur ad Dominum directum: & inſuper etiam præmonito Domino directo debetur laudimium. Ad neutrum autem horum obligat cenſus reſervativus.

IV. Cenſus conſignativus contrahitur quando aliquis ſuper re ſua, cujus dominium ſaltem directum retinet, vel etiam ſuper propria perſona conſignat alteri jus annuæ penſionis. Itaque cenſus conſignativus dividitur in perſonalem, realem, & mixtum. Realis cenſus fundatur ſuper aliqua re, vel prædio. Perſonalis conſtituitur ſuper perſona quæ ſe obligat ad penſionem ſolvendam, quatenus hæc perſona capax eſt acquirendi, ſive per proprium laborem, ſive per ſuam induſtriam; & transfert in alterum quempiam jus exigendi aliquid annuatim ex acquiſitis à ſe per laborem proprium ac induſtriam. Etiamſi verò hîc apponatur interdum bonorum hypotheca ad majorem penſionis perſonalis ſecuritatem, hoc fit non virtute contractûs cenſualis, ſed per alterius contractus adjunctionem, nimirum hypothecæ: neque cenſus conſtituitur ſuper illa hypotheca, ſed ſuper ipſa perſona; neque ex hypotheca, ſed ex perſona penſio ſolvenda eſt; niſi accideret ut ex perſona, ſeu ob ipſius perſonæ moram, aliámve cauſam penſio recuperari non poſſet.

V. Diſputant Doctores, utrum jure naturæ licitus ſit cenſus perſonalis?

lis? Negant eſſe jure naturæ licitum S. Antoninus 2. p. tit. 1. cap. 8. Angelus verb. *Uſura*, §. 78. Martinus Navarra comment. de uſuris, n. 79. 80. 81. Molina tom. 2. tract. 2. diſp. 387. & alii. Affirmant verò licitum Panormitanus in cap. *In civitate*, de uſur. Conradus de contractibus quæſt. 74. & 75. Major in 4. diſt. 15. quæſt. 34. Gabriel Biel ibid. quæſt. 12. art. 1. concluſ. 1. Sotus lib. 6. de juſtitia, quæſt. 5. art. 1. concl. 4. Joannes Medina de uſuris, quæſt. 11. §. *Sed quæret aliquis*, Covarruvias lib. 3. variar. reſolut. cap. 7. num. 4. & 5. Thomas Boninſignius cap. 4. num. 4. & ſeqq. Leſſius lib. 2. cap. 22. dub. 4. num. 18. & ſeqq. Bannes 2. 2. quæſt. 78. art. 4. Bonacina de contractib. diſp. 3. quæſt. 4. punct. unico, num. 3. Salas de cenſibus dub. 3. num. 2. Valentia, Filliucius & alii affirmantes poſſe perſonalem cenſum inſtitui in locis, ubi non eſt recepta Extravagans Pii V. incipiens, *Cùm onus*; atque hujus prohibitionem eſſe juris tantùm poſitivi humani, necnon alia ibi diverſa prohibita circa cenſus. Porrò argumenta utrimque ab oppoſitis inter ſe Doctoribus propoſita recenſet Leſſius loco cit.

VI. Mixtus denique cenſus fundatur in re ſimul & perſona, ita ut ſi res diſpereat, continuetur nihilominus obligatio penſionis exſolvendæ in ipſa perſona. Hæc ſpecies cenſus ob admixtionem perſonæ reprobatur & vetatur per dictam Pii Extravagantem, quanvis jure naturæ licitum affirment citati Authores.

VII. Jure ipſo naturæ, atque ſeclusâ illâ Pii Conſtitutione, quæ non eſt recepta in Gallia, conditiones ad contrahendum cenſum requiſitæ ſunt: Primùm ut adſit intentio emendi & vendendi, ne ſub prætextu cenſus ineatur mutuum uſurarium; contractuum enim vis & obligatio dependet à contrahentium voluntate. Secundò, ut interveniat juſtum pretium; debet enim quælibet res tanti vendi quanti valet. Juſtum pretium cenſus illud cenſetur, quod lex, vel communis proborum & prudentum æſtimatio, perſpectis rerum & locorum circumſtantiis, temporum occurrentiis, commerciorum & pecuniarum raritate, vel copiâ approbaverit. Minimè tamen exigitur ut pretium cenſus propriè & ſtrictim adæquet penſiones perſolvendas; non enim emuntur futuræ penſiones, ſed jus illas deinceps exigendi. Id liquet in ſimili emptionis agri, cujus pretium multùm deficit à valore omnium ex eo futurorum proventuum. Ad juſtitiam pretii pertinet præterea, ut majori pretio ematur cenſus perpetuus quàm temporalis, & plurium annorum cenſus quàm pauciorum. Item in æſtimatione cenſuum habenda eſt ratio graviorum aut leviorum onerum, quæ ſive emptori, ſive venditori imponuntur. Tertiò requiritur ut res ſuper qua cenſus conſtituitur, ſit in libera diſpoſitione conſtituentis. Nemo enim plus juris in alterum transferre poteſt quàm ipſe habeat, l. *Nemo plus juris*, D. de regul. jur. & cap. *Nemo poteſt*, eod. tit. in 6. Transfertur autem dominium pretii, ſeu rei ſuper qua cenſus conſtituitur, in venditorem.

rem. Ideoque non poteſt maritus ſine uxoris conſenſu conſtituere cenſum in fundo dotali. Quartò requiritur, ut ſi res cenſita pereat, aut ſterilis evadat ſine cenſuarii culpa, ſive in totum, ſive pro parte, ceſſet vel in totum, vel pro rata parte obligatio cenſus.

VIII. Cenſuum quoque alii conſtituuntur perpetui, alii ad aliquod tempus. In cenſibus temporalibus ille quem vitalitium vocant, is eſt qui durabit ad vitam ejus qui jus habet percipiendi cenſum, & quo ex vivis decedente, ſtatim cenſus extinguetur ſine ulla obligatione reſtituendi ſortem, ſive capitale. Hunc cenſum conſtat eſſe licitum, ſicut licita eſt emptio venditio uſusfructus ad vitam uſufructuarii, l. *Neceſſariò*, §. *Cùm Uſumfructum*, D. de peric. & com. rei venditæ. De vitalitio itaque cenſu quæritur quænam ſit juſta illius pretii taxatio? Varii diverſa reſpondent. Juſtitiæ conſentaneum præ reliquis duco hac in re judicium Bonacinæ de contract. diſp. 3. quæſt. 4. puncto unico, num. 18. pretium eſſe taxandum attento ultimo vitæ termino ad quem naturaliter poteſt attingere vita ejus perſonæ cui ſolvendus eſt cenſus, & illorum annorum ſumendo mědietatem, qui deductis caſibus fortuitis poſſent probabiliùs ad eum terminum pertingere; atque ita pretium cenſus adæquare debet illorum annorum illam quam dixi medietatem. Ratio eſt, quia ſic æqualitas exactior ſervabitur, & uterque contrahentium æqualem ſubibit ſortem lucri & jacturæ; cùm aliquo caſu ex innumeris qui humanæ vitæ decurſu occurrunt, fieri poſſit ut cenſualiſta ad illam medietatem non accedat: quemadmodum evenire quoque poteſt ut eam excedat. Quare (ait Bonacina) ſi tradens centum aureos ad conſtituendum ſibi cenſum vitalitium, ſit quadraginta annorum, & perſpecta ejus valetudine, ſtatu vitæ, indole, profeſſione, & quibus exponi ſolet periculis, judicetur poſſe ad annos ſexaginta pertingere, poterit quotannis exigere aureos decem. Præterea taxatio iſta manifeſtum habet in Jure fundamentum, l. *In computatione*, D. ad legem Falcidiam.

IX. Cenſus quidem temporalis generatim omnis ille eſt, qui ad tempus dumtaxat, ſive incertum, ut eſt vitalitius; ſive certum, putà ad definitum annorum numerum conſtitutus eſt: quorum cenſuum uterque adventu præfixi termini extinguitur, nullâ (ut dicit Leſſius) refusâ ſorte. Atque utrumque, modò ſit realis, poſſe minoris emi quàm ſint omnes ſimul junctæ penſiones, docet Covarruvias lib. 3. var. reſol. cap. 7. num. 3. & 4. Cajetanus verbo *Uſura*, ſub fin. Leſſius lib. 2. cap. 22. dub. 6. Conradus quæſt. 79. & 80. Navarra Manualis cap. 17. num. 230. & in comment. de uſur. num. 71. quo loco dicit, poſſe centum aureis emi penſionem annuam decem aureorum pro quindecim annis. Et utique certum eſt in perpetuis cenſibus penſiones, longè tamen ſimul junctas, excedere valorem ſortis collatæ in pretium. Cùm enim ematur non annuus cenſus, ſed jus ad illum, æſtimatur minoris jus, ſeu actio ad cenſum, quàm ſperatum emolu-

mentum, & minus eſt habere actionem quàm rem, l. *Minus eſt*, D. de reg. jur. Similiter juſtum empti agri pretium nunquam æquivalet omnibus futuris proventibus, ſi ſimul cumularentur. Quod igitur eſſet uſurarium in contractu mutui, quod eſt totum ſine ullo augmento, ne quidem fructuum pignoris, elapſo præfixo termino reſtituendum; eſt tamen licitum in contractu cenſus bona fide inito, in quo penſio nihil de ſorte diminuit.

X. In Extravagantibus communibus, tit. de empt. & vend. duæ habentur Conſtitutiones planè conformes, Martini V. & Calliſti III. continentes multas illius cenſus, de quo interrogabantur, conditiones, quarum præcipuæ ſunt iſtæ: Vt certa res immobilis & fructifera deſignetur, cui cenſus imponatur, eaque res immobilis ſola maneat affectata & obligata ſolutioni cenſus. Item ut cenſus non excedat fructuum illius rei immobilis æſtimationem, v. g. agri ſativi, ſylvæ cæduæ, horti, vineæ, prati, oliveti, ſtagni, lacûs, paſcui. Item ut re illa immobili depereunte fortuito caſu, cenſus extinguatur. Illa verò res immobilis debet aſſignari à venditore cenſus ex propriis bonis, non verò emptoris. Prætereaque in venditoris ipſius bonis debet res illa immobilis permanere, nullatenus verò per venditionem ad emptorem transferri, ut falsò exiſtimavit Bartholomæus Carranza, ob id juſtè à Navarra reprehenſus: fundus enim ille ad hoc ſolùm deſideratur, ut ſit ſubjectum in quo fundetur cenſus: voluntque Pontifices Martinus & Calliſtus, eum hypothecari ad ſecuritatem ſolvendi censûs ſuper illo conſtituti, non verò alia venditoris bona, ad hoc nimirum ut cenſus ſit merè realis, & non perſonalis aut mixtus, cujus generis nulla eſt in duobus illis Reſcriptis mentio. Quod ſi fundus per venditionem à Carranza excogitatam tranſiret in emptorem cenſus, non una, ſed duplex venditio celebraretur, nimirum fundi & cenſus, & contra Juris diſpoſitionem jus emptoris ad exigendum cenſum à venditore ſuam omnem haberet hypothecam, non in rebus debitoris, ſed ipſius creditoris qui eſt emptor; quod gravem involvit abſurditatem. Præterea exponunt Martinus & Calliſtus pretium pecuniarum quo cenſus emitur, eſſe juſtum; ut ſcilicet habeat cum cenſu qui emitur proportionem, & cum fructibus prædii à venditore aſſignati ad conſtitutionem & ſecuritatem cenſus, ne ſcilicet cenſus excedat valorem fructuum fundi ſuper quo conſtituitur. Requirunt inſuper ut pretium integrum ſtatim ab ipſo initio perſolvatur. Item ut cenſus quotieſcunque venditor volet, poſſit vel in totum, vel ex parte redimi, refuſo agro, vel pretio. Item requirunt ne venditor ullo unquam tempore redimere compellatur; alioqui enim cenſus degeneraret in mutuum palliatum, eſſetque uſurarius. Mutuum quippe in hoc differt à cenſu, quatenus emptor cenſus omni privatur jure repetendi datam à ſe ſortem, ſed mutuans retinet ſibi jus recuperandi mutui, ideoque nihil aliud quidquam ei exigere licet, neque fructus pignoris ac hypothecæ, niſi tantumdem demendo ſibi de ſorte mutuata. Ex oppoſito poteſt

poteſt emptor cenſus annuatim cenſum exigere ſine ulla ſortis diminutione, quâ ita ſe abdicavit, ut non poſſit unquam repetere, quanvis poſſit ſponte oblatam reſumere.

XI. Quæ porrò ſubſequuta eſt Pii V. Conſtitutio, præfatis conditionibus quas approbat, quaſdam ſuperadjungit, quarum, aut etiam unius earum defectu contractum cenſualem in externo foro vult haberi pro uſurario, etiamſi in foro conſcientiæ & rei veritate non ſit fortaſſe talis, niſi quoad unam aut alteram conditionem, ut eſt iſta: Ne penſio anticipetur, ideſt ne exigatur niſi ratione temporis elapſi. Si enim emptor dum pretium numerat, detraheret ex eo penſionem primi anni, quæ non debetur niſi finito annò, uſuram committeret contra jus naturæ cum reſtituendi obligatione. Conſtitutiones etiam Martini & Calliſti aliquas memorant conditiones quæ non ſunt juris naturæ, non quidem illas præcipiendo, ſed quia in ipſo facto & uſu erant, de quo Pontifices interrogabantur. Quarum conditionum Dominicus Soto lib. 6. de juſtitia, quæſt. 5. art. 1. & Leſſius lib.2.cap.22. dub.12. num.75. duas tantùm eſſe de jure naturæ agnoſcunt iſtas: 1. Ut juſto pretio cenſus ematur: 2. Ut venditor ad redimendum cenſum nullatenus compellatur.

XII. Laudemium non poteſt admitti circa cenſum. Ratio eſt, quia emptor cenſus non habet dominium directum rei, ſed ſolum jus exigendi fundatam ſuper ea re penſionem. Venditori quoque cenſus ſervatur libertas alienandi rem immobilem & fructuoſam, ſuper qua cenſus eſt conſtitutus; ita tamen ut eandem rem indivulsè comitetur obligatio cenſus, atque ita tranſeat ad novum ejuſdem rei dominum, quemadmodum obligatio hypothecæ tranſit cum re hypothecata. Sicut ergo res hypothecata poteſt liberè vendi à debitore etiam invito creditore, ita etiam res cenſui ſubjecta. Laudemium autem debetur in emphyteuſi, quia cùm non habeat emphyteuta niſi utile dominium, non ei licet niſi conſulto Domino directo rem ab eo in emphyteuſim acceptam alienare: eoque caſu debetur Domino directo laudemium in hujus dominii recognitionem, & ſolvitur non à venditore, ſed ab emptore in recognitionem novæ, quam recipit, inveſtituræ.

XIII. Vetat quoque Pius V. cenſum jam conſtitutum augeri ex penſionibus ceſſis: quod intellige antequam ipſæ fuerint reipſa perſolutæ; ſic enim prohibentur Jure quoque Civili uſuræ uſurarum, l. *Ut nullo modo*, C. de uſur. Sed ſoluta ſemel pecunia cenſualis poteſt dari in novum conſtitutæ penſionis augmentum. Navarra in comment. de uſuris, num. 94. Leſſius lib.2.cap.22.dub.12.num.87.

XIV. Etiamſi Conſtitutiones Martini & Calliſti permittant cenſus redimi quoad aliquas partes, & aſtringant emptores ad has diminutiones oblato pretio ſubeundas; Pius tamen V. non cenſuit emptores ad hoc onus ſubeundum compellendos: hoc enim valde incommodum eſt, ſaltem in

exilium partium redemptione. Sors quippe diverſis & exiguis redempta ſolutionibus emptori ferè redditur inutilis, qui ſi ſummam integram, aut ejus ſaltem notabilem partem reciperet, poſſet vel alium alibi cenſum conſtituere, aut prædium aliamve rem frugiferam emere, ut poſt Thomam Boninſignium idem docet Leſſius num. 93. Standum verò in his Partium conventioni ab initio contractui appoſitæ.

XV. Quemadmodum emphyteutæ libera conceditur alienandi facultas, ſalvis juribus Domini directi, ut ſunt jus prælationis, ſeu retentionis, & jus laudemii: idem cenſendum pariter de vaſſallo feudum alienante, donante, vendente, oppignorante in regno Galliæ, juxta Edictum Aurelianenſe de feudis, art. 1. & 2. Verumtamen neque prædium emphyteuticum, neque feudale alienari permittitur inconſulto Domino directo, cui competit jus illud prælationis, ut ſibi retinere fundum poſſit, ſi velit, ſub eodem pretio, iiſdemque conditionibus: eique ad deliberandum ſi hoc jure uti velit, & pecuniam ad pretium comparandam conceduntur duo menſes, quibus elapſis excidit jure retinendi pro hac vice; ſed debet novo emptori dare inveſtituram, pro qua jus habet exigendi ab eodem laudemii. Si verò emphyteuta, aut vaſſallus non requiſito directo Domino fundum alienaverit; aut ſi triennio cenſum aut canonem annuum non perſolverit, aut etiam biennio, ſi fundus ad Eccleſiam pertineat, niſi hujuſce temporis interjecti negligentiam ac moram quamprimùm celeri ſatisfactione purget ac conſignet, juxta cap. *Potuit*, de locato & cond. item ſi vaſſallus obſequia & clientelam poſt trinam interpellationem non præbuerit; his caſibus fundus emphyteuticus aut feudalis cadit in commiſſum, expulſoque conductore aut vaſſallo qui inveſtituram à Domino directo ſumpſerat, revertitur ad patronum, & coaleſcit utile dominium cum directo. Hæc omnia conſtituit Juſtinianus l. 2. & 3. C. de jur. emphyt. Sylveſter & Julius Clarus in verb. *Feudum.* Communia hæc ſunt inter emphyteuſim & feudum. Differunt tamen hæc duo, quia Dominus feudalis habet quoque jus in perſonam vaſſalli, ſive per juriſdictionem, ſive per addictionem ad certa quædam perſonalia obſequia, quale eſt homagium, quibus caret emphyteuſis, quæ Gallicè dicitur *nouveau bail.*

XVI. In Regno Galliæ neque emphyteuta, neque vaſſallus pœnam privationis ſeu commiſſi ſuſtinet ob omiſſam in alienatione denunciationem, cùm liberum ſit ipſi Domino directo per retractum, ſeu jus retentionis fundum alienatum ſibi vindicare. Joannes Faber in §. *Item Serviana*, Inſtit. de actionib. Papo lib. 3. placitorum, tit. 1. num. 39. Melchior Paſtor lib. 4. de jure feudali & emphyt. tit. 3. num. 3. Quinimò in hoc Regno non privatur vaſſallus feudo, ne quidem in caſu rebellionis, quam vocant *felonnie*, niſi poſt Judicis ſententiam. At ſi rebellio fuerit contra Regem, aliudve fuerit commiſſum læſæ Majeſtatis crimen, vacat feudum ipſo jure. Paſtor de jure feud. lib. 7. tit. 2. num. 2. Præterea in caſibus civilibus, in

quibus

quibus jus commune & libri feudorum privant vaſſallum feudo, ut eſt in canone per triennium non perſoluto, in alienatione feudi non requiſito Domino directo, in mora recognoſcendi Patronum, aut ei debita exſolvendi poſt trinam admonitionem, in his, aliiſve ſimilibus mitiùs cum emphyteutis aut vaſſallis agitur in hoc Regno, adeo ut nec ipſo jure, nec per ſententiam primam pœna commiſſi ſoleat irrogari, ſed judicio compellitur vaſſallus debita jura Domino præſtare, indictâ etiam in contumacem mulctâ pecuniariâ. Mornacius in l. 2. C. de jure emphyt. Et licet emphyteutæ qui canonem per triennium non præſtitit purgare moram, ſicut etiam cuivis debitori in pari mora ſolvendæ penſionis conſtituto. Expillius placitorum cap. 122.

XVII. Retractus quoque Domino directo competens ſuper feudali aut emphyteutico prædio, præfertur retractui agnatorum, utpote prior & vetuſtior, cùm ex ipſa inveſtitura ortum habeat. Baldus in l. *Imperator*, in fin. D. de pactis. Jaſon in l. fin. C. de jure emphyt. Paſtor lib. 6. de jure feud. tit. 6. n. 2.

XVIII. Porrò is qui utile dominium poſſidet, ſi poſt quantumlibet annorum decurſum probet, exhibitis apochis trium cohærentium annorum, ſolutionem cenſus, non poteſt cogi exhibere chirographa præcedentium annorum. Idemque jus obtinet quivis annuæ penſionis debitor, juxta l. *Quicumque*, C. de apochis publicis, lib. 10. niſi in illis apochis contineatur proteſtatio de penſionibus anterioribus non ſolutis. In horum defectum, ideſt ſi nec tria ſolutionis annorum cohærentium chirographa exhibentur, nec ſolutionis annorum præcedentium, poteſt compelli debitor ad vigintinovem annorum perſolvendum cenſum. Carolus Loiſeau tract. *Du déguerpiſſement*, lib. 1. cap. 5. num. 3. Et hæc obtinent in cenſibus prædiorum domanialibus, Gallicè *Rentes foncieres*. At verò in cenſibus pecuniâ emptis, aut etiam in cenſibus prædiorum non importantibus directum dominium, Gallicana Ludovici XII. Conſtitutio anni 1512. art. 71. non permittit reliqua cenſuum præteritorum exigi ultra quinquennium, ut docet Loiſeau ibid. cap. 6. n. 11.

XIX. Si poſt contractum emphyteuticum fundus depereat in totum, liberatur emphyteuta ab omni obligatione, cùm ejus deperierit fundamentum: ſi verò pars aliqua fundi reliqua ſit ab alterius etiam majoris partis deperditione, emphyteuta damnum illud ſuſtinebit, niſi partes aliter convenerint, l. 1. C. de jur. emphyt. & ibi Gloſſa in verb. *Particulare*, approbat ſententiam Bulgari, quod emphyteuta ſuſtinere debeat damnum quo major pars prædii deperdita fuerit, cùm lex ipſa abſolutè & indiſtinctè decernat; & §. *Adeò*, in fin. Inſtit. de locat. & conduct. liberatio emphyteutæ non aſſeratur niſi poſtquam tota rei ſubſtantia perierit, & non ex parte: contra Martinum qui hoc limitabat ad deperditionem mediæ partis. Ratio eſt, quia emphyteuta penſionem pendit in recognitionem Dominii directi potiùs quàm in compenſationem fructuum.

 XX. Hoc

X X. Hoc tamen tenendum eſt circa occurrentem alicujus anni ſteri-litatem in prædio conducto, ſi nihil omnino provenerit, remittendam eſſe totam ejus anni penſionem, juxta communem Doctorum ſententiam in l. *Ex conducto* 15. D. locati. Sed ſi aliquis valdè exiguus fuerit proventus, eo caſu remittendum eſſe pro rata de anni penſione, niſi cum ubertate præcedentis, vel ſequentis anni valeat ſterilitas illa compenſari, ut decernit cap. *Propter ſterilitatem*, de locat. & conduct. & colligitur ex l. *Si merces*, §. *Vis major*, D. locati. Et hanc eſſe communem doctrinam teſtantur Gomeſius tom.2.cap.3.n.18. & Leſſius d.cap.24.n.16.

X X I. Nec omittendum, quod ſpectat ad penſionum non ſolutarum reliqua, diſtinguendum eſſe in Gallia inter cenſus pecuniâ emptos, & cenſus prædiales. Cenſuum enim pecuniâ emptorum reliqua non ſoluta exigi non poſſunt ulteriùs quàm à quinque proximè præcedentibus annis, ut ſtatuit Ludovicus XII. Edicto anni 1510. art.71. At verò in cenſibus prædialibus, quæ vocamus *Rentes foncieres*, & in cenſibus quoque feudalibus poteſt directus Dominus exigere reliqua penſionum non ſolutarum (excepto paulò antè memorato privilegio apocharum trium annorum cohærentium) uſque ad annos vigintinovem præcedentes & incluſos: Maſſuerius praxis tit.25. n.38. etiam ab illo qui nuper emit dominium utile. Ratio eſt, quia fundus ipſe quem poſſidet, ad hæc omnia eſt hypothecatus, ſalvo tamen emptoris recurſu ad ſuum venditorem. Charondas lib.3. reſponſorum, cap.62. Deſpeiſſeus 1.p. tit. de mutuo, ſect.3.

X X I I. Deciſiva, & meritò tenenda eſt doctrina Benedicti parte 1. verb. *Et uxorem*, n.449. declarationem ſcilicet venditoris inter vendendum aſſerentis falsò rem quam vendit, cenſualem, aut aliàs ſervilem, neque cenſum, neque ullum emptori præjudicium parere. Præterea ſi venditor rei verè cenſualis affirmaret eſſe liberam, declaratio hæc in eo prodeſſet emptori, quatenus conſtituendo illum in bona fide, res empta non caderet in commiſſum, ſi non petierit inveſtituram, ſi non recognoſcat Dominum directum, aut cenſum non perſolvat dum in bona fide permanet. Idemque docet Guido Papæ quæſt.24. Quandoquidem ubicumque de ſervitute non conſtat, præſumitur ſemper in favorem libertatis. Verumtamen iſta venditoris declaratio non redderet in poſterum immunem emptorem ac liberum à cenſu, aut ab aliàs debita ſervitute, ſi probetur à directo Domino, neque legitimâ præſcriptione deſierit. Quæ utraque deciſio cùm ſit rei quotidianæ, confirmatur per legem *Traditio*, D. de acquir.rer.domin.

CAPUT

CAPUT XIII.

De ſocietatis contractu.

I. SOCIETATEM ſic definit Cujacius in paratitlis D. pro ſocio, ut ſit Damni & lucri facta communio ex conſenſu honeſta & juſta. Sic enim excluditur flagitioſæ rei, atque etiam leonina ſocietas, ut vocatur in lege *Si non fuerint*, §. *Ariſto ait*, D. pro ſocio, quâ ſcilicet unus recipit omne ferè lucrum, alter verò omne ferè damnum. Ubi ergo fit inæqualis partitio lucri & damni reſpectu eorum quæ ſinguli ſocii contulerunt, committitur injuſtitia cum obligatione reſtituendi. Quod ſi ſocius hac lege ſuam confert pecuniam, ut lucrum quidem obveniens æqualiter dividatur ad proportionem utrimque contributorum, ſed ipſum ſibi capitale etiam à caſibus fortuitis ſervetur indemne, uſuram committit, cap. *Naviganti*, de uſur. Quanquam iſtud caput *Naviganti*, directè loquitur de ſimplici mutuo, non verò de ſocietate, de qua, aut de lucro dividendo nullum ibi verbum, ſed diſertè verbum *Mutuans*. Et benè obſervat Gloſſa in verbo *Periculum*, quod cùm ibi initus ſit ex utraque parte mutui contractus, ſi creditor non ſuſcepiſſet in ſe periculum ſortis, iſtud periculum fortuiti caſus non exemiſſet hunc mercatorem ab obligatione ſortis integræ perſolvendæ, ſi illa à ſe recepta, ſive per naufragium, ſive per alium fortuitum caſum, ſive recipientis culpâ deperiiſſet. At verò fortuitus caſus regulariter ſocium non adſtringit; cùm tamen adſtringat mutuatarium, l. *Incendium*, C. ſi cert. pet. & Inſtit. quib. modis re contrah. oblig. §. *Item is cui res*. Poteſt tamen ſocium recipientem adſtringere, modò ſuſcepta iſta ex mutua conventione obligatio aliunde ex æquo compenſetur. Nam commodatarius qui ex vi commodati non tenetur niſi de ſola culpa, tenetur ex vi pacti etiam de caſu fortuito, cap. unico de commod. Et quod majus eſt, in contractu depoſiti depoſitarius ipſe poteſt ex ſuſcepta in ſe obligatione vi mutui pacti conveniri de caſu merè fortuito, ſecundùm leges civiles & ſacros Canones, l. 1. §. *Sæpe*, D. depoſiti, & cap. *Bona fides*, de depoſito. Et tamen per commodatum & depoſitum nullatenus transfertur in recipientem dominium rei.

II. Ad hæc notanda eſt Sancti Thomæ doctrina 2. 2. quæſt. 78. art. 2. ad 5. his verbis: *Ad quintum dicendum, quod ille qui mutuat pecuniam, transfert dominium pecuniæ in eum cui mutuat. Unde ille cui mutuatur pecunia, ſub ſuo periculo tenet eam, & tenetur reſtituere eam integrè: unde non debet amplius exigere qui mutuavit. Sed ille qui committit pecuniam ſuam vel mercatori*

mercatori, vel artifici per modum ſocietatis cujuſdam, non transfert dominium pecuniæ ſuæ in illum, ſed remanet ejus: ita quod cum periculo ipſius mercator de ea negotietur, vel artifex de ea operetur. Et ideò ſic licitè poteſt artem lucri de ea provenientis expetere, tanquam de re ſua. Hæc S.Thomas.

III. Ad juſtam ſocietatem quatuor requiruntur. Primò ut ſinguli ſocii conferant in commune ſive pecuniam, ſive induſtriam, ſive inſtrumenta, ut navem, equos, vehicula; ſive operam & labores. Secundò ut lucrum & damnum ex ipſa ſocietate proveniens ſit commune. Tertiò ut dividatur inter ſocios lucrum ſecundùm æſtimationem ac proportionem eorum quæ ſinguli contulerint, l. *Si non fuerint*, & l. *Verùm*, D. pro ſocio. Quartò ut ſinguli ſubeant damna & expenſas pro rata quoque eorum quæ ex parte ſua contulerunt, atque ſeorſim totam incurrant jacturam eorum quæ in ſortem contulerunt: ut qui pecuniam contulit, totum pecuniæ ſuæ periculum ſubeat, ſi abſque ſocii culpa levi, aut lata pereat: ſi verò ſalvâ pecuniâ nihil obveniat lucri, ſocius alter qui ſuum laborem, vel induſtriam contulit, ſubeat ſolus jacturam induſtriæ ſuæ & laboris, pecunia verò tota ad eos redeat qui eam contulerant.

IV. Socius minimè tenetur præſtare ſociis ſuis leviſſimam culpam, cùm non adſtringat genus iſtud culpæ in illis contractibus qui celebrantur utriuſque contrahentis gratiâ, qualis eſt emptio venditio, locatio conductio, ſocietas; unde ait lex *Socius ſocio*, D. pro ſocio: *Socius ſocio etiam culpæ nomine tenetur, id eſt deſidiæ atque negligentiæ. Culpa autem non ad exactiſſimam diligentiam dirigenda eſt; ſufficit enim talem diligentiam communibus rebus adhiberi, qualem ſuis rebus adhibere ſolet: quia qui parum diligentem ſocium acquirit, de ſe queri debet.* Eadem habet §.ultimus Inſtit.de ſociet.

V. Omne æs alienum pro ſocietate contractum, de communi ſolvendum eſt, licèt ab uno fortaſſe ſociorum ſolutum fuerit. Iſte quippe jus habet repetendi à ſociis actione pro ſocio, etiam poſt diremptam ſocietatem, l. *Omne æs*, D. eod.

VI. Diviſio ad æqualitatem pro rata contributionis ad ſocietatem hoc efflagitat, ut qui æqualiter contribuerunt, æquales partes de communi lucro ſortiantur; qui autem inæqualiter, inæquales. Si ergo duo ſocii contulere ſinguli centum aureos cum æquali labore & pari induſtria, & ex communi hac ſorte lucrati fuerint ducentos aureos, quilibet eorum aſſumet centum aureos pro capitali quod contribuerat, & alios totidem pro partitione lucri. At ſi unus ſociorum contulit in ſortem centum aureos, alter verò ſuum laborem & induſtriam centum aureis æſtimatam, lucrum verò fuerit ducentorum aureorum, is qui pecuniam contulit debet primùm centum ſibi aureos ſubducere, quos in ſortem contulerat; deinde quilibet amborum centum aureos de lucro reportabit. In hoc conſentiunt Angelus verbo *Solutio* 1. quæſt. 17. Sylveſter verbo *Societas*, quæſt. 20. Martinus Navarra cap. 17. num. 251. Petrus Navarra lib. 3. de reſtitut. cap. 2. num. 258.

Azorius tract. de ſocietate, cap.4. quæſt.1. Bonacina diſp.3. quæſt.6. puncto 3. num.3. Filliucius tract. 38. num. 37. 41. & 65. contra Leſſium lib.2. cap.25. num.8. volentem ut is qui ſolam poſuit induſtriam & laborem centum aureis æſtimabilem, poſſit quoque de lucro communi centum aureos ſibi vindicare, quemadmodum & ſocius alter qui centum aureos de ſua pecunia contulerat, adeò ut de lucro dividendo non jam ducenti, ſed ſolùm centum aurei ſuperſint, ex quibus ſinguli dimidium, hoc eſt quinquaginta aureos nanciſcantur. Sed opinio iſta reprobanda eſt, quia ſocius qui ſolam adhibuit induſtriam & laborem, nihil contulit ad capitalem ſortem, quæ eſt quid reale ac pecuniarium; cùm è diverſo induſtria & operæ ſint fructus tantùm perſonales. Sicubi tamen contraria vigeret conſuetudo, aut aliter inter partes convenerit, id poterit ſervari.

VII. Jure communi pecunia in ſocietate collata pertinet ad eum ſolum qui contulit, ut docent S.Thomas 2.2. quæſt.78. art.8. ad 3. Martinus Navarra cap.17. num.253. Sotus lib.6. quæſt.6. art.1. ad 2. Cajetanus verbo *Societas*, Azorius 3. parte, lib.9. cap.3. quæſt.1. & cap.5. quæſt.1. Toletus lib.5. cap.40. Bonacina loco cit. puncto 4. num.11. Ratio eſt, quia ſi pecunia pereat, perire illi debet qui eam contulit. Ergo ſi ſuperſit, eidem tradenda eſt, ut qui ſentit onus ſentiat quoque commodum, cap. *Qui ſentit onus*, de reg. jur. in 6. Et ſecundùm naturam eſt, commoda cujuſque rei eum ſequi quem ſequuntur incommoda, l. *Secundùm naturam*, D. eod. tit. His adde Sixtum V. in Extravaganti *Deteſtabilis avaritiæ*, ita ſancire: *Sortem finita ſocietate tradendam eſſe illi qui eam contulit, ſi extat.* In locis tamen in quibus viget conſuetudo, ut ſors ſocietate finitâ inter ſocios quoſcumque dividatur, illis comprehenſis qui ſolam operam contulerint, aut ubi inter ſocios ita conveniſſet, illa diviſio ſortis licita eſſet. Nec repugnat naturæ ſocietatis talem iniri conventionem, cùm ſociorum bona communicentur, l.1. D. pro ſocio. Et ut inquit Cicero actione 5. in Verrem: *Socii putentur quos inter res communicata eſt.* Et diſertè ſtatuit lex *Si non fuerint*, §. *Ita coïri*, D. pro ſocio: *Ita coïri ſocietatem poſſe, ut nullius partem damni alter ſentiat, lucrum verò commune ſit. Plerumque enim tanta eſt induſtria ſocii, ut plus ſocietati conferat quàm pecunia, ſi ſolus naviget, ſi ſolus peregrinetur, pericula ſubeat ſolus.* Denique hoc idem ſæpiſſimè uſuvenit in ſocietate de animalibus inita, quâ finitâ dividuntur plerumque animalia in ſortem adducta ſocietatis. Atque in his ubi pacto nihil expreſſum fuerit, ſtandum eſt locorum, in quibus contractum fuerit, conſuetudinibus approbatis.

VIII. Expenſæ quæ à ſocio apponente induſtriam & operam fiunt ad utilitatem, vel ad neceſſitatem ſocietatis, faciendæ ſunt de communi ſocietatis pecunia, cujuſmodi ſunt impenſæ itinerum, tranſvectionum, ſolutionis vectigalium, conſervationis mercium, l. *Si fratres*, §. *Si quis ex ſociis*, & l. *Secundùm Julianum*, D. pro ſocio. Eadem ratio eſt in expenſis

curationis vulnerum quæ ſocius à latronibus dum ſocietatis causâ proficiſcitur paſſus eſt, aut ſi veſtibus, equo, aliiſve rebus ſuis in eadem profectione fuerit à prædonibus ſpoliatus, cùm hæc damna proximè ob ſocietati datam operam ſuſtinuerit, d.l. *Secundùm Julianum.* Eadem habenda ratio eſt in expenſis à ſocio factis ad ſe redimendum de captivitate in quam incidit dum ſocietatis causâ peregrinabatur. Rebellus, Molina, Bonacina. Iſtæque expenſæ deducendæ ſunt antequam lucri rationes computentur. Lucrum enim non æſtimatur niſi deducto ære alieno.

IX. Denique ad quamcumque ſive mercium, ſive frugum, ſive animalium, aut aliam ſocietatem, juxta triplicem ejus dirimendæ modum triplex regula tenenda eſt: vel enim ita finitur, ut ſolum capitale integrum ſuperſit abſque ullo lucro; & tunc reddendum eſt capitale illi ſoli qui id contulerat: vel ſine ullo lucro deperditum fuit capitale, vel integrum, vel ex parte, eaque jactura ſuſtinenda eſt ab eo qui contulit; quoties enim aliquid ſine aliena culpa deperit, ſoli domino perit. Vel demùm ſupereſt capitale, vel ejus pars cum aliquo lucro; quo caſu quod ſupereſt de capitali ad dominum redit qui contulerat, lucrum verò inter ſocios pro rata contributionis dividetur.

CAPUT XIV.

De Clericorum debitis reſtitutionibus.

I. UNA ex præcipuis reſtituendi obligationibus quæ Clericos reſpiciunt, ex ſimonia oritur. Verùm ſatis ſuperque hanc materiam libro ſuperiore diſcuſſimus, ubi egimus de ſimonia.

II. Diſputant Doctores, utrùm Clerici Beneficiorum fructus malè impenſos teneantur reſtituere, ſive de ſuis patrimonialibus bonis, ſive per ſubtractionem ejus partis fructuum quam poſſent ſibi alioqui impendere, ſive etiam de ſtipendiis clericalibus quæ ſuo labore lucrati fuerint. Omnes quidem Doctores unanimes aſſerunt de Beneficiariis, teneri ſub peccato mortali conferre in opera pietatis fructus Beneficiorum qui ſuperſunt ad condecentem ipſorum victum. Sed tota in hoc verſatur difficultas, utrùm ſi ſecus impenderint, obnoxii ſint obligationi malè impenſa reſtituendi ad pias cauſas? Multi graves Authores negant ad id teneri. In primis Sanctus Thomas 2.2. quæſt. 185. art. 7. in corpore, ubi poſtquam veterem illam & canonicam proventuum Eccleſiæ in quatuor partes faciendam diviſionem commemoravit, ſcilicet partem Eccleſiæ reparandæ deſtinatam, & partem

Epiſcopo,

Epiſcopo, partemque Clericis inſervientibus, & partem pauperibus competentem; ſtatim ſubjungit, quod ſi Epiſcopus ſuâ parte non contentus vindicet ſibi aliquid de partibus quæ Clericis, pauperibuſve, aut Eccleſiæ debentur, cùm in hoc peccet contra juſtitiam, non ſolùm mortaliter peccat, ſed etiam tenetur iis quibus ſubtraxit reſtituere. Deinde loquens de ſpeciali parte quæ ipſi ſeorſim Epiſcopo debetur, ſi ex illa ſibi immoderatè retineat, nec aliis ſubveniat, dicit peccare contra debitum charitatis, & nihil dicit de reſtitutione, ſicut dixerat teneri ad reſtituendum de parte uſurpata quæ aliis inferioribus Clericis, vel Eccleſiæ, vel pauperibus debebatur ex juſtitia. Atque ita innuit, Epiſcopum qui peccavit contra charitatem non erogando pauperibus, vel Eccleſiæ id quod ſupererat de ſpeciali ſua parte, non eſſe obnoxium reſtitutioni. Et ſanè compertum eſt, peccatum contra charitatem, quale iſtud eſſe docet ibidem S. Thomas, non eſſe obligationi reſtitutionis obnoxium. Eadem porrò eſt ratio circa quoſcumque aliorum Clericorum proventus Eccleſiaſticos, ut docet S. Thomas quodlibeto 6. art. 12. Hoc idem docent Oſtienſis, Joan. Andreæ, Barbatias, Soto, Covarruvias, Bannes, Garcia, Reginaldus, Bonacina qui ſpecialem hac de re tractatum edidit, Proſper Fagnanus in cap. *Si quis*, de pecul. Cler. & alii qui affirmant quidem Beneficiarium qui quod habet ſuperfluum de fructibus Beneficii non erogat in res pias, peccare mortaliter contra debitum charitatis, ſed non contra debitum juſtitiæ; ideoque non adſtringi obligatione reſtituendi. Addunt iidem, non eſſe merum diſpenſatorem, ſed dominum proventuum quos ex Beneficio percipit. Idque probant ex verbis diverſorum Canonum negantium Beneficiarios facere fructus ſuos, ſi non recitent Officium; ſic enim loquitur Concilium Lateranenſe ſub Leone X. Et cap. unicum de Cler. non reſid. dicit & ſtatuit, Clericos qui Choro non interſunt, non eſſe dominos diſtributionum quotidianarum, neque ſuas illas facere. Item Concilium Tridentinum ſeſſ. 23. cap. 2. decernit Epiſcopos diu abſque neceſſitate abſentes non facere fructus ſuos. Præterea poteſt Clericus aliis locare Beneficii ſui fructus, ac proinde illorum in eos transferre dominium. At nemo plus juris in alium transferre poteſt quàm ipſe habeat, cap. *Nemo poteſt*, de regul. jur. in 6. & l. *Nemo plus juris*, D. eod. Denique uſu paſſim receptum videmus, ut Beneficii fructus ad hæredes tranſeant, etiam laïcos; quod fieri non liceret, niſi qui prædeceſſit jus dominii habuiſſet. Iſta demùm doctrina prævalet, uſuque paſſim recipitur.

III. Non deſunt tamen oppoſitæ opinionis aſſertores & fundamenta: & teneri Beneficiarios Præbendarum fructus ſuperfluos malè impenſos reſtituere, aſſerunt Navarra tum in Manuali, tum in ſuo tractatu de redditibus Eccleſ. Archidiaconus, Panormitanus, Gabriel Biel, S. Antoninus, Ricardus, Majolus, Paludanus & Laiman tract. 2. cap. 3. quibus favere videtur Sanctus Papa & Martyr Urbanus, ubi ait: *Ipſæ res fidelium, quæ*

Domino offeruntur, non poſſunt aliis quàm Eccleſiæ & fidelium indigentium uſibus applicari, quia vota ſunt fidelium, pretia peccatorum, patrimonia pauperum. Sed nihil ibi de reſtitutione. Sanctus quoque Bernardus ſerm. 24. in Cant. ait: *Miniſtri Eccleſiæ qui ſtipendiorum ſuperflua quibus egeni ſuſtentandi forent, impiè ſacrilegéque ſibi retinent, duplici profectò peccant iniquitate, quòd & aliena diripiunt, & ſacris in ſuis vanitatibus & turpitudinibus abutuntur.* Idemque epiſt. 2. ad Canonicum Lugdunenſem: *Quidquid præter neceſſarium victum & veſtitum de Altari retines, tuum non eſt, rapina eſt, ſacrilegium eſt.* Similia etiam idem repetit epiſt. 42. Hæc tamen facilè quis eodem ſenſu poſſit interpretari, quo Sancti Patres Baſilius & Chryſoſtomus aſſeverant de bonorum ipſorum profanorum ſuperfluis, ea non jam eſſe dominorum qui poſſident, ſed pauperum qui eis indebitè & iniquè fraudantur; nimirum quia eis debentur titulo charitatis, & obligatione eleemoſynæ.

IV. Clerici poſſunt tria bonorum genera poſſidere, ſcilicet merè Eccleſiaſtica, cujuſmodi ſunt Beneficiorum proventus. Atque horum omnia quæ ſibi ſuperflua ſunt, tenentur in uſus pios impendere ſub mortali peccato. Secundò patrimonialia, quæ ex merè temporalibus cauſis procedunt, hæreditate, donatione, labore & induſtria. Atque horum diſpoſitionem perinde liberam Clerici habent ut laïci. Tertiò quaſi patrimonialia, ſeu mixta, quæ acquirunt tanquam Clerici ex aliquo miniſterio Eccleſiaſtico diverſo à proventibus Beneficii, ut concionando, Confeſſiones audiendo, Miſſis celebrando, ſacras Literas docendo, canendo, Juriſdictionem Eccleſiaſticam exercendo. De his quoque Clericus diſponere poteſt eodem jure & libertate quibus poteſt circa merè temporalia. Neque his obſtat quod dicitur in can. *Clericos*, & duob. ſeqq. 1. quæſt. 2. nefas eſſe Clerico habenti opes temporales ſuſtentari ſtipendiis Eccleſiæ. Eſto enim fuerit aliquando Eccleſiæ diſciplina, ut nemo ad Eccleſiaſtica ſtipendia admitteretur Clericus, qui omnibus terrenis bonis ſe non abdicaſſet; hoc tamen non eſt divini præcepti, & laxata priſtina illa rigidior diſciplina evanuit.

V. Clericus omnis ſtipendia accepta ob aliquod miniſterium quod non perſolvit, reſtituere tenetur, quales ſunt Miſſæ votivæ, quibus intra tempus debitum non ſatisfecit, & Miſſæ fundationum quas neglexit, Officia Chori quibus non interfuit, cùm per eum ſteterit. Hoc tamen obſervandum de Miſſarum fundatarum onere quotidiano, Sacerdotibus morbo, alióve neceſſario impedimento detentis indulgeri menſem unum, intra quem cùm non poſſint ſine periculo celebrare, non etiam tenentur per alium Sacerdotem ſupplere, aut de ſtipendiis Miſſarum pro rata dimittere, vel reſtituere. Ex æquitate enim ac epieikia id conceſſum fuit à Concilio Mediolanenſi ſeptimo provinciali, teſte Diana part. 4. tract. 4. miſcellan. reſolut. 238. Atque præſumendum hanc eſſe rationabilem fundatoris mentem. Hoc idem pariter docent Hurtadus, Laiman, Bonacina de Sacram.

Enchar. diſp.4.q.ult. punct.8. n.17. Petrus Navarra lib.2. de reſtitutionib. cap.2.n.211. Riccius in ſua praxi, deciſ.403.n.5. & 6.

VI. Quæritur an in Beneficiorum diſtributione is qui minùs dignum præfert obligetur ad reſtitutionem digniori? Sciendum in primis, eos quibus ex officio incumbit præficere miniſtrum Eccleſiæ, ut ſunt electores, præſentatores, & collatores, ſemper teneri providere ut digniſſimis Beneficia obveniant. Ita docet cap. unicum, ut Benef. Eccleſ. ſine diminut. confer. itemque S. Thomas 2.2. quæſt.63. art.2. ad 1. & ad 3. & quæſt. 85. art.3. S. Antoninus 2.parte, tit.1. cap. 20. §. 1. Nicolaus Lyranus ad illud Joan.21. *Simon Ioannis diligis me plus his?* aliique communiter Theologi & Canoniſtæ, qui contravenientes arguunt peccati mortalis, quibuſdam caſibus exceptis, ut ſi patronus præſentet dignum; hunc enim Prælatus debet admittere & inſtituere, can. *Monaſterium*, & can. *Decernimus*, 16. quæſt.7. Secundò ſi conferendum ſit ex primæva inſtitutione Beneficium alicui ex certa familia, vel oppido, ut contingit in patrimonialibus Beneficiis, aut alicui ex Clericis ejuſdem Eccleſiæ. Tertiò ſi aptiores reſervati ſint Beneficiis majoribus Parochialibus. Quartò ſi ita ſint inter plures electores diviſa ſuffragia, ut nemo, aut pauci digniſſimum eligant, ſed partita ſint in favorem duorum, quorum unus eſt altero minùs dignus, ſi quis reſtat ſuffragium ſuum daturus, qui fruſtra digniſſimum nominaret, ipſique Eccleſiæ obeſſet, quia periculum eſſet ne major ſuffragiorum numerus indigniorem promoveret, debet votum ſuum dare in favorem dignioris ex eorum numero in quos major inclinat ſuffragiorum numerus, & ita impedire minùs digni promotionem. Quintò ſi quis ſuum reſignet Beneficium in favorem, non adſtringitur obligatione conſcientiæ eligere digniſſimum, dummodo dignum eligat, juxta Cajetanum in Summula, verb. *Beneficium*, Leſſium lib. 2. cap. 34. dub. 13. & alios, quia reſignanti non incumbit officium præficiendi miniſtrum Eccleſiæ. Et præterea cùm id conferat quod ſuum eſt, ſicut dum poſſidebat nequaquam tenebatur facere ultra mediocritatem debiti miniſterii, ita neque tenetur ſibi digniorem ſubſtituere, dum ſit ſufficienter idoneus.

VII. Extra hos caſus præferre digniori minùs dignum, ſaltem in Prælaturis & Curatis Beneficiis, eſt mortale peccatum. Sic enim decernit Concilium Tridentinum ſeſſ.24. cap.1. de reform. *In primis meminerint, nihil ſe ad Dei gloriam & populorum ſalutem utilius facere poſſe, quam ſi bonos Paſtores & Eccleſiæ gubernandæ idoneos promoveri ſtudeant: eoſque alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, niſi quos digniores, & Eccleſiæ magis utiles ipſi judicaverint, non quidem precibus, vel humano affectu, aut ambientium ſuggeſtionibus, ſed eorum exigentibus meritis præfici diligenter curaverint.* Et ibid.cap.18. præcipit ad Beneficia Parochialia provideri per concurſum & examen, illum qui cæteris magis idoneus judicabitur, & ex dignis digniorem.

VIII. In reliquis Beneficiis quibus animarum cura non incumbit, non videtur abſolutè peccari mortaliter, ſi dignus, poſthabito digniore, promoveatur, niſi hoc fieret in concurſu & examine; non enim in hoc videtur grave damnum Eccleſiæ irrogari. Ita cenſent graves Authores quos allegat & ſequitur Leſſius loc.cit. dub.14. Aliqui tamen, ut Cajetanus, Covarruvias, Salonius, exiſtimant hìc quoque ſubeſſe mortale peccatum hac ratione, quòd fiat injuria digniori, cùm ei debeatur ex lege diſtributivæ juſtitiæ, & fiat inſuper injuria Eccleſiæ, & fundatorum intentio fraudetur, quæ præſumenda eſt in hoc eſſe, ut digniſſimi provideantur. Sed reſpondetur non fieri injuriam digniori, quia non eſt illi ſtricto jure debitum, ſed largo, quod in majori aptitudine & decentia conſiſtit. Talis autem juris violatio non eſt per ſe mortifera, ut neque violatio diſtributivæ juſtitiæ eſt ſemper mortifera, modò dignis diſtribuatur, niſi redundet quoque in violationem juſtitiæ commutativæ, ſicut accideret in concurſu & publico examine, quo caſu digniores ſtrictum & proximum jus habent. Quoad verò Eccleſiæ, aut fundatorum intentionem, ea quæ præcipua eſt & principalis, verſatur circa dignæ perſonæ electionem; & minùs principalis & quaſi ſecundaria, nec abſolutè intenta, poteſt ferri ad digniſſimum. Itaque ſemper adeſt ſaltem venialis culpa in Beneficiis ſimplicibus, ubi dignus poſthabito digniore promovetur. Sed ſi Beneficium ſimplex id habeat ex fundatione, ut debeat digniori conferri, aut per oppoſitionem & concurſum, erit proculdubio mortale peccatum ſi minùs digno conferatur, cum obligatione illius injuſti damni reſarciendi.

IX. Ubi verò Beneficium ſimplex, ac nulli animarum curæ annexum, neque habens ex fundatione iſtam conditionem, ut digniori, aut in concurſu, vel examine conferatur, fuiſſet minùs digno collatum, nulla inde emergit reſtituendi obligatio, quia quidquid ibi peccatum fuiſſet, eſſet contra ſolam diſtributivam, & non commutativam juſtitiam, quæ ſola inducit reſtituendi obligationem, niſi fuiſſet promotus indignus; ibi enim violata quoque fuiſſet commutativa juſtitia. Sotus lib. 4. de juſtitia, q.6. art.3. ad 6. Navarra cap. 17. num.73. Leſſius loc. cit. dub. 15. Valentia 2. 2. diſp. 5. quæſt. 7. §. 6. aliique permulti. Itaque ſi proviſus fuerit de Beneficio Clericus indignus, is qui ſic providit tenetur reſtituere, non quidem digniori poſthabito, ſed ipſi Eccleſiæ quæ damnum ſuſtinet, dummodo non fuerit conferendum Beneficium per concurſum, aut dignori attribuendum ex vi & præſcripto fundationis; his enim caſibus reſtituendum eſſet digniori injuſtè excluſo. Navarra cap.17.num.74. Leſſius dub.5. num.74. & 75. Qui tamen docet ad nihil teneri eum qui promovit, ſi dignior excluſus non excedit notabiliter, ſed modico tantùm exceſſu illum qui fuit admiſſus. In his porrò materiis ibidem aſſerit Leſſius faciendam eſſe reſtitutionem judicio prudentis viri, cùm vix quidquam certi ſuper ejuſmodi damni ſive Eccleſiæ, ſive excluſo digniori irrogati reparatione poſſit definiri.

X. At

X. At ſi minùs dignus collatorem ad hoc induxit ut ſibi conferret, cùm ſciret ſe minùs idoneum, peccavit quidem inducendo collatorem contra debitum officium; ſed tamen ſi ſit idoneus, non tenetur reſignare, quia collatio valida fuit, & quia non incumbit ipſi munus procurandi Eccleſiæ miniſtros, ſed Prælato: tenetur tamen per ſuam diligentiam ut meliùs poterit, ſupplere id in quo ab altero, qui non fuit admiſſus, ſuperatur.

XI. Quæritur an Confeſſarii, quorum culpâ pœnitens non reſtituit ad quod tenebatur, teneantur ipſi ad reſtitutionem, eo quòd non monuerint, aut adſtrinxerint ad hoc officium pœnitentem? Quidam abſolutè affirmant in quocumque Confeſſario, quippe qui peccaverit contra ſuum officium quod illi incumbit pœnitentem de his admonendi. Angelus, Roſella, Navarra Manualis cap. 17. num. 22. Petrus Navarra lib. 5. de reſtitutionibus, cap. 4. num. 125. Alii diſtingunt inter Confeſſarios quibus ex proprio officio cura incumbit animarum, ut ſunt Epiſcopi & Parochi, ut hi quidem teneantur reſtituere, eo quòd ſit proprii eorum officii providere ne ſubditi ſibi invicem damnum inferant, eoque fine decimas & ſtipendia accipiant. Cæteros autem quibus id non incumbit ex publico eorum officio, minimè teneri ex ſuo ſilentio, quamvis non admonendo peccaverint: teneri tamen ad reſtitutionem, ſi cauſam non reſtituendi ſuo influxu dederint, vel diſſuadendo, vel malè conſulendo. Ita Leſſius lib. 2. cap. 13. dubit. 10. num. 77. & 78. Alii denique negant de quocumque Confeſſario, etiam Parocho, vel Epiſcopo, teneri reſtituere, ſi non admonuerint; & ex adverſo affirmant etiam Confeſſarios curam animarum nullam ex officio habentes, indiſcriminatim perinde ut Curatos teneri reſtituere, ſi ſuo malo conſilio quominus reſtitueretur effecerint. Ita concludit Bonacina tract. de reſtitut. in genere, diſput. 1. quæſt. 2. puncto 11. num. 15. cum aliis quos citat & ſequitur. Summa ratio eſt, quia nullus Confeſſarius tenetur ex officio & juſtitia proſpicere bonis aliorum temporalibus, ſed ſolùm ſpirituali bono pœnitentis ſui. Quocirca licèt Confeſſarius non admonendo pœnitentem peccet contra proprium officium, non tamen peccat contra officium per ordinem ad eos quibus eſt reſtitutio facienda, ſed per ordinem ad ſpirituale ſui pœnitentis bonum. Quinetiam Leſſius ipſe loco cit. addit probabile quoque eſſe, Epiſcopum & Parochum ex hac omiſſione culpabili non teneri ad reſtituendum, quia (inquit) eorum obligatio quâ ex lege juſtitiæ obſtricti ſunt populo, videtur ſolùm eſſe in ordine ad ſpiritualia. Et colligitur ex Sancto Thoma 2. 2. quæſt. 62. art. 7. ad 3. neminem ratione damni non impediti teneri ad reſtitutionem, niſi obligetur ex officio ad hoc impediendum.

XII. Reſtituendi obligationi obnoxii ſunt Beneficiarii quicumque ſuâ culpâ recitationem Officii omiſerunt, ut ſtatuit Concilium Lugdunenſe ſub Leone X. jubens ut reſtituant de proventibus Beneficii pro rata omiſſionis

ſionis Officii ex ſua culpa. Beneficium namque datur propter officium. Hanc verò reſtituendi obligationem incipere poſt ſex menſes ab accepta poſſeſſione Beneficii computandos. Huic declarationi addenda pariter eſt Pii V. Conſtitutio, quam referunt Navarra, Quaranta, Suarez, Bonacina his verbis: *Statuimus ut qui Horas omnes Canonicas uno, vel pluribus diebus intermiſerit, omnes Beneficii ſui, ſeu Beneficiorum ſuorum fructus qui illi diei, vel illis diebus reſponderent, ſi quotidie dividerentur: qui verò Matutinum tantùm, dimidiam: qui cæteras omnes Horas, aliam dimidiam: qui alias ſingulas, ſextam partem fructuum ejus diei amittat. Tametſi aliquis Choro addictus non recitans, omnibus Horis Canonicis cum aliis perſonis adſit, fructus & diſtributiones fortè aliter aſſignatas, ſolâ præſentiâ, juxta ſtatuta, conſuetudinem, vel fundationem, vel aliter lucrifeciſſe ſe prætendat, is etiam præter fructuum & diſtributionum amiſſionem grave peccatum ſe admiſiſſe intelligat. Item ille qui primis ſex menſibus Officium non dixerit, niſi legitimum impedimentum ipſum excuſaverit, grave peccatum intelligat ſe admiſiſſe. Declarantes præſtimoniales portiones, & quæcumque alia Beneficia etiam nullum ſervitium habentia obtinentes eum prædictis pariter contineri. At quicumque penſionem, fructus, aut res alias Eccleſiaſticas ut Clericus percepit, eum modo prædicto ad dicendum parvum Officium Beatæ Mariæ Virginis decernimus obligatum, & penſionum, fructuum, rerumque ipſarum amiſſioni obnoxium.* Hactenus Pius V.

XIII. Hîc jam quæritur, ſi Beneficium aliis quoque oneribus ſit obnoxium, quibus ſatisfecerit ille ipſe Beneficiarius qui Officio Canonialium Horarum non ſatisfecit, utrùm ſibi aliquam partem fructuum retinere poſſit reſpondentem cæteris oneribus à ſe impletis? Duæ ſunt hac in re Doctorum opiniones. Suarez namque, Azorius, Valentia, Reginaldus, Filliucius negant eſſe faciendam illam ob cætera onera compenſationem, eo quòd conſtitutio Pii V. abſolutè & ſine ulla exceptione loquatur. Ex adverſo Lopez, Toletus, Medina, Vaſquez, Rodriguez, Leſſius, Laiman affirmant hanc eſſe faciendam fructuum propter reliqua onera præſtita deductionem & compenſationem prudentum arbitrio; quæ quidem ſententia æquitati magis & rationi congruit. Primùm enim & ei qui laboravit merces, & militanti debetur ſtipendium, juxta Apoſtolum; & qui Altari deſervit, de Altari debet vivere: neque juſtum eſt aliquem fructu laboris ſui & impenſæ operæ fruſtrari. Secundò iniquum eſt eos qui inæqualiter deliquerunt æquali pœnæ ſubjici. At inæqualia prorſus delicta ſunt alicui parti muneris ſui, & nulli parti muneris ſui ſatisfeciſſe: proinde non ſunt æqualiter ſtipendiis muneri addictis privandi. Satis ergo eſt ſi ſolis illis quos Beneficium ad ſolas Canoniales Horas adſtringit, nulla fructuum deductio permittatur. Itaque hujus ſententiæ aſſertores Parochis aſſignant pro integro totius anni Canoniali Officio quartam ſtipendiorum partem: Canonicis verò & Capellanis ad quotidianam reſidentiam adſtrictis dimidiatam partem: at Capellanis qui certis tantummodò die-

bus

bus tenentur reſidere, augetur onus reſtituendi ſecundùm hanc proportionem.

XIV. De illis verò qui Officii Horas recitarunt, ſed abſque ulla virtuali & actuali attentione, aſſerunt Joan. Gerſon, Martinus Navarra, Petrus Navarra, Suarez, Leſſius, Vaſquez, Filliucius, Barboſa, Laiman, teneri ad reſtitutionem fructuum, eo quòd ex tali recitatione nullus Deo honor, & nulla ſic recitanti ſpiritualis utilitas accreſcat, ſed potiùs pœna, ex Deo ſic in Scripturis interminante: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè eſt à me.* Chriſtuſque apud Joannem ſic proteſtatur: *Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant, in ſpiritu & veritate adorare oportet.* Oppoſitam verò opinionem, quanvis graves quoque habeat aſſertores Sanctum Antoninum, Medinam, Paludanum, Gabrielem Biel, Toletum, Cordubam, Coninch, non teneri ad reſtitutionem, minimè admiſerim. Quod verò pro fundamento prætexunt, Eccleſiam non præcipere internos actus, quanvis alicubi verum ſit, ut in jejunio, cujus obligationi per ſolam materialem abſtinentiam ſatisfieri poteſt; non tamen in omnibus id verum eſt, præſertim circa orationes, de quarum eſſentia eſt actus internus & elevatio mentis in Deum, quæ propria eſt orationis definitio. Itaque cùm Eccleſia præcipiat ſive certis diebus auditionem Miſſæ, ſive certis perſonis recitationem Officii hac mente ut Deus colatur per orationem, neceſſaria eſt pia intentio in utriuſque præcepti impletione. Similiter Eccleſia præcipiendo annuam confeſſionem præcipit indirectè actus pœnitentiæ interioris, ſine quibus illa confeſſio foret ſacrilega, & nullatenus Sacramentum. Quinimò eadem præcipiens directè recitationem Divini Officii, præcipit ſimul non modò indirectè, ſed directè quoque ac expreſſis verbis attentionem ad Deum, ut conſtat ex ipſiſmet canonis verbis Concilii generalis Lateranenſis ſub Innocentio III. *Penitus jubemus diſtrictè præcipientes in virtute obedientiæ, ut Divinum Officium nocturnum pariter & diurnum, quantum eis Deus dederit, ſtudioſè celebrent pariter & devotè.* Et cap. *Dolentes*, de celebr. Miſſar. ubi Gloſſa ſic dicit: Studioſè quantùm ad officium oris, devotè quantum ad officium cordis. Quiſquis etiam ſic recitat Divinum Officium ut notabilem ejus partem per nimium celeritatis affectum, aut per ſocordiam & negligentiam malè proferendo intercipiat, tenetur quoque ſi ea pars intercepta ſit notabilis, reſtituere de fructibus, ad ejus partis proportionem.

XV. Sit igitur omnibus perſuaſum, quos Canonialium Horarum, aliarúmve precum obligatio adſtringit, indiſpenſabilem ſibi incumbere attentionis animi neceſſitatem; eamque ſi non ſit actualis, ſaltem efflagitari virtualem. Actualis eſt quâ orans reipſa & actu de Deo aut rebus ſanctis cogitat. Virtualis eſt quæ à præcedente actuali dependet, etiamſi mens pronuntiantis in diverſa diſtrahatur invitè, aut inadvertenter. Enimverò cùm præceſſerit actualis voluntaria, tamdiu durat virtualiter inter involun-

tarias diſtractiones & inanes cogitationes, donec actio voluntatis actu revocetur ad diverſa. Nec enim, ut ſapienter S. Baſilius ſcribit lib. *de orando Deum*, ullum ineſt peccatum, ubi ex naturæ fragilitate mens invitè divagatur. Ea denique docet S.Thomas 2.2. quæſt.83.art.13. Obſerva tamen ad primam illam actualem attentionem, ex qua vim ſuam omnem mutuatur virtualis, ſufficere directum voluntatis actum, abdicatis etiam tot actibus reflexis, quibus nonnulli ſcrupuloſi ſemetipſos anxiè, & plerumque cum magna valetudinis & corporis & animi pernicie, ac temporis jactura excruciant. Sic citharœdus ut voluntariè citharam pulſet, aut fidibus canat, nullâ opus habet animi reflexione, ſolaque directâ, & momentaneâ intentione quantum vult citharizat. Eoque ſenſu profitetur Apoſtolus 1. Cor. 14. *Orabo ſpiritu* (ſcilicet oris reſpiratione ac pronunciatione) *orabo & mente* (ſcilicet erectâ in Deum mente:) *pſallam ſpiritu, pſallam & mente.* Et D. Auguſtinus in Regula, cap. 3. ait: *Pſalmis & hymnis cùm oratis Deum, hoc verſetur in corde quod profertur in ore.*

XVI. Quæritur, utrum liberetur ab iſta reſtituendi obligatione ille qui poſt hanc ſuam Horarum Canonialium omiſſionem aliis diebus illam ſupplet? Affirmant Joannes Major, Paludanus, Ledeſma, Suarez, Molfeſius, Filliucius. Verùm quia Officii obligatio ſuis diebus alligatur, præferri debet contraria ſententia Petri Navarræ, Aragonii, Henriquez, Bonacinæ, & quod mirum ſit, Dianæ laxiorum opinionum ſtudioſi.

XVII. Prætereà diſputatur, an Officii quotidie recitandi obligatio incumbat Beneficiario ſacris non ordinato, ſi ejus Beneficium tenue ſit & victui inſufficiens? Quidam affirmant his adducti, quia Beneficium datur propter Officium, cap. ult. de reſcriptis in 6. Et quia cùm non augeantur obligationes Officii ex multitudine, ita neque minuendæ videntur ex paucitate proventuum. Alii cenſent diminui Officii recitandi obligationem pro rata exilitatis proventuum. Cùm enim ſit conveniens, eum qui altari deſervit de altari vivere, 1. Cor. 9. rationi congruum eſt, ut qui quotidie altari deſervit, quotidie ſimiliter de altari vivat; & iniquum videtur ſi pro improportionato ſtipendio & mercede grandius ſervitium ac miniſterium exigatur. Diverſa quoque habetur in Jure ratio Beneficiorum inſufficientium, ab illis quibus commodè poſſit Clericus ſuſtentari, cap. *Cùm teneamur*, de præbend. Nec tamen tenue Beneficium deſtituitur Officio, ſed ipſius tenuitati habet proportionatum. Oppoſitio autem quod non augeantur Officia ex augmento Præbendarum, vel ex amplitudine proventuum, non habet rationabilem cauſam, qualis eſt in ratione tenuitatis; ſi enim centum nummorum reddirus ſufficiat ad commodam per annum ſuſtentationem, ex adverſariorum mente ſequeretur obligandos illos eſſe tam multos, quibus tria millia nummorum annuorum de Beneficiis aut Dignitatibus Eccleſiaſticis ſuppetunt, ad triginta ſingulis diebus Officia recitanda, & eos qui plus habent, etiam ad ducenta & trecenta Officia. Laxior

xior videtur hæc ultima ſententia. Cùm verò hujuſmodi occaſio occurrerit, quiſque Epiſcopi ſui judicio permittendus eſt.

XVIII. Reſtituere tenetur Sacerdos Miſſarum ſtipendia quibus non ſatisfecit, aut quarum celebrationem nimiùm diſtulit, adeò ut veriſimiliter non profuerit ſecundùm ſpecialem intentionem ejus qui ſtipem dedit: ut ſi ad obtinendum aliquem ſucceſſum petita Miſſa fuerit eò uſque dilata ut occaſio prætererit ante celebrationem; ſic enim fruſtratâ per Sacerdotis culpam intentione petentis, non poteſt retineri ſtipendium oblatum quin violetur commutativa juſtitia. Onus ſimiliter reſtituendi Sacerdoti incumbit, qui poſt acceptum pro Miſſa juſtum & rationabile ſtipendium pro unius tantùm intentione, illam celebravit pro pluribus: ſic enim violata fuit commutativa juſtitia, & infracta mutua pactio. Quanvis enim unius Miſſæ valor ſit infinitus ſecundùm rem quam continet, qui eſt Chriſtus ejuſque merita, eſt tamen finitus & limitatus ſecundùm quod eſt actio ab homine procedens, & ſecundùm applicationem. Chriſti namque merita, quanvis infinita, non applicantur adæquatè ſecundùm ſui infinitatem, ſed finito modo, quem Deus determinavit ſecundùm opus operatum. At verò quoad opus operantis, quod etiam contribuit ad Miſſæ valorem, & dependet ex majori, aut minori devotione, aut merito Sacerdotis, certum eſt eſſe finitum. Non eſt igitur admittenda Cajetani opinio quodlibeto 1. quæſt. 18. & ſuper tertiam partem, quæſt. 79. art. 5. quod Miſſæ oblatio ita proſit ſingulis ac ſi pro uno tantùm offerretur. Sed oppoſita tenenda eſt communis ſententia.

XIX. Sciendum, communiter diſtingui triplicem Miſſæ valorem. Primus dicitur generalis, quem intendit Eccleſia univerſis Fidelibus applicari vivis & defunctis: hic itaque reſpicit univerſum Eccleſiæ corpus. Secundus valor dicitur medius, illos contingens pro quibus ſpecialiter intendit Sacerdos celebrare. Tertius dicitur particularis, ſpectans ipſum ſacrificantem, deinde illos qui Miſſæ adminiſtrant, atque eos demùm omnes qui Miſſæ devotè interſunt. Fuit verò quorundam error damnatus primùm ab Urbano Papa VIII. deinde ab Alexandro VII. die 24. Septembris 1665. poſſe Sacerdotem accipere duplicem eleemoſynam pro unica Miſſa, applicando uni valorem illum particularem qui ad ſe Sacerdotem pertineret, alteri verò medium illum valorem qui communicatur illis pro quibus in ſpecie Sacerdos Miſſam vult applicari. Veruntamen ſi Sacerdos duplex ſtipendium hac mente acceperit, tenebitur illi reſtituere cui ſuam partem Sacerdos voluit applicare: tum quia id prohibitum & damnatum fuit à ſuprema Sede: tum quia ille Sacerdoti pertinens valor non poteſt ex communiori, & ſaniori ſententia alteri applicari, quemadmodum etiam applicari alicui particulari non poteſt valor generalis ſpectans univerſam Eccleſiam: effectus enim Miſſæ ex opere operato eſt beneficium perſonale, quod non poteſt in alterum transferri: tum etiam quia Sacerdos ipſe non eſt

certus de ſua gratia, quo caſu non poſſet ullatenus transferre beneficium Miſſæ, quod jam fuiſſet in ſeipſo extinctum, & cujus eſſet prorſus incapax: tum quia ignoratur, an ſpecialis valor pertinens ad Sacerdotem ſit æqualis medio valori qui debetur tradenti Miſſæ ſtipendium, quod cùm ſit certum, non poteſt rependi fructu ac valore incerto.

CAPUT XV.

Quibus ex cauſis oriatur reſtituendi obligatio; & de acceptis ob turpem cauſam: & de impediente alterius bonum.

I. VT autem reſtitutionum materiam ab ipſis fontibus ac principiis repetamus, ſciendum in primis quid ſit reſtitutio. Iſta ſic definiri poteſt: *Reſtitutio eſt actus juſtitiæ commutativæ quo cuique redditur quod indebitè amiſerat.* Dixi, *actus juſtitiæ commutativæ*, quia non obligatur homo ad reſtitutionem ex defectu charitatis, ut ſi eleemoſynam pauperi non erogaverit; neque ex defectu contra legalem juſtitiam, ut ſi merces prohibitas vendiderit juſto pretio; neque contra diſtributivam, ut ſi in aliquo officio diſtribuendo minùs dignum digniori prætulerit, dummodo id non fiat in alienum detrimentum: ſed requiritur ad reſtitutionem obligatio ex debito commutativæ juſtitiæ orta. Dixi autem in definitione, *quo cuique redditur quod indebitè amiſerat*; non autem, ut quidam definiunt, *quod ab eo ablatum fuerat*, ut comprehendam etiam reſtitutionem rei ſine injuria acceptæ, ut ſi caſu rem alienam, quam alius amiſerat, alicubi à me inventam domino reſtituam; aut ſi hæres rem olim apud defunctum depoſitam, vel commodatam domino reſtituat.

II. Reſtituendi obligatio ex quatuor cauſis exoriri poteſt. Primùm ex re aliena non injuſtè accepta, ut in duobus exemplis paulò ante relatis. Secundò ex re aliena injuſtè accepta, vel læſa, ut in furto & quovis damno injuſtè illato. Tertiò ex conventione mutua, ut fit in obligationibus quas pariunt emptio venditio, locatio conductio, emphyteuſis, ſocietas, mutuum, & alii contractus. Quartam his adjungo cauſam, quam Theologi & Summiſtæ hactenus omiſerunt, ſed Juriſperiti non omiſerunt: eſt autem ea obligatio quæ dicitur in Jure quaſi ex contractu, ut contingit in eo cujus abſentis gratiâ aliquis ſine ullo mandato negotia utiliter gerens aliquid pretio æſtimabile de ſuo impendit, cujus ei debetur reſtitutio: & ſimiliter

ſimiliter in tutore qui ſuis impenſis negotia pupilli ſui ex bona fide geſſit, §. *Igitur*, & §. *Tutores*, Inſtit. de obligat. quæ quaſi ex contract. naſc. horum enim debetur iis reſtitutio. Nullatenus verò hîc adjungo reſtitutiones quæ in Jure dicuntur ex quaſi delicto. Cùm enim iſtæ oriantur aliquando ex imprudentia aut ignorantia culpabili, & aliquandò ex facto alterius ſine culpa domini; ſi culpa talis intervenerit, ut inde Jus divinum obliget ad reparationem damni, hæc obligatio pertinet ad ſecundam præfatam ſpeciem, quam diximus damnum injuſtè illatum: ſi autem nulla talis intervenerit culpa, obligatio illa reparandi aut reſtituendi non adſtringit niſi poſt ſententiam Judicis.

III. Operæpretium hîc erit ſummatim perſequi expreſſas in Jure Civili condictionum, hoc eſt repetitionum rei cujuſcumque debitæ ſpecies. Iſtæ porrò recenſentur. 1. Condictio certi, quâ mutuum repetitur, de qua ſuperiùs egi, & pro qua tituli ſunt D. de rebus creditis, & ſi certum petatur: & C. de rebus creditis, & ſi cert. pet. 2. Alia eſt condictio indebiti, quando aliquid ex errore ſolutum fuit, quod minimè debebatur, de qua tit. D.& C.de condict. indebiti. 3. Alia eſt condictio causâ datâ causâ non ſequutâ, cui locus eſt ubi cauſa ex utraque parte honeſta erat, ut datum ob futurum matrimonium, quod tamen non eſt ſubſequutum; aut ſi tibi dedi ut mea negotia Romæ gereres, nec tamen geſſiſti. De hac ſunt tituli D. de condict. causâ dat. causâ non ſequutâ, & C. de condict. ob cauſ. datorum. 4. Alia eſt condictio ob turpem cauſam, de qua tituli D.& C. de condict. ob turp. cauſam. In Jure Civili Romano circa condictionem iſtam à veteribus tum Juriſconſultis, quorum in Pandectis reſponſa continentur, tum Imperatoribus, quorum leges habentur in Codice, conſtanter decernitur diſtinguendum ſic eſſe, ut ſpectandum ſit, utrum turpitudo verſetur ex parte ſolius dantis, vel ex parte ſolius accipientis, vel ex parte dantis ſimul & accipientis. Si ex parte ſolius accipientis verſetur turpitudo, rem datam condici poſſe. Si ex parte dantis ſolius, aut ex parte dantis ſimul & accipientis, nullum eſſe condictioni locum, l.1.& 2. D.de condict.ob turp. cauſam. Turpitudinis ex parte ſolius dantis exemplum referunt: Si tibi dedero ne mihi injuriam facias, ne res meas rapias, ne me injuſtâ ſententiâ opprimas, l.*Idem ſi ob ſtuprum*, D.eod. aut ſi furi dederim ut rem mihi furto ablatam reſtituat, l. *Ob reſtituenda*, C. eod. ſi Officialis prætextu publici ſui officii per peculatumaliquid receperit, aut per concuſſionem, ut reddat, aut ne quid hujuſmodi recipiat, l. *Quod evitandi*, C.eod. Turpitudinis verò ex parte ſolius accipientis exemplum refertur, ſi quid pro libidine datum fuerit meretrici: licèt enim, ut ait lex *Idem ſi ob ſtuprum*, D. eod. turpiter faciat quod ſit meretrix, non tamen turpiter accipit tanquam meretrix; ideoque eadem lex negat hoc datum poſſe repeti. Iſta tamen diſcriminis ratio non videtur plenè ſatisfacere; dare enim & accipere ob malum finem, æqualem habent turpitudinem, atque ita neceſſe eſt meretri-

cem turpiter ob peccatum accipere, ſicut turpiter ob idem peccatum ei datur. * Conſentit tamen D. Thomas licere meretrici turpitudinis ſuæ pretium ſibi retinere, 2. 2. quæſt. 32. art.7. in corp. & quæſt. 62. art.5. ad 2] Sed aliam ſolidiorem rationem proferunt Theologi, cur meretrix poſſit retinere pretium ſuæ turpitudinis : tum quia etſi contra virtutem charitatis & caſtitatis peccaverit, non tamen contra juſtitiam commutativam, quæ ſola obligat ad reſtituendum : tum quia non tam illa criminis ſui mercedem accepit, quàm legum munus ob illam qualemcumque utilitatem, quam infamis illa profeſſio certis locis afferre dicitur, homines à majoribus criminibus avertendo. *Tolle enim meretrices de rebus humanis*, inquit Auguſtinus, *impleveris omnia libidinibus*. Quod tamen etiam quoad meretrices nolim certò definire ; cùm id noverim apud ipſos Caſuiſtas eſſe controverſum. De adulterio enim, & aliis hujuſmodi flagitiis, quæ cum injuſtitia admittuntur, ne quidem dubitare velim, quin acceptum pro illis pretium reſtitui debeat. Exemplum denique mutuæ turpitudinis in dante ſimul & accipiente, in quibus lex negat actionem repetendi, aut nondum ſolutum exigendi, ita ut ejus prævaleat conditio qui poſſidet, ponitur in pecunia vel data, vel promiſſa judici hoc fine, ut injuſtam ſententiam ferat, l. *Ubi*, C. eod. & in eo quod datum, promiſſumve marito fuerit, lenocinii uxoris causâ, ut nec per maritum exigi, neque ſi ei ſolutum fuerit, per alium condici poſſit, l. *Mercalem*, C. eod. Nam in cauſa turpitudinis ex utraque parte meliorem eſſe poſſidentis conditionem declarant dicta lex *Mercalem*, & lex *Si ob turpem*, D. eod.

IV. Prædicta condictionum, ſeu repetitionum jura cum obligatione reſtituendi, etiam extra repetitionem & judicium, ex ſola conſcientiæ obligatione admittunt & approbant Theologi & Summiſtæ. Sanè ſi jus ipſum naturæ ſpectetur, ſicut pro ullo opere quod in ſe peccatum eſt nihil poteſt dari, vel accipi, & ſi quid datum ſit ante malum opus, ſit omninò reſtituendum, quia includit promiſſionem committendi peccati à quo prorſus abſtinendum eſt : ita poſtquam completum fuit opus malum, pro quo adimplendo, vel adimpleto datum aliquid fuerat, is qui accepit non tenetur reſtituere. Ita docet Sanctus Thomas 2. 2. quæſt. 32. art.7. in corpore, & quæſt. 62. art.5. ad 2. his verbis : *Poteſt retineri id quod propter opus malum eſt acceptum.* Licèt enim opus malum, quatenus tale, non ſit æſtimabile, attamen quatenus eſt uni alicui delectabile, vel utile, aut alteri incommodum, aut laborioſum, aut periculoſum, eſt pretio æſtimabile. Ex hac Sancti Thomæ concluſione Soto lib.4. de juſtit. quæſt.7. artic.1. ad 2. excipit id quod acceptum fuit propter opus turpe, quod ſit directè virtuti juſtitiæ oppoſitum. Sed inde ſequeretur, militem qui pro injuſto bello ſtipendia accepit & militavit, teneri reſtituere ſtipendia ; & eum qui ſimiliter pretium accepit pro fabricandis armis, aut pro ſubminiſtrando commeatu ad bellum injuſtum, teneri poſt tale miniſterium reſtituere pre-

tium

tium acceptum; aliaque ſequerentur plurima quæ abſurditatem præ ſe ferunt.

V. Alii, ut Cajetanus & Covarruvias, hanc limitant concluſionem in ſolo judice qui pretium accepit ad injuſtam ferendam ſententiam; & pro ratione verbis innituntur Sancti Auguſtini epiſt. 54. ad Macedonium: *Sceleratius accipitur pecunia pro ſententia injuſta, quàm pro ſententia juſta; pro teſtimonio falſo, quàm pro teſtimonio vero.* Atqui pecunia accepta pro ſententia juſta reſtituenda eſt, ut omnes affirmant, & hoc ipſum ſtatuitur in l. *Idem ſi ob ſtuprum*, D. de condict. ob turp. cauſ. & l. *Quod evitandi*, C. eod. Primò namque fit tranſgreſſio æqualitatis, ſi pro re abſolutè debita ex juſtitia pecunia exigatur. Secundò, quia id quod datur pro obtinenda juſtitia aut vitanda injuria, non eſt cenſendum ſponte dari, ſed coactè ex injuriæ metu. Igitur non eſt reſtringenda reſtituendi rem malè acceptam obligatio ad ſolum Judicem qui acceperit ad ferendum injuſtum judicium: quinimò multò major ineſt reſtituendi obligatio in Iudice qui acceperit ad juſtè judicandum, quia ſic accipiens gravem danti injuriam facit, & ideo magis obligatur ad ei reſtituendum pretium judicii quod ei gratis, & ex officio debebat. Sanè Judex utroque caſu, ſive acceperit ob juſtam, ſive ob injuſtam ferendam ſententiam, reus eſt gravis injuſtitiæ: atque ad officium Confeſſarii ſpectat illum reſtitutioni rei injuſtè acceptæ adigere, ſcilicet Parti quæ dedit ad juſtam obtinendam ſententiam, quæ quidem gratis & ſine pretio debebatur: ſed ubi pretio accepto Judex injuſtè judicaſſet, compellendus erit pretium acceptum rependere, non illi qui turpiter dedit, quique rem obtinuit ſecundùm illicitam conventionem, ſed pauperibus. Iniquum eſt enim ſi is cui ex officio incumbit jus dicere, nequitiæ ſuæ pretio perfruatur: & Juſtinianus auth. *Novo jure*, C. de pœna Jud. qui malè judic. Judicem pretio utcumque corruptum damnari jubet tripli reſtitutione.

VI. Nec verò in ſola injurioſa circa rem alienam actione, aut in alienæ rei injuſta detentione, ſed etiam in injuſta boni alicujus alteri obventuri impeditione verſatur obligatio reſtituendi. Tres autem requiruntur ſimul conditiones, ut alterius bonum impediens teneatur reſtituere, itaut una & altera earum non ſufficiat ad obligationem reſtituendi. Prima eſt, ut ſic impeditus potuiſſet rem obtinere, niſi hoc impedimentum obſtitiſſet; non enim eſt verè ac propriè impedimentum, niſi cùm aliàs res ipſa obventura fuiſſet niſi obſtitiſſet oppoſitum impedimentum. Secunda conditio eſt, ut impeditus potuiſſet juſtè rem conſequi; ſi enim juſtè rem obtinere non poterat, is qui impediverit non tenetur reſtituere, cùm non abſtulerit jus alterius: ut ſi indignus, & planè incapax fuerit à conſequutione Beneficii, vel Officii impeditus, tametſi qui impedivit motus fuerit ex odio, aut alio pravo affectu, nec ullatenus ex affectu juſtitiæ: hoc enim malo affectu impediens peccat quidem contra charitatem, ſed non peccat

contra

contra juſtitiam. Tertia denique conditio requiſita eſt, ut impediverit per dolum, & fraudem aut mendacium, aliamve quamlibet actionem juſtitiæ oppoſitam, qualis eſt calumnia, detentio perſonæ ne compareat, literarum illius interceptio, ne rem ſperatam proſequi poſſit, aut etiam vis illata, aut minarum intentatio in eum qui erat illud bonum collaturus. At verò ſolæ preces, blanditiæ & pollicitationes non injuſtæ minimè ſufficiunt ut quis reſtituere teneatur, quia hominem adhuc in ſua libertate relinquunt. Quâ ratione reſtituendi nulla ineſt obligatio in eo qui precibus, blandiſque officiis, aut frequenti adhortatione citra vim ac mendacium mentem alicujus avertit ab inſtituendo illum hæredem quem priùs intendebat, aut à relinquendo legato, vel donatione facienda. Eademque locum habent in electione, præſentatione, vel collatione Beneficii Eccleſiaſtici.

VII. Porrò inter exempla injuſtæ impeditionis ex qua exurgat obligatio reſtituendi, Toletus lib.5.cap.19. num.4. iſtud allegat, ſi quis Epiſcopum volentem certæ perſonæ conferre Beneficium, à propoſito diverterit detegendo ei crimen verum, ſed omninò occultum ejus cui erat collaturus. Sed meliùs docet Leſſius cap.12. dub. 18. num. 124. neque peccaſſe contra juſtitiam, neque teneri reſtituere, aut ſatisfacere illum qui collatorem beneficii, vel Officii diverterit per privatam admonitionem criminis occulti, quia jus eſt in hujuſmodi patefacere privatim illi cujus intereſt ea quæ hominem minùs idoneum, aut minùs fidelem oſtendunt ad id munus, vel officium, vel collationem minùs decoram reddunt. Unde etiam ſolent occultæ informationes à ſanctioribus & ſapientioribus fieri.

VIII. Itaque ubicumque penè certam alioqui boni alicujus conſequutionem aliquis fruſtraverit impediendo, putà quum impeditus jus habebat in re, vel ad rem per juſtam promiſſionem, ſtipulationem, aliumve contractum, aut per electionem, præſentationem, expectativam, coadjutoriam, regreſſum, aliumve titulum per quem datur actio ad rem petendam: in his caſibus quanvis impediens nullam vim aut fraudem adhibuerit, ſed ſolas preces & ſuaſiones, ſi juſta non fuerit cauſa jus illud in rem acquiſitum impediendi, tenetur impediens ad iſtius damni reparationem, quia hoc ipſo peccavit contra juſtitiam, quòd jus alteri jam acquiſitum ſine legitima cauſa fruſtraverit. Leſſius num.122. hoc addens, eum qui tale jus habentem ſic impedivit, non obligari in totum quanti res ipſa valet, ſed quanti illud jus, illaque ſpes, conſideratis judicio boni & prudentis viri omnibus circunſtantiis æſtimaretur. Eadem etiam docet Bonacina de reſtitut. in genere, diſput.1. quæſt.2. puncto 12. num.3. ubi nullum tale fuiſſet ius ad rem, ſed ſpes plus minuſve probabilis, aut conferentis diſpoſitio, vel propoſitum, ſpes illa, vel diſpoſitio multò minùs æſtimanda erit, nec reſtitutionis ulla erit obligatio, niſi tribus ſupradictis concurrentibus conditionibus, maximè verò vi, vel dolo: non enim ad hoc ſufficerent preces & ſuaſiones. Cùm enim quantumvis aliquis dignus foret, non tamen jus

jus habet niſi in libera ejus qui conferre poteſt voluntate. Atqui preces, blanditiæ, munera, ſuaſiones, non repugnant libertati; neque collator cenſeri poteſt involuntariè hoc facere, quod ita inductus agit. Navarra cap. 17. num. 69. Sotus lib. 4. de juſtitia, quæſt. 6. art. 3. ſub finem. Leſſius loco cit. num. 128. Bonacina de reſtitut. in genere, diſp. 1. quæſt. 2. punct. 12. num. 2. aliique communiter.

IX. Quæres quid ſit ſtatuendum eo caſu quo quis digniorem nullum jus habentem ad Beneficium aut Officium ſine vi, vel fraude impedivit, ut ei minùs dignus præferretur? Reſpondemus illum quidem peccaſſe, non tamen obligari quidquam reſtituere, modò dignum & idoneum ad id promoveri fecerit. Niſi id factum fuerit in concurſu & examine, in quibus ille qui dignior agnoſcitur, jus habet ut cæteris quanvis dignis præferatur. Et Prælati, atque Magiſtratus jus iſtud in concurſu violantes, non modò peccant mortaliter ut infideles diſpenſatores, ſed etiam vinculo tenentur reſtitutionis, quatenus injuriam illi fecerunt, quem lex concurſus reliquis præferri exigebat.

X. Reſtituendi obligationi non eſt obnoxius ille qui ſine vi vel fraude curavit teſtamentum revocari, & alium hæredem inſtitui; quia neque hæredes, neque legatarii jus ullum habent ad ſucceſſionem quandiu teſtator eſt in vivis, cùm ſit libera teſtatori ſui teſtamenti revocatio, habeatque, ut Jura loquuntur, deambulatoriam voluntatem uſque ad mortem. Sicut ergo poterat teſtator teſtamentum ſuum ſine cujuſquam injuria revocare, ita potuit alius ei revocationem illam modis non illicitis perſuadere. Secus verò cenſendum de illo qui vi, vel minis aut calumniis extorſit teſtamenti, aut legati alicujus revocationem: & de illo quoque qui volentem teſtamentum condere, vel codicillum, per vim vel fraudem impediverit, exempli gratiâ impediendo Notarii, aut teſtium acceſſum: his enim caſibus locus eſt illi generali & recepiſſimæ regulæ, eum qui vi, aut fraude alterius bonum impediverit, peccare contra juſtitiam, & ad reſtitutionem obligari.

XI. Ille denique cujus vi, vel fraude plures competitores ab aſſequutione alicujus Beneficii, alteriuſve boni impediti fuere, tenetur reſtituere ſingulis horum quanti ſpes illorum probabilis judicio prudentis valebat, juxta regulas ſuprà adductas. Molina tom. 3. diſp. 727. num. 7. Leſſius loco cit. num. 127. Bonacina loco cit. num. 9.

CAPUT XVI.

Quando, & quomodò teneatur reſtituere qui cooperatus eſt alterius damno.

I. EXimius Eccleſiæ Doctor S. Auguſtinus ita ſcribit epiſt. 54. ad Macedonium : *Si res aliena propter quam peccatum eſt, cum reddi poſſit, non redditur, non agitur pœnitentia, ſed fingitur : ſi autem veraciter agitur, non dimittitur peccatum niſi reſtituatur ablatum ; ſed, ut dixi, cùm reſtitui poteſt. Plerumque enim qui aufert, amittit, ſive alios patiendo malos, ſive ipſe malè vivendo ; nec aliud habet unde reſtituat. Huic certè non poſſumus dicere, Redde quod abſtuliſti ; niſi cùm habere credimus, & negare.* Hactenus D. Auguſtinus. Quiſquis efficaciter influxit in alterius damnum, tenetur jure naturæ illud reparare. Hujuſmodi ſunt cooperantes uno aliquo ex novem modis, qui duobus iſtis verſibus comprehenduntur :

Juſſio, conſilium, conſenſus, palpo, recurſus,
Participans, mutus, non obſtans, non manifeſtans.

Scilicet 1. Mandato : 2. Conſilio : 3. Rei approbatione, aut laude : 4. Conſenſu : 5. Recipiendo rem, aut refugium damnificanti præbendo : 6. Auxilium præbendo in malum : 7. Tacendo : 8. Non impediendo : 9. Non manifeſtando, nimirum cùm quis ex officio & juſtitia loqui, impedire, aut manifeſtare tenetur : nam qui ex ſola charitate tenentur ad unum aliquod ex his tribus, non incurrunt damni reſtituendi obligationem, quæ eſt ſolius juſtitiæ, & non aliarum virtutum debitum. Itaque ſi plures communi conſpiratione vel concurſu efficaciter cooperati ſunt alieno damno, tenentur ſinguli in ſolidum illud reſarcire. Nec iſta minuitur obligatio ex eo quod ſi iſti non damnificaſſent, alii eorum defectu hoc idem damnum intuliſſent ; hæc enim obligatio ſequitur damnificantes actu, non verò eos qui cæteroqui damnificaſſent, non tamen actu ipſo damnificarunt.

II. Cæterùm ſi conſilium, aut appobatio nihil efficaciter influxerint in damnum alterius, eo quòd damnificans æquè diſpoſitus erat illud damnum exequi, peccavit quidem, non tamen obligatur ad reſtituendum, quia nihil influxit in damnum ad quod jamdudum completè ſe malefactor determinaverat, juxta doctrinam S. Thomæ, S. Antonini, Sylveſtri, Navarri, aliorumque. Verumtamen ſi per injuſtum judicium reus innocens damnatus fuit omnium Judicum ſuffragiis, illi qui ultimi dedere ſuffragium poſt completum requiſitum ad ſententiæ validitatem numerum ſuffragio-

rum

rum, videntur nihilominus obligari ad reſtitutionem: licèt enim à primis ſuffragatoribus jam ſufficienter & efficaciter fuerat præbitus influxus, ſperari tamen poterat ut poſteriores ſuffragatores admonendo quæ ſui erant officii, & ſuffragium ſuum recuſando adduxiſſent priores, qui jam opinati ſunt, collegas ad revocanda injuſta ſuffragia: hoc, inquam, caſu ſupernumerarii ſuffragatores reſtituere tenerentur. Bonacina de reſtitut. in gen. diſp. 1. quæſt. 2. punct. 8. n. 4. quia non tantùm ex juſtitia tenebantur rectum dare conſilium, ſed etiam admonendo, ſi fieri poſſet, revocare injuſta collegarum judicia. Ita Navarra cap. 17. num. 21.

III. Quid verò ſtatuendum ſi quis dubitat utrum ſuo conſilio injuſto, quod ſe dediſſe certus eſt, is cui datum eſt conſilium fuerit efficaciter impulſus ad damnificandum; an verò etiam ſine hujuſmodi conſilio jam erat ſufficienter diſpoſitus ad inferendum hoc damnum, ita ut conſilium fortaſſe non fuerit cauſa damni animo jam præmeditati? Diverſè à Doctoribus reſpondetur. Petrus enim Navarra lib. 3. de reſtit. cap. 4. num. 58. Filliucius tom. 2. tract. 32. cap. 3. quæſt. 7. num. 57. & tract. 21. cap. 4. n. 167. & alii quidam negant ita dubitantem teneri reſtituere, eo quòd in dubiis melior ſit poſſidentis conditio, l. *In dubiis*, D. de regul. jur. Contraria tamen opinio mihi verior & ſequenda videtur, quam docet S. Thomas 2. 2. quæſt. 62. artic. 7. his verbis: *Tunc ſolùm tenetur conſiliator, aut palpo, id eſt adulator, ad reſtitutionem, quando probabiliter æſtimari poteſt quod ex hujuſmodi cauſis fuerit injuſta acceptio ſubſequuta.* Certè enim verba iſta, *probabiliter æſtimari poteſt*, non certitudinem, ſed dubitationem & formidinem potiùs exprimunt. Affirmant quoque diſertè obligationem reſtituendi in caſu dubii Covarruvias in Clement. *Si furioſus*, part. 2. §. 2. n. 1. Molina tom. 3. de juſtit. diſput. 736. num. 6. Bonacina d. quæſt. 2. punct. 7. num. 5. Leſſius lib. 2. cap. 27. dub. 3. num. 13. Ratio eſt, quia in dubio nemo præſumitur malum ſua ſponte facturus, l. *Meritò* 51. D. pro ſocio. Unde infert Covarruvias, eum qui damnificavit, non fuiſſe damnificaturum, niſi id conſilium quod me dediſſe certum & exploratum eſt, ipſum moviſſet. Confirmatur, quia in dubio æquali damnificator cenſetur indeterminatus. Ergo præſumendum eſt, ſequentem ejus determinationem ex malo conſilio ſubſequuto proceſſiſſe.

IV. Secus tamen, ut rectè Leſſius admonet, judicandum eſſet ubi dubitaretur an fuiſſet datum conſilium: hac eadem ratione, quia malum non præſumitur niſi probetur, d. l. *Meritò*, & d. l. *In dubiis*. In dubiis melior eſt conditio poſſidentis; ſtat enim poſſeſſio pro innocentia, donec perſpicuè de delicto non conſtat. Idemque ſtatuendum, ſi dubium eſſet an conſilium datum proceſſiſſet ex culpa, an verò ex inculpabili, aut ſaltem leviter culpabili. Nam ut capite ſequenti oſtendemus, damnum ſine peccato illatum non inducit reſtituendi obligationem, & ubi fuerit culpa levis, non obligat in totum, ſed in partem. Sanè ubi tam gravia ſunt indicia,

ſive profuſæ malitiæ, ſive præparationis modorum damnificandi, ſive declarationis malæ voluntatis quæ conſilium præceſſiſſet, eo caſu præſumi poſſet, nullum fuiſſe influxum ex malo ſubſequente conſilio, & conſulens eſſet immunis, ut idem docet Leſſius lib. 2. cap. 13. dub. 4. in fine.

V. Quæritur prætereà, utrum damnum præſtare, ſeu reſtituere teneatur is qui mandavit quidem, aut conſuluit injuſtam damnificationem, ſed poſtea revocavit antequam damnum fuiſſet illatum? Communiter concludunt Doctores, eum qui mandaverat, ſi ante damni exequutionem mandatum penes mandatarium revocaverit, eximi ab onere reſtituendi, quia paſſim conſtat ex titulo Digeſtorum *Mandati*, mandantem non teneri ex mandato poſtquam mandati ſui revocationem ante factum ſufficienter mandatario intimaverit; ſic enim ſatis ſuperque ceſſat mandati præcedentis influxus. De conſilio autem ſecus decernit communis Doctorum opinio; cenſent enim eum qui damnum conſuluit, non revocare ſufficienter influxum injuſti conſilii, niſi efficaciter perſuaſerit ut à malo opere alter deſiſtat. Martinus Navarra in Manuali, cap. 27. n. 233. quem ſequuntur Azorius, Toletus, Leſſius, Bonacina, aliique hanc rationem dantes diſcriminis hujus inter conſulentem & mandantem, quia conſilium datur in gratiam recipientis, mandatum verò datur in gratiam ipſius mandantis: unde mandans, ſi retractet mandatum ſuum re adhuc integra, retractat ſimul influxum ſuum; ideoque non tenebitur de damno ſequenti, quatenus mandatum cùm verſetur circa intereſſe mandantis, revocatio mandati revocat ſimul influxum qui proficiſcitur ex intereſſe mandantis. At verò conſilium cùm habeat pro ſuo fine intereſſe illius qui conſilium recipit, retractatio conſilii non ſemper amovet ejus influxum, niſi alter deſiſtat à proſequutione ſui intereſſe, pro quo datum fuit ei conſilium. Atque iſti doctrinæ adhærendum eſt in praxi, quamvis Petrus Navarrus, & Salonius his non acquieſcant, & conſulentem perinde ut mandantem à reſtitutione facienda eximant, ex quo revocationem re integra ſignificaverint, totumque deinceps damnum in ſolam exequentis malignitatem refundant. Adhuc tamen ſubdiſtinguendum eſt circa revocationem conſilii: vel enim conſilium verſabatur circa jus, verbi gratiâ dicendo licitum quod tamen eſt illicitum; & ejuſmodi conſilium re adhuc integra ſufficienter revocatum apud eum cui datum fuerat, eximit eum qui malè conſuluerat ab obligatione reſtituendi damnum poſtea illatum, quia ejus deſiit influxus per manifeſtationem contrariæ veritatis: vel conſilium fuit immediatè circa factum injuſtum & damnificum, & hujus revocatio non ſufficit ad eximendum à reſtitutione facto ſubſequuto eum qui ſic conſuluerit. Bonac. punct. 7. num. 6.

VI. Jus quidem Civile & Canonicum ſimul conveniunt dicendo: *Conſilii non fraudulenti nulla obligatio eſt. Cæterùm ſi dolus & calliditas intercеſſit, de dolo actio competit.* Lege *Non fraudulenti conſilii* 47. D. de reg. jur.

jur. Et : *Nullus ex conſilio, dummodo fraudulentum non fuerit, obligatur*, cap. *Nullus*, eod. in 6. Si in his locis dolum ſtrictè ſumas, aut fraudem, intelligendi erunt hi textus de foro tantùm externo. Si verò verba hæc latè ſumantur, ut culpam etiam comprehendant, locus his quoque regulis erit in foro conſcientiæ circa conſilium cui cauſam dederit culpabilis ignorantia. Ubi verò ignoratio non fuerit culpæ conjuncta, vel temeritati, nulli erit reſtitutioni obnoxius qui bona fide erroneum conſilium dederit, etſi damnum fuerit inde ſubſequutum.

VII. Sanctus Thomas 1. 2. quæſt. 62. art. 7. multa præclarè docet circa reſtitutionem faciendam. Primò, novem præfatos modos quibus aliquis ab alio damnificari poteſt, & in quibus ineſt obligatio ad reſtituendum, & ſingulos ex his modis obligare ſingulos influentes in ſolidum ad reparandum illatum damnum. Secundò, Principes qui tenentur cuſtodire juſtitiam in terra, ſi per eorum defectum latrones increſcant, ad reſtitutionem teneri, quia redditus quos habent ſunt ſtipendia ad hoc inſtituta ut juſtitiam conſervent in terra. Tertiò, hoſce modos, etiamſi per eos mortaliter peccatum fuiſſet, non ſemper obligare, ſed tantùm vbi efficaciter in alterius damnum influxerint. Et hæc dicit in corpore articuli. Quartò, principaliter teneri reſtituere illum qui eſt principalis in malefacto : primùm quidem præcipientem, ſecundariò exequentem, & conſequenter alios per ordinem. Quintò, uno iſtorum reſtituente illi qui paſſus eſt damnum, alium non teneri reſtituere damnum eidem quem anterior reſtituens fecerit indemnem; ſed reſtituere debere principalem damnificatorem, aut eum ad quem res injuſtè ſubrepta pervenerit, minùs principali damnificatori qui reſtituere damnum paſſo prævenerit. Hæc dicit ad 2. argum. Sextò denique, non ſemper illum qui non manifeſtat latronem, teneri ad reſtitutionem, aut qui non obſtat, aut qui non reprehendit; ſed eum ſolum cui iſta incumbunt ex officio, ut Principes terræ, Gubernatores, Magiſtratus, Officiales. Hæc dicit ad 3. arg.

VIII. Itaque juxta has regulas milites cooperantes in urbis injuſta direptione vel agrorùm vaſtatione, tenentur ſinguli id ſolum reparare damnum quod in individuo per ſe operati ſunt. Duces autem exercitus tenentur in ſolidum ad univerſum damnum quod ex eorum neglectu, licentia, vel mandato milites ipſorum exequuti fuerint. Ita Navarra cap. 17. n. 20. Et ſi ex communi conjuratione plures ſocii ad unius domus, aut villæ excidium concurrerint, & dum ſimul deprædantur, alius ſuperveniens aliquam ſupellectilem inde abſtulerit, ſinguli ex numero conjuratorum obnoxii ſunt reſtitutioni in ſolidum : qui verò deprædationi ſupervenerit, id ſolùm tenetur reſtituere quod ſeorſim diripuit, quia ipſe unus cauſa eſt ſingularis damni ; reliqui verò ſinguli per communem conſpirationem in totale damnum influxerunt.

IX. Gravis eſt difficultas circa alieni peccati cooperationem, quæ fit

per actus de ſe, ſuique natura licitos, atque ad bonum aut malum indifferentes, ut contingit in Chriſtianis apud Infideles captivis, quos illi cogunt adverſus Chriſtianos remigare ad bellum, vel piraticum latrocinium. Navarrus quidem Manual. cap. 27. n. 63. & in cap. *Ita quorundam*, de Judæis, notab. 21. eos dicit peccare mortaliter, & teneri mortem potiùs oppetere. Cæteri verò ferè omnes Summiſtæ illos vi compulſos ad ſic remigandum excuſant à peccato. In primis certum eſt eos qui voluntariè cooperantur hoc fine, ut alieno peccato conſentiant & famulentur, quanvis eorum actio præcisè & ex ſui natura non eſſet mala, peccare tamen ex conſenſu ad malum finem, dicente Apoſtolo Rom. 1. *Qui talia agunt digni ſunt morte, non ſolum qui ea faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.* Et dicit cap. 1. de offic. jud. deleg. *Agentes & conſentientes pari pœnâ puniuntur.* Difficultas ergo verſatur in illis qui compulſi à ſuperiori poteſtate aliquid ex ſe ſuique natura agunt quod injuſtæ voluntati Superioris famulatur & inſervit; cui tamen obtemperans non conſentit animo. Cogitanti mihi de hac quæſtione tria occurrunt præjudicia quæ nemo prudens poſſit aſpernari. Exemplum Sancti Gregorii Papæ, quod ipſe de ſe teſtatur & approbat. Deinde ſapientiſſimi Pontificis Innocentii III. decretum in cap. *Paſtoralis*, §. *Quia verò*, de offic. jud. deleg. his verbis: *Reſpondemus quod cùm Ordinarius teneatur obſequi Delegato, etſi ſciat ſententiam illam injuſtam, exequi nihilominus tenetur eandem.* Ex adverſo divina & naturalis ratio ſuadet nihil agendum contra propriam conſcientiam, alioqui indubiè peccari, tametſi conſcientia ipſa eſſet erronea. Sacra quoque Scriptura denunciat Act. 5. Deo eſſe obediendum magis quàm hominibus. Et carnifices qui injuſta Principum & Senatus adverſus Chriſtianos edicta exequebantur, licèt non cauſæ cognitio, ſed ſola exequutio eis mandaretur, non erant immunes à peccato. Sic igitur interpretanda eſt Innocentii Conſtitutio, ut velit Ordinarium præſumere quod Superioris committentis ſententia à ſe exequenda non ſit injuſta, quanvis primo aſpectu talis ſibi videatur, atque ideo ſcrupulum deponat, nec velit penitus explorare rem non ſibi perſpectam, cujus ſibi demandatur exequutio, & non cognitio. Tertium præjudicium eſt in eo quod ſi quis calumniis ita opprimatur, ut non ſuppetat probatio, vel defenſio in contrarium, judex qui certò ſcit accuſationis falſitatem, & accuſati innocentiam, debeat tamen contra propriam conſcientiam ſupplicio innocentem accuſatum addicere; quod eſt verè & ſcienter cooperari calumniatorum malitiæ adversùs innocentem: quæ tamen concluſio eſt Sancti Thomæ 2.2.q.67.art.2. Quia tamen permulti huic opinioni refragantur, non ei ulteriùs inſiſto. Taceo pervulgatum illud exemplum Naaman Syri; quod tamen Eliſæus Propheta non reprobat, ſed virum illum cum pace dimittit, lib.4. Regum, cap.5.

X. Venio itaque ad primum ex Sancto Gregorio præjudicium. Hic ergo lib. 2. epiſt. 100. quæ eſt ad Mauricium Auguſtum, qui lege prohibuerat milites

milites nondum militiâ ſolutos fieri Monachos, proteſtatur ibi vir ſanctus hanc legem eſſe contra Deum ipſum, per eam occludi quamplurimis æternæ ſalutis viam, pleroſque milites eſſe qui niſi omnia reliquerint, ſalvari apud Deum nullatenus poſſint. Et tamen quaſi cooperans huic injuſtitiæ tam multis animabus exitiali, teſtatur ibidem ſe Principi obtemperando eandem legem per diverſas terrarum partes tranſmitti feciſſe ut promulgaretur: addens ſe id quod debuit exſolviſſe, dum Imperatori obedivit, & pro Deo quod ſentiebat non tacuit. In iſtius facti examine tres circumſtantias deprehendo, quæ in hujuſmodi occurſibus poſſunt eſſe totidem regulæ evitandi peccati. Primùm non conſentit malæ intentioni Imperatoris, imò verò illam pro ſuo Pontificis officio apertè damnat. Secundò illa Pontificis actio ſic erat in ſeipſa indifferens, ut directè ac immediatè non operaretur rem malam ab Imperatore intentam; tranſmittebat enim ejus Edictum, ſed non hortabatur ejus exequutionem. Tertiò impendebant neganti hoc officium gravia mala, & majora in ſanctam Eccleſiam ſcandala ab Imperatore. Hæc tria ſimiliter concurrere videntur in Chriſtianis illis remigibus; non enim animo conſentiunt, ſed inviti remigare compelluntur. Item eorum actio ex ſe indifferens non attingit immediatè malum ab infidelibus intentum, non enim capiunt, non pugnant, non occidunt, non tormenta in Chriſtianos adhibito igne diſplodunt; hæc enim, ut Leſſius docet, præſtare, quanvis coacti, non poſſent citra mortale peccatum. Tertiò non modò inviti, ſed etiam cruciatibus imminentibus, & mortis metu compulſi remigant. His ergo tribus ſimul concurrentibus licitum eſſe talia, & his ſimilia operari ſine peccato & ſine obligatione reſtituendi, volunt Leſſius lib. 2. cap. 9. dub. 18. Bonacina de reſtitut. diſp. 1. quæſt. 2. puncto 10. num. 3. Bonaldius tom. 1. tract. 11. lectione 28. Ego verò quidquam decernere non auſim.

CAPUT XVII.

Utrum ſecluſo dolo, aut conventione, quævis culpa obliget in conſcientia ad reſtitutionem.

I. IN foro quidem exteriori decernitur plerumque ſecundùm leges reparatio damni ex culpa dati, etſi damnum caſu evenerit, dumodo culpa caſum præceſſerit. Unde ait lex *Contractus*, D. de reg. jur. *Contractus quidam dolum malum dumtaxat requirunt, quidam dolum & culpam. Dolum tantùm, depoſitum & precarium: dolum & culpam, mandatum, commodatum, venditum, pignori acceptum, locatum*

tum ; item dotis datio, tutelæ, negotia geſta. In his quidem & diligentiam ſocietas & rerum communio, & dolum & culpam recipit : ſed hæc ita, niſi quid nominatim convenit, vel plus, vel minus in ſingulis contractibus : nam hoc ſervabitur quod initio convenit. Ex iſta lege Doctores inferunt, nullam præſtari culpam à recipiente in contractu inito in gratiam ſolius dantis, ut in depoſito; præſtari verò culpam leviſſimam à recipiente ubi in ejus gratiam ſolius contrahitur, ut in commodato. At ubi æqualiter in dantis & recipientis gratiam contractum fuerit, non aliam præſtari culpam quàm latam & levem, ut in venditione, locatione, pignore. Ratio demùm cur recipiens precarium, quanvis in ejus ſolius gratiam fiat, non teneatur de culpa, hæc eſt, quia ei qui dat, liberum eſt quandocunque voluerit repetere. Sed hæc Jure Civili, & quoad forum exterius; ſecus enim decernitur ſæpenumero in foro conſcientiæ.

II. Duplex in foro interiori diſtinguitur culpa, civilis ſcilicet & theologica, quæ eſt ipſum peccatum. Qui enim culpâ ſuâ merè civili (ſive lata ſit, ſive levis, ſive leviſſima) damnum fecit, ad nihilum obligatur in conſcientia, niſi poſtquam fuerit in foro externo condemnatus, aut niſi de præſtando damno ſpecialiter fuerit inter Partes conventum. Ita docet Innocentius in cap. *Sicuti dignum*, §. *Eos*, de homicid. Abbas in cap. *Si egreſſus*, de injur. Sylveſter verb. *Reſtitutio* 2. dub. 12. Leſſius lib. 2. cap. 7. dub. 6. n. 26. Azorius tom. 3. lib. 3. cap. 7. Layman lib. 3. ſect. 5. tract. 3. p. 1. cap. 5. n. 2. & alii quos ibi citat, contra Angelum, Covarruviam, & Adrianum. Exempla refert, ſi ex ædibus aliquid inconſultè projeceris, vel effuderis : ſi canem alligare, ſi lucernam extinguere, ſi furnum occludere, ſi foveam ſupernè operire oblitus ſis, atque inde damnum acciderit, reſarcire illud non teneris ante Judicis ſententiam. Sed ſi aliquod pactum de hujuſmodi præſtando damno intervenerit, teneberis in conſcientia ante Judicis condemnationem. Ita Layman contra Toletum lib. 5. cap. 18. Sotum lib. 5. de juſtit. quæſt. 7. art. 2. Sà verb. *Culpa*, num. 2. dicentes contrahentem non teneri de culpa, niſi ſit mortalis. Quod ſi ſit culpa quidem theologica, ſed venialis, Layman loc. cit. exiſtimat num. 4. cum Molina tract. 2. tom. 3. poſter. diſp. 698. num. 7. ſi pactum non intervenit, reſarciendum eſſe damnum in foro conſcientiæ, non in totum, ſed ex parte, prout major, minorve culpa fuerit. Ratio eſt, quia intervenit injuſta & culpabilis læſio, quæ eſt fons obligationis reſtituendi. Licèt verò Petrus Navarra lib. 2. cap. 1. num. 4. Leſſius lib. 2. cap. 7. num. 27. Sanchez in Sum. lib. 2. cap. 23. num. 160. Azorius p. 3. lib. 9. cap. 8. versùs fin. & Filliucius tom. 2. tract. [illegible] cap. 4. ſcribant nullam ex peccato veniali oriri obligationem reſtituendi; rationi tamen magis congruit damni ex culpa dati ſententia Layman & Bonacinæ, ut ubi ſola civilis culpa fuit, nulla talis exiſtat obligatio ; ſed ubi intervenit moralis, ſeu theologica culpa in alieno damno, ſi ſit mortalis, teneatur damni author in totum : ſi venialis,

in

in partem majorem, vel minorem pro qualitate culpæ majoris, vel minoris. Ut ſi quis poſtquam puteum aperuit, ex mera inadvertentia, vel oblivione naturali relinquat illum, apertum, ideoque in eum homo, vel jumentum decidat, nulla erit obligatio damni reparandi. At ubi damno cauſam dedit venialis culpa, ſurgit obligatio reſtituendi damni juxta partem taxandam pro majori, vel minori gravitate culpæ. Quia verò culpæ debet commenſurari ac proportionari pœna, ideo minor pœna minori culpæ affigitur. Quo fit (ait Bonacina d.diſp.1.q.1.punct.3.) ut culpa illa tam levis eſſe poſſit, ut vix obliget ad reſtituendum centeſimam partem damni; & quandoque ita gravis, ut obliget ad decimam partem reſarciendam. Quod ſi re benè ſecundùm omnes circumſtantias ſpectata, dubitatur adhuc, ſitne venialis, an mortalis culpa, eo caſu damnificator, eodem authore Bonaçina, videtur obligandus ad ſolvendam medietatem damni, nullatenus autem ad totum reſarciendum, quia in re dubia nemo ſpoliandus eſt re ſua, & quia melior eſt in dubio poſſidentis conditio.

CAPUT XVIII.

De quantitate obligante ad reſtitutionem, & de poſſeſſore bonæ fidei.

I. LAYMAN ſect. 5. tract. 3. p. 1. cap. 1. num. 5. judicat quantitatem notabilem furti ſufficientem ad culpam mortalem, & obligantem ad reſtitutionem eſſe illam quæ ſufficit ad unius diei victum ejus qui furtum paſſus eſt, ſpectato illius ſtatu & opibus. Ratio eſt, quia damnum illatum penſandum eſt ſecundùm illius penuriam qui paſſus eſt: quod enim ditiori leve eſt, illud inopi grave eſt. Et confirmatur Marci 12. ubi de vidua paupercula quæ duo minuta in gazophylacium Templi miſit, ſic dicit Dominus: *Vidua hæc pauper plus omnibus miſit; omnes enim ex eo quod abundabat illis miſerunt: hæc verò de penuria ſua omnia quæ habuit, miſit totum victum ſuum.* Quod verò attinet ad furtum de rebus potentiſſimorum & opulentiſſimorum commiſſum, idem aſſerit ſufficere ad mortale peccatum, duorum triumve ducatorum aureorum valorem, etiamſi potentiſſimo Regi hæc fiat injuria. Difficilis certè hujuſmodi æſtimatio, de qua aliorum malo ſententias referre quàm propriam promere. Addit idem Author, hunc eſſe communem Doctorum ſenſum, quod ſumma duos aureos excedens conſtituat notabilem quantitatem, juxta legem *Si quis affirmaverit,* & l.ſeq. D.de dolo. Ibidemque aſſerit cum Martino Navarra & communi ſententia, in re quoque minima furtum

eſſe mortale, quando hujus occaſione dominus rei gravi damno afficitur, ut ſi ſartori unicam ſubulam, quam habet, vel acum aliquis ſubripiat, quo fit ut plurium dierum victu privetur.

II. Quæritur quid decernendum, ſi ex multis levibus furtis ſumma demùm exceſcat in notabilem quantitatem? Id verò tribus diverſis caſibus contingere poteſt. Primus eſt quando multi ab uno aliquo homine auferunt ſinguli quidem parvam quantitatem, ita tamen ut omnibus ſimul ſpectatis, dominus ipſe grave damnum ſuſtineat, ut ſi vinea multorum hominum concurſu vaſtetur. Hoc primo caſu ita diſtinguendum: vel enim iſti damnificantes unà conſpirarunt ad hoc damnum, & ita dicendum ſingulos influxiſſe ad hoc totale damnum, atque ita ſingulos juxta regulas ſuprà cap. 13. poſitas peccaſſe mortaliter, & teneri reſarcire in ſolidum totum hoc damnum: vel non conſpirarunt, ſed fortuito occurſu ſimul in vineam irruerunt; & tunc ſinguli venialiter ſolùm peccaverunt, nec tenentur aliud quàm partem illam damni quæ ſigillatim eos contingit reſarcire; quippe qui ad alias damni à ſociis illati partes non influxerunt.

III. Secundus caſus eſt quando unus idemque ſic à diverſis perſonis ſubripit, ut cùm ſingulæ perſonæ leve diſpendium paſſæ fuerint, ex omnibus tamen ſimul ſpectatis formetur grave damnum, ut fieri ſolet in utentibus falſis ponderibus ac menſuris, quæ ſingulos accedentes obolo defraudent. Dicendum igitur, hunc ita fraudantem eſſe peccati mortalis reum, & aſtrictum ad reſtituenda hæc damna, quantumvis ſeorſim exigua forent. Reſtitutio iſta ſigillatim quoad moraliter fieri poteſt facienda eſt: ſin minùs pauperibus, præſertim verò ejus loci in quo quis fraudes iſtas commiſit, ſi & hoc commodè fieri poteſt; alioqui pauperibus ſine ullo habito locorum diſcrimine. Nec opponas, poſſe contingere ut nemo in individuo, aut pauci grave inde diſpendium paſſi fuerint; ſatis enim eſt ad reſtituendi obligationem, ſi collectim grave fuerit illatum damnum. Et alioqui ampla ad omnem nequitiam muniretur via, ſi quivis macellarius, tabernarius, caupo, inſtitor, exercitor, negotiator ditari poſſet alienis diſpendiis. Scripturaque ſacra conteſtatur Proverb. 11. *Statera doloſa abominatio eſt apud Deum.* Et Deut. 25. *Non habebis in ſacculo diverſa pondera, majus & minus: abominatur enim Dominus Deus tuus eum qui facit hoc.*

IV. Tertius caſus, quum unus aliquis ab altero uno per furtum diverſis temporibus modicum quid accipit, quod temporis progreſſu excreſcit in notabilem valorem & ſummam. Hìc ſimiliter committitur mortale peccatum cum neceſſitate reſtituendi univerſa, quantumvis ſigillatim exigua. Ratio liquet; mortalis enim culpa, & reſtitutionis debitum determinatur ex notabili quantitate ac valore rei alienæ ablatæ, vel retentæ.

V. Et ſanè, vel aliquis ab initio propoſuit locupletari per multiplicia exigua furta; iſque ex illa prava intentione peccavit mortaliter ab ipſo initio, etiam ante omne factum; ſola namque intentio mala ad hoc ſufficit:

vel

vel non formavit ullum generalem talis intentionis actum, ſed tantùm ſingulas intentiones efformavit ad ſingulas quas commiſit exiguas fraudes: eoque caſu tunc ſolùm mortalis delicti tenetur reus, quando eam fraudem intendit & facit, quæ anterioribus accedens implet notabilem quantitatem quam priores fraudes nondum attigerant. Hæc eadem fuſiùs docent qui de reſtitutionibus tractatus ediderunt, ac in primis Petrus Navarra.

VI. Obſerva cum Layman ſect.5. tract.3. p.1. cap.1. majorem requiri quantitatem ad mortaliter culpabilia furta filiorumfamilias, uxoris, & famulorum, præſertim circa eſculenta & poculenta domi ſuffurata, dummodo ipſi inſumant, nec aliis divendant. Ratioque eſt, quia paterfamilias non cenſetur adeò invitus in hujuſmodi. Similiter majori opus eſſe quantitate ubi modica furta diverſis aut perſonis, aut temporibus fiunt, modò non dependeant univerſa ex uno præcedentis propoſiti influxu. Ratio eſt, quia minùs incommodantur quibus hoc modo ſubripitur. Inſuper habendam eſſe rationem majoris aut minoris intervalli inter diverſa furta interjecti, adeo ut multi Doctores quos citat & ſequitur Layman, cenſeant non excedere culpam venialem ſi famuli per minuta furta intra quadriennium uſque ad ducatum aureum pertingant. Hoc pariter addit, ſi quis pluribus perſonis per longa intervalla ſuffuratus ſit ſummas quæ ſimul ſpectatæ excreſcant ad duos, treſve nummos aureos, non exiſtere peccatum mortale, modò, ut ſæpiùs dictum eſt, non præceſſerit commune aliquod propoſitum per quod furta iſta diverſa moraliter uniantur. Hæc Laymannus, quem Lectori examinandum relinquo.

VII. De bonæ fidei poſſeſſore hæc tenenda, ſtatim atque rem noverit eſſe alienam, teneri reſtituere, alioqui ceſſat bona fides: neque ſi emerat, poſſe pretium à rei domino exigere, quanvis bona fide ac ignorans emiſſet, l. *Mater tua*, & l. *Si mancipium*, C. de rei vendicat. Non enim par eſt ut rem ſuam quis emat, l. *Suæ* 16. D. de contrah. empt. Cæterùm emptori bonæ fidei jus competit repetendi pretii à ſuo venditore, l.1.D.de eviction. Sed ſi bonæ fidei poſſeſſor ſit in mora culpabili reſtituendi, ex quo rem novit eſſe alienam, jam incipit mala fide poſſidere; & qui antea ſolo rei acceptæ titulo tenebatur, tenebitur deinceps titulo injuſtæ detentionis aut damnificationis. Quandiu verò eſt in reſtituendi voluntate, & non peccat per moram ſuam ſaltem graviter culpabilem, ſi caſu res apud ipſum diſpereat, nihil aliud debebit niſi id in quo factus fuerit locupletior.

VIII. Si quis dum bona fide poſſidebat rem alienam alteri vendiderit pari, vel minori pretio ac ipſe emerat, ad nihil utique tenebitur: ſed ſi pluris vendiderit, ad id ſolùm tenebitur quod amplius acceperit, juxta S.Thomam 2. 2. quæſt. 62. art. 6. Quid ſi quòd bona fide poſſidebat donaverit, aut in luſus, vel convivia impenderit? Reſpondeo quod ſi quanvis rem illam alienam non habuiſſet, aliam nihilominus æquivalentem rem daturus fuerat, aut aliter impenſurus, reſtitutioni eſt obnoxius, quia ſic

dici poteſt factus fuiſſe locupletior. Si autem nihil ejus vice fuerat impenſurus, non poteſt dici factus locupletior, ac proinde ad nihil tenebitur, niſi ſi donatarius ipſius aliquid ei per gratitudinem retribuerit; tunc enim hoc unum reſtituere tenebitur in quo factus dici poteſt ex re aliena locupletior. Ita ex ratione & præſcripto Juris docent Doctores unanimes poſt l. 1. C. de petit. hæred. quæ reſtitutioni fructuum bona fide perceptorum adſtringit poſſeſſorem, quoties inde ditior factus eſt, ac in rem ejus verſum eſt, & fructus exceſſerint pretium curationis & operarum. Eademque lege ſunt decidenda jura omnia, quæ bonæ fidei poſſeſſorem à reſtitutione fructuum eximunt, ut ſunt lex *Certum*, C. de rei vindic. lex *Mala fide*, C. de condict. ex lege: lex *Qui ſcit*, D. de uſur. lex *Bona fides*, D. de reg. jur. Item §. *Si quis à non domino*, Inſtit. de rerum diviſ. & §. *Etſi hæreditas*, Inſtit. de offic. judic. Quo loco pariter ſtatuitur, malæ fidei poſſeſſorem reſtituere teneri non ſolùm fructus perceptos, ſed eos etiam quos ſuâ negligentiâ, vel culpâ non perceperit. Summa verò horum ratio refertur in l. *Jure naturæ*, D. de reg. jur. Jure naturæ æquum eſt neminem cum alterius detrimento & injuria fieri locupletiorem. Atque ita cùm res domino fructificent, bona fides poſſeſſoris non eximit ipſum à fructuum reſtitutione, dummodo in ejus emolumentum verſi fuerint. Sed malæ fidei poſſeſſor tenetur reſtituere fructus quoque non perceptos, quos dominus rei percepiſſet, cap. *Gravis*, de reſtitut. ſpoliat.

CAPUT XIX.

De Vectigalibus.

1. MUTUÆ ſunt obligationes inter populos & Principes. Cùm enim Principes conſtituti fuerint propter populos, non verò populi propter Principes, tenentur Principes providere quàm exactiſſimè populorum ſibi commiſſorum felicitati & ſaluti, juſtitiam quamintegerrimè per ſe, ſuoſque Præfectos & Magiſtratus adminiſtrare, delicta compeſcere, hoſtes arcere, Religionem tueri, ac promovere. Ut verò iſta commodè à Principibus præſtari poſſint, tenentur populi Principibus ſuis honorem & obedientiam impertiri, tributa & vectigalia ſolvere, legibus obtemperare. Perhibetur libro 1. Regum, cap. 10. quod Samuel Propheta poſt conſtitutum in populo Iſraël Regem Saul: *Loquutus eſt ad populum legem regni, & ſcripſit in libro, & repoſuit coram Domino.* Hoc eſt, ut exponunt Interpretes, in Sanctuario. Optimè conſultum rebus humanis fuiſſet ſi liber ille ad nos uſque perveniſſet; ſed veriſimile eſt fuiſſe

fuiſſe vel à Salomone, vel à Roboamo abolitum, quo tempore ſacra omnia peſſundabant, & populos tributis immanibus opprimebant, ne ſua perverſitas hujus libri cenſurâ damnaretur. Certè lex illa Regni mores illos tyrannorum reprobabat, quos commemoraverat idem Samuel ad populum idcirco, ut horum odio & metu populum qui Regem ſibi præfici poſtulabat deterreret. Sic enim jus Regis exponunt eſſe abuſus quos contra Dei legem pro ſua libidine invehere ſolent Reges ac Principes perverſi. Sic Divus Gregorius Papa in expoſitione libri primi Regum: *Cùm ergo* (inquit) *jus Regis prædicitur, nimirum in unius carnalis præpoſiti converſatione oſtenditur quod carnales cæteri ex tyrannide acturi ſunt, non quod electi debeant imitari. Nam in eadem Regum hiſtoria legitur, quia cum Rex Achab vineam Naboth abſtulit, iram Dei omnipotentis incurrit. Cùm ergo hic prædicitur quod commiſſum illic punitum eſt, oſtendit quod divino judicio non jubetur. Quare & electus Rex David cùm ad ædificandum altare Domino aream ab Orna Jebuſæo peteret, Regio illo tyrannorum jure uti noluit, cùm eam accipere nullatenus acquieſceret, niſi antea pro ea dignum pretium dediſſet.* Hæc S. Gregorius. Illud idem jus regium ſimiliter interpretatur S. Thomas 1. 2. quæſt. 105. art. 1. ad 5. Idem eundem in locum ſcribens dicit Abulenſis, cæterique Interpretes. Idque eo magis adſtruitur quia Deuter. 17. ita decernit Deus de futuris populi ſui Regibus, verſ. 17. *Non habebit uxores plurimas quæ alliciant animum ejus, neque argenti & auri immenſa pondera.* Deinde verſ. 20. *Nec elevetur cor ejus in ſuperbiam ſuper fratres ſuos, neque declinet in partem dextram vel ſiniſtram, ut longo tempore regnet, & filii ejus ſuper Iſraël.*

II. Ut ſint juſta vectigalia ſecundùm Cajetanum quinque requiruntur conditiones. Prima eſt legitima poteſtas, quæ debet eſſe ſuprema in ſtatu politico, hoc eſt in Principibus & Rebuſpublicis ſuperiorem non agnoſcentibus. Ratio eſt, quia illi qui ſuperiorem non habent, ſuam immediatè poteſtatem à populo obtinuerunt; unde neceſſe eſt ut à populo accipiant quæ neceſſaria ſunt tum ad ſuſtentationem ſtatus & dignitatis ſuæ, tum ad rectam populi adminiſtrationem: ut ſcilicet Officialibus ſtipendia ſolvant, fines ditionis tueantur, hoſtes arceant, injurias vindicent. Qui verò in ſua adminiſtratione à Summo Pontifice dependent, ut Proreges, Gubernatores, Optimates, Domini feudales conſtituti à Principe ſuper diverſis partibus ditionis, non habent jus imponendi vectigalia, & in iſtos illa imponentes decernitur excommunicatio Bullæ in Cœna Domini. Et ſtatuitur in l. *Non ſolent*, C. vectigalia nova inſt. non poſſ. non poſſe inſtitui vectigalia inconſulto Principe: & l. *Vectigalia*, eod. tit. ne quidem decreto Civitatum.

III. Secunda conditio eſt, ut vectigal, ſeu tributum ſit ob juſtam cauſam, cui aliter provideri commodè non poſſit. Cùm enim poteſtates legitimæ inductæ ſint ad populorum tutelam & quietem, & nullatenus ad eorum oppreſſionem ac deprædationem; nec habeant Principes ullam po-

teſtatem legitimam in ſubditorum perſonas & facultates, niſi in ordine ad eorum tuitionem & juſtum regimen; idcirco ſi quid per iniquam cupiditatem & ſuperfluum luxum à populo, vel à privatis accipiant, vel exigant, abutuntur poteſtate ad optimum tantummodò & commune bonum acceptâ. Unde dicit S. Auguſtinus lib. 4. de Civit. Dei, cap. 4. *Remotâ juſtitiâ quid ſunt Regna, niſi magna latrocinia?* Et Ezech. 22. *Principes ejus in medio ejus quaſi lupi rapientes prædam.* Et rectè dicit S. Thomas 2. 2. quæſt. 66. art. 8. ad 3. *Tales Reges & Principes ad reſtitutionem tenentur ſicut & latrones; & tantò graviùs peccant quàm latrones, quantò periculoſiùs & communiùs contra publicam juſtitiam agunt, cujus cuſtodes ſunt poſiti.*

IV. Tertia conditio, ut vectigal neceſſitatem non excedat; quâ enim parte excedet, tranſiliet fines juſtæ inſtitutionis, & injuſtum erit.

V. Quarta, ne inſumatur in alienos uſus, ut in prodigas largitiones, voluptuarios Principis ſumptus qui modum excedant, aliaſve inutiles expenſas. Ad hæc enim populi contribuere non tenentur, quia non modò ſunt extra finem, ſed inſuper contra finem publicæ ſalutis, quæ ſola vectigalium impoſitionem & exactionem juſtificat.

VI. Quinta demùm conditio, ne diutiùs continuetur vectigal quàm poſtulet cauſa ob quam indictum fuerit, niſi fortè nova cauſa ſupervenerit propter quam de novo imponi licuiſſet. Sunt enim tributorum cauſæ aliæ tranſitoriæ, ut juſtum bellum, hoſtilis incurſus, quibus deſinentibus ceſſare quoque debent tributorum ad hunc finem indictorum exactiones: aliæ verò ſunt permanentes & quaſi perpetuæ, ut impenſæ Regiæ Domûs neceſſariæ, Officialium ſtipendia, milites præſidiarii, armatæ naves ad fugandos aut deterrendos piratas.

VII. Quæritur quid ſit agendum ſi Rex ſuâ culpâ, ut ludis, conviviis, ſpectaculis, profuſis largitionibus ærarium hauſerit, aut etiam bellis inconſultè ſuſceptis & geſtis, utrum urgente neceſſitate liceat ei nova imponere vectigalia? Reſpondent affirmativè Medina, Leſſius, aliique, ſi non poſſit alia ratione publicis neceſſitatibus occurri: ſed iſto caſu teneri Principem alios ſumptus qui ſuperflui ſunt reprimere, & præterea cùm primùm res in ſtatum meliorem verterint, illud extraordinarium vectigal non ſolùm ſupprimere, ſed etiam damnum culpâ ſuâ populo illatum, ut meliùs fieri poterit, reparare obligatione juſtitiæ.

VIII. De illis qui evidenter injuſta vectigalia fraudant, nulla quæſtio eſt, cùm teneantur Reges lege juſtitiæ eadem poſtquam exacta fuerint reſtituere. Tota ergo ventilatur quæſtio de illis qui juſta fraudant vectigalia, utrum peccent & obnoxii ſint reſtitutioni? Quorundam opinio eſt vectigalium legem eſſe omnino pœnalem, neque proinde obligare ante judicis ſententiam. Ita Angelus verbo *Pedagium* 6. Navarra Manualis cap. 17. n. 201. & nonnulli alii. Tenenda tamen oppoſita & communior ſententia Soti libro 4. de juſt. quæſt. 6. art. 4. Sylveſtri verbo *Gabella* 3. Covarruviæ in cap.

Peccatum

Peccatum, part. 2. §. 5. Toleti lib. 5. cap. 7. num. 3. Leſſii lib. 2. cap. 33. dub. 8. Molinæ tom. 2. diſp. 674. num. 3. Bonacinæ de reſtit. diſp. 2. q. 9. puncto 1. num. 3. Layman lib. 3. ſect. 5. cap. 3. Filliucii tract. 28. num. 113. Vaſquez in opuſc. cap. 6. §. 3. & aliorum. Probatur ex Scripturis Matth. 22. ubi Chriſtus de cenſu Cæſari ſolvendo interrogatus ait: *Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo.* Et Rom. 13. *Omnis anima poteſtatibus ſuperioribus ſubdita ſit: non eſt enim poteſtas niſi à Deo. Itaque qui poteſtati reſiſtit, ordinationi Dei reſiſtit. Qui autem reſiſtunt ipſi, ſibi damnationem acquirunt. Ideo neceſſitate ſubditi eſtote, non ſolum propter iram, ſed etiam propter conſcientiam. Reddite ergo cui tributum tributum, cui vectigal vectigal.* Probatur etiam ratione, quia omnis peccat quicunque ſciens & volens juſtam legem tranſgreditur, & quidquid juſtè exigitur non poteſt citra injuſtitiam defraudari. Juſtitia porrò vectigalium eſt commutativa, quia viget utrimque obligatio; Principi enim ſalus & ſecuritas populi ex ejus officio incumbit: populo autem præſtatio tributorum & obedientiæ. Atque is qui juſtitiam commutativam violat in re gravi, peccat eo ipſo mortaliter cum reſtituendi obligatione. Sanè multi ex allegatis Authoribus, Cajetanus, Navarra, Molina, Bonacina, Leſſius, Filliucius excuſant à mortali peccato & ab obligatione reſtituendi fraudantes vectigalia pro quotidianis victualibus impoſita: tum quia uſu & conſuetudine videtur ita receptum: tum quia videntur ſubditi in his ultra debitum gravari. Cajetanus in Summula, verb. *Vectigalia* 1. ſentit iſta eſſe indebita & injuſta: tenendum verò eſt cum Molina hæc poſſe eſſe juſta, dum moderata ſint, & major vectigalium pars imponatur circa merces, minima autem circa neceſſarias fruges & communia victualia. Alioqui namque magis gravantur pauperes qui vel nullas, vel modicas poſſident facultates, nec poſſunt negotiari: quo enim aliquis pauperior eſt, & pluribus liberis oneratus, eo magis ad ſuſtentandam utcumque familiam neceſſitate adigitur de rebus ſuis ad pecuniam faciendam vendere, & de rebus alienis emere. Itaque circa victualia violari videtur juſta tributorum forma, quæ poſtulat ne magis onerentur pauperes quàm divites, ſed ut quiſque contribuat ad proportionem facultatum & lucrorum ſuorum. Inſuper lex *Univerſi*, C. de vectigalib. prohibet etiam ſub pœna capitis, ne ex rebus quæ ad proprium uſum invehuntur, vectigalia ſumantur. De hujus ſpeciei vectigalibus ita decernit cap. *Quanquam*, de cenſib. in 6. *Pedagiorum exactiones tam Iure Canonico quàm Civili regulariter & meritò damnatæ ſunt.* Ac proinde cum Driedone Leſſius monet, non eſſe ingerendum ſcrupulum hujuſmodi vectigalia fraudantibus, præſertim pauperibus, quia non tenentur ad onera Reipublicæ æqualiter cum divitibus ferenda, ſed ſecundùm facultatum ſuarum proportionem; quæ manifeſtiùs violatur proportio in tributis per ſingula capita indictis, ideoque capitationes iſtæ æqualiter divites cum pauperibus comprehendentes iniquæ ſunt, neque pauperes obligant.

IX. Si

IX. Si ſit dubium an aliquod tributum ſit juſtitiæ conforme, an non, judicandum potiùs eſt in favorem Principis aut Reipublicæ quæ illud impoſuit, quia poſſeſſio in omni ſuperioritate ſtat pro jure Superiorum, quibus jubentibus tenentur inferiores obtemperare, niſi de legis aut juſſionis injuſtitia ſit evidentia, aut certè tam gravis præſumptio ut pro certitudine haberi queat, ut quum ſapientes viri qui norunt Reipublicæ ſtatum, judicant vectigal eſſe iniquum, ut inquit Leſſius. Eo verò caſu nihil obſtaret quod vectigalis exactor qui bonâ fide exigit, ſua jura hac in parte amitteret: tum quia in conductione publicarum exactionum, & earum pretii aſſignatione, ratio habetur eorum qui vectigal fraudaturi ſunt: tum etiam quia id compenſatur mulctis & pœnis quibus fraudatores deprehenſi afficiuntur: tum præcipuè quia ſecundùm rectum & juſtitiæ & charitatis ordinem, nemo tenetur cum jactura proprii juris alterius rebus conſulere. Certè ipſas etiam gabellas quæ ſuper victualibus, & ad uſus familiæ neceſſariis imponuntur, poſſe juſtificari, & ad earum ſolutionem pauperes quoque teneri non eſt dubium, quando gravis Reipublicæ neceſſitas ad hoc remedium adigit, cui alia remedia ſufficienter mederi non poſſunt, quia ſcilicet membra Reipublicæ tenentur pro communi bono, ſi neceſſe ſit, omnes opes ſuas, ipſamque adeo vitam exponere. Ita docent illi ipſi Authores qui hoc genus tributi maximè reprobant. S. Antoninus 2.p.tit.1.cap.13.§.9. Navarra in Manual.cap.17.n.202. Leſſius lib.2.cap.33.dub.7.

CAPUT XX.

De quibuſdam hæreditariis obligationibus.

I. Arcentur Canonico ſimul & Civili Jure ſpurii ab hæreditate paterna, ſive ab inteſtato, ſive ex teſtamento, cap. *Referente*, qui filii ſint legit. l. *Licèt*, C. de naturalib. liber. quæ lex ſola permittit ſpuriis relinqui à patre alimenta, eoſque excludit ab omni paterno beneficio, ſolis exceptis neceſſariis alimentis, ſive ex contractu inter vivos, ſive ex teſtamento, ſive ab inteſtato. Huc pertinet novella 74.cap.6. Eadem adſtruunt Covarruvias de matrimonio part.2. cap.8. §.5. n. 5. Julius Clarus de teſtament. q. 31. aliique communiter. Hoc differunt ſpurii à naturalibus, quia ſpurii ſunt quotquot nati ſunt ex parentibus habentibus impedimentum dirimens matrimonium tempore conceptionis & nativitatis, cujuſmodi ſunt nati ex conjugato & ſoluta, vel nati ex Monacho, vel ex Clerico in ſacris & ſoluta. At verò nati extra matrimonium ex perſonis carentibus omni dirimente impedimento

mento dicuntur filii naturales. Ubi verò ex ignorantia exiſtentis alicujus impedimenti dirimentis fuiſſet bonâ fide contractum in facie Eccleſiæ matrimonium, proles inde nata cenſenda eſſet legitima, cap. *Pervenit*, & cap. *Ex tenore*, qui fil. ſint legit. Covarruvias & Bonacina.

II. Quæritur utrum cohæredes ejus uſurarii qui opes reliquit partim juſtè, partim injuſtè acquiſitas, teneantur ſinguli in ſolidum reſtituere, an verò ex parte pro rata uniuſcujuſque obventione? Reſpondeo in primis, ubicumque tota hæreditas conſtat ex malè acquiſitis, ſingulos hæredes teneri, non utique in ſolidum, ſed tamen in illud totum quod ſingulis obvenit de hæreditate: quinimò ipſos etiam legatarios; non enim eis licet cum injuſto alterius damno locupletari: neque teſtator potuit plus juris in illos transferre quàm ipſe habebat. Sed ubi alia quoque ſuperſunt bona juſtè acquiſita, cenſendum eſt obligationem reſtituendi debere inter hæredes dividi pro rata partium his obvenientium; neque hanc obligationem reſtituendi ullo modo extendi ad legatarios, dummodo bona hæredibus obvenientia ad integrè reſtituendum ſufficiant. Hoc tamen limita, ſi res ipſa alteri debita fuerit legata ſecundùm propriam ſubſtantiam ac in propria ſpecie, ut loquuntur Juriſperiti; ſeu, ut cum Philoſophis loquar, in individuo, ut prædium, aut mobile alienum. Generaliter porrò tenetur hæres ad omnia onera defuncti, l. *Sancimus*, C. de jure deliber. Plures autem hæredes non teneri ſigillatim reſtituere inſolidum, ratio ſuadet, quia eatenus onerantur reſtituere quatenus commodum percipiunt. At verò commodum non niſi in partem accipiunt. Igitur in partem quoque reſtituere ſinguli aſtringuntur. Ita docent Covarruvias lib. 3. var. reſol. cap. 7. Soto lib. 6. de juſtitia, quæſt. 1. art. 4. Medina quæſt. 4. de uſuris, & plerique alii quos citat & ſequitur Bonacina de contractib. diſp. 3. quæſt. 3. puncto 5. n. 14. Nullatenus autem tenentur legatarii ubi hæreditatis bona ſufficiunt, niſi cùm res alterius in ſpecie propria legata fuerit. Sed ſi non ſufficit hæreditas, ſupplere debent legatarii ad integram reſtitutionem.

III. Hæres & defunctus cenſentur in Jure una eademque perſona, l. *Hæres*, D. de uſucapion. Et ſicut hæres ſuccedit in jura, ita & in onera realia defuncti, l. *Hæres in omne* 37. D. de acquir. hæred. eaque ratione perſolvere tenetur defuncti realia debita quantum ferre poſſunt vires hæreditatis, facto per ejus diligentiam inventario facultatum omnium hæreditatis: quod ſi omiſerit, edicit lex ult. C. de jure deliber. compellendum eſſe ad integram reſtitutionem etiam ultra hæreditatis vires.

IV. Hæres tenetur in conſcientia obtemperare voluntati quam defunctus teſtamento ſuo expreſſit, ut faciat quod ſibi dictum fuerit à Confeſſario: & debet fidem Confeſſario adhibere quantùm veriſimile eſt teſtatorem Confeſſario mandaſſe. Et ubi nihil tale fuiſſet in teſtamento mandatum, ſi tamen Confeſſarius proferat ſchedulam privatam defuncti propria ejus manu ſignatam, quâ mandet fieri aliquid vel dari ad piam cauſam,

vel ad ſatisfactionem conſcientiæ defuncti, dummodo conſtet hanc fuiſſe deliberatam defuncti voluntatem, tenetur hæres hanc teſtatoris voluntatem adimplere. Menochius, Covarruvias & alii quos citat & ſequitur Bonacina de contractib. diſput.3. quæſt.1. puncto 3. num.17. & quæſt. 17. punct.7.num.5.

V. Etſi per l. *Hac conſultiſſima*, C. de teſtament. in teſtamento ſeptem eſtès rogati, liberi, puberes, & virilis ſexus requirantur; in favorem tamen militum ſtatuitur l. *Milites*, C. de milit. teſtam. & l. *Divus*, D. eod. tit. in militari teſtamento duos poſſe teſtes ſufficere. Cùm verò non minori favore proſequenda ſit diſpoſitio ad pias cauſas, ſtatutum eſt c. *Relatum* 11. de teſtam. ultimas voluntates valere ad pias cauſas, etiamſi non plures quàm duo, vel tres teſtes intervenerint. Quod autem præcedit cap. *Cùm eſſes* 10. deſiderare videtur ut fiat pia diſpoſitio coram Parocho. Sed dictum cap. *Relatum*, nihil de Parocho dicit. Etſi verò Gloſſa d. cap. *Cùm eſſes*, dicat habere locum in terris Eccleſiæ, attamen Guido Papæ Doctor Gallicanus quæſt. 543. dicit habere quoque locum in aliis ditionibus & terris; ita tamen ut velit non aliter valere cum duobus, tribuſve teſtibus, niſi in infirmitate gravi, & ſi præſentia Curati concurrat: non alio nixus fundamento, niſi verbis d.cap. *Cùm eſſes*, quæ tamen neceſſitatem non probant extremi morbi, aut præſentiæ Curati: quæ duæ conditiones non apponuntur in c. *Relatum*. Sed non advertit Guido Papæ dictum c. *Cùm eſſes*, loqui de quocumque teſtamento etiam in cauſis profanis, ut valeat cum duobus teſtibus, modò Curatus quoque interfuerit. At verò cap. *Relatum*, non loquitur niſi de diſpoſitionibus ultimarum voluntatum ad pias cauſas, ideoque non requirit aliud in his niſi duorum teſtium præſentiam. Item cap. *Cùm eſſes*, non videmus recipi ne nunc quidem in terris Eccleſiæ. Caput autem *Relatum*, ſervatur & in terris Eccleſiæ, & alibi pariter, atque adeo in Gallia, ut teſtatur Tiraquellus in tractatu de privilegiis cauſæ piæ, & alii Gallicani Doctores. Itaque legata pia valent, & ab hærede ſolvenda ſunt, etiamſi relicta fuerint in teſtamento aliàs nullo & invalido, in quo non alii quàm duo teſtes intervenerint. Tiraquellus dicto tractatu, privileg.80. num.1. Covarruvias in d. cap. *Relatum* 11. de teſtam. num. 2. & 3. Julius Clarus §. *Teſtamentum*, quæſt.6. num.9. Charondas lib.10. reſponſorum, cap.90. Mainardus lib. 5. cap. 13. & cap.21. Papo lib. 20. placitorum, tit.6.art.1.2. & 7. Mornacius ad l. 1. D. de legat. præſtand. cont.tab. Quæ lex ſtatuit favorabilia, & pia legata ac fideicommiſſa ſervanda eſſe etiam ex teſtamento illegitimo, & inofficioſo, & quoad hæredis inſtitutionem irrito. Sciendum inſuper legata & fideicommiſſa ad pias cauſas immunia eſſe à detractione Falcidiæ & Trebellianicæ, Authent. *Similiter*, C. de leg. Falcid. Et licèt Romanorum jure legata minimè debeantur ex non adita hæreditate, l. *Quamquam*, C. de fideicom. debentur tamen pia legata etiam non aditâ hæreditate, ut eſt communis Juriſconſultorum doctrina,

ctrina, Bartoli in l. 1. C. de ſacroſ. Eccleſ. Speculatoris in tit. de inſtrum. edit. §. *Nunc aliqua*, Baldi in l. *Qui filio*, D. de hæred. inſt. & Guidonis Papæ deciſ. 604. & ejuſdem Scholiaſtis Ferrerii ibidem, etiamſi clauſula codicillaris non fuerit teſtamento appoſita, *Si non valet ut teſtamentum, valeat ut codicillus*.

VI. Filii non poſſunt propriam ſucceſſionis partem accipere, niſi conferant bona de patre vivente à ſe accepta, ut donationes, dotem, aut ſi quid furto patri clam abſtulerint quod pater non remiſerit. Iſtas collationes Galli vocant *Rapport* & *Rapporter*. De dote filiarum id ſtatuitur in l. *Si maritus*, & l. *Filiam*, C. de collationibus. Olim quidem non erat collationi locus, niſi quum liberi emancipati ſuccedebant patri ſimul cum liberis ſub poteſtate conſtitutis, l. 1. in princ. D. de collat. bonor. Sed hodie locum habet in quibuſcumque ſine diſcrimine liberis. Cujacius lib. 3. obſervat. cap. 30. Charondas lib. 3. Pandectarum, cap. 19. Idem jus obtinet in materna ſucceſſione. Guido Papæ quæſt. 426. num. 5. Neque ſolùm locus eſt collationi in ſucceſſionibus quæ procedunt in capita, ſed in iis etiam quæ procedunt in ſtirpes. In capita fratres ſimul ſuccedunt; at verò nepotes ex avo in ſtirpes, ſi ſuccedant & hæreditatem dividant cum patruis. Nam patrui, utpote filii ejus cujus dividitur hæreditas, ſuccedunt ſinguli in capita, & alter eorum defunctus frater ſucceſſiſſet cum eis pariter pro ſuo capite; ſed ejus filii qui eum repræſentant, ſuccedunt in ſtirpes: quantumvis enim plures numero ſint, non alia debetur eis ſucceſſionis pars quàm quæ ipſorum patri obveniſſet ſi ſuperſtes eſſet, eaque ſola inter ejus liberos dividitur. Et ſi patri horum quidquam donatum ab iſtorum avo fuerat, aut ſi avus in nepotes contulerat, id omne conferri debet in portionem ſucceſſionis eorum cum eorundem patruis, l. *Illam*, C. de collat. & Bartolus ibid. num. 4. Corraſius in centur. cap. ult. Papo lib. 20. Placitorum, tit. 1. art. 22. & lib. 21. tit. 7. art. 8.

VII. Cùm olim Jure Codicis & Digeſtorum collatio inter hæredes teſtamentarios non admitteretur niſi hoc teſtator expreſſiſſet, alioqui enim cenſebatur remittere, ac velle ut quod in aliquem ex liberis contulerat, ille filius id præcipuum haberet, quod Gallicè dicimus, *le tint en preciput*, l. *Pomponius* 35. D. famil. erciſc. l. 1. & l. *Filiæ dotem*, & l. *Filiam*, C. de collation. nunc temporis Jure Novellarum collatio indifferenter facienda eſt inter hæredes, ſive teſtamentarios, ſive ab inteſtato ſuccedentes, niſi teſtator oppoſitum expreſſerit. Novella 18. cap. *Illud quoque* 6. & Authent. *Ex teſtamento*, C. de collat. Quoniam incertum eſt ne forſan teſtator oblitus datorum, aut mortis perturbatione anguſtiatus hujus rei non ſit recordatus, d. cap. *Illud quoque* 6. Nec ſolùm res data conferenda eſt, ſed etiam fructus inde percepti, l. *Filius*, §. *Filia*, D. de collat. bonor. Lucius lib. 8. Placitorum, tit. 1. art. 7. Papo lib. 21. Placitorum, tit. 7. art. 1. & 4. Charondas lib. 3. Pandectarum, cap. 19. Ranchinus deciſ. 1. pag. 371. concl. 7.

VIII. Imperiales leges, necnon Regum Galliæ Edicta ſedulò providerunt, ne per ſecundas nuptias liberi ex anteriore matrimonio ſuſcepti bonis ſibi competentibus fruſtrarentur, ſive inter vivos, ſive causâ mortis, aut per ultimas voluntates diſponentibus aliter ipſorum parentibus, ſive viris, ſive fœminis ad ſecunda vota tranſeuntibus; ut ſcilicet teneantur reſervare filiis ex anteriore conjugio natis, aut uni eorum lucra omnia ex priore matrimonio quæſita, l. *Fœminæ*, C. de ſecund. nupt. Verùm Authent. *Lucrum*, C. eod. adimit libertatem eligendi inter filios prioris matrimonii, & ſancit lucrum ex primis nuptiis æqualiter eſſe inter liberos prioris connubii diſtribuendum. Leo quoque & Anthemius per legem *Hac edictali*, C. eod. conſtituunt, ſive virum, ſive fœminam tranſeuntem ad ſecunda vota non poſſe transferre ad ſecundum conjugem de propriis bonis majorem portionem quàm ei cui minimùm reliquerit ex prioribus filiis ſuis, ne horum aliquis minùs habeat quàm vitricus aut noverca, ſive donationis, ſive ultimæ voluntatis titulo. Ejuſdem legis §. *His illud*, decernitur matrem ſecundò nubentem rerum mobilium ſibi de prioribus nuptiis obventarum habere commodum & uſumfructum, nec poſſe quidquam ex eis alienare. Similiter & de immobilibus, quorum habet uſumfructum, manente penes liberos ex priore matrimonio editos proprietate: quæ tamen redibit ad matrem ſi filios omnes mori contingat. Hæc eadem in Gallia ſancivit Franciſcus II. Edicto anni 1560. quod vocant *Edict des veuves*, quod peræquè diſponit de ſecundis matrimoniis, tam quoad maritos quàm quoad uxores: & legi Imperatoriæ hoc addit, ne liceat uxori relinquere ſecundo marito, aut ne poſſit maritus conferre ſecundæ uxori pluſquam contulerit de propriis, nec ex priore matrimonio quæſitis bonis alicui natorum ex priore conjugio liberorum, non tantùm in favorem ſecundi conjugis, ſed neque in favorem liberorum ex ſecundo matrimonio ſuſceptorum, aut etiam propriorum cognatorum. Lege quoque Moſaïca cautum erat ne jure primogenitorum arbitrio patris fruſtrari poſſent priores nati liberi, ſi pater affectu nimio in alteram uxorem propenſior eſſet erga ſuſceptos ex hac natos. Deuter. 21. verſ. 15.

IX. Succeſſit deinde Caroli IX. Edictum, quod vocant *Edict des meres*, anni 1567. toto regno vigens, quo matres ad filiorum ſucceſſionem non admittuntur. Hæc Regia Conſtitutio providens ne opes ad alienam familiam traducantur, hoc unum matribus permittit, ut ſuccedant in bona mobilia, & in aliunde quàm ex paternis facultatibus quæſitarum rerum proprietatem, & præterea in uſumfructum dimidiæ partis immobilium bonorum, quæ ad liberos defunctos pertinuerant. Inter mobilia porrò recenſentur numeratæ pecuniæ, nullatenus verò capitalia cenſuum, ſive penſionum. De cætero illas excludit à ſucceſſione, & dominio earum facultatum, quas defuncti liberi nacti fuerant ex opibus paternis, ſive in linea recta patrum & avorum, ſive in collaterali patruorum, aut conſobrino-

rum:

rum : ad quas tamen vocantur matres jure ſcripto Romanorum.

X. Imperatores Gratianus & Valentinianus l. 1. C. de ſecund. nupt. mulieres intra annum luctus iteratò nubentes ſpoliant bonis omnibus quæ prior maritus ſive hæreditate, ſive fideicommiſſo, ſive legato, ſive donatione mortis causâ illis contulerat. Neque eis permittunt poſteriori marito, ſive dotis, ſive teſtamenti nomine ultra tertiam bonorum ſuorum partem relinquere; eaſque lex eadem perpetuâ notat infamiâ, quam tamen Canones abſtulerunt, cap. penult. & cap. fin. de ſecund. nupt. Viris tamen ſecundas nuptias ineuntibus nullum tempus ad luctum, nullaque pœna indicitur. In Gallia verò mulier intra annum luctus nubens nullâ quidem infamiæ labe notatur, ſed tamen omnibus ſibi relictis à marito defuncto bonis excidit, atque adeo ab ejus propter nuptias donatione.

XI. Ab inteſtato vocantur ad ſucceſſionem legitimi hæredes, primùm deſcendentes, his deficientibus aſcendentes, & horum defectu collaterales. In deſcendentium ſucceſſione illi qui ſunt ſimul in uno proximiore gradu ſuccedunt in capita; ſed horum filii jure paternæ repræſentationis ſuccedunt in ſtirpes, ſi ſint eorum patrui ſuperſtites. Exempli causâ deceſſit aliquis filium relinquens ſuperſtitem, & duos nepotes ex altero præmortuo filio: filius ſuperſtes hæreditabit ex ſemiſſe, ſeu media parte; duo verò nepotes alteram medietatem, quæ integra ipſorum patri obveniſſet, inter ſe ex æquo dividen, l. 2. §. *Si duo nepotes*, D. de collat. bon. & Inſtit. de hæredit. quæ ab inteſt. defer. §. *Cùm filius*, verſ. *Et quia placuit*, & Auth. *Ceſſante*, C. de legit. hæredib. Porrò in collateralium legitima ſucceſſione jus ſucceſſionis in ſtirpes habet locum adhuc in fratre defuncti & nepotibus ex præmortuo fratre altero ſimul concurrentibus, quo caſu nepotes ſuccedunt in ſtirpes, patrui autem horum in capita. Sed in ulterioribus collateralium gradibus nulla deinceps admittitur ſucceſſio in ſtirpes, ſed aliis excluſis ſoli admittuntur in capita qui ſunt in eodem proximiori gradu. Authent. *Poſt fratres*, C. de legit. hæred.

XII. Certa eſt itaque juris Romani, quam ſequimur, diſpoſitio, ut quando fratrum prædefunctorum filii cum ſuis patruis aut avunculis concurrunt, fratribus ſcilicet ejus defuncti inteſtati, de cujus agitur ſucceſſione, ut patrui quidem ſinguli in capita ſuccedant, nepotes autem ex defuncti fratribus, licèt uno gradu poſteriores quàm patrui, vocentur quoque ad ſucceſſionem, non quidem cum patruis in ſingula capita, ſed ſolùm in ſtirpes, jure ſcilicet paternæ repræſentationis illam, quæ patri viventi acceſſiſſet, partem inter ſeſe dividentes. Et hoc indubitatum eſt. Cæterùm non conſentiunt inter ſe Juris Interpretes, quando nullo patruo, vel avunculo concurrente, ſoli ſuperſunt ex diverſis fratribus nepotes, an ipſi ſinguli vocentur ad ſuccedendum in capita, an verò in ſtirpes, quando iſtorum parentes poſt ſe filios reliquerunt numero impares, Titius exempli gratiâ duos treſve liberos ſuperſtites, at Sempronius ejus frater unicum

ſibi ſuperſtitem filium. Præcellentiora Juris lumina inter ſe diſſident, quia Romanæ quæ ſuperſunt leges rem perſpicuè minimè definiere. Azo docet omnes iſtos ex diverſis fratribus nepotes in capita promiſcuè ſuccedere. Accurſius ex oppoſito iſtos omnes vocat in ſtirpes. Accurſio conſentiunt Bartolus, Cinus, Dinus, Angelus Peruſinus, & ex Gallicanis Doctoribus Joannes Faber, olim meritiſſimus Regni Franciæ Cancellarius, in §. *Nos autem*, Inſtit. de legit. agnat. ſucceſſ. & Guido Papæ quæſt. 134. & Benedictus in cap. *Raynutius*, verbo *Et uxorem*, num.631. Sed Azonis doctrina quam tuentur Oſtienſis, Baldus, Salicetus, Antonius Faber in Senatu Sabaudiæ Præſes primarius, demùm in Curiis Franciæ omnino prævaluit. Et poſteriores Gallicani Scriptores unanimes hanc ipſam nepotum ex fratribus promiſcuam ſucceſſionem adſtruunt in capita, & firmant hac ratione: quia cùm omnes gradu pares exiſtant, pares etiam hæreditatis partes inter ſe ſortiri debent. Ita Ferrerius ad Guidonem Papæ, quæſt.134. Cujacius in Novellam 118. cap.3. Rebuffus, Chopinus, Imbertus, pluresque alii, quos citat & ſequitur Franciſcus Barry lib.18. de ſucceſſionib.tit.3.num.5. Nihil verò obſiſtit Authent. *Ceſſante*, C.de legit. hæredib. quia loquitur de concurſu præcisè diverſorum agnationis graduum, ſcilicet fratris, & ex aliis prædefunctis fratribus nepotum. At verò in cauſa iſta perſonæ concurrentes omnes in eodem gradu ſunt. Eidemque adſtipulatur lex 2. §.2. D. de ſuis & legit. hæredib. In gradibus quoque paribus nullum admittitur jus repræſentationis, omneſque & ſoli ſuccedunt qui ſunt in eodem agnationis gradu æqualiter, & in capita, nullo marium vel fœminarum diſcrimine: etiam in hac patria Provinciæ, cujus Statutum municipale eſt, ut extantibus maſculis fœminæ non ſuccedant, non obtinet niſi in linea directa, ceſſatque in gradibus collateralium. Prædicta decernuntur in Auth. *Poſt fratres*, C.de legit. hæredib. *Poſt fratres*, ait, *fratrumque filios vocantur quicumque gradu ſunt proximiores, ut pares in gradu pariter admittantur, ſublatâ differentiâ maſculorum & fœminarum: ſola namque cognatio ſpectatur in talibus. Fiet autem diviſio in capita, & non in ſtirpes.*

CAPUT XXI.

Quidnam reſtituendum ſit.

I. LONGE diverſa eſt ratio ejus qui bona fide poſſidet rem alienam, ab eo qui mala fide penes ſe habet. Qui enim bona fide accepit & detinet, ſi fortè rem alienam ſine ſua culpa amittat, in nullo tenetur reſtituere, niſi in eo tantùm in quo ditior eſt factus. Itaque is qui rem alienam bona fide emerit, credens

vendito

venditorem legitimum dominum, ſi rem adhuc habet, tenetur vero domino reddere ſimul ac reſciverit ad eum pertinere, etiam non recipiendo ſolutum à ſe pretium, l. *Sed etſi*, §. 1. & l. *Item veniunt*, §. 1. D. de petit. hæredit. & l. *Mater*, & l. *Si mancipium*, Cod. de rei vendicat. Res enim ad quemcunque deveniat poſſeſſorem, cum onere ſuo tranſit, cap. *Ex literis*, de pignoribus, l. *Si debitor*, C. de diſtract. pign. l. *Alienatio*, D. de contrah. empt. Sed ſi idem bonæ fidei poſſeſſor rem habere deſierit, tenebitur ad id unum in quo factus fuerit locupletior, l. 1. C. de petit. hæred. verbi gratiâ ad pretium quod rei venditione lucratus fuerit. At ſi in nullo ditior evaſerit, ad nihil tenebitur erga rei dominum. Ei verò cui ex eadem bona fide vendiderit, tenebitur acceptum pretium reddere, niſi ipſe rei dominus malit re apud emptorem relictâ, pretium ab iſto bonæ fidei venditore acceptum vendicare. Ex diverſo malæ fidei poſſeſſores tenentur rem ipſam, aut ſi res non extet, ejus pretium reſtituere; & ſi res erat fructifera, præſtare inſuper fructus omnes, non modò quos perceperunt, ſed eos etiam quos percipere debuerant, d. l. *Sed etſi*, §: *Sed & fructus*. Cùm tamen bonæ fidei poſſeſſor ad ſolos quos perceperit fructus ſit obligatus, ſi ditior inde factus ſit. Impenſas tamen ad fructus percipiendos neceſſarias etiam poſſeſſor malæ fidei deducere poteſt. Sanè ubi res non eſt fructifera, neque ex ea ullum emolumentum fuerat dominus rei percepturus, ipſemet fur non tenetur lucra conferre quæ ſuâ ſingulari induſtriâ conſequutus fuerit, ut ſi negotiando pecuniam furto ablatam duplicavit, aut ſi ex ea per luſum parem ſummam lucratus fuit, aut ſi ſubreptum aureum torquem locaverit. Navarra in Manuali, cap. 17. num. 25. Sed ſi dominus ex privatione rei ſuæ ſubreptæ damnum quoque aliud ſuſtinuit, ut ſi ea occaſione fuerit adactus ad aliam emendam rem ſimili uſui deſtinatam, aut ſi ex amiſſione inſtrumenti fabrilis pretio quod ex ſuo labore habuiſſet fruſtratus ſit, aut ſi pecuniam furto ablatam negotiationi deſtinaverat, tenebitur procul dubio malæ fidei poſſeſſor illud omne damnum reſarcire, & dominum omninò indemnem præſtare, ſive à lucro ceſſante, ſive à damno emergente, judicio prudentis. Quod autem ſtatuit lex *Certum*, C. de rei vendicat. bonæ fidei poſſeſſorem teneri poſt litis conteſtationem præſtare non ſolùm fructus extantes, ſed etiam univerſos, id non obligat niſi poſt Judicis ſententiam, non verò ex naturali jure, ſi præſupponas dum viguit bona fides, non fuiſſe factum ex præteritis fructibus locupletiorem. Si verò factus fuerit ex his locupletior, tenetur jure naturæ perceptos fructus reſtituere, etiamſi lis conteſtata non fuiſſet. Nemini enim licet ex alterius damno locupletari.

II. Debitor qui per moram culpabilem non ſolvit quo tempore debebat, tenetur reſarcire creditori lucrum ceſſans & damnum emergens ab illa ſua mora cauſatum. Ratio quippe exigit ut qui alteri per ſuam culpam obeſt, eum præſtet indemnem. Quia tamen ſolent mercatores dum orti-

matibus

matibus merces creditò vendunt, earum augere pretium, eo quòd ſint in ſolvendo moroſiores; ideo Molina tom. 3. diſp. 276. Bonacina de reſtitut. diſp. 1. q. 3. puncto 1. n. 12. & 13. Ledeſma 2. p. quæſt. 18. art. 4. aiunt non eſſe obligandos Nobiles ejuſmodi ad præſtandum mercatoribus lucrum ceſſans, niſi poſtquam diuturnior nimis fuerit in ſolvendo mora, aut ubi certò conſtiterit eam moram cauſam dediſſe lucri ceſſantis; eſſe tamen accuratè urgendos ad expeditam pretii ſolutionem.

III. Contingit plerumque ut à rei debitæ præſenti ſolutione debitor excuſetur ob juſtas & rationabiles cauſas, poſſitque in aliud tempus differre, ut quando non aliter ſolvendo eſt niſi ſeipſum ad graviſſimas anguſtias redigendo, aut ſua prædia viliſſimo pretio diſtrahendo, ſuamve familiam ad ſummam penuriam redigendo, ut neceſſe ſit ſolutionem in tempus opportunius differre. Quæritur ergo, an licita ſit ejuſmodi dilatio? Reſpondemus cum Leſſio lib. 2. cap. 16. dub. 1. num. 32. diſtinguendo inter debitores ex juſto contractu, vel ex delicto. Si ex delicto, tenetur debitor illa omnia damna & jacturas compenſare creditori; quanvis illa dilatio fundetur in rationabili cauſa, ſitque tunc temporis licita. Ratio eſt, quia hæc omnia damna ortum habent ex anteriore delicto quo debitor quivis obligatur omnia inde emergentia damna compenſare. Ubi verò non ex mala fide, ſed ex juſto contractu debitor fuerit conſtitutus, & dilatio quoque ſolutionis juſta & licita ſit, adhuc cum Leſſio ſic diſtinguimus. Vel ex illa dilatione creditor æquale damnum patitur cum damno quod debitor pateretur ſi nunc ſolveret; & iſto caſu tenetur debitor ad præſentem ſolutionem, quia procul dubio in pari cauſa melior hac in re debet eſſe conditio creditoris, utpote domini, quàm ejus qui alienum ob ſuam penuriam detinet: aut verò majus eſt notoriè damnum quod pateretur debitor ſolvens quàm quod ſuſtinet creditor; iſtoque caſu non tenetur debitor iſtud ejus damnum reſarcire, ſed ſolam rem ab initio debitam cùm primùm poterit ſolvere, niſi aliud ab initio conventum fuerit, aut judex per ſuam ſententiam aliud ſtatuerit. Sanè Petrus Navarra lib. 4. de reſtitut. cap. 4. num. 56. indiſtinctè eximit debitorem abſque delicto, habentem juſtam, ſeu neceſſariam differendæ ſolutionis cauſam, ab illa obligatione præſtandi creditorem indemnem ab impendiis & damnis ex dilatione ſolutionis cauſatis. Sed ſuperior diſtinctio magis probanda eſt: neque à gravi injuſtitia debitorem exemerim, qui ſciens & volens ad evitandum levius incommodum ſuum, retinet alienum cum graviore creditoris ſui damno. Et perſpicuum eſt in pari neceſſitate jura creditoris circa rem ſuam eſſe potiora quàm debitoris qui rem detinet alienam, ſaltem quum creditor urget ſolutionem; non enim ad hoc obligari reor debitorem, ut ſuo actu ſe ad gravem reducat neceſſitatem: ſed permittere tenetur ut creditor quem par urget extremitas, rem ſuam ab eo repetat, ſibique vindicet.

CAPUT

CAPUT XXII.

De cauſis à ſolutione debitorum excuſantibus.

I. COMPLURES cauſæ ſunt à debitorum ſolutione diſpenſantes, quales ſunt extrema debitoris neceſſitas, periculum ſalutis, aut ſtatus, aut fortunarum, remiſſio creditoris, ſolutio facta creditori creditoris, interitus rei debitæ in ſpecie citra culpam, compenſatio cum altero debito, ceſſio bonorum, ſecuritas debitoris ne bis ſolvere compellatur, præſcriptio, compoſitio cum Summo Pontifice circa quædam debita. Aliquas ex his difficiliores hîc elucidabimus.

II. Jactura bonorum ſuperioris ordinis excuſat à reſtitutione. Tres ſunt bonorum ordines: infimus, ut pecunia & res pecuniâ æſtimabiles: medius, ut honor & fama: ſupremus, ut libertas, vita, virginitas, ſanitas, membrorum integritas. * In cap. *Officii,* de pœnit. & remiſſ. quæritur de uxore adultera, quæ marito ſuppoſuit filium adulterinum: ibique decernitur mulierem non teneri ſuum ſcelus prodere niſi in Sacramento, & admitti debere ad pœnitentiam. Gloſſa ibidem aſſerit juſtam quidem eſſe metus cauſam, & aliunde in foro externo fidem illi habendam non eſſe, juxta l. *Filium,* D.de his qui ſui, vel alieni juris ſunt, quæ fundat juris præſumptionem, partum durante matrimonio natum eſſe legitimum, ſi contrarium evidenter non conſtet. Idque aſſerunt Martinus Navarra Manual.cap.17. num.89. Petrus Navarra lib.2. cap.4. part.2. dub.9. Bonacina de matrim.quæſt.4.puncto 15. num.20. & alii communiter, hoc ſtatuentes quod adulter non teneatur mulieri credere filium ex ſe conceptum eſſe, quanvis juranti, etſi magna ſit prolis cum adultero ſimilitudo, quia ſunt ſigna ejuſmodi valde incerta: neque filium matri aſſeveranti fidem habere debere, ita ut poſſit hæreditatem ſibi retinere: ſolam verò matrem quæ certò ſcit prolem eſſe adulteram, teneri damnum, ut meliùs poterit, ex propriis paraphernalibus ſupplere. Sed ſi adulter indubitanter credit ex ſe conceptum eſſe adulterinum filium, tenetur ex conſcientia cum muliere concurrere in ſolidum ad reſarciendum familiæ damnum. Ipſam quoque matrem eniti debere quoad poteſt, ut adulterinus partus Religionem ingrediatur quæ non ſuccedat in bona paterna; & cùm duo adulteri propriâ culpâ damni cauſam dederint, damnum illatum reſarcire debent.] Poteſt ergo differri ſolutio dum periclitatur honor, vel fama, aut vita, aut valetudo, ſi ea jactura futura ſit gravis, non ſi levis. Attamen non licet de-

bitori etiam ob illas graves jacturas differre ſolutionem, ſi eâ dilatione ſimilis jactura impendeat creditori: nam in damno pari potior eſt conditio creditoris. Et ideo is qui per calumniam adegit innocentem ad famæ, aut vitæ periculum, ſi non poteſt aliâ viâ ſufficienter occurri, tenetur ſuam manifeſtare calumniam, etiam cum pari vitæ, aut honoris periculo. Quia in pari cauſa potior eſt innocentis quàm criminosè diffamantis conditio. Hoc tamen intellige modò ſuam declarando nequitiam liberaturus ſit innocentem: nemo enim tenetur ad inutile opus cum proprio gravi incommodo. At ubi ex præſenti ſolutione debitor multò notabilius damnum ſuſtineret quàm creditor, ut ſi ad ſolvendum neceſſe nunc eſſet domum, aut agrum vendere citra dimidium juſti pretii, licebit in tempus opportunius hanc differre ſolutionem.

III. Similiter neque tenetur debitor ut ſtatim reſtituat, inſtrumenta vendere artis ſuæ, quâ vitam ſuſtentat; neque corpori ſuo, aut liberis ſuis neceſſaria, ut veſtes & lectuli ſtragula. Neque tenetur vir nobilis ita de ſtatu decidere ut mechanicam artem exerceat, aut ſe alterius famulatui locet: verùm tenetur ſe ad ſtrictam reducere parcimoniam, quantùm neceſſe erit ad ſolvendum ſine ſtatus jactura. Porrò grave debitoris damnum pro quo differri ſolutio poſſit, computant Rebellus & Bonacina illud quod creditoris damnum duplo excedit.

IV. Verumtamen ſi mercator, aut artifex multis oppreſſus debitis intendat per vices reſtituere, tum parciſſimè quoad poterit vivendo, tum lucra ſuæ profeſſionis accumulando ad creditorum ſatisfactionem, hic non erit obligandus ad excidendum de ſtatu etiam malè acquiſito; & quanvis reſtitutioni adſtringatur ex ſuo delicto, cùm meliùs hac ratione ſuis etiam creditoribus conſulat, tametſi cum aliqua dilatione, quàm ſi rebus ſuis omnibus diſtractis ſe aliquid deinceps lucrandi facultate privaret, ut rectè docent Adrianus in 4. dub. 6. Laiman lib. 3. ſect. 5. tract. 2. cap. 12. num. 2. & alii. Si tamen ſit debitor ex delicto, tenebitur juxta ea quæ ſuperiori capite docui, nova damna in ſe ſuſcipere quæ creditores incurrent ex ejus dilatione ſolvendi, etiam ratione lucri ceſſantis.

V. Ceſſione bonorum non liberatur debitor ab obligatione ſolvendi quod reliquum eſt, tam in interiori quàm in exteriori foro, l. 4. D. de ceſſ. bon. adeo ut compelli poſſit ad laborandum juxta perſonæ ſuæ ſtatum. Duo tamen conſequitur juris beneficia. Primò ut non poſſit carcere includi pro debitis pecuniariis; & ſi antea incluſus erat, dimittendus ſit liber, l. 1. C. qui bon. ced. poſſ. Secundò ut ſi poſt ceſſionem aliquid acquirit, non inamplius conveniatur quàm in quantum facere poteſt, relictis quibuſdam ei neceſſariis juxta perſonæ illius ſtatum & qualitatem, l. 4. & 6. D. de ceſſ. bon. Gravatus ære alieno poteſt in foro conſcientiæ, ſive ante, ſive poſt bonorum ceſſionem ea ſervare quæ ad ſui & liberorum ſuſtentationem, uxoriſque neceſſaria ſunt, tametſi in externo foro duriùs ageretur

cum

eum illo. Sylveſter verbo *Reſtitutio* 7. quæſt. 6. Navarra Manualis cap. 17. num. 86. Leſſius lib. 2. cap. 16. dub. 3. Laiman loco cit. num. 5.

VI. Præſcriptio reſtituendi obligationem perimit; introducta eſt enim à Jure in bonum publicum & quietem civium & familiarum, ut diſſerit Aulus Gellius lib. 4. noct. Attic. cap. 13. eamque ut neceſſariam Solon legibus ſuis approbavit, teſte Plutarcho in ejus vita: & expedit ne rerum dominia in incerto ſint, l. 1. D. de uſur. & §. 1. de uſucap. His adde, ſæpe contingere privatis, aut publicis calamitatibus, ut memoria & probationes ac defenſiones Actorum petitionibus oppoſitæ diſperdantur, præſertim in privatis familiis, quibus inſtrumentis antiquiſſima jura immutata olim fuiſſent, aut redempta, aut tranſactionibus, vel compenſationibus, vel Judicum ſententiis ſtabilita: quo fit ut ſi non ſuccurreret præſcriptio, pleræque privatæ familiæ injuſta damna ſubirent, perditiſque exceptionum ſuarum titulis opprimerentur.

VII. Ad legitimam præſcriptionem opus eſt ut ſimul quinque conditiones concurrant. Prima eſt continuata poſſeſſio; ſine poſſeſſione enim non currit præſcriptio, cap. 3. de reg. jur. in 6. Secundò rei capacitas ut præſcribi poſſit, qualem non habent res ſacræ, res ſanctæ, ſeu publicæ, jura Eccleſiaſtica: unde fit ut laïci non poſſint præſcribere jus cognoſcendi aut judicandi cauſas Eccleſiæ, jura decimarum, primitiarum, oblationum, aliaque ſpiritualia, cap. *Cauſam*, de præſcript. Tertiò bona fides; poſſeſſor enim malæ fidei nullâ temporis diuturnitate præſcribit, cap. *Poſſeſſor*, de reg. jur. in 6. & cap. fin. de præſcr. Tametſi enim Jure Civili poſſeſſor malæ fidei tutus ſit præſcriptione triginta annorum, l. *Sicut*, C. de præſcr. 30. vel 40. annor. non tamen eſt tutus Jure divino. Quartò probabiliter præſumptus titulus; nam ſi certus eſſet, transferret utique dominium, non expectata præſcriptione. Quintò tempus lege definitum, quod eſt triennium in uſucapione mobilium, §. 1. Inſtit. de uſucap. tam in uſucapione mobilium Eccleſiæ non ſacrorum, quàm bonorum laïcorum, authent. *Quas actiones*, C. de ſacroſ. Eccleſ. Ad præſcriptionem autem bonorum immobilium privatorum cum titulo requiruntur anni decem inter præſentes, & viginti inter abſentes: ſed ſine titulo anni triginta requiruntur, modò non conſtet rem fuiſſe mala fide acquiſitam, cap. fin. de præſcr. & cap. 2. de reg. jur. in 6. Qui triginta anni requiruntur etiam in præſcriptione mobilium; dictum enim triennium ſupponit probabilem & apparentem titulum, l. *Sicut*, C. de præſcr. 30. vel 40. annorum, & l. fin. C. de præſcr. longi temp. Inſtitut. de uſucap. & cap. *Cùm Sanctorum*, de præſcr. Tertius poſſeſſor in quem tranſlata fuit rei oppignoratæ proprietas præſcribit adverſus creditores hypothecarios decennio inter præſentes, & viginti annis inter abſentes; ſine præjudicio tamen perſonalis actionis, quæ ſalva manet adverſus debitorem & ejus hæredes, l. 1. & 2. C. ſi adverſus creditor. Cæterùm ſi tertius poſſeſſor cauſam habuerit à malæ fidei poſſeſſore, nocebit ei mala fides autho-

ris ſui : nemo enim plus juris in alium transferre poteſt quàm ipſe habeat, l.*Nemo plus juris*, D.de regulis juris. Itaque non juvabitur præſcriptione decem, aut viginti annorum, authent. *Malæ fidei*, C.de præſcr.longi temp. Jus tamen Civile in dicta authentica, & in l. *Sicut*, C.de præſcr.30. vel 40. annorum, indulget iſto etiam caſu præſcriptionem annorum triginta, quæ tamen non liberat in foro conſcientiæ, cap. *Poſſeſſor*, de regulis juris in 6.

VIII. Denique ad præſcribendas res Eccleſiæ immobiles anni requiruntur quadraginta, tam Jure Civili, authent. *Quas actiones*, C. de ſacroſ. Eccleſ. quàm Jure Canonico, cap. *De quarta*, cap. *Ad aures*, cap. *Iſtud*, capite *Quia indicante*, de præſcr. & cap. *Accedentibus*, de privileg. Papo tit. de præſcriptionibus, arreſto 1. Solique Romanæ Eccleſiæ indulgetur privilegium ne adverſus eam niſi centum annis præſcibatur, C.ut Eccleſia Romana cent.ann.gaudeat præſcr. Sancit verò authent. *Quas actiones*, ſic : *Quas actiones aliàs decennalis, aliàs vicennalis, aliàs triennalis præſcriptio excludit, eæ ſi religioſo loco competant, quadraginta annis excluduntur, uſucapione quadriennii, vel triennii in ſuo robore durantibus. Sola Romana Eccleſia gaudeat centum annorum ſpatio, vel privilegio.* Quæ Juſtiniani Conſtitutio confirmatur cap.penult. & ult. 16. quæſt.3. Tempus autem præſcriptioni requiſitum neceſſe eſt fuiſſe pacificum, neque per ullam litis conteſtationem, tametſi non proſequutam, interruptum, cap. *Illud*, de præſcr. Quo fit ut nec pluribus ſæculis res poſſeſſa præſcribere queat, moventibus adverſariis litis conteſtationem ante ſingulos annorum triginta decurſus.

IX. Exiſtimant Ferrerius ad Guidonem Papæ quæſt.406. Oliva lib. 1. cap.6. Faber in ſuo Codice de præſcr. 30. vel 40. ann. definit. 20. annuas penſiones in perpetuum per ultimas voluntates piis quibuſcumque locis vel operibus relictas vim adeò habere indeficientem, ut ipſam centenariam præſcriptionem excludant, per legem *Sancimus* 45. §. *Si verò aliqua* 9. C.de Epiſc. & Cleric. Et licèt authent. de Eccleſiaſt. tit. ſeu novella 131. cap.6. quæ centenariam olim indultam Eccleſiis præſcriptionem abrogat, ſit poſterior dicta lege *Sancimus*, non tamen eſſe ejus legis revocatoriam, ſed tantùm legis *Ut inter*, C.de ſacroſ. Eccleſ. Etenim neque lex *Ut inter*, neque dicta novella 131. unde deducta fuit authentica *Quas actiones*, C. de ſacroſ. Eccleſ. quidquam ſpeciatim meminerunt de perpetuis ad pias cauſas relictis penſionibus annuis. Unde concludunt præfati Doctores, dictam l. *Sancimus*, quæ ſola decernit de annuis ac perpetuis in favorem piæ cauſæ penſionibus, non fuiſſe à poſteriore Juſtiniani novella antiquatam. Quidquid hac de re ſit, admodum periculoſum eſt, & hominum nequitiæ expoſitum tam prolixas introducere præſcriptiones, quarum decurſu privatarum defenſionum & exceptionum inſtrumenta facillimè & quamſæpiſſimè diſperduntur, & præterea facillimè falſa inſtrumenta in favorem piæ, ut prætexitur, cauſæ cuduntur & fabricantur, poſtquam Notarii & teſtes in

falſis

falſis illis tabulis nominati ante multos annos è vivis ſublati ſunt. Conſtat certè ex Procopii & Suidæ teſtimoniis, Tribonianum qui legum Juſtinianearum præcipuus author extitit, fuiſſe virum avaritiæ ſordibus contaminatiſſimum: quinimò Conſtitutiones illas quæ Eccleſiis, aliiſve piis locis centenariam indulgent præſcriptionem, fuiſſe pretio emptas per flagitioſiſſimum Emiſſenæ Eccleſiæ œconomum, ad eludendam ſolam, quæ multis privatis familiis ſupererat, defenſionem, poſtquam œconomus illius Eccleſiæ per inſignem & induſtrium falſarium Priſcum Emiſſenum plurima falſa veterum obligationum inſtrumenta pro illa Eccleſia fabricari fecerat, ut narrat Suidas in voce *Priſcus Emiſſenus*. Ejuſdem Triboniani perverſitas cauſam dedit funeſtiſſimæ Conſtantinopolitanorum ſeditioni.

X. Compoſitio quoque ſolvendi obligationem tollit, & locum habet quando ignoratur cuinam ſit reſtituendum, ſive orta ſit obligatio ex re accepta, ſive ex injuſta damnificatione, ſive ex conventione. Ratio eſt, quia quando incertum eſt cuinam reſtitui debeat, fieri debet reſtitutio pauperibus. Itaque cap. *Cùm tu*, de uſur. ea quæ uſuris acquiſita ſunt, quorum ignorantur domini quibus reſtituenda eſſent, jubentur erogari pauperibus. Quam Juris diſpoſitionem communiter extendunt Doctores ad debita ſine culpa: idque confirmat optima legum interpres conſuetudo apud Romanam Curiam, in qua Papa diſpenſare ac componere ſolet, ut debitor in totum, aut in partem eximatur ab incertorum reſtitutione quæ pauperibus, vel Eccleſiis fieri deberet. Quando verò conſtat cuinam, ſive particulari, ſive communitati ſit reſtituendum, invalida eſt compoſitio obtenta ab Apoſtolica Sede. Primùm, quia Papa non eſt dominus, neque diſpenſator, ſed tutor potiùs & defenſor bonorum Fidelium. Secundò, quia quæ jure naturæ debentur non poſſunt poſitivo jure immutari. Atqui debita certa propriis creditoribus certis jure naturæ ſolvenda ſunt, & non aliis, niſi de horum conſenſu. Attamen in criminis pœnam, ut apoſtaſiæ, hæreſis, deprædationis, & ob jus repreſſaliarum aut compenſationis, ut in Infidelibus qui res Chriſtianorum invaſerunt, aliáve ex cauſa juſta & rationabili, poteſt Pontifex ejuſmodi creditores jure ſuo ſpoliare, & illud ſive in cauſas pias, ſive in ipſum debitorem transferre.

XI. Quæritur, ſi adhibitâ omni neceſſariâ diligentiâ ad reperiendum rei reſtituendæ dominum, cùm hic reperiri non potuiſſet, ſolutio demùm facta ſit pauperibus, & poſtmodùm dominus, ſeu creditor compertus fuerit, an huic quoque teneatur ſolvere qui jam pauperibus ſolvit? Reſpondent unanimiter Doctores, nihil ampliùs ab illo deberi, quanvis præcedens obligatio fuiſſet ex delicto injuſtæ acceptionis: quia ſuam culpam purgavit, cùm ad eam expiandam jam fecerit quidquid rationabiliter ab ſe poterat exigi. Molina diſp. 747. num. 4. Leſſius lib. 1. cap. 14. dub. 6. num. 43. Azorius 3. p. lib. 4. cap. 26. quæſt. 1. Bonacina de reſtit. diſp. 1. quæſt. 3. punct. 4. num. 17.

XII. Non eſſe abſolutè neceſſarium ut reſtitutio incertorum pauperibus facienda fiat conſilio Epiſcopi, Parochi, vel Confeſſarii, ſed quemcumque debitorem pro ſuo arbitrio poſt adhibitam debitam diligentiam poſſe ſe hoc onere ſublevare per ſeipſum pauperibus diſtribuendo, docent Sylveſter verbo *Reſtitutio* 8. quæſt.5. Angelus eod. verbo 2. §.14. Navarra Manualis cap.17. num.92. Leſſius lib.2. cap.14. num.47. Panormitanus in cap.*Cùm ſit*, de Judæis, S.Antoninus 2. parte, tit.2. cap.4. Armilla verbo *Caſus*, num.9. & verbo *Reſtitutio*, num.38.

CAPUT XXIII.

Ordo in reſtitutione ſervandus.

I. Quum plures in ſolidum reſtitutioni adſtringuntur, obſervandus eſt hic ordo, ut primùm teneatur is qui rem habet in ſua adhuc ſubſtantia exiſtentem, aut certè æquivalenter, putà ſi ex aliena re jam conſumpta factus eſt ditior. Hoc verò non reſtituente, tenetur ſecundo ordine is qui damnum alteri fieri mandaverit, utpote cauſa damni principalis: qui autem ſub eo damnum fecerit, inſtrumentalis eſt cauſa. Tertio ordine venit qui alio mandante damnificavit. Quartò is qui conſuluit. Quintò ille qui ſciens damnificantes recepit. Sextò is qui cùm teneretur ex juſtitia proprioque officio, non impedivit damnum, juxta illud effatum Rom.1. *Digni ſunt morte non ſolùm qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.*

II. Quando tenentur omnes & ſinguli in ſolidum, ſi ille reſtituit qui fuit damni cauſa principalis, ad nihil tenentur cauſæ minùs principales, neque erga perſonam damnificatam, neque erga authorem damni præcipuum. Sed ſi una ex minùs præcipuis damni cauſis reſtituit, cauſæ principaliores tenentur indemnem facere illum qui reſtituit; ad nihil verò tenentur erga eum qui læſus fuerat, niſi poſt pœnalem Judicis ſententiam. Ratio eſt, quia bona fides non patitur ut bis idem exigatur, l. *Bona fides*, D.de reg.jur. Minùs verò principalis cauſa ex quo reſtituit, ſuccedit in locum ejus qui damnum paſſus fuerat, ut jus habeat parem exigendi ſummam à præcipuo damnificante, cujus per ſuam ſolutionem negotium utiliter geſſit, l.*Cùm pecuniam* 45. D.de negot. geſt.

III. Inde ſequitur, reſtitutione facta ab eo qui rem alienam penes ſe detinebat, ſi nihil aliud illatum fuerat damni reliquos liberari. Item reſtituente illo mandante, qui ſive authoritate ſtatus ſui, ſive etiam per oblatam, vel promiſſam pecuniam alterum ad damnum faciendum adegit, ſub-

levari

ſublevari à reſtitutione mandatarium qui obtemperavit. Iſtoque reſtituente qui exequutus eſt, eximi à reſtitutione illum qui conſuluit, aut illum qui ſive authoritate, vel pretii oblatione mandavit. Præfatis autem reſtituentibus ceſſare obligationem eorum qui vel receptarunt, vel comitati ſunt damnificantem. Et his demùm reſtituentibus, immunes reddi eos qui non impedierunt cùm tenerentur ex officio. Quod ſi illi qui ſecundùm præfatum ordinem inferiores in obligatione erant reſtituerint, tenentur illi qui ſunt in ſuperioribus ordinibus præſtare ipſos indemnes. Si verò plures in eodem ordine concurrant, ut ſi plures exequuti ſunt damnum, aut efficaciter mandarunt, vel conſuluerunt, eo caſu ſi unus ejus ordinis totum reſtituat, tenentur reliqui ejuſdem ordinis illum ſervare indemnem ſinguli pro ſua parte, ut ſi tres exequuti ſunt damnum æſtimabile triginta aureis, uno horum triginta aureos reſtituente, duo reliqui tenebuntur eidem refundere ſinguli decem, ut juſtitiæ ſervetur æqualitas.

IV. Qui poſtquam rem alienam inſcius ac bona fide emit, ſi addiſcat eſſe alterius, poteſt eandem furi reddere à quo emit, ut pretium repetat quod dedit. Ratio eſt, quia ubi intervenit bona fides, nemo tenetur alterius indemnitati per proprium damnum conſulere. Sylveſter, Navarra, Leſſius, Bonacina. Sed ſi ſciens emeris rem furtivam, id tibi non licebit, ſed domino teneris reſtituere etiam cum jactura ſoluti à te pretii, niſi hac mente rem vili pretio emeris ut illam domino redderes: tunc enim jus habes recuperandi à domino pretii quod ejus causâ ſolviſti, antequam rem ei reſtituas, quia utiliter & bona fide rem ejus geſſiſti, ac proinde tenetur indemnem te conſtituere. Inſtit. de oblig. quæ ex quaſi contractu naſc. §. 1. & l. *Si quis abſentis*, D. de neg. geſt.

* V. Penſio alimentaria pupillorum, aut etiam adultorum filiorum honeſtæ conditionis, ſed corpore vel mente impotentium, ex bonis paternis aut etiam maternis deducenda, præferenda eſt aliis quibuſcumque creditoribus præcedentibus, quia ſcilicet alimenta neceſſaria dilationem non ſuſtinent, juxta l. 17. in princ. D. de privileg. cred. Quod quidem jus Senatuſconſultis roboratur, quæ referunt Louetus lit. *A*, num. 17. Quod idem ſtatuendum de Medicorum, Chirurgorum, Seplaſiariorum ſeu Pharmacopolarum expenſis in ultima ægritudine factis, juxta l. 4. C. de petit. hæred. *In reſtituenda*, inquit, *hereditate compenſatio ejus habebitur, quod te in mortui infirmitatem, inque ſumptum funeris bona fide ex tuo proprio patrimonio erogaſſe probaveris.* Ad quartam iſtam legem dicit Baldus in terminis: *Impenſa facta in infirmum prefertur cuique creditorum, poſt tamen funeris impenſam.* Et l. 1. §. 2. D. de var. & extraord. cognit. dicitur quod Medicorum juſtior cauſa eſt, cùm hi ſalutis hominum curam agant. Ergo Homerus iliad. λ. ἰητρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων. Medicus enim vir (de Machaone loquitur) multis anteponendus aliis.

VI. In concurſu plurium creditorum, ſi ſufficientia omnibus bona ſuperſint,

perſint, non opus eſt ordinem ſolvendi ſervare; ſed ſi non ſufficiunt omnibus, hic ordo ſervari debet, ut primùm res aliena, ſi ſecundum propriam ſubſtantiam extet, reddatur à quocumque teneatur, ut equus, vas, ager, domus. Præterea ut debita certa incertis debitis præferantur, quorum creditor ignoratur. Debita etiam oneroſa, ut ex emptione, locatione, permutatione; debitis gratuitis, ut ex gratuita promiſſione. Realia pariter quibus affectatum eſt pignus, vel hypotheca, debitis perſonalibus, ſeu chirographariis ſine pignore, leg. *Eos* 9. Cod. qui potior. in pign.hab. Et ubi una, eademque res pluribus eſſet oppignorata, præferendi ſunt anteriores in hypotheca non privilegiata.

VII. Secus verò dicendum in hypotheca ad quam debitor, quanvis poſterior, habet à Jure privilegium. Cujuſmodi ſunt primò ſpecialis hypotheca quæ illi conceditur qui ſuam credidit pecuniam ad ædificandam, vel reparandam domum, vel navim alterius, aut quid ejuſmodi: hic enim creditor habet ſpecialem à jure indultam hypothecam circa rem illam, ob quam præfertur etiam anterioribus creditoribus hypothecariis, ſive habeant generalem, ſive etiam ſpecialem in ea re hypothecam, l. 5. D. qui potior. in pign.hab. & l. *Qui in navem*, D. de privilegiis creditorum. Cujus ratio eſt, inquit Leſſius cap. 15. dub.4. num. 26. quia ſine tali mutuo pignus illud vel non extitiſſet, vel certè periiſſet; atque ita prior creditor vel nihil, vel parum commodi ex ea re habuiſſet.

VIII. Secunda hypotheca privilegiata conſtituitur ob rationis paritatem cum prima jam dicta, in eo qui mutuavit pecuniam ut alter rem aliquam emeret: æquum enim eſt ut in eam rem habeat ſupra anteriores creditores hypothecarios jus hypothecæ, quia abſque tali mutuo rem illam debitor non haberet. Bonacina diſp. 1. q.8. puncto 2. num. 16. & deciditur per l. *Licet* 7. C. qui potior. in pignor. hab.

IX. Tertia eſt in mercibus pro quarum vectura domino earum mutuavi: & in ſupellectili, aut mercibus à conductore in domum comportatis. quam ei locavi, in quibus hypotheca mihi à Jure tribuitur cæteris creditoribus hypothecam generalem, vel ſpecialem habentibus anteferenda, l.6.C. qui potior. in pignor. hab.

X. Quarta eſt hypotheca pro dote, pro qua bona omnia viri tacitè ſic hypothecantur, ut in dotis reſtitutione uxor ejuſque deſcendentes præferantur in hac dotali hypotheca cæteris creditoribus habentibus anteriorem generalem hypothecam, l. *Aſſiduis* 12. C. qui potior.in pignor.hab. & l.2. in fin.l.3.l.4. D. de privileg. cred. Creditoribus verò anteriorem hypophecam expreſſam habentibus nequaquam præfertur poſterior hypotheca dotalis. Iniquum enim eſſet ſi omnes anteriores creditores per nuptias viri ſupervenientes exciderent jure ſuo quod expreſsè pacti fuerant. Quinetiam dos non præfertur tacitis hypothecis tribus paulò antè memoratis, ſi dotis conventionem præceſſerint. Leſſius c.15.dub.4.n.27. Bonacina punct.2.n.16.

XI. Quinta

XI. Quinta hypotheca quæ reliquis etiam anterioribus præfertur, eſt in favorem Fiſci, cujus debitor habet ſuas omnes opes Fiſco hypothecatas, ſive cum Fiſco contraxerit, ut contingit in receptoribus & redemptoribus vectigalium, ſive alius quivis tributum debitum non ſolverit, l. 2. C. de privileg. fiſci. Covarruvias lib. 1. var. reſol. cap. 7. plures alias privilegium habentes hypothecas ibidem recenſet, quas prætermitto.

XII. Salvo igitur jure prælationis creditorum eorum quibus competunt hypothecæ privilegiatæ, in reliquis hypothecariis creditoribus illi præferri debent qui anteriorem habent hypothecam. Etenim qui prior eſt tempore potior eſt in jure, l. 1. D. qui potior. in pign. hab. & l. *Si fundum*, C. eod. Quæ tamen regula valet in ſolis, uti diximus, realibus ſeu hypothecariis creditoribus concurrentibus, cùm conſtet eos eſſe præferendos omnibus perſonalibus, ſeu chirographariis, licèt tempore anterioribus. Atque ita creditor realis aliis creditoribus pariter realibus quos tempore præcedit, adeo præferendus eſt, ut ſolvendum ſit ei in totum ac ſolidariè, quanvis bona non ſuppeterent quæ poſſent reliquis hypothecariis creditoribus ſufficere, qui defectu bonorum ſæpe coguntur propriis juribus in totum excidere, ne creditores hypothecam habentes anteriorem pro parte fraudentur. Secus tamen evenit in perſonalibus creditoribus, in his quippe nulla ſervatur præferentia, neque ulla in facultatum debitoris partitione inæqualitas; ſi namque omnibus ſolvendis non ſufficiant, dividuntur inter iſtiuſmodi ſine ullo diſcrimine anteriorum, aut poſteriorum obligationum, ita ut ſinguli pro rata & partem lucri, & partem jacturæ ſortiantur recipiendo & amittendo, ut dici ſolet, ſolidum pro libra. Exemplum eſto, ſi poſtquam integrè ſatisfactum eſt hypothecariis creditoribus ſuperſint ex bonorum diſcuſſione aurei trecenti, reſtentque ſex chirographarii creditores quibus ſingulis centum aurei debeantur, ſingulis porrò aſſignabitur quinquaginta aureorum; atque ita ſinguli eorum pro dimidio ſolutionem accipient, & pro dimidio jacturam ſubibunt æqualiter. Si autem eſſent eorum jura & nomina inæqualia, ſervaretur in diviſione pro rata proportio inæqualitatis, tam in diſcuſſione facultatum viventis debitoris, quàm in inventario facultatum hæreditatis. Hæc ita determinavit communis & rationabilis Juriſconſultorum & Summiſtarum ſententia ubique ferè; atque adeò in Gallia vigens, l. *Eos*, C. qui potior. in pign. hab. S. Antoninus 2. p. tit. 2. c. 7. §. 3. Paludanus in 4. Sent. diſt. 15. q. 3. Gloſ. in l. 2. D. qui potior. in pign. hab. Navarra cap. 17. num. 51. Sylveſter verb. *Reſtitutio* 6. q. 5. Leſſius cap. 15. dub. 6. n. 44. & colligitur ex l. 1. D. de ſeparationib. his verbis: *Licet alicui adjiciendo ſibi creditorem, creditoris ſui deteriorem facere conditionem.* Et in tit. C. qui potior. in pign. hab. & D. eod. regula illa, *Qui prior eſt tempore*, in ſubjectis legibus non niſi in hypothecariis obligationibus applicatur.

XIII. Obſervandum eſt in primis, quod in communi bonorum diſcuſſione revocari debent omnes bonorum immobilium alienationes, quæ-

cumque factæ fuerint toto illo anno qui diſcuſſionem præceſſit, ut in maſſam diſcuſſionis reducantur. Quod quidem eſt contra jus prætorium, quo non revocantur niſi in fraudem alienata, l. 1. D. quæ in fraud. credit. Nulla verò fraus creditori poteſt imputari, ſi ante diſcuſſionis inſtantiam ſibi proſpexit per bonorum immobilium alienationem, ac in ſolutum dationem, cùm adhuc liberum ſit creditoribus anteriorem habentibus hypothecam experiri adversùs eum hypothecariâ actione. Verumtamen conſuetudinario hujuſce provinciæ jure iſtud receptum eſt, ut illæ immobilium rerum diſtractiones revocentur propter fraudis ſuſpicionem, quæ oritur ex diſcuſſionis eodem ipſo anno ſequutæ vicinitate: ſolutiones autem, quæ annum præceſſerunt, non huic ſubjiciantur revocationi, ſi tempore illo nondum ventum erat ad judicium diſcuſſionis. Neque poterit creditor, qui ante id tempus ſolutum in rebus immobilibus recepit, conveniri ad diſcuſſionis judicium, niſi poſt factam diſcuſſionem adhuc ſuperſint hypothecarii creditores anteriores, quibus bona debitoris non ſufficiant. Iſti quippe poterunt adversùs poſteriores ſibi creditores, qui ante diſcuſſionis annum in prædiis ac immobilibus ſolutum acceperunt, actione regreſſus experiri, poſtquam omnes debitoris principalis facultates excuſſæ fuerint. Circa hæc legi poteſt Hiacynthus Bonifacius tom. 1. lib. 1. Placitorum Senatus Provinciæ, tit. 33. Porrò inter immobilia recenſentur conſtitutorum cenſuum, ſeu penſionum capitalia.

XIV. Inter creditores merè perſonales diligentia in petendo parit jus prælationis ſuper aliis creditoribus ſimiliter perſonalibus, etiam tempore prioribus, juxta l. *Pupillus* 24. D. quæ in fraud. credit. & l. *Si non expedierit*, §. 1. D. de bonis author. jud. poſſidend. *Statuendum ne alterius aut negligentia, aut cupiditas huic qui diligens fuerit noceat. Quod ſi utroque inſtante tibi gratificans tutor ſolvit, æquum eſt aut priùs eandem portionem mihi quæri, aut communicandum quod accepiſti.* Ipſe verò debitor à creditorum uno, aliis creditoribus ſilentibus, ſive in judicio, ſive extra judicium interpellatus poteſt tutâ conſcientiâ creditori huic ſatisfacere, etſi aliis poſteriori. Sylveſter verb. *Reſtitutio* 6. quæſt. 8. Navarra cap. 17. num. 52. Leſſius lib. 2. cap. 15. dub. 5. num. 39. Verumtamen non licet debitori qui omnibus ſolvendo non eſt, ſponte ſua gratificari alicui creditori in præjudicium anteriorum, aut habentium potiorem hypothecam: & niſi ipſum juris, vel facti ignorantia excuſet, tenebitur de damno & expenſis creditoris potius jus habentis, qui poteſt etiam quod alteri in ſui præjudicium ſolutum fuerit judicio recuperare, l. *Scimus* 22. §. *Etſi præfatam*, C. de jure deliber. Similiter non licet debitori non interpellato poſteriorem perſonalem creditorem proprio motu præferre aliis itidem perſonalibus creditoribus tempore prioribus, quanvis creditor qui recepit, poſſit ſibi ſolutum retinere quamdiu à Judice non compellitur. Non enim tenetur rei ſuæ quam poſſidet jacturam ſponte ſubire, ut aliis proſpiciat. Ita poſt Molinam Leſſius

num. 41.

num.41. Filliucius tract.35. num.200. Barboſa de offic.& poteſt.Epiſc.p.3. alleg.96. num.81. his verbis: *Qui rem habet ſibi debitam, poteſt ſine peccato eam retinere, quanvis ſint alii creditores ipſo anteriores*. Raimundus Bonaldus tract.11. lect.42. num.2. aliique.

XV. Quin etiam in judiciis contradictoriis communiter judicari ſolet in favorem hypothecarii creditoris poſſidentis pignus quod habuit à debitore, contra cæteros anteriores creditores pariter hypothecarios: & ſatis apertè favet lex *Qui inſulam* 14. D.qui potior.in pign.hab.& lex unica, C. etiam ob chirogr. pecun. pign. Ita tenent ex Juriſconſultis Gallicanis Mornacius in d.l. *Qui inſulam*, Cujacius in comment. ad illam rubr. etiam ob chirogr. pecun. pign. &c.& probat teſtimonio Pauli JC. lib.2. ſentent. tit.23. non poſſe etiam ab anterioribus creditoribus inquietari ad refundendum pignus quod poſſidet, niſi ei omne debitum offerendo. Eadem docet Chopinus in conſuet. Pariſ. lib.3. tit.2. num. 18.& tit.3. num.4. Eſt enim privilegium poſſeſſionis cum jure conjunctæ, quæ prævalet anterioritati juris alieni; cùm nemo teneatur alteri in ſui præjudicium conſulere, adeò ut laudetur & præferatur à lege & omnibus unanimiter Doctoribus creditor poſterior qui fuerit in proſequendo jure ſuo diligentior. Multa Gallicana Senatuſconſulta in hanc rem proferuntur à Chopino citato, & à Bonifacio tom.2. Placitorum Curiarum Provinciæ, lib.4. tit.3. cap.1. Et in univerſum non metuit Prætoris Edictum *Quæ in fraudem creditorum facta ſunt*, is qui pecuniam recepit priùs quàm bona debitoris poſſeſſa, ideſt inter creditores diſtributa ſint; ſibi enim diligenter proſpexit: ſecus ſi bona jam poſſeſſa ſint; tunc enim cæteris præripere nemini licet, l. *Qui autem* 6. §.*Sciendum* 7. D. quæ in fraud. creditor.

XVI. Hic eſt communior & receptiſſimus ferè ubique gentium ordo in creditorum ſolutione ſervandus. Si quid tamen aliter alicubi Statuto, Edicto, vel probata conſuetudine cautum ſit, illud ibidem tenendum & ſervandum erit. Si obligationum aliæ ſint ex contractu, & aliæ ex delicto, ut furto, uſura, cenſent Medina & Salonius ſolvenda priùs eſſe debita ex delicto. Ex adverſo Cajetanus & Navarra adſtruunt priùs ſolvenda illa quæ ſunt ex contractu. Præſtat tertia & communior ſententia Aragonii, Bannez, Molinæ, Leſſii, Reginaldi, Bonacinæ, nihil referre utrum ex his priùs ſolvatur, niſi contingat ſupereſſe rem propriam unius creditorum, v.g. equum ejus, aut vas aliquod, vel commodatum, vel furto ablatum: aut accedat ex una parte privilegium hypothecæ, aut anterioritas unius debiti præ alio.

CAPUT XXIV.

De damno ex legitimo proprii juris uſu in alterum redundante.

I. NOn rarò contingit, ut quis res ſuas pro ſuo jure curando alterius rebus indirectè noceat. Quæritur an id liceat, & an ita agenti incumbat obligatio alterius damnum reparandi? Axioma commune in Jure iſtud eſt: *Qui ſuo jure utitur nemini facit injuriam.* Id verò ſupponit jus in eo qui illo utitur abſolutum, & ab alterius conſenſu independens, unà cum bona fide, & conveniente moderatione, quibus ſimul concurrentibus excluditur peccatum, & nulla eſt damni alieni reparandi obligatio. Inter ſanctos veteris Eccleſiæ Patres hoc ipſum luculenter docet admirandus ille S.Petrus Alexandriæ Epiſcopus & Martyr in ſuo canone 13. idque firmat pluribus ex Scriptura deductis exemplis. Idemque adſtruitur iſto Jurium Canonici ſimul & Civilis effato: *Qui jure ſuo utitur nemini facit injuriam*, cap. *Cùm Eccleſia Vulterana*, de elect. & l. *Injuriarum*, §.1. D.de injur. & l.1. §.*Denique Marcellus ait*, D.de aqua pluvia arcenda.

II. Iſtius juris permulta ſuperioribus capitibus exempla retuli, in quibus ex communi Doctorum ſententia retuli, poſſe quem ex juſta cauſa fraudare vectigal, licèt exactor inde jacturam patiatur, etiam habens bonam fidem, & nihil de vectigalis jactura dubitans. Item in creditore per ſuam diligentiam licitè præveniente anteriores ſibi perſonales creditores. Præterea in reo criminis capitalis effringente carceris clauſtra cum gravi commentarienſis periculo: & in eo qui ædes ſuas nulli obnoxias ſervituti, altiùs elevando lucem & proſpectum vicino eripit cum gravi ejus incommodo, & domus illius diminutione pretii. Inſuper in eo qui cuniculo ac foſsâ in agro ſuo factâ vicini aquam in agrum ſuum derivat: neutrum enim de damno teneri declarat lex *Proculus ait*, D.de damno infecto. Ad hæc ſic ait lex 1. §.*Denique Marcellus ait*, D.de aqua pluv.arcenda: *Denique Marcellus ait, cum eo qui in ſuo fodiens vicini fontem avertit, nihil poſſe agi, nec de dolo actione; & ſanè non debet habere, ſi non animo vicino nocendi, ſed ſuum agrum meliorem faciendi id fecit.* Atque ibid. §.*Sed & ſi vicinus*, ſic decernit: *Sed & ſi vicinus opus tollat, & ablato eo aqua ad inferiorem agrum naturaliter perveniens noceat, Labeo exiſtimat aquæ pluviæ arcendæ agi non poſſe: ſemper enim hanc eſſe ſervitutem inferiorum, ut naturâ profluentem aquam excipiant.* Similiter in eo qui exſtructo muro, vel aggere ſuum munit prædium ab incurſu amnis, vel torrentis: ſic enim ſtatuit lex *In ſumma*, §. *Idem Labeo*, D.eod.

D. eod. *Idem Labeo ait, ſi vicinus flumen vel torrentem averterit, ne aqua ad eum perveniat, & hoc modo ſit effectum, ut vicino noceatur, agi cum eo pluviæ aquæ arcendæ non poſſe: quæ ſententia verior eſt, ſi modò non hoc animo facit ut tibi noceat, ſed ne ſibi noceat.* Et declaratur l. 1. C.de alluvion. *Ripam ſuam adversùs rapidi amnis impetum munire prohibitum non eſt.* Quæ omnia fundantur in his juris naturæ principiis: Qui jure ſuo utitur nemini facit injuriam. Nemo tenetur cum proprio damno alterius rebus conſulere. Juris exequutio non habet injuriam, l.*Injuriarum actio*, §.*Is qui jure*, D. de injur. Præterea, ut conſentiunt omnes Theologi, & fusè probat S.Thomas 2.2. quæſt.26. art. 3. 4. 5. primus ordo charitatis Deum reſpicit; ſecundus nos ipſos; tertius proximos.

* III. Similia pleraque leguntur in corpore Juris exempla, quorum admodum conducibilis cognitio eſt. Quale eſt iſtud excuſum in l. *Habitatores*, §.*Iterum interrogatus*, D. locati. *Iterum interrogatus eſt: Si quis timoris causâ emigraſſet* (videlicet ex domo conducta) *deberet mercedem, necne? Reſpondit: Si cauſa fuiſſet cur periculum timeret, quamvis periculum verè non fuiſſet, tamen non debere mercedem: ſed ſi cauſa timoris juſta non fuiſſet, nihilominus debere.* Item de damno ex lege Aquilia, l.*Si quis fumo*, D.ad leg.Aquil. *Quod dicitur damnum injuriâ datum Aquiliâ perſequi, ſic erit accipiendum, ut videatur damnum injuriâ datum, quod cum damno injuriam attulerit, niſi magna vi cogente fuerit factum: nam hic ſcribit ceſſare legis Aquiliæ actionem. Juſto enim metu ductus ne ad ſe ignis perveniret, vicinas ædes intercidit. Et ſive pervenit ignis, ſive antè extinctus eſt, exiſtimat legis Aquiliæ actionem ceſſare.* Proferimus aliud quoque exemplum quod frequenter in praxim deduci poteſt, ex l. *Qui occiderit*, §. *Si vulneratus*, D. eod. *Si vulneratus fuerit ſervus non mortiferè, negligentiâ autem perierit, de vulnerato actio erit, non de occiſo.* Paria etiam ſacri Canones definiunt, ſcilicet caput *Lator*, caput *Dilectus*, & caput *Ex literis*, de homic. in quibus declaratur homicidium caſuale non eſſe imputandum Clerico qui dabat operam rei licitæ, nec fuit in culpa.]

CAPUT XXV.

De reſtitutione per moribundum facienda: & de reſtitutionis internunciis.

I. QUANDO ex confeſſione pœnitentis exiſtentis in periculo mortis innoteſcit Confeſſario, eum teneri ad aliquid reſtituendum, providendum eſt illius animæ ſaluti, & reſtitutionis ſecuritati, ſimulque pœnitentis famæ. Atque ad hoc duo media ſuppetunt: unum quidem, ut æger vel teſtamento, vel codicillis

pecuniam, aliamve rem debitam per legatum deſtinet perſonæ cui debetur; aut ſi incerta ſit, pauperibus diſtribuendam à Confeſſario, ſi videbitur, aut ab hæredibus quorum dubia fides non ſit. Secundum medium erit, ſi accerſito Notario & duobus teſtibus declaret ægrotus velle ſe ut ex ſua hæreditate demarur talis pecuniæ ſumma per deſignatum proprio nomine confeſſarium applicanda prout ambo convenerunt; & ut iſta declaratio ſtatim deponatur in manus Confeſſarii. Verùm iſtud fortaſſe medium minùs ſecurum eſt quàm primum, ſi fortè hæres tergiverſaretur prætextu non adhibitarum ſolennitatum Juris, quod ſeptem teſtes ad teſtamenta, & quinque ad codicillos requirit.

II. Expediret fortaſſis ad excludendam ſuſpicionem ſive reſtitutionis, ſive inductionis & fraudis ex parte Confeſſarii, ſi poſt deliberationem inter ægrotum & Confeſſarium initam accerſeretur perſona ſpectatiſſimæ probitatis, cui ſecretò ægrotus injungeret faciendam pecuniæ in ejus manus depoſitæ, vel ab hæredibus deponendæ ex præſcripto per teſtamentum legato, vel per codicillos reſtitutionem fiduciariam, prout Confeſſarius ex privato & occulto conſilio cum ægroto habito indicabit. Sic tamen providendum ne in teſtamento, vel codicillis fiat ulla mentio fiduciariæ reſtitutionis, aut Confeſſarii, ſed tantùm ab illo legatario data ſit fides ac promiſſio ipſi privatim ægroto. Laurentius Bochellus in Summa Beneficiali, verbo *Legatum*, priùs refert ſolenne Senatuſconſultum totius Senatus Pariſienſis in togis purpureis anni 1580. Decembris 23. quo fuit approbatum trium millium aureorum legatum relictum Joanni Pelleterio Parocho S. Jacobi ad Macellum, ea lege ut de iis diſponeret ſecundùm ei privatim communicatas teſtatoris intentiones. Quod idem Senatuſconſultum refertur pariter à Mornacio ad l. 15. D. de dote præleg. Quæ lex 15. ſtatuit habendam eſſe fidem juramento mediante illi quem teſtator nominaverit, & cui mentem ſuam ſub ſecreti promiſſione declaraverit.

III. Porrò ad ſervandam pœnitentis bonam famam Confeſſarium videri eſſe aptiorem reſtituendi miniſtrum, dummodo probus & prudens electus fuerit, teſtatur Navarra Manualis cap. 27. num. 67. Sed ſi vel ipſe Confeſſarius, vel alius electus à debitore internuncius non reſtitueret, non ſtatim liberaretur debitor à reſtituendi obligatione, niſi in ipſum illum internuncium creditor conſenſiſſet. S. Antoninus parte 2. tom. 2. cap. 4. §. 1. Navarra cap. 17. num. 67. Leſſius lib. 2. cap. 16. dub. 6. num. 65.

IV. In univerſum ad reſtitutionum reſolutiones tenenda eſt regula: Ubicumque res perit ſine debitoris ulla præcedente culpa, domino rei perit. Itaque ſi internuncius receptâ in ſe reddendi obligatione rem ſibi retinuit, vel ſuâ culpâ deſtruxit, diſtinguendum ita eſt. Vel internuncius habebatur communiter vir probus & exploratæ fidei, vel non. Si primum, adhuc diſtingue: aut debitor ſic per eum reſtituens tenebatur titulo rei juſtè acceptæ, aut titulo injuſtæ acceptionis, aut titulo contractus legitimi.

timi. Si titulo injuſtæ acceptionis, nullatenus liberatur debitor, licèt res in manibus internuncii abſque dolo, ſed caſu fortuito deperierit. Ratio eſt, quia caſum iſtum culpa præceſſit debitoris: niſi enim alienum uſurpaſſet, res iſta non incidiſſet in illum caſum quo ſupponitur periiſſe in aliena manu. Pacto enim, vel culpæ, vel moræ præcedentibus caſus etiam fortuitus imputatur, cap. fin. de depoſito. Sanè ſi pro certo res æquè peritura erat apud dominum, verius eſt non teneri injuſtum detentorem niſi ad fructus & intereſſe injuſtæ detentionis & acceptionis. Ratio eſt, quia reſtitutio non niſi ex alieno damno naſcitur, quale nullum hîc exiſtit; quia nimirum non minùs ex caſu fortuito privatus dominus fuiſſet re ſua, quàm ſi nulla fuiſſet injuſta acceptio. Et inſuper ſtatuitur l. *Si plures* 14. §. *Sive autem*, D. depoſiti, eum qui renuit depoſitum reddere, ſi res depoſita intereà naturali interitu pereat, non teneri pretium reſtituere. Et l. fin. §. fin. D. ad legem Rhodiam, ſtatuitur ſi ea conditione navem conduxerim ut eâ merces meæ conveherentur, ipſe verò nauta contra meam voluntatem & mala fide merces meas in navem deteriorem tranſtulerit, & merces meæ cum ea nave perierint, teneri mihi de hoc damno, ſi altera navis ſalva evaſerit. Sed ſi ambæ naves eâ navigatione perierint, non teneri, quia peræquè merces meæ in priori nave conducta periiſſent. Ita docet Covarruvias ad regul. *Peccatum*, p. 2. §. 6. Leſſius lib. 2. cap. 12. dub. 15. num. 93. Sylveſter verb. *Reſtitutio* 7. q. 5. §. *Tertium*, Martinus Navarra cap. 17. num. 8. Petrus Navarra lib. 4. de reſtitur. cap. 1. num. 17.

V. At verò ſi debitoris obligatio non fuit ex culpa, ſed vel ex re accepta, vel ex contractu; & internuncio qui fidelis, nec ſuſpectus habebatur, reſtitutionem mandavit, adhuc diſtinguendum. Vel mandans erat debitor ſpeciei, hoc eſt rei particularis ac determinatæ, ut equi, vaſis, libri, veſtimenti; & eo caſu liberabitur debitor culpâ vacans, etſi internuncius ſive dolo, ſive ex caſu non reſtituat, l. *Argentum*, D. commodati, & cap. unico, de commodato. Ratio eſt, quia quoties omni debitoris culpâ ſeclusâ res debita perit, domino ſuo perit. Vel debitor qui nuncium illum tranſmiſit, eſt debitor generis, ut nummorum, tritici, vini, olei, aliarumve rerum quæ debentur non ſecundùm individuam ac determinatam, ſeu ſingularem ſubſtantiam, ſed ſecundùm pondus, numerum aut menſuram; & tunc debitor quantumvis culpæ expers, qui internuncio etiam fideliſſimo mandavit, & hic fuit in itinere ſpoliatus, adhuc remanet obligatus. Ratio liquet; cùm enim ſit debitor generis, non verò hujus, aut illius ſpecialis materiæ quæ in tranſmiſſione fuit intercepta, hac ipſa pereunte durat adhuc ejus obligatio: genus enim perire non poteſt, l. *Incendium*, C. ſi certum petatur.

VI. Itaque juxta regulam iſtam, quod ubicunque res perit ſine debitoris culpa, domino ſuo perit, & debitor liberatur ſi res locata apud locatarium ſine ejus culpa deperit, vel res commodata apud commodatarium,

vel

vel depoſitum apud depoſitarium, vel pignus apud creditorem, iſti ad nihil tenentur ubi neque culpa, neque mora, neque conventio ulla in oppoſitum interceſſit. Mutuatarius quoque perſtat in dominio rei tranſmiſſæ pro ſolutione, ideoque ſi deperditur antequam creditor eam receperit, vel per ſe, vel per medium à ſe approbati quoad hoc internuncii, res illa deperit mutuatario ut domino. De emptione major eſt difficultas re nondum emptori tradita depereunte; cùm dicatur in l. *Traditionibus* 20. C. de pactis: *Traditionibus dominia rerum, non nudis pactis transferuntur.* Ea tamen perſpicuè ſtatuitur l. 1. C. de pericul. & commod. rei vend. & Inſtit. de emption. §. *Cùm autem*, ſi res vendita caſu pereat ante traditionem, perdi non venditoris, ſed emptoris damno. Quam Juris diſpoſitionem omnes Caſuiſtæ approbant. Sed emptor re nondum tradita habet aliquod in eam imperfectum dominium traditione perficiendum. Quanvis autem contractus emptionis venditionis ſolo Partium mutuo conſenſu perficiatur, ſi tamen utriuſque mens erat eam ſcripto firmandi, & ante ſcripturam res deperiit apud venditorem, illam rei jacturam non emptor, ſed ſolus venditor debet ſuſtinere, utpote nondum perfecto contractu per ſcripturam, quæ ex mutua amborum voluntate conditionis neceſſariæ vicem habet, adeout ſit locus pœnitentiæ donec Pars utraque ſubſcripſerit, ut decernitur Inſtit. de empt. & vendit. in princ. & l. *Contractus*, C. de fide inſtrum.

VII. Monet denique Navarra c. 27. n. 67. Confeſſarium, aut alium quemvis internuncium reſtitutionis, quanvis non requiratur, ſuam tamen debere fidem probare recipiendo ſolutionum ſyngraphas quas exhibeat debitori.

CAPUT XXVI.

De pactis quæ contractibus adjunguntur.

I. PACTA quæ pro diverſis contrahentium intentionibus ad contractus adjunguntur vim ordinariam ac legitimam contractuum quibus apponuntur poſſunt extendere, vel reſtringere, dummodo juri naturali non repugnent pacta appoſita, ut perſpicuè docet l. *Contractus quidam*, D. de regul. jur. hiſce verbis: *Niſi quid nominatim convenit, vel plus, vel minus in ſingulis contractibus. Nam hoc ſervabitur quod initio convenerit; legem enim contractui dedit. Excepto eo quod bonæ fidei judicio contrarium eſt: & ita utimur.*

II. Sic fit ut commodatarius qui ex vi commodati non tenetur niſi de ſola culpa, teneatur ex vi pacti commodato adjuncti etiam de caſu fortuito, cap. unico, de commodato.

III. Depoſi

III. Depoſitarius quoque ex vi contractus depoſiti nullatenus tenetur de caſu fortuito; & tamen tenebitur ſi conventum inter ambas Partes fuerit, ut ipſum quoque caſum fortuitum præſtet, l. 1. §. *Sæpe*, D. depoſiti, & cap. *Bona fides*, de depoſito. Neque tamen his pactis dominium immutatur rei ipſius, cùm proprietas ipſa rei adhuc remaneat penes ipſum commodantem, & penes ipſum qui depoſuit.

IV. Ita etiam ex vi mutui nihil debet mutuatarius præter mutuatam ſortem: neque tenetur ad intereſſe, ſive damni, ſive lucri, etiamſi creditor occaſione mutui vel lucrum amittat, vel damnum reverà ſuſtineat. Et conſentiunt Summiſtæ omnes, non poſſe quidquam exigi per creditorem, quantumvis reale ac verum intereſſe, niſi pactum ab initio de præſtando intereſſe præceſſerit. Sed de utroque intereſſe mutuatarius tenebitur ſi ſpeciatim in ipſo mutui contractu convenerit. Navarra in Enchir. cap. 17. num. 211. cæterique Doctores.

V. In emptione quoque & venditione, re traditâ transfertur ita dominium, ut venditori ad eam jus nullum reliquum ſit. Secus tamen erit ſi appoſitum fuerit pactum addictionis in diem, hoc eſt, ut ſi intra conventum tempus alter emptor meliorem offerat conditionem venditori, res ſit inempta, l. 1. & l. 4. D. de addict. in diem. Idem obtinet in pacto redemptionis ſeu retrovenditionis, ut poſſit venditor eodem pretio redimere rem venditam, aut eo pretio quale tunc æſtimabitur tempore præſtituto, l. *Si fundum*, & l. *Si à te comparavit*, C. de pactis inter empt. & vendit. Itemque in pacto legis commiſſoriæ, ut ſi intra præfixum diem pretium non ſolvatur, redeat res ipſa ad venditorem, l. 2. & 3. D. de lege commiſſoria. Quod tamen pactum in emptione approbatum reprobatur in pignore, de quo paciſci non licet, ut debitore non ſolvente pignus acquiratur creditori. Eſt enim contra bonos mores, & contra æqualitatem dati & accepti, quia pignus ſæpe valorem excedit rei debitæ, cap. *Significante*, de pignor. & l. 1. & 3. C. de pact. pignor. Denique facilis eſſet ſimilis inductio ad cæteros quoſcumque contractus.

VI. Sicut autem ex pactis additis contractus determinantur, contingit viciſſim ut ex contractu exurgat citra ullam expreſſionem pactum tacitum: ut in locatione prædii urbani quidquid intus defertur, vel invehitur à conductore, oppignoratur tacita conventione locatori, l. *Item quia*, D. de pact. Plura iſtiuſmodi exempla perquire ſub tit. Digeſtorum & Codicis in quib. cauſis pignus vel hypotheca tacitè contrahatur.

CAPUT XXVII.

De conditionibus, demonſtrationibus, & cauſis appoſitis.

I. FRequenter evenire ſolet ut in diſpoſitionibus, tam inter vivos quàm mortis causâ factis adjungantur conditiones, ut *Si navis ex Aſia venerit:* necnon demonſtrationes, ut *Fundum lego Nomentanum quem à Titio emi ducentis aureis:* itemque cauſæ, ut *Centum aureos Titio do, quia negotia mea utiliter geſſit.* Hinc multiplices naſcuntur ambiguitates in Jure circa defectum appoſitarum conditionum, aut circa falſas vel dubias demonſtrationes, vel cauſas: utrum hujuſmodi rerum defectu falſitate, vel incertitudine vitietur diſpoſitio.

II. Pro univerſali regula tenendum eſt, conditionem appoſitam ſive diſpoſitioni inter vivos, ut ſunt contractus, reſcripta Principum, pœnæ, privilegia; ſive diſpoſitionibus causâ mortis, ut ſunt teſtamenta, codicilli, uſque eò limitare atque determinare diſpoſitionem, ut hæc non aliter ſubſiſtat, niſi exiſtente conditione. Ratio petitur ex libera diſponentis intentione, non aliam volentis inducere obligationem, niſi eam quæ conditionis veritate nitatur, l. *Cùm ad præſens,* D. ſi cert.pet. & l. *Conditio in præteritum,* D.de verb. oblig.

III. Ab hac tamen regula excipiuntur impoſſibiles conditiones, & illæ ſimiliter quæ ſunt contra bonos mores, ſi ſint adhibitæ diſpoſitionibus causâ mortis, ut *Si cœlum digito attigerit, Si datam fidem fregerit, Si alterum injuriâ affecerit.* Iſtæ omnes pro non appoſitis habentur. Nec minùs effectum ſortietur ultima diſpoſitio illis non adimpletis, l. *Turpia*, D. de legat. 1. l. *Cùm in ſecundo*, D.de injuſt.teſtam. & Inſtit.de hæred.inſtit. §. *Impoſſibilis.* Secus tamen ſtatuendum in materia contractuum. In his quippe irrita fit quævis diſpoſitio ſub impoſſibili, vel turpi conditione facta, §. *Quod turpi ex cauſa*, Inſtit.de inutil.ſtipul. l. *Generaliter,* D. de verb.oblig. l. *Non ſolùm,* D.de act.& oblig. Ipſa verò Gloſſa in d.§. *Impoſſibilis,* Inſt.de hæred. inſtit. iſtam Juris differentiam refert appoſitè in favorem ultimarum voluntatum.

IV. Olim quidem Jure Digeſtorum conditio iſta, *Si non nupſerit, Si uxorem non duxerit,* appoſita in legato, vel fideicommiſſo, cenſebatur bonis moribus, hoc eſt libertati nuptiarum & publico bono adverſari, ideoque pro non adjecta habebatur: neque minùs valebat legatum, vel fideicommiſſum, l. *Titiæ*, D. de conditionib.& demonſtrat. Sed Juſtinianus hoc ita temperavit, ut conditio habeatur pro non adjecta circa primas nuptias, ſed valeat:

valeat circa poſteriores nuptias. Auth. *Cui relictum*, C. de indicta viduit. toll. Ab eodem pariter ſtatutum fuit in favorem Religionis, ut ſi legatum fuerit ſub conditione ſi matrimonium inierit, nihil de Religionis ingreſſu exprimendo, & contingat legatarium Religionem ingredi, ejuſdem nihilominus legati beneficium conſequi debeat. Auth. *Niſi rogati*, C. ad SC. Trebellian. Novel. 123. de ſanctiſſ. Epiſcopis, cap. 37. Atque in hoc omnes convenire Doctores aſſerit Leſſius lib. 2. cap. 18. dub. 15.

V. Solutior eſt Juris diſpoſitio circa demonſtrationes quàm circa conditiones appoſitas. Etenim falſa demonſtratio, modò de re ipſa conſtet, non perimit diſpoſitionem, ſive contingat in Principum reſcriptis, ſive in contractibus, ſive in ultimis voluntatibus. Nec etiam nominis error quidquam officit, modò de perſona, vel de re habeatur certitudo, cap. *Significante*, de reſcript. l. *Falſa demonſtratio*, D. de condition. & demonſtr. l. *Patronus*, §. 2. D. de legat. 3. & l. *In venditionibus*, D. de contrah. empt.

VI. Similiter falſa cauſa nullatenus obeſt diſpoſitioni: ut, *Fundum Tuſculanum Titio lego, quia negotia mea utiliter geſſit*; quanvis ejus negotia non geſſiſſe probetur, l. *Cùm tale*, §. *Falſam cauſam*, D. de condition. & demonſt. Verumtamen ſi falſa demonſtratio, vel cauſa condionaliter adhibita ſit, procul dubio irrita & nulla erit diſpoſitio, d. l. *Falſa demonſtratio*. Statuitur tamen in l. *Qui libertatis*, §. *Servus*, D. de evictiion. ſi ſit ſervo libertas relicta ſub conditione, ſi rationes reddiderit adminiſtrationis, cenſendum eſſe purè relinqui libertatem, ſi ſervo nulla ſuperſint reliqua, de quibus reddenda foret ratio. Præſumitur enim teſtatoris intentionem in hoc eſſe ut libertate ſervus donetur, ex quo liquebit ſervum non eſſe reddendæ rationi obnoxium. Nec tantùm falſa cauſa, ſed etiam falſa conditio habenda eſt pro impoſſibili, ut pro non adjecta habeatur: *Pamphilus ſi quod Titio debeo perſolverit, liber eſto*. Reverà tamen ſi ſic diſponens nihil Titio debet, fiet nihilominus liber Pamphilus. At ſi teſtator Titio debet aliquid, idemque poſt conditum teſtamentum exſolvat quæ Titio debet, iſto caſu intelligitur conditio defeciſſe, atque ita caducum erit libertatis legatum, d. l. *Cùm tale*, §. *Falſam conditionem*, D. de condition. & demonſtr.

CAPUT XXVIII.

Sponſarum, uxorum, & viduarum jura: & de diverſorum creditorum concurſu, ac prælatione.

I. DISPICIENDUM hìc eſt de ſponſalitia primùm largitate, tum de mundo muliebri, tum de arrhis ſponſalitiis, tum de dotibus, aliiſque conjugatarum, aut viduarum juribus. Sponſalitia itaque largitas

facta inter ſponſos de futuro valida eſt, ita ut res donata acquiratur donatario, ſi deinde fiat & conſummetur matrimonium. Id verum eſt tam favore ſponſi quàm ſponſæ, l. *Cùm veterum*, C. de donat. ante nupt. his verbis: *Quæ ſimiliter obſervari oportet & ſi ex parte ſponſæ in ſponſum donatio facta ſit.* Quæſitum eſt ſi ſolvantur ſponſalia, ſive ex mutuo amborum conſenſu, ſive ex alterius eorum morte, quid juris? Hîc tria diſtinguenda, ſcilicet donationes ante nuptias, mundus muliebris, & arrhæ nuptiales. Donationes quidem ante nuptias factæ, ſolutis ſponſalibus revertuntur ad eum qui dedit, ejuſve hæredes, d.l. *Cùm veterum.* Ratio eſt, quia ſponſalitia largitas tacitam ſecum includit conditionem matrimonii futuri; itaque caduca fit defectu conditionis. Quod verò donatur ſponſæ ante nuptias ea lege, ut ejus dominium acquirat ex quo nuptiæ ſequutæ fuerint, nullius eſt effectus, l. *Quod ſponſæ*, C. de donat. ante nupt. quia nimirum omnem inter conjuges donationem jura prohibent, ne ſeſe mutuo amore ſpolient. Hinc dicit Baldus: Paria ſunt fieri aliquid tempore prohibito, & transferri in tempus prohibitum. Et Gloſſa ibid. Quod potuit ſponſus ante nuptias noluit; & quod voluit ſponſus poſt nuptias non potuit.

II. De mundo muliebri, id eſt jocalibus & veſtibus, hæc quidem penes uxorem mortuo marito remanere, & ſubmovendos eſſe mariti hæredes decernit lex *Si tibi*, & lex *Si mater*, C. de donat. ante nupt. Innixus tamen Mornacius Senatuſconſulto Curiæ Pariſienſis quæ non regitur ſcripto Romanorum jure, ſcribit veſtes & nuptialia ornamenta reſtituenda eſſe hæredibus mariti; ſic enim judicavit Curia illa Decembris 12. anno 1598. pro hæredibus Petri Colombeau contra ejus viduam Genovefam Boulanger. Id teſtatur Mornacius ad l. 3. D. de ſponſal. idemque ad l. *Si à ſponſo*, C. de donat. ante nupt. Chopinus verò ad conſuet. Pariſ. lib. 2. cap. 2. num. 4. diſtinguit inter res pretioſas, & non pretioſas; & iſtas quidem adjudicandas eſſe viduæ, pretioſas autem hæredibus mariti. Eadem diſtinctio & reſolutio adſtruitur à Julio Claro §. *Donatio*, quæſt. 10. initio, & approbatur à Sanchez de matrimon. lib. 6. diſp. 25. n. 28. & Bonacina de contractib. diſp. 3. quæſt. 13. puncto 4. num. 13. & aliis Summiſtis qui hoc addunt, extendi debere ſi ſponſus ante conſummationem deceſſerit, dummodo de ſponſalibus intervenerit oſculum ante nuptias, juxta l. *Si à ſponſo*, C. de donat. ante nuptias, ſic dicentem: *Si à ſponſo rebus ſponſæ donatis interveniente oſculo, ante nuptias hunc, vel illam mori contigerit, dimidiam partem rerum donatarum ad ſuperſtitem pervenire præcipimus, dimidiam ad defuncti, vel defunctæ hæredes, cujuſlibet gradus ſint, & quocunque jure ſucceſſerint.* Bacquetus verò de juſtitia & jure cap. 21. num. 334. dicit hoc eſſe arbitrarium ob Doctorum & Senatuſconſultorum contrarietates decernentium circa contractum jam, conſummatumque matrimonium. Etenim ſi ſola extiterint ſponſalia, neque ſequutæ ſint nuptiæ, jam deciſum eſt, res donatas eſſe integrè reſtituendas ſi oſculum non intervenerit, reſtituendam verò eſſe dimidiam partem ſolam

ſi

ſi oſculum intervenerit, juxta d.l.*Si à ſponſo*. Hoc ita decernitur jure communi Romanorum. At in Gallia ratio nulla habetur iſtiuſmodi oſculi, quod non tanti æſtimatur; cùm ſoleat hoc in Regno ad omnem civilitatis occurſum exhiberi, ut obſervant & docent Bugnyon lib.4. de legib. abrogat. cap. 33. & Jacob. Gothofred. in comment. Cod. Theodoſiani, ad hanc ipſam legem *Si à ſponſo*. His addenda eſt altera reſtrictio hæc, dummodo alterius deſponſatorum culpâ non fuerit impeditum matrimonium: ſi enim culpa unius horum obſtiterit, Jus providet ne ullum emolumentum ex hujuſmodi donationibus & largitatibus Pars culpabilis percipiat, d.l. *Cùm veterum*, in fine, C. de donat. ante nupt.

III. De arrhis porrò ſponſalitiis non ſequuto matrimonio, hæ quidem remanent penes recipientem, ſi per donantis culpam ſteterit quominus matrimonium compleretur. Si autem per recipientem ſteterit, tenetur eas reſtituere etiam in duplum, l. *Mulier*, C.de ſponſal. & arrhis. Si verò per neutrius culpam ſteterit, ſed alterius mors, aliudve grave incommodum ſupervenerit, arrhæ acceptæ reſtitui debent, ſic ſtatuente lege *Arrhis*, C.eod. *Arrhis ſponſaliorum nomine datis, ſi interea ſponſus, vel ſponſa deceſſerit, quæ data ſunt jubemus reſtitui, niſi cauſam ut non celebrarentur defuncta perſona jam præbuit.* Quo loco Gloſſa dicit: *Sive intervenerit oſculum, ſive non: licèt in donatione propter nuptias ſecus.* At verò ſi matrimonium ſequutum ſit, arrhæ ſponſalitiæ reſtituendæ ſunt Parti quæ dederat. Ratio perſpicua eſt, quia arrhæ ſunt pares pignori tradito in conventione futuræ venditionis, quod amittere convenit injuſtè reſilientem; celebrata autem venditione recuperare oportet eum qui tradiderat. Oſtienſis in Summa, tit.de ſponſalib. §.1. num.3. Abbas in cap. *Gemma*, eod.tit. num.7. Angelus verb. *Sponſalia*, num.17. Sylveſter, Covarruvias, Ludovicus Lopez, aliique communiter, quos citat & ſequitur Sanchez de matrim.lib.1.diſput.36.num.2.

IV. Denique quanvis lex fin. C. de jure dot. eximat ab inſinuationis obligatione donationes propter nuptias, Conſtitutiones tamen Franciæ donationum propter nuptias inſinuationem requirunt, ut & aliarum quarumcunque donationum. Mornacius in d.l.fin.C.de jur.dot.

V. Conjunx ob ſævitiam divertens à toro & cohabitatione viri, poteſt judicio agere per procuratorem, ne acriores fiant ſimultates per conflictantium conjugum mutuas accuſationes & convicia. Imò ne quid deterius contingat, ſervatur in Gallia cap.*Literas*, in fine, de reſtitut.ſpoliat. providens ut uxor in quam deſævit maritus, honeſtæ alicui matronæ committatur & ſequeſtretur quandiu lis duratura eſt, niſi eam parentes, vel cognati apud ſe recipiant. Præclarè S.Chryſoſtomus ad cap.11. epiſt.1.ad Corinth. homil.26.ait: *Hoc ex Legiſlatoribus externis addiſcitis, qui talia paſſam uxorem habitare ampliùs non cogunt cum marito qui eam verberibus affecit, quippe indigno ulla deinceps ipſius conſuetudine.* Videri poſſunt Covarruvias de teſtamentis §.5.cap.7. & Mornacius ad l.2.§.1.D.de divort. qui & hoc docent,

penſionem, ſeu proviſionem alimentariam in bonis mariti pro modo facultatum ejus per Judices adjudicari debere, donec dotalitio per mortem viri fiat locus. Quinimò poſſeſſores, ſeu tertii detentores rerum mariti damnantur penſioni huic annuæ, excuſſis primùm mariti facultatibus, niſi malint poſſeſſione bonorum eorum uxori cedere, ut judicavit teſte Mornacio Senatus Pariſienſis ſecundùm Magdalenam Lecaron ſeparatam à toro & ædibus mariti Jacobi Flamani, contra Firminum du Freſne tertium poſſeſſorem, anno 1611. die 6. Auguſti.

V I. Quando maritus adulteratur ac tenet concubinam, poteſt uxor innocens agere ad ſeparationem tori, dotem repetere, & lucrari donationem propter nuptias debet. Decius in reg. *Semper in contractibus*, D. de reg. jur. Raphaël Cuman. conſil. 175. Quando etiam vir concubinam tenet, uxor ejus quæ pariter adulteratur non perdit dotem, ut docet Paulus Caſtr. conſ. 128. Decius in d. l. *Semper in contractibus*, quia paria delicta compenſatione mutuâ tolluntur, l *Viro atque uxore*, D. ſolut. matrim. & cap. *Significaſti*, de adulter. Vide Matth. 19. verſ. 9. & Concil. Trident. ſeſſ. 24. de matrimon. can. 7.

V I I. Ubi verò uxor de propriorum bonorum deperditione ob viri prodigalitatem & incuriam periclitatur, agitque de mutua bonorum ſeparatione, oportet inquiſitionem juridicam fieri, quâ probetur maritum decoctorem eſſe. Idque faciendum non ſpontaneo, ſed contradictorio judicio. Edendum eſt enim facultatum uxoris inventarium, tum ſententia obtinenda diviſionis bonorum, tandemque ſuccedere debet publicatio, quâ per præconem, aut per ſchedulas locis publicis affixas, aut etiam in Notariorum ſtationibus, admoneantur univerſi hujuſce bonorum inter conjuges ſeparationis, expreſſis amborum nominibus. Niſi enim iſta fiant, præſumetur dolus & colluſio conjugum in fraudem creditorum. Sanè quacunque ex cauſa uxor jure meritò doti ſuæ, & propter nuptias donationi timet, exaudienda eſt à Judicibus, ut res ſuas ſalvas ſibi habeat, l. *Ubi adhuc*, D. de jure dot. Sciendum verò, uxorem quæ juridicè hanc obtinuit bonorum ſeparationem, poſſe ſine mariti interventu obligari in illis quæ ad rerum ſuarum conſervationem & adminiſtrationem pertinent, perinde ac ſi vidua eſſet; in hoc quippe ſui juris effecta eſt. Hoc tamen excepto, quod vivente viro non poteſt alienare, ut judicavit Senatus Pariſienſis 21. Januarii ann. 1597. in cauſa Sebaſtianæ Benedictæ. Hoc idem ſcribit Commentator Conſuetudinum Borboniorum, art. 28. quem allegat & ſequitur Mornacius ad l. 1. §. 2. D. de divort. & repud. Ubicumque autem de alienando agitur, mariti conſenſum eſſe neceſſarium ſtatuit dicta lex *Ubi adhuc*, de jure dot. & eſt conſtans in foro regula, quanvis facta fuerit juridica bonorum ſeparatio; ad quod alterum producit Mornacius Senatuſconſultum Pariſienſe 24. Aprilis anni 1585. Denique Pomponius ſapienter ait, l. 1. D. ſolut. matrim. *Dotium cauſa ſemper & ubique præcipua eſt, ac publicè intereſt dotes mulieribus conſervari.* Providendum igitur ne à maritis dilapidentur.

VIII. Jure

VIII. Jure Romanorum magnum eſt dotis privilegium, adeò ut omnia viri bona jure tacitæ hypothecæ ad dotis reſtitutionem obligata ſint uxori, l.unica, §.*Et ut plenius*, C.de rei uxor.act. & §.*Fuerat*, Inſtit. de act. Præterea cæteris creditoribus etiam tempore anterioribus præferantur uxores, l. *Aſſiduis*, C. qui potior.in pign.hab. l.*Ubi adhuc*, & l.*In rebus*, C.de jure dot. Juſtinianus etiam Novel. 97. de æqualit. dotis, §. *His conſequens*, uxoribus conceſſit jus tacitæ hypothecæ in bona mariti, eodem privilegio quo fruitur creditor cujus pecuniâ res empta fuit, aut qui ad navim fabricandam, aut domum ædificandam credidit pecuniam ſuam.

IX. Verumtamen Juſtiniani mens non videtur hæc fuiſſe, ut præferatur mulier creditoribus anterioribus, niſi ſolis illis qui hypothecam nullam habent, aut habent dumtaxat tacitam. Quid enim iniquius foret quàm ſi aliquod jus hypothecæ nobis expreſſa conventione anteriùs acquiſitum poſſet nobis invitis aut inſciis præripi quocumque privilegio poſterioris creditoris? Et ex Scævolæ reſponſo conſtat, etiam privatum habentem expreſſam hypothecam, ipſi Fiſco & Cæſari poſtea contrahenti oportere præferri, l.fin. §.fin.D.qui pot.in pign.hab. Et quidem communis & potior eſt Interpretum Juris Romani ſententia, præferri utique in cauſa dotis mulierem creditoribus anterioribus, ex Juſtiniani conſtitutione, non tamen expreſſam habentibus hypothecam. Ita Accurſius, Joannes Faber, Bartolus, Baldus, Salicetus in l. *Aſſiduis*, C.qui pot.in pign.hab. & in §.*Fuerat*, Inſtit.de act. Jus iſtud Romanum prælationis dotis ſuper hypothecariis reliquis creditoribus anterioribus ſervatur in provinciis Gallicanis quæ jure ſcripto reguntur, qualis eſt provincia Toloſana: cùm tamen in aliis Gallicanis provinciis quæ jure conſuetudinario utuntur, jura dotium non præferantur aliis anteriorem habentibus hypothecam. Hoc ita obſervat Papo lib. 11. tit.3. num.11. & Oliva lib.3. Judiciorum Toloſanorum, cap.25. Attamen in provincia Aquenſi, quanvis ſit in aliis obſervatrix Juris Romani, dos non præfertur hypothecis anteriorum creditorum, niſi circa bona à marito poſt matrimonium acquiſita; quemadmodum nec Fiſcus, juxta l. *Si qui*, D. de jure Fiſci. Nam uxor & Fiſcus pari gradu ambulant, l.2. C.de privil. fiſci. Ita docet Claperius Aquenſis parte 2. cauſa 84. quæſt.1. num.2. & 3.

X. Iſte igitur ſervatur ordo in diſtractione bonorum debitoris, ut habentes hypothecas cæteris chirographariis creditoribus præferantur in ſolidum, ſive hypothecæ ſint generales, ſive ſpeciales, juxta l. *Pro debito*, C.de bonis authorit. jud.poſſid. Inter creditores hypothecarios præferuntur etiam anterioribus illi qui habent privilegiatas hypothecas, qualis eſt creditor qui affectatum ſibi pignus penes ſe habet: & ex Salviano interdicto dominus fundi qui res à colono in prædium illatas tacitæ jure hypothecæ ſibi præ aliis quibuſcumque creditoribus aſſerit, l.1. & tot.tit. D. de Salviano interd. Itemque alii creditores, de quibus agitur in tit.Cod.& Digeſt.qui potior.in pign.hab. Si debitoris bona omnibus hypothecariis creditoribus

ditoribus non ſufficiunt, anteriores quidem recipiunt in ſolidum, & excluduntur poſteriores. Similiter ſi omnibus hypothecam habentibus ſufficiunt, ut tamen chirographariis nihil ſuperſit, iſti omnes omni ſuo jure fruſtrantur. Si verò poſtquam de integro ſingulis tam generalem quàm ſpecialem habentibus hypothecam ſatisfactum fuerit, ſuperſint aliqua bona, quæ tamen omnibus perſonalibus creditoribus minimè ſufficiant, nullus habetur reſpectus anteriorum, aut poſteriorum hujuſmodi creditorum; ſed quæ ſuperſunt bona in tributum veniunt, hoc eſt ita diſtribuuntur, ut nemo ex illis de integro excludatur, neque de integro ſeu in ſolidum recipiat, ſed ſingulis aliquid diſtribuatur ad proportionem tum quantitatis rei debitæ, tum quantitatis bonorum quæ diſtrahuntur, juxta d.l. *Pro debito*, C. de bon. authorit. jud. poſſid. & l. *Si fundum*, C. qui potior. in pign. hab. Actionem illam inter chirographarios, & tantùm perſonales creditores tributoriam Pragmatici vocant *Déconfiture*, ou *Contribution au ſol la livre.*

XI. Quæſitum eſt, utrum venditori aſſerenda ſit tacita & privilegiata hypotheca ſuper re vendita pro ejuſdem pretio? Jus commune hanc ei denegat hypothecam, ſolamque concedit ei perſonalem actionem adversùm emptorem, l. *Incivile* 13. C. de rei vendicat. & l. *Qui ea lege* 3. C. de pactis int. empt. & vend. Cæterùm in toto Galliæ Regno jus oppoſitum viget, adeò ut etiam in provinciis Jure Romano utentibus venditori tacita indulgeatur hypotheca pro pretio ſuper re vendita: cujus favore præfertur anterioribus etiam hypothecariis creditoribus, dummodo res vendita penes emptorem ejuſve hæredem permaneat, neque diſtracta ſit. Et ſanè hac in parte major effulget ſpecies æquitatis. Sic ex provincia ſcripti Juris Oliva Toloſas lib. 4. cap. 10. ex provinciis verò Juris conſuetudinarii Louetus lit. *P*, cap. 19. & Brodeus ejus Scholiaſtes, & Mornacius ad l. *Procuratoris*, §. *Planè*, D. de tributor. act.

CAPUT XXIX.

Selecta quædam, & præcipua jura donationum.

I. MULTÆ reſtituendi obligationes dimanant ex jure donationum. Itaque viſum eſt ad cæteros reſtitutionum fontes hunc poſtremum tractatum adjungere. Quanvis ex ſui natura donatio ſit contractus irrevocabilis, ſi fiat inter vivos, l. *Ariſto*, D. de donat. ſunt tamen quatuor præcipuæ cauſæ ob quas permittunt leges illam revocari. Prima eſt ingratitudo donatarii, l. fin. C. de revoc. donat. Nec ſolùm ob quinque ingratitudinis cauſas ea lege expreſſas, ſed etiam

etiam ut docet Gloſſa ibid. verbo *Voluerit*, ob alias ſimiles, aut graviores cauſas: nam & filius exhæredari à patre legitimè poteſt ex aliis ingratitudinis cauſis quàm à Jure expreſſis, ut probat Julius Clarus lib.3. Sentent. §. *Teſtamentum*, quæſt.41. verbo *Sed quæro.* Secunda revocandæ donationis cauſa eſt ſupervenientia liberorum, ne paterna quæ præceſſit liberalitas vergat in horum detrimentum, l. *Si unquam*, & ibi Gloſſa, C.de revoc.donat. Tertia cauſa eſt ſi ſit inofficioſa donatio, de qua toto tit. de inoffic. donat. Qua in re ita diſtinguendum, ut ſi donatio ſit inofficioſa re tantùm, revocanda ſit uſque ad legitimam neceſſariis hæredibus, ſive jam natis, ſive ſupernaſcentibus debitam, l. 1. 2. & 3. C. eod. Si inofficioſa ſit re ſimul & conſilio, revocari in totum debet, juxta Bartolum & alios communiter Doctores, quos refert & ſequitur Clarus §. *Donatio.* Atque hoc jus viget in Gallia, ut tradunt Eroſtratus Gallicanus tract.de inoffic.donat. & dotib. num.59. & Papo lib.11.Placitorum, tit.1. num.6. Vide ad hoc l.*Titia Seio*, §.*Imperator*, juncta Gloſſa, D.de legat.2. Dicitur inofficioſa Donatio re ſimul & conſilio, quam facit ex propoſito pater in filiorum damnum. At ubi abſuerit prava illa voluntas liberis nocendi, erit inofficioſa re tantùm. Eadem reductio uſque ad legitimam pari ratione locum habet in præfata cauſa ſupervenientiæ liberorum. In cunctis tamen his cauſis nulla modicarum donationum habetur ratio, neque fit ulla revocatio. Quarta demùm revocandi cauſa eſt ſi quid donatum ſit ob cauſam, minimè ſequutâ causâ. Revocatur enim ipſo jure, & donatori competit rei vindicatio, l.1. C.de donat.ob cauſ.

* II. Diſceptatum fuit, utrum donatio propter nuptias facta per minorem in gratiam nuptiarum cognati pariter minoris, reſcindi poſſit favore minoris ætatis? Et quidem adverſus illam reſtitui in integrum poſſe donatorem, ſolenni in Togis Purpureis ac Latiſclaviis Senatuſconſulto judicatum fuit Aquis Sextiis inter nobiles fratres ambos minoris ætatis Claudium Graſsé Comitem Barii, & Henricum Graſsé, hunc donatarium, illumque donatorem, præſidente Guillelmo Vairy Senatus Principe, qui & hanc deciſionem ſuis excuſis Operibus attexuit. Claudius Graſsé, ſecundùm regulam vulgarem in Galliæ regno receptiſſimam, *Nullitatis in Gallia nulla habetur ratio*, Literas Cancellariæ, ut contra hanc donationem reſtitueretur obtinuerat. Itaque inter ambos fratres de vi harum Literarum coram Senatu Provinciæ litigatum eſt. Allegabat Henricus matrimonii privilegium, cujus gratiâ nec ipſa mulier dotans Vellejani privilegio adjuvatur. Proferebat donatorem expreſsè renuntiaſſe minoris ætatis privilegio, præſente & conſentiente curatore, adhibito etiam jurejurando. Item mulierem non poſſe reſtitui, ſi ſemel Vellejano renunciaverit, l.ult. §.ult. D. ad Vellejan. Denique contra hanc ætatis reſtitutionem proferebatur lex *Hoc jure*, §.ult. D.de donat. ſtatuens irrevocabile eſſe quod datum fuit ſub conditione mox adimpleta, ut evenit in hoc Matrimonio.]

AAaaa III. At

III. At verò donatio causâ mortis poteſt à donatore quandocumque voluerit revocari, l. *Mortis causâ* 4. D. de donat. causâ mort. Nec tantùm per expreſſam donatoris voluntatem revocatur, verùm etiam per tacitam ſignificationem; ut ſi quis rem à ſe mortis causâ donatam transferat in alium, l. *Illud*, D. de donat. causâ mortis.

IV. Quod ſpectat ad donationem inter conjuges viventes factam, hæc invalida communi jure cenſetur, cap. fin. de donat. int. vir. & uxor. & l. 1. D. eod. *Ne* (ait lex) *conjuges mutuo amore ſe ſpolient*: quæ cauſa honeſta eſt. Verùm contraria plerumque urget cauſa evitandæ coactionis & malæ tractationis, quam facilè ſuadere poſſet alterius conjugum veſana cupiditas, aut ſaltem cauſa frequentis & odioſæ importunitatis. Idcircò non ſolùm expreſſà, ſed etiam tacita revocatione donatio conjugum facilè diſſolvitur. Verùm ſi conjunx donator nullatenus revocet, adveniente demùm ejus morte, & altero conjugum ſuperſtite validitatem ſortitur, l. 1. & 3. & l. *Donationes*, C. de donat. int. vir. & ux. & d. cap. fin. eod. tit. Nec ſolùm talis donatio viventibus conjugibus invalida eſt, ſi fiat poſt matrimonium ratum, verùm etiam facta ante matrimonium, ſed dilato ejus effectu poſtquam matrimonium ratum, contractumque fuerit, l. *Quod ſponſa*, C. de donat. ante nupt. Nam idem eſt facere tempore prohibito & inhabili, & differre obligandi vim ad tempus prohibitum & inhabile, l. *In tempus*, D. de hæredib. inſtit.

V. Secus tamen ſtatuendum in aliis à donatione contractibus, ut ſunt venditio, locatio, permutatio, &c. Tum quia ſola inter conjuges donatio prohibetur: tum quia venditio inter eos expreſsè confirmatur, l. *Si ſponſus*, D. de donat. int. vir. & ux. Excipitur tamen illà venditio quæ fieret animo donandi, vel condonandi pretium, aut notabilem pretii partem, d. l. *Si ſponſus*, §. *In venditione*.

VI. Donationes inter conjuges adeò morte donantis confirmantur, ut ad tempus retrotrahantur quo factæ fuerunt, perinde ac ſi tunc valuiſſent: & conſequenter fructus omnes poſt donationem percepti pertinent ad donatarium conjugem ſuperſtitem. Ita tradit Gloſſà in l. *Talis ſcriptura*, §. *Univerſa*, D. de legat. 1. Covarruvias de teſtam. rubricæ parte 3. num. 3. Julius Clarus §. *Donatio*, quæſt. 9. in fine, atteſtans hanc eſſe communem Doctorum ſententiam.

VII. Valet quidem à patre facta donatio filio emancipato; ſed non valet facta filio quem ſub ſua poteſtate habet, l. 2. C. de inoffic. donat. & l. *Donationes quas*, C. de donat. inter vir. & ux. Valet tamen donatio patris facta liberis quos in poteſtate habet, duobus caſibus, ſcilicet causâ dotis pro filia, & causâ donandi filio propter nuptias, l. *Pomponius Philadelphus*, D. familiæ erciſcundæ. Baldus in l. *Pactum*, C. de collat. Ad donationem propter nuptias reducitur titulus patrimonii conſtitutus à patre filio Clerico, ut poſſit ad ſacros Ordines promoveri, per quos Clericus contrahit

contrahit cum Eccleſia ſpirituale & inſolubile connubium. Aliis verò caſibus donatio patris facta filio non emancipato revocabilis eſt, nec niſi patris morte firmatur, l.2. cum ibi notatis, C. ſi quis alteri vel ſibi, & l. *Donationes quas*, C.de donat.int. vir. & ux. ſicut paulò ante dixi de confirmatione donationis per conjugem factæ in favorem conjugis ſuperſtitis. Atque his juribus in Gallia quoque utimur. Papo lib.11.tit.1.num.1.

VIII. Donatio traditione perficitur. Ex quo enim aliquis verbo, aut ſcripto ſuam donandi voluntatem expreſſit, ſibi neceſſitatem impoſuit tradendi quod donavit, & ad tradendum compelli poteſt, §. *Perficiuntur*, Inſtit. de donation. & l. *Si quis argentum*, §.fin. C. eod. tit. Verumtamen ſi donator ſibi uſumfructum retinuit, poteſt quidem rem ad poſſeſſionem & uſumfructum retinere, ſed Juris fictione intelligitur tradidiſſe, licèt non tradiderit, l.*Quiſquis*, Cod. de donation. & d.l.*Si quis argentum*, §.*Sed ſi*.

CAPUT XXX.

De Regulis Juris.

AD omnium diſciplinarum peritiam mirificè conducunt Regulæ generales, quæ ſingulis rebus ſub eodem genere contentis, quæque rationum paritate nituntur, ſunt à ſtudioſis accommodandæ. Hinc factum eſt ut Medicorum Princeps Hippocrates ſuos ediderit aphoriſmos qui diſcipulis ſuis eſſent pro regulis Artis medicæ, & præceptis univerſalibus, à quibus dirigerentur. Similiter Juriſprudentia, tùm Canonica, tum Civilis ſuas utraque profert Juris regulas occurrentium cauſarum judiciis accommodandas. Hoc argumento Philoſophi præceptiones quaſdam pro inconcuſſis principiis exhibent nomine Axiomatum quibus contradicere ſit nefas, ex quibus ut fontibus ſuarum concluſionum rivulos derivant. Hujuſcemodi pariter ſunt ad morum inſtitutionem veterum Hebræorum proverbia & parabolæ, quales nobis ſuppeditant tum Salomonis, tum Jeſu Siracidæ libri ſacri. Cavendum nihilominus multorum ſive Juris, ſive medicæ Artis candidatorum vitium, qui vel nullatenus, vel pauliſper expenſis rerum judicandarum momentis & circumſtantiis, ſive corporum ſingularium quæ curanda ſuſcepere particularibus complexionibus & viribus, indiſcriminatim ſuas illas univerſales regulas contra earumdem finem, atque authoris à quo prodierunt mentem, perinde ac unum aliquod ephippium ad omnem equitationem atque vecturam, & unum cothurnum ad omnem pedem violenter ſimul & ineptè accommodant, ut in corporibus curandis morbos adaugeant, & in cauſis

dijudicandis quamlongiſſimè à Jure aberrent. Huc tendit Ulpiani monitum iſtud : *Omnis definitio in jure periculoſa eſt ; parum eſt enim ut non ſubverti poſſit*, l. *Omnis definitio*, D.de regul.jur. Et Sapiens Hebræus Eccli 20. egregiè dicit : *Ex ore fatui reprobabitur parabola ; non enim illam dicit in tempore ſuo*. Idcirco adhibenda ſemper prudens diſcretio & circumſpectio, ne regulæ extra proprios fines detorqueantur. Selegi verò in hujus Operis calce ex univerſo utriuſque Juris corpore , nonnunquam etiam ex libris ſacris regulas Juris diverſas, quarum notitiam præ compluribus aliis quas prudens omiſi , maximè conducere ad Juriſprudentiam Canonicam viſum eſt mihi. Atque his ipſis aliquas paſſim obſervationes præcipuæ utilitatis adjunxi.

I. Beneficium Eccleſiaſticum non poteſt licitè ſine canonica inſtitutione obtineri, c. 1. de reg.jur.in 6. & can. *Si quis deinceps*, 16. q.7. Porrò inſtitutio canonica hîc requiſita pertinet ad Epiſcopum , can. *Nullus omninò*, 16.quæſt.7. Si quis opponat regulam Cancellariæ excludentem omnem litem adversùs pacificum triennalem Beneficii poſſeſſorem : reſpondemus cum Gloſſa hujus cap. *Beneficium*, & cum Felino in cap. *Licèt*, de ſimon. & cum Gomeſio in reg.de trien. poſſeſſ. quæſt.42. regulam quidem de triennali poſſeſſore excludere privatum quemlibet prætendentem jus ad Beneficium pro quo lis mota eſt, adeo ut hac triennii exceptione actor ſubmoveatur : ſed poſſe nihilominus Epiſcopum ex officio compellere triennalem pacificum ad oſtendendum ſe titulo niti canonicæ proviſionis. Utrum autem bona fide proviſus cum titulo colorato poſſit licitè ſic poſſeſſum retinere Beneficium, diſputatur inter Canoniſtas, quorum aliqui volunt iſtam de triennio regulam æquivalere ex Legiſlatoris Pontificis intentione titulo canonico ; alii negant. Videri poteſt loco cit. Gomeſius qui talem Romanæ Rotæ ſtylum eſſe perhibet , ut ſtabiliatur pacificus triennalis poſſeſſor, dum nitatur titulo colorato , cui juncta ſit bona fides , idque totum conſtituat canonicum titulum.

II. Actor ſequi debet forum rei , cap. *Si Clericus*, de foro compet. & l.2. & l. *In criminali* , C. de juriſd. omn. jud.

III. Poſſeſſor malæ fidei ullo tempore non præſcribit, cap. *Poſſeſſor*, de reg. jur. in 6. & cap. fin. de præſcription.

IV. Is qui in jus ſuccedit alterius , eo jure quo ille uti debet, cap. *Is qui*, de reg. jur. in 6. & l. *Qui in jus* , D. eod.

V. Semel Deo dicatum non eſt ad uſus humanos ulteriùs transferendum, cap. *Semel*, de reg. jur. in 6.

VI. Peccatum non dimittitur niſi reſtituatur ablatum, cap. *Peccatum*, de reg. jur. in 6.

VII. Minus eſt habere actionem quàm rem, l. *Minus*, D. de reg.jur.

VIII. Nihil eſt tam contrarium conſenſui quàm error qui imperitiam detegit, l. *Si per errorem*, D. de juriſd. omn. jud. Hoc tamen tenendum de

conſenſu

conſenſu quo ratum contrahitur matrimonium, non infringi niſi errore perſonæ, aut conditionis, ut ſi pro libero ſupponatur ſervus, aut pro Titio Sejus: ſed nullatenus errore morum, vel qualitatis, vel fortunarum, ut habetur 29. quæſt. 1. per totam.

IX. Leges inſtituuntur cùm promulgantur, firmantur autem cùm moribus utentium comprobantur, can. *In iſtis*, §. *Leges*, diſt. 4.

X. Tempus à Jure præſcriptum non currit adverſus impeditum, cap. *Inter quatuor*, de cler. non reſid. & cap. *Commiſſa*, de elect. in 6.

XI. Nemo plus juris in alium transferre poteſt quàm ipſe habet, cap. *Nemo poteſt*, de reg. jur. in 6. & l. *Nemo plus juris*, D. eod.

XII. Contractus ex conventione legem accipere dignoſcuntur, cap. *Contractus*, de reg. jur. in 6. & l. *Contractus*, D. eod.

XIII. Omnis res per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur, cap. 1. de reg. jur. & l. *Nihil tam naturale*, D. eod.

XIV. Non poteſt eſſe paſtoris excuſatio ſi lupus oves comedit, & paſtor neſcit, can. *Quamvis*, de reg. jur. ex S. Gregorii Magni regiſtro.

XV. Facientis culpam procul dubio habet qui quod poteſt corrigere negligit emendare. Scriptum quippe eſt (Rom. 1.) non ſolùm qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus, participes judicantur: (& aliquanto pòſt) & nihil prodeſt non puniri proprio qui puniendus eſt alieno peccato, can. *Facientis culpam*, diſt. 86.

XVI. Quatuor modis pervertitur humanum judicium, timore, cupiditate, odio, & amore, can. *Quatuor modis*, 11. quæſt. 3. ex ſancto Iſidoro.

XVII. Temporale annexum rei ſpirituali non poteſt vendi quin vendatur ſimul per ſimoniam ipſum ſpirituale, ut contingit in beneficio, can. *Si quis objecerit*, 11. q. 3. At verò res temporalis cui annexa eſt acceſſoriè, ſeu per accidens res ſpiritualis, vendi poteſt, dum non æſtimetur, neque augeat pretium res ipſa ſpiritualis, ut contingit in calicibus, vel lapidibus conſecratis, aut in prædio ſub jurepatronatus.

XVIII. Cauſa ſemel affectata apud ſuperius Tribunal, non poteſt eo inconſulto deinceps devolvi ad inferius Tribunal, cap. *Propoſuiſti*, de for. compet. & l. *Si quis poſtea*, D. de judic. & l. penult. D. de juriſd. omn. jud.

XIX. Forum ſortitur quis ratione delicti, aut ratione contractus, aut ratione domicilii, aut ratione rei de qua contra poſſeſſorem cauſa movetur, cap. fin. de for. compet.

XX. Res inter alios acta aliis nocere non poteſt, cap. *Quamvis*, de ſent. & re jud. & l. *Sæpe*, in princ. D. de re judic. huc pertinet lex *Id quod noſtrum eſt*, D. de reg. jur. Id quod noſtrum eſt, ſine facto noſtro ad alium transferri non poteſt.

XXI. Vocem in Capitulo, tam ſeculari, quàm regulari nemo habere permittitur, niſi ſaltem in Ordine Subdiaconatus conſtitutus. Concil. Trident. ſeſſ. 22. cap. 4, de ref. & Clem. *Ut ii qui*, de æt. & qual. & ord. præfic.

XXII. Res aliena, aut alteri obligata tranſit cum ſuo onere, ad quemcunque novum etiam bonæ fidei poſſeſſorem transferatur, can. *Si quis Laicus,* 16. quæſt. 1. & cap. *Ex literis*, de pignor. His conſonant leges civiles, l. *Si debitor*, Cod. de diſtract. pignor. & l. 2. Cod. quib. mod. pign. tac. contr. & l. *Alienatio*, D. de contrah. empt. & l. *Inter debitorem*, D. de pact. & l. *Si convenerit*, D. de pignor. act. Hac ratione is qui bona fide rem furto ablatam ab illo emit quem credebat rei dominum, tenetur vero domino reſtituere ſimul atque ipſi certò innotuerit, tametſi jacturam incurrat ſoluti à ſe pretii. Quæ utique obligatiò ſubſiſtit circa rem ipſam adhuc exiſtentem. At verò circa rem deperditam, aut circa perceptos dudum ex re fructus, ſtante bona fide, ſecus judicandum. In his enim valet iſtud alterum Juris axioma: *Bonæ fidei poſſeſſor in id tantùm tenetur in quo ditior factus ſit*: l. *Item veniunt*, §. *Eos autem*, D. de petit. hæred. ubi Gloſſ. in verb. *Facti eſſent*, dicit hanc eſſe optimam regulam, quâ nulla in Jure ſit verior. Cæterùm qui malâ fide rem alienam invaſit, non ſolùm rem ipſam reſtituere tenetur, ſed præterea fructus, non modò quos perceperit, ſed etiam non perceptos; ſi modò legitimus rei dominus, ſi ei licuiſſet, fuerat percepturus: hæc enim ſpectant ad integram damni injuriâ illati reparationem, cap. *Gravis*, de reſtit. ſpoliat.

XXIII. Appellatur ad Epiſcopum à ſententia Capituli cui ipſe Epiſcopus interfuit tanquam Canonicus; ſed non ſi interfuit ibi tanquam Epiſcopus, cap. *Poſtulaſtis*, de conceſſ. præb. & cap. *A collatione*, de appellat. in 6.

XXIV. Cùm ſunt Partium jura obſcura, reo favendum eſt potiùs quàm actori, cap. *Cùm ſunt partium*, de reg. jur. in 6.

XXV. Actore non probante reus abſolvitur, cap. *Cùm Eccleſia Sutrina*, de cauſa poſſeſ. & l. *Qui accuſare*, C. de edend. & l. *Actor*, C. de probat.

XXVI. Epiſcopus proprius triplex eſſe poteſt, originis, domicilii, & beneficii, cap. *Cùm nullus*, de tempor. ordin. in 6.

XXVII. Pretium ſimoniacum triplex recenſetur, munus à manu, munus à lingua, munus ab obſequio, can. *Sunt nonnulli*, 1. q. 1.

XXVIII. Fundans novum Beneficium hac lege ut ſibi conferatur, ſimoniam committit, cap. *Tua nos*, de ſimon.

XXIX. Electio eſt ſimoniaca, & proinde invalida, ſi propter eam aliquid à quocunque datum ſit, etiam electo hoc ignorante, cap. *Nobis*, de ſimon.

XXX. Cùm quis aſtringitur aliquid facere cum alterius conſilio, neceſſe habet conſilium requirere, non tamen tenetur conſilium ſequi, c. *Cùm olim*, de arbitr. Similes aliæ ſunt paucæ in Jure deciſiones. Nam Regularis ad ſtrictiorem aſpirans Religionem poteſt eam ingredi, dummodo licentiam diſcedendi petierit à ſuo Superiore, licèt eam ille recuſaverit, cap. *Licèt*, de Regular. Præterea Epiſcopus quem impiorum protervia impedit in ſua diœceſi reſidere, nec permittit ibi ullam juriſdictionem ſive per ſe, ſive per alium exercere, poteſt ad convicinum Epiſcopum refugere, à quo debet ve-

niam poſtulare exercendi in ejus Diœceſi contentioſam juriſdictionem: quam veniam ſi petierit, nec tamen obtinuerit, poterit nihilominus non ſolùm juridicè citare, & deinceps procedere contra ſuos illos oppreſſores, verùm etiam reliquorum ſibi ſubditorum cauſas contradictoriis judiciis dirimere, Clem. 1. de foro compet. Quæ tamen venia non eſt neceſſariò petenda ad exercendos juriſdictionis voluntariæ actus in aliena Diœceſi.

XXXI. Nullus ex conſilio, dummodo fraudulentum non fuerit, obligatur, cap. *Nullus ex conſilio*, de reg. jur. in 6. & l. *Conſilii non fraudulenti*, D. eod.

XXXII. Sunt multa quæ de judicio Dei homines ignorant, quia fortaſſis quæ vos laudatis ille reprehendet, & quæ vos reprehenditis ille laudabit, can. *Sacerdotibus*, in fine 11. quæſt. 1. ex S. Greg. Papa.

XXXIII. Habenti juſpatronatus laïcum quatuor menſes, Eccleſiaſticum autem ſex menſes conceduntur ad præſentandum, cap. unico de jurepatr. in 6.

XXXIV. Matrimonium per vim contractum ſpontaneâ cohabitatione convaleſcit; quæ talis judicatur in uxore quæ pluſquam anno ſiluerit, cap. *Ad id*, de ſponſal.

XXXV. Unum corpus conſtituitur ex Epiſcopo & Capitulo Cathedrali, ut Epiſcopus habeatur caput, & Capitulum reliquorum membrorum loco ſit, cap. *Novit*, de his quæ fiunt à Prælat. ſine.

XXXVI. Delegata juriſdictio exſpirat morte delegantis, ſicut mandatum quodlibet morte mandantis. Excipe tamen ſi needum mortuo delegante lis conteſtata fuerat, cap. *Relatum* 19. de offic. deleg.

XXXVII. De alicujus delicto non eſt facienda inquiſitio, niſi præceſſerit infamia, non quidem apud malevolas, aut maledicas perſonas, ſed apud providas & honeſtas, cap. *Qualiter*, il 2. de accuſat.

XXXVIII. Tranſactio de compenſandis litis expenſis cum litigioſo Beneficio, ſimoniaca reputatur, cap. *Cum pridem*, de pactis.

XXXIX. Injuſtum eſt alterius libertatem ex noſtra opinione, ſeu conſcientia particulari damnare; ut quid enim mea libertas judicatur ab aliena conſcientia? 1. Cor. 10. 29.

XL. Digni ſunt morte non ſolùm qui mala faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus. Rom. 1. verſ. 32.

XLI. Non ſunt facienda mala ut eveniant bona. Rom. 3. verſ. 8. Neque enim ſat eſt bonum intendere finem, niſi mediis pariter honeſtis utare, dicente Deo Deuter. 16. verſ. 20. *Juſtè quod juſtum eſt perſequêris*.

XLII. Omnis agens contra propriam conſcientiam quantumvis erroneam peccat. *Qui autem diſcernit, ſi manducaverit, damnatus eſt, quia non ex fide. Omne autem quod non eſt ex fide, peccatum eſt*. Rom. 14. verſ. 23.

XLIII. Ab Apoſtolici delegati proceſſu, vel judicio non appellatur niſi ad Papam vel Legatum, cap. *Super quæſtionum*, §. *Porrò*, de offic. deleg.

&c.

& cap. *Si delegatus*, cap. *Si is qui*, cap. *Si à delegato*, eod.tit. in 6. Quæ vera ſunt de delegatione particulari. At verò ſi delegatio Apoſtolica communis ſit alicui ordini, ut ſunt tituli Legatorum Apoſtolicorum omnibus Epiſcopis communes, ea non intervertit communem appellationum ordinem, & devolvitur ad Metropolitanum quæ interjicitur appellatio.

XLIV. Quod omnes tangit debet ab omnibus approbari, cap. *Quod omnes*, de reg. jur.in 6. Vulgò dicitur Univerſitas approbare aut decernere quod major pars approbaverit aut decreverit. Cæterùm quia Jura ſtatuunt nonnunquam ut ſinguli quique approbent,quandoque verò ut ſingulis vocatis id prævaleat quod majori, aut meliori parti viſum fuerit, non inconcinnè à Doctoribus ſic diſtinguitur. Alia eſſe quæ à pluribus ut univerſis approbanda ſunt, atque in his conſenſum majoris partis ſufficere, ut contingit toto tit.de his quæ fiunt à majori parte Capituli: itemque in deliberationibus Civitatum, aut Collegiorum, & in cauſarum judiciis,in quibus calculi & ſuffragia dinumerari ſolent. Alia verò eſſe quæ ab omnibus ut ſingulis approbanda ſint, adeò ut unius oppoſitione reliquorum deliberatio nullius ſit vigoris, ut in alienatione prædiorum Eccleſiæ, quæ impediri poteſt per unicum de toto Capitulo Clericum,cap.*Si quis*,§.fin.de reb. Eccl.alien. & can.*Non liceat Papæ*, ibi: *Liceat quibuſlibet etiam Eccleſiaſticis perſonis contradicere*,12.q.2. & can. *Sine exceptione*, ibid. Hîc ergo valet illa Juris regula: *In re communi potior eſt conditio prohibentis*. At ubi commodum Eccleſiæ notoriè promovetur, non habetur ratio privati alicujus contradicentis, utpote non ex ratione, ſed èx manifeſta pervicacia: & ſufficit ad ejuſmodi alienationem Epiſcopi cum majore Capituli parte conſenſus,cap. *Ut ſuper*, §.fin. de reb.Eccl.alien. In Jure Civili decernitur licere mortuum inferre in commune ſepulcrum, aliis etiam quorum eſt ſepulcrum invitis. Inſtit.de rer.diviſ. §.*Religioſum*, & l. *Cùm in diverſis*, D. de relig. & ſumpt. fun. Contra quàm ſcriptum eſt in cap.*In re communi*, de reg. jur. in 6. In re communi potiorem eſſe cauſam prohibentis.

XLV. Demùm ut Opus iſtud gemineâ fibulâ concludatur, ſummam regulam tradit Apoſtolus: *Ut ſimus omnes in Chriſto Jeſu nova creatura.* Gal.6.verſ.15. ſtatimque ſubjungit verſ.16. *Et quicumque* HANC REGULAM *ſequuti fuerint, pax ſuper illos & miſericordia, & ſuper Iſraël Dei*. Idemque Apoſtolus ſic prædicat 2. Cor.15. verſ.17. *Si qua ergo in Chriſto nova creatura, vetera tranſierunt, ecce facta ſunt omnia nova.* Quem locum Theodoretus conſuetâ peritiâ ſimul & brevitate ſic exponit: *Oportet eos qui Chriſto crediderunt, tanquam in nova aliqua creatione vitam inſtituere: per ſanctiſſimum enim Baptiſmum renovati, peccati ſenium exuimus.*

INDEX

INDEX
RERUM OMNIUM NOTABILIUM,

Quæ in hac Theoria & Praxi Juris Canonici pertractantur.

Prior nota arithmetica paginam literâ p, *deſignat; poſterior numerum articulorum ſingulorum Capitum denotat.*

A

Abbas, Abbatiſſa, & Abbatia.

ABBATIS Commendatarii poteſtas circa ſibi ſubditorum Monachorum tranſlationem. p.100. 6
Vide *Commenda.*

Abbatiæ clauſtrales poſſunt Secularibus Clericis conferri abſque obligatione aſſumendi monaſtici inſtituti; ſed in commendam ſolùm, non in titulum. p.117.5

Abbatibus quibuſdam permittitur Tonſuram & minores Ordines conferre propriis ſubditis. p.350. & ſeq.4

Abbatiſſarum electio: vide *Electio.*

Abortus.

Abortum procurans fœtus animati, irregularis & homicida eſt; ſecus ſi procuretur abortus ante animationem. p.599.6

Abortus procuratio fœtus inanimati nullatenus eſt tentanda; animati autem prorſus eſt deteſtanda. ibid. & ſeq.7.8

Abſens.

Abſens legitimè impeditus, intereſſe poteſt per procuratorem qui ſit de gremio Capituli: vide *Capitulum, Elector.*

Abſens localiter validè à cenſuris abſolvitur. p.567.7
Vide *Cenſura.*

Abſolutio , & Abſolvere.

Abſolutio pœnitentibus eſt deneganda, qui in præcedenti confeſſione injunctas pœnitentias adimplere neglexerunt. p.344.& ſeq.5

Abſolutio non eſt ei impendenda , in quo nulla præceſſerunt petitæ confeſſionis vel contritionis à Sacerdote perſpecta , vel à circumſtantibus atteſtata ſigna. p.318.10

Abſolutio Sacramentalis Sacerdotis excommunicati tolerati , quanvis illicita, valida eſt ; abſolutio verò Sacerdotis excommunicati vitandi nulla & irrita eſt. p.567.8

in Abſolutione majoris excommunicationis, ubi non intervenit damnum tertii, ſufficit promiſſio , aut juratoria cautio pœnitentis. p.568. 10

Abſolvendi facultates, tam generales quàm ſpeciales , quantumvis in eis habeantur clauſulæ generales & derogatoriæ , quomodo limitatæ à Sacra Congregatione ex mandato Clementis VIII. ibid.11

Abſolutionis ab excommunicatione ſpecies duæ. p.569.12

Abſolutio deneganda eſt ad reſtitutionem obligatis , & incorrectis. p.614.1

Accreſcendi jus.

Accreſcendi jus inter Epiſcopum , & Capitulum. p.228.17

Vide *Ius.*

Accuſator.

Accuſator in materia criminis capitalis quomodo poſſit ſe immunem ab irregularitate ſervare. p.595.19

Actio , Actor , & Agere.

Actio civilis ex mutuo conſurgens vocatur condictio certi. p.633.3

Actio hypothecaria quo tempore præſcribatur , tam inter præſentes quàm abſentes. p.637.8

Actor debet ſuam probare intentionem, alioqui ab actione repellitur, & reus abſolvitur. p.429.10

Ad agendam alterius cauſam nomine procuratorio nemo admittitur , niſi ſit conjuncta perſona. p.430.11

Adoptio.

Adoptione ceſſante ceſſat impedimentum matrimonii ex ea exurgens. p.375.& ſeq.13

Ad adoptionem faciendam quæ de jure conditiones requirantur. p.376. 14

Adulter.

Adulter an teneatur credere matri filium ex ſe conceptum dicenti : & ad quid teneatur ſi indubitanter id credat. p.713.2

Æditus.

Æditui Eccleſiarum qui ſint : vide in verbo *Matricularius.*

Æquivocatio.

Æquivocationum uſus an aliquando licitus. p.442.& ſeqq.11.12.& 13.

Æquivocationes ex ſe ſunt abuſivæ, ſi juſta non urgeat neceſſitas. p.446.1

Ætas.

Ætatis defectus excludit à Beneficiis. p.153.8

Ætas ad Epiſcopatum & alias majores Dignitates ac inferiora Beneficia quæ requiratur. ibid.& ſeq.8.9

Affinitas.

Affinitas quid ſit , & quomodo , & inter quos contrahatur. p. 387. 22.23.

Affinitatis arbor. ibid.24

Affinitas orta ex copula licita dirimit matrimo-

matrimonium uſque ad quartum gradum incluſivè; ex illicita verò copula orta, uſque ad ſecundum. ibid.25
de Affinitate ſuperveniente matrimonio contracto. ibid.
Affinitatis impedimentum in recta linea eſt ab ipſo jure naturæ. p.388.28

Alienatio.

Alienatio rerum Eccleſiæ cuilibet eſt prohibita, inconſultâ Synodo, vel Capitulo: & quid alienationis prohibitæ nomine veniat. p.257.1
Alienantium res Eccleſiaſticas pœnæ. ibid.2
Alienationis bonorum Eccleſiæ tres juſtæ cauſæ referuntur. ibid. & ſeq.4
Alienationis rerum Eccleſiæ ſolemnitates requiſitæ in Gallia referuntur. p.258.5
ad Alienationem reſcindendam duplex Eccleſiæ competit actio. ibid.6
Alienationem bonorum Eccleſiæ poteſt impedire unius ſolius de Capitulo oppoſitio. p.259.7

Alimentum.

Alimenta Jure Canonico filiis illegitimis & naturalibus debentur, licèt ſecus Jure Civili. p.616.11

Ambiguum.

in Ambiguis abſolutum debet abeſſe judicium. p.466.10
Ambiguitatum tres ſpecies. ibid.

Annata.

Annatæ poſſunt ex intentionum diverſitate eſſe licitæ, aut illicitæ. p.504. & ſeq.21

Annus.

Annus Jure Francico conceditur ad tenendum Beneficia incompatibilia, & deliberandum de retinendo, vel dimittendo; ſed Jure communi ſtatim atque ſecundi incompatibilis ſumpta eſt poſſeſſio, vacat primum. p.169.8
Annalis poſſeſſor: vide *Regula de annali poſſeſſore.*

Apoſtolica literæ.

Apoſtolicæ literæ vel reſcripta: vide *Literæ, Reſcripta.*

Appellare, Appellatio.

Appellationum ab Ordinariis ad Romanam Sedem admiſſio gravem in Clero morum depravationem, & varia ſcandala invexit. p.78.1
Appellatio ſi interjiciatur à ſententia Officialis Gallicani, qui extraneo Metropolitæ ſubſit, ad quem cauſa remittatur. ibid.& ſeq.2
Appellationes de quibus ordinario jure cognoſcere poſſet Epiſcopus, ad Capitulum Sede vacante devolvuntur. p.231.28
Appellari poteſt à Capitulo cui interfuit Epiſcopus tanquam unus ex Canonicis, ad ipſum Epiſcopum. p.236.7
Appellatio à ſententia quando, & intra quod tempus interponi poſſit, & quantum tempus concedatur ad eam proſequendam etiam in Gallia. p.467. & ſeq.1. & 2
Appellare poteſt etiam poſt juridicam exequutionem in integrum reſtitutus per literas Principis, & quanto tempore hoc beneficio gaudeat. p.468.3
Appellatio unius ex pluribus ſuccumbentibus cæteris prodeſt, ſi victoria ſequatur. p.496.6
Appellatio gradatim facienda eſt: ubi de appellationis ordine in cauſis

Eccleſiaſtici fori. ibid.8.& ſeq.
Appellatione non obſtante poteſt Judex à quo ulteriùs procedere, ſi non teneatur appellationi deferre. ibid.9
Appellare ulteriùs non licet, ſi ſententia à qua primùm fuit appellatum, duabus fuerit aliis ſententiis confirmata. p.469.& ſeq.11
Appellatio non admittitur à ſententia Officialis, aut Vicarii Generalis ad Epiſcopum. p.470.12
Appellatio non admittitur à ſententia vel deliberatione Capituli ad Epiſcopum, ſi ei Epiſcopus interfuit tanquam Prælatus, ſecus verò ſi tanquam Canonicus adfuit. ibid.13
Appellatio regulariter duplicem vim habet. ibid.& ſeq.14
Appellatio in quibuſdam caſibus ſententiam non ſuſpendit. ibid. 13.16. & ſeqq.& p.472.22.& 23.
Appellationes tanquam ab abuſu in Gallia, & quibus ex cauſis interjici poſſint. p.473.1
Appellatio à judiciis Prælatorum Eccleſiæ duplex, juxta Gallicanam Juriſprudentiam. ibid.
Appellationes tanquam ab abuſu cœperunt ſub finem Regni Ludovici XI. & ineunte Regno Caroli VIII. ibid.& ſeq.3
Appellationes ab abuſu cautè debent à Secularis fori Magiſtratibus admitti. p.474.4
Appellans tanquam ab abuſu, & malè fundatus, quomodo multandus: ubi circa hanc materiam variæ Regum Galliæ Conſtitutiones. p.475. & 476.5.& ſeqq.

Archidiaconus.

Ab Archidiaconi judicio ad Epiſcopum datur appellatio. p.62.5
Archidiaconus oculus Epiſcopi dicitur: & quale ſit ejus officium. p.66.20
Archidiacono facto per morbum, vel amentiam inhabili ad munia obeunda, non vacat ejus Dignitas, vel Beneficium. p.67.21

Archiepiſcopus.

Archiepiſcoporum privilegium in Pallii uſu, & quando eo uti debeant. p.25.16
Archiepiſcopi nec nomen, nec authoritatem habent, nec eis Pontificalia exercere licet ante obtentum ab Apoſtolica Sede Pallium. ibid.
Archiepiſcopus poteſt intra provinciæ ſuæ, etſi extra propriæ diœceſis fines, Crucis vexillum ante ſe deferre facere. p.26.17

Arrha.

Arrhæ ſponſalitiæ penes quem remanere debeant, non ſequuto matrimonio. p.733.3
Arrhæ ſponſalitiæ reſtituendæ ſunt ſequuto matrimonio. ibid.

Attentio.

Attentio, licèt actus internus, ab Eccleſia in celebratione Miſſæ & Divini Officii recitatione præcipitur. p.163.9
Attentio triplex diſtinguitur, & quænam in Divinis peragendis requiratur & ſufficiat. ibid.& ſeq.10
Attentio recitationi Horarum canonicarum prorſus neceſſaria qualis ſit. p.681.& ſeq.15
Attentio quotuplex. ibid.& p.68 2.
Vide *Reſtitutio.*

Attritio.

Attritio ſupernaturalis an ſufficiat ad juſtificationem in Sacramento conſequen-

ſequen-

ſequendam. p.299. & ſeq. 6.7.& 8
Attritionis diverſæ ſpecies. p.301.11
Ad attritionem Sacramento pœnitentiæ præviam neceſſarius eſt actus amoris Dei imperfectus. ibid.p.302

Author.

de Authoribus receptioribus hujus ſeculi, qui de probabilitate ſcripſerunt. p.331.15
Vide *Probabilitas*.

B

Baptiſmus, & Baptizatus.

BAptiſmus characterem in anima indelebilem imprimit. p.268.1
Baptiſmi genus triplex. ibid.2
Baptizatus an aliquis fuerit ſi dubitetur, hic eſt ſub conditione rebaptizandus. ibid.3
Baptiſmus validus eſt, etſi ad amuſſim Grammatices ejus forma non pronuncietur; ſi tamen ſervetur juxta communem intelligentiam verborum ſenſus & ſignificatio. ibid. & ſeq.4
Baptiſmi effectus quinque. p.269.5
ad Baptiſmi gratiam ſuſcipiendam prærequiritur fides in adultis baptizandis. ibid.6.
ad Baptiſmum neceſſariæ diſpoſitioni opponitur fictio; quâ tamen ceſſante reſultant omnes hujus Sacramenti effectus. ibid.7
Baptiſmus in Donatiſtarum ſchiſmate collatus validus erat; non operabatur tamen ſalutem quo tempore conferebatur, ex D. Auguſtino. ibid. & ſeq.8.
Baptiſmi indignè ſuſcepti gratia reviviſcit per ſubſequentem pœnitentiam. p.270.9
Baptiſmus collatus à quovis homine etiam non baptizato valet, ſi modò intentionem habuerit faciendi quod facit Eccleſia. ibid.10
Baptiſmi ſolius iteratio irregularitatem inducit: ſecus verò iteratio Confirmationis, vel Ordinis. p.601.& ſeq.11

Beneficium, & Beneficiarius.

Beneficium curatum an vacet ipſo jure, ſitque impetrabile, ſi de illo proviſus ſuam poſt annum ad Sacerdotium promotionem diſtulerit. p.124.17
Beneficiarii criminum rei an Beneficia validè reſignare poſſint. p.163. & ſeq.1. & 2.
Beneficiarius capitalis criminis reus & damnatus poteſt aliquando pendente appellatione à ſententia condemnatoria validè Beneficium reſignare. p.164.2.
Beneficiarii propriâ authoritate Beneficia permutantes, eis ipſo jure privantur. p.185.3
Beneficiario quæ expedienda ſuperſint poſt obtentam Beneficii proviſionem.p.212.1.& ſeqq.& 213. & 214
Beneficiarii aſſiſii & manſionarii dicti quinam ſint. p.229.21
Beneficiarii hæredes & ſucceſſor quomodo Beneficii fructus qui poſt ejus obitum ſuperſunt, inter ſe dividere poſſint. p.238.& ſeq.5.6.&7
Vide *Succeſſor.*
Beneficiarii fructibus Beneficii abutentes minimè excuſandi ſunt à mortali. p.239.7
Beneficiorum collatio Epiſcoporum propria penitus eſt, eaque nondum Clerico conferri non debent. p.28. & ſeq.8

Beneficium idem ſi duobus ab Epiſcopo & Vicario generali conferatur, altero alterius collationis inſcio, quæ collatio prævaleat. p.64.10.
Beneficium Eccleſiaſticum quid ſit, & quæ comprehendat. p.115.1
Beneficii nomen & origo unde ducatur. ibid.p.116
ad Beneficium conſtituendum quid requiratur. p.116.2
Beneficiorum diviſio. ibid.3
Beneficia Regularia quomodo à Secularibus diſtinguantur. ibid.
Beneficia Regularia, & Clauſtralia poſſunt Secularibus Clericis in commendam conferri abſque obligatione aſſumendi monaſtici inſtituti. p.117.5
Beneficiorum variæ diviſiones.p.118. 7.& ſeqq.
Beneficium in Regno Galliæ vacat per Commendatarii obitum, & ita impetratur ac ſi fuiſſet in titulum: & quid juris alibi. p.119.14
Beneficia curata ſunt alia actu, alia ſolo habitu; & an ſolo habitu curata legibus omnibus actu curatorum Beneficiorum ſubjiciantur. ibid. & ſeq.18
Beneficiorum collationi quodnam ſit præfixum tempus: & quod ad eidem præſtandum conſenſum. p.121.34
Beneficium Eccleſiaſticum non poteſt licitè ſine inſtitutione canonica obtineri. ibid.5
Beneficia quælibet, & majores & inferiores Dignitates intra quod tempus conferri debeant. p.122. 10.11
in Beneficiorum inſtitutione, confirmatione, & permutatione nullum eſt tempus Canone præfinitum. ibid. 12
ad Beneficii reſignati poſſeſſionem ineundam quod tempus præfigatur: ubi de praxi Gallicana circa hoc, & de regula de publicandis reſignationibus agitur. p. 122. & ſeq.13
Beneficiorum proviſiones in Romana Curia per Signaturas duplicis generis fiunt, & qualis ſit earum vis ad hoc. p.126.2
Beneficia Eccleſiaſtica intra quod tempus conferri debeant, ut ad alium ſuperiorem collatorem jus conferendi non devolvatur. p.129. 13
Beneficium non cenſetur conferri, niſi re ipſa vacet, nec niſi acceptaturo. ibid.14
Beneficia conferendi jus ad Papam devolutum, an aliquando regrediatur ad Ordinarios. p.130.16
Beneficii ejuſdem iterata collatio ob prioris errorem. ibid.14.& 15
Beneficia litigioſa poſſunt recuſari tam ab Indultariis, quàm à Graduatis. p.132.4
Beneficiorum collatores in Gallia non poſſunt pluſquam ſemel in vita Regio Indulto gravari. p.135.7
Beneficia locorum muratorum Graduatis tantùm conferri poſſunt in Gallia. p.138.4
Beneficium juripatronatus ſubditum non poteſt alteri conferri ſine Patroni conſenſu,quàm ei quem præſentaverit,ſi dignus ſit.p.140.1.& 2
Beneficii proviſio facta ad Patroni præſentationem propriè dicitur inſtitutio. p.141.5
Vide *Juſpatronatus*, *Patronus*.

Benefi

Beneficiorum proviſio conditiones aliquas requirit, quarum defectu electio, præſentatio, inſtitutio, aut collatio invalida eſt. p.150.1. & ſeqq.

ad Beneficium quem pater immediatè ante poſſedit, an poſſit admitti filius, vel nepos illius. p.151.4

de Beneficio eodem ſi plures proviſi fuerint, quis ſit præferendus; & quid ſi proviſio utriuſque eadem die data ſit. p.156.& ſeq.1.2

Beneficiorum unio quibus de cauſis fieri poſſit. p.157.4

Beneficium Patrono laïco ſubditum alteri non poteſt uniri ſine illius conſenſu. p.158.5

Beneficiorum uniones ab iiſdem revocari & diſſolvi poſſunt, à quibus fieri. ibid.& ſeq.6

Beneficia diviſa, quorum unum annexam habet animarum curam, aliud verò ab ea ſejunctam eſt, in Eccleſia Chriſti optabile valde eſſet denuò uniri. ibid.

Beneficiorum uniones per quas ipſa contra primævum ſtatum & fundationem diviſa redintegrantur, favore dignæ ſunt. p.159.6

ad Beneficiorum unionem faciendam quomodo ſit procedendum. ibid. 7. & 8

Beneficiorum unio quibus ex cauſis fiat, & qualis ejus forma in Gallia recepta ſit. p.161.11

Beneficiorum uniones à quibus fieri poſſint. ibid.& p.162

Beneficiorum diviſiones regulariter prohibitæ, aliquibus ex cauſis fiunt; & à quibus fieri poſſint. p.162.12

Beneficiorum reſignationes à quibus Beneficiariis fieri poſſint. p.163. & ſeq.1.2.3.4

Beneficia quæ coram Epiſcopis, aliiſve Superioribus permutantur, nullatenus ſubjacent Mandatis, Indultis, aut Expectativis. p.166.11

Beneficia incompatibilia ultra annum retineri non poſſunt. p.169.8

Beneficia Eccleſiaſtica debent ſine diminutione conferri. p.170.1

Beneficium ſi reſignetur, penſionis onus ad ſucceſſorem transfertur. p.177.24

Beneficia diverſæ diœceſis ſi permutentur, cujus Epiſcopi authoritas intervenire debeat. p.185.2 Vide *Permutatio.*

Beneficia permutantibus tantùm conferri poſſunt, admiſſa reſignatione ex cauſa permutationis. p.186.8

ad Beneficium priſtinum datur regreſſus, ſi permutatum Beneficium contingat evinci: & an ad hoc requiratur nova proviſio. ibid. & ſeq.9

Beneficiorum vacationis modi diverſi referuntur, & diſcutiuntur. p. 217. 1.& ſeqq.

Beneficium Sacerdotio annexum vacat, ſi proviſus intra annum ad Sacerdotium promoveri non curet. p.219.8

in Beneficiorum vacatione per incompatibilitatem quis diſpenſare poſſit. p.221.12

Beneficia incompatibilia quænam cenſeantur. p.222.13.& 14

Beneficia plura ſimul teneri poſſunt per Epiſcopi diſpenſationem. ibid. 15

Beneficiorum mentio quæ quis poſſidet, in quibus impetrationibus facienda

cienda ſit. p.246. & ſeq. 1
Beneficia plura tenere non eſt intrinſecè malum, nec prorſus indifferens, ſed quandam ſpeciem mali præ ſe fert. p.248.5
Beneficia duo utrâque incompatibitate carentia ſimul teneri poſſunt, ſi unum non ſufficiat ad decentem proviſi ſuſtentationem: & quæ mala ſequantur ex utriuſque retentione, ſi unicum ad eam ſufficiat. p.249.6
Beneficiorum plurium incompatibilium pluralitas ſpiritui Eccleſiæ valde repugnans, & ad mortale obligans. p.250.7
Beneficium unde Sacerdotale cenſendum ſit, & quandonam inferioribus Clericis conferri poſſit. p.253. 12
Beneficii regreſſus quando concedatur. Vide *Regreſſus*.
Beneficiorum quæ in regalia vacant petitorium & poſſeſſorium ubi ventilandum ſit, juxta nova jura Gallicana. p.483. 18.& 19
de Beneficiorum poſſeſſorio & petitorio judicio. p.453. & ſeq.
Beneficiorum collatio etiam in Gallia ita Prælatis Eccleſiæ tota competit, ut ſine ſacrilegio non poſſit ab alio quoquam uſurpari. p.454. & ſeq. 4
Beneficium à Clerico poſſeſſum ipſo facto vacat poſt contractum ab eo matrimonium. p.455.1
Beneficiarii quicumque quibus animarum cura incumbit, jure divino naturali tenentur ad reſidentiam. p.487.1
Beneficiarii curam animarum habentes quanto tempore poſſint à loco Beneficii abeſſe; & an dum abſunt faciant fructus ſuos. p. 488. 2. 3. & 4
Beneficiati in Eccleſiis Cathedralibus & Collegiatis quanto tempore abeſſe poſſint, quin fructus Præbendæ amittant. p.489.5
Beneficiarii ob aliquas legitimas cauſas à reſidentia excuſantur. ibid. & ſeq.7
Beneficia Eccleſiaſtica non conferre, non eſſe contra juſtitiam, opinio damnata eſt. p.498.10
in Beneficiis non poteſt diſtingui ſpirituale à corporali, ita ut unum pecuniâ rependi poſſit, aliud verò ſecus. p.502.17
Beneficia quare vendi non poſſint, ſicut Calices, & aliæ res ſacræ, aut ſpiritualibus annexæ. ibid. & ſeq. 18. & 19
in Beneficiis quibus animarum cura non incumbit, an poſſit miniſter dignus, poſthabito digniore, præferri. p.677.& ſeq.7.& 8
Beneficia ſimplicia quibus animarum cura non incumbit, nec debent ex lege fundationis digniori, aut in concurſu conferri, poſſunt minùs digno dari abſque onere reſtitutionis. p.568.9
Beneficia Eccleſiaſtica per Signaturas, per Pontificia reſcripta de providendo, aut per Romanas expeditiones nullatenus conferuntur actu ipſo, etiam juxta praxim Gallicanam. p.609. & ſeq.7
ſi Beneficium ſit aliis oneribus quàm recitationi Horarum Canonicarum obnoxium, an poſſit aliquid de ejus fructibus ſibi retinere Beneficiarius qui recitationem Officii omiſit,

omiſit, & ſatisfecit aliis oneribus. p.680.13
Vide *Reſtitutio.*
Beneficiarius ſacris non ordinatus, an quotidie teneatur ad Officii recitationem, ſi ejus Beneficium ſit tenue, & victui inſufficiens. p.689.17
Beneficium Eccleſiaſticum non poteſt licitè ſine canonica inſtitutione obtineri. p.740.1

Bigamia.

Bigamia vera, interpretativa, & ſimilitudinaria quænam ſint. p.592.4
Bigami quare ab Ordinibus arceantur. ibid.
Bigamia quomodo contrahatur. ib.5

Bonitas, & Bonum.

Bonitas quo major eſt, eo magis appetit ipſa in alios eſſe benefica. p.2
Bonitatem divinam allicit, mirificeque provocat ad commiſerendum & opitulandum nobis humana miſeria. ibid.
Bonitatem Dei & ejus dilectionem in res creatas, circulum admirabilem facere comprobatur in divinis Sacramentis. p.265.1
Bonum ſui diffuſivum. ibid.

Bona.

Bonorum Eccleſiaſticorum quæ Epiſcopus habere poteſt, quadrimembris diviſio, & de quibus tutâ conſcientiâ diſponere poſſit. p.241.9
in Bonorum diſcuſſione revocantur omnes alienationes anno diſcuſſionem præcedente factæ. p. 721. & ſeq. 12
Vide *Creditor.*

Breve Apoſtolicum.

Breve Apoſtolicum quid ſit. p.17.5
in Brevibus fit mentio Annuli Piſcatoris. ibid.
Breve Innocentii X. in cauſa Palafoxii Epiſcopi, & Jeſuitarum provinciæ Mexicanæ refertur. p.41.& ſeq.8
Breve Alexandri VII. damnans quandam propoſitionem ſuper approbatione, & poteſtate Regularium ad confeſſiones ſecularium audiendas. p.42.& ſeq.10

Brodeus.

Brodei Scholiaſtis Loueti imperitia notatur in materia matrimoniali. p.402.7

Bullæ Apoſtolicæ.

Bullæ Pontificiæ quid ſint, & quomodo ſigillentur. p.17.6
Bullis aliquando appenditur ſigillum è filis ſericis, aliquando verò è filis cannabinis, & quare. ibid.
Bulla *Inſcrutabili* Gregorii XV. ſummariè exponitur. p.41.& ſeq.7
Bulla *Superna magni*, Clementis X. ſuper facultate Regularium prædicandi, & audiendi Secularium confeſſiones, affertur. p.43.& ſeq.11
Bulla Gregorii XV. providens rectæ adminiſtrationi Sacramentorum, & Monaſteriorum Monialium. p.57. & ſeqq.
Bullæ Alexandri VII. & Innocentii XI. damnantes propoſitiones laxas, perniciemque animabus inferentes, referuntur. p.332.& ſeqq.

C

Cadaver.

Cadavera defunctorum in Regno Galliæ paſſim & citra ſcrupulum exenterantur ſine incurſione excommunicationis. p.194.3

Cæcitas.

Cæcitas humani, nec ſupernaturali luce colluſtrati ingenii, quàm deploranda. p.1

Cambium, & Campſor.

Cambii definitio, & diviſio. p.658.1

Cambia alia licita, alia illicita. ibid. & ſeq.1.2

Cambium locale in quo ſolutioni præfiguntur primæ, ſecundæ, vel tertiæ nundinæ. p.659.3.4

Cambii ſumma lex, & ſervandæ conditiones. ibid.4.& 5

Cambium cum recambio quid ſit, & an licitum. p.660.7

Cambium reale quomodo ſit licitum. ibid.& ſeq.8

Campſor nihil à campſario exigere poteſt ratione laboris numerandi pecuniam, aut ſcribendi literas. ibid.9

Canon.

Canonum prima collectio quæ, & à quibus procuſa. p.6.2

Canonum variæ collectiones referuntur. ibid.& ſeq.

Canonum collectiones aliæ recenſentur apud Hiſpanos & Germanos. p.8.5.& 6

Canonum collectio quæ apud Græcos in uſu. p.9.20

Canones pœnitentiarum à quibus editi. ibid.

Canonum collectio apud Gallos quando cœperit, & quæ continebat. p.9.11

Canonum liber ad Carolum Magnum Galliæ Regem miſſus. p.10.12

Cantor.

Cantores Regiæ Capellæ quando fructus & diſtributiones aliarum, in quibus proviſi ſunt, Eccleſiarum lucrentur vel amittant. p.133.6

Cantores Regiæ Capellæ fructibus Præbendarum quas alibi poſſident potiuntur, quandiu præfixis ſibi vicibus Regiæ Capellæ inſerviunt. p.264.10

Capellania, & Capellanus.

Capellanorum obligatio circa Miſſas fundatas, & earundem applicationes. p.251.& ſeq.9

Capellaniæ quænam Sacerdotales, & quæ Clericales cenſendæ.p.253.12 Vide *Miſſa.*

Capitulum.

Capitulis quorumdam Beneficiorum collatio competit, ſive ipſis ſolis, ſive conjunctim cum Capite. p.128.10

Capitulum poteſt Sede vacante præſentatos à Patronis inſtituere, & alias exercere collationes,quæ ſunt præſentis neceſſitatis. ibid.11

Capitulum Sede vacante an poſſit collationibus liberis ſe ingerere. ibid. & ſeq.12

Capituli major, & ſanior pars unde ſit æſtimanda. p.227 14

Capituli conſenſus in alienatione rerum Eccleſiæ, & aliis à Prælato faciendis requiritur: & in quo differant quoad hoc *conſilium* & *conſenſus.* ibid. & ſeq.15. & 16

Capitulo quandonam competat jus conferendi Beneficia Sede vacante. p.228.17

Capitulum Sede vacante tenetur intra dies octo de Vicario Generali, vel Officiali Eccleſiæ providere, alioquin jure ſuo excidet. ibid.18

Capitulum Sede vacante ſuccedit Epiſcopo in aliquibus, etiam in jure concedendi Dimiſſorias ad Ordines,

Ordines, anno vacationis Sedis elapſo. p.230.23.& 24
Capitulo competit Sede vacante jus aliquod Beneficia conferendi. ibid. & ſeq.26.& 27
ad Capitulum devolvuntur appellationes Sede vacante, de quibus ordinario jure cognoſcere poſſet Epiſcopus. p.231.28
Capitulo multa jura Epiſcopalia Sede vacante competunt. ibid. & ſeq. 29. & ſeqq.
Capituli poteſtas quænam circa canonicas pœnas infligendas, & cenſuras ferendas Sede vacante, vel vivente Epiſcopo. p.233.39
Capituli major pars ſumenda eſt per comparationem ad totum Capitulum. p.234.40
Capitulorum quorumdam jura referuntur circa proviſionem Præbendarum. ibid.& ſeq.1
Capitula inferiora Cathedralibus non poſſunt prætendere jus ſimultaneæ collationis cum Epiſcopo. p.235.6
à Capitulo ad Epiſcopum an admittatur appellatio. ibid.7

Carcer.

Carceris pœnam pro obligationibus civilibus infligere prohibetur novis juribus Gallicanis, quibuſdam caſibus exceptis. p.485.33
Carcer de jure civili deputatur in reorum cuſtodiam, de jure autem canonico etiam in pœnam & pœnitentiam. p.472.20.& p.612.11

Cardinalis.

Cardinalibus quale jus competat ad Beneficiorum collationem. p.126.3
Cardinales collatores ſunt immunes à diſpenſatione regulæ de viginti circa Beneficia quæ ſunt de Cardinalium ipſorum collatione. p.197.14
Cardinales Ordinarii non poſſunt præveniri, ne quidem in Beneficiis Patronatus Eccleſiaſtici, nec ubi Cardinali conjunctim cum Capitulo vel Monaſterio jus competit conferendi. p.205.8
Cardinalium privilegium prædictum Senatuſconſulto confirmatum.ibid. p.206
Cardinalium amplum Indultum conferendi Beneficia à ſubſtitutis, & à ſuis Commendis dependentia; excludenſque quævis mandata, reſervationes, & præventiones Apoſtolicas, & diſpenſationes regulæ de infirmis reſignantibus. p.126.3. & p.197.14
Cardinales ſoli Papæ, aut majori Pœnitentiario poterant olim confiteri. p.291.4
Cardinales ſunt Superiores, Prælati, & exempti. ibid.
Cardinales Sanctæ Romanæ Eccleſiæ tenentur reſidere in propriis Epiſcopatibus. p.488.2

Caſus reſervati.

Caſuum reſervatio exſpirat, uti alia odioſa, reſervantis morte, vel abdicatione, niſi jam quis incurriſſet in pœnam ſtatutam dum vigebat Prælati poteſtas. p.72.11
Caſus Papæ reſervati in Galliæ Regno quatuor recenſentur. p.571.3. & ſeqq.
Caſus Epiſcopis partim à jure ſcripto, partim à jure conſuetudinario reſervati in Regno Galliæ quinam ſint. p.572.10
Caſus à jure communi Epiſcopis reſervati ſex recenſentur. p. 573. & ſeq.11

Caſus unicus in toto Jure ſcripto Epiſcopis reſervatus. p. 575. 19. 20

Caſus Epiſcopis reſervati poſt Canonici Juris compilationem. ibid. & p.576

Cauſa.

Cauſæ Fidei, & quæ circa Divina Sacramenta inter quaſlibet, etiam laïcas perſonas agitantur, Eccleſiaſtici fori ſunt in Gallia, ut in cæteris Catholicis provinciis. p.88. 15. & 16

Cauſæ omnes Eccleſiaſtici fori intra triennium à die motæ litis terminari debent, juxta Concilium Tridentinum. p.408.4

in Cauſarum judiciariis proceſſibus quis modus tenendus, juxta nova jura Gallicana. p.480. & ſeqq.

Cauſæ perſonales quæ non excedunt ſummam ducentarum librarum, cenſendæ ſunt ſummariæ in Officialitatibus, & ſunt ſummariè tractandæ & judicandæ. p.483.2

Cauſarum varia genera recenſentur, quæ etſi ducentarum librarum, aut majorem ſummam excedant, quia tamen celerem proviſionem requirunt, ſummariè dijudicandæ ſunt. ibid.21.

in Cauſa criminali quomodo adverſus reum procedatur novo jure Gallicano. p.486.39

Cauſa ſemel affectata ad ſuperius tribunal, non poteſt ad inferius devolvi, inconſulto ſuperiore. p.741. 18

an Cauſa falſa adhibita diſpoſitioni eam irritet. Vide *Demonſtratio.*

Cenſura.

Cenſuræ à Prælato latæ, an ligent eo mortuo, vel ab officio amoto. p.72.10

Cenſurarum Eccleſiaſticarum ſpecies tres recenſentur. p.543.1

Cenſuræ aliæ à jure, aliæ ab homine, & quomodo inter ſe differant. p.545.7

Cenſuras ferre non poteſt, niſi qui eſt Clericus, & in externo foro Judex. ibid.8

Cenſuræ injuſtæ aliæ validæ ſunt, & ſubditos ligant: aliæ invalidæ, & nullæ. p.546.10

Cenſura quæ non fundatur in culpa mortali perſonæ contra quam fertur, etiamſi falſa, quæ mortalis foret, cauſa fuerit ſufficienter in judicio probata, nulla prorſus & invalida eſt apud Deum, nec conſcientiam rei ligat. ibid.11

Cenſura materialiter lata contra innocentem non obeſt ei quominus poſſit privatim, & ſecluſo ſcandalo Miſſam celebrare, ac adhibita ſimili præcautione Sacramentum Pœnitentiæ adminiſtrare: ubi de cenſuris intolerabilem continentibus errorem. ibid.& ſeq.12

in Cenſuris tam à jure quàm ab homine ferendis, quæ formæ ſervandæ ſint. p.549.18

Cenſura quælibet debet ferri in ſcriptura, cum expreſſione cauſæ. p.550.21

Cenſura injuſta poteſt eſſe multis modis: ubi etiam de modo tenendo quando agitur de declarando aliquem in cenſuram incidiſſe pridem à jure, vel ab homine latam. ibid.& ſeq.22

Cenſura præcedens electionem, aut proviſionem Beneficii, facit eam invalidam

invalidam & irritam ; ſed collato jam Beneficio ſuperveniens non inducit Beneficii privationem. p.555. & ſeq. 8

à Cenſurarum incurſu an excuſet inadvertentia & oblivio. p.564.9 Vide *Ignorantia.*

à Cenſuris Papæ reſervatis poteſt abſolvere is qui facultatem habet abſolvendi à caſibus Papæ reſervatis. p.565.2

Cenſuras Papæ reſervatas, & publicè & notoriè incurſas an poſſint abſolvere Epiſcopi. ibid.3.4

Cenſuræ reſervatæ incurſæ ob peccata quæ quis ex oblivione non eſt confeſſus, remanent abſolutæ dum confitetur Sacerdoti facultatem habenti circa cenſuras reſervatas. p.567.6

Cenſuras Bullæ Cœnæ in diverſis provinciis nec recipi, nec ligare diverſi Authores approbati conteſtantur. p.570.1

ad Cenſuram aliquam incurrendam duo neceſſariò requiruntur. p.568. 46

Cenſus.

Cenſus vitalitius in favorem Religioſi conſtitutus, quatenus ſit licitus. p.108.9

Cenſus definitio traditur. p.662.1

Cenſus alius reſignativus, alius conſignativus. ibid.& ſeq.2.

Cenſus reſignativi ab emphyteuſi differentia. p.663.3

Cenſus conſignativus triplex. ibid.4

an Cenſus perſonalis ſit jure naturæ licitus. ibid.& ſeq.5

Cenſus mixtus quis. ibid.6

ad Cenſum contrahendum conditiones requiſitæ jure naturæ. p.664.7

Cenſus vitalitius an licitus, & quæ ſit in illo juſta pretii taxatio. p.665.8

Cenſus temporalis quis ſit, & quomodo poſſit emi. ibid.& ſeq.9

in Cenſibus contrahendis & imponendis multæ requiſitæ conditiones proponuntur. p.666.& ſeq.10

an Cenſus jam conſtitutus augeri poſſit ex ejus penſionibus. p.667. 13

de Cenſus emphyteutici, ſeu vitalitii ſolutione. p.669.18

Cenſus prædiales, & cenſus pecuniâ empti differunt in Gallia quoad penſionum non ſolutarum reliqua. p.670.21

Character.

Character diſtinctus à Sacerdotio an imprimatur in Epiſcopali Ordinatione ; & quiſnam ſit major & dignior. p.24. 11.& 12

Charitas.

Charitas Dei virtutum omnium fons. pag.3

Chriſma.

Chriſma pro Confirmatione debet neceſſariò ab Epiſcopo confici, nec poteſt illud ſimplex Sacerdos conficere, etiam ex commiſſione Summi Pontificis. p.273.6

Citatio.

Citationes omnes debent eſſe libellatæ in omni, tam Eccleſiaſtica, quàm Seculari juriſdictione, juxta nova Jura Gallicana. p.480.2

Citationis modus tenendus ab apparitoribus. ibid.3

Citationes eorum qui in ditionibus aliorum Principum degunt, quomodo fieri debeant in Gallia. p.481. 4

Citationes iteratæ prohibentur in omni materia deſerti vadimonii. ibid.6

Citatio circa Beneficii poſſeſſorium qualis eſſe debeat. ibid.8

Clauſula.

Clauſulæ vis in Signaturis, quod obſtantiæ habeantur pro expreſſis. p.209.20

Clauſula, *Sive quocumque alio modo Beneficium vacet*, quando quis ſive per reſignationem, ſive jure devoluto Beneficium impetrare cupit, valde utilis eſt. p.223.19

Clauſura.

Clauſuræ Monaſteriorum violatio etſi Supremæ Sedi reſervata, ab Epiſcopis abſolvitur in Gallia. p.575. & ſeq. 21

Clericus.

Clericorum exemptiones ab oneribus perſonalibus & realibus referuntur. p.85.4. & p.86.8.9.& 10

Clericorum privilegia ex Regum Galliæ conſtitutionibus referuntur, & quid requiratur, ut his fruantur. p.87. 11.12. & ſeqq.

Clericorum exemptiones ab oneribus juxta Caroli IX. Henrici III. & Ludovici XIII. Galliæ Regum Conſtitutiones. p.89. 17.& ſeqq.

Clerici Gallicani non poſſunt cogi ad exhibendum titulos poſſeſſionum, aut proventuum Eccleſiaſticorum, ex prædictorum Regum Conſtitutionibus. p.90.& ſeq.20

Clerici de quibus Beneficiorum fructibus validè per ultimam voluntatem diſponere poſſint. p. 114. 6. & 7

Clerico de curato Beneficio proviſo conceditur annus intra quem ad Sacerdotium promoveri debet, & à quo tempore currere incipiat. p.122.7

Clerico de duobus incompatibilibus Beneficiis proviſo quale tempus præfigatur ad unum dimittendum. p.123. 14

Clericus cui reſignatum eſt Beneficium Capitulare, quomodo ſatisfaciat Regulæ de publicandis reſignationibus. p. 124. 15

Clericis Nobilibus ex utroque parente minus ſtudiorum tempus ſufficit, ut jure Graduatorum ad Beneficia potiantur. p.138.3

Clericus non poteſt fori Eccleſiaſtici beneficio renunciare. p. 426. & ſeq. 1

Clericus ſi in una Diœceſi ſitum habeat Beneficium, & in alia delictum Beneficii privatione dignum commiſerit, à quo ſit eo privandus. p.428.6

Clericus criminis reus Beneficium habens Eccleſiaſticum, utrum & qua ratione poſſit illud in alterius favorem abdicare. p.452.4

Clerici quibus competit jus declinatorium ad Eccleſiaſticum Judicem, quinam cenſeantur in Gallia. p.455. 1

Clericale privilegium per matrimonium amittitur in Gallia, & Beneficium antè poſſeſſum ipſo facto vacat. ibid.

Clerici in Gallia quanvis fori privilegium habentes, in multis caſibus non eximuntur à laïcorum juriſdictione. ibid.2

Clerici in Gallia gaudent fori Eccleſiaſtici privilegio in perſonalibus cauſis, ſecus verò in realibus: & quænam

quænam ſint hæ cauſæ reales & perſonales. p.456. & ſeq.3.4.& 5
Clericorum criminales cauſæ à quo Judice diſcutiendæ, juxta praxim Gallicanam. p.457.6
à Clerico peti poteſt fori declinatio in quemcumque ſtatum deducta ſit lis. ibid.7
Clericus non poteſt exceptioni fori declinatoriæ renunciare. ibid.
Clericus poteſt à patre, vel præceptore citra peccatum & excommunicationem percuti, dum non excedatur notabiliter modus correctionis. p.494.12
in Clericum violentas manus ignoranter injiciens, excommunicationem non incurrit. p.563.5
Vide *Ignorantia*.
Clerico in cauſa ſanguinis teſtificari non licet, neque ad id compelli poteſt: poteſt tamen teſtificari ad innocentis liberationem, petitâ Superioris licentiâ. p.595. & ſeq. 20
Clericus in ſacris, & beneficiatus, in cauſa mortis & mutilationis ex jure licitæ, præter irregularitatem mortali etiam peccato implicatur: ſecus ſi nec in ſacris, nec beneficiatus ſit. p.595.18
Clericis in ſacris quomodo Medicinam exercere liceat abſque incurſu irregularitatis. p.596.22
de Clerico duplicis canonum infractionis convicto caſus proponitur. p.607.& ſeqq.
Clericus ſine Diœceſani literis dimiſſoriis Ordines ſuſcipiens, quàm graviter erret. ibid.2.3
Clericum alienum ſine Dimiſſoriis ad Ordines admittere multis Canonibus prohibitum. p.608.4
Clericus ſuſpenſus quam cenſuram celebrando incurrat. p.609.5
Clerici ſine proprii Epiſcopi literis peregrè proficiſcentes excommunicati. ibid.
Clericus qui per exercitium ſacri Ordinis Eccleſiaſticam cenſuram ſupergreditur, ipſo actu irregularis efficitur. p.610.8
Clerici ſine Dimiſſoriis ordinati, & in Curatum Beneficium intruſi pœna. p.611.10
Clerici Beneficiarii qui in profanis impendunt fructus Beneficiorum qui ſuperſunt poſt condecentem ipſorum ſuſtentationem, an ad eorum reſtitutionem teneantur. p.674. & ſeq.2. & 3
Clerici tria bonorum genera poſſidere poſſunt, & de quibus ad libitum diſponere poſſint. p.676.4
Clericus ſtipendia accepta ob aliquod miniſterium quod non perſolvit, reſtituere tenetur: ubi etiam de ſtipendiis Miſſarum votivarum. ibid.5
Clericus Beneficiatus Officium recitans abſque ulla virtuali, aut actuali attentione, an teneatur ad reſtitutionem fructuum Beneficii. p.681.14
Vide *Beneficiarius*.

Coadjutor.

Coadjutor cum ſpe futuræ ſucceſſionis à ſolo Papa conſtitui poteſt. p.37.16
Coadjutor datur Archidiacono, & cuivis in Eccleſiaſtica dignitate conſtituto, per legitimum impedimentum ad proprium munus inhabili facto. p.67.21

Coadjutor

Coadjutor à Papa providetur Epiſcopo Pontificale munus exercere non valenti : inferioribus verò Clericis quibus aliqua Cura , vel Officium incumbit, de Coadjutore providet Ordinarius. ibid. & ſeq. 21. & 22
Coadjutor Epiſcopo impotenti quibus ex cauſis providendus,& à quo poſtulandus. p.76.1.& ſeqq.
Coadjutorum jus & poteſtas. ibid.& p.77.2.& 3
Coadjutor Epiſcopi cum futura ſucceſſione à ſolo Papa provideri poteſt. p.77.4
Coadjutores Parochorum, & Rectorum quibus animarum cura incumbit,ab Epiſcopo providendi. ibid.5

Cognatio.

Cognatio triplex , ex qua oritur impedimentum matrimonium dirimens. p.373.6
Cognatio ſpiritualis inter quas perſonas intercedat. p.375.10
Cognatio ſpiritualis an contrahatur à procuratore miſſo ad ſuſcipiendum infantem de ſacro Fonte , an verò à mandante. ibid.11.& 12
Cognatio legalis eſt impedimentum dirimens matrimonium : ubi quomodo contrahatur. ibid. & ſeq. 13

Collatio.

Collationis jus à quo excidiſſe videbatur Capitulum, in duobus caſibus non amiſſum. p.236.8
Collatio Beneficiorum adeo Prælatorum Eccleſiaſticorum propria , ut non poſſit ab alio quoquam citra ſacrilegium uſurpari. p.454.4
de Collatione facienda inter filios in hæreditate paterna ſuccedentes. p.707.6
Collatio locum habet hodie in quibuſcumque liberis , ac etiam in ſucceſſionibus quæ procedunt in ſtirpes. ibid.
Collatio jure Novellarum admittitur inter hæredes, ſive teſtamentarios, ſive ab inteſtato ſuccedentes.ibid.7

Commenda , Commendatarius.

Commendâ Papæ finitâ poteſt Ordinarius in Regno Galliæ ad libitum de titulo provideri. p.110.7
Commendæ perpetuæ in eodem Regno ſolent cum Beneficiis in titulum collatis permutari. ibid.
Commendatario perpetuo omnia ferè jura permittuntur quæ titularibus competunt. p.118.13.& ſeqq.
Commendatarius perpetuus in alterius Beneficii impetratione tenetur ſibi commendatum Beneficium exprimere. p.119.16
Commenda ad vitam permutari poteſt cum titulari Beneficio.p.186.7

Commodatarius.

an Commodatarius teneatur de caſu fortuito : vide *Pactum in contractibus appoſitum.*

Communicare, & Communio.

Communionis neceſſitas non præmiſſa confeſſione, quibus caſibus contingere poſſit. p.278.2
ad Communionem accedere ſemper præmiſſa confeſſione , conſtans eſt & univerſalis Fidelium conſuetudo. p.279.3
Communionem an impediant pollutiones nocturnæ, vel congreſſus conjugum. ibid.& ſeq.4.5.& 6
Communicaturus debet eſſe perfectè jejunus. p.280.7
Communio an impediatur per reliquias heſterni cibi , aut ſimilia deglutita. ibid.& ſeq. 7.& 8

Communicare poteſt non jejunus urgente periculo mortis. p.281.9.& 11. & in pluribus aliis caſibus. p.282.& ſeq.12

Communicare ſæpius poteſt non jejunus æger in eadem ægritudine. p.281.10

Communio an ſit concedenda iis qui prorſus amentes ſunt, arreptitii, aut energumeni. p.285.3. & 4

Communio an ſit deneganda peccatori petenti. p.286. & ſeq. 1. 2. 3. & 4

Communicans in divinis & ſacris, aut civilibus & humanis cum excommunicato vitando, quam pœnam incurrat. p.559.4

Compoſitio.

Compoſitio ab Apoſtolica Sede obtenta quandonam valida ſit, & ſolvendi obligationem tollat. p.717. 10. & 11

Compromittere, & Compromiſſum.

Compromittere non poſſunt Conventuum abſentium procuratores, ſive deputati, nec tranſigere ſine ſpeciali ad hoc ipſum mandato. p.226.11.

ad Compromiſſum capitulare conditiones neceſſariæ. p.227.12

Conceſſio.

Conceſſiones gratioſæ non exſpirant morte, aut abdicatione concedentis, ſed ſolæ pœnales & odioſæ. p.71.8

Conceſſionum variæ ſpecies proponuntur, & inquiritur an exſpirent morte concedentis. p.476.477. & ſeqq.

Conceſſio poteſtatis particularis ad abſolvendum certam aliquam perſonam à caſibus reſervatis, an exſpiret morte concedentis. p.478.8 Vide *Privilegium.*

Concilium.

Conciliorum diſcrimen quadruplex recenſetur. p.5

Concilia ex ampliori numero Epiſcoporum majorem authoritatem nullatenus nanciſcuntur, ſed ſemper nationalia œcumenicis cedunt. ibid.

Concilia priora quandoque poſteriori bus emendantur. ibid.

Concordatum.

Concordatum Bononienſe inter Leonem X. & Franciſcum Galliæ Regem circa Regias nominationes ad Conſiſtoriales Regni Dignitates. p.135.1

Concordatum à Concilio Lateranenſi approbatum. ibid.& ſeq.2

Concordati aliquæ conventiones recenſentur, quæ in Regno Galliæ vim habent. p.136.& ſeq.6

Concordatum Bononienſe quid inſtauravit in Graduatorum favorem: vide *Graduatus.*

Condictio.

Condictionum variæ ſpecies ex Jure Civili proponuntur: ubi etiam de condictione ob turpem cauſam. p.685.3

Condictionum jura cum obligatione reſtituendi extra repetitionem & judicium, unde proficiſcantur. p.686. & ſeq. 4.& 5

Conditio.

Conditio appoſita contractui, reſcripto, privilegio, aut cuilibet alteri diſpoſitioni, quid operetur. p.730.2

Conditiones impoſſibiles, aut bonis moribus repugnantes, pro non ſcriptis habentur, & quandoque

propter earum appoſitionem diſpoſitiones irritæ fiunt. ibid.3
de Conditione, *Si non nupſerit*, tam juxta jus vetus, quàm novum. ibid. & ſeq.4

Cœmeterium.

Cœmeterium polluitur Eccleſiâ pollutâ: cœmeterium verò alteri contiguum non polluitur altero polluto. p.605.15

Confeſſarius.

Confeſſarii ad libitum eligendi privilegium cui competat. p. 295. 11. & 12.
Confeſſarium eligendi facultas pro una tantùm vice, vel indefinitè à Papa facta, quando deſinat. p.296. 13
Confeſſarius in conſcientia tenetur abſolutionem ſub conditione illi impendere qui confiteri voluit, ſed amiſsâ loquelâ, aut aliàs jam confiteri non poteſt quum Confeſſarius advenit. p.317.8
Confeſſarius jure merito poteſt abſolutionem recuſare pœnitenti ſic affecto, ut ſciens alteram opinionem eſſe probabiliorem, & tutiorem, eligat tamen agere ſecundùm minùs probabilem, & minùs tutam. p.326. & ſeq.10
Confeſſarius non debet adigere pœnitentem ad oppoſitam opinionem, niſi ei perſuaſum ſit, in ea adeſſe majorem probabilitatem & ſecuritatem. ibid.
Confeſſarius tenetur abſolvere pœnitentem, qui non vult abſtinere ab opere quod ſecundùm probabilem piorum & doctorum, nec in Eccleſia reprobatam opinionem licitum eſt, quanvis juxta probabilem aliorum authoritatem, quam ſequitur ipſemet confeſſarius, videatur minùs probabilis. p.329. & ſeq.13.
Confeſſarius rei juridicè interrogati, ſed renuentis ſuum coram Judice crimen fateri, operam debet quoad poteſt adhibere, ut reus ſuum illud crimen Judici interroganti manifeſtet. p.451.3
Confeſſarius an poſſit reum juridicè interrogatum, crimen ſuum coram Judice diffitentem abſolvere. ibid. & ſeq.
Confeſſarii cauti eſſe debent ne inconſulta facilitate abſolvendi confitentium injuſtitias ad reſtitutionem obligatorum foveant. p.613.1
an Confeſſarii quorum culpâ pœnitens non reſtituit id ad quod tenebatur, teneantur ipſi ad reſtitutionem. p.679.11
an Confeſſarius ſecundus injunctam à primo ſatisfactionem commutare, vel minuere ex juſta & rationabili cauſa poſſit. p.343.2

Confeſſio.

Confeſſio Paſchatis an poſſit fieri à quocumque apud quemcunque Confeſſarium ab Ordinario approbatum. p.296.13
Confeſſio ſacramentalis divinô jure inſtituta fuit in ſtatu novi Teſtamenti, & in veteri præfigurata. p.304.1
Confeſſionis neceſſitas. ibid. & ſeqq.
Confeſſio ſacramentalis ad ſalutem animæ neceſſaria. ibid.
Confeſſionis conditiones neceſſariæ. ibid. & ſeq.2
Confeſſionis integritas in quo conſiſtat. p.305.& ſeq.4

in

in Confeſſione explicanda ſunt peccata ſecundùm ſpecies morales, non phyſicas. p.306.5
in Confeſſione omnia peccata mortalia in ſpecie & ſigillatim ſunt exprimenda. p.307.8.& ſeq.
Confeſſio peccatorum dubiorum an requiratur neceſſariò ad integritatem neceſſariam. p.311. & ſeq.15. & 16
Confeſſionis integritas alia materialis, alia formalis. p.314.1
Confeſſionis integritas materialis non eſt præcepta ad Sacramentum Pœnitentiæ. ibid.
Confeſſionis integritas formalis quibus caſibus ſufficiat. ibid.& ſeq.2. & 3
in Confeſſione an liceat reticere peccatum quod exprimi aliter non poſſit, niſi manifeſtando peccatum complicis, ubi non eſt alius Confeſſarius cui complex ſit ignotus? p.315.& ſeq.5
de Confeſſione dimidiata olim approbata, nunc verò reprobata. p.316. & ſeq.6
Confeſſio iterari debet propter aliquos defectus occurrentes ex parte ipſius pœnitentis. p.312.17
Confeſſionis invaliditas, aut ejus iterandæ obligatio non oritur ex omiſſione peccatorum quæ pœnitens nec credebat, nec dubitabat eſſe mortalia. ibid.18

Confidentia.

Confidentia ſimoniaca in Beneficiis quid ſit; & plura de confidentialibus conventionibus in materia beneficiali. p.535.10.& ſeqq.
Confidentia circa penſiones Eccleſiaſticas eiſdem pœnis ſubjicitur, quibus confidentia in Beneficiis. p.538.16

Confirmatio, & Confirmare.

Confirmatio debet ei conferri, de quo dubitatur an fuerit confirmatus. p.270. & ſeq.11
Confirmatio quid conferat confirmato. ibid.
Confirmandus non debet neceſſariò eſſe jejunus, nec præmittere confeſſionem. p.271.2
in Confirmatione contrahitur inter ſuſcipientem & confirmatum ſpiritualis cognatio, quæ poteſt eſſe matrimonii contrahendi impedimentum dirimens. p.272.3
Confirmationis ordinarius miniſter ſolus Epiſcopus: at ſimplex Sacerdos poteſt ex magna & urgente cauſa cum Summi Pontificis immediata delegatione fieri Confirmationis extraordinarius miniſter. ibid.4
Confirmatio non poteſt conferri niſi cum Chriſmate ab Epiſcopo confecto. p.273.6
Confirmationis forma. ibid. & ſeq.7
Confirmationis Sacramentum utrum debeat Fidelibus omnibus conferri. ibid.& n.8
Confirmatio quâ ætate convenientiùs conferatur. p.274.9

Confraternitas.

Confraternitates matriculariorum ad quid teneantur. p.245.6

Congreſſus.

Congreſſus experimentum tanquam valde incertum, novumque in ſola Gallia receptum inventum, Senatuſconſulto Pariſienſi vetitum. p.391.& ſeq.8
Congreſſus conjugum in alienis ædibus

bus ad judicandum de impotentia: vide *Communio*, *Impotentia*.

Conſanguineus, & Conſanguinitas.

Conſanguinitatis gradus quomodo computandi; & quomodo in hoc differant Jus Civile, & Canonicum. p.373.7

Conſanguinei & affines non admittuntur in teſtes, nec in judiciis cauſarum, uſque ad quartum gradum. p.484.25

Conſcientia.

Conſcientia eſt judicium quo aliquid bonum, vel malum judicamus. p.320. & ſeq.

Conſcientiæ diſtinctiones variæ. ibid.

Conſenſus.

Conſenſus utcumque liber an ſufficiat ad matrimonii vinculum, & voti obligationem: vide in verbis *Matrimonium*, *Votum*.

Conſervator.

Conſervatores à Sede Apoſtolica dati, an ſubdelegare poſſint: ubi aliqua de eorum poteſtate. p.76.18

Conſiliarius.

Conſiliarii Curiæ Pariſienſis ex vi Regii indulti proviſi de Canonicatu, dum Curiæ miniſteriis addicti abſunt à Choro, privantur diſtributionibus. p.133.6.& p.264.11

Conſiliarii prædicti canendo in Choro temporibus quibus Curia vacat, diſtributiones lucrantur. ibid. pag. 264.11

Conſiliarius qui præcedentium injuſto judicio ſuum addidit ſuffragium, ad quid teneatur. p.446.2

Conſuetudo.

Conſuetudo quæ apud quoſdam irrepſit, impedire non debet quominus veritas prævaleat. p.13.3

Conſtitutio.

Conſtitutio Conſtantienſis Concilii circa cenſuras Eccleſiaſticas affertur, & ejus mens exponitur. p.552. & ſeq. 3

Conſtitutio prædicta quomodo ſit recepta in Gallia. p.557.12

Conſtitutio prædicta permittens communicare cum excommunicatis toleratis, etiam in divinis officiis & Sacramentis, abolet quidem veterem Eccleſiæ prohibitionem, ſed non naturalem juris divini. ibid. 13

Contractus, & Contrahens.

ut Contractus validè & ritè celebrentur, quænam requirantur, & quæ perſonæ contrahere poſſint. p.626.1

Contractus definitio, & diviſio. p.620. & ſeq.5

Contractus nominati tribus contrahuntur modis. ibid.

Contractus quatuor qui re perficiuntur. ibid.& p.632. & ſeq.1

Contractus bonæ fidei, & ſtricti juris. p.621.7

Contractus liberè, & à perſonis idoneis celebratus, ſine tamen ſolennitatibus Juris Civilis, an validus ſit, & obliget in conſcientia. p.623.& ſeq.2

Contrahentium alii de dolo & lata culpa tenentur; alii de levi; alii etiam de leviſſima, ſecundùm contractuum differentias. p.650.1

an Contrahentes teneantur de levi & leviſſima culpa ante Judicis ſententiam. p.651.2

Contractus quidam dolum malum dumtaxat recipiunt; quidam dolum & culpam. p.695. & ſeq.1

Contritio

Contritio.

Contritio & confeſſio partes eſſentiales ſunt Sacramenti Pœnitentiæ. p.297.1

Contritionis definitio. ibid.& ſeq.2

Contritio duplex , & explicatur. p.298.3.4

Contritio eſt dolor de peccato ſuper omnia cætera mala , propter Deum ſummè dilectum. p.302.12

ad Contritionem eliciendam quis amor Dei requiratur. p.303.13

Contritio perfecta valens ſtatim ſine Sacramenti ſuſceptione juſtificare, non ſemper naſcitur ex charitate, quanvis deteſtetur peccatum propter Deum ſuper omnia dilectum. ibid.14

Contumelia.

Contumeliæ graves & mortales , & quæ ab appetitu iraſcibili proficiſcuntur , quomodo in confeſſione accuſandæ. p.313.19.& 20

Vide *Confeſſio.*

Creditor.

Creditores Gallicani non tenentur debitorum bona extra regni fines ſita diſcutere. p.79.2

Creditorum in ſolutione ſervandus ordo proponitur. p.719. à n. 6. & ſeqq. & p.623.16

de Creditoribus hypothecariis,chirographariis & perſonalibus. p.620. & ſeq.

Creditores inter merè perſonales diligentia in petendo parit jus prælationis. p.621.& ſeq.13

Creditor hypothecarius pignus poſſidens obtinere ſolet in judiciis contradictoriis contra creditores pariter hypothecarios. p. 722. & ſeq.

Crimen.

Crimina matrimonium dirimentia quænam. p.376.& ſeq.2.3.4.5

ut Criminum impedimenta locum habeant , & matrimonium dirimant, quid requiratur. p.377.& ſeq.6

Crimen in judicio tribus modis intentari ſolet : & in criminalibus cauſis actor & reus tantùm per ſeipſos ad agendum & reſpondendum admittuntur. p.431. & ſeq.1. & 2

Criminaliter agi non ſolet pro levibus delictis , & injuriis. p.432. 5

Et quid ſi reus non compareat, ſed vadimonium deſerat, aut citationibus obtemperans ſe judicio ſiſtat: & multa alia de judiciario proceſſu criminali. ibid. & ſeq.

Crimina Clericorum privilegiata quænam cenſeantur in Gallia.p.436 & ſeq.15

Crimina duo ſi ſint admiſſa , privilegiatum & commune , uterque Judex ſeparatim judicat, quanvis interrogatio rei & inquiſitio conjunctim faciendæ ſint à Judice Eccleſiaſtico & Laïco. p.437.16

Crimen privilegiatum à communi in multis caſibus ſeparari poteſt. ibid. 17

in Criminibus mixti fori ſolet eſſe præventioni locus. ibid.18

Criminales cauſæ in Gallia ante prandium judicantur. ibid.& ſeq.19

in Criminalibus cauſis triplex inquirendi modus eſt : & quid requiratur præceſſiſſe ut licitum ſit contra certam perſonam de crimine inquirere : ubi etiam de proceſſu criminali. p.438.1.& 2.

Criminum alia inducunt ipſo facto

Beneficii privationem, alia non niſi per Judicis ſententiam: & quænam ſint. p.452.& ſeq. 4.& 5

Culpa.

Culpa in contractibus à quo & quando præſtari debeat. p.595. & ſeq.1

Culpa in foro interiori duplex diſtinguitur. p.596.2

Culpæ commenſuratur pœna. ibid. & ſeq.

Culpam facientis habet qui quod poteſt corrigere, negligit emendare. p.741.15

D

Damnificatio, & damnum.

Damnum reparare tenetur ipſemet qui intulit. p.447.3

Damni emergentis & lucri ceſſantis exempla referuntur, & an propter ea intereſſe exigi poſſit. p.642. 9. & 10

Damno alterius cooperans tenetur illud reparare: ubi de modis alterius damno cooperandi; & an in caſibus dubiis damnificans ad reſtitutionem teneatur. p.690.& ſeq.

Damnificationem injuſtam mandans aut conſulens, ſed ante exequutionem mandatum aut conſilium revocans, an teneatur ad damni reſtitutionem. p.692.5

Damnum illatum ex proprii juris uſu legitimo, an ab inferente reparari debeat. p.724.1.& ſeqq.

Damnorum ex ſimili uſu datorum exempla proferuntur. p.725.3

Datarius.

Datarii evaſio & negatio habetur pro Data in Gallia, dummodo de ejus recuſatione conſtet: & quomodo jus ad Beneficium per Datam quæſitum caducum fiat. pag. 211. 31. & ſeqq.

Debitor.

Debitoris bona ſi diſtrahenda ſint ad inſtantiam creditorum, quis ordo ſervandus in ſolutione. pag.735.& ſeq.10.

Debitor per moram culpabilem non ſolvens quo tempore tenebatur, ad quid teneatur erga creditorem. p.711.& ſeq.2

Debitor à rei debitæ præſenti ſolutione plerumque excuſatur ob juſtas & rationabiles cauſas; & quomodo poſſit eſſe juſta hujuſmodi dilatio. p.712.3

à Debitorum ſolutione cauſæ excuſantes. p.713.à n.1.& ſeqq.

Debitor ceſſione bonorum non liberatur ab obligatione ſolvendi quod reliquum eſt, tam in interiori, quàm in exteriori foro: duo tamen per eam conſequitur Juris beneficia. p.714.5

Decimæ.

Decimarum triplex genus recenſetur, & quomodo in earum ſolutione fraus interveniat. p.254.1.& 2

Decimæ ex integris fructibus ſunt ſolvendæ ante omnes alias præſtationes. ibid.3

Decimarum jus an laïcis poſſit competere. ibid.

Decimarum jus nec tempore immemoriali ſine juſto & probato titulo præſcribi poteſt à laïcis in Gallia. ibid.& ſeq.5

Decimarum infeudatarum à laïcis nulla eſt præſcriptio in Gallia ab anno 1180. ibid.

Decimæ

Decimæ ex novalibus provenientes juribus Parochorum accreſcunt. p.255.6

Decimarum ſolvendarum exemptio aliquibus Religioſis indulta jure communi. p.256.7

Decretum.

Decreta Fidei ligant quoſcunque privatim illorum ſufficientem notitiam habentes, quanvis nec promulgata, nec publicè recepta fuerint. p.14.& ſeq.6

Degradatio.

Degradatio actualis quid ſit. p.589.2

Degradatio quid habeat ſupra totalem depoſitionem. ibid.

Degradationis modus juxta Concilium Tridentinum. p.590.3

Degradatio actualis, & depoſitio verbalis quomodo inter ſe differant, ibid.4

Delegatus.

Delegatus à Papa an poſſit ſubdelegare. p.20.& ſeq.19

Delegatus quomodo à Legato differat. p.72.& ſeq.1

Delegatus Principis non agnoſcentis Superiorem in quibus caſibus poſſit ſubdelegare. p.74.10

Delegati juriſdictio an per delegantis mortem exſpiret. p.75.12

Delegati ſi plures ſint à Sede Apoſtolica, an uno impedito cæteri poſſint in cauſa procedere. ibid.13

Delegatus à Papa quanto tempore poſſit cauſam reaſſumere poſtquam ſubdelegavit. ibid.14.& 15

de Delegati officio & poteſtate alia traduntur. ibid.16.17

Delegatus à Papa ſubdelegare poteſt, ſicut & delegatus à Principe; ſecus verò delegatus ab Ordinario. p.415.11

Delegationis generalis & ordinariæ poteſtatis caſus poſſunt ſubdelegari. ibid.

Delegatus debet in citatione tenorem inſerere ſuæ delegationis. p.426.14

Demonſtratio.

Demonſtratio falſa, aut cauſa falſa adhibita in diſpoſitione quandonam eam irritet. p.731.5.6.

Denunciatio.

Denunciationes matrimoniales quomodo faciendæ. p.365.1

Denunciationes matrimoniales faciendæ ſunt in utriuſque contrahentium Parochia, ſi ſint diverſarum Parochiarum. ibid.2.

à Denunciationibus matrimonialibus faciendis quis diſpenſare poſſit, & quibus ex cauſis. ibid.3.& p.366.4.

Denunciationibus factis, & elapſo quadrimeſtri, an novæ fieri debeant, ut poſſit contrahi matrimonium. p.367.7

Depoſitarius.

an Depoſitarius teneatur de caſu fortuito. p.729.3.

Depoſitio.

Depoſitio & degradatio quomodo inter ſe conveniant, & differant. p.589.1

Depoſitio quid ſit. ibid.2

Vide *Degradatio.*

Devolutarius, & Devolutio.

Devoluti ſemeſtre non currit durante legitimo impedimento, neque vacante Sede. p.131.17

Devolutio ab Epiſcopo ad Capitulum non admittitur in Gallia quoad jus conferendi Beneficia. p.129.& ſeq. 14.& p.230.22

Devolu-

Devolutionis terminus ab uno ad alium Collatorem qualis. p.235.5
Devolutarii quid obſervare debeant poſt impetratam proviſionem ſuper vacatione alicujus Beneficii, ut ad proſequendum prætenſum devolutum admittantur. p.463.2
Vide *Beneficium.*

Deus.

Deus unus ſummum hominis bonum, & felicitas eſt. p.2
Dei cum homine conſortio non obſtat infinita inter utroſque diſparitas. ibid.
Deus ſolus ut finis appetendus, in quem actus omnes, omnemque rerum præſentium uſum dirigant mortales. p.2. & 3
Deus ſolus eligendus, quem præcipuè diligamus. p.3
Deus hominum exemplar vitæ activæ & contemplativæ. p.261.1

Diaconatus, & Diaconus.

Diaconorum officium quodnam fuerit olim. p.348.& ſeq.1.& 2
Diaconis officium baptizandi jam non competit, niſi ex commiſſione Sacerdotis, vel neceſſitatis causâ. ibid.
Diaconi præcipuum miniſterium juxta praxim tam præſentis quàm antiquæ Eccleſiæ. ibid.& p.349
Diaconatus an ſit verum & perfectum Sacramentum. p.350.3

Dimiſſoriæ literæ.

Dimiſſoriæ proprii Epiſcopi non requiruntur ad Ordinationem in quatuor caſibus. p.69.2
Dimiſſoriæ non ſunt concedendæ ante ordinandi factam examinationem, & qui eas concedere poſſint, & quæ continere debeant p.70. & ſeq.3.4.5.& 6
Dimiſſoriæ an per obitum concedentis, aut ejus ab officio amotionem revocentur. p.69.& ſeq. 7.8

Diſpenſare, & Diſpenſatio.

Diſpenſatio non requiritur in voto, de quo quis dubitat, an illud emiſerit. p.31. & 32.15.& 19
Diſpenſare non poſſunt Epiſcopi in quarto conſanguinitatis, vel affinitatis, aut cognationis ſpiritualis gradu. p.410.& ſeq.6
Diſpenſare poteſt Eccleſia ob ſalubre animarum regimen in obligationibus divini juris, quibus quis adſtringitur dependenter à propria & libera hominis electione. p.527. & ſeq.3
Diſpenſatio ſupremæ Sedis requiritur ad abſolvendum Clericum duplicis canonum tranſgreſſionis reum, de quo caſus refertur. p.608.4. & p.610.8

Diſſidium.

Diſſidium inter Theodorum Epiſcopum, & Fauſtum Abbatem Lerinenſem ſubortum, quibus conditionibus à Concilio Arelatenſi compoſitum. p.38.1
Diſſidia gravia inter Epiſcopos & Regulares Gallicanos regnante Ludovico XIII. orta, interventu Armandi Richelei tandem amicè compoſita. p.44.12

Diſtributiones quotidianæ.

Diſtributiones quotidianæ ſtatim ipſo jure per abſentiam amittuntur, nec debentur niſi ſolis iis qui perſonaliter divinis Officiis interſunt. p.489.6

Divortium.

Divortium quid ſit, & quæ ejus

ſpecies. p.415.1.& 2
Divortium quoad vinculum an dirimat conjugium. ibid.2
Divortium quoad torum, & quoad torum ſimul & cohabitationem non diſſolvunt vinculum nuptiale, & poſſunt ex diverſis cauſis fieri. p.416.3
Divortium propter adulterium ceſſat innocente parte offenſam conſorti condonante: ubi multa de adulterio. ibid.& ſeq.4.& 5
Divortium non poteſt fieri propter alios actus impudicos præter copulam, & niſi pars læſa certitudinem moralem habeat commiſſi adulterii: & quid ſi uterque conjux adulteratus fuerit, ſed horum unus ab hoc vitio pridem deſtitit, altero non emendato. p.417.6.7. & 8
Divortii variæ cauſæ. ibid.& ſeq.9
Divortii ſufficiens cauſa non eſt lepra ſuperveniens alteri conjugum. p.418.10

Dominica.

Dominica in locum Sabbathi ſucceſſit, & quid in ea Chriſtianis ſit agendum. p.261.1

Donatio.

ad Donationem cujuſlibet rei ritè faciendam duo neceſſariò requiruntur. p.502.& ſeq.18
Donationes ante nuptias factæ, ſolutis ſponſalibus revertuntur ad eum qui dedit, aut ejus hæredes. p.731.1
Donationes propter nuptias in Gallia inſinuationem requirunt. p.733.4
Donationes ob quatuor præcipuè cauſas revocari poſſunt. p.736.1
Donatio inofficioſa re ſimul & conſilio quænam ſit. ibid.
Donatio cauſâ mortis poteſt à donatore ad libitum revocari, etiam per tacitam ſignificationem. p.738.3
Donatio inter conjuges viventes facta invalida cenſetur, & tacitâ revocatione diſſolvi poteſt. ibid.4
Donationes inter conjuges morte donantis confirmantur. ibid.6
Donatio à patre facta filio emancipato valet; ſecus verò facta filio ſub patria poteſtate exiſtenti. ibid. & ſeq.7
Donatio traditione perficitur. p.739.8
Donatio per minorem facta in gratiam nuptiarum cognati pariter minoris, an reſcindi poſſit favore minoris ætatis. p.737.2

Dos.

Dos ſuccedit in locum alimentorum. p.618.& ſeq.15
Dote priore amiſſa quandonam pater teneatur ad iterum dotandam filiam. p.619.16

Dubium.

contra Dubium ſpeculativum in communi illicitum eſt agere, cùm plerumque occurrat obligatio conſentiendi in oppoſitum. p.330.13
Dubium aliud ſpeculativum, aliud practicum: vide *Opinio.*

Duellum.

Duella Gallorum Pontificiis reſervationibus non emendata, quibus tandem remediis è Galliæ Regno eliminata. p.572.& ſeq.10

E

Eccleſia.

ECcleſia Romana quando cœperit habere ſuum Canonum Codicem. p.7.3

Eccleſiæ ſimpliciter exemptæ, ſive Seculares, ſive Regulares, an ab Epiſcopis viſitari poſſint. p.39. 2. & 3
Eccleſia nullius Diœceſis, an poſſit ab Epiſcopo viſitari, ſive Secularis, ſive Regularis ſit. ibid. & ſeq.4.
Eccleſiæ curatæ Monaſteriis & Religionibus annexæ, Ordinariorum authoritati, juriſdictioni, & viſitationi ſubſunt. p.53.8
Eccleſiæ Ordinis Militum S. Joannis, quibus animarum cura incumbit, in quibus Epiſcoporum authoritati ſubjiciantur. p.55.12.
Eccleſia nova nequit ædificari ſine licentia Ordinarii, ſive per Seculares, ſive per Regulares. p.56.14
Eccleſiarum Parochialium Eccleſiis principalibus, aut matricibus unitarum mutua officia, & harum in illas jura honoraria. p.82. & ſeq. 10
Eccleſiæ jura & immunitates aliæ divini, & incommutabilis juris ſunt, aliæ humani & Eccleſiaſtici, quæ recenſentur & diſcutiuntur. p.83. 1.2.& ſeqq.
Eccleſiæ quædam jura, & immunitates recenſentur, de quibus dubitatur an divini, an humani juris ſint. p.85. 4
Eccleſiaſticæ perſonæ prædia quibus exemptionibus à Poteſtatibus ſæcularibus, & quo jure gaudeant. ibid.& ſeq.5.6
Eccleſiarum unio duabus viis fieri poteſt, & quæ in Gallia recepta ſit. p.161. 11
Eccleſiarum ſtatus ſi per erectionem mutetur, quorum conſenſus requiratur, & cujus authoritate id fieri poſſit. p.162.13.14
Eccleſia Regularis ſi in Secularem, vel econtrà erigatur, cujus authoritate id poſſit fieri. p.163.15
Eccleſiarum inſtaurationi, & reparationi quinam contribuere teneantur, juxta uſum in Gallia receptum. p.244.& ſeq.2.3.& 4
Eccleſiæ ornatus & reparatio incumbit matriculariis: vide in verbo *Matricularii.*
Eccleſia aliquos actus etiam internos poteſt præcipere. p.263.9
Eccleſia debet conſecrari, de qua dubitatur an fuerit aliquando conſecrata. p.270.& ſeq.11
Eccleſia pœnas infligit tum ſpirituales, tum corporales. p.434.8
Eccleſiæ non licet pœnam ſanguinis ulli inferre. ibid.& ſeq.9
Eccleſia decernere poteſt multas pecuniarias. p.435.11
Eccleſia Gallicana nullum habet juriſdictionis territorium, ſolis exceptis feudalibus territoriis, quæ poſſidet. p.458.& ſeq.9
Eccleſiæ Gallicanæ poteſtas circa exequutionem propriarum ſententiarum & judiciorum. p. 459. 10. & 11
Eccleſiæ ædificia vendi non poſſunt, ſicut ſacræ veſtes, & vaſa ſacra. p.524. & ſeq.7
Eccleſiam ædificare nullus poteſt ſine conſenſu Epiſcopi loci in quo ædificanda eſt. p.603.1
Eccleſiam ædificans ad ſufficientem ejus dotationem tenetur. ibid.2
Eccleſia ædificata à quo benedici, vel conſecrari debeat. ibid.3
Eccleſia ſemel conſecrata quibuſdam in

in caſibus poteſt denuò conſecrari. ibid. & ſeq. 4. & 5
Eccleſia conſecrata, vel ſolùm benedicta, polluta quomodo ſit reconcilianda. p.605.14
de Eccleſiæ pollutione caſus quidam notabilis proponitur, & deciditur. p.605. & ſeq.16

Edictum.

Edictum Franciſci I. ad colligendam veriſimilem notitiam, & obviandum fraudibus recelantium obitum Beneficiariorum. p.204.24

Electio, & Electus.

Electionis Epiſcoporum antiqua & canonica forma non habet locum in Gallia. p.21.1
ad Electionem qui vocandi, & an abſentes ſuffragium dare poſſint, & quomodo. ibid.2. & 3
Electionis triplex modus. p.22.4
Electionis per ſcrutinium forma antiqua abrogata, & nova per Trident. ſubrogata. ibid.
Electio intra quod tempus ſit peragenda, & à Superiore confirmanda. p.22. 6
Electio ad Beneficia fons & principium eſt omnis ferè boni, aut mali advenientis in Eccleſia. p.120.1
Electio Canonica nihil juvat, niſi confirmetur: quod jus electo tribuat, & de aliis ad eam requiſitis. ibid. & ſeq.2
Electus, vel inſtitutus ab eo qui erat in quaſi poſſeſſione præſentandi, vel eligendi, non eſt à Beneficio removendus, etſi poſtea elector vel præſentans ſuis juribus excidant. p.148. 17
ad Electionem canonicam qui ſint vocandi juxta hodiernam Galliæ conſuetudinem; & quomodo per non vocatorum oppoſitionem irritetur. p.224.1.2
ad Electionem faciendam poteſt abſens legitimè impeditus procuratorem conſtituere aliquem de corpore ipſius Capituli. ibid.2
Electionis forma per ſcrutinium à Concilio Trid. abrogata. p.225. 5
ut Electiones omninò liberæ ſint & ſecretæ quoad eligentium perſonas & ſuffragia, valde intendit Concilium Trident. & antea providerat Concilium Lugdunenſe. ibid.& ſeq.7.& 8
Electiones meritò irritantur, ſi impediatur libertas ſuffragiorum, aut coarctetur numerus perſonarum paſſivi ſuffragii capacium. p.226.9
in Electione per compromiſſum tenentur compromittentes idoneum à compromiſſario electum acceptare: ſed Procuratores ſingulorum Conventuum ad Capitulum deputati non poſſunt compromittere ſine ſpeciali mandato, quantumvis habeant generale. ibid. & ſeq. 10. & 11
in Electione per compromiſſum duo neceſſariò requiruntur. p.227.12
Electio aſſumendi ad Præbendam Theologalem, vel Præceptorialem, ad quem pertineat. p.228.& ſeq.19
Electio Pœnitentiarii ſolius eſt Epiſcopi. p.229.20
Electio Aſſiſiorum, & Manſionariorum ad ſolum Capitulum pertinet. ibid.21
Electio ordinandorum, & Paſtorum Dominico gregi præficiendorum quàm cautè facienda. p. 610. & ſeq.9

Emphyteuta.

Emphyteuta non poteſt prædium emphyteuticum alienare inconſulto Domino directo. p.668.15

Emphyteutæ & vaſſallis pœnæ & jura communia. ibid.

Emphyteuta & vaſſallus in Gallia non incidunt in pœnam privationis, aut commiſſi ob omiſſam in alienatione denunciationem.p.668. & ſeq.16

an Emphyteuta liberetur, fundo emphyteutico pereunte in totum, vel pro parte. p.669.19

Emptio, & Emptor.

Emptionis definitio. p.651.3

Emptor & venditor eodem jure gaudent, dum viliùs emendo, & cariùs vendendo non excedunt juſtum pretium, quoad forum externum. ibid.& ſeq.4.& 5

Emptionis & venditionis contractus conſenſu partium perficitur, & rei traditionem tantùm ad ſui complementum requirit. p.653.8

Emptor rei furtivæ ad quid teneatur erga dominum ejus, cùm primùm ſcit, rem eſſe furtivam. p.656.14

Emptionis genus, quo mutuum cum augmento lucri ſupra ſortem cumulatum obtegitur, prorſus improbandum & uſurarium. p.657. 16

Emptor cenſus non tenetur ad ejus diminutionem, oblata parte pretii à venditore ad illum per partes redimendum. p.667.& ſeq.14

Vide *Cenſus*.

Epilepſia.

Epilepſia ante pubertatem contingens non facit locum irregularitati; ſecus verò epilepticæ affectiones poſt pubertatem contingentes. p.592.& ſeq.8.& 9

Epilepſia poſt ſuſceptos Ordines ſuperveniens an impediat ab eorum exequutione. ibid.& ſeq.

Epilepticus an celebrare poſſit.p.593. & ſeq.10

Epiſcopus.

Epiſcoporum poſtulatio quid ſit, & ad quid proſit. p.22.5

Epiſcopus electus, aut à Rege nominatus, ſed à ſuprema Sede nondum confirmatus; aut confirmatus, ſed nondum conſecratus, quid poſſit in Regno Galliæ. p.23.7

Epiſcopi conſecratio quomodo facienda, & à quibus, & de unctione in ea adhibenda. ibid.8.& 9

Epiſcopus electus, etiamſi ſit Cardinalis, conſecrationem ſuam differens negligenter, quomodo mulctetur. p.23.10

Epiſcopi ex præſcripto Trid. ſingulis trienniis ad Synodum per provincias convenire debent. p.25.15

Epiſcopis quibuſdam Suffraganeis Pallii uſus extraordinario privilegio conceſſus. ibid.& ſeq.16

Epiſcopus non poteſt extra propriæ Diœceſis fines contentioſam etiam in proprios ſubditos exercere juriſdictionem: ſecus de voluntaria. p.27.1

Epiſcopus in aliquibus caſibus poteſt aliquid etiam ad contentioſam juriſdictionem ſpectans, in alieno territorio exercere. ibid.2.3.& 4

Epiſcopus eſt competens judex criminis admiſſi in propria Diœceſi, vel Beneficii litigioſi in eadem ſiti. p.28.5

Epiſcopi ea poſſunt in ſuis diœceſibus quæ

quæ nec divino juri opponuntur, nec ſibi Papa reſervavit. ibid.6
Epiſcopi præcipuum officium in viſitatione diœceſis poſitum eſt.ibid.7
Epiſcopi poſſunt & debent Synodum diœceſanam quotannis convocare. p.29.10
de Epiſcoporum jure diſpenſandi circa cenſuras, irregularitates, matrimoniorum impedimenta non dirimentia, & circa vota. ibid. & ſeq. 11.12.& 13
Epiſcopus quandoque etiam in voto caſtitatis diſpenſare poteſt. p. 30. 14
Epiſcopus poteſt diſpenſare in voto reſervationis Papalis, ſi dubitetur an ſit obligatorium. p.31.15
Epiſcopus diſpenſans in voto Summo Pontifici reſervato, non perimit, ſed tantùm ſuſpendit voti obligationem. ibid.16
Epiſcopus poteſt diſpenſare in voto in alicujus gratiam emiſſo antequam ſit acceptatum, ſecus poſtea. ibid. & ſeq.17
Epiſcopus etſi nondum conſecratus, poteſt in votis diſpenſare ſtatim ac ab Apoſtolica Sede eſt confirmatus. p.32.20
Epiſcopus poteſt alienum ſubditum à triennio familiarem ordinare, & minores Ordines conferre Dominicis, & Feſtis per annum, ac quacunque anni die primâ Tonſurâ initiare ſuſcepturum mox Eccleſiaſticum Beneficium. p.33.1.& 2
Epiſcopus confirmatus, necdum conſecratus quaſdam poteſt Indulgentias concedere, & quædam jura pecuniaria ſubditis Eccleſiis, & Clericis imponere. ibid.& ſeq.3.& 4
Epiſcopis attributus titulus Apoſtolicorum Delegatorum eſt de jure ordinario, & ideo ab eis ad Papam non appellatur immediatè. p.34.5
Epiſcopi poſſunt ex cauſa prædicationem etiam Regularibus Exemptis interdicere, etiam in eorum Eccleſiis, & contra eos juridicè procedere. p.35.6
Epiſcoporum poteſtas qualis circa diviſionem, & unionem Beneficiorum. ibid.7.& 8
Epiſcopi ut Sedis Apoſtolicæ Delegati poſſunt facere uniones perpetuas Beneficiorum curatorum ſimplicium, ac Præbendarum, eaſque ad minorem numerum reducere. p.35. & ſeq.9
Epiſcoporum jura circa ſuppreſſionem, vel novam erectionem Parochiarum, & aliorum Beneficiorum; & circa Vicariorum creationem cum congrua portione. p.36. 10.11.& ſeqq.
Epiſcoporum poteſtas circa exequutionem omnium piarum diſpoſitionum, & viſitationem quorumcunque piorum locorum. ibid. & ſeq.14
Epiſcopus non poteſt coadjutorem conſtituere cum ſpe futuræ ſucceſſionis. p.37.16
Epiſcopus nec juriſdictionem ullam habet, nec jus viſitandi Regulares Eccleſias nullius Diœceſis, quantumvis curatas. p.39.& ſeq.4
Epiſcopi poſſunt limitatas ad certum tempus licentias audiendi confeſſiones ſecularium Regularibus exemptis concedere. p. 45. & ſeq. 13
Epiſcopi revocare poſſunt facultates

quas ipſimet Regularibus conceſſerunt audiendi Secularium confeſſiones. p.46.15
Epiſcopus Biterrenſis Diœceſim ſuam luſtrans, dum Minoritarum Conventualium Eccleſiam & contiguum cœmeterium viſitare aggreditur, commota à Franciſcanis plebe vi repellitur. p.47.15
Epiſcoporum poteſtas in Monachos integris ferè duodecim ſeculis abſoluta permanſit. p.49.1
Epiſcopi poſſunt ſubditos Regulares viſitare, & corrigere, quando eorum Prælati admoniti officio deſunt. p.53.7
Epiſcopi jus habent viſitandi quaſcumque Eccleſias quomodolibet exemptas. p.54.9
Epiſcopus poteſt denunciare Regularem exemptum in excommunicationem lapſum. ibid. 10
Epiſcopus appellatione remotâ componere poteſt controverſias inter quaſcumque Eccleſiaſticas perſonas de præcedentia ortas. p.55.11
Epiſcopus cognoſcere debet de lite adverſus Regularem in figura judicii terminanda, aut ſi Regularis extra Regulam deliquit. ibid. & ſeq.13
Epiſcopus, aut ejus Vicarius explorare debent voluntatem puellarum antequam ad habitum, vel profeſſionem religioſam admittantur. p.56. 17
Epiſcopus ut ſuſpectus recuſari non poteſt eo ipſo, quod ejus Vicarius, vel Officialis recuſabilis eſt. p.64. 13
Epiſcopus novum Vicarium Generalem conſtituendo, an priorem revocare cenſeatur. p.65.14
Epiſcopi extra Galliæ regnum degentes, Vicarios foraneos regnicolas conſtituunt. p.79.4
Epiſcopis etiam ante Epiſcopatum Monachiſmum profeſſis fas fuit prioribus Eccleſiæ ſeculis teſtamenta condere. p.112.& ſeq.4
Epiſcopis jamdudum de proventibus Eccleſiæ teſtari prohibitum fuit, quanvis poſtremis ſeculis hæc ſacra diſciplina conciderit. ibid.p.113
Epiſcopus poteſt Beneficium Regulare Seculari Clerico conferre. p.117. 4
Epiſcopus an ante poſſeſſionem Epiſcopatus adeptam, aut poſt ejuſdem reſignationem poſſit Beneficia diœceſis conferre. p. 126. & ſeq.4. & 5
Epiſcopus excommunicatus caret jure conferendi. p.127.6
Epiſcopus iniquam Vicarii Generalis collationem reparare poteſt digno Beneficium conferendo. p.128.8
Epiſcopis data eſt facultas certis quibuſdam caſibus, ut poſſint abſque ullo ad Sedem Apoſtolicam recurſu, Eccleſias & Beneficia certis penſionibus onerare. p.171.5
an Epiſcopis omnibus poteſtas competat ſtabiliendi Beneficiarias penſiones. ibid.& ſeqq.6. & 8
Epiſcopus an poſſit penſionem beneficiariam conſtituere, cujus onus etiam ad Beneficii ſucceſſores tranſeat, vivente adhuc penſionario. p.182. & ſeq.3.4
Epiſcopus quando Capitulo intereſſe cenſeatur tanquam Epiſcopus, vel tanquam unus ex Canonicis.p.236. 7

Epiſcopus proprius triplici ratione conſtituitur. p.351.5
ad Epiſcopum originis quod attinet duplex ex jure communi conſideratur origo. ibid. 6
Epiſcopus qui alterius Epiſcopi ſubditum laïcum clericali Tonſurâ citra licentiam initiavit, æquè ſuſpenſus eſt ac ſi alienum Clericum abſque dimiſſoriis ordinaſſet. p.352.9
Epiſcoporum ſacer ordo immediatè à Jeſu Chriſto inſtitutus ad regendam Eccleſiam. p.421.1
Epiſcoporum juriſdictio in omnes Fideles. p.422.2.& 3
Epiſcopi à ſecularibus non debent judicari: ubi de memorabili Conſtantini Auguſti, & Valentiniani etiam Auguſti facto in honorem Epiſcoporum. ibid.& ſeq.5
Epiſcoporum, & aliorum Eccleſiæ Prælatorum poteſtas: vide *Poteſtas*.
Epiſcopos plures ſortitus, ſi ab uno horum aliquem Ordinem ſuſceperit, non poteſt ad alios recurrere pro cæteris Ordinibus ſuſcipiendis. p.427.& ſeq.4
an Epiſcopus poſſit pecuniam exigere ad ſacrum & ſpirituale Beneficium peragendum, ad quod ipſe ex officio tenetur. p.523. 3
Epiſcopi poſſunt conſtituere penſiones ſuper Beneficiis propriæ collationis: ſed diſquiritur an hæc ſacra poteſtas integra penes Epiſcopos perduret, an per non uſum prorſus exoleverit. p.510.11.& 12
Epiſcopus in aliena diœceſi exiſtens quam poteſtatem habeat ad ferendas cenſuras. p.545.9
Epiſcopus in propria Diœceſi exiſtens qua ratione poſſit in alienum ſubditum cenſuras ferre. ibid.
Epiſcopi nullâ ſuſpenſionis, aut interdicti inflictivâ ſententiâ, aut conſtitutione ligantur, niſi ſpecialiter exprimantur. p.586.31
Vide *Suſpenſio*.
Epiſcopi poſſunt ab omni ſuſpenſione abſolvere, etiam quæ Papæ eſſet reſervata, dummodo ſit occulta. p.589.47
Epiſcopus non poteſt diſpenſare cum irregulari ex defectu, niſi in quibuſdam caſibus. p.591. & ſeq. 3
Epiſcopis non licet diſpenſare in quarto conſanguinitatis, vel affinitatis, necnon cognationis ſpiritualis prohibito gradu, ad matrimonium contrahendum. p.410. & 411.6
Epiſcopi tenentur reſidere in Epiſcopatu, & quanto tempore abeſſe poſſint: vide *Beneficiarius*.

Error.

Error nominis, aut falſa deſignatio non vitiat actum, nec reſcriptum, modò de re conſtet. p.207.11
Erroris impedimentum, vide verbo *Impedimentum*.

Ethicoproſcoptæ.

Ethicoproſcoptæ apud D. Joan. Damaſcenum quale genus hominum ſint. p.613.1

Euchariſtia.

Euchariſtia rationem habet Sacramenti & Sacrificii, ſed non conſtituitur in ratione Sacramenti, niſi per Sacrificium. pag.274. & ſeq. 1
in Euchariſtiæ Sacramento Chriſtus immolatur. ibid.& p.275.21

in

in Euchariſtia duplex diſtinguitur ſacrificium. p.276.3
ad Euchariſtiæ perceptionem requiritur præparatio quoad corpus, & quoad animam. p.278.1
de Euchariſtiæ ſumptione multa. p.281.& ſeq.
Euchariſtiæ ſumendæ an ſint capaces rationis uſu carentes. p.284.1
Euchariſtiam antiquis ſæculis tribuebat infantibus Eccleſia. ibid.2
Vide in verbo *Communio.*

Examen.

Examen ſub Ordinario debet præcedere ſumptionem poſſeſſionis Beneficii alibi impetrati. p.213.3
in Examine recuſatus appellare poteſt ad Superiorem qui debet inſtrui à recuſante de cauſis repulſæ. ibid. & ſeq.
Examen ad confeſſionem ſacramentalem prærequiſitum quale eſſe debeat. p.305.3
Vide *Confeſſio.*

Excommunicatio, & Excommunicatus.

Excommunicatione propter Clerici percuſſionem latâ remanente, tollitur ejus Papalis reſervatio.p.491. & ſeq.4
Excommunicatio nulla incurritur ex percuſſione Clerici vel Monachi, ſi fiat ab habente jus correctionis, dum non excedatur enormiter modus. p.494.12
Excommunicatio quid ſit, & quotuplex; & quibus bonis Eccleſiaſticis privet eam incurrentem. p.543. 2. & 3
Excommunicatio comminatoria, ſeu ferendæ ſententiæ, quomodo diſtinguatur ab excommunicatione latæ ſententiæ. p.544.4.& 5
Excommunicatio ſub ambigua formula lata, an potiùs ſit cenſenda ferendæ, quàm latæ ſententiæ. ibid. & ſeq.6
ad Excommunicationis ſententiam ferendam prærequiritur citatio. p.549.19
Excommunicatio præcipuè debet ferri in ſcriptura cum expreſſione cauſæ. p.550.21
Excommunicationis effectus octo recenſentur. p.551.& ſeqq.
Excommunicati vitandi quinam cenſeri debeant. p.552.& ſeq.3
Excommunicatio minor quid ſit, & quomodo incurratur.p.558. & ſeq. 1.2.& 3
Excommunicationis minoris effectus. p.559. & ſeq.5.& 6
Excommunicati litigantes abſoluti in Senatibus Gallicanis ad cautelam. p.569.12
Excommunicati in Gallia non excluduntur à litibus fori ſecularis propter excommunicationem, ſive actorum, ſive reorum partes ſuſtineant. ibid.
Excommunicationes reſervatæ in Gallia non receptæ, remanente tamen excommunicatione non reſervata. p.571.& ſeq.8. & 9

Expectativæ literæ.

Expectativæ odioſæ. p.16.3
Expectativæ omnes, & mandata de providendo damnata, & revocata. ibid.

Expenſæ.

Expenſæ in ultima ægritudine & funere factæ, privilegio gaudent ut omnibus aliis defuncti creditoribus præferantur. p.719.5

Expoſitus.

Expoſitus.

Expoſitus an habendus ſit pro legitimo, etiam quoad Ordines ſuſcipiendos. p.329.12

Extravagans.

Extravagans 1. de ſimonia, inter communes, decernens excommunicationem in eos qui pro ingreſſu Religionis aliquid dant, accipiunt, aut exigunt, non eſt recepta. p.520.& ſeq.17.& p.534.6

Extrema-unctio.

Extremæ-unctionis Sacramenti ſubjectum, materia, forma & effectus. p.345.1

ad Extremæ-unctionis materiam num requiratur de eſſentia Sacramenti, quod oleum ſit ab Epiſcopo benedictum. p.346.2

Extremæ-unctionis ſolæ quinque ſenſuum unctiones de neceſſitate exiguntur. ibid.3

Extremæ-unctionis eſſentia an perficiatur in qualibet unctione. ibid. & ſeq.4

Extrema-unctio conferri debet ei qui ſolius peccatorum remiſſionis capax eſt, etſi aliorum ejus effectuum incapax ſit. p.347.5

ad Extremam-unctionem diſpoſitiones requiſitæ quænam ſint. ibid.6

Extrema-unctio non debet iterari, dum perſeverat idem mortis periculum, & morbi ſtatus. ibid. & ſeq.7

de Extremæ-unctionis neceſſitate tam ex parte infirmi, quàm adminiſtrantis. p.348.8

Extremæ-unctionis Sacramentum miniſtrare ſoli Parocho licet, vel de Parochi licentia. ibid.9

F

Facultas.

FAcultates & licentiæ Regularibus conceſſæ Secularium confeſſiones audiendi, verbique Dei prædicandi, poſſunt ab Epiſcopis limitari, & prorſus adimi. p. 46. & ſeqq.14.15.16.& 17

Felicitas.

Felicitas, ſummumque hominis bonum in ſolius Dei fruitione conſiſtit. p.2

Feſtum.

Feſta quomodo celebranda: vide in verb. *Opus.*

Fidei profeſſio.

Fidei profeſſio ubi & quando facienda, & inſinuanda. p.214.4

Fidejuſſor.

Fidejuſſores perinde ac principalis debitor creditori ſunt obligati; & quando conveniri poſſit fidejuſſor non excuſſo principali debitore. p.635.5

Filiusfamilias.

Filiifamilias in pubertate conſtituti contrahere poſſunt de bonis caſtrenſibus, & quaſi caſtrenſibus; ſecus de profectitiis. p.626.1

Filiorumfamilias jura explorantur circa peculium caſtrenſe, quaſi caſtrenſe, profectitium, & adventitium. p.627.3.& 4

Filiifamilias de quibuſdam bonis diſponere & teſtari poſſunt, quanvis de patria poteſtate non exiverint. ibid.5

Filiofamilias aliquid lucrante in paterna domo, an lucra ad ipſum pertineant, an verò patri acquirantur.

rantur. p.628.6.& 7

Filiusfamilias nullam obligationem in Jure Civili contrahit ex mutuò accepta pecunia, dum erat in patria poteſtate. p.629.8

Filius.

Filiis etiam legitimis immediata ad paternum Beneficium ſucceſſio prohibetur, ad quam à ſolo Papa diſpenſari poſſunt. p.151.& ſeq.4.& 5

Filii erga parentes ad quatuor præcipuè officia tenentur: ubi de filiorum obligatione ſubveniendi parentibus in neceſſitate conſtitutis. p.615.7.& 8

Filius tenetur ob gravem parentum neceſſitaaem ab ingreſſu Religionis abſtinere, & ab ea exire; cum aliquibus tamen limitationibus. ibid. & p.616

Filii naturales & illegitimi quomodo ſuccedant in bonis tam paternis, quàm maternis. p.616.& ſeq. 12

Filius emancipatus liberum habet de bonis ſuis diſponendi arbitrium, tam inter vivos quàm mortis cauſâ, etiam ſine patris ſui conſenſu. p.627.5

Filius non tenetur credere matri eum adulterinum dicenti. p.713.2

Vide *Filiusfamilias.*

Filiis prioris conjugii optimè proviſum eſt per Imperiales Conſtitutiones & Gallicana Edicta, ne bonis ſibi competentibus per ſecundas nuptias fruſtrentur. p.708.8

Forum.

Forum ſortiri poteſt aliquis diverſis modis. p.426.& ſeq.1

Forum ratione domicilii quomodo quis contrahere poſſit. p. 427. 2. & 3

in Foro Eccleſiæ ſi Prælatus ſuſpectus ſit, ejus quoque Vicarius & Officialis abſtinere debet à cauſæ cognitione: & ad quem recurrendum ſit in cauſa ſuſpicionis Judicis ordinarii. p.430. & ſeq. 13. & 14

Frater.

Frater ſororem germanam dotare & alere tenetur, ſi aliunde non habeat; non tamen uterinam. p.618. & ſeq.15

Fructus.

Fructus, ſeu redditus Beneficii ſibi ſuperfluos non licet Clerico vel avarè reſervare, vel de iis ſive inter vivos, ſive poſt mortem diſponere aliter quàm ad pias cauſas. p.114.6.& 7.& p.240.8.& 9

Fructus Beneficii ſimoniacè accepti reſtitui debent ante omnem Judicis ſententiam. p.542.& ſeq.9

Fructus ex pignore percipere ſine ſortis diminutione permittunt Canones. p.646.15

Furtum.

Furtum ad mortalem culpam ſufficiens, & ad reſtitutionem obligans, quodnam ſit, vide *Quantitas.*

G

Gabella.

Gabella ſuper victualibus ad uſum familiæ neceſſariis impoſita an ſit juſta: vide *Vectigal.*

Galli.

Galli præſertim Eccleſiaſtici privilegio gaudent dum intra Regnum verſantur, ne extra ejus fines litigare cogantur. p.78.1

Generales

Generales Regularium.

Generales Ordinum Regularium extra Regnum degentes, nequeunt Francigenas Regulares ad ſe citare. p.79.3

Graduatus, & Gradus.

Graduatus intra ſemeſtre petere debet Beneficium vacans ſibi conferri. p.124.16

Graduati alii ſimplices, alii nominati dicuntur, & quod jus habeant ad Beneficia. p.138.2

ex Graduatis pluribus ſimul concurrentibus quis præferri poſſit. ibid. & ſeq.5

Graduati tam ſimplices quàm nominati, quid agere debeant, ut jure ſuo ad Beneficia non excidant. p.139.6

Graduatorum privilegia circa Beneficia in multis caſibus vacant. ibid. 7. & 8

Graduatorum tam ſimplicium quàm nominatorum jus ad Beneficium vacans ſex menſibus terminatur. p.140.9

Graduum defectus quaſdam ad Beneficia incapacitates parit. p.154. 16

Graduatorum nominatio extra Quadrageſimam facta eſt irrita; & hoc etiam tempore literas ſuorum graduum cum aliis atteſtationibus tenentur quotannis exhibere Collatoribus & Patronis Eccleſiaſticis, eaſque inſinuare, ſub pœna nullitatis pro illo anno. p.139.6

Graduatorum privilegium cedit mandatariis Apoſtolicis, & Indultariis Regiis de Senatu Pariſienſi, & privilegiis Regaliſtarum, & præventionibus Papæ. ibid.7

Graduati jus habent circa ſola Beneficia per obitum vacantia, non verò per reſignationem aut permutationem, neque ad primarias Eccleſiarum Cathedralium, aut Collegiatarum Dignitates. ibid. & ſeq.8

Gratia.

Gratia cui annectitur particula limitans, finitur morte concedentis. p.477.6

Vide *Privilegium*, *Conceſſio.*

Gravamen.

Gravamen irreparabile quodnam dicatur. p.472.20

H

Hæres, & hæreditas.

HÆredes Beneficiarii quos fructus Beneficii percipere poſſint, & quomodo eos inter ſucceſſorem in Beneficio dividere debeant. p.238. & ſeq.5.6

Hæredes Beneficiarii fructus Beneficii oblatos ſibi quocumque jure recipientes an peccent. p.240.8

Hæres Beneficiarii quos Beneficii fructus lege conſcientiæ ad pietatis opera deſtinare debeat, & intra quod tempus. ibid. p.241

Hæredes quæ Beneficiarii defuncti debita ſolvere, & onera ſubire teneantur. p.242.& ſeq.10. & 11

de Hæreditate uſurarii. p.705. 2

Hæres ad omnia defuncti onera tenetur; non verò hæredes ſigillatim in ſolidum. ibid.

Hæres ſuccedens in jura defuncti, ſuccedit etiam in onera, & una eademque perſona cum defuncto in Jure cenſetur. ibid.5

Hæres tenetur in conſcientia obtemperare

perare voluntati defuncti, quâ teſtamento expreſſit, ut faciat quod per Confeſſarium decernetur. p.705.& ſeq. 4.& 5
Hæredes legitimi ad ſucceſſionem ab inteſtato venientes, quinam ſint: ubi etiam de ſucceſſione in linea collateralium. p.709.11

Hermaphroditus.

Hermaphroditus poteſt ſecundùm ſexum prævalentem validum inire matrimonium; & ſi æqualiter ſit potens utriuſque ſexus, poteſt quem maluerit eligere ſexum, & ſecundùm illum nuptias inire. p.396.17
Hermaphroditus an poſſit ſemel facta electione ſexus variare, & ſecundùm novam electionem validè inire matrimonium. ibid.
Hermaphroditi conjugio quandonam liceat Parocho ſuam exhibere præſentiam. ibid.18

Homo.

Homo ſolus juris capax. p.11.1
Hominis primævâ innocentiâ perſiſtente, an fuiſſet introducta terræ diviſio, Regna, & Imperia. ibid.
Homini naturale eſt ut in ſocietate vivat multorum. ibid.p.12
Homines quomodo unum cum Deo fiant. p.265. & ſeq.1
Homines per Spiritus Sancti gratiam in filiorum Dei adoptivorum dignitatem & conditionem evehuntur. ibid.& p.266

Hypotheca.

Hypothecæ generalis & ſpecialis diſcrimen affertur, & quænam præferatur: & quæ ſit praxis circa hoc in provincia Provinciæ. p. 636. & ſeq.7
Hypothecaria actio: vide *Actio.*
Hypothecæ privilegiatæ recenſentur, quarum ſolutio priùs facienda eſt. p.720.8

I

Ignorantia.

Ignorantiæ multiplices diſtinctiones referuntur. p.560.1
Ignorantia rerum ad proprium cujuſque officium ſpectantium culpabilis eſt. ibid.2.
Ignorantia, inadvertentia & error poteſt quandoque in arte propria contingere citra culpam & offenſam Dei. ibid. & p.561
Ignorantia antecedens, concomitans & conſequens. ibid. & ſeq.3
Ignorantia culpabilis, tam juris, quàm facti, an excuſet à cenſura, vel irregularitate impoſita in pœnam. p.562. 4. & 5
Ignòrantia culpabilis, ſeu invincibilis, tam juris pœnalis, quàm facti, eximit ab omnibus cenſuris. p.563.6
Ignorantia irregularitatum an eximat ab incurſu earum. ibid.7
Ignorantia concomitans eſt immunis à cenſuris, imò etiam ab irregularitatibus ex delicto naſcentibus. ibid.& ſeq.8

Illegitimus, & Illegitimè natus.

Illegitimè nati regulariter ſunt Beneficiorum incapaces: ſed per Epiſcopi diſpenſationem minores Ordines & Beneficia ſimplicia ſuſcipere poſſunt; majores autem Ordines & Beneficia curata ſolo diſpenſante Papa. p.151.2
Illegitimis Jure prohibetur quale-

cumque tenere Beneficium in eadem Eccleſia, in qua patres ipſorum aliud habent Beneficium, aut aliquando habuerunt. p.152.5
Illegitimi cenſendi non ſunt quicumque nati extra matrimonium; nec nati ex conjugio in facie Eccleſiæ bona fide contracto, quanvis poſtea aliquod dirimens impedimentum detegatur: ſecus cenſendum de ſpuriis. p.415.13
Illegitimè natus fit capax ſacrorum Ordinum per Profeſſionem religioſam: ſed non Prælaturarum. p.592.6

Immunitas.

Immunitas Eccleſiaſtica triplex recenſetur, & præſertim de locali agitur. p.91.& ſeq.21.& 22
Vide *Eccleſia.*

Impedimentum.

Impedimenta matrimoniorum duplicis generis referuntur, & quænam ſint. p.368.1
Impedimentum ex voto caſtitatis, aut Religionis. ibid. & ſeq. 2. 3. & 4
Impedimentum catechiſmi quodnam. p.370.5
Impedimentum ex ſponſalibus cum alia perſona contractis. ibid.6
Impedimentum interdicti. ibid. & ſeq.7
Impedimentum matrimonii ex tempore prohibito ab Eccleſia.p.371.8
Impedimenta ex delictis non dirimentia. ibid.9
Impedimenta quatuordecim matrimonium dirimentia recenſentur. p.372.1
Impedimentum erroris explicatur. ibid.2.& p.373.3
Impedimentum criminis: vide *Crimen.*
Impedimentum diſparitatis cultus Jure Eccleſiaſtico introductum eſt. p.378.7
de Impedimento vis & metus. p.580. 1. & 2
Impedimenta Ordinis, ligaminis, & publicæ honeſtatis. p.385.& ſeq. 13.14.15.& 16
Impedimentum publicæ honeſtatis non ceſſat per liberam ſponſalium ex mutuo conſenſu diſſolutionem. ibid.& ſeq.17
Impedimentum publicæ honeſtatis uſque ad quem gradum pertingat. p.388.18.& 19
Impedimento publicæ honeſtatis locus eſt in matrimoniis clandeſtinis, ſecus verò in matrimoniis invalidis ex defectu conſenſus. ibid. & ſeq.20.& 21
Impedimentum impotentiæ: vide *Impotentia.*
Impedimenta matrimonium etiam ſub ratione Sacramenti dirimentia, num poſſint per Principes & Reſpublicas ſeculares induci. p. 398. & ſeq.2.3.& 4
Impedimentum raptus: vide *Raptus.*
in Impedimentis matrimoniorum duabus potiſſimùm de cauſis diſpenſari poteſt: & ex quibus cauſis diſpenſari poſſit in gradibus prohibitis. p.408.1
in Impedimentis matrimonii diſpenſari non debet ſine rationabili cauſa, nec quidquam pro diſpenſatione exigi. ibid.2
circa Impedimenta matrimoniorum quis regulariter diſpenſare poſſit, vel non. ibid.& ſeq.3

in Impedimentis matrimoniorum quandoque diſpenſare poſſunt Epiſcopi, & alii Ordinarii. ibid. & ſeq.

in Impedimentis dirimentibus circa matrimonia irrita, bonâ tamen fide contracta, viget poteſtas diſpenſandi Ordinariorum : ubi quid circa matrimonia contrahenda, re adhuc integrâ. p.409.4

in Impedimento conſurgente in quarto, aut tertio affinitatis, vel cognationis gradu, an poſſint Ordinarii in Regno Galliæ diſpenſare. p.410.5

in Impedimentis dirimentibus poſſunt ex juſta & rationabili cauſa diſpenſare Ordinarii, non ſolùm ad priùs contractum, ſed etiam ad contrahendum matrimonium, exceptis votis ſimplicibus, & abſolutis perpetuæ caſtitatis & Religionis. ibid.6

Impedimentum occultum quod ſit. p.413.10

Impedimentum conſurgens ex conſanguinitate in primo gradu lineæ rectæ & tranſverſalis,conſurgit ex jure naturæ, contra quod non poteſt Eccleſia diſpenſare; ſecus verò in gradibus affinitatis, niſi fortè in lineæ rectæ primo gradu. ibid. & ſeq. 11

Impedimenta non dirimentia diuturnâ conſuetudine abolita ſunt, exceptis votis ſimplicibus perpetuæ caſtitatis, Religionis, ſponſalibus præcedentibus cum altera vivente perſona, & Eccleſiæ interdicto. p.414.11

Impotentia.

Impotentia conſtituens impedimentum dirimens matrimonium quænam cenſenda ſit. p.389.1

Impotentia conſurgens ex nimio viri calore rarò conſtituit perpetuum matrimonii impedimentum.ibid.& ſeq.2

Impotentia alia perpetua, alia temporalis. p.390.3

Impotentia alia abſoluta, alia reſpectiva. ibid.

Impotentia perpetua & abſoluta matrimonium dirimit jure naturæ. ibid.4

Impotentia temporalis matrimonium non dirimit : & quid ſi poſt contractum matrimonium dubitetur an ſit perpetua, vel temporalis. ibid.& p.390.5

de Impotentiæ judicio per congreſſum conjugum in alienis ædibus. p.391.6.& 7

de Impotentiæ judicio per Senatum Gratianopolitanum. p.392.9

ex Impotentiæ cauſa ſeparati conjuges an jus habeant novum matrimonium contrahendi. p. 393. 10. & 11

Impotentia alia naturalis, alia ex maleficio diſtinguitur, ad elucidationem capitis *Laudabilem*, de frigid. & malef. & canonis *Si per ſortiarias*, 33. q.1. ibid.12

Impotentia ex maleficio perdurans poſt exactum triennium, præſumitur perpetua ſimul & reſpectiva ad priorem uxorem. p.394.13

Impotentia ſola quæ matrimonium antecedit, illud dirimit; ſecus verò poſt contractum matrimonium ſuperveniens. ibid. 14

de Impotentiæ judicio inſtruendo, in quo non eſt facilè mulieri conquerenti

renti credendum. p.397.19
in cauſa Impotentiæ ſi nullatenus probari poſſit mulieris intentio, & vir neget ſe impotentem, parteſque ad copulam requiſitas habeat integras & illæſas, viro potiùs quàm mulieri credendum eſt poſt præſtitum juramentum. ibid.20

Impubes.

Impubes qui quocumque modo Clericum vel Monachum percuſſit, poteſt per proprium Epiſcopum abſolvi. p.493.10
Impuberes an validè contrahant matrimonium, ſi in eis malitia ſuppleat ætatem, ubi malitiæ ſupplentis ætatem illuſtria exempla referuntur. p.395.15
Impuberes utriuſque ſexus in cauſis criminum admitti poſſunt in teſtes, novo jure Gallicano. p.485.34

Indultarius, & Indultum.

Indultum Regium circa Beneficia quid ſit in Regno Galliæ. p.131.1
Indultariorum Regiorum privilegia noviſſimè aucta. ibid.2
Indultarii Apoſtolici Regios; Regii verò Graduatos quoſcumque Univerſitatum excludunt. p.132.3
Indultarii, tam Regii, quàm Apoſtolici nullum jus habent ad Beneficia per reſignationem, aut permutationem vacantia. ibid. & ſeq.5
circa Indulta & Indultarios quæ praxis ſervetur in Gallia. p. 133. & ſeq.8.9
Indulta Regia quanvis collatori Beneficii ſignificata, non annullant poſteriorem vacantis Beneficii collationem, ſed collatorem adſtringunt ut Indultario provideat de penſione æqualis redditus collato Beneficio. p.134.10
Indultorum Regiorum jura pro Senatoribus, aliiſque Officialibus Pariſienſibus nunc toto Regno diffunduntur. ibid.
Indulta Regia pro felici ad Regnum adventu, ab Aulicorum ambitione, & adulatione introducta, quibus pluries Senatus Pariſienſis fortiter obſtitit. p.134.11
Indulta Regia, & Apoſtolica concedentis morte exſpirant. p.135.20
Indultarii Regii de Senatu Pariſienſi ſumpti præferuntur quibuſcumque Graduatis. p.139.7

Infamia.

Infamia ex delicto etiam putativo & præſumpto irregularem conſtituit. p.598.3
Infamia duplex. ibid.

Innocentia.

Innocentiæ ſtatu perſtante viguiſſent & bonorum diviſiones, & Regna. p.11. & 12

Inobedientia.

Inobedientia etiam pervicax & criminoſa à ſchiſmate diſtinguitur. p.97.5
Inobedientia erga Regulas Ordinis procedens ex contemptu mortalis eſt. p.99.9
Inobedientia circa materiam levem non excedit culpam venialem, ne quidem circa divina præcepta. p.104.18

Inſinuatio.

Inſinuationes variæ ad Beneficia Eccleſiaſtica pertinentes recenſentur, quæ Regum Edictis fieri jubentur. p.155.& ſeq.3

Inſinuationis genus quoddam eſt in Regno Galliæ, quo Graduati ad Beneficia Eccleſiaſtica aſpirantes adſtringuntur. p.156.4
in Inſinuationibus rerum beneficialium quæ exactè obſervanda ſint. p.465. & ſeq.8
Inſinuationum tempora, & alia multa requiſita. p.466.9
Inſinuationis edictum deſpectui habetur apud probos Judices, niſi præſumptio falſi, vel fraudis urgeat. ibid.

Intentio.

Intentio in Miſſæ celebratione, & precibus recitandis requiſita, quænam, vide verbo *Attentio.*
Intentio directa de procurando abortu fœtus inanimati, damnatur ut prohibita. p.600.8
Vide *Abortus.*

Interdictum.

Interdictorum poſſeſſoriorum ſpecies duæ diſtinguntur. p.453.2
Vide *Poſſeſſio.*
Interdictum Eccleſiaſticum quid, & quotuplex ſit; & quæ munia Eccleſiaſtica prohibeantur interdicti tempore. p.547.& ſeq.14.& 15

Intereſſe.

Intereſſe poteſt à mutuatario exigi, & de eo præſtando poteſt creditor ab initio paciſci. p.642.9
Intereſſe ex damno emergente & lucro ceſſante poteſt quandoque propter mutuum exigi. ibid.10
Intereſſe lucri ceſſantis an poſſit in mutuo exigi. p.643.& ſeq.11
Intereſſe poteſt in pactum deduci tribus concurrentibus conditionibus. p.644. & ſeq.13

Joannes de Poliaco.

Joannis de Poliaco errores damnati, & ab eodem execrati. p.295.9

Irregularitas.

Irregularitas quid & quotuplex ſit,& qui ejus effectus. p.591.1. & 2
Irregularitatum ex defectu novem ſpecies recenſentur. p.592.4
Irregularitati ex defectu locus eſt in energumenis, arreptitiis, dementibus, epilepticis & lunaticis.ibid. & ſeq.8
Jrregularitates variæ ex defectu animi & corporis. p.594. 11. 12. 13. & 14
Irregularitas ex defectu lenitatis quomodo, & à quibus contrahatur: ubi ejus exempla. ibid. & ſeq.16
Irregularitas an ab eo contrahatur qui ſomno vel furore correptus alium occidit; vel mentis compos aggreſſorem interimit cum moderamine inculpatæ tutelæ; vel etiam invaſorem alienæ vitæ. p.597.24
ut Irregularitas ex delicto contrahatur, requiritur mortale peccatum, & actus externus conſummatus. ibid.& ſeq.1.& 2
Irregularitas ex delicto multis modis contrahitur. p.598.4
Irregularitatem præcipuam ex delicto producit homicidii crimen: ubi diſtinctio inter mandantem, conſulentem, & exequentem homicidium. ibid.& ſeq.5
Irregularitas ex mutilationis delicto naſcens quâ mutilatione contrahatur. p.599.& ſeq.9
an Irregularitas contrahatur ex homicidio caſuali. p.601.10.11
Irregularitas contrahitur violando aliquam

aliquam cenſuram Eccleſiæ per Ordinis exercitium. ibid. 12

Irregularitas non contrahitur ex iteratione Confirmationis, vel Ordinis, ſed ſolius Baptiſmi. ibid. & ſeq. 13

an Irregularis cenſendus ſit is qui dubitat aliquid feciſſe, ex quo irregularitas non naſcitur. p.602.14

Irregularitatis dubiæ effectus tantùm ad ceſſationem à ſacro miniſterio extenditur. ibid.16

Itineratio.

Itineratio quocumque modo fiat, non eſt abſolutè diebus Dominicis & Feſtis prohibita, ſed tantùm ratione quarumdam circumſtantiarum. p.260. 5

Judex, & Judicium.

Judicibus aurea monita à Joſaphat Rege traduntur. p.3

Judex ſuo prævaricatur officio, ſi ſponte litis victoriam adjudicet Parti, cujus videt jus eſſe minùs probabile. p.323. & ſeq.7

an Judex Eccleſiaſticus poſſit reum crimen inficiantem torturæ addicere. p.435.12

Judex in tribus caſibus cenſetur reum ex Juris ordine interrogare. p.450.1

de Judicis recuſatione. p.460.1

Judex Eccleſiaſticus ſolus cognoſcit in Galliarum Regno de petitione congruæ portionis, & de præcedentiis Clericorum, ſive ſecularium, ſive regularium. p.461. 4. & 5

ad Judicem Eccleſiaſticum ſolum ſpectat cognitio judicii petitorii decimarum. ibid.6

Judex appellationis, ſi temerè appellatum ſit, non poteſt cauſam retinere, & prioris Judicis ſententiam authoritate ſua exequi. p.468.5

Judex à quo poteſt ulteriùs procedere, appellatione non obſtante, ſi non teneatur ei deferre. p.469.9

Judicis delegati poteſtas an exſpiret morte delegantis. p.476.1

Judicibus prohibetur ad loca ſe transferre in caſibus in quibus ſufficit expertorum & prudentum æſtimatio. p.484.24

Judex pretium accipiens pro ferenda juſta, aut injuſta ſententia, an ad reſtitutionem teneatur: vide *Condictio.*

Judicium probabile ab Ariſtotele vocatur opinio. p.323.6

Judicia nocte exerceri vetitum eſt Conſtitutionibus Eccleſiæ, contra morem Areopagitarum Athenienſium. p.437. & ſeq. 19

Judicium petitorium in cauſis Eccleſiaſticis, non aliis quàm Eccleſiæ Prælatis competit; poſſeſſorium verò ſibi arrogant Curiæ Regiæ in Gallia. p.454.4

Judicium poſſeſſorium nullatenus in Gallia poſſunt exercere Curiæ Regiæ circa proviſiones beneficiarias in Romana Curia in forma *Dignum* expeditas. p.462.& ſeq.1

Judicium in cauſa devolutarii quando exercere poſſint Judices Regii in Gallia. p.463.2

Judicium criminale: vide *Crimen, Criminalis cauſa.*

Juramentum.

Juramentum à Judicibus præſtandum & Advocatis Juſtiniani lege. p.3

Juriſdictio.

Juriſdictionis externæ actus Papæ re-

ſcripto demandatus cuinam committatur. p.20.16

Juriſdictio voluntaria, & contentioſa quomodo inter ſe differant. p.26.1

Juriſdictio completa & incompleta ad adminiſtrandum Euchariſtiæ Sacramentum, & à quo detur. p.289.1

Juriſdictio ad confeſſiones audiendas quibus, & quomodo ab Epiſcopis & aliis Ordinariis conferri debeat. ibid.& ſeq.2

Juriſdictio nunc vigens in Eccleſia ad confeſſiones audiendas, quomodo differat à priſtina. p.291. & ſeqq.

Juriſdictio contentioſa non poteſt extra proprium territorium ac diſtrictum exerceri; juriſdictio verò gratioſa & voluntaria poteſt exerceri à Judice exiſtente in alieno territorio. p.424.8

Juriſdictio interioris fori requirit characterem. ibid.9

Vide *Poteſtas.*

Juriſdictio delegata contentioſa finitur morte delegantis, re adhuc integra. p.478.8

Juriſprudentia.

Juriſprudentia canonica, & theologica diſciplina plura inter ſe communia habent, & in aliquo differunt. p.3

Juriſprudentia canonica dividitur in res Fidei, & in res quæ circa diſciplinam verſantur; jureque ſcripto, & non ſcripto conſtat. p. 3. & 4

Juriſprudentia canonica apud Romanum Tribunal incrementa ſuſcepit. p.7.4

Jus.

Jus Canonicum unde conflatum. p.6.1

Juris diviſio ab Ulpiano tradita rejicitur. p.10.1

Juris anima & legis eſt ipſa ratio. ibid.& p.11

Juris variæ diviſiones. p.11.2

Jus Civile quodnam dicendum. ibid.

Jus Canonicum quatenus à Civili differat, & cum eo conveniat. p.15.1

Jus Canonicum quid comprehendat. ibid.2

Juris Canonici tractatio in ſex libros diſtribuitur in hoc Opere. ibid. & ſeq.3

Jura in rebus lege non definitis permulta relinquunt judicantis arbitrio. p.326.9

de Jure Regio in populum. p.700. & ſeqq.

Vide *Vectigal.*

Juſpatronatus.

Juriſpatronatus poſſeſſio acquiritur cum titulo colorato, & bona fide poſſeſſoris per præſcriptionem, quam multæ præſentationes effectum ſortitæ roborarunt. p.143.& ſeq.14

Juſpatronatus per ſucceſſionem ad hæredes tranſmittitur, nullo habito ſexuum diſcrimine, & ſemper hæreditarium præſumitur, niſi de oppoſito conſtet. p.146.22

Iuſpatronatus etiam quoad proprietatem acquiritur per conſuetudinem præſentandi; & quid ad hanc conſuetudinem requiratur. ibid.& ſeq 24

Juſpatronatus tribus modis acquiritur. p.140.3

Juſpatronatus aliud Eccleſiaſticum, aliud Laïcum, & in quibus differant. p.141.4
Juſpatronatus Laïcum quomodo ab Eccleſiaſtico diſcernatur. p.142.8

Juſtitia.

Juſtitiæ definitio & diviſio traditur. p.603.1

L

Laïcus.

Laïcus in cauſa mortis vel mutilationis ex jure licitæ ſolam irregularitatem abſque peccato incurrit. p.595.18
Laïcus Chirurgiam, aut Medicinam exercens juxta regulas artis ſuæ, non incurrit irregularitatem, etſi membrum reſecet, aut reſecari mandet. p.596.21

Largitio munerum.

Largitiones munerum Religioſis quæ licitæ, vel illicitæ. p.106.5

Laudemium.

Laudemium ex emptione & venditione cenſus non debetur; ſecus verò in emphyteuſi. p.667.12

Legatum.

Legata pia relicta in teſtamento nullo & invalido ſuſtinentur,& ſolvenda ſunt ab hærede. p.706.5
Legata pia etiam non aditâ hæreditate debentur. ibid.

Legatus.

Legati ſtatuta non exſpirant ejus morte; quâ tamen exſpirat ejus ſubdelegati juriſdictio, niſi jam antea præceſſerit citatio: idemque dicendum de quomodocumque finita legatione. p.72.9
Legati & delegati diſcrimen. ibid.& ſeq.1
Legatorum Papæ tres diſtinguuntur differentiæ. p.73.2
Legati à Latere in quo conveniant cum veterum Romanorum Proconſulibus. ibid.3
Legatorum & Nunciorum Apoſtolicorum poteſtas quandiu duret, & ad quæ ſe extendat. ibid. 4. & ſeqq.
Legatus à Latere an poſſit beneficiarias penſiones imponere in provincia ſuæ legationis. p.174.12
Legatus an poſſit admittere reſignationem Beneficii ſub onere penſionis. p.184.7

Lex.

Lex humana ligat etiam ſecundùm conſcientiam. p.12.1
Legis conditiones requiſitæ,quarum, vel alterius harum defectu nullatenus ligat. p.13.2.& 4
Leges non receptæ an obligent. p.14.5.
Legis Aquiliæ capita duo. p.622.9
Leges civiles tuentur diſpoſitiones ultimæ voluntatis, quibus defunctus inutiliter de facultatibus ſuis diſpoſuit, dummodo de ipſius voluntate conſtet. p.625.& ſeq.7

Licentia.

Licentiæ Regularibus conceſſæ confeſſiones audiendi & concionandi, poſſunt ab Epiſcopis reſtringi, ad tempus limitari, & penitus auferri. p.46.& ſeqq.n.14. & ſeqq. ubi varii caſus circa hoc referuntur.

Lis.

Litis conteſtatio quomodo fiat, & qui ſint ejus effectus. p.428.7
Lite non conteſtata an procedendum

ſit aliquando ad auditionem partium, vel ad ſententiam definitivam; ubi etiam de Ordine judiciario. ibid.& ſeq.8.9

Litem conteſtari neceſſe non eſt ubi de plano proceditur, ac ſine ſtrepitu, & figura judicii. p.430.12

Lis quandonam conteſtata cenſeatur, tam Jure Gallicano, quàm communi. p.481.7

Litis ceſſio gratuita circa Beneficia litigioſa ab omni ſimoniæ labe pura eſt. p.509.8

Literæ.

Literæ gratioſæ & juſtitiæ quid ſint, & quomodo inter ſe differant. p.18.8.& 9

Vide *Reſcriptum.*

per Literas Apoſtolicas non poteſt quis ultra duas dietas extra ſuam diœceſim extrahi, niſi vel de Partium conſenſu impetrentur, vel aliter expreſsè in ipſis ſtatuatur. p.19.14

Literæ proviſionum beneficialium inſinuandæ ſunt apud tabularia Epiſcopalia, & intra quod tempus ab ipſarum data. p.212.1

Literæ ſubrogationis quid ſint, à quo obtinendæ, & quis earum effectus & vis. p.215.& ſeq.9.& 10

Literis ſubrogationis collitigantium obtentis à Papa intra menſem, neceſſe eſt præterea in Gallia obtinere literas Regias intra annum ad illarum effectum, hiſque peractis poteſt etiam aliquis tertius alias literas in Romana Curia impetrare cum clauſula, *ſi neutri*, *ſi nulli jus quæſitum ſit*, ut aliis deficientibus is ſubrogetur. p.216.11. & ſeqq.

Literæ dimiſſoriæ an exſpirent morte concedentis: vide *Conceſſio*, *Privilegium.*

Locus.

Loca exempta, & loca nullius Diœceſis, quantum in Jure differant. p.38.1

Loci ſacri pollutio: vide *Pollutio.*

Loci ſacri reconciliatio non eſt neceſſaria, ſi ejus profanatio non eſt publicè notoria. p.605.11

Lucrum.

Lucra à filiofamilias in paterna domo facta cui acquirantur: vide *Filiusfamilias.*

Lucrum ex re aliena particulari alicujus induſtriâ factum, quod dominus rei non feciſſet, cuinam acquiratur. p.661.& ſeq.1.2.& 3

Lucrum ceſſans quid ſit, vide in dictionibus *Damnum emergens*, & *Uſura.*

M

Mandatarius, & Mandatum.

Mandatarius Apoſtolicus decem dies habet ad eligendum, utrum è duobus Beneficiis vacantibus acceptare velit. p.121.6

Mandatarii Apoſtolici præferuntur quibuſcumque Graduatis, etiam in Beneficiis, quæ in Graduatorum menſibus vacant. p.139.7

Mandatum Apoſtolicum in jure frequens, & odioſum, quodnam. p.16.3

Mandata ſpontanea, & liberæ delegationes ſimplici notificata revocatione exſpirant. p.48.17

Mandata procuratoria ad reſignandum poſt anni lapſum, ut irrita rejicit

rejicit Cancellaria Romana. p. 124. 18
Vide *Expectative.*
Mandata Apoſtolica collatori Beneficii ſignificata, ad quid eum adſtringant. p. 134. 10
Vide *Indultarius*, *Indultum.*

Manuum injectio.

Manuum injectio in Clericum quâ pœnâ multetur; & qui in hac materia Clerici nomine comprehendantur. p. 491. 1. 2. & 3
Manuum injectio in Clericum triplex, & quæ excommunicationi ſubjaceat. p. 492. 5
Vide *Percuſſio.*

Mater.

Mater tenetur filium triennio majorem alere, & filiam dotare, ſi aliunde alimenta & dotem habere non poſſint. p. 618. 14
Matres jure ſcripto Romanorum ad ſucceſſionem filiorum admittuntur; ſed paulò aliter proviſum eſt in Gallia per Conſtitutionem Caroli IX. p. 708. 9
Mater adultera quæ filium adulterinum marito ſuppoſuit, ad quid teneatur. p. 713. 2

Matricularius.

Matricularii, ſive æditui conferre tenentur ad Eccleſiæ cultum & reparationem quas recipiunt eleemoſynas, quarum rationem reddere tenentur Ordinariis, aut horum delegatis, non verò Officialibus laïcis. p. 245. 6

Matrimonium, & Matrimoniales cauſæ.

Matrimonium inter Epiſcopum propriamque Eccleſiam interveniens quatuor modis diſſolvitur. p. 60. 1
Matrimonium quid ſit, quomodo initietur, ratificetur, & perficiatur. p. 355. 1
Matrimonium magis conſiſtit in animorum, quàm in corporum conjunctione. ibid.
ante Matrimonium denunciationes præmittendæ ſunt in Eccleſia. p. 356. 5
ex Matrimoniis clandeſtinis, fictis & ſimulatis nulla naſcitur obligatio ſponſalium. p. 358. 9
Matrimonii miniſter eſſentialis non eſt Sacerdos, ſed ipſi contrahentes. p. 360. 1. 2
Matrimonii materia proxima & remota quænam. p. 361. 3
ad Matrimonii validitatem utrum requiratur mutuus conſenſus ad copulam. p. 362. 5. 6
in Matrimonio quod præceſſit votum caſtitatis, perdurare poteſt dominium mutuum in corpora, ſed tamen ligatum & impeditum: ubi etiam de matrimonio Beatiſſimæ Virginis cum Sanctiſſimo Joſepho. ibid. & ſeq. 7
Matrimonium validè per procuratorem ante & poſt Tridentinum contractum eſt. p. 363. 1
Matrimonium per procuratorem contractum an validum ſit, ſi mandans poſt mandatum inciderit in amentiam quæ perduret quo tempore procurator contrahit. p. 364. 4
Matrimonium contrahendum ter in Eccleſia denunciandum. p. 365. 1
Vide *Denunciatio.*
Matrimonium quandonam contrahi poſſit, non præmiſſis denunciationibus. p. 367. 5
Matrimonium quandonam contrahi

poſſit, non præmiſſis denunciationibus. p.367.5

Matrimonium contrahendum impeditur aſſertione unius teſtis fide digni, & non ſuſpecti circa matrimonii impedimentum, donec oppoſitum probetur. ibid.6

Matrimoniorum impedimenta, vide *Impedimentum*.

Matrimonium illicitè contrahitur inter eos qui vovêre caſtitatem aut Religionem. p.368.2

Matrimonia tempore interdicti contrahi poſſunt. p.370.& ſeq.7

Matrimonia an penitus prohibeantur temporibus præſcriptis ab Eccleſia p.371.8

Matrimonium inter conſanguineas perſonas uſque ad quem gradum prohibeatur Jure Canonico,& in quibus poſſit diſpenſari. p.374.8. & 9

Matrimonium baptizatæ perſonæ cum non baptizata irritum eſt Jure Eccleſiaſtico; ſecus de matrimonio Catholicæ perſonæ cum hæretica. p.378.8

ut Matrimonium Catholicus licitè cum hæretica contrahat, an ſemper ſit neceſſaria diſpenſatio .ibid. & ſeq.9

Matrimonia Catholicorum cum hæreticis non debent permitti in Gallia. ibid.

Matrimonium ab infidelibus contractum an poſſit diſſolvi ab eo qui ad fidem convertitur, altero nolente ad fidem converti. p.379.10. & 11

ad Matrimonii vinculum non ſufficit conſenſus utcumque liber, & qualis metus ſufficiat ad eum invalidandum. p.381.5

ut Matrimonii promiſſio obliget, debet fieri cum voluntate ſe obligandi. 383.& ſeq.10

Matrimonium fictè promittens adhibito juramento emiſſo animo jurandi, quanvis careat intentione fictè promiſſi matrimonii contrahendi, tenetur nihilominus matrimonium illud contrahere: ſecus verò dicendum ſi fictum quoque eſſet juramentum. p.384. & ſeq. 11. & 12

Matrimonia ex defectu conſenſus invalida nullum pariunt publicæ honeſtatis impedimentum. p.386.21

Matrimonium ſenis planè decrepiti, vel ægrotantis morbo incurabili, an ſit validum. p. 394. & ſeq. 14. & 15

Matrimonium impuberum an ſit validum: vide *Impubes*.

Matrimonio contracto à puberibus, quomodo ſit computandum triennium experientiæ, ſi de eorum impotentia dubitetur: ubi de malitia ſupplente ætatem. p.395.16

Matrimonium clandeſtinum irritum eſt jure novo Concilii Tridentini. p.398.1.& p.402.& ſeq.7

Matrimonia filiorumfamilias abſque conſenſu parentum inita, Conſtitutionibus Regum in Gallia prohibita: ubi de vero intellectu Regiarum Conſtitutionum,& articuli 40. Bleſenſis circa hanc materiam. p.400.& ſeq. 4.5. & 6

Matrimonii nullitas proveniens ex defectu conditionum quas requirit articulus 40.Bleſenſis Conſtitutionis, nullatenus attingit ipſum Sacramentum. p.402.7

Matrimonia filiorumfamilias in quibus patris conſenſus non intervenerat, jure civili Romanorum irrita erant. p.403.8

in Matrimoniis filiorumfamilias neceſſarius eſt tutorum, curatorum, & proximiorum cognatorum aſſenſus in Regno Franciæ. ibid.9

in Matrimoniis liberorum non eſt neceſſarius præcedens & expreſſus parentum aſſenſus. p.404.10

Matrimonium abſque præmiſſis proclamationibus contractum, Bleſenſium Conciliorum articulo 40. decernitur invalidum: ubi de aliis requiſitis juxta prædictum articulum. ibid.11

ad Matrimonii validitatem an ſufficiat Parochi etiam inviti præſentia, etiam in Gallia. ibid.& ſeq.12

Matrimonium cui Parochus unius contrahentium aſſiſtit intra propriæ Parochiæ fines, validum eſt. p.406.18

ad Matrimonium contrahendum quis cenſeatur proprius Parochus. vide *Parochus.*

Matrimonio in gradibus prohibitis contracto vel conſummato, an indulgenda ſit diſpenſatio. p.412.8

ſi Matrimonium coram Parocho & teſtibus bona fide initum, comperiatur tandem invalidum propter aliquod dirimens impedimentum, neceſſe eſt, ut poſt impetratam diſpenſationem, aut impedimenti ceſſationem, Partes mutuum inter ſe denuò conſenſum renovent. p.412.& ſeq.8

Matrimonium per vim contractum ſpontaneâ cohabitatione convaleſcit. p.743.34

Matrimoniales cauſæ jure communi, & uſu Gallicano ad Eccleſiæ cognitionem pertinent. p.460. & ſeq.5

Medicus.

Medicus munus ſuum non implet, qui remedium efficacius quod ad manum habet, ægroto non exhibet, ut aliud adminiſtret, quod minùs probabiliter proderit. p.325 & ſeq. 3

Mendacium.

Mendacium officioſum non eſt licitum. p.441.& ſeq.9.& 11

Mendacii definitio juxta mentem Divi Auguſtini. ibid.10

à Mendacio excuſantur ſanctiſſimi homines in Scriptura laudati, etſi videantur mendacium protuliſſe. p.442.11

ad Mendacium fugiendum licitum eſt uti verbis amphibologicis, urgente juſta cauſa & ratione. ibid. & p.443. ubi aliquot Sanctorum doctrina, & facta circa hoc adducuntur.

Mendacium non eouſque devitandum eſt, ut ejus vitandi causâ publica fides violetur. p.446.1

Meretrix.

an Meretrix poſſit turpitudinis ſuæ pretium retinere: vide in dictione *Condictio.*

Meritum.

Merita ſolius Chriſti cunctis applicari poſſunt, aliorum verò ſoli operanti. p.344.5

Metropolitanus.

Metropolitanorum præeminentia, & juriſdictio in Suffraganeos Epiſcopos. p.24.15

Metropolitanorum jus totam provinciam, & ſuffraganeorum Diœceſes viſitandi

viſitandi valde imminutum, & ferè penitus ademptum. ibid.13

Metropolitæ poſſunt in tota provincia ſua Crucis vexillum ante ſe facere deferre. p.26.16

Metus.

Metûs minor cauſa ſufficit in fœmina quàm in viro. p.380.1

Metus : vide in verbis *Matrimonium*, *Impedimentum*.

Miniſter.

Miniſter minùs dignus quandonam digniori præferri poſſit , abſque peccato conferentis Beneficium. p.677.6

Vide *Beneficium*.

Minor.

Minor 25. annis de Beneficio proviſus capax eſt ad agendum in judicio ſine authoritate , vel aſſiſtentia tutoris vel curatoris. p.482.14

Miſſa.

Miſſarum applicatio an libera ſit Capellano vel Eccleſiæ Rectori , ubi non conſtat de certa Fundatoris intentione. p.250. & ſeq.8

Miſſa perpetua & quotidiana ſi fundata ſit , an adſtringatur Capellanus quotidie per ſe , vel per alium celebrare. p.251.9

Miſſarum quotidianarum fundatarum induciæ , & intermiſſiones diverſimodè à Summiſtis , & Canoniſtis aſſignantur. p.252.10

Miſſarum induciis abſque ſtipendii diminutione quandonam locus ſit. ibid. & ſeq.11

Miſſæ audiendæ præceptum quale à Chriſtianis exigat officium.p.261.2

Miſſæ auditioni an ſatisfaciat qui ſimul obligationi Divini Officii recitandi, vel injunctæ à Confeſſario pœnitentiæ ſatisfacit. ibid.3

Miſſæ audiendæ præcepro an ſatisfaciat qui tempore celebrationis ejuſdem Miſſæ peccata ſua ſacramentaliter confitetur. ibid.4

Miſſæ duas medietates à duobus Sacerdotibus audiens , an præcepto ſatisfaciat , vel qui ad breve tempus diſcedit , ut deferat candelas, vinum , aquam , aut ſimilia requiſita. p.262.5.6

Miſſæ audiendæ quænam pars omiſſa pertingat ad mortale. ibid.7

Miſſam celebrans tempore recitationis Officiorum Chori , non lucratur diſtributiones ejus Officii quod tunc in Choro canitur , niſi id fiat ex aliqua rationabili cauſa, approbante Prælato. p.162. & ſeq. 8. & p.490.8

Miſſarum ſtipendia quibus Sacerdos non ſatisfecit , aut quarum celebrationem nimis diſtulit, ita ut non profuerit ſecundùm intentionem ſtipem dantis , reſtituenda ſunt. p.683.18

Miſſæ valor triplex diſtinguitur.ibid. & ſeq.19

pro Miſſa unica non poteſt accipi duplex ſtipendium, quin teneatur Sacerdos onere reſtituendi. ibid.

Miſſarum votivarum ſtipendia , aut onera quotidiana : vide *Clericus*.

Miſſio in poſſeſſionem.

Miſſio ſolennis in poſſeſſionem Beneficii poſtremò requiritur , quæ tamen prærequirit ad conſiſtorialia Beneficia literas magni Sigilli Regii. p.214.5

Miſſionis in poſſeſſionem Beneficii forma , & ſubſequens inſinuatio. ibid. & ſeq.6

Miſſio

Miſſio in poſſeſſionem non eſt actus perſonalis, & fieri poteſt per procuratorem. p.215.7

Mobilia.

Mobilia cultui divino deſtinata, aut deſervientia ad neceſſarios uſus conſtitutorum in Sacris, pignori capi, vel diſtrahi non poſſunt: & quid de mobilibus agricolarum. p.485.31. & ſeq.

Monachus.

Monachi etiam ex levibus culpis poſſunt à Superioribus cauſâ correctionis, citra peccatum & excommunicationem percuti. p.494.12

Monaſterium.

Monaſterium inopiâ laborans poteſt abſque labe ſimoniæ paciſci ſuper alimonia ejus qui ſuam in Religione proſequitur admiſſionem, & cujus victui ſuppeditare non ſufficit, modò non plus petatur quàm opus ſit. p.515.6.& ſeqq.

Monaſteriis divitibus non licet paciſci titulo alimentorum ante admiſſionem poſtulantium: ubi quomodo in hac materia taxandæ ſint Monaſterii facultates temporales. p.518. & ſeq.12. & 13

Monialis.

Monialis futuræ voluntas ab Ordinario exploranda ante habitus ſuſceptionem,& profeſſionem.p.96.11

Moniales à quibus clauſura violata eſt, non poſſunt ab alio quàm à Supremo Pontifice abſolvi; ſecus tamen in Gallia. p.565.& ſeq.4

Monitorium.

in Monitoriis ad criminis teſtificationes eliciendas non debet reus nominari, niſi per voces individui vagi. p.551.24

Monitoria non ſunt pro re levi decernenda; & quæ taxatio ſit in hoc ſequenda. p.557.& ſeq.14

Mulier.

an Mulieres pro clauſura Monaſterii violata teneantur ad Supremam Sedem recurrere: vide *Caſus reſervati, Clauſura.*

Mulieribus in quibuſdam caſibus non competit exceptio Senatuſconſulti Vellejani: vide *Senatuſconſultum Vellejanum.*

Mulier in Galliæ Regno & vicinis quibuſdam provinciis ſe obligans pro liberando è carcere viro, non juvatur Vellejano. p.631.& ſeq.14

Mundus muliebris.

Mundus muliebris ad quem pertineat mortuo marito, an ad uxorem, an ad mariti hæredes. p.732.2

Munus.

Munera non ſunt ſemper præſumenda gratuita, præſertim creditori à debitore oblata. p.641.8

Munus à lingua, munus à manu, & munus ab obſequio: vide *Simoniacum pretium.*

Mutuans, Mutuatarius, & Mutuum.

Mutuanti quando licitum ſit aliquid ſupra ſortem accipere ratione periculi eam amittendi. p. 648. & ſeq. 1.2

an Mutuatarius teneatur ad aliquid ultra ſortem mutuatam. p.729.4

Mutuum quid ſit; quare ita dicatur; & quæ ſit materia circa quam verſatur. p.632. & ſeq.1.& 2

Mutui differentia ab aliis contractibus. ibid.2

Mutuum debere eſſe merè gratuitum. p.633.4

Mutuum implicitum & explicitum uſurarum copioſa ſeges: & quomodo mutuum palliatum & fœneratitium contrahatur. p. 658. & ſeq.2.& 3

N

Nepos.

NEpotes an ad avorum Beneficia immediatè admitti poſſint. p.151. & ſeq.4

Nepotes quomodo ad prædefuncti patrui ſucceſſionem ſimul cum avunculis admittantur; & an ex diverſis fratribus filii avunculo ſuccedant in capita, an in ſtirpes. p.709.& ſeq.12

Nominatio, & Nominatus.

Nominatus intra quod tempus petere debeat Beneficium vacans ſibi conferri. p.124.16

Nominationis jus ad vacatura Regni Beneficia Conſiſtorialia, Epiſcopatus & Abbatias Regi Galliæ attributum per Concordatum Bononienſe. p.135.1

Nominationi Regiæ ad Conſiſtoriales Regni dignitates locus eſt,ſive per obitum, ſive per reſignationem, ſive per juridicam depoſitionem vacent. ibid.& ſeq.2

Nominationi Regiæ an locus ſit quando Regni Dignitates vacant in Curia Romana. p.136.& ſeq.6

Novale.

Novale quid ſit in Jure Canonico, & cui accreſcant novalium decimæ. p.82.9

O

Obedientia, & Obedire.

OBedire Superioris ſubalterni mandato non licet contra voluntatem altioris Superioris.p.96.1

Obedire Superiori Eccleſiaſtico ſubditus non tenetur in tribus caſibus. p.97.2.3.& 4

Obedientia Poteſtati ſpirituali & temporali debetur,circa quam doctrina D.Thomæ affertur. p.97.& ſeq. 6.& 7

de Obedientia Superioribus Regularibus à ſubditis debita, traditur D. Bernardi doctrina. p. 101. & ſeq.14

Oblatio.

Oblationum nomine quæ comprehendantur, & quæ Parochis, quæ verò Eccleſiæ fabricæ, & ornatui cedant. p.256.8

Vide *Inobedientia*, & *Religioſus.*

Obligatio, & Obligatus.

Obligationes quæcumque centum librarum valorem excedentes, apud acta Notariorum redigi debent; nec admittitur probatio per teſtes, niſi in neceſſariis quibuſdam caſibus, etſi in his ſumma ſit minor quàm centum librarum. p.483.25

Obligationes quæ ad reſtitutionem non aſtringunt,recenſentur. p.614. & ſeqq.

Obligationis definitio. p.619.1

Obligationum fontes diſquiruntur ad Theologorum & Juriſconſultorum mentem. p.620.2

Obligatio ex pacto nudo. ibid.3

Obligationes ex Jure naturali & civili

vili permixtæ ex quatuor fontibus emanant. ibid.4
Obligationes ex quaſi contractu quæ. p.621.6
Obligationes ex delicto, & quaſi delicto. p.622.& ſeq.
Obligatio naturalis prævalet poſt factam ſolutionem, ne condicatur ut indebitum quod jure naturæ debebatur. p.630.9
Obligatio principalis debitoris extenditur ad fidejuſſores, & extraneos pignorum aut hypothecarum poſſeſſores. p.636.6
Obligati ad ratiocinia irregulares cenſentur. p.592.7

Oeconomus.

Oeconomus viduatæ Eccleſiæ datus non poteſt defuncti Prælati locationes reſcindere jure Regaliæ. p.243.12

Officialis.

Officialis Epiſcopi quis ſit, & quæ ejus munia. p.61.& ſeq. 1.& 2
Vide *Vicarius.*

Officium Divinum.

Officii Divini recitationi quinam adſtringantur, & in quibus caſibus ab ea obligatione eximantur. p.104.& ſeq.18
Officium Divinum nocturnum pariter & diurnum ſtudioſè & devotè recitari Eccleſia præcipit. p.263.9

Opinio.

Opinio, ſcientia, & dubium diſtingui ſolent in ſpeculativa, & practica. p.321.2
Opinio probabilior poteſt eſſe minùs tuta; & opinio tutior poteſt eſſe minùs probabilis. p.322.3
Opinio tutior & probabilior, quæ ſint. ibid.
ex Opinione probabili quandonam quis poſſit agere. ibid. & ſeq. 4. & 5
ex Opinionibus oppoſitis, quarum ſingulæ ſint probabiles, non licet eligenti præferre minùs probabilem, probabiliore relicta. p. 323. & ſeq.7
in Opinionum conflictu ſi ex utraque parte probabilitas æqualis appareat, quid agendum. p. 324. & ſeq.8
ex Opinionibus oppoſitis, ſi una quidem tutior eſt, & altera probabilior, licitum eſt ſequi probabiliorem. p.327.& ſeq.11
Opinio tutior ſemper eſt eligenda ubi Sacramenti conficiendi valor, vel alicujus animæ ſalus periclitatur. p.330.14
Opiniones ſcandaloſæ recentiorum aliquot ab Alexandro VII. damnatæ recenſentur. p.332. 333. 334.& ſeqq.
Opiniones aliæ ab Innocentio XI. damnatæ referuntur.p.337.& ſeqq.

Opus.

Opera feſtis diebus interdicta quænam, & quæ licita. p. 259. 1. 2. & 3
Operum ſervilium genera quatuor, quæ etiam Dominicis licita cenſentur. ibid.& ſeq.4

Ordinarius.

Ordinarii jus habent viſitandi clauſuras Monialium Exemptis tam Secularibus, quàm Regularibus ſubditarum. p.56.16
Vide *Epiſcopus.*
Ordinarii nullum jus habent circa proviſionem Beneficiorum certo alicui Monaſterio affectatorum,

ubi in commune vivitur. p.117.6
Ordinariis in Gallia non permittitur condemnatio in exilium, neque relegatio ad triremes. p.435.10
Ordinariorum juriſdictio circa delicta Regularium. p.436.13
Ordinariorum juriſdictio circa delicta Clericorum privilegiata limitatur in Gallia. ibid.14
Ordinariorum poteſtas circa diſpenſandum in impedimentis matrimonii : vide *Impedimentum.*
Ordinare , Ordinatus , Ordo.
Ordines alieno ſubdito ſine proprii Epiſcopi Dimiſſoriis conferri non debent : & quid de habente privilegium à Papa Ordines ſuſcipiendi à quocumque Epiſcopo. p.29.9
Ordinari nemo poteſt, nec etiam primâ Tonſurâ initiari,niſi à proprio Epiſcopo, vel de ejus licentia Literis Dimiſſoriis expreſſâ ; & quæ pœnæ incurrantur à ſecus facientibus, & à quibus abſolvi poſſint. p.68. & ſeq.1
Ordines an abſque diſpenſatione ſuſcipere poſſit ille , de quo dubitatur an ſit legitimus. p.329.12
Ordinis Sacramenti definitio traditur. p.348.& ſeq.1
Ordinum ſeptem ſpecies. ibid.
Ordines ſacri quinam. ibid.
Ordines omnes etiam minores vera & propria ſunt Sacramenta , juxta communiorem opinionem. p.350.3
Ordinis ordinarius miniſter eſt Epiſcopus. ibid.& ſeq.4
Ordinari nemo debet niſi per proprium Epiſcopum , aut cum ejus licentia, de qua conſtet per literas dimiſſorias. p.351.5
Ordinari poteſt abſque dimiſſoriis qui privilegium habet à Sede Apoſtolica ad ſuſcipiendos Ordines à quocumque Epiſcopo communionem Sedis Apoſtolicæ habente. ibid. & ſeq.8.
Ordinati cum falſis , fictis, aut fiduciariis titulis ſuſpenſionem incurrunt. p.352.10
Ordinati extra tempora à Iure ſtatuta , vel ante legitimam ætatem, ſuſpenſionem perpetuam incurrunt. ibid. 11
Ordinandorum ætas , & qualitates. p.353.13
Ordinationum tempora , & interſtitia. ibid.12.& 14
Ordinatus ab Epiſcopo qui ante Ordinum collationem proteſtatur ſe non intendere ordinare eos qui aliquem contra Canones defectum habent , cenſetur verè , & validè ordinatus , etſi conſcius alicujus talis defectus , ſine peccato tamen mortali, ſe ſiſtat ordinandum. ibid. & ſeq.15
Ordines plures ſimul ſuſcipiens , ſive ſacros , ſive minores , quam pœnam incurrat. p.354.16
Ordines ſacri & Sacerdotium validè conferri poſſunt infantibus baptizatis, & adultis , qui nec habent, nec unquam habuerunt rationis uſum. ibid. & ſeq.17
Ordinatus coactè, an validè ordinatus cenſeatur. p.355.18
Ordines minores recipiens ante legitimam ætatem , non incurrit ſuſpenſionem. p.578.7
Oſculum.
Oſcula , amplexus , & ſimiles tactus quando ſint peccata mortalia , vel non. p.418.& ſeq.2.3

Oſcula & amplexus, ſecluſo periculo pollutionis, non prohibentur inter ſponſos. p.419.3

P

Pactum.

PActum apud Ordinarium initum de ſolvendis expenſis olim factis in Beneficio compermutato, illicitum eſt. p.188.13
Pacta alia & circumſtantiæ permutationis, aut reſignationis illicitæ. ibid. & ſeq.14.& 15
Pactum legis commiſſoriæ poteſt apponi in contractu cenſus reſignativi: ſecus verò in contractu cenſus conſignativi. p.662.& ſeq.2
Pacta quæ contractibus ex contrahentium intentione adjunguntur, vim ordinariam ac legitimam contractuum extendere, vel reſtringere poſſunt. p.728.1
Pactum addictionis in diem, redemptionis, aut retrovenditionis, appoſitum in contractu emptionis & venditionis, quid operetur. p.729.5
Pactum legis commiſſoriæ approbatum in emptione, reprobatur in pignore. ibid.
Pactum tacitum citra ullam expreſſionem quandoque exurgit ex contractu. ibid.6
Pactum nudum an pariat actionem: vide *Actio*.
Pactum legis commiſſoriæ: vide *Emptio*, *Venditio*, *Uſura*.

Pallium.

Pallium extraordinario privilegio aliquibus Epiſcopis conceſſum eſt, ſed à talibus gratificationibus jam omninò ceſſatum eſt. p.25. & ſeq.
Pallii uſus ſoli Romano Pontifici ſemper & ubique licitus. p.26.15
Pallium dandi jus qui habeant. ibid.
Pallium perſonæ cohæret, & cum ea debet ſepeliri. ibid.

Papa.

Papa titulo præventionis jus habet conferendi univerſa Beneficia. p.125.1
Papa conferre poteſt quæcumque beneficia vacant in Romana Curia. ibid.
Papa ſolus poteſt Regularem perſonam de Eccleſia Seculari providere. p.117.4
Papæ duplex jus competit circa Beneficiorum Eccleſiaſticorum collationem. p.125.1
Papa acceptans reſignationem patris in favorem filii legitimi, cenſetur in ea diſpenſare. p.152.6
Papa ſolus poteſt Collegiatam Eccleſiam in Cathedralem erigere. p.163.16.
Papa poteſt diſpenſare circa regulam de infirmis reſignantibus, etiam in præjudicium Graduatorum, & Indultariorum Curiæ Pariſienſis. p.197.13
Papa poteſt tempus publicationi reſignationis præſtitutum prorogare. p.198. 3
quomopo Papa poſſit abſque delicto ſimoniæ permittere, & conſtituere penſiones, etiam cum obligatione illas largiore pecuniâ redimendi ſuper Beneficiis & Epiſcopatibus, de quibus pleno jure non providet. p.526. & ſeq.1.& 2

Parentes.

Parentum obligatio erga filios, & in

quibus caſibus non teneantur eos alere. p.616.10

Parentes liberos vivos ex priore conjugio habentes non poſſunt poſteriori conjugi, aut liberis ex poſteriori conjugio natis aliquid amplius relinquere quàm filiis prioris matrimonii, ſive per donationem, ſive per aliam diſpoſitionem. p.617.13

Parentes liberos habentes ex priori & poſteriori conjugio, quomodo debeant & poſſint diſponere de bonis tam priore, quàm poſteriore matrimonio conſtante acquiſitis. ibid.p.618

Parochia, Parochianus, & Parochus.

Parochia quid ſit, & quid requiratur ad Parochialem Eccleſiam conſtituendam. p.79.& ſeq.1

Parochiali Eccleſiæ vacanti ſtatim,& quammaximè fieri poteſt providendi ſunt idonei Paſtores. p.80.& ſeq.4.& 5

Parochus unicus ùnius Parochialis Eccleſiæ debet eſſe, & ſtabilis ad vitam. p.80.2.3

Parochi officium quale. p.81.6

Parochi jura circa oblationes & decimas quæ ex novalibus proveniunt. p.82.8.9

Parochi oppidorum muratorum conſtitui non debent in Gallia, niſi in Theologia, vel ſacris Canonibus Graduati. p.83.11

Parochus proprius quis cenſeatur, & quomodo acquiratur. p.405.13

Parochi quilibet locorum per quæ vagi tranſeunt, poſſunt ipſorum matrimoniis intereſſe : ubi quid circa hoc ſtatuerit Concilium Tridentinum. ibid.14

Parochus fœminæ ſæpiùs intereſt matrimonio, quando Partes ſunt diverſarum Parochiarum. ibid.15

Parochus proprius poteſt aſſiſtere matrimonio ſui Parochiani etiam in aliena Parochia & diœceſi,ſine licentia Parochi illius loci, extra tamen Eccleſiam Parochialem.ibid. & ſeq.16

Parochus proprius validè, licèt non licitè, poteſt Parochiani ſui matrimonio aſſiſtere contra Ordinarii prohibitionem. ibid.& ſeq.17

cum Parochis diſpenſari non poteſt, ut ſtudiorum cauſâ à ſua Eccleſia abeſſe poſſint. p.490.7

an Parochus poſſit pecuniam exigere ad ſacrum & ſpirituale Beneficium peragendum, ad quod ipſe ex officio tenetur. p.523.3

Parochiani adſtringuntur fabricæ domus Curionis : vide in verbo *Populus.*

Parochi quanto tempore poſſint à Parochia abeſſe, quin fructus amittant : vide *Beneficiarius.*

Pater.

Pater poteſt immediatè ſuccedere in Beneficium quod filius poſſedit. p.153.7

Patronus.

Patroni Eccleſiaſtici ſolùm, & non laïci, præſentatio per Papam poteſt præveniri, dummodo per expreſſam clauſulam eidem derogaverit. p.141.6

Patronus quanvis ad Beneficium idoneus, non poteſt ſeipſum præſentare. ibid.7

Patronus quomodo præſentationem facere poſſit, & intra quod tempus : ubi de forma præſentandi

di. p.142.& ſeq. 9.10.11. & 13

Patronus unus poteſt ab aliis compatronis, & proprio Procuratore præſentari. p.143.12

Patroni hæretici non per ſeipſos, ſed per Catholicos procuratores in Gallia præſentare poſſunt. p. 144. 15

Patronorum jura ſuſpenduntur, eiſque ad tempus derogatur in quibuſdam caſibus qui recenſentur. p.145.16.& ſeqq.

Patronis præter jus præſentandi alia jura competunt, quæ recenſentur. p.145.21

Patroni ſi plures ſint, quid requiratur, ut eorum præſentatio valeat. p.146.23

Patrono qui aliquem præſentavit, cujus præſentatio ex aliquo accidenti, quod nullatenus prævideri potuit, effectum non eſt ſortita, liberum eſt alium præſentare. p.147.26

Patronus non excidit jure nominationis, ſi citra ipſius fraudem prima non ſucceſſerit. ibid.p.148

Patronus pater poteſt proprium filium ad Beneficium præſentare. p.148.& ſeq.1.2

Paupertas.

Paupertas regularis & eſſentialis obligat quoſcumque Religioſos, non verò accidentalis, niſi hanc Regula quoque injungat. p.105.1

Peccator, & Peccatum.

Peccatorum numerus & circumſtantiæ quomodo ſint in ſacramentali confeſſione exprimenda. p.308.11. 12.13

Peccatum naſcitur ex conſcientia erronea in actibus etiam per ſe licitis. ibid.12

Peccatorum circumſtantias quanvis notabiliter aggravantes, non eſt neceſſe confiteri, dummodo ſpeciem non mutent. p.309.14

Peccator publicus quis ſit, & an ſit ei deneganda communio. p.286. & ſeq.3

Peccator occultus an ſit communione privandus. p.287.4

ut Peccatori publico publicè communio dari poſſit, quæ requirantur. p.288.& ſeq.7

Peccato alieno cooperans per actus de ſe licitos aut indifferentes, an peccet mortaliter: ubi de remigibus Chriſtianis apud Infideles captivis. p.693.& ſeq.9.& 10

Peccatum quomodo in confeſſione examinandum, vide *Confeſſio.*

Peculium.

Peculium triplicis generis diſtinguitur, & quodnam religioſæ paupertati adverſetur. p.105.2

Vide in verbo *Filiusfamilias.*

Penſio.

Penſiones ſuper Beneficiis ex tribus cauſis apponi poſſunt. p.170.3

ut Penſio ſuper Beneficio conſtituatur, quæ requirantur. p.171.4

Penſiones ſuper Eccleſiis, & Beneficiis in quibuſdam caſibus imponi poſſunt ab Epiſcopis. ibid.5

Penſio an extinguatur, ſi contingat Clericum penſione oneratum recipere Beneficium ſuper quo erat conſtituta penſio. p.172.7

Penſionem extingui aliud eſt, aliud conſolidari cum Beneficio. ibid.

Penſionis modus diverſimodè taxatur. p.173.9

Penſionis beneficiariæ redimendæ, & extin

extinguendæ modus quis licitus, & quæ diſpenſationes ad id requirantur. ibid.& ſeq. 10. 11

Penſionum reliqua ſolvere non tenetur ſucceſſor in Beneficio. ibid. 9

Penſiones beneficiariæ quibus modis finiantur, & extinguantur. p. 175. 15. & 16. & p. 176. 17. & ſeqq.

Penſionis onere ſolvendæ aſtringitur Eccleſia cùm Beneficii fructibus poſſeſſor juridicè privatur. p. 177. 23

Penſionem ſolvere tenetur ſucceſſor in Beneficio ſibi reſignato. ibid. 24

Penſiones beneficiariæ qua parte anni ſolvendæ ſint. ibid. & ſeq. 25. & 26

Penſiones beneficiarias olim pro re temporali habitas, in ſpiritualem ſtatum evexit Pius V. p. 178. 27

Penſionarius ad quæ Beneficii onera teneatur. ibid. & ſeq. 28

de Penſionibus ſuper Præbendis Eccleſiarum Cathedralium, vel Collegiatarum, aut Parochialium, & ſuper Beneficiis Curatis impoſitis tria edicit Ludovicus XIV. p. 179. 30

Penſionum reſervationes ſuper Præbendis Eccleſiarum Cathedralium, Collegiatarum, aut Curatarum, certis limitibus Edicto Regio n Gallia coërcentur, earumque abuſus reſecatur. p. 179. & ſeq. 1

penſiones beneficiarias ab Epiſcopis conſtitutas quas approbent, quaſve ut irritas & ſimoniacas rejiciant Curiæ Regni Gallicani. p. 181. & ſeq. 1

Penſionum reductio qualis admittatur in Gallia. p. 182. 2

Penſiones ab Epiſcopis conſtitutæ an tranſeant ad Beneficii ſucceſſorem, vivente adhuc penſionario: an verò extinguantur morte illius, cui primùm impoſita fuit ſolvendæ penſionis obligatio. ibid. & ſeq. 3. 4

Penſiones beneficiarias ab Epiſcopis, aut inferioribus Prælatis conſtitui permittentes Canones ſacri referuntur. p. 183. 5

Penſiones beneficiarias approbandi cauſæ in ſolis Romanorum Pontificum proviſionibus Gallicano uſu receptæ, tres referuntur. p. 184. 8

Penſiones Eccleſiaſticæ an pro beneficiis habeantur, ut in impetrationibus earum mentio ſit facienda. p. 246. 2

Penſio permulta cum Beneficio communia habet, non tamen appellatione Beneficii continetur. p. 247. & ſeq. 3

Penſionis expreſſio neceſſaria eſt dum impetrandum eſt reſcriptum in forma pauperum, & dum aliquis vult novæ penſionis gratiam impetrare. p. 248. 4

ut Penſio ab Epiſcopo ſuper Beneficio impoſita valeat, quæ requirantur. p. 511. 13

Penſio terminos à Canone, vel conſuetudine præfixos excedens, ad terminos à jure præſcriptos eſt reducenda. p. 512. 14

Penſionum quæ ex aliquo Beneficio percipiuntur, tres ſpecies referuntur. p. 528. & ſeq. 4

Penſio laïca quæ propter aliquod miniſterium temporale tribuitur laïco, ſive Clerico de bonis Eccleſiæ, poteſt redimi, atque etiam pretio

pretio vendi ſine ſimonia. p.529.5

Penſionis onus impoſitum in Beneficii ceſſione, vel renunciatione, addito pacto, ut ſtatim, vel paulò poſt aliquâ ſummâ oblatâ integrâ, penſio redimatur, ſimoniacum cenſetur. ibid. & ſeq.

Penſio ſuper Beneficiis impoſita à Papa abſque juſta cauſa, an ſit ſimoniaca: vide *Papa*.

ſi Penſio Clericalis pretio in alium transferatur, aut per anticipatas ſolutiones extinguatur, an excommunicatio incurratur. p.533.4

Penſiones annuæ in perpetuum piis locis relictæ an habeant vim indeficientem, & quamcumque præſcriptionem excludant. p.716. & ſeq.9

Vide *Beneficiarius*, *Clericus*.

Penſio alimentaria filiorum ex bonis paternis, vel maternis deducenda, omnibus aliis creditoribus eſt præferenda. p.719.5

Percuſſio, & Percuſſor.

Percuſſio levis Clerici quænam cenſeri debeat. p.492.6

Percuſſio gravis, aut mediocris Clerici potiùs cenſenda eſt quàm levis in re ambigua. ibid.& ſeq.7

à Percuſſione gravi, aut mediocri Clerici quis abſolvere poſſit. p.493.8

à Percuſſione quacumque Clerici, vel Monachi poſſunt aliquæ perſonæ abſolvi. p.494.11

Percuſſores Clerici vel Monachi urgente neceſſitate ab Epiſcopo, vel Sacerdote abſoluti, ratione impedimenti adeundi ſupremam Sedem, an ceſſante impedimento teneantur ſupremum Pontificem adire. ibid.13

ſi Percuſſio Clerici ſit occulta, nec in forum deducta contentioſum, nullibi neceſſe eſt convenire ſupremam Sedem pro abſolutione. p.495.14

Perjurium.

Perjurium nullum eſt ſine mendacio, & notabilis circa hoc aliquot Sanctorum Patrum doctrina refertur. p.443. & ſeq.12. & 13

Permutatio.

Permutationes Beneficiorum licitæ, & à quibus admitti poſſint. p.185.1

ad Permutationes Beneficiorum quæ requirantur. ibid. 4. & p. 186. 5. & 6

Permutatio Beneficiorum, ſive conformium, ſive difformium, valida eſt. p.186.7

in Permutationibus Beneficiorum conditiones, & pactiones aliquando apponuntur, quæ pravitate ſimoniaca fœdantur: aliæ etiam quæ non aliter validæ ſunt, niſi ſummi Pontificis diſpenſatione roborentur. p.187.& ſeq.11.12.13

Permutationes Beneficiorum fraudulentæ quæ cenſeantur. p.188. & ſeq.14

Permutatio certi Beneficii cum alio incerto, & indefinito paris proventus, nunquam confirmatur à Papa, nec debet ab Ordinariis admitti. p.189.15

Vide *Beneficium*.

Permutatio Beneficiorum, & renunciatio quandonam ſimoniaca ſit: vide *Simonia*.

Philoſophus.

Philoſophorum Ethnicorum ducentæ octoginta-octo fuere de ſummo

hominis bono ſententiæ, ex quibus unica ſola vera eſt. p.1

Plebanus.

Plebanus in jure quis dicatur, & quid ſit Plebania. p.150.4

Plato.

Plato ſingulari felicitate ingenii notitiam ſummi boni aſſequutus eſt. p.2.

Pœnitens, & Pœnitentia.

Pœnitentiæ falſæ, quibus nulla eſt impertienda abſolutio, quæ ſint juxta Canonem 22. Lateranenſis Concilii. p.344.& ſeq.5

Pœnitens qui Confeſſarium accerſiri mandavit urgente mortis periculo, & antequam advenerit loquelam amiſit, an abſolvi poſſit. p.316. & ſeq.6.& p.318.9

Pœnitens abſolvendus non eſt, in quo nulla præceſſerunt petitæ confeſſionis, aut contritionis à Sacerdote perſpecta, vel à circumſtantibus atteſtata ſigna. ibid.10

Pœnitens confitens in aliena Diœceſi an poſſit abſolvi à caſibus reſervatis in propria Diœceſi, ſed non in ea in qua confitetur. p.318. & ſeq.1

Pœnitens confitens in aliena diœceſi remittendus eſt ad proprium Superiorem pro abſolutione ab excommunicationibus reſervatis, ſive ſint à jure, ſive ab homine. p.319.2

Pœnitens oblitus alicujus peccati reſervati, & in confeſſione abſolutus ab habente facultatem abſolvendi à reſervatis, poterit in alia confeſſione abſolvi ab iiſdem caſibus reſervatis oblitis per alium Sacerdotem approbatum, quanvis careat facultate abſolvendi à reſervatis, dummodo cum bona fide accedat, & ſciens & volens non abutatur confeſſione. ibid.& ſeq.3. & 4

Pœnitens qui non vult deſiſtere ab opere quod ſecundùm probabilem piorum & doctorum, nec ab Eccleſia reprobatam opinionem eſt licitum, eſt abſolvendus, quanvis minùs probabilis videatur Confeſſario. p.329.& ſeq.13

Pœnitentiæ Sacramentum adminiſtratur per modum judicii, & requirit cauſæ cognitionem & juriſdictionem completam. p.289.1

Pœnitentia ut Sacramentum ex quibus conſtet. p.297.1

Pœnitentiæ Sacramenti forma eſt abſolutio per Sacerdotem collata. ibid. & ſeq.

Pœnitentiæ Sacramentum nullus poteſt ex ſola vi ſui Sacerdotii adminiſtrare. p.289. & ſeq.2

Pollutio.

Pollutio voluntaria, aut voluntaria in ea delectatio ita divinâ lege prohibentur, ut nulla cauſa poſſit has reddere licitas. p.419.4

Pollutio prævifa an poſſit permitti. ibid.& ſeq.5

Pollutio loci ſacri non contingit, niſi vulnus fuerit receptum in loco ſacro. p.604.10

Pollutione loci ſacri notoriâ factâ, nefas eſt divina in eo Officia peragere: & quid ſi profanatio contingat dum Miſſa celebratur. p.605.13.

Populus.

Populus quomodo contribuere teneatur reparationi Eccleſiæ, & fabricæ domus Curionis. p.346.& ſeq. 4.& 5

Portio.

Portio.

Portio congrua perinde ac alimenta non patitur dilationem, & peti poteſt ab ipſo litis initio per proviſionem. p.255.6

Poſſeſſio, & Poſſeſſor.

Poſſeſſionis cauſa dividitur à cauſa proprietatis quoad controverſias Eccleſiaſticas in Gallia: & vide quomodo intelligatur. p.454.3

Poſſeſſionis tempora inter emptorem & venditorem, inter defunctum & hæredem continuantur in civilibus: ſecùs verò in pacifica Beneficii poſſeſſione. p.464. & ſeq.3

Poſſeſſor condemnatus ad dimittendam poſſeſſionem quomodo multetur, ſi poſt duodecim dies ſignificatæ ſententiæ non obtemperaverit. p.484.29

Poſſeſſor bonæ fidei deſinit bona fide poſſidere ſtatim ac novit rem quam poſſidet eſſe alienam; & ad quid teneatur ſi eam vendiderit, aut alteri donaverit. p.699. & ſeq. 7. & 8

Poſſeſſor rei alienæ an teneatur ad reſtitutionem fructuum bona fide perceptorum. ibid.8

Poteſtas.

Poteſtas Prælatis Eccleſiæ à Deo duplex conceſſa, & ad quid utraque referatur. p.423.6

Poteſtas utraque, ordinaria & delegata, exerceri poteſt & attribui tam in interno foro, quàm in externo. p.424.7

Poteſtas duplex confertur in Sacerdotis ordinatione. ibid.9

Poteſtas Clavium duplex. ibid.

Poteſtas juriſdictionis interioris requirit characterem, ſed non poteſtas exterioris juriſdictionis. p.424. & ſeq.9.& 10

Poteſtas confertur per modum juriſdictionis, quando eligitur non tam perſonæ induſtria, quàm ejus officium. p.425.11

Poteſtas delegata quandonam ſubdelegari poſſit. ibid.& ſeq.11. & 12

Præbenda.

Præbendæ Theologales & Præceptoriales idoneis conferri debent; ſed in hoc abuſus quidam invaluit deplorandus. p.228.19

Præbendæ nomine quæ comprehendantur. p.235.2

Præbendarum Capitularium vacantium proviſio ad quem de jure pertineat. ibid.3

Præbenda Capitularis ſi duobus, uni per Epiſcopum, alteri verò per Capitulum conferatur, neutri acquiritur; & quid ſi ſeorſim ab uno ex duobus conferatur. ibid.4.5

Præceptum.

Præceptum charitatis erga proximum, aut ab alia virtute manans non parit reſtituendi obligationem, ſi violetur: ubi de hac materia varia exempla. p.614. & ſeq.

Præceptum de honorandis parentibus inter primam & ſecundam tabulam medium collocatum. p.615.7

Prælatus.

Prælati Regulares jus habent conferendi Beneficia ſuæ juriſdictioni ac diſpoſitioni ſubjecta. p.128.9

Prælati Eccleſiaſtici quibus ex cauſis ſuſpendantur: vide *Suſpenſio.*

Præſcriptio.

Præſcriptio in favorem Eccleſiæ introducta quo tempore finiatur; &

unde centenaria ortum habuerit. p.160.& ſeq.10

Præſcriptiones rerum Eccleſiæ intereſt valde non eſſe longiores. ibid.

Præſcriptio introducta eſt in bonum publicum, quietem civium & familiarum. p.715.6

ad Præſcriptionem legitimam requiſitæ conditiones recenſentur. ibid.7

de Præſcriptione rerum Eccleſiæ ſcitu digna. p.716.8

Præſcriptiones prolixas introducere periculoſum, & hominum nequitiæ expoſitum. ibid.9

Præſcriptiones centenariæ piis locis indultæ, flagitiosè emptæ & venditæ. ibid.& ſeq.

Præſentatio, & Præſentatus.

Præſentatio facta inſinuanda eſt apud acta Eccleſiaſtica. p.143.11

Præſentatum inſtituere non debet Ordinarius, niſi præſentati capacitatem exploraverit. p. 145. 20

Pæſentandi conſuetudine quomodo juſpatronatus præſcribatur. p.146. & ſeq.24

Præſentatio, quæ effectum non eſt integrum ſortita, poteſt à Patrono iterari. p.148.26

Vide *Juſpatronatus*, *Patronus*

Præſul.

Præſulum Gallicanorum nimia in diſpenſando ad nuptias non ſolùm contractas, ſed etiam contrahendas licentia perſtringitur. p.410.& ſeq.6

Præventio.

Præventionis jus Papæ competens, per Concilium Baſileenſe abrogatum, & per Concordatum inſtauratum, quale ſit. p.204.1

Præventionis jus competit Legatis Apoſtolicis,ſed non Nunciis. ibid. 2

Præventio ceſſat ſi coram Ordinario res inchoata ſit, quanvis nondum Beneficium collatum. p.205.3

Præventio valet contra Patronum Eccleſiaſticum, ſed non contra laïcum. ibid.4

Præveniri poſſunt Graduati & Indultarii, etiam poſt inſinuationem indulti, ſed non poſtquam Beneficium vacans requiſiverunt. ibid.5. & 6

Præventioni non eſt locus contra Cardinales Ordinarios, ne quidem in Beneficiis Patronatus Eccleſiaſtici, nec ubi conjunctim Cardinali cum Capitulo, aut Monaſterio jus conferendi, vel inſtituendi competit. p.205.& ſeq.7

Præventio tam Papæ, quàm inferiorum Collatorum non admittitur ubi ſtatuto, conſuetudine, vel privilegio diviſum eſt jus conferendi inter Papam & Epiſcopum vel Abbatem; vel inter Epiſcopum vel Abbatem, & Capitulum. p.206.8

Presbyter.

Presbyteros alienæ Diœceſis ſine literis commendatitiis non eſſe recipiendos. p.609.5

Vide in verbis *Clericus*, *Sacerdos.*

Pretium.

Pretium ſimoniacè acceptum pro re ſpirituali,cui ſit reſtituendum, non data re promiſſa. p.539.1

Pretium ſimoniacè & injuſtè acceptum reſtituendum eſt illi qui inculpabiliter, neque liberè dedit, etiamſi res ſpiritualis fuerit ei collata. p.540.2

Pretii

Pretii ſimoniacè accepti reſtitutio non præcipitur, niſi per modum pœnæ, & in tribus caſibus. ibid.3
Pretium rerum venalium quotuplex. ibid.4
Pretium legitimum conſiſtit in indiviſibili. ibid.
Pretium vulgare habet ſuam latitudinem: ubi an liceat illud ſupergredi, vel minuere; & ad quid teneatur hæc faciens. ibid.
an Pretia rerum propter peculiarem affectum dominorum poſſint ad libitum augeri. p.652.6
an Pretium pro turpitudine & ſimilibus flagitiis acceptum reſtitui debeat: vide *Condictio*.

Princeps.

Principes conſtituti ſunt propter populos, non populi propter Principes: ubi de mutua populorum & Principum obligatione. p.700.& ſeq.1
Vide *Vectigal*.

Privilegium.

Privilegia à Principe ſive Seculari, ſive Eccleſiaſtico conceſſa, ſtrictè ſunt interpretanda. p.16.2
Privilegium ritè obtentum non ceſſat morte, vel amotione concedentis: & quid ſi ei particula limitans adjecta fuerit. p.477.10
Privilegia externi quidem fori, ſed non contentioſi, an expirent morte concedentis. p.479.9
Vide *Conceſſio*.

Probabilitas.

Probabilitatum fontes gemini indicantur, quarum una interna, alia externa dicitur. p.331.15
Vide *Confeſſarius, Opinio, Pœnitens*.

Procuratio.

circa Procurationes in viſitatione debitas mens Eccleſiæ proponitur. p.523.& ſeq.4.& 5

Procurator.

Procuratoris ad matrimonium conſtituti requiſita quænam ſint.p.364. 2.3
Procurator miſſus ad ſuſcipiendum infantem de ſacro Fonte, an contrahat cognationem ſpiritualem, an verò mandans. p.375.11.& 12

Profeſſio.

Profeſſio Regularis, quæ eſt medium ad perfectiorem vitam adductivum, prorſus libera & ſpontanea debet eſſe. p.92.1.2
Profeſſio in ſtrictioris obſervantiæ monaſteriis ætatis annum 18. requirit. p.93.3
Profeſſionem religioſam invalidare poſſunt ſinguli ex ſex defectibus qui recenſentur. ibid.5
à Profeſſione quomodo poſſit ſive intra, ſive poſt quinquennium reclamari. p.94.6.& 7
Profeſſio tacita à Jure communi admiſſa, quæ tribus modis fieri poteſt, nullatenus in Regno Galliæ recepta. p.95.9.& 10
ad Profeſſionem nullus admittendus, nec ad Habitum Regularem, cujus voluntas non fuerit ab Ordinario loci explorata. p.96.11

Propoſitio.

Propoſitiones per Bullas Alexandri VII. & Innocentii XI. damnatæ referuntur. p.332.& ſeqq.
Vide *Opinio*.

Proviſio, & Proviſus.

Proviſus ignoranter, & bona fide de Beneficio per alterius ſimoniam,

non juvatur beneficio triennalis poſſeſſionis, ſed ſola decennii præſcriptione. p.202.18

Proviſus ab Ordinario per obitum an præferatur reſignatario à Papa, Legatove proviſo, ſi reſignans moriatur nondum expletis viginti à renunciatione diebus. p. 206. & ſeq.9.10

Proviſus de Beneficio quid agere debeat poſt obtentam poſſeſſionem. p.212.1.& ſeqq.

Proviſus debet ſolenniter in poſſeſſionem Beneficii mitti, & quomodo facienda ſit hæc ſolennis in poſſeſſionem miſſio. p. 214. & ſeq. 5.6.& 7

Proviſus de Beneficio Sacerdotio annexo, illud amittit ſi intra annum ad Sacerdotium promoveri non curet. p.219.8

Proviſus in Gallia de Beneficio Ordinem ſacrum requirente, non computat annum ad promotionem conceſſum, niſi poſt elapſum annum pacificæ poſſeſſionis collati Beneficii. p.220.10

Proviſus de Beneficio incompatibili cum priore, alterum horum tenetur dimittere. p.221.12

Proviſus de duobus incompatibilibus Beneficiis poteſt horum alterum reſignare, dummodo non ſit alteri jus quæſitum. p.222.& ſeq.16

Proviſus de Beneficio ſimoniacè, quantumvis ignarus pacti ſimoniaci, tenetur Beneficium dimittere ſtatim ac pactionis ſimoniacæ notitiam habuerit. p.496. & ſeq.7

Plura vide in verbo *Simonia*.

Proviſus de Beneficio alieno interventu, ignorans tamen ſimoniam ab altero commiſſam, juvabitur beneficio triennalis poſſeſſionis pacificæ, ſi integro triennio hujus ſimoniæ notitiam non habuerit, ſecus ſi priùs commiſſam ſimoniam reſciverit. p.531.& ſeq.3

Prudentia.

Prudentiæ virtus reſpicit pro objecto ſuo res opinabiles. p.323.6

Q

Quantitas.

Quantitas furti ſufficiens ad culpam mortalem, & obligans ad reſtitutionem, quænam ſit. p.697.1

Quantitas notabilis ex multis & levibus furtis poteſt in tribus caſibus effici. p.698.2

Quantitas major requiritur ad conſtituenda furta filiòrumfamilias, uxoris & famulorum mortaliter culpabilia. p.699.& ſeq.

R

Raptus.

Raptûs impedimentum dirimens matrimonium deſinit ex quo rapta eſt priſtinæ libertati reſtituta. p.406.19

ad Raptus impedimentum dirimens matrimonium conſtituendum duo requiruntur. p.407.20

Raptus ſpecies duæ, & an utraque eiſdem pœnis ſubjaceat ibid.21

Reconventio.

Reconventio coram delegato Judice agitari poteſt, ſed nullatenus coram arbitris admittitur. p.426.15

Rector.

Rector.

Rectores plerique, tum Seculares, tum Regulares, tanquam Patroni jure potiuntur præſentandi Vicarios pro ſubditis ſibi Eccleſiis. p.149.& ſeq.3.4

Rectorum ſuperiorum tria genera in Jure, quibus Parochiales Eccleſiæ ſubjiciuntur. p.150.5

Regreſſus.

Regreſſus ad Beneficium an reſignanti concedatur in Gallia, in cujus gratiam Papa conceſſit penſionem ſuper reſignato Beneficio. p.175. & ſeq.14.& p.184.6

Regreſſus ad dimiſſum Beneficium datur, ſi contingat permutatum evinci. p.186.& ſeq.9

Regreſſus ad reſignatum Beneficium quando detur, vel non detur reſignanti. p.189. & ſeq.1.2.& ſeqq.

Regreſſus ad Beneficium in Galliæ Regno datur poſt valetudinem recuperatam, ei qui in gravi infirmitate conſtitutus reſignavit. p.190.6

Regreſſus etiam conceditur ei qui Beneficio ſe abdicavit ob criminis capitalis accuſationem. p.191.7

Regreſſus praxis hodierna quænam in Galliæ Regno. ibid.& ſeq.8

Regreſſui etiam locus eſt quando quis vi, metu, dolo, aut fraude ductus Beneficium reſignavit. p. 192. 9. & 10

Regreſſus locum habet etiam in renunciatione à minori vigintiquinque annis facta, per reſtitutionem in integrum. p.193.11

per Regreſſum ad omnia priſtina jura & prærogativas Senatuſconſulto reſtituitur regrediens, ac ſi nunquam ſe Beneficio abdicaſſet. p.193.12

Regula.

Regula juris, *In dubiis tutior pars eſt eligenda*, an ſemper abſque exceptione ſit vera. p.328.& ſeq.12

Regula Juris, *Bona fides non patitur ut bis idem exigatur*, ex ipſis Juris emerſit viſceribus. p.634.2

Regula Juris, *Qui jure ſuo utitur nemini facit injuriam*, perpenditur. p.724.1.2

Regulæ generales ſingulis rebus ſub eodem genere contentis applicabiles mirificè conducunt ad omnium diſciplinarum peritiam, adhibita tamen diſcreta & prudenti circumſpectione. p.739.1

Regulæ variæ ex univerſo utriuſque Juris corpore depromptæ, quandoque etiam ex libris ſacris, ad Juriſprudentiam Canonicam maximè conducentes proponuntur. p.740.& ſeqq.

Regula Cancellariæ.

Regulæ Cancellariæ circa rem beneficiariam, quæ in Gallia vigent referuntur. p.194.1

Regulæ de infirmis reſignantibus referuntur. ibid.2

Regula prædicta an habeat locum in reſignationibus quæ fiunt ad mutuò permutanda Beneficia. p.195.4

Regula prædicta an valeat quando in reſignatione inſerta eſt clauſula, *Vel aliàs quovis modo valeat*. ibid.5

Regula iſta ſolùm obtinet in Gallia in reſignationibus quæ fiunt coram Papa, vel Legato. p.196.8

Regula prædicta in quibus caſibus non habeat locum, eique derogetur. ibid.9.& ſeqq.

Regulæ de viginti non poteſt derogari in præjudicium Ordinarii qui Cardinalitia dignitate præeminet. p.197.14
Regulæ de publicandis reſignationibus in Gallia vigentis verba referuntur. ibid.& ſeq.1
Regulæ hujus triplex ratio traditur. p.198.2
Regulæ prædictæ verba, *ubi talia Beneficia conſiſtunt*, quid importent. ibid. & ſeq.5
Regula iſta in quibus caſibus locum non habeat, & in quibus procedat. p.199.6.& ſeqq.
Regula hæc juxta praxim Gallicanam requirit publicationem reſignationis fieri, & poſſeſſionem Beneficii ſejunctim adiri. p.200.10
Regula de annali poſſeſſore traditur, quæ nullum ei novum jus tribuit, ſed tantùm exceptionem adverſus actorem. ibid.11
Regula hæc non habet locum in collationibus ab Ordinariis factis: & quibus clauſulis Papa, aut Legatus ei derogent. p.201.12
ad Regulæ hujus effectum formæ Gallicis edictis præſcriptæ. ibid. 13
Regula de triennali poſſeſſore traditur, quæ non juvat Secularem per triennium Beneficium Regulare poſſidentem, nec Regularem Beneficii Secularis poſſeſſorem triennalem. ibid.14.15
Regula prædicta valet etiam contra Regaliſtas. ibid.& ſeq.16
Regulæ hujus triennium quomodo, & à quo tempore computandum. p.202.17
Regula prædicta an juvet eum qui ſimoniacè Beneficium accepit.ibid. 18
Regulæ huic non eſt locus,niſi triennalis poſſeſſor titulum ſaltem coloratum habeat. p.203.21
Regulæ annalis, aut triennalis pacificæ poſſeſſionis beneficio irregulares quicumque juvari non poſſunt. ibid.
Regula Cancellariæ de non tollendo jure quæſito quid ſanciat. ibid.22
Regula de veriſimili notitia valet in collationibus Papæ, Legati, & Ordinariorum. ibid.& ſeq.23
ut Regulæ huic fraus non fiat, quomodo Gallicis edictis cautum fuit. p.204.24

Regularis.

Regulares nullius diœceſis Epiſcopi viciniorisauthoritati ſubſunt quoad Ordines ſuſcipiendos tantùm. p.40.5
Regulares Exempti in ſpectantibus clauſuram ſibi ſubditarum Monialium ſubjiciuntur Epiſcoporum authoritati. ibid. & ſeq.6.& 7
Regularibus prohibetur tranſgredi limites præfixos in mandatis & conceſſionibus Ordinariorum circa facultatem prædicandi, & Secularium confeſſiones audiendi.p.46.13
Regulares quidam Epiſcoporum juſtis prohibitionibus & admonitionibus obſiſtentes, Senatuſconſultis reprimuntur. p.47. & ſeq. 15. & 16
Regularium exemptiones per ſupremos Pontifices & quædam Concilia moderatæ. p.49. & ſeq. 2. & 3
Regularibus quantumvis per proprios Superiores approbatis non licet ſine Epiſcopi, vel Ordinarii

licentia verbum Dei prædicare, etiam in propriis Eccleſiis. p.51.4
Regulares privilegium habentes abſolvendi à quibuſcumque caſibus etiam ipſi Papæ reſervatis, non habent hoc ipſo poteſtatem abſolvendi à caſibus & cenſuris per Ordinarios locorum reſervatis. ibid. & ſeq.5
Regulares quantumvis exempti Ordinariorum juriſdictioni ſubſunt in cauſis Fidei, & quoties agitatur contra eos cauſa criminalis. p.53.6
Regulares Parochi Ordinariorum viſitationi, & correctioni ſubſunt in his quæ ad curam & Sacramentorum adminiſtrationem pertinent. ibid.& ſeq.8
Regularis nequit à religioſa profeſſione ſolvi, niſi coram Ordinario allegatis nullitatis cauſis. p.56.15
Regulares nequeunt uti privilegiis expreſsè per Concilium Trid. Gregor. XIII. & XV. ac Urban. VIII. revocatis. ibid.& ſeq.18
Regularis qui ſe invalidè profeſſum credit, nec unquam profeſſionem ratificaſſe, non poteſt quocumque tempore tranſacto fugam arripere, non deductis coram Superiore Regulari cauſis. p.95.8
Regularis profeſſus ſi ad ſeculum redeat, an poſſit dimiſſa Beneficia obtinere. p.218.5.& 6
Regularis non profeſſus non poteſt in Abbatem eligi. p.227.13
Vide *Profeſſio*.
Regulares non habent immediatè à Summo Pontifice poteſtatem abſolvendi ſeculares. p.294.7
Regulares etiam hodie proprio Sacerdoti confitendi obligatione adſtringuntur. p.295.10
Regulares quandonam poſſint Confeſſarium ad libitum eligere. p.296.12
Regulares ſe invicem percutientes leviter aut mediocriter, à quo poſſint abſolvi: & quid ſi percuſſio intervenerit inter diverſorum clauſtrorum Regulares, aut ſi Regularis Clericum ſecularem percuſſerit. p.494.9

Religio, & Religioſus.

Religioſus profeſſus in monaſterio, in quo Regula ſine ſupremæ Sedis diſpenſatione relaxata eſt, an teneatur ad rigidam ejus obſervantiam. p.99.& ſeqq.10.11.& 12
Religioſus inobediens tantùm venialiter delinquit, ubi Regula, vel Superior non intendunt ad mortale obſtringere. p.101.13
Religioſus qui ſancta intentione ductus collapſæ regularis diſciplinæ reformationem molitur, non dependet in hoc à Superioribus relaxationi addictis. p.102.16
Religioſus an in dubio Superiori præcipienti obedientiam præſtare teneatur. p.103.17
Religioſis quidquam elargiri ſine conſenſu Capituli generalis prohibetur, quibuſdam levioribus exceptis. p.106.5
Religioſi Beneficiarii an poſſint ad libitum diſponere de Beneficiorum ſuorum proventibus, & ſint eorum domini. ibid.6.& 7
Religioſorum beneficiariorum diſpenſatio & uſus circa fructus Beneficiorum multò minùs libera eſt quàm quæ Militibus Regularibus competit. p.107.8

Religioſus, cui poſt propoſitam Superiori indigentiam denegata ſunt neceſſaria, an poſſit occultè de Monaſterio ſubripere, ut ſuis neceſſitatibus provideat. p.108.10
Religioſo quatenus ſit licitus ex una ad aliam Religionem tranſitus. p.108.& 109.1.& ſeqq.
Religioſus quilibet poteſt de Abbatis ſui licentia ad quodlibet eidem ſubjectum Monaſterium ejuſdem Ordinis transferri. p.111.9
Religioſi nec licitè, nec validè teſtari poſſunt. ibid.& ſeq.1
Religioſus factus Epiſcopus, utrum à Religionis votis ſolvatur, & teſtari poſſit. p.112.2.3
Religioſi facti Epiſcopi in Gallia nullâ in re priſtinæ Religioni aſtringuntur, niſi ut colorem Ordinis in habitu ſervent. ibid.3
Religionis perfectio ex quo dijudicetur dum agitur de tranſitu ab una in aliam. p.109.5
à Religionis ingreſſu poteſt ſuaſionibus abduci is qui manifeſtè Religionem ingrediendo maius bonum excluderet. p.368.& ſeq.3
Religioſi quibus ex cauſis ſuſpendantur: vide *Suſpenſio*.

Reliquia.

Reliquias redimere ab injuſto detentore licitum eſt, quin ſimonia incurratur. p.509.9
Reliquiarum venditio & locatio ſimonia eſt. p.522.1

Remex.

Remiges apud Infideles captivi an peccent mortaliter adverſus Chriſtianos remigando, & bellum gerendo: vide *Peccatum*.

Renunciatio.

Renunciatio quid ſit, & quibus de cauſis Epiſcopus propriæ Eccleſiæ renunciare poſſit. p.60.3
Renunciatio illius authoritate fieri debet, ad quem ſpectat ejus confirmatio. p.61.4

Res.

Res ſpiritualis ſimoniacè accepta non eſt reſtituendi obligationi obnoxia Jure Divino naturali: & quid de Jure Eccleſiaſtico. p.542.7.& 8
Res inter alios acta aliis nocere non poteſt. p.741.20
Res aliena, aut alteri obligata tranſit cum onere ſuo ad quemcumque, etſi bonæ fidei poſſeſſorem. p.742.22

Reſcriptum.

Reſcripta gratiæ & juſtitiæ quid ſint, & quomodo eorum diſcrimen ex ipſo aſpectu dignoſcatur. p.17.7
Reſcriptum poſterius in eodem negotio impetratum, an anterius abroget. p.18.10
Reſcripta quatenus per obreptionem, vel ſubreptionem invalidentur. ib. & ſeq.11
Reſcriptum quo mandatur Ordinario ut corrigat ſuæ diœceſis Clericos, non dat eidem juriſdictionem in exemptos. p.19.12
Reſcriptum ad gratiam reſtituens intelligitur, ſalvo jure alteri ante reſtitutionem quæſito, niſi contrarium diſertè exprimatur. ibid.13
Reſcriptum poſterius non invalidat primum ab impetrante ſive ex negligentia, ſive ex malitia legitimo tempore non productum. ibid.15
Vide *Literæ Apoſtolicæ*.
Reſcripta & literæ, tam Papæ, quàm Legati, quæ Eccleſiæ diſciplinæ dero

derogant, aut Ordinariorum authoritatem ac juriſdictionem minuunt, debent ante omnia Ordinariis examinanda exhiberi. p.26.18
Reſcriptum *perinde valere*, quando ſit à Papa impetrandum; & quæ ſit ejus vis. p.215.8
Reſcriptum in Forma *Dignum*, quare ſic dictum, & ad quid impetretur. p.462.1

Reſidentia.

Reſidentia in loco Beneficii quibus Beneficiatis divino jure præcipiatur: vide *Beneficiarius.*

Reſignans, Reſignare, Reſignatio.

Reſignatio Beneficii in vim reſignatorii vel procuratorii mandati facta, elapſo anno exſpirat. p.124.18
Reſignationem in favorem factam quædam crimina invalidant ipſo facto, quædam ipſo jure tantùm. p.163.& ſeq.1.2
Reſignatio validè poteſt fieri pendente appellatione à ſententia condemnatoria. p.164.2
Reſignationum variæ formæ recenſentur: & quid obſervandum ſi reſignatio fiat per procuratorem in Regno Galliæ. p.164.& ſeq.5.6.7
Reſignatio ab illo admitti debet cui jus competit Beneficium conferendi. p.165.8
Reſignatio tantùm in manibus Superioris fieri poteſt. p.166.9
Reſignatio ex cauſa permutationis an poſſit à Vicario Epiſcopi admitti. ibid.10
Reſigntiones in favorem prohibentur à jure, & nullius ſunt momenti, niſi à Papa, vel à Rege tempore regaliæ in Gallia admiſſæ fuerint. ibid.12.& p.167.1
Reſignatio conditionata ſub clauſula, *Non aliter, aliàs, nec alio modo*, in manibus Papæ conditionem revenientis, non privat reſignantem Beneficio, nec Papæ liberum eſt alteri conferre. p.167.2
Reſignatio in favorem facta coram Legato Apoſtolico, vel Ordinario invalida eſt; & quæcumque ſequuta proviſio. p.167.& ſeq.1.& 3
Reſignatio, & ſequuta proviſio invalidæ ſunt, ſi reſignans cum clauſula, *Nec aliter, aliàs, aut alio modo*, ſibi retinuerit penſionem; aut aliquid aliud, & hoc non fuerit proſequutus apud Papam. p.168.5
Reſignatio ſimplex, cum precibus tamen in favorem tertii facta in manus Ordinarii, non adimit Ordinario alteri poteſtatem conferendi cui libuerit. p.169.6
Reſignans retinet adhuc Beneficium, quamdiu reſignatarius ejus non ſubit poſſeſſionem: at ſi circa finem triennii ejus poſſeſſionem non adeat juxta uſum Galliæ, uterque, tam reſignans, quàm reſignatarius Beneficio reſignato ſpoliantur. ibid.7
Reſignationes in favorem coram Vicelegato factæ in Gallia non admittuntur, ſed cum onere penſionis factæ validitate nituntur. p.174.12
Reſignatio vi, metu; dolo, aut fraude facta, ipſo jure eſt irrita; facta verò à minore viginti quinque annis; beneficio reſtitutionis in integrum reſcindetur. p.192. & ſeq.9. 10.& 11
Reſignatarius à Papa, vel Legato proviſus cum diſpenſatione ſuper Regula de viginti, an ſit ſemper præferendus proviſo per obitum

ab Ordinario. p.206.& ſeq.9.10
Vide *Præventio.*
Reſignans per confidentialem conventionem, & ſimul reſignatarius & mediatores incurrunt excommunicationem Papæ reſervatam. p.537.12

Reſtitutio, & Reſtituere.

Reſtituendi obligationi obnoxii ſunt Beneficiarii qui ſuâ culpâ Officii recitationem omiſerunt; & quando & quomodo ſit hæc facienda reſtitutio. p.679.& ſeq.12
Reſtituendi obligationi obnoxius eſt ille qui poſt omiſſionem recitationis Officii aliis diebus illam ſuppler. p.682.16
Reſtituendi oneri obnoxius eſt Sacerdos qui poſt acceptum pro Miſſa juſtum & rationabile ſtipendium pro unius tantùm intentione, illam pro pluribus celebravit. p.683.18
Vide *Clericus, Beneficium, & Beneficiarius, Miſſa.*
Reſtitutionis definitio traditur, & explicatur. p.684.1
Reſtituendi obligatio ex quatuor potiſſimùm cauſis oritur. ibid.2
Reſtituendi obligatio verſatur etiam in injuſta boni alicujus alteri obventuri impeditione, & quæ conditiones ad hoc requirantur. p.687.& ſeq.6.7
Reſtitutionis obligationi an ſit obnoxius ille qui teſtamentum alicujus revocari curavit, & alium hæredem inſtitui. p.689.10
de Reſtitutione facienda præclara traditur D.Thomæ doctrina ad varios caſus applicabilis. p.693.7. & 8
Reſtituendi obligatio etiam ex peccato veniali oriri poteſt. p.696.& ſeq.2
de Reſtitutione rei alienæ facienda per bonæ, vel malæ fidei poſſeſſorem. p.710.1
Reſtituendi obligatio præſcriptione perimitur. p.715.6
de Reſtitutione incertorum pauperibus facienda. p.716.9
in Reſtitutione facienda ordo ſervandus proponitur. p.718.719.& ſeq.
de Reſtitutione per moribundum facienda; & quomodo pœnitentis famæ, ejus animæ ſaluti, & reſtitutionis ſecuritati providendum. p.725.1
ad Reſtitutionum reſolutiones regula generalis proponitur: ubi etiam de reſtitutionis internunciis. p.726.& ſeq.4
an Reſtituendi obligatio deſinat re ſine debitoris culpa pereunte. p.727.5
Reſtitutio rerum ſimoniacè acceptarum quomodo facienda: vide *Pretium, Fructus, Res ſpiritualis.*

Retractus.

Retractus olim in uſu apud veteres Judæos & Romanos invaluit, ac etiam in Gallia. p.654.11
Retractus feudalis quæ prærogativa & vis, & quæ gentilitii. ibid. 12. & p.669.17

Reus.

Reus interrogatus à Judice de crimine, ſed non juridicè, non tenetur illud fateri. p.450.1
Reo etiam non juridicè interrogato non licet mentiri. ibid.
Reus dubius an Judex interroget ex juris ordine, non tenetur confiteri. ibid.

Reus legitimè & juridicè interrogatus tenetur veritatem aperire,quæcunque illi immineat pœna. ibid.2
Reus juridicè interrogatus,ac crimen ſuum diffitens,an poſſit à Confeſſario abſolvi. p.451.& ſeq.3
de Reis duobus uni creditori pro eadem re obligatis in ſolidum frequens occurrit quæſtio. p.634.1
Reis pluribus in ſolidum obligatis quandonam competat diviſionis beneficium, & quando non: & quæ actio competat reo qui pro cæteris ſolvit. ibid.& ſeq.3.4

Rex.

Rex Galliæ circa Beneficia jure Indulti, ſeu Expectativæ gratiæ potitur. p.131.1
Rex Galliæ reſignationes in favorem admittere ſolet, & ſecundùm eas Beneficia conferre, ubicumque jus regaliæ viget. p.166.12.& p.167.1

S

Sacerdos.

Sacerdos ſimplex poteſt ex magna & urgente cauſa cum immediata Summi Pontificis delegatione fieri miniſter extraordinarius Confirmationis. p.272.4
Sacerdoti ſimplici non licebat olim quemquam chriſmate linire, imò nec baptizare, niſi jubente, aut procul abſente Epiſcopo, & aliqua urgente neceſſitate. ibid.& ſeq.5
Sacerdos ſimplex non poteſt etiam ex commiſſione Summi Pontificis conficere chriſma pro Confirmatione. p.273.6
Sacerdoti non jejuno celebrare non licet, ut communicetur infirmus. p.281.& ſeq.11
Sacerdos non jejunus quando poſſit perficere Sacrum celebrantis Sacerdotis cordis deliquium paſſi. p.283.13
Sacerdos debet ſumere poſt hauſtum ſanguinem, vel etiam poſt ablutionem particulam de qua dubitat an ſit conſecrata, aut etiam verè conſecratam. ibid.14
Sacerdos qui purgaturus eſt Ciborium, quomodo ſe gerere debeat. ibid.15
Sacerdos an teneatur peccatori, cujus delictum novit, Communionem petenti denegare. p.288.5
Sacerdos quandonam poſſit occultos peccatores admonere ne ad menſam Domini accedant antequam peccata expiaverint. ibid.& ſeq.7
Sacerdos poteſt in Confeſſarium approbari etiam ab illo Epiſcopo cujus non eſt ſubditus. p.290.3
Sacerdos proprius quiſnam erat, cui ſoli viguit aliquandiu obligatio confitendi. p.291.4
Sacerdos ad Confeſſiones audiendas approbatus poteſt alienæ diœceſis ſubditos ad ſe accedentes abſolvere. p.292.& ſeq.5
Sacerdotis proprii notio multò latiùs quàm olim jam nunc extenditur. p.294.& ſeq.9
Sacerdoti proprio confitendi obligatio non eſt penitus abolita, & præſertim viget in Regularibus. p.295.10
Vide *Confeſſarius.*
Sacerdos excommunicatus toleratus validè poteſt, licèt illicitè, Sacramenta adminiſtrare; at verò vitandus

tandus nec licitè poteſt Sacramentum Pœnitentiæ adminiſtrare. p.552.2
Sacerdos ſcienter celebrans coram excommunicato vitando, quam pœnam incurrat. p.559.3
Sacerdos intendens vitia reprimi poteſt abſque incurſu irregularitatis ſuadere Principi ut legem ferat, quâ certorum criminum rei morte digni capite plectantur. p.595.17
Sacerdoti quid agendum ſi profanatio loci ſacri contingat dum Miſſam celebrat, vide *Irregularitas*, *Pollutio*.

Sacramentum.

per Sacramenta veluti ſanctitatis inſtrumenta ſuum in nos Spiritum Deus effundit. p.265.1
Sacramenta novæ legis vel ſuſcipientes juſtificant, vel præexiſtentem jam gratiam novo adaugent incremento. p.266.2
Sacramenta novæ legis emundant animas à peccatis. ibid.& ſeq.3
Sacramenta omnia non requirunt elementarem ſubſtantiam adhiberi; requirunt tamen omnia, ut conſtituatur in eis pro materia aliquid ſenſibile. p.267.4
Sacramenta omnia conſiſtunt in communi genere ſigni, & exigunt aliquam ſimilitudinem externi ſigni cum operatione interna quam ſignificant. ibid.5
Sacramenta vocari ſolent à Patribus Græcis ἀντίτυπα. ibid.
Sacramenta novæ legis non ſolùm ſignificant gratiam interiùs productam, ſed ipſam etiam producunt. ibid.6
Sacramenti definitio. p.268.6
ad Sacramenti cujuſlibet eſſentiam tria requiruntur,& quæ ſint.ibid.7
Sacramenta tria characterem indelebilem in anima producunt. p.268.1
Sacramentorum indignè ſuſceptorum gratiam reviviſcere per ſubſequentem pœnitentiam non eſt certum. p.270.9
Sacramenta dignè ſuſcipientibus conferunt gratiam habitualem, & convenientibus occaſionibus & temporibus gratias quaſdam actuales. p.271.1
Sacramenta Pœnitentiæ, Extremæ-Unctionis, & Matrimonii conferri non poſſunt infantibus. p.354.17

Sacrificium.

Sacrificium duplex in Euchariſtia, & in quo conſiſtat ratio ſacrificii. p.276.& ſeq.3.4
de Sacrificii ratione an ſit ut res oblata realiter immutetur, & an in Sacrificio Miſſæ contingat talis immutatio. ibid.& ſeq.4.5

Satisfactio.

Satisfactio Sacramenti Pœnitentiæ pars, non eſſentialis, ſed integrans & ſubſtantialis, quomodo à Sacerdotibus ſit pœnitentibus injungenda; & quatenus poſſit commutari, & diminui. p.343.1.& 2
ad Satisfactionem aliorum prodeſſe poſſunt quorumlibet Juſtorum opera. p.344.3
Satisfactionis genus quoddam eſt ex ſtricta juſtitiæ obligatione pœnitentem ſimul, & Confeſſarium adſtringens, circa quod monitum datur. ibid.4

Scientia.

Scientia alia ſpeculativa, alia practica: vide *Opinio*.

Scriptura.

Scriptura.

Scripturæ ſacræ Juſtiniani lege apud Judicum Tribunalia habendæ. p.3

Sedes.

Sede vacante : vide *Capitulum.*

Seminarium.

ut Seminaria fundari poſſint data eſt Epiſcopis facultas à Tridentino, confirmata Regiis Conſtitutionibus, ut poſſint Eccleſias quaſdam & Beneficia certis penſionibus onerare. p.171.5

Senatuſconſultum.

Senatuſconſultum Macedonianum ad quid introductum, & quibus ejus beneficium & exceptio competat. p.629.8

Senatuſconſulto Macedoniano non juvatur filiusfamilias, nec quilibet alius qui ſponte ſolvit, ad hoc ut ſolutum repetere poſſint. p.630.9

Senatuſconſulti Macedoniani exceptio non admittitur, ſi filiofamilias mutuatum ſit ad mercaturam, ſciente & conſentiente patre. ibid. 10

an Senatuſconſulti Macedoniani exceptio admittatur in aliis, quàm mutuo pecuniario. ibid.11

Senatuſconſultum Vellejanum ad quid introductum, & quibus caſibus ejus privilegium ceſſet. ibid.& ſeq.12

Sententia.

Sententiæ judiciales evidenter injuſtæ, licèt non appelletur ab eis, nullæ ſunt, & irritæ. p.99.8

Sententia excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti ſub futura conditione contumaciæ ſuſpenditur per appellationem interpoſitam ante conditionis eventum. p.469.7

Sententia evidenter injuſta & erronea, nulla eſt ipſo jure, etiam citra appellationem. ibid.10

ad Sententiam recredentiæ, vel ſequeſtrationis requiruntur quinque Judices in ea ſubſcripti. p.482.17

Sententia proviſionis ſimul cum ſententia definitiva proferri debet, ſi cauſæ in eo ſtatu ſint, ut ſimul terminari poſſint. p.483.22

Sententiâ juridicè ſignificatâ poteſt condemnatus poſt triennium interpellari ab adverſaria parte ad appellandum, vel acquieſcendum judicio : & quid in cauſis piis. p.484. 26

Sententia contra eum lata qui nullo modo citatus fuit, nulla eſt ipſo jure. p.549.19

Sepultura Eccleſiaſtica.

Sepulturam, vel locum ad ſepulturam vendere quatenus liceat. p.525.8

Sepulturæ Eccleſiaſticæ privatio eſt effectus excommunicationis. p.555. 16

à Sepultura Eccleſiaſtica ſeptem genera perſonarum excluduntur, quæ recenſentur. ibid.7

Signatura.

Signaturæ Apoſtolicæ quid, & quales ſint. p.17.4

Signaturis, aliiſve Romanæ Curiæ expeditionibus nulla fides habetur in Regno Galliæ, niſi certificatis à duobus trapezitis, aut expeditionariis. p.21.20. & p.211.30

Signatura duplex in Romana Curia, & qualis ſit earum vis circa Beneficiorum proviſionem. p.126.2

Signatura in forma *Dignum*, duplex diſtinguitur. ibid.

Signatura in forma *Dignum*, non operatur

ratur in Gallia, niſi Ordinarius apponens in illa *Viſa*, ſcribat ſimul factum à ſe examen de impetrantis capacitate. ibid.
Signaturarum & ſupplicationum ſtylus in Curia Romana. p. 208. & ſeq. 13. 15. & 16
in Signaturis valet appoſita clauſula, quod obſtantiæ Oratoris, ſeu tacita pro expreſſis habeantur. p. 209. 20
Signaturâ ſolâ quæritur jus ad Beneficia in Gallia, exceptis conſiſtorialibus, in quibus Bullæ neceſſariæ ſunt. p. 211. 29

Simonia.

Simoniæ definitio. p. 495. 1
Simoniæ triplex ſpecies diſtinguitur. p. 496. 3
Simoniacum pretium triplex. ibid. 4
Simonia committitur in ipſo pacto reparandi Eccleſiam, aut reficiendi ſimilia loca pia. ibid. 5
Simonia ab eo committitur qui pretio ſibi devincit familiarem Epiſcopi hac pactione, ut pro ſe, aut ſibi conjuncta perſona Beneficium ab Epiſcopo petat. ibid. 7
Simonia nulla ineſt ubi ceſſio aut largitio fit alicujus rei ad injuſtam redimendam vexationem. p. 497. 8
de Simoniæ conſtitutivo pretio recentiorum quorumdam Scriptorum opinio hactenus inaudita. ibid.
de Simonia mentali, utrum in aliquibus caſibus qui proponuntur, committatur. p. 499. 11
Simonia alia ideo prohibita, quia talis eſt; alia ideo talis habita, quia prohibita eſt. p. 500. 12
Simoniæ tres ſpecies ſolo jure Eccleſiaſtico introductæ. ibid. 13
Simoniam Jure Divino prohibitam committi accipiendo pecuniam ad Beneficia Eccleſiaſtica alienanda, vel dando ad ea acquirenda, communior eſt opinio. p. 501. 15
Simonia tam circa ſacras ordinationes, quàm circa Eccleſiaſtica Beneficia, damnata. ibid. & ſeq. 16
Simonia quomodo committatur in mutua Beneficiorum permutatione, aut renunciatione. p. 505. & ſeq. 1. 2
Simonia committitur ubi quis proprio Beneficio renunciat in favorem hac lege, ut ſibi reſignatarius impenſas reſarciat, quas in adeptione & conſervatione Beneficii reſignans ſuſtinuit. p. 506. 3
Simonia committitur quando quis bona ſua confert ad novi Beneficii fundationem, cum pacto ut idem ſibi Beneficium conferatur. p. 507. 4
an Simoniacæ & illicitæ ſint conſuetudines & ſtatuta, quorum præſcripto Canonici dant aliquid in ſua receptione. p. 508. 6
Simonia committitur dando aliquid temporale ad redimendam vexationem pro Beneficio nondum adepto; ſecus ſi pro acquiſito. p. 512. 15
Simoniacæ quædam pactiones referuntur, unde multi comperiuntur Canonici ſimoniæ rei. ibid. 16
an Simonia contrahatur quoties in ingreſſu Monaſterii ex mutua conventione aliquid datur, vel exigitur titulo alimentorum, vel onerum Monaſterii. p. 513. 514. & ſeqq.
Simoniacis triplex pœna à Canonibus infligitur; & quando hæ locum habeant. p. 531. 1. 2
Simonia completa & realis commiſſa

in adeptione Prælaturarum Regularium, an inducat nullitatem actus, obligationem ad dimittendam ſuperioritatem, & excommunicationem Papæ reſervatam. p.533.& ſeq.5

Simonia in materia beneficiali omni ex parte completa facit reum inhabilem ad idem Beneficium: ubi an privet eum pariter aliis Beneficiis ritè obtentis, & reddat incapacem ad alia in futurum obtinenda. p.534.& ſeq.7.8.& 9

Simoniaca confidentia in Beneficiis quid ſit, & cui pœnæ ſubjaceat. p.535.& ſeq.10.& 11

Vide *Confidentia.*

Simoniacæ pravitatis tres caſus referuntur inducentes privationem omnium quæ quis poſſidet Beneficiorum, & inhabilitatem ad futura recipienda. p.538.& ſeq.17

Simoniacè accepta quomodo ſint reſtituenda: vide *Pretium*, & *Res ſpiritualis.*

Societas & Socius.

Societas quid ſit,& ad quid ſocietatis contractus ſocios obliget. 671.1

ad Societatem juſtam requiſita quatuor proponuntur. p.672.3

Socius minimè tenetur ſociis de leviſſima culpa. ibid.4

in Societate diviſio communis lucri ad æqualitatem quomodo ſit inter ſocios facienda; & quomodo æs alienum contractum ſolvendum. ibid. & ſeq.5.& 6

Societate finita, ad quem ſors pecuniæ in ſocietatem collatæ pertineat. p.673.& ſeq.7. & 9

Sociorum expenſæ ad utilitatem & neceſſitatem ſocietatis factæ, de communi ſocietatis pecunia ſolvendæ ſunt. ibid.8

Spes.

Spes ab omni conventione remota, neque uſuram in temporalibus, neque ſimoniam in ſpiritualibus inducit. p.638.1

Spirituale.

Spiritualibus annexa quænam dicantur,& quæ annexa antecedenter,& quæ conſequenter; & quænam pretio vendi & diſtrahi prohibeantur. p.495.& ſeq.1.2

Spolium.

Spolii jus quodnam ſit, & ubi ſervetur. p.113.5

Sponſalia, & Sponſalitia largitas.

Sponſalia quid ſint, & quomodo contrahantur. p.355.& ſeq.2

Sponſalia de futuro,etiam juramento firmata multis diſſolvuntur modis. p.356.3

Sponſalia de futuro jure veteri duobus modis tranſibant in matrimonium de præſenti. ibid.4

Sponſalia clandeſtina ſine præſentia Parochi & teſtium validè & licitè contrahi poſſunt. p.357.7

Sponſalia à parentibus contracta pro pueris impuberibus præſentibus & tacentibus, aut etiam abſentibus, ſed re perſpectâ non repugnantibus, valida ſunt. ibid.8

Sponſalia ejus qui anteacto tempore voverat caſtitatem, vel Religionem, irrita ſunt; & quid ſi poſt contracta ſponſalia velit Religionem ingredi. p.538.10

Sponſalibus contractis ſi quis caſtitatem voveat, quid agendum, ſi ſponſa huic voto acquieſcere nolit. p.338.11

Sponſalitia largitas quid ſit, & an ſuſtineatur diſſolutis ſponſalibus. p.731. & ſeq.1
Vide *Donatio.*

Spurius.

Spurii Jure Canonico & Civili arcentur ab hæreditate paterna. p.704.1
Spurii quinam propriè dicantur, & quomodo differant à naturalibus. ibid.& ſeq.
Vide *Illegitimus.*

Subdelegatus.

à Subdelegato ad quem appelletur. p.75.15
Vide *Delegatus.*

Subdiaconatus.

Subdiaconatus non fuit olim ſacris Ordinibus accenſitus. p. 348. & ſeq. 1
an Subdiaconatus ſit Sacramentum. p.350.3
Subdiaconatui annectitur obligatio cœlibatus, etiam ex antiquiſſima inſtitutione. ibid.

Subrogare, & Subrogatio.

Subrogatio collitigantium circa Beneficium à ſolo Papa vel Legato fieri poteſt. p.215.9
Vide *Litera ſubrogationis.*
Subrogatio collitigantium in re beneficiaria admittitur in Gallia: ubi de effectu literarum ſubrogationis. p.463.& ſeq.1.2
ad Subrogationis effectum in Gallia impetrandæ ſunt literæ à Cancellaria Apoſtolica,& Regia. p.464.3
Subrogatione obtenta à collitigante, proviſio tertii irrita redditur ipſo jure. ibid.& ſeq.4
Subrogari quandonam poſſit novus adverſarius prioribus collitigantibus. p.465.5

Succeſſor.

Succeſſor in Beneficio non tenetur reſpondere de jure, aut capacitate præceſſoris ſui. p.237.1
Solvere tamen tenetur prædeceſſoris ſui debita, quæ pro utilitate, vel neceſſitate Eccleſiæ contraxit. ibid.2
Succeſſor præceſſoris Beneficiarii tenetur ſolvere debita quæ pro ſui ſuſtentatione contraxit, & penſiones decurſas, & non ſolutas. p.238.3. & 4
Succeſſor in Beneficio, & hæredes Beneficiarii quomodo dividere debeant inter ſe fructus ultimi anni, ſive perceptos, ſive percipiendos, & unde annus in hac diviſione inchoandus. ibid.& ſeq.5.6
Succeſſorem in Beneficio præceſſoris ſui locationi ſtare, quàm eam reſcindere, æquius eſt. p.243.12

Suffragium.

Suffragii jus nullus habet in Capitulo ſive ſeculari, ſive regulari, niſi ſit Subdiaconus. p.224.& ſeq.3
Vide *Capitulum.*

Supplicatio.

Supplicatio beneficialis quomodo contexenda cùm ad Papam, vel Legatum recurritur in cauſis beneficiariis, ſive jure præventionis, ſive devoluti, ſive ex neceſſitate diſpenſandi. p.207.11
Supplicationi non obeſt error nominis, aut falſa demonſtratio, modò de re & perſona conſtet. p.208.12
in Supplicatione quæ ſint exprimenda cùm petitur reſcriptum in forma gratioſa. ibid.13.14
Et quid ſi petatur reſcriptum in forma pauperum. ibid.15

in

in Supplicatione Beneficiorum expreſſio non exigitur in aliquibus caſibus, etiam in gratioſa conceſſione. ibid.p.209.16.17.& ſeqq.
Supplicatio debet exprimere qualitates Beneficii vacantis; erronea tamen annui valoris proventuum expreſſio non officit, præſertim in Gallia. ibid.& ſeq.23
in Supplicatione pro Beneficio obtinendo quænam alia ſint exprimenda. p.210.24.& ſeqq.
Supplicatio neceſſaria eſt in proviſionibus, quæ per Papam, vel Legatum finut,non in eis quas Ordinarii faciunt. ibid.& ſeq.28

Suſpenſio.

Suſpenſio quænam cenſura ſit.p.547. 13
Suſpenſionis definitio; & quotuplex ſit. p.577.1
Suſpenſionum, atque irregularitatum à Jure exactior eſt obſervatio, quàm excommunicationum. p.578.3
Suſpenſiones Juris recenſentur.ibid. 4.& multis ſeqq.
Suſpenſiones latæ in Epiſcopos, & alios Prælatos Eccleſiaſticos proponuntur. p.583.& multis ſeqq.
Suſpenſiones Juris quæ Conventus & Capitula attingunt enumerantur; & ſimul in Religioſos latæ. p.586.22. & ſeqq.

Synodus.

Synodus ab uno Epiſcopo indicta poteſt aliqua conſtituere & definire. p.5
Vide *Concilium.*

T

Teſtamentum.

TEſtamenta veterum aliquot Epiſcoporum, etiam antea monachiſmum profeſſorum adhuc ſuperſunt. p.112.& ſeq.4
Teſtamentum ſine ſolennitatibus Juris Civilis conditum an obliget in conſcientia hæredem ad implendam teſtatoris voluntatem.p.624.4
de Teſtamentorum ſolennitatibus; ubi etiam de teſtamentis, & ultimæ voluntatis diſpoſitionibus ad pias cauſas. p.706.5

Teſtificari, & Teſtis.

an Teſtis unicus qui deponere poſſit in materia criminalis accuſationis, aut denunciationis, teneatur interrogatus à Judice criminis veritatem aperire. p.439.& ſeq.5
Teſtium jura breviter recenſentur, & an ſemper teneantur ad interrogantis mentem reſpondere, ubi circa hoc proponitur caſus. p.440. & ſeq.7.& 8
Teſtificari etiam requiſitus in multis caſibus aliquis non tenetur. p.445.1
Teſtis falſus etiam per veri ſuppreſſionem, quanvis nihil falſum poſitivè protulerit, ad quid teneatur. p.446.2
Teſtis in judicio falſitatem alteri damnoſam proferens, putans tamen ex memoriæ confuſione verum ſe dicere, ad quid teneatur. p.447.& ſeq.4.& 5
Teſtis malitioſè falſum deponens tenetur omne damnum inde reſul-

tans etiam cum propriæ vitæ periculo reparare : ubi circa hoc refertur exemplum S. Conradi Placentini. p.448.& ſeq.6
ad Teſtificandum perſonæ aſſignatæ in cauſis criminum, quomodo compelli poſſint poſt primum comparendi edictum. p.485.35
Teſtes an antequam teſtificentur, ſemper producere debeant ſignificatam comparendi juſſionem : ubi multa alia de teſtimonio ferendo in cauſa criminali. ibid.36.& ſeqq.

Textus.

Textus capitis *Naviganti*, de uſuris elucidatur. p.649.3

Tonſura.

Tonſura prima ſi conferatur non confirmato, qualis culpa incurratur. p.274.10

Traditio.

Traditionis nomine quid ſignificetur ab Apoſtolo Paulo. p.6.1

Tranſactio.

Tranſactionis definitio traditur. p.509.8
Tranſactio rei temporalis cum re ſpirituali compenſata eſt apertè, atque indubiè ſimoniaca. ibid.9
Tranſactio pecuniaria circa Reliquias an ſemper ſit ſimoniaca. ibid.
Tranſactio rei ſpiritualis cum alia re ſpirituali quandoque licita, quandoque verò illicita eſt. ibid.10

Tranſlatio.

Tranſlatio Epiſcoporum ex una in aliam Eccleſiam juſta urgente cauſa, ſolius Papæ authoritate fieri poteſt; aliorum verò Clericorum tranſlationi ſufficit proprii Epiſcopi authoritas. p.60.2

Tranſitus.

Tranſitus ad laxiorem Religionem, vel ad diverſum alterius Ordinis Monaſterium non licet abſque Papæ diſpenſatione, & quid de Abbatis commendatarii poteſtate circa ſubditorum ſibi Monachorum tranſlationem. p.109.4.& ſeqq. Vide *Religio*, *Religioſus*.

Tribunal.

Tribunalium duo genera, quæ ſuis limitibus & finibus quæque coërcentur. p.422.4
Tribunalia Regiæ juriſdictionis non permittunt Eccleſiæ Gallicanæ ullum habere territorium. p.435.10

V

Vaſſallus.

Vaſſallus feudalem fundum irrequiſito Domino alienans, quâ pœnâ teneatur : ubi de aliis pœnis & juribus vaſſallis & emphyteutis communibus ; & de differentia vaſſalli & emphyteutæ. p.668.15
Vaſſallus in Regno Galliæ non incidit in pœnam commiſſi ob omiſſam in alienatione denunciationem : & quid in caſu rebellionis. ibid. & ſeq.16
cum Vaſſallis & emphyteutis mitiùs in pluribus caſibus agitur in Regno Galliæ, quàm alibi. ibid.16

Vectigal.

ut Vectigalia juſta ſint quinque requiruntur conditiones, juxta doctrinam Cajetani.p.701.& ſeq.2.3. 4.5.& 6
an Vectigalia nova imponi poſſint urgente neceſſitate, cùm Rex pro-

ſuſis

ſuſis & inutilibus impenſis ærarium exhauſit. p.702.7
Vectigalia fraudantes an teneantur ad reſtitutionem. ibid.8.& ſeq.
Vectigalium juſtitia eſt commutativa. p.703.8
an Vectigalia pro quotidianis victualibus impoſita poſſint eſſe juſta, & an ea fraudantes peccent mortaliter. ibid.
Vectigal in dubio potiùs judicandum eſt juſtitiæ conforme, quàm injuſtum. p.704.9

Venditio, & Venditor.

Vendere cariùs præciſè ob dilatam ſolutionem, an uſurarium ſit & illicitum. p.649.& ſeq.4
Venditionis definitio. p.651.3
Venditori qui viliùs vendendo non exceſſit dimidium juſti pretii, nulla conceditur actio adverſus emptorem in externo foro. ibid.4
Vendere non licet cariùs ex eo quod res ſit commoda, & neceſſaria emptori. p.652.7
Venditionis contractus rei traditionem non ad ſui eſſentiam, ſed tantùm ad complementum requirit. p.653.8
Vendita re ab emptore evicta, ad quid teneatur venditor erga emptorem. ibid.9
in Venditione poſſunt intervenire pacta per quæ invitâ etiam alterâ parte conventio reſcindatur. ibid. & ſeq.10
Venditio in Gallia diſſolvitur per retractum feudalem, vel gentilitium. p.654.11.12
de Venditione frumenti & aliarum frugum, cum pacto ut pretium emptionis, vel par quantitas rei mutuò creditæ ſolvatur alio tempore quo res fortaſſe plus valebunt. p.655.13
Venditor ſciens pretium mercis mox eſſe minuendum, an poſſit eam currenti pretio vendere. p.656. & ſeq.15
Venditionis genus prorſus uſurarium & improbandum proponitur. p.657.16
Venditoris declaratio rem venditam ſervituti obnoxiam eſſe, aut liberam, quatenus noceat, vel proſit emptori. p.670.22
an Venditor jure tacitæ, vel privilegiatæ hypothecæ gaudeat ſuper re vendita. p.736.11

Verba.

Verba obſcœna quæ impulſu appetitus concupiſcibilis proferuntur, & cogitationes fœdæ, & libidinoſæ quomodo ſint in confeſſione aperiendæ. p.313.& ſeq.20.21
Vide *Confeſſio.*

Vicarius.

Vicarii generales & foranei Epiſcoporum qui ſint, & quod eorum munus. p.61.1
Vicarii generalis & Officialis munia in quo differant. ibid.
Vicarius generalis in materia juriſdictionis una eademque cum Epiſcopo perſona cenſetur. p.62.2
à Vicariis foraneis ad Epiſcopum datur appellatio. ibid.3
Vicarii facultas qualis circa collationem Beneficiorum. ibid.4.& 5
Vicarius generalis, cui Epiſcopus Beneficiorum collationem ſpecialiter non indulſit, nequit eorumdem reſignationes, aut permutationes recipere. p.63.6

Vicarius generalis poteſt abſente & ignorante Epiſcopo, acceptare Mandatum Apoſtolicum de providendo, & Nominationem Indultarii, aut Graduati. ibid.7
Vicarius cui Epiſcopus poteſtatem dedit excipiendi reſignationes in cauſa permutationis Beneficiorum, an poſſit eadem conferre. ibid.8
Vicarii plures ſi conſtituti ſint in eadem Diœceſi, poteſt unus ſine alio in his quæ ſui muneris ſunt procedere. ibid.9
Vicarius generalis habens Beneficia conferendi poteſtatem, poteſt extra Diœceſim ea conferre. p.64.11
Vicarius generalis an poſſit Dimiſſorias ad Ordines dare ſine ſpeciali, & expreſſa Epiſcopi conceſſione. ibid.12
Vicarius ſuſpectus & recuſabilis eſt, quoties Epiſcopus juſtè pro tali haberi poteſt. ibid.13
Vicarius, vel Officialis Epiſcopi excommunicati nullam poſſunt exercere juriſdictionem. p.65. & ſeq. 17
Vicarii poteſtate, ipſo inſcio, per Epiſcopum revocata, an per eum poſt revocationem acta ſint valida. p.65.15
Vicarius Generalis nequit ſine expreſſo Epiſcopi mandato reſignationes recipere. ibid.16
Vicarius, vel Officialis generalis conſtitui non debet, niſi ſit ſimul Sacerdos, & Graduatus. p.66.18
Vicarius Generalis primum poſt Epiſcopum dignitatis gradum obtinet. ibid. 19
Vicarii in Gallia foranei qui. p.78.& ſeq.
à Vicariis foraneis proviſiones beneficiarias ſumere, aut eis ſignaturas Apoſtolicaſque literas exhibere an neceſſe ſit. p.79.5
Vicarius Generalis in Regno Galliæ poteſt præſentatos à Patronis inſtituere, etſi ſpecialem Beneficia conferendi poteſtatem non habeat. p.127.7

Vicelegatus.

de Vicelegati poteſtate in imponendis beneficiariis penſionibus aliqua referuntur. p.174.& ſeq.12

Vidua.

de Viduis intra annum luctus ad ſecundas nuptias tranſeuntibus, & quibus pœnis ſubjaceant. p.709. 10
Viduæ liberos habentes ex duobus conjugiis quomodo poſſint de bonis ſuis diſponere: vide in verbo *Parens.*

Virtus.

Virtus non eſt, niſi diligere quod diligendum eſt, ex D. Auguſtino. p.3

Univerſitas.

Univerſitas vulgò dicitur approbare & decernere quod major pars decreverit, aut approbaverit. p.744. 44

Voluntas.

Voluntatis actus alii eliciti, & alii imperati. p.381.4
Voluntas in actibus elicitis cogi non poteſt; ſecus verò in actibus imperatis. ibid.

Votum.

Vota quædam ab Epiſcopis diſpenſabilia in materia continentiæ & religionis. p.29.30.& 31
ſi Votum in alterius gratiam emiſſum

ſum

ſum à Confeſſario excipiatur, cujus nomine acceptatum cenſeatur. p.32.18

Votum de quo dubitatur an ſit emiſſum, non indiget diſpenſatione. p.31.15.& p.32.19

Vota relaxandi, aut commutandi poteſtas ſolis Eccleſiæ Prælatis externi fori juriſdictionem habentibus competit. ibid.20

Votorum irritatio multis competit, qui diſpenſandi jus non habent. ibid.21

Vota omnia per profeſſionem in Religione diſpenſantur, etſi de eis profitens non cogitet. p.93.4

Voto ſimplici continentiæ adſtrictus, ſi matrimonii jugum ſuſcipiat, graviter peccat. p.368.& ſeq.3

Voto ſimplici caſtitatis adſtrictus, aut Religionis, an ſi contrahat matrimonium per verba de præſenti, teneatur ante conſummationem ingredi Monaſterium. p.369.4

Votum ſolenne in ſuſceptione ſacrorum Ordinum, vel profeſſione Religionis emiſſum, eſt impedimentum dirimens matrimonium. p.373.4

Votum ſolenne Religionis tanto privilegio munitur, ut antecedens matrimonium ratum per verba de præſenti contractum diſſolvat, dummodo non fuerit conſummatum. ibid.5

ad Voti obligationem non ſufficit conſenſus utcumque liber, & quis metus ſufficiat ad eum invalidandum. p.381.5

Uſura.

Uſuræ definitio traditur, & explicatur. p.638.1

Uſurarum ſeges & materia frequens eſt mutuum implicitum & explicitum. ibid.& ſeq.2

Uſuræ multiplici ratione ipſo naturæ jure prohibitæ ſunt. p.639.4

Uſuræ legibus Cæſareis licitæ, ſanctionibus Eccleſiaſticis prohibitæ. ibid.& ſeq.5

Uſuræ hemioliæ, & centeſimæ. p.640.6

Uſuræ Jure Civili permiſſæ in bonæ fidei contractibus, legatis & fideicommiſſis. p.641.7

Uſuræ lege Chinenſi permiſſæ, qua triginta creditori adjudicantur pro ſorte centum nummorum, an in converſis ad Chriſti fidem tolerari poſſint in illa regione. p.643.10 & p.648. & ſeq. 2

Uſuras ſuas falſis prætextibus ſæpe homines obvelant. p.645. & ſeq. 14

Uſura palliata contrahitur etiam in hypothecis & pignoribus. p.646. 15

Uſuras nondum ſolutas in ſortem convertere prohibitum eſt. ibid. 16

Uſuræ ex pecunia pupillari prohibitæ. p.647.17

Uſuras eaſdem non poteſt exigere creditor ſubrogatus in locum ejus qui lucri ceſſantis, aut damni emergentis intereſſe patiebatur, niſi idem intereſſe ſuſtineat. ibid. & ſeq.

Uſura fundata ſuper periculo ſortis quibus conditionibus licita. p.648. & ſeqq.

Uxor.

Uxoris à toro & cohabitatione viri divertentis propter ejus ſævitiam jura

jura proponuntur. p.733.5
Uxor innocens marito adulterante quomodo poſſit agere in virum. ibid. 6
Uxor adultera, marito pariter adulterante non perdit dotem. p.734.6
Uxor ad bonorum ſeparationem agens propter vergentiam viri ad inopiam, quomodo procedere debeat. ibid.7
Uxor quæ bonorum ſeparationem obtinuit, poteſt ſine mariti conſenſu obligari, non tamen alienare. ibid.
Uxor ſuper bona mariti pro dotis reſtitutione habet jus tacitæ hypothecæ; & quibus creditoribus præferatur. p.735.8.&9
Uxor intercedens pro viro, an Senatuſconſulti Vellejani exceptione juvetur? vide *Senatuſconſultum Vellejanum, Mulier.*

F I N I S.